Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

126671

F. IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBRI XX.

Adiuncta est simul Iosephi Vita ab ipso literis mandata. Omnia à Sigismundo Gelenio è Græco in sermonem Latinum conuersa.

DE BELLO IVDAICO LIBRI VII. Græcorum codicum collatione per Sigis. Gelenium castigatissimi facti.

CONTRA APIONEM LIBRI II. qui cùm antea corruptissimi essent, iam ex Græco non emendati solùm, sed suppleti etiam opera eiusdem Gelenij.

DE IMPERIO RATIONIS, siue De Machabæis Liber I.

Hæc omnia post Gelenij multam operam, studio ac diligentia A. Morgueſij cum Græco summa fide collata, in lucem denuo prodeunt.

Cum Indice locupletissimo.

LVGDVNI,

APVD HÆREDES IACOBI IVNCTÆ.

M. D. LXVI.

AVTORES QVORVM POTISSIMVM TESTIMONIO PARTIM COMPROBATO, partim confutato Ioſephus hiſtoriæ ſuæ fidem facit.

Acuſilaus Argiuus
Agatharchides Gnidius
Alexander Polyhiſtor
Andreas
Apion grammaticus
Apollonius Molo
Apollodorus
Ariphanes
Ariſtæus
Ariſtoteles
Beroſus Chaldæus
Cadmus Mileſius
Caſtor Chronographus
Chæremon
Chœrilus poëta
Conon hiſto.
Demetrius Phalereus
Dius hiſto.
Ephorus
Eſtius
Euhemerus
Eupolemus
Hecatæus Abderita
Hellanicus
Hermippus
Hermogenes
Herodotus
Heſiodus
Hieronymus Aegyptius
Homerus
Iſidorus
T. Liuius
Lyſimachus
Manethon
Menander Epheſius
Mnaſeas Damaſcenus
Mochus
Nicolaus Damaſcenus
Pherecydes Syrius
Philon ſenior
Philoſtratus
Polybius Megalopolitanus
Polycrates
Poſidonius
Pythagoras
Strabo
Thales
Theodotus
Theophilus
Theopompus
Theophraſtus
Thucydides
Timæus
Zopyrion

CLA-

Biblioth. S. P. Carmel. Discalc. S. Mariæ M. D. et S. Nicolai Tarentini ex dono Illmi D. Francisci Pichi Canon. eccl.ae cathed. civit. Sipont.

EPISTOLA.

CLARISSIMO ET AMPLIS-SIMO DOMINO IO. IACOBO *Fuggero, in Kirchberge & Vuiſſenhorn Comiti, &c. Sigiſmundus Gelenius* S. D.

VM omnis inſtitutio, vel ſingulorum hominum ad beatam vitam contendentium, vel cœtuum formã in commune viuendi quærentium, præceptis conſtet exemplíſque, vt noſti Fuggere vir magnifice, conſentire video in hoc ſapientes, neutrũ aliunde melius peti quàm è ſacris literis: quas tanto tutius ſequimur, quanto certiora ſunt diuina oracula humanis opinionibus: quæ diſpendioſis ſuis ambagibus nihil aliud oſtẽdunt, quàm fruſtra id conatos ſummos quidem viros, ſed humana ſapientia præditos, quod non niſi à diuinis & numinis fauore adiutis præſtatur: ſine quo nec via ſalutis iniri, nec ineundæ eius modus aliis monſtrari poteſt. Et quamuis vtraque iam dicta ratio ſit abſolutior, ſi coniungantur: ſicut ex ipſis liquet ſacris literis, (vbi tam legis primùm bene conditis hominum pectoribus à rerum opifice inſertæ, mox exoleſcente paulatim eius memoria, per eundem præconio Moſis in communem vitam reuocatæ, ſummaria capita, quàm hominum Deo carorum, vel priuatorum, vel ducum atque regum, geſta produntur:) habent tamen hæ ſeparatam etiam tractationem. Nam ante exortam Seruatoris legem homines quidam ingenioſi qui ſe philoſophos nominauerunt, veritatem ceu per tenebras palpare aggreſſi, præcepta vitæ formandæ conati ſunt tradere vnà cum dogmatibus ad felicitatem ſectandam pertinentibus: alij res regum ac populorum mandauerunt literis, vnde magnam colligere liceat exemplorum copiam. Illorum lectio habita eſt præ cæteris vtilis: & re vera fuiſſet, ſi veritatẽ captatam potuiſſent aſſequi: nos in hoc feliciores, quibus ſacræ literæ affatim repræſentant quod illis obtingere non potuit, lectio non modo vtilis, ſed & neceſſaria. Proxima vtilitas eſt in hiſtoriis, peculiari quadã voluptate ad ſui cognitionem inuitantibus, vt ab his legẽdis pauci, modo ſint literati, abſtineant, cùm illa magis ſeria quibuſdam aut non vacet euoluere, aut non libeat. Sed delectu opus eſt in tanta hiſtoricorum varietate, ſi nolis operam & bonas horas perdere. ſunt enim qui nihil aliud quàm ludũt, & aures animóſq; otioſos demulcent in hoc tantum factis narratiunculis, quales ſunt Heliodorus, Philoſtratus, & his antiquiores, ſed nihilo grauiores Herodotus, & Cteſias ob nimiam mendaciorum licentiam dudum obliteratus, in quibus vix quicquam probes præter facundiam. Doctiores ſunt alij, vt imbuti philoſophia, ſed magno diſcrimine. nam qui Epicureorum, aut Peripateticorum non multo ſaniorum duntaxat quod ad pietatis dogmata attinet ſectam ſecuti ſunt, pro ſuis affectibus multa produnt tam inutilia, vt ne noxa quidem careant. quid enim bonæ rei poteſt expectari à tollentibus immortalitatem animorum, & diuinam prouidentiam? & hi ferè proponunt ſibi celebranda quædam vaſta verius quàm magna ingenia, Xerxes, Alexandros, Cæſares. Plus bonæ frugis haurire licet ex accedentibus propius ad Academicos Stoicóſue, qui res laudatorum principum aut populi Romani, præſertim illius priſci, tranſmiſerunt ad poſteros. huius generis ſunt, Plutarchus, Dionyſius, Xenophon, Polybius, & Latini aliquot qui ſibi grauitatem ceu peculiarem vindicant. Sed longe vtiliſſima, nec iniucunda eſt ſacra hiſtoria, olim propter excellentiam & claritatẽ, ſed maxime propter certiſſimam ſinceriſſimámque veritatem, etiam profanis expetita regibus, patrum priſcorum mores, vitas, réſque tam domi quàm foris geſtas continens: quíque eius compendium ſcripſit, & vbi illa deſiit reliquam vſque ad ſuam ætatem attexuit, Ioſephus vir patriarum literarum cognitione nemini ſuæ gentis ſecundus, externæ verò

literaturæ ſtudiis vel cum Philone conferendus, facundia pollens quæ plus virium quàm fucorum habeat, nec minus philoſophum quàm hiſtoricũ deceat: quem non eſt opus prædicare prolixius, quando ipſe ſatis oſtendit qualis fuerit, modeſtiſſime vitam ſuam ſcribẽs, quæ nunc primùm in præſenti operum eius editione legi poteſt à Latinis hominibus. huius ſcriptoris monumenta cum circunferantur, & paſsim ab omnibus ſuo merito terãtur, Rufino vt titulus pollicetur interprete, mihi nunquam perſuaderi potuit antiquitates Iudaicas ab eo viro verſas: vel quòd non referant peritum vtriuſque linguæ hominem, qualis Rufinus fuit habitus ſuo ſeculo: vel quòd ſtilo belli Iudaici ſint diſsimiles. Id Antiquitatum opus non ita dudum ex officina Frobeniana prodiit, conflatum ex duobus exemplaribus mutilis, è diuerſiſsimis petitis orbis tractibus: bono tamen quodam caſu euenit vt vtrunque egregie ſuppleuerit lacunas alterius. ac mox non defuerunt qui Latinam verſionem nouam requirerẽt: effecerúntque amici vt ſuſcepta prouincia tirocinium vertendi in eo ſcriptore ponerem: figlinæ (iuxta prouerbium) in dolio. Inter vertendum deprehendi non ſolum deprauata multa in Latinis, ſed etiã quibuſdam locis deeſſe verſus non paucos. nam XVI. Antiquitatum libro, cap. iuxta vulgatas editiones ſeptimo, iuxta Græcorũ diſtinctionem quam nos ſequimur XI. deſiderabatur integra pagina, & in calce eiuſdem libri non multo minus: id quod vel librariorum vel interpretis etiã culpa accidit, ſed non in his tantum paginis. Itaque omnia meliore fide conatus ſum reddere, ſtilo planiore, nec rudiore tamen opinor. Auſus igitur rem ſubiturã cenſuras varias, cœpi circunſpicere de aliquo, cuius præiudicio tutus poſſem minus de cæteris criticis eſſe ſollicitus. In eo delectu ſuccurrebat mihi ante alios Io. Iacobus Fuggerus, nimirum ea familia natus, in quam ſingulari cæleſtis numinis virtus & fortuna tantum ornamentorum certatim contulerunt, vt per vniuerſam Europam, atq; etiam longe extra eius limites, tam ſit celebris, tam apud ſummos monarchas gratioſa, vt nihil ſit quod hac parte vel principibus viris inuideat: & quod peculiariter ad meum deſiderium attinebat, habeat in ſuo ſtemmate viros literatos literatorúmq; patronos eximios, & vel hoc merito omni poſteritatis memoria digniſsimos, nuper Raimũdum, nunc Antonium eius fratrem familiæq; columen, & inſignem Deſ. Eraſmi patroni quondam noſtri amicum: te verò tertium (ne alios mihi minus notos commemorem) adeò expoſitum & candidum acríque iudicio hominem, vt tuæ cenſuræ non minus probari cupiam, quàm excellentiſsimorum in vtraque literatura profeſſorum noſtri huius haud ineruditi ſeculi. Et pulchre conuenire videbatur, vt ſcriptor qui in omnibus præſertim Chriſtianorum regionibus etiam vulgo teritur, præferret in frõte ceu tutelare nomen viri apud omnes eas gentes non ſolum notiſsimi, verum etiam laudatiſsimi. Deterrebat hoc vnum quòd ignotus eſſem tanto Mœcenati: ſed contra cogitabam multos ſimilibus occaſionibus innotuiſſe feliciter. itaq; ſic nutantem, vt tamen propenſior eſſem ad demerendam tuam gratiam, impulit non inuitum noſter vetus amicus & liberorum tuorum ad imitandam paternam excellentiam incenſor adiutórque Ludouicus Carinus, vir magnatibus merito carus, integer, pius, eruditus, cordatus: qui talibus coloribus te mihi depinxit, veriſsimis quidem illis vt eſt ipſe ſincerus, quales in hãc tabulam conferre, nec ſine modeſtiæ tuæ vexatione poſſem, nec ſine adulationis ſuſpicione. Accipies igitur vir præclariſsime opus hoc per otium inſpiciendum: quod ſi tibi tale videbitur vt ferri poſsit à lectore non faſtidioſo, erit mihi incitamentum ad aggrediendos etiam autores alios: accipies & Gelenium tuum in clientelam, quam nemo non expetit: ipſe vehementer opto vt ea dignus ſim. Deus te perpetuò ſeruet patrone (iam enim hãc ſalutandi formulam mihi tua pace permitto) obſeruandiſsime, vnà cum liberorum ſuauiſsima cohorte totáque familia, cui me commendatum cupio, ſi non de officiolo, ſaltem de ſtudio addictiſsimo. Baſileæ, calendis Auguſti, anno à natiuitate Chriſti ſeruatoris humani generis MDXLVIII.

TESTI

D. HIERONYMI DE IOSEPHO TESTIMONIVM.

OSEPHVS *Matthathiæ filius, ex Hierosolymis sacerdos, à Vespasiano captus, cum Tito filio eius relictus est. Hic Romam veniens, septem libros Iudaicæ captiuitatis Imperatoribus patri filióque obtulit, qui & bibliothecæ publicæ traditi sunt. Et ob ingenij gloriam statuam quoque meruit Romæ. Scripsit autem alios viginti Antiquitatum libros, ab exordio mundi, vsque ad decimumquartum annum Domitiani Cæsaris, & duos* ἀρχαιότητος *aduersum Apionem grammaticum Alexandrinum: qui sub Caligula legatus missus ex parte gentilium, contra Philonem etiam librum vituperationem gentis Iudaicæ continentem scripserat. Alius quoque liber eius, qui inscribitur* περὶ αὐτοκράτορος λογισμός, *valde elegans habetur, in quo & Machabæorum sunt digesta martyria. Hic in decimooctauo Antiquitatum libro manifestissime confitetur, propter magnitudinem signorum Christum à Pharisæis interfectum, & Ioannem Baptistam vere prophetam fuisse, & propter interfectionem Iacobi Apostoli dirutam Hierosolymam. Scripsit autem de Domino in hunc modum: Eodem tempore fuit Iesus vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum qui libenter vera suscipiunt: plurimos quoque tam de Iudæis quàm de gentibus sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cúmque inuidia nostrorum principum cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum dilexerant perseuerauerunt. Apparuit enim eis tertia die viuus, multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo vaticinantibus: & vsque hodie Christianorum gens, ab hoc sortita vocabulum, non defecit.*

CANDIDO LECTORI S.

Quum noua hæc Ioſephi Antiquitatũ Latina cõuerſio, quæ iuxta Græcum exẽplar eſt diſſecta, antiquæ tranſlationi capitũ diſtinctione nõ conſonaret, viſum nobis eſt, vetuſtam diuiſionem in ſtudioſorũ gratiã margini annotare, quo loci inde à ſcriptoribus ante hãc noſtrã æditionem citati, facilius inueniri poſſint: quod quidem more noſtro fecimus, quo quicquid literis deditorũ vſui iudicamus conducibile, vſq; in mediũ proferre ſtudemus. Vale bene, & induſtriã noſtram fauore mutuo amplectere.

ELENCHVS RE-

RVM OMNIVM, QVAE IN VTRAQVE IOSEPHI HISTORIA, TAM ANTIQVITATVM IVDAIcarum, quàm Belli Iudaici continentur, per argumẽta quibuſuis ſingulorum librorum capitibus (vt in Græco exemplari habentur) præmiſſa, deſcriptus.

ANTIQVITATVM LIBER I.

Proemium Cap.1
Mundi creatio, & elementorum diſpoſitio Cap.2
De poſteritate Adami, & decem ætatibus uſque diluuium Cap.3
De diluuio, & quomodo Noë in arca cum familia ſeruatus habitarit in campo Senaar Cap.4
De turri Babylonica, déq; linguarum mutatione Cap.5
Quomodo Noë poſteri per totum terrarum orbem ſedes ſibi occupauerint Cap.6
Quòd gentes ſingulæ à ſuis autoribus nomina traxerint Cap.7
Quomodo Abraham generis noſtri autor è Chaldæorum terra profectus habitauit regionem quondam Chananæam, quæ nunc Iudæa dicitur Cap.8
Quòd fame Chananæam premente Abrahamus in Aegyptum eſt profectus: & ibi aliquantiſper commoratus, retro unde uenerat eſt reuerſus Cap.9
Sodomitarum clades ab Aſſyriis accepta Cap.10
Quomodo Abrahamus Aſſyrios aggreſſus tam captiuos quàm reliquam prædam victor reduxit Cap.11
Quomodo Deus Sodomitarum gentem excidit, flagitiis eorum offenſus Cap.12
De Iſmahele Abrahami filio, eiúſque poſteris Arabibus Cap.13
De Iſaco legitimo Abrahami filio Cap.14
Saræ obitus Abrahami coniugis Cap.15
Quomodo è Chætura, Abrahamo nupta, Troglodytarum gens prouenit Cap.16
De obitu Abrahami Cap.17
De Iſaci filiis Eſau & Iacobo, & natiuitate eorum ac educatione Cap.18
De Iacobo metu fratris in Meſopotamiã profugo Cap.19
Mors Iſaci, & ſepultura in Hebrone Cap.20

ANTIQVITATVM LIBER II.

Quomodo Eſaus & Iacobus Iſaci filij diuiſerunt habitationẽ, & quòd Eſao Idumæa, Iacobo Chananæa cotingit. Cap.1
Quomodo Ioſephus Iacobi filiorum natu minimus propter ſomnia futuræ ſuæ felicitatis prænuncia in fratrũ inuidiam incurrit Cap.2
Quomodo Ioſephus in Aegyptum uenditus à fratribus illuſtris ibi factus eſt, & fratres tandem in ſua poteſtate habuit Cap.3
Quomodo Iacobus cum tota progenie ad filium migrauit Cap.4
De afflictionibus Hebræorum in Aegypto per annos CCCC. Cap.5
Quomodo Moyſe duce Aegyptum reliquerunt Cap.6
Quomodo mare ſciſſum Hebræis Aegyptios fugientibus uiam aperuit Cap.7

ANTIQVITATVM LIBER III.

Quomodo Moyſes populum ex Aegypto in Sina montem eduxit Cap.1
De Amalecitarum & ſociorum clade, & præda quæ Iſraëlitis inde obtigit Cap.2
Raguelis conſilium quod genero ſuo Moyſi dedit Cap.3
Moyſes cõſcenſo Sina mõte acceptus à Deo decem præceptorum tabulas ad populum reportat Cap.4
De tabernaculo per Moyſen in terra deſerta facto, quod ſimilitudinem templi portatilis referebat Cap.5
De arca in qua tabulas legis Moyſes collocauit Cap.6
De menſa & candelabro aureis, déq; altaribus tabernaculi Cap.7
De pontificali ac ſacerdotali ornatu Cap.8
De Aaronis ſacerdotio, & leges quæ ad feſta ac ſacrificia ſpectant Cap.9
Leges de ſacrificiis & purificationibus Cap.10
Leges belli, & conſuetudines Cap.11
Seditio contra Moyſen propter egeſtatem, & ſeditioſorum pœna Cap.12
De ſpeculatoribus, qui explorata Chananæorũ regione reuerſi Iſraëlitis terrorem hoſtiũ incuſſerunt Cap.13

ANTIQVITATVM LIBER IIII.

Hebræorum inſcio Moyſe cum Chananeis pugna & clades Cap.1
Seditio per Corem aduerſus Moyſem, & fratrem propter ſacerdotium excitata Cap.2
Quomodo ſeditionis cõcitatoribus diuina ultione extinctis, ſacerdotium Aaroni & filiis eſt confirmatum Cap.3
Quæ Hebræis in deſerto per annos XXXVIII. obuenerunt Cap.4
Quomodo Moyſes deiicit Sehonẽ & Ogem Amoræorum reges, deleuitque eorum copias Cap.5
De Balamo uate Cap.6
Hebræorum de Madianitis uictoria, & Amoritis regio quomodo à Moyſe duabus cum dimidiata tribubus cõceſſa

ceſſa Cap.7
Moyſis leges, & quomodo ex hominibus eſt ſublatus Cap.8

ANTIQVITATVM LIBER V.

QVomodo Ieſus Hebræorum imperator debellatis ac cæſis Chananæis terram eorum ſorte diuiſit tribubus Cap.1
Quomodo poſt mortem imperatoris Iſraëlitæ neglectis patriis religionibus in extremas calamitates inciderunt, & exorto ciuili bello ex uniuerſis Beniamitis D C. tantum fuere ſuperſtites Cap.2
Quomodo propter impietatem in Aſſyriorum ſeruitutẽ à Deo populus Iſraëliticus eſt traditus Cap.3
Libertas per Cenizum reddita Cap.4
Quomodo populus rurſum à Moabitis eſt ſubiugatus, & per lodem è ſeruitute exemptus Cap.5
Quomodo ſub Chananæorum imperium redacti, & per Baracum in libertatem ſint repoſiti Cap.6
Quomodo Amalecitæ deuictis Iſraëlitis regionem eorũ per ſeptem annos uaſtauerunt Cap.7
Quomodo Gedeon populum liberauit Cap.8
Quomodo aliquot ſucceſſores Gedeonis cum gentibus circumquaque finitimis bella geſſerunt Cap.9
De Sampſonis fortitudine, & quanta mala Palæſtinis fecerit Cap.10
Quomodo filij ſacerdotis Elis à Palæſtinis in prælio ſunt cæſi Cap.11
Quomodo Elis audita filiorum cæde, & arcæ amiſſione, prouolutus de throno exſpirauit Cap.12

ANTIQVITATVM LIBER VI.

QVomodo Palæſtini peſte, & fame coacti arcam Hebræis remiſerunt Cap.1
Victoria Hebræorum ductu Samuelis Cap.2
Quomodo Samuel deficientibus per ætatem uiribus, rerum adminiſtrationem filiis ſuis commiſit Cap.3
Quòd populus offenſus Samuelis filiorum moribus, regẽ ſibi dari poſtulauit Cap.4
Saulus iubente Deo rex declaratur Cap.5
Sauli victoria contra Ammanitas Cap.6
Palæſtini Hebræos bello aggreſſi uincuntur Cap.7
Victoria Sauli contra Amalecitas Cap.8
Samuel ad Dauidem regiam poteſtatem transfert Cap.9
Expeditio noua Palæſtinorum contra Hebræos Cap.10
Singulare certamen Dauidis & Goliathi, ſequutáque Palæſtinorum clades. Cap.11
Saulus Dauidis fortitudinem admiratus, filiam ei in matrimonium collocat Cap.12
Quòd Saulus rex Dauidi necem ſit molitus Cap.13
Quomodo Dauid aliquoties inſidias regis egre elapſus, bis tamen cum in poteſtatem ſuam redactum interficere non ſuſtinuit Cap.14
Hebræi à Palæſtinis magno prælio uincũtur, in quo Saulus rex unà cũ filiis fortiter pugnãs occubuit Cap.15

ANTIQVITATVM LIBER VII.

DAuid apud Hebronẽ unius tribus rex creatur, in reliquis Sauli filius paternũ regnum obtinet Cap.1
Iebosthe amicorũ inſidiis interfecto, uniuerſum regnum ad Dauidem deuenit Cap.2
Dauid ui captis Hieroſolymis Chananæos inde populariter eiicit, urbémque Iudæis uictoribus inhabitandam tradit Cap.3
Dauid Palæſtinorum bello impetitus apud Hieroſolyma victoriam illuſtrem conſequitur Cap.4
Dauid ſubactis finitimis gẽtibus tributa illis imponit Cap.5
Damaſceni à Dauide uincuntur Cap.6
Quomodo Dauid Meſopotamios deuicit Cap.7
Quomodo per inteſtinum familiæ diſſidium Dauid à filio regno pulſus eſt Cap.8
Abeſalomus contra patrem profectus cum exercitu periit Cap.9
Quomodo Dauid regno reſtitutus feliciter uixit Cap.10
Dauid ſe uiuente Solomonem filium ſuum regnum aſpicari uoluit Cap.11
Mors Dauidis, & quantum filio ad ſtructuram templi reliquerit Cap.12

ANTIQVITATVM LIBER VIII.

QVomodo Solomon regnum adeptus inimicos expulit Cap.1
De ſapientia Solomonis & prudentia & diuitiis, quódque primus Hieroſolymis templum ædificauit Cap.2
Solomone defuncto populus à Roboamo eius filio deficiens Hieroboamum decem tribuũ regem fecit Cap.3
Suſacus Aegyptiorum rex captis Hieroſolymis diuitias eius urbis in Aegyptum tranſportauit Cap.4
Hieroboami contra Abiam filium Roboami expeditio & clades, & quòd Baſanes Hieroboami generis exſtirpator, ipſe regnum occupauerit Cap.5
Aethiopum irruptio in Hieroſolymitanum agrum ſub Aſano, & exercitus eorum interitus Cap.6
Baſanæ ſtirpe ſublata apud Iſraëlitas, Zamares, & poſt hũc Amarinus & Achabus filius, regnũ obtinẽt Cap.7
Adadus Damaſci & Syriæ rex bis contra Achabum ducto exercitu proſligatur Cap.8
De Ioſaphato rege Hieroſolymorum Cap.9
Achabus à Syris bello laceſſitis in prælio uictus occiditur Cap.10

ANTIQVITATVM LIBER IX.

IOramus Achabi filius Moabitas bello petitos ſuperat Cap.1
Ioramus Hieroſolymorum rex principatum adeptus fratres & paternos amicos interfecit Cap.2
Exercitus Iorami deletur ab hoſtibus, & filij perimuntur, unico excepto, poſtremo ipſe miſera morte tollitur Cap.3
Damaſcenorũ rex Iſraëlitarũ regẽ bello impetit Cap.4
Ioramus à Icu magiſtro equitũ cum tota ſtirpe occiditur, & cum eo Hieroſolymitanus rex Ochozias Cap.5
Ieus inter Iſraëlitas regnat apud Samariam, & poſt eum uſque quartam generationem eius progenies Cap.6
Gotholia per ſummum nefas Hieroſolymis regnũ occupat, quæ poſt ſextum annum cæſa pontifex Ochoziæ filium regem conſtituit Cap.7
Azaelis Damaſcenorum regis contra Iſraëlitas, ac mox contra Hieroſolymitas expeditiones Cap.8
Amaſias rex Hieroſolymitanus exercitu contra Idumæos & Amalecitas ducto, victor euadit Cap.9
Amaſiæ victoria de Iſraëlitis & Ioa rege eorum reportata Cap.10

Quomodo Ozias uicinas gentes subegerit Cap.11
Rasè Damascenorum rege Hierosolymitas bello uexante Achazes eorum rex coactus est Assyriorum regem in Damascenos immittere Cap.12
Assyriorum rex ui expugnata Damasco, & occiso rege, populum traducit in Mediam, aliis gentibus Damascū in coloniam deductis Cap.13
Salmanasar capto Israëlitarum rege, & decem tribubus translatis in Mediam, Cuthæos in eorum regionem migrare iubet Cap.14

ANTIQVITATVM
LIBER X.

SEnacheribi Assyriorum regis expeditio Hierosolymitana, & Ezeciæ regis oppugnatio Cap.1
Quòd Assyriorum exercitus una nocte peste absumptus est, & quòd rex eorum domum reuersus filiorum insidiis periit Cap.2
Ezecias ab infestatione Assyriorum liberatus cum aliquandiu uixisset in pace, decedens Manassæ filio regnum reliquit Cap.3
Manasses à Chaldæorum ac Babyloniorum rege captus, post aliquantum temporis ab eo rursum in regnum suum restituitur Cap.4
De Iosia rege Cap.5
Necchao rege Aegypti contra Babylonios per Iudæam exercitum ducere uolente, Iosias uetare conatus prælio uictus occiditur Cap.6
Nabuchodonosorus inuadens Syriam Ioacimum ad amicitiam & societatem suam pertraxit Cap.7
Nabuchodonosorus Ioacimum rursum Aegyptiorum rebus studētem interficit, & Ioachimum eius filium pro eo regem constituit Cap.8
Babylonius mutata sententia Ioachimum obsidet, deditumque ultro captiuum Babyloniam abducit Cap.9
Sedecias Hierosolymorum rex à Babylonio constituitur Cap.10
Captis Hierosolymis Nabuchodonosorus populum traducit in Babyloniam Cap.11
De successoribus Nabuchodonosori, & quòd Cyrus eorum imperium in Persas trāstulit, & quomodo se tum res Iudæorum apud Babylonios habucrint Cap.12

ANTIQVITATVM
LIBER XI.

CYrus Persarum rex Iudæos Babylone dimissos pristinas sedes permittit repetere, collata eis in ædificationem templi pecunia Cap.1
Regij duces & satrapæ Iudæos ab ædificatione templi prohibent Cap.2
Cambyses Iudæos ab ædificando templo omnino prohibet Cap.3
Darius Hystaspis filius templum Iudeis ædificat Cap.4
Xerxis Darij filij in Iudæorum gentem beneficia Cap.5
Quomodo Artaxerxe regnante parum abfuit quin tota Iudæorum gens Amani dolo extingueretur Cap.6
Bagoses, penes quem Artaxerxis iunioris exercitus fuit imperium, multis iniuriis Iudæos afficit Cap.7
Quanta Alexander Macedonum rex in Iudæos beneficia contulerit Cap.8

ANTIQVITATVM
LIBER XII.

PTolemæus Lagi dolo occupatis Hierosolymis cum reliqua Iudæa, multos inde in Aegyptum traduxit Cap.1
Ptolemæus Philadelphus Iudæorum legem in Græcam linguam uertit, & multis eius gentis captiuis dimissis, donaria multa Deo in templo eius dedicat Cap.2
Honor à regibus Asiæ Iudæorū genti habitus, & quòd in ciuitatibus à se conditis ius ciuiū ei concesserint Cap.3
Iosephus Tobiæ filius imminentem Iudæis calamitatem depellit, amicus Ptolemæo regi factus Cap.4
Amicitia & societas Lacædemoniorum cum Onia Iudæorum pontifice Cap.5
Iudæi seditionibus agitati Antiochi opem inuocāt Cap.6
Quemadmodum Antiochus ducto Hierosolyma exercitu, occupatóque eius urbis dominio, templum etiam spoliauerit Cap.7
Antiocho uetante Iudæos uti patriis legibus, solus Assamonæi filius Matthias regem contempsit, profligatis etiam eius ducibus Cap.8
Matthiæ defuncto Iudas filius succedit Cap,9
Apollonius Antiochi dux in Iudæa prælio uictus occiditur Cap.10
Lysiæ & Gorgiæ contra Iudæos expeditiones & clades Cap.11
Quomodo diuisis copiis, Simon Tyrios & Ptolemaidenses, Iudas Ammanitas superat Cap.12
Antiochi Epiphanis apud Persas interitus Cap.13
Antiochus Eupator profligato Iudæorum exercitu Iudā in templo obsidet Cap.14
Antiochus omissa oppugnatione cum Iuda fœdus facit & amicitiam Cap.15
Bacchides Demetrij dux cū exercitu contra Iudæos missus, infecto negotio ad suum regem reuertitur Cap.16
Nicanor post Bacchidem dux contra Iudam missus unà cum uniuerso exercitu interneccione periit Cap.17
Bacchidis denuo missi in Iudæam uictoria Cap.18
Quomodo Iudas prælio uictus occubuit Cap.19

ANTIQVITATVM
LIBER XIII.

IOnathas defuncto fratri suo Iudæ in principatu succedit Cap.1
Ionathas fessum bello Bacchidem compellit inito cum Iudæis fœdere exercitum abducere Cap.2
Alexander filius Antiochi Epiphanis regem Demetrium bello aggreditur Cap.3
Demetrius missa legatione ad Ionatham, multis muneribus eum ad amicitiam suam pertrahit Cap.4
Alexander maioribus quàm Demetrius pollicitationibus, & delato pontificatu Ionatham in partes suas traducit Cap.5
De templo Dei ab Onia ædificato Cap.6
Quòd Alexander post mortem Demetrij Ionatham in summo honore habuit Cap.7
Demetrius Demetrij filius deuicto Alexandro, & occupato regno in fœdus & amicitiam Ionatham recipit Cap.8
Tryphon Apamenus post deuictum Demetrium Antiocho Alexandri filio regnum asserit, recepto in amicitiam Ionatha Cap.9
Demetrio à Parthis capto Tryphon fœdus uiolat, & Ionatha dolo capto atque interfecto Simoni eius fratri bellum infert Cap.10
Quòd Simoni Iudæorum gens & pontificatum simul & copiarum imperium detulit Cap.11
Simon Tryphonem in Dora compulsum oppugnat, inito cum

cũ Antiocho cui Pius cognomen erat, fœdere Cap.12
Bello inter Antiochum & Simonem orto Cendebæus dux regius è Iudæa profligatur Cap.13
Quòd Simon à genero suo Ptolemæo in conuiuio per dolum occisus est Cap.14
Quomodo frustratis Ptolemæi conatibus Hyrcanus principatu potitus est Cap.15
Quòd Antiochus cognomento Pius ducto contra Hyrcanum exercitu, placatus CCC. talentis fœdus cum eo iniit Cap.16
Hyrcani expeditio in Syriam Cap.17
Quòd Antiochus Cyzicenus Samaritis auxilium ferens uictus aufugit Cap.18
Aristobulus primus diadema sibi imposuit Cap.19
Alexandri Iudæorum regis res gestæ Cap.20
Ptolemæi Lathuri de Alexandro uictoria Cap.21
Demetrius Eucærus Alexandrũ prælio superat Cap.22
Antiochi Dionysij in Iudæam expeditio Cap.23
Alexandro mortuo uxor Alexandra in regnum succedit Cap.24

ANTIQVITATVM LIBER XIIII.

POst contentionem de regno inter fratres cõuentum est ut Aristobulus regnaret, Hyrcanus priuatam uitam degeret Cap.1
Antipatri genus, & quomodo claritatem ac potentiam sibi & suis liberis parauerit, & fuga Hyrcani ad Aretam regem Arabum Cap.2
Aristobulus prælio uictus cõpellitur Hierosolyma Caput 3
Hyrcani & Aristobuli legationes à Scauro petentes auxilium Cap.4
Quomodo Aristobulus & Hyrcanus apud Pompeium de regno disceptauerunt Cap.5
Quo stratagemate castella occupauerit Cap.6
Hierosolymitani portas Romanis claudunt Cap.7
Pompeius templum cum inferiore urbis parte ui expugnat Cap.8
Scaurus bello aggressus Aretam, fœdus Antipatri suasu cum eo ferit Cap.9
Alexander à Gabinio uictus, in quodam castello oppugnatur Cap.10
Aristobulus Romæ uinculis elapsus, rursum in Iudæa captus à Gabinio Romam remittitur Cap.11
Crassi contra Parthos ducentis per Iudæam iter, & sacrilegium Cap.12
Pompeij fuga in Epirum, & Scipionis aduentus in Syriam Cap.13
Cæsaris in Aegyptum expeditio, & quàm fideli Iudæorum opera adiutus sit Cap.14
Antipatri res gestæ & cum Cæsare amicitia Cap.15
Cæsaris literæ & senatusconsulta de Iudæorum amicitia Cap.16
Antipater ex filiis suis Herodi Galileæ, Phasaelo Hierosolymorum regimen cõmittit, & quòd Sex. Cæsar Herodem magnum ac illustrem reddidit Cap.17
Cassius afflictis Iudæis insuper octingenta talenta ab eis exigit Cap.18
Malichus per insidias Antipatrũ ueneno tollit Cap.19
Herodis iussu Cassij Malichum dolo interficit Cap.20
Antigonum Aristobuli filium auxilio Tyriorum tyranni paternum regnum repetentem Herodes profligatum è Iudæa pellit Cap.21
Herodes in Bithynia occurrens Antonio pecuniis eum sibi conciliat, quo factum est ut ille accusatores eius non admiserit Cap.22
Antonius in Syriam prouinciã ueniens Herodem cum Phasaelo tetrarchas constituit Cap.23
Parthi Antigonum Aristobuli filium in regnum reducunt Cap.24
Parthi Hyrcanũ & Phasaelũ captiuos abducũt Cap.25
Herodes Romæ à senatu Iudææ rex declaratur Cap.26
Herodis ex Italia nauigatio & pugna aduersum Antigonum Cap.27
Antigonus à Sosio & Herode opprimitur Cap.28

ANTIQVITATVM LIBER XV.

EXpugnatis à Sosio & Herode Hierosolymis, Antigonus ab Antonio securi percutitur, Herodes uero præcipuum quemque ex amicorum eius cohorte interimit Cap.1
Quomodo Hyrcanus à Parthis dimissus ad Herodem reuersus est Cap.2
Herodes Aristobulum coniugis suæ Mariamnes fratrem Pontificem declaratum non multo post necandum curauit Cap.3
Cleopatra Iudæorum & Arabum regnis inhians, partem eorum ab Antonio impetrare conatur Cap.4
Cleopatræ reginæ in Iudæam aduentus Cap.5
Herodes bellum Arctæ infert, quo tempore Antonius à Cæsare Actiaco prælio uictus est Cap.6
De terræmotu qui Iudæam concussit Cap.7
Herodis concio ad exercitum Cap.8
Herodes ad Cæsarem profecturus necessario Hyrcanum interficit Cap.9
Quomodo Herodes etiam regnum à Cæsare obtinuit Cap.10
Herodes Mariamnen calũniis oppressã interficit Cap.11
De fame quæ in Iudæam terram incubuit Cap.12
Cæsarea conditur Cap.13
Herodes nouum templũ Hierosolymis ædificat Cap.14

ANTIQVITATVM LIBER XVI.

ALexander & Aristobulus ad patrẽ reuersi, Salomes ac Pheroræ calũniis appetũtur Cap.1
Herodes dat Alexãdro, & Aristobulo coniuges Cap.2
Herodes ad Agrippam nauigat Cap.3
Ionici Iudæi gẽtiles apud Agrippã accusant, conatos sibi adimere priuilegia per Romanos concessa Cap.4
Herodes in Iudæam reuertitur Cap.5
Domesticum diſsidiũ inter Herodem & filios Cap.6
Antipatro Romæ degente Herodes Alexandrũ & fratrem adductos ad Cæsarem accusat Cap.7
Alexandri defensio, & cum parente recõciliatio Cap.8
Herodes quinquennale certamen ob absolutam Cæsaream celebrat Cap.9
Iudæorum Cyrenensium & Asiaticorum ad Cæsarem legatio Cap.10
Herodes opus habens pecunia, sepulchrũ Dauidis subiit Cap.11
Archelaus Cappadocum rex Alexandrum patri reconciliat Cap.12
Trachonitarum defectio Cap.13
Expeditio Herodis in Arabiam Cap.14
Syllæus Herodem accusat apud Cæsarem Cap.15

ELENCHVS ARGVMENTORVM

Euryclis calumniæ contra Herodis filios Cap.16
Herodis filij dãnantur apud Berytum in concilio Cap.17

ANTIQVITATVM
LIBER XVII.

DE Antipatri Herodis filis malicia Cap.1
De Zamari Iudæo Babylonico Cap.2
Antipatri contra Herodem insidiæ Cap.3
Herodes Antipatrum mittit ad Cæsarem Cap.4
Pheroræ obitus Cap.5
Pheroræ uxor accusatur ueneficij, & Herodes cognoscit Antipatri insidias Cap.6
Antipater capitis damnatus in uincula coniicitur Cap.7
Herodis morbus, & Iudæorum seditio Cap.8
Antipatri exitium Cap.9
Herodis mors, testamentum & funeratio Cap.10
Populus seditionem mouet contra Archelaum Cap.11
Seditio Iudæorum contra Sabinum, & quomodo Varus autores eius puniit Cap.12
Cæsar Herodis testamentum confirmat Cap.13
De Pseudalexandro Cap.14
Archelaus iterum accusatus Viennã relegatus est Cap.15

ANTIQVITATVM
LIBER XVIII.

QVirinius ad censendam Syriam & Iudæam mittitur à Cæsare, & procurator eiusdem Cæsaris in Iudæam uenit Coponius: & quomodo Iudas Galilæus res nouas molitus est Cap.1
Quæ & quot sectæ fuerint apud Iudæos Cap.2
Vrbes ab Herode & Philippo tetrarchis in honorẽ Cæsaris conditæ Cap.3
Iudæorum contra Pontium Pilatum seditio Cap.4
Quid Iudæis Romæ degentibus acciderit, & de Pilato Cap.5
Vitellij aduentus Hierosolyma, & quomodo à Tiberio mandata accepit, ut impetratis ab Artabano obsidibus bellum contra Aretam susciperet Cap.6
Herodis bellum quo ab Areta superatus Cap.7
Nauigatio Agrippæ ad Tiberium, & quomodo accusatus uinctus sit, utque post excessum Tiberij à Caio eius successore solutus sit Cap.8
Quomodo Herodes tetrarcha in exiliũ missus est Cap.9
Iudæorum & Græcorum apud Alexandriam seditio Cap.10
Caius in Syriam mittit Petronium iussum Iudæis bellum inferre, nisi malint recipere ipsius statuam Cap.11
Quo in statu res Iudæorum apud Babylonem fuerint, & de Asinæo ac Anilæo fratribus Cap.12

ANTIQVITATVM
LIBER XIX.

QVomodo Catus à Chærea cæsus est Cap.1
Quomodo Claudius principatum adeptus sit Cap.2
Dissidium inter senatum & plebem Cap.3
Quomodo Claudius Agrippæ paternum regnum reddidit, & edicta eius in Iudæorum gratiam Ca.4
Agrippæ in Iudæam reditus Cap.5
Epistola Petronij ad Doritas pro Iudæis scripta Cap.6
Gesta Agrippæ usque ipsius obitum Cap.7

ANTIQVITATVM
LIBER XX.

PHiladelphensium & Iudæorum dissidium, déq; stola sacerdotali Cap.1
Quomodo Helena Adiabenorum regina & eius filij rebellionem Iudaicam cõplexi sint Cap.2
Quomodo Tiberius Alexander procurator filios Iudæ Galilei puniit Cap.3
Quomodo plurimi Iudæorum circa templum oppressi sunt Cap.4
Seditio Samaritas inter & Iudæos orta Cap.5
Gesta Felicis Iudææ præsidis Cap.6
De procuratore Portio Festo, & de sicariis Cap.4
De procuratore Albino Cap.8
Quomodo Florus Albini successor tantis Iudæos affecerit iniuriis, ut coacti sint arma sumere Cap.9

DE BELLO IVDAICO.
LIBER I.

DE uastatione Hierosolymæ ab Antiocho Cap.1
De successionibus principum à Ionatha usque ad Aristobulum Cap.2
De Aristobulo, Antigono, Iuda Essæo, Alexandro, Theodoro & Demetrio Cap.3
De bello Alexandri cum Antiocho, & Areta: déq; Alexandra & Hyrcano. Cap.4
De bello Hyrcani cum Arabibus, & expugnatione Hierosolymæ Cap.5
De bello Alexandri cum Hyrcano & Aristobulo Cap.6
De Aristobuli morte, & bello Antipatri contra Mithridatem Cap.7
De accusatione Antipatri apud Cæs. de pontificatu Hyrcani, & Herode bellum mouente Cap.8
De Romanorum dissidiis post mortem Cæsaris & insidiis Malichi Cap.9
De Herode accusato, & uindicato Cap.10
De bello Parthorum contra Iudæos, & fuga Herodis ac fortuna Cap.11
De bello Herodis è Roma redeuntis pro Hierosolyma & contra latrones Cap.12
De morte Iosephi, & obsidione Hierosolymæ per Herodem, & Antigono occiso Cap.13
De incẽdiis Cleopatræ in Herodem, & Herodis prælio contra Arabes, & ingenti terræ motu Cap.14
Herodes exaltatus in regnum Cap.15
De urbibus & ædificiis instauratis & conditis ab Herode, déque munificentia qua usus est erga exteras gentes, eiúsque felicitate Cap.16
De dissidio Herodis cum filiis Alexandro & Aristobulo Cap.17
De conspiratione Antipatri contra patrem Cap.18
De ueneno Herodi parato, & quomodo compertum sit Cap.19
De Antipatri in Herodem malignis studiis deprehensis & ultis Cap.20
De aquila aurea, mortéq; Antipatri & Herodis Cap.21

DE BELLO IVDAICO
LIBER II.

DE successoribus Herodis, & ultione direptæ aureæ aquilæ Cap.1
De pugna & strage Hierosolymis inter Iudæos & Sabinianos Cap.2
De Vari gestis circa Iudæos crucifixos Cap.3
De ethnarcha Iudæorum instituto Cap.4
De subdititio falsóq; Alexãdro, eóq; deprehenso Cap.5
De Archelai exitio Cap.6
De Simone Galilæo, de tribus sectis apud Iudæos Cap.7

De Pilati

De Pilati regimine Cap.8
De ſuperbia Caij, & Petronio præſide Cap.9
De Imperio Claudij, & regno Agrippæ, ac morte Caput 10
De uariis tumultibus in Iudæa & Samaria Cap.11
De tumultibus in Iudæa ſub Felice Cap.12
De præſidibus Iudææ Albino & Floro Cap.13
De Floro ſæuiente in Iudæos Cæſarienſes & Hieroſolymitas Cap.14
De alia oppreßione Hieroſolymorum dolo Flori Caput 15
De Politiano tribuno, & oratione Agrippæ ad Iudæos ad obediendum Romanis hortantis Cap.16
De cœpta rebellione Iudæorum contra Romanos Caput 17
De cæde Ananiæ pontificis, Manahemi & militum Romanorum Cap.18
De Iudæorum maxima ſtrage Cæſareæ & in omni Syria Cap.19
De Iudæorum alia graui cæde Cap.20
Iudæi Alexandriæ occiſi Cap.21
De clade Iudæorum autore Ceſtio Cap.22
De pugna Ceſtij contra Hieroſolymam Cap.23
De obſidione Hieroſolymæ à Ceſtio, & ſtrage Caput 24
De Damaſcenorum ſæuitia in Iudæos, déque Ioſephi ſtudiis in Galilæa Cap.25
De Ioſephi periculis & euaſione, & Ioannis Giſcalei malitia Cap.26
Tiberias à Ioſepho recuperatur & Sepphoris Caput 27
Quomodo Hieroſolymitæ bello ſe præparauerint, déq; Simonis Gioræ tyrannide Cap.28

DE BELLO IVDAICO
LIBER III.

De Veſpaſiani ducis aduentu, & clade duplici Iudæorum Cap.1
Deſcriptio Galileæ, Samariæ & Iudææ Cap.2
De auxilio Sepphoritis miſſo, & Rom. diſciplina militari Cap.3
Impetus Placidi contra Iotapatam Cap.4
Galilæa à Veſpaſiano inuaditur Cap.5
Gadaræ expugnatio Cap.6
Iotapatæ obſidio Cap.7
Obſidio Iotapatenorum à Veſpaſiano, & diligentia Ioſephi, déque Iudæorum excurſione in Romanos Cap.8
De oppugnatione Veſpaſiani contra Iotapatam ariete, aliis tormentis bellicis Cap.9
De iterata impugnatione Iotapatenorum Cap.10
Iaphæ expugnatio à Traiano & Tito Cap.11
De Samaritis à Cereale deuictis Cap.12
Iotapatæ excidium Cap.13
Quomodo Ioſephus captus uitã ſuam redemerit facto & uerbis Cap.14
Ioppe denuo capitur Cap.15
Deditio Tiberiadis Cap.16
Tarichearum obſidio Cap.17
De lacu Geneſar, & fontibus Iordanis Cap.18
Tarichearum excidium Cap.19

DE BELLO IVDAICO
LIBER IIII.

Obſidio Gamalenſium Cap.1
Itaburius mons occupatur à Placido Cap.2
Excidium Gamalæ Cap.3
Giſcala à Tito capitur Cap.4
Hieroſolymitani excidij initium Cap.5
Idumæorum aduentus pro Hieroſolymitanis & acta Cap.6
De clade Iudæorum ab Idumeis facta Cap.7

DE BELLO IVDAICO
LIBER V.

De altera ſtrage & reditu Idumæorũ, Zelotarúmque crudelitate Cap.1
De inteſtina diſcordia Hieroſolymorum Cap.2
De Gadarenſium deditione & ſtrage Cap.3
De captis oppidis quibuſdam, deſcriptióq; ciuitatis Hiericunthinæ Cap.4
Lacus Aſphaltites Cap.5
Geraſæ deuaſtatio, ſimul de Neronis morte, Galbæ & Othonis Cap.6
De Simone Geraſeno, nouæ conſpirationis principe Cap.7
De Galba, Othone, Vitellio & Veſpaſiano Cap.8
De Simonis geſtis contra Zelotas Cap.9
De Veſpaſiano in Imperatorem electo Cap.10
Aegypti deſcriptio, & Pharí Cap.11
Veſpaſianus Ioſephum captiuitate liberat Cap.12
De Vitellij morte & moribus Cap.13
Titus mittitur contra Iudæos à patre Cap.14

DE BELLO IVDAICO
LIBER VI.

De triplici ſeditione apud Hieroſolymam Cap.1
Titus explorator Hieroſolymæ periclitatur Cap.2
De eruptionibus Iudæorum contra Romanos caſtra metantes Cap.3
De inteſtina pugna azymorum diebus Cap.4
De Iudæorum dolo in Romanorum milites Cap.5
Deſcriptio Hieroſolymorum Cap.6
Deditionem Iudei recuſant, & Romanos adoriuntur Cap.7
De caſu turris & duorum murorum obtentu Cap.8
De Caſtore Iudæo Romanis illudente Cap.9
De ſecundo muro bis obtento à Romanis Cap.10
De aggeribus in tertium murum & oratione prolixa Ioſephi pro deditione facienda, & fame obſeſſorum Cap.11
De Iudæis crucifixis & aggeribus combuſtis Cap.12
De muro extructo ab exercitu Romano circum Hieroſolymam triduo Cap.13
De fame Hieroſolymorum & ſecundo aggere extructo Cap.14
De cæde Iudæorũ intra & extra Hieroſolymam Cap.15
De ſacrilegio circa templum, & relatis ex urbe cadaueribus & fame Cap.16

De

ELENCH. ARGV. IN IOSEPHVM

DE BELLO IVDAICO LIBER VII.

De ſuffoßione murorum, ſuccenſione aggerum, & Sabino oppugnante murum Cap.1
Romani Antoniam inuadunt, & à Iudæis repelluntur Cap.2
De Iuliano Romano milite inſigni fortitudine Cap.3
Ioſephi oratio pro deditione Iudæorum, & profugium eorum Cap.4
De iterata pugna, extructis aggeribus, & excurſionibus Iudæorum Cap.5
Romani flammis pereunt dolo Iudaico, & de Artorio quodam Cap.6
De fame Iudæorum Cap.7
De muliere quæ per famem filium coxerat Cap.8
De expugnatione muri, & incendio templi Cap.9
Quemadmodum templum incenſum eſt inuito Tito Cap.10
De ſacerdotibus, gazophylacióq; & porticu Cap.11
De prodigiis excidium Hieroſolymæ præcedentibus & præſagiis Cap.12
De imperio Titi, & ſacerdotum interfectione Cap.13
De præda ſeditioſorum & ſuccenſione interioris ciuitatis Cap.14
Superior pars ciuitatis oppugnatur, confugiunt aliqui Iudæorum ad Titum Cap.15
De occupata reliqua parte ciuitatis Cap.16
De numero captiuorum & peremptorum Cap.17
Hieroſolymæ urbis hiſtoria breuis Cap.18
De præmio militum Cap.19
De nauigatione Veſpaſiani, déq; comprehenſo Simone, & ſpectaculo die natalitio exhibito Cap.20
De calamitate Iudæorum apud Antiochenſes Cap.21
Quomodo Veſpaſianus rediens à Romanis exceptus eſt Cap.22
Domitiani geſta contra Germanos & Gallos Cap.23
De anne ſabbatico, & triumpho Veſpaſiani ac Titi celeberrimo Cap.24
Herodium & Macherus à Baſſo capta Cap.25
De Iudæis à Baſſo interemptis & Iudæa diuendita Cap.26
De clade Antiochi regis & eruptione Alanorum in Armeniam Cap.27
Excidium Maſſadæ caſtelli munitiſſimi Cap.28
Interitus ſicariorum, qui in Alexandriam & Thebas profugerant Cap.29
Oniæ templum clauſum apud Alexandriam Cap.30
De interfectione Iudæorum apud Cyrenem Cap.31

DE ANTIQVITATE IVDAEORVM

contra Apionem libri II. Fol.672.

De Imperio Rationis, ſiue de Machabæis lib.unus Fol.690

Ioſephi uita, ab ipſo conſcripta Fol.437

FINIS

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
PRIMVS,

Sigiſmundo Gelenio interprete.

PROOEMIVM. Cap. I.

QVI ad ſcribendas hiſtorias ſe conferunt, non vnam neque eãdem ſui propoſiti cauſam habere mihi videntur, ſed plures, eáſque multum inter ſe differentes. quidam enim oſtentandæ eloquentiæ cauſa, gloriæque ex ea captandæ, ad hoc ſtudiorum genus ſe applicant. alij quo gratiam illis referrent, quorum res geſtas ſcribendas ſibi ſumpſerunt, nulli labori quantum in ſe fuit, pepercerunt. Sunt quos res ipſa compulit, vt quibus gerendis interfuerant, ea ſcripto complexa in vulgum proderent. nec defuerunt, qui res inſignes cõgnitúque dignas in obſcuro latere non ferrent, atque ideo narrationem earum in communem vtilitatem proferrent. Ex iam dictis cauſis poſtremæ duæ me quoque ad idem permouerunt. Bellum enim quod cum Romanis habuimus, & res vtrinque geſtas, ac demum euentum, quæ omnia præſens ipſe meo periculo didici, narrare coactus ſum propter quoſdam qui ſcriptis ſuis veritatem depravarunt. Præſens verò opus aggreſſus ſum, ratus Græcis omnibus cognitu non iniucundum fore. Complectetur enim vniuerſam noſtræ gentis antiquitatem, formámque reipublicæ, ex Hebraicis literis translatam. Cogitaueram equidem & antea, iam tum cùm hiſtoriam de bello ſcriberem, docere, vnde primum oriundi Iudæi, quàm varia fortuna vſi, ſub quali legislatore ad pietatem cæteráſque virtutes inſtituti, quibus bellis per tot ſecula geſtis, inuiti ad poſtremum contra Romanos bellum ſint pertracti: ſed quoniam prolixius erat hoc argumentum, ſeorſim illud propriè dicato opere exorſus vſque ad finem ſuum perduxi. Procedente dein tẽpore, ſicut vſu venit his qui res arduas aggrediuntur, cunctatio quædam ac ſegnicies mihi inceſſit, tantam materiam in alienam ac peregrinam linguam traducturo: ſed fuerunt qui cupiditate cognoſcendi ad opus me adhortabantur, & præcunctis Epaphroditus, vir cùm omnis generis diſciplinarum, tum verò rerum geſtarum peritiæ cum primis auidus, vt qui ipſe in maximis negociis & variis fortunæ caſibus verſatus, in omnibus eximiam naturæ indolem præſe tuliſſet, inconcuſſúmque virtutis ſtudium perpetuò retinuiſſet. Huic igitur morem gerens, aſſiduo cunctorum vtile aliquid ac honeſtum molientium fautori, cùm me mei iam ſuppuderet, ſi viderer ignauiam ſpecioſiſſimo labori anteponere, vires animúmque reſumpſi: ſimul hac quoque reputatione non leuiter permotus, quod & maiores olim noſtri exteris ſua benigne communicauerunt, & Græcorum nonnulli vehementi res noſtras cognoſcendi ſtudio flagrauerunt. Itaque inuenio literis proditum, quòd Ptolemæus ſecundus eius nominis rex, totus diſciplinis colligendíſque libris deditus, magnopere contenderit legem noſtram, eiúſque inſtituta, & viuendi formam præſcriptam, in Græcum eloquium transferri. Eleazarus autem pontificum noſtrorum nemini ſecundus, regi hanc vtilitatem non inuidit, reclamaturus omnino, niſi conſuetudinem haberemus à maioribus acceptam, res bonas & honeſtas celare neminem. Proinde mihi quoque conuenire duxi, vt & pontifici noſtri imitarer magnanimitatem: & hodie quoque regis illius multos perſimiles

putarem, duntaxat quod ad diſcendi cupiditatem attinet. neque enim totam ſcripturam occupauit ille, ſed legem ſolam ei tradiderunt interpretes, qui ob hoc Alexandriam miſſi fuerant. Sunt autem innumera ſacris literis prodita, vt quæ quinque milium annorum hiſtoriam in ſe complectantur, in qua diuerſi ſunt inopinati caſus, varia belli fortuna, multa imperatorum præclara facinora, multæ rerum publicarum mutationes. In vniuerſum autem ex huius potiſſimùm hiſtoriæ lectione cognoſcere licet, quòd his qui Dei voluntati obſequuntur, & leges bene latas tranſgredi verentur, omnia proſpere ſuccedunt ſupra quàm credi poſſit, & felicitas illis præmium à Deo proponitur. quòd ſi ab illarum diligenti obſeruatione diſcedant, neque conſilia eorum exitum inueniunt, & boni ipſorum opinione conatus in calamitates immedicabiles deſinunt. Quapropter iam nunc lecturos hæc volumina adhortor, vt Deo mentem adhibeant, & legislatorem noſtrum probent, ſi naturam, vt dignum eſt, conſideraurit, & virtuti eius conuenientes ſemper operationes aſſignauit, purámque ſuam narrationem ab omni, qualis apud alios eſt, fabularum vanitate conſeruauit: tametſi quantum ad longitudinem temporis, rerúmque vetuſtatem attinet, impunè poterat quælibet mendacia confingere. Natus enim eſt ante annos bis mille, cùm ad tot retro ſecula etiam poetæ ne Deorũ quidem ſuorum natales, nedum mortalium leges aut res geſtas referre auſi fuerint. Sed hæc omnia procedens oratio accuratè ſuo quæque ordine docebit, ita vt nos facturos ſumus polliciti, neque ſubtrahendo quicquam, nec addendo. Cæterùm quoniam fermè omnia pendent à Moſis legislatoris ſapientia, neceſſe habeo paucis de illo præfari, ne quem fortè cogitatio ſubeat quî factum ſit, vt quum operis inſcriptio res geſtas polliceatur, tam multa ad naturæ cognitionem ſpectantia ſcriptis noſtris inſeruerimus. Scire igitur oportet, quòd vir ille ante omniá neceſſarium exiſtimauit, vel vitam ſuam recte diſpoſituro, vel aliis leges poſituro, vt in primis naturæ Dei cognitionẽ habeat, atque ita conſideratis eius operibus, egregium illud exemplar imitari, quantum in ſuis viribus eſt, & ſectari conetur. alioquin abſque hac contemplatione neque legislatorem ipſum vnquam bonam mentem ſibi paraturum, neque ſcripta eius vllum momentum ad virtutem auditorum allatura, niſi ante omnia diſcerent, quòd Deus cùm ſit parens omnium ac Dominus, omniáque contueatur, eis quidem qui ſe ſectantur, felicem vitam donat: qui autem à virtutis tramite digrediuntur, illos maximis calamitatibus inuoluit. Hanc doctrinam ciues ſuos docere volens, nõ à pactis aut conuentis & mutuo circa hæc iure leges eſt auſpicatus, quemadmodum alij ſolent: ſed ad Deum & mundum ab eo conditum erectos mente, & perſuaſos quòd in terris pulcherrimum Dei opus ſimus homines, cùm iam ad pietatem haberet obſequentes, facile deinceps de reliquis omnibus edocuit. Itaque alij legislatores priſcas fabulas ſequuti, pudenda hominum peccata in deos ſuos verbis tranſtulerunt, atque hoc pacto hominibus malis magnum incitamentum ad malicia addiderunt. at noſter legislator poſteaquam puram putam virtutem habere Deum docuiſſet, cenſuit pro ſe quenque adniti oportere, vt in partem eius aliquam peruenire poſſit: in eóſque qui neque ſapiunt hæc neque credunt, ſeuerè admodum animaduertit. Ad hoc igitur præſcriptum volo lectorem hæc noſtra examinare. nanque ſic conſiderantibus nihil vel abſurdum, vel Dei magnificentia indignum eſſe videbitur. omnia enim ſumma concinnitate iuxta vniuerſi naturam ſunt diſpoſita, partim ita vt dignum erat à legislatore ſubindicata, partim decentiſſimis allegoriis conueſtita: partim etiam diſerte expreſſa, nimirum quæcunque abſque ambagibus erant proferenda: quorum cauſas ſi quis ſingillatim conſiderare vellet, ſublimis inde & valde philoſophica ſpeculatio exoriretur, in aliud tempus differenda. Quòd ſi Deus longiorem ætatem conceſſerit, abſolutis quæ nunc tractamus, vt illa quoque perſcribantur operam dabimus:

nunc ad rerum ſeriem vertemus ſtylum, præmiſſis quæ Moyſes narrat de mundo condito: ea è ſacris codicibus ita vt inuenimus tranſſumpta, in hunc fermè modum ſe habent.

Mundi creatio, & elementorum diſpoſitio.

CAPVT II.

IN principio creauit Deus cœlum & terram. Hæc cùm in conſpectum non veniret, alta caligine tecta, ſpiritúſque eam ſuperne permearet, lucẽ Deus fieri iuſſit: quę cùm effulſiſſet, conſiderata tota materia, diſcreuit lucem à tenebris: & his nomen impoſuit noctem, illam verò diem appellauit, veſperæ & mane vocabulo exordiis lucis & quietis indito. Atque hęc quidẽ prima dies extitit, Moſes autem vnam eam dixit. Cuius cauſam poſſem equidem & nunc reddere: ſed quoniã promiſi me omnium cauſas proprio volumine conſcriptas editurum, in illud tempus hanc quoq; rationem differam. Poſt hæc ſecunda die cœlum vniuerſitati rerum ſuperimpoſuit, diſcretum à cæteris, & in ſublimi per ſe collocatum, glaciéq; circumpactum, & humida ac pluuia natura ob terram irroratione iuuandam cõpetenter temperatum. Tertia verò terram ſtatuit, mari vndequaque circunfuſam: eadémq; die continuò plantæ ſimul & ſemina è terra ſunt exorta. Quarta verò cœlum Sole ac Luna aliiſque ſideribus exornauit, mandato eis dato, vt ſuo motu & meatu tẽporum anni reuolutionem manifeſte indicarent. Quinta verò die animantia, tum natatilia, tum per ſublime volantia, per altum pérque aërem dimiſit, copulata prius & ad congreſſus genituræ cauſa comparata, quo genus eorum creſceret ſimul ac multiplicaretur. Sexta autem die quadrupedum genus condidit, maſculo & fœmineo ſexu diſtinctum: in hac verò hominem etiam finxit, atq; ita mundum ſex diebus vniuerſum, & omnia quæ mundo continentur, Moyſes facta eſſe dicit: ſeptima autem requieuiſſe Deum, & ab operibus ceſſauiſſe. quamobrem etiam nos vacationem à laboribus per hanc diem celebramus, appellantes eam ſabbatum: quæ vox requiem Hebręorũ lingua ſignificat. Quin etiam naturam interpretari poſt ſeptimam diem Moyſes incepit, de hominis fabricatione in hũc modum diſſerens: Finxit Deus hominem humo telluris ſumpta, immiſítq; in eum ſpiritum & animam: homo autem hic vocatus eſt Adamus. ſignificat autem hoc Hebręorum lingua ruſum: quandoquidem è ruſa humo fermentata eſt factus. talis enim eſt intacta terra & vera. Statuit autem Deus corã Adamo diuerſa animalium genera tam maſculina quàm fœminina ei oſtendens: qui eis nomina indidit, quibus hodie quoque nominantur. Videns autem Adamum carentem ſocietate & cõmictu fœminæ (nondum enim erat) mirantémq; quòd reliquæ animantes ita ſe haberent: ſopito illi coſta vna exem-

Geneſis 1.

11.

Geneſis 2.

pta, mulierem ex ea formauit: móxq; vt eſt adducta, ex ſe productam Adamus agnouit. Iſſa autem Hebræorum lingua vocatur mulier. huius autem nomen erat Eua, id ſignificat matrem omnium viuentium. Narrat præterea Deum hortum ad Orientem plantaſſe omni virenti planta: & in his fuiſſe arborem vitæ, & aliam ſcientiæ, per quam dignoſceretur bonum à malo. in hunc hortum cùm introduxiſſet Deus Adamum cum vxore, iuſſit eos plantarum curam habere. Rigatur autem hic hortus ab vno amne, vniuerſam in circuitu terram luſtrante, qui in quatuor diuerſos alueos finditur. Horum qui Phiſon nominatur (ea vox multitudinem ſignificat) ad terram Indiam delatus, in illud ſe pelagus exonerat, Græcis Ganges appellatus. Euphrates autem & Tigris in rubrum mare exeunt: quorum Euphrates vocatur Phora, id ſignificat vel diſperſionem vel florem. Tigris autem Diglath, quod interpretatur anguſtus ſimul & velox. Geon autem Ægyptum mediam ſecat: id nobis ab Oriente exortum ſignat, quem Græci Nilum appellare ſolent. Porrò Deus Adamum & vxorem de

III. Geneſis 3.

cæteris plantis guſtare iuſſit, vna arbore ſcientiæ ſolum illis interdixit, prænonitis ſi attigerint, confeſtim exitium eis affuturum. Cùm autem per id tempus nullũ eſſet inter animalia diſſidium, & ſerpẽs familiariter cũ Adamo ac vxore degeret, inuidebat eis felicitatem venturam, ſi iuſsis Dei parere perſeuerarẽt: & ratus in calamitatem caſuros, ſi mãdata neglexiſſent, malicioſe perſuadet mulieri vt de arbore ſciẽtię guſtaret, aſſeuerans ineſſe ei vim dignoſcendi boni ac mali: de qua ſi guſtaſſent, beatam nihilóque deteriorẽ quàm Deum vitam acturos. atq; hoc pacto mulierem ſubuertit, vt mandatum Domini contẽneret: quæ guſtato arboris fructu, cibóque hoc delectata, etiam Adamo vſum eius perſuaſit. iámq; ſe nudos eſſe ſentiebant, & de tegmento ſibi diſpiciebant. arbori enim acuminis & cogitandi vis inerat. Foliis igitur ficulneis ſeſe texerunt, atque ita conuelatis pudendis, videbantur ſibi feliciores, qui inueniſſent quo prius carebant. Mox cum Deus in hortum veniſſet, Adamus antea familiariter cum Deo colloqui ſolitus, conſcius ſibi iniuſticiæ, ſecedebat. Deus autem miratus cauſam ſcitabatur, quid ita prius delectatus ſua conſuetudine, nunc fugitaret ac latitaret. Illo verò tacente præ conſcientia non ſeruati præcepti, Deus ita infit: Equidem proſpexeram vobis, quomodo vitam felicẽ omníſque mali expertem viueretis, nulla noua cura in animo ſolicitati, omnibus quæcunq; ad vſum ac voluptatem conferunt, ſua ſponte vobis prouenientibus, mea vnius prouidentia citra omnem veſtrum laborem aut ſolicitudinem: quibus fruentes vos neq; ſenectus celeriter opprimeret, & vita diuturna quàm longiſſime proferretur. tu verò hanc meam ſententiam ludibrio habuiſti, mandato meo contempto. non enim propter bonum aliquod taces, ſed propter malam conſcientiam. quare & ſenectus ocyor ſuperueniat, & vita veſtra minus ſit diuturna. Adamus autem excuſabat peccatum, & iram Dei deprecabatur, culpam in vxorem referẽs, & dicens, ab illa deceptum ſe peccauiſſe: at illa ſerpentem accuſabat. Tum Deus mulctauit eum, quòd muliebri conſilio ceſſiſſet: terramque nullos poſthac fructus ſponte proferre iuſſit: laborantibus autem & opere attritis alia dare, alia negare. Euam autem parturitionibus & hoc genus doloribus caſtigauit, eo quòd ipſa à ſerpente decepta Adamum eiſdem dolis illectum in calamitates conieciſſet. quin & ſerpẽti vocem ademit, iratus ob maliciam qua erga Adamum eſt vſus: venenúmque linguæ eius indidit, & hoſtem eorum declarauit: admonuítque, caput eius plagis impetendum eſſe, tum quòd in hoc pernicies hominis ſita ſit, tum quòd ipſa beſtia hoc pacto facillime opprimatur: ad hæc pedibus priuatum trahi per terram, ac volui fecit. His pœnis impoſitis Deus Adamum & Euam ex horto in aliam regionem tranſtulit.

De

De posteritate Adami, & decem ætatibus vsque diluuium. Cap. III.

NAti sunt autem eis & filij mares duo, horum prior appellatus est Cain, quod interpretatur acquisitio: Abel autem secundus, ea vox luctum significat. Natæ sunt eis etiam filiæ. Hi fratres suis quisque studiis intenti erant. Abel iusticiam colebat, & omnibus actionibus suis Deum præsentem ratus, virtuti operam dabat. pastoralis autem eis erat vita. Cain vero quum alioquin etiam pessimus esset, lucrúmque solum spectaret, terram quoq; arare primus excogitauit: ac postremo fratrem etiam interemit tali de causa. Quum visum eis esset sacrificare Deo, Cain agri & arborum fructus obtulit, Abel lac & primogenita pecorum. Huius sacrificium Deo fuit acceptius, quòd sponte naturæ genitis constaret, quàm ea quæ homo auarus & industrius per vim quandam à natura extorserat. ideo Cain ægrè ferens prælatum sibi à Deo Abelem, interfecit fratrem, & cadauere eius abdito, rem clàm fore putabat. Quo cognito Deus venit ad Cain, rogans de fratre, vbi nam esset. multis enim diebus se non vidisse eum, quem reliquo omni tempore cum ipso versari animaduertisset. Tum Cain anxius, nec habens quod responderet Deo, primum se quoque demirari ait, quî factum sit, quòd frater nusquam compareat. Instante vero Deo, & accuratius inquirente, iam commotior negauit se pædagogum fratris, aut rerum eius obseruatorem esse. Tum Deus coarguit Cain parricidij, mirari se dicens, quòd negaret se quicquam de fratre scire, quem ipse interemisset. & supplicium quidem quod cæde commeruerat ei remittit, sacrificio placatus ne grauius in supplicem sæuiret: sed male ominatus ei & posteris ipsius, vsque septimam progeniem puniturum se est comminatus: & ex illa regione extorrem vnà cum vxore fecit. Illo autem timente, ne oberrans in feras incideret, atque ita periret, securum esse iussit quod ad hoc periculum attinet, & impauide terras peragrare: & signo ei indito quo nosci posset, abire procul iussit. Cain autem multas regiones vnà cum vxore emensus tandem Naida condidit: id loci nomen est: atque illic sedem optauit, vbi etiam liberos procreauit. Cæterum tantum abfuit vt hac castigatione in melius vitam mutauerit, vt peior etiam sit factus, suis voluptatibus vel cum aliorum iniuria indulgens: & facultates domesticas per vim ac rapinas accumulans, accitis vndecunque latrociniorum & nequitiæ sociis, magister illis ad facinorosam vitam est effectus. Adhæc simplicem hactenus viuendi rationẽ, excogitatis meliorum suis & ponderibus immutauit, pristinámq; sinceritatem & generositatem ignaram talium artium in nouam quandam versutiam deprauauit. Primus agrorum terminos fixit, vrbémque extructam & communitam coactis in vnum domesticis & clientibus inhabitandam tradidit. Enosæ nomine impositio ab Enoso liberorum natu maximo. Is Iaredũ genuit, ex quo Malalehel, & ex eo deinceps Mathusula est progenitus. huic Lamechus fuit filius, qui liberos habuit septuaginta & septem, ex duabus susceptos vxoribus, Sella & Ada. Ex his Iobel ex Ada natus, tabernaculis constructis pastorali cultu ac victu fuit contentus. Iubal verò germanus eius musicæ operam dedit, psalteriúmque & citharam inuenit. Thobel autem vnus ex altera vxore prognatorum viribus excellens rem militarem egregie tractauit, cuius artibus & opes ampliores, & victum lautiorem sibi comparauit. quin & ærariam primus est commentus, & filiæ factus est pater vnius, nomine Naamæ. Porrò Lamechus diuini iuris non imperitus, videns pœnas se exoluturum parricidij à Caino perpetrati, vxoribus suis hoc indicauit. Cæterum superstite etiam tum Adamo, Caini soboles sceleratissima euasit, dum posterior quisq; fit deterior, nec solum imitatur priorum vitia, sed & superat, interim nec

IIII. Geneſis 4.

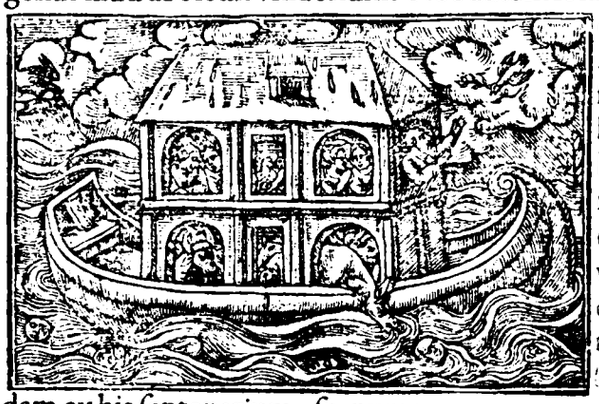
à bellis,nec à latrociniis temperando: & qui à cædibus abſtinebant, alioquin auare & ſuperbe inter ſuos viuebãt. Adamus autem qui primus è terra factus, vt ad illum oratio noſtra recurrat, poſteaquàm Abel eſſet mactatus, & Cain propter cædem ſolum vertiſſet,procreandis liberis operam dedit, quòd magno prolis deſiderio teneretur, annos iam natus triginta ſupra ducentos: quibus cum acceſſiſſent ſeptingẽti,tandem vita defunctus eſt. ex huius liberis quos complures habuit,fuit etiam Sethus. ſed quia de aliis longum eſſet narrare,de ſolo Setho mentionem faciam. hic à patre educatus, vbi eò ætatis venit,vt iam quod rectum eſt diſcernere valeret.virtutis ſtudiis ſe totum dedidit:& cum ipſe vir optimus euaſiſſet, etiã nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit.qui quoniam erant omnes bona indole præditi, & patriam abſq; ſeditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt: & ſideralem ſcientiam ac cœleſtium rerum cognitionem excogitauerunt.ne autem inuenta ſua ex hominum noticia dilaberentur, & prius perirent quàm pernoſcerentur, ſcientes Adamum vniuerſalem rerum interitum præceciniſſe,vnum incendio, diluuio alterum, excitatis duabus columnis vtrique ſua inuenta inſcripſerunt: vt ſi lateritiam diluuio deleri contingeret, lapidea ſuperſtes hominibus diſcendi copiam faceret, & quæ inſcripta continebat, ſpectanda exhiberet.aiunt enim lapideam illam ab ipſis dedicatam, quæ & noſtris temporibus extat in terra Syria.

De diluuio.& quomodo Noë in arca cum ſa milia ſeruatus habitarit in campo Senaar.

Caput IIII.

V. Gene. 5. 6.

IN hunc modum per ſeptem generationes perſeuerauerunt vnum Deum colentes omnium rerum Dominũ. ſempérq; virtutis reſpectum habentes. Procedente dein tempore à patriis inſtitutis degenerarunt,neq; humana iura ſeruantes,neq; Deo cõſuetos honores perſoluentes. & qui prius certatim virtutem exercuerãt, poſtea duplo maiore ſtudio maliciam conſectabantur:atq; ita Deum infenſum ſibi reddiderunt,nam multi angeli Dei cum mulieribus congreſſi progeniẽ procreauerunt inſolentem, & fiducia roboris omne ius & fas contemnentem: quorum facinora non abſimilia his quæ de gigantibus Græci memorant, poſteritati ſunt tradita. Noë autem facta eorum moleſte & indigne ferens, ſuadebat vt in melius voluntates ac opera ſua tranſmutarent: verum cum videret illos ſibi non parere,totóſq; viciorum dulcedini ſuccumbere, veritus ne & ſe & familiam ſuam interimerent, ſecedens cum ſuis in aliam regionem migrauit.tum Deus viri iuſticia delectatus,non eius ſolum ſeculi homines extremæ maliciæ damnauit: ſed cũ decreuiſſet vniuerſum humanum genus extinguere, aliúdque nouum & à viciis purum inſtaurare,primum vitam eorum breuiore ſpatio circũſcripſit, & abrogata longæuitate intra centum & viginti annos cëorcuit,dein continentem terram in pelagi faciem tranſmutauit, atq; ita genus illud aboleuit vniuerſum. Noë autem ſolus eſt ſeruatus, diuino oraculo viam

euadẽdi & rationem edoctus talem. Arcam quatuor cõtignationum extruxit longitudine cubitorum ccc. latitudine l. patentem in altum cubitos xxx.in eam cum matre liberorum ſuorum,eorúmque coniugibus conſcendit: impoſitis prius quæ ad vitam ſuſtentandam forent vſui, & omne genus animantibus ad ſeminarium conſeruandum iugatim pro ſexus ratione introductis, & quibuſdam ex his ſeptenarium vſq; numerum. erat autem arca tam tecto quàm lateribus firmis contra omnem vim tempeſtatum, & vndarum inſultum. In hunc modum ſeruatus eſt Noë cum familia, gentis ſucceſſione ab Adamo decimus. nam Lamecho eſt genitus,cui pater fuit Mathuſala. hic autem Enochi fuit filij Iaredi, Malahelo geniti,

qui

qui eum pluribus fratribus ex Cainane prognatus fuerat Enoſi filio. Enoſus verò Sethi filius erat, Adami nepos. contigit autem hæc vaſtitas anno ætatis Noë ſexcenteſimo, menſe ſecundo, qui Dius à Macedonibus vocatur, ab Hebræis Marſonane. ſic enim Ægyptij diſtinxerunt annum. Moſes autem Niſan qui eſt Xanthicus, menſem primum in ſuis faſtis ordinauit, quòd per hunc Hebræos ex Ægypto eduxiſſet. eundem etiam omnium quæ ad rem diuinam pertinerent, exordium fecit: alioqui quod ad nundinationes rerum venalium reliquámque diſpẽſationem anni attinet, nihil de priſtino ritu innouauit. Vim autem imbrium cœpiſſe ait vigeſima ſeptima iam dicti menſis, poſt annum ab Adamo primo homine bis milleſimum ſexcenteſimum quinquageſimum ſextum. hoc ſpatium temporis relatum eſt in ſacros codices, diligenter annotantibus priſcis illuſtrium virorum tam natales quàm obitus. Adæ ſiquidem, qui nongentos & ttiginta vixit annos, cũ eſſet triginta & ducentorum annorum, Sethus filius natus eſt. Sethus autem ducenteſimo & quinto anno genuit Enoſum. qui dum quinque & nongentis vixiſſet annis, Cainano filio ſuo rerum curam tradidit, quem genuerat anno centeſimo nonageſimo. hic vixit annis decem & nongentis. Cainan cum vixiſſet decem & nongentis annis, Malalehelem filium dereliquit, quem genuit anno ætatis centeſimo ſeptuageſimo. Iſte Malalehel cum vixiſſet quinq; ac nonaginta & octingentis annis, defunctus eſt, Iaredũ filium derelinquens, quem genuit quum ſexaginta duorum & centum eſſet annorũ. cui nouem & ſexaginta & nongentis annis viuenti, Enochus filius ſucceſſit, natus cum ſexaginta duorũ & centum annorum pater eius exiſteret. qui exactis trecentis ſexaginta quinque annis, diſceſſit ad Deum: vnde finis eius non inuenitur eſſe conſcriptus. Matuſala autem Enochi filius, quinto ei & centeſimo natus anno, Lamechum filium habuit quum eſſet annorum octoginta ſeptem & centum: cui tradidit principatum, quem ipſe tenuerat annis nongentis ſexaginta & nouem. Lamechus autem cum habuiſſet principatum annis ſeptingentis & ſeptem, Noë filium ſuum rebus præfecit: qui de Lamecho natus eſt agente annum ætatis ſecundum & octogeſimum ſupra centeſimum. quíque quinquaginta & nongentis annis rerum adminiſtrationi præfuit. Hi anni in vnam ſummam contracti ſupraſcriptum tempus conficiunt. Non ſunt autem diſquirendi obitus virorum illorum: cum liberis enim ſuis agebant vitam eámque vſq; ad ipſorum nepotes extendebant: ſed natales tantum eorum in hac ratione ſunt ſpectandi. Cæterum Deus ſigno dato imbres emiſit: qui cum nonaginta continuis diebus ruerent, ad quindecim cubitos aqua ſuper terram extitit: quæ cauſa omnem ſalutem ademit, non habentibus quò ſe in tutum reciperent. centeſima autem & quinquageſima die poſtquàm pluere deſiit, tandem cœperunt aquæ ſidere, menſe ſeptimo, viceſimoſeptimo die menſis. deſtituta deíne arca in vertice montis cuiuſdam in Armenia, ſentiens hoc Noë, aperuit eam: & videns circa ipſam aliquantulum terræ, meliore ſpe concepta pauliſper quieuit. mox poſt paucos dies magis recedẽte aqua, emiſit coruũ, cupiens cognoſcere ſi qua alia parte terrarum aquæ deceſsiſſent, vt tutò exſcendere poſſet. at ille comperto totum adhuc ſtagnare, ad Noë eſt reuerſus. is poſt ſeptem dies columbam ad explorandum terræ ſtatum emiſit. quæ cum lutata & frondem oliuæ ferens rediſſet, intellecto terram à diluuio iam eſſe liberatã, poſtquàm alios ſeptem dies expectaſſet, animantes ex arca emiſit: & ipſe quoque cum liberis egreſſus, mactatis Deo victimis, epulabatur vnà cum familia. Apobaterion, id eſt egreſſorium, loco nomẽ Armeni fecerunt. Huius autem diluuij & arcæ meminerunt omnes barbaricæ hiſtoriæ ſcriptores, & in his Beroſus Chaldæus. narrans enim de hoc diluuio, ſic fermè ſcribit: Fertur autem & nauigij huius pars in Armenia apud mõtem Cordyæorũ ſupereſſe, & quoſdam bitumen inde abraſum ſecum reportare: quo vice amuleti loci eius homines vti ſolent. Meminit horum & Hieronymus Ægyptius, qui antiquitates Phœnicum ſcripſit, & Mnaſeas, & alij plures. quin & Nicolaus Damaſcenus lib. xcvj. de his rebus narrat in hæc verba: Eſt ſuper regionem Minyarum magnus mons in Armenia, nomine Baris, in quo multos profugos diluuij tempore ſeruatos ferunt, & quendam arca vectum in huius vertice hæſiſſe, ac reliquias lignorũ eius longo tempore durauiſſe. qui fortaſſis is fuit, de quo etiam Moſes ſcribit Iudæorum legiſlator.

Geneſ. 7. 8

VI. *Geneſis 8.*

Noë autem veritus ne Deus damnatis ad interitum hominibus, per ſingulos annos terram inundaret, victimis incenſis precabatur vt in poſterum priſtinus rerum ordo maneret, & nulla tanta incideret calamitas, per quam vniuerſum animalium genus in ſalutis periculũ adduceretur: vtq; affectis merito ſupplicio ſceleſtis, parceret innocentibus, quos ipſe ſuperſtites eſſe voluerit, & ſua ſentẽtia abſoluerit, alioqui miſeriore conditione ipſos fore & grauius damnatos, ſi non in vniuerſum incolumes alteri diluuio reſeruarentur, & prioris pauorem ac ſpectaculum perpeſſi, & poſterioris exitio deſtinati. orabat igitur, acciperet ſacrificium propitius, néue vllam poſthac tantam iram contra terram conciperet: vt operibus ſuis eam excolerent, & vrbibus exſtructis feliciter vitam degerent, nullis commodis carentes quibus ante cataclyſmum fruebantur, & ad extremam ſenectutem longæuitatémq;, qualis maiorum ſuorum fuerat, peruenientes.

VII. His precibus finitis, Deus iuſticia viri delectatus, votis eius annuit, negans ſe deletis interitus autorem fuiſſe: ſed ipſos ſibi ſuapte malicia debitas pœnas acciuiſſe. Si enim deletos cuperet, nunquàm in hanc vitam eos introducturum fuiſſe. Potius enim eſſe ne dare quidem vitam, quàm eos quibus dederis perdere. ſed continuis, inquit, contumeliis quibus pietatem mihi debitam violabant, coëgerunt me vindictam de ſe ſumere. non ſum autem poſthac tam iracunde pœnas peccatorum exacturus, præſertim te deprecatore. quòd ſi quando maiores tempeſtates concitauero, cauete expaueſcatis ob vim imbrium. nunquàm enim in poſterum aquæ terram ſunt inundaturæ. *Geneſis 9.* Iubeo tamẽ vt ab humana cæde puras manus abſtineatis, & qui cõtrà fecerit, ſeuere puniatis. aliorũ animaliũ vſum ad voluntatem ac libitum veſtrũ permitto. Dominos enim vos feci omniũ tam terreſtriũ quàm natatilium & eorũ quæ per ſublime ferũtur, abſq; ſanguine: nam in hoc ineſt anima. Arcus cœleſtis ſignũ vobis erit ceſſaturæ meę iaculationis, nam iris arcus Dei apud illos habetur. His mãdatis & promiſſis

VIII. Deus abiit. Noë autẽ cum poſt diluuiũ ſuperuixiſſet cccl. annos, totúmq; hoc tempus feliciter exegiſſet, defunctus eſt expletis annis in vniuerſum Dcccc l. Nec eſt cur aliquis preſentẽ vitam, annorúmq; eius paucitatẽ cum priſcorum rebus conferendo fidẽ nobis abroget, aut quia nunc eã non peræq; prorogari videt, coniecturã hinc de illorum longæuitate faciat. Illi enim Deo chari quũ eſſent, ipſiúſq; recens etiã tũ opificium, & cõmodiore victu ad diuturnitatem vterentur, merito per tam multos annos viuebant. Preterea tũ propter ſtudiũ virtutis, tum propter vtilitatẽ inuentarũ artium, vt Aſtronomiæ, ac Geometriæ, Deus illis prolixiorẽ largitus eſt vitam: quarum certitudinem aſſequi non poterant, ſi minus dc. annis vixiſſent. ex tot enim magnus annus conſtat. Atteſtantur autem mihi omnes qui Græcas barbaricáſue antiquitates literis prodiderunt. Namque & Manetho Ægyptiarum rerũ ſcriptor, & Beroſus Chaldaicarum, adhæc Mochus, Heſtiæus, Hieronymus Ægyptius, qui Phœnicũ res proſequuti ſunt, nobiſcum conſonant. Heſiodus quoque cum Hecateo, Hellanicus & Acuſilaus, Ephorus & Nicolaus, narrant priſcos illos ad mille annos vitam produxiſſe. De his igitur quiſque vt ſibi viſum fuerit, accipiat.

De turri Babylonica, déque linguarum mutatione. Cap. V.

Geneſis 10.

RES vero Noë filij, Semas, Iaphetus, & Chamas, centũ annis ante diluuium nati, primi relictis montibus planiciẽ habitare cœperunt & aliis recenti etiam tum cladis memoria pauidis, nec audentibus à celſiore loco deſcendere, idem faciendi autores & exemplũ fuere. Campo quẽ primum colere ſunt aggreſsi, nomen eſt Senaar. Cęterum Deo iubente vt propagandi multiplicandíq; generis gratia colonias deducerent, homines rudes non paruerunt: quãobrem calamitatibus implicati, offen

ti, offenſum illum errore ſuo ſunt experti. Cùm enim florerent iuuentutis multitudine, deus rurſum de colonia deducenda admonebat. Illi verò obliti ſe ipſius benignitate præſentibus commodis perfrui, totámque illam felicitatem ſuis viribus acceptam ferentes, dicto eius non fuerunt obedientes. Et quod peius erat, conſiliũ de

coloniis non fauorẽ numinis, ſed inſidias interpretabãtur, videlicet quo facilius diſperſi poſſent opprimi.

Hanc ſuperbiam deíque contemptum excitauit in eis Nabrodes, nepos Chamæ, filij Noë, vir audax & manu promptus, ſubinde iactans, nõ deo, ſed propriæ virtuti preſentem felicitatem eos debere: atque ita paulatim rem ad tyrannidem trahebat, ratus fore vt homines ad ſe deficerent à deo, ſi ſe illis ducem præberet, opem ſuam offerens contra nouum aliud diluuium intentantem. Turrim enim ſe exædificaturum, excelſiorem quàm quò aqua aſcendere poſſet: & inſuper maiorum ſuorum interitum vlturum. Vulgus autem facile Nabrodis placitis obtemperabat, ignauum ratus deo cedere: atque ita ſtructuram turris occœperunt, nulli labori parcentes, nihílque ſibi ad ſummam induſtriam reliquum facientes. Cúmque ingens eſſet operarum numerus, ſurgebat opus ſuprà quàm ſperauerant. Craſſitudo enim erat tanta, vt proceritatem obſcuraret. Struebant autem lateribus coctis, ad firmitatem bitumine ferruminatis. Hanc eorum væſaniam videns deus, delere quidem omnes noluit, quando ne priore quidem clade ad meliorem mentem profecerunt: ſed diſsidium in eos immiſit, linguis eorum variatis, ita vt ob diuerſitatem ſermonis mutuò ſe non intelligerent. Locus verò turris nunc Babylon vocatur, propter cõfuſam linguam quæ prius omnibus ex æquo clara fuerat. Nam Hebræi confuſionem nominant Babel. De turri autem hac, déque linguis hominũ mutatis, meminit & Sibylla his verbis: Cùm vniuerſi homines vno eloquio vterentur, turrim ædificauerunt excelſimã, quaſi ad cœlum per eam aſcenſuri. Dij verò procellis immiſsis turrim ſubuerterunt, & ſuam cuique linguam dederunt: quæ cauſa fuit vt vrbs ea Babylonis vocabulum acceperit. De loco autem qui Senaar in Babylonia nominatur, meminit Heſtiæus hoc modo: Aiunt ſacerdotes cladis eius ſuperſtites, Enyelij Iouis ſacra ferentes, in Senaar Babyloniæ peruenisſe.

IX

Gene. II

Quomodo Noë poſteri per totum terrarum orbem ſedes ſibi occupauerint.

Caput VI.

ILLO extempore diſperſi ſunt paſsim, propter diuerſitatem linguarum coloniis nuſquam non deductis, & quo quenque ſors & deus tulit, eam terram cum ſuis occupauit, vt tam maritima quàm mediterranea cultoribus replerẽtur. Nec defuerunt qui cõſcenſis nauibus ad inſulas habitandas traiicerent. Porrò gentium quædam adhuc ſeruant deriuatam à ſuis conditoribus appellationem, quædam etiam mutauerunt, nonnullæ in familiarem accolis & notiorem vocem ſunt verſæ, Græcis potiſsimum talis nomenclaturæ autoribus. Hi enim poſterioribus ſeculis veterem locorum gloriam ſibi vſurpauerunt, dum gentes nominibus ſibi notis inſigniunt, dúmque tanquam ad ſuum ius attinerent, mores quoque proprios in illas inuehunt.

X

Quòd gentes ſingulæ à ſuis autoribus nomina traxerint. Caput VII.

ERANT autem Noë filiorum liberi, in quorum honorem gentibus nomina imponebant, vt quiſque terram aliquam occupauerat. Siquidem Iapheto Noë filio filij fuerunt ſeptem. Horum ſedes à Tauro & Amano montibus incipientes, pertinebant in Aſia ad amnem vſque Tanaim, in Europa vſque Gades, in terris hactenus vacuis occupatæ: quo factum

XI

Geneſ. 10

eſt, vt ipſorum nomina gentibus imponerentur. Quos enim nunc Græci Galatas vocitant, Gomarenſes olim dictos, Gomer condidit. Magoges verò Magogarum à ſe denominatorum fuit autor, qui ab ipſis vocantur Scythæ. Ex aliis Iapheti filiis Iauane & Mado, ab hoc Madæi deſcendunt, Græcis Medi nominati: à Iauane verò Ionia, totúmque Græcorum genus. Quin & Thobelus Thobelis ſedem dedit, qui nunc ſunt Iberi: & Meſchini à Meſcho autore appellantur. Cappadocum enim appellatio noua eſt, veteris autem veſtigium adhuc ſupereſt. Vrbs enim eſt apud eos hodie quoque Mazaca, ſatis indicans intelligere volenti, hoc priſcum fuiſſe genti nomen. Thires autem Thiras de ſe vocauit, quorum fuit princeps: eos Græci Thracas dicere maluerunt. Et tot gentes à Iapheti filiis ſunt inſtitutæ. Gomaris autem, trium liberorum parentis, vnus filius Aſchanaxes Originem Aſchanaxis dedit, qui nunc Rhegines à Græcis nominantur: Rhiphates verò Rhiphatæis, nunc Paphlagonibus: & Thygrammes Thygrammæis, quos Phrygas Græcis libuit vocare. Iauanis item trium filiorum vnus Aliſas Aliſæis vt originem ita nomen dedit, qui hodie ſunt Æoles: paríque modo Tharſenſibus Tharſus. Sic enim olim appellabatur Cilicia: cuius rei ſignum eſt Tarſus vrbium eius celeberrima cæterarúmque princeps, prima nominis litera in tau mutata. Porrò Chethimus inſulam occupauit, tunc Chethimam, nunc Cyprum: quo factum eſt vt tum inſulas omnes, tum pleraque loca maritima Hebræi gentili voce Chethim ſignificent. atteſtatur mihi vna è Cypriis vrbibus, quæ adhuc nomen retinet. Citium enim vocatur ab his qui in Græcum ſo numvocabula detorquent, ne ſic quidem abludens à Chethimi nomine. Tot gentium fuere principes Iapheti filij nepotéſque. Cæterum quod Græci fortaſsis ignorant prius dicam, deinde cœptam narrationẽ proſequar. Nomina iſta decoris cauſa in Græcam formam mutari ad aurium voluptatẽ. noſtrates enim huiuſmodi forma non vtuntur: ſed eandem apud nos perpetuo ſpeciem obtinent, nec terminationẽ variant. Adamus certe nobis Adam vocatur, & Noë qui Grecis Nochos diceretur, eáque forma nullam variationem admittit.

XII Chamæ verò filij Syriam & regionem Amano Libanóque montibus hærentem obtinuerunt, quicquid eius ad mare vergit occupando, & Oceanum vſque ditionis terminos proferendo. vocabula tamen partim omnino euanuerunt, partim ita deprauata ſunt in diuerſum, vt haud facile agnoſcantur. ex quatuor enim Chamæ liberis Chuſo nihil detrimẽti tempus attulit. Æthiopes enim quibus præfuit, nunc quoque tam à ſeipſis, quàm ab Aſianis omnibus Chuſæi nominantur. Meſræis etiam ſua manſit appellatio. Aegyptum enim Meſ[illegible]n, & Meſræos Aegyptios vocamus quotquot eam regionem incolimus. Quin & Libyæ colonos dedit Phutes, de ſuóq; nomine Phutos dici voluit. extat & flumen in Mauritania hoc nomine: & complures apud Græcos hiſtorici eius mentionẽ faciunt, ſicut adiacentis etiam regionis, quæ Phute dicitur. mutauit autẽ præſens nomen ab vno filiorum Meſræi qui vocabatur Libys. cur autem Africa ſit dicta, paulo poſt docebimus. Quartus Chamæ filius Chanaæus Iudæam nunc vocatam habitauit, gentémq; ſuam Chanaan nominauit. Hi quoque liberos genuerunt, & in his Chuſus filios ſex. quorum è numero Sabas Sabæorum author fuit, & Euilas Euilæorum, qui nunc Getuli appellantur. Sabathes verò Sabathenos, qui Græcis dicuntur Aſtabarri: Sabactas quoque Sabactenos inſtituit. Romus item Romæos condidit, & duos filios habuit. alter Iudas genti Iudæorum inter Occidentales Æthiopes originem dedit & nomen, Sabæus alter Sabæis. Nabrodes autem manens apud Babylonios tyrannidem arripuit, ſicut iam ante diximus. Meſræi verò filij numero octo quantum terrarum à Gaza Ægyptum vſque patet poſſederunt, ſed ſolius Philiſtini nomen ipſius regio ſeruauit. Palæſtinã enim Græci eius portionem vocant. reliquorum, Lumæi, Enamiæ, Labimi, qui ſolus colonis in Libyam ductis regionem à ſe denominauit, tum Nethemi, Phæthroſimi, Cheſlœmi, Chephthomi, tam res quàm nomina ſunt in obſcuro. Bello enim Æthiopico, de quo ſuo loco dicetur, vrbes eorum ſunt euerſæ. Chananæo quoque filij fuerunt hi: Sidonius, qui & vrbem ſibi cognominem condidit in Phœnice, Sidonem à Græcis vocatam. Amathus verò Amathen habitauit, quæ adhuc extat, & ab accolis

Amathe

Amathe vocitatur:tametſi hanc Macedones Epiphaniam ab vno è regum ſucceſſoribus denominauerunt. Arudæus Aradum inſulam obtinuit,Arucæus Arcen vrbem in Libano ſitam. cæterorum ſeptem, Euæi, Chettæi, Iebuſæi, Eudæi, Sinæi, Samaræi, Gergeſæi, præter nomina nihil in ſacris codicibus ſupereſt. nam Hebræi vrbes eorum exciderunt,quæ clades cauſam habuit hanc.

XIII. Poſtquàm terra finito diluuio in priſtinam naturam eſt reſtituta, Noë cœpit eam colere:quam cum vitibus conſeuiſſet, ſuóque tempore vindemiaſſet,inuento vini vſu, ſacris prius operatus epulabatur: ebriúſque factus ac ſapore grauatus, parum decore nudatus iacuit, id conſpicatus filiorum natu minimus, per ludibrium fratribus indicauit:illi reuerſi parentem operuerunt. Senſit hoc Noë:& precatus aliis filiis felicitatem,ne Chamam quidem diris deuouit,reſpectu ſui ſanguinis,ſed tantùm eius poſteros:quas cum cæteri euaſiſſent,Chananæi liberos vltio diuina eſt conſecuta.ſed de his rebus dicemus poſtea. *Geneſis 9.*

XIIII. Semæ verò tertio Noë filio filij fuerunt quinque,qui Aſiam vſque ad Indicũ Oceanum incoluerunt,ab Euphrate propagandæ ditionis initio facto. Nam Elymus poſteros reliquit Elymos,à quibus Perſæ originem traxerunt. Aſſuras vrbem Ninum condidit,& ſubditos de ſe Aſſyrios denominauit, quorum opes præ cæteris efloruerunt. Arphazades eos qui nunc Chaldæi ſunt Arphaxadæos nominauit, imperio gentis potitus. Aramæos Aramus tenuit,quos Græci Syros appellare malunt. qui verò Lydi nunc vocantur, olim Ludi dicti,Ludam autorem generis habuerunt. Ex Arami verò quatuor liberis Vſes habitator Trachonitidis fuit,Damaſcíq; conditor.ea ſita eſt Paleſtinam inter & Syriam cognomine Cœlen. Armeniam Otrus tenuit, Getheris Bactrianos:Meſas verò Meſanæos:nunc Paſini caſtrũ vocatur. Ex Arphaxade prognatus eſt Sales,ex hoc Heberus,à quo Iudæi Hebræi quõdam appellabantur. Porrò Heberus Iuctam & Phalegum genuit,qui natus eſt dum habitationes diſtribuerentur. nam hæc vox Phalec partitionem Hebræis ſonat.Iuctæ verò Heberi filio liberi fuerunt,Elmodadus, Salephus, Azermothes, Iſraes, Edoramus, Vzalis, Daeles, Ebalus, Ebemaelus,Saphas,Ophires,Euilas,Iobelus.Hi à Cophene flumine Indię ad Aſſyriã vſq; habitant. Hactenus de Semæ progenie ſit dictum:nunc de Hebræis erit narratio. Ex Phalego enim Heberi filio prognatus eſt Ragaus: ex hoc Serugus,ex quo Nachores eſt genitus, & ex hoc Tharrus, hic Abrahami fuit pater, qui fuit decimus à Noë, & natus eſt poſt diluuium anno ſecũdo ſupra ducenteſimũ & nonageſimum. ſiquidem Tharrus ſeptuageſimo anno genuit Abrahamũ.Nachores cũ eſſet viginti & octo annorum genuit Tharrũ. de Serugo autẽ Nachores naſcitur circa annũ trigeſimum ſecundum.Ragaus factus eſt Serugi pater cũ eſſet annorum triginta duorũ. totidẽ verò annorũ Phalegus genuit Ragaũ.Heberus autẽ quarto & triceſimo ætatis anno genuit Phalegum, ipſe de Sale prognatus annum nato triceſimũ: quem Arphazades genuit quinto & triceſimo ætatis anno. Semæ filius Arphaxades natus eſt poſt annos duos à diluuio. Abrahamus autẽ fratres habuit Nachorem & Aranen. Ex his Aranes relicto filio Loto,& filiab. Sara & Melcha,in regione Chaldæorum eſt mortuus,in vrbe quæ Vra Chaldæorũ vocatur,& ſepulchrum eius nunc vſq; oſtenditur.neptes verò ex fratre duxerunt coniuges,Melchan Nachores,Sarã Abrahamus. Cæterùm cùm Tharrus exoſam haberet Chaldæam propter luctum Aranis, omnes ſimul migrauerunt Carras Meſopotamiæ,vbi etiã Tharrum defunctum ſepelierũt,anno exactæ vitæ ducenteſimo quinto. Iã enim paulatim ſubrahebatur de vitæ ſpatiis, vſq; ad Moyſis ætatem:poſt quẽ cxx. annorum terminus Deo finitore eſt ſtatutus,quantum temporis & Moyſes ipſe vixit. Itaque Nachores è Melcha octo filios ſuſcepit, Vxum, Bauxum, Manhelem, Zachamum, Azamum, Pheldam, Iadelpham, Barhuelẽ. atque hi legitimi

Nachoris

Nachoris filij fuere. nam Thabæum, Gadamum, Tauaum & Macham è Ruma concubina genuit. Porrò Bathueli vni è legitimis Nachoris filiis nati sunt, Rebecca filia, & filius nomine Labanus.

Quomodo Abraham generis nostri autor è Chaldæorum terra profectus habitauit regionem quondam Chananæam, quæ nunc Iudæa dicitur. Caput VIII.

XV Gene. II. 12

ABRAHAMVS verò Lotum Aranis fratris sui filium, Saræ coniugis suæ fratrẽ, adoptauit, quòd germano filio careret: & cùm iam esset annorum lxxv. monitus oraculo Chaldæam terram mutauit Chananæa: quam & ipse habitauit, & posteris reliquit: vir sapiens ex æquo & eloquens, & in coniectando sagax. Cúmque ob virtutem eximiã sapiens esset præ cunctis habitus, ausus est vulgo receptam de Deo persuationẽ conuellere, & in melius vertere. Ergo primus omniũ clara voce prædicauit, vnum esse Deum rerum vniuersitatis conditorẽ: de cætero si quid ad felicitatem conferat, non nostris nobis viribus, sed illius voluntate contingere. Hoc verò ex terræ ac maris obseruatione colligebat, tum eorum quæ circa solem ac lunã & reliqua sidera videbat accidere: esse nimirum potentiam quandam quæ horum curam gerat, & omnia decenter administret, qua cessante nihil nostris vtilitatibus seruiturum, cùm nihil suapte virtute polleat, sed vniuersa omnipotenti ipsius voluntati obsecundent. quapropter huic vni honorem deberi, huic gratias agi oportere. Quamobrem cùm Chaldæi Mesopotamitæq; cæteri contra se insurgerent, cõsilium migrandi cœpit, & voluntate ac fauore Dei fretus terram Chananæm tenuit: vbi sedibus positis Deo struxit aram, & hostias mactauit. Meminit autem patris nostri Abrahami Berosus quoque, non tamen eum nominans, his verbis: Post diluuiũ autem decima ætate apud Chaldæos erat quidam iusticiæ cultor, vir magnus, & sideralis scientiæ peritus. Hecatæus verò non meminit tantum obiter, sed libro in hoc conscripto res eius posteritati tradidit. Nicolaus autem Damascenus in quarto historiarũ sic scribit: Abrahamus regnauit apud Damascum aduena, vt qui cum exercitu venerat è regione supra Babylonem sita, quæ Chaldæorum dicitur. nec ita multo pòst hinc quoque migrans cum suo populo, sedẽ transtulit in terram tunc Chananæam, nunc verò Iudæam nominatam: eiúsque posteritas ibi creuit in ingentem numerum, quorum res alibi sum narraturus. Abrahami verò nomen etiam nunc est apud Damascenos celebre, & vicus ostẽditur, quem vocant Abrahami domicilium.

Quòd fame Chananæam premente, Abrahamus in Ægyptum est profectus: & ibi aliquantisper commoratus, retro vnde venerat est reuersus. Caput IX.

XVI Gene. 12. 13

FAME deinde Chananæam terram inuadente, Abrahamus audita Ægypti vbertate, proficiscí illuc decreuit, tum vt copiis eorum frueretur, tum vt sententiam sacerdotum de diuinitate cognosceret: aut secuturus illorum opinionem si modo melior esset, aut ipse rectiora eis commonstraturus. Cæterum cùm & Saram secum duceret, veritus Ægyptiorum libidinem, ne fortè ob excellentem vxoris formam à rege interimeretur, artem commentus est talem. Fratrem eius se finxit, monita prius, vt ob præsentem necessitatem simulationi suæ subseruiat. Vt autem ventum est in Ægyptum, id quod suspicatus fuerat euenit: iam enim coniugis pulchritudinem fama diuulgauerat. quamobrem Pharaotes gentis rex audita oculis suis cognoscere, ac muliere etiam potiri concupiuit. Huic malæ libidini Deus obstitit, pestilentia & seditione res regis infestans: cõsultíque de remedio sacerdotes, quóve modo placandum esset numen, hanc mali causam responderunt, quòd hospitis matrimonio iniuriam inferre parauisset. Rex territus primũ scitatur, qúænam sit quísve eius comes. cognita deinde rei veritate, Abrahamo satisfecit: sororem se putasse non vxorem, & affinitatem contrahere, non iniuriam inferre, voluisse: donatóque magna pecunia, potestatẽ fecit congrediendi cum præstantissimo quoque Ægyptiorũ ac doctissimo: quo factum est vt virtutis nomine in maximam existimationẽ veniret. nam cùm ea gens in diuersos ritus & opiniones scinderetur,

& per

& per mutuum contemptum atque inſectationem infenſis inter ſe animis agerent, colliſos inter ſe eorum de religione ſermones & à ſeipſis confutatos vaniſſimos eſſe nihilque prorſus veritatis habere declarauit.ob has diſſertationes in precio habitus, vt qui magnam tam intelligendi, quàm eloquendi docendíque facultatem præ ſe ferret, & numerorum ſcientiam & de ſiderum benigne illis communicauit. nam ante Abrahami ad ſe aduentum Ægyptij rudes erant huiuſmodi diſciplinarum: quæ à Chaldæis ad Ægyptios profectæ, hinc ad Græcos tandem peruenerunt.Reuerſus inde in Chananæam,agros cum Loto diuiſit.orta verò inter opiliones contentione de iure ac terminis paſcuorum,arbitrium & optionem Loto permiſit:ipſe cõtentus relicta ſibi portione agri ſubmontani, domicilium elegit in oppido Hebrone.id ſeptem annis eſt antiquius quàm vrbs Ægypti Tanis.Loto verò campi ceſſerũt, & planicies Iordani fluuio contigua, non longe à Sodomorum vrbe: quæ tunc bona & magna, nunc diuina vltione ac ira,vt ne veſtigium quidem ſuperſit,eſt deleta:cuius rei cauſa mox ſuo loco dicetur.

Sodomitarum clades ab Aſſyrijs accepta. Caput X.

EODEM tempore cum Imperium Aſiæ penes Aſſyrios eſſet, & Sodomitarum res tam opibus quàm numeroſa iuuentute florebant,vt à quinque regibus adminiſtrarentur. hi erant Ballas,Bareas,Senabarus, Symoborus & Balin,ſuo quiſque regno præpoſitus. Hos Aſſyrij bello petierunt, diuiſiſq; quadrifariam copiis ſub quatuor imperatoribus, regionem illorum oppugnabant,commiſſo tandem prælio victores Aſſyrij Sodomitarum regibus tributum imperauerunt.cúmque per duodecim annos imperata feciſſent,& tributa ſoluiſſent, decimotertio defecerunt: quo factum eſt vt noua in eos Aſſyriorum expeditio fieret,ductu & auſpiciis Marphedis,Ariochi,Chodollogomori,& Thargali. Hi & Syriam vniuerſam rapinis vaſtauerunt& gigantum poſteros perdomuerunt.cúmque in agrum Sodomorum eſſet vẽtum, caſtrametati ſunt in valle puteorum bituminis. tunc enim putei fuerant in eo loco: mox vero Sodomis deletis, lacus ibi, quem à ſcatenti bitumine Aſphaltitem dixere,repente extitit.eo de lacu paulo poſt dicemus.cęterum Sodomitæ cum Aſſyriis congreſſi, poſt egregiam pugnam editam,partim in acie ceciderunt, partim deditionem fecerunt, cum quibus & Lotus captiuus eſt abductus, qui Sodomitis in auxilium venerat. *XVII. Geneſ. 14.*

Quomodo Abrahamus Aſſyrios aggreſſus tam captiuos quàm reliquam prædam victor reduxit. Caput XI.

HIs auditis Abrahamus,tum Loti cognati,tum Sodomitarum amicorum ac vicinorum clade commotus, nil cunctatus in ſuccurſum eorum cum ſuis properauit: & quinta nocte hoſtem aſſecutus circa Danum (hoc alteri Iordanis fontium eſt nomen) oppreſſum ex improuiſo facile ſuperauit.Securi enim & incauti partim in cubilib. inermes ſunt cæſi, partim præ temulentia pugnæ inutiles in fugam ſe conuerterunt, quos Abrahamus acriter à tergo ſequenti quoque luce perurgens ad Soba Damaſcenorum compulit.Quo facto nemini dubium reliquit,victoriam non in multitudine militum,ſed in bellatorum alacritate conſiſtere,& virtutem nulli numero ſuccumbere, vt qui cum domeſtica tricenaria cohorte,& inſuper decemocto vernaculis, triúmque amicorum auxiliis tantum exercitum profligauerit. quotquot autem ex hac clade euadere contigit, cum ignominia domũ ſe receperũt. Abrahamus verò captiuis incolumibus reductis,parta pace victor ad ſuos rediit. redeunti rex Sodomitarum vſque in locum quem Campum regium vocant, gratulabundus occurrit: vbi à Solymæ vrbis rege Melchiſedeco eſt exceptus. id nomen interpretatur, rex iuſtus. erat enim reuera talis, omnium conſenſu ſacerdotio ſummi Dei ob iuſticiam dignus habitus. Sed Solyma poſterior ætas vocauit Hieroſolyma.Hic Melchiſedecus milites Abrahami hoſpitaliter habuit,nihil eis ad victum deeſſe paſſus: ſimúlque ipſum adhibitum menſe meritis laudibus extulit, & Deo cuius fauore victoria contigerat, debitos hymnos vt ſua pietate dignum erat cecinit. Abrahamus contra de manubiis decimas ei dono dedit. Rex verò Sodomorum Abrahamo prædam omnem cedens ſolos captiuos ſuæ regionis repoſcebat. hanc *XVIII. Geneſis 14.*

conditionem ille non accepit, negans ad ſe quicquam inde rediturum, exceptis alimentis militum: amicis tantum in prædæ partem admiſſis. hi erant Eſchol, Ennerus, & Mambres. Hac viri virtute delectatus Deus: Non carebis, inquit, præmio quod pro tot rebus egregie geſtis tibi debetur. Quo reſpondente, Et quam voluptatem iſta præmia mihi afferre poterunt, cum hærede caream, (nondum enim pater factus erat) tum Deus & filium illi eſſe pollicitus, & poſteritatem ex eo tantam, quæ ſtellas cæli poſſet æquare numero. His auditis lætus ſacrificium Deo iuſſu ipſius obtulit. Porrò ſacrificij ritus erat hic: mactata iuuenca trienni, capra trienni, ariete item trienni, cæteras victimas vt iuſſus fuerat diuiſit, ſolis auibus exceptis. deinde priuſquam erigeretur ara aduolitantibus alitibus ad victimarum cruorem, oraculum redditur, prænuncians progeniem eius malos vicinos per annos cccc. in Ægypto habituram: quo tempore grauiter afflictos, victoriam tamen de inimicis reportaturos, deuictíſque Chananæis regionem eorum & vrbes occupaturos. Habitabat tum Abrahamus circa quercum quę vocabatur Ogis. id agri nomen erat non longe ab vrbe Hebrone. Cæterùm ægre ferens coniugis ſterilitatem, ſupplex à Deo petiit vt prolem ſibi maſculam largiretur. Tum Deus de cætero quoque bene ſperare illum iuſſit, vt qui non temere Meſopotamiam reliquiſſet, atque inſuper liberos ei non defuturos promiſit. ibi Sara Dei monitu in thalamum eius adducit vnam famularum nomine Agaren, Ægyptiam genere, quo liberos ſibi ex ea quæreret. & cùm vterum ſe gerere ſenſiſſet famula, cœpit contemptim habere Saram, ad principatum aſpirans, quaſi ad prolem ſuam dominatio peruentura eſſet. quapropter cùm Abrahamus vxori eam ad pœnam dedidiſſet, decreuit fugere non ferens afflictionem: Deúmque rogabat vt ſui miſereretur. Itaq; per deſertum abeũti occurrit angelus iubens vt ad dominos reuerteretur. fore enim eam meliore conditione, modo ſe modeſte gerat. nunc enim ingratitudinis ac arrogantiæ pœnam luere. quòd ſi contemptis Dei iuſſis vlterius pergeret, præſens exitium eam manere aiebat. ſin retro rediret, matrem futuram pueri, qui tandem regno eius regionis eſſet potiturus. Paruit famula, & reuerſa ad dominos, veniam eſt conſecuta: nec ita multo poſt Iſmahelem peperit, ac ſi dicas exoratũ, eò quòd Deus preces matris exaudierit. hũc Abrahamus ſextum ſupra octogeſimum annum natus genuit: cùm autem nonageſimum nonum attigiſſet, apparuit ei Deus, nuncians quòd è Sara ſuſcepturus eſſet filium. eum iuſſit vocari Iſacum, addens prodituras ex eo gentes magnas & reges: eásq; iure belli occupaturas vniuerſam Chananæam à Sidone vſque Ægyptum. Iuſſit etiam genus ipſius, quod nolebat cum aliis permixtum, pudenda circũcidi, ídq; octaua die natiuitatis. cauſam verò noſtræ circunciſionis dicam alibi. Conſulente verò Abrahamo & de Iſmahele, an eſſet victurus, reſponſum eſt, fore longæuum ſimul & multarum gentium parentem. Tum Abrahamus poſteaquàm Deo gratias egiſſet, eueſtigio circunciſus eſt cum tota familia, ſimiliter & Iſmahel, annum tunc agens decimum tertium: ipſe verò pater nonum iam agebat ſupra nonageſimum.

Geneſis 16.

Geneſ. 17.

Quomodo Deus Sodomitarum gentem excidit flagitijs eorum offenſus. Cap. XII.

XIX. Gen. 18. 19.

PER idem tempus Sodomitæ diuitiis & abundantia pecuniarum elati tam in homines contumelioſi erant, quàm erga Deum impij: quippe qui neq; beneficiorum eius meminerant, & hoſpites auerſabantur: denique mutuis etiam libidinib. ſeſe inceſtabãt. His rebus offenſus Deus decreuit ſuperbiæ pœnas de illis ſumere, & regionem eorum adeo vaſtam reddere, vt poſthac nec plantas nec fructum vllum produceret. His ita decretis de Sodomis, Abrahamus cõſpicatus tres angelos (ſedebat enim ad quercum Mambræ pro foribus domicilij ſui) ratus eſſe hoſpites, aſſurgens ſalutauit eos, rogauítque vt ad ſe diuertentes fruerentur hoſpitio. illis verò annuentibus iubet panes & ſimilia fieri, & mactatum vitulum ac aſſatũ ſub quercu diſcumbentibus appoſuit, at illi viſi ſunt ei comedere, & de vxore quærebant, vbinam eſſet Sara. quo referente, intus eam eſſe: aiũt ſe aliquanto poſt reuerſuros, eámque inuenturos iam matrem. muliere autem arridente, & negante fieri poſſe vt liberos gigneret ipſa nonagenaria, è marito centeſimum annum agente: non ſuſtinuerunt amplius ſimulare: ſed faſſi ſunt ſe Dei eſſe angelos: & quòd miſſi

missi essent, vnus nunciatum de filio, duo verò ad delendos Sodomitas. Quo audito Abrahamus indoluit propter Sodomitas, & surgens deprecatus est Deum ne promiscue iustos cum iniustis perderet. Deo verò negante quenquam Sodomitarũ esse bonum, alioqui si vel decẽ inter eos essent, omnibus remissurũ fuisse pœnam, Abrahamus destitit, angeli verò peruenerunt Sodoma. ciues autem cùm vidissent adolescentes forma præstantes ad Lotum diuertisse, ad illudendum per vim ætati eorum sunt versi. Loto verò suadente continerent se, néve in probrum hospitum ruerent, sed hospitio suo nonnihil honoris haberent: aut si temperare sibi non quirent, filias se pro illis eorum libidini exhibiturum: ne sic quidem parere voluerunt. Deus autem illorum audacia commotus ad iram, ipsos quidem excæcauit, ne in ædes introitum inuenire possent. cæterum Sodomitarum populum vniuersum ad supplicium adiudicauit. Lotus autem ab ipso præmonitus de futuro excidio, discessit inde, assumpta etiam vxore & duabus filiabus etiamtum innuptis. sponsi enim earum monentem de exeundo contempserant vt delirum qui talia diceret. Tum Deus iaculatur telum in vrbem, eámque cum ipsis incolis exurit, & agrum quoque pari deuastat incendio, quemadmodum mihi iam dictum est in commentariis quos de bello Iudaico prodidi. Cæterum Loti vxor inter abeundum subinde ad vrbem respiciens, & curiosius cladem hanc contra mandatum Dei spectans, in statuam salis est versa. dictum est mihi iam & de illa: nam extat hodie quoque: ipse verò cum filiabus in paruum quoddam rus euasit, cui soli ignis omnia circumquaque vastans pepercit. id Zoor nunc vsq; vocatur, sic paruum Hebræorum lingua significante. In hac solicitudine vitam inopem aliquantisper tolerauit. puellæ verò vniuersum genus humanum extinctum ratæ, astu circumuento parente, cum incio sunt congressæ, curantes ne totum genus deficeret. ex hoc congressu nati sunt filij: maiori Moabus, ac si dicas è patre: iuniori Ammanus, quod nomen significat filiũ generis. Horum alter Moabitarum fuit autor, magnæ gentis etiam nostra ætate. alter verò Ammonitarum. vtrique Syriam Cœlen incolunt. Et in hunc modum Lotus reliquit Sodoma.

XX. *Genes. 20.*

Abrahamus autem migrauit in Gerara Palęstinæ, Saram ac si sororem secum ducens, eadem arte qua quondã, nimirum insidiarũ metu. timebat enim Abimelechum eius loci regem: qui & ipse amore Saræ captus, ea potiri cupiebat. eam cupidinem morbus grauis impediuit diuinitus immissus: atque ita medicorum ope destitutus, in somnis admonetur, abstineret se ab iniuria coniugis hospitis. mox cum meliuscule habere cœpisset, indicat amicis, quòd Deus sibi hunc morbum immisisset vindicans ius hospitis, & vxori eius ab iniuria cauens. non enim sororem esse, sed vxorẽ legitimam. Hæc locutus Abrahamum de consilio amicorum accersitum, securũ esse de pudicitia coniugis iubet. Deum enim eius curam habere, cuius auxilio nihil turpe passam se illi restituere. ídque ita esse Deum testabatur, & mulieris conscientiam, ac ne expetiturum quidem eam fuisse, si nuptam esse sciuisset. ad hæc rogabat, vt æquo animo in se esset, Deúmq; propitium redderet. Et siue apud se maneret, nihil ei defore: siue abire mallet, deductores est pollicitus, & omnia quorum causa ad ipsum venisset. Hęc locuto Abrahamus nec omnino fictam consanguinitatem aiebat: esse enim fratris filiam: & sine hac simulatione parum tutam peregrinationem credidisse. ac ne morbi quidem causam ei se fuisse excusabat. Quin & salutem regis sibi curæ futuram, & mansurum quoque cum illo libenter. tum rex tam agri quàm pecuniarum partem ei cessit: & conditiones pacis bona fide vtrinq; seruandas dixit, fœdere cum eo super puteo quodam icto, qui Bersube vocatur. ea vox iuramenti puteum significat: & id nomen & hodie locus seruat. Nec ita multo post Abrahamus filium è Sara suscepit, iuxta promissa Dei, quem Isacum nominauit. Sic risus Hebræis significatur. siquidem risus Saræ, dum pro-

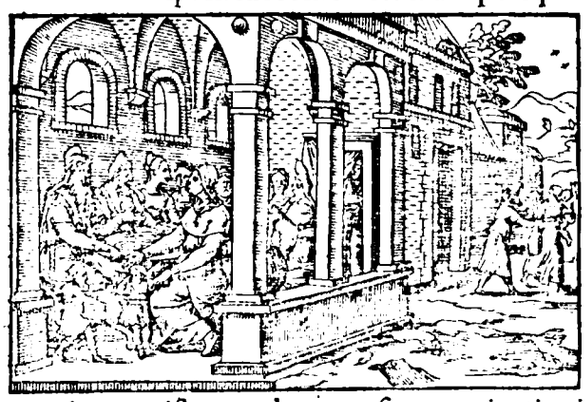
Genesis 21.

les ei iam natu grandi præter expectationem promittitur, in cauſa fuit huius appellationis. ipſa enim erat nonagenaria, Abrahamus verò annorum centum, ipſo anno quo Iſacus eſt natus. eum octaua mox die circumcidunt, qui mos adhuc Iudæis durat, vt poſt totidem dies circunciſionem celebrent.

De Iſmaele Abrahami filio, eiúſque poſteris Arabibus. Cap. XXIII.

XXI. Geneſis 21.

ARABES verò poſt decimũtertium annum id faciunt. Iſmahel enim gentis eorum autor Abrahamo è concubina natus, poſt tantum temporis eſt circumciſus, de quo iam dicendum. Amabat Sara Iſmahelem ab initio, è famula Agare natum, nõ ſecus ac ſi ex ſe eſſet genitus. alebatur enim in ſpem ſucceſſionis. verùm poſtquàm ipſa Iſacum peperit, non amplius æquum cenſebat Iſmahem cum hoc educari: quippe qui natu maior, defuncto communi patre iniuriam ei facile inferre potuiſſet. Suaſit igitur Abrahamo vt eum vnà cũ matre aliquò ablegaret. Ille verò primum non aduertebat mentem ad Saræ conſilium, rem atrocem ratus, puerũ nondum adultum & mulierem egenam ablegare. tandem verò approbante Deo, Sarę voluntati paruit: puerúmq; matri commiſit, nondum per ſe peregrinationi aptum: & dato eis vtre aquæ ac panibus iuſſit ire quò eos neceſſitas duceret. & cùm defeciſſet commeatus, in anxietate erat mater. cúmque nihil aquę ſupereſſet, depoſito ſub abiete puero animam agente, ne ſpectatrix eſſet expirantis vlterius pergebat. cui occurrens angelus Dei, & fontem in propinquo indicauit, & curam educandi pueri habere iuſſit. ſperandam enim illi eximiam felicitatem è ſalute Iſmahelis. tum verò mulier meliori ſpę concepta, cùm incidiſſet in paſtores, eorum benignitate miſeriam euaſit.

Poſtquam autem ad virilem ætatem peruenit, vxorem ei coniunxit Ægyptiam genere, vnde & ipſa erat oriunda: ex qua Iſmahel duodecim ſuſcepit liberos. hi erant, Nabæothes, Cedarus, Abdeel, Edumas, Maſſamus, Mæmaſſus, Maſmeſus, Chodamus, Themanus, Ieturus, Napheſus, Calmaſus. hi quicquid terrarum eſt Euphratem inter & rubrum mare habitant, Nabatææ nomine regioni indito. Sunt autem hi à quibus Arabes gentem ſuam eiúſque tribus denominauerunt, tum propter ipſorum virtutem, tum propter Abrahami autoritatem.

De Iſaco legitimo Abrahami filio. Cap. XIIII.

Geneſ. 22.

SAÇVM autem Abrahamus ſupramodum amabat vt vnigenitũ, & quem in ſenectute Dei dono ſuſceperat. hunc affectum & beneuolentiam parentum puer ipſe magis ac magis accẽdebat, omni virtuti deditus, & tam parentes quàm Deum colens: quo ſucceſſore omnium fortunarum relicto Abrahamus haud grauatim vita exceſſurus videbatur: id quod ipſi

XXII.

Dei benignitate contigit. Volens tamen pietatis eius periculum facere Deus, apparuit ei: enumeratíſque omnibus beneficiis in eum collatis, vt victoriam illi de hoſtibus olim conceſſerit, vtq; præſenti felicitate ſuo fauore frueretur, filium Iſacum poposcit vt ſacrificium & victimam ſibi offerret. iubebat autem vt in montem Morium ſubductum holocauſtum faceret. ſic enim pietatem eius illuſtriorem fore, ſi vel filij ſalutem voluntati diuinæ poſthaberet. Abrahamus verò nefas ducẽs quauis in re Deo morem non gerere, quin potius per omnia parendum ei per quem omnes viuerent, celans

vxorem

vxorem tam Dei mandatum, quàm ſuam de pueri cæde ſententiam, ac ne famulorum quidem vlli rem indicãs, ne fortè aliquis ſibi obſtaculo eſſet, aſſumpto Iſaco cum duobus ſeruis, impoſitíſque in aſinum rebus ad ſacrificium neceſſariis, proficiſcebatur ad montem. ac biduum quidem comitati ſunt eum ſerui. tertia verò die cum iam in proſpectu eſſet mons, relictis aliis in campo cum ſolo puero aſcendit in montem, in quo pòſt Dauid templum conſtituit: ferebántque ſecum quicquid ad ſacrificium pertinet, abſque victima. Iſaco verò qui tum vigeſimum quintum annum agebat, arma apparante, percontantéq; quidnã mactaturus eſſet nullam habeus hoſtiam: tum ille Deum daturum aiebat, qui potens eſſet hominibus & quę non habeant largiri, & quæ habeãt adimere, ſi in illis fiduciam collocent. daturum ergo ſibi quoque victimam, ſi quidem propitius eſſet his ſacris interuenturus. poſtquam autem ſtructa ara ligna impoſuerat, omnibus apparatis ſic infit, Fili, mille votis te expetitum, poſtquam in hanc vitam veniſti, ſumma cura ac ſollicitudine educaui, nihil beatius exiſtimans quàm ſi te virum videre daretur, & tãdem hæredem meæ ditionis relinquere. Sed quoniam Deo viſum eſt vt te ſuſciperem, ac nunc rurſum vt te amittã, fer generosè hoc ſacrificium. Cedo enim Deo, qui à nobis hunc honorem repoſcit, pro perpetuo fauore quo nos belli ac pacis tempore eſt proſecutus. Nunc lege naturę natus cum ſis vt moriaris, non vulgarem habebis vitæ exitum, ſed à proprio patre patri vniuerſorũ Deo ſacrificio ritu oblatus, ipſo vt credere par eſt indignũ te cenſente qui aut morbo, aut bello, aut alia quapiam humana calamitate de vita decedas: ſed inter precamina & ſacra animam tuam exceptam apud ſe collocabit: vbi memor cur te potiſſimum educauerim ſenectutem meam ſuſtentabis, non quidẽ per teipſum, ſed Deum mihi curatorem tuo loco relinquens. tum Iſacus haudquaquam à tanto parẽte degener, libenter hæc verba accepit, negans ſe dignum qui vnquam natus eſſet, ſi tam Dei quàm patris decreto reluctans, non alacriter ſe præberet vtriuſque placitis: quandoquidem etamſi pater ſolus ita vellet, nefas eſſet non obſequi. iámq; minimũ aberat quin perpetraretur facinus, ni Deus obſtitiſſet. Inclamat enim nomine Abrahamum, neci pueri intercedẽs. non enim cupidine ſanguinis humani, pueri cædẽ imperaſſe, neq; vt quem patrem ipſe fecerat, liberis per impietatem orbaret, ſed vt probaret eius animum, an etiam talibus iuſſis pariturus eſſet. nũc cognita eius prõptitudine ac præcellenti pietate, ratũ ſe habere quicquid illi hactenus conceſſerat. non defuturã autem nec in poſterũ ſuam prouidẽtiam, tam ipſi quàm eius generi. hunc quoq; filium longiſſimo tempore victurum, vitáque feliciter exacta filiis Germanis & probis magnum principatum relicturum. prædixit etiam fore vt genus eorum in multas gẽtes creſceret, nec minus opibus quàm numero augeretur: ipſorum etiam autorum eius generis memoriam fore ſempiternam. regione quoque Chananæa bello quæſita, vſque ad inuidiam omnium exterarum gentium fortunatos fore. Hoc oraculo reddito, Deus illis arietem ad victimam ex improuiſo præſto eſſe voluit. At illi ex inſperato ſibi redditi, auditáque tantæ felicitatis promiſſione, mutuo ſe complectebantur: mactata deinde victima incolumes ad Saram ſe receperunt: vixerúntque beati, omnes eorum conatus Deo proſperante.

Sarę obitus Abrahami coniugis. Cap. XV.

SARA autem non multo pòſt moritur, cum vixiſſet annos vigintiſeptem ſupra centum. Sepulta eſt in Hebrone, Chananæis publice ius ſepulchri offerentibus. Abrahamus tamen maluit ſepulturæ locum quadringentis ſiclis emere de Ephremo quodam Hebronenſi ciue: vbi monumenta eius & poſterorum ſunt exædificata. *Geneſ. 23.*

Quomodo è Chętura Abrahamo nupta Troglodytarum gens prouenit. Cap. XVI.

POST hæc duxit Chæturam, ex qua nati ſunt ei filij ſex, viri prudentes & induſtrij, Zembranes, Iazares, Madanes, Madianes, Luſubacus, Suus: qui & ipſi filios habuerunt, Suo Sabacanes natus eſt & Dadanes. huic Latuſimus, Aſurus, Luures. Madianis verò fuerũt, Epha, Ophres, Anochus, Ebibidas, Eldas. His omnibus filiis ac nepotibus Abrahamus deducendi colonias fuit autor, occupauerúntque Troglodyticam regionem, & Arabiæ Felicis quicquid ad ru- *XXIII. Ge. 24. 25.*

brum mare pertinet. Fertur etiam quòd hic Ophres cum exercitu profectus occupauit Libyam,quam poſtea nepotes eius tenuerunt, Aphricam ab ipſo denominatã. Atteſtatur huic opinioni & Alexander Polyhiſtor ſic ſcribens: Cleodemus, inquit,propheta,cognomine Malchus,qui ad imitationem Moſis legiſlatoris Iudæorũ hiſtoriam contexuit,narrat Abrahamum è Chætura aliquot filios ſuſcepiſſe,tres nominatim recenſens,Aphram,Surim, Iaphram.à Suri appellatam Aſſyriam. Ab Aphra verò & Iaphra vrbem Aphrem & regionem Aphricam nominatas. hos enim ductu Herculis in Libya militaſſe contra Antæum. Herculem etiam ex Aphræ filia genuiſſe filium Dedorum,ex hoc Sophonem prognatum,à quo Sophaces barbari habent nomen.

XXIIII. Iſaco autem iam fermè quadragenario Abrahamus pater coniungere volens vxorem Rebeccam Nachoris fratris ſui neptẽ, mittit maximũ natu famulorum ad ſponſalia,prius accepta fide obligatum.modus verò deuinciẽdi fuit talis: Subditis alter alteri manibus ſub femora,Deum ita teſtem inuocabant eorum quæ deſtinauerant.Miſit etiam dona ad illos, vel rara illic vel nunquam antè viſa. Profectus autem famulus diuturnum iter faciens, eo quòd difficilis eſſet tranſitus per Meſopotamiam, hyeme propter cœni altitudinem, æſtate ob aquarum inopiam, ad hæc propter latrocinia quæ vitari non poterant niſi à cautis, tandem peruenit ad vrbem Carras. & cùm veniſſet in ſuburbium, incidit in complures puellas euntes aquatum:móxque intra ſe precatur, ſi Deo gratæ forent hæ nuptiæ, vt inter illas inueniretur Rebecca, ad quam filio deſponſandam Abrahamus eum miſerat;& hoc ſigno dignoſceretur,quòd cæteris negantibus ipſa potum roganti præberet. hæc ſecum volutans accedit ad puteum,poſcens ab eis potum. illis verò cauſantibus aquam ſe non ſine labore acquirere,quam domum deferant, non aliis præbeant: vna omnium obiurgatis reliquis, negando eas vnquam inter homines verſatas, quæ ne aquam quidam impartirent,benigne hoſpiti potum offert. at ille certa iam ſpe de euentu concepta, volens tamen verum cognoſcere, collaudata prius virginis indole & benignitate, quæ vel cum ſua fatigatione roganti ſubminiſtrare non grauaretur, ſciſcitatur ex quibus nam eſſet parentibus: gratulatus eis talem filiam, & imprecatus vt eam ex animi ſententia viro probo elocarent, ex quo germanos ac legitimos liberos pareret. puella in hoc quoq; ei gratificatura genus ſuũ indicat. Rebecca, inquit, mihi nomen eſt, pater verò fuit Bathuel.quo defuncto Labanus frater meus & domum curat & matrem,meæ quoque virginitatis tutor. His cognitis homo gaudebat ob ea quæ ſibi acciderent, quæq; audiuiſſet: manifeſto cernens Deum hoc iter proſperare. prolato deinde monili & aliis quibuſdam ornamentis quibus ætas ea delectatur, obtulit puellæ, dicens hanc eſſe gratiam & honorem pro communicato potu, ipſamque dignam quæ accipiat, cùm inter tot virgines bonitas eius emineat: rogabat etiam vt ad domeſticos ipſius diuertere liceat, quandoquidem nocte iam appetẽte vlterius progredi non detur. ferre ſe mundum muliebrem magni precij, qui nuſquam tutior eſſe poſſit quàm apud eos quorum probitatem iam eſſet expertus. coniecturam enim ſe facere ex ipſius moribus, matrem quoque & fratrem pari humanitate eſſe prædi[tos], neque grauatim hoſpitem admiſſuros, præſertim ipſis nec oneri nec ſumptui futurum. ad hæc illa, bene eum de parentum humanitate coniectare, ſed non recte facere quòd tam illiberales ſuſpicetur.omnia enim ſine precio habiturum,indicaturam tamen prius Labano fra[tri], cuius permiſſu ipſum adducturam. quo facto poſtquàm adduxit hoſpitem, ſerui Labani camelos curandos acceperunt,ipſe verò ad cœnam eum ſecum duxit. qua peracta ſic eum & matrem puellæ eſt allocutus: Abrahamus filius eſt Tharri, veſter autem cognatus. Nachores enim tuorum matrona liberorum auus, Abrahami erat frater, eodem patre eadémque matre prognatus. is nunc mittit me ad vos, poſtulans hanc virginem filio ſuo coniugem dari, quem legitimum habet & vnicum, ad omnium ſuarum facultatum hæreditatem educatum. cui cùm poſſet opulentiſſimam quamuis ex eius regionis fœminis deligere, non eſt ita viſum: ſed malens hunc honorem cognationis ſuæ habere,procurat has nuptias.cuius voluntatem nolite cõtemnere, diuino enim fauore præter alia quæ mihi feliciter in hoc itinere ſucceſſerũt,& puellam hanc & veſtras ædes inueni.propinquus enim iam opp[ortu]-

do,conſp

do,conſpicatus multas virgines puteum petentes,optaui vt in hãc inciderem:quod & factum eſt.has igitur nuptias auſpice Deo conciliatas,vos quoque veſtra autorita te ratas habetote:& Abrahamum qui me tam accurate huc miſit, veſtro annutu honorate. illi verò tum quòd rem tam optabilem approbarent, tum quòd Dei ſententiam accedere cognoſcerent,mittunt eam quibus poſtulabatur conditionibus: duxítque illam Iſacus, facultatum paternarum iam dominus.

De obitu Abrahami. *Caput* *XVII.*

DEFVNCTVS eſt autem Abrahamus non ita multo pòſt. vir in omni virtute eximius,& pro ſua inſigni pietate Deo egregie carus. Vixit annos clxxv. ſepultus eſt in Hebrone iuxta vxorem Saram, communi cura filiorum ſuorum, Iſaci & Iſmahelis. XXV *Gen.25*

De Iſaci filijs Eſao & Iacobo, & natiuitate eorum. *Caput* *XVII.*

DEFVNCTO autem Abrahamo,vxor Iſaci gerebat vterum: cuius mole creſcente in dies,anxius conſuluit oraculũ. Reſponſum eſt, gemellos ei parituram Rebeccam, & ab vtroque deſcẽſuram gentem autori ſuo cognominem:& quæ minor videbitur,eam fore potiorem.nec multo pòſt,ſicut prędictum erat,naſcuntur ei gemini, quorum grandior à capite ad pedes erat hiſpidus. minor verò exeuntis ante ſe calcaneum retinebat. pater autem amabat ſeniorem Eſaum ex re cognomen habentẽ.nam Hebræi pilos vocant Seir.Iacobus verò iunior à matre amabatur.Fame autem in ea terra graſſante,Iſacus volens ire in Ægyptum propter vbertatẽ regionis, peruenit Gerara ,Deo ſic iubẽte.rex autẽ Abimelechus excepit eum, quia hoſpitij & amicitiæ ius inter eum & Abrahamum interceſſerat.cúmque hominem initio magna beneuolẽtia proſequeretur,motus inuidia non potuit in eo affectu permanere.videns enim Deum Iſaco propitiũ,ſuúmq; fauorẽ declarantem,expulit illum.at ille expertus mutatum præ inuidia,ſeceſsit non longe à Geraris in locum qui vocatur Fauces. ibi dum foderet puteum, paſtores irruentes aggreſsi ſunt armis opus impedire: ſed illo vltro cedente,viſi ſunt viciſſe. mox cùm alio loco fodere cœpiſſet, rurſum vi prohibentibus aliis Abimelechi paſtoribus, hunc quoque puteum imperfectum reliquit,prudenti conſilio meliorem occaſionem expectans. qua deinde oblata, rege ſponte fodiendi poteſtatem faciente, puteo Rooboth nomen impoſuit, quod ſignificat amplum. è prioribus verò alterum vocauit Eſcon, hoc eſt pugnam: alterum Syennam,hoc eſt inimicitiam.Itaque Iſaci potentia cum opibus in dies magis ac magis creſcebat. Abimelech autem ratus contra ſe fortunas Iſaci augeri, cum quo parũ ſyncere conſuetudinem habuerat,& qui ob ſimultaris ſuſpicionem aliquantiſper ſeceſſerat,veritus nequando apud eum plus recens offenſa quàm priſtinæ amicitiæ memoria valeret, néve iniuriam acceptã vlciſceretur, profectus ad illũ amicitiam cum eo renouat,vno è ſuis amicis arbitro adhibito.cúmque Iſacus pro naturæ bonitate iniurias ſuas paternæ amicitiæ libenter donaret, voti compos domum eſt reuerſus. Alter autem filiorum Iſaci, in quem pater erat, propenſior,quadraginta annos natus,duxit Adam Helonis,& alibamen Eſebeonis,dynaſtarum inter Chananæos filias, ídque autoritate propria, ne patre quidem conſulto. neque enim ille permiſſurus erat, ſi filius ſententiam ipſius expectaſſet, quippe qui non delectabatur affinitate eius regionis hominum: nolens tamen moleſtus eſſe filio,iubendo eum vt mulieres miſſas faceret,decreuit rem totam ſilentio tranſmittere. Sed cùm eſſet ſenex,& viſu orbatus, accito filio, præfatúſque ætatem, per quam etiamſi cæcitatis calamitas non acceſiſſet,non liceret ſibi amplius Deum ſolito cultu venerari, iuſsit eum venatum ire. Cura,inquit,vt quod poteris capias, & para mihi cœnam: qua ſumpta precabor Deum, vt tibi dignetur eſſe auxiliator & adiutor per omnem vitam tuam.nam meæ finis quàm longe abſit incertus ſum: qui prius quàm me opprimat,æquum eſt vt meis precibusDeum tibi faciam propitium. Vadit Eſaus venatum: interim Rebecca malens Iacobo Deum propitium, etiam præter Iſaci mentem, iubet eum hœdis iugulatis cœnam inſtruere. ille obſequitur matri, iuſſu ipſius omnia faciens, cœna verò parata, circumuolutis hœdino exuuio XXVI *Gene.25*

brachiis, vt contactis pilis Esaus crederetur: nam cætera omnino similis vt gemellus, hoc solo differebat: solicitus ne mature in malo dolo deprehensus pro faustis precaminibus diras imprecationes reportaret, apponebat cœnam patri. at Isacus sentiens in voce non nihil peculiare, aduocat filium. illo verò protendente brachium hœdina pelle amictum: voce, inquit, propior es Iacobo, attamen ob pilositatem Esaus mihi videris, nec quidquam doli suspicans, iam cœnatus ad Deum precibus inuocandum se vertit. Domine, inquit, omnium seculorum, & conditor omnium creaturarum, tu patri meo maxima bona pollicitus, etiam mihi præsentem felicitatem es largitus, meis quoque posteris propitiũ te fore, & maioribus beneficiis eos cumulaturum promisisti. hic tuus fauor perpetuus sit precor, néve me propter hanc debilitatem despicias, quæ facit vt magis etiam ope tua egeam. Serua puerum hunc propitius, & ab omni calamitate illæsum custodi. da ei vitam felicem, & possessionem bonorum quæ in tua sunt potestate. fac eum formidabilem inimicis, apud amicos gratiosum. Sic ille Deum inuocabat, putans se Esao bene precari. vix absoluerat preces, cum Esaus à venatu reuertit, & Isacus intellecto errore nihil tamen est commotus. Esaus verò postulabat vt sibi quoque sicut fratri faceret. denegante id patre, eo quòd omnes preces in Iacobum absumpsisset, lugebat quòd voti cõpos non esset. quin & pater mœrore eius motus, studiis quidem venandi, & robore corporis armorúmque præstantia celebrem fore prædicit, eámque gloriam tum ipsi tum eius posteris mansuram sempiternam: seruiturum tamen fratri.

XXVII Cæterum cum Iacobus timeret fratrem, ne pœnas à se exigeret ob circumuentum in votis faciendis patrem, mater eum huic periculo eximit: persuadet enim marito, vt Iacobo Mesopotamenam vxorem daret, propinquam genere. iam enim etiam Esaus duxerat Basemmathen Ismaelis filiam. Male enim Chananæis volebant Isacus cum suis, priori affinitate offensi, in quorum gratiam filius Basemmathen duxit, quam postea magis quàm cæteras dilexit.

De Iacobo metu fratris in Mesopotamiam profugo. Caput. XIX.

Gene. 28 IACOBVS autem in Mesopotamiam missus à matre, ducturus auunculi sui Labani filiam, consentiente etiã patre iter faciebat per Chananæam: cúmque simultatem haberet cum ea gente, nolebat ad quenquam diuertere: sed sub dio quiescebat, lapide vice puluini capiti subiecto. cui dormienti visio talis est oblata. Videre videbatur scalam à terra ad cœlum pertingentem, & per eam species descendentes, supra humanam naturam augustas: & in

summa scala Deũ manifeste apparentẽ, & nominatim se his verbis cõpellantem: Iacobe, cũ sis patre bono, & auo ob suã virtutẽ celebri prognatus, nõ debes præsenti necessitati succũbere, sed meliora potius sperare. Meo præsidio magna te manet felicitas. nam & Abrahamũ ego è Mesopotamia huc adduxi pulsum à cognatis, & patrẽ tuũ beatũ reddidi, nec tua cõditio deterior est futura. quare bono animo hanc viam perge, fretus me deductore. eueniet ex tua sententia coniugium ad qũod properas, accedent inde & liberi. eorũ numerus erit magnus, & ipsi rursus maiorẽ prolem post se relinquent. his ego terræ huius imperium dabo, & eorũ posteris, qui repleturi sunt terram omnem & mare quã late sol aspicit. tu ne cede vlli vel labori vel periculo, tui curam mihi cõmittens & nunc, & magis etiã in posterũ. hoc oraculum Deus Iacobo reddidit: quo lætus vngit lapidẽ in quo dormienti tanta spes affulsit, & votum Deo facit sacrificaturum se illic, si incolumi & facultatibus aucto reditus contingeret: quod pòst reuertens soluit, omniũ bonorum suorum decimis oblatis. honorem etiam loco addidit, Bethel nominato:

Gene. 29 quod Græcis domicilium Dei significat. Pergens deinde cœptum iter in Mesopotamiam,

miam, tandem peruenit Carras. & cùm paſtores offendiſſet in ſuburbio, & adoleſcentes ac puellas ad puteũ quendam ſedentes, popoſcit potum. hinc orto ſermone percontatus eſt an noſſent quendam Labanum ſuum popularem, ſi fortè adhuc ſit ſuperſtes. aiunt omnibus ſibi notum. neq; enim talẽ eſſe vt ignotus eſſe poſſit. quin & filiam eius vnà paſcere, demiraríque ſe quòd nondum adſit. ex ea facile quæ cuperet cogniturũ. vix hęc verba finierunt, cùm puella accedit comitantibus ſuis paſtoribus. ei Iacobum oſtendunt, dicentes hoſpitem de ipſius patre ſciſcitari. quæ puellariter gauiſa Iacobi aduentu, rogabat quísnam & vnde ad eos veniret, & cuius rei cauſa: addens optare ſe vt poſſent illi gratificari, quacũque re opus haberet. Iacobus verò nõ tam cognatione aut huius affectu quã inſigni puellæ forma captus, obſtupuit, vt qui perpaucas viderat pulchritudine huic conferendas. Mihi, inquit, tecũ & cum tuo patre, ſiquidem Labani es filia, antiquior intercedit neceſſitudo, quàm ſit vel tua ætas vel mea. Tharro enim Abrahamus, Aranes, & Nachores fuere filij, ex his Bathuelus tuus auus Nachoris fuit filius: Abrahami verò & Saræ Aranis filiæ Iſacus, meus pater. eſt & propinquior ac recẽtior neceſſitudo, qua ſumus mutuò deuincti.

Rebecca enim mater mea, Labani patris tui ſoror eſt eodem patre ac matre genita. itaque conſobrini ſumus ego & tu. & nunc venio ſalutaturus vos, cognationíſque officia, ita vt par eſt, renouaturus. At illa memor eorũ quæ de Rebecca ex patre, vt fit, audierat, ſciénſq; parentes deſiderare aliquid de ea cognoſcere, præ amore patris lachrymabũda ruit in collum eius, complexóq; iuuene: optatiſſimam, inquit, & maximam voluptatem affers patri cũ tota familia, qui nunquam matris tuæ obliuiſcitur, crebram illius mentionẽ faciens: eúmq; nunciũ cum quantauis felicitate non permutaret. tum iubet vt è veſtigio ſe ad patrem ſequatur, néve diutius eum hac voluptate fraudet. His dictis adduxit eum ad Labanũ: & agnitus ab auunculo, tum ipſe fuit ſecurus iam apud ſuos. tum illis inexpectato aduentu magnam voluptatẽ attulit. Poſt aliquot autem dies Labanus gaudere ſe quidem eius præſentia magis quã verbis exprimere poſſet aiebat: rogabat tamen quamobrẽ veniſſet relictis parentibus ætate confectis, & qui ipſius obſequiis ægrè carerent. pollicebatur etiam benignitatem & operam ſuam in quacunque re opus haberet. Iacobus verò totam ei cauſam recenſuit. Iſaco eſſe filios geminos, ſe & Eſaum. eum quia fraudatus ſit patris fauſta imprecatione per matris artem in ſe tranſlata, cupere ſe interimere, quaſi raptorem principatus à Deo deſtinati, & reliquorum votorum paternorum. hanc eſſe cauſam ſui aduẽtus, & mandata matris, præſertim cùm omnes ſint inter ſe conſanguinei, ſed propiore gradu mater. Sperare ſe in rebus anguſtis poſt Deum præſidium maximũ in auunculo reperturum. Labanus contrà omnem illi humanitatẽ pollicetur, tum propter cõmunes auos, tum etiam vt affectum ſorori abſenti debitum erga ipſum præſentem declararet. velle ſe eum gregum ſuorũ magiſtris præficere: & quando ad ſuos reuerti libuerit, nec in donatũ nec inhonoratũ abiturum, quemadmodum tam propinque cognatum deceat. ad hæc Iacobus, ſe verò libenter accipere conditionẽ quantumuis laborioſam, ſed æquum eſſe mercedis loco ſibi dari Rachelis coniugium, quã & ipſius virtutis cauſa diligeret, & quia eius opera in tale hoſpitiũ ſit introductus, amor enim puellæ cogebat eum hanc mentionem iniicere. ibi Labanus ipſo vultu lætitiã præferens, eius petitioni annuit, negãs ſibi optatiorẽ generum potuiſſe contingere: ſed opus eſſe vt aliquandiu ſecum maneat. In Chananæam enim non miſſurum filiam: quin & ſororis in tam longinquam regionẽ nuptum datæ propemodum pœnitere. His aſſentiente Iacobo, de ſeptem annis eſt conuentum. tot enim voluit ſeruire mercede apud ſocerum, vt dato virtutis ſpecimine, magis cognoſceretur quinam vir eſſet. cæterũ elapſo præſtituto tem-

pore Labanus epulum nuptiale apparat. noctu verò non ſentiente Iacobo inducit in thalamum alteram filiam Rachele maiorem natu, faciéque non admodum liberali. at ille vino & tenebris fallentibus, congreſſus eſt cum ea. luce deinde cognito errore expoſtulauit cum Labano. ille veniam petebat neceſſitati, qua cõpulſus hoc fecerit. non malicioſe, inquit, Liam ſuppoſui, ſed conſuetudine regionis huius cogente. nihil tamen hoc oberit Rachelis coniugio, ſed dabo eam tibi videnti ac ſcienti poſt alterũ ſeptennium. Paſſus eſt hoc ſibi perſuaderi Iacobus: nec enim aliter facere poterat amore puellæ deuinctus: & exacto altero ſeptennio Rachelem duxit. Erant autem ambabus famulæ additæ à patre, Zelpha Liæ, Racheli Bala, nequaquã ancillæ, ſubditæ tamen. ſed Liam male habebat amor mariti, quo ſororẽ proſequebatur, expectabátq; poſt partum ſe fore in pretio: ídq; aſsiduis precibus à Deo contendebat. cúmq; puer maſculus natus eſſet, & maritus ob hoc propenſior in eam factus, Rubelum nominauit, qui ſibi miſeratione diuina cõtigiſſet. Sic enim interpretatur hæc vox. Aliquanto pòſt naſcuntur ei tres alij: Simeon, quod ſignificat exorabilẽ ei fuiſſe
Gene.30 Deũ: Leui, quod eſt firmator ſocietatis: Iudas, quod eſt gratiarũ actio. Rachel autem verita ne propter fœcunditatẽ ſororis deteriore apud maritũ cõditione eſſet, iubet famulã ſuam Balam cum Iacobo cubare. ex ea naſcitur puer nomine Dan, quaſi dicas, Dei iudicium: & aliquanto pòſt alter nomine Nephthalim, ac ſi dicas artificioſum: quòd mater arte certauerit cum ſororis fœcunditate. Idem mox & Lia facit, ſororis arte cõtra eam ipſam vſa. deducit ſuam famulam in ſui mariti accubitum. ex ea quoq; naſcitur filius Gadas, fortuitum ſignificante nomine: & poſt eum Aſer, quod ſonat beatificum, quòd mactam fœcunditate ſe Lia duceret. Porrò cum Rubelus filiorum Liæ maximus mandragoræ mala matri afferret, Rachel hoc viſo concupiuit hunc cibum, partémq; à ſorore precario petiit. Illa verò denegante, iubentéq; contentam eſſe quòd honoris prærogatiuam apud communẽ maritũ haberet: Rachel mitigatura indignationem ſororis, ait ſe illi virum ceſſuram in ſequentem noctem.

quam gratiam altera libenter accipiente, Iacobus cum Lia cubauit in Rachelis gratiam. Rurſum igitur ei filij naſcuntur: Iſſachares, quod nomen ſignificat ex mercede natum: & Zabulon, quod ſignificat pignus beneuolentiæ: prętérq; filia Dina. Tandem etiã Rachel peperit Ioſephum filiũ: ea vox ſignificat additamentũ. Hoc toto tempore, quod fuit annorum viginti, paſcuis ſoceri & gregi-
Geneſ.31 bus præfuit. quo exacto, æquum eſſe aiebat, vt cum vxoribus ad ſuos reuerteretur. Socero verò non permittente, clàm hoc facere cogitabat: pertentabátque animum vxorum, quomodo laturæ eſſent peregrinationem. quibus cũ gratum hoc eſſet, Rachel ſigillis etiã deorum patriæ religionis ſublatis, vnà cum ſorore fugiebat: ſimúlq; vtriuſq; liberi & famulæ cum ſuis filiis, aſportatis etiam totis quantæ erant facultatibus. Adducebat etiam Iacob dimidium pecorum, priuſquam Labam reſcire poſſet. ſigilla verò deorum ſecum ferebat Rachel: non quòd deos coleret, quorũ contemptum à marito didicerat: ſed vt ſi fortè pater fugiẽtes aſſequeretur, haberet quo confugeret veniã impetratura. Labanus autem poſt vnã diem cognito Iacobi & filiarum diſceſſu, indignatus perſequebatur eum cum valida manu, & ſeptima demum die deprehendit eos in quodam colle quieſcentes: quúmq; eſſet diei ſerum, ab omni vi ſe continuit. per noctem verò Deus in ſomnis illi viſus vetuit ne quid in deprehenſum in fuga generum cum filiabus durius præ ira conſuleret: ſed potius fœdus cum eo feriret: néve paucitatem fugientium contemneret, alioqui ſe illis propugnatorẽ futurum. Sequenti verò luce Labanus Iacobum ad colloquium euocat, nõ diſſimulans oraculum: quúmq; ille fidei eius ſe cõmiſiſſet, cœpit hominẽ accuſare, exprobras quòd pauperem omniúmq; egenum ſuſcepiſſet, & de ſuis facultatibus abunde

ipſi

ipſi ſupeditaſſet. Propterea filias, inquit, tibi coniunxi, putans hoc pacto beneuolentiam erga nos tuã fore firmiorem. tu verò neq; matrem tuã & cõmunẽ ſanguinem, neq; vxores apud nos ductas, neque liberos quorũ ego auus ſum, reueritus non aliter quã hoſtẽ me tractaſti. rapuiſti mea bona, filiabus vt parentẽ fugerent autor fuiſti: ſacra patria domum tecum portaſti, & apud maiores meos, & apud me in ſumma veneratione habita. & quæ vix hoſtis hoſti faceret, tu cognatus, è ſorore nepos, gener, hoſpes ac domeſticus conuictor mihi feciſti. Iacobus cõtrà pro ſe afferebat, non ſibi ſoli, ſed omnibus eſſe innatum patriæ deſiderium, æquúmq; vt poſt tanti temporis moras tandem ad eam reuertatur. Quòd verò prædæ, inquit, abactæ crimen obiicis, ipſe iniuſticiæ ſub alio iudice damnareris. Cùm enim gratiam mihi pro facultatibus tuis conſeruatis & auctis debeas, an non iniquum eſt ægreferre, quòd partem earum modicam vſurpauimus? certe quod ad filias attinet, ſcito non hoc lædendi animo à me factum, ſed caritatis coniugalis hoc eſſe officium. ſequuntur igitur non tam me

quàm ſuos liberos. Hæc pro ſe: retorquebat deinde accuſationẽ in ipſum, quòd auunculus ac ſocer duris mandatis eum per annos xx. vexauerit. & illa quidem quę nuptiarum ſpe tulerit, quamuis per ſe grauia, ſibi tamẽ leuiora fuiſſe: quæ verò poſtea ſecuta ſunt, multo grauiora, quæ nemo niſi beneuolus perferret. Etenim Labanus valde inique Iacobum tractauerat. videns enim eum in omnibus rebus à Deo adiuuari, pollicebatur ei daturũ ſe futuros fœtus, modo quicquid album naſceretur, modo quicquid nigrũ. cùm verò magno numero naſcerentur quæ Iacobo deſtinata eſſent, nõ ſeruabat fidem in præſens, ſed in proxime ſequentẽ annum promittebat, quòd eſſet ad rem attentior, promittens quidẽ, eo quòd non ſperaret tantum prouentum, ac mox vbi prouenerat fallens. ſacras tamen effigies permiſſum eſt inquirere. Rachel autẽ cognito patrẽ permiſſa poteſtate vti velle, deponit ſigilla in ſarcinam cameli qua ipſa vectabatur: ſedebátq; deſuper dicens menſtruis laborare: & Laban deſtitit amplius inquirere, credens filiam ſic affectam non fuiſſe ſacris propius acceſſuram. Poſt hæc offenſæ veniam pollicetur, viciſſim alter amorẽ filiarum, ídque iureiurando ſanciunt. Hoc fœdus ictum eſt ſuper monte quodã, vbi columnam erexerunt aræ ſpecie: vnde Galades colli nomen factum, à quo Galadena terra eſt dicta. Poſt fœdus conuiuio celebrato, Laban ad ſua rediit. Iacobo autem in Chananæam iter cœptum proſequenti viſiones obueniebant, bonã ſpem in poſterum faciẽtes: cui loco Dei caſtra nomen indidit. Volens autẽ ſcire animũ fratris erga ſe, præmiſit diligẽter cuncta exploraturos, timens eum propter veterem ſuſpicionẽ: quos ita fratrẽ iuſſit alloqui. Vltro ſe patriã reliquiſſe, ne cum offenſo fratre degeret, nunc credere tantũ temporis ſpatiũ ſatis valere ad reconciliationẽ, ideóq; redire cũ vxoribus ac liberis & facultatibus induſtria quæſitis, vt ſe & quicquid carum haberet illi dedat, quandoquidẽ nihil felicius exiſtimet, quã ea quæ Deus largitus eſt, cum fratre habere cõmunia. His nunciatis Eſaus vehemẽter exhilaratus, occurrit fratri cum cccc. armatis. At Iacobus, audiens eum obuiã properare cum tot armatis, extimuit valde. Deo tamen ſeruatore fretus prouidebat pro tempore ne quid detrimenti acciperet, vtq; ſuos ab iniuria defenderet. Diſtributo igitur agmine alios procedere iuſsit, alios propere ſubſequi: vt ſi quis primos aggrederetur, ad ſequẽs agmen haberent refugiũ: & hoc modo inſtructis qui circa ſe erant, præmittit quoſdã ad fratrẽ cũ muneribus. ea cõſtabant iumẽtis multíſq; ac variis quadrupedibus, accipiẽti placituris propter raritatẽ. veniebãt autẽ alij poſt alios, vt crebrius occurrentes plures quã pro numero viderentur: & credibile erat donis placatũ remiſſurũ iram, ſi qua adhuc eſſet reliqua. quin & illud mandatũ eſt præmiſſis, vt blande hominẽ alloquerentur. His ita per totã diẽ diſpoſitis, noctu mouit agmen. Cúmq; Iobacchũ torrentẽ trãſiſſent,

Gene. 32

Gene. 33

ſent, Iacobus aliquãtum ab agmine relictus incidit in luctam cum ſpectro, ipſe prior laceſsitus, erátq; ſuperior. exclamat igitur mactũ virtute qui non quẽuis aduerſariũ, ſed angelũ Dei vicerit: ídq; illi eſſe magnę felicitatis præſagiũ: genúſque eius nunquã defore, nec vllis vnquã humanis viribus poſſe opprimi. iuſsítque illum poſthac vocari Iſraëlem, quod Hebræis angelo reluctantem ſignificat. Hæc ſunt prędicta Iacobo, id ipſum roganti. Cùm enim ſenſiſſet angelum eſſe Dei, precatus eſt vt ex eo fatum ſuum cognoſcere liceret. His dictis ſpectrum euanuit. Iacobus verò lætus auditis, impoſuit loco nomẽ Phanuel. id ſignificat Dei faciem. ſed quia latum neruum inter luctandum læſit, & ipſe pòſt eo cibo abſtinuit, & nobis illo proter eum veſci non licet. Cognito verò fratrem iam non longe abeſſe, iubet vxores procedere per ſe quanque cum pediſequis, vt è longinquo ſpectarent pugnam virorum, ſi eam frater mallet. ipſe propior factus adorauit fratrem, non male de ſe cogitantem. at Eſaus eo ſalutato, interrogabat de turba mulierum ac puerorum: & cùm didiciſſet omnia, volebat eos deducere ad patrem. Iacobo verò excuſante laſsitudinem iumẽtorum, reuerſus eſt in Seiram. illic enim habitabat, vernacula lingua loco ab hirſutie ſua denominato. Iacobus autẽ peruenit ad Scenas quas vocant, vetus nomen adhuc retinentes. inde profectus eſt Sicima, quæ eſt vrbs Chananæorum. & cùm eſſet celebritas apud Sicimitas, Dina vnica Iacobi filia venit in vrbem ad viſendũ cultum mulierum eius regionis. qua viſa Sychemis Emmoris regis filius, raptæ ſtuprum obtulit: & correptus amore patrem ſuum rogauit, vt puellam vxorẽ habere liceret. Ille morem ei gerens, venit ad Iacobum, rogãs vt filio ſuo Dina m in matrimoniũ collocaret. Iacobus verò qui neque negare poterat propter maieſtatem rogantis, neque fas putabat alienigenę filiam nuptum tradere, deliberandi ſpatium popoſcit. Rex ſperans Iacabum aſſenſurũ, abiit. Ille verò indicata filiis iniuria ſororis, & Emmoris petitione, iuſsit eos cõſultare quid facto opus eſſet. maior pars hærebat incerti quid eſſet agendum. Simeon verò & Leuis vterini puellæ fratres tale conſilium inter ſe capiunt. Obſeruato feſto die quo Sicimitæ voluptati & conuiuiis operam dabant, inuaſis nocte cuſtodibus ſopitos contrucidant: atque ita facile vrbe potiti, mares vniuerſos interimunt vnà cum rege ac filio, ſolis parcentes fœminis. quo facinore citra conſenſum patris perpetrato, ſororem reducunt. Iacobum autem obſtupefactum audacia tanta filiorũ, indignéq; ferentẽ, Deus per viſum bono animo eſſe iuſſum, luſtrare tentoria, ſacrificiúmque quod olim poſt ſomnium illud in profectione Meſopotamena vouerat, perſoluere imperat. itaque dum luſtrat, incidit in Labani Deos: neſciuerat, enim Rachelem eos furatam. his apud Sicima defoſsis in terram ſub quadã quercu, profectus inde ſacrificauit apud Bethela, vbi ſomnium illud diuinum viderat iter faciens in Meſopotamiam. Progreſſus deinde in agrum Ephratanum, Rachelem ibi ex partu mortuam ſepelit, ſolam monumento cognatorũ in Hebrone non illatam. Quam quum mirum in modum lugeret, infantulum nominauit Beniamin, eo quòd doloris cauſa matri fuerit. Atque hic eſt filiorum Iacobi numerus, mares duodecim, fęmina vna. ex his octo legitimi, è Lia ſex, duo è Rachele: quatuor verò è pediſequis, è ſingulis duo: quorum nomina iam dixi.

Gene.34

Gene.35

XXVIII Inde venit Hebronem in Chananæa ſitam, vbi Iſacus habitabat. Nec diuturnus fuit eorum conuictus.

Mors Iſaci, & ſepultura in Hebrone. *Cap. XX.*

Gene.35

REBECCA enim iam antè defuncta, Iſacus quoque eam ſequitur, non multo poſt filij reditum: & ſepultus eſt à filiis iuxta vxorem in Hebrone, in monumento parentum ſuorum. Fuit autem Iſacus vir Deo charus, & magna prouidentia dignus ab eo habitus, poſt Abrahamum patrem. valde longo etiam tempore vixit. Mortuus eſt enim exactis cum virtute annis octoginta quinque ſupra centum.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
SECVNDVS.

Quomodo Esaus & Iacobus Isaci filij diuiserunt habitationem, & quòd Esaõ Idumæa, Iacobo Chananea contigit. Caput I.

DEFVNCTO autem Isaco, filij partiti sunt inter se habitationem, nec ambo paternam retinuerunt: sed Esaus Hebrone fratri cõcessa habitauit in Saira, & Idumææ dominatus est à seipso denominatę. Adomus enim cognominabatur ob causam talem. Olim adolescens etiam tum reuersus à venatu famelicus offendit fratrem coquẽtem sibi ipsi in prandium lenticulam rubentẽ colore, quo magis etiam excitatus, rogauit vt expetitum sibi cibum traderet. at ille adiuuante fratris fame ius primogeniti pro cibo dare eum compulit: coactus enim inedia, cessit ei suum ius, interposito iureiurando. Ob eius cibi colorem à colluforib. adolescentib. Adomus est per ludibriũ cognominatus. Adoma enim Hebræis significat rubens. id nomen post in regionem ipsius ditionis est derivatum, quod Græci in mollius deflexerunt, Idumæam dicendo. Genuit autem filios numero quinque. ex his Iaus, Iolamus, & Coreus eadem matre Alibama nati: ex reliquis duobus Aliphazem Asa, Raguelem Mosamethael peperit. Hos filios habuit Esaus. Aliphazæ item quinque legitimi filij fuere, Themanus, Omerus, Ophus, Iothamus, Ocanasus. Nã Amalecus erat nothus, è Thamna concubina genitus. Hi habitauerunt Idumææ regionẽ quæ Gobolitis dicitur, & eã quę de Amaleci nomine Amalecitis est appellata. Quondã enim late patentẽ terrã Idumææ nomẽ cõplectebatur, cuius partes à primis colonorũ inductoribus denominatæ appellationes eas postea retinuerũt.

Genesis 35.

Genesis 36.

Quomodo Iosephus Iacobi filiorum natu minimus propter somnia futuræ suæ felicitatis prænuncia in fratrum inuidiam incurrit. Cap. II.

IACOBVS autem ad tantam felicitatem peruenit, ad quantam vix alius quisquam. nam & opibus excellebat inter eius regionis homines, & propter filiorum virtutes beatus erat ac conspicuus. nihil enim eis deerat, sed industrij fuere omnes, & generosa quadam fortitudine simul ac prudẽtia præditi. Tantam autem ipsius felicitatis curam gerebat cœleste numen, vt etiam ex rebus, sicut tum videbantur, aduersis maximorum bonorum occasionem præberet, & per ipsum eiusque liberos parentibus nostris viam ad exitum ex Egypto præstrueret ac præmũniret. Iosephum è Rachele sibi natum pater tum ob corporis præstantiam, tum ob animi virtutẽ (erat enim prudẽtissimus) præ cæteris liberis amabat. is parentis affectus odium & inuidiam fratrum in eum prouocauit. accesserunt eò somnia, quæ sibi visa patri ac illis indicauit magnæ felicitatis prænuncia, quæ res etiam coniunctissimos ad æmulationem facile concitat. Visiones autem Iosephi fuere tales: Missus cum fratribus à patre ad colligendas fruges messis tẽpore, visionem vidit, quæ non poterat existimari vna ex istis vulgaribus quales in somnis obuersari solent: eam experrectus fratribus interpretãdam narrauit, dicens visum sibi præterita nocte suum

Genesis 37.

II.

Iritici manipulum tale loco, illorum verò manipulos accurrentes adorare eum: quod videbatur & amplam fortunam ipsi pranunciare, & fratres quoque in eius potestate futuros. At illi nihil tale Iosepho sunt interpretati, dissimulantes se intelligere: sed taciti precabantur irritum fieri præsagium, ipsumque maiore etiam odio prosequebantur. Deus autem aduersus eorum inuidiam contendens, alteram visionem Iosepho immittit, priore magis mirabilem. Vidit enim solem cum luna & vndecim stellis descendere in terram, & adorare ipsum. Hoc somnium in præsentia fratrum, nihil mali de illis suspicatus, patri indicauit, rogans vt interpretari dignaretur: quod ei non mediocri fuit voluptati. Præsagium enim somnij colligēs, & sapienter euentum coniiciens, gaudebat, eo quòd ingens filio felicitas portendi videretur: euenturum olim tempus quādo tam à parentibus quàm à fratribus adoratione dignus haberetur. Intelligebat per solē ac lunam patrem & matrem, quòd altera augeret omnia & aleret, alter formam rebus & vim inderet. Porrò stellarum nomine fratres accipiebat, tum quòd numerus non discreparet, tum quia vim à sole & luna habeāt. Et Iacobus quidem talem interpretationem non imprudenter attulit. Fratres autem Iosephi valde contristauit id præsagium, haud aliter quàm si alieno cuipiam hæc felicitas portenderetur, ac non fratri, cum quo pariter omnibus fortunis frui possent, tam felicitatis quàm generis socij: decreuerúntque adolescentem tollere: & hoc consilio comprobato, frumentis iam collectis, contulerunt se cum pecoribus in Sicima agrum pascuis percommodum, non præmonito patre: atque ibi pastoricias curas obibant. At ille nemine à gregibus veniente, nec certi quicquam nunciante, de filiis solicitus ac mœrens, mittit Iosephum ad greges cognituru res fratrū, & quid agant renunciaturum.

Quomodo Iosephus in Aegyptum venditus à fratribus illustris ibi factus est, & fratres tandem in sua potestate habuit. Caput III.

Genes. 37. ILLI autem viso fratre aduentante gauisi sunt, non ob abuētum germani à patre missi, sed tanquam inimico in manus suas à Deo tradito: volebántq; confestim eum interimere, neq; præsentem occasionem elabi sinere. Rubelus autem inter hos natu maximus vidēs eos conspirasse, conabatur impetum eorum remorari, docens quantum facinus molirentur, & quantam inuidiam pariturum. Nefariam rem haberi tam Dei quàm hominum iudicio cædem hominis vel non cognati, sed longe sceleratius esse necis fraternæ reos deprehēdi, quo sublato etiam in patrem eam iniuriam redundaturam, & matrem quoq; in luctum ac diram orbitatem coniecturos. hos respicerent, reputantésq; quātam eis calamitatem allatura sit mors filij tum probi tum natu minimi, abstinerent à tam nefario scelere. Deum quinetiam vererentur spectatorem ac testem consilij contra fratrē initi. hunc si à cœpto desistant, accepturum eorum pœnitentiam atq; resipiscentiam: sin pergāt, fieri nō posse quin exigat ab eis parricidij pœnas, cùm nihil ipsius prouidētiam latere possit, siue in solitudine admittatur, siue in ciuitate. Vbicunq; enim sint homines, existimādum ibi Deū quoq; adesse. Sed & propriam conscientiam post tantum scelus illis aduersariam fore, quam nunquam abire, siue bona sit, siue talis qualis ipsorum foret si fratrem interfecerint. Addebat, ne læso quidem fas esse germanum occidere. Satius esse dare veniam amicis, sicubi non feciſse officium videantur. Iosephum verò ne peccasse quidem in illos, cuius ætas miserationem potius mereatur, & illos ipsos tutores ac protectores. Causam etiā cædis facinus eorum grauaturam, si videātur ob inuidiam futuræ felicitatis ei vitā ademisse, qua felicitate propter cognationē ipsis quoq; frui licebat. Debere enim ita existimare, ipsorum esse quicquid Deus Iosepho largitus fuerit. proinde cogitandum eo grauiorem fore indignationem Dei, si eum quem ipse omni bona fortuna dignum iudicasset

caſſet interimendo, materiam diuinæ beneficentiæ ſubtraxerint. Hæc Rubelus & his plura cõmemorans conabatur eos abſterrere à paricidio. Poſtquam autẽ nihil ſe proficere vidit, ſed omnino ad cædẽ accẽſos, conſulebat vt ſaltem modum necis mitiorem eligerent. Diſſuaſiſſe quidem ſe primum pro virili, ſed quãdoquidem ſemel decretum ſit fratrem tolli, minus mali futurum ſi ſuo conſilio pareant. Sic enim voluntatẽ eorum habituram effectum, leuiorem tamen ac minus malum, ſi ad cædem conferatur. Satius eſſe tẽperare à manibus, & proiectũ in proximũ puteũ illic extingui ſinere, vt ſaltem manus puras ſeruarent. In hanc ſententiam itum eſt, abductúmque adoleſcẽtem Rubelus funẽ religatum demiſit ſenſim in puteum: erat enim ſatis ſiccus. Quo facto abiit paſcua quæſiturus. Iudas autẽ vnus è Iacobi filiis, conſpicatus negociatores Arabas *III.* Iſmaelitici generis, aromata & Syriacas merces deferẽtes in Ægyptũ è Galadena, profecto iam Rubelo conſilium dedit fratribus vt extractum Ioſephum venderent Arabibus. & illum enim hoc pacto ablegatum apud exteros moriturũ, & ſe impollutos permanſuros: quo approbato, eximunt eum, & negotiatoribus vendunt viginti minis annos ſeptemdecim natum. Rubelus autem noctu ad puteum veniens inſciis fratribus ſeruare Ioſephum voluit. quo fruſtra inclamato ſuſpicatus per ſuã abſentiam interemptum, fratres incuſabat: cognitóq; quid accidiſſet, lugere deſiit. his perpẽtratis fratres conſultare cœperunt, quomodo patris ſuſpicionem à ſe alienarẽt. placuit tandem tumcam qua indutus Ioſephus ad eos venerat, quámque demittendo in puteum detraxerant, laceratam prius ſanguine hircino inficere, atque ita patri allatam oſtẽdere, vt à feris deuoratum putaret. quo facto venerunt ad ſenem, non ignarũ de infortunio filij. aiebant autem Ioſephum quidẽ neq; vidiſſe ſe, neq; ſcire quid illi acciderit: tunicam tamen hãc inueniſſe lacerã & cruentatam. quamobrem ſuſpicari beluarum incurſu periſſe, ſi tamen eam indutus domo exiuerit. Iacobus autem qui hactenus leuius malum ſperauerat, captiuũ aliquò abductum puerum, opinionẽ hanc iam abiecit, euidens argumentum necis tunicã ratus: agnoſcebat enim eam eſſe qua indutum miſerat: iámq; haud aliter quàm extincto ſe afflictans, lugebat tanquam vnicũ, aliorum cõſolationem non admittens, quòd nihil dubitaret in itinere à feris deuoratum. Sedebat ergo ſaccõ amictus, & neq; filij conſolando quicquam proficiebant, nec ipſe luctum ſatietate remittebat. Ioſephũ autem de negotiatoribus emptũ Petephres vir Ægyptius, qui Pha- *Geneſis 39.* raothis coquis præerat, habuit liberaliter, quem & diſciplinis ingenuorum erudiẽdum curauit, & victu cõmodiore quàm pro ſeruili conditione vti præcepit: denique totius domus curæ præpoſuit. ille verò fruebatur conceſſis, nec tamen innatam virtutẽ propter hanc ſui ſtatus mutationem amiſit: docuítque prudẽtiam aduerſanti fortunæ non ſuccumbere, ſi quis ea legitime, & non ſecundis tantum in rebus vtatur. Herilis enim vxor tum dexteritate eius tum forma in amorem illecta, ratáq; ſi rem aperiret ſe facilius eo potituram, & in parte felicitatis habiturum ſi contigeret ab hera ſe rogari, æſtimans eum magis ex præſenti conditione quàm ex immutabili morum generoſitate, concupiſcentia detecta mentionem de concubitu facit. at ille preces eius repulit, nefas ducens talem ei gratiam referre, quæ cum tam benigni Domini contumelia & iniuria coniuncta eſſet. quin & ipſam hortabatur vt morbo ſuo repugnaret, negans vnquam ſe in hac re illi obſequuturum. Deſineret ſperare, quo potiri non liceat: ſic enim fore vt mala cupiditas facile ſedetur. ſe quiduis potius perpeſſurum, quàm vt huic eius voluntati pareat. quamuis enim aduerſari heræ ſeruum non deceat, ipſam tamen rei fœditatem reclamare ne quid tale admittatur. Illam verò repulſa magis etiam accendebat, quòd non putaret Ioſephum pernegaturum: & non ceſſante morbo, ſecundas illi machinas admouere cogitat. Ergo publico feſto inſtante, cuius celebritatem fœminas quoque frequentare mos erat, fingit morbum apud maritum, captans ſolitudinem, & ad Ioſephum ſollicitandum opportunitatem. quam nacta ſupplex blanditiis talibus eum adoritur. Satius quidem erat primis precibus non repugnantem cedere, ídque vel dignitati precantis deferre, vel amoris vehementiæ, qua cogente oblita me dominam ad tam abiecta verba deſcendi: ſapies tamen ſi vel nunc cedes, & prius erratum corriges. ſiue enim iterum rogari expectabas, iam facio accuratius etiam quàm antè. nam & ægritudinem ad hoc finxi, & feſti lætitiam tuæ conſuetudini poſthabui.

ſiue prius diffidebas, non tentari te malicioſe certo argumento colligere potes, quia in eadem voluntate perſto. quare aut præſentem voluptatem elige, & amanti obſequere, maiora etiam commoda expectans: aut odium meum & vindictam, ſi meæ gratiæ caſtitatis opinionem præferes. Nihil ea te iuuabit, mihi crede ſi ad maritum te deferam, & de ſtupro me appellatam dicam, quantumlibet tua veriora fuerint, meis verbis maiorem fidem habiturus eſt Petephres, quàm tuis. ad hæc verba lacrymáſq; verborum teſtes, nec miſeratione induci, nec terrore cogi potuit, quo minus perſtaret in ſuo pudicitiæ propoſito: conſtantérque reſtitit intentanti iniuſtam afflictionẽ, malens acerbiſſima quæq; ſufferre, quàm oblatis perfrui: non ignarus iuſto ſe dignum ſupplicio, ſi quicquam tale in mulieris gratiam admitteret. Ipſam quoque officij ſui monuit, iuriſque coniugalis ac conſuetudinis, iubens huius maiorem habere rationem, quàm momentaneæ libidinis. huic enim præſto eſſe pœnitentiam, quæ factum quidem doleat, infectum tamen reddere non poſſit: adeſſe & timorẽ continuum, qui pro magno habeat non prodi ſuum dedecus: at coniugalem conſuetudinem & voluptatẽ habere ſecuram, & conſcientiæ fiduciam tam apud Deum quàm apud homines. quin & conducibilius eſſe, ſi impolluta manẽs habeat ſe herili iure ſubditum, potius quàm flagitij communis conſcium. ſatius enim eſſe conſcientia recte factorũ, quàm peccati latebris fidere. his & aliis ſimilibus verbis mulieris impetum retundere conabatur, eámque à praua affectione ad rationis arbitriũ reuocare. at illa vehemẽtius inſtabat, & cum verbis nihil proficeret, iniectis manib. hominẽ ad obſequium cogere nitebatur. Ibi verò Ioſephus intemperias mulieris vlterius non ferens, relicta etiam interula ex qua retinebatur, proſilit è cubiculo. Illa partim repulſæ dolore, partim metu ne ſuam petulantiam maritus cognoſceret, decreuit prior Ioſephum falſo deferre, & hoc pacto vindictam de eo ſumere, dignum muliebri aſtutia rata, ſi accuſationem preoccuparet. itaq; ſedebat mœrens & perturbata, qui erat dolor ob fruſtratam libidinẽ, eſſe indignationem tentatæ pudicitiæ ſimulans. Marito autem reuerſo, & ad hunc aſpectum turbato, cauſámq; ſcitante, Ne viuas, inquit, marite, ni ſceleſtũ ſeruum, cubile tuum violare conatum, digna pœna mulctaueris, oblitũ & qualis in ædes noſtras venerit, & quãta beneuolẽtia ſit à te complexus: qui ingratiſſimus habendus ni omnib. modis frugi ſe approbaret, ne à coniugio quidem tuo iniuriã abſtinuit: ídq; die feſto obſeruata abſentia tua, vt facile apparet, modeſtiã quam prius præ ſe ferebat, ab herili metu, non ab indole recta profectã. Quod vt auderet, à te præter ſpẽ ac meritum indulgente corruptus eſt. videns enim omnia tua bona fidei ac diſpenſationi ſuæ credita, grãdioribúſq; conſeruis ſe præpoſitum, æquũ putauit vxorem quoq; tuam attrectare. & vt verbis fidem aſtrueret, protulit tunicam, quaſi in colluctatione relictã. Petephres autem victus oratione ac lacrymis mulieris, & coniugis amori plus æquo tribuẽs, omiſſa ampliore veritatis inquiſitione, collaudata prius vxoris fide, audacis facinoris Ioſephum dãnatum in maleficorum carcerem cõiecit: ob vxoríſque pudicitiam magis ſibi placebat, teſtis iam compertæ ipſius honeſtatis.

IIII. Geneſ. 40. Ioſephus autem innocẽtiam ſuam Deo committens, neq; ſe defendere curauit, neque rem ita vt geſta erat indicare: ſed vinculorum neceſſitatem tacitus ferens, vna ſpe conſolabatur, nimirum potentiorem eſſe Deum his qui ſe vinxerant, cuius prouidentiam confeſtim eſt expertus. Cuſtos enim carceris tum fidem eius ac diligentiam in abſoluendis operum penſis conſiderãs, tum formæ dignitatẽ, ſoluit eum à vinculis, eámq; miſeriam aliquanto leuiorẽ reddidit: victu etiam commodiore quàm reliquos vinctos vti permiſit. Cæterum his qui in eodem erant ergaſtulo, quoties labor intermitteretur, confabulantibus ita vt ſolent miſeriarũ ſocij, & inter ſe cauſam damnationis percontantibus, pincerna quidã regi charus, per iram ab illo ad cõpedes damnatus: familiaritatem cum Ioſepho cõtraxit: & quia prudentem exiſtimauit, viſum ſomnium ei expoſuit, orans indicaret ſi quod ſubeſſet præſagium, deplorãs ſuum infortunium, cui non ſatis erat regis indignatio, niſi per quietem etiam ſomniis diuinitus turbaretur. Aiebat enim ſe in ſomnis vidiſſe trium palmitum vitis vuas è ſingulis enatas pendere grandes iam & vindemiæ tempeſtiuas: eáſque ſe exprimere, ſubdente rege phialam. Colatum deinde muſtum ſe obtuliſſe regi, illúmque libenter bibiſſe. Narrato hoc ſomnio rogabat vt ſi quid ſcientiæ datum

à Deo

à Deo habéret, interpres viſionis eſſe dignaretur. Ille verò bono animo hominem eſſe iubet, & expectare intra triduum ſolutionem à vinculis, rege ipſius miniſterium requirente, ad quod ei denuo ſit redeundum. Interpretabatur enim vitem fructum mortalibus in bonum vſum afferre, quandoquidem eo conciliante fides ac amicitia inter ipſos ſanciatur, & inimicitiæ diſſoluantur, adhæc moleſtiæ mœoréſque vſu eius diſcutiantur, pro quibus lętitia ſuccedat. Hunc ais, inquit, manibus tuis expreſſum accepiſſe regem. Scito igitur bonum tibi ſomnium oblatum, & ſignificare miſeriæ huius remiſſionem intra tot dies, ex quot palmitibus fructum vindemiaſti in ſomniis. Tu verò memento mei poſtquam euentus hanc fauſtam prædictionem non falſam approbauerit: & iã liber ne deſpexeris nos in hac miſeria, in qua relinquimur te ad prænunciatam hanc felicitatem diſcedente. neq; enim ſontes in hæc vincula ſumus compulſi, ſed ob virtutem ac modeſtiam quaſi malefici punimur, quòd potiorem habuerimus honorem domus in qua verſabamur, & eius qui nos huc contruſit, quàm propriam voluptatem. Atque ita pincerna, vt par erat, lætus hoc interpretamento euentum expectabat. Alius verò quidam ſeruus piſtoribus regiis prępoſitus, in eiſdem vinculis degens cum pincerna, ex tam fauſta Ioſephi interpretatione ſpe concepta, quia & ipſe ſomnium viderat, rogat eum quidnam ſibi quoque præteritæ noctis viſio portenderet: erat autem huiuſmodi. Tria caniſtra, inquit, ſupra caput baiulare mihi videbar. ex his duo panibus erant plena, tertium carnibus & variis eduliis, qualia regibus apparari ſolent. Deuolantes autem alites abſumpſiſſe omnia, ipſo licet arcente nihil deterritas. His dictis ſimile priori præſagium expectabat. Tum Ioſephus coniectura ſomnij facta, præfatúſque quòd mallet ei lætiora prænunciare, quàm quæ ſomnium portenderet, dicit duos omnino dies vitæ ipſi ſupereſſe. Hoc enim ſignificare caniſtra. tertia verò cruci ſuffixum ab alitibus deuorandum, quas à ſe arcere non poſſet. Nec aliter euenit vtriſque, quàm vt Ioſephus prædixerat. Ad præſcriptam enim in ſomniis diem rex natalitium epulum celebrans, præpoſitum piſtorum in crucem egit: pincernam vinculis exemptum miniſterio priſtino reſtituit. Ioſephum autem poſt biennij tempus in miſeria carceris exactum, nihil interim ab ingrato pincerna adiutum, Deus eripuit tali via ad libertatem præſtructa. Pharaothes rex cum eadem nocte in ſomnis duas viſiones vidiſſet, paritérque interpretationem earum: hãc oblitus, ſola ſomnia retinuit, nihil lætum vt coniicere poterat ſignificantia: conuocatíſque prima luce doctiſſimis Ægyptiorum, interpretationem requirebat. Illis verò nihil explicantibus tanto magis rex turbabatur. Quo viſo pincernã ſubit recordatio Ioſephi, eiúſque in hoc genus coniecturis prudentiæ: & adito rege, indicauit ei de Ioſepho, & de viſione in carcere agenti ſibi oblata, eiúſque euentu iuxta illius interpretationem: quódque eadem die piſtorum præpoſitus cruci ſuffixus tanto magis fidem prædictionib. eius aſtruxerit. vinctum autem à Petephre coquorum præfecto, cuius eſſet ſeruus. ipſum autem dicere, apud Hebræos ſe genere ac parentibus cum primis claris natum. Hunc, inquit, euocari iubeto, néve contempſeris hominem propter præſentem miſeriam: clare enim ſignificata ſomniorum ex eo diſcere poteris. Confeſtim igitur accerſitum rex, manúque apprehenſum comiter his verbis alloquitur: Bone iuuenis, quandoquidem te prudentem indicio famuli mei cognoui, enarra ſomniorum meorum prędagia, quemadmodũ & illi enarraſti, rem gratiſſimam mihi facturus, caue autem vel metu quicquam ſupprimas, vel ad gratiam ac voluptatem loquaris, ſed vera omnia, etiamſi fortaſſe non admodum læta. Viſus ſum mihi ſecundum flumen inambulare, videréque boues bene paſtas & bene magnas numero ſeptem à fluẽtis ad paludes progredi: & alias totidẽ à paludibus obuiam eis factas, vehementer extenuatas macie ac viſu fœdas, quæ cum deuoraſſent ſeptem illas ſaginatas & magnas, nihil tamen profecerunt, miſere à fame vexatæ. Poſt hanc viſionem experrectus è ſomno turbatúſque dum mecum agito quidnam ſibi velint ſpecies per ſomnum obuerſatæ, obrepente ſenſim ſopore grauatus iterum obdormiui: iterúmq; ſomnium vidi priore prodigioſius, quod me magis etiam turbat ac terret. Spicas ſeptem videbam ab vna radice enatas, fruge grauatas & vertice pronas, meſsíque iam maturas: iuxta quas totidem alias ſpicas languidas & præ roris inopia deficientibus ſimiles: quæ

cùm illas alteras ingentes ac pulchras abſumpſiſſent, attonitum miraculo me reddiderunt. Ad hæc Ioſephus, Somnium hoc Rex, duplici licet ſpecie viſum, vnum tamen & eundem euentum ſignificat. Nanque & boues animal aratro & labori natum, viſæ ab exilioribus deuorari, & ſpicæ à deterioribus abſumptæ, famem Ægypto & ſterilitatem ad totidem prænunciant annos, ad quod prius vbertatis felicitatem: horúmque fertilitatem à totidem ſequentium ſterilitate abſumendam. huic inopiæ non facile videtur proſpicere & occurrere: id quod inde coniicio, quia macræ boues deuoratis pinguibus, ſatiari non potuerunt. Sed iſta Deus, non vt terreat & contriſtet, prænunciat hominibus: ſed vt præmoniti ſibi prouideant, quo leuius imminenti malo premantur. tu ergo ſi vberioris temporis prouentus repoſueris ac diſpenſaueris, inſequentem penuriam Ægyptus non ſentiet. Cúmque rex admiratus Ioſephi prudentiam & ſapientiam percontaretur quonam modo eſſet in futurum proſpiciendum vbertatis tempore, quo tolerabilior fieret ventura ſterilitas: monuit & conſuluit Ægyptiis vrendum parſimonia, & quod præſenti vſui ſupereſſet ad futuram neceſſitatem reſeruandum. ſuaſit etiam vt indicta profeſſione frumenti, aratores iuberet id in horrea condere, & quantum ſat eſſet, & non amplius, populo diſtribueret. ibi rex tam conſilio quàm interpretatione Ioſephi collaudatis, ipſum huic diſpenſationi præficit, iubétque prouidere quæcunque putaret in rem eſſe vel ipſius regis vel populi: præfatus neminem ſibi videri magis idoneum ad hoc conſilium exequendum, quàm ipſum eius authorem. qua poteſtate à rege auctus, acceptoetiam anulo regis ſignatorio, & iure purpuræ geſtandæ, in ſella curuli ſublimis per Ægyptum circumuectabatur, frumentúmque comportabat, tantum inde aratoribus demetiens, quantum in alimenta & ſementem ſufficeret, nemine ſciente cauſam cur hoc faceret. Trigeſimum iam ætatis annum exegerat, in ſummo apud regem honore habitus, & ob incredibilem prudentiam Pſonthomphanechus ab eo cognominatus, quòd occultorum inuentorem ſignificat: ſed & coniugium nactus eſt honoratiſſimum. Duxit enim rege connubium hoc procurante virginem Petephræ Heliopolitani ſacerdotis filiam, cui nomen erat Aſanethe: ex qua & liberos genuit ante agrorum ſterilitatem. ex his maior dictus eſt Manaſſes, quo nomine ſignificatur obliuio, quia meliorem fortunam nactus venit in prioris obliuionem: iunior verò Ephræmes, quod redditum ſignificat, eo quòd maiorum ſuorum libertati reſtitutus eſſet. Ægyptum autem iuxta Ioſephi interpretamentum ſeptennio per diuitem affluentiam exacto, octauus annus fame infeſtabat, & quia malum improuiſum erat, promiſcua multitudo grauiter laborans ad fores regiæ confluebat. Rex Ioſephum accerſit, qui mox frumenta diuidendo ſeruator populi citra controuerſiam extitit. nec ſolum eius regionis hominibus forum aperuit, ſed etiam exteris, exiſtimans vniuerſum genus hominum inter ſe cognatum, & in rebus anguſtis fortunatiorum ope ſubleuari dignum. Et quoniam eadem calamitas & Chananæam & reliquas orbis regiones premebat, Iacobus quoque omnes fi-
Geneſ. 24. lios in Ægyptum frumentatum mittit, cum cognouiſſet quòd & exteris eo foro vti liceret, ſolo Beniamine retento, quem è Rachele ſuſceperat, vterinum Ioſephi fratrem. Qui poſtquam in Ægyptum peruenere, Ioſephum accedunt, mercatum ſibi permitti rogantes. nihil enim niſi ex ipſius ſententia gerebatur. nam tum demum regem coluiſſe proderat, ſi ne Ioſephi quidem gratia negligeretur. Ille agnitis fratribus nihil tum minus quàm de ſe cogitantibus, quòd adoleſcens abeis diſtractus iam per ætatem faciei lineamenta mutauerat, ac de tanta dignitate ne ſuſpicari quidem poterant, tentare eos decreuit quali mente eſſent præditi. nam & frumenti emendi poteſtatem eis negauit, & pro ſpeculatoribus comprehendi voluit, dicens conueniſſe è diuerſis regionibus, & cognationem ſimulare. quî enim fieri poſſe vt vir priuatus tot tam inſignes filios educauerit, quæ felicitas vel regibus raro contingeret. Id faciebat vt de patre cognoſceret, quóve in ſtatu per ſuam abſentiam res eius interim fuerint, quídve de Beniamine ſit factum. ſolicitus enim erat ne & eum quemadmodũ ſe de medio ſuſtulerint. at illos magnus pauor occupat. imminens periculũ reputãtes, & fruſtra ſe tantũ iter emẽſos exiſtimantes: cúm-

que

que crimen amoliendum viderent, Rubelus natu maximus ſic communem cauſam agere cœpit. Nos neque ſpeculatum huc venimus, neque regi damnum aliquod allaturi: ſed dira fames cuius effugium quęrimus, venire huc compulit fretos veſtra humanitate, quos non ciuibus ſolis, ſed exteris quoque ſalutem vobis debituris frumentum venale propoſuiſſe audiuimus. Quòd autem fratres ſimus & ex eodem ſanguine, vel facies noſtræ argumento ſunt, non admodũ inter ſe variantes. Pater nobis eſt Iacobus vir Hebræus, qui nos duodecim è quatuor mulieribus ſuſcepit, qui donec omnes eſſent incolumes, res noſtræ ſatis proſperæ fuerunt. Cæterum vno, cui Ioſepho fuit nomen, abſumpto, domeſticæ fortunæ in peius labi cœperunt. Pater in perpetuo luctu eſt, cuius lamentatio non minus nos afficit, quàm olim ſuauiſſimi fratris immaturus interitus. nunc frumentatum venimus, patris cura Beniamini natu minimo commiſſa. Hæc ita eſſe, potes aliquo ad noſtram domum miſſo cognoſcere. Hæc Rubelus pro ſe ac fratribus, quo falſam Ioſepho ſuſpicionem eximeret, qui cognito patrem ac fratrem eſſe incolumes, iubet eos includi in carcerem, quaſi per otium quæſtioni admoturus. Poſt triduum deinde productis, quoniã, inquit, aſſeueratis vos in detrimentũ regis ac regni non veniſſe, fratréſq; eſſe ex patre quem nominaſtis, facietis mihi fidem hæc ita ſe habere, ſi relicto interim vno ex vobis apud me nihil durius paſſuro, cum frumento ad patrem profecti, rurſum ad me reuertamini, adducentes vobiſcum fratrẽ quem aiebatis illic relictum eſſe. hoc enim erit argumentũ vos nihil fingere. His verbis perculſi, ratíque iam extremam calamitatem inſtare, lamentabantur fortunam ſuam, crebro iactantes, adeſſe diras vltrices fratris per ſummam immanitatem oppreſsi. Rubelus inſuper increpabat ſeram & inutilem eorum pœnitentiam, fortiter ferenda mala dictitans quę Deus innocentiæ vindex in impios fratres immitteret. Talibus ſe inuicem alloquebantur, credentes linguæ Hebrææ gnarum intereſſe neminem: mœrebántq; omnes tacti verbis Rubeli, & ſcelus perpetratum damnabant, ac ſi non ipſi eſſent autores facinoris, cui tum iuſtiſsimam pœnam à Deo iudicabant infligendam. In hac anxietate conſtitutos videns Ioſephus, diſsimulare fratrem vlterius non valens, quòd lacrymæ iam prorumperent, quas etiam tum cœlari volebat, ſubduxit ſe de medio. Nec multo pòſt reuerſus, retento Simeone qui interim obſes eſſet dum fratres ad ſe redirent, frumentum emere permiſſos abire iuſsit, quum prius vni è ſuis mandaſſet, vt pecunia quam pro frumento attulerant, clàm in ſarcinas indita, poteſtatem abeundi eis faceret. peregit mandata famulus. Iacobi verò filij reuerſi in Chananæam, renuntiauerũt patri quicquid eis in Ægypto acciderat, & quòd pro ſpeculatoribus regni fuerint comprehẽſi: quúmque dicerent fratres ſe eſſe, & vndecimum domi relictum apud patrem, noluiſſe illos credere. relictum etiã Simeonẽ apud præſidẽ, donec Bemiamin illuc profectus, verbis eorum fidem aſtrueret: poſtulabántq; vt pater nihil ſolicitus iuuenem cum eis mitteret. Iacobo verò filiorum factum diſplicuit, & cùm ne Simeonem quidem illic relictum probaret, morte durius putabat etiam Bemiamine priuari. ac ne Rubelo quidẽ rogante, filióſque ſuos dedente, vt ſi quid Beniamini accidiſſet in itinere, in illos auus ſæuiret, Iacobo vt aſſentiret perſuaderi potuit. at illos quid agendum incertos magis etiam terruit pecunia reperta in ſaccis frumentariis. Cæterum *Gene. 43*

deficiente iam tritico, vrgente fame compulſus Iacobus deliberauit Beniaminem vnà cum reliquis mittere. non enim licebat eis in Ægyptũ reuerti, niſi ſeruato pacto. Cumq; indies maior neceſsitas incumberet, & filij rogare non deſinerent, adhuc tamen hæſitabat. Tandẽ Iudas vir natura vehemens cœpit liberius arguere patrem, quòd nimis de fratre ſolicitus eſſet, cui nihil præter voluntatem Dei poſſet accidere ſiue foris ſiue domi. ſe verò in certam pernicię tradi, dum

ob inanem de puero curam vnicum à Pharaothe præſidium adimitur. habendam etiam rationem Simeonis incolumitatis,ne dum Beniaminem peregrinationi committere cunctantur, interim ille ab Ægyptiis occidatur. crederet Deo ſalutem filij: ſe certe aut eum ſaluum reducturum, aut illic vnà periturum. ac tum demum Iacobus cedens tradit eis puerum,& duplex frumenti pretiũ:addit & dona ferenda Ioſepho ex prouentu Chananæa, balaninum vnguentum,ſtacten, terebinthum & mel: atque ita multis vtrinque fuſis lacrymis à patre digrediuntur, ſene miſere timente ſaluti filiorum, illis contrà ſolicitis ne per ſuam abſentiam mœrori pater ſuccumberet.in hoc dolore integrum diem exegerunt. mox pater afflictans ſe domi ſubſiſtit, illi in Ægyptum tendentes præſentem triſtitiã ſpe melioris fortunæ leniebant. quò poſtquam eſt peruentum,apud Ioſephum diuertunt, non parum ſoliciti, ne calumnia ſibi intenderetur, quaſi dolo malo prioris frumenti pretium ſecum abſtulerint: quod mox apud Ioſephi diſpenſatorem diligenter excuſauerunt, dicentes pecuniã domi repertam in frumento dum ſaccos exinaniunt,quam nunc bona fide reportarent. illo verò negante ſe vnquã eam pecuniam deſideraſſe, liberati hoc metu ſecuriores eſſe cœperunt. móxq; Simeon iam liber inter fratres verſari eſt permiſſus. Interea Ioſepho ab officio reuerſo, dona ei offerunt, & ſcitanti de patre, bene valere aiunt.tum ille cognito Beniaminem ſupereſſe quẽ inter eos videbat,percontatur an is eſſet frater natu minimus:& audito quòd is eſſet, hoc tantum effatus, Deum vniuerſis rebus prouidere,ſeceſſit nolens ab eis aduerti lachrymas, quas vlterius continere non poterat. Acceptos deinde conuiuio iuſſit ordine, quo apud patrem ſolebant diſcumbere: cúmque omnes comiter haberet, duplicibus partibus Bemiaminem honorabat.

VI *Gene.44*

Poſt cœnam autẽ illis iam cubãtibus iubet diſpenſatorem frumentum admetiri quod aſportaturi erant,& precium rurſus in ſaccis abſcondere: in Beniaminis verò ſarcinam cyphum argenteum, quo ipſe præcipue delectabatur,immittere. id faciebat volẽs experiri fratrum animum, eſſẽntne adfuturi Beniamini reo furti, an illo relicto,ac ſi maleficium hoc nihil ad ſe attineret, ad patrem reuerterẽtur. quæ vbi facta ſunt vt imperatum erat, prima luce omnium ignari filij Iacobi proficiſcuntur aſſumpto Simeone,læti tam huius reſtitutione,quàm Bemiaminis reditu, quem patri ſe reducturos fidem dederant:& ecce agmen equitum repente illos circumuenit,inter quos erat famulus qui cyphum in ſarcinã indiderat. illis verò turbatis inopinato incurſu, & rogantibus cur irruerent in viros quos paulo ante honore hoſpitij dignati fuerint: Ægyptij contrà ſceleratos inclamabant, qui huius ipſius beneficij, Ioſephíque comitatis immemores, auſi ſint pro talibus meritis iniuriam reponere. daturóſque furti pœnas,minitabantur. non fefelliſſe enim eos Deum,licet ad tempus miniſtrũ menſæ fefellerint. & nunc rogitare ſatis ne ſani eſſent, quaſi verò neſciant ſtatim ſe ad pœnam rapiendos.his & ſimilibus verbis famulus præ cæteris inſultabat. at illi vt qui nihil de dolo compoſito ſciebant, conuiciabantur ei, demirari ſe hominis intemperias temere obiicientis furti crimen eis viris, qui ne frumenti quidem pretium in ſaccis inuentũ retinuerint,ſed ſecum reportauerint, cùm nullus de ea pecunia præter ipſos ſciret:tantum ab eſſe vt data opera damnũ inferre vellet:certiorem tamen rati inquiſitionem quàm negationem, iubent eos ſcrutari ſarcinas: nec recuſabant vniuerſi pœnas dare, ſi vnus aliquis ex ipſis in furto deprehenderetur. tanta erat ſecuritas & innocentiæ fiducia.acceperunt illi conditionem inquiſitionis, ſuppliciũ tamen ſolius fore penes quem furtũ inuentum fuerit.Inquiſitionẽ deinde aggreſsi,omniúmq; ordine ſarcinas ſcrutati,poſtremo ad Beniaminẽ veniunt, non quòd neſcirent in eius ſacco latere cyphum, ſed vt accurate officium

facere

facere viderentur. itaque cæteri iam ſecuri de ſe, de vno Beniamine adhuc nonnihil erant ſoliciti. ſperabant tamen ne ipſum quidem in maleficio deprehendendũ, adeò vt iam liberius indignarẽtur perſecutoribus, per quorum importunitatẽ ſtetiſſet ne bonam partẽ itineris iam confectam haberent: vt verò Beniaminis ſarcinam ſcrutati cyphum protulerunt, ad lamenta & ploratus continuo verſi, tum fratrem deflebant mox furti ſupplicium daturũ, tum ſuam ipſorum vicem, qui fidem de Beniaminis ſalute parenti datam præſenti caſu fallere cogerentur. augebat etiam dolorẽ eorum, quòd cum maxime euaſiſſe omnia pericula videbantur, fortunę inuidia peruenerint in tantam calamitatẽ. atque huius tam fratris quã parentis infortunij ſe autores fatebantur, qui inuitum ac reluctantẽ ad puerum ſimul mittendum precibus importunis compuliſſent. Et equites quidem comprehenſum Beniaminẽ ducebant ſecum ad Ioſephum, ſequentibus & reliquis fratribus. Tum ille videns fratre in carcerẽ contruſo cæteros lugubri habitu adſtare, Itáne, inquit, ſceleſtiſſimi omniũ vel meam humanitatẽ vel Dei prouidentiã contempſiſtis, vt tam nefarium facinus contra hoſpitem ac benefactorẽ veſtrum auderetis? at illi vicarios ſe pro Beniamine ad ſuppliciũ offerebant: rurſũmq; Ioſephi crebra mentio, felicẽ eum qui morte à vitæ calamitatibus ſit exemptus, ſi tamen eſſet mortuus: quòd ſi viuat, qui dignus ſit habitus ob cuius iniuriam Deus tam ſeuere in ipſos vindicaret. patris quoque ſe peſtem eſſe & infortunium maximum, cui ad veterem luctum recentẽ hunc afferrent. nec deſinebat Rubelus denuo illis ſcelus eorum exprobrare. Ieſephus verò negabat ſe alios morari, quorum innocentiam compertam haberet, contentus vnius pueri ſupplicio. nam neque hunc dimitti in gratiam inſontium æquum eſſe, neque illos alieni peccati pœnas perſoluere. abirent quò vellent, ſe curaturum vt tutum iter facere liceat. his verbis grauiter ictos, cęteros præ dolore vox defecit: Iudas verò qui patri adoleſcentẽ mittere perſuaſerat, vir alioquin etiam ſtrenuus, decreuit ſe pro fratris ſalute periculo obiicere. Fatemur, inquit, Præſes, grauiter à nobis peccatum, ſuppliciúmq; cõmeritos, quod parati ſumus omnes luere, licet non omniũ ſit culpa, ſed vnius natu minimi. ſed quamuis ſalutẽ eius penè pro deplorata habeamus, vnica tamen effugij ſpes in clementia tua bonitatéq; ſupereſt. quamobrẽ oramus vt nõ tam noſtri cõmiſsi rationẽ habeas, quàm tuæ naturæ, & in hac cauſa non indignationem iuſtam, ſed natiuam tuam bonitatem in conſilium adhibeas: irámq; magno animo comprimas, cui vulgares homines in magnis iuxta ac paruis rebus ſuccumbere ſolent. diſpice quæſo num ex tua dignitate ſit eos occidere, qui ipſi ſe dedunt ad pœnam, & ſalutem nonniſi precario tibi debere cupiunt, quam non nunc primum tuæ benignitati ſunt acceptam laturi. ne cõmittas vt illud beneficium tibi pereat, dum fami ereptis, & frumento liberaliter adiutis, etiam ad familiam eodẽ periculo laborantem domum alimẽta perferendi poteſtatem feciſti. Eiuſdem enim bonitatis eſt, ſeruare fame de vita periclitantes, & mortẽ meritis culpam condonare, quibus fortuna tuam beneficentiam inuidiſſe viſa eſt. eadem planè gratia eſt, diuerſo modo collata. Seruabis enim quos pauiſti, & vitam quam præ fame deficere non es paſſus, denuo donabis, quo cõmendabilior ſit tua clementia, dum & vitam donas, & per quæ vita retinetur. Quin etiã Deum ipſum exiſtimo tibi hanc virtutis exerendæ materiam ſuppeditare: vt appareat te proprias quoque offenſas benefaciendi voluntati poſthabere, & non in ſolos innoxios egenos liberalem eſſe. Quantumuis enim magna laus eſt opem ferre in rebus anguſtis, nõ minus tamen principem ornat clementia, præſertim in cauſa quæ ad ipſius iniuriam priuatim attinet. Si enim parua peccata remittentes merita laus ſequitur, quid in capitali crimine iram cohibuiſſe, an non diuinæ clementiæ proximum videri debet? Quod niſi Ioſephi interitu com-

pertum haberem quàm moleſte ferat pater orbari filiis, non adeo pro ſalute noſtra laborarem, niſi quatenus tibi clementiæ laudem conciliatura videtur: & ſi non haberemus quibus mors noſtra luctum ac mœrorem ſit allatura, æquo animo ſupplicium perferremus. Nunc verò quando non tam noſtri nos miſeret, tametſi iuuenes adhuc non multum fructũ aut voluptatẽ vitę percepimus: quã parentis miſeri, ætate curiſq; confecti, has tibi preces illius quoque nomine offerimus, & vitã nobis donari oramus, ſupplicio per hodiernum malefactum obnoxiam. ille certe vir bonus eſt, nóſque vt ſimiles eſſemus genuit, dignus qui nunquã talem calamitatem experiatur, qui nunc ob noſtram abſentiam curis ac mœrore diſcruciatur. quòd ſi talem noſtri interitus nunciũ acceperit, ſimúlq; eius cauſam, non ſuſtinebit amplius viuere: noſtræ mortis infamia illius mortem approperabit, hoc ipſo infeliciorẽm, quia ne noſtri dedecoris rumorẽ ſentiret, è viuis exceſsiſſe videbitur. His igitur perpenſis tametſi ad iuſtam indignationem hoc ſcelere permotus, patri tamen vindictæ gratiam facito: & plus illius miſeratio apud te valeat, quàm noſtra iniquitas. Defer hoc honoris ſenectuti eius, quæ ſi nobis orbetur ſuperſtes durare nec volet nec poterit, defer tui parentis memoriæ, defer ipſi patris vócabulo quod tibi iam contigit, ita tibi Deus omnium pater hoc felix faxit ac perpetuum. quem & ipſum honorabis hac pietate propter communẽ nomen, ſi te calamitatis ſenis patris miſeret, quam orbatum manere eſt credibile. Nunc tuum eſt, quæ nobis Deus dedit, cum iure poſſis non auferendo iterum dare, & hoc pacto Dei benignitatem imitari, & hac parte ſimilem ei fieri. Cùm enim tantundem ad vtrunlibet valeas, præſtat bene facere quã male, & poteſtate contentum ſui iuris non meminiſſe, ſed tantum ad ſeruandos homines potentiã tibi datam exiſtimare, & quo pluribus ſalutem dederis, hoc teipſum illuſtriorem fore. potes autem fratri erroris venia data nos omnes ſeruare. neque incolumes eſſe poſſumus niſi hoc incolumi, neque domum abſque hoc ad patrem redire licet, ſed hic ferendum eſt quicquid frater tulerit. neque enim aliam gratiam à te Præſes petimus, ſi hanc non impetramus, quàm vt nos eodem afficias ſupplicio, non ſecus ac ſceleris ſocios. hoc enim ſatius fuerit, quàm ſi præ mœrore nobis ipſi manus inferamus. Non addam iuuenem eſſe & per ætatem nondum ſatis ſapere, & talibus non grauatim veniam dari ſolere: ſed hîc finem dicendi faciam, vt ſiue damnemur, mihi imputetur non ſatis diligẽter huic cauſæ patrocinato: ſiue abſoluamur, in ſolidum hanc gratiam tuæ clementiæ ac bonitati debeamus, cuius laudi hoc quoque accedet, quòd non ſolum nos ſeruaueris, ſed plura etiam quàm nos ipſi in cauſa noſtra quæ pro nobis faciãt videris. Siue igitur plectere vis hunc, me vicario ad ſupplicium accepto, patri eum remittito. Siue ad ſeruitium addicere mauis, ego tuis miniſteriis magis ſum idoneus, & ad vtrumuis vt vides magis paratus. His dictis Iudas promptus ad quiduis pro fratris ſalute libenter ſubeundum, accidens Ioſepho ad pedes, quantum in ſe erat mollire ac placare iram conatur: paríq; modo & cæteri proſternuntur, pro Beniamine ſeſe offerentes. Ioſephus autem pietate victus & iam

Gene. 45

ægre perſonam irati ſuſtinens, ablegat alios qui tum aderant, vt ſine arbitris à fratribus agnoſceretur, cúmq; ſoli eſſent, aperit ſeipſum & inſit: Pietatem veſtram & amorẽ quo fratrem proſequimini non laudare non poſſum, quem maiorẽ comperio, quàm expectaram, coniecturam faciens ex his quæ mihi olim acciderunt: in hoc enim hæc omnia feci vt fraternæ beneuolentiæ caperem experimẽtum. cuius quoniam egregium ſpecimen edidiſtis, ne illud quidẽ in me cõmiſſum veſtræ naturæ imputare libet, ſed Dei potius voluntati totum aſcribo, qui vobis in præſentia cõmoda procurauit, & maiora eſt largiturus, ſi nobis propitius fauorẽ ſuum non ſubtraxerit. quando igitur & patris incolumitatẽ optatam magis quàm ſperatã cognoui,

gnoui,& vos tales quales cupiebam erga fratrem comperi,libēter iniuriæ olim mihi factæ obliuiſcor, malens vobis vt miniſtris diuinæ prouidentiæ in hoc tempus communi noſtræ vtilitati proſpicientis gratiam habere, quàm veſtræ, vt tum videri poterat,malitiæ meminiſſe. Vos quoque temporis illius immemores iubeo bono animo eſſe,& mali conſilij bonum euentum libenter ferre, neque pudore præteriti erroris quicquam contriſtari. quid eſt enim cur vos malè habeat iniquæ quondam veſtræ ſententiæ pœnitentia, quam fruſtratam eſſe iam videtis? Læti igitur hac diuina diſpenſatione ite felices patri hæc renuntiaturi, ne forte illo conſumpto immodica de vobis ſolicitudine, præcipuus felicitatis meæ fructus intercidat, priuſquam ille in conſpectum meum veniat,& horum bonorum fiat particeps. quamobrē & ipſum & vxores ac liberos veſtros totámq; cognationem aſſumentes migrare vos huc volo. Non enim decet mihi chariſſimos ab hac mea felicitate abeſſe,præſertim fame quinque adhuc annis duratura. Hæc locutus complectitur fratres. illi verò in lachrymis erant ac mœrore,tanto maiore pœnitentia quòd in tam bonum fratrē peccauiſſent. mox conuiuium eſt ſecutū. Rex autem cognito fratrū Ioſephi aduentu,quaſi ſibiipſi aliquid boni accidiſſet,lætatus eſt,donauítq; eis currus onuſtos frumento & aurū ac argentū,munera ad patrē deferenda. qui pluribus etiā à fratre acceptis,partim patri, partim in ſingulos donatis, ſed præcipuis Beniamini, reuerſi ſunt ad ſuos.

Iacobus autem poſtquam ex filiis ſtatum Ioſephi cognouit, quòd non ſolū mortem effugit, quam tandiu luxerat, ſed etiam in ſplendida fortuna viuit cum rege adminiſtrans Ægyptum, & penè totam illius regionis gubernationē commiſſam habens,facile iſta credidit;cogitans tum magnificentiam Dei,tum erga ſe fauorem,tametſi aliquantiſper vt videbatur intermiſſum: nec diu moratus iter aggreſſus eſt ad Ioſephum properans. VII

Quomodo Iacobus cum tota progenie ad filium migrauit. Cap. IIII.

VERVM ventum eſt ad puteum iuramēti, oblato Deo ſacrificio cùm timeret ne filiis propter vbertatem Ægypti cupiditate habitandæ regionis captis, poſteritas ſua non rediret in Chananæam occupatura eam iuxta promiſſa Dei: néve inconſulto Deo migratione præſenti facta genus ipſius clade aliqua feriretur: ad hæc ne fortè ipſe antequam Ioſephum aſpicere contingat, ex hac vita eximatur: talia volutanti in animo & ſomno grauato Deus per viſionem aſtitit, eúmque bis nominatim inclamauit. Quo rogante quiſnam eſſet,an non agnoſcis,inquit, Iacobe Deum perpetuum tam tuum quàm tuorum maiorum protectorem ſimul & auxiliatorem? qui contra patris tui propoſitum principem familiæ te conſtitui, & cùm ſolus in Meſopotamiam profectus eſſes, effeci vt coniugium nactus fortunatum redires & liberis multis & facultatibus auctus: incolumem etiam progeniem tuam ſeruaui, & quem amiſiſſe videbaris Ioſephum, ad tam ſublime dignitatis faſtigium euexi,vt non multum à rege Ægypti differat. Nunc quoque in hoc veni vt me ducem huius itineris habeas, vtq; tibi prænunciem inter manus Ioſephi te è vita exiturum, & poſteritatem tuam per multa ſecula potentem fore ſimul & illuſtrem, occupaturámque terram cuius ditionem ei ſum pollicitus. Hoc ſomnio fretus eo libentius in Ægytum cū filiis ac nepotibus properabat,qui erant in vniuerſum LXX. Eorum nomina cum ſint duriora,non eram adſcripturus, niſi propter quoſdam qui nos Ægyptios contendunt eſſe non Meſopotamenos. Ergo Iacobi filij fuere duodecim,ex quibus Ioſephus iam antea venerat. recenſendi ſunt nunc reliqui,cum ſua quiſque progenie. Rubeli fuerunt quatuor filij,Anoches,Phalles,Eſſaron,Charmiſus. Simeonis ſex; Iumilus,Iaminus,Puthodus,Iachenus,Zoar,Saar. Leuis quoque tres fuerunt,Gelſemis,Caathus, Mararis. Iudæ item tres,Sala, Phares, Zara,& duo filij Pharæ Eſron & Amyrus. Iſſacharæ quatuor, Thulas, Phruras,Iobus, Samaron. Zabulonis tres, Saradus, Elon,Ianel. & hoc quidem genus è Lia, quæ ſecum ducebat filiam Dinam, quorum numerus trigintatres. Rachelis autem filij fuerunt duo, quorum alter Ioſephus filios habuit Manaſſem & Ephræmen. alteri verò Beniamini *Gene.46*

iamini fuerunt decem, Bolossus, Baccharis, Asabel, Gela, Nemanes, Ises, Aros, Nomphthis, Optais, Sarodus. isti quatuordecim superioribus additi, fiunt numero quadraginta septem. & legitimum quidem Iacobi genus hoc fuit. è Bala verò famula Rachelis fuerunt Danus & Nephthalim, quem quatuor sequebantur filij, Eleinus, Gunes, Sares, Hellimus: Dano verò vnicus erat filius nomine Vsis. his ad iam dictos additis, quinquaginta quatuor numerus expletur. Gades autem & Asserus nati fuerunt è Zelpha Liæ famula. ex his Gadem sequebantur filij septem, Zophonias, Vgis, Sunis, Zabros, Ærines, Erodes, Ariel. Asserum verò vna filia, & mares numero sex, quorum nomina Iomnes, Essus, Iubes, Baris, Abarus, Melmiel. his quindecim adiectis ad prædictos quinquaginta quatuor supradictus numerus completur, annumerato etiam Iacobo. Iosephus autem cognito patrem aduentare (etenim Iudas præcurrens id significauerat) profectus obuiam ad Heroum oppidum illi occurrit: qui præ nimia lætitia minimum abfuit quin expiraret. sed Iosephus cum resouit, quamuis & ipse præ gaudio periclitaretur, non tamen æquè ac pater. deinde iusso eo paulatim progredi, ipse assumptis quinque fratribus propertauit ad regem, nunciaturus adesse cum familia Iacobum. quo audito lætus ille percontatus est Iosephum quibusnam studiis potissimum delectarentur. ait, pastoralem artem callere, & nihil aliud exercere: idque eo consilio respondit, ne fortè distraherentur, sed vt vnà degentes curam patris haberent: tum ne qua æmulatio cum Ægyptiis interueniret si
Gene. 47 circa eadem cum illis studia versarentur. Nam ei genti non erat licitum greges

aut pascua curare. Iacobo autem salutatum ad regem perducto, post faustas ominationes acceptas, rogauit eum Pharao quantum temporis vixisset. & cùm audisset triginta supra centum annos natum, admiratus est hominem tam longæuum. cúmque ille adiecisset maiores suos longioris ætatis fuisse, iussit eum cum filiis degere in Heliopoli, vbi etiam regij pastores habebant pascua. Fames autẽ crescebat in Ægypto, nec aderat remedium, neque flumine agris rigante, nõ enim ascendebat, neque vllis de cœlo pluuiis: ad hæc grauius erat malum, quia vulgo improuisum, qui nihil parati habebat, neque Iosephus frumentum dabat nisi numerata pecunia. quæ postquam defecit, pecudes ac mancipia pro frumento permutabant. quibus verò agri fuere, partem aliquam in precium alimentorum regi decidebant. cúmque ad hunc modum omnes eorum possessiones in ius regis deuenissent, alius aliò migrabant, quo certius esset regium dominiũ. soli sacerdotes immunitatem & agros retinuerunt. postremò hæc necessitas adeò non corpora solum, sed & animos gentis in seruitutem redegit, vt nihil turpe putarent quo victus vtcunque parari posset. postquam autem cessauit fames, & rigante flumine terra ad pristinam fertilitatem rediit, Iosephus regionis vrbes obeundo, conuocata per singulas multitudine, agrorum, quos regi cesserant, vsumfructũ illis restituit, & adhortatus vt non secus quàm proprios colerent, iussit quintam partem fructuum regi pendere, quæ ei iure dominij deberetur. qui læti insperata restitutione agrorum culturam strenue aggrediebantur. atq; hoc pacto tum Iosephi autoritas, tum gentis erga regem beneuolentia non mediocriter creuit: & ius quintæ partis frugum etiam penes regum posteros ac successores permansit.

VIII Iacobus autem cum decimum septimum annum in Ægypto exegisset, inter ma-
Gene. 48 nus filiorum vitam finiuit, precatus eis prius prosperitatem & abundantiam, & va-
49.50 ticinatus quòd singulorum posteri in partem possessionis Chananææ terræ essent peruenturi, id quod factum est aliquanto pòst tempore. præterea collaudato Iosepho quòd oblitus iniuriarum plura fratribus bona contulerit, quàm vel benefactoribus deberentur, mandauit suis filiis vt Iosephi filios Ephræmen & Manassen in

suum

ſuum numerum admitterent diuiſuri ſorte Chananæam, quemadmodum poſtea dicetur. poſtremò rogauit vt in Hebrone ſepeliretur. Mortuus eſt autem cùm vixiſſet annos centumquinquaginta minus tribus, ex maioribus ſuis nulli pietate ſecundus, cuius digna præmia Dei benignitate eſt conſecutus. Ioſephus verò permittente rege deportatum patris corpus in Hebronem magnifice ſepeliuit. cæterum fratribus recuſantibus cum eo reuerti, quòd timerent ne defuncto patre in ſe vindicaret, cum non amplius eſſet in cuius gratiam daturum veniam ſperarent, iuſſit eos poſito metu nihil mali ſuſpicari: & reductis ſecum magnas poſſeſſiones largitus eſt, nec vnquam eos ſumma beneuolentia proſequi deſtitit. Moritur autem & ipſe centeſimo & decimo vitæ anno exacto, vir admirabili virtute præditus, in omnibus negotiis prudens, & poteſtate bene vſus: quibus artibus factum eſt vt neque externum genus, neque calamitas de qua diximus, quicquam offecerit quo minus ad ſummam dignitatem eueheretur. Reliqui etiam fratres vita feliciter exacta in Ægypto ſunt mortui, quorum corpora filij & nepotes in Hebronem relata ſepeliuerunt. Ioſephi autem oſſa poſtea tranſlata ſunt in Chananæam per Hebræos, dum ex Ægypto populariter migrarent. hocenim ipſe adiuratis prius mandauerat. Sed & hoc & alia huius populi geſta narraturi, dicemus prius cauſam propter quam ex Ægypto exiuerunt.

De afflictionibus Hebræorum in Ægypto per annos cccc.

Caput V.

EGYPTII gens delicata & ad laborem ſegnis, voluptatibus ſolum & captandis vndecunque lucris dedita, male volebat Hebræis, quòd per inuidiam ferre æquo animo illorum felicitatem non poterat. videntes enim genus Iſraelitarum florere, & opibus labore atque induſtria quæſitis abundare, non ſatis tuta ſibi eorum incrementa exiſtimauerunt: & cùm iam Ioſephi beneficiorum memoriam tempus obliteraſſet, regnúmque Ægypti in aliam familiam demigraſſet, inhumane tractabant Iſraelitas & variis laboribus atterebant. nam & flumen in multas foſſas diducere ſunt iuſſi & mœnia exædificare, & aggeres exſtruere, quibus inundationes fluminis arcerentur. pyramidum etiam inſanis ſubſtructionibus vexabant gentem noſtram, cogendo varias artes ediſcere, & laboribus ferendis aſſuefcere. atque in hunc modum per cccc. annos fuit laboratum, Ægyptiis id agentibus vt Iſraelitas nimio labore perderent, noſtris contrà omnes difficultates eluctari conantibus. Exortum eſt deinde aliud quiddam, cur genus noſtrum magis *IX. Exod. 1.*

etiam cuperent extinctum. Quidam ex eo genere hominum quos gens illa vocat sacrorum scribas, quorúmque prædictionibus multum tribuit, prænunciat regi nasciturum per id tempus apud Israelitas quendam res Ægyptiorum olim grauiter afflicturum, Israelitas contrà euecturum, si modo ad ætatem adultam peruenerit. nam & virtute fore præcellentissimum, & gloria per omne ævum celebrem. Quo terrore percitus rex, edicit ex ipsius monitoris sententia, quicquid masculini sexus inter Israelitas nasceretur, in flumen proiectum necari: obstetrices etiam Ægyptias diligenter obseruare partus Hebræarum ac parturitiones. Sic enim cautum putabat ne obstetrices ob cognationem edictum regium contemnerent. proposuit etiam pœnam si quis clàm seruare fœtus auderet, vt cum tota familia tolleretur. Grauis fuit hæc calamitas non eo solum quia liberis orbabantur, & quia parentes ipsi ministri eorum interitus esse cogebantur: sed futurum quoque tempus prospicientes inconsolabiliter tristabantur, certum generis exitium expectantes, quandoquidem & proles necabantur, & ipsis parentibus non multo post erat moriendum: atque ita in extremo infortunio constituti sibi videbantur. Sed nemo potest Dei voluntati resistere etiamsi infinitas artes in hoc comminiscatur. nam & puer de quo sacrorum scriba prædixerat, elusis regiis obseruatoribus clàm fuit educatus, & vatem non fuisse vanum euentus rei comprobauit. Amarames Hebræus vir inter suos nobilis, solicitus tum publico periculo ne gens defectu iuuentutis ad nihilum redigeretur, tum priuatim quòd domi prægnantem vxorem haberet, inopia consilij laborabat: & ad implorandum diuinum præsidium conuersus, orabat vt tandem miseraretur homines à quibus vnis perpetuo cultus fuerit: darétque finem præsentis afflictionis quæ toti generi perniciem minaretur. Deus autem precibus supplicis ad misericordiam flexus, astitit ei per somnum, iussitque in futurum bene sperare. Memorem se esse pietatis eorum à maioribus acceptæ, nec ipsis defutura præmia, sicut nec progenitoribus defuisse. Se enim illorum progeniem ad tam numerosam multitudinem auxisse: suo fauore Abrahamum solum è Mesopotamia in Chananæam profectum præter reliquas felicitates ex vxore antea sterili liberos suscepisse, & successoribus amplas regiones reliquisse, Ismaheli Arabiam, Çhæturæ filiis Troglodytidem, Isaco Chananæam. Res etiam bello meis auspiciis feliciter ab eo gestas nunquam sine impietatis & ingratitudinis nota non meminisse potestis. Iacobi verò nomen etiam apud exteras gentes celebre est, tum ob eam felicitatem in qua ipse vixit, tum ob eam quæ posteris eius quasi hæreditario iure obtigit: qui à septuaginta viris patrem in Ægyptum comitatis oriundi iam ad sexcentorum milium numerum creuerunt. nunc quoque scito mihi cordi esse & publicam vestram incolumitatem, & priuatim tuam gloriam. puer enim iste cuius natiuitatis metu Ægyptij fœtus vestros ad necem damnauerunt, tibi nascetur. hic neque deprehendetur ab obseruatoribus, & postquam euaserit præter opinionem educatores nactus, suo tempore Hebræos ex Ægyptia seruitute liberauit, memoriámque sempiternam hoc præclaro facinore consequetur non apud suos tantum, sed & apud exteros, me istud beneficium in te tuósque posteros conferente. fratrem quoque talem habebit, qui dignus sit meo sacerdotio ipse & posteri eius in omne ævum. His per visionem cognitis Amarames experrectus narrauit hoc Iochabeli vxori, quæ res vtrisque solicitudinem auxit. iam enim non puero tantum timebant, sed ne quo pacto promissa felicitas intercideret. sed mox oraculo fidem fecit mulieris partus, quæ tam facile est enixa vt obseruatores fefellerit, nihil sentientes eorum quæ in vulgarib. puerperiis sentiri solent. hunc infantulum per tres menses clàm nutrierunt. deinde

Exod. 2.

Amarames

marames veritus ne re deprehensa iram regis incurreret, ac mox & ipse vnà cum uero sublatus è medio promissionem Dei faceret irritam, maluit salutem filij totam sius prouidentiæ committere: ratus etiamsi puer lateret, quod tamen perdifficile at, molestum tamen in continuo periculo viuere, non eius tantum, sed & suo. De eo verò certam spem habebat, prouisurum vt oraculi veritatem euentus indica-t. Hoc consilium postquam satis placuit, excogitauerunt tale quiddam: lectulo è papyro contexto, quantus infantulum commode capere poterat, bituminéque illito, e aqua penetrare posset, indiderunt puerum: atque ita in flumen proiecti salutem iuinæ prouidentiæ commiserunt. in hunc modum cùm à flumine deferretur, Maame infantuli soror iussu matris ex aduerso per ripam descendebat, obseruatura uò tandem papyraceum illud vas deportaretur à flumine. Hic verò manifestissime Deus declarauit, nihil humana sapientia, sed omnia bonitate illius omnipotenti onfici: eósque qui propter vtilitatem suam aut securitatem aliis perniciem moliuntr, quantalibet vtantur diligentia, sæpe tamen voti compotes non fieri: rursum qui iam salutem Deo committunt, præter opinionem è mediis periculis emergere: uod & in hoc puero videre licet. Erat filia regi nomine Thermuthis. hæc dum ludit d ripas fluminis conspicata vas fluitãs, missis natatorib. iubet lectulum ad se in ripam xtrahi. quo vt iussum erat allato, mire placuit puer, quòd esset magnus ac pulcher. anto enim fauore Deus Moysen prosecutus est, vt eum fecerit ab illis ipsis nutriri educari, qui propter eius natiuitatem reliquos quoque Hebræos perdendos decreuerant. Itaque iubet Thermuthis mulierem alicunde adduci, quæ puero mammam præbeat. quo non admittente mammam, sed aduersante, ídque cum alia ost aliam adduceretur: Mariame quasi non data opera, sed fortuito ad spectandum ueruenisset, Nihil agis, inquit, regina dum nutrices infanti adhibes alieni generis mulieres. quòd si Hebræam aliquam accerseres, tum fortè popularis mammam dmitteret. cúmque recte monere videretur puella, iussa est ipsa hoc negotium exequi & lactantem quampiam adducere: ac mox vsa permissa potestate, rediit adducens communem matrem, ignotam omnibus qui tum aderant. tum infans perquam libenter inhærere mamillæ visus est: & rogante regina mulier commissi infantis cu-
30 ram suscepit. & quia proiectus fuerat in profluentem, ab hoc casu nomen est sortitus. aquam Ægyptij vocant Mo, yses verò seruatos. quare composita voce ex vtrisque nomen infanti fuit inditum, qui deinde citra controuersiam prudentissimus Hebræorum euasit, ita vt Deus iam antè prædixerat. erat enim ab Abrahamo septimus. nam ipse Amaramæ filius fuit, sicut pater eius Cathi, hic verò Leuis, & Leuis Iacobi, qui ex Isaco erat prognatus, hic autem Abrahami erat filius. puer autem non pro ætate proficiebat intellectu, sed inter ludendum præ cæteris æqualibus sapere videbatur. & quicquid ageret, noua quadam indole res magnas olim gerendas præ se ferebat. post tertium verò annum ætatis admirandam gratiam ei Deus addidit. nemo enim erat adeò tetricus, vt visa Moysis pulchritudine non obstupesceret: & persæpe acci-
40 debat vt dum gestatur ac circumfertur, obuios quosque in se conuerteret, ita vt relictis seriis negotiis mallent præcellenti eius forma oculos pascere. Tanta erat pueritis gratia, vt inuiti homines ab hoc spectaculo discederent. quo factum est vt Thermuthis hunc sibi filium adoptauerit, cùm alioquin germanis liberis careret: allatúmq; patri ostentabat, dicens de successore se cogitare, etiam si Deus illi nullum filium gignere dederit. Hunc puerum, inquit, ego educaui non minus indole quàm pulchritudine diuina excellentem, quem Nilus ipse in sinum meum tradidisse videri potest, quem decreui adoptare mihi filium, tibi verò in principatu ac imperio successorem. & cum dicto patri infantem in manus imposuit. at ille postquam acceptum ad pectus appressisset, filiæ gratificaturus comiter diadema suum eius capiti imposuit.
50 Moyses verò capiti pueriliter detractum prolabi in humum passus, pedibus etiam calcauit, id quod mox ominosum est visum, & regno nihil boni portendere. móxque ille sacrorum scriba qui natiuitatem eius Ægypto cladem allaturam prædixerat, occidere puerum volebat, vociferans: Rex, puer iste per cuius necem nobis securitatem Deus pollicetur, vaticinium iam confirmauit, insultando tuo regno &

diadema calcando. Hoc interempto tam Ægyptiis metum quàm Hebræis ſpem & fiduciam adime. Thermutis verò confeſtim eum eripit, rege quoque non inuito, cui Deus talem animum indiderat, Moyſis ſaluti prouidens. itaque educabatur quàm accuratiſſime. Quamobrem Hebræi quidem felicitatem ſuo generi ſperabant, Ægyptiis verò ſuſpecta erat hæc educatio. ſed cùm nemo extaret vel è cognatis regiis vel ex aliis optimatibus, qui etiamſi Moyſes ſublatus eſſet, magnopere videretur procuraturus Ægyptiorum commoda, abſtinuerunt ab eius cæde.

X. Itaque ſic natus, & ſic educatus, poſtquam adoleuit, breui ſuæ virtutis ſpecimen edidit, & quantum momenti vel ſuis vel Ægyptiis eſſet allaturus, occaſionem nactus talem. Æthiopes qui ſupra Ægyptum incolunt, agebant & ferebant facultates Ægyptiorum. illi moti indignatione ducunt in eos exercitum, contumeliam cum iniuria coniunctam vlturi: mox prælio commiſſo, partim in acie ceciderunt, partim in fugam turpiter compulſi retro ad ſuos ſe receperunt. quo ſucceſſu elati Æthiopes fugientibus inſtabant, & ignauum rati ſi fortuna non vterentur, concepta ſpe ſubiugandæ Aegypti, late eam populabantur: deguſtatáque prædæ dulcedine, non temperantes ſibi ad maiora audenda accendebantur. cúmque vicinas regiones peruagantibus nemo cum armis obuiam iret, pergebant vlterius Memphim vſque & mare, nulla ciuitate reſiſtere valente. Quibus calamitatibus Aegyptij preſſi, mittunt qui remedium ab oraculis petant. cúmque reſponſum eſſet, Hebræum in auxilium aduocandum, rex à filia poſtulat Moyſen qui vniuerſis copiis cum imperio præſit. paruit illa, ſed prius rege iureiurando obſtricto, nihil in perniciem iuuenis machinaturum, pro magno hoc auxilium imputans, & ſacerdotibus probro dans quòd non puderet nunc eius opem implorare, quem prius vt hoſtem occidendum eſſe monuerint ac iuſſerint. Moyſes verò Thermutidis ſimul ac regis rogatu libenter hoc negotium ſuſcipit, quod factum gentis vtriuſque vatibus læticiam attulit. Aegyptij poſt partam eius virtute de Aethiopib. victoriam, occaſionem ſibi per dolum tollendi non defore ſperabant: contrà Hebræi, Moyſe copiis præpoſito, adfore ſibi facultatem euadendi ex Aegyptia ſeruitute. Ille verò volens hoſtem opprimere priuſquam de aduentu ſuo cognoſceret, non per fluminis ripam, ſed per interiora terræ expeditionem fecit. qua in re ſatis declarauit quantum ingenio polleret ac prudentia. cùm enim hoc iter difficile eſſet præ multitudine ſerpentum (nam hic tractus plurimos gignit, aliquot etiam genera quæ nuſquam alibi reperiuntur, noxios omnes & ipſo aſpectu horrendos, & in his quoſdam volucres, vt non ſolum humi latentes inſidientur, ſed & ſublimes ex improuiſo noceant) commentus eſt ad ſecurum iter exercitus ſtratagema dignum admiratione. vaſa enim plexilia non pauca è papyro in arcæ formam fieri curauit, quæ completa ibibus ſecum deferebat. eſt autem hoc animal infeſtiſſimum ſerpentum generi. quapropter fugitant earum inſectationem, & inter fugiendum ſicut à ceruis retracti deuorantur. ſunt autem manſuetæ alites, & contra ſolos ſerpentes feroces. de quibus nunc deſino plura, vtpote apud Græcos non incognitis. poſtquam igitur ventum eſt in terram venenoſis beſtiolis ſcatentem, ibes illis immiſit, quarum bona opera vſus, itinere impune peracto nec opinos Aethiopes inuaſit: commiſſóque prælio fuſos ac fugatos, & ſpe occupandæ Aegypti fruſtratos retro in ſuam regionem compulit. nec hoc contentus oppida illorum euertebat, & vbique magna cædes hoſtium patrabatur. quo factum eſt vt poſt hæc auſpiciis Moyſis feliciter geſta tantam alacritatem exercitus præ ſe ferret, vt nihil non laboris toleraturus videretur, iámque aut excidium aut captiuitas Aethiopibus immineret. ad vltimum compulſi in Saba regiam eius gentis, quam poſtea Cambyſes Perſarum rex de ſororis ſuæ nomine Meroen appellauit, obſidione ſunt cincti. erat autem penè inexpugnabilis, vtpote Nilo circumquaque cincta; accedentibus ad eius munitionem & aliis fluuiis Aſtapo & Aſtoborra, qui obiectu ſuo difficiliorem traiectum faciebant. itaque ſita in inſula, & muro valido incluſa, non fluminibus tantum arcebat hoſtem, ſed aggeribus, qui mœnia inter & flumina ad eorum inundationes prohibendas inſtructi, ad hoc quoque tum proderant quòd hoſti etiam poſt ſuperata flumina aditum ad vrbem oppugnandam negabant. Hîc cùm Moyſes deſidere exercitum

tum ocioſum ægre ferret, hoſte non audente manus conſerere, interim tale quiddam accidit. erat Aethiopum regi filia nomine Tharbis. hæc Moyſen mœnibus exercitum admouentem & egregie dimicantem conſpicata, virtutémque viri admirata, qui & Aegyptiorum fortunam labantem in integrum reſtituiſſet, & Aethiopas modo victores in extremum periculum adduxiſſet, vehementi eius amore eſt correpta: quo in dies creſcente, mittit ad eum è ſeruis fidiſſimos coniugium ſuum offerens. aſſenſit ille hac conditione iureiurando firmata, poſt vrbem ſibi traditam ducturum ſe eam vxorem: ac mox dicta factum ſequitur. Sæuitum eſt nihilominus in hoſtem, & actis Deo gratiis nuptiiſque celebratis, Aegyptiorum exercitus victor domum eſt reductus. illi verò accepta ſalute odium pro gratia Moyſi repoſuerunt, & maioribus ſtudiis inſidias contra eum machinabantur: ſuſpicatique ne reb. feliciter geſtis elatus res nouas in Aegypto moliretur, apud regem eum cædis accuſauerunt. iam enim & ipſe ſuſpectum hominem habere cœperat, partim inuidia motus ob bellum fortiter ac prudenter adminiſtratum, partim etiam metu alicuius cladis, ſollicitantibus huc & irritantibus indeſinenter ſcribis ac ſacrificis:

XI. Vt iam Moyſes minimo minus abeſſet à pernicie, opprimendus dubio procul, niſi rem olfaciens in ipſo temporis articulo ſe clàm ſubduxiſſet. & cùm vias obſeruari intelligeret, per ſolitudines fugam arripuit, quà euaſurum inimici minime ſuſpicabantur: & quamuis alimenta nuſquam inueniret, inediam patientia ſuperabat. cúmque ad vrbem Madienam peruenisſet, in rubri maris litore ſitam, denominatam ab vno ex Abrahami & Chæturæ filiis, ſedens ad quendam puteum laſſitudinem ex laborioſo itinere contractam recreabat. Erat enim tempus meridianum, & vrbem iam in proſpectu habebat. Hoc loco ei negotium incidit natum ex incolarum viuendi ratione, per quod & virtutem ſuam declarauit, & melioris fortunæ occaſionem inuenit. cùm enim ea regio laboret aquarum inopia, paſtores operam dabant vt primi puteos occuparent, ne fortè exhauſta aqua ab aliis, ipſorum pecora potu carere cogerentur. Veniunt igitur ad puteum ſeptem virgines ſorores, Raguelis ſacerdotis filiæ, qui in magno honore ab eius loci habitatoribus habebantur: quæ patris gregum curam gerentes, id quod etiam per fœminas apud Troglodytas

ex more fit, hauſta aqua quantum ſatis videbatur, gregibus eam potandam in lacunas ad hunc vſum factas diffundunt. cúmque paſtores ſuperueniſſent, & repellendo puellas aquã ſibi vſurparent, Moyſes iniquum ratus non ferre opem iniuriam patientibus virginibus, & ſe inſpectante vim virorum plus pollere quàm ius puellarum, abactis vſurpatoribus auxiliũ eis ita vt decebat præbuit, at illæ accepto beneficio poſtquã ad patrẽ venerunt, & paſtorum iniuriam, & quomodo ab hoſpite adiutæ fuerint, ei retulerũt: rogabántq; ne illi hoc beneficiũ periret. tũ ille collaudata puellarũ erga benefactorem gratitudine, iuſſit vt Moyſen adducerẽt meritam gratiam recepturum. Qui vbi venit, indicauit ei quomodo ex filiabus cognouiſſet de auxilio quod eis tulerat, & virtutẽ eius admiratus, in non ingratos hoc beneficiũ collocatum aiebat. relaturum enim ſe gratiam, nõ modo parem, ſed aliquanto maiorem. deinde adoptato in filium vnã ex filiabus nuptum tradit: ad hæc pecorum, ex quibus olim vniuerſa barbarorum poſſeſſio cõſtabat, curatorem eum ac dominũ conſtituit.

XII. Hanc fortunam Moyſes nactus apud Iethcglæum, quod Raguelis cognomen erat,
Exod.3. degebat apud ſocerum paſcens pecora. aliquanto verò poſt, egit paſtum greges in montem, qui dicitur Sina, omnium in ea regione celſiſſimum, & paſcuis valde commodum. abundabat enim herba, eo quòd vulgato rumore numen illic habitare, paſtoribus hactenus inacceſſus ob religionem loci fuerat. in eo monte mirabile vidit prodigium. ignis enim rubi fruticem depaſcere viſus, nec frondes, nec flores, nec ramos quicquam læſit, cùm tamen inde maxima & flagrantiſſima flamma emicuiſſet. ille tam inopinato ſpectaculo non mediocriter attonitus magis etiam obſtupuit poſtquam vocem ex igne emiſſam & nominatim ſibi vocato verba facientem audiuit: quibus & audaciam eius taxauit, qui non ſit veritus locum hactenus ob religionem hominibus inacceſſum calcare, & conſuluit inſuper vt quàm longiſſime à flammis abſcederet: & contentus quidem ſit hac viſione, nõ indignus ea propter ſuam ac maiorum ſuorum virtutem habitus, cæterum vlterius nihil curioſe inquirat. prædixit etiam quantum honorem ac gloriam conſecuturus eſſet apud homines diuino fauore aſſiſtente: iuſſitque confidenter in Aegyptum proficiſci, futurũ illic ducem ac ductorem Hebræorum multitudinis, & liberaturum cognatum populum ab iniqua eius gentis dominatione. Etenim habitaturi ſunt, inquit, terram illam quam Abrahamus generis veſtri princeps tenuit, & omnia bona eius percepturi, tua prudentia ad hanc felicitatem illos perducẽte. Sed fac memineris, vt eductis Hebræis ex Aegypto in hoc loco ſacrificium gratiarum actionis ob felicem ſucceſſum offeras. & oraculum quidem tale ex igne prodiit. Moyſes verò tam viſis quàm auditis territus infit, Potentiæ quidem tuæ Domine quem & ego veneror & maiores mei coluerunt, non ſum tam inſanus vt parere dubitem: attamen non intelligo quomodo vir priuatus & nullis viribus præditus, vel meis perſuadere potero vt relicta terra quam nunc habitant me ducem ſequantur: vel etiamſi perſuaſero, quomodo Pharaothes ſit cogendus vt illos exire permittat, quorum opera & labore conſtat Aegyptiorum felicitas.

Deus autem iuſſit illum ſecurum eſſe de toto hoc negocio, ſe illi nunquam non adfuturũ pollicitus, & ſiue verbis opus fuerit, vim perſuadendi largiturum, ſiue operibus, virium ſatis additurum. mox iuſſit vt virga in terram proiecta fidem promiſſorum acciperet. quo facto, draco humi repebat, & in ſpiras ſe conuoluẽs caput erigebat quaſi repugnaturus ſi quis inſequeretur: ac mox denuo in virgã eſt mutatus. poſt hoc manum in ſinum mittere iuſſus cùm paruiſſet, albam & colore calci ſimilem exemit, quæ mox in priſtinum colorẽ rediit. iuſſus deinde aquam è propinquo hauſtam humi effundere, vidit in colorem ſanguineum verſam. Ad hæc ſtupentem vt confidat hortatur, cùm ſciat maximum ſibi adiutorẽ affore. vtq; apud omnes his prodigiis vtendo fidẽ illis faciat à Deo ſe miſſum, eiuſq; iuſſu omnia facere. iret ſine cunctatione, & feſtinus in Aegyptum properaret, neq; die neq; nocte iter intermittendo, néve diu tempus terendo longiorem Hebræis ſeruitutem & afflictionem redderet. Moyſes autem nihil amplius dubitans de promiſſionibus, quarũ certitudinem tot argumentis auditis & viſis ſatis colligebat, precatus vt eandẽ potẽtiam in Aegypto, cùm exerta opus fuerit, experiretur: ſupplex illud etiam rogabat vt quem conſpectu ac colloquio ſuo dignatus fuerat, ei nomen quoq; ſuum volens ac libẽs indicaret, vt rem

diuinam

diuinam illi aliquando facturus nominatim eum ad ſacrificium inuocare poſſet. tum Deus aperit ei ſuum nomen, nunquam antea hominum vlli auditum aut cognitum, quod mihi eloqui nec ius nec fas eſſe arbitror. Moyſi verò nõ tunc tantum, ſed quotieſcunq; opus eſſet talium prodigiorum facultas aderat, atque ita nihil dubitans de oraculi ex igne redditi veritate, déque Dei adiutoris fauore, magnam ſpem concepit fore vt tandem & ſui liberarentur, & Ægyptij inſigni aliqua clade afficerentur.

Cúmque cognouiſſet Pharaothem Ægyptiorum regem ſub quo ipſe fugerat, eſſe XIII defunctum, à Raguele commeatum rogat, vt ſalua eius pace ac gratia liceat ſibi in Ægyptum ob publicam cognatorum ac tribulium ſuorum vtilitatem proficiſci, quo impetrato & aſſumpta quam ibi duxerat Raguelis filia, liberíſque cõmunibus, Gerſo & Eleazaro, iter in Ægyptum arripuit: quorũ nominum prius peregrinũ ſignificat, poſterius, Dei auxilium, quòd diuina ope inſidias Ægyptiorum euaſiſſet. cũmq; iam non longe à limitibus abeſſent, Aaron frater venit obuiam Deo ſic iubente: cui mox indicauit quicquid in monte viderat, & omnia mandata quæ diuinitus illic acceperat. mox vlterius progreſſus obuios inuenit pręſtantiſſimos quoſq; Hebræorũ, qui aduentum eius præſenſerant: & mox ne quid amplius de fide Moyſis dubitarent, prodigia diuinæ voluntati atteſtantia ſunt eis ob oculos exhibita: quibus præter omnem opinionem viſis attoniti, ſperare iam cœperunt prouidentiam Dei ſecuritati illorum & incolumitati non defuturam. Atque ita obſequentiores nactus Hebræos, & in poteſtate ipſius ſe futuros pollicentes, accenſos nimirum libertatis amore, ad nouum regem ſe confert. Ibi poſteaquam cõmemoraſſet operam ſuam pro *Exod.5.7* Ægyptiis contra Æthiopas contemptim agros eorum vaſtantes nauatam, laboréſq; exhauſtos dum non aliter quã pro ſuis popularibus bellum adminiſtraret, adiicit malam gratiam pro tot beneficiis ſibi redditam. oraculum deinde in Sina monte acceptum regi aperit. nec non prodigia quibus de voluntate Dei confirmatus omnem hæſitationem poſuerit, ſingillatim enumerat. addit deinde preces ne per incredulitatem Dei decretis obſtaculo eſſe velit, cæterùm cùm à rege contemptim audiri ſe animaduerteret, exhibet illi ſpecimen prodigiorum quæ in Sina viderat. Rex verò iratus ſceleratum eum appellat, qui Ægyptiorum olim fugitiuus, nunc magicis præſtigiis inſtructus ad reliquos decipiendos venerit. Habere ſe quoq; ſacerdotes qui eadem oſtenta repręſentare noſſent, non minus peritos huiuſmodi artium: nec eſſe cur ſe Moyſes iactare debeat, quaſi ſolus diuina præ cæteris virtute polleat, atque ita apud rudem multitudinem quaſi ſupra mortalem conditionem poſitus ſe venditet: confeſtímq; cùm & ipſi ſuas virgas proieciſſent, in dracones ſunt verſæ. Tum Moyſes nihil his motus, ne ipſe quidem, inquit, ignoro aut contemno artes Ægyptiorũ, attamen quæ ego operor, tanto præſtantiora eſſe aio, quã iſtorum magiam, quanto interuallo res diuinæ humanas poſt ſe relinquunt. iámq; manifeſte declarabo non eſſe hæc præſtigias veritatis ſpecie parum cautis imponentes, ſed ipſiſſimã Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius volũtatis apud incredulos futuram: & cum dicto virgam in terram mittit, iubens vt fiat draco, quæ mox dicto parens Ægyptiorum virgas quæ draconum ſpecie reptabant, vnam poſt aliam aggreſſa omnes ad vnam deuorauit. ac mox in priſtinam ſpeciem reuerſam Moyſes rurſum ſuſtulit. Rex autẽ ad indignationem magis quàm admirationem hoc facto commotus, cum nihil acturum reſpondiſſet, neque quicquam Ægyptiacis artibus profecturũ, mãdat operarum exactori qui Hebræis erat præpoſitus, vt de labore nihil eis remittat, ſed grauioribus etiam quàm ante operum difficultatibus premat. at ille prius paleas eis ad lateres fingendos præbere ſolitus, poſthac id facere deſiit: ſed interdiu detentos in opere noctu ad comportandas paleas dimittebat, priſtini laboris onus conduplicaturus. Moyſes autem neque minis regis à propoſito deterrebatur, neque aſſiduis *Exod.6* ſuorum querelis vt à cepto deſiſteret vel minimum flectebatur: ſed obfirmato contra vtrunque animo, in hoc totus erat, vt ſuos in optatiſsimam libertatem reſtitueret. Itaque denuo regem accedit, ſuadens vt dimittat Hebræos in Sina montem, illic Deo ſacrificaturos. hoc enim ipſum iuſsiſſe, nec poſſe quenquam eius voluntati reſiſtere. quapropter dandam operam ne fauorem eius contemnere videatur,

vtq; populo poteſtatem exeundi faciat, ne fortè contrà moliendo poſthac culpam in ſe transferat, ſi quid ipſi tale acciderit, qualia Dei voluntati reſiſtentibus euenire ſolent. Nam neceſſario calamitates eos comprehendere, qui diuinam iram in ſe prouocauerint: & tum terram tum aërem illis infeſtũ exiſtere, tum procreationem filiorum parum feliciter procedere, elementis etiam ad vindicandum in eos concitatis. atque hæc mala non poſſe euitare Ægyptios, etiamſi Hebræos regionem eorum exire contingat, niſi hãc profectionem bona pace ipſorum impetrauerint. Rege verò nihili faciente verba Moyſis, neque vel tantillum ad eius preces aduertente, grauiſsima mala in Ægyptios incubuerunt: quæ ſingulatim recenſebo tum propter eorum nouitatem, tum vt eo magis appareat non vanas fuiſſe vatis noſtri prædictiones: poſtremò quia hominum intereſt talia cognoſcere, quo magis ea caueant, quibus iritatus Deus ad infligendas pœnas commoueri ſolet. *Exod.7* Primùm amnis ſanguineis fluentis prolabens, ad potus inopiam eos redegit, cùm præterea nullum fontem habeant, nec coloris tantum id erat vitium, ſed ſi quis ſiti coactus guſtaret, confeſtim acri dolore corripiebatur: erátque talis Aegyptiis ſolis, Hebræis verò dulcis ac potabilis, & omnino priſtinã naturam retinens. quo miraculo rex inops conſilij, timens incolumitati gentis, permiſit Hebræos abire. cúmq; malum ceſſaſſet, rurſum ad priſtinam mentẽ rediit, ſententiã ſuam reuocans. Deus autẽ motus hominis ingratitudine, *Exod.8,9* qui nec à periculo liberatus vellet ſapere, aliã plagam Aegypto infligit. Ranarum vis immẽſa terram eorũ populabatur, refertus erat & fluuius, vt aqua inde non niſi ſanie harum viciata hauriri poſſet, immorientibus earũ pleriſque & imputreſcentibus. plena erat & terra turpi limo ex quo enaſcebantur, rurſúſq; in eundem reſoluebantur: quin & domeſticum victum fœdabant in eſculentis atque poculentis nuſquã non repertæ: & in cubilibus quoque paſſim oberrantes: ita vt omnia fœterẽt putore è ranis mortuis exhalante infecta. His malis cùm exagitarentur Ægyptij, rex iubet Moyſen cũ Hebræis abire quò velit: & quamprimum hoc dixit euanuerunt ranæ, terráq; ſimul & flumen in priſtinam naturam ſunt reſtituta. vix dum hoc malum ceſſauerat, cùm Pharaothes denuo mutatus, priorum oblitus retinere populum cœpit: & quaſi aliarum etiam afflictionũ naturas experiri vellet, negabat exitum quem prius conceſſerat timore magis compulſus quã ex animi ſui ſententia. Rurſum igitur Deus alia clade in hominem fraudulentũ vindicat. pedunculorum enim magna vis è corporibus Ægyptiorum ſcatebat, à quibus mali male perdebantur, neque lauacris neque medicamentorum inunctionibus extinguere eos valentes. Qua noua peſte turbatus rex, & non magis ipſo periculo quàm eius fœditate ac turpitudine territus, nequam cùm eſſet, ægre dimidiata ex parte reſipuit. Hebræis enim exire permiſſis, ac mox malo ceſſante, liberos & vxores reditus obſides ab eis exigebat. quo facto magis etiam Deum exaſperat, putans ſe prouidentiam eius circumuenire poſſe, quaſi Moyſes & non potius Deus pœnas de Ægyptiis Hebræorum oppreſſoribus ſumeret. Varias ergo & multiformes beſtiolarum ſpecies immittit, quales nemo ante eam diem vnquã viderat, tãta copia, vt tota regio malo hoc repleretur: præquarum frequentia & homines plurimi extinguebantur, & terra nullo pacto coli poterat: & qui præſentaneum exitium euadebant, infecti tamen earum veneno à morbis corripiebantur. Rege verò ne tum quidem reſipiſcente vt voluntati diuinæ cederet, ſed mulieres quidem cum viris dimittente, pueros verò retinere volente, non defuerunt Deo variæ prioribus etiam grauiores pœnæ, quibus ob regis maliciam in vniuerſam gentem ſeuere animaduerteret: ſed exulceratis intus in cute corporibus miſerabilem in modum non mediocris numerus abſumebatur. Et cùm ne ſic quidem rex reſipiſceret, grando nunquam antè in Ægyptio cælo viſa, tunc verò maior quàm apud alios hiberno tempore, aut in ſeptentrionali regione, vere iam adulto ſuperne ruens omnes eorum fructus contriuit: & ſi quid intactum grando reliquit, nubes locuſtarum ſuperuenientes ita abſumpſerunt, vt fructuum colligendorũ ſpes Aegyptiis omnibus omnino ſit adempta. Quod ſi rex ſtultus tantum, & non etiam malus fuiſſet, poterat vel iam dictis cladibus admonitus reſipiſcere, vt tandẽ de aliquo tot malorum remedio cogitare inciperet. at Pharaothes tametſi nõ ita inſanie-

bat

bat vt cauſam non intelligeret, tamen tanta malicia pectus eius obſederat, vt adduci nullo modo poſſet quin Deo quaſi per contentionem repugnare, & in publica commoda ſciens volénſq; peccare pergeret. itaque tandē Hebræis pueros etiā vnà cum mulieribus concedit, ſed iuſſis vt bona ſua Aegyptiis tanquā prædam relinquerent, eo quòd ex ipſorū bonis nihil poſt tot calamitates ſupereſſe conquerebātur. Moyſe verò negāte æquum poſtulari, alioqui nō habituros vnde ſacrificarent, atq; hac controuerſia diutius durante, tam denſæ tenebræ omníſq; luminis expertes Agyptiis ſunt circūfuſæ, vt proſpectu in vniuerſum priuati alij alio caſu abſumerentur, illo quoque metu imminente, ne fortè penitus ab ea caligine abſorberentur. deinde his diſcuſſis poſt tres dies ac totidem noctes, cum nondū flecteretur Pharaothes vt liberū exitū permitteret, his verbis eum Moyſes aggreditur, Quouſque repugnabis Dei voluntati, qui omnino vult ac iubet Hebræos dimitti, nec eſt aliud præter hoc remediū aduerſus mala quibus affligimini. Rex verò irate ferens hanc dicendi libertatē, minatus eſt eum capite plectendum, ſi poſthac de hac re moleſtus eſſe pergeret. Reſpondit Moyſes, ſe non amplius hac de cauſa verba facturū, ſed ipſum cum optimatibus Aegyptiis vltrò Hebræos rogaturū vt quamprimū inde proficiſcantur. atq; his dictis abiit. Deus autē cum decreuiſſet adhuc vna plaga ictos Aegyptios cogere ad dimittendos Hebræos, iuſſit Moyſen edicere populo vt paratum habeāt ſacrificiū, præparatū tertiadecima Xanthici menſis in quartādecimam, qui apud Aegyptios Pharmuthi vocatur, idē Hebræis Niſan, & Macedonibus Xanthicus: vtq; ipſe Hebræos educat omnia ſua ſecū portantes. ille verò inſtructos prius ad profectionem, & per ſodalitia diſtributos in vno loco continebat. illuſcente verò quartadecima omnes ad exitum animati ſacrificabant, & ſanguine domos luſtrabant, aſperſas hyſſopo: & peracta cœna reliquias carniū exuſſerunt, tanquā exituri. vnde nunc quoq; ſolēne manet nobis idē ſacrificiū, quā feſtiuitatē vocamus paſcha. id tranſitū ſignificat, eo quòd Deus illa die prēteritis illæſis Hebræis, Aegyptios morbo percuſſit. nā peſtis illa nocte abſumpſit primogenita Aegyptiorum, vt agminatim ad regiā concurreretur à proximis vociferantibus nō amplius detinendos Hebræos. tum rex accito Moyſe mādat vt abeant, ratus poſt eorū exitū regionem ceſſantibus calamitatibus ſubleuandā. donis etiā Hebræos honorabāt, alij quo celerius diſcederent, alij propter vicinitatis conſuetudinē. atq; hoc pacto exitū eſt, flentibus Aegyptiis & pœnitentibus ob præteritā malā tractationē. Iter aūt faciebāt per Latopolim tunc deſertā: Babylon enim poſt eo loco eſt cōdita, Cambyſe Aegyptum vaſtante. cúmq; abeuntes iter ſtrenue cōtinuarent, tertia die peruenerūt Beelſephontē ad rubrum mare ſitā. cúmq; nihil per viā inuenirent propter ſolitudinem, macerata farina & modico calore in panis ſpeciem ſolidata ſe ſuſtentabāt: quo victu per triginta dies ſunt vſi. neq; enim plus cōmeatus Agypto extulerāt, atq; eum ipſum parce diſpenſabant ad neceſsitatē magis quā ad ſatietatem. quapropter in memoriam eius inopiæ feſta per octo dies celebramus, quos vocamus azymorum. cæterum multitudo migrantium vnà cum liberis & vxoribus vix erat numerabilis, qui verò militarem ætatem habebant, ſexcentorum millium numerum explebant.

19.

Quomodo Moyſe duce Aegyptum reliquerunt. *Cap.* *VI.*

RELIQVERVNT autem Aegyptum menſe Xanthico, luna quintadecima, anno quadringenteſimo trigeſimo poſtquā Abraham pater noſter in Chananæum venit: & poſt Iacobi migrationē in Aegyptum anno ducēteſimo decimoquinto. Moyſes verò annū tunc agebat octuageſimū, & frater eius Aaron triennio erat maior. deferebant etiam ſecum oſſa Ioſephi, ita vt filiis ſuis mandauerat. *Exod.* 10 11.12 *Exod.* 12

XIIII Ægyptios autem pœnituit quòd Hebræos dimisissent: cúmque rex præ cæteris hanc rem ægre ferret,totũ præstigiis Moysis imputans, decretum est vt in eos irruerent.& correptis armis reliquóq; apparatu,persequebãtur, retracturi si possent assequi.non enim timendum ne Deus offendatur,cũ iam semel exitus illis sit concessus. sperabant etiã facile se in potestatẽ redacturos inermes & de via lassos. itaq; obuium quemq; rogantes quà tenderent, raptim insequebantur, tametsi per viam difficilem non solũ exercitibus,sed expeditis quoq; viatoribus.Moyses autẽ hac Hebræos ideo duxit,vt si Ægyptij mutata sententia persequi eos vellent,pœnas maliciæ violatíque pacti persoluerent: néve Palestini, quos ob veterẽ simultatẽ infensos habebat, de hac profectione certiores fieri possent. est enim illorum regio Aegypto cõtermina. quapropter omissa via quæ in Palæstinam ducit, per desertũ via dispendiosa ac difficili voluit Chananæam inuadere : obitérq; iuxta Dei mandata in montẽ Sina populum sacrificaturum adducere.sed vbi ad rubrũ mare peruentum est,ecce Aegyptiorum multitudo circunfusa in arctũ eos cõpellit. aderant enim septingẽti currus cum equitũ quinquaginta milibus,& ducẽta milia scutatorũ peditum. hi vias omnes obsederant, quibus effugiũ Hebræis patere poterat,inter rupes & mare concluſis, quo loco mons præ aspretis inuius ad littus vsque procurrit. atque ita ne fugæ quidẽ spe relicta Habræos mare inter & montem obsidione premebãt, oppositis armatis quà exitus in campos aperiebatur.in hac locorum iniquitate cõclusi,cùm nec obsidionẽ præ inopia tolerare,nec exitũ ad fugam inuenire possent,nec arma adessent etiamsi maxime pugnare cuperẽt,nihil superesse videbant nisi vt turpi deditione saluti consulerent:quo factum est vt Moysen incusarent, obliti prodigiorũ quibus libertatẽ eis Deus significauerat: minimúmq; aberat quin propheta lapidato, cõtemptísque per incredulitatẽ pollicitationibus,deditione in pristinã seruitutẽ redirẽt.nam & lamentis mulierum ac puerorum exasperabantur, nihil nisi pernicie expectantiũ,cũ essent rupibus & mari & armatis circuncirca cincti, nec vlla spes effugij relinqueretur. Moyses autẽ efferata licet contra se turba nulli succumbens difficultati non cessabat eis prospicere,Deo fretus, quẽ post tot libertatis præsagia probabile nõ erat permissurũ vt aut delerẽtur,aut in potestatẽ inimicorũ relaberentur. cúmq; medius in concione cõstitisset,sic ad eos verba fecit. Si homo aliquis res vestras bene ac prudenter hactenus administrasset, oportebat & in posterũ similem eius curam & diligentiam expectare:nunc postquã Deus ipse gubernandos vos suscepit,quantæ insanię fuerit eius opem nõ sperare,qui per me vltro vobis præstitit quicquid ad vestram salutẽ ac libertatẽ conferre videbatur, imò hæc ipsa difficultas & angustia magis vos ad sperandũ accendere debuerat.ipse enim vos in arctum hunc locum concludi voluit, vt ex tanta necessitate præter vestram æque ac hostium opinionẽ seruaret,atq; in hunc modum declararet, non solum potentiam suam,sed fauorem etiam quo vos perpetuo prosequitur.non enim in paruis rebus Deus propitius auxilium afferre solet,sed tum potissimum quando spei superest minimum.ergo huius ope freti, qui potest & ex paruis magna facere,& horum potentiam debilem reddere,ne terreamini Aegyptiorum apparatu,neque propter fugam mari & montibus impeditam animum despondete.potest enim Deus & hos in planiciem & mare in terram vertere.

Quomodo mare scissum Hebræis Aegyptios fugientibus viam aperuit. Cap. VII.

HAEC effatus ad mare eos Aegyptiis spectantibus ducebat.Habentes enim eos sub oculis, quòd essent persequẽdo defatigati, pugnã in sequentem diem differre consultius putabant. vt verò ad extremum littus ventum est, tum Moyses sumpta virga Deum in auxilium supplex inuocat, dicens, Tu domine scis ipse quòd nec viribus nec artibus humanis vllum hinc nobis patet effugium: supereſt vt ipse salutem huic populo expedias, qui Aegypto relicta huc est delatus, tuam voluntatem tuámque fidem secutus. ad te solum omni alia spe,omni consilio,destituti confugimus: ad tuam tantum prouidentiam respicimus,quæ sola nos iratis Aegyptiis eripere potest.succurre igitur properè, & potentiam tuam exere, & populum

iam

iam conclamatæ ſalutis ad fiduciam & ſpem excita, in difficultatibus conſtituti ſumus, ſed noſtris non tuis. tuum eſt Domine hoc mare, tuus & mons qui nos claudit: & hic poteſt te iubente aperiri, & illud in terram verti. poſſumus & per aërem ſublimes effugere, ſi ita nos ſeruari tibi placeat. hęc precatus, mare virga percutit: quo ictu repente ſciſſum, & retrorſum ſe recipiens, nudum ſolum Hebræis ad fugam capeſſendã relinquit. Moyſes autem videns adeſſe Deũ, & mare de ſuo ſolo ceſſiſſe, primus progreditur, hortatur Hebręos vt alacriter ſequãtur per viam diuinitus datã, & lęti prętérito periculo gratias agant obtã incredibilem ſalutis rationẽ tam ſubito exortam. illis verò impigre ſubſequẽtibus nimirum diuina ope fretis, Aegyptij primũ inſanire eos putabant in manifeſtam perniciem ruentes. poſtquam verò viderunt eos longe proceſſiſſe, & impune abſque omni impedimento iter facere, impetu facto perſequi eos cœperunt, quaſi & ipſi tutum per mare iter habituri: & pręmiſſis equitibus à littore deſcendebant: iámque in aduerſum littus euaſerant Hebræi, hoſtibus à tergo relictis, quos armis graues ipſa etiam miraculi nouitas nonnihil eſt remorata: ſed cùm incolumes illos terram tenere viderent, ſibi quoque eundem euentum pollicebantur. Verum fefellit eos hęc opinio, neſcientes non quorumuis talem viam eſſe, ſed Hebræorum tantum, & fugientibus tantum ad ſalutem patere, non hoſtibus qui eos perdendi animo inſectarentur. ergo cùm iam vniuerſus exercitus introgreſſus eſſet, refunditur iterum mare, & Aegyptios fluctibus inuoluit, ventis etiam eodem impellentibus: acceſſerunt & imbres de cælo, & aſpera tonitrua fulguribus ſimul intermicantibus: fulmina quoque deferebantur, & nihil omnino deerat eorum quæ ab irato Deo hominibus ad perniciem immitti ſolent: nam & nox eos caliginoſa nimis ac tenebroſa comprehendit. atque ita totus ille exercitus eſt deletus, vt ne nuncius quidem cladis domum reuerteretur. Hebræi verò vix ſui compotes erant præ gaudio ex tam inopinata ſalute concepto, accedente huc etiam hoſtium interitu, quo maior eſſet libertatis ſecuritas, nemine ſuperſtite qui eos in ſeruitutem vindicare cuperet, & Deo ex profeſſo illis auxilium ſubmittente. quapropter tum ſua ſalute, tum inimicorum ſupplicio læti magis quàm vlli antehac homines in hymnis & hilaritate totam noctem exegerunt: & Moyſes carmen laudes Dei & ob præſentem fauorem gratiarum actiones continens hexametro verſu compoſuit. Hæc ego vt in ſacris codicibus inueni, ita ſigillatim conſcripſi. Nemo autem mirari debet tanquam incredibilia, ſi priſcis hominibus & ad maliciam etiam tum rudibus, de ſalute periclitantibus via per mare patuit, ſiue Dei voluntate, ſiue naturæ ſponte: quandoquidem heri & nudiuſtertius Alexandri ductu Macedonibus Pamphylium mare ceſſit, & aliam viam non habentibus illac iter aperuit, cùm Deus eius opera ad deſtruendum Perſarum imperium vti decreuiſſet: id quod omnes teſtantur qui res geſtas illius regis ſcripto prodiderunt. Sed de his vt cuique libet ita ſentiat. Poſtera verò die cùm æſtus & ventus arma Ægyptiorum in littus expuliſſet, in quo tum Hebræi caſtra poſuerant, Moſes id quoque diuina prouidẽtia factum interpretatus, ne poſthac inermes eſſent, collecta viritim diſtribuit: atque ita iam probe munitos ad Sina montem duxit, ſacrificaturus ibi Deo, & munera pro ſalute populi oblaturus, quemadmodum iuſſum eſſe iam antè dictum eſt.

Exod. 15

Exod. 8. 9

FLA

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER TERTIVS.

Quomodo Moyſes populum ex Aegypto in Sina montem eduxit. Cap. I.

RECENTEM hanc lætitiam ex inſperato acceptæ ſalutis offuſcauit nonnihil itineris moleſtia, quo per deſerta in Sina montem ducebantur: quòd emetienda eſſet regio difficilis propter ciborum & aquarum extremã inopiam, & ne brutis quidem alendis, nedum hominibus, idonea. erat enim tota ſqualida, & nihil omnino humoris habens, vnde fructus prouenire ſolent. talem autem viam neceſſario ſunt ingreſsi, cùm aliã non poſſent: deferebántq; ſecum aquam priuſquam deſertũ intrarent hauſtam, duce ita præmonente. qua abſumpta puteos magno labore propter duriciem terre fodientes aquabantur: ac ne ſic quidem vel ſatis bonam, vel quantum ſufficeret inueniebant. in hunc modũ iter facientes perueniunt prima veſpera in locum quendã, cui propter aquas vicioſas nomen fecerunt Mar, amarorem vocabulo ſignificante: ibíq; laſsis de via & cõmeatu quoq; iam abſumpto inopiam ſentire incipientibus, diuertere placuit. inuitabat ad manendũ puteus fortè repertus, qui tametſi tantis copiis non poſſet ſufficere, nonnihil tamen ſolatij propter naturam regionis præbebat. audiebant enim nihil aquæ in progreſſu ſe

Exod.15

inuenturos, hæc ipſa quoque amara fuit & nulli potabilis, nõ homini ſolum, ſed ne iumento quidẽ. Moyſes autẽ videns eis animũ cecidiſſe, nec habens quod diceret, nõ enim erat res cum hoſte quẽ virtute repellere poſſet, ſed & viri & imbellis mulierũ ac puerorũ multitudo ex æquo periclitabantur, ægre expediebat conſilium populi miſeriã ad propriũ infortunium referens. ad hunc vnũ enim cõcurrebãt, mulierculę infantibus opẽ implorantes, viri verò mulieribus, ne ſe deſpiceret, vtq; ſalutis remediũ aliquod quęreret. ad pręces igitur verſus orat vt Deus mutata aqua ex vtioſa potabilẽ reddat: quo annuẽte hanc gratiã, arripit fruſtũ ligni fortè ibi iacẽs, & mediũ per longitudinẽ ſciſſum in aquã mittens, docet Hebræos Deum exauditis precibus pollicitũ daturũ ſe aquã deſiderantibus, ſi gnauiter iuſſa peragerent. quibus rogantibus quid facto opus ſit vt aqua mutetur, iubet robuſtiſsimum quẽq; certatim puteũ exhaurire, dicens, maiore parte euacuata reliquũ potabile fore. quo facto aqua agitatione cõtinua purior reddita, potũ iam nõ aſpernãdũ multitudini exhibuit. Hinc caſtris motis peruenerũt Ilym, agrũ, vt primo aſpectu è lõginquo videbatur, nõ malum, ferebat enim palmas. vt verò propius eſt ventum, fefellit omniũ expectationẽ. palmę enim nõ plures erant quã ſeptuaginta, eæq; nõ admodũ proceræ propter loci ariditatẽ. nam ne à fontibus quidẽ rigabãtur, qui duodecim eo loco erãt, ſed nõ ita largi vt emiſsis riuulis humiditatẽ terræ ſubminiſtrarent. quare ad egerendã harenã verſi in nullas venas incidere poterãt, & ſi quid modicũ diſtillaret, foſsione turbatũ inutile ad potũ reddebatur. arbores quoq; non multũ fructũ ferebãt propter eandẽ aquarũ inopiã. quamobrẽ exortũ eſt murmur multitudinis cõtra ductorem, omnem miſeriæ ſuæ cauſam in vnum illum conferentis. triginta enim

Exod.16

dierum

dierum itinere confecto, commeatum omnem quem ſecum extulerant iam abſumptum deſiderabant, & cum nihil alimentorum in terra deſerta inuenirent, minimum à deſperatione aberant: atq; ita præſente egeſtate præteritorum tam Dei quàm Moyſis beneficiorum memoriam excutiente, in iram concitati videbantur iamiam correptis ſaxis in imperatorem ſuum inuaſuri, autorem interitus ſibi clamitantes. at ille iritatam multitudinem & tam acriter in ſe concitatam animaduertens, fretus Deo & conſcientia rei bona fide adminiſtratæ, prodit in medios vociferãtes & ſaxa intentantes. cúmque ſingularem quãdam gratiam in vultu præferret, popularíq; facundia cum primis polleret, exorſus eſt iram eorum mitigare, obſecrans ne in præſentem neceſſitatem intenti omnium pręteritorum beneficiorum memoriam abiicerent: vtq; à difficultate tunc premente animum ad Dei gratiam ac dona verterent, quibus toties præter opinionem cumulati fuiſſent, nunc quoque expectarent cum bonum exitum procuraturum, quem veriſimile ſit ad probandam eorum fortitudinem, patientiã & gratitudinem, vtq; appareat præterita ne an præſentia plus apud eos poſſint, hanc rerum anguſtiam immiſiſſe. cauendum igitur ne ob intolerantiam atque ingratitudinem diuino fauore indigni deprehendantur, qui & volũtatem ipſius quam ſecuti Ægyptum reliquiſſent, contemnant, & ſe miniſtrum eius iniquis odiis perſequantur, præſertim cum hactenus in nullo eorum quæ Dei iuſſu gerenda ſuſceperat, deceptos ſe queri poſſint. Enumerat deinde ſingillatim, quomodo afflicti fuerint Egyptij dũ eos contra Dei volũtatem detinere conarentur: quomodo idem flumen illis quidem cruentum & ad potũ inutile, ipſis verò dulce fuerit ac potabile. quomodo ita refluo mari locum eis & viam ad efflugium cedente, ipſi quidem per eam euadentes ſalutem ſint conſecuti, inimicos verò internecione deletos inſpectauerint: & quomodo in eam vſque diem inermes, Deo præbente armorum quoque copiam ſibi cõparauerint: tum quoties ex ipſis interitus faucibus eos præter omniũ opinionem incolumes Deus eripuerit, qui cum ſemper ſit omnipotẽs, ne tum quidẽ de ipſius prouidentia deſperandum. quamobrem æquo animo ferenda omnia, cogitandúmque non eſſe ſerum auxilium quantumuis differatur, quod rebus adhuc integris accipitur. & ſic exiſtimãdum, non contemni à Deo ſua pericula, ſed fortitudinem explorari ac libertatis amorem, vt videat vtrum eius cupidine & ciborum & aquarum inopiam ſuſtinere valeant, an potius more pecudum dominiis in ſuum vſum paſcentibus ſeruire malint. Se quidem non tam ſibi priuatim timere, cui cæſo iniuſte nihil mali accidere poſſit: quàm ipſorum incolumitati, ſi per iſtam lapidationem facta & conſilia Dei damnare videantur. His verbis furentes ad ſæniorem mentem reduxit, & iam ad facinus armatis ſaxa de manibus excuſſit. ſed quoniam intelligebat non de nihilo concitatos, ad preces & ſupplicationes confugit: & conſcenſa quadam ſpecula, opem Dei rebus per inopiam afflictis depoſcebat, in cuius ſolius manibus ſalus populi repoſita eſſet: vtq; propitius veniam daret populo duris rebus exaſperato, & propter hoc more humano ab officio decedenti. Deus verò curæ ſibi populum fore pollicetur, & opem quam peterent iamiam affuturam. His impetratis Moyſes deſcendit ad multitudinem: illi verò animaduertentes promiſſionibus diuinis lætum, & ipſi poſito mœrore vultus hilares ſumpſerunt. tum ille ſtans in medio concionis, ait ſe præſenti neceſſitati à Deo remedium afferre, nec ita multo poſt magna vis conturnicum, quod genus auium præ cæteris Arabicus ſinus alit, ſuperato interiacente mari longo volatu feſſarum, qui alioquin etiam non eſt ſublimis, in Hebræos defertur. illi verò cibos diuinitus oblatos certatim comprehendentes, remedium inopiæ quærebant: & Moyſes rurſum ad ſupplicationes vertitur, ob auxilium à Deo promiſſum ſimul atque exhibitum: qui ad hunc modum paſtis, alia mox alimenta demiſit. nam interim dum Moyſes precabundus palmas attollit, ros de cælo delabitur: qui cum manib. eius hærens concreuiſſet, ſuſpicatus ille hanc quoque alimoniam à Deo demitti, deguſtat: lætúſque re comperta, turbam ignaram & putantem hiberna tempeſtate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo deſcendere, ſed alimoniam, quæ ope alia deſtitutos periculo famis eximeret: ac mox præguſtatum offert, vt experti crederent. illi verò ad eius exemplum nouo cibo læti fruebantur, qui ſuauitate ad mellis dulce-

dinem accedebat, aſpectu verò ad aromatis ſimilitudinem quod bdellium dicitur, magnitudine coriandri ſemine ſimilis: eúmque pro ſe quiſque certatim colligebant. ſed mox edicto admonentur, vt ex æquo aſſaronis menſuram quotidie colligerent: non enim defore hoc cibi genus. quod eò factum eſt ne infirmioribus deeſſet, dum robuſtiores per auaritiam plus ſatis colligunt. quod ſi quis contempto edicto vltra præſcriptum modum collegiſſet, plus defatigatus nihilo plus habebat quàm cæteri. quicquid enim vltra aſſaronem ſequenti die ſupererat, inutile reddebatur, amaritudine ac vermibus corruptum: adeò diuinus & incredibilis erat hic cibus: cuius hæc natura eſt, vt qui hunc habet, alium non deſideret. Quin & noſtris temporibus tota ea regio genere hoc compluitur, quemadmodum olim in Moyſis gratiam Deus id alimentum demiſit. hoc Hebræi manna vocant. nam hæc vox man in noſtra vernacula eſt percontatiua, quid hoc eſt interrogans. atque ita perpetuum gaudium ac ſecu-
Exod. 17. ritatem per hunc cibum ſunt adepti, quo per annos xl. deinceps ſimt ſuſtẽtati: tantum enim temporis in deſerto hæſerunt. Sed ex loco in quo hæc primum contigerunt caſtris motis, poſtquam in Raphidim peruenerũt extrema iam ſiti laborabatur: eo quòd & præcedentibus diebus raros fontes inuenire datum eſt, & tunc in regionem omnino aquis carentem inciderunt. Rurſum igitur Moyſi iraſcebantur: ille verò declinato aliquantiſper turbæ furore, ad deprecandum vertitur, rogans vt qui cibum in egeſtate dederat, nũc potum quoq; in extrema neceſſitate largiretur tantum non ſiti deficientibus, quandoquidem ſolus cibus in hoc rerum ſtatu nihil proderat. Deus verò nihil cunctatus promittit Moyſi daturum ſe fontem & aquarum abundantiam vnde minime ſperarent: iubétq; vt virga feriens petram in conſpectu ſitam, inde peteret ea quæ deſiderabant. velle ſe vt per otium & abſque labore potum adipiſcantur. His acceptis à Deo Moyſes reuertitur ad populum præſtolantem & intentis oculis ſe ſpectantem. iam enim videbant à ſpecula deſcẽdentem. qui poſtquam reuerſus eſt, ait Deum eos ex hac etiam neceſſitate liberaturum, & inſperato modo ſalutem largiturum, fluuio de petra illa prorumpente. quo audito territis, ſi laſſitudine ac ſiti enectis petra eſſet excidenda, Moyſes ferit eam virga, quæ eueſtigio dehiſcens aquam euomuit copioſiſſimam ſimul ac limpidiſſimam. illi verò inopinato ſpectaculo attoniti, vel aſpectu ipſo recreabantur: móxque magna cum voluptate bibebant, quòd eſſet dulcis & qualem diuinitus datam eſſe conueniebat. quapropter & Moyſen plurimi faciebant, quem Deo tam carum viderent, & Deo pro accepto beneficio quas poterant per ſacrificia gratias referebant. Teſtantur autem ſacræ literæ in templo dedicatæ, quòd Deus Moyſi prædixerit petram ex ſe aquam profluentem eſſe edituram.

De Amalecitarum & ſociorum clade, & præda quæ Iſraelitis inde obtigit. Cap. II.

II. Exod. 17. HEBRÆORVM autem fama longe latéque diuulgata, rumoribúſque de his per omnes gentes circũquaq; ſparſis, non mediocris metus accolas eius regionis occupauit: & miſſis vltro citróque legationib. adhortabantur ſe inuicem, vt aut arcerent, aut delerent etiã ſi modo poſſent, aduentantem multitudinẽ. præcipui verò huius expeditionis inſtigatores erant qui Gobolitidem regionem & vrbem Petram incolunt, vocantúrq; Amalecitæ, inter eas gentes pugnaciſſimi. horũ reges & ſe inuicem & finitimos ad Hebraicum bellum concitabant, externum exercitũ Ægyptiorum fugitiuos pernicie ſibi ſtruere dictitantes: quos non oportere contemni, ſed priuſquam vires eorum augeantur vberem aliquam regionẽ adeptæ, & fiducia ex ipſorum ceſſatione concepta priores bellũ aggrediantur, tutò poſſe opprimi. conſultiúſq; eſſe in deſerto eorum conatus vlciſci, quàm expectare dum vrbibus bonis ac opulentis potiantur. Hoc enim eſſe prudentiũ, initiis aduerſariorũ potentiæ quàm primum obſtare, nec expectare dum quotidianis ſucceſſibus in maius augeatur, & potius curare ne in diſcrimẽ veniãt, quàm vt periculo eximantur. Poſt huiuſmodi legationes decretũ eſt communi conſilio, vt Hebræos adorti prælio repellere conentur. Nihil tum minus expectabat Moyſes quàm motũ aliquem indigenarum: ergo cùm videret trepidare ac tumultuari populum, cui de improuiſo & imparato cum inſtructiſſimo hoſte confligendũ erat: hortatur vt Dei ſententia freti,

cuius

cuius auſpiciis libertatem ſeruituti prætuliſſent, nihil aliud quàm victoriam cogitarent: néve reputarent quòd armis, pecuniis, commeatu & aliis huiuſmodi præſidiis ſint inferiores: ſed cùm Deum pro ſe cõtra hoſtes ſtantem habeant, tales animos conciperent ac ſi humanis etiam opibus eſſent longe ſuperiores. nec ignorare illos quantus ſit adiutor, toties in grauioribus malis expertos. hunc & hoſtibus eſſe infenſum, & Hebræis propitium: eúmque fauorem ſatis declaratum dum famem ac ſitim prodigioſe ab eis depellit, dum mari & monte incluſis inſperatum effugium expedit. adhæc tanto magis ad victoriam aſpirandum, quòd poſt hanc nihil ſint deſideraturi eorum quæ ad humaniorem victum pertinere videntur. Talibus dictis animato populo, conuocatíſque tribunis & optimatibus, vniuerſos & ſingulos hortatur, iuniores quidem vt grandiorum dicto audiant, hos verò vt omnes imperatoris ſui nutus obſeruent. at illi periculum contemnentes & conflictus cupidi, ſperabant hanc pugnam miſeriæ finem allaturam. & vltro Moyſen rogabãt vt ſe confeſtim in hoſtem duceret, néve intempeſtiua cunctatione alacritatem militum hebetaret. tum ille ſelectis è reliqua multitudine ad pugnam idoneis Ieſum præficit Naueci filium è tribu Ephræmitide, virum manu ac conſilio iuxta promptum, & pietate inſignem & à Moyſe præceptore hac parte non degenerantem. aliquot etiam cohortes ita diſponit ne ab aquatione intercludi poſſit, plures etiam ad præſidium caſtrorum & imbellis multitudinis relinquit. Per noctem deinde ad prælium ſe expediunt, & armis ſimul ac corporibus curatis, intenti ſignum claſſico per Moyſen dari expectant: qui & ipſe pernox cum Ieſu conſultabat, eúmque de inſtruendis ordinibus admonebat. appetente verò iam die, hortatur ducem vt ſpei de ſe conceptæ reſpondere ſtudeat, & re feliciter geſta exiſtimationem ſibi apud milites comparare. ſimiliter Hebræorum optimum quenque priuatim, ac mox omnes armatos verbis ad fortitudinem accendit. atque ita inſtructos & animatos Ieſu & Deo committit, ipſe montem aſcendit. iámque ad manus ventum erat, pugnabatúrque ſtrenue, nec adhortationes mutuæ deerant: & quandiu Moyſes erectas manus tendebat, Amalecitæ deteriore cõditione præliabãtur. Moyſes verò extẽſione manuum laſſatus, cum obſeruaſſet quotieſcunque manus demitteret, toties ſuos non ferentes hoſtis impreſſionem cedere, iubet fratrem Aaronem, & ſororis Mariames maritum Vronem, vtrinq; aſtantes, manus ſibi indeſinenter ſuſtinere, neque permittere vt per laſſitudinẽ deferrentur. quo facto egregie vicerunt Hebræi, fuiſſéntque internecione deleti Amalecitæ, niſi interueniente nocte fuga & latebris quidam eorum ſalutem ſibi quæſiſſent. qua victoria non alia vel magnificentior vel magis opportuna maiorib. noſtris contigit. nam & occurrentem exercitum fuderunt ac fugauerunt, & omnibus circumquaq; degentibus magnum terrorem incuſſerunt, & laboris præmium prædam opimam reportauerunt. nanque caſtris etiam hoſtilibus expugnatis publicè & priuatim ſunt ditati, qui ad eam diem vix quotidianum victum ſibi parare poterant. nec in præſens tantum ea victoria profuit, ſed in futurum etiam. non ſolum enim corpora aduerſariorum, ſed animi quoque eo prælio ſunt fracti: & omnibus circumquaq; gentibus ex illo tempore facti ſunt formidoloſi. ipſis verò opulentiæ non mediocris acceſſio eſt facta. multum enim auri & argenti in caſtris fuit repertum, multa æramenta vel eſcaria vel coquinaria, magnus etiam pecuniæ ſignatæ numerus: ad hæc textilia & armorum ornatus, aliáque ſupellex caſtrenſis, & varia præda iumentorum & impedimentorum quæ exercitum ſequi ſolent. quin & audaciores multo ſucceſſus hic Hebræos reddidit, & fortitudinis ac induſtriæ magis ſtudioſos, nihil non ſibi pollicentes ſi virtutem ſtrenue colerent. Et hoc quidem prælium talem exitum eſt ſortitum. Sequẽti verò die Moyſes cæſorum cadauera ſpoliauit, arma quæ fugientes abiecerant collegit, & illis quorum opera inſignior

fuerat præmia diſtribuit, Ieſúmque ducem pro concione collaudauit, milite per acclamationes laudem viri comprobante. adeóque incruenta fuit hæc victoria vt ne vnus quidem ex Hebræis deſideraretur, cum hoſtiliũ cadauerum numerus præ multitudine incompertus manſerit. Mactatis deinde pro gratiarum actione victimis, aram DEO VICTORI poſuit: prædixítque internecione delendos Amalecitas, vt ne vnus quidem eius generis relinquatur, quòd Hebræos vltro armis aggreſſi eſſent, ídque in deſerto & inopia laborantes. poſtremò ducem exercitus victoriali epulo excepit. hoc fuit primum prælium poſt exitum de Ægypto, quo hoſtem laceſſentem fortiter reiectum magna clade affecerunt: poſt quod per dies aliquot feſtis epiniciis celebratis, & quiete viribus reparatis, inſtructo agmine iter continuabant. iam enim creuerat armatorum numerus, & ad hunc modum paulatim procedentes, tertio menſe poſtquàm ex Ægypto mouerant, ad montem Sina peruenerunt, in quo Moyſes viſionem ardentis rubi viderat, vt iam antè commemorauimus.

Raguelis conſilium quod genero ſuo Moyſi dedit. *Caput III.*

III. Exod. 18. CVM autem rei feliciter geſtæ fama ad Raguelem quoque peruenisſet, gratulabundus occurrit Moyſen & Sepphoram & eorum liberos ſalutaturus. Is latus ſoceri aduentu ſacrificium inſtaurat, & populo epulum præbet prope rubum qui flagrationem illæſus euaſerat. dum verò multitudo per ſuas quiſque cognationes epulatur, Aaron cum ſuis aſſumpto & Raguele laudes diuinas concinebant, autorem ſalutis ac libertatis celebrantes: ducem quoque ſuum fauſtis carminibus proſequebantur, cuius virtute omnia ſibi ex ſententia ſucceſſiſſent. Raguel quoque priuatim multa in populi laudem, multa in Moyſis eius ſeruatoris cecinit, cuius auſpiciis tot viri boni ac fortes regerentur.

IIII. Sequẽti autem die Raguel videns Moyſen multitudine negociorum obrui (finiebat enim lites quorum opus erat, omnibus ad ipſum deferentibus, & alio arbitro ius ſuum tenere ſe poſſe non exiſtimantibus, & his etiam qui cauſam ſub tali iudice perdebant æquo animo ſententiam ferentibus) tunc quidem ſiluit, neminem volens impedire quo minus iuſtitia viri frueretur. vbi verò tandem à negociorum tumultu abſolutum vidit, ſeductũ ſeorſum quid facto opus eſſet docuit: conſuluítque vt minores cauſas aliis cognoſcendas cederet, ipſe verò tantum reipublicæ negotia tractaret, non deeſſe enim Hebræis & alios diiudicãdis litibus idoneos: curam verò tot milium ſalutis ſuſtinere poſſe neminem, niſi Moyſi ſimilem. itaque cùm non ignores, inquit, tuas dotes, quæ toties populo periclitanti fuerunt vſui, tibi ipſe parcens, permitte aliis vt ipſi inter ſe lites ex iure dirimant: tu verò diuino tantum cultui deditus eſto, quo facilius populum è præſenti neceſſitate eximas. Quin & illud pro virili conſuluerim, vt luſtratis ac recenſitis copiis eas in dena milia diſtribuas ſingulis huiuſmodi legionib. ſuos duces præficiendo: eáſque rurſum in cohortes millenarias, quingenarias, centenarias & quinquagenarias partiaris: itémque in manipulos triginta & viginti & decem commilitonum: tum deinde ita diſtinctis præfectos imponas, ſingulis appellatione à numero ſubditorum militum indita. Iudices autem viros virtute ac iuſtitia præſtantes populi ſuffragiis creabis, qui de controuerſiis eorum decernant, & ſi forte quid grauius inciderit, eius cognitionem ad te relegent. atque hoc pacto neq; Hebræorum quiſquã ſuo iure fraudabitur, & tu ſine interpellatione Deum colens fauorem eius propẽnſiorem exercitui conciliabis. Hoc Raguelis conſilium Moyſes libenter admiſit, fecítque quicquid ille monuerat, non ſibi hoc commentum vſurpans, neque autorem eius celans, ſed pro concione populo indicans cuius hoc inuentum fuerit. Quin & in libris ſuis Rageli aſcribit inuentionem ordinum militarium

rium ac iudiciorum, malens dignos ſua laude non fraudare, quàm ſibi alienum decus vſurpare, vt hinc quoque virtutem ipſius coniicere liceat: de qua ſuis locis ſæpe nobis dicendum erit. Interea dum his locis populus hæret, Moyſes pro concione ait ſe ire in montem Sina collocuturum cum Deo & aliquid vtile eis inde reportaturum: iubétque vt ipſi interim in propinquo caſtra metentur, viciniores Deo futuri.

Moyſes conſcenſo Sina monte acceptas à Deo decem præceptorum tabulas ad populum reportat. Caput IIII.

HIs dictis aſcendit Sina montem omnium regionis eius celſiſſimum, & ob nimiam altitudinem cautéſque præruptas non aſcenſus tantum hominum, ſed aſpectus quoque ipſos defatigantem, vt non immerito propter numen incolens religioſus haberetur. Hebræi verò iuxta mandatum prophetæ motis caſtris radices montis occupant, ſuſpenſi animis quidnam boni ita vt promiſerat, eſſet à Deo reportaturus: atque interim dum ductorem ſuum expectant, feſtos dies agebant, caſtitatem ſeruantes tum in cæteris, tum abſtinendo à congreſſu mulierũ per triduum, ſicut iuſſi fuerant, & aſſiduis precibus Deum ſolicitantes, vt propitius Moyſem excipiẽs, donum ſibi per eum aliquod mitteret, quod ad vitam bene ac feliciter degẽdam conducibile foret. interim & victu ſumptuoſiore vtebantur, & ornatu ſplendidiore vnà cum vxoribus ac liberis excolebantur: atque in hunc modum duabus diebus inter epulas exactis, appetẽte iam tertia nubes primum præter ſolitum ſupra tota caſtra Hebræorum ſublimis pependit, tentoria quàm late patebant contegens, reliquum cælum circunquaque clara ſerenitate obtinente: procellæ deinde cum imbre vehementi ruebant, & fulgura ſimul crebro micantia terrebant, fulminấque eliſa ſignificabant Moyſen ex ſententia cum Deo propitio conueniſſe. Hæc lecturi vt cuique placuerit accipiant, mihi certe fas non fuit diſcedere ab illis quæ in ſacra hiſtoria conſcripta habentur. Cæterum Hebræi viſa inſolita tempeſtate, eiúſque horrendo ſtrepitu aures feriente, ſupra modum turbabantur. nam & rei nouitas terrebat, & rumor vulgatus de monte, quòd crebro Deus eum inuiſeret. quamobrem continebant ſe intra tabernacula mœſti, putantes actum de ſalute Moyſi, & illo per iram Dei ſublato, ſe quoque ſimile exitium manere. In tali rerum ſtatu ecce tibi Moyſes exultans lætitia, vultúque ipſo animum gaudio geſtientem præferens. quo conſpecto repente metus omnis abiit, inque locum eius ſpes magni alicuius boni ſucceſſit: nam & aër ad eius aduentum priſtinam ſerenitatem recepit. Mox igitur concionem aduocat, audituram quæ mandata à Deo referat. quam vbi conuenuiſſe animaduertit, è ſuperiore loco, vt ab vniuerſis audiretur, in hunc modum eſt affatus: Viri Hebræi, Deus optimus maximus, quemadmodum nunquam antea vota noſtra eſt aſpernatus, ita hoc quoque tempore me legatum veſtrum benigniſſime excepit, & iam in caſtra veſtra præſens ac propitius adeſt, præſcripturus vobis viuendi rationem, qua nulla beatior ne cogitari quidem poteſt. quare per ipſum pérque eius magnifica opera vos obſecro, ne contemnatis quæ vobis dicturus ſum, meam mediocritatem intuentes, quódque humanam linguam audituri eſtis: ſed expendentes mandatorum bonitatem ac vtilitatem, agnoſcite eius maieſtatem, qui vt veſtra commoda prouehat, me internuncio ad vos vti non eſt dedignatus. Non enim Moyſes Amaramæ & Iochabelis filius, ſed is qui pro veſtra ſalute Nilum ſanguineis fluentis labi fecit, & Ægyptiorum contumaciam tam variis calamitatibus fregit, qui per mare viam vobis muniuit, qui omnium egenis cibos cælitus excogitauit, qui potum deſiderantibus è petra ſcatere iuſſit, à quo Adamus terræ ac maris vſum fructum accepit,

VI.

pit,per quem Noë diluuium effugit,per quem Abrahamus noſtri generis autor ex errone poſſeſſor Chananææ terræ eſt factus, per quem Iſacus contectis ſenio parentibus eſt natus, per quem Iacobus duodecim honeſtiſſimis filiis eſt ornatus, per quem Ioſephus in Ægyptiorum præſidem euaſit: is inquam vobis hæc præcepta largitur, ego nihil aliud ſum quàm tanti numinis interpres. ea vobis ſacroſancta erunt,& coniugibus ac liberis antiquiora. illis enim parendo beatam vitam agetis, fruentes terra fertili, mari tranquillo, progenie iuxta naturæ leges felici, eritíſque hoſtibus veſtris ſemper formidoloſi. ego enim cum Deo coràm collocutus, immortalem eius vocem audiui: adeò illi cordi eſtis vos & generis veſtri incolumitas. His dictis adducit populum cum liberis & coniugibus vt Deum loquentem eis audiant,& quid agendum docentem,ne dicta minus auctoritatis haberent,ſi per humanam linguam in animos eorum illaberentur. itaque omnes audiebant vocem è ſublimi deſcendentem, vt nemo non intelligeret. Præcepta autem quæ Moyſes duabus tabulis inſcripta reliquit,nõ eſt fas totidem verbis euulgare,ſententias tantum eorum indicabimus. Docet enim nos

Exod.20. Primum præceptum,Deum eſſe vnum,& hunc ſolum colendum.
Secundum,Nullius animalis ſimulacrum adorandum.
Tertium,Non temere iurandum.
Quartum,Septimi diei ferias nullo opere profanandas.
Quintum,Parentes honorandos.
Sextum,A cæde abſtinendum.
Septimum,Non adulterandum.
Octauum,Non committendum furtum.
Nonum,Non deponendum falſum teſtimonium.
Decimum,Nihil alienum concupiſcendum.

Exod.21. Hæc vbi multitudo læta ex ipſo Deo ſicut Moyſes prædixerat audiuit, dimiſſa eſt concio. Sequentibus autem diebus ſæpius ad ducis tentorium ventitantes poſtulabant vt etiam leges eis à Deo deportaret. ille & in hoc eis gratificatus leges tulit, & quid quóve modo agẽdum eſſet per idem tempus præſcripſit, ſicut ſuo loco dicetur. ſed maiorem legum partem in aliud tempus differo,priuatim de his commentaturus.

Exod.24. Eodem ferè tẽpore Moyſes rurſum in Sina montem aſcẽdit, præmonito antè populo: nam & ſpectare eos aſcenſionẽ ſuam voluit. cúmque diutius moraretur,per XL. enim dies abfuit, cœperunt ſoliciti eſſe,ne quid grauius illi accidiſſet. neque in tot ærumnis aliud quicquam eos ſic contriſtauit, vt interitus Moyſis opinio. variabant enim rumores,dum alij deuoratum à beſtiis iactant,maxime qui minus eum amabant: alij raptum à Deo videri malunt. qui verò prudentiores erant, inter vtranque ſententiam ancipites, quòd alterum ab humanis caſibus non alienum, alterum viri illius virtuti conuenientius videbant,ipſius ſortem ſatis æquo animo ferebant: ſuam autem vicem dolebãt, quòd tali præſide ac patrono eſſent orbati,qualem alium inueniri credebant impoſſibile: & neque ſolicitudo ſperare eos ſinebat, neque ſpe adempta non dolere poterant. ac ne caſtra mouere quidem audebant, reditum expectare iuſſi. tandem XL. diebus totidémque noctibus elapſis reuertitur, nullo interim humano alimento deguſtato: aduentúque ſuo tota caſtra ingenti gaudio repleuit, diuinam prouidentiam illis adeſſe ſignificans, & rationem bene ac beate viuendi ſe per eos dies didiciſſe, poſtularéque Deum vt tabernaculum ei faciant, quò deſcenderet quoties placeret, quod etiam migrantes ſecum circunferre poſſent, vt non ſit opus amplius in Sina aſcendere, ſed interuiſitans crebro & tantum non cohabitans præſto ſit votis eorum ac deprecationibus. menſuram quoque & formam tabernaculi ſibi præmonſtratam, nihílque ſupereſſe niſi vt ad eius fabricam quàm primum ſe accingerent. His dictis profert duas tabulas continentes decem præcepta inſcripta, in ſingulis quina. erat

Exod.35. autem Dei manus ea ſcriptura. Illi verò præſentia ſermonéque Moyſis læti pro ſe quiſque certatim ad ſtructuram tabernaculi conferebant,aurum, argentum,cuprum, materiem lignearn elegantem & contra cariem firmam, pilos caprarum, & ouium pelles partim hyacinthina partim punicea tinctura, quaſdam etiam cãdidas colore, & alias purpuræ flore infectas. adhæc lanas eiſdem coloribus tinctas,& linũ byſſinum. lapillos

pillos quoque pretioſos, qui ad ornatum auro includi ſolent, atque inſuper vim magnam odoramẽtorum. nam huiuſmodi erat materia tabernaculi, quod nihil ab ambulatorio templo & portatili differebat. ergo poſteaquã iſtæ ſpecies ambitioſe ſunt collatæ, viritim contribuentibus, nonnullis etiã plura quã pro domeſticis facultatibus, architectos operi propheta præficit ex mandato Dei, ſed tales vt non alij deli gendi fuerint, etiamſi populi ſuffragiis res cõmiſſa fuiſſet. Eorum nomina etiã nunc in ſacris codicibus extant: Beſelel ex tribu Iudæ, Vronis filius & Mariammes, quæ erat ducis ſoror: & Eliabus Iſamachi, tribus Danidis. plebs autẽ tanta alacritate operam & impenſam offerebat, vt edicto coercendi fuerint, & præconis voce admoneren di non eſſe opus pluribus. ita enim fabricatoribus eſt viſum. atque ita ſtructuram tabernaculi aggrediuntur, Moyſe & menſuram & magnitudinem deſignante, ſicut in monte ex Dei colloquio didicerat, tum quantum inſtrumentum capere deberet ad vſum ſacrificorum & ſacrorum miniſterium, rite ac ordinate præſcribente. nec minor fuit largitio mulierũ circa veſtes ſacerdotales, & cætera quæ vel ad tabernaculi ornamentum, vel ad diuinum cultum attinere videbantur. *Exod.36*

De tabernaculo per Moyſen in terra deſerta facto, quod ſimilitudinem templi portatilis referebat. Cap. V.

OMNIBVS autem paratis, & vaſis aureis & æramentis ac textilibus, Moyſes indicto feſto & ſacrificio pro cuiuſque opibus, tabernaculum erigit hoc modo. *Exod.36*

Atrium primo dimenſus latitudine L. cubitorum longitudine C. VII vallos æreos ſtatuit altos quinque cubita per longiora latera vicenos, & in poſtico latere X. In vno quoq; inerant anuli, & capitella argentea, baſes verò auratæ mucronatæ, imæ haſtæ ſimiles, ex ære factæ & in terram defixæ. anulis innectebantur funes, qui ab altero capite clauis æreis cubitalibus humi confixi ſingulos vallos firmabant, & contra ventorum vim tabernaculum muniebant. Linteum deinde byſinum molliſimũ circumtendebatur à capitellis ad baſes dependens, totúmq; eum locũ ſepiens, vt nihil à pariete differre videretur. atq; hoc modo ſe habebant ſepti tria latera. quarũ verò latus L. item cubitorum totius operis erat frons, cuius ianua viginti cubita patebat, vtrinq; habens geminatos vallos inſtar poſtium. ex argento hi quoque conſtabant præter baſes, quæ erant æneæ. ab vtroq; autem latere ſtabant tres valli bene firmati. erant autem & illi linteo è byſſo cõtexto circumducti. ad ianuam verò pendebat velum viginti cubita longũ, & quinq; altũ, ex purpura byſſóque & hyacintho contextũ, varie picturatum exceptis animantiũ formis. intra ianuas autẽ erat aſperſorium æncũ, baſi ex eadẽ materia ſuperpoſitum, vnde ſacerdotes manus abluerent, & pedes perfunderent. Hunc in modum ſeptum atrij ſe habuit. Tabernaculum autem ſtatuit in eius medio verſum ad Orientẽ, vt ſol ſurgens radios in illud mitteret: erátque longum cubita triginta, & latum duodecim. alter parietum erat auſtralis, alter ad ſeptem triones obuerſus. tergum ad occidentem ſpectabat, attollebatúrque tantum, quãtum in latitudinem patebat. Erántq; tabulæ ligneæ vicenæ ex vtroque latere, quadrangulæ, craſsitudine quatuor digitorum, latitudine vnius & dimidij cubiti, intus & extra laminis aureis contectæ: & ſingulis tabulis inerant cardines bini immiſsi per duas baſes quæ erant argenteæ, & in ſuis foraminibus tabularum cardines ſuſcipiebant. Parietis verò Occidẽtalis tabulæ ſex erãt, intus & extra deauratæ, inter ſe omnes ita compaginatæ, vt vnus paries eſſe videretur. Ex lateribus autem tabulæ erant vicinæ, quarum latitudo habebat mẽſuram vnius & dimidij cubiti, craſsitudo tertiam partem palmæ, & ita triginta cubita adimplebant. poſterioris verò parietis nouẽ cubitos ſex tabulæ faciebant: quibus coniunctæ ſunt aliæ duæ tabulæ, ex medio cubito ſectæ, quas angulares poſuerunt ad inſtar maiorum tabularum. Singulæ verò tabulæ anulos habebant aureos, per exteriores frontes eminentes, velut quibuſdam radicibus confixos per ordinem, ad inuicem per circuitum reſpicientes: & per eos deaurati vectes immiſſi, ſinguli cubitorum quinque, tabulas coniungebant: intrabátque caput vectis vniuſcuiuſque in alio

capite,in modum pyxidis: & poſt tergum parietum in longitudine poſitorum,vnus erat ordo,per tabulas omnes vadens, quo per vncinos vtriuſque parietis latera continebantur, incaſtrationibus factis & immiſsis ad inuicem. atque ita cautum eſt tabernaculo contra ventorum vim alióſve impetus,vt ſecurum & immobile conſiſteret. Intus autem diuiſa in tres partes longitudine,poſt decem cubita intima, ſtatutæ ſunt columnæ quatuor eodem opere & ex eadem materia factæ, ſimilibus baſibus impoſitæ,paribus interuallis per tranſuerſum diſsitæ:vltra has fuit adytum,reliquum verò tabernaculi ſacerdotibus patebat.atque hæc tabernaculi trifariam diuiſio, vniuerſitatis naturam referebat. nam tertia pars quæ intra quatuor columnas continebatur, ſacerdotibus inacceſſa cælum Dei quodãmodo repræſentabat: viginti verò cubitorum ſpatiũ, tanquam mare & terra hominibus inacceſsibilis, ſolis ſacerdotibus concedebatur. à fronte verò quà aditus patebat, columnas ſtatuerunt quinque æreis baſsibus innixas.poſt hæc vela ſunt per tabernaculũ expanſa,è byſſo contexta, & purpureo,hyacinthino,puniceo,coloribusdiſtincta.horũ primũ cubita decẽ quaqua verſum patebat:quod per columnas eſt diſtentum,quæ adytum à reliquo ſpatio diſparabant, & à conſpectu hominũ excludebant, totúmq; hoc fanũ vocabatur ſan-
Exod.36 ctum, adytum verò vltra IIII. columnas ſitum dicebatur ſanctum ſanctorũ. fuítque hoc linteum omnis generis floribus quæ terra fert aliiſque ornamentis picturatum, exceptis tantum animantiũ figuris.alterum autem velũ magnitudine, colore,textura,priori par,circa ingreſſum ſitas quinque columnas tegebat: quod à ſummo ad dimidium columnarũ pendens ibi anulis ſuſtinebatur, & acceſſum ſacerdotibus ſubintrantibus præbebat. huic penè contiguum erat aliud velũ magnitudine par,ſed è lino contextum,anulis à funiculo per tranſuerſum pendens: quod aliquando adducebatur,aliquando feſtis præcipue diebus reductũ populi proſpectũ admittebat. reliquis diebus, & maximè parũ ſerenis obiectu ſuo picturatũ illud velum à tempeſtatibus protegebat.vnde mos manſit etiam poſt templũ exædificatum, vt velum huic ſimile in aditu prætenderetur. erant præterea decẽ aulæa quaternorũ cubitorum latitudinis, longitudinis vicenumoctonũ cum vncinis aureis qui contiguorum anulis ita inſerebantur,vt coaptata vnũ viderentur: quæ extenſa fanũ ſuperne obtegebant, & parietes à lateribus & à tergo,minus vno pede ad terram pertingentia. erant & alia peripetaſmata vndecim æquè lata, ſed longiora, videlicet triginta cubitorũ ſingula, è pilis eadẽ ſubtilitate qua illa è lana contexta: quæ tegmine ſuo vſque terram fuſa inſtar thalami exhibebant, vno à fronte prominente, quod in hunc vſum ſupra denarium numerũ erat adnexum,hæc rurſus ab aliis è pellibus conſutis contra æſtus ac pluuiarũ iniuriam protegebantur. quapropter è longinquo ſpectantibus res erat miraculo digniſsima: colores enim tabernaculi non aliter micabant, quàm ſi cælum quis contueretur. cæterum cilicia & pellicea vela ita pendebant, ſicut illud circa fani introitum, ad arcendas tempeſtates obiecta.

De arca in qua tabulas legis Moyſes collocauit. Cap. VI.

Exod.37 VIII

Abernaculo autem hunc in modum conſtituto,etiam arcam Deo ſacram inferunt, è materie natura valida & ab omni carie inuiolabili. hæc vernacula noſtra lingua dicitur Heoron,figura tali.longitudo eius erat quinq; palmorum: altitudo verò & latitudo trinũm palmorum:erátque intus & extra tota laminis aureis incruſtata: & habebat tegmen aureis cardinibus coaptatum,nulla ex parte prominens, ex vtroq; autẽ longiore latere inerant anuli aurei duo,totũ lignũ penetrantes,& per eos vectes aurati vtrinq; traiecti, vt quoties opus eſſet quocunq; tranſportari poſſet.neq; enim à iumẽtis vehebatur,ſed ſacerdotũ humeris trãsferebatur.operculo autẽ eius impoſitæ erãt effigies duæ, quas Hebræi Cherubes appellant, ea ſunt animãtia volucria,noua ſpecie nec vnquã cuiquã hominũ viſa:quę Moyſes in Dei ſolio viderat figurata.in hanc arcã repoſuit tabulas decẽ præcepta continẽtes,in vtraq; quina,& in ſingulis paginis duo cum dimidio:ipſámq; arcam intra adytũ recondidit.

De

De mensa & candelabro aureis, déque altaribus tabernaculi. Cap. VII.

IN fano autem mensam collocauit Delphicis non absimilem, longitudine duûm cubitorum, latitudine vnius, altitudine palmorum trium. eam sustinebãt pedes dimidia sui parte inferiore per omnia pedibus similes, quales lectis Dorienses addere solent: sed superne quadrangulares erant. habebátq; circumquaque labrũ quatuor digitis tam inferne quàm superne prominens. & per singulos pedes inerant anuli ferè circa summum pedem: adhibebantúrq; vtrinque duo ceu manubria è ligno firmissimo deaurata, quæ non per circulum vtrunque vt vectes traiiciebantur, sed fibulato morsu mensæ labrũ superne, inferne pedis anulum comprehendendo, facultatem transferendi quocunq; opus esset præbebant. hæc solebat deponi in fano versus Septentrionalẽ parietem non longe ab adyto, & in ea disponebantur duodecim panes non fermẽtati, seni è regione sibi duobus ordinibus oppositi, mundissimi confecti è farina duorum assaronũ, quæ mensura Hebræorũ septem cotylas Atticas cõtinet. super panes autem ponebantur duæ phialæ aureæ thure plenę. post septẽ verò dies alij panes inferebantur, festo quod nos vocamus sabbatum: cuius ritus causa aliàs est à nobis indicanda. IX

Ex aduerso mensę propius meridianum parietẽ situm erat candelabrum ex auro fusile sed nõ solido, pondo minarũ centum, hoc pondus Hebræi cinchares, Græci talentum sua lingua nominant: erátq; distinctum globulis, liliis, malis punicis, craterculis ab vna basi in altũ assurgentibus, in septem ramos diffissis iuxta numerũ solis & reliquorũ planetarum. exibat autem in septem capita ordine inter sese respondentia: quibus imponebantur septẽ lucernæ secundũ totidẽ planetarũ numerũ: respiciúntq; ad Orientẽ & Meridiẽ, cãdelabro oblique posito. inter hoc & mensam vt dixi sita erat arula suffumigatoria, & ipsa è ligno imputribili, sed solida lamina circunquaq; contecta, cubitali in quadrũ latitudine, altitudine verò dupla. super qua stabat foculus corona aurea circumquaque cinctus. cui anuli inerant cum suis vectibus quo per viam à sacerdotibus deportari posset. Sed & pro foribus tabernaculi erat ara alia hæc quoque lignea, laminis æreis intecta, in quadrum quinque cubita patens, altitudinẽ trium cubitorum, inaurata, cratẽ pro foculo superpositam habens. excipiebat enim terra quicquid ignitum superne decidebat, quòd basis nulla subesset. ad aram verò præsto erant infundibula & phialæ, thuribuláque & crateres cum instrumento alio rei diuinæ peragendæ accommodo, nihil non ex auro purissimo. X *Exod. 38*

De pontificali ac sacerdotali ornatu. Chap. VIII.

ET tabernaculum quidẽ cum paratu suo sic se habebat. nunc tempus dicendũ de vestitu tam reliquorũ sacerdotũ quos illi chaneas vocant, quàm pontificis, quẽ anabarchen nominant, sic summũ sacerdotẽ significantes: ac primũ de vulgo sacerdotum. Sacerdos sacris operaturus purus iuxta legẽ & castus accedens ante omnia manachasen quẽ vocant induitur: quasi dicas constrictoriũ. est autẽ subligar circa verenda, cõsutũ è byssо retorto: in quod pedibus insertis subducunt velut dimidiatas bracas, atq; ita circum ilia constringunt. super hoc indult linteã interulã byssinam è duplicata tela cõtectã, chetonem nostris vocatur, significátq; ea vox lineã. linũ enim vocamus chethon: id indumẽtũ est tunica talaris corpori astricta, habẽs manicas circa brachia & ipsas strictas, quæ accingitur circa pectus paulo axillis inferius zona lata digitos quatuor intus inani; ita cõtexta vt serpentis exuuiũ videri possit. floribus etiã picturatur puniceis, purpureis, hyacinthinis & XI *Exod. 39*

byſsinis: ſtamen verò è ſola byſſo conſtat: quæ ſemel atque iterum circa pectus reuoluta ad talos vſque defluit, tantiſper dum ſacerdotes à ſacris feriantur: idq; ad ornatum conferre videtur. cum verò ſacris eſt miniſtrandum, ne ventilata ſit impedimẽto, ſuper humerũ lęuũ reciicitur. hãc zonam Moyſes nominauit abaneth, nos vocabulo à Babyloniis mutuato emian dicimus. ſic enim illi nominant. ſed tunica nuſquam ſinuatur, habétque circa collũ amplam aperturã, cuius oræ vncinis à pectore & à tergo cõmittuntur: maſſabazanem vocant. ſuper caput autẽ geſtat pileũ non faſtigiatum, neque totum caput comprehendentem, ſed paulo plus quàm medium. hic vocatur maſnaemphthes. eſt autem tali paratu, vt videatur vitta linea ſæpe in orbem replicata & conſuta, quam ſuperne alia tela integit vſque ad frontem deſcendens, & per ſuperficiem verticis ſuturarum deformitatem occultãs. hic adaptatur accurate, ne inter ſacrificandum delabatur. Et ſacerdotum quidem ornatus in genere eſt talis. Pontifex verò vtitur quidẽ etiam hoc, nihil eorũ quæ enumerauimus omittens, ſed ſuperinduitur hyacinthinã tunicam talarem, quam noſtrates methir nominãt: aſtringitq; eam zona coloribus ſupradictæ ſimili, niſi quòd auro intertexta. cæterum ima veſtis ornabatur limbo effigie malorũ punicorum diſtincto, à quo tintinabula aurea ſic dependebant, vt mediũ eſſet quodq; malũ punicum inter duo tintinabula ſitum, & tintinabulũ inter duo mala punica. hæc tunica non conſtat è duobus ſegmentis, vt ſuturas habeat in humeris ac lateribus: ſed vnica tela in longũ contexta aperturam in ſummo habet non tranſuerſam, ſed in longum deſcendentem à tergo & ante vſque ad medium pectus: cui decoris cauſa aſſuta eſt fimbria ne ſciſſura appareat. eodem modo quà manus exeruntur eſt ſciſſa. Super hanc tertiã etiamnum induit vocatam ephoden, græcanicæ epomidi ſimilem, ea fit hoc modo: ex variis coloribus auro intermixto ita contexitur, vt circa medium pectus lacuna quædã relinquatur, maniculis quoque ita extantibus vt planè tunica appareat. lacunæ verò inſeritur fruſtũ amplitudine palmi auro eiſdémq; coloribus quibus ephodes variegatum. id vocatur eſſen, ac ſi dicas rationale: quod ita quadrat, vt adamuſsim ſpatiũ illud circa pectus à texente relictum expleat. id cõmittitur cum tunica anulis aureis per ſingulos angulos ex oris tunicæ ac eſſenis extantibus, intercurrente tænia hyacinthina: & ne quid inter circulos hiet filo hyacinthino ſuturam explente. in vtroq; autem humero ſinguli ſardonyches auro incluſi fibularum vice epomidẽ adnectũt: his inſculpta ſunt Iacobi filiorum nomina literis vernaculis linguę noſtratis, in vtroq; lapide ſena, ita vt ſeniores dextrum humerũ obtineant. quin & eſſenẽ ipſum duodecim gemmæ diſtinguunt, eximia vel magnitudine vel pulchritudine, ornatus hominibus propter enorme precium incomparabilis: cui ternæ per ordines quatuor ineranr, cõſertæ coronulis aureis ita vt excidere nõ poſſent: in primo ordine, ſardonyx, topazus, ſmaragdus: in ſecundo carbunculus, iaſpis, ſapphirus: in tertio lyncurius, amethyſtus, achates: in quarto chryſolithus, onyx, beryllus. his erant inſculpta filiorũ Iacobi nomina, quos tribuum autores habemus, ordine quo olim ſinguli nati fuerant. cum autẽ per ſe illi quos diximus anuli ſint infirmi, nec poſsint pondus gemmarum ſuſtinere: alios duos maiores in extremitate rationalis quæ reſpicit ad collum, eminentes è textura fecerunt: qui ſuſcipiant catenas aureas, opere plexili, venientes per fiſtulas quaſdã ad extremitates humerorũ: quarũ catenarum ſummitas aſcendẽs reducitur poſt tergum, & circulo qui eſt à tergo in epomidis fimbria cõnectitur: id quod præcipue ſuſtinet ephodem ne quo pacto defluere poſsit. eſſeni autem aſſuta erat zona iam dictis coloribus & auro diſtincta, quæ totum cõplexa rurſũmq; ſupra ſuturã nodata, deorſum propendere ſinebatur. omnes autẽ fimbriæ quibuſdam oris fiſtuloſis vtrinq; includebãtur. Porrò pileo quali cæteri ſacerdotes vtebatur: ſuper quẽ extabat alius cõſutilis ex hyacintho variatus. hunc aurea corona triplici ordine circũdabat, in qua ſpectabãtur calyculi aurei, quales videmus in herba quæ apud nos vocatur daccharus, apud Gręcorũ herbarios hyoſcyamus. quòd ſi quis aut viſam aliquando non ſatis animaduertit, aut nomine tenus auditam de facie non nouit, huic etiam deſcribere eam non grauabor. herba eſt tres palmos ſæpe in altitudinem excedens, napo ſimilẽ radicẽ habens: vix enim hac parte eſt alia ſimilior: folia verò apio.

hæc

hæc è ramis emittit calyculum ipſis inhærentem. veſtitúrque tunica quadam, quam exuit fructu ad maturitatẽ tendente. calyculus autẽ eſt quãtus articulus minimi digiti, circunferentiã habens crateri ſimilem. quod ipſum clarius faciam propter ignorantes. ima ſui parte circa fundũ dimidiato globo eſt rotunditate ſimilis, mox in proceſſu paulatim coarctatur, donec in extremitate rurſum dilatatus in labrũ exeat mali punici vmbilico inciſuris ſimile, cui operculum orbiculare inhæret, quaſi de induſtria tornatum, eminentes habens inciſuras quas dixi vt in malo punico, aculeatas & in acutos mucrones deſinẽtes. cõtinet autẽ ſub operculo fructũ per totũ calyculum, herbæ ſideritidis ſemini ſimilẽ. florẽ verò fert qui papaueris videri poſsit. eiuſmodi corona ab occipitio circũ tempora vtraq; procedebat: nam frontẽ iſti calyculi non ambiebant: ſed ceu lorũ quoddã latũ aureum, quod ſacris characteribus Dei nomẽ inciſum habebat. atq; hic erat pontificis ornatus. Proinde mirari ſuccurrit, quomodo homines odio nos proſequantur propter perpetuã opinionẽ de nobis conceptam, quaſi per impietatẽ numen cõtemnamus quod ipſi aſſiduo cultu venerentur. Nam ſi quis tabernaculi fabricã cõtempletur, & ſacerdotis ornatũ, & vaſa quibus inter ſacrificandũ vtimur, cõperiet legiſlatorẽ noſtrũ diuinum quendã virum fuiſſe & falſo nobis impietatis calumniã impingi. in his enim omnibus repræſentatam quodãmodo vniuerſitatis rerũ naturã inuenire licet, ſi quis non ocioſe ſed prudẽter ſingula conſideret. Nam & tabernaculum longitudine x x x. cubitorum trifariã partitus, & duabus partibus ſacerdotibus permiſſis, quaſi profano loco, terrã & mare ſignificat. hæc enim ab omnibus promiſcue calcãtur, tertiã verò partẽ ſoli Deo adſignauit, eo quòd cælũ hominibus ſit inacceſſibile. itidẽ per duodecim panes in mẽſa diſpoſitos, annũ ſignificauit in duodecim menſes diuiſum. & cùm candelabrũ è ſeptuaginta partibus cõpoſuit, duodecim ſigna per quæ planetæ feruntur ſubindicauit: & per ſeptẽ lucernas impoſitas totidẽ planetarum curſum. vela quoque è quatuor coloribus cõtexta elementorum naturã deſignant. nam byſſus terrã referre videtur, ex qua lini hoc genus prouenit: purpura verò mare, eo quòd cõchylij cruore ſit fucata. aërẽ verò hyacinthus repræſentare videtur: ſicut puniceus color ignẽ. quin & pontificis tunica cũ ſit lintea, terrã ſimiliter ſignificat: hyacinthus verò polum, per mala punica fulgetra referens, ſicut tonitrua per tintinabulorũ ſtrepitũ: epomis etiam vniuerſi huius naturam indicat è quatuor coloribus contexta, quibus aurum acceſsit, ſicut ego interpretor, propter adiunctam rebus omnibus lucem. eſſen quoque in eius medio eſt inſertus, nõ aliter quàm terra medium mundi locum obtinet. Zona itẽ qua cingitur, Oceani ſimilitudinẽ habet, qui vniuerſa circumplectitur. duo præterea ſardonyches in veſtitu pontificis pro fibulis additi, ſolis & lunæ ſignificationem habent. gemmarum etiam duodenarium ſiue ad menſes retuleris, ſiue ad parem partium numerum eius circuli quem Græci zodiacum vocant, nequaquam à vera coniectura aberraueris. pileus item cæli ſignificatio videtur eſſe, cùm ſit ex hyacintho confectus: alioqui non ſuſtineret Dei nomen: & corona illuſtratur aurea propter ſplendorem quo maxime Deus delectatur. atque hæc in hunc modum interpretati ſumus per occaſionem, ne latentem in his legiſlatoris ſapientiam vltro diſſimulare videremur.

De Aaronis ſacerdotio, & leges quæ ad feſta ac ſacrificia ſpectant. *Cap. IX.*

HIs ita peractis, priuſquã dedicarentur apparuit Deus Moyſi, iuſsítque vt ſacerdotium Aaroni fratri ſuo cõferret, ea virtute prædito vt merito præ cæteris eius ratio habenda videretur. qui aduocata concione, recenſuit virtutes illius, & quã ſtudioſus eſſet publicorum cõmodorũ, pro quibus toties in ſalutis etiã diſcrimen venire nõ dubitaſſet. Cúmq; omnes dicta eius cõprobarent, & fauorem Aaronis vultibus ipſis præ ſe ferrent, Viri, inquit, Iſraëlitæ, opera iam ſunt abſoluta, qualia vel Deus popoſcit, vel noſtræ facultates præſtare valuerunt: & quoniã ſcitis eum in hoc tabernaculo excipiendũ, ante omnia proſpiciendum eſt quis ſit idoneus ſacerdotio, qui ſacra curet, & pro vobis vota faciat. quòd ſi res arbitrij mei fuiſſet, mihi ipſi honorem hunc adiudicaſſem, tum quòd ita natura comparatum ſit vt quiſque ſibi optime velit, tum quòd mihi conſcius ſim laborum pro republi

XII *Exod.* 28 29.30.40

publica ſuſceptorum,quibus tale prẽmium iure meo ropoſcere poſſem.Nunc Deus ipſe cuius eſt ſacerdotiũ,Aaroni hunc honorẽ deferendum decreuit, eſq; ſui calculi prærogatiuã contulit,vt qui iuſtitia in toto populo præmineat: cui iam ante veſtẽ ſacratã & curam ſacrorũ altariſq; ſui deſtinauit.is pro vobis vota faciet apud Deũ, eò libẽtius exauditurũ,quòd & iam antè in vos eſt propenſus,& propitiatorẽ habituri eſtis quem ipſe in hoc elegit. Grata fuit hæc oratio populo, & ſuo quoque ſuffragio Dei cõprobauit electionẽ.Erat enim Aaron propter genus & prophetiam & virtutẽ fratris honore hoc longe digniſsimus, cui fuerunt eo tempore filij 1111. Nabadus,
Exod.37 Abius,Eleazarus,Ithamarus.Quicquid autẽ ex collatis ad fabricã tabernaculi ſuperfuit, totũ iuſſi ſunt in vela tectoria tabernaculi & candelabri, & atæ in qua ſuffitus fieret, aliorúmq; vaſorum impendere, vt hæc dum in itinere tranſportantur, neque pluuere neq; pluuia aut alia quacunque iniuria lædi poſſent.Poſt hæc conuocato populo imperauit vt rurſum cõtribuerent viritim dimidiũ ſiclũ. ſiclus autẽ nummi genus eſt apud Hebræos, quales ſunt tetradrachmi Attici. at illi ſine mora paruerunt. quorum numerus fuit ſexies centena milia, & inſuper quinq; milia quingenti quinquaginta: conferebántq; id argentum ſoli ingenui ætatis annorũ viginti & ſupra vſq; ad annum quinquageſimum:quod mox in vſus tabernaculi eſt inſumptũ. deinde & tabernaculum & ſacerdotes luſtrauit in hunc modum.myrræ electę ſiclos quingentos,ireos tantundem,cinnamomi & calami (eſt & hæc odoraměti ſpecies) dimidiũ dicti ponderis conciſa ac cõtuſa iuſſit macerari in olei oliuarũ hin:menſuræ nomen eſt quæ capit duos choas atticos:quibus permixtis,& arte vnguentariorum decoctis factum eſt vnguẽtum ſuauiſſimũ:quo & ſacerdotes, & totum tabernaculum vngens purificauit. Offerebantur deinde multa & varia ſuper altare aureum adolenda preciòſa valde,quorũ naturã,ne ſim prolixitate lectori moleſtus, recenſere ſuperſedeo. oportebat autẽ bis in die ſuffitum facere ante ortũ & circa occaſum ſolis:& oleũ purificatũ ad lucernas ſeruare,quarũ tres in ſacro cãdelabro per totã diẽ Deo lucebãt, reliquæ ſub veſperã accendebantur. Porrò omnibus iam abſolutis,palmã artis fabrilis tulerunt Beſelel & Eliabus.nam & aliorum inuenta excoluerunt, & ipſi multa de nouo inuenerũt:ex his tamẽ duobus prẽcellebat Beſelel.inſumptúmq; eſt huic fabricæ tẽpus menſium ſeptẽ:quo tranſacto primus annus ab exitu ex Ægypto eſt exple
Exod.45 tus. Initio verò ſequentis anni menſe Xanthico Macedonum, Hebræorũ Niſan, no uilunio tabernaculũ dedicatũ eſt,& quicquid vaſorũ in eo fuerat.Statímq; Deus indicauit gratũ ſibi eſſe & nõ ſuperuacaneũ laborẽ Hebrẽorũ prẽſentẽ ſe fano ſuo hũc in modũ declarans.cũ cælũ eſſet aliàs ſerenũ,ſuper ſolũ tabernaculũ caligo deſcẽdit, non quidẽ tanta quantæ ſolent eſſe hibernæ nebulæ, nec tamen tam tenuis vt aſpectum humanum tranſmitteret:iucundúſq; ros diſtillabat ab ea, præſentiæ Dei fidem populo aſtruẽs.Moyſes autẽ diſtributis prius in fabricatores tanti operis pro cuiuſq; merito premiis,victimas mactabat in atrio tabernaculi iuxta prẽſcriptũ,taurũ & arietem,hædúmq; pro peccatis.Sed quo ritu hæc fieri ſoleant,dicã dum de ſacrificiis tractabo,& quę victimæ ſolidę tradãtur cõflagrationi,& quę iuxta legẽ in epulas cedãt.
Leuit.8 Deinde ſanguine victimarũ ornatum Aaronis & filiorum eius aſperſit, purificãs eos fontanis aquis ac vnguẽto,vt Dei fierent ſacerdotes. atque hoc modo per ſeptẽ dies ipſos & veſtes eorum curabat: tabernaculum item & eius vaſa vnguẽto ſicut iam dixi confecto, & ſanguine taurorum & arietum alternis diebus iuxta genus ſuum mactatorum.octaua autem die feſtum indixit, & ſacrificare vnunquenque pro facultatibus imperauit.at illi dicto parentes certatim & ambitioſe victimas offerebãt. quibus ſuper aram impoſitis ſubito ſponte ſua ex illis ignis fulguris in morem emicuit, & inſpectante populo omnia flamma abſumpſit. Per idem tempus accidit Aaroni
Leuit.9
Leuit.10 quędam calamitas,paterno animo grauis,quam tamen generoſe pertulit.erat enim vir fortis, & intelligebat hoc non ſine Dei voluntate factum. Ex quatuor filiis quos dixi, ſeniores duo Nabadus & Abius, cùm in aram intuliſſent victimas non iuxta præſcriptum Moyſi, ſed quales antea ſolebant, combuſti ſunt flamma in eos cõuerſa,& vultus ac pectora eorum depaſcente: nec ſuccurri potuit quin ita occumbereut. Moyſes autem iuſſit patrem eorum ac fratres ſublata cadauera extra caſtra deferre,

ferre, atque ibi honorifice ſepelire: totúſque populus inopinatam hanc eorum mortem luxit: ſolos fratres ac patrem Moyſes voluit à mœrore abſtinere, & potiorem Dei honorem quàm ſuam triſtitiam habere. iam enim ſacrum amictum Aaron geſtabat. Cæterum Moyſes recuſatis omnibus honoribus à populo ſibi oblatis, totus cultui diuino erat deditus: & in Sina quidem non amplius aſcendebat, ſed in tabernaculũ ventitans oracula quoties opus erat à Deo referebat, & cultu habitu priuati hominis vti perſeuerans, neque quicquam præter reip. curam præ aliis ſibi vindicans. Leges præterea ſcribebat & viuendi rationẽ, quam ſeruãtes & Deo placere poſſent, & ipſi inter ſe ſocialiter pacatéque viuere: atque hæc omnia Dei monitu faciebat. Dicam autem & de illis legibus ſuo loco, nunc illud ſuccurrit, quòd in mentione ſacerdotalis ornatus omiſſum non oportuit. nam ea veſtis omnem ſub prophetiæ prætextu impoſturarum occaſionem ademit his qui illa vtebãtur: liberúmque Deo vel adeſſe ſacerdotibus vel non, omnibus & popularibus demonſtrauit, & exteris, ſi qui fortè huic ſpectaculo interuenirent. Ex lapillis enim quos pontifex in humeris geſtabat (ſardonyches erant, quorum naturam nulli non notam narrare ſuperuacuum puto) micabat alter quoties litatum eſſet, is qui dextrũ humerum occupabat: tãtúmq; fulgorẽ emittebat vt procul etiam intuentibus conſpiceretur. ídq; præter naturam ſuam & conſuetudinem: quod certe admirationem meretur apud omnes, niſi ſi qui ex contẽptu religionis ſapientiæ opinionẽ aucupantur. Sed mirabilius eſt quod nunc dicturus ſum, per duodecim gemmas, quas in pectore pontifex inſutas eſſeni geſtat, in bello victoriã prẽnunciare Deus ſolebat. nã prius quàm exercitus ſe moueret, tantus fulgor ex eis emicabat, vt toti populo facile innoteſceret, adeſſe Deũ, opémq; & auxilium ſuum inuocantibus eſſe allaturum. quapropter Græci quotquot à noſtra religione non abhorrent cum hoc miraculum pro compertiſſimo habeant, ita vt negari nõ poſſit, eſſena vocant λόγιον, hoc eſt oraculum. Deſiit tam eſſen quàm ſardonyx fulgorẽ emittere annis ducẽtis ante quàm hæc commentaremur, irato Deo propter legum ſuarum præuaricationẽ: de quo aliàs opportunius dicetur. nunc cœptam narrationem deinceps proſequar. Tabernaculo dedicato, & omnibus quęcunq; ad ſacerdotalem ordinẽ pertinebant rite peractis, populus Deo in caſtrorũ contubernium recepto lætus ad hymnos & ſacrificia ſe cõuertit, nõ aliter quàm omnibus iam malis auerruncatis, & omnia proſpera in poſterũ ſperantes. donáq; Deo tam priuatim quàm publice per ſingulas tribus offerebant. Principes enim tribuũ bini de ſuo cõferentes plauſtrum cum duobus bubus contribuebant, vt ſex plauſtra tabernaculo per viã deuehendo inſeruirent: & præter hoc vnuſquiſque eorum obtulit phialã & trulleum & acerrã. hæc decem daricos valebat, erátq; odoramentis referta. trulleum verò & phiala, vtraq; ſimul ducentos ſiclos pendebant, ſed phiala ſeorſim tantũ ſeptuaginta. hæc farina erãt plena, oleo ſubacta, quali ad altare in ſacrificiis vtebãtur. præterea vitulum & arietem cũ agno anniculo in holocauſtum, & hircum pro peccatis. adhæc obtulit vnuſquiſq; principum alias victimas quæ ſalutares vocabantur, per ſingulos dies boues duos & quinq; arietes cum agnis anniculis & hędis. atque ita per duodecim continuos dies ſacrificauerunt, qualibet die vnus. Moyſes autem non amplius in Sina monte, ſed tabernaculum introgreſſus, conſulebat Deum de rebus agendis, & de ferrendis legibus: quas meliores quàm vt ad hominem autorem referri debeant, poſteritas multis ſeculis ſeruauit, diuinitus datas credens: adeò vt eas nec in pace ob voluptatem, nec in bello ob neceſſitatem violare fas putarent. ſed de his nunc deſino, proprium volumen aliquando huic tractationi dicaturus.

Num.7.

Leges de ſacrificijs & purificationibus. Caput X.

NVNC paucas tãtum commemorabo, quæ ad purificationes & ſacrificia pertinent: quandoquidem in ſacrificiorum mentionem incidimus. Duo ſunt ſacrificiorũ genera, priuatum & publicum. horum vtrunq; duobus fit modis. Aut enim tota victima igni abſumitur, quod ideo vocatur holocautoma. aut pro gratiarum actione perſoluitur, & in epulum ſacrum facientium vertitur. De priore prius ſum dicturus. Vir priuatus holocautoma facturus, mactat bouem, agnum & hædum: & hos quidẽ anniculos, bouẽ verò licet mactare etiam grandiorem. Sed opus eſt vt ſint omnia maſcula quæ ſolida cõcremantur. his

Leuit.1.

iugulatis ſacerdotes aram circunquaque ſanguine horum tingunt: deinde mundata membratim diſſecant,& ſale conſperſa in aram imponunt,ſtruc lignorum iam ardente. deinde pedes & inteſtina omnia diligẽter primum repurgata ad reliquũ aceruum
Leuit.3. adiiciunt:tergora vero ſacerdotibus cedunt.& holocautomata quidem ad hunc modum fiunt. Quum verò pro gratiarum actione ſacrificant, eorundem generum animalia mactant,ſed quæ vitio careant,& anniculis ſint maiora,& maſcula fœminis copulata. his iugulatis primum ſanguine aram imbuunt, deinde renes & omentum & omnem pinguedinem cum fibra iecoris,& inſuper caudam agni aræ inferunt. pectore verò ac dextro crure ſacerdotibus conceſſo,reliquis carnibus per biduum epulum
Leui.4.5. inſtruunt, & quæ ſuperfuerint igni comburunt.idem ritus ſeruatur & in ſacrificio pro peccatis. Sed qui victimas maiores non habent, par columbarum aut turturum offerunt,quarum altera fit holocautoma, altera ſacerdotibus in cibum datur. Accuratius autem de his in libro de ſacrificiis diſſeremus.Nã qui per ignorãtiam peccauit,agnum & hædum fœminam eiuſdem ætatis offert:ſacerdóſque ſanguine nõ vt antè aram, ſed cornua eius ſola imbuit:renéſque & reliquam pinguedinem cum fibra iecoris in aram inferunt.Sacerdotes verò tollunt ſibi & pelles & carnes eadem die abſumendas in fano.nam lex vetat quicquam in poſteram diem reliquum facere.Qui autẽ ſciens peccauit,nemine conſcio,arietem offert lege ita iubente:cuius carnes in fano ſimiliter ſa-
Leuit.4.9. cerdotes eadem die conſumunt. Principes quoque cum pro peccato ſacrificant, eadem quæ plebeij offerunt,hac tantum differentia,quòd victimas adducunt taurum &
Leuit.2. hædum maſculum. Iubet etiam lex vt tam in priuatis quàm in publicis ſacrificiis farina afferatur puriſſima, cum agno aſſaronis menſura, cum ariete duorum, cum tauro trium. hanc conſecrant in altari oleo ſubactam. nam & oleum ſacrificantes afferunt, cum boue hinis dimidium,cum ariete tertiã partem, cum agno quartam. ea eſt menſura priſca Hebræorum,duos choas Atticos continens,qua oleum ac vinum metiuntur.nam vinum circa altare libant.Si quis autem nõ ſacrificans ex voto ſimilam offert, eius primitias pugillum vnum in aram coniicit.reliquum eius ſacerdotes in cibum ſumunt, aut coctum: nam oleo ſubigitur, aut panibus inde confectis.quantumcunque autem ſacerdos offert,totum comburi oportet.Vetat etiam lex offerri eadem die nãtum animal vnà cum genitrice, & aliàs quoque non niſi octauo à partu die admittit.
Fiunt & alia ſacrificia pro recuperãda valetudine,aut alia de cauſa, in quibus liba cum victimis inſumuntur, ex quibus nihil in poſteram diem relinqui fas eſt, ſacerdotibus
Num.28. quoq; partem ſuam inde ſumẽtibus.Publicis verò impenſis lex iubet quotidie agnum
29. anniculum mactari mane ac veſpere. ſeptima autem quaque die duos iugulant, eodem modo ſacrificantes: & nouilunio præter quotidianas victimas duos boues cum agnis anniculis ſeptem, & arietem: hædum verò pro peccato, ſi quid fortè per obliuionem omiſſum fuerit. Septimo item mẽſe,quem Macedones hyperberetæum vocant,præter iam dicta taurum & arietem & ſeptem agnos mactant, & hædum pro peccatis.decima deinde luna eiuſdẽ menſis ieiunant vſque ad veſperam: ſacrificántq; eadem die taurum & arietes duos & agnos ſeptem:& pro peccato hædum.adducunt autem duos præter hunc hædos: quorum alter viuus extra fines in deſertum emittitur, in quem ſi quid mali propter peccata populo immineat auertatur. alterum verò in ſuburbanum in locum puriſſimum eductum cum ipſa pelle exurunt nihil omnino purgantes.& cum eo ſimul exuritur taurus,non à populo adductus, ſed ſumptu pontificis. quo mactato, & ſanguine eius ſimul & hædi in fanum illato, aſpergit digito tectum ſepties,totiéſque pauimentum,rurſúſque toties interiora fani circum altare:reliquum deinde circum altare maius, quod eſt ſub diuo in atrio. deinde extremitates & renes & adipes cum fibra iecoris inferunt altari:pontiféxque adiicit arietem de ſuo,
Exod.23. ſolidum Deo conflagraturum. Eiuſdem menſis decimaquinta tempore iam in hiber-
Leuit.23. nũ vergente tabernacula cõpingere iubentur per ſingulas familias contra ventura fri-
Deut.31. gora quæ annus ſeneſcens afferre ſolet.quin & in patria tandem cõſtituti, accedere in eam vrbem quam propter tẽplum caput regionis ſint habituri, & octo dies feſtos ducere,victimáſq; Deo ſolidas incendere,& ſimul pro gratiarũ actione ſacrificare,manibus interim geſtãtes ramos myrti,ſalicis & palmæ,ex quibus mala perſeæ dependeãt.

prima

prima die ſacrificium debet eſſe holocautoma ex tredecim bubus, & agnis vno pluribus, & arietibus duobus, addito hædo pro peccato. Sequentibus diebus idem numerus agnorum & arietum vnà cum hædo mactatur, ſed per ſingulos dies vnum de numero boum detrahunt, donec ad ſeptenarium perueniatur. Octauo die feriantur ab omni opere, mactántque ſicùt diximus vitulum & arietẽ & agnos ſeptem, & pro peccatis hædum. Atque hæ ſunt Hebræis cærimoniæ tabernaculorum, à maioribus acceptæ. Menſe autem Xanthico, qui noſtris Niſan vocatur, & annũ exorditur, luna quartadecima, ſole arietem obtinente, quandoquidem hoc menſe ab Ægyptiaca ſeruitute liberati ſumus, ſacrificium quod tunc exeuntes feciſſe diximus paſcha nominatum, quotannis inſtaurare lege iubemur: celebramúſque id per ſodalicia, nihil è victimis in ſequentem diem relinquẽtes, quæ eſt quintadecima & azymorum feſtiuitatis prima. nam hoc feſtum priori continenter ſuccedit, durátque dies ſeptem, per quos panibus non fermentatis veſcuntur: & per ſingulos dies tauri iugulantur duo, aries vnus, agni ſeptem. hæc holocautoma fiunt, additúrque hædus pro peccatis in quotidianum epulum ſacerdotibus. Secunda azymorum die, quæ eſt menſis huius decimaſexta, frugibus demeſſis & hactenus intactis incipiunt frui: æquúmque rati Deum huius vbertatis autorem per gratitudinem honotari, hordei primitias offerunt in hunc modum. Spicarum manipulum igni torrent, hordeum deinde pinſunt, atque ita in alicæ modum fracti aſſaronem ad aram offerunt: inde pugillo vno in eam iniecto reliquum ſacerdotum vſui cedit: & ex eo licitum ſit publicas ac priuatas meſſes metere. primitiarum tempore agnus in holocauſtum Deo mactatur. Poſt paſchale ſacrum elapſis ſeptem ſeptimanis, hoc eſt, quadraginta nouem diebus, quinquageſima quàm à numero aſartha Hebræi vocant, offerunt Deo panem è farinæ triticeæ duobus aſſaronibus cum fermento confectum, mactántque agnos duos: hæc oblata mox in cœnam ſacerdotibus apponuntur, & eadem die ſic vt nihil ſuperſit abſumuntur. cæterum holocautoma faciunt è tribus vitulis, arietibus duobus, agnis quatuordecim, hædíſque pro peccato duobus. Nullum autem feſtum ducitur abſque holocautomate & laborum vacatione, ſed in omnibus omnino hæc duo lex obſeruari iubet: & poſt ſacrificium in epulis degunt. ex publico præbetur panis non fermentatus ex farinæ aſſaronibus viginti quatuor. coquuntur autem bini pridie ſabbati: & ſabbato mane proponuntur in ſacra menſa duobus ordinibus ſeni ex aduerſo ſeſe reſpicientes: atque ita cum duabus lancibus thure plenis permanent vſque in proxime ſequens ſabbatum. tunc demum alij pro illis recentes ſupponuntur, & hi priores ſacerdotibus in cibum dantur: thus item igne adoletur, quo ad holocautomata vti ſolent, & pro eo quoque aliud cum panibus proponitur. Sacerdos autem de ſuo quotidie bis offert Deo farinam oleo maceratam, & modica coctura duratam: éſtque demenſum eius farinæ aſſaron vnus, huius dimidium mane, tantundem veſpere, in ignem infert. Sed de his hactenus, quorum rationem alias diligentius explicabimus. Cæterum Moyſes tribum Leuiticam à cætero populo exemptam, vt Deo ſacrandam, fontanis aquis perennibus & ſolenni ſacrificio purgauit: eíque tabernaculum cum ſacris vaſis ſartum tectum curandum commiſit, iubens vt ad præſcripta ſacerdotum ſacrum miniſterium capeſſerent: atque eo tempore ſacri & Deo dicati ſunt habiti. Poſt hæc animalia diſcreuit, quæ ad cibum eſſent pura, & quibus veſci non liceret: de quibus aliquando per occaſionem diſſeremus, quam ob cauſam aliorum eſum permiſerit, aliorum interdixerit. Sanguinis certè ideo vetuit, quòd hunc animam & ſpiritum putaret: neq; animalis non occiſi carnem ad cibum conceſſit. ad hæc reticuli & adipis caprini, ouilli & bubuli abſtinẽtiam indixit. Eiecit etiam è cœtu & conſuetudine hominum leproſos, & ſeminis profluuio laborantes: mulieres etiam quæ naturaliter purgantur verſari inter homines vetuit, nec niſi poſt ſeptimam diem puras haberi voluit. eum quoque qui cadauer curaſſet, per totidem dies à cœtu arcuit. ſi quis autem vltra hunc dierum numerum diuturniore pollutione teneatur, ſacrificare iubetur agnas duas: quarum alteram ſanctificare oportet, alteram ſacerdotes accipiunt, eodẽ modo & pro gonoroico ſacrificari mos eſt. qui verò per ſomnũ genituram emiſit, ſi ſe mergat in aquã frigidam, vt ſolet fieri poſt legitimæ vxoris congreſſum, pro puro habetur. Leproſos autem in perpetuum relegauit,

Exod.12. 13.23. Leuit.23. Num.9. Deut.16.

Leuit.2.

Leuit.8. Num.3.

Leui.7.17.

Leui.12.13. 14.15.

tanquam nihil à cadauere differentes.quòd ſi quis priſtinam valetudinem à Deo precibus impetrauerit, & in cutem ſanitatis color redierit, hic variis ſacrificiis Deo gratitudinem ſuam atteſtatur,de quibus aliàs dicemus. Quo magis ridenda eſt illorum fabula,qui dicũt, Moyſem propter lepram ex Ægypto profugum,turbam eodem morbo laborantium in Chananæam duxiſſe. Niſi enim vanus ille rumor eſſet, nunquam Moyſes in ſuam ignominiam talem legem tuliſſet, qualem etiam alio ferente, probabile erat ipſum reclamaturum:præſertim quum inter multas gentes leproſi verſentur, & in pretio ſint: & adeò nec relegentur, nec contemptim habeantur,vt & in expeditionibus militares dignitates,& in adminiſtratione reipublicæ ciuiles illis committantur,ac ne à templis quidem & fanis arceantur. Quid igitur vetabat,ſi tali vitio fuit infectus,quo minus apud multitudinem ſibi parentem eas leges ſtatueret, quæ ipſi honorem potius quàm detrimentum afferrent?Qua re manifeſtum fit quòd hæc per inuidiam de nobis fingantur. Moyſes enim purus ipſe & inter puros degens, ad honorem Dei talium legum autor eſſe voluit.Sed hæc quiſque ita vt libitum fuerit accipiat.

XIIII. Cæterum puerperas fanum introgredi vetuit, aut ſacris interęſſe vſque in quadrageſimum diem ſi fœtus ſit maſculus: quòd ſi fœmina ſit, duplum eius temporis præſcribitur.Ac ne poſt præſtitutum quidem terminum intrant abſque victimis,quæ partim Deo, partim ſacerdotibus cedunt. Quòd ſi quis adulterij ſuſpicionem de vxore habuerit, offert hordeaceæ farinæ aſſarenem, & immiſſo ex ea pugillo ſuper altare, quod reliquum eſt,ſacerdotibus veſcendum datur.Deinde aliquis ſacerdotum ſtatuit mulierem ad portam,quæ eſt obuerſa ad fanum: & inſcripto primum Dei nomine in membrana, defert ei iuſiurandum cum inprecatione, vt ſi pudicitiam læſiſſet, luxato crure dextro & ventre diſrupto miſere moriatur: ſin autem præ amore nimio, & præ zelotypia maritus ad iniquam ſuſpicionem ſit commotus, decimo menſe infantem maſculum pariat. peracto iuramento de membrana deletum nomen in phialam exprimit,& ſumpto è fano puluere humi collecto,atque in poculum aſperſo,ebibendum porrigit.mulier verò ſi iniuſtè eſt delata,prægnans facta mature & feliciter enititur. quòd ſi & coniugalem fidem & Deum iuriſiurandi teſtem fefellit, turpiter moritur, crure luxato, & ventrem aqua intercute inuadente. Hæc ſunt quæ Moyſes genti ſuæ de ſacrificiis ac purificationibus præſcripſit. Leges autem tulit tales. Adulterium in vniuerſum prohibuit, ratus cõiugum ſummam felicitatem, ſi fides ac pudicitia ſeruetur, & reipub.quoque intereſſe, vt liberi legitimi proueniant. Item inceſtum cum matre, aut nouerca, cum amita aut matertera, cum ſorore nurúve, omnéſque tales coitus vt nefarios damnauit.vetuit & cum muliere menſtruum fluxum patiente congredi & cum brutis: dãnauit etiam eos qui ex formoſis maribus turpem voluptatem captarent: & qui contrà feciſſet, capitalem pœnam inflixit. Sacerdotes autem duplo caſtiores eſſe voluit.hos enim non ſolùm prædictis legibus ſicut reliquos teneri iuſſit, ſed etiam non quamuis fœminam in coniugalem thorum admittere,non quæ corpore quæſtum feciſſet, non ſeruam aut captiuam, neque cauponariam aut ſtabulariam, neque à priore marito quacunque de cauſa repudiatam. Pontifici verò ne viduã quidem permiſit, quod tamen cæteris ſacerdotibus liberum reliquit: ſed ſolum virginem ducere conceſſit, eámque ſeruare. Idem nec ad mortuum ſinitur accedere, quod tamen cæteris eſt licitum, ad fratres & parentes ac liberos mortuos accedere. Iidem iubentur ſimplices eſſe, omníque fuco carere. Quicunque è ſacerdotibus integer corpore non eſſet, partem quidem ſuam cum cæteris accipere ſinitur, ſed ad altare aſcendere, & fanum intrare prohibetur. Nec ſolum in ſacris obeundis puros eſſe oportet, ſed vitam etiam irreprehenſibilem præſtare. quapropter qui ſacrum amictum geſtant,tantiſper dum eo vtuntur,præter aliam caſtitatem, puritatem & ſobrietatem à vino quoque interim arcentur. Victimæ etiam integri corporis mactantur, omníque vitio carentes. Hæc ſunt quæ Moyſes iam tunc vitæ ſuæ tempore obſeruanda tradidit:quædam etiam in futurum,ipſe licet in deſerto degẽs, Chananæam terram tandem adeptis proſpexit. Septimo quoque anno remiſſionem agris dedit, intactóſque aratro & plantatione eſſe iuſſit, quemadmodum iam antè populo ſeptima quaque die remiſſionem à laboribus dederat. quæ verò per hunc annum ſponte

Num.5.

Exod.22.
Deut.17.
Leuit.18.
20.21.29
Leuit.21.

Leuit.25.

ſua

ſua terra protulerit, publica eſſe, & promiſcui vſus iuſſit, & neque indigenam neque aduenam ab eis fructibus colligendis arceri: idémque obſeruari poſt ſeptimam annorum ſeptimanam, qui numerus quinquaginta conficit: vocatúrque Hebræis quinquageſimus quiſque annus Iobelus: in quo & debitoribus fœnus remittitur, & ſerui manu mittuntur, qui contribules cùm eſſent, legem aliquam violauerint, & ſupplicij vice in ſeruitutem vindicati fuerint. Agri quoque ad priſtinos dominos ex hac lege redeunt hunc in modum. Inſtante Iobelo, quæ vox libertatem ſignificat, conueniunt venditor agri & emptor, computatíſque fructibus ac expenſis in agrum factis, ſi fructus maiores fuiſſe comperiantur, recipit agrum venditor. quòd ſi expenſæ maiores fuerint, hoc quod deeſt recipiens emptor poſſeſſionem alteri cedit. ſin vtraque paria fuerint, poſſeſſio ad veteres dominos reuertitur. idem ius eſt in domos quæ in vicis non munitis venduntur: diuerſum verò de illis quę intra oppidorum mœnia venduntur. Licet enim ante annum elapſum reddita pecunia domum recipere: quòd ſi integer annus interim abiuerit, emptori poſſeſſionis ius confirmatur. Has leges Moyſes in caſtris in Sina populo tradendas accepit à Deo, móxque literis mandatas ad poſteros etiam obſeruandas tranſmiſit.

Leges belli, & conſuetudines. Cap. XI.

EGIBVS ad hunc modum digeſtis, ad rei militaris curam animum aduertit, de bellis futuris iam tum cogitans. indicit igitur cenſum tribuum excepta Leuitica: eiúſq; cura principibus demandata, numerum eorum qui militari ætate eſſent, ad ſe referri iubet. Leuitæ enim ſacri erant & immunes à militia. Cenſa ſunt capita ſexcenta millia eorum qui arma ferre valerent, ætatis ab anno vigeſimo vſq; quinquageſimum, & ſuper hunc numerum mmmdcl. Pro Leui autem allegit inter autores tribuum Manaſſen Ioſephi filium, & Ephræmen pro Ioſepho. Hos enim Iacobus in adoptionem à Ioſepho impetrauerat, ſicut ſuprà diximus. Compacto igitur tabernaculo in medium caſtrorum illud receperunt, tribus tribubus per latera ſingula tendentibus, inter quas viæ intercedebant. Forum quoque rerum venalium eſt propoſitum, & merces ſuo quæque loco diſpoſitæ: aderánt que opifices omnium artium in ſuis officinis, vt planè ciuitas videretur, huc atque illud commeans. Loca autem tabernaculo proxima ſacerdotes occupabant, ac deinceps Leuitæ. Eorum (nam & hi ſeorſum ſunt recenſiti) numerus erat viginti tria millia, octingenti octoginta, marſibus tantum, & qui trigeſimum à natiuitate diem excederẽt, in hunc cenſum venientibus. Et quamdiu nubes ſuper tabernaculum perſeuerabat, tantiſper velut præſente Deo caſtra eodem loco manebant: quoties verò ſe aliò mouebat, tum etiam ipſi migrabant. Inuenit autem & buccinæ ſpeciem ex argento factæ talem. Canna erat tibia paulo craſſior, longitudine paulo minus cubitali, cuius os tantum patebat, quantum ad inflandum ſufficeret, deſinebátque in extremitatem campanulæ ſimilem, quemadmodum tuba. Aſoſra vocatur hoc genus apud Hebræos. Duas tales fecit, quarum vna plebs ad concionem vocabatur, altera principes ad conſultandum de republica excicbantur: vtriſque verò clangentibus vniuerſus populus conuocabatur. Quoties verò tabernaculum moueretur, hic modus ſeruabatur. Primo ſigno canente qui in Orientali parte caſtrorum tendebant excitabantur: ſecundo verò, qui à tergo tabernaculi tentoria ſua fixerant: deinde tabernaculum diſſolutum medium portabatur inter ſex tribus præcedentes, & alias ſex ponè ſequentes. Leuitæ verò tabernaculum circumdabant. Ad tertium autem ſignum pars caſtrorum meridionalis mouebatur, & ad quartum ſeptentrionalis. His buccinis vtebantur etiam in ſacrificiis, in quibus victimas cædimos eſt, tam ſabbatis quàm cæteris diebus. Tunc etiam primum paſcha ſolennibus victimis eſt celebratum ex eo tempore quo in libertatem vindicati, Ægyptiorum dominationem effugerant.

XV. *Num.*1.

*Nu.*2.3.4

*Num.*9.

*Num.*10.

Seditio contra Moysem propter egestatem, & seditiosorum pœna. Cap. XII.

XVI. Numer. 11. NON multo pòst à Sina monte castra mouentur: & post aliquot mansiones, de quibus dicemus, vērum est ad locum qui dicitur Iseremoth: vbi denuo populus seditionibus agitari cœpit, & laboriosæ peregrinationis culpam in Moysem conferre. Illius suasu se reliquisse regionem fertilissimam, & nunc non solùm eius vbertate carere, verumetiam pro sperata felicitate in extremis miseriis huc & illuc oberrare, aquarum inopia laborantes: & si manna quoque aliquo casu deficiat, proculdubio fame interituros. His addebant multa cōuitia, quæ in virum optime meritum passim iactabantur. exortus est interim vnus è populo, qui admonitos præteritorum Moysi beneficiorum, bonam spem habere hortabatur, ne tum quidem opem diuinam frustra requisituros. Vulgus autem his verbis vehementius concitatum, magis ac magis contra prophetam tumultuabatur. Qui videns ita desperatos, iubet æquo animo esse, pollicendo se quamuis grauibus contumeliis immeritò petitum, copias tamen carnium eis exhibiturum, non in vnum tantum diem, sed in plures etiam. Illis verò credere nolentibus, quodam etiam rogante, vnde tot hominum millibus prouidere posset: Deus, inquit, & ego, quantumuis male apud vos audientes, nunquam tamen desinemus vestri curam gerere: idque breui estis visuri. Vix hæc dixerat, cùm tota castra coturnicibus complentur, quas aceruatim venabantur. Deus tamen non multo pòst in Hebræorum insolentiam ac maledicta animaduertit, non paucis è populo desideratis. Nam & hodie locus ille nomen ex eo casu inditum retinet, vocatúrque Cabrothaba, quasi dicas concupiscentiæ monumenta.

De speculatoribus, qui explorata Chananæorum regione reuersi Israelitis terrorem hostium incusserunt. Caput XIII.

XVII. Num. 13. 14 MOYSES autem posteaquam abductos inde adduxisset in locum humanæ habitationi parum aptum, non longè à finibus Chananæorum situm, qui dicitur Fauces, in concionem populum aduocat. Cúmque in mediis constitisset, Duo bona, inquit, Deus vobis dare decreuit, libertatem & felicis terræ possessionem: quorū alterum ex ipsius munificentia iam habetis, alterum quoq; mox habituri. Sumus enim in Chananæorum finibus, à quibus adeò nulla ciuitas, nullúsve rex nos arcebit, vt ne vniuersa quidem gens collatis in vnū viribus efficere hoc valeat. Ergo parati simus ad rem fortiter gerendam. neque enim sine prælio regione sua nobis sunt cessuri, sed post magna certamina victoriæ præmium erit. ante omnia mittendi sunt speculatores, qui & terræ vbertatem, & habitatorum potentiam explorent. Nos verò in primis concordiæ studere oportet, & Deum adiutorem ac auxiliatorem nostrum debito cultu prosequi. Hæc vbi locutus est, populus collaudato Moysis consilio, exploratores eligit, duodecim nobilissimos, ex vnaquaque tribu vnum: qui exorsi à partibus ad Ægyptum vergentibus, totam Chananæorum regionem perlustrauerant, donec ad Amathen vrbem & Libanum montem peruenirent: exploratáque terræ simul & incolarum natura, reuersi sunt ad suos, quadraginta diebus in hoc negotium insumptis. Et fructuum quidem pulchritudo quorum specimen erat allatum, vbertásque regionis quam audiebant, animos multitudinis ad bellum suscipiendum erigebat. contrà deterrebantur narrantibus difficilem fore eius acquisitionem, quòd flumina superanda essent magna ac profunda, & montes ardui transcendendi, & vrbes mœnibus firmissimis cingantur. Apud Hebronem verò etiam gigantum progeniem se reperisse aiebant, atque ita exploratores cùm omnia maiora apud Chananæos inuenissent, quàm quæ hactenus post exitum ex Ægypto viderant, suo timore reliquam etiam multitudinem data opera impleuerunt. Qui ex eorum narratione impossibile rati talem terram acquirere, soluta concione domum reuersi cum vxoribus & liberis lamentabantur, dicentes Deum verbis tantum multa polliceri, re autem omnino nihil auxilij præstare. rursumque Moysem incusantes, in eum simul & fratrem eius Aaronem pontificem vociferabantur: atque ita totam noctem inquieti exegerunt, in vtrunque conuicia iactādo. mane verò ad concionem concurrunt hoc animo, vt lapidatis Moyse ac fratre, in Ægyptū retro vnde venerant reuerterentur. Quem euentū metuentes duo

è spe

è ſpeculatoribus, Ieſus Nauechi filius ex tribu Ephræmitide, & Chaleb ex tribu Iudę, procedunt in medium, & populum cõpeſcunt, orantes vt bona ſpe ſint, néve Deum inſimulent mendacij, temere fidem habentes quibuſdam, qui vanis ſermonibus de rebus Chananæorum vulgatis multitudinem credulam territarent: quin potius eos ſequerentur, qui illis regionem tam felicem acquirendi autores ac duces ſe præberent. neque enim montium magnitudinem, neque amnium profunditatem obſtaturã viris fortiter rem gerere paratis, præſertim auſpice Deo, & pro illis in acie præliaturo. Ite, inquiunt, poſito omni timore alacres, Deóq; freti, quà vos ducemus ſequimini. Talibus verbis conabantur ſedare tumultuantem populum: Moyſes interim & Aaron procidentes in faciem ſupplicabant Deo, non pro ſua ſalute, ſed vt inſanientem multitudinem ad ſanam mentem reduceret, tot præſentibus & inſtantibus neceſſitatibus turbatam: cùm ſubitò nubes ſuper tabernaculum exorta, adeſſe præſentem Deum ſignificat.

Quo viſo Moyſes animatus infert ſe in turbam, & vltro pœnam eis à Deo tanta inſolentia prouocato minatur, nõ tamen quantã peccati enormitas merebatur, ſed qualis eſſe ſolet paterna caſtigatio. Sibi enim tabernaculum ingreſſo, & internecionem populi cum lachrymis deprecanti, cõmemoraſſe Deum, quot & quantis beneficiis affecti ingrati eſſe pergerent: & quòd nunc ſpeculatorũ ignauia ſeducti, eorum verbis plus veritatis ineſſe putarent, quàm ſuis promiſſionibus. quamobrẽ nõ deleturum quidẽ totum illud quod cæteris mortalibus omnibus prętuliſſet: attamen terram Chananæam eiúſq; vbertatem illis non cõceſſurum, ſed ſine lare & ſine vrbe in deſerto quadraginta annis erraturos, quo peccati pœnas exſoluant. Liberis tamen eorum terram illam daturum, eóſque cõmodorum quibus patres ſe per intemperantiam indignos redderẽt, dominos eſſe cõſtituturum. His denũciationibus vulgus attonitum, totum ſe mœſtitiæ dedidit: Moyſémq; obſecrabant, vt deprecaretur Deum, quo reconciliatus peccatíſq; condonatis, vrbes hoſtiles eis traderet. Ille verò negabat Deum laturum talibus ſe tentari precibus. Non enim temerè aut humano more ad hanc indignationem eſſe cõmotum, ſed iuſtam hanc ſententiã protuliſſe. Non eſt autem incredibile, Moyſem vnicum virum innumera penè hominum milia concitata ſedauiſſe, quandoquidem Deus illi præſens placabiliorem faciebat multitudinem, ſæpe iam ſuo malo expertam, conducibilius eſſe non repugnare diuinæ voluntati: & alioquin etiam vir ille digniſſimus eſt admiratione, tum ob ſingularem virtutem, tum ob fidem non tantũ à ſeculi ſui hominibus, ſed à poſteris etiam impetratam: quandoquidem hodie quoq; nemo eſt Hebræorũ, quin etiamſi latere poſſit, quaſi præſentẽ reuereatur, & quaſi pœnas exacturũ, ſi quid præter decorum ab ipſo præſcriptum geſſerit. Autoritatis eius pluſquam humanæ argumenta ſunt plurima, & in his illud non minimum, quòd quidam ex regionibus vltra Euphratem ſitis ad honorem noſtri templi quatuor mẽſium iter magno ſumptu, nec ſine periculo emenſi, ſacrificióq; peracto, non potuerunt tamen partem aliquam de victima conſequi, exiſtente aliqua cauſa, cur per leges noſtras id minus liceret. Et quidam ne ſacro quidem facto, alij ſemiperfecto ſacrificio relicto, nonnulli ne templum quidem adire permiſſi, re infecta rediuerunt, malentes Moyſis legibus quàm ſuo propoſito obſequi: idq; nemine redarguente, niſi propria conſcientia. Tãtum valet ſemel concepta de hoc viro opinio, vt maior homine habeatur qui leges à Deo acceptas hominibus tradidiſſe creditur. Nuper etiam non longe ante Iudaicum bellum principatu Claudij, pontificatum apud nos Iſmaele obtinente, cùm tam valida fames regionem noſtram premeret, vt aſſaron quatuor drachmis veniret, & in feſtiuitate azymorũ allati eſſent cori ſeptuaginta, hoc eſt medimni Siculi triginta & vnus, Attici verò quadraginta & vnus; nemo tamen ſacerdotum auſus eſt micam vnã inde comedere, tanta egeſtate premente, legẽ tantum & irã diuinã veritus, quæ in occulta etiã peccata grauiter animaduertere ſolet. Quare nõ eſt cur aliquis miretur quæ illo tempore ſunt geſta: quandoquidem etiam ſcripta poſteris ab illo relicta tantam vim & autoritatẽ obtinent, vt vel inimici noſtri fateãtur quòd talẽ viuendi rationem Deus per Moyſem inſtituerit. Sed de his quiſque vt videbitur ſentiat. XVIII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
QVARTVS.

Hebræorum inſcio Moyſe cum Chananæis pugna & clades. *Cap. I.*

Num.14

EBRÆOS autem duram vitam in deſerto agentes, & multis miſeriis afflictos, nihil peius habuit, quàm quòd Deus non ſinebat eos armis cum Chananæis experiri: nec iam amplius Moyſen audire volebant quieſcere iubentem, rati etiam ſine illius auſpiciis victoriam de hoſte ſe poſſe obtinere: accuſabántq; eum, quaſi hoc tantum agentem, vt in magna inopia conſtituti, ſemper ab illius conſiliis penderent: & omnino pugnare decreuerunt, auxilium Dei ſibi pollicentes, non tam Moyſis reſpectu, quàm quòd in eius tutela iam inde à maioribus eſſent: & quos prius ob pietatem dignos libertate duxiſſet, eis nunc quoque ſi rem ſtrenuè gerant, victoriã non negaturum. Satis ſibi virium aduerſus eas gentes, etiam ſi Moyſes Deum ab ipſis alienare conetur: omninóq; expedire ſibi vt arbitratu ſuo potius rem gerãt, quàm pro excuſſa Ægyptiorum ſeruitute Moyſis tyrannidem ſuſcipiant, eiúſque libidini ſeducti pareant, iactantis diuina colloquia, quibus vt Deo prę cęteris carus de rebus gerẽdis pręmoneatur: quaſi verò non omnes ex æquo Abrahæ eſſent poſteri, vt vnus ſingulari gratia præſcientiam futurorum diuinitus habere debeat. Prudentium eſſe, vt contempta vnius hominis arrogantia, Deo potius promiſſori credentes, ad acquirendam eam regionem ſe expediant, neque diutius ſub Dei prætextu verba ſibi dari ſinant. Cogitandum de præſenti inopia, quam loca deſerta grauiorem in dies reddant, & ductore Deo manus cum Chananæis quamprimum conſerendas, nec amplius aſſenſum legiſlatoris expectandum. Comprobata deinde omnium calculis hac ſententia, populariter in hoſtes vadunt: qui neque feroci eorum impetu, neq; immenſa multitudine perterriti, irruentes in ſe excipiunt fortiter: & bona parte Hebræorum cæſa, reliquos turpiter vertere terga coactos inſequẽdo, trepidos in caſtra cõpellunt. Ea clades præter omnium opinionem oblata vehementer animos multitudinis deiecit, peiora metuentis, cogitantíſq; ab irato numine immiſſam eſſe, eo quòd non expectato oraculo ad pugnã prorupiſſent. Moyſes autem videns tum ſuos accepta clade conſternatos, tum hoſtem victoria recenti elatum, veritus ne præſenti ſucceſſu nõ contentus maiora moliretur, decreuit copias retro in deſertum reducere. Cúmq; populus poſthac in ducis poteſtate ſe fore polliceretur, malo admonitus nihil abſque ipſius conſilio proſperè ceſſurum, motis caſtris itum eſt in deſertum hoc animo, vt non prius contra Chananæos pugnam capeſſerent, quàm ſigno diuinitus accepto. Sed quemadmodum in exercitu ingenti vſu venit, maxime rebus aduerſis, vt difficiles ſe moderatoribus præbeant, ita Iudæis etiam idem accidit. Quum enim eſſent numero ſexcenta milia; & vel in ſecunda fortuna parũ tractabiles præfectis viderentur, tanto magis in egeſtate ac infortunio tam in ſe inuicẽ quàm in imperatorem ſuum exaſperabantur.

Quapro

Quapropter tanta ſeditione eſt laboratum, quantam nec apud Græcos nec apud Barbaros vnquam fuiſſe accepimus. quæ res dubio procul in extremum iam periculum delatos perdidiſſet, ni Moyſes oblitus acceptæ iniuriæ, quòd minimum abfuit quin lapidaretur, rebus labantibus opem attuliſſet. Ac ne Deus quidem curam eorum prorſus abiecit, ſed tametſi contumelioſos nõ ſolum erga legis latorem, verum etiam in mandata diuina per Moyſem accepta, liberauit tamen è pernicioſiſſima ſeditione, cuius abſque ſua prouidentia non niſi triſtiſſimus exitus expectari poterat. Hanc ſeditionem, & quemadmodum ea ſedata Moyſes rem adminiſtrauerit, nunc dicemus, cauſa eius primum expoſita.

Seditio per Corem aduerſus Moyſem & fratrem propter ſacerdotium excitata. Cap. II.

CORES vir genere & opibus inter Hebræos clarus, & populari quadam II
facundia præditus, videns Moyſem in celſo dignitatis cõſtitutũ, moleſtè *Num.16*
ac inuidenter id ferebat. Cùm enim eſſet ex eadem tribu & cognatione, iniquum cenſebat ſe illi poſthaberi, & diuitiis pollentiorẽ & genere nihilo inferiorem: multáq; in illum apud contribules Leuitas & inter cognatos concionabundus vociferabatur, rem indignam dictitans, nec diutius ferendam, Moyſem ambitioſis artibus ſub prætextu cuiuſdam diuinitatis cum aliorum iniuria ſuæ tantum gloriæ ſtudere: & nuper præter ius & fas ſacerdotium abſque populi ſuffragio fratri Aaroni dediſſe, & alias dignitates quaſi tyrannide arrepta pro libidine diſtribuere. Grauem hanc eſſe iniuriam, quòd ita latenter ſe in dominationẽ inſinuet, vt priuſquã ſentiri poſſit, populi libertas opprimatur. Qui enim principatu ſe dignum ſibi ſit conſcius, eum volente ac perſuaſo populo ſine vi ad tale faſtigiũ aſpirare. Qui verò bonis artibus eò peruenire deſperent, à vi quidem abſtinere ne bonitatis ac honeſtatis opinionem amittant, ſed technis malicioſis ad id conſequendum niti. Talium conatus in medium protractos puniri è republica eſſe, priuſquã è clancullariis inſidiatoribus aperti hoſtes euadant. Quam enim rationem Moyſem afferre poſſe, cur Aaroni potiſſimum & filiis ſacerdotium dederit. Si enim ex Leuitica tribu alicui honor is ex diuina voluntate deberetur, ſe merito fuiſſe præferendum, genere Moyſi parem, ætate atque opibus potiorem. quòd ſi antiquiſsimæ tribus ratio haberetur, optimo iure viris Rubelitidis tribus dignitatem eam deferendam, Dathamo, Abironi, & Phalao, diuitiis iuxta ac ætate inter contribules præminentibus. Hæc Cores, videri volens reipublicæ curam habere, reuera hoc tantum agens, vt concitato populo pontificatum inuaderet. Nec diu ſe intra vnam tribum hæ criminationes cõtinuerunt, verùm ſparſus paulatim rumor, dum quiſque auditis de ſuo aliquid addit, totis iam caſtris peruagabatur: breuíque eo res deuenit, vt ducenti quinquaginta è primatibus factionem Coræ ſequerentur, qui omnes operam dabant, vt ſacerdotium fratri Moyſis ademptum in illum transferretur. populus præterea tam concitatus erat, vt ad lapides conclamaretur: concurrebátq; incõdita multitudo in concionem, vbi ſtans ante Dei tabernaculum vociferabatur, tollendum tyrannum, & populum è ſeruitute eximendum, cui ſub religionis prætextu dura imperata imponerentur. Deum enim ſi ipſe eſſet ſacerdotis electo, aliquem dignum fuiſſe ad hunc honorem prouecturum, non eum qui multis eſſet merito poſthabendus: vel ſi Aaroni eum dare decreuiſſet, populi ſuffragio potius quàm fratris beneficio fuiſſe daturum. Moyſes autem qui Coræ calumnias non ignorabat, videns populum irritatum nequaquam expauit: ſed fretus conſcientia rei bene adminiſtratæ, & ſciens fratrem electione Dei peruenisſe ad ſacerdotium, non ſua gratia, prodiit in concionem: & quoniam non erat imperitus artium quibus vulgus tractandum eſt, ad Corem verſus elata voce: Mihi, inquit, Cores, vel tu, vel vnus quiuis ex iſtis, intenta in ducentos & quinquaginta viros manu, honore digni videmini: imò ne reliquam quidem concionem contemno, etiam ſi vobis diuitiis & cæteris dotibus non ſint conferendi. Nam nec Aaron ideo ſacerdotio potitur, quia ditior. Tu enim ampliores quàm vterque noſtrum, facultates poſsides. neque quia nobilior. Commune enim vniuerſis genus nobis Deus voluit, cuius eundem cunctis autorẽ dedit. neque

fraterno affectu motus quod aliis debebatur, fratri contuli. Nisi enim ius & fas præ oculis habuissem, nequaquam oblitus mei, dedissem alteri: cùm nemo sit mihi me ipso propinquior, & mihi nõ minus quàm illi bene velim. & alioqui qualis erat prudentiæ, me violati iuris reum facere, & huius facinoris præmium alteri cedere? Verùm & à mea probitate absit tale scelus, neque Deus sustinuisset aut se contemni, aut vos ignorare quid illi gratissimum facturi essetis. Ipse sacerdotem sibi elegit, ipse ab hoc crimine immunem me reddidit. Attamen licet non meo beneficio, sed diuina electione hunc honorem adeptus, non dubitat in medium depositum vestris suffragiis committere, nullam prærogatiuam postulans ex eo quòd hactenus eo sit legitimè functus, vt qui omni ambitione posita, malit vos sine seditione videre, tametsi vestris etiam calculis antè iam comprobatus. neque enim Dei voluntatem in hoc læsimus, quòd vestrum etiam assensum accedere voluimus. sed quod ille vltro detulit, salua pietate recusare non licuit: quemadmodum & illud æquum est, vt qui semel dedit, suum donũ ratum ac perpetuum efficiat. Quamobrẽ iudicabit denuo quem velit pro vobis sacra facere, & pietatis vestræ antistitem esse. Iniquissimum enim fuerit, Corem per ambitionem obstare, quo minus liberam electionem sui sacerdotis habeat. Nihil est igitur quod seditionibus turbemini, quantum ad hanc causam attinet. Cras mane cum sua quisque acerra & igne ac odoramentis adesto. Tu verò Cores cede Deo, & calculum eius expecta, neque maiorem quàm Deus habeat, autoritatem tibi arroga: sed tu quoque inter cæteros huius honoris competitores iudicandus adesto. nec video cur vel Aaron à petitione debeat excludi, eodem genere natus, & qui iam in hac functione irreprehensibile sui specimen dedit. vbi verò conueneritis, coram toto populo suffitum facitote, & cuius sacrificium acceptius Deo fuerit, cum mea quoque autoritate confirmabo, méque ab hac calumnia collatæ per priuatam gratiam in fratrem summæ dignitatis exoluam. His auditis turba & tumultuari simul, & male suspicari de Moyse destitit: & insuper cõsilium eius collaudauit tanquam è republica futurum: atque ita concio dimittitur.

Quomodo seditionis concitatoribus diuina vltione extinctis sacerdotium Aaroni & filijs est confirmatum. Cap. III.

*Num.*10 POSTERA verò die reditur in cõcionem vt sacro facto interessent diuino iudicio, per quod competitorum certamen erat dirimendum: erátque nonnihil tumultus, multitudine suspensa ad euentus expectationem, quibusdam Moysen in ordinem redigi cupientibus: qui verò prudentiores erant, seditionum finem exoptãtibus, timebant enim ne actum esset de republica si vlterius seditio procederet. multitudo quoque natura nouarum rerum cupida, & ad obloquendum magistratibus prona, omnibus rumoribus circunferebatur. Moyses autẽ missis ad Dathamum & Abironem viatoribus, iussit vt ad conductum venirent sacris interfuturi. postquam autẽ negauerunt se obtemperaturos, neque diutius passuros Moysi potentiã artibus malis quæsitã in populo augeri: his renũciatis assumptísq; aliquot præstantioribus non est dedignatus ad contumacẽ Dathami factionem venire, sequentibus se libenter quos iusserat. Tum Dathamus cum suis audito Moysen cum primatibus ad se aduentare, progressi cum liberis & vxoribus ante tabernacula, expectabant quidnam acturus esset. aderant etiam satellites qui arcerent eum si quid vi agere vellet. ille verò iam propior sublatis in cælum manibus, & elata voce vt à tota multitudine exaudiri posset, Domine, inquit, cæli & terræ ac maris, vt qui mihi testis es fide dignissimus, quòd quicquid hactenus feci, ex tua sententia feci, qui miseratus res Hebræorum perpetuus adiutor mihi fuisti, exaudi hanc orationem. tu enim scis omnia, ipsas etiam cogitationes hominum: quapropter non dedignaberis rei veritatem atq; istorũ ingratitudinem in medium proferre. Nosti sanè exactè & illa quæ natiuitatem meã præcesserunt, visa nimirum non audita: nunc in illis rebus testimonio tuo me subleua, quas isti cùm non ignorent, male suspicari tamen non verẽtur. Ego cùm vitam agerẽ quietã, id quod mea virtute & tua voluntate Raguelísque soceri

benefi

beneficio conſecutus eram,tamen relictis eius voluptatibus & commodis meipſum totum dedidi ærumnis pro iſto populo perferendis: & primũ pro libertate eorum, nunc verò pro ſalute promptiſsimè magnos labores ſuſcepi.Nunc ergo quoniam in ſuſpicionẽ veni hominibus, qui mea cura ac prouidentia tot mala incolumes euaſerunt,tu qui in igne illo ad montẽ Sina mihi apparuiſti, & tua voce ſpectaculóq; illorum prodigiorum me dignatus eſt, qui in Ægypto legatione tuo nomine fungi voluiſti,qui Ægyptiorũ opibus affiictis ſeruitutẽ eorum effugere conceſsiſti,& Pharaothis potentiã ſuccumbere mihi feciſti, qui ignaris viæ permare mediũ iter aperuiſti, cuius poſtea fluctibus Ægyptios inuoluiſti, qui inermes armis muniuiſti, qui ex vitioſis fontibus potabiles reddidiſti,& potum nobis inopia laborantibus è petra produxiſti, cibúmq; in terra non inuenientibus à mari attuliſti, è cælo deniq; nunquam antè auditum es largitus, qui legibus ac inſtitutis rem noſtram ornaſti, adeſto mihi Domine iudex omnium ac teſtis incorruptiſsimus, quòd neq; munera à quoquam Hebræorum fauorem meum contra iuſtitiã captante admiſi, neque pauperem bonam cauſam habentem propter aduerſarium diuitem perdere litem ſum paſſus, & nunc republica ſinceriſſime adminiſtrata in ſuſpicionem culpæ, à qua ſum alieniſſimus,venio,quaſi fratri ob priuatum affectum & non tua voluntate ſacerdotiũ tuum contulerim:oſtende quòd omnia tua prouidentia diſpenſantur, & nihil fortuitis caſibus,ſed tua volũtate ad effectum peruenit: & quòd res Hebræorum cordi tibi ſint, iuſta in Dathamum & Abironem animaduerſione declara, qui te ſtupidum faciunt meis impoſturis circumueniri iactantes. facies autem manifeſtam aduerſus inſanos gloriæ tuæ detractores vindictam,ſi non communi more intereant,ne quis nihil niſi humanum poſſos exiſtimet, ſed terra quam indigni calcant dehiſcens cum familiis & facultatibus eos abſorbeat.hoc modo & tua potentia omnibus apparebit,& exemplum poſteris ſtatuetur, ne quis ſecus quàm pium eſt de tua maieſtate ſentire audeat: & meum miniſterium ex tua ſententia eſſe comprobabitur.Quòd ſi vera ſunt crimina quæ in me congerunt,tum in meum caput diræ vertant,illis quos execratus ſum incolumibus. Atque ita exacta pœna à populi tui turbatoribus,reliquam multitudinem in pace,concordia,& mandatorum tuorum cuſtodia ſerua intactam & expertam ſupplicij ſceleratis hominibus debiti: quandoquidem alienum eſt à tua iuſtitia,illorum pœnas immeritam Iſraelitarum turbam dependere. Hæc cum lachrymis effato, terra horrendum repente contremuit, & vndante ſuperficie, non ſecus quàm pelagus vento fluctuans,vniuerſum populum terruit:immani mox ſonitu eliſo,quà ſeditioſi tendebant,ſolum ſubſidit,& eodem momento omnes ad vnum abſorbet: ſublatíſque in hunc modum profanis, hiatus ille ita rurſum clauditur, vt ne veſtigium quidem eius ſupereſſet. Hic finis ſeditioſæ factionis,illuſtre argumentum diuinæ prouidẽtiæ ſimul & potentiæ,fuítq; hic caſus eo miſerabilior, quòd adeò nemo ne propinquorum quidem aut cognatorum eos eſt miſeratus, vt totus quantus erat populus,anteactorum oblitus, lætis acclamationibus Dei ſententiam comprobaret, ac ne luctu quidem dignos, vt peſtem ac perniciem popularium exiſtimaret. Poſt Dathamum cum ſuis extinctum Moyſes pontificatus æmulos conuocat, Deo denuo commiſſurus electionem,vt ei ſit ratum ſacerdotium,cuius ſacrificium Deo gratiſſimum apparuerit. Itaque conueniunt ducenti quinquaginta viri ſummo in precio ſemper apud populares habiti, tum quòd à maioribus omni virtute præclaris oriundi eſſent, tum quòd ipſi nequaquam degenerarẽt: cúmque his procedunt & Aaron & Cores: deinde ſtante ante Dei tabernaculum adolebant acerris odoramenta quæ ſecum attulerant: cùm ſubito tantus ignis effulſit, quantum nec homines ipſi vnquam excitauerunt, nec in terris ſponte ardentibus, nec in ſyluis per æſtum auſtri flatu colliſis & attritis excitatum viderunt, ſed qualis diuinitus accendi poterat fulgentiſſimus ſimul ac flagrantiſsimus: cuius vi ac impetu ducenti illi & quinquaginta vnà cum Core ita ſunt abſumpti, vt ne cadauerum quidem reliquiæ comparerent: ſolus Aaron ſuperfuit illæſus, vt manifeſtum eſſet, diuinitus coortum hoc incendium. His ita abſumptis, Moyſes volens perpetuam eius ſupplicij memoriam ad poſteros tradi, vt & illis non ignoraretur, iuſsit Eleazarum

Aaronis

Aaronis filium acerras eorum affixas altari æreo consecrare, vt hoc monumento omnes terrerentur, qui cæleste numen humanis dolis putant circumueniri posse.

Quæ Hebræis in deserto per annos xxxviij. obuenerunt. *Cap. IIII.*

Num.17 POST tam euidens argumentum cùm iam satis constaret, non ambitu, aut fratris gratia, sed diuino iudicio sacerdotium ad Aaronẽ peruenisse, sine vlla controuersia posthac illud tenuit: nec tamen ob hoc diu cessatum est à seditione, imò penè grauior priore est insecuta. nam ex talibus causis ortum habuit, vt facile appareret longo tempore duraturam. Cùm enim semel animos hominum occupasset hæc persuasio, nihil sine Dei voluntate geri, arbitrabantur Deum in gratiam Moysis ista facere. huic igitur imputabant omnia, tanquam non peccatorum odio Deus sæuiret, sed à Moyse solicitatus: ægréq; ferebant quòd non solum impunè tot optimatum morte populum mulctasset, sed præmium etiam auferret confirmatum iam fratris pontificatum: quando quidem nemo posthac eum affectaturus erat, cum aliis id male cessisse videret. adhæc cognati extinctorum agebant apud populum, rogantes vt superbæ & nimiæ Moysis potestati modum aliquem statueret. facile enim hoc illi esse. Tum ille maturè sentiens excitari turbas, veritus ne qui rursum res nouas molirentur, vnde magnum aliquod malum accidere posset, concionem aduocari iubet. & auditis postulatis nihil respondens ne magis irritarentur, hoc tantum principibus tribuum mandauit, vt virgas afferrent tribuum nominibus inscriptas. eius enim fore sacerdotium, in cuius virga Deus signum ostenderit. quod vbi placuit, inscriptas attulerunt, cum alij, tum Aaron, inscriptam habens in sua Leuiticam. eas Moyses acceptas in Dei tabernaculum deposuit. sequenti verò die omnes protulit, quæ facile agnoscebantur, quòd essent & à principibus qui attulerant, & à cætero populo notatæ: videbántq; alias eadem specie manere, qua erant pridie cum eas Moyses acciperet, ex Aaronis verò ramos & germina esse exorta, & quod magis mirum amygdala matura, quòd virga ex hoc genus ligno cõstaret. hac nouitate spectaculi vulgus attonitũ, omissis odiis quibus tam Moysem quàm Aaronẽ prosequebatur, totũ in admirationẽ diuini iudicij versum, amplius Deo repugnare desiit, ratúmque Aaroni sacerdotiũ esse voluit: atque ita tertio Dei calculo confirmatus nemine posthac contradicente fuit pontifex, & Hebræorũ populus longis seditionibus agitatus hoc modo ad quietẽ tandẽ peruenit.

III

Num.18.35 *Leuit.14 18. & 26* Moyses autem posteaquã Leuiticam tribum diuino cultui dicatam, immunem à militia feciſſet, ne fortè in parandis ad vitã necessariis occupati, negligentius sacra tractarent, mandauit vt post armis ac Dei fauore quæsitam Chananæam ex oppidis eius quadragintaocto bona & pulchra Leuitis distribuerentur, cum agro mœnibus eorum contiguo duũm milium cubitorum, & insuper à toto populo decimas annui fructus exegit Leuitis simul ac sacerdotibus conferendas: atque hi posthac eius tribus solennes reditus fuere. Nunc dicendum quæ sint sacerdotum propria. ex quadragintaocto oppidis iussit vt Leuitæ concederent eis tredecim, & decimarum à populo quotannis acceptarum decimas penderent: præterea vt populus Deo primitias omnium fructuum è terra prouenientium offerret, & ex quadrupedibus quæ mactare fas est, primogenitum si masculum fuerit, sacrificandum sacerdotibus adducat, vt eo cum familia vescantur in vrbe sacra. pro eis verò quibus patria lex vesci vetat, dominus fœtus siclum cum dimidio dependat, pro homine verò primogenito quinque siclos. deberi eis etiam primitias tonsuræ ouium: & qui panes coquant liba aliquot eis præbere. Qui verò ex voto se consecrant, *Num. 6* Nazaræi dicti, capillum alentes, & vinum non gustantes, cum capillum consecrant victimas eorum sacerdotibus cedere. Item qui Corban seipsos nominant, hoc est Dei donum, si velint à ministerio ad quod se vltro obligauerunt dimitti, sacerdotibus pecuniam numerare, mulierem triginta siclos, virum quinquaginta. qui verò tantum pecuniæ non habuerint, hos sacerdotum arbitrio relinquendos. quin & si quis domi mactet ad priuatum epulum, non ob cultum diuinum, offerendum tamen sacerdotibus pecoris pectus & brachium dextrum. Tantum est quod sacerdotibus

dotibus Moyſes attribuit, prætérque quicquid pro peccatis populus offert, vt in proximè præcedente volumine diximus. Quicquid autem à populo ſacerdotum ordini contribuitur, ex eo tam vxores quàm filias & famulos etiam participes eſſe voluit, exceptis quæ pro peccatis offerũtur. hæc enim in fano ſoli ſacerdotio fungentes mares eodem die abſumunt. His ita poſt ſeditionem diſpoſitis caſtra mouit, & cum omnibus *Num.20.* copiis ad Idumeæ fines peruenit. legatis primum ad regem præmiſſis. petebat ab eo tantum liberum tranſitum, paratus ipſius arbitrio fidem dare, ſine cuiuſquam iniuria iter ſe facturum: præterea forum rerum venalium ſuis exhiberi poſcebat, perſoluturus etiam aquæ precium, ſi rex ita iuberet. ille verò legatis re infecta dimiſſis, negatóque tranſitu, armatus cum exercitu eſt obuiam profectus, prohibiturus Moyſem ſi vi viam aperire conaretur, at propheta conſulto prius oraculo, & Deo non permittẽte vt ipſe pugnæ principium faceret, retrorſum abduxit exercitum, per deſertum iter facturus. Eodem tempore ſorori eius Mariãmæ vltimus vitæ dies aduenit, quadrageſimo anno ex quo Ægyptum reliquerat, menſis Xantici luna prima: ſepultáque eſt publico ſumptu magnificè, ſuper quodam monte qui appellatur Sein: & poſt menſtruum luctum luſtrauit Moyſes populum hunc in modum: Iuuencam laboris & aratri expertem, co- *Num.19.* lore toto corpore rufam, paulum ante caſtra productam pontifex in loco puriſſimo mactauit, & ſanguinem ſepties digito aſperſit verſus Dei tabernaculum. deinde ſolida iuuenca ita vt procubuit cum pelle ac inteſtinis ardẽte, lignum cedrinum in medium ignem iniiciunt, ſimúlque hyſſopum & lanam cocco tinctam. huius cinerem vniuerſum vir purus ac caſtus collectum reponit in locum puriſſimum: & quotquot poſthac funeſti purificatione opus habebant, paulum huius cineris in fontanam immittentes, & hyſſopi ramulum intingentes, aſpergebant ſe die tertia & ſeptima: quo facto prò puris poſthac habebantur. & hunc luſtrandi morem etiam in terra belli ſorte quæſita ſeruari præcepit. Cæterum funeſto exercitu ita vt dixi luſtrato, per deſertum cum *Num.20.* eo pergens Arabiam petiit. Cúmque veniſſet in agrum vrbis Arabum primariæ, quæ olim Arce, nunc Petra nominatur, hoc loco montem excelſum, quo ager clauditur, Aaron conſcendit, prærnonitus à Moyſe, quòd eſſet moriturus: & in conſpectu totius exercitus, ſtans in loco accliui, exuitam pontificiam ſtolam Eleazaro filio tradidit, ad quem iure ætatis ſucceſſio pertinebat. atque ita ſpectante populo moritur, eodem ipſo anno quo ſororem amiſit, anno ætatis centeſimo vigeſimotertio. dies mortis eius incidit in primam lunam menſis qui Athenienſibus hecatombæon dicitur, Macedonibus Ious, Hebræis ſabba. Luxit eum populus diebus triginta, & luctu finito, Moy- *IIII.* ſis ductu peruenit ad fluuium qui nominatur Arnon. is ex Arabiæ montibus exortus, *Num. 21.* deſertum mediũ pererrans, in Aſphaltitẽ lacum influit, Moabitas ab Amoræis diſterminans. éſtque hæc regio frugifera, & fructus quantum ſatis eſt incolis ſuppeditat. ad eius regem Sehonem miſit legatos Moyſes, qui trãſitum per regnum peterent, fidem daturus, quòd ſine detrimento vel agrorum vel colonorum militem traduceret: ſed perſoluturum precium rerum venalium ex æquo & bono, etiam ſi potum aquæ ſine precio dare grauarentur. Sehon verò negato tranſitu, & armato ſuorum exercitu, vada Arnonis occupat, prohibiturus ſi Hebræi fluuium tranſire conarentur.

Quomodo Moyſes deuicit Sehonem & Ogem Amoræorum reges, deleuitque eorum copias.
Caput V.

MOYSES autem poſtquam intellexit Amoræos hoſtilem in ſe animum *Num.21.* gerere, haud ferendum cõtemptum ratus, & videns Hebræos genus hominum intractabile, ocio ſimul & egeſtate facile adduci poſſe vt priſtinos tumultus ac ſeditiones renouarent, occaſionem eis adimere volens, conſuluit Deum, an bello viam aperire permitteret. Deo verò annuente, & victoriam inſuper pollicente, magnopere hac ſpe animatus, militem quoque fiducia complet, clamitans adeſſe tẽpus quo pugnandi cupiditatem exſatiarent, auſpice Deo & quò ſponte iam propenderent autoritate ſua compellente. at illi permiſſa poteſtate læti, arma corripiunt, & eueſtigio inſtructa acie ad hoſtem properant. Amoræus cõtrà vt vidit aduentantes oblitus priſtinæ ferociæ, tum ipſe eſt territus, tum milites animos

quos ante viſum hoſtem præ ſe ferebant, præ timore demiſerunt. Itaque vix primo conflictu excepto terga vertunt, in ſola fuga ſpem ſalutis reponentes. confidebant enim munitis vrbibus, quæ tamen nihil prorſus eis profuerunt. Nam Hebræi vt primum animaduerterunt hoſtes cedere, acriter inſtiterunt, turbatiſque eorum ordinibus, in extremam formidinem illos coniecerunt. Iámq; totis campis ſparſi effuſo curſu alij alias vrbes petebant. nec alteri perſequendo fatigantur, imperfectam victoriam relinquere nolentes, ſed cùm eſſent funditores optimi, & eius pugnæ generis, quod omni telorum genere eminus geritur in primis periti, & expeditiores quàm vt armis grauarentur, aut pedibus fugatos aſſequebantur, aut glandibus & iaculis, ſi quos celeriores timor fecerat. Itaque magna ſtrages editur: & ſi qui effugerant, cum vulneribus & ſiti confligebantur. erat enim æſtas. Cúmque deſiderio potus ad fluuium agmine magno ferrentur, ab inſequentibus circumuenti eminus ſagittis ac iaculis ſunt confixi: & inter cæteros Sehon rex cecidit. Hebræi verò cæſos ſpoliabant, prædas agebant, magna rerum copia fruebantur, quòd fructus nondum ex agris collecti eſſent. & milites totam regionem percurrebant impunè diripiendo, captiuóſque abducendo. nemo enim reſiſtebat. robore eius regionis in pugna abſumpto. Talis clades Amoræis accidit, qui nec conſilio prudẽter, nec armis fortiter ſunt vſi. Hebræi verò terram eam occupauerunt, inter tres amnes inſulæ modo ſitam. Nam Arnonis ripæ meridionale eius latus terminant, Iobacchus verò ſeptẽtrionale, qui in Iordanem influens nomen amittit: Occidentalis tractus Iordane amne alluitur. In hoc rerum ſtatu exoritur Iſraelitis nouus hoſtis Oges Galadinæ & Gaulanitidis regionum rex, in auxilium Sehonis amici & ſocij veniens: cuius res quum iam perditas videret, nihilominus victoriam ſperans, virtutis ſuorum ac hoſtium periculum facere decreuit. Qua ſpe fruſtratus & ipſe in prælio perit, & exercitus ad vnum eſt deletus. Moyſes verò Iobaccho fluuio ſuperato, regnum Ogis ingreſſus vrbem vnam poſt aliam ſubuertebat, habitatores internecione vaſtans, qui omnes eius terræ homines diuitiis & agrorum fertilitate ſuperabant. Oges etiam vir heroica ſpecie corporis, ne viribus quidem ac virtute fuit inferior: cuius roboris & ſtaturæ argumentum exſtabat in expugnata regia vrbe Ammanitidis regionis, dicta Rabatha: lectus erat ferreus quatuor cubitorum latitudine, nouem longitudine. Huius viri caſum non ſolum præſens Hebræorum felicitas eſt inſecuta, ſed in futurum etiam maiorum ſucceſſuum illis cauſa eſt facta. Sexaginta enim oppida egregiè munita de eius ditione ceperunt, & ex præda tam priuatim quàm publicè ſunt locupletati. V. Poſt hæc Moyſes caſtra Iordanem verſus mouet, & campum magnum è regione Hierichuntis. ea eſt vrbs copioſa, palmis abundans, & balſamum ferens. Iámque in tantum creuerant Iſraelitarum animi, vt nihil magis quàm pugnas ac prælia cuperent: & Moyſes vtendum hac promptitudine ſuorum ratus victimis Deo pro gratiarum actione mactatis, epulóque exercitui dato, partem eius armatam ad Madianitarum regionem vaſtandam miſit, vrbéſque gentis eius expugnandas. cuius belli origo talem cauſam habuit.

De Balamo vate. *Caput VI.*

Num. 22. 23. 24.

BALACVS Moabitarum rex, habẽs veterem amicitiam & ſocietatem cum Madianitis, cùm res Iſraelitarum in tantum creſcere videret, cœpit etiam de ſuo regno eſſe ſolicitus. Neſciebat enim Deũ vetare, ne Hebræi quicquam vlterius præter Chananæam vſurpare appetant: atque ita non ſatis conſultè de rebus nouis cogitauit. & bello quidem aggredi elatos tot victoriarũ ſucceſſu non eſt auſus, obſtare tamen volens ne vlterius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam vltra Euphratem, nobilem in eis locis vatem, & ſibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam de ſuis honoratiſſimum quenque, rogantes vt veniret ad ſe, & diris imprecationibus Iſraelitas deuoueret. Vates legatis comiter exceptis, & hoſpitali menſæ adhibitis, conſuluit Deum, quæ ſit eius de Madianitarum poſtulatis ſententia. qui cùm vetaret illis obſequi, reuerſus ad eos, ait ſibi non deeſſe voluntatem illis gratificandi, ſed obſtare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam.

tam. nam exercitum illum quem ipſi execratum velint, eſſe Deo longè cariſſimum. deditque conſilium vt ob hanc cauſam ad Iſraelitas profecti, pacem cum illis quibuſcunque conditionibus facerent. his dictis legationem dimiſit. at Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente, eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum: qui cupiens hominibus obſequi, Deum conſulit. Deus verò offenſus iubet vt legatis aſſentiatur. is ratus Deum hæc ſeriò iubere, cum legatis proficiſcitur. inter eundum autem cum ventum eſſet in viam quandam anguſtam inter duas macerias ſitam, occurrit ei Angelus: quo animaduerſo aſina qua vehebatur declinans appreſſit eum ad alterum ſeptum, nihilq; mouebatur verberibus ſeſſoris preſſuram moleſtè ferentis: cúmque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem procumbens Deo ſic volente humana voce Balamum incuſat, quòd nunquam antehac læſus ſæuiret in ſe, nõ intelligens Deum prohibere quo minus quibus cuperet obſequatur. Hoc prodigioſo aſinæ ſermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non eſſet in culpa, ſed ipſe obſtaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum vates territus volebat retro abire: ſed Deus iuſſit eum pergere quò inſtituerat, modo ne quid aliter agat quàm diuinitus admoneretur. His mandatis perceptis ad Balacum peruenit: exceptúſque à rege honorificẽtiſſimè, voluit ad quendam montem deduci, vnde Hebræorum caſtra contemplari poſſet. Balacus verò ipſe cum regio comitatu deducit vatem in montem proximè imminentem, qui à caſtris ſtadia ſexaginta aberat. quibus conſideratis iubet regem ſeptem aras extruere, & totidem tauros ac arietes exhibere. Id vbi celeriter iuſſu regis eſt factum, mactat victimas, vt victoriam præſagire poſſet. deinde ſic fatur: Feciles vos quibus Deus largam bonorum præbet copiam, & prouidentiam ſuam perpetuam ducem & auxiliatricem annuit. quoniam nullum eſt hominum genus, cui nõ innocentia morum, virtutíſque ac probitatis ſtudio ſitis anteferendi, liberos præſtantiores etiam ſucceſſores habituri, quandoquidem Deus vos ſolos hominum complectitur, & vt omnium ſub ſole feliciſſimi ſitis proſpicit. quamobrem obtinebitis terram ad quam vos miſit, & poſteris veſtris in perpetuum poſſidendam relinquetis: & gloria veſtri nominis implebitur vniuerſa terra ſimul & mare, adeóque multiplicabitur gens veſtra, vt nulla non orbis regio veſtri ſanguinis homines admixtos ſit habitura. Beatus vos exercitus & admiratione digniſſimus, ex vno parente in tantum auctus. nunc vobis parum amplum pro dignitate ac numero domicilium Chananæa continget, ſed totum olim terrarum orbem habitationi veſtræ deſtinatum ſcitote, vt tam in inſulis quàm in cõtinente ſit vobis degendum præ multitudine ipſis cæli ſtellis numero æquiparanda. Cúmque tam innumeri futuri ſitis, nihilominus nihil vobis ad ſummam rerum copiam deeſſe patietur in pace, & in bello virtutem viris addet. inimicis noſtris in mentem veniat, vt hoſtes veſtri eſſe, & in vos arma ſumere velint. non enim reuertetur è tali prælio victor, qui lætitiam coniugibus ac liberis afferat. Tanta vobis fortitudo diuino fauore contigit, qui ſolus poteſt & quod ſupereſt detrahere, & quod deeſt addere. Talia vates fatidica voce canebat, extra ſe raptus, & numine totus correptus, rege indignè ferente, & pacta non ſeruare clamitante, licet magnis muneribus ab amicis conductum: veniſſe eum ad execrandum hoſtes, quos nunc mactos virtute ac pietate caneret. Ad quem vates: Putas, inquit, quoties fata ſunt aperienda, in nobis ſitum eſſe quid dicamus aut taceamus afflati diuino ſpiritu? ipſe voces quales vult profert & oracula, nobis nec ſcientibus nec cogitantibus. Equidem ſatis memini ad quid precibus Madianitarum ſim adductus, eáque cauſa veni vt voluntati tuæ morem gererem. Sed potentior eſt Deus quàm mea voluntas, qui contra Dei voluntatem ad gratiam hominum loqui propoſueram. quamprimum enim noſtrum pectus ſubintrat, nihil amplius noſtrum ibi remanet. ego certè nihil in horum laudem dicere in animo habui, nec quæ Deus eorum generi dare decreuit, commemorãda putaui: ſed numen illis propicium, quod gentis felicitati ſtudet ac gloriæ, pro deſtinatis hæc verba mihi ſubdidit. Nunc age, quando animus eſt tibi atque Madianitis rem gratam facere, quorum preces me non decet non admittere, alias aras erigamus & ſacra inſtauremus, ſi fortè Deum flectere poſſim, vt execrationibus hoc genus hominũ deuouere liceat. Cúmq; Balacus id fieri

permisisset, ac ne iterato quidem sacro potestatem deuouendi impetrauisset, collapsus in faciem pronus prædicebat quicquid euēturum esset regibus & ciuitatibus clarissimis, quarum quædam nondum conditæ videntur: quæ vero extant earum res terra marique gestæ ita prædictionibus respondērunt vsque ad nostram memoriam, vt facilis sit coniectura, reliquum etiam eius oraculi non vanum fuisse euentum aliquando comprobaturum. Balacus autem ægrè ferens expectationem frustratam, sine honore vatem ablegat. ille domum repetens, cùm iam Euphratem attigisset, accito Balaco & principibus Madianitarum, Balace, inquit, vósque Madianitæ, quandoquidem
Num.25. necesse est vt vel præter Dei voluntatem vobis obsequar, Hebræorum quidem genus nunquam est interiturum, nec bello, aut pestilentia famēve, aut alio casu delebitur. Deus enim curam habet eius gentis à malis seruandæ, nequando talis clades incidat qua vniuersi de medio tollantur. interdum tamen quædam vitari non poterūt, quibus ad tempus afflicti, mox magis quàm antè florebunt, castigatione tali ad sanitatem reuocati. quapropter si breuem victoriam de illis consequi quæritis, hoc consilio voti compotes efficiam. Filiarum formosissimas, quæ pulchritudine sua mentes eorū expugnare possint, quantū fieri potest cultas ac ornatas mittite, vt circum castra obuersentur, & iuuenibus cōplexus expetentibus faciles se præbeant: vbi verò cupidine captos viderint, subitò se propipiant. cúmque rogatæ fuerint vt maneant, non annuant, nisi persuasis, vt relictis patriis legibus & cultu Dei à quo illas acceperunt, Madianitarum & Moabitarum deos venerentur. sic enim Deum iratum sibi reddent. Post hæc monita abiit. Madianitis autem ita vt moniti fuerant filias mittentibus, Hebræorum iuuenes pulchritudine puellarum capiuntur: & in colloquium venientes rogant ne sibi voluptatem ex earum pulchritudine capere inuideant, néve cōsuetudinem eorum auersentur. Illæ libenter & verba iuuenum & complexus admittunt: iámque blanditiis illectos, & cupidine feruentes relinquere parāt. tum illi tristes mulierum discessu, precibus instant ne se relinquant, sed futuræ coniuges & omnium facultatum Dominæ apud illos maneant. hæc promissa iurciurando confirmabant Deum testem inuocando, & lachrymas fundendo, quo magis eas ad miserationem flecterent. tum illæ postquā omnino captos & consuetudine sua deuinctos animaduerterunt, sic respondent: Optimi iuuenes, non desunt nobis domi nec amplæ facultates, nec parentum ac domesticorum affectus: nequę inopia talium rerum huc ad vos venimus, aut formam corporis nundinaturæ preces vestras admisimus: sed persuasæ viros esse bonos hac hospitali gratia non dedignatæ quą vos opus habere videbamus, faciles nos vobis prębuimus. Nunc quandoquidem amare vos & abitionem nostram molestè ferre asseueratis, nec has quidem preces auersabimur. quare si beneuolentiæ coniugalis fidem dederitis, quæ sola nobis satisfacere potest, libenter vobiscum vt legitimæ nuptæ conuiciturę sumus. veremur enim ne libidine exsatiata, cum iniuria & contumelia nos retro ad parentes nostros ablegetis: cui nostræ solicitudini veniam vos dare æquum postulamus. Illis verò quolibet modo fidem daturos se pollicentibus, & nihil præ amore nimio recusantibus: quandoquidem, inquiunt, ita vobis videtur, & mores habetis ab omnibus aliis diuersissimos, vt cibis etiam propriis vestro more vtamini, nec potum cum aliis communē sustineatis, necesse est si vultis nobiscum vitam degere, deos nostros colatis: neq; enim alio argumento persuadebitis amorem istum vos non fingere, nisi eosdem nobiscum deos adoretis. Nec absurdum fuerit aut vitio vertendum, si terræ in quam veniistis peculiares deos colere malitis: præsertim cùm nostri per omnes regiones honorentur, vestrum nemo præter vos cultu dignetur aut ceremoniis. Aut igitur cæterorum more vobis est viuendum, aut alius orbis quærendus, vbi soli iuxta vestra instituta vitam agatis. At illi cupidine cæci dicta earum comprobāt, & quò trahebantur sequentes à religione patrum desciscunt: & plures deos credere inducti, sacra illis eius gentis ritu faciunt: cibis quoque indifferenter vtebantur, & in mulierum gratiam nihil non contra legem faciebant: vt iam tota castra iuuenum impietas inuaderet, & seditio priore peior glisceret, & auita religio in extremum periculum deduceretur. iuuentus enim gustatis semel peregrinis moribus inexplebiliter in eos ferebatur: & si qui nobilitate à maioribus accepta præcellebant, vnà cum reliqua turba cor

ba corrumpebantur. Zambrias etiam Simeonidis tribus princeps ducta Choſbi Madianitide, Vri filia gentis eius dynaſtæ, iuſſus ab vxore,& contemptis in eius gratiam Moyſis placitis, alieno ritu ſacrificabat, & alienigena coniuge non diſſimulanter ſe oblectabat. In hoc rerum ſtatu Moyſes veritus ne grauius aliquid ſequeretur,aduocata concione, neminem quidem nominatim accuſauit, nolens in deſperationem adducere eos qui tantiſper dum latere ſe putant, ad ſanitatem reduci poterant:ſed dicebat rem indignam,nec ipſis nec maioribus eorum decoram,quòd voluptatem pluris, quàm Deum & religionem facerent. Expedire illis vt dum tempus eſt reſipiſcant, & non legum cõtemptu, ſed compeſcendis prauis cupiditatibus fortes viros declarent. abſurdum præterea dicebat,quòd cum in deſerto modeſtè vixiſſent,nunc in bona regione ita baccharentur:& quæ per inopiam quæſiuerant,nunc per affluentiam perditum irent. Talibus dictis conabatur iuuentutem corrigere, & ad ſaniorem mentem reducere. Tum Zambrias inſurgẽs: Tu,inquit,Moyſes tuis legibus vtere, quibus iam longo vſu robur addidiſti: quod ni feciſſes, ſæpe iam pœnas dediſſes, & tuo malo non eſſe Hebræis imponendũ didiciſſes. me certe nunquam ad tua tyrannica iuſſa obſtrictum habebis. neque enim aliud hactenus, quàm ſub legis ac religionis prætextu nobis ſeruitutem, tibi principatum malitioſis artibus adſtruis, voluptatem nobis ac vitæ licentiam adimens,quæ liberorum ſunt,& ſub nullius imperio degentium. hoc enim vel Ægyptiaca ſeruitute fuerit grauius,in quemuis tuis legibus pro tuo libitu animaduertere:cum ipſe multo dignior ſis qui puniaris, quandoquidem abrogatis quæ omnium cõſenſus approbat, plus tua quàm cæterorum mortalium placita valere poſtulas. ego quæ nunc facio, quia bene facta iudico, ne fateri quidem in hoc cœtu grauabor, mulierculam alienigenam me duxiſſe. audis à meipſo mea facta, vt ab ingenuo. neque enim latere cupio. Sacra etiam diis facio præter cõſuetum,quia id æquum cenſeo,ex multis mihi veritatem quærere,& non ſicut ſub tyrannide viuere, de vnius tantum fiducia pendẽtem. nemo mihi rem gratam fecerit, qui in rebus meis meipſo plus arbitrij habere voluerit. Hæc Zambria pro ſe & quibuſdam ſui ſimilibus afferente,populus quietus expectabat quónam audacia hæc eſſet euaſura, maxime quòd videret legiſlatorem amplius nolle contendere,ne hominem inſolentem iritatiorem redderet. verebatur enim ne plures talis in loquendo impudentiæ imitatores facti,turbas in populo excitarent. Atque ita tum concio diſſoluitur, ac fortaſſe vlterius malum hoc ſerpſiſſet, ni Zambrias maturè ſublatus eſſet talem ob cauſam. Phinees tum aliis rebus,tum patris dignitate,iuuẽtutis faciles princeps,Eleazari pontificis filius, & Moyſem magnum patruum habens, ægerrimè tulit Zambriæ contumaciam: cuius impunitate ne legum contemptus creſceret, vindicare in flagitioſos decreuit, non ignarus quòd exempla primatum in vtramuis partem plurimum valeãt. Cúmque tanto eſſet animi & corporis robore, vt non temerè aliquid arduum aggrederetur, quod non etiam perficeret,ad Zambriæ tentorium vadit,& eodem ictu ipſum vnà cum Choſbi transfigit. quo exemplo iuuentus ad pulcherrimam virtutis æmulationem accenſa, certatim in eiuſdem criminis reos facit impetum, & bonam illorum partem ferro conficiunt, reliquos inſecuta peſtis ſuſtulit, per iram numinis inflicta, & ne illis quidem pepercit, qui cum iure cognationis talem ſuorum petulantiam cohibere deberent, aut diſſimulare aut accendere etiam maluerunt: nec prius deſtitit, quàm quatuordecim millia virorum deſiderarentur. Hanc ob rem Moyſes in Madianitas concitus, ad gentem internecione delendam exercitum miſit, de qua expeditione mox narrabimus, poſtquam quod omiſſum antè non oportuit, dixerimus. Balamum illum, qui à Madianitis accitus ad execrandos Hebræos, quo minus hoc facere à Deo eſt prohibitus,nihilo ſecius tamen tale hoſtibus conſilium dedit, quo effectum eſt, vt quibuſdam infectis praua opinione, penè totius populi religio ſit corrupta: hunc inquam Balamum tanto honore dignatus eſt Propheta, vt oracula eius ſuis literis inſeruerit:cúmque nihil vetaret quin ea pro ſuis ederet,nec vllo teſte id factum eius coargui poſſet,maluit eum debita apud poſteros memoria non fraudare. Sed hæc quiſque vt libuerit ita conſideret. Moyſes autem vt dicere cœperam,in Madianitas miſit exercitum duodecim millium, ſingulis tribubus mille militibus imperatis: eiſque copiis *Num.31.*

Phineem præfecit, cuius opera leges vindicatas, & de Zambria violatore earum pœnas exactas paulo antè memorauimus.

Hebræorum de Madianitis victoria, & Amoritis regio quomodo à Moyſe duabus cum dimidiata tribubus conceſſa. Cap. VII.

MADIANITÆ verò intellecto hoſtiũ aduentu, & quòd iam non longè abeſſent, & ipſi copias in vnum contrahunt, & quà in regionem ſuam irrupturos putabant, munito pro tempore aditu, præſto erant, impetus eorum pro viribus propulſaturi. Sed mox primo cõgreſſu tanta multitudo Madianitarum eſt cæſa, vt numerus cadauerũ iniri non poſſet, ne regibus quidem ſeruatis. Hi fuere Ochus, Sures, Robeas, Vbes, & quintus Recemus, à quo deductum nomen primaria vrbs Arabum & hodie retinet, Receme dicta, quam Græci Petram vocare malunt. Fuſis hoſtibus, Hebræi regionem ſunt populati, prædas abigendo, & incolas vnà cum mulieribus interimendo, ſolis parcentes virginibus: hoc enim Phinees à Moyſe mandatum acceperat. qui reducto incolumi ac illæſo exercitu, prædam quoq; memorabilem retulit, boum quinquaginta duo millia, & inſuper ſexaginta ſeptem: aſinorum ſexaginta millia, vaſorum aureorum & argenteorum magnum numerum, quibus in domeſtica ſupellectile vtebantur. Etenim pro opibus lautiore victu delectabantur. Abductæ ſunt etiam virgines circiter triginta duo millia. Moyſes autem partitus prædam, quinquageſimam eius partẽ Eleazaro dedit & ſacerdotibus, & Leuitis alterius quinquageſimam: reliquum verò populo diſtribuit. quo factum eſt vt deinde ſuauiter viuerent, opibus virtute quæſitis, otium quoque ad fruendum nacti. Moyſes autem iam admodum ſenex Ieſum deſignauit, qui ſibi in Prophetæ & ducis (ſi opus foret) muniis ſuccederet, Deo ita iubente vt hunc principatus ſucceſſorem faceret. Erat enim totius diuini atq; humani iuris peritiſſimus, Moyſe præceptore doctus. Per idem tempus duæ tribus, Gadæ & Rubeli, & dimidia Manaſſitis, numero pecudum & aliis rebus abundantes, de communi conſilio rogant Moyſem, vt ſibi extra ſortem traderet Amoritidem terram, quæ non multo antè bello capta fuerat. eſſe enim paſcuis vberem. Ille verò ſuſpicatus eos prælia cõtra Chananæos metu detrectare, & curam pecudum ignauiæ prætexere, conuitio viros excipit, meticuloſos ſimulatores dictitans. Velle eos in otio luxúque terram communi marte quæſitam poſſidere, & nolle arma cum cætero exercitu ferentes, terram vltra Iordanem à Deo promiſſam capere, deuictis gentibus quas ille pro hoſtibus haberi iuſſerat. Qui videntes eum iratum, ne meritò iraſci videretur, reſpondent ſe neque per ignauiam pericula, neque per deſidiam labores fugere, ſed hoc tantum agere, vt præda in locis commodis relicta, expeditiores ad certamina fierent: paratóſque ſe aiebant, ſi oppida ad tutelam liberorum & coniugum ac facultatum ipſo dante acciperent, reliquum exercitum armatos quocunque ducerentur ſequi, & communibus militare auſpiciis. Tum Moyſes comprobata eorum voluntate, aduocatóque Eleazaro pontifice & Ieſu, cæteriſque magiſtratibus, concedit illis Amoritidem hac conditione, vt ſimul cum cognato populo aduerſus communem hoſtem bellum gerant, donec omnia ex ſententia confecta fuerint, atque hoc pacto accepto quod petierunt, & extructis munitis oppidis, liberos & vxores atque impedimenta in illis deponunt. Moyſes quoque in eadem regione decem vrbes condidit, in illum quadraginta octo numerum computandas, in quarum tribus aſyla ſanciuit, illis tantum profutura, qui cæde non ſponte commiſſa eò confugiſſent. ſtatuítque talibus exilij tempus, tantiſper dum pontifex viueret ſub quo cædes accidit. poſt cuius obitum redire in patriam permiſit. Exilij verò tempore licere cuiuis è cognatis interempti homicidam impunè occidere, duntaxat extra vrbem refugij deprehenſum: ídque ius ſolis cognatis eſſe voluit, aliis non item. Cæterùm oppida refugij fuerunt hæc: ad fines Arabiæ Boſora, in Galadena regione Arimanum, in Batanea de Gaulademan. & poſt captam Chananæam totidem ex Leuiticis oppidis iuſſu Moyſis deſtinata ſunt, vt hoc genus exulibus refugium & habitationem præberent. Eodem tẽpore cùm defunctus eſſet quidam è primatibus

Num. 27. *Deut.* 3. *Num.* 23. *Num.* 35. *Deut.* 4. 19. *Ioſ.* 20.

matibus Manaſſitidis tribus nomine Salpades, liberis deterioris tantũ ſexus relictis, tribules eius viri inſignes Moyſem conſulunt, an filiarũ eius in diuiſione & ſortitione agrorum ratio haberi debeat. Is reſpondit, ſi in domum tribulis nuptum darentur, ſortem dotalem fore: ſin mallent in aliam tribum elocari, ſortem in ſua tribu relinquerent. atque hac occaſione inſtituit, vt cuique tribui ſuæ ſortes perpetuò manerent. *Nu. 27. 36*

Quúmq; iam de quadrageſimo migrationis anno triginta tantum dies ſupereſſent, aduocata concione ad Iordanem eo loco vbi nunc oppidum Abila viſitur, agrum habens palmetis conſitum, vbi populum omnem præſto vidit, in hunc modum verba fecit. VI *Deut. 4*

Moyſis leges, & quomodo ex hominibus eſt ſublatus. *Cap. VIII.*

VIRI commilitones, & longi laboris ſocij, quoniam Deus ita vult, & ætas cxx. annorum exacta poſtulat, vt ex hac vita diſcedam, & rebus vltra Iordanẽ gerendis intereſſe me Deo nõ eſt viſum, æquum duxi, vt quantum ad veſtram felicitatem attinet, ne nunc quidem officio deſim: ſed pro gratia mihi data prouideam, vt pro commonſtrata ad eam via, ſempiterna apud vos memoria dignus habear. Age igitur, vbi prius in quo tam veſtra quàm poſterorum beatitudo conſiſtat indicauerimus, & hoc pietatis erga vos noſtræ perpetuum monumentum reliquerimus, libentes ex hac vita decedamus. Fidem enim, ſat ſcio, mereor, vel quòd antehac veſtris commodis indeſinenter ſeruiens nunquam vos fefelli, vel quòd anima prope exitum conſtituta in omni virtute hac veritate ſeipſa melior redditur. Filij Iſraelis, vna omnibus hominibus felicitatis eſt cauſa Deus propitius: quam ſolus dignis dare, & peccãtibus in ſe auferre potis eſt. cui ſi vos tales præſtiteritis, quales ipſe poſtulat, qualésve ego ex ipſis ſententia inſtituo, nunquam non macti virtute, æmulandíque omnibus eritis: ſed & quæ iam contigerunt bona erunt perpetua, & quod deeſt breui conſequemini. Tantum voluntati diuinæ obſequimini, & mandatis eius parete: & neq; legibus per me latis alias præponite, neque in religione per contemptum quicquam nouate. Quod ſi feceritis, bello præſtantiſsimi inter omnes gentes, & omnibus hoſtibus inſuperabiles eritis. nam auxiliante Deo minæ omnes facile contemnuntur. Cæterum virtutis præmia magna per omnem vitam ſunt propoſita, & ipſa ſibi primum eſt ac potiſsimum præmium: deinde per hanc cætera bona facile parantur: qua inter vos inuicem vtentes & vitam beatam ducetis, & gloriam tum apud exteros tum apud poſteros immortalem conſequemini. Hæc vobis ſunt ſperanda, ſi leges monitu Dei me perferente ſcriptas nec ipſi violetis, nec alios violare patiamini, & harum intellectum ac vſum nunquam non meditemini. Ego verò commodis veſtris lætus diſcedo, vóſq; pietatis ac prudentiæ legibus, & virtuti ducum ac magiſtratuum commẽdo, qui incolumitatis ac felicitatis veſtræ poſthac curam ſunt habituri. Deus autem ſub cuius ductu hactenus egiſtis, & cuius fauori debetis quicquid vtilitatis ex me percepiſtis, non deſinet vobis proſpicere, ſed quàm diu ipſum & pietatẽ colueritis, tam diu ſub eius præſidio tuti permanebitis. Nec deerunt qui vobis optima monita ſuggerant, quibus parentes beati eritis, nimirum pontifex Eleazarus & Ieſus, & ſenatus ac primates tribuum, quibus cauete vos difficiles prębeatis, ſcientes quòd qui bene parere nouit, etiam bene imperaturus eſt vbi ad poteſtatem peruenerit: néve in hoc libertatem ſitam exiſtimetis, ſi mãdatis principum obmurmuraueritis. nam hactenus in contumacia contra benefactores libertatẽ reponebatis: à quo vitio ſi vos in poſterum ſeruaueritis, res veſtras in meliore ſtatu videbitis. Abſit autem vt ita in hos exaſperemini, quemadmodum aliquoties in me incanduiſtis. meminiſtis enim quòd ſæpius à vobis de ſalute periclitatus ſum quàm ab hoſtibus. quod non exprobrandi cauſa dico: nolim enim vos hac commemoratione in exitu vitæ contriſtatos relinquere, qui etiam tunc æquo animo vos tuli: ſed vt admoniti in poſterum ſapiatis, id quod in veſtram etiam rem futurum eſt. & ne in præpoſitos cõtumelioſi ſitis elati opum affluentia, quibus traiecto Iordane & occupata Chananæa potiemini. alioqui ſi per has inſolentiores facti in contumaciã & virtutis *Deut. 7. 11*

tutis cõtemptum prolabamini, Deum fautorem nequaquam eſtis habituri, quem ſi veſtro merito inimicum vobis reddideritis, & terram virtute partam oppreſsi ab hoſtibus per ſummam ignominiam amittetis, & per totum quàm late patet orbem diſperſi ſeruitute veſtra terras ac maria replebitis. quò ſi ventum fuerit, iam fruſtra pœnitebit patrias leges non ſeruaſſe. quare quo minus periculi ſit, ne illas violetis, poſt victoriam neminem hoſtium ſupereſſe patimini: ídque rebus veſtris conducibilius exiſtimate, ne cum illis viuẽtes ad ſimilia ſtudia prolapſi patriam inſtitutionem corrumpatis. Præterea lucos & aras & templa quotquot habent ad vnum tolli iubeo, ferróq; & flammis ita deleri, vt etiam memoria eorum omnis aboleatur. Sic enim bona veſtra tutius conſeruabitis. Verum ne per ignorantiam meliorum natura veſtra in deterius deprauetur, Deo iubente & leges conſcripſi, & formam adminiſtrationis rerum tam publicarum quàm priuatarũ, à quibus ſi nuſquam diſcedatis, mortalium omnium feliciſsimi eritis. Hæc loquutus tradit eis codicem, leges ſcriptas & inſtituta bene viuendi continentem. Illi verò ſoluebantur in lacrymas, & iam tum deſiderio ducis mœrebant: memoréſq; quanta pericula pertuliſſet, quámq; alacriter ſalutem ipſorum procurauiſſet: & de futuro ſoliciti, quòd non eſſent talem principem habituri, ac ne Deum quidem æque propitium Moyſe non amplius deprecatore: tum pœnitentes eorum quæ in deſerto per furorem contra illum commiſerant, grauiſsime dolebant: ita vt totus populus lacrymans nullam cõſolationem admitteret. Moyſes verò ſolabatur eos, & iubẽs à lacrymis deſiſtere, ad leges accipiendas hortabatur. atque ita tum concio eſt diſſoluta. Nunc priuſquam ad reliqua tranſitum faciam, operæprecium duxi, leges talis latoris maieſtate ac virtute dignàs hîc inſerere, quo lector cognoſcat, qualia ſint noſtra iam inde à priſcis ſeculis inſtituta. Extant autem omnia quæ ille vir ſcripſit, vt nihil ornatus cauſa liceat affingere: ſeriem tantum nouauimus, & leges quas ille ſparſim vt quamque à Deo retulerat, ſcripſit, nos generatim in ſuos ordines digeſsimus: qua de re lector admonendus erat, ne ſi quis fortè ex contribulibus in hæc noſtra inciderit, calumniam temere ſtruat, quaſi parum ſincere ſcripta Moſaica tractantibus. Enumerabo autem eas potiſsimum leges quæ ad publicam inſtitutionem, ritúſq; gentiles pertinent: quæ verò ad priuatam conſuetudinem aut contractus vel cum exteris vel cum noſtratibus ſpectant, in eum commentarium diſtulimus, quem de moribus & ſacrorũ cauſis Deo fauente ſcribere eſt animus. Poſtquam acquiſita Chananæa terra, vrbibúſque cõditis, victoriæ fructus ſecuri carpere cœperitis, hæc mandata obſeruãdo rem Deo gratam facietis, & partam felicitatem conſtabilietis. Vrbs ſacra ſit vna in regione Chananæa, in loco illuſtri & fertili, quam Deus per oraculum elegerit: & templum in ea ſit vnum, & altare vnum ex lapidibus non politis, ſed collectitiis conſtructum, qui inducti tectorio, decoram & mundã, ſpeciem præ ſe ferant: aſcenſúſq; ſit ad illud non per gradus, ſed terra leniter per accliue aggeſta: in alia verò vrbe nec altare ſit
Leuit.4 vllum, neq; templum. Deus enim vnus eſt, & Hebræorum genus vnum. Qui con-
Deut.16 uitium Deo fecerit, lapidatus per diem pendeat, deinde ignominioſe & obſcure ſepeliatur. In ſacram vrbem & templum ter in anno conuentus fiat Hebræorũ ex vniuerſa eorum ditione, vt Deo pro acceptis beneficiis gratias agant, & in futurum precibus eum demereantur, & per conuerſationes ac conuiuia mutuam beneuolentiam alant. Expedit enim vt inter ſe noſcantur, quibus idem eſt genus, quíque eiſdẽ ſtudiis delectantur. Id verò ex huiuſmodi congreſsibus facile contingit, dum aſpectus & colloquia pertinaciter in animis hærent: ſicut contrà qui nunquam conueniunt, eos alieniſsimos à ſe inuicem eſſe oportet. Sint præterea decimæ fructuum
Deut.18 ſeorſum ab illis quæ ſacerdotibus ac Leuitis debentur, quibus in patria venditis, pecunia inde redacta in ſacra vrbe inſumatur in ſacrificia & conuiuia. Æquum enim eſt ex prouentu terræ à Deo datæ in ipſius honorem hilariter agere. Ex mercede meretricis non eſt ſacrificandum. neq; enim quicquam Deum delectat cum iniuria coniunctum: neque maior eſt turpitudo, quàm quæ corporibus infertur. Similiter ſi
Exod. 21 quis mercedẽ pro admiſſura canis venatici aut paſtoralis acceperit, nec inde quidẽ Deo ſacrificare eſt licitum. Diis alienis nemo male loquatur. Fana externa nõ ſunt

ſpolianda,

ſpolianda, neque ſacra donaria tollenda. Nemo veſte è lino & lana contexta vtatur, eſt enim ſolorum ſacerdotum. Septimo quoque anno, quando per Scenopegiæ feſta apud Sanctam vrbem ſacrorum cauſa conuenitur, pontifex à ſublimi ſuggeſto, vnde à tota multitudine exaudiri poſsit, legem pro concione legat: & neque mulieres neque pueri ab auſcultãdo arceantur, imò ne mancipiã quidem. Nam bonum eſt vt inſcriptam in animis nunquam delendam memoria retineant. ſic enim minus peccabunt, non ignari quid ſit in lege decretum. Leges etiam vim maiorem obtinebunt in delinquentium conſcientiis, dum ſua placita minis interpoſitis in auditorum animas infigunt: ita vt nunquam non legis voluntas intus obuerſetur, & quantas pœnas contemptus eius incurrat. Pueri etiam ante omnia leges ediſcant, qua diſciplina nec honeſtior eſt alia, nec ad felicitatem conducibilior. Bis quotidie, ineunte die, & cùm itur cubitum, commemoranda ſummi Dei beneficia, quæ liberatis ex Ægypto præſtitit. æquum enim eſt gratias agere quæ pro acceptis rependuntur, & in futurum tempus fauorem conciliant. Inſcribenda ſunt etiam foribus præcipua, & in brachiis oſtentanda. & quæ potentiam eius ac beneficentiam indicant, circumferenda ſunt inſcripta in capite & brachio, vt vndiquaque conſpicua ſit Dei erga populum ſuum benignitas. Oppidatim præſint ſeptem viri probatæ virtutis, & iuſtitiæ cultores. Singulis magiſtratibus attribuantur duo miniſtri de tribu Leuitica. Quibus iudicandi ſors obtigit in ſuis ciuitatibus ſummo in honore habeantur, vt præſentibus illis nec conuiciari liceat, nec aſperius agere. Sic enim futurum eſt, vt aſſueti homines reuereri, ad pietatem quoque aſſuefiant, & tanto longius à contemptu numinis abſint. Iudicibus quicquid viſum fuerit, illorum ſententia valere debet, niſi conſtet pecuniis eſſe corruptos, aut manifeſtè coargui poſsint non rectè decreuiſſe. Oportet enim ſine lucri & dignitatis reſpectu iudicare, & iuſtitiam omnibus aliis rebus anteponere. Hæc enim iniuria in Dei contumeliam recidit, quaſi verò is infirmior ſit habendus, quàm illi quorum potentiæ metu præter ius fertur calculus. nam Dei potentia eſt iuſtitia. Ergo qui in magnatum gratiam præuaricatur, potentiores illos quàm Deum facit. Quòd ſi iudices neſciant de negotio ad ſe delato pronunciare, ſicut interdum accidit, in ſanctam vrbem integram cauſam relegent: tum verò pontifex & propheta vnà cum ſenatu quod viſum fuerit decernant. Vni teſti fides non habeatur, ſed tribus, aut vt minimum duobus, quorum teſtimonium vita ante acta faciat veriſimile. Mulieribus autem teſtimoniũ deponere non liceat, propter leuitatem ac temeritatem eius generis. Neque ſeruum hominem teſtem eſſe liceat, propter animos degeneres. probabile enim eſt aut lucri cauſa aut præ metu non verum teſtimonium depoſituros. Quòd ſi cui falſo teſti creditũ fuerit, iſq; poſtea falſi coarguatur, ei pœnæ ſit obnoxius, quam reus daturus erat, ſi grauante hoc teſtimonio condemnatus fuiſſet. Homicidio in aliquo agro commiſſo, ſi autor nuſquam compareat, neque ſuſpicio ſit à quopiã per odium occiſum hominem, inquiſitio fiat ſumma cura propoſitis indici prẽmiis. quòd ſi nullus exiſtat index, magiſtratus oppidorum vicinorũ agro in quo cædes eſt facta, & ſenatus conuenientes, metiantur à loco in quo iacet cadauer: & quod fuerit proximũ oppidum, eius oppidani emptam iuuencam & adductam in teſqua nec ſementi nec plantationi idonea neruis ceruicis abſciſsis cædant, & ablutis manibus ſupra caput iuuencæ ſacerdotes & Leuitæ ac ſenatus illius oppidi, puras ſe manus ab ea cæde habere proclament, eámq; nec feciſſe ſe, nec, dum fieret interfuiſſe. inuocéntq; Deum vt propitius factus nũquã poſthac in ea regione tale malũ accidere permittat. Optimum quidẽ eſt optimatum regimen, & in ſic adminiſtrata republica viuere, nec eſt cur aliã eius ſpeciem concupiſcatis: ſed præſtat vt hac contenti in legũ & veſtra ipſorum poteſtate ſitis. Satis enim eſt, Deum habere præſidem. Attamen ſi regis vos cupido cœperit, nemo ſit niſi veſtri generis & ſanguinis, & cui iuſtitia ſit cordi cum cæteris virtutibus. Is quiſquis fuerit, plus legibus & Deo quàm ſuæ ſapiẽtiæ tribuat, nihilq; prẽter pontificis ac ſenatus ſententiã faciat: nec multas alat vxores, aut pecuniis equiſve plurimis gaudeat: quarũ rerum copia facile cõtemptor legũ poſſet euadere. & ſi talibus ſtudiis plus æquo fuerit deditus, obſtandũ eſt ne potẽtior fiat quàm

Deut.

Deut.6

Deut.19

Deut. 21

Deut.17

Deut.19 rebus veſtris expedit. Terminos terræ mouere non eſt fas, nec propriæ, nec alienę, dummodo pacatæ: ſed religioſe cauendum, vt tanquam Dei calculus in æternum fixus maneat: quòd hæc præcipua cauſa ſit bellorum & ſedionum, ſi auaritia certis terminis non circumſcribatur. Facile enim legum præſcripta tranſilit, qui terminis *Leuit.25* cupiditatem ſuam cohiberi non patitur. Qui terram plantauerit, ſi plantæ ante quartum annum fructum protulerint, nec Deo primitias inde offerre oportet, nec in propriũ vſum conuertere. Intempeſtiuus enim eſt talis fructus. quicquid autem præmaturè à natura extorquetur, eius vſus nec Deo conuenit, nec Domino. quarto verò anno colligat quicquid iam tempeſtiuum, & in ſanctam vrbẽ deferat, & cum reliqui prouentus decimis in conuiuiis cum amicis conſumat, & cum pupillis ac viduis. quinto demum anno arbitratu ſuo fructus colligat. Agrum vitibus conſitum ne ſemines. ſufficit enim quòd hanc plantam nutriat, nec opus eſt vt & aratro vexetur. Bubus aranda eſt terra, nec aliud animal cum eis ſubiugandum, ſed eiuſdẽ ſemper generis ſub idẽ iugum agenda. Semina quoque debent eſſe pura & impermixta, nec duûm ſimul aut trium generũ ſunt ſeminanda. obhorret enim natura cõmunionem diſſimilium. Neque diuerſi generis iumentorum coitus ſunt admittendi. verendum enim ne hoc exemplo & ad homines contemptus generis ſui perueniat, vt ſolent à minimis principiis res in peius proficere. Cauendum eſt autem magnopere, ne quid eiuſmodi permittatur, ex cuius imitatione mores publici deprauari poſſint. quapropter ne leuia quidẽ leges diſſimulant, dum officio ſuo nuſquã deeſſe cu- *Deut.24* piunt. Metentes & demeſſa colligentes ne ſpicilegium faciãt, quin & de manipulis nonnihil egenis relinquãt, vt hæc tanquam à fortuna obiecta in vſum ſuũ cõuertant & alimoniã. De vindemia quoque racemuli relinquantur pauperibus: ſimiliter de oliuetorũ fructu nonnihil, vt ſit egenis quod colligant, quãdoquidẽ de ſuo non poſſunt. non enim tantũ ex negligentiori collectione decedit, quantũ accedit è paupertum gratia. Deus etiã ad enutriẽdos fructus terram alacriorẽ faciet, ſi non quiſq; ſuis *Deut.25* tantum cõmodis prouideat, ſed inopum quoq; rationẽ habeat. Nec bubus in area triturantibus os obligandum eſt. non enim æquum eſt vetare laboris ſocios quo minus & fructuum ſint participes. Nec à pomis maturis viatores ſunt arcendi, ſed ſinendi vt tanquã propriis ſe ſatient: & ſiue indigenæ ſint, ſiue exteri, libenter illis ad eſum exhibenda ſunt. auferre verò ſecum non liceat. Neque vindemiantes vetent obuios deguſtare ex his quæ ad torcular deferunt: iniquum enim fuerit de bonis à Deo conceſsis inuidere tantillum cõcupiſcentibus, præſertim quum id anni tempus ſit fertiliſsimũ, & iuxta Dei ordinationẽ non diu duraturum. & ſi quis præ pudore cunctetur attingere, vt ſumant hortentur, Iſraelitas quidem vt ſocios, & quibus propter cognationẽ liceat hoc facere: aduenas verò hoſpitalibus his munuſculis dignentur, quæ ipſis Deus pro tempore præbuit. Non enim debet exiſtimari detrimentum, quod liberali animo ſumendũ hominibus permittitur: quia non in hoc Deus abundantiã bonarũ rerum largitur, vt his ſoli fruamur, ſed vt de noſtro alios etiam honoremus: volens hoc modo ſingularem erga Iſraelitas fauorẽ ac liberalitatẽ ſuam gentibus innoteſcere, dum id quod ipſis ſupereſt, benignè cum illis cõmunicant. Qui verò contrà fecerit, plagas vna minus quadraginta publica ſcutica accipiẽs illiberalẽ hãc pœnã ſuſtineat, eo quòd cum eſſet ingenuus, lucro ſeruiens ipſe ſuam dignitatẽ læſerit. Rectum enim eſt vt cum ipſi multa in Ægypto & deſerto ſitis perpeſsi, aliorum miſerias non negligatis: & Dei benignitate amplas facultates conſecuti, ex his nonnihil per compaſsionem egenis decidatis. Vltra duas decimas quas quotannis pendere iam iuſsi, alteram Leuitis, alteram in ſacras epulas, tertia tertio quoq; anno *Deut.26* eſt conferenda, quæ in egenas viduas & pupillos diſtribuatur. E fructibus primos prouentus in templum deferant, & pro accepta terra quæ eos tulit Deo gratis actis, & ſacrificiis iuxta legẽ ritè peractis, primitias ſacerdotibus offerant. Hæc omnia vbi quis perfecerit, & vtraſque decimas tum quæ Leuitis debentur, tum quæ epulis attulerit, iter ingreſſurus cõſiſtat è regione tẽpli, ante omnia Deo gratias agat, quòd ab Ægyptiorũ graui ſeruitute liberatis terrã vberem & amplam fruendã dederit: teſtatúſq; decimas ſe iuxta Moyſis legẽ ſoluiſſe, precetur Deum, vt tum ſibi priuatim, tum

Hebræis

Hebræis publice propitius & quæ bona hactenus dedit, conſeruet, & pro ſua potentia ac benignitate augere etiã dignetur. Vbi ætas maturuerit, vxores ducant virgines ingenuas ex honeſtis parentibus prognatas. qui autẽ non ducit virginem, ne ſibi cõiungat alteri maritatã, néve priorẽ eius virum contriſtet. Ancillas ne ducant ingenui, ne adamatas quidẽ, decet enim cupiditatibus imperare, & ad retinẽdã dignitatem id magnopere conducit. Neq; meretrici ſit ius nuptiarum, cuius propter iniuriam ſuo corpori factam, nuptiale ſacrum Deus non admittit. atq; hæc ita obſeruari valde intereſt, ad hoc vt proles naſcatur ingenua, & ad ſtudium virtutis erecta, ſi non è turpi aut illiberali matrimonio ſint prognati. Si quis aliquã pro virgine deſponſam poſtea talem non inuenerit, in ius vocatã accuſet, afferátq; argumenta quæ habet: puellæ verò cauſam agat pater, aut frater, aut qui poſt hos genere videtur proximus. Et ſi quidẽ puella fuerit abſoluta, degat in accuſatoris coniugio, íſque nullum poſthac dimittẽdi eam ius habeat, niſi talẽ ipſi cauſam præbuerit, quæ cõtradictionẽ non recipiat. cæterũ temeritatis & petulantiæ qua inſontẽ detulit, pœnas luat quadraginta vna minus plagis acceptis, & quinquaginta ſiclos puellæ patri multæ nomine numerare cogatur. Quòd ſi vitiata fuiſſe coarguatur, ſi quidẽ plebeia fuerit, eo quòd parum ſolicitè pudicitiã vſq; ad nuptiarũ tempus ſeruauerit, lapidibus obruatur. quòd ſi ex ſacerdotibus prognata fuerit, viuens exuratur. Si quis duarum vxorũ maritus propter amorẽ, aut formã, aut aliam quãuis cauſam, alteri plus beneuolentiæ honoríſq; detulerit, alteri verò minus: ſi filius dilectæ iunior quàm ille ex altera natus, propterea quòd ſua mater in maiore gratia patris fuiſſet, poſtulet ius primogenituræ, vt duplicẽ facultatum paternarum partẽ iuxta meas leges auferat, non permittatur. iniquum enim eſt eum qui ſit natu grãdior propter matrẽ negligentius à patre habitã ſuo priuilegio fraudari. Qui virgini alteri deſponſatæ ſtuprum obtulerit, ſi quidẽ perſuaſæ vt ſe præberet, ſimul cum ea capitalis eſto. fontes enim ſunt ambo: hic quia puellæ perſuaſit vt liberali coniugio rem turpiſſimã anteponeret: hæc verò quia lucro aut voluptati ſuccubuit. quòd ſi ſolitariã alicubi nactus, vi oppreſſerit, ſolus det ſupplicium. Qui virginẽ nondum deſponſatã conſtuprauerit, ipſe ducat. quòd ſi pater puellæ nolit hanc ei nuptum tradere, quinquaginta ſiclos iniuriæ preciũ numeret. Qui à coniuge quacunq; de cauſa, vt ſæpe hominibus vſu venit, diſiungi poſtulat, ſcripto ei ſecuritatẽ faciat, quòd eã nolit amplius repetere. ſic enim habebit poteſtatem alterius coniugis quærendi: alioqui diuortium non permittitur. Quòd ſi & alterum offenderit, aut poſt eius mortẽ prior reducere eam voluerit, non licet vt ad eum redeat. Si cuius maritus nondũ ſuſceptis liberis defunctus fuerit, frater mariti eam ducito: & filium ex ea natũ defuncti nomine vocatũ, ſortis hæredẽ nutrito. nã hoc è republica erit, dum nec familiæ deficiunt, & poſſeſſiones apud cognatos remanent, mulieri quoque leuior fit calamitas, cum prioris mariti cõiunctiſſimo victuræ. quòd ſi frater nolit eam ducere, mulier ſenatũ accedens teſtetur, quòd volentem eam in familia manere, & ex ipſo liberos gignere, cum iniuria defuncti repulerit. Rogante verò ſenatu cauſam, ſiue magnã ſiue paruam afferat, huc tandẽ res euadet: vxor fratris ſoluto viri illius calceo, & cõſputa eius facie, merito hæc illũ pati dicet, qui fratris defuncti memoriæ iniuriã fecerit. atq; ita ille quidẽ è curia diſcedet, in omnẽ vitã notatus ignominia: mulier verò cui vult nubito. Si quis vel virginẽ vel maritatã captiuã abduxerit, eíq; legitime coniungi voluerit, non antè ius eſto cubile eius tangere, quàm raſo capite ſumptóq; lugubri habitu cognatos & amicos in bello amiſſos deplorauerit, vt ita mœrore ſatiata tum demum ad nuptiale cõuiuiũ veniat. Bonũ enim & iuſtũ eſt, vt qui mulierẽ ex qua liberos gignat accipit, morẽ gerat eius affectibus, & non ſuæ tantũ voluptati indulgens, illius deſideria negligat. Elapſis autẽ luctus triginta diebus, tot enim ſapienti ad deplorãdos caros ſufficiunt, tunc nuptiis dare operã liceat. Quòd ſi ſatiata cõcupiſcentia pro coniuge eam habere dedignatus fuerit, nec pro ſerua quidẽ eam tractare ius habeat: ſed quocũq; mulier abire maluerit, liberã hoc faciendi poteſtatẽ habeat. Quicunq; è iunioribus parentes ſuos contempſerint, & debitũ honorem præ pudore aut contumacia reddere eis neglexerint, & inſuper cõtumaces ac propterui in eos fuerint, hos primũ verbis parentes moneant

Deut. 24

Deut. 21

Deut. 22

Deut. 25

Deut. 21

Deut. 21

moneant. nam hos natura fecit idoneos iudices. dicántq; nõ voluptatis cáusa in matrimonium se cõuenisse, neq; vt collatis in cõmune facultatibus opulentiores fierẽt: sed vt liberos acquirerent, qui se in senectute nutriant, & necessaria sibi suppeditẽt. Acceptos autẽ à Deo cum gratiarũ actione ac gaudio, summa cura educauisse, nulli rei parcentes quæ ad eorũ salutem & institutionẽ pertinere visa sit. nũc quoq; quando iuuẽtutis erratis ignoscendũ est, satis sit quòd officij hactenus oblitus es. proinde resipisce & cogita, quòd etiã Deus læsis parentibus offenditur, qui & ipse humani parens est generis, & ad se pertinere iniuriã existimat, quæ infertur hominibus cũ quibus illi cõmunis est appellatio. quin & lex talibus pœnam inclementer infligit, cuius absit vt tu facias periculum. His verbis si arrogantia iuuenũ emendata fuerit, per insciitiam cõmissis debetur venia. hoc enim & ad legislatoris clementiæ laudem, & ad parentũ felicitatem pertinet, si nec filiũ nec filiam legibus dare pœnas videãt. quòd si hi sermones & præcepta nihil profecerint, sed contumacibus in parẽtes ausis pergat leges sibi infestas reddere, ab ipsis extra vrbẽ sequẽte turba productus obruatur lapidibus, & per totum diem omnibus ad spectandũ propositus, nocte demum sepeliatur. Similiter & qui quomodocunq; legibus dãnati dant supplicium. Quin & hostes sepeliantur, nec mortuus quisquã expers terræ iaceat, vltrà quàm iustum est, pœnas exsoluens. Mutuum dare ad vsurã Hebræorum nemini liceat, neq; cibum neque potum. nõ enim iustum est reditus captare ex fortunis tribulium, sed præstat opẽ ferre illorum necessitatibus, & ad lucrũ imputare eorum gratiarum actionẽ, & Dei retributionẽ, quæ huiusmodi beneficentiã solet consequi. Qui verò acceperint mutuò siue pecuniã, siue fructum aliquẽ aridum aut liquidum, vbi Deo fauente ex sententia fruges ipsorum prouenerint, alacres restituant eis qui mutuauerunt, quasi sua reponẽtes, & vsuri denuò si opus fuerit. Quòd si nõ pudeat eos nõ reddere, nõ sunt è domibus auferẽda pignora, nisi iussu iudicũ. & pignus foris est expectandũ. is vero qui afferre debet, nihil cõtradicat ei qui cum legũ auxilio ad se venit: & si quidem nõ inops fuerit, qui oppignerauerit, retineatur pignus, donec reddatur mutuũ. sin autẽ pauper, restituat id creditor priusquam sol occidat, maximè si vestimentum pignus fuerit: vt habeat iturus cubitum. quandoquidẽ Deus à natura erga pauperes est misericors. Molam & instrumentũ quod ad hanc pertinet nõ esto ius pignus capere: ne carentibus his si desit cibũ parandi facultas, ob inopiã grauius aliquid accidat. Plagium qui cõmiserit, mulctator capite: qui verò aurũ aut argentũ subtraxerit, duplum restitutio. Qui in furto deprehensum, aut parietẽ perfodientem occiderit, impune esto. Pecudem qui furatus fuerit, quadruplo mulctator, excepto boue. pro hoc enim quincuplũ numerandũ est. Qui vero mulctã soluere non valet, in seruitutem vindicetur. Qui tribuli in seruitutẽ est venditus, sexennio seruiat, septimo anno manumittatur. Quòd si in herili domo prolẽ è conserua susceperit, & propter suos affectus seruire maluerit, anno iubileo, is est quinquagesimus, liber esto, vnà cũ filiis & vxore. Si quis aurũ aut argentũ in via inuenerit, quærat eum qui perdidit, per præconẽ indicato loco in quo inuenit: reddátq; sciens non esse bonũ ex alieno dãno lucrũ facere. Sic & de pecudibus, in quas errãtes in deserto inciderit, si ignoretur Dominus, statim apud se reseruet, Deũ testatus quòd aliena vsurpare nõ cupiat. Iumentũ per tempestatẽ in luto hærens præterire non licet, sed subleuandũ est non secus quàm propriũ. Viam ignoranti cõmonstrare oportet, nõ per ludibriũ risum captando alienas vtilitates impedire. Absenti & surdo nemo male loquitor. Percussus in rixa absq; ferro, confestim vindicetur: idẽ patiente eo qui percussit, quod fecit. quòd si domũ relatus cõplures dies ægrotauerit, deinde moriatur, qui percussit à cæde insons esto. sin autẽ reualuerit, & multa in ęgritudine insumpserit, percusso quicquid interim dũ decubuit impẽsum est dissoluat, prætérq; mercedẽ medici. Qui mulierẽ vterũ gerentẽ calce percusserit, si quidẽ mulier abortiat, pecunia mulctetur à iudicibus, quòd corrupto fœtu populũ vno ciue diminuerit: & aliã præterea pecuniã det marito mulieris. quòd si illa moriatur, & ipse det pœnas capite: quãdo quidẽ vitã pro vita reponi iustũ est. Venenũ neq; letale, neq; alias noxiũ quisquã Israëlitarũ penes se habeat: quod si habere deprehẽsus sit, morte mulctetur, & patiatur id quod fa-

Deut. 23

Deut. 24

Deut. 22

cturus

cturus erat illis aduerſus quos venenum parauerat. Qui excæcauerit quenquam, ſimilia patiatur, priuatus quo priuauit aliũ, niſi is malit pecuniam accipere. nam ipſi lex permittit arbitriũ æſtimandi ſuum caſum, ſi nolit haberi ſeuerior. Bouem cornupetam Dominus iugulet. quòd ſi in area quenquam percuſſum interfecerit, ipſe quidem obruatur ſaxis, indignus qui vel in cibũ veniat. quòd ſi & dominus coarguatur nouiſſe ingenium eius, nec tamen cauiſſe, & ipſe morte mulctetur, vt qui à boue necato mortis cauſa fuerit. Quod ſi ſeruũ aut ancillam bos interfecerit, ipſe quidem lapidetur, dominus autẽ eius triginta ſiclos necati hero perſoluat. Quòd ſi bos à boue alio ita percuſſus mortuus fuerit, vendãtur tam mortuus quàm qui percuſſit, & preciũ vtriuſque inter ſe domini partiantur. Qui puteũ aut lacum fodiunt, diligenter curent, vt iniectis tabulis operiãtur, non vt aquatio non ſit libera, ſed vt abſit periculum ne quid incidat. quòd ſi in talem foſſam nõ clauſam pecus alicuius illapſum moriatur, pretium eius domino reſtitui debet. tecta quoq; circumſepienda ſunt obicibus, qui non facilè prolabi ſinant ac decidere. Depoſitum tanquã rem ſacrã qui accepit, diligenter cuſtodiat, & nemo eius cõmiſſorem fraudare ſuſtineat, neq; vir, neq; mulier, etiam ſi nemine coarguente ingentẽ auri vim lucrifacturus ſit. in vniuerſum enim danda eſt opera vt ſua cuiq; conſcientia ſana ſit, & huic teſti approbari ſatis eſt quicquid laudẽ meretur apud homines. Præcipuus autẽ Dei reſpectus habendus eſt, quẽ nemo malus vnquam poteſt fallere, quòd ſi abſq; dolo malo cui commiſſum eſt id perdiderit, accedẽs ad ſeptẽ illos iudices, iureiurando Deũ teſtem faciat, quòd nihil ſua voluntate aut malitia ſit perditũ, nec vſum ſe parte depoſiti, atq; ita abſolutus abeat. quòd ſi vel minima commiſſorum parte vſus poſt perdiderit, ad redibendũ quod accepit, in ſolidum condemnetur. Idem ius eſto de mercedibus quę parantur labore corporis. Cauendum ne quis virum pauperẽ mercede ſua defraudet, memor quòd is vice agri & facultatum hoc à Deo ſortitus ſit. proinde non procraſtinanda ſolutio, ſed eadẽ die reddendum, cùm conſtet Deum nolle vt operarius laboris ſui fructu careat. Liberi ob parentum iniquitatem puniẽdi non ſunt, nimirũ propter ſuam virtutem digniores miſeratione, quòd è talibus nati ſint, quàm odio propter illorũ vicia. Neq; patribus peccata filiorũ ſunt imputanda, qui contẽpta parentũ diſciplina multa ſibi permittunt facere. Spadones abominare & auerſare, qui virilitate & genitura ſe ipſi priuauerunt, quam nobis Deus ad incrementum & multiplicationem addidit. Procul arcendum eſt hoc genus, quod non modò poſteritatẽ quãtum in ſe eſt, ſed multo ante propriã innocentiam ac puritatem perdidit. Satis enim conſtat, quòd effœminato primum animo etiam corpora habent muliebria. ſimiliter abhorrere oportet quicquid inter portenta ducitur.

Deut. 24.

Ibidem.

Ibidem.

Caſtrare nec hominem licet, nec vllum aliud animal.

Hæ pacis leges & inſtituta ſunto, & Deus propitius inconcuſſam eam & imperturbatam conſeruabit. abſit autẽ vt vllum tempus veniat quod hæc innouet & in cõtrariam formam transferat. Quoniam autem neceſſe eſt homines vel ſpõte vel inuitos in turbelas ac pericula incidere, age etiam de his pauca præcipiamus, vt ſcientes quid opus facto ſit, cum vſus erit in promptu habeatis ſalutaria conſilia, nec ſitis hac parte imparati in ipſo tẽporis articulo. Faxitq; Deus vt terrã quam vobis pro labore veſtro ac virtute dedit, in pace & trãquillitate colẽtes poſſideatis, nec hoſtibus incursantibus, nec domeſtica ſeditione turbante, quæ abrogatis patrũ legibus & inſtitutis, in contrariam diſciplinam vos inducat: vtq; in perpetua legum à Deo comprobaturũ obſeruatione permaneatis. Bella verò vel vobis vel veſtris poſteris gerẽda, extra fines Deus auertat.

Cæterum cum bellum inſtabit, caduceatores primũ ad deſtinatos hoſtes ſunt mittendi. decet enim ante arma verbis ad eos vti, docendo quòd quamuis & copiæ vobis adſint numeroſæ, & equi, & arma, & ſuper omnia Deus auxiliator propicius, mauultis tamen nõ cogi ad bellũ, neq; ex rebus illorũ direptis ingrata lucra quærere. Et ſi quidẽ quod æquum eſt perſuaderi ſibi patiantur, præſtat pacem inuiolatam ſeruare: quòd ſi plus ſuis viribus tribuentes ius in armis reponant, exercitum contra eos educite, imperium Deo committentes, creato vno aliquo forti viro qui vicarius illi ſit, & quaſi proimperator, multorum enim imperium non modo moram affert rebus ſtrenuè gerendis, ſed non rarò plus nocet quàm prodeſt. Delectus autem habendus eſt virorum

Deut. 20.

tantum robore tam animi quàm corporis præſtantium: ignaui verò minimè admiſcendi, ne dum res armis geritur, in fugam auerſi hoſtium conditionem potiorem faciant. Immunes autē ſint à militia, qui ædificata noua domo nondū integrum annum illa ſunt vſi: tum qui plantata vinea nondū ex ea fructus perceperunt: & præter hos qui deſponſata vxore nondū eam domū duxerunt: ne harum rerum deſiderio ſibi parcentes, & ſeruantes ſe relictis voluptatibus, in gratiam vxorū parum fortiter rem gerant.

Caſtris autem poſitis cauete ne quid aſperè ac crudeliter faciatis: & oppugnaturi vrbem ſi deſit materies ad machinarū fabricam, nè deglabretis terram frugiferas arbores excidendo: ſed parcite, non ignorātes in vſum hominū iſta creata, & ſi vox eis daretur expoſtulatura vobiſcū, quod cùm ipſa belli cauſa non fuerint, iniuſtè affligantur, mutatura domicilium ſi liceat, & aliò migratura. Victores in prælio facti eos qui in aduerſa acie ſtaterunt cædite, cęteros tributarios futuros ſeruate, excepta Chananæorum gente. Hi enim cū totis familiis ſunt delendi. Cauete autem, maxime in bello, vt neq; mulier habitu virili vtatur, neque vir ſtola muliebri. Hæc ſunt inſtituta quæ Moyſes reliquit. Leges verò antè quadrageſimo anno cōſcriptas tradidit. de quibus in aliis cōmentariis dicemus. Sequentibus deinceps diebus, nam cōtinenter conciones aduocabat, fauſtis eos precationibus Deo cōmendauit, ſicut cōtrà diris imprecationibus eos deuouit, qui neglectis legibus aduerſus earū præſcriptum agerēt. deinde carmen hexametrū eis recitauit, quod ſcriptum reliquit in ſacro volumine, continens prædictionē futurorum, iuxta quam omnia facta ſunt, atq; fiunt, euentis nuſquam non congruentibus. Hæc volumina & arcā ſacerdotibus tradidit, in qua decem illa præcepta in duabus tabulis ſcripta repoſuerat, & præter ea tabernaculum. populo etiā mandauit, vt occupata terra & fixis ſedibus, nō obliuiſceretur iniuriæ ab Amalecitis acceptæ: ſed expeditione in eos ſuſcepta pœnas repoſceret pro dānis in deſerto ſibi illatis. Capta autem Chananæa, & plebe eius vt par eſt deleta, aram erigere iuſſit ad ſolem Orientem obuerſam, nō procul à Sicimis vrbe inter duos montes, dextrū Garizeum, ſiniſtrum Gibalem: diuiſāſq; copias in ſenas tribus ſuper duobus montibus conſiſtere, & vnà cum illis Leuitas ac ſacerdotes. & primū illos in Garizeo precari omnia fauſta leges Dei & religionē ſeruantibus, & Moyſis conſtitutiones non violantibus, alteros verò acclamationibus hoc approbare: & rurſum his precātibus illos acclamare. deinde pari modo tranſgreſſoribus execrationes inferre, ſuccinētes ſibi inuicem, ab alteris dicta comprobātes. & tam fauſtas ominationes quam deuotiones in literas retulit, vt in perpetuum cuiuis eas diſcere liceat: quæ tandē huic aræ inſcriptæ ſunt ex vtroq; latere, quà populus iuſſus eſt ſtare, & holocautomata offerre, & poſt eam diem nūquam alias victimas imponere: neq; enim fas eſſe. Hæc ſunt quæ Moyſes præcepit, & quæ Hebræorum gens indefinenter obſeruat. Poſtridie populo cum vxoribus & liberis in concionem collecto, ne mancipiis quidem excluſis, iureiurando eos ad legum cuſtodiam adſtrinxit: vtq; Dei voluntatē diligenter expēdentes, neq; cognationis gratiam, neq; periculorum metum, neq; vllam aliam cauſam tanti facerent, vt eam potiorē legibus ducentes, ab earum præſcriptis diſcederent: ſed ſiue conſanguineorū vnus aliquis, ſiue vrbs quępiā, circa eas turbare aliquid, aut ſtatum earum labefactare conetur, priuatim & publicè illis periclitantibus auxiliū ferrent. quam ſi viciſſent, à fundamentis vt deſertricem reuellerent, & ne ſolum quidem ipſius ſi fieri poſſit ſupereſſe paterentur. ſin verò id efficere non valerent, nec pœnas meritas exigere, ſaltem teſtarentur ſe impietati alienæ non conſentire. hæc populus in foro iureiurando firmauit. Poſt hæc docebat eos quomodo ſacrificia Deo gratiora fierent: & quomodo expeditiones ſuſcipiendæ, captato ſigno ex lapillis de quibus iam diximus. Sed & Ieſus ſuperſtite etiā tum & præſente Moyſe vaticinatus eſt quicquid pro ſalute populi geſturus erat, vel foris bello adminiſtrando, vel domi ferēdis legibus: & ad viuendi rationem recens inſtitutam eos præparans, diuino monitu ſe præſagire aiebat, quòd ſi patriam religionem violarent, clades non effugerent. nā & regionem ipſorum armis exterorum opplēdam, & vrbes diruēdas, & tęplum incendēdum, & ipſos ſub haſta victoris venundandos, ſeruituróſque gentibus quæ afflictorum nulla miſeratione tangerētur: ac tum demum ſeram atq; inutilem erratorum pœnitentiam acturos. Deum tamen ipſorum condit

Deut.22.

Deut.30.

31. 32. 33. 34.

Deut.27. 28

Deut.29.

conditorem, & vrbes ſuis ciuibus & templum populo redditurum. Hæc autem fore, vt non ſemel tantũ amittant, ſed ſæpius. Deinde Moyſes exhortatus Ieſum vt in Chananæos exercitum duceret, affuturúmque cœptis eius Deũ pollicitus, & populo omnia fauſta ominatus: Quoniã, inquit, ad patres noſtros abeo, & Deus hanc mihi diem abitus præfiniuit, gratias illi viuens adhuc & vobis præſentibus ago prõ cura ac prouidentia quam de rebus veſtris hactenus habuit, non ſolum depellendis aduerſis, ſed commodis etiam largiter exhibendis: & quia laborem meũ ac ſolicitudinem dum veſtrum ſtatũ in meliorem fortunã reducere conor, propicius ſemper adiuuit: imò verò ipſe & exorſus eſt rem & abſoluit, me miniſtro vſus & vicario in obeundis quæ ad veſtram felicitatem pertinere viſa ſunt. Quapropter æquũ eſt, vt priuſquam decedam, eius potentiæ, qui & in poſterum vobis non deerit, dignas laudes rependam, méque hoc debito exoluam, veſtræq; memoriæ commendem, quòd hunc ſolum colere & venerari conuenit: & leges eius habere in precio, vt quæ omnibus reliquis donis iam acceptis, aut in poſterum à propicio conferendis, longè ſint anteponendæ. Grauis enim aduerſarius eſt vel homo legiſlator, ſi conſtitutionibus ſuis autoritatem adimi ſentiat. Dei verò indignationem abſit vt experiamini, quæ legibus ipſius contemptis excitari poſſet. Hæc poſtrema verba Moyſe loquente, & ſingulis tribubus ſua fata aperiente, vniuerſa multitudo in lachrymas erupuit, vt & mulieres plangentes dolorem ob futuram ipſius mortem conceptum declararent, quin & pueri præ mœroris impotentia plorantes præ ſe ferebant, quòd tanta eſſet viri virtus ac magnificentia, vt ne illam quidem ætatem latere poſſet. Itaque certamen quoddam erat inter minores & grandiores, vtros maior haberet mœſtitia. alteri enim intelligẽtes quali orbarẽtur antiſtite, futuram ſuam conditionem lamentabantur. alteri hoc ipſum lugebant, quòd priuſquam eius virtutem ſatis deguſtaſſent, iam carendum eo, ſéque deſtituendos videbant. Quantus autem fuerit populi ploratus & querimoniæ, coniecturam capere licet ex eo quòd tum prophetæ accidit. Quamuis enim perſuaſiſſimũ ſemper habuit, non eſſe inſtante morte dolendum, vt quæ præter Dei voluntatem ac naturæ leges non veniat, viſo tamen affectu populi, à lachrymis temperare non valuit: dum verò eò proficiſcitur, vbi diſparuturus erat, omnes cum fletu ſequebãtur. Tum Moyſes his qui longius aberant manu mota ſignificauit vt conſiſterent: propiores autem rogabat, ne exceſſum ſuum lachrymabilem facere pergerent, cũm fletu proſequendo. Illi verò & hanc extremam gratiam ei referendam exiſtimantes, vt quẽadmodum cupiebat ſeorſum ſecederet, continuerunt ſe inter ſe lachrymantes. Solus autem ſenatus eum deduxit, & pontifex Eleazarus, & imperator Ieſus. Vt verò in monte Abari vocato conſtitit, qui celſus è regione Hierichuntis attollitur, & conſcendentibus latè Chananææ terræ proſpectum exhibet, ſenatum dimiſit. Cúmque poſt mutuos complexus Eleazaro ac Ieſu vltimum vale diceret, inter loquendum repentina nube circundatus in vallem quandam eſt ablatus. In ſacris autem voluminibus ſcripſit ſe mortuum, veritus ne propter excellentem eius virtutem à Deo raptum prædicarent. Vitæ eius tempus vniuerſum centum viginti annorum fuit, cuius tertiam partem in imperio exegit, vno menſe minus. Mortuúſque eſt vltimo anni menſe, die prima menſis qui à Macedonibus Dyſtrus dicitur, à noſtris verò Adar: vir omnium quotquot vnquam fuere prudentiſſimus, & qui conſilia bona optime noſſet exequi: adhæc eloquentia & in tractando populo gratia & dexteritate incomparabilis: affectus quoque ita ſemper in poteſtate habuit, vt omnino illis carere videretur, & nomina tantum eorum ex his quæ in aliis hominibus conſpiceret, cognita habere. Imperator idem cum primis bonus, vates verò qualis nemo alius, vt omnia eius verba vim oraculorum obtinerent. Quapropter triginta diebus eum luxit populus, cui nunquam quicquam triſtius accidit, quàm tunc prophetæ mors. nec in præſens tantummodo ſui deſiderium reliquit, ſed maximam apud omnes exiſtimationem quotquot ſcripta eius euoluere contigit, dum eius virtutem ex illis æſtimant. Atque hæc ſunt quæ de Moyſis exitu dicenda habuimus.

Deut. 31

Deu. 33. 34

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER QVINTVS.

Quomodo Ieſus Hebræorum imperator debellatis ac cæſis Chananæis terram eorum ſorte diuiſit tribubus. Caput I.

POST Moyſem, quemadmodum dixi, ex hominibus ſublatum, officiúmque memoriæ viri exhibitum, ſedato luctu, Ieſus iubet copias ad expeditionem inſtrui: mittítque exploratores in Hierichuntem, quo mentem eorum & vires cognoſceret: caſtra deinde mouet maturè Iordanem traiectutus. mox conuocatis Rubelidis & Gadidis tribuum principibus, atq; etiam Manaſſetidis: nam & huic tribui dimidiatæ Amoræam habitare permiſſum erat, quæ fuit Chananææ pars ſeptima: reuocauit eis in mẽtem quid Moyſi fuiſſent polliciti: rogauítq; vt in eius gratiam qui ne vltimo quidem vitæ tempore proſpicere eis defatigatus eſt, & propter communem vtilitatem, alacriter præſtarent quæ promiſerant. illis verò imperata haud grauatim faciẽtibus armatis quinquaginta milibus, ab Abila ad Iordanem ſexaginta ſtadia caſtra promouit: quæ poſtquã metatus eſt, commodùm ſpeculatores aderant, omnibus apud Chananæos exploratis. ignoti enim à principio, totã illorum vrbem per ocium conſiderauerunt, & mœnia qua parte magis aut minus erant munita, & portarum quænã aſſultum minus ferre poſſint, & capi eſſent faciliores. nec quiſquam obuiorum ſpectantibus ſingula fuit moleſtus, dum curioſitatẽ hoſpitum conſuetam interpretantur, nec hoſtile adhuc quicquã ſuſpicantur. vt verò ſub veſperam ſeceſſerunt in quoddã diuerſorium non longè à mœnibus, in quod primũ fuerant deducti, iámq; cœna peracta de reditu conſultabant, indicatum eſt regi cœnanti, veniſſe ſpeculatum quoſdam è caſtris Hebræorum, & nunc diuertentes apud Rachaben hoc tantum curare quomodo latenter ſe ſubducãt. Ille verò confeſtim mittit qui eos comprehendant, quæſtioni admouendos vt cauſam aduentus ſui aperiant. quos vbi aduentare Rachabe cognouit, fortè enim lini manipulos ſiccabat in mœnibus, ſpeculatores his contexit. miſſis autem à rege dixit, hoſpites quoſdam ignotos paulo ante ſolis occaſum apud ſe cœnatos diſceſſiſſe, qui ſi ſuſpecti eſſent regi, quaſi detrimentum aliquod reipublicæ allaturi, paruo negotio poſſe ab inſequẽtibus de via retrahi. Tum illi decepti à muliere, quàm ſeriò loqui putabant, ne perſcrutati quidem diuerſorium abierunt. & excurrẽtes per vias quibus veriſimile erat eos diſcedere, & quæ ad flumen ducebant, veſtigio nullo inuento, frũſtra laborare deſtiterunt. Sedato autem tumultu Rachabe deductos de mœnibus, & admonitos quanto ſuo periculo ſaluti eorum conſuluiſſet, vt quæ in dolo deprehenſa pœnam capitis cum tota familia regi erat datura, rogatóſque vt occupata terra Chananæa memores beneficij gratiam ſibi repẽderent pro accepta ſalute, iuſſit vt bono animo abirent: iureiurando prius delato, quòd expugnata vrbe, & aliis iuxta ipſorum decretum internecioni traditis: mulieri ſalus manebit incolumis. hunc enim euentum ſibi Deum iam antè ſignificaſſe. illi & in præſens ei gratias agunt, & in futurum abunde relaturos iureiurando confirmant, & hoc conſilium dant, vt cùm præſenſerit vrbem expugnandam, contractis facultatibus & propinquis intra diuerſorium, veſtem coccineam pro foribus expandat. imperatorem enim edicto inhibiturum, ne quis eam domum lædere audeat, quo datæ ſibi ſalutis gratiam recipiat. quòd ſi aliquis ex eius propinquis in pugna caderet, ipſius culpam fore non ſuã: neq; ſe ad eius incolumitatem præſtandam iureiurãdo teneri velle. His cõditionibus diſceſſum eſt, cũ ſe fune de mœnibus demiſiſſent: reuerſíq; ad ſuos

rem

rem totam vt erat acta narrauerunt. Tum Iesus pontifici Eleazaro cum senatu indicat quid exploratores Rachabæ iurauerint: eorúmq; autoritate iusiurandũ ratum est habitum. Imperatore autẽ solicito de traiectu: amnis enim auctus aquis fluebat, & cùm *Iosue 3.* pontem non haberet, ne fabricari quidem hostis passurus videbatur, nec naues vllæ præsto aderant: Deus se illis transitum procuraturum promisit, fluentis eius imminutis. Itaq; Iesus postquam duos dies expectasset, copias omnes ad hunc modum in vlteriorem ripã traduxit. Sacerdotes cum arca agmen præcedebant, post eos ibant Leuitæ portãtes tabernaculũ & vasa sacrificiis destinata. Sequebatur deinde totũ agmen in suas tribus distinctũ, receptis in medium mulieribus ac pueris, quo tutiores essent ab impetu fluminis. Vt verò sacerdotibus primis ingressis vadabile est visum, quòd & aqua decreuisset, & glarea non amplius vi vndarum volueretur, sed stabile solum exciperet vestigia, omnes iam intrepidè vadum transibant, tale redditum cernentes quale Deus promiserat. steterúntque in aluei medio Sacerdotes, donec transiret multitudo, & in tuto consisteret. quod vbi factum est, & ipsi egressi fluuium, liberum ei solitum cursum reliquerunt: qui confestim auctus, ad pristinam aquarum molem rediit. Exercitus autem quinquaginta stadia progressus, ad decimum à Hierichunte stadium castrametatus est. Porrò Iesus ara exstructa è lapidibus quos singuli tribuum *Iosue 4.5.* principes ex alueo propheta iubente sustulerant, vt monumentum esset prodigiosæ refrænati fluminis, sacrum in ea Deo fecit: & paschæ solennitas eo loci celebrata est, omnibus rebus iam affluentibus, quarum penuria hactenus laboratum fuerat. nam & segetes Chananæorum maturas tum demetebant, & alias prædas abigebant. eodem enim tempore & mannæis defecerat, post annum ex quo ea primum vti cœperant quadragesimum. Cúmque hæc omnia securè & impunè Israelitæ facerent, nusquam *Iosue 6.* occurrentibus Chananæis, sed intra mœnia præ metu se continentibus, expugnare vrbes eorum Iesus decreuit. Itaque prima die festiuitatis, sacerdotes arcam gestantes, stipati armatorum custodia, accesserunt ad vrbem septem cornubus clangendo, & ad virtutem suos adhortando circumambulabant mœnia senatu commitante, nec aliud quicquam faciendo, quàm quòd inflarent cornua, retro in castra reuertebantur. Cúmque per sex continuos dies idem fecissent, septima Iesus contractis in vnum copiis, reliquo populo conuocato, lætum illis affert nuncium, vrbẽ ea die sine labore capiendam, Deo hanc in potestatem ipsorum tradẽte, & ruentibus sua sponte mœnibus facilem aditum aperiente. iussítq; omnes occidi quotquot in manus militum deuenirent, & neque lassitudine, neq; miseratione, neq; prædæ cupidine à cædibus auocari, aut effugium vllum hostibus permittere: sed quicquid spiritum vitalem habet extinguere, nihil in prædam aut proprium emolumẽtum cessurum reseruando. Quicquid autem auri ac argenti repertum fuerit, in vnum comportari voluit, vt primitiæ ob rem feliciter gestam spolia de primum capta vrbe Deo dedicarentur. solam autem Rachaben cum sua cognatione seruari, propter iusiurandum ab exploratoribus acceptum. Hæc locutus instructum exercitum ad muros admouet. vrbem deinde rursum circumambulant, præcedentibus cum arca sacerdotibus, & cornuum classico militem ad aggrediendum opus incitãtibus. cúmque septies lustrata pauliſper constitissent, collapsa sunt mœnia, nec machinis admotis, nec vlla alia vi ab exercitu illata. Hebræi verò nullo negotio per ruinam irrumpentes in Hierichuntem omnes promiscuè cædunt, inopinato mœnium casu consternatos, & subitaneo stupore ad pugnam inutiles: passímque cadaueribus viæ sternebantur, nullum nec præsidium nec effugium incolis inuenientibus, ita vt ne fœminis quidem parceretur ac pueris. repletáque trucidatis vrbs & postremò incensa rogum defunctis præbuit, in agros quoque pari sæuiente incendio. Rachaben verò cum domesticis qui in diuersorium confugerant, exploratores periculo exemerunt: ac mox ad Iesum adductæ, gratiæ sunt ob seruatos speculatores actæ, dicente se meritis illam præmiis remuneraturum. móxq; agris donatam, in honore postea semper habuit. Reliquias autem vrbis quæ incendio supererant, ferro diruit, diris execratus quisquis semel vastatam instaurare aggrederetur: nimirum vt prima fundamenta iaciens orbaretur filio primogenito, & absoluto opere natu minimum è liberis amitteret. Nec irritam esse voluit Deus im-

precationem, sicut suo loco dicetur. E direptione autem ingens vis argenti ac auri, atque etiam æris in vnum aceruum est redacta, nemine edictum non obseruante, aut sibi prædam ac lucrum inde quærente. Eas manubias Iesus sacerdotibus in thesauros reponendas tradidit. Ac Hierichuntis quidem excidium in hunc modum se habuit.

Iosue 7.8. Achar autem quidem Zebediæ filius ex tribu Iudæ, nactus paludamentum regium totum ex auro contextum, & massam auri trecentorum siclorum pondo, & iniquum ratus si nullum periculi precium ad se rediret, sed oblatum à fortuna lucrum Deo nihil talibus rebus opus habenti offerret, intra tentorium in cauum profundum defodit, putans sicut commilitones ita & Deum se posse fallere. Erant tum castra in loco qui vocatur Galgala, voce libertatem significante. transgressi enim fluuium, tandem se & ab Ægyptiis & ab ærumnis in deserto exantlatis liberatos existimabant. Paucis autem post diebus quàm Hierichûs est excisa, mittit Iesus tria millia militum ad vrbem Ainam supra Hierichuntem sitam: qui cum Ainatis prælio congressi, & in fugam versi, triginta sex è suis desiderauerunt. Huius incommodi accepti nuncius postquam in castra peruenit, maiorem quàm pro cæsorum numero mœstitiam attulit: non tam propter amissos, tametsi omnes viri fortes & honore digni fuerant, quàm propter desperationem. Credentes enim se iam ea regione potitos, & illæsum exercitum habituros vt Deus promiserat, nunc mirum in modum elatos hoc successu animos hostium videbant. Itaque saccos induti per totam diem hoc habitu in luctu ac lachrymis perseuerabant: nullâque interim corporum curandorum ratione habita, totos se dolori dediderant. Iesus autem videns exercitum sic affectum, & nihil læti amplius sperantem, cum fiducia Deum alloquitur: Nos, inquit, non nostra temeritate adducti sumus, vt terram hanc armis subigere conaremur, sed Moyses seruus tuus ad hoc nos excitit, cui multis attestantibus prodigiis pollicitus es, traditurum te nobis hanc terram possidendam, & exercitum nostrum ope tua fretum semper in conflictu aduersariis fore superiorem, atque harum promissionum euentum non semel iam sumus experti. Nunc autem præter opinionem clade accepta, & militibus aliquot desideratis, hoc casu territi, & de promissis tuis ac Moysis hæsitantes, & à præliis abstinemus, & post talia belli exordia nihilo feliciores progressus sperare possumus. Tu ergo Domine, potes enim, fer opem, & præsentem mœrorem victoriam largitus adime, desperationémque in futurum attonitis exime. Talibus exorabat Deum Iesus, in faciem humi prolapsus. Responsum deinde accipit, surgeret & lustraret exercitum pollutum sacrilegio & violata religione. hanc enim causam esse præsentis calamitatis: inquisitione autem facta & pœna à sacrilego exacta, Israelitarum fore victoriam. hoc oraculum Iesus populo indicat, & vocato Eleazaro pontifice ac magistratibus sortem per singulas tribus mittebat. cúmque sors in Iudæ tribum cecidisset, rursum per cognationes eius mittebatur. & cum in Zachariæ cognatione maleficium esset inuentum, eam rursum viritim examinantes, Acharem deprehenderunt. qui videns non esse locum tergiuersandi contra diuinum indicium, furtum fassus res furtiuas in medium protulit: móxque affectus supplicio, noctu ignominiosæ sepulturæ traditur, quemadmodum solent damnati iudicio publico. Iesus autem lustratum exercitum ad Ainam ducit, & noctu dispositis circa vrbem insidiis, diluculo hostem ad certamen prolicit. illis verò audacter ob proximam victoriam irruentibus, simulata fuga procul eos ab oppido abstrahit, fusum hostem existimantes, & quasi victoria iam parta insolescentes. postquam autem subitò conuersis copiis in faciem illis obstitit, & aliis qui in insidiis latebant ex composito signum datum est, coorti celeri cursu ad Ainam feruntur, & auersam eius portam occupant, plerisque ciuium è muris suorum vt tum putabant victoriam spectantibus: vrbémque ingressi sine discrimine cædem ingentem edunt. Interim alia parte Iesus obuios in fugam vertit: qui vrbem petentes integram adhuc rati, vbi hanc quoque ab hoste captam ac cum vxoribus ac liberis incensam animaduerterunt, per agros dispalati, cum sibi inuicẽ præsidio non possent esse, alij aliis in locis sunt oppressi. Post hanc Ainatarum cladem magna multitudo puerorũ & mulierum atq; mancipiorum capta est, & supellex sine numero: pecudum item greges nõ modici, & insuper

signata

ſignata pecunia multa: erat enim ea regio prædiues. atque hæc omnia Ieſus inter milites partitus eſt in eis caſtris quæ habuit ad Galgala. Cæterum Gabaonitæ qui nō II
longè à Hieroſolymis habitant, cognito Hierichuntiorū & Ainatarum caſu, iámq; *Ioſ. 9*
in ſe iturum hoſtem ſuſpicati, Ieſum quidem precibus flectere non tentauerunt, fruſtra eas fore putantes apud eum qui internecium bellum cum Chananæis gereret: ſed maluerunt vicinos Cepheritas & Cathieremitas in ſocietatē aſciſcere, dicentes nec ipſos poſſe euadere periculum niſi maturè prouiderent: quod ſi ſuum conſilium ſequantur, non deeſſe remedium. Quod vbi perſuaſerunt, mittunt legatos ad Ieſum de fœdere, quos maxime credebant ad negocium conficiendū idoneos. Qui periculoſum rati ſi ſe Chananæos faterentur, & multo tutius ſi nihil ſibi cum illis cōmune dicerent, ſed longè diuerſas ſedes habere: aiunt ſe fama viri excitos multorū dierum iter feciſſe, & hoc eſſe verum ex habitu comprobabant. veſtes enim quas viam ingreſſuri nouas induiſſent, longo itinere detritas, ſumpſerant enim tritas data opera, vt veriſimilia dicere viderentur. Hoc habitu in concionem ingreſſi dicunt ſe miſſos à Gabaonitis & vicinis vrbibus, vt ſaluis patriis inſtitutis, in amicitiam eorū venirent. comperto enim quòd Deus gratuito munere Chananæorum terram illis conceſiſſet, gratulari ſe eis, & ius ciuitatis petere. his dictis, & oſtētatis veſtibus in ſignū longi itineris, orabant vt in fœdus & amicitiā admitterentur. Ieſus autem credens eorum verbis quòd Chananæi non eſſent, recipit eos in fidē & amicitiā, & Eleazarus pontifex cum ſenatu iurauit, habituros ſe eos pro amicis ac ſociis, & nihil contra eos iniuſtum molituros, approbante id fœdus vniuerſo populo. hoc aſtu voti compotes domū ad ſuos ſunt reuerſi. Ieſus autē exercitu ducto in ſubmontanū Chananææ tractum, cùm audiſſet Gabaonitas non longe à Hieroſolymis habitare, & eſſe Chananæorum generis, euocatis eorum honoratioribus, fraudē eorum incuſabat. illis verò excuſantibus non alium ſe modum ſalutis quærendæ habuiſſe, & ideo ad dolum verſos neceſsitate cogente, Eleazarū pontificem & ſenatū conuocat. cúmq; decretum eſſet non violandum fidem iureiurando ſancitam, ſed publicis miniſteriis deputandos, in hac conditione poſtea ſunt habiti: atque hoc pacto imminenti periculo ſe ſubtraxerunt. Cæterum cùm rex Hieroſolymitarum indignè ferret Gabaonitas ad Ieſum defeciſſe, & quatuor proximarū gentium reges ad bellum contra eos gerendum acciuiſſet, Gabaonitæ videntes ſe peti, & hoſtes caſtris circa quendā fontem non longe ab vrbe poſitis, ad oppugnationem expediri, Ieſum in auxilium aduocant. nam eò tum res deuenerat, vt ab his perniciem expectarent, in illis verò qui ad excidium Chananæorum venerant, propter nouam amicitiā, vnicam ſpem ſalutis reponerent. Tum Ieſus cum toto exercitu in ſuccurſum properans, die & nocte itinere facto, diluculo parātes oppugnationem adoritur: cúmq; terga vertiſſent, per decliue fugientes eſt perſecutus. Bethora is locus dicitur. Interfuiſſe huic prælio diuinum auxilium euidentibus prodigiis apparuit, cælo tonante & crebris fulminum ictibus, grandine inſuper maiore ſolito ruente. acceſsit & illud nunquam antea viſum, quòd dies factus eſt longior, ne interuentu noctis victori hoſtis eriperetur. quō factum eſt vt Ieſus reges iſtos caperet in ſpelunca quadam latebras quærentes iuxta Macchida, de omnibuſq; ſupplicium ſumeret. creuiſſe autem eam diem vltra conſuetum, extat relatum in ſacra volumina quæ in templo ſunt aſſeruata. Debellatis in hunc modū regibus qui Gabaonitas inuaſerant, Ieſus in Chananææ montana ducit exercitū: & magna in ea regione cæde edita, prędáq; abacta, exercitū reducit in Galgala. cúmq; latè per circunquaq; ſitas regiones rumor de rebus Hebræorum fortiter geſtis ſpargeretur, déq; ſtupenda multitudine cæſorum, excitati ſunt in eos reges Libani acolæ, & ipſi Chananæi generis: & quantum Chananæorum campeſtria colit adſcitis Palæſtinis caſtra poſuerunt ad vrbem Galilææ Berotham non longe à ſuperiore Cædeſa, quæ etiam in Galilæorum agro ſita eſt. erántq; omnes hæ copiæ, peditum trecenta milia, equitum decem milia, curruum viginti milia: quæ tanta hoſtium multitudo, adeo tam ipſum Ieſum quàm cæteros Iſraelitas terruit, vt præ metu minimum à deſperatione abeſſent. Sed cùm Deus exprobraſſet eis formidinē, & quòd eius præſidio ſe non tam tutos putarēt, pollicitúſq; victoriam, equos captiuos enerua-

uari & currus incendi iussisset: concepta ex his promissis fiducia, ducit in hostem: quem die quinto adeptus pugnandi copiam facit. firq; conflictus validus, & strages maior quàm vt facile credi possit est edita. in fuga quoq; plurimi ceciderunt, vt præter paucos totus hostilis exercitus interierit. reges etiam ad vnum omnes sunt cæsi: adeóq; sæuitum est in victos, vt hominibus sublatis in equos ferrum exercerent, & currus exurerent. Totam deinde regionem peruagatus est, neminéq; audente congredi, expugnabat oppida, & quotquot ad manus suas perueniret interficiebat. Iámque quinto huius belli anno exacto Chananæorum nemo supererat, nisi si qui in loca munitissima confugerant. Iesus autem castris è Galgalis in montana translatis, sacrum tabernaculum in vrbe Siluntę fixit: quòd is locus propter pulchritudinem visus sit idoneus in quo tantisper maneret, dum maior commoditas ædificandi templi se præberet. Inde cum omni populo profectus versus Sicima, altare ita vt Moyses præceperat statuit: & diuisò exercitu, in Garizæo monte dimidium eius collocauit, & in Gibale alterum dimidium, in quo altare erat cum Leuitis ac sacerdotibus. vbi mactatis victimis, execrationibúsq; peractis & in altari insculptis, in Siluntem sunt

III reuersi. Iesus autem iam senex, cùm videret Chananæorum vrbes penè inexpu-
Ios. 13 gnabiles, tum propter situm natura tutum, tum propter munitiones ad frustrandos
14. 18 hostium conatus arte additas: nam cognito Israelitarum ex Ægypto exitu, & quòd ad suum excidium properarent, toto illo tempore in muniendis oppidis occupati fuerant: conuentu populi in Siluntem indicto concionẽ aduocat. cúmq; frequens concursus factus esset, res hactenus fortiter ac feliciter gestas recensuit, quales par erat Dei auspiciis à populo religiosissimo geri: reges triginta & vnum ausos manus conserere deuictos, exercitúsq; potentissimos prælio superatos, internecione cæsos, vt ne reliquiæ quidem generis superessent. cęterum quoniam ex vrbibus alię captæ essent, aliæ munitiores & ob hoc obstinatiores longua oppugnatione opus haberent, censuit eos qui ex regione vltra Iordanẽ sita in cõmunem expeditionẽ profecti fuerant, & propter cognationem socios periculorum se adiunxerant, gratiis prius actis ad proprias sedes remittẽdos. deinde ex singulis tribubus singulos testatę probitatis viros eligẽdos, qui regionem totam permensi bona fide & absq; dolo magnitudinem eius renunciarent. In eam sententiam itum est ab vniuerso populo: móxq; eos viros misit ad metiendam terram adiunctis ad eos quibusdã geometrię peritis, qui propter hanc scientiam errare ac falli non poterãt: hísque mandata dedit, vt æstimationem agrorum iuxta bonitatem terrę facerent. nam Chananęæ natura talis est, vt videre liceat campos magnos & frugum ac fructuum feraciſsimos, qui collati ad aliam terram admodũ vberes videri possent: quòd si iidem ad Hierichuntinum aut Hierosolymitanum agrum conferantur, iam non magni precij videbuntur: cum tamen hi agri parui sint & bona ex parte montani, sed quantum ad fertilitatem attinet, nullis aliis secundi. hanc ob rem voluit iuxta æstimationem potius quàm iuxta mensuram sortitionem fieri, quòd nonnunquam vnum iugerum pro mille aliis valeat. Decemuiri autem huic negocio destinati perlustrata regione & æstimatione terrę peracta, septimo mense reuersi sunt ad eum in Siluntem, vbi tum tabernaculi sedes erat. Tum Iesus assumpto Eleazaro cum senatu ac tribuum principibus diuisit regionem nouem tribubus & Manassitarum dimidię parti cuiq; tribui pro eius magnitudine agrum admetiens. cúmque ad sortes ventum esset, tribui Iudæ obuenit tota superior Iudęa pertinens vsque Hierosolyma. latitudo verò eius Sodomiticum lacum attingebat. in hac sorte vrbes erant Ascalon & Gaza. Secundo loco Simeonis sortita est Idumęæ partem Ægypto & Arabię conterminam. Bemiamitæ deinde regionem sortiti sunt, quę à Iordane amne vsque mare protenditur. latitudo verò eius patet Hierosolyma inter & Bethela. anguſtissima autem hęc sors fuit, propter agri bonitatem. Hierosolyma enim & Hierichuntem acceperunt. Ephręmi autem tribus terram à Iordane vsque Gadara in longum protensam sortita est, in latum patentem à Bethelis vsque magnũ campum. Manassetidis item dimidia pars agrum à Iordane vsque Dora vrbem, latitudine vsque Bethsana, quæ nunc Scythopolis vocatur. Post hos Isacharis in longum patentem à flumine vsque Carmelum mon-

tem,

tem,latitudinis verò mons Itabyrius fuit terminus. Zabulonitæ vſque Geneſaritem lacum terram Carmelo & mari contiguam ſunt ſortiti. Quæ autem regio poſt Carmelum ſita eſt conuallis ex re nomen habẽs tota Aſeritis ceſsit quà ad Sidonem eſt obuerſa.In hac portione fuit vrbs Arce,alio nomine Actipus.Quę verò ad Orientem ſpectant vſq; Damaſcum vrbem,& ſuperior Galilæa Nephthalitis obtigit, vſque Libani montem & Iordanis fontes qui ex hoc monte oriuntur, quà fines ſunt Arces vrbis verſus ſeptentriones ſitæ. Porrò Danitæ adepti ſunt quicquid vallis ad Occidentem ſolem vergit,Azoto & Doris terminati. horum eſt Iamnia & Gitta,& totus ager qui ab Acarone pertingit vſque montem à quo Iudæ tribus initium fecit. Ad hunc modum ſex gentium à filiis Chananęi denominatarum regionem Ieſus diuiſit,& nouem cumdimidia tribubus habitandam dedit. Amoræam enim & ipſam ab vno ex filiis eius dictam Moyſes iam ante duabus cum dimidia tribubus diuiſerat,vt ſuprà diximus. Sidoniorum autem,Arucæorum, Amathæorum & Aritheorum agri nihil ad hanc diuiſionem pertinuerunt. Cæterum Ieſus ætate iam defecta cum non valeret conſilia ſua per ſe exequi,& qui vicem eius gerebant, negligentius rempublicam adminiſtrarent,præcepit vnicuique tribui, vt ex ſua ſorte Chananæorum reliquias tolleret. In hoc enim conſiſtere & ipſorum ſecuritatem,& diſciplinę ac religionis incolumitatem: ídque eos non ex Moyſi tantum monitis, ſed ſuomet experimento didiciſſe: deinde vt Leuitis trigintaocto deſtinatas vrbes redderent, iam enim decem in Amoræa trans flumen acceperant. ex his in tribus profugis receptacula ſunt inſtituta. nihil enim magis erat curę,quàm vt nuſquam à Moyſis præſcriptis recederetur. hæ fuerunt, in tribu Iudæ Hebron,in Ephręmi Sicima, in Nephthalitide Cedeſis,quę eſt in ſuperiore Galilęa. poſt hęc quod de pręda in reliquũ erat diuiſit:ſupererat enim permultum. vnde non mediocris diuitiarum acceſſio & publicè & priuatim facta eſt. tantum erat auri & veſtimentorum ac reliquę ſupellectilis, tantum etiam iumentorum ac pecudum,vt numero comprehendi non poſſent. Poſthæc aduocato in concionem exercitu, ad eos qui ex regione vltra Iordanem ſita vnà militabant numero quinquaginta milia, in hanc ſentẽtiam locutus eſt: Quoniam Deus & pater qui eſt dominus Hebræorum generis, terram hanc & acquirere dedit, & in perpetuum manſuram nobis promiſit: vóſque opem veſtram indigentibus ex mandato Dei alacriter & impigrè pręſtitiſtis, ęquum eſt cum iam nihil arduum ſuperſit,miſsionẽ vobis dari & promptitudine veſtra non abuti:quandoquidem certi ſumus,ſi in poſterum ſit opus,nihilo ſegnius operam veſtram nobis paratam fore. Itaque gratias vobis agimus quòd ſocii periculorum eſſe voluiſtis, rogamúſque vt in hac mutua beneuolentia perſeueretis, memores amicorum & quòd vos quoque veſtras poſſeſſiones noſtris auxiliis paraſtis, ſicut nos ad hanc felicitatem Deo fauente & vobis adnitentibus peruenimus, nec id ſine veſtrę operę præmio: quandoquidem ex hac militia ditati eſtis, multúmque prædæ, auri, & argenti referetis, & ſuper omnia noſtram beneuolentiam ad referendam vicem nunquam non promptam ac paratam. Nam & Moyſis mandatis ſatis feciſtis, non contempta autoritate mortui,& nihil vobis ad noſtram gratiam promerẽdam reliquum feciſtis. Lætos igitur vos ad veſtras poſſeſſiones dimittimus,hoc vnum rogatos,vt nullum terminum exiſtimetis cognationem noſtram dirimere: néve propter flumen medium alios nos putetis quàm Hebræos. Omnes enim Abrahę ſtirps ſumus, qui vel hanc vel illam ripam incolimus,vnus Deus tam noſtros quàm veſtros maiores in hanc lucem protulit: cuius leges ac religio per Moyſem inſtituta diligenter obſeruanda ſunt. hoc enim pacto futurus eſt adiutor & propicius: ſicut contrà ſi in alienos ritus degenerauerimus, & ipſe nos auerſabitur. Hęc locutus & ſingillatim primatibus populóque in commune dicto vale,ipſe quidem eodem loco reſtitit:reliqua autem multitudo vniuerſa cum lachrymis eos deducebat,& ęgrè à ſe inuicem diuellebantur. Itaque traiecto fluuio Rubelis tribus & Gadis & quotquot Manaſsitarum eos ſunt ſecuti altare ſuper ripam Iordanis erigunt, monumentum poſteris & ſignum coniunctionis cum reliquis qui vltra Iordanem incolunt. Quo audito apud cęteros Iſraelitas, cum altare exſtructum ſcirent, non etiam quo animo,

Lib. 4 cap. 7

IIII *Ioſ. 12*

putabant eos nouata religione alienorum numinum cultum velle introducere: & temerè hac ſuſpicione violatæ religionis moti, arma corripuerant vindicaturi patrios ritus,& pœnas à violatoribus exacturi. exiſtimabant enim non tam cognationis ac dignitatis eorum qui in hoc erant crimine, quàm diuinæ voluntatis rationem habendam. atque ita irati ad expeditionem ſe accinxerunt. Ieſus verò & pontifex Eleazarus cum ſenatu conhibebant eos, dicentes verbis prius quàm armis rem aggrediendam,& ſcitandum qua mente id fecerint:& ſi fortè malo animo factum deprehẽſum ſit,tum demum armis impetendos. mittunt igitur eò legatos, Phineeſem filium Eleazari & cum eo decem honoratos in populo,qui cognoſcant quid ſibi volentes altare in ripa conſtruxiſſent. Vt verò traiecto flumine, & conuentu aduocato Phineeſes in concione conſtitit: Maius, inquit, veſtrum delictum eſt quàm vt verbis tantum caſtigari debeat. attamen non culpæ magnitudine moti repente ad arma cõclamauimus vt pœnas ſumeremus,ſed reſpectu cognationis,& ea ſpe quòd fortaſſe admonitione ad ſanitatem reduci poſsitis,legationem ad vos ſuſcepimus,vt cognita cauſa extructi altaris,non temerè armaſſe nos in vos videamur, ſi piis rationibus adducti id feciſtis: ſin autem in culpa ſitis, iuſtam vltionem violatæ pietatis inferamus. Vix enim credere potuimus, vos qui perſpectam Dei ſententiam habetis, & legum eius auditores eſtis, diſiunctos à nobis & in veſtram poſſeſsionem reuerſos, quam Deo ferre acceptam debetis,cuius prouidentia vobis contigit, beneficiorum ipſius oblitos, & relictis tabernaculo, arca, & altari patria, externos deos complecti,ac Chananæorum impietati accedere. Sed venia dabitur, ſi reſipiſcatis, & non ad maiorem inſaniam prolabamini, ad domeſticarum legum reuerentiam reducti. Quòd ſi in male cœptis obſtinatè perſiſtatis,nõ grauabimur vllum laborem pro legum defenſione ſuſcipere,ſed ad has ſimul & Dei honorem tuendum flumine traiecto,pro Chananæis habitos,non ſecus atq; illos exterminabimus. Cauete enim putetis quia extra limitem noſtrum eſtis,extra poteſtatem etiam Dei vos euaſiſſe. vbiubi eſtis,omnia ſunt illius,nec licet ius eius ac iudicium effugere. Quòd ſi putatis locum vobis ad recte ſapiendum eſſe obſtaculo,præſtat nouam agrorum diuiſionem facere,& hanc regionem pecoribus compaſcuam relinquere. Satius eſt igitur vt reſipiſcatis,& à nouitatibus mutato propoſito deſiſtatis: rogamúſq; vos per ſalutẽ liberorum ac coniugum, & quicquid habetis cariſsimum, ne nobis belli ſuſcipiendi neceſsitatem imponatis, contra quos minime volumus. In hac enim concione & conſultatione ſitum eſt, vtrum pace noſtra & veſtris affectibus perpetuò frui malitis, à nobis perſuaſi,an vos & veſtra omnia belli periculis exponere. Poſtquam hęc Phineeſes dicere deſijt,qui concioni pręerant,pro communis cauſæ defenſione hęc attulerunt: Viri fratres,nos neque è cognatione deficere volumus,neque in religione cuius nequaquam pœnitet,quicquã innouare. Vnum Deum nouimus Hebræis omnibus communem, & altare eius æreum quod eſt ante tabernaculum, nec aliud vnquam noſtras excipiet victimas. Nam hoc quod nunc ereximus, quódque veſtrę ſuſpicioni anſam præbuit, non ad Deum ſacrificiis placandum extructum eſt, ſed vt perpetuum argumẽtum exſtet noſtræ neceſsitudinis, nóſque patrię religionis admoneat,non vt vos ſuſpicamini, violandæ religionis ſit initium. & hanc fuiſſe nobis extruendi cauſam, Deus ipſe teſtis eſto idoneus. quapropter meliorem poſthac de nobis opinionem habetote, abſitq; vt nos affines exiſtimetis ei crimini, cui quiſquis ex Abrahæ poſteris ſe obnoxium fecerit, & à patriis moribus ac ritibus degenerauerit,abſque capitali pœna expiari non valeat. His auditis Phineeſes, collaudatáque eorum conſtantia,reuerſus ad Ieſum,rem totam apud populum expoſuit. qui lætus quòd nec delectu opus eſſet nec ciuili ſanguine, gratias egit Deo per ſacrificia: móxque ſoluto conuentu,reuerſis ad ſua ſingulis, ipſe apud Sicima elegit domicilium. Anno autem pòſt vigeſimo iam decrepitus, accitis oppidatim honoratio-
Ioſ.23.24 ribus,& cum ſenatu magiſtratibus,tum ex plebe quotquot erat cõmodum,vbi vidit omnes adeſſe: primum Dei beneficia in memoriam illis reuocat plurima, per quæ ex rebus afflictis in tantas opes tantámque gloriam peruenerant. hortatur deinde vt dent operam vt Deum in poſterum æquè habeant propicium, cùm ſciant eius beneuo

neuolentiam non aliis retineri posse quàm pietatis artibus. Suum enim fuisse vt priusquam decederet,illos officij commonefaceret. postremò rogauit vt hanc admonitionem boni cosulerent, essentq; eius perpetuò memores. post hanc concionem naturæ debitum exoluit anno vitæ centesimodecimo: quorum XL. sub Moyse magistro minister ipsius exegit, & post eius obitum vigintiquinque reipublicæ præfuit, vir incomparabili tum prudentia tum eloquentia, adhęc in re imperatoria fortis & impiger,nec minus in pace bonus & vtilis: denique in quauis virtute eximius. Sepultus est in oppido Thamna tribus Ephręmitidis. per idem tempus moritur & Eleazarus pontifex, Phineesi hęreditarium relinquens sacerdotium. sepulturæ & eius monumentum impositum extat in vrbe Gabatha. Post horum obitum consultus Phineeses à populo de voluntate Dei,cuiúsnam foret imperium in bello Chananæo, respondit iubere Deum vt Iudæ tribus ductu bellum gererent, quæ mox assumpta Simeonide, his conditionibus rem aggressa est, vt sublatis è sua ditione hostium reliquiis, tum tributariis, in alterius tribus extirpantibus huius generis reliquiis vicem rependeret.

Quomodo post mortem Imperatoris Israelitæ neglectis patrijs religionibus in extremas calamitates inciderunt, & exorto ciuili bello ex vniuersis Beniamitis Dc. tantum fuere superstites. Cap. II.

AT Chananæi quorum res tum erant satis integrę, cum magno exercitu apud Bezecam vrbem eos expectabant, ductu loci regis Adonibezeci.id nomen Bezecenorum dominum significat. Adoni enim Hebræorum lingua dominus dicitur. Hi spem victoriæ reponebãt in hoc,quòd Iesus Dux Israelitarum esset defunctus.aduersus hos quos dixi duæ tribus egregiè pugnauerunt: & cæsis decem millibus,dum reliquos fugientes insequuntur, Adonibezecum ceperunt. qui manibus ac pedibus truncatus,agnouit diuinam iustitiam,septuaginta & duos reges antea hunc in modum à se mulctatos confessus.sic affectum detulerunt non longè à Hierosolymis,vbi fato functum terrę mandauerunt.deinde circa oppida bellum circumferebant:quorum bona parte capta,Hierosolyma sunt adorti. Et capta inferiore eius parte, omnes habitatores terræ contrucidauerunt. at superior natura loci & munitionibus est defensa.quare oppugnatione in Hebronem translata,vrbéq; vi capta,in oppidanos omnes sæuitũ est.apud hos in eam diem superstites erant quidam è gigantum genere,statura & specie cæteris mortalibus dispares,visu simul & auditu horribiles:quorum ossa adhuc ostenduntur, qualia vix credant qui nõ viderunt ipsi. *Ioſ. 21* Hoc oppidum Leuitis honoris gratia concessum est cum illis duobus cubitorũ millibus:reliquum eius agrum Chalebo dono dederunt,iuxta mandatum Moysis. fuerat hic vnus è speculatoribus, quos Moyses in Chananæam præmiserat. Habita est ratio Iethræ quoque Madianitæ, olim Moysis soceri,cuius posteris ager est attributus,quia relicta patria comites se adiunxerant, & in deserto ærumnarũ socij fuerant. expugnatis montanis oppidis, in campestria & maritima descendẽtes prædictæ duæ tribus Ascalonem & Azotum de Chananæis ceperunt. Euasit autẽ eos Gaza & Accaron, quòd in planicie sitæ & abundantes curribus, inuadentes se male mulctatos facile reiiciebant. Atq; ita hæ duæ tribus magnis opibus bello acquisitis domũ se receperunt,& arma deposuerunt. Beniamitæ verò in quorũ sorte erant Hierosolyma, tributo imposito habitatoribus eius pacẽ dederunt: & in posterum alteri à cædibus, alteri à periculis feriati, ad culturam agrorũ vtriq; se contulerunt. Beniamitarum exemplo motę reliquiæ tribus & ipsæ idem fecerunt, & tributis contenti pacẽ Chananæis dederunt. Ephræmi verò tribus cùm assidendo Bethelis multo tempore ac labore impenso nihil proficeret, in cœptis tamen pertinaciter durauit. tandẽ comprehenso vno ciuium qui in vrbem importabat necessaria,fide data & accepta,& iureiurando firmata, intromissos clàm ipsum cum familia seruaturos, proditione eius facti sunt voti cõpotes:cæsisq; reliquis omnibus pręter hos quibus salus ex pacto debebatur,ipsi posthac vrbis dominium habuerunt. Omisso deinde bello Israelitæ

omnes

omnes agriculturæ tantum operam dabant: atque ita pace longa emolliti, voluptati magis quàm honestati studebant, disciplinæ ac legum diuinarum immemores. qua iniuria Deus cõmotus per vatem admonet eos non è sua sententia hosti Chananæo parcere, quamobrem fore vt aliquãdo per occasionẽ pro intempestiua clemẽtia crudeliratẽ eis reponeret. at illis, tametsi territis oraculo, bellũ tamen non libebat suscipere, tum quòd multa è Chananæo perciperent cõmoda, tum quòd ob luxum ad laborem non essent idonei: deprauata iam reipublicæ forma, & autoritate optimatum inualida, dum nec senatus vt antè legitur, nec magistratus solẽnes creantur: dúmq; relicta cura status publici, omnes priuatis tantum lucris sunt dediti. In tanta licẽtia perturbatio grauis incidit, ex qua mox bellum ciuile exortũ est, quod hanc causam habuit. Vir è plebe Leuitica, in Ephræmitarum ditione habitans, duxit vxorẽ natam in
Iud.19 oppido Bethlemis, quod ad tribuã Iudæ attinet'. hanc cum vehementer ob formam amaret, parum respondere in amore ægrè ferebat. hinc orto dissidio, mulier continuas expostulationes nõ ferens, relicto marito mense quarto ad parẽtes reuertitur. is coactus desiderio, & ipse venit ad soceros, quorũ opera missis querelis cum vxore in gratiã reuertitur. eo loci quatuor dies exegit, comiter à puellę parentibus habitus. quinta cum decreuisset domũ repetere, post meridiẽ iter ingreditur. cũctanter enim parentes filiam dimiserunt, nec nisi meliore diei parte transacta. comes erat vnus famulus, & mulier vehebatur asina. cúmq; emensi triginta stadia non longe abessent à Hierosolymis, famulus dabat consilium vt aliquò diuerterent: ne si nox iter facientes opprimeret, in aliquod incommodũ inciderent, præsertim propinquis hostibus, cum serotina hora etiã amicorũ loca suspecta facere soleat. marito non placuit alienigenarum vti hospitio. nam Chananæi tum vrbem tenebant, malebátq; progressus viginti stadia ad sui generis homines diuertere. in hoc consentientibus omnibus, peruenit in Gabam tribus Beniamitidis sero admodũ, cúmq; in foro inueniret nemi nem qui se inuitaret ad hospitiũ, senex quidã è rure domũ repentẽs, Ephræmita genere, sed Gabæ habitans, casu repertũ interrogat, quísnam sit, & cur crepusculo demum cœnã è foro peteret. ille se Leuitam ait, & vxorem à parentibus domũ reducere, & in Ephræmitarum ditione se habere domiciliũ. Tum senex respectu cognationis ac tribus, & quod fortè oblatus hospes visus est, ad se deducit hominum. Gabaeni verò quidam iuuenes qui mulierculã in foro viderant, mirati eius formã, postquam ad senẽ illum diuertisse cognouerunt, contempta imbecillitate & solitudine, venerunt ad ianuam: rogantéq; sene vt abirent, & vim abstinerent ac iniuriã, postulabant vt exhibita hospita quieti suæ consuleret. cúmq; ille contrà diceret cognatam esse, & Leuitidẽ, peccaturos eos grauiter, si propter voluptatẽ leges violarent, iuuenésq; iura contemnerent ac deriderent, cædem minantes si obstare libidini eorum pergeret, senex ait se filiã eis permittere, vt saluo hospitali iure cupiditatẽ explerent, volens quantũ in se erat tutos ab iniuria præstare, quos exceperat. illis verò pertinaciter hospitã expetentibus, & hanc omnino accipere volentibus, supplex orabat ne quid contra leges cõmitterent. at illi furentes vi raptam mulierẽ domum abducunt, cúmq; ei per totã noctem ad satietatẽ illusissent, diluculo dimiserunt: quę ita misere affecta ad hospitiũ reuertitur: & præ nimio dolore ac verecũdia, non audẽs in mariti cõspectũ venire, quòd hunc indignissimè rem laturũ putaret humi collapsa expirauit. Leuita ratus sopore oppressam, & nihil grauius suspicãs, excitare conabatur, consolaturus eo quòd nõ sponte se ad stuprũ præbuisset, sed vi in alienas ædes abrepta. vt verò defunctã sensit, satis prudẽter pro calamitatis magnitudine se gerẽs, cadauer iumẽto impositũ domũ reportat: & mẽbratim diuisum in partes duodecim, ad singulas tribus misit, mãdans perferẽtibus, vt indicarẽt per tribus qui mulieri causa mortis
Iud.20 fuerint, & de eorũ violentia. Tum verò illi nunquã tali antè viso vel audito spectaculo ad indignationẽ grauiter cõmoti, & iusto furore perciti apud Siluntẽ conuentum faciunt, & cõgregati ante tabernaculũ, Gabaenos hostiliter armis impetere decernunt. Hunc impetũ senatus cohibuit, suadens nõ ita temere cognatis bellũ inferendum, priusquã verbis agerent de criminibus: quãdo ne in exteros quidẽ ob iniuriam acceptã armari leges permittunt, nisi legatis prius de satisfactione missis. rectũ igitur esse ad

esse ad Gabaenos mittere qui fontes ad supplicium deposcant. qui si dedantur, horum pœna contentos esse debere. sin contumaces fuerint, bello in eos vindicandum. Itaq; mittuntur ad Gabaenos accusaturi eos iuuenes qui vim pudicitiæ mulieris intulerãt, & postulaturi vt pro violatis legibus morte iustas pœnas penderent. Gabaeni verò non dediderunt iuuenes, arbitrati sibi pudendum si alienis imperatis metu belli parerent, cùm multitudine ac virtute nulli se cedere videri vellent: erátq; magnus apparatus totius tribus, cùm cæteri non defuturos se promitterent, si quis eos vi & armis aggredi vellet. Quæ postquàm Israëlitis à Gabaenis renuntiata sunt, iureiurando sanciunt, neminem ex suis viro Beniamitę filiam traditurum in coniugem: & acriore bello persecuturos se eam tribum, quàm maiores eorum Chananæos persecuti sint. Et confestim eduxerunt contra eos exercitum quadringentorum millium armatorum. Beniamitæ verò habuerunt vigintiquinq; armatorum millia, & insuper sexcentos. ex eo numero fuere quingenti funditores peritissimi, qui læua manu feriebant. itaque commisso apud Gabam prælio, egregiè vicere Beniamitæ, cæsis ex aduersa acie viginti duobus millibus. & fortasse plures cecidissent, nisi nox prælium diremisset. atque ita Beniamitæ læti se intra mœnia receperunt, Israelitę verò in castra insperata clade attoniti. Sequenti die prælium instauratur, & Beniamitis rursum vincentibus, decemocto millia cadunt ex parte Israelitarũ, quo factum est vt castra metu desererent. profectíque Bethela, quæ vrbs nõ longe aberat, postridie ieiunio peracto supplicauerunt Deo per Phineesem pontificem vt ab ira desisteret, & contentus duabus cladibus victoriam & robur contra hostem cõcederet. Deus verò precibus eorum annuit, & per eundem vatem fauorem est pollicitus. Ergo diuisis bifariam copiis, dimidiam partem noctu circa vrbem in insidiis collocãt, reliqua in aciem producta cum Beniamitis manus conserunt, móxque vt impares paulatim pedem referunt. eo magis Beniamitę instant sponte cedentibus quo longius hostem ab vrbe abstraherent, ita vt etiam illi qui in vrbe propter ætatem imbellem relicti fuerant, procurrerent quasi prædæ futuri socij. postquam autem satis longe à mœnibus discessum est, Hebræi reuersi in pugnam signum dant insidiatoribus: qui mox coorti cum clamore hostem à tergo inuadunt. Senserunt illi se deceptos, & cum consilium in ancipiti metu non suppeteret, in conuallem quandam compulsi, circumdatis expeditioribus qui eminus pugnare assueuerant, telis ferarum in morem sunt confixi. Sexcenti tantum euaserunt incolumes: qui conglobati & facto cuneo, ferociter per medios hostes eruperent: & in montẽ quendam fuga delati natura loci se tutati sunt. reliqui omnes ceciderunt, numero circiter vigintiquinque millia. Israelitæ verò Gabam incenderunt, & mulieres atque impuberes contrucidauerunt. pari modo & in alias Beniamitarum vrbes sæuitum est: adeóq; indignatio iusta eos efferauerat, vt ad expugnãdam etiam Iabisum Galaditidis vrbem, quæ auxilium contra Beniamitas negauerat, duodecim selecta millia mitterent. qui potiti vrbe occiderunt tam viros quàm mulieres & pueros, seruatis tantum quadringentis virginibus. Tantus erat dolor ac furor ob perpetratum in mulierem scelus, recentibus etiam cladibus exasperatus. qui postquàm resedit, subsecuta est pœnitentia, dum vna se tribu diminutos reputant. & quamuis iustis armis oppressos censerent, vt qui contra leges diuinas peccauerant, ieiunium tamen indixerunt ob eorum exitium. Sexcentos quoque illos qui effugerãt, missis legatis reuocant. hi petrã quandam, quæ Rhoa dicitur, in deserto occupauerant. Legati verò apud illos tam ipsorũ quàm suam cladem conquesti, quod infectum esse non poterat, suaserunt æquo ferrent animo, & ad sui generis reliquos aggregarentur, néve quantum in se esset, vniuersam tribum Beniamiticam irent perditũ. Licere enim illis pace sua tribus totius agros recipere, & prædam insuper quantam possent abigere. At illi agnoscentes suam iniustitiam iusto Dei iudicio damnatam, reuersi sunt in suæ tribus ditionem, parentes suorum hortatibus. Israelitæ verò dederunt eis in vxores quadringentas illas virgines Iabiticas. de reliquis verò deliberabant vnde illis vxores ad sufficiendam prolem parari possent. cùm enim ante initium belli iureiurando cautum esset ne quis filiam in Beniamiticam tribum elocaret, non deerant qui negligendum id sacramentum consulerent, quod ab ira profectum esset, nõ à iudicio. Non ingratam rem Deo fore si quomodo prouidea-

Iud. 21.

tur, ne integra tribus pereat: & periuria non quando neceſſario fiunt periculoſa eſſe ac grauia, ſed cum auſu malitioſo committuntur. Cùm verò ſenatus ſucclamatione periurij mentionem abominaretur, extitit quidam qui diceret habere ſe conſiliũ, quomodo ſaluo iureiurandò Beniamitis vxores poſſent contingere. Proferre deinde id à ſenatu iuſſus: Singulis, inquit, annis nobis mos eſt apud Siluntem ad celebritatem conuenire, in quo comitatu ſequuntur & coniuges & filiæ. Harum quotquot potuerint rapere Beniamitis impune ſit, vobis nec iubentibus nec prohibentibus. quod ſi patres earum ægre tulerint, & vindictam poſtulauerint, dicemus ipſos in culpa eſſe, qui filias negligenter cuſtodiuerint: & quòd non oportet iræ in Beniamitas nimis indulgere, qua iam antè plus ſatis contra conſanguineos ſint vſi. In hanc ſententiam conceſſum eſt, decretúmque vt liceat Beniamitis vxores rapto quærere. Inſtante autem feſto ducenti illi bini triníve ante vrbem inſidiabãtur aduentantibus virginibus inter vineta & per alias latebras. illę verò nihil ſuſpicantes luſitando ſecurè iter faciebant. iuuenes autem coorti diſperſas corripiebant: atque hoc pacto quæſitis nuptiis, agriculturæ inſudantes, dederunt operam vt ad priſtinam felicitatem aliquando redire poſſent. Quo factum eſt vt Beniamitarum tribus quæ minimum ab internecione abfuit, prudẽti hoc Iſraelitarum conſilio ſeruaretur: móxq; magnis incrementis tam numero quàm opi-
VIII. bus eſt aucta. Hic finis fuit belli Beniamitici. Nec felicior per idem tempus fuit Da-
Iud. 18. niana tribus, tali fortuna vſa. Iſraelitis iam deſuetis armorum exercitio, & in colendis agris tantum occupatis, Chananæi in contemptum gentis collegerunt copias: non quòd ſibi timerent, ſed vt illata Hebræis aliqua memorabili clade, ſecurius in poſterum ſuas vrbes habitarent. & cõiuratione facta, magnóque numero peditum armato, adiunctis etiam curribus, Aſcalonem & Accaronem in ſorte Iudæ ſitas in partes ſuas traxerunt, & alias pleraſque campeſtres ciuitates: ita vt Danitæ in montana compellerentur, ne pedem quidem vbi ponerent in campeſtribus habentes. qui cùm nec bello eſſent pares, nec pro numero ſatis agrorum haberent, miſerunt ex ſuis quinque viros in mediterranea, diſpecturos nunquem locum inuenirent deducendis colonis idoneum. illi à campo magno Sidonis iter vnius diei progreſſi, non longè à Libano & minoris Iordanis fontibus inuento agro bono ac fertili, rem totam ſuis renuntiant. qui mox cum exercitu illo profecti condiderunt vrbem Dana, cognominem vni è Iacobi filiis, & à ſua tribu denominatam. Iſraelitarum autem res in deterius prolabebantur, quòd neque ad laborem ſe exercerent, neque pietatem colerent. luxato enim reip. ſtatu, magna licentia pro ſuo quiſque libito viuebat, vt domeſtica Chanæorum vitia iam totam gentem impunè inundarent.

Quomodò propter impietatem in Aſſyriorum ſeruitutem à Deo populus Iſraelitarum eſt traditus. Cap. III.

Iud. 3. HANC ob rem irato Deo, felicitas populi multis laboribus acquiſita, per luxum ac voluptatem breui diſperiit. Bello enim à Chuſarthe rege Aſſyriorum petiti, & in acie multos amiſerunt, & oppidatim infeſtati, aut vi aut deditione in poteſtatem eius venerunt. Tributis deinde iniquioribus grauati, & alias varias iniurias ferre ſunt coacti per annos octo, quibus exactis in hunc modum ſunt libertati reſtituti.

Libertas per Cenizum reddita. Cap. IIII.

Ibid. ERAT in tribu Iudæ Cenizus vir induſtrius & magnanimus, hic oraculo monitus ne pateretur Iſraelitas diutius tales miſerias perferre, ſed vt ad audendum pro libertate accenderetur, aſcitis pauçis quibuſdam peticulorum ſociis, quos præſentis ſtatus tædebat, & mutatum cupiebant, primò præſidium ſuis à Chuſarthe impoſitum interficit: tantúmque primus ſucceſſus valuit, vt indies creſcente ſuorum numero, iam aperto marte hoſti pares viderentur. itaque congreſſi cum hoſte vno prælio ſe in libertatem aſſerunt, reliquiæ fuſi & fugati exercitus vltra Euphratem ſe recipiunt. Cenizus verò egregie nauatæ operæ præmium principatum à populo accepit, nomine Iudicis: in quo poſtquam annos quadraginta exegit, vita defunctus eſt.

Quomodo

Quomodo populus rursum à Moabitis est subiugatus, & per Iodem è seruitute exemptus. Caput V.

POST cuius mortem vacante principatu res Israelitarum rursum in peius *VIII.*
ruere cœperunt, ídque tanto magis quòd nec Deo debitum honorem, *Iud.3.*
nec legibus obedientiam exhiberẽt: quæ res in causa fuit, vt Eglon Moabitarum rex opportunos ad iniuriam ratus, bello adoriretur. exceperunt tamen eum aliquot præliis, sed omnibus victi ferocia posita iugum acceperunt, tributarij facti. Rex victor translato Hierichuntem domicilio, modis omnibus plebem vexauit, ita vt in summa miseria per annos xviij. degerent. Deus autem calamitatibus eorũ & supplicationibus flexus, à dura dominatione eos liberauit in hunc modum. Iodes filius Geræ, tribus Beniamiticæ, iuuenis ad quoduis egregium facinus & animo & vtraq; manu ex æquo promptus, habitabat ipse quoque apud Hierichuntem. Is in familiaritatem Eglonis se insinuauit, crebris muneribus hominem sibi concilians, & eo nomine amicis etiam regiis gratus. accidit vt semel cum duobus famulis dona ferens, pugione prius subter sagum ad dextrum femur accinctus, ad regem introgrederetur. erat autem æstas & diei medium, quo remissius agebatur custodia, partim propter æstũ, partim satellitibus occupatis circa prandium. iuuenis igitur oblatis Egloni muneribus, qui tum in æstiuo quodã cubiculo morabatur, confabulari cum

eo cœpit. erant autem soli, quia rex familiariter cum Iode collocuturus famulicium ablegauerat. sedebátque in sella, & Iodes verebatur ne fallente ictu plagam non satis lethalem inferret. Iubet igitur eum surgere, dicens habere se somnium, quod ex Dei mandato regi sit indicandum. cúmque ille audiendi cupidus alacriter assurrexisset, Iodes inflicto in cor pugione, & relicto in vulnere, exiuit clausis prius foribus. regij famuli interim quiescebant, dormire eum putantes. Iodes verò Hierichuntiis re clàm indicata, autorem se illis libertatis vindicandæ præbuit. illi verò libenter hæc accipientes, & ipsi confestim arma capiebant, & cornicines per totam eam regionem dimittebant. Sic enim illic multitudinem conuocari mos erat: Eglonis autem domesticos diu latuit quod acciderat. sed cùm iam adueſperasceret, veriti ne quid noui homini accidisset, ingressi sunt in cubiculum: cúmque mortuũ inuenissent, hærebant inopes consilij: & priusquam satellitium conglobaretur, Israelitarum turba superuenit, ex his pars in vestigio confodiuntur, pars alia, circiter millia decem, fuga Moabiticam regionem petunt. Eos Israelitę præoccupato Iordanis transitu, in fuga intercipiebant, maximè circa ipsa vada, ita vt ne vnus quidem incolumis euaderet. Atque ita Hebræi Moabitarum imperium excussérunt: Iodæ autem huius felicitatis autoris is honor consensu multitudinis est habitus, vt confestim princeps declaratus sit. eum principatum per annos octuaginta obtinuit, vir alioquin etiam laude dignissimus: post quem Sanagarus Anathi filius electus in imperium, vix toto vertente anno vitam finiit.

Quomodo sub Chananæorum imperium redacti, & per Baracum in libertatem sint repositi. Caput VI.

ISRAELITAE verò, quos præteritæ calamitates nihilo castigatiores red- *IX.*
diderant, in pristinam impietatẽ atque inobedientiam relapsi, priusquàm *Iud.4.*
satis à Moabitica seruitute respirassent, imperio Iabini Chananæorum regis subiugati sunt. Is regiam habens apud Asorum, quæ vrbs sita est super Samachonitem lacum, peditum alebat millia trecenta, equitum decem, prætérque currus bellicos habebat ter mille. His copiis præfectus Sysares primus inter amicos regios, congressus cum Israelitis in tantam desperationem res illorum adduxit,

xit, vt libenter incolumitatem tributaria ſeruitute paciſcerentur: quam per viginti annos ferre ſunt coacti, præ nimia ſeruitute caput non audentes attollere, etiam Deo ſic volente, quo nimiam gentis contumaciam & ingratitudinem retunderet. Qui tandem reſipiſcentes, & agnita calamitatum cauſa, nimirum quòd à legum contemptu proficiſcerentur, Deboram quandam prophetidem adeunt: nomen hoc apem Hebræis ſignificat: rogantes vt precibus Deum ad miſerationem flectat, ne ita patiatur eos à Chananæis opprimi. Deus autem exoratus ſalutem illis annuit, imperatore deſignato Baraco, viro tribus Nephthalitidis: eius nomen interpretatur fulgur. Debora autem accerſito Baraco, iubet eum delectu habito, & conſcripto decem millium virorum exercitu in hoſtem ducere. Satis enim eſſe tot ad victoriam, quam Deus oraculo promiſerit. Baraco verò negante ſe accipere imperium, niſi & illa vnà ſecum adminiſtratura id eſſet: illa commotior, Tu, inquit, mulieri cedis honorem, quem Deus te habere voluit, ego verò non recuſo. & conſcriptis decem millibus, caſtra poſuerunt ad montem Itabyrium. occurrit mox eodem Syſares, rege ſuo ſic iubente, & non longe ab hoſte cum exercitu conſedit. Baracum autem & Iſraelitas multitudine hoſtium territos, & in tutiora ſe recipere volentes, retinuit Debora, iuſſitque eadem die prælio decernere. Victoriam enim penes ipſos fore, & Deum ſubſidium & opem allaturum. Itaque commiſſa pugna vehemens imber mixtus grandine ſuperuenit, quem ventus in aduerſos Chananæorum vultus ingerens, & proſpectum adimens, inutiles eorum iaculatores ac funditores reddidit: atque etiam ſcutati manibus rigentibus præ frigore gladios vix retinebant. Iſraelitas verò tempeſtas à tergo imminens non ſolum minus offendebat, ſed alacriores etiam faciebat, manifeſtatio Dei præſentis ac fauentis ſigno accenſos. itaque rupta aduerſa acie, turbatiſque ordinibus, ingentem hoſtium ſtragem ediderunt. atque ita pars talis Iſraeliticis cedebant, pars à ſuometipſorum equitatu ac curribus proterebantur. Syſares verò vt vidit ſuos terga vertere deſiliens à curru, fuga delatus eſt ad quandam mulierem Cenetidem, nomine Ialen. quæ latebras petentem excepit, & potum poſcenti lac acidum exhibuit: quod ille cùm auidius ingurgitaſſet, in ſomnum eſt ſolutus. quem Iale aggreſſa, ferreum clauum ſopito per tempora adegit malleo, móxque Baracianis ſuperuenientibus, ſolo affixum oſtendit. atq; ita mulier iuxta Deboræ præſagium autor fuit victoriæ. Baracus autem ducens ad Aſorum, Iabinum obuiam factũ interfecit: & cæſo rege, ac vrbe ſolo æquata, quadraginta annis imperium Iſraelitarum tenuit.

Quomodo Amalecitæ deuictis Iſraëlitis regionem eorum per ſeptem annos vaſtauerunt. Cap. VII.

X. Iud. 6. DEFVNCTIS autem Baraco & Debora eodẽ ferè tempore, paulo pòſt Madianitæ ſociis Amalecitis & Arabibus expeditionem contra Iſraelitas fecerunt: & congredi auſos magno prælio vicerunt: vaſtatiſque frugibus prædam abegerunt. cúmq; idem per continuos ſeptem annos facerent, Iſraelitas in montana compulſos campeſtri ſolo cedere coegerunt. qui ſpeluncis & ſubterraneis ædificiis excauatis, quicquid hoſtium violentiam euadere poterat, intrò receptum aſſeruabant. Nam Madianitæ per æſtatem facientes expeditionem, hyeme agros colere Iſraelitas permittebant, vt poſſent denuò labores eorum vaſtare. Itaque in perpetua fame ac egeſtate viuebant, nec iam vllum ſupererat præſidium niſi in precibus ad Deum & ſupplicationibus.

Quomodo Gedeon populum liberauit. Cap. VIII.

Ibidem. PER idem tempus Gedeon Iali filius, vnus ex primatibus tribus Manaſſetidis, manipulos frugum clàm in torcular comportatos flagellabat. non enim auſus eſt propter hoſtem propalàm hoc in area facere. cúmque ſpectrum ei adoleſcentis ſpecie ſe obtuliſſet, & felicem ac Deo charum appellauiſſet: reſpondens, Hoc, inquit, meæ felicitatis argumentum eſt maximum, quòd torculari nũc vtor proarea. illo contrà iubente vt bono eſſet animo, & de libertate vindicanda cogitaret, negabat fieri poſſe. nam & tribum ſuam cuiuis alteri cedere numero,

mero,& ſe iuuenẽ eſſe,& tam arduis negotiis imparem.Deus autem quicquid deeſſet ſe ſuppleturum pollicebatur, & victoriam Iſraelitis daturum, modò ipſe imperium aſſumere non grauaretur.Hanc rem Gedeon cum quibuſdam iuuenibus communicauit, qui libenter credentes oraculo, ſine mora effecerunt, vt præſtò eſſent decem millia militũ,ad quiduis pro libertate audendum paratiſſima.Gedeoni autẽ Deus in *Iud.7.* ſomnis apparens,dixit homines tali eſſe ingenio, vt ſibi placentes nemini velint virtute cedere,& victoriam ſibi potius quàm Deo tribuant,nimirum magnis copiis freti.vt igitur ſciant rem totam pendere ab ipſius auxilio, iuſſit vt circa meridiem cùm æſtus feruet maximè,exercitum ducat ad fluuium:& quotquot procumbentes bibe- 10 rent,eos viros fortes crederet.quotquot autẽ trepidè ac tumultuariè potum ſumerẽt, ſic exiſtimaret, eos metu hoſtium hoc facere.quod poſteaquam ita vt iuſſus eſt fecit, trecenti inuenti ſunt cum perturbatione aquã ſumere, cauis manibus ori admouẽdo. imperauítq; Deus vt his aſſumptis hoſtẽ inuaderet.Gedeoneverò ſolicito,quia mandatum acceperat à Deo,noctu illos adoriri,volens ei metũ omnem eximere, iuſſit vt aſſumpto vno milite,clàm accederet ad Madianitarũ tentoria.ab illis enim acceptu- rum occaſionem fiduciæ.vadit ille quò iuſſus eſt,vno tantũ comitante famulo.cúmq; ad quoddam tabernaculum adrepſiſſet, offendit inſomnes in eo milites, & quendam cõmilitoni narrantem ſomnium, ita vt à Gedeone quoq; exaudiri poſſet.erat autem tale.Viſus erat ſibi videre maſſam ordeaceam, præ vilitate homini faſtidiendam, per 20 caſtra prouolui,& primò regis tentorium,mox cæterorum omnium proſternere.qui reſpondit interitum exercitus ſignificari, addẽs vnde hoc ita colligeret.inter omnes inquit,fruges ordeũ eſt ſine controuerſia viliſſimum:& inter omnes Aſiaticas gentes non facile reperias viliorem quàm hodie ſunt Iſraelitæ, vt meritò conferri poſſint ordeo.hi nunc,autore Gedeone,cõtraxerunt copias,& res nouas moliuntur.ergo quia dicis te vidiſſe illam maſſam tentoria noſtra ſubuertentem, vereor ne Deus Gedeoni triumphum de nobis cõcedat.Gedeon autẽ audito hoc ſomnio plenus bona ſpe & fiducia,edicit ſuis vt omnes in armis eſſent,edoctis de viſione quam in caſtris hoſtium audiuerat.fecerunt illi quod imperatum eſt,accenſi hoc ſigno ad quiduid laboris aut periculi ſubeundum.tum Gedeon circa quartam fermè vigiliam ſuos in hoſtem ducit

trifariam in tres cohortes diuiſos.erãt autem centenarię.gerebántq; ſinguli amphoras vacuas, & in eis faces ardentes, vt clàm poſſent hoſtem inuadere nihil tale expectãtẽ: & in dextris cornu arietinũ vice tubæ.hoſtium caſtra latè patebãt,eo quòd camelorum magnum numerum haberent:& cùm iuxta gentilitates diſtributi tenderẽt, omnes tamẽ intra eundem ambitum continebantur. Hebræi verò à duce antè præmoniti, cum iam non longè ab hoſte abeſſent, dato inter ſe ſigno cornibus ſonantes,& confractis amphoris,ſublatóq; militari clamore, certi Deum adeſſe Gedeoni,cum facibus in caſtra impetum faciunt. Qua arte, accedentibus diuinitus nocturnis terroribus, tanta inter ſemiſomnes conſternatio exoritur, vt incomparabiliter plures mutuis vulneribus, quàm hoſtili ferro caderent, quòd diuerſæ linguæ homines eadem caſtra haberent.ſemel enim pauore confuſi, omnes obuios pro hoſtibus trucidabant. Tantæ cædis & Gedeonis victoriæ rumor vbi ad cæteros Iſraelitas peruenit, correptis armis fugientem hoſtem inſequuntur: quem adepti circa loca torrentibus impedita hærentem circumueniunt, & quotquot ad manus venere oc- 50 cidunt, intérque cæteros reges etiam duos,Oribum & Zibum. Qui verò ſuperfuere *Iud.8.* duces cum reliquiis exercitus fermè decem & octo millia hominum, quantum potuerunt procul ab hoſte caſtris locum ceperunt.Nec Gedeon defeſſus cum totis copiis eò properat, & iterum congreſſus poſtremò hoc conflictu ad vnum omnes trucidat, & reliquos duos duces capit, Zebim & Hezarbunim. his præliis cæſa ſunt

Madianitarum & cæterorum Arabum qui eis auxilio venerant circiter centum viginti millia:præda etiam magna,auri,argenti,textilium, camelorum, & iumentorum Hebræi ſunt potiti. Gedeon verò reuerſus in patriam ſuam Ephram, ſupplicium ſumpſit de Madianitarum regibus. Cæterum Ephræmi tribus iniquo animo ferens Gedeonis bonam fortunam, bello eum petere decreuit, eo quòd inſciis ipſis hoſtem eſſet aggreſſus. Gedeon vir in omni virtute ſummus,modeſtè reſpondit,ſe non ſuo arbitratu hoſtem abſq; illis aggreſſum,ſed iuſſu diuino. Victoriam tamen nihilo minus illorum eſſe,quàm ſuam ipſorum qui militaſſent:atque his verbis ſedata eorum ira non minus profuit Hebræis quàm rebus proſperè geſtis. obſtitit enim ne ciuile bellum exoriretur. huius tamen ſuperbiæ tribus hæc pœnas dedit,ſicut ſuo loco dicemus:porrò Gedeon cùm vellet imperium deponere, compulſus eſt id retinere per annos quadraginta,dicendo ius & litibus finiendis occupatus,populo ratum habente quicquid ille in cauſis controuerſis pronunciaret. in ſenecta deinde mortuus, apud Ephram in patria ſepelitur.

Quomodo aliquot ſucceſſores Gedeonis cum gentibus circumquaque finitimis bella geſſerunt. Cap. IX.

XI. Iud. 8. 9.

HABVIT autem filios legitimos quidem ſeptuaginta, non ex vno matrimonio ſuſceptos,nothum verò vnum ex concubina Druma, cui nomen Abimelechus. is defuncto patre profectus Sicima,vnde mater fuit oriunda,adiutúſq; à maternis cognatis pecunia,cùm videret malis artibus inſignes,& ad quoduis facinus promptos, vnà cum eis ad paternas ædes reuerſus, omnes fratres interemit, excepto vno Iothane. hic enim fuga incolumitatem quæſiuit. Abimelechus autem occupata ſemel tyrannide omnia pro ſuo libitu, nihil iuxta legum præſcripta gerere,omnibus iuſtitiæ defenſoribus inuiſus æquè ac infeſtus. Itaque dum quodam tempore publica in Sicimis feſtiuitas celebratur, ad quam plebs vniuerſa conuenerat, frater eius Iothanes,quem fuga ſeruatum diximus,conſcenſo monte Garizeo qui Sicimis imminet, & ſublata voce vt ab omnibus exaudiri poſſet,ſilentium ei populo præbente, rogauit vt pauca verba audire dignarentur. Cúmq; illi magis etiam ſilerent intenti,dixit quòd arbores olim humana voce vſæ,in conuentu ad id habito rogauerunt ficum,vt imperium in eas acciperet. Recuſante autẽ illa,quòd contenta honore quem propter fructus ſuos percipiebat,nõ requireret alium:arbores nõ deſtiterunt principẽ quęrere:visúmq; eſt,viti hunc honorem deferre. ea verò totidẽ verbis quot ficus recuſauit, & ſimili modo etiã olea. itum eſt deinde cum eiſdem poſtulatis ad rubũ. cuius lignũ ad ignaria valet. Is reſpondit: Si ſerio me regem poſcitis, ſub vmbra mea requieſcite. ſin autem inſidias mihi ſtruitis, egrediatur ignis ex me,& abſumat vos. Hæc,inquit Iothanes,non riſus mouendi cauſa vobis fabulor, ſed quia maximis beneficiis à Gedeone affecti,ſuſtinetis Abimelechum necatis fratribus principatum vſurpare, cuius ingenium nihil ab igne differt. Hæc locutus receſſit, & per triennium in latebris montium vixit, Abimelechi potentiam fugitans. Nec ita multo pòſt, Sicimitæ pœnitentia ducti eorum quæ in filios Gedeonis patrauerant, Abimelechum ex vrbe & tota tribu expulerunt. Ille vero cogitabat quomodo ciuitatem aliqua clade afficeret. cúmque inſtaret vindemia, non audebant colligere fructus, metuentes ne quid incommodi ab Abimelecho acciperent. Fortè per eoſdem dies contulerat ſe eò cum armatorum manu & cognatis quidam princeps nomine Gales. hunc exorauerunt Sicimitæ vt tantiſper ſui cuſtodiam ſuſciperet, dum vindemia peragitur: cœperúntque ſecurè fructus conuehere, & per ſodalitia cœnantes audebant apertè in Abimelechum conuitia iactare. & principis cognati diſpoſitis circa vrbem inſidiis, multos ex Abimelechianis in eas præcipitatos interficiebant. Zebellus verò quidam è Sicimitarum primatibus, hoſpes Abimelechi, per nuncium ei ſignificauit, quomodo Gales populum contra ipſum irritaret: hortatus etiam vt inſidias ei ante vrbem tenderet. ſe enim Galem illo adducturum: atque ita fore facile vt inimico gratiam qualem meretur

referat

referat.quo facto curaturum ſe,vt eum populo reconciliet.cúmq; Abimelechus locum inſidiis aptum cepiſſet, & Gales cum Zebello in ſuburbanis negligentius ageret,conſpectis repente armatis exclamat, Zebelle hoſtem video. illo reſpondente, vmbras eſſe cautium,iam propiores cernens, imò non vmbræ ſunt,inquit, ſed virorum cohors.ad hæc Zebellus, nonne tu Abimelecho ignauiam obiicis? quin igitur

oſtendis qui vir ſis, & armis hominẽ aggrederis? Gales verò turbatus excipit primum impetum: cúmq; ſuos inferiores animaduerteret, amiſſis aliquot,cæteros intra mœnia recipit. Zebellus arrepta occaſione, calumniatus eum quaſi volens male pugnaſſet, effecit vt vrbe pelleretur. cæterũ Abimelechus cognito quòd Sicimitę ad vindemię reliquum exituri eſſent, inſidias circa vrbem diſponit. cúmq; prodiſſent,tertiam ſuorum partem occupare portas iubet ne ciuibus reditus in vrbẽ pateret,cæteri verò diſperſos circumueniunt. Itaque vbique plurima cædes patrabatur. & vrbe capta primo impetu ac ſolo æquata,ſaléq; in ruinis eius ſeminato,tum demum militem inde abduxit.atque ita Sicimitæ ſunt deleti. Quotquot autẽ per regionẽ diſpalati periculum euaſerant,collecti denuo,petra quadã occupata, locũ natura munitum muro inſuper cingere volebant.Sed hoc conſilium præuenit Abimelechus,qui quàm primũ id cognouit, exercitum eò adduxit. & arrepto faſce arido, iuſſísq; cęteris idem facere,breui petram ſtrue lignorum circumdedit: ſubiectóque igne, & fomentis ingeſtis flammam ingentem excitauit, ita vt nemo euaderet, ſed vnà cum vxoribus & liberis abſumerẽtur. numerus virorum fuit circiter mille quingentos,præter imbellem turbam ſatis magnam. Tale fuit Sicimitarum exitium,dolendũ ſanè, niſi quòd meritas pœnas dederunt ingratitudinis erga virum optime de ſe meritum. Abimelechus autem Iſraelitis Sicimitarum internecione perterritis, vidébatur non fore præſenti fortuna contentus, neque prius conquieturus quàm vniuerſos perderet. mox enim exercitũ ad Thebas duxit:& capto ex incurſu oppido, circa turrim quandam reſtitit,quæ quòd eſſet non mediocris,populo fuit receptaculum.hãc expugnaturus cum propius ianuam acceſsiſſet, mulier fragmine molæ demiſſo caput ſubeũtis ferit.ad quem ictum humi collapſus rogauit armigerũ vt ſe occideret, ne mulieris manu periiſſe diceretur. quo facto fratribus debitas impietatis pœnas exſoluit ſimul & crudelitatis, qua in Sicimitas vſus eſt: quæ quidem clades iuxta Iothanis præſagium illis accidit.cæterùm exercitus duce mortuo,miles in ſuas quiſque domos reuerſus eſt.

Iſraelitarum deinde gubernacula Iairus Galadenus de tribu Manaſſetide ſuſcepit,vir tum rebus cæteris,tum numeroſa prole felix.triginta enim filios habuit,equites egregios,& Galadenæ oppidorũ principes.is cùm viginti & duos annos in principatu vixiſſet, iam ſenex defunctus, in Camone vrbe Galadenæ eſt ſepultus. Res autem Hebræorum rurſum in peiore ſtatu erant, legibus autoritatem ſuam nõ amplius obtinentibus. qua occaſione arrepta Ammanitæ & Palæſtini cum valido exercitu regionem eorum ingreſsi,omnia rapinis vaſtabant: & occupatis locis vltra Iordanem,traiicere flumen & reliquam regionem inuadere parabant.Hebræi verò calamitatibus caſtigati ſupplices opem diuinam implorãt: & victimis numen placare conati,rogabant vt iram finiret,aut certè moderatius exerceret.Deus autẽ iam propitius,auxiliũ eis non negauit. Igitur Ammanitis Galadenã cum exercitu ingreſsis, incolæ eius regionis obuiam illis cum armis veniunt:ſed imperatore carebant. Erat autẽ quidã Iaphthes, vir patris virtute celebris, qui proprios milites alebat: ad hunc miſsis nunciis rogabant vt in auxilium veniret, promittentes ſe perpetuum copiarũ imperium ei tradituros. ille non admiſit preces, cauſatus quòd nullam opem ei tulerint,dum à fratribus manifeſtam iniuriam pateretur. Cùm enim non eſſet eadem

XII *Iud.* 10

Iud. 11

matre natus, ſed externa quam pater amore captus in ædes induxerat, contempta eius ſolitudine eiecerunt hominẽ. tunc autem in Galadena degebat, omnibus quotquot ad ſe venirent ſtipendia ſoluens. Tandem exoratus, & iureiurando accepto imperium copiarum penes ſe fore, militem ſuum cum eis coniunxit. Et cùm mature quicquid facto opus erat prouidiſſet, exercitu in vrbe Maſphaca collocato, mittit legatos ad regem Ammanitarum, expoſtulatũ quòd res alienas inuaderet. Qui miſſis aliis oratoribus reſpondit, ipſos potius iniquè agere, qui Ægyptiorum fugitiui alienis bonis incubarent: poſtulátque vt de regione Amoræa decederent, quæ ad maiorum ſuorum ditionem pertineat. Contrà Iaphthes negabat eum meritò queri de adepta quondam Amoræa, ſed magis gratiam debere pro Ammanitide relicta. potuiſſe enim Moyſen & illam occupare. Se verò agris nequaquam ceſſurũ, quos annis iam trecentis Deo volente tenuiſſent, & potius litem hanc armis direpturum. His dictis legatos dimiſit. ipſe votum fecit, ſi victoria potiretur, ſacrificaturũ ſe quicquid domum reuerſo primum occurriſſet. congreſſus deinde cum hoſte vicit egregiè: fugientéſq; perſecutus eſt vſq; vrbem Maniathen. & ingreſſus regionẽ Ammanitidem multas vrbes deleuit, præda militi cõceſſa: finémq; ſeruituti impoſuit, quam ſua gens per annos decẽ & octo pertulerat, fortunatior militiæ quàm domi. redeunti enim obuiam facta eſt filia virgo, præter quam nullos alios liberos habuit. Ingemuit pater, ictus dolore nimio: dein conqueſtus de importuno officio, indicauit victimam eſſe Deo deſtinatam. at illa non illibenter accepit, gratulatoriam ſe fore pro victoria patris & ciuium libertate hoſtiam. vnum rogauit, vt ſibi liceret iuuentutẽ ſuam cum æqualibus per bimeſtre tempus deplorare, atq; ita voto patrem ſoluere. quo impetrato, ad præfinitum terminum pater mactatam holocautoma obtulit, neque legitimum neque Deo gratum ſacrum faciens, nec quicquam penſi habens quid fama de hoc facto locutura eſſet. Petitus poſt hæc bello ab Ephræmi tribu, quòd ſine illis in Ammanitas expeditionem feciſſet, & nunc ſolus præda ſimul & gloria frueretur, primo excuſauit, nec ignoraſſe eos quòd conſanguinei bello premerentur, nec auxilium attuliſſe, quod vel non vocatos ferre decebat. vltro deinde accuſauit, quòd iniquè facerent, qui non auſi hoſtem aggredi, nunc contra cognatos ferocirẽt. poſtremò minatus eſt, pœnas ſibi Deo volente daturos, ſi inſanire pergerent. vt verò nihil ſe verbis proficere ſenſit, accito è Galadena exercitu venientes excepit: plurimíſq; in conflictu cæſis, & poſtquam in fugam verſi ſunt, præmiſsis qui vada Iordanis occuparent, intercluſo effugio, circiter quadraginta duo millia hominum peremit. ipſe expletis ſex principatus annis defunctus ſepelitur in patria ſua Sebei, quæ ſita eſt in regione Galadena. Huic in principatu ſucceſſit Apſanes, natus è tribu Iudæ, ex Bethlemis oppido. huic liberi fuere LX. mares XXX. totidem deterioris ſexus, quos omnes ſuperſtites reliquit, has nuptas, illos vxoribus cura & opera ſua coniunctos. cúmq; nihil memorabile in principatu ſeptenni geſſiſſet, admodum ſenex diẽ obiit, in patria ſua ſepultus. Helon poſt hunc aſſumpſit principatũ, tribu Zabulonita: quo per decennium functus, nec ipſe quicquam geſſit memoratu dignum. Qui deinde ſucceſsit Abdon Elielis filius tribu Ephræmita, ex vrbe Pharathone, nihil præter numeroſam prolem habet memorabile, alioqui per ſummam ſecuritatem & pacẽ quæ ſub eo floruit, nulla data eſt ei rerum fortiter & glorioſe gerendarum occaſio. Filios habuit quadraginta, nepotes triginta: atq; egregiis equitibus ſeptuaginta comitatus circumuectabatur, quos omnes ſuperſtites reliquit. Mortuus eſt iam ſenex, & in Pharathone magnificè ſepultus.

De Sampſonis fortitudine, & quanta mala Palæſtinis fecerit. Cap. X.

Iud.13 XIII POST huius mortem Palęſtini ſuperauerunt Iſraelitas, & tributa ab eis exegerunt per annos quadraginta. Ab ea miſeria liberati ſunt in hunc modum: Monoches quidam vir inter Danitas optimus, patriæ ſuæ ſine controuerſia princeps, vxorem habuit eximia pulchritudine ſuſpiciendam ſupra omnes eius ætatis fœminas: ex qua cùm nihil liberorum ſuſciperet, ægrè ferens orbitatem, in ſuburbanum

banum ſuum quod erat in campo magno cum vxore ventitans, crebris precibus ſolicitabat Deum, vt daret ſibi liberos. Inſaniebat autem in vxorem præ amore, erátq; vehementer zelotypus. Cúmq; aliquando ſola ageret mulier, ſpectrum ſe illius oculis obtulit angelus Dei ſpecie iuuenis pulchri & magni, lætum nuncium afferens, fore vt fauore Dei naſcatur eis filius, pulcher & inſigni robore: qui vbi ad virilem ætatem peruenerit, compeſcendam eſſe ab eo Palæſtinorum inſolentiam. iuſſitq; ne capillitium ei detonderetur, vtq; Deo ſic volẽte ab omni alio potu abſtineret, ſola aqua contentus. poſtremo addens à Deo ſe miſſum abiit. illa marito reuerſo angeli verba indicat, mirè prædicans iuuenis ſtaturam & pulchritudinem, ita vtvir tali laudatione motus ad zelotypiam, nonnihil de vxoris pudicitia male ſuſpicari inciperet. quæ volens hunc mariti ſtultum mœrorẽ adimi, ſupplex Deum rogauit, vt iterum angelum mittere dignaretur. quò ille à coniuge etiã poſſet conſpici: & impetrata hac gratia, rurſum in ſuburbano verſantibus apparuit angelus ſoli mulieri. illa rogat vt pauliſper maneat dum virũ adducit, quo permittẽte, cum Manoche mox ad eum reuertitur. quo viſo, ne tũ quidẽ ſuſpicari deſiit: rogauítq; vt ſibi quoq; eadẽ indicaret. illo reſpõdẽte, ſatis eſſe quòd mulier ſciat: iubet quiſnã eſſet dicere: vt nato filio referre ei gratiã & munus aliquod donare poſsint. negauit ille ſibi opus muneribus, nec enim horum cauſa de filio lætum ſe attuliſſe nunciũ. cúmq; iterum rogaretur vt ſaltẽ hoſpitalem tractationem admitteret, non annuit. tandem exoratus vt pauliſper maneret dum aliquid affertur, cùm mactaſſet hædum Manoches, coquendúmq; vxori dediſſet, paratis omnibus iuſsit deponi in petra & panes & carnes abſq; vaſculis. quo facto virga quam geſtabat carnes attigit: confeſtímq; flamma emicante cum panibus abſumptæ ſunt, & angelus fumo tanquam vehiculo in cælum aſcendere ab eis viſus eſt. Manoche autem ſolicito ne quid periculi immineret ex aſpectu numinis, vxor bono iubet eſſe animo, affirmans magno ſuo bono Deum ſe vidiſſe: cúmq; concepiſſet, diligenter mandata retinuit. Nato deinde infanti Sampſon eſt nomen inditũ. quod robuſtum ſignificat: qui mox egregia animi ac corporis indole præditus, promiſſo capillitio victúſq; ſobrietate diuinum neſcio quid præ ſe ferebat. Cúmq; adoleuiſſet, comitatus parentes in Thamnam vrbem Palæſtinorum conuentus tempore, implicitus amore puellæ indigenæ, rogauit ſuos parentes, vt id connubiũ procurarent. quibus excuſantibus quòd diuerſi eſſent generis, quódq; religio vetaret eiuſmodi nuptias, vicit iuuenis pertinacia, effecítq; vt virgo ſibi deſponderetur. crebrò deinde ſponſam interuiſens, in itinere in leonem incidit, nec tamen eius occurſum declinauit licet inermis, ſed nudis manibus adortus beluæ fauces eliſit, eiúſq; cadauer in dumetũ viæ vicinum abiecit. aliquot pòſt diebus eandẽ viam ad puellam remetiẽs, offendit examen apum mellificare in leonis pectore, & ſumptis inde tribus fauis eos cum cæteris muneribus adamatæ obtulit. Ad nuptias deinde celebrandas Thamnitas conuocat, qui quòd vires eius haberent ſuſpectas, honoris ſpecie triginta aſſectatores ex æqualium numero iuueni adhibent, iuſſos obſeruare nequid auderet. Conuiuis deinde vt fit hilareſcentibus, ait ſe quæſtionem propoſiturũ ſuis ſodalibus, quam ſi intra ſex dies ſoluerent, cuique ſindonem ſe daturum & tunicam. qui tum quòd ſagaces videri cuperent, tum quòd lucrum nõ faſtidirent, iubent eum proponere. Ille, Ex voraci, inquit, cibus prodit, & ex immiti ſuauitas. in his explicandis cùm hæſiſſent triduo nec proficerent, puellam aggrediuntur minis ſimul & precibus, vt expiſcata ſecretum è marito indicium ſibi faceret. ille repulſis aliquandiu blandiciis, cum rogandi finem non faceret, & lachrymans gratam ſe illi negaret, tandem nihil ſuſpicans rem totam de leone aperit, & vnde tres illos fauos nactus fuerit. illa iuuenibus prodit omnia. ergo cùm præfinita ſoluendę quęſtioni dies adeſſet, ante ſolis occaſum conuenientes: Neque leone, inquiunt, quiaquam occurrẽti immitius, neque melle guſtanti ſuauius. Ibi Sampſon ſubiecit, neq; muliere doloſius, quæ vobis quęſtionem noſtram aperuit. Nihilominus illis perſoluit quę promiſerat, ſpoliatis quibuſdam Aſcalonitis quos fortè per viam inuenit obuios: ſed iratus mulieri remiſſo nuncio res ſuas ſibi habere iuſſit ac gerere. at puella cõtempta vt viciſſim illi moueret ſtomachum, nupſit eius ſodali qui priores nuptias conciliauerat. Hac con-

Iud.14

*Iud.*15 tumelia commotus Sampſon,decreuit de tota gente pœnas ſumere:& commodum maturis ſegetibus tempus iam meſſis aderat.ergo comprehenſis trecentis vulpibus, & facibus ad caudas earum annexis, per arua Palæſtinorum omnes dimiſit, quibus paſſim diſcurrentibus totus frugum prouentus momento ferè temporis concrematus eſt. Quo cognito gentis principes, & quid Sampſonem ad perpetrandum facinus mouerit,miſſis in hoc Thamnam ſatellitibus,vxorem quondam eius cum cognatis,damni dati reos prius factos,viuos exuſſerunt publicè. Sampſon autem in Palæſtinos latè graſſatus cædibus, ad habitandam Ætam ſe contulit. ea eſt petra bene firma, in tribu Iudæ ſita. At Palæſtini totam tribum bello impetunt. quibus bellũ deprecantibus,quod nec Sampſonis culpæ eſſent affines, nec de ſolenni tributo quicquam diminuerent, reſponſum eſt nõ abſoluẽdos ab hoc crimine ni Sampſonis deditionem facerent. Illi volentes hanc ſuſpicionem à ſe amotam, armatis tribus milibus ad petram veniunt, & expoſtulantes quod ſuis facinoribus Palæſtinos Hebræis infenſos redderet, qui irritati facile poſſent toti genti magnam aliquam cladem rependere, dicentéſq; in hoc ſe veniſſe vt comprehenſum illis dederent, poſtulabant vt conſenſu ipſius facere hoc ſibi liceat.qui iureiurando accepto nihil præterea molituros,ſed hoſti tantum deditionem faciendã,deſcendens de petra in cognatæ gentis poteſtatẽ ſe permiſit: & illi vinctum prius duobus funibus,Palæſtinis tradendum ducebant. cúmq; ventum eſſet ad locum,qui obſcurus antè, nunc ex Sampſonis facinore inclaruit, Maxilla nominatus, nec procul abeſſent à caſtris hoſtium, procurrentibus obuiam Palæſtinis, & lætitiam re ex ſententia geſta clamore teſtantibus: Sampſon abruptis repente vinculis, arreptáque maxilla aſini quæ fortè iacebat præ pedibus,in medios hoſtes irruit:qua feriens quotquot aſſequi potuit, circiter mille interfectis cæteros metu dare terga compulit. qua victoria plus ſatis elatus, & opis diuinæ immemor,cùm totum ſibi tribueret, quòd maxilla tantum armatus fudiſſet ac fugaſſet hoſtiles copias: ingenti ſiti oborta, confeſſus nihil eſſe quantaslibet vires humanas,Deo victoriã acceptam retulit:ſuppléxq; rogauit vt arrogantię data venia, ſuccurreret & periculo ſe eximeret.nec irritę fuere preces, ſed copioſus fons ſubito è quadam petra prorupit, loco Maxillæ nomen Sampſon impoſuit,quod in hodier-

*Iud.*18 num vſque durat. Poſt hoc prælium iam Palęſtinos contemnens venit Gazam,& in publico diuerſorio egit. quo audito Gazæorum magiſtratus, ne clam abire poſſet, ſtationes pro portis collocant. Sampſon verò qui inſidias maturè ſenſerat,circa mediam noctem ſurgens, portas cum ipſis clauſtris ac vectibus. cæteróq; paratu reuulſas,& humeris impoſitas,in mõtem qui eſt ſupra Hebronem perlatas depoſuit.paulo verò poſt à patriis inſtitutis deſciſcere, & in peregrinos mores degenerare incepit,quod ei omnium malorum fuit principium. cùm enim meretricẽ quandam Palęſtinam adamaſſet,nomine Dalalen,cõſuetudine eius delectabatur. Quamobrem qui apud Palęſtinos rerum potiebantur accedunt eam, & magnis pollicitationibus inducunt vt eliciat è Sampſone cauſam tanti roboris,propter quod inuictus haberetur ab hoſtibus. Aſſenſit illa,& cum prima occaſio data eſt,inter compotationem & muliebres blandicias extollens eius res geſtas, omni aſtu vtebatur vt cognoſceret cur tãtopere virtute excelleret. Sampſon verò adhuc mẽtis compos eiſdem artibus contra mulierem vtens:ſi ſeptenis,inquit,vitibus flexilibus reuinctus fuero,fiam nihilo aliis fortior. Tacuit illa, rem ita ſe habere putans: communicatóq; ſuper hoc cum magiſtratibus conſilio,incluſáque in penitiore domus parte manu militũ,bene potum ac ſopitum accuratè vt ab ipſo didicerat vinxit. deinde excitato indicat adeſſe quoſdam qui illũ vellent aggredi, ille ruptis virgeis vinculis ad reſiſtendũ ſe expedit. Mulier tunc fruſtrata paulo pòſt aliam opportunitatem nacta, grauibus querelis aggreſſa eſt virum,quòd amanti non ſatis fidens,celaret eam id, quod maxime ſcire cuperet,ac ſi neſciat tacere,quicquid alios ſcire amaſio ſuo nõ expedit:rurſúmque ſimili figmento eluſa eſt, cum ſeptem funibus alligatum perditurum ſe vires diceret. experta enim hoc quoque nihil effecit:cúmq; vrgere non deſiſteret, tertio mulierem ludificatus eſt,dicens capillos ſuos oportere implecti licio,atque ita parari vincula, ac ne hoc quidem verum experta, poſtremò adhibitis omnibus artibus

non

non prius rogãdi finẽ fecit, quàm fatali iam neceſſitate inſtãte, victus importunitate Sampſon in gratiam mulierculæ ſuum ipſe ſecretũ prodidit: Deus, inquit, mei curam habet. & eius prouidentia natus hanc comam alo, cuius tonſuram ipſe mihi interminatus eſt. nam in eo capillitio totas ſibi vires conſiſtere. Hoc cognito, neſcienti comam deraſit, & hoc pacto imbecillem factum inimicis prodidit, repugnare amplius non valentem. illi orbatum oculis & vinctum abduxerunt. Procedẽte deinde tempore cùm iam capillus repullularet, cúmq; ſolenne Palæſtinis adeſſet epulum, confidentibus optimatibus in quodam fano cuius tectum duabus columnis ſuſtinebatur, accitus eſt & Sampſon vt miſero inter compotandum illuderent. qui hoc extremum malum exiſtimans, quòd illuſores vlciſci non quiret, iubet puerum à quo manu ducebatur, vt ad illas columnas ſe acclinet, iam, vt tum ſimulabat, defatigatũ. quibus admotus ſic eas concuſſit, vt ſubuerſæ totius ædificij ruinam traherent, qua tria millia hominum ſunt oppreſſa, & inter cæteros ipſe Sampſon. Hic finis viri fuit, exacto principatus anno vigeſimo, admirandi ob incomparabilem animi ſimul ac corporis fortitudinem, qua in hoſtium perniciem vſque ad extremum halitum vſus eſt. Nam quòd à muliere deceptus eſt, humanæ infirmitati imputari conuenit, pronæ ad eiuſmodi vitia. cætera dignus ſempiterna memoria virtutis nomine. cognati verò eius cadauer in patriam reportatum, apud Saraſam oppidum monumento maiorum intulerunt.

Quomodo filij ſacerdotis Elis à Palæſtinis in prælio ſunt cæſi. Cap. XI.

POST Sampſonis autem obitum præfuit Iſraelitis Elis pontifex, in cuius principatu fames valida eam regionem inuaſit. quã non ferens Abimelechus Bethlemorum ciuis, quod oppidum eſt tribus Iudæ, aſſumpta vxore Naami, & filiis communibus Chellione & Mallone, in Moabiticam terram migrauit. cúmq; ibi proſpera fortuna vteretur, filiis ſuis vxores dedit eius gentis fœminas, Chellioni Orpham, Ruthem Malloni. exacto autem decennio Abimelechus cum filiis breui tempore alius poſt alium obiit, quo caſu Naamis in maximum mœrorem conicta, deſolata à chariſſimis quorum conſuetudinẽ amori patriæ prætulerat, mutato pro re conſilio reuerti ad ſua decreuit. iam enim res patriæ in meliori ſtatu eſſe perceperat. nurus autem eius non ſuſtinebant ab ea diuelli, & velit nolit comitari eam volebant. at illa precata eis felicius coniugium, quàm in quo cum filiis ſuis vixiſſent, & in reliquis rebus proſperitatem, & docẽs quòd in ſe nihil eſſet opis, rogabat vt manerent, néve relicta patria in euentum incertũ ſequi miſeram ſocrum cuperent. His monitis Orpha paruit: Ruthem verò nolẽtem manere, cuiuſuis fortunæ futuram ſociam ſecum ſocrus abduxit. Quæ poſtquam vnà peruenerunt Bethlema, Bozus Abimelechi cognatus eas excepit hoſpitio. cúmque Naamis à ciuibus ſuo nomine appellaretur, iuſtius, inquit, vocaretis me Maram. ſignificat autem Hebręorum ſermone Naamis felicitatem, Mara dolorem. Et cùm eſſet meſſis tempus, Ruthe permiſſu ſocrus exhibat ad ſpicilegium, vt cibos ſibi pararẽt, caſúq; in Bozi rus deuenit. qui cum paulo pòſt ſuperueniſſet, cõſpicatus puellã, de ea villicum percontatur. is denarrauit omnia dòmino, quę paulo antè ex ipſa cognouerat. qui exoſculatus in ea beneuolentiam erga ſocrum, & affectum erga defunctum maritum, noluit ſpicilegio contentam eſſe, ſed permiſit vt ſibiipſi meteret quantũ poſſet, ac ſumeret: mãdauítq; villico ne eam prohiberet, & vt vnà cum meſſoribus prandium ac potũ ei præberet. Ruthe verò acceptam ab eo polentã ſeruauit ſocrui, & veſpere cum frugibus collectis ſimul attulit: ſed & Naamis ſeruauerat ſibi quaſdam partes ciborum, quos ei vicini contulerant. narrat deinde ſocrui, quid

XIIII *Ruth.1*

Ruth.2

quid ei Bozus dixerit: auditóque ex ea quòd cognatus eſſet, & propter pietatem
forſan curam earum habiturus, exiuit etiam ſequentibus diebus ad ſpicilegium cum
Ruth.3 Bozi ancillis. poſt aliquot dies iam hordei tritura peracta venit Bozus in ſuũ rus, &
cubabat in area. hoc cognito cogitauit Naamis in rem ambarum fore ſi Ruthe cum
eo cubaret: miſitq; eò Ruthem dormituram ad pedes eius. quę nefas rata non parere
ſocrui, fecit quod iuſſa eſt. ac primò non ſenſit hoc Bozus altum dormiens: ſed circa
mediam noctem experrectus, ſentiénſq; eam vnà cubare, quęſiuit quænam eſſet. edi
dit illa nomen, & famulam ſe in eius poteſtate dixit. Tacuit ille tum, ſed mane ſum-
mo priuſquam famuli ad opus ſurgerent, excitatam iuſſit hordei quantum ferre poſ-
ſet capere, & priuſquã aliquis eam ibi dormiſſe videat, ad ſocrum redire, caueñdos
enim tales rumores, maximè ſi non de nihilo oriantur. Cæterum meum, inquit, con
ſilium eſt hoc. rogabis eum qui tibi propinquior eſt quàm ego, an te vxore opus ha-
Ruth.4 beat. quod ſi aiat, ſequeris eum: ſin minus, mea legitima coniux eris. Hæc verba vbi
renunciauit ſocrui, bonã ſpem habuerunt, Bozo res earum curæ futuras. circa me-
ridiem verò reuerſus ille in oppidum, ſenatum coire fecit: ac mox Ruthem & cogna
tum illum acciuit. Qui poſtquam venit, Abimelechi, inquit Bozus, & filiorum ſor-
tem poſſides. faſſus eſt alter poſsidere ſe, idq; iure propinquitatis. Tum Bozus, ergo
non ex parte tantum legum meminiſſe oportet, ſed omnia iuxta præſcriptum earum
facere. ecce adeſt mulier, quã ſi vis poſſeſsionẽ agrorum retinere, lex te ducere iu-
bet. at ille Bozo & ſortem & mulierem ceſsit, quandoquidẽ & ipſe defunctorũ eſſet
cognatus. Sibi enim iam & vxorem eſſe & liberos. Id Bozus apud ſenatum conteſta
tus, iuſsit mulierem accedere illum, & iuxta legem calceum ei detractum in faciem
incutere. quo facto Bozus duxit Ruthem, & anno elapſo natus eſt illis infans maſcu-
lus. hunc Naamis nutricans Obedem de conſilio mulierum nominauit, ſibi in ſene-
ctute conſtitutæ inſeruiturum. nam ea vox Hebræis inſeruientẽ ſignificat. ex Obede
prognatus eſt Ieſſæus, ex hoc Dauid rex, qui poſteris ſuis regnum reliquit per viginti
& vnã ætates duraturũ. Hæc neceſſe habui de Ruthe narrare, volens Dei potentiã
oſtendere, cui facile eſt etiã vulgares homines ad ampliſſimam dignitatẽ perducere,

XV ſicut perduxit Dauidem ex mediocribus maioribus oriundum. Porrò Hebræi
1. Reg.2 per hoc tempus rebus ſuis iam labantibus, bellum Palæſtinis inferunt ob cauſam ta-
lem: Eli pontifici duo duo filij fuerunt, Ophnes & Phineeſes. hi contra omne ius &
fas omnia ſibi licere volebant: nec contenti honorariis muneribus, etiam à rapinis
non obſtinebant: mulierum inſuper, religionis ergô cõfluentium ad ſacrum locum,
pudicitiam vel vi vel donis expugnabant, ita vt nihil à tyrannorum moribus differ-
rent. hanc inſolentiam iuuenum & pater ipſe magnoperè deteſtabatur, diuinam vl-
tionem nunquam non expectans, & populus iniquiſsimè ferebat. poſtquam autem
illorum exitum Deus & patri & Samueli prophetæ etiamnum puero prædixit, tum
verò nõ aliter quã defunctos filios lugebat. Sed priuſquã de clade in qua ſunt abſum-
pti dicam, quædã de hoc propheta narranda ſunt. Helcanes Leuita vir ingenuus Ra-
matham vrbem in ſorte Ephręmitarũ habitans duas vxores habuit, Annã & Phenan-
nam: ex quarum poſteriore liberos ſuſcepit, nihilominus alteram quanquã ſterilem
diligens. is cùm ſacrificatum veniſſet in Siluntem, vbi tunc Dei tabernaculũ fuiſſe di
ximus, & de epulo partes vxoribus ac liberis diſtribueret, Anna videns alterius libe-
ros cum matre cõſidentes, in lachrymas prorupit, admonita orbitatis & ſolitudinis.
cúmq; conſolationem mariti non admitteret, abiit in tabernaculũ ſupplicatura, vo-
túmq; factura, ablata ſterilitate matrem factam primũ filium ſe conſecraturã, ad mi-
niſteria Dei nõ vulgari more educatum. In huiuſmodi precibus longas moras pro-
trahentẽ animaduertens Elis pontifex, qui ante tabernaculũ ſedebat, tanquã parum
ſobriam iuſſit abire. quæ cùm reſpondiſſet, aquam ſe potare, ſed mœſtã quòd liberis
careat, precibus à Deo ſterilitatis remedium petere, bono animo eam eſſe iuſsit, pol-
licitus habituram ex Dei munificentia filium. tum demum hilaris ad maritum reuer-
ſa, cibis antè præ mœrore faſtiditis vſa eſt. in patriam deinde reuerſa, breui vterũ ge-
rere cœpit, mox vbi pariendi tempus aduenit enixa filium, Samueli nomen indidit,
quaſi dicas exoptatũ à Deo. cúmq; parẽtes gratias acturi Deo pro accepto filio, & ſa-

crificaturi

crificaturi rediſſent, ſimúlq; decimas exmore afferentes, mulier voti rea puerum Eli tradidit, Deo conſecratum, prophetámq; futurum. itaq; & domum alebat, & equa tantum in potu vtebatur, degebátq; circa fanum, cuius miniſteriis educabatur. Helcanæ autem alij prętereà filij ex Anna nati ſunt, & filiæ tres. Porrò Samuel exacto anno ætatis duodecimo prophetam agere cœpit. Quadam enim nocte dormiẽtem Deus nomine vocauit. tum ille ratus à pontifice ſe vocari, accurrit ad eum. Quo negante à ſe vocatum, Deus idẽ tertiò fecit. Tum Elis rem perſpiciens ait: Ego mi Samuel nunc quoq; vt antè filui, ſed Deus te vocat. quapropter præſto eſſe te reſponde. Itaque rurſum Deo vocante, rogauit quid iuberet, paratum ſe ad miniſterium offerens. Tum Deus: Quando, inquit, præſto es, audi imminere Iſraelitis cladẽ maiorem quàm credibile eſt, & filios Elis ambos vna die perituros, & ſacerdotium meum migraturum in familiam Eleazari. Elis enim pluris fecit ſuos filios quàm meum cultum, idq; ne cum ipſorum quidem cõmodo. hoc oraculum cùm ab adiurato extorſiſſet pontifex, alioqui ſe non contriſtaturo, certiorẽ iam expectationem exitij filiorum habuit. Samuelis autem gloria magis ac magis creſcebat, omnes eius prędictiones veras euentu approbante. Per idem tempus Palæſtini ſuſcepta expeditione contra Iſraelitas, caſtrametati ſunt apud vrbem Amphecam: & nomine ibi occurrẽte vlterius proceſſerunt. tandem congreſſi prælio, Hebræorum circiter quatuor milia peremerunt, reliquis trepidè in caſtra compulſis. Quamobrem Hebræi periculum extremum inſtare putantes, mittunt ad pontificem atque ſenatum qui poſtulent arcam in aciem proferri, vt eius præſentia freti hoſtem ſuperent, ignari eum qui ſententiam ſemel aduerſum eos tulerat fore vt vincerentur, maiorem eſſe quàm arcam, quæ propter ipſum erat veneranda. Venit igitur arca in exercitum, & cum ea pontificis filij accepto à patre mandato, ſi amiſſa arca viuere ſuſtineant, ne vnquam in conſpectum ſibi veniant. quorum Phineeſes iam ſacerdotio fungebatur, patre propter ſenium honorem concedente. Vehementer autem Hebręis arca animos addidit, victoriam in hac ſitam exiſtimantibus: contrà hoſtes metuebant ne arca Iſraelitis eſſet præſidio. attamen vtrorumq; expectationem euentus fefellit. Nam poſt conflictũ ſperata Hebræis victoria, Palæſtinis contigit: & quam cladem hi timuerant, eam Hebræi paſſi, cognouerunt fruſtra ſe in arca fiduciam collocauiſſe. nanque primo impetu in fugam ſunt auerſi, in qua triginta hominum milia ſunt amiſſa, inter quos pontificis filij ceciderunt: & arca quoque in hoſtium poteſtatem deuenit.

1.Reg.3.

XVI.

1.Reg.4.

Quomodo Elis audita filiorum cæde, & arcæ amiſſione prouolutus de throno exſpirauit. *Caput XII.*

IAM cladem & arcæ captiuitatẽ poſtquam in Siluntem Beniamita quidam iuuenis ægre ſeruatus è prælio renunciauit, tota vrbe repleta luctu, Elis pontifex, qui ad alteram portam ſublimis in ſella ſedebat, audito eiulatu ſuſpicatus id quod res erat, noui aliquid mali ſuis accidiſſe, iuuenẽ accerſit. cumq; audiſſet euentum prælij, tam militum quàm filiorum cladem ſatis æquo animo tulit, vt qui Deo prænunciante iam antè hæc præſciuerat. Solent enim longe grauius afficere quæ præter expectationem accidunt. Vt verò etiam arcam in hoſtium poteſtatem factam cognouit, inſperato malo ictus, & doloris impatiens, prolapſus è throno exhalauit animam, vitæ anno nonageſimo octauo, principatus quadrageſimo. Eadem die Phineeſis quoq; alterius è filiis vxor obiit, non valens ſupereſſe mariti infortunio. Peperit ea filium ſeptimeſtrem quidem, vitalem tamen, cui ob acceptam ignominiam Ioachabes fuit nomen, quam ea vox apud Hebræos ſignificat. Primus autem hic Elis ex Ithamari familia, qui fuit alter Aaronis filius, pontificatum obtinuit. nam antè in Eleazari familia fuit hoc ſacerdotium, quod filius à patre per manus accipiebat. ille enim Phineeſi id tradidit: quod mox filius & ſucceſſor eius Abiezeres filio ſuo Boceię reliquit: ab hoc Ozis filius eius accepit: poſt quem Elis ſacerdotio potitus eſt, de quo nunc loquimur: quod manſit eius generi vſque ad Solomonis tempora, quando ad Eleazari familiam rurſum rediit.

Ibid.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER SEXTVS.

Quomodo Palestini peste & fame coacti arcam Hebræis remiserunt. *Caput I.*

PARTA de Hebræis victoria, sacráque arca quemadmodum diximus capta, Palæstini cum cæteris spoliis Azotum eam referunt, & in fano dei sui Dagonis inter donaria collocant. Sequenti verò die mane venientes vt adorarent deum suum, inuenerunt eum è basi excidisse, & pronum prostratum ante arcam: quod ægre ferentes, in pristinum locum eum reponunt. cúmque sæpius illuc accedentes, semper prostratum & adorabundum reperirent, stupor maximus ac perturbatio totum populum inuasit. postremò grauissima pestis Azotiorum vrbem arq; agrum adorta est. correpti enim dysenteria cruciabiliter moriebantur, nonnulli interanea vitiata morbóque corrosa euomebant. Ager vero totus scatebat muribus, qui omnia vastantes, nec segetibus parcebãt, nec cæteris fructibus. His calamitatibus Azotij pressi, nec valentes amplius tolerare, intellexerunt arcam in causa esse, & victoriam cum eiusmodi spoliis luctuosam sibi cõtigisse. miserunt igitur ad Ascalonitas, postulantes vt arcam in ipsorum vrbem transferrẽt: qui non grauatim Azotiorum legationi annuentes, cupide arcam ad se receperunt, mòxq; eisdem quibus illis malis laborauerunt: cum arca enim simul etiam calamitates sunt translatæ. Itaq; hinc quoq; ablegata est ad alios, sed ne apud illos quidem permansura. agitati enim eisdem pestibus, ad vicinas vrbes eam transmittebant. atq; in hunc modum quinq; Palæstinorum vrbes peruagata est arca, veluti tributum per singulas pœnam violatæ religionis exigens. Quæ defessæ tot malis, & aliis exemplum factæ ne arcam reciperent talia hospitij præmia referentem, nihil superesse videbant, quàm vt bono aliquo modo à se eam ablegarent: & cùm conuenissent quinque ciuitatum principes, Gittæ, Accaronis, Ascalonis, Gazæ & Azoti, dispiciebant quid facto opus esset. Ac primum visum est remittendam esse arcam ad suos, cuius captiuitatem Deus vlciscereturꝰ quum tot mala simul cum ea regionem ingressa homines & agros vastare non desinant. Nec defuerunt qui huic sententiæ contradicerent, negantes hæc imputanda captiuæ isti arcæ: cuius si tanta vis esset, aut si omnino Deo cara fuisset, nunquam illam in diuersæ religionis hominum manus deuenire permisisset: suadentésque vt hos casus æquo animo ferrent, & sic cogitarent, hæc omnia non aliunde quàm à natura prouenire: quæ & corporibus & terris & plantis & cæteris potentiæ suæ subditis per certas temporum vices huiusmodi mutationes ingenerare solet. Sed vicit sententia probatæ prudentiæ hominum, qui tunc aptiora ad propositum negotium censere videbantur. His neque remitti arcam placuit, neque retineri, sed pro quinque ciuitatibus quinque statuas aureas dedicari Deo in testimonium gratitudinis, quòd eius fauore seruati essent ex ea peste quam humanis remediis euadere fuerit impossibile: & totidem mures aureos addi illis similes qui agris vastitatem intulerunt. His omnibus in loculum inclusis & super arcam impositis plaustrum ei nouum fabricari: vaccas deinde nuper enixas plaustro subiungi, inclusis domi earum vitulis, ne sint impedimento matribus, & vt fœtuum desiderio magis properent. ipsas verò deduci in triuium arcam vehentes, atque ibi relinqui vt quamcunque velint viam ineant. Et si quidem ad Hebræorum regionem se verterint, ad eámque perrexerint, credere arcam fuisse calamitatum causam. sin aliò deflexerint, retrahendas ex itinere, indubitato argumento nihil in hac

1. Reg. 5.

1. Reg. 6.

in hac ineſſe virium. hoc conſilium omnibus calculis eſt approbatum, quod mox opere ſunt exſecuti: & paratis quæ diximus, productóque in triuium plauſtro ac ibi relicto ipſi retrorſum diſceſſerunt.

Victoria Hebræorum ductu Samuelis. Cap. II.

MAccis autem veram viam ingreſſis, & rectà non aliter quàm ſi deducerentur tendentibus, principes Palæſtinorum ſequebantur, cupientes cognoſcere quò peruenirent, & vbi plauſtrum ſiſteret. Vicus eſt quidam in tribu Iudæ, nomine Bethſama. huc poſtquam venerunt vaccę, tametſi pulchram planitiem ante ſe haberent, vlterius tamen non ſunt progreſſæ, ſed ibi plauſtrum ſtatuerunt: ad quod ſpectaculum à vicanis mox cum gratulatione eſt concurſum. Cùm enim eſſet æſtas, & fruges ex aruis comportarentur: vt viderunt arcam, præ gaudio mittentes opus è manibus, ad plauſtrum illud properabant. demptam deinde arcam, & vas quod ſtatuas illas ac mures continebat, in petra quadam quæ in campo exſtabat, depoſuerunt: & accitis victimis peractóque ſacrificio ſplendide epulati, plauſtrum ſimul ac vaccas holocautoma Deo fecerunt. quo viſo principes Palæſtinorum retro ad ſuos ſunt reuerſi. Cæterũ indignatio Dei Bethſamitas inuaſit, ex quibus ſeptuaginta occidit, quòd cùm non eſſent ſacerdotes, profanis manibus contrectare arcam ſint auſi. quæ res lætitiam vicanorum nouo luctu nonnihil obſcurauit, eo magis quòd ſuos non fatali morte, ſed diuina vltione extinctos deſiderabant. quamobrem indignos ſe ducentes qui hoſpitium arcæ præberent, mittunt nuncios ad vniuerſos Hebræos, qui certiores faciant de arca à Palæſtinis reddita. illi re cognita transferunt eam in Cariathiarim, vrbem vicinam Bethſamitis, atque ibi apud Aminadabum quendam Leuitam, opinione religionis ac iuſtitiæ celebrem, in ædibus eius collocant, idoneum ſacrario locum exiſtimantes vbi vir iuſtus haberet domicilium, cura arcæ commiſſa eſt eius filiis, quam per viginti annos cum ſumma laude geſſerunt. tot enim annos in Cariathiari manſit, quatuor ſolis menſibus apud Palæſtinos detenta. *Ibidem.* *1. Reg. 7.*

Cúmque populus toto hoc vicennio votis & ſacrificiis operam daret, magnámq; religionem & cultus diuini curam præ ſe ferret, propheta Samuel animaduerſa eorum promptitudine, putans ſe nactum occaſionem adhortandi ad libertatem, & bona quæ illam ſequuntur, orationem & tempori accommodans & negotio, verba in hanc fermè ſententiam ad eos fecit: Viri Iſraelitæ, quandoquidem nec hoſtis infeſtus eſſe deſinit, & Deus veſtris precibus flexus propitius eſſe incipit, oportet non votis tantum libertatem expetere, ſed eò totis viribus incumbere, vt vel nunc tandem illa potiri contingat. Cauete ergo ne veſtriſmet moribus hac indigni reddamini, ſed pro ſe quiſq; colat iuſtitiam: expulſiſq; omnibus vitiis ex animo, purgatas mentes ad Deum conuertite, & in eius veneratione conſtanter perſeuerate. hæc enim facientibus breui omnia bona venient, & in primis noua libertas & victoria de hoſtibus: quæ neque armis, neque robore corporum, neque copiarum multitudine conſequi licet. non enim his rebus Deus præmia propoſuit, ſed probitati ac iuſtitiæ: qui veſtram expectationem non fallet, mihi credite. Hanc adhortationem alacris populus fauſtis acclamationibus excepit, promptum ſe offerens ad omnia quæcunque Deus velit ac iubeat. Samuel autem edixit vt conuenirent in oppidum Maſphatim, quæ vox conſpicuum ſignificat. ibi hauſta aqua libauerunt Deo, & indicto vnius diei ieiunio publice ſupplicatum eſt. Nec latuit Palæſtinos Hebræos circa Maſphatim congregari, ſed confeſtim cum magno exercitu affuere, ſperantes ſe illos nec opinos poſſe opprimere. quapropter trepidi ad Samuelem concurrunt, conſilium dubiis rebus petentes, nihil diſſimulantes non eſſe ſibi ſatis vel virium vel animi ad cõfligendum cum tam potente hoſte, à quo toties victi diſceſſiſſent: & libenter quieturos ſi liceat, ne vltro ſibi pernicię accerſere videantur. conueniſſe ſe ad ſupplicationes & ſacrificia, vtq; ſacramento ad militiam adigerentur: nunc imparatis & inermibus imminere hoſtem, vt nulla ſpes ſalutis ſuperſit, ni Deus à propheta exoratus periclitantes in tutelam accipiat. Ille iubet eos ſecuro animo eſſe, neq; enim auxilium Dei defore. & mactato agno lactente, rogat

re, rogat Deum vt in se sperantes protegat, & à vi Palæstinorũ tutos faciat: néve patiatur iam iterum ab eodem hoste cladem accipere. hac victima egregie litatum est, & Deus præsens ac propitius insignem victoriam annuit. Sed priusquam totam flãmam absumeret, nondum sacro peracto, hostis in conspectu aciem explicat, rem factam se habere putans, interceptis Iudæis imparatis ad pugnam, & tantum non inermibus, vt qui non in hoc in eum locum conuenerant. At longè aliter accepti sunt quàm crederent, etiamsi quis prædixisset. Primum enim terra iubente Deo sub pedibus eorum intremuit, & vacillante vestigio nutabant, nonnulli etiam in improuisos hiatus prolabebantur: deinde fulminibus crebris attoniti, & ignitis fulguribus oculos ac manus semiustulati, vt ne arma quidem retinere possent, in fugæ spem totam ponebãt. tum subito Samuel in perturbatos irruit, cæsisque plurimis, reliquos vsq; Corrhæos (id loco nomen est) persequi non destitit. & fixo ibi suæ victoriæ fugæq; hostium termino, qui trophæi vice esset, appellauit eum Fortem, in signum donatæ à Deo contrà hostem fortitudinis: qui post hanc cladem nunquam bellum instaurare est ausus, sed cohibente metu & accepti incommodi memoria intra fines suos se continuerunt: & inuersis rerum vicibus, eorum ferocia in partes victoris transiit. Nec his contentus Samuel crebris expeditionibus & multis cædibus eos vastauit, donec omnino superbiam gentis perdomaret. agrum etiam quem prælio victis Iudæis abstulerant, quàm late inter Gittam & Accaronem patet, armis recepit. Reliqui verò Chananæi pacem eo tempore cum Israelitis habebant.

Quomodo Samuel deficientibus per ætatem viribus, rerum administrationem filijs suis commisit. Cap. III.

SAmuel autem rebus populi compositis, & iuridicis conuentibus per certas vrbes institutis, ipse singulis annis bis eas obibat, & iura reddebat. multóq; tempore hãc præcipuam curam habuit, vt patriis legibus respub. *III.* administraretur. Deinde senio grauante, vt consuetis muniis sufficere *1. Reg. 8.* non posset, filiis suis principatum & curam reip. tradidit: quorum seniori Iohel, iuniori Abia, nomen erat: mandauítq; vt alter in Bethelis, alter in Barsabe ius diceret, partito populo, & sua cuiq; iudici parte attributa. In his manifestũ exẽplum exhibitum est, nõ semper patribus similes nasci filios, sed interdũ ex malis bonos, sicut tunc cõtrà ex bono mali prognati sunt. Relictis enim paternis institutis diuersissimã viam ingressi, muneribus corrupti iustitiã opprimebant, & in iudicando non tã veritatis quàm lucri respectum habebant, solutíq; in luxum ac delicias, tum Dei volũtatem, tum patris contemnebant, cui nihil magis erat cordi, quàm vt in populo iustitia vigeret quãmaxime.

Quòd populus offensus Samuelis filiorum moribus, regem sibi dari postulauit. Caput IIII.

POpulus autem videns rempub. cura & diligentia prophetæ optime constitutam, labefactari per filiorum eius impotentiam, vehementer offensus ad patrem concursum fecit, qui tum habitabat in vrbe Ramatha: & commemoratis filiorum eius iniquitatibus, quódque ipse iam senio debilis, more solito præesse administrationi rerum non posset, obnixe precabatur vt regem aliquem declararet, qui toti genti cum imperio præsit, & à Palæstinis illa- *IIII.* tæ toties iniuriæ pœnas debitas exigat. Hæc populi voluntas vehementer Samuelem contristauit, qui propter innatam iustitiam non amabat regiam potestatem vt nimiam. Valde enim optimatum gubernatione delectabatur, non aliam ad felicitatem populi conducibiliorem existimans. adeóque res hæc hominem solicitum habuit, vt nec cibum nec somnum præ cura caperet, sed per totam noctem se in lecto versaret, multa interim animo volutans. Sic affecto Deus se vidẽdum præbuit, consolatus eum ne postulata populi ægre ferat: dicẽs non tam ad ipsam pertinere hanc contumeliam, quàm ad se, quem nolint sibi solum esse regem: ídque moliri cœpisse iam inde ex quo primum ope sua ex Ægypto sunt educti. verum non multo pòst futurũ est, inquit, vt eos consilij huius sero pœniteat: quando nec factum infectum esse poterit, & ipsi suam

erga

erga me æquè ac te ingratitudinem damnabũt. Nunc iubeo te eis creare regem quem ego deſignauero: ídque prius quàm facias, præmonebis quantum malorum ſibi vltro aſciſcant, proteſtaberíſque eos te inuito ad mutationem ſtatus in deterius properare. His auditis Samuel, mane cõuocatis Iudæis, declaraturum ſe illis regem promiſit, addens velle ſe prius indicare, quæ erunt ſub regibus ferenda, & in quantis incommoditatibus erit viuendum. Scitote ergo primum quòd à vobis abſtrahent veſtros liberos, & alios aurigas ſibi facient, alios equites & ſatellites & curſores, & tribunos ac centuriones: & alios item opifices, armorum ſuorum ac curruum aliorúmq; inſtrumentorum fabros: præterea villicos agrorum ſuorum & aratores, & vinearum foſſores: & nihil eſt quod non cogentur facere more mancipiorum quæ pecunia parantur. Filias quoque veſtras facient ſibi vnguentarias, & culinarias, & panificas: & ad alia miniſteria compellent, quæ ancillæ neceſſariò verberum formidine obeunt. poſſeſſiones etiam veſtras vobis ablatas eunuchis ſuis & ſatellitibus donabunt, & pecorum greges vnicuiuis è ſuis largientur. & vt compendio dicam, ſeruietis vnà cum omnibus veſtris regi, non ſecus atq; domeſtici eius famuli. cúmque hæc omnia patiemini, veniet vobis in mentem huius meæ prædictionis, & pœnitentia tacti ſupplices Dei miſerationem implorabitis, vt vos à regibus liberet. verùm ille non admittet eas preces, ſed repulſos ſinet dare pœnas inconſultæ temeritatis. His præmonitionibus multitudo erat ſurda, nec à propoſito dimoueri poterat, contemptis omnibus, quæ Samuel in rem eorum afferebat: ſed vrgebat obſtinate vt miſſa futuri cura regem crearet: quandoquidem niſi regis ductu vindicare ſe de inimicis gentibus non valerent: nec eſſe abſurdum, ſi cùm finitimi omnes regnentur, & ipſi eandem reipub. formam accipiant. Samuel verò videns ſe prædictionibus ſuis parum proficere, ſed pertinaciter eos in ſententia manere: Nunc, inquit, abite domum quiſque ſuam, & cùm tempus erit accerſam vos, quàm primum cognouero, quem vobis regem Deus dare velit.

Saulus iubente Deo rex declaratur. Caput V.

ERAT quidam ex tribu Beniamitide, vir bene natus & laudatis moribus, nomine Cis. huic erat filiús, nomine Saulus, egregia tum ſtatura tum ſpecie, quibus reſpondebat & animus. Hic Cis cùm eximias aſinas, quibus præ cæteris iumentis delectabatur, à reliquo grege aberrantes amiſiſſet, filium cum vno famulo ad eas quærendas miſit. qui cùm perluſtrata ſua tribu eas non inueniſſet, ad alias venit: & cùm nuſquam comparerent, decreuit redire, ne patri ſolicitudinis cauſa fieret. & dum non longè à Ramatha oppido iter faciunt, famulo admonente habitare ibi prophetam veridicum, eúmque omnino conſulendum eſſe: ſic enim ſcituros quid actum eſſet de aſinis: reſpondit, nihil ſe habere quod mercedẽ diuinationis daret. iam enim viaticum eſſe conſumptum. & dicente famulo, ſupereſſe quadrantẽ ſicli, eúmq; dari poſſe, neſciebant enim prophetam mercedes non accipere, itum eſt ad illum: inuentíſque circa portam virginibus aquatum euntibus interrogant vbinam ſit prophetæ domicilium. quæ indicatis ædibus, iubent properare prius quàm eat ad cœnã. præbere enim eum epulum, & nihil eſſe in mora niſi vt ille primus accumbat. Samuel autem hac ipſa de cauſa conuiuas vocauerat. nam pridie cum per totam diem precatus eſſet Deum, vt certiorem ſe redderet quem creaturus eſſet regem, in craſtinum ſe id facturum pollicitus eſt: circa eandẽ enim horam miſſurum ſe Beniamitam quendã iuuenem. quam ob rem ſedebat in ſolario, expectans præfinitum tempus: quo peracto ad cœnam ſe conferebat. cúmq; Saulum offendiſſet, Deus inſpirauit ei, hũc eſſe futurum principem. Saulus verò accedens eum, ſalutatum prius rogat vbi propheta habitet, hoſpitẽ enim ſe hoc ignorare. cúmque ille reſpondiſſet, ſe eum eſſe, & ad cœnam duceret, dicens non aſinas tantum quas quæreret ſaluas, ſed omnium omnia bona in poteſtatem eius fore: ſupra ſpem, inquit, meam ſunt iſta Domine. neque enim ea eſt mea tribus, quæ reges proferat, & familia mea humilior eſt aliis familiis. tu verò ludis me, & maiora quàm pro mea conditione loqueris. Propheta autem de-

1. *Reg.* 9.

ductum eum ad conuiuium accumbere fecit, & famulum ſupra alios vocatos. erant hi ſeptuaginta numero. iuſſitque miniſtris vt Saulo portionem regiam apponerent. cúmque iam hora dormiendi adeſſet, alij quidem ſurgentes domum quiſque ſuam reuertebantur. Saulus verò apud prophetam cum famulo pernoctauit. & cùm primum dies illuxit, Samuel excitatum eum in viam deduxit. Poſtquam autem egreſſi ſunt vrbem, monuit vt famulo præcedere iuſſo, ipſe pauliſper ſubſiſteret. eſſe enim
1. *Reg.* 10. quod ſine arbitris illi vellet dicere. tum Saulus famulũ ablegat, & propheta deprompta lecytho caput iuuenis oleo perfundit, ſimúlque regem ſalutat, Deum ei honorem hunc ratum facere dicens, pro tutela Hebræorum, quorum iniurias bello Palæſtinis illato vlciſci debeat. hæc ita fore hoc argumento cognoſcere poteris. In hoc itinere offendes tres homines religionis ergô tendentes ad Bethela: quorum primum videbis ferre tres panes, ſecundum hædum. hos tertius ſequetur vtrem vini baiulans. hi tibi comiter ſalutato dabunt panes duos, & accipies. inde venies ad Rachelis monumentum, vbi occurret tibi qui nunciet inuentas eſſe aſinas. Inde progreſſus ad oppidum Gabatha, in cœtum prophetarum incides: & correptus diuino ſpiritu, vnà cum illis prophetabis, vt quotquot hæc viderint, attoniti miraculo dicant, vnde hæc felicitas Ciſi filio? his ſignis viſis certo ſcito Deum eſſe tecum: & ſaluta patrem tuum & cognatos. Venies autem Galgala, me accerſente, vt pro his Deo pacificas hoſtias immolemus. His prædictis dimiſit iuuenem: & quicquid prædictum eſt occurrit ei in hoc itinere. Poſtquam autem domum rediit, percontante cognato ſuo Abenaro, quem præ cæteris diligebat, quomodo ſucceſſiſſet peregrinatio, nihil illum celauit, ne hoc quidem quòd apud prophetam fuiſſet, & ex eo cognouiſſet inuentas eſſe aſinas. de regno tantum tacuit, ne ea res vel credita inuidiam, vel non credita vanitatis opinionem ei contraheret. quamuis enim & amicus eſſet & cognatus, tutius tamen ac conſultius arbitratus eſt ſilentium, reputans credo humanæ naturæ infirmitatem, quòd nemo conſtans in amore, ſed etiamſi manifeſto diuino ſuffragio felicitas contingat, tamen alios ſibi præferri inique & inuide ferunt. Porrò Samuel populum in oppidum Maſphatim conuocat, & cum frequentes adeſſe videret, in hanc ſententiam alloquitur, Hæc iuſſit me Dominus ſuo nomine ad vos perferre, Ego vos in libertatem vindicaui, primum Ægyptiorum ſeruos: deinde à vicinis regibus toties victos ac ſubiugatos. pro quibus beneficiis hanc mihi gratiam reponitis, quòd abrogato mihi quantum in vobis eſt imperio, quaſi neſciatis vtiliſſimum eſſe homini à Deo regi, vnum è veſtro numero digniorem exiſtimatis, qui vobis præſit: qui ſubditis tanquam pecudibus pro ſua libidine vtens, quidlibet in quemuis licere ſibi volet. non enim fieri poteſt, vt homo erga hominem ſic affectus ſit, quemadmodum ego erga à me ipſo conditum. Eia quando plus apud vos poteſt temerarius animi impetus quàm vel religio vel beneficiorum memoria, digeratur multitudo per tribus & familias, & fiat ſortitio. Quo facto Beniamiticæ tribus ſors exiit, dein familiarum nominibus in vrnam coniectis, Metri familiæ ſors obuenit, poſtremo cùm viritim ſortitio fieret Saulo Ciſi filio regnum ſortito obtigit. Iuuenis verò qui hoc præſciebat, abdiderat, ſe videri volens inuitus ad regnum accedere. Tanta fuit præditus modeſtia ſimul & temperantia, vt cum plerique vel modica felicitate potiti vix ſui præ lætitia ſint compotes, & omnibus ſe ob oculos ingerant: hic tot populorum rex declaratus ac dominus, non modo non oſtentaret, ſe verum etiam è ſubditorum conſpectu ſubduceret, vt non abſque negotio poſſet inueniri; cúmque nuſquam comparente Saulo omnes eſſent ſolliciti, hæſitantes quidnam fieri opotteat, propheta precibus Deum appellat, vt latebras indicet, deſideratúmque iuuenem exhibere dignetur. quod vbi impetratum eſt, mittit qui eum adducant: & poſtquam venit, in medio populi iuuenem ſtatuit vniuerſis conſpicuum, vt qui humeris tenus ſupra omnes excelleret, & ipſa ſtatura maieſtatem regiam præ ſe ferret. Tum propheta: Hunc vobis Deus dat regem. contemplamini quantum omnibus præminet, quàm ſit hoc honore dignus. Cúmque populus acclamaſſet, Viuat rex: propheta conſcriptis in libro omnibus quæ illis ſub regia dominatione erant euentura, recitauit ea populo rege præſente, & librum in tabernaculum

naculum Dei repoſuit, vt eſſet apud poſteros prædictionis ſuæ monumentum. His ita perfectis, dimiſſóque populo, ipſe reuerſus eſt Ramatha in patriam. Saulum verò in natale oppidum Gabatha redeuntem multi boni viri comitabantur, vt nouo regi debitum officiũ præſtantes. Sed plures mali & factũ hoc eorum vitio vertebant, & ipſi contempto rege nullis vel muneribus vel obſequiis gratiã eius demereri conabantur. Menſe autem poſt acceptum regnum elapſo, exortum contra Naaſen V Ammanitarum regẽ bellum apud omnes ex æquo autoritatẽ illi parauit. Hic enim 1. *Reg.* 11 diu Iudæis vltra Iordanẽ habitãtibus infeſtus, poſtremò cum magno & forti exercitu regionẽ ingreſſus vrbes eorum ſubiugare cœpit: nec contentus libertatẽ in præſens abſtuliſſe, vt omnẽ rebellandi materiã in futurũ adimeret, tam vltro deditis, quã vi ſubactis dextrum oculum eruebat: vt quoniã ſcutum ſiniſtro proſpectũ negat, omnino inutiles bello fierent. hoc modo tractatis trans amnẽ incolentibus in Galadenam exercitum duxit: & caſtrametatus ad primariã regionis vrbem, cui nomen eſt Iabes, oratores eò miſit, qui cõditiones offerrent, vt aut deditione facta dextris oculis orbentur vt alij: aut internecionem hominũ & oppidorũ excidiũ expectent. eligerent ipſi vtrum mallent, paruã corporis particulã decidere, an in omnium facultatũ ſimul & vitæ diſcrimen venire. Tam ancipiti optione territi Galadeni, nec hoſtile reſponſum dare auſi ſunt, nec pacatum: ſed inducias ſeptem dierum petierunt, vt miſsis ad conſanguineos nunciis poſtularẽt auxilium. & ſi impetratum fuerit, bellum gerant. ſin minus, promittebant ſe deditionem facturos quacunque conditione hoſtili liberet. Naaſes autem qui Galadenos contemnebat, non grauatim inducias dedit, permiſſis vndecunque ſuppetias implorare. qui eueſtigio per omnes Iſraelitarum vrbes nuncios dimiſerunt, ſignificantes ſe minis Naaſis in extremã deſperationem adductos. ſed quocunq; illi venirent tantundem metus quantum mœroris afferebant, vt nemo ſe mouere auderet. cæterum cùm ad regiam quoque veniſſent, & ibi etiã populus ſicut in aliis oppidis afficeretur, nil aliud quàm mœrens, Saulus rure domum reuertens, & animaduerſa mœſtitia populi, ſcitatus ſatin' ſaluę res eſſent, & quæ noua cauſa triſtitiæ: ex nunciis omnia cognouit. mox percitus diuino afflatu, ire eos iubet, & Iabeſenis referre, ſe tertia die venturum auxilio, & ante ſolem exortum hoſtes profligaturũ, vt exoriens Ammanitas fuſos ac fugatos, miſeros verò ciues periculo exemptos inſpiciat. atque his mandatis, aliquot ex eis retinuit, quibus itineris ducibus vti decreuerat.

Sauli victoria contra Ammanitas. *Cap.* VI.

VOLENS autem pœnæ formidine populum ad Ammaniticum bellum 1. *Reg.* 12 excitare, quo celerius conueniret, boum qui fortè ab opere veniebant neruos ſuccidit, idem paſſuros minatus qui poſtridie cum armis ad Iordanem nõ afforent, ſecuturi quocunque ipſe ac propheta ducerent. Eo metu effectum eſt vt cùm omnes ad præfinitũ tempus præſto eſſent, recenſitis apud Balã oppidũ copiis, inuenirẽtur ſeptingenta millia cõfluxiſſe, abſq; tribu Iudæ: quæ ſola armauit LXX. milia. Tranſgreſſus dein Iordanẽ & decẽ ſchœnorũ ſpatiũ nocte vna emenſus, ante ſolis ortũ quò deſtinarat peruenit: & diuiſo trifariã exercitu, vndiquaq; hoſtẽ nihil tale expectantẽ aggreditur: & acriter pugnando ingenti ſtrage edita inter cæteros Naaſen regẽ occidit. Hęc victoria Sauli nomẽ apud omnes Hebrẽos inclytũ reddidit, fama longe lateq; fortitudinẽ viri celebrante. Si qui enim erant qui prius eum contẽnerent, tunc mutata in diuerſum opinione nullo nõ honore dignũ prædicabant. nam nõ contẽtus Iabeſenos ſeruaſſe, in Ammanitarum regionẽ irruptione facta totam vaſtauit, & ditato ex præda exercitu, glorioſę domũ reuerſus eſt. Populus verò nimio gaudio geſtiẽs, placebat ſibi quòd talẽ regem eſſet nactus, & illis qui inutilẽ fore dixerant inſultabat, rogitans vbi nunc eſſent iſti contemptores, & ad ſuppliciũ eos depoſcens. & alia multa iactabat, vt ſolet multitudo, quoties in aliqua felicitate cõſtituta contra autorũ eius aduerſarios iritatur. Saulus interea ſtudiũ quidem ac beneuolentiam eorum collaudabat, ſed iureiurando affirmauit non paſſurum vt quiſquã è conſanguinea multitudine tam feſto die rapiatur ad ſupplicium.

Periniquum enim esse victoriam à Deo datam ciuili sanguine polluere: sed magis decere vt positis odiis diem epulis ac hilaritate transigant. Post hæc Samuele monente opus esse alteris comitiis per quæ Saulo rata fiat regni possessio, cõuentus fit apud oppidũ Galgala, ibi rursum inspectante tota multitudine propheta vnxit Saulum sacro oleo, atque iterũ regem consalutari fecit. Ita factum est vt mutato reipublice statu regia dominatio introduceretur. Sub Moyse enim & discipulo eius Iesu, qui tum exercitui cum imperio præfuit, optimates rem administrabant. post cuius mortem octodecim annis populus sine summo magistratu vixit: deinde rursum ad pristinam regiminis formã redierunt, qui belli gerendi scientia & fortitudine præcelleret, supremum iudicẽ constituendo. quam ob rem totum hoc tempus, quo talis status durauit, appellauerunt Iudicum. Samuel autem propheta priusquam comitia dissoluerentur sic est allocutus populum: Adiuro vos per maximũ Deum, qui vobis optimos illos fratres Moysem & Aaronẽ misit, & patres vestros ex Ægypto eduxit: vt absque pudore ac metu omnive affectu alio, libere dicatis, nunquid cõtra ius & æquum fecerim, vel proprij lucri cupiditate, vel in alterius cuiusquã gratiam. Coarguite me si cuius vitulum aut ouem, aut aliud quid tale accepi: cùm tamen huiusmodi munuscula quæ in quotidianũ victum cedunt, ab vltro dantibus sumere, vitio verti non soleat: aut si cuius iumẽto ad meas necessitates vsus sum. in his & similibus si quẽ offendi, nunc rege præsente dicite. Acclamatum est vno ore, nihil tale eum fecisse, sed sancte & iuste principatum gessisse. Tum ille, Gaudeo nullas esse vestras de me querelas, at ego habeo nonnihil quod cõquerar, si vera loqui licet: quæ tamen iniuria magis ad Deum attinet, quem certe hoc facto valde offendistis, quòd alium regem po-
1.Reg.7 poscistis. oportebat enim vos meminisse, quòd auus vester Iacobus, LXX. solis hominibus vestri generis comitatus, fame coactus in Ægyptũ deuenit. Cúmq; ibi in multa milia propagata esset eius progenies, eáq; graui & contumelioſa seruitute ab Ægyptiis premeretur, inuocantibus vestris patribus, absque vllo rege Deus tantam multitudinem eripuit, misis in hoc Moyse & Aarone fratribus: qui vos in hanc terram induxerunt, quam nunc possidetis. & tamen post talia beneficia non semel prodidistis verã pietatẽ ac religionem. Nihilominus subiugatos ab hostibus liberauit, dum eius ope vicistis primũ Assyriorum potentiã, deinde Ammanitarum ac Moabitarũ, & postremo Palęstinos, atque hæc omnia confeciſtis non regũ auspiciis, sed ductu Iaphthæ & Gedeonis. Quæ igitur dementia vos impulit, vt detrectantes imperium Dei, sub regę esse malletis? Gessi tamen vobis morẽ, eo declarato, quẽ ipse elegit. Vt autem manifeste sciatis Deum vobis iratum, nec ei placere in regnũ versam vestram rempublicam, dabo euidens signum diuinitus. Qualem enim nunquã quisquã æstatis medio vidit in hac regione tempestatẽ, talem nunc impetrabo à Deo, quæ verbis meis fidem astruat. Vix ea fatus erat, cùm tanta vis tonitruum ac fulgurũ & grandinis ingruit, vt attoniti extremáq; timentes faterẽtur se peccasse, & per inscitiam in hunc errorem prolapsos, rogarẽtq; prophetam vt paterno affectu eos complexus, in gratiam Dei placati reponeret, & quemadmodũ aliorũ antea, huius quoque peccati veniam impetraret. pollicitus est ille rogaturũ se pro eis Deum, & exoraturum: simúlq; consilium dedit, vt probi ac iusti esse perpetuo studerẽt, nec vnquam obliuiscerentur, in quantas clades & calamitates ob neglectum virtutis incidissent. meminissent præterea prodigiorum Dei legúmque per Moysem latarum, si caram haberent vel suam ipsorum vel regis incolumitatem. quòd si hæc negligerent, prędixit grauem vltionem tam ipsis quàm regi non defore. atque ita denuo confirmato in regno Saulo, conuentum missum fecit.

Palestini Hebræos bello aggressi vincuntur. *Cap.* *VII.*

VI
1.Reg.13 REx autem delectu habito, conscriptísque tribus milibus, duo milia sibi voluit esse satellitium, cum quibus ad habitandum Bethela se contulit: reliquos Ionathæ filij satellites esse iussit, quem misit in Gabam. ille verò expugnauit castrum quoddam Palæstinorum nõ longe inde distans. Qui enim Gabam tenebant, perdomitis Iudæis arma ademerunt, & occupatis opportu

portunis locis præſidiis ea communiuerunt, & omni prorſus ferri vſu eis interdixerunt. quãobrem ſi quando agricolis opus eſſet aliquo ferramento, puta vomere aut ligone, aut alio ad colendum agrum neceſſario, à Palæſtinis inſtrumentum erat petendum. Vt verò audiuerunt expugnatum caſtrum, indignati & non ferendam contumeliam dictitantes, armant contra Iudæos trecenta milia peditũ, curruum triginta milia, equitum ſex milia: & caſtrametati ſunt ad oppidum Machmam. His cognitis rex Saulus profectus eſt Galgala: & dimiſſis præconibus per totam ditionem, edicit vt qui ſaluam vult libertatem populi, contra Palæſtinos arma capiat: diſſimulans interim eorum potentiam, & negans tales eſſe vt timeri debeant. ſed vbi certo compertum eſt maximũ eſſe hoſtiũ numerum, metus omnes Sauli ſubditos occupat: & pars in ſpeluncas ac loca ſubterranea ſe abdunt, plures verò vltra Iordanem fugiunt, quæ regio à Gadis & Rubeli tribubus tenebatur. Saulus autẽ accerſit prophetã, vt de cõmuni conſilio res geratur. Ille renunciat, debere eum eodem loco manentẽ comparare victimas: ſe enim poſt ſeptẽ dies venturũ, vt immolatis ſabbato victimis, cum hoſte prælio decernatur. at ille expectauit quidem quantũ propheta iuſſerat, ſed non per omnia fuit obediens. Cùm enim cunctari prophetam cerneret, & ſe paulatim à militibus deſeri, victimas ad altare obtulit. Cúmq; nunciatum eſſet prophetã aduentare, honoris cauſa obuiam ei prodiit. Ille male factũ dixit, quòd neglectis ſuis mandatis, ſe abſente preces & ſacrificia quæ Dei voluntate facienda erant pro populo temere occupaſſet. Saulo verò excuſante, expectaſſe ſe ad ſtatutũ dierum numerum: ſed cum milites audito hoſtem relicta Machma petere Galgala, metu ſe deſererent, neceſsitate cogente properaſſe ad ſacrificium: Conſultius, inquit, propheta, feciſſes, ſi mihi paruiſſes, & præ nimia feſtinatione Deum, cuius ego mentis interpres ſum, non contempſiſſes. nam per obedientiam & tibi diuturnitatẽ regni, & poſteris ſucceſsionem parare poteras. Ita Samuel offenſus regis facto domũ eſt reuerſus. Saulus autem cum ſexcentis tantum militibus & Ionatha filio venit in vrbem Gabaonem. horum maior pars non erat armis inſtructa, quòd ea regio nec ferrum haberet, nec armorum fabros: quod cura Palæſtinorum cautum fuiſſe diximus. hi diuiſo trifariam exercitu, per totidem vias regionẽ Hebræorum ingreſsi omnia populabantur, ſpectante Saulo rege cum filio, nec valente prohibere hoſtem, propter ſuorum paucitatem. Occupauerant enim collem quendam cum pontifice Achia, qui fuit vnus ex Elis pontificis poſteris, & videntes ſuorum res impune agi & ferri, grauiter angebantur quòd in ſe nihil eſſet præſidij. Filius verò Saulis cum armigero ſuo conſpirat, vt clàm ingreſsi caſtra hoſtium tumultum aliquem & trepidationem in eis excitarent: & famulo omnem operam in quemuis euentum pollicente, etiam ſi mori oporteat, ſoli à colle deſcendentes verſus hoſtium caſtra iter faciunt. ea ſita erant in loco prærupto, qui tribus angulis in longum excurrebat, rupe circumquaque cincta, ceu munimento contra inſultus hoſtium. Quapropter negligentius cuſtodiebantur, quia propter naturam loci non ſolum aſcendere, ſed ne accedere quidem tutum videbatur. Ergo poſtquam eò acceſſerunt, Ionathas confortabat armigerum ad hoſtem aggrediendum. Si nos, inquit, viderint, iuſſeríntq; aſcendere, omen victoriæ accipiendum eſt. quod ſi tacuerint, neq; nos vocauerint, reuertamur. Cúmq; propius ad hoſtilia caſtra accederent apparente iam die, Palæſtini vbi hoc viderunt inter ſe dicebant: ex antris & cuniculis prorepunt Hebræi. deinde Ionathæ cum armigero inclamabant, Venite huc daturi pœnas audaciæ. Quam vocem Sauli filius cupide arripiens, vt indubitatũ omen victoriæ, tunc quidem receſsit è loco in quo cõſpecti fuerant. ſed ex alia parte ad rupem accedentes propter ſitum incuſtoditam, magno labore difficultate loci ſuperata euaſerunt ad hoſtem. aggreſsíq; ſopitos viginti ex his interfecerunt. & totum exercitum ſtupore ac conſternatione repleuerunt, vt abiectis armis in fugam ſe darent. plerique verò non noſcitantes inter ſe, quòd ex multis gentibus conflati eſſent, pro hoſtibus ſe inuicem inuadebant: & cùm non putarent duos tantum Hebræos in caſtra penetraſſe, mutuo marte cadebant. quidam metu vulnerum in præcipitia aut ipſi ruebant, aut vt fit in turba tumultuante, alij ab aliis protrudebantur. Cúmque renunciatum eſſet regi per ſpeculatores tumultum

1.*Reg.*14

VII

esse in castris Palæstinorum, interrogauit Saulus, num aliquis è suis abesset: & audito filium cum armigero abesse, iubet pontificem sumpto sacerdotali habitu de futuris vaticinari. Quo respondente victoriam Deum & hostium cladem promittere: ducit militem in Palæstinos, & perturbatos adoritur, iam ante ipsos inter se depugnantes. quo audito, qui antè in spelúncas & subterranea se abdiderant, & ipsi prorumpentes militibus Sauli se agglomerant. iámq; ad decem millia creuerant, hostémq; tota ea regione palantem insectabantur, ibi rex siue nimio gaudio parum sui compos, quòd difficile sit eximiam felicitatẽ moderato animo ferre, siue per insciti am, dignũ quiddam reprehensione admisit. Volens enim meritas pœnas à Palæstinis ad satietatem repetere, diris deuouit eum, quicunque intermissa cæde ante noctem cibum caperet, nolens ante tenebras insequendi & cædendi finẽ facere. Paulo pòst cùm delati essent ad quandam syluam Ephræmiticæ tribus refertam apibus, filius Sauli qui non exaudiuerat patris imprecationes, eáſq; consensu populi ratas habitas, fauum fortè nactus expressum inde mel edebat: & monitus quòd pater additis execrationibus interdixisset ne quisquam cibum ante solis occasum sumeret, edere quidem destitit: negauit tamen recte id à patre factum. maiore enim vi & alacritate hostem persecuturos fuisse, si corpora cibo recurauissent, & longe plures assecuturos fuisse ac truciduturos. Itaque cæsis Palæstinorum multis milibus, sub vesperam demum eorũ castra diripiunt: & inter cæteram prædam magna pecudũ copia reperta mactant, carnibúsq; nondum à cruore purgatis vescuntur: quod è vestigio regi à scribis renũciatum est, vulgus militum in Deum peccare, & carnes etiam tum cruentas coquere ac edere. Tum Saulus iubet saxum grande in medium prouolui: edicítque vt super illud pecudes iugulent, néve carnes cum sanguine comedant: quia factum hoc Deo displicet. cui edicto cùm omnes parerent, statuit ibi altare, & impositis victimis holocautoma Deo incẽdit: idq; altare omnium primũ à Saulo extructum est, cúmq; eadem nocte priusquã vires & animos resumerent, hostium reliquias vellet conficere, & miles haud grauatim imperata faceret, magnam præ se ferens alacritatem, accito pontifice iubet eum diuinam super hoc voluntatẽ quærere, an sibi reliquum hostilẽ exercitum delere permittatur. Pontifice verò negante Deum responsum velle reddere: Nõ temere est, inquit rex, hoc Dei silentium, qui antehac vltro solebat quid facto esset opus consulere: sed oportet aliquod latens in nobis peccatum esse, quo offensus tacet. Sed iuro per eum ipsum, quòd etiã si filius meus Ionathas peccatum id commisisset, vt Deum placem, capitis pœnam ab eo exigam, non secus quàm si de quouis nihil ad cognationem meam pertinente supplicium sumendum sit: tum acclamãte multitudine vt hoc faciat, vniuersos cõfestim in vnum locum statuit: & ipse cum filio seorsum stans, sorte deprehensurus quis in culpa sit. cúmq; sors Ionatham indicaret, interrogat quid fecisset, & cuius peccati sibi esset conscius. tum ille, Equidem pater, nihil aliud scio, nisi quòd heri dum hostem persequor, edicti tui nescius de fauo degustaui. Saulus verò iurat se eum occisurum, pluris quàm genus aut naturam aut affectus, iusiurandum faciens. Ille ne præsenti quidem periculo territus, magno ac generoso animo se præbuit. Nihil, inquit, deprecor pater. Libẽter enim hanc mortem fero, quæ te religione soluat, dum prius tam magnificam victoriam videre contigit. maximum enim mihi fuerit solatium, Palæstinorum insolentiam ab Hebræis esse perdomitam. Hac iuuenis indole omnis multitudo ad dolorem & miserationem flexa est, iurántq; non laturos se vt occidatur Ionathas autor tam luculentæ victoriæ. atque ita iuuenem irato patri eripiunt, & vota Deo faciunt vt ipsum immunem à peccato faciat. Saulus victor domum reuertitur, cæsis circiter sexaginta milibus hostium. Feliciter deinde regnauit, & contra finitimos Ammanitas & Moabitas, Palæstinósque & Idumæos ac Amalecitas, & regem Obæ multas res gessit prospere. Habuit autem liberos mares tres, Ionatham, Iesum, Melchisum. Filiæ fuerunt ei Merob & Michaal. Copiarũ imperium dedit patrueli Abenaro. Is Neri fuit filius. Nerus verò & Cis Sauli pater germani fuere Abeliæ filij. Abundabat autem & equitatu & curribus, & cum quocunque hoste congressus semper victor reuertebatur, ita vt Hebræorum res ad felicem statum perduxerit, & potentiam eorum intantum

auxe

auxerit, vt omnibus finitimis essent formidabiles. ex iuuentutis verò numero robore ac specie præstantissimum quenque in suum deligebat satellitum.

Victoria Sauli contra Amalecitas. *Cap. VIII.*

AMVEL autem ad Saulum veniens, ait se ad illum missum à Deo, VIII
vt eum cõmonefaceret, electione Dei cæteris eum in regno præla- 1. *Reg.* 15
tum, atque ideo par esse vt ei morẽ gerat in omnibus: quandoquidem ipse præsit populis, Deus autem & regibus & cæteris rebus omnibus. Hæc igitur, inquit, sunt mãdata Domini. Quoniam Amalecitæ Hebræos in deserto multis affecerunt iniuriis, dum egressi ex Ægypto in eam quam nunc tenent regionem proficiscuntur, oportet iusto bello in eos vindicare, & deuictos internecione delere: sæuiréque in omnem sexum ac ætatem, & has illis pro iniuriis patribus olim illatis pœnas rependere: ac ne iumẽtis quidem aliisq; pecudibus parcere, aut inde quicquã prędæ nomine vsurpare, sed omnia Deo sacra esse, vt iuxta Moysis præceptum Amalecitarum nomen è rerum natura deleatur. Pollicitus est Saulus facturum se omnia: & ratus obedientiam in hoc consistere, si non pareret tantum, sed etiam quàm celerrime mãdata exsequeretur, confestim omnes vndique copias contrahit, & recensito apud Galgala milite, absque tribu Iuda circiter quadringenta milia comperit: quę tribus ex suo tantũ delectu prębuit triginta milia. Saulus autem Amalecitarum terram cum exercitu irrumpens, pluribus locis incidias circa torrentem disposuit, vt non solum marte aperto eos infestaret, sed ex improuiso etiam per vias circumuentos opprimeret. Postremò magno prælio in fugam versos non prius persequi destitit, quàm ad vnum omnes ferro tolleret. Quod opus posteaquam ita vt diuinitus prædictum fuerat successit, oppidatim bellum circumferre cœpit: quorum aliquot machinis, alia cuniculis & operibus, nonnulla fame, siti aliisq; modis cùm expugnasset, vsque ad mulieres & pueros cædibus grassatus est, nec crudele nec inhumanum hoc ratus: primum quòd in hostem sæuiret, deinde quòd iussu Dei, cui non parere periculosum est. Cepit etiam regem hostium Agagum, cuius magnitudinem ac pulchritudinem corporis miratus, seruare eum decreuit, idq; non ex Dei sententia, sed victus affectu proprio, inconcessam miserendi licentiam suo periculo sibi vsurpans. Deus enim ita Amalecitas oderat, vt ne infantibus quidem parceret, quos natura ipsa miseratione cæteris digniores esse voluit. Saulus autem regem ipsum hostium, & malorum omnium Hebræis autorem seruauit, pluris eius formam quàm Dei mandata faciens. Hoc eius peccatum imitatus est mox populus. & ipsi enim iumentis ac pecoribus peperce-runt, in prædam contra Dei mandatum abactis, pecunias etiam cæteráſque opes diripuerunt, nihil perdentes nisi contemptibile. Itaque deuictis omnibus à Pelusio, quæ vrbs est in Ægypti finibus, vsque ad rubrum mare, totam eam regionem Saulus vastauit, sola Sicimitarum gente intacta, qui in Madianæ terræ meditullio habitant. Hos ante belli principium admonuit per nuncios, vt secederent, néve res suas cum Amalecitarum rebus miscerent, ne ex eo bello & ad ipsos cladis aliquid perueniret. Studere enim se eorum incolumitati, propter cognationem quæ illis cum Raguele Moysis socero intercedebat.

Atque ita Saulus ac si nihil esset prætermissum ex iis quæ propheta iuxta Dei vo- IX
luntatem de bello gerendo mandauerat, sed omnia fuissent ad vnguem obseruata, lætus victoria domum reuertitur. Deus autem offensus est quòd regi erat parcitum, & quòd populus pecudes in prædam verterat, cùm ipse neutrum permisisset. Iniquum erat cuius ope victoria contigisset, eius mandata contemni, etiam si is mortalis aliquis rex fuisset. Admonens igitur ea de re prophetam, ait se pœnitere Saulum elegisse, qui non curet iussa sua exequi, sed malit quicquid ipsi visum fuerit facere. His auditis Samuel vehementer conturbatus, per totam noctem fusis precibus Deum Saulo conciliare conabatur. At ille quantumlibet à propheta rogatus veniam regi non annuit, quòd non placeret, peccata donari in gratiam deprecatoris: quæ non aliunde magis nascantur, quàm ex nimia eorum in quos peccatur indulgentia:

gentia: qui dum lenitatis gloriam aucupantur, imprudentes maiorem delinquendi ansam offerunt. Postquam igitur Deus preces prophetæ non admisit, & satis apparuit flecti eum non posse, prima luce Samuel ad regem, Galgalis tum agentẽ, proficiscitur. hunc quàm primum rex vidit, accurrens salutauit, dicens se gratias agere Deo pro victoria: omniáq; iuxta volũtatẽ eius esse peracta. Tum Samuel: Quî fit igitur quod voces iumentorum & pecudum in castris audio? Respondit rex, populum hæc ad sacrificia reseruasse, sed gentem Amalecitarum internecione iuxta mandatum deletam, nemine superstite. Solum se captiuum adducere eorum regẽ, de quo ex prophetæ consilio se decreturum. Ad hæc propheta respondit, non sacrificiis delectari Deum, sed viris bonis ac iustis. hos autem esse qui voluntati & mandatis eius obsequuntur, nihilque à se recte fieri putant, nisi quod iuxta eius præcepta fiat. Contemptum enim eius consistere non in nõ sacrificando, sed in non obediẽdo: & qui non obediunt, vnicúmq; hoc & verum sacrificium non offerunt, ab his Deum nec multas saginatas victimas, nec donaria ex auro argentóve fabricata vel postulare vel admittere: sed auersari hæc vt malitiæ magis quàm pietatis argumẽta. Contra qui id solum meminerunt quod ab ipso iussum est, & mori mallẽt quàm inde discedere, his delectari, ac ne victimas quidem ab his requirere. quòd si etiam sacrificare aliquid libuerit, pauperem honorem gratius ab his accipere, quàm à quocũque alio vel ditissimo. Tu igitur, inquit, scito te in iram Dei incurrisse: contempsisti enim & neglexisti mandata eius. Nam quibus oculis putas eum inspecturũ sacrificium ex rebus perditioni destinatis, nisi fortè idem esse putas, perire, & immolari Deo? Quapropter expectabis amissionem regni & huius potestatis, qua elatus contra autorem tuæ felicitatis mandata eius neglexisti. Saulus autem fassus est se peccasse & male fecisse, quòd verbis prophetæ non paruisset: metu tamen coactum se id fecisse, quòd non auderet militem prædæ cupiditate accensum cohibere. Sed da veniam, inquit, & propitius esto. Cauebo enim in posterum, ne in simile peccatum incidam. Rogabátque vt maneret tantisper, dum pacificas hostias pro se offerret. Ille verò qui præuidebat Deum nulla flectendum victima, abire incœpit.

Samuel ad Dauidem regiam potestatem transfert. Cap. IX.

VM Saulus retinere eum volens iniecit manum in pallium: & quia Samuel properantius discedebat, scissura facta est in vestimento. cúmq; propheta dixisset, sic scindendum eius regnum, & peruenturum ad virum iustum & bonum: Deum enim in proposito manere, neque similem esse homini natura mutabili: Saulus fatebatur Deum sibi merito infensum, sed factum infectum fieri non posse. Rogabátq; saltem hoc honoris sibi haberet, vt Deum simul in præsentia populi adoraret. Fecit ei hanc gratiam Samuel, & vnà cum illo adoratum iuit. Post hæc adductus est ad eum Agagus rex Amalecitarum. qui cùm ô mortem amaram exclamasset, audiuit à propheta: Quemadmodum tu multis Hebræorũ matribus cæsis earum filiis lamenta & luctum attulisti, ita æquum est vt ipse matri tuæ mœstitiam afferas: iussítq; eum ibidem in Galgalis interfici: ipse verò reuersus est Ramatham.

X 1. *Reg.* 16 Rex verò tum demum sentiens in quæ mala offenso Deo peruenisset, ad Gabaregiam proficiscitur, quod nomen collem significat: nec post illam diem vnquam in prophetæ conspectum venit. Samueli verò vicem eius moleste ferenti, Deus hanc curam mittere iussit, & assumpto sacro oleo Bethlema proficisci ad Iessæum Obedæ filium, & ex eius filiis eum vngere, quem ipse indicasset sibi regno dignum videri. Cúmque propheta diceret vereri se, ne si Saulus hoc senserit, vel per insidias vel etiam aperta vi perniciem sibi moliretur, iussus hac de re securus esse, ad dictum oppidum peruenit. Eo loci magno hominum concursu salutatus est, quærentibúsque aduentus causam, sacrificatum se venisse dixit. Peracto sacro Iessæum ad epulas vnà cum filiis conuocat: visóque natu maximo eximia statura ac forma iuuene, coniiciebat inde hunc esse regnaturum. Sed hac parte non est assequutus Dei prouidentiam. Percontanti enim an hunc iuuenem vngere deberet, quem ipse admiratus

miratus dignum regno ducebat, reſponſum eſt, non eadem ſpectare Deum quæ homines. Tu, inquit, viſa iuuenis pulchritudine, iam ſatis dignum principatu exiſtimas: apud me verò non eximiæ corporis formæ præmium eſt regnum, ſed animi virtuti: & euin requiro qui hac ſit perfecte excultus, pietatéque ac iuſtitia, obedientia & fortitudine animum exornatus. His auditis propheta iubet Ieſſæum filios omnes oſtendere: móxque & alij quinq; adfuerunt. horum nomina iuxta ætatis ordinem ſunt hæc: Eliabus, Aminadabus, Samma, Nathanael, Rael, Aſamus. His quoque viſis, qui nihilo deteriores forma erant, propheta rogat Deum, quiſnam ex his eligendus eſſet. & audito quòd nullus, ſciſcitatur ex Ieſſæo, num quos præterea liberos habeat. Quo reſpondente, eſſe etiam vnum nomine Dauidem, qui curam gerat gregum, propheta iubet vt confeſtim vocetur: non enim licitum eſſe abſque illo ſacrum epulum celebrari. qui poſtquam accitus à patre venit, adoleſcens colore flauus, & martium quiddam tuens, alioqui liberali ſpecie: tum propheta ad patrem verſus ſubmiſſa voce, Hic eſt, inquit, quem regnare Deo viſum eſt, & cum dicto accũbit, & proximum ſibi adoleſcentem collocat, ac deinceps patrem cum reliquis filiis. Depromit deinde ſacrum oleum, quo delibutum Dauidem in aurem admonet, Deum ita velle vt regnum in populum obtineat: præcipítque vt iuſtitiam colat, & operam det ne vnquam à mandatis Dei diſcedat: Hoc enim pacto & regnum eius fore diuturnum, & familiam vniuerſam illuſtre nomen conſequuturã: Palæſtinos quoque ab illo ſubigendos, & cum quibuſcunque gentibus congreſſus fuerit, ſemper victorem rediturum, inſignémque inde gloriam tam ſibi paraturũ quàm poſteris relicturum. Poſt hæc mandata Samuel domum proficiſcitur, ſimúlque numen deſerto Saulo ad Dauidem commigrat. quo factum eſt vt hic concepto diuino ſpiritu prophetare inciperet, Saulus verò in morbum dæmoniacum incideret, ita vt præfocari ac ſtrangulari videretur, nec aliam opem inuenirent medici, quàm ſi quis peritus excantator adhiberetur: monuerúntque vbique inquirendum, qui quoties rex à dæmone agitaretur, ſtans ad caput eius voce ac fidibus ſacros hymnos caneret. Cúmque rex ſine mora quæri talem mandaſſet, quidam ex aſtantibus ait ſe apud Bethlema vidiſſe filium Ieſſæi, adoleſcentem liberali forma, & præter aliam honeſtam inſtitutionem hymnos ad citharam canere doctum, ac ne militarium quidem exercitiorum rudem. Mittuntur ergo ad Ieſſæum abducturi Dauidem à gregibus: nunciántque patri, regem audita adoleſcentis tam forma quàm virtute, cupere ipſum videre. Paruit Ieſſæus, ſimúlque munera per filium regi miſit. Cúmque veniſſet, confeſtim à rege admodum læto in ſatellitium aſſumitur, in magno apud eum pretio habitus. Quoties enim à dæmone agitaretur, vnicum erat in excantatione remedium: & ſolus Dauid hymnos ad cinnyram accinens, regem ad ſanam mentem reducebat. Impetratum eſt igitur à Ieſſæo, vt filium apud regem degere pateretur, quandoquidem tantopere eius præſentia delectabatur.

Expeditio noua Palæſtinorum contra Hebræos. *Cap.* X.

ALIQVANTO autem pòſt Palæſtini conſcripto numeroſo exercitu bellum Iſraelitis inferunt, & caſtra inter Sochum & Azecum oppida metantur. nec Saulus cũctatus ducto in hoſtem exercitu effecit, vt prioribus caſtris relictis in munitiorem quẽdam collem è regione Iſraelitarum Palæſtini ſe conferrent, valle quadam inter vtroſque intercedente. In hanc è caſtris hoſtium deſcendit Gittæus Goliathus, vir prodigioſa ſtatura: quatuor enim cubitos vno palmo ſuperabat, vaſtos artus conuenienti armatura protectus. Thorax quinque milia ſiclorum pendebat, huic moli reſpondebat & galea & ocreæ. prægrandem etiam haſtam non dextra geſtabat, ſed humero ſuſtinebat, ſexcentorum ſiclorum ferro cuſpidatam, ponè ſequebatur armatorum phalanx. Hic cùm inter vtranque aciem conſtitiſſet, immani voce ſublata: Quid opus eſt, inquit, Hebræi ancipitem Martis aleam vos ſubire? Date mihi aduerſarium, & duorum periculo decernatur, penes vtros futura ſit victoria: vt quorum miles ſuccubuerit, alterius partis iugum ex pacto ſuſcipiãt. præſtat enim vnum aliquem,

XI. *1. Reg. 17.*

quàm totum exercitum, in periculum adducere. Hæc locutus retro ad ſuos reuertitur. Sequenti die rurſum procedens eiſdem verbis eſt vſus: atque ita per quadraginta dies prouocare hoſtem prædictis conditionibus non deſtitit, ſtupente Saulo cum vniuerſo exercitu: qui prodibant quidem in aciem, ſed à neutris initium pugnæ fiebat. Ad hanc expeditionem profecturus Saulus Dauidem remiſerat patri, contentus tribus aliis eius filiis, qui tum ſigna regia ſequebantur, iſque ad gregum curam intermiſſam ſe receperat. Sed dum bellum ducitur magis quàm geritur, miſſus à patre venit in caſtra, viſurus quo in ſtatu res eſſent, & fratribus neceſſaria portaturus. Interim Goliathus ex more progreditur, & iam inſolentior exprobrat, ne vnum quidem eſſe inter Hebræos qui in ſingulare certamen deſcendere audeat. Fortè tum Dauid cum fratribus colloquebatur de patre & rebus domeſticis, auditíſque barbari conuiciis grauiter cõmotus, ſe paratum dixit vt hoſtem excipiat. At Eliabus maximus fratrum obiurgat hominem, per imperitiam rerum ſupra quàm ætatem eius deceat ferocientem, addens ſatius eſſe vt ad patrem ac greges quàm primum reuertatur. reueritus eſt Dauid fratrem, nihilominus apud alios milites profeſſus eſt ſibi non deeſſe animum ad ſingularem pugnam, ita vt celeriter ad regem de hoc ſit perlatum. quare accitus & iuſſus quid vellet dicere, Non eſt, inquit, rex cur abiiciamus animos aut formidemus. Ego congreſſus cum hoſte inſolentiam eius compeſcam, & elatum ac ferocientem proſternam, & ex terribili deridendum reddam: tantóque erit tua ſimul & tuorum illuſtrior gloria, quòd ab adoleſcente magis quàm viro hoſtis deuictus videbitur. Saulo verò laudante generoſum eius animum, nec tamen audente rem tantam tam teneræ ætati committere: Non eſt, inquit, quod dubites: nam hæc Deo fretus polliceor, cuius fauorem iam non ſemel expertus ſum. Quum enim paternos greges paſcerem, raptum agnum ex ore leonis recepi, ipſámque feram in me impetum vertentem cauda correptam, ſolóque affligtam occidi: neque mitius tractaui vrſum greges inuadentem: & hanc quoque beluam nihilo pluris facio, qui cùm in Deum atque homines conuicia euomat, non patietur cæleſte numen impune hoc illum auferre, ſed meis eum manibus perdomabit. Effecit tam prompta audacia iuuenis, vt rex omnia fauſta precatus ad pugnam eum mitteret, inſtructum prius thorace regio ſimúlque enſe ac galea. Tum Dauid qui armis geſtandis non aſſueuerat, grauari ſe his magis quàm muniri ſentiẽs: Tuus ſit, inquit, hic ornatus, qui geſtare eum es idoneus: mihi famulo tuo permitte meo arbitratu pugnam capeſſere. & cum dicto arma deponit, baculúmque tantum aſſumit: & coniectis in peram quinque lapidibus de glarea torrentis, funda dextram armatus in hoſtem properat. Hũc apparatum poſtquam vidit barbarus, adeò contempſit, vt per ludibrium percontaretur, num ſe canem putaret, qui armis ad canes arcendos aptis inſtructus ad pugnam prodiret. Imò cane viliorem, reſpondit Dauid. quo dicto commotus Goliathus, fanda & infanda conuiciatus, minatus eſt ſe cadauer eius fruſtatim feris alitibúſque pabulo ſparſurum. Tum Dauid, Tu me inuadis haſta tua confiſus ac thorace & gladio: mihi verò pro armatura Deus eſt, qui te ac tuum exercitum noſtris manibus hodie deleturus eſt. auferam enim tuum caput, & reliquum truncum canibus tui ſimilibus laniandum relinquam: & diſcent omnes quòd Deus curam Hebræorum habet, eiúſque prouidentia vires nobis ſimul atque arma ſuggerit: ſicut contrà vbi eius fauor deeſt, nullus apparatus proficit. Interim Palæſtinus armis grauior quàm vt procurrere poſſet, magnis paſſibus in iuuenem ac inermem contemptim ferebatur.

Singulare certamen Dauidis & Goliathi, ſequutáque Paleſtinorum clades.
Caput X I.

HVIC Dauid impigre occurrit, occultum adiutorem Deum ſecum in certamen ducens: & promptum è pera in hoc ſelectum è torrente vnum lapidem, funda rotatum tanta vi in aduerſam hoſtis frontem infligit, vt ad cerebrum vſque penetrauerit: quo ictu ſopitus Goliathus in faciem eſt proſtratus. Accurrit victor alacris, & quòd ipſe inermis eſſet, ſuo ſibi gladio barbarum obtruncat: tantúmque in eo momenti fuit, vt è veſtigio Palæſtini terga verterent.

verterent. Videntes enim præſtantiſſimum ex ſuis iacere, nullam amplius ſpem ſupereſſe rati, turpi ac ignominioſa fuga periculo ſe eximere conabantur. Tum Saulus & vniuerſus Hebræorum exercitus ſublato militari clamore in trepidos irruunt, & quotquot aſſequi poterant cædentes, vſque ad Gittæ fines ac portas Aſcalonis perſequuntur. Ceciderúntque Palæſtinorum triginta milia, & duplo plures ſunt vulnerati. Saulus verò à perſequendo reuerſus caſtra hoſtium diripit ac incendit. Caput autem Goliathi Dauid in ſuum tentorium reportauit, & gladium eius Deo conſecrauit.

Motus deinde inuidia Saulus cœpit clàm Dauidem odiſſe, hac potiſſimum occaſione. Cùm enim victor cum exercitu reuerteretur, honoris cauſa obuiam venerunt ei mulierum ac puellarum chori ad cymbala ac tympana canentes. Mulierum cantio fuit, Saulum millenos hoſtes profligaſſe: virginum item, Dauidem decies millenos ſuſtuliſſe. Itaque audiens decuplo potiores victoriæ partes adoleſcenti tribui, & ratus poſt tam glorioſum teſtimonium nihil ei ſupereſſe ſperãdum niſi regnum, ſuſpectum eum habere cœpit: & parum tutum putans armatum circa ſe verſari, ex ſatellite tribunum fecit, non tam illius honori quàm ſuæ ſecuritati conſultum volens, vt ſæpe hoſtibus obiectum aliquis caſus è medio tolleret. Dauid autem nuſquam diuina ope deſtitutus, quocunque mitteretur rem feliciter gerebat: vt ob eximiam fortitudinem non ſolum apud populum gratioſus fieret, ſed etiam Sauli filia virgo amore eius caperetur, ita vt ne patrem quidem latere id poſſet. Nactum enim ſe ampliorem inſidiarum tendendarum occaſionẽ putans, renunciantibus puellæ amorem, libenter ſe illam ei traditurum reſpondit, futuram periculorum & exitij cauſam. Promitto, inquit, filiæ coniugium, ſi ſexcenta hoſtium capita afferat. Scio illum honoris auidum, & ex periculis gloriam petere non recuſaturum, ſed fortiter Palæſtinos inuaſurum: id quod mihi bonum erit & commodum. ſic enim ſine mea infamia ſublatus ſecuritatem nobis afferet. Mittit deinde domeſticos qui Dauidis mentẽ pertentarent, quomodo erga puellæ coniugium ſit affectus. Qui cùm indicaſſent ei, quòd ob gratiam qua cùm apud regem tum apud populum polleret, Saulus generũ ſibi eum deſtinaſſet: Vobis, inquit, fortaſſis mediocris res videtur generum regium fieri, mihi certe non item, qui conſcius mihi ſum quàm plebeiis ortus ſim natalibus. Quo renunciato Saulus ad domeſticos: Dicite, inquit, nihil me morari pecunias aut dona quæ ſponſæ offerat. hoc enim vendere fuerit filiam magis quàm elocare. Sed cupere generũ, fortitudine aliiſq; virtutibus præcellentem, quales in ipſo iam cõperi. poſcere autem pro nuptiis filiæ non aurum aut argẽtum quod è paternis ædibus afferat, ſed cladem Palæſtinorum, & ſexcenta eius gentis virorum capita. Nam & mihi nullum aliud tali munere optabilius: & filiæ fuerit honorificum non vulgaria dona iſta accipere, ſed in matrimonium viri ſpectatæ ac teſtatæ fortitudinis conuenire. Quibus auditis Dauid putans ſyncere à rege affinitatem ſuam expeti, nihil cunctatus neq; expendens negocij difficultatem, cum ſuo ſodalitio ad imperata exequenda properat: & hîc quoque vt in cæteris propitium numen expertus, rem ex ſententia conficit. Cæſis enim plurimis hoſtium, ſexcenta capita abſciſa ſignum victoriæ ad regem retulit, promiſſi eum admonens. 1.*Reg.*18.

Saulus Dauidis fortitudinem admiratus, filiam ei in matrimonium collocat.

Caput XII.

SAVLVS autem non valens tergiuerſari, quòd turpe duceret vel mentiri, vel prætextu affinitatis inſidias & perniciem per mandata tam periculoſa viro forti ſtruxiſſe videri, collocat ei filiam nomine Melcham. 1.*Reg.*19.

Nec tamen hæc neceſſitudo animum regis immutauit. Videns enim fauorem Dauidis & apud Deum & apud populum augeri, parum tutum hoc exiſtimauit vel regno ſuo vel vitæ: & cùm durum eſſet vel de alterutro periclitari, tollere hominem decreuit: eiúſque necis Ionatham filium cum domeſticorum fidiſſimis miniſtros eſſe voluit. Qui demiratus patris inconſtantiam, quòd non ſolum amare talem iuuenem deſiuerit, ſed mortem etiam eius expeteret, tum propria beneuolentia, tum virtute hominis motus, ſecretam patris voluntatem ei nunciat: ſimúlque conſulit, vt ſaluti ſuæ mature fuga proſpiciat, neu in ſequentem diem vſquam in propinquo *XII.*

appareat. Interim, inquit, ego patrem ſalutabo, & nactus occaſionem de te mentionem iniiciam, & cognita indignationis cauſa, refellere eam conabor. Nullam enim exiſtere poſſe idoneam rationem, cur optime & de republica & de rege meritus opprimi debeat. Nam etiam ſi quid peccatum ſit, oportere hoc priſtinis eius meritis donari. poſt colloquium autem certiorem te de patris animo faciam. Paruit huic conſilio Dauid, ſéque quàm primum è conſpectu regis ſubtraxit.

Quòd rex Dauidi necem ſit molitus. *Cap.* XIII.

SEquenti autem die Ionathas patrem accedens, cùm hilarem ac lubentem eum offendiſſet, cœpit de Dauide verba facere. Pater, inquit, quánam in re vel magna vel parua læſus iubes interfici virum, qui tantum momentum ad ſalutem noſtram attulit, nec minus ad cladem Palæſtinorũ: quíque quadraginta dierum ignominia populum Hebræum vindicauit, ſolus prouocato hoſti opponere ſe auſus. idem poſtea relato præſcripto capitum numero, honoris cauſa ſororem meam in matrimonium accepit. quo magis lugubris fiat nobis eius mors, non ſolum ob virtutem, ſed etiam ob neceſſitudinem. Iniuria enim hæc ad filiam quoque tuam pertinet, quæ prius viduitatem quàm coniugij fructus experietur. Hæc igitur reputans ſine te flecti ad mitiora, néve ſæuias in virum primùm optime de familia noſtra meritum, quando te dæmoniaco morbo miſere vexatum priſtinæ ſanitati reſtitutum ſeruauit: deinde qui in perpetuos noſtros hoſtes tam egregie vindicauit. Indecorum enim fuerit horum omnium obliuiſci. His perſuaſus Saulus, iurat filio, poſthac omnem iniuriam à Dauide abſtinere ſe velle. Vicit enim æquitas iram ac formidinem. Ionathas autem accito Dauidi indicat mollitum patrem iam nihil magis quàm ſalutem ipſius cupere: reductúmque in aulam patri reconciliat, vt ſolita officia circa eum quemadmodum antè obiret.

Quomodo Dauid aliquoties inſidias regis ægre elapſus, bis tamen eum in poteſtatem ſuam redactum interficere non ſuſtinuit. *Cap.* XIIII.

PEr idem tempus Palæſtinis bellum redintegrantibus, Dauid cum exercitu contra illos mittitur: breuíque victor magna eorum ſtrage edita ad regem reuertitur. At non ita exceptus eſt ab eo vt ſperabat, vtq; poſt rem feliciter adminiſtratam excipi oportebat: ſed ſucceſſu mœſtus, eius felicitatem periculoſam ſibi fore exiſtimabat. Cúmque rurſum intemperiis vt ante agitaretur, accitum in cubiculum in quo decumbebat ſpiculum manu tenens, iuſſit pſalmos ac hymnos incantare: & illo iuſſa exequente, ſpiculum in eum iaculatus eſt. quod cùm Dauid flexu corporis declinaſſet, domum refugit, ibíque per totam eam diem manſit. Noctu verò miſit rex qui vſq; mane ædes eius ſeruarent, ne clam elaberetur, vt in iudicium euocatum capitali ſententia dãnaret. Melcha autẽ eius vxor & regis filia vbi patris voluntatem cognouit, accurrit ad maritum, quanto is in periculo eſſet, ipſáque vnà cum eo renunciãs, quo ſine viuere nec vellet nec poſſet. Caue, inquit, ne te ſol hic deprehendat, aut nunquam poſthac te videbit. ſed fuge dum per nocturnas tenebras licet, quas Deus ad tuam ſalutẽ longiores faciat. alioqui ſcito quòd ſi te pater inuenerit, ſine mora eſt interfecturus. His dictis ſine per feneſtrã demiſſum periculo exemit. deinde parato lecto tanquam ægrotandi, ſtragulis iecur capræ recens exemptum ſubiecit: diluculóq; venientibus, quos pater ad Dauidẽ miſerat, oſtendit lectũ opertum, & quòd palpitatione iecoris ſtragula moueri viderent, maritum ægrum anhelare perſuaſit, addens totam noctem inquietã eum exegiſſe. Quod vbi renunciatũ eſt regi, ea nocte in aduerſam valetudinẽ incidiſſe, iubet ſic vt erat eum afferri. omnino enim illi moriendum eſſe. qui cùm reuerſi ac retecto cubili artem muliebrem tandẽ deprehendiſſent, rem totã ad regem deferunt. & cùm pater expoſtularet quòd inimicũ ſibi eripuiſſet, excuſationem veriſimilem commenta eſt. Ait illum mortẽ ſibi ni pareret ac adiutaret comminatum: itaq; venia ſe dignam quæ hoc non ſponte fecerit, ſed neceſſitate compulſa. debere enim illi carioré eſſe vitam filiæ, quàm inimici interitum. atq; ita veniam conſequitur. Dauid autem fuga elapſus peruenit ad prophetam Samuelem in Ramatha: eíque rem omnẽ quo erga ſe animo rex eſſet indicat, & quàm minimum abfuerit

quin

quin ſpiculo ab eo traiectus fuerit:idque cùm neque regem vlla in re læſiſſet,neque in bello ſegniter aut improuide ſe geſſiſſet, ſed fauente Deo cuncta ex ſententia confeciſſet. atq; hoc ipſum eſſe quod Saulum ad inuidiam ac odium magis excitaret. Propheta verò cognita regis iniquitate, relicta Ramatha Dauidem ad quendam locum deducit,cui nomen Galbaath:ibíque aliquandiu cum eo habitauit. Vt verò nũciatum eſt regi Dauidem apud prophetam agere, mittit armatos qui eum comprehenſum ad ſe pertrahant. Qui poſtquam ad Samuelem venerunt, offendunt eum in cœtu prophetarum: móxque eodem ſpiritu afflati, & ipſi prophetare cœperunt. Hoc audito Saulus alios eò mittit, Dauidem comprehenſuros. quibus cùm idem quod prioribus accidiſſet, rurſum alios mittit. cúmque tertij quoque prophetico ſpiritu corriperentur: tandem iræ impotens ipſe eò properat. iámque non longe ab eo loco remotus, prius quàm in conſpectum Samuelis veniret, eius opera & ipſe prophetam agere incepit. Cúmque ad deſtinatum locum peruenisſet,alienatus à mente, abiectóque veſtitu nudus per diem ac noctem in conſpectu Dauidis & prophetæ iacuit. Paulò pòſt ad Ionatham Dauid peruenit, multa de patris eius inſidiis conquerens, quòd ſe nihil tale meritum totis viribus opprimere cuperet.Ille verò rogabat ne vel ipſe hoc temere ſuſpicaretur,vel aliis fortè ſuggerentibus talia facile crederet:ſed ſibi ſoli fideret,cui compertum ſit nihil mali patrem contra ipſum moliri. alioqui indicaturum eum ſibi fuiſſe, cùm abſque ipſius conſilio nihil agere ſoleat. Contrà Dauid iureiurando aſſeuerabat ſe vera dicere. obteſtabatúrque vt mallet credere ac ſaluti amici proſpicere, quàm contemptis eius verbis tanquam vanis tum demum fidem habere,poſteaquam extinctum vel viderit vel audiuerit.Nam patrem talia conſilia ideo cum ipſo nõ communicare, quòd non ignoret mutuam beneuolentiam quæ inter ipſos intercedat. Quare triſtis quòd iam perſuaſus eſſet, percontatus eſt quánam in re poſſet illi gratificari. Tum Dauid: Scio, inquit, quòd bene mihi velis,& gratificari cupias. Cras erit prima luna & ſolenne regis conuiuium, cui me quoque adhibere ſolet.quare ſi ita videtur extra vrbem in agro clam te præſtolabor.tu verò cùm requiſiuerit me, dic profectum in patriam Bethlema, vt interſim feſto quod mea tribus celebrat: idque permiſſu tuo factum. Quòd ſi vt mos eſt de amicis, dixerit, feliciter profectus ſit,ſcito illum nihil mali aduerſum me in pectore coquere. Sin autem aliter reſponderit, hoc erit tibi iniqui in me animi argumentum. indicabíſque mihi rem, ita vt præſenti mea calamitate mutuáq; noſtra amicitia dignum eſt, quàm fide in hoc data & accepta dominus cum ſeruo tuo voluiſti inire. qua ſi me indignum aut erga parentem tuum iniurium cenſes,nihil expectatis eius iuſſis iam nunc me tuo gladio confodito. Hæc vltima verba grauiter ferens Ionathas, facturum ſe poſtulata promiſit: & ſi quid patrem male de ipſo cogitare deprehenderit, indicaturum. & quo maiorem ei fidem faceret, educto ſub diuum iureiurando confirmat, nihil ſe non tentaturum quod ad ſalutem ipſius pertineat. Deus, inquit, qui hanc vniuerſitatem quàm late vides implet ac moderatur,quíque priuſquam eloquar mẽtem meam nouit, teſtis eſto iniri inter nos fœderis, quódque non prius patris voluntatem ſcrutari deſiſtam quàm compertum habuero ecquid latentis odij aduerſum te conceperit: & quicquid deprehendero, ſiue amicum,ſiue infenſum,cõfeſtim tibi ſignificabo. Nouit Deus quòd ipſum tibi perpetuo propitium precor, vtq; ſemper tuas res proſperet, quemadmodum & nunc facit, & poſthac facturus eſt. & ſiue pater meus ſiue ego tibi aduerſer, tu tamen ope illius nunquam non victor euades. Tu verò memor eſto huius noſtri affectus: & ſi me perire contingat, liberos meos ſerua, & mihi debitam gratiam in illos colloca. Poſt hoc iuſiurandum Dauidem dimittit,iuſſum in certum agri locum ſecedere,in quo ſe exercere ſolebat.cognito enim patris animo vẽturum ſe illuc vnà cum puero. & ſi,inquit, emiſſis tribus ad ſcopum iaculis, collecta puerum referre iuſſero:iacere enim ante ipſum: ſcito nihil triſte à patre timendum. quòd ſi contrarium me dicere audieris, patrem quoque contrario modo affectum exiſtima. vtcunq; tamen ceciderit, ego dabo operam ne quid tibi ſecus quàm velimus accidat. Tu cùm lætiora tempora venerint,fac memor ſis horũ,& liberos meos commendatos habeto. His Ionathæ promiſſionibus confirmatus Dauid ad conſtitutũ locũ proficiſcitur. Sequẽti verò die qua fuit

1 Reg. 20.

nouilunium,rex de more caſte ac pure ad cœnam venit. cúmq; filius Ionathas dexter illi accumberet,alterúmq; latus Abenares exercitus imperator clauderet,videns Dauidis locum vacuum tacuit, ſuſpicatus eum ideo abeſſe,quòd à congreſſu vxoris non eſſet purus. ſed cùm ne poſtridie quidem adeſſet, ſciſcitatus eſt ex filio, qua de cauſa neq; tunc neq; heſterna die adfuiſſet ſolennibus epulis Ieſſæi filius. Reſpõdit ille profectum in patriam ad ſolennẽ tribus eius feſtiuitatem,cõmeatu à ſe impetrato. Quinetiam me,inquit, ad hoc epulum inuitauit, & ſi tibi idẽ videtur, ibo. noſti enim quanta beneuolentia hominem proſequar. Hic iam non amplius odium ſuum Saulus apud filium diſſimulare potuit, & euidenter patuit quàm infeſto eſſet in Dauidem animo. iurgio enim adortus filium, deſertorem eum patris ac hoſtem appellauit, ſociúmque & adiutorem Dauidis. Nec pudere eum quòd nullo parentum reſpectu cum inimicis conſpiret, & non poſſit induci vt credat nunquam ſecure regnaturos incolumi Dauide. ſimúlque iubet,vt hominem accerſat,daturum debitum ſupplicium. cúmque filius quæreret,ob quam culpam eum capite plectere vellet,non iam intra verba iram continens proripuit ſe,& nactus alicũde ſpiculum impetum in filium fecit: perpetraſſétq; impium facinus, ni intercurſu amicorum fuiſſet cohibitus. atque ita manifeſte malignum & infeſtum erga Dauidem animum apud filium prodidit, cùm minimum abfuerit quin ſuis ipſum manibus propter illum perimeret. Ac tum quidem regius filius è conuiuio profugus,oblitus epularum,tum ſuum periculum,tum amici iam neci deſtinati vicem dolens, in mœrore noctem exegit: & prima luce ante vrbem in agrum prætextu exercendi ſe, ſed re vera vt amico indicaret omnia, proceſſit. peractíſque in iaculatione his quæ promiſerat, ablegatóque in vrbem comite puero, ſolitudinem nactus ad colloquium Dauidis properat. qui vt primum in conſpectum eſt datus, procumbens ad eius pedes ſeruatorem ſuum ſalutauit. ille erectum à terra complectitur, atque ita æquales duo in mutuis amplexibus hærentes iniquam ſortem ſuam deplorabant, quæ illis ſuauiſſimam conſuetudinem inuideret, & inuitiſſimos à ſe inuicem diſtraheret, quod illis morte nihilo mitius videbatur. ac vix tandem multis lamentis exatiati, obteſtatíque ſe inuicem vt mutuæ fidei perpetuo meminiſſent, digrediuntur. Inde Dauid fugiens infeſtiſſimum regem, in oppidum Nobam ad Achimelechum ſacerdotem peruenit: qui ſolum neque famulitio ſtipatum, neque amicis comitatum adueniſſe vidẽs, motus admiratione tantæ ſolitudinis cauſam percontatus eſt. tum ille ſecreta mandata à rege ſe habere dixit, ad quæ peragenda nullo comitatu opus eſſet. nam famulos in conſtituto loco ſibi occurrere iuſſos. popoſcit autem ab eo viaticum. ſic enim & amici officium facturum, & ad præſens negotium opem collaturum. quo impetrato, armorum etiam aliquid petiit, aut haſtam aut gladium. Fortè autem aderat quidam Sauli ſeruus natione Syrus, nomine Doecus, regiarum mularum curator. Pontifex verò negauit ſibi eſſe quicquam armorum. eſſe tamen ibi Goliathi gladium, quem occiſo Palæſtino Deo conſecrauerat. Hoc accepto Dauid extra ditionem Hebræorum aufugit in Gittam Palæſtinorum, apud quam regnabat Anchus. vbi agnitus à regis miniſtris,& indicio ad regem perlato,hunc eſſe Dauidem qui tam multa Palæſtinorum milia neci dederit: veritus ne ab eo perimeretur, & periculum quod apud Saulum effugerat, apud hunc incideret, furorem ac rabiem ſimulat, ita vt ore ſpumam emitteret, & alia ſigna inſaniæ præ ſe ferret, quibus morbo fidem apud Gittenſium regem aſtrueret. qui iratus famulis quòd mente captum hominem ad ſe adduxiſſent, iuſſit vt quàm primum eiiceretur. Hoc pacto è Gitta cùm euaſiſſet, in tribum Iudæ peruenit, & agens in ſpelunca quæ eſt in agro Adullamæ, miſit ad fratres qui eos doceret, vbinam ipſe moraretur. at illi cum tota cognatione ſe ad eum contulerunt, nec non & alij multi aut rerum nouarum cupidi, aut Saulum timentes, ad eum vltro confluxerunt, operam ſuam ad omnem eius nutum offerentes. quorum numerus ad quadringentos creuit. quorum multitudine ac ope fretus, relicto eo loco ad Moabitarum regem proficiſcitur, rogátque hominem vt parentes ipſius intra regni ſui fines tantiſper reciperet, dum res eorum in meliore ſtatu collocarentur. Quo impetrato,& parentibus in magno honore apud regem quandiu illic manſerunt habitis, ipſe iuſſu prophetæ relicto deſerto in tribum

XIII.
1. Reg. 21.
1. Reg. 22.

Iudæ

Iudæ ſe cum ſuis tranſtulit, apud Sarim oppidum ſe continens. Quod poſtquam ad Saulum delatum eſt, Dauidem cum armatorum manu eſſe conſpectum, in non mediocrem metũ ac perturbationẽ regem coniecit. Sciens enim eius magnanimitatem ac fortitudinẽ, aliquid magnũ moliturũ ſuſpicabatur, quod rebus regis aut periculũ, aut certe difficultatis ac loboris plurimũ afferret. conuocatíſq; amicis & ducibus & vniuerſis ſuis tribulibus ad regiam vrbẽ Gabam, ſedens in loco cui nomen Aruum, adſtante honoratiſsimo quoq; & toto ſatellitio, ſic eos eſt affatus: Viri contribules, ſcio vos meminiſſe quantis à me affecti ſitis beneficiis, & agris locupletati, & honoribus ac præfecturis aucti. Rogo igitur num plura & maiora munera à Ieſſæi filio expectetis. ſcio enim vos omnes in illum propenſiores, initio facto à Ionatha filio, qui & vobis huius ſententiæ autor eſt. non enim me latent clandeſtina inter illum & Dauidem icta fœdera: neque quòd conſilio & opibus aduerſariorum partes contra me adiuuat. Vos autem nihil hæc cura tangit, ſed quieti quò res euaſura ſit expectatis. Poſt hæc regis verba cæteris ſilentibus, ſolus Doecus Syrus mularum regiarum curator reſpondit, vidiſſe ſe Dauidem in Noab oppido, quò cùm ad pontificem Achimelechum veniſſet, ab eo de euentu rerum oraculũ accepiſſe, adiutúmq; cõmeatu & gladio Goliathi armatũ, quò volebat deductũ eſſe. Accitus eſt mox cum tota cognatione pontifex: cui rex, Qua noſtra iniuria prouocatus excepiſti Ieſſæi filium, & regis inſidiatorem armis atque commeatu inſtruxiſti? aut cur etiam de futuris oracula ei reddidiſti? Non enim ignorabas, quòd propter odium quo familiã meã proſequitur, hinc aufugerit. Pontifex autem nihil horum inficiatus, libere faſſus eſt hęc ſe non tam Dauidi præſtitiſſe quàm ipſi regi. Excepi, inquit, non vt inimicum tuum, ſed vt fidiſsimum miniſtrum & tribunum, & quod maius eſt generum, ac propinqua neceſſitudine coniunctum. quis enim putaret eum qui hoc honore à te dignatus ſit, inimicum eſſe, ac nõ potius cum primis beneuolum? Conſultus etiam de diuina voluntate, non nunc primum ei reſpondi, ſed aliàs quoq; ſæpenumero. Cúmq; ſe diceret à te miſſum ad arduum negocium properare, non ſuppeditare quæ requirebat, ad tuam magis quàm ad illius iniuriam pertinere iudicabam. Quare non eſt quod de me male ſuſpiceris, aut ſi quid noui nunc Dauidẽ moliri audiuiſti, ob exhibitam à me humanitatem, fauere me illi aduerſum te cogites. in amicũ enim ac generum & tribunum tuum collatum volui, quicquid officij in illum contuli. His verbis Saulus fidem habere noluit, quòd plus apud eum metus periculi valeret quàm excuſatio quantumuis iuſta. itaq; circumdatum armatis cum tota familia iubet contrucidari. cúmq; illis religio eſſet viros Deo ſacros ferro violare, Doecum Syrũ eam cædem perpetrare mandauit. qui aſſumptis ad hoc aliquot ſui ſimilibus facinoroſis, pontificem cum tota cognatione interfecit: quorum numerus erat trecenti octuaginta quinque. móxq; miſsi ſunt à rege Nobam ſacerdotum oppidum, qui contrucidatis ad vnum habitatoribus, nullo vel ætatis vel ſexus reſpectu, poſtremò flammis eam deleuerunt: ex qua clade vnicus tantum Achimelechi filius, nomine Abiatharus ſeruatus eſt: ídq; totum iuxta oraculum Dei Eli pontifici olim redditum contigit, quo prædictum erat, propter filiorum iniquitatem eius poſteritatem aliquando interituram. Rex autem Saulus tam ſæuo facinore perpetrato, ſtirpe pontificia internecione deleta, neque teneram ætatem miſeratus, neque grandæuos reueritus, inſupérq; ciuitate quam patriam ac alumnam ſacerdotum & prophetarum ſingulari priuilegio Deus elegerat, ſolo æquata, ſatis declarauit quàm prauum ſit hominum ingenium. Tantiſper enim dum humiles ſunt atque plebeij, quia non audent, neque liberum eſt naturæ obſequi, æqui ac boni viri eſſe videntur, mirúmq; quoddam iuſtitiæ ſtudium præ ſe ferunt: quin & pietatem interea colunt, Deúmq; omnibus actionibus noſtris intereſſe, omnes deniq; cogitationes intueri perſuaſum habẽt. ſed ſimul atq; ad potentiam & imperium prouecti ſunt, exutis priſtinis moribus, & tanquam in ſcena mutato habitu, nouáque perſona aſſumpta, in omnem audaciam & inſolentiam diuinarúmque æque ac humanarum rerum contemptum prolabuntur. & cùm ad ſuperandam inuidiam maxime illis opus eſt pietate & iuſtitia, cúmque omnes eorum non actiones ſolum, verumetiam voluntates in conſpicuo ſint omnibus propoſitæ,

IX

poſitæ, tum maxime tanquã aut diſsimulante Deo, aut & ipſo poteſtatẽ eorum formidante, in ſubditos debacchantur. & quicquid aut per inanẽ metum, aut odiũ vel fauorẽ irritationabilem decernunt, id tum hominibus ratũ, tum Deo quoq; ipſi probatum eſſe exiſtimant: futurorum verò prorſus nullum nec reſpectum nec rationem habent. Quotquot enim in eorum gratiam plurimos labores exhauriunt, eos primum euehunt, deinde iam honoratos per inuidiam non ſolum dignitatibus priuant, ſed per calumniam etiam ſæpe opprimunt, non cõſiderantes quã meritò, tantúmq; temerariis delationibus abſque vlla probatione fidem adhibentes: & ſæuiunt non in quos oportet, ſed in quos ipſis ſæuire eſt facile. Hæc ita eſſe manifeſtũ exemplum in Saulo Ciſi filio nobis eſt exhibitum, qui primus poſt ſublatam optimatum adminiſtrationem ac iudicum ſupremum magiſtratum rex Hebræorũ creatus, propter ſuſpectum Achimelechum trecẽtos ſacerdotes & prophetas interfecit: cæſósq; excidio vrbis obruit, & quantum in ſe fuit ſummi Dei fanum ſacerdotibus ſacríſque miniſteriis orbauit, poſt tam numeroſam cædem ne patriam quidem eorum & ſemi narium ſupereſſe paſſus. Abiatharus autẽ Achimelechi filius, qui ſolus generis ſui ſuperſtes cædem ſacerdotum euaſerat, ad Dauidem fuga delatus, familiæ cladem & patris interitum ei renunciauit. at ille iam ante ſe hoc præſagiuiſſe dicebat, cùm illic Doecum videret: faciléque ſuſpicatũ, calumniam pontifici apud regem ſtruendam: ægerriméque ferebat quòd ipſe tanti mali occaſionem præbuiſſet. ſimúlque iuſſit, vt apud ſe maneret, quod nuſquam tutiores latebras inuenire poſſet. Per idem tempus cùm indicatũ eſſet Dauidi Palæſtinos in Cillanorum agrum irrupiſſe, eúmq; quantus eſt populari, decreuit illos adoriri, conſulto prius propheta, an Deus victoriam annueret: confirmatúſque oraculo, & cum ſua cohorte hoſtem aggreſſus magna cæde repulit, prędáſque ex hoſtico egit, & Cillanis præſidio fuit dum fruges ex areis conueherent. Reſciuit hoc mature Saulus. nam rei feliciter geſtæ fama contineri nõ potuit quin late propagata ad regias quoq; aures permanaret, nõ ſine ipſius Dauidis laude. Quo nuncio lętus rex putauit ſe iam rem factam habere, audiens inimicum ſe intra vnius oppidi mœnia concluſiſſe, & diuinitus hanc occaſionẽ opprimendi eius datam dictitans, edicit populo vt Cillam propere circumuẽtam tam diu premant obſidione, donec Dauidem in poteſtatem redactum interficiant. At ille oraculo admonitus, niſi mature ſuis rebus conſuleret, fore vt Cillani eius deditione ab ira regis ſe redimant, relicta vrbe in deſertum ſe cum quadringentis armatis contulit, ibíque collem quendam munitum inſedit, nomine Engelain. Saulus autem cognito quòd Dauid non amplius apud Cillam eſſet, expeditionem eam omiſit. Dauid verò ex deſerto in Cænam locum agri Zipheni ſecum ſuis tranſtulit: quò etiam Ionathas regis filis præſto fuit ſalutaturus amicum, & de futuris collocuturus. Hortabatúrq; eum vt bene ſperaret, néve præſentibus difficultatibus defatigatus cederet. omnino enim regnaturum eum, & vniuerſo Hebræorum populo præfuturum. Tales autem felicitates non ſolere ocioſis contingere. Renouatíſque fœderibus & ſancita ſub Deo teſte in omnem vitam amicitia, additíſque diris execrationibus in eum qui prior à pactis recederet, illum eo loci reliquit, metu nonnihil ac ſolicitudine leuatum: ipſe verò domum ſuam repetiit. Zipheni verò gratiam regis captantes, certiorem eum faciunt, Dauidem in agro ſuo morari: pollicebantúrq; ſuam operam, vt in manus regis traderetur. occupatis enim quibuſdam faucibus, nullum reliquuum illi fore effugium. Saulus verò hominibus collaudatis, gratiíſque actis quòd inimicum ſibi indicaſſent, cumulate ſe illis beneficium repoſiturum, pollicitus, miſit qui diligenter quærerent Dauidem, omnéſque deſerti latebras perſcrutarentur: dicens ſe breui cum exercitu ſecuturũ. Atque ita Zipheni duces ſe regi ad perquirendum eum & comprehendendum obtulerunt, ſtudium ſuum erga ipſum non indicio tantum declaraturi, ſed omnibus viribus conando vt in poteſtatem redactum regi traderent. Sed non habuit ſucceſſum iniqua eorum cupiditas, quibus cùm nullum periculum ex ſilentio immineret, per adulationem & auaritiam virum pium & præter ius ad mortẽ quæſitum, regi ſe traditurus erant polliciti. Dauid enim cognita eorum malicia, ſimúlq; regis aduentu, relictis locorum anguſtiis in quibus tum verſabatur,

1. Reg. 23

batur, euasit ad magnam petram quæ sita est in deserto Simonis. Nec Saulus destitit illum insequi. cognito enim inter eundum quòd superatis saucibus euasisset, ad alterum petræ latus peruenit: futurúmq; erat vt Dauid circumuentus comprehenderetur, nisi rex trepidis nunciis reuocatus esset, qui Palęstinos in ditionem eius hostiliter irrupuisse adferebant. Satius enim iudicauit hos perpetuos ac germanos hostes vlcisci, agrísq; suis quo minus vastarentur opem afferre, quàm studio capiendi inimici, regionem illis populandam prodere. atque ita Dauid pręter omnium opinionem seruatus ad fauces agri Engadeni se contulit. Saulo autẽ post reiectos Palęstinos nunciatum est, Dauidem intra fines Engadenorum morari: móxque assumptis tribus armatorum milibus ex omni exercitu selectis, properè eos ad locũ indicatum duxit. 1. Reg. 24 cúmq; non longè abesset, offendit speluncam longo recessu opacam, & in penitiore sinu latè patentem, in qua tum fortè Dauid cum sua cohorte delitescebat: in eámque solus ad requisita naturæ se insinuauit. Animaduersum est id continuò ab vno è Dauidis comitibus, qui cùm eum moneret tempus vltionis offerre Deum, nec esse negligendam occasionẽ tot ærumnas finiendi abscisso infestissimi regis capite, laciniã tantum regij pallij præcidit: indignum ratus in proprium dominum sæuire, quem Deus ipse ad imperij fastigium electione sua prouexerat. nec enim par esse iniuriis certare cum eo, qui immeritum extinguere cuperet. Egresso deinde è spelunca Saulo, Dauid quoque in apertum progressus regẽ inclamat, & cùm ad agnitam vocẽ se conuertisset, ex more prius adoratum sic alloquitur: Quàm iniquum est rex, te calumniatoribus patulas aures præbentem, & vanissimis hominibus fidem adhibentẽ, de amicis spectatis suspicari, quos ex ipsorum factis potius iudicare oportebat. verba enim vel falsa possunt esse vel vera: sed nullum apertius de animo quàm ex factis argumentum potest colligi, quemadmodum nunc quoque iudicare potes num temere illis credideris, qui eius criminis me apud te reum faciunt, quod ne in mẽtem quidem vnquam venit: & in tantum te exasperauerunt, vt nocte atque die nihil magis quàm de mea pernicie cogites. Annon vides vanissimam esse tuam opinionẽ, qua persuasus es me familiæ vestræ inimicum, tuæq; in primis necis esse cupidum? Aut quibus oculis Deum putas immanitatem tuam aspicere, qui hominem ad cædẽ expetis, oblata vindictæ tali occasione tibi parcentem, quam ipse nactus nunquam elabi è manibus siuisses? Nihilo enimmaiore negocio caput tibi præcidere poteram, quàm hanc vestis laciniam. Simulq; pannum protulit, qui verbis fidem astrueret. Ego certe ne iustæ quidem vltioni indulsi, & tu iniustas simultates contra me exercere non vereris. Sed horum Deus iudex erit, probabítque vter nostrum ęquioribus moribus sit præditus. Tum Saulus demirans è quanto periculo esset seruatus, modestiáque iuuenis attonitus, ingemuit: símilémque gemitum referente Dauide, rex se iustius gemere fassus est. Tu enim, inquit, multorum bonorum causa mihi fuisti, ego contrà tibi multarum calamitatũ autor. Et nunc quoq; declarasti te à priscorum æquitate non degenerẽ, qui inimicos in solitudine ad iniuriam expositos nacti, incolumes dimittere maluerunt. Itaque hodie manifestè cerno regnum tibi à Deo repositum, & sub tuum imperium vniuersam Hebræorum gentẽ concessuram. quamobrem postulo vt iureiurãdo fidem mihi facias, te rerum potitũ obliuioni iniurias meas traditurũ, & familiam meam saluam esse passurum. pollicitus est id Dauid interposito iureiurando, atque ita regem in regnum remisit. In idem tempus mors Samuelis prophetæ incidit, viri qui suo merito in maximo semper apud Hebræos precio fuerat: illustréq; virtutis ipsius ac suæ obseruantiæ populus testimonium edidit, dum defuncti exequias & sepulturam magnifico sumptu concelebrat: & postquam iusta exoluit in Ramatha patria sepulto luctum in longum tempus prorogat, non quasi in publico mœrore, sed quasi ad vnum quemuis propriè hæc orbitas pertineret. fuerat enim vir ad omnẽ iustitiã ac bonitatẽ à natura cõpositus, & ob has virtutes Deo longè acceptissimus. Præfuit populo post Elis pontificis obitum primũ solus annis duodecim, deinde Saule regnante annis decem & octo. cuius extremi dies in hæc vt dixi tempora inciderunt. In locis autẽ in quibus tum Dauid versabatur erat Ziphenus quidam in oppido Emma, vir locuples & multorũ gregum dominus. habebat enim

in paſcuis ouium tria milia, & capras mille: & ab his Dauid omnem iniuriam abſti-
nuit, grauiter interminatus ſuis ne vel cupiditate vel egeſtate, vel latendi ſpe impulſi
quicquam violarent, ſed pluris iuſtitiã facerent, & Dei voluntatem, cui nunquã pla-
cuerunt qui in alienas res manus auidè iniicerent. in hac diſciplina ſuos continebat,
putans ſe in hominem probum & ſua beneuolẽtia dignum hoc officium collocare.
Nabalus verò (hoc erat viro nomen) homo erat agreſtis & malis moribus præditus,
ſed honeſtæ ac prudentis & elegantis mulieris maritus. Ad hunc Dauid pecora ton-
dentẽ decẽ è ſuis miſit ſalutatum, qui illi in multos annos eam felicitatẽ ominaren-
tur: ſimulq; rogarent vt è facultatibus ſuis aliquid cõmunicaret, cùm è paſtoribus in-
telligere poſsit, quòd longo iam tempore in ſolitudine verſati adeò nihil detrimenti
attulerint gregibus, vt cuſtodes eorum fuiſſe potius videri poſsint. Quicquid autem
in Dauidem contulerit, in hominem gratum ac memorem collaturum. Ad hæc po-
ſtulata homo ſuo more nimis durè dedit reſponſum. Percontatus enim quis eſſet
Dauid, vt audiuit eſſe Ieſſæi filium, Nunc, inquit, fugitiui relictis dominis inſolenter
ac ſuperbè ſe gerunt. Quibus renunciatis Dauid in iram accenſus, quadringentis ar-
matis aſſumptis, & ducentis ad cuſtodiam impedimentorum relictis (iam enim ſex-
centorum manum coegerat) contra Nabalum proficiſcebatur, iuratus quòd ea no-
cte & familiam eius & omnes opes eſſet euerſurus. Neque enim ſe tam ægrè ferre,
quòd homo ingratus officij nihil rependeret, quàm quòd vltro conuiciis ſe impete-
ret, nulla vnquã affectus iniuria. Interea quidam è ſeruis paſtoribus ad heram ſuam,
illius vxorem venit, nuncians quòd Dauid à marito eius modicum quiddã poſtulãs
non ſolum nihil impetrauerit ſed conuiciis etiam non ferendis ſit appetitus, cùm ta-
men in eam diem ſemper greges eius intactos præſtitiſſet: eámq; inſolentiã domini
poſſe illi magnã aliquam calamitatem afferre. Hoc audito Abigæa (id nomen mulie-
ri fuit) oneratis aliquammultis aſinis, & variis xeniis in ſarcinas congeſtis, inſcio ma-
rito & per temulentiã ſopito, ad Dauidẽ properat: eíque in vallis cuiuſdam deſcenſu
contra Nabalum armatorũ agmen ducenti fit obuiam. Quem poſtquam appropin-
quare vidit, de iumento deſiliit, & prona in faciem adorabũda deprecata eſt ne ver-
bis Nabalis moueretur, qui reuera eſſet id quod vocabatur. Nabalus enim Hebræo-
rum lingua vocatur inſipiens. Excuſabárq; ſe neminem eorum vidiſſe, qui ad maritũ
miſſi fuerant. Quare obſecro, inquit, da veniam, & age gratias Deo, qui per me tibi
obſtitit, quo minus humano ſanguine manus polluas. Si enim incontaminatus à cæ-
de permanſeris, ipſe pro te pœnas ab his qui te læſerunt exacturus eſt. Quod enim
Nabalum manet infortuniũ, inimicorum tuorum cõtingat capitibus. Tu verò pro-
picius hæc mea munuſcula admitte, & iram qua merito in maritum meum es com-
motus, in meam gratiam remitte. Decet enim clementia & humanitas eum cui fata
regnum deſtinauerunt. Ille verò muneribus acceptis: Profectò, inquit, Dei voluntа-
te ad nos hodie veniſti: alioqui craſtinam diem non videres. iuraui enim me hac no-
cte domum veſtrã ſubuerſurũ, & neminẽ ſuperſtitem relicturum ex familia hominis
ingrati, ac in me meóſque cõtumelioſi. nunc verò Deus tibi in mentẽ immiſit, vt ma
turè occurrens furorem meum delinires. Nabalus autem tametſi propter te veniam
nunc conſequitur, pœnã tamen nõ euadet, ſed ſui mores per aliam occaſionem per-
dent hominem. Hæc locutus mulierem dimiſit. Ea domum reuerſa offendit mari-
tum cum æqualibus compotantem, iámq; vino grauem, ideóq; tum nihil eorum quę
geſſerat indicauit. ſequenti verò die, poſteaquam ſobrio rem totam expoſuiſſet, in
tantum mœrorem eum coniecit, vt toto corpore ſideratus decima pòſt die mortem
obiret. Quod vbi Dauidi relatum eſt, meritas pœnas Deo perſoluiſſe eum dixit.
ſuapte enim malicia perditum, & vltioni ſubiectum, idque incontaminatis eius ma-
nibus qui iniuriam acceperat: Atque hoc quoq; exemplo didicit, neminẽ ſceleſtum
vindictam Dei poſſe euadere, nec humanas res à Deo neglectas ferri temerè: ſed bo
na bonis, & malis quod illis dignum eſt rependi. Móxque miſsis ad vxorẽ eius nun-
ciis, acciuit eam in legitimum thorum coniugem ſibi inducturus. quæ præfata prius
ſe indignam vt vel pedes eius contingeret, cum omni tamen ſuo paratu venit: & vxo
ris loco poſthac habita eſt, hunc honorem ab eo conſecuta tum propter modeſtiam

bonóſq;

bonósque mores,tum propter eximiam formæ gratiam. Habuerat autem Dauid & antè cõiugẽ,ex Abesaro oppido oriundã. Nam Melcham Sauli filiã prius Dauidi nuptam pater Liso Pheltiæ filio elocauit,in oppido Gethla habitãti.Nec ita multo pòst 2.Reg.1
Ziphenorum quidam renunciauit Saulo, Dauidem rursum in eorum regione esse, & si velit adiutare, posse eum comprehendi. at ille cum tribus milibus militum eò proficiscitur: & superueniente nocte castrametatus est in quodam loco, cui nomen Sicella. Dauid autẽ cognito quòd rex contra se cum armis veniret, speculatoribus missis iussit vt se certiorẽ facerent, quónam vsque processisset: cúmq; audisset eum esse apud Sicellam,noctu ignaris suis omnibus,duobus tantũ comitatus, Abisæo sororis suæ Saruiæ filio,& Achimelecho Chetteo,in castra hostiũ penetrat.Dormientéq; Saulo & circũ eum satellitio,simúlq; imperatore copiarum Abenero,in tentoriũ regium insinuatus, neq; regem agnito eius cubili ex spiculo interficere sustinuit,neque Abisæum accensum ad facinus permisit: sed cohibuit admonitum nefas esse regem diuino suffragio creatum interimere,quãtumuis malum: eius enim esse in eum vindicare,qui regnum dedisset.vtq; aliquod signum esset,quòd nactus potestatẽ regis opprimendi, non esset ea vsus, ablato spiculo & lecytho aquali, quæ iuxta cubile sita erant, nemine sentiente castra exiuit, intrepidè & quasi per ocium inter sopitos versatus,partim nocturnis tenebris, partim audacia propria fretus. transgressúsque torrentem,& cõscenso montis vertice vnde facile poterat exaudiri,inclamatis Sauli militibus & imperatore eorũ Abenero è somno eos excitat. & cùm imperator nominatim appellatus scitaretur quisnam esset qui se vocaret, sic respõdit:Dauid ego sum Iessæi filius, à vobis profugus. Sed quî factum est vt tu vir tantus & inter amicos regios maxime honoratus,tam negligenter domini corpus custodias, vt dormire malis quàm curã salutis eius gerere?Capitalem enim culpam admisistis, qui paulo antè quosdam è nostris clàm in castra regia subrepentes nõ sensistis. Vide igitur quónam deuenerit spiculũ regium, & aquæ lecythus: & disce quantũ flagitiũ sit cõmissum. Saulus autem agnita Dauidis voce,& cognito quòd adeptus eum à somno & custodum negligentia proditum, non tamen interfecit, cùm id iure suo facere potuisset, gratias se illi habere pro salute concessa professus est,hortabatúrq; vt bono esset animo,nihílq; mali in posterũ timens,ad proprias ædes reuerteretur. Cõpertum enim habere, non sibiipsi salutem suam cariorem esse quàm Dauidi. Se enim seruatorem suum,hominem spectatæ per multa officia beneuolentiæ,in exiliũ actum, & sæpe in capitis discrimen adductũ, amicorúmq; consuetudine orbatũ persequi nõ desistere. illum verò pro hostili infectatione salutẽ sibi reponere. Tum Dauid iussit vt mitteret qui & spiculum & lecythum reportarent,hoc attestatus,quòd Deus futurus esset vtriusq; naturæ & morũ ac gestorum iudex, cui notũ esset, quòd ea quoque die pepercisset inimico,quem in manu erat interficere. Atque hoc modo Saulus iam iterum clementia Dauidis incolumis è manibus emissus,retro in regiam se recepit.Cæterum Dauid veritus ne si diutius in eis locis hæreret tandẽ cõprehenderetur,cõsul- 1.Reg.27
tius putauit in Palæstinam transire,& illic degere: quod cùm cæteris quoque visum esset,vnà cum sexcentorũ manu ad Anchũ se contulit regem Gittæ vnius è quinque eius gentis ciuitatibus: vbi domicilio accepto à rege cum duabus vxoribus Achima & Abigæa habitauit.Saulus autem cautior factus posthac destitit cõtra eum aut proficisci aut militem mittere, videns id sibi iam bis male cessisse, minimúmq; abfuisse quin captando caperetur.Dauidi autem non placuit in vrbe Gittâ manere,sed petiit à rege vt ad pristinã erga se hospitalitatem hoc quoque adiiceret,& agri partẽ ad incolendũ ei cum suis attribueret. Vereri enim se ne intra mœnia morando onerosus Gittensibus videatur. annuit eius precibus rex, & vicum quendã nomine Sicellam ei donauit, quam Dauid postea regnũ adeptus adeò dilexit, vt suam & posterorum priuatam possessionem in perpetuum esse voluerit: qua de re aliàs fusius dicturi sumus.totum autem tempus quo Dauid apud Sicellam vixit, fuerunt mẽses quatuor, additis viginti diebus.ex eo loco clancularíis excursionibus Palæstinę gentis vicinos sibi Saritas & Amalecitas infestabat, magnas iumentorum & camelorum prædas abigens. mancipia enim non abstrahebat, veritus ne horum indicio res ad Anchum

regem

regem perferretur. De manubiis autem munera mittere ad regem ſolebat. quo percontante vnde eas prædas ageret, meridionalem Iudæorum regionem campeſtrem incurſare ſe reſpondens, regi facile perſuaſit vt crederet quod verum eſſe vehementer cupiebat. ſperabat enim Dauidem ſi hoſtiliter gentem propriam tractaſſet, præcluſo reditu ſemper poſthac obnoxium ſe habiturum. Et parabatur tum bellum
XIIII in Hebræos communi Palæſtinorum decreto, indicto omnibus eius nominis ſociis
1. Reg. 28 die ad conueniendum in Rengam, vbi collectum exercitum Anchus in hoſtem ducturus erat: & inter cætera auxilia Dauidem cum ſexcentorum cohorte euocauerat. quo promptè operam pollicente, & dicente adeſſe tempus referendæ hoſpitalis gratiæ, rex contrà quo magis eum ſibi deuinciret, promiſit ſe eum re bene geſta in ſummo apud ſe honore habiturum, & ſatellitio ſuo præpoſiturum.

Hebræi à Palæſtinis magno prælio vincuntur, in quo Saulus rex vnà cum filijs fortiter pugnans occubuit. Cap. XV.

SAVLVS autē è regno ſuo diuinos omnes & ventriloquos ac ariolos cæteróſque ſimilis vanitatis homines eiecerat, ſolis prophetis retētis: cúmq; audiſſet Palæſtinos Sonnā vſq; vrbē progreſſos caſtra ibi metatos, & ipſe cū ſuis copijs illuc occurrit: & iuxta montē quendam Gelboe dictum caſtra è regione hoſtium poſuit. vbi non mediocris trepidatio illum inceſsit, reputantē hoſtilem exercitum viribus longè præcellere: qua de re ſolicitus ad oraculū Dei cōfugit, euentū prælij ſciſcitans. Deo autem ſilente magis etiam territus prorſus animum deſpondit, præſagiēs cladē imminere, poſteaquā Deus præter ſolitum auxiliatricē manū ſubtraheret. queri nihilominus imperat mulierculā quāpiā ventriloquā, & manes elicere callentem, quo vel ſic rerū euentū prænoſceret. nā ventriloquorum genus euocatis defunctorū animabus per eas futura ſciſcitantibus prędicūt. cúmq; indicio cuiuſdā familiaris ſui cōperiſſet eſſe talē mulierculā in oppido Endoro, ignaris omnibus mutato regio habitu, aſſumptíſq; duobus fidiſsimis famulis ad Endorū & mulierē fatidicā proficiſcitur: rogátq; eam vt diuinet, educátq; ad ſuperos animā viri cuius ipſe voluerit. illa autē repugnāte & negante ſe edictū regis contemptura, qui hoc diuinaculorū genus à ſuo regno arceat: & obteſtante ne nulla iniuria laceſsitus inſidias ſibi ſtrueret, quo deprehēſa vetitas artes attrectare ad ſuppliciū raperetur: iurauit neminē hoc reſciturū, neq; ſe reſponſum cū aliis communicaturū, ſed fore eam extra omne periculum. Vt verò iureiurādo perſuaſa eſt nō timere, iuſſit eam Samuelis animā excitare. quæ cùm neſciret quiſnā fuiſſet Samuel, ab inferis hunc euocat. quo in conſpectum veniēte, mulier ſpeciei viri diuina & venerāda perterrita ac ſtupefacta, verſa ad regē, nónne, inquit, tu es Saulus rex? hoc enim ex Samuele didicerat. Quo annuente & rogante trepidationis cauſam, ait ſe videre aſcendentē virum diuina quadam ſpecie prædituū. percontāte deinde qua effigie quóve habitu eſſet ac ætate, ait ſenē eſſe venerandū, habitu ſacerdotali amictū. Agnouit rex Samuelē eſſe, & procidēs adoratione ſalutauit. anima autē Samuelis interrogāte quā ob cauſam elici ac ſuis moueri ſedibus iuſſerit, neceſſitate ſe huc adactū conqueſtus eſt. imminere enim grauē hoſtiū exercitū, & ſe inopē eſſe conſilij deſtitutū à Deo, neque per vates, neq; per ſomniorum viſiones futuras præſignare dignāte. quapropter ad eū ſe confugiſſe, cui res ſuas ſemper curæ fuiſſe ſit expertus. Samuel verò adeſſe iam regi extremū vitæ diē prænuncidēs, ſuperuacaneū reſpōdit ex ipſo futura ſcitari, cùm à Deo deſtitutū ſe agnoſcat. Audi tamen, inquit, in fatis eſſe vt Dauid aſſumpta regia dignitate bellū ex ſententia cōficiat. te verò & principatū & vitam ſimul amittere, eo quòd in bello quod cōtra Amalecitas geſſiſti obediēs Deo nō fueris, & quę tibi per me etiā tum viuum mādauit neglexeris. Scito igitur & exercitū tuū ab hoſte profligandū, & te vnà cū filiis in prælio cadentē cras mecū futurū. His auditis Saulus obmutuit præ mœſtitia, & in humū collapſus eſt, ſiue ob ſubitaneā triſtitiā viribus deficientibus, ſiue ob inediam, quòd ea nocte ac pręterita die corpus cibo recurare neglexiſſet, tandē cū ægrè ad ſeipſum rediſſet, mulier vrgebat eū vt cibū ſumeret, hāc gratiā ab ipſo repoſcēs officij,

quod

quod per interdictas artes non ſine ſuo periculo poſcenti præſtiterat, priuſquam ſciret hunc ipſum eſſe qui interdixit. pro quo beneficio hoc tantum repoſcebat, vt menſa appoſita vires refoueret, quo ad exercitum redire valeret. reſiſtẽtem verò & cibum omnem præ deſperatione auerſari pergentem, tantum non adegit improbis precibus vt aſſentiretur. cúmque vnicum haberet vitulum domi à ſe educatum mulier quotidianis operis victum ſibi parans, & nihil præterea poſſidens, hoc mactato carnes coctas ipſi & famulis appoſuit. Saulus verò eadem nocte in caſtra eſt reuerſus. Mirari ſuccurrit hoc loco mulieris huius comitatem ac liberalitatem, quæ tametſi à rege artem exercere vetita qua victum parare aſſueuerat, hominem nũquam antè viſum, immemor totam alendi ſe rationem per hunc ſibi ademptam, non auerſata eſt vt hoſpitem & ignotum, ſed commiſerata & cõſolata ad faſtiditum cibum ſumendum adhortata eſt: & quod ſolum mulieri pauperi ſuperfuit, promptè ac libenti animo appoſuit, nec gratiam pro beneficio rependens, nec officio fauorem regis captans, quæ iamiam moriturum præſciebat: cùm tamen homines natura ita comparati ſimus, vt tum demum officioſos eſſe libeat: quando aut pro meritis gratia eſt rependenda, aut ipſi demereri quempiam cupimus, quem cumulatè aliquando beneficium repoſiturum ſperamus. Egregium igitur exemplar beneficentiæ nobis exhibuit, oſtendens nihil eſſe potius quàm in neceſſitate conſtitutos ſubleuare, nihil quod hominem magis deceat, nihil quod Deum æquè conciliet, & ad benefaciendum nobis prouocet. atque hæc de muliere illa dixiſſe ſufficiat. Nunc aliam quandam admonitionem ſcriptis meis iuuat inſerere, cùm populis ac gentibus profuturam, tum præcipuè viris eximiis & ad gloriam natis incitamento futuram ad virtutem: quandoquidem hæc ſola in ſempiterna memoria ſui cultores collocare valens, magnum calcar ad honeſta ſtudia tam regibus gentium, quàm ciuitatum magiſtratibus debet ſubdere, vt contemptis periculis atque etiam certa morte, nihil durum pro patria ſubire ac ſuſtinere ſubterfugiant. Quod vt faciam opportunè Sauli Hebræorum regis illuſtre exemplum flagitat. Hic enim licet futuri gnarus, & de obitu ſuo præmonitus à propheta, noluit tamen eum vitare, & ob vitæ cupiditatem exercitum hoſti prodere, atque hoc modo regiam maieſtatem dehoneſtare: ſed cum liberis totáque familia periculo ſe obiiciens, pulchrum exiſtimauit in prælio pro ſuo ſubditis imperio pugnando cadere, & filios in eiuſdem laudis ſocietatem aſſumere, potius quàm ſuperſtites relinquere, incertum qualéſnam futuros. Sic enim exiſtimauit, loco poſteritatis perpetuam laudem & immortalem memoriam ſibi futuram. Quamobrem hic mihi verè iuſtus & fortis ac prudens fuiſſe videtur, & ſi quis huic ſimilis fuit aut futurus eſt, huic virtutis teſtimoniũ ab omnibus reddi æquum cenſeo. Nam illos qui cum certa victoriæ incolumitatíſque ſpe bellum aggrediuntur, poſteaquam magnificum aliquid geſſerint, non cenſeo meritò fortitudinis titulis inſigniri ab hiſtoricis aliíſque ſcriptoribus. Sed quamuis & illis ſua laus debeatur, ſoli tamen generoſi ac fortes periculorúmque contemptores iure dici poſſunt, qui Saulum æmulantur. Quid enim magni eſt communem martis aleam ſubire, & inter ſpem ac metum fluctuando, ſi fortuna affulſerit fauore eius vti? contrà nihil lætum ſperantem, & præſcium quòd neceſſe ſit in pugna cadere, & intrepidè tamen & imperculſo animo fato minanti occurrere, id verò generoſi & fortis viri facinus ego cenſeo. Hæc eſt Sauli noſtri laus. qui exemplo eſt omnibus veræ gloriæ amatoribus, vt ſi honeſti apud poſteros nominis rationem habent, idem ſibi ſi quando vſus veniat proponant: in primis autem regibus, quibus propter fortunæ ſublimitatẽ adeò non licet eſſe ignauis, vt turpe ſit etiam mediocritatem fortitudinis nõ excedere. Poſſem quidem etiam plura in hoc argumento de Sauli generoſitate dicere: verùm ne videar immodicus, eò vnde digreſſi ſumus reuertar. Palæſtinis copias vndique contrahentibus, delectúque per ſingulas gentes ac regna & ſatrapias habito, nouiſſimus venit cum ſuo milite rex Anchus, quem ſecutus eſt Dauid cum ſexcentorum cohorte, quem vbi viderunt Palæſtinorum duces, percontabantur regem vndénam venirent Hebræi, aut à quo vocati. Is reſpondit Dauidem iram domini ſui Sauli fugientem, à ſe exceptum, nunc vt gratiam hoſpiti referat, vtq; de Saule vindictam ſumat, in auxilium veniſſe. at illis non probabatur, quòd veterem hoſtem in auxilium acciuiſſet: ſuadebántq; vt eum retrò

1. *Reg.* 19.

remitteret, ne fortè cladem aliquam ipſis afferat. facile enim habiturum occaſionem reconciliandi ſe domino, ſi hoſtibus eius detrimentum aliquod attulerit. Quare proſpiciendum eſſe in futurum, Dauidémque cum ſua cohorte ad agros à rege illi aſſignatos remittendum. Hunc enim eſſe illum Dauidem virginibus cãtatum quòd plurima Palæſtinorum millia deleuiſſet. Viſum eſt regi quoque Gittæ rectè illos monere: móxque accito Dauide: Equidem, inquit, fidem tuam ac virtutem compertam habens ſocium huius expeditionis te aſſumpſi, ſed cæteris ducibus hoc non probatur. quare confeſtim agrum quem tibi donaui repete, nihil de voluntate noſtra dubitans: & illic eſto præſidio meæ regioni, ne interim dum cum exercitu abſum, hoſtes aliqui eam per occaſionem inuadant. hoc enim pacto non minus amici ac ſocij præſtiteris officium. Paruit Dauid, & ad Sicellam ſe recepit. Sed interim dum Palæſtinorum caſtra ſequeretur, Amalecitarum gens expugnata & incenſa Sicella, prædáq; tam inde quàm ex vicinis Palæſtinorum agris abacta, in ſuam regionem reuertebatur. Dauid autem vicum ſuum vaſtatum inueniẽs, omnibúſque direptis vtramque etiam vxorem abductam, & pari modo commilitonum vxores ac liberos cum cætera præda abactos, doloris impatiens ſcidit veſtimenta ſua: & adeo huic calamitati ſuccubuit, vt non prius flere ac lamentari ſuam & ſuorum vicem deſineret, quàm lacrymæ eum deficerent. nec multum aberat quin ab iratis ob iacturam coniugum & liberorum militibus ſaxis impeteretur, quòd in ipſum cauſam tanti mali reiicerent. Poſtquam autem à mœrore ſe recollegit, & animam ad Deum erexit, rogauit pontificem Abiatharum vt ſumpto ſacerdotali amictu Deum conſuleret, & oraculum referret, num Deus conceſſurus ſit aſſecuto Amalecitas vxores ac liberos recipere, pœnáſque de hoſte ſũmere. pontifice verò iubente perſequi, aſſumptis ſexcentis armatis quantum potuit per veſtigia hoſtium properauit. cúmque ad torrentem quendam nomine Baſelum peruenĩſſet, incidit in quendam Ægyptium errantem, iámque inopia & fame deficientem, qui toto triduo per deſertum impaſtus oberrauerat. hunc cibo & potu prius refocillatum, rogat cuius eſſet, & qua natione. is reſpondit ſe Ægyptium genere, à domino relictum in itinere, quòd propter languorem non poſſet agmen conſequi eorum qui vaſtata Sicella finitimíſque locis domum ſe recipiebant. Itaque hoc ductore Dauid vſus ad perſequendos Amalecitas, aſſecutúſque eos in terram proiectos, & partim prandium ſumentes, partim iam temulentos, & rebus ex præda quæſitis ſe oblectantes, ex improuiſo irruens, magnam eorum ſtragem edidit. Inermes enim, & nihil tale expectantes, & epulis tantum ac compotationibus intenti, facile ab armatis conficiebantur. alij enim inſtructis menſis accubantes, cruore appoſitos cibos inundabant, alij propinantes ſibi inuicem opprimebantur, nonnulli verò ſomno iam ac vino ſopiti: & ſi qui ſe interim armare potuerunt, non multo maiore negotio quàm cæteri cædebantur. durauit enim ea cædes à prandio vſq; ad veſperam, vt ex omnibus Amalecitarum copiis ægre quadringenti celeritate camelorum ab internecione ſint exempti. cæterũ præda omnis eſt recepta, vxoréſque tam ipſius quàm Dauidis cõmilitonum. Remetientes autem iter poſtquam ad eum locum peruenerunt, vbi ducentos minus expeditos ad cuſtodiam impedimentorum reliquerant, quadringenti illi nolebant eos in prædæ partem admittere, quòd per ignauiã in perſequendo hoſte delaſſati fuiſſent, aiebántq; contentos eſſe oportere receptis vxoribus ac liberis. Hanc eorum voluntatem iniquam Dauid pronunciauit. Par enim eſſe, vt victoria diuinitus conceſſa, receptíſque ex hoſte ſpoliis, vniuerſi milites ex æquo fruerentur, maximè cùm reliqui impedimenta interim aſſeruauerint. ex eo præiudicio mos in poſterum obtinuit, vt tantundem ex pręda cederet iis qui pugnæ interfuerunt, & iis qui interim circa impedimentorum cuſtodiam ſunt uerſati. Reuerſus deinde Sicellam Dauid, per totam tribum Iudæ partes ex præda ad amicos & familiares miſit. atque in hunc modum circa Si-
1. *Reg.* 13. cellã & in perſequendis Amalecitis res geſta eſt. Interea Palæſtini acri prælio cum hoſte congreſſi, & ſuperiores facti, plurimos ex aduerſa acie ſternunt. ibi Saulus & filij contra hoſtem egregiè certantes, & hoc tantum agentes ne inulti caderent, vtq; honeſtis vulneribus confecti luctuoſam hoſti victoriam relinquerent, totam vim hoſtium in ſe conuerterũt: & circunuenti multitudine, magna circa ſe ſtrage Palæſtinorum

rum edita poſtremo & ipſi hoſtium telis ſunt obruti. fuerunt autem Sauli filij, Ionathas, Aminadabus & Melchiſus. poſt quorum caſum vniuerſus Hebræorum exercitus profligatur: dúmque nullo ordine trepidi fugiunt, inſtantibus à tergo barbaris ingens cædes eſt perpetrata. Saulus quoque ſtipatus ſuorum caterua fugiebat: in quem Palæſtini immiſſis ſagittariis & iaculatoribus, omnes paucis exceptis confixerunt. ipſe verò poſt multa fortia facinora edita, grauatus vulneribus, vt iam nec ſubſiſtere, nec

ſibi ipſe manus inferre valeret, obſecrauit armigerum vt ſe ferro transfigeret, priuſquam viuus in hoſtium poteſtatem fieret. quod cùm amiger ob maieſtatis reuerentiam detrectaret, ipſe admoto ad pectus proprij gladij mucrone in eum incubuit. & cùm deficiẽtibus viribus traiicere ſe non poſſet, circunſpiciens iuuenem proximum rogat, quiſnam eſſet: auditóque eſſe Amalecitam, orat vt ſe iuuaret efficere, quod ipſe ſuis manibus non quiret. qui poſtquam eius optata exſecutus eſt, ademptis aureis armillis & corona inſigni regio, quantum potuit feſtinus inde ſe proripuit. armiger autem regius conſpecta Sauli nece, ipſe quoque ſe iugulauit. pari modo & vniuerſum eius ſatellium vnà cum domino ſuo cecidit, circa montem qui nominatur Gelboe. Qua clade audita ab Hebrẽis qui vallem vltra Iordanem ſitam habitant, quíque campeſtres vrbes tenent, quòd Saulus rex cum filiis & exercitu in prælio cecidiſſet, relictis ſuis oppidis in munitiſſimas quaſque vrbes confugerunt: quæ Palæſtini deſerta nacti, facile occupata ipſi poſthac incoluerunt. Die verò quæ prælium proximè conſecuta eſt, dum cæſorum cadauera ſpoliant, inciderunt in Sauli filiorúmque eius corpora, quibus exutis capita etiam præciderunt: & dimiſſis in hoc per totam ſuam regionem certis hominibus, hoſtes cecidiſſe nunciauerunt: quorum arma in templo Aſtartes dedicauerunt: porrò corpora eorum circa mœnia vrbis Bethſanæ, quę nunc eſt Scythopolis, crucibus affixerunt. Quod poſteaquam auditum eſt in Iabiſſa vrbe regionis Galaditidis, truncata eſſe Sauli ac filiorum cadauera, rem indignam rati eos extremo exſequiarum honore fraudari, aliquammulti fortiſſimi & audaciſſimi egrediuntur (alit enim hæc vrbs homines robuſtos ac feroces) factóque per totam noctem itinere, ad Bethſanæ mœnia peruenientes, demptis Sauli & filiorum corporibus Iabiſſam ea deportauerunt, nemine hoſtium arcere eos aut aggredi propter virtutem ipſorum audente. Iabiſſeni autem populariter eos deploratos in celeberrimo agri ſui loco ſepeliuerunt, & indicto ob regis & filiorum cædem luctu ac ieiunio dierum ſeptem in lamentis & planctu eos exegerunt. Hic finis fuit Sauli iuxta Samuelis vaticinium, propterea quòd mandata Dei de bello contra Amalecitas gerendo non eſt exſecutus, & quia trucidato cum tota cognatione Achimelecho pontifice, vrbem quoque pontificalem ſubuertit. Regnauítque viuente Samuele annis decem & octo, & poſt mortem eius annis viginti: quo tempore exacto, eum quem diximus vitæ finem eſt ſortitus.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
SEPTIMVS.

Dauid apud Hebronem vnius tribus rex creatur, in reliquis Sauli filius paternum regnum obtinet. Caput I.

2. *Reg.* 1. HOc prælium in eum diem incidit, quo Dauid de Amalecitis victor Sicellam eſt reuerſus. tertio autem poſt eius reditum die, elapſus è prelio Sauli interfector, ſciſſa veſte, capútque ſparſus cinere, ad Dauidem peruenit: adorátoque eo, interrogatus vnde veniret, è conflictu Iſraelitarum ait ſe venire. id fuiſſe illorum partibus infortunatum, cæſis multis Hebræorum millibus, & inſuper rege cum filiis poſt eam pugnam deſiderato. atque ſe nunciare ſuis oculis viſa, cùm fortè in fugientem cum ſuis regem incidiſſet, quem à ſe rogatu ipſius cæſum fatebatur, ne viuus in manus hoſtium veniret: cùm enim in gladiũ incubuiſſet, non potuiſſe ſeipſum præ multitudine vulnerũ interficere. eius deinde cædis argumenta certiſſima oſtendebat, armillas aureas, & inſigne regium, quæ ipſe mortuo detraxerat, vt Dauidi afferret. At ille tam certis indiciis credere coactus, ſcidit veſtimẽtum, & in fletu ac lamentis totam diem cũ amicis exegit. accedebat ad mœroris cumulũ Ionathas Sauli filius fidiſſimus eius amicus, & ſalutis ipſius non ſemel autor. Tanta autem fuit Dauidis virtus & erga Saulum beneuolentia, vt quãuis ſæpius capitalibus eius inſidiis appetitus, non ſolum ægerrimè tulerit eius interitũ, verumetiam interfectorẽ illius affici ſupplicio iuſſerit. Præfatus enim quòd ipſe ſui accuſator extiterit, regis cædẽ profeſſus, & per hoc Amalecitæ filium ſe declarauerit, duci hominem mandauit. præterea lamentationes & epitaphia in laudem Sauli & Ionathę compoſuit, quæ in hodiernum
2. *Reg.* 2. vſque diem leguntur. His extremis officiis honorato rege, luctúque finito, conſuluit Deum per prophetam, quámnam ex vrbibus Iudæ tribus habitandam ſibi cõcederet. cúmque reſponſum eſſet Hebronem concedi, relicta Sicella eò commigrauit, ambabus vxoribus illò adductis, & cohorte domeſtica: móxque tota tribus ad eum locum confluens, regem eum communi ſuffragio declarauit. Audito deinde quòd Saulum cum filiis Iabiſeni in Galaditide regione ſepeliſſent, miſit illuc qui collaudato eorum facinore, gratiam illis referẽdam ſuo nomine pollicerẽtur, ſimúlque nuntiarent, quòd Iudæ tribus regem ſe conſalutaſſet. Interea Sauli copiarum præfectus Abenerus filius Neri, vir ſtrenuus, & ad magnas res obeũdas natus, quàm primum cognouit cecidiſſe regem & Ionatham, alióſque duos eius filios, properè in caſtra delatus, reliquum ex omnibus filiis nomine Ieboſthum periculo eripit, & ſuperato vnà cum illo Iordane, totius populi regem eum conſtituit, excepta tribu Iudæ: regiámque ei elegit apud locum qui Hebraice Manalis dictus, interpretatur caſtrum. inde profectus eſt cum delectiſſimo milite, vt prælio cum Iudæ tribu decerneret, iratus quòd Dauidem regem creauiſſent. Huic occurrit Ioabus Saruiæ Dauidis ſororis filius, natus ex patre Suri, duos ſecum fratres, Abiſæum & Aſaelem, vniuerſúmque Dauidis exercitũ ducens: & cùm circa quẽdam fonticulũ apud vrbem Gabao in eum incidiſſet, aciem ad prælium explicat. Cúmq; Abenerus dixiſſet cupere ſe experiri vtrius partis præſtantiores milites eſſent, ex pacto vtrinque duodeni ad certamen ſunt deſtinati. qui progreſſi inter vtramque aciem, emiſſis prius pilis, gladios ſtringunt: cõprehenſiſq; aduerſariorũ capitibus, latera & illa feriebant, donec mutuis vulneribus ad vnum ſe conficerent. quo facto exercitus etiã conflixerũt, & poſt acre certamen, partes Abeneri ſuccubuerunt. Verſos deinde in fugam Ioabus non deſtitit perſequi, ſed tergis eorum hærens hortabatur

batur ſuos vt ne defatigarentur:idémque etiam fratres eius faciebant,præcipuè iunior Aſael ob eximiam pedum pernicitatem celebris, & non ſolum cum hominibus, ſed cum equis etiam curſu contendere ſolitus. is tum Abenerum rectà inſequebatur, nec in ſiniſtram nec in dextram deflectens. Conuerſus autem Abenerus, & impetum eius fruſtrari volens, primum vnius militis armatura cum eo depaſci voluit, vt perſequi deſineret. deinde rogabat ne ſe in hanc neceſſitatem adduceret, vt illo interfecto, in fratris eius conſpectum poſthac venire non auderet. cúmque ille his verbis nihil moueretur, ſed perſequi pergeret, ita vt verſa haſta fugiebat, imminenti letale vulnus infligit, vt in veſtigio concideret. qui verò cum eo Abenerum inſectabantur, poſtquam ad locum in quo Aſael iacebat peruenerũt, obliti amplioris perſecutionis circũ cadauer conſtiterunt. Ioabus autem & frater eius Abiſæus, præter exanime corpus curſu prouecti, incitatíq; ira extincti fratris, mira pernicitate ac alacritate vſque ad ſolis occaſum perſecuti ſunt Abenerum, & vſq; locum qui ab aquæ ductu nomẽ accepit. hic in loco eminentiore conſiſtit, Abenerum cum Beniamitis fugientem proſpiciens. qui cùm exclamaſſet, ſatis iam indignationi indultum, nec eſſe viros conſanguineos improba inſectatione cogendos omiſſa fuga in certamen redire: culpã enim penes fratrem eius Aſaelem eſſe, quòd monitus ab inſequẽdo deſiſtere noluiſſet, & ideo ictus cecidiſſet: viſus eſt non male admonere: móxque Ioabus dato receptui ſigno ſuos cohibuit: & in eo loco caſtris poſitis pernoctauit. Abenerus verò cõtinuato per totam noctem itinere trans Iordanem in Ieboſthi regiam ſe contulit. ſequenti die Ioabus recenſitis cæſorum cadaueribus omnes ſepultura dignatus eſt. ceciderant autem ex Abeneri exercitu trecenti ſexaginta: ex Dauidis nouemdecim, prætérque Aſael: cuius cadauer Bethlema reportatum fratres cum patriis monumentis intuliſſent, ad regem ſuum in Hebronem ſunt reuerſi. Hoc fuit inter Hebrẽos ciuilis belli initium, quod aliquandiu durauit, ſed ita vt Dauidis partes magis ac magis proficerent, contrà eorum qui ſub Sauli filij degebant imperio, indies deteriores fierent. Interea Dauid ſex filios è totidẽ vxoribus ſuſcepit, quorum natu maximus è matre Achima natus, Ammon dictus eſt. Secundus ex vxore Abigæa Daniel. Tertius ex Machama filia Tholomæi natus regis Geſſirorum, nomine Abeſalõ. Quartus Adonias ex vxore Angite ſuſceptus. quintum verò & ſextum Gertheſam & Galam nominauit. Porrò poſt conflatum ciuile bellum, & crebros partium conflictus, præcipuum monumentum fuit in Abenero, qui quòd eſſet vir prudens, & ad popularem gratiam factus, multitudinem in officio cõtinebat, vt longo tempore in fide Ieboſthi permanerent. Deinde verò inſimulatus apud eum quòd conſuetudinem haberet cum cõcubina eius Ræſpha filia Sibathi, & ea de cauſa obiurgatus, dolore & indignatione motus quaſi non bona gratia ſibi pro fideli ſtudio redderetur: minatus eſt ſe regnũ ad Dauidem tranſlaturum, & declaraturum quòd Ieboſthus non tam propria virtute aut prudẽtia regno trans Iordanem potiretur, quàm ipſius bellicis artibus & eximia in eam diẽ fide. móxq; miſit in Hebronẽ ad Dauidem, qui ſuo nomine fœdus cum eo ferirent, hac conditione vt inter præcipuos regis amicos reciperetur, ſi populo ad defectionem à filio Sauli concitato, efficeret vt Dauid ab vniuerſis Hebræis rex agnoſceretur. Qui cùm vehementer hoc nuncio lætus conditionem accepiſſet, & quo magis ratum eſſet fœdus, poſtulaſſet vt Melcholen vxorem ad eum remitteret, quam magno ſuo periculo & annumeratis Saulo ſexcentis Palæſtinorum capitibus emerat: ante omnia remiſit eam abſtractam à Pheltiæ coniugio, adiuuante etiam Ieboſtho. nam & huic Dauid ſcripſerat, æquum eſſe vxorem ſibi reſtitui. deinde conuocatis ſenioribus populi, & præfectis militiæ in eam ſententiam locutus eſt apud eos. remoratũ ſe quidem illos quo minus relicto Ieboſtho ad Dauidem deſciſcerent: nunc autem libenter ſe hoc illis permiſſurum, quãdoquidem certo comperiſſet hunc per Samuelem prophetam totius Hebræorum gentis regem diuino iudicio deſignatum eſſe. eundémque vatem præcecinisſe, quòd huius ductu vindicandum ſit in Palæſtinos, nec alio rege ſub iugum Iſraelitarum eos poſſe ſubigi. His auditis ſeniores & præfecti, certi iam in eorum ſententiam Abenerum tranſiſſe, Dauidi in poſterum apertè ſtuduerunt. Supererat vt & Beniamitę in hanc ſententiam concederent, quòd ex hac tribu eſſet Ieboſthi ſatellitium. ad quos quum eadem verba feciſſet,

2. Reg. 3.

ac ne illos quidem reniti animaduertiſſet, cum viginti fermè comitibus ad Dauidem proficiſcitur, vt præſens fœdus initum confirmaret: tum quia quiſque in rebus ſuis ſibi magis quàm alij fidit, tum quia volebat certiorem facere, quid in cauſa eius cum ſenioribus & ducibus egiſſet, & quòd ipſam quoque Beniamiticam tribum in partes ipſius traduxiſſet. à quo comiter exceptus, & ſplendidis ac ſumptuoſis epulis per aliquot dies adhibitus, tandem petiit vt dimitteretur, traducturus ad eum exercitum, & quod promiſerat re exhibiturus, & quaſi in manum imperium gentis ei traditurus. Vix ad hæc promiſſa exſequenda miſſus à Dauide Hebronem exiuerat, cùm Ioabus copiarum imperator peregre rediens illuc aduenit: cognitóque quòd Abenerus icto cum Dauide fœdere paulo antè abiſſet regnum ei tradi curaturus: veritus ne is primum inter amicos locum obtineret, autor illi factus regij faſtigij, & alioqui vir prudens in conſiliis capiendis, & rerum momentis obſeruandis: ipſe verò deteriori conditione eſſe inciperet, & præfectura copiarum priuaretur, malum & iniquum conſilium concipit. ac primum calumniis eum aggreſſus, perſuadere conatur regi, vt caueat ſibi, neque fidem illius verbis adhibeat. Nihil enim illum non tentare quo regnum Sauli filio conſtabiliat: & nunc ſtructis dolis adueniſſe, & optatis potitum, cum certa ſpe inſidiis circumueniendi Dauidis abire. Poſtquam autem fruſtra ſe verba fundere animaduertit, ac ne tantillum quidem regem his moueri, mutato conſilio facinus audax mente concipit, & certus hominem tollere, mittit confeſtim qui curſim per eius veſtigia viam carperent, & aſſecuti eum Dauidis nomine reuocarent, quaſi per obliuionem quiddam maximè ad rem pertinens illi ſignificare omiſiſſet. Abenerus autem poſtquam hæc audiuit ex nunciis in loco cui nomen Beſira xx. ſtadiis ab Hebrone diſſito, nihil eorum quæ euentura erant ſuſpicatus ad vrbem reuertitur. Cui obuiam factus ante mœnia Ioabus, humaniſſimè exceptum ſummam beneuolentiam præ ſe ferens (vt ſæpe fit cùm ad obtexendas inſidias malum aliquod facinus molientes ſummam bonitatem ſimulant) ſeorſum à cætero comitatu ſeducit, quaſi ſecretius aliquid cum eo colloqui vellet: atque ita abductum in locum portæ ſolitarium, vno tantum fratre Abiſæo præſente ſtricto ferro per ilia traiicit. Hunc exitum habuit vir egregius, inſidiis à Ioabo interceptus, vt ipſe videri volebat in vltionem fratris Aſaelis, quem in prælio ad Hebronem commiſſo Abenerus pertinaciter ſe inſequentem interemerat. re autem vera quòd miſerè timeret, ne honore quem obtinebat priuaretur, Dauide imperium exercitus in Abenerum transferente. Hinc ſanè videre licet, quàm nihil non audeant homines ambitioni & auariciæ dediti, dum nemini cedere volunt. Nam & dum cupitis potiri properant, non dubitant quoduis perpetrare facinus: & ne quod ſemel nacti ſunt amittant, maiora etiam non reformidant: ſic exiſtimantes, leuius incommodum eſſe ad ſummum faſtigium non peruenire, quàm ab aſſuetis iam bonis excidere. ideóque plus illis ſemper audaciæ ſupereſt, dum timent ne priſtina felicitate priuentur. Sed de his ſatis eſt paucis admonuiſſe. Porrò Dauid audita Abeneri nece vehementer indoluit, ſublatáque ad cælum dextera magna voce proteſtatus eſt quòd nec iubente ſe nec conſcio cædes ea fuerit commiſſa. ad hæc ditis imprecationibus autorem necis huius execratus, & familiam eius & facinoris ſocios præiudicio ſuo damnauit. Valde enim ſolicitus erat, ne videretur hoc contra fœdus cum Abenero ictum fuiſſe admiſſum, edixítque vt totus populus defleret ac lugeret, virum & ſolennibus funeralibus ei parentaret, ſciſſis veſtibus & ſaccos indutus: atque hoc modo exequias frequentari voluit, quas & ipſe vnà cum honoratioribus ac præfectis deduxit, planctu & lachrymis ſatis indicans vel beneuolentiam erga viuum, vel mœrorem ob defunctum, quódque præter ipſius voluntatem interemptus fuerit, quin & magnificè apud Hebronem ſepultum, ac epitaphio à ſe compoſito honoratum, ſtans ſuper monumentum primus deplorauit, ſuóque exemplo cæteros ad idem faciendum prouocauit. adeóque grauiter Abeneri morte affectus eſt, vt nullis amicorum precibus ad guſtandum ea die cibum adduci potuerit, ſed iuratus ieiunium vſq; ad ſolis ocaſum ſeruauerit. quod ſanè non mediocrem ipſi gratiam apud multitudinem conciliauit. Nam quotquot erant Abeneri ſtudioſi vehemẽter hunc defuncti extremum honorem & ſeruatam ad vltimum

fidem

fidem probauerunt,quòd omnia in eum contuliſſet quæ in amicos conferri ſolent, & non vt inimicum aliquando neglectæ & ignominioſæ ſepulturæ tradidiſſet: tum conſiderantes pro ſe quiſque egregiã regis benignitatem, eadem ſibi quoque ab illo pollicebantur.atque hoc modo optime Dauid famæ ſuæ conſuluit,nemine amplius ſuſpicante ipſius volũtate cæſum fuiſſe Abenerũ. quin & priuſquam multitudo quæ ad funus celebrandum conuenerat digrederetur,docuit eos quantum ipſe in animo vulnus accepiſſet,quantúmque totus populus detrimentũ amiſſo viro in rebus bellicis tam conſilio quàm manu præſtantiſsimo. Sed Deus,inquit,qui vniuerſa gubernat,necem huius inultam non ſinet. Is mihi teſtis eſto quòd in Ioabum & Abiſæum animaduertere non valeo,qui apud exercitũ penè plus poſſunt quàm ego ipſe.pœnam tamen diuinitus infligendam non effugient.Et Abenerus quidem in hunc modum vitam finiuit.

Ieboſtho amicorum inſidijs interfecto, vniuerſum regnum ad Dauidem deuenit. Cap. II.

IEBOSTHVS autem Sauli filius morte eius audita grauiter hoc tulit, quòd priuatus eſſet viro conſanguineo, qui præcipuus autor ei fuerat vt in paternum regnum ſuccederet, mirúmque in modum ob hanc cauſam ſe afflictauit. Nec ipſe diu ſuperſtes fuit, ſed à filiis Hieremmonis Banaotha & Thanno per inſidias eſt oppreſſus. Hi enim cùm eſſent Beniamitæ genere,& inter præcipuos optimates, exiſtimantes ſi Ieboſthum interficerent,magna ſe munera à Dauide accepturos, & aut amplas præfecturas aut aliud quid honorificum apud eum per hoc factum ſe conſecuturos,nacti ſolum Ieboſthum in cubiculo meridiantem, videntéſque nec ſatellitum quenquam adeſſe, neque ianitricem vigilare, ſed & ipſam partim laſsitudine, partim æſtu in ſomnum ſolutam,ſubintrogreſsi ad eum,dormientem interemerunt: præciſóque capite,& per totam noctem ac diem itinere continuato,tanquam à lęſis properantes ad eum quem magno beneficio demeruiſſent, Hebronem peruenerunt:oſtenſóque Dauidi Ieboſthi capite, commendabant ei ſuam operam ac beneuolentiam,quòd regni æmulum de medio ſuſtuliſſent.Sed multum eos ſpes ſua fefellit : neque enim pro eorum opinione illos excepit rex. Sceleratiſsimi, inquit,& iamiam pœnas daturi, an neſciebatis quòd à me operæ præmium Sauli interfector retulerit,qui ad me coronã eius auream apportauerat?& ille quidem rogatus hoc ei præſtiterat,ne ab hoſtibus caperetur. Aut fortè alium me iam factum credebatis, vt mutatis moribus delectarer viris maleficis, & domini cædem tanquam beneficium oblatum complecterer: ídque occiſo à vobis in ſuo lecto viro iuſto,qui neminẽ vnquam læſit, vos verò maxima etiam beneuolentia, ſummíſque honoribus proſecutus eſt.quapropter eadem opera & illi pœnas violatæ fidei dabitis, & mihi iniquę de me opinationis,quem putaſtis de tali Ieboſthi cæde libenter auditurũ. Neque enim alio modo grauius exiſtimationem meam lædere potuiſtis. Hæc locutus iuſsit eos exquiſitiſſimis tormentis excruciatos ſupplicio dedi: capútque Ieboſthi cum omni honore funeratum in Abeneri monumentum intulit.His ita finitis vniuerſi Hebręorum proceres Hebronem ad Dauidem conuenerunt,cum tribunis ac præfectis,ſęq; & ſua omnia illi dediderunt,cõmemoratis prius veteribus officiis quę in eum viuente etiam tum Saulo contuliſſent, & quòd tribunũ tunc regiũ in ſummo honore habuiſſent, & quòd diuino ſuffragio per Samuelem prophetam rex vnà cum ſuis filiis declaratus eſſet: eíque ſoli deſtinatum eſſet vt perdomitis Palæſtinis Hebræorũ rebus perpetuam ſalutem ac ſecuritatẽ afferret. At ille collaudato eorum ſtudio, hortatúſque vt in cœptis permanerent, fore enim vt nunquã eos pœniteat, conuiuio & omni comitate exceptos remiſit ad populũ in regiam adducendum. Conuenerunt itaque ex tribu Iudæ armatorum ſex millia octingenti,ſcuta & lanceas geſtantes,qui hactenus Sauli filium ſecuti fuerant, & ſine quibus hęc tribus Dauidi regnum decreuerat.ex tribu Simeonis ſeptem millia & centum eo amplius.ex tribu Leuitica quatuor millia ſeptingenti cum principe ſuo Iodamo, cum his erat pontifex Sadocus cum vigintiduobus cognatis principibus. ex tribu Beniamitide armati quater mille.

II 2.*Reg.*4

2.*Reg.*5

Hæc enim tribus adhuc ſuſtinebat credens aliquem ex genere Sauli regnaturum. Ex tribu Ephræmi viginti millia & octingenti, viri animis & viribus præſtantes. Ex dimidia tribu Manaſſitide millia decẽ & octo. Ex tribu Iſachar ducenti futurorũ preſcij, & armatorũ viginti millia. Ex tribu Zabulon armatorũ lectiſsimorum quinquaginta millia. Hæc enim tribus ſola vniuerſa ad Dauidem confluxit. hi omnes eadem armatura vtebantur, qua tribus Gadi. Ex tribu Nephthalitide inſigniores & ductores mille, ſcuto & haſta armati. quos ſequebantur reliqui tribules eorum, multitudo penè innumerabilis. Ex tribu Dauitide ſelectorum viginti ſeptẽ millia, ex tribu Aſeri quadraginta millia, ex duabus autẽ tribubus trans Iordanem habitantibus & reliquo tribus Manaſsitidis armatorũ ſcuto & haſta galeáq; ac gladio viginti duo millia. Reliquæ quoq; tribus gladiis vtebantur. Hæ fuerunt copiæ quæ in Hebronẽ ad Dauidem ſunt collectæ cum magno cõmeatu frumenti & vini cæterorúmq; ad victum commodorũ, omnéſque cõmuni ſententia regnũ ei ratũ ac firmum eſſe voluerunt. cúmq; triduo illic feſta celebraſſent, epuliſque operati eſſent, Dauid cum omnibus
III his copiis Hieroſolyma eſt profectus. Iebuſæi verò qui tum vrbem incolebant, Chananæorum & ipſi generis, clauſis ad eius aduentũ portis, & in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut alioqui multi in contemptũ regis collocatis, dictitabant hos ad arcendũ hoſtem ſufficere, freti munitionum firmitate. Quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationẽ aggreditur: & cùm ſtrenua militum opera vteretur, omnibus adnitentibus vt vnius vrbis expugnatione cæteris ſi qui ſimiliter pertinaces eſſent metus incuteretur, vi inferiorem vrbis partem occupat. Reſiſtente autem ſola arce, decreuit propoſitis honoribus ac præmiis militem ad rem alacriter gerendam excitare: promiſitq; ei qui per ſubiectam vallem in arcẽ euaſiſſet, totius exercitus imperium ſe commiſſurũ. & cum eò certatim omnes eniterentur, cupiditate ſummæ præfecturæ accenſi, Saruiæ filius Ioabus alios præuenit, & cõſcenſa arce clamore ſublato à rege promiſſum copiarum imperium repoposcit.

Dauid vi captis Hieroſolymis Chananæos inde populariter eijcit, vrbémque Iudeis victoribus inhabitandam tradit. Cap. III.

IECTIS deinde ex arce Iebuſæis, & inſtauratis Hieroſolymis, rex ea, ciuitatem Dauidis appellauit, ac per omne regni ſui tempus domicilium inibi habuit. cæterum tempus quo apud Hebronẽ ſolius tribus Iudæ rex fuit, ſeptem anni fuere, & menſes ſex. pòſtquã autẽ Hieroſolymis regiã ſibi aptauit, in dies magis ac magis res ei ex voto ſuccedebant, Deo prouidente vt ea vrbs egregiis acceſſionibus quàm celeberrima redderetur. Per idẽ tempus Iramus legatione in hoc miſſa in amicitiam ac ſocietatẽ Dauidis eſt receptus: miſitq; ei dono materiã cedrinã & architectos ac fabros qui regiam ei Hieroſolymis exædificarent. Dauid autẽ ſuperiorẽ vrbis partẽ & arcem in ea conditã in vnum corpus redegit, cingendúmq; eiſdẽ munitionibus Ioabo demandauit. Igitur primus Dauid Iebuſæis inde eiectis, à ſe ciuitatẽ denominauit. Nã tẽpore Abrahami generis noſtri autoris Solyma vocabatur. nec deſunt qui affirment etiam apud Homerũ Solymorũ nomine hanc vrbem intelligendam. templum enim iuxta Hebræorũ linguam nominatũ eſt hac voce, ſecuritatem ſignificante. Totũ autẽ hoc tempus ex quo Ieſus Hebræorũ aduerſus Chananæos imperator, deuictæ regionis agros ſuis diuiſit, poſt quẽ Iſraelitæ nunquã barbaros ex Hieroſolymis eiicere valuerũt, vſq; ad hanc Dauidis expugnationẽ anni fuere quingenti & quindecim. Nec prętermittẽdus eſt per ſilentiũ Orphonas vir inter Iebuſæos opulentus, cui in expugnatione Hieroſolymorũ parcitũ eſt à rege, tum proprer perpetuã eius erga Hebræos beneuolentiã, tum quia priuato quodam officio demeritus eſt eum, vt paulo pòſt magis opportuno loco indicabimus. Dauid deinde alias quoq; vxores duxit, & concubinas ſibi adiũxit. filios etiã vndecim ſuſcepit, quorum nomina, Amnas, Ellus, Sebas, Nathan, Solomon, Iebar, Eliel, Phalna, Ennaphen, Ienas, Eliphal, & præterea filiam Thamaram. Horũ nouem ex legitimis coniugibus nati ſunt, duo verò poſtremi è concubinis. Thamara autem Abeſalomi germana fuit.

Dauid

Dauid Paleſtinorum bello impetitus apud Hieroſolyma victoriam illuſtrem conſequitur. Cap. IIII.

PALÆSTINI autem cognito quòd Hebræi Dauidē regem creaſ- IIII
ſent, collecto contra eos exercitu, & occupata conualle quæ dicitur Gigantum non procul Hieroſolymis ſita, caſtra ibi poſuerunt. Iudæorum verò rex nihil inconſulto Deo ſolitus agere, iuſſit pontificem quid tunc quoq; de euentu belli polliceretur prædicere. à quo poſtquā læta omnia didicit, incunctanter & ipſe exercitū contra hoſtes eduxit: & cōmiſſo prælio, ipſe à tergo eos ex improuiſo adortus, partim occidit, partim in fugā cōpulit. Nemo autē ſuſpicetur modicū aut ignauū fuiſſe Paleſtinorū exercitū qui tum Hebræos inuaſerat, coniecturā inde faciens, quòd nō magno negocio ſit profligatus, nulla prius memorabili re geſta: ſed ſciat vniuerſam Syriam ac Phœnicen conſociatis armis auxiliū illis tuliſſe: quæ cauſa fuit vt toties victi, tam multis millibus deſideratis, denuò bellum maioribus viribus redintegrarent: quādoquidem poſt præſentem quoq; cladem triplicato exercitu Dauidis ditionē inuaſerunt, & eodem quo prius loco caſtrametare ſunt auſi. Rege verò iterum de euentu oraculum conſulente, reſpondit pontifex, in ſylua quæ fletus cognominata nō longè ab hoſte aberat, exercitum continendum, nec prius ad pugnam educendū quàm ſylua nullo perflante vento ſuapte ſponte agitaretur. quod vbi primum obſeruatum eſt, & Deus mature præſentiæ ſuæ ſignū dedit, nihil moratus ad paratā iam & indubitatam victoriam eſt progreſſus. nam ne primū quidē impetum hoſtilis acies ſuſtinuit, ſed mox vt ad manus ventū eſt terga vertit. nec ſegnius Hebræus inſtitit, fodiendóque terga fugientium, & multos proſternendo, vſque Gezara, quod oppidum in vtrorumq; confinio ſitum erat, victos eſt inſecutus. itum eſt deinde ad caſtra expugnanda, vbi non magno labore ingenti præda potiti, deos etiā eorum confractos diripuerunt. Et quia iam iterum contra hoſtem res feliciter geſta erat, viſum eſt regi de cōmuni ſeniorum & optimatum ac tribunorum conſilio omne ſuæ tribus robur ex tota eorum ditione cōuocare, & itidem ſacerdotes ac leuitas, atque ita profectos vnà ad oppidum Cariathiarim, arcam Dei ex eo loco Hieroſolyma tranſportare, omnémq; diuinū cultū cum ſacrificiis & ceremoniis à maioribus acceptis, in poſterum in hac vrbe celebrari. Si enim ſub Saulo ſacra nō fuiſſent neglecta, nunquā talē cladem populum accepturum fuiſſe. Conuentu igitur ſicut decretum fuerat habito, rex ad transferendam arcam accedit: quam ſacerdotes ex ædibus Aminadabi elatā, in plauſtrúmq; nouum impoſitam, ſubiunctis bubus fratribus eius & liberis ducendam permiſerunt. Præcedebat rex, & cum eo multitudo, ſacros hymnos canētes, & omne genus patriorum carminū, & ad variorū inſtrumentorum muſicorum pulſum ſaltitantes, accedētibus & tubis & cymbalis, atque ita arcam Hieroſolyma deducentes. poſtquam autē ventum eſt ad locum cui nomen Chidonis area, manifeſta numinis ira Oza quidam exanimatus eſt. bubus enim exorbitantibus plauſtrum & arca inclinata, Oza cùm non eſſet ſacerdos auſus manum ſuſtendandi cauſa admoliri, in veſtigio exſpirauit, & loco nomen reliquit, qui inde vſq; hodiernū Ozę percuſsio vocatur Tum. Dauid territus & cogitans ſe fortè idē paſſurū quod Oza, ſi ad ſe in vrbē arcam reciperet, quandoquidē ille manu tantū in eam extenſa morte mulctatus ſit, ſuperſedit illam Hieroſolyma inducere: diuertēnſq; paulū in villam hominis cuiuſdā iuſti nomine Obadami, genere Leuitæ, apud hunc eam depoſuit. quæ per tres integros menſes hoc hoſpitio vſa, rem Obadami familiarem auxit, eiúſque domum multis felicitatibus cumulauit. Rex autem cognito quòd Leuita is ex paupere & humili repentè vſque ad inuidiam eorum qui incrementa eius viderunt felix extitiſſet, nihil amplius mali veritus, arcam in vrbem ſuam tranſtulit hac pompa, vt à ſacerdotibus deportaretur, deduceretúrq; à ſeptem choris à ſe in hoc inſtitutis & ordinatis, & rege ipſo interim cinnyram pulſante ac plaudente, ita vt Michole vxor eius, Sauli prioris regis filia, factum hoc improbaret. quæ vbi intra vrbem illata eſt, repoſuerunt eam in tabernaculum à Dauide in hunc vſum erectum. In ea feſtiuitate ſumptuoſo ac ſplendide ſacrificatum eſt, & totus populus exceptus conuiuio, vt tam mulieri-

2. Reg. 6

bus quàm viris ac pueris in ſingulos diſtribueretur libum panis ſubcinericij, & laganum frixum, & fruſtum de victima. atque his epulis populo paſto, ipſe domũ reuertitur. Huic occurrẽs Michole vxor, filia Sauli, omnia precata eſt illi, quæcunq; Deus propitius largiri ſolet: reprehẽdit tamen quòd præter decorum tantus rex ſaltaſſet, ita vt in conſpectu ſeruorum ſuorum & ancillarum partes quaſdam inter ſaltandum denudarit. at ille non pudere ſe huius facti reſpondit, quod ſciret gratum eſſe Deo qui eum & patri ipſius mulieris & aliis omnibus prætuliſſet: cantaturúmque ſe ei ſæpius ac ſaltaturum, nihil curantem, quàm indecorum hoc aut ipſi aut ipſius ancillis videatur. Hæc Michole ex Dauidis coniugio nullos filios peperit, ſed ex alio mari-
2. Reg. 7 to, cui pater à priore abſtractam tradidit, quinque liberos genuit, vt ſuo loco dicetur. Cæterum rex videns res ſuas quotidianis ſucceſſibus per Dei fauorem proficere, peccare ſe putauit, quòd cùm ipſe habitaret in alta regia cedrinis trabibus extructa, & omni exornata artificio, arcam pateretur in tabernaculo iacere: itaque decreuit exædificare Deo templum, quemadmodum Moyſes prædixerat. communicatóque ſuper ea re conſilio cum Nathane propheta, cùm is autor eſſet propoſita exequendi, polliceretúrque Deum opem ad hoc laturũ, auidior etiam ſtruendi templi factus eſt. Sequenti verò nocte Deus Nathani per viſionem apparuit, iubens vt Dauidi nuntiaret, gratam quidem ſibi eſſe eius voluntatẽ, quòd primus omniũ de ædificando templo cogitauerit: non tamen ſe permittere vt is qui multis bellis implicitus hoſtili ſanguine manus polluerat, ſacratiſsimum fanum cõſtrueret. Verũtamen poſtquam longam vitam rex ad vltimam ſenectutem prouectus felici fine clauſerit, exſtruendum eſſe templum à filio eius & ſucceſſore, qui vocãdus eſſet Solomon. cuius nõ aliter quàm filij curam ſe habiturum pollicebatur, regnúmque per poſteros eius continuaturum: quòd ſi quid peccauerit, pœnam non vltra morbos & terræ ſterilitatem proceſſuram. His ex propheta cognitis Dauid lætus, quòd iam ſciret poſteris ſuis imperium permanſurum, & familiam ſuam fore illuſtrem ac celebrem, ad arcam ſe contulit: procidénſque in faciem adorauit Deum, gratias agens pro omnibus beneficiis acceptis, quòd ſe ex humili paſtore ad tantum rerum faſtigium tantámque gloriam euexiſſet: próq; promiſſa poſteris etiam ſuis felicitate, perpetuáque prouidentia qua res Hebræorum augere atque ornare non deſineret: atque ita gratiis actis, hymnóque decantato à tabernaculo digreſſus eſt.

Dauid ſubactis finitimis gentibus tributa illis imponit. Cap. V.

V
2. Reg. 8 ON multo deinde interiecto tempore expeditionem in Palæſtinos decreuit, ablegato omni ocio & ſegnicie, vt quemadmodum Deus prædixerat, deuictis hoſtibus pacatum regnum ſucceſſoribus relinqueret. Et indicta die militibus ad conueniendum, iuſſiſq; omnibus vt quàm inſtructiſſimi ad bellum eſſent, vbi ſatis omnia parata exiſtimauit, profectus Hieroſolymis in Paleſtinã peruenit: hoſtibúſque magno prælio victis, & bona agrorum parte mulctatis, híſque agris Iudæorum terræ contributis, in Moabitas bellum traduxit. eorum copias ita concidit, vt tertia tantum pars ſupereſſet, quam in deditionem accepit. His quoque annuo tributo impoſito contra Adrazarum Arachi filium mouit, Sophenorum regem: cum quo ad Euphratem cõgreſſus, viginti peditũ millia, equites quinquies mille occidit. currus etiam mille cepit, ex quibus incenſis reliquis, centum ſolos ſibi reſeruauit.

Damaſceni à Dauide vincuntur. Cap. VI.

INTERIM Adadus Damaſci & Syrorum rex audito quòd Dauid Adrazaro bellum intuliſſet, cùm eſſet eius amicus ac ſocius, cum valido exercitu in auxilium eius properat, ſperans ſe bellũ ab eo depulſurum. cúmq; & ipſe non procul Euphrate cum Dauide conflixiſſet, prælio victus magnam exercitus partem amiſit. Deſideratis enim ex eius acie viginti millibus, reliqui fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt. Huius Adadi etiam Nicolaus in quarto hiſtoriarum ſuarum libro, in hæc verba meminit. Longo deinde pòſt tempore indigenarum quidam

dam nomine Adadus, cæteris potentior, Damaſci & reliquæ Syriæ præter Phœnicen regnum obtinuit. Hic bello inter eum & Dauidem Iudæorum regẽ exorto, crebris præliis cum eo conflictatus, in poſtremo, quo apud Euphratem victus eſt, multis editis facinoribus regem ſe & virium & animi robore præſtantiſſimum declarauit. Idem de poſteris quoq; eius narrat, quòd quaſi per manus alius ab alio regnũ ſimul & nomen acceperint. Illo, inquit, defuncto, poſteri eius ad decimã vſque generationem regnum obtinuerunt, quiſq; à ſuo patre cum imperio nomen accipiens, quemadmodum apud Ægyptios Ptolemæi. ex his potentiſſimus ordine tertius inſtaurato bello abolere volens ignominiam aui temporibus acceptam, expeditione contra Iudæos facta Samariã vaſtauit. Nec à vero aberrauit hac parte. hic eſt enim ille Adadus, qui Achabo apud Iſraelitas regnante, Samariam inuaſit. de quo ſuo loco dicturi ſumus. Porrò Dauid peragrata cum victore exercitu Damaſco & reliqua Syria, totam ſub imperium redegit, diſpoſitisq; opportunis in locis præſidiis, & tributo impoſito, domum eſt reuerſus: & ceu trophæum aureas ſatellitum Adadi pharetras reliquámque eorum armaturã Deo Hieroſolymis conſecrauit. has poſtea Suſacus Ægyptiorũ rex, victo Roboam huius nepote, ſpoliata vrbe cũ multis aliis diuitiis exportauit. Sed hæc poſtquã ad ea tempora ventum fuerit dicentur. Hebræorum autẽ rex fauore numinis vtens, & fortunam belli ſequens, præcipuas Adrazari vrbes aggreſſus eſt, Bettæam & Machonem: eáſq; vi expugnatas diripuit. in his magna vis auri & argenti reperta eſt: & præter hęc æris genus, quod auro precioſius eſt habitũ: ex quo poſtea Solomon fecit magnum illud vas mare appellatum, & pulcherrima polubra, cùm templum adornaret. Amathenorum autem rex audita Adrazari clade, quódq; exercitum amiſiſſet, timens ſibi, decreuit in fidem & amicitiam Dauidis vltro venire: miſitq; ad eum Adoramum filium, qui victoriam de cõmuni inimico ei ſuo nomine gratularetur, & in ſocietatem atque amicitiam recipi peteret, & munera offerret, antiqui operis vaſa aurea & argentea & ærea. Dauid verò inita amicitia cum Thæno (ſic Amathenus vocabatur) & acceptis muneribus, filium eius pro vtriuſq; dignitate tractatum dimiſit. munera verò illa cum alio auro ex manubiis captarũ vrbium redacto, autori victoriæ Deo dedicauit. qui non ſolum quoties ipſe rex bellum adminiſtraret rem proſperabat: verumetiam miſſo in Idumæam Abiſæo Ioabi ſummi copiarum ducis fratre, illius ductu Idumæos perdomari conceſſit. Decem enim & octo ex illorum exercitu millia in acie ceciderunt: & occupata præſidiis recens capta regione, rex non ex agris tantum, ſed viritim etiam tributa exegit. Erat autem natura iuſtus, & in reddendo iure verum tantum & æquum reſpiciebat. exercitui verò vniuerſo Ioabum præfecerat, à commentariis habuit Ioſaphatum Achili filium. Deſignauit etiã ex Phineeſi familia Sadocum pontificem cum Abiatharo. amicus enim ei erat. Scribam verò Siſam conſtituit. Benaiam Ioiadæ filium ſatellitio ſuo præpoſuit: omnes regis ſeniores filij inter patris ſatellites verſabantur. His ita ordinatis venit illi in mentem amici quondam Ionathæ, fœderisq; mutui quod inter eos interceſſerat. nam inter cæteras omnes virtutes hanc quoq; habuit, quòd egregiè meminerat beneficiorum quæ vnquam accepiſſet. Igitur ſcitatus eſt num quis ſupereſſet ex amici genere, cui gratiam referre poſſet pro iucundiſſima olim cum Ionatha acta conſuetudine. cúmq; adductus eſſet ad eum quidam è libertis Sauli, qui poterat ſuperſtites noſcere, percontatus eſt num poſſet aliquem indicare ex Ionathæ genere viuum, cui pro beneficiis à veteri amico perceptis gratiam reponere quiret: quo reſpondente ſupereſſe filium eius Memphibоſthum, pedibus claudum: eo quòd nutrix audita clade in qua pater eius & auus ceciderant, dum rapto puero trepidè fugit prolapſum ex humeris læſerat: diligenter perueſtigauit, vbinam & apud quos educaretur. quo comperto miſit in Labatham oppidum ad Machirum (id altoris nomen fuit) qui eum adducerent. Memphibоſthus verò poſtquam ad regem peruenit, procidens in faciem adorauit illum. móxque iuſſus eſt bono animo eſſe, & omnia quæcuperet de benigniſſimo rege ſibi polliceri: & auitam domum cum prædiis ad illam pertinentibus accepit: iuſſúſque eſt ad eandem cum rege menſam accumbere, & nulla die conuiuio non intereſſe. Cúmque adoleſcens lætus promiſsionibus & muneribus

2. Reg. 9

neribus regis gratias agens adorauiſſet, rex accito Siba, ait ſe adoleſcenti paternam domum cum omnibus auitis poſſeſsionibus donaſſe: iuſſitq; eum villicatione agrorum ſuſcepta, omnes reditus Hieroſolyma referre. Poſt hæc ſingulis diebus eũ menſæ adhibuit: & Sibam cum quindecim filiis & viginti ſeruis Memphiboſtho largitus eſt. His ita ordinatis, Siba adorato rege, omnia ſe facturum pollicitus, diſceſſit. Ionathæ verò filius poſthac Hieroſolymis habitauit, conuictor regis, nec aliter quàm ſi ipſius filius eſſet tractatus, filium etiam ex ſe genitum, Michanum nominauit. Atque hoc honore Ionathæ poſteri à rege fuere affecti. VI

Cæterum cùm per idem tempus Ammanitarum rex Naaſſes, ſocius & amicus defunctus eſſet, filiúſq; in regnum paternum ſucceſſiſſet, Dauid per legatos officioſe eum conſolatus eſt, hortatus vt æquo animo patris obitum ferret, eandémq; quam pater expertus fuerat, amicitiam à ſe expectaret. Priores verò Ammanitarũ, ſecus quàm de Dauide ſuſpicari par erat, malitioſe hanc legationem miſſam interpretati ſunt, concitaueruntq; regem, dicentes Dauidẽ ſpeculatores regionis & opum eius ſub officij prætextu miſiſſe. proinde cauendum ab illis, & verbis eorum non credendum, ne fortè deceptus in aliquã immedicabilem cladem ſeſe coniiciat. At rex Ammanitarum Naaſſes ab optimatibus contra rei veritatem perſuaſus, cum iniuria legatos Dauidis reiecit. Raſis enim media ex parte eorũ barbis, præciſóq; dimidio veſtimentorũ, factis non verbis animum ſuum declarauit. Quam rem Dauid indigniſimè tulit, nihil diſsimulans non negleturum ſe iniuriam cum contumelia coniunctã, ſed bello vindicaturũ in Ammanitas, & pœnas violatæ contra ius gentium legationis à rege eorum exacturum. Quod poſteaquam perlatum eſt ad regis barbari neceſſarios, & copiarum eius præfectos, conſcij ſibi violati fœderis, ac debitam pœnam metuentes, & ipſi ad bellum ſe parabant. & miſsis legatis ad Syrum Meſopotamenorum regem cum mille talentis ſocietatem eius hac mercede impetrauerunt, adducto in ſuas partes & Suba. Hi reges habebant peditũ viginti millia. conduxerunt etiam regem Michæ regionis, & quartum nomine Iſtobum, qui & ipſi vigintiduo milia militum in armis habebant.

1. *Reg.* 10

Quomodo Dauid Meſopotamios deuicit. *Cap.* *VII.*

NON terruit tamen Dauidem Ammanitarum apparatus & inita cum regibus ſocietas, Deo fretum, & ſcientem quòd bonam cauſam haberet, iuſtisq; armis iniuriam ſibi illatam vlciſceretur. Itaque Ioabo commiſſa belli adminiſtratione, cum lectiſsimo milite eum contra hoſtem miſit: qui mox ad primariam eius gentis vrbem caſtra admouit. Hoſtibus verò vrbem egreſsis, & duas ſeorſim acies explicantibus: alteram quæ ex auxiliis conſtabat, in patenti campo: alteram verò quæ Ammanitarum gentis erat, pro portis quæ Hebræos ſpectabant: Ioabus hoc animaduerſo & ipſe ad militares artes confugit. & aſſumptis fortiſsimis militum, ipſe Syro aliíſque regibus ſe oppoſuit. reliquis Abiſæo fratri traditis, iuſsit vt contra Ammanitas aciem dirigeret: admonito prius, vt ſi videret Syros ſibi prœualere, adducto properè ſuo milite ſuccurreret. idem ſe facturum ſi ipſum Ammanitas ægrè ſuſtinere contingeret. cum his mandatis dimiſſo fratre, hortatúſque vt generoſe & alacriter rem gereret, darétque operam ne quam ignominiam acciperet, ipſe Syros aggreditur. qui cùm aliquantiſper magna vi reſtitiſſent, multis ſuorum cadentibus terga vertere ſunt coacti. quo viſo Ammanitæ territi, Abiſæum cum ſuo milite aduentantem non expectauerunt, ſed moti ſociorum exemplo intra mœnia refugerunt. atque ita Ioabus male mulctatis hoſtibus victorem exercitum Hieroſolyma reduxit. Nec tamen ea clades Ammanitarum effecit, vt experti ſe impares in poſterum quieſcerent. ſed miſsis nũciis ad Chalamam Syrorum tranſeuphratenſium regem, eius auxilia mercede conduxerunt. Huius vicem in exercitu gerebat Sabecus, qui conſtabat ex octogintà peditum, equitum verò decem milibus. Tum Hebræorum rex intellecto quòd denuo tam magnas copias Ammanitæ contra ſe parauiſſent, nolens amplius per legatos cum eis bellum gerere, ipſe cum vniuerſo exercitu Iordanem tranſgreſſus illis occurrit: & commiſſo prælio victor euaſit, cæſis peditum quadraginta, equitum

verò

verò ſeptem milibus. Sabecus quoque hoſtium imperator in eo prælio vulnus accepit à rege, ex quo poſtea curam non admittente mori eum contigit. Meſopotamitæ deinde cognito tam triſti pugnæ euentu, ſine mora legatione ad Dauidem cum muneribus miſſa, deditionem fecerunt. atque ita appetente iam hyeme Hieroſolyma eſt reuerſus. Vere autem ineunte, Ioabum ad bellum Ammaniticum miſit. Is longe latéq; vaſtatis hoſtium agris, compulſos eos in Rabatham gentis metropolim obſidione cinxit. Quo tempore Dauid tametſi vir iuſtus ac pius & patriarum legum obſeruator diligens, in graue tamen peccatum incidit. Cùm enim vergente iam die in ſolario regiæ more ſolito deambularet, proſpexit in vicinis ædibus mulierem frigida lauantem, inſigni forma præcellentem, cui nomen Bethſabe: victúſque eius pulchritudine, & à concupita ſibi temperare non valens, accitam ad ſe complexus eſt. Paulo poſt mulier grauidam ſe ſentiẽs, nunciat regi vt diſpiciat quomodo factum hoc latere poſſet, alioqui publicis legibus adulterij damnatam ſupplicium daturam. Rex itaque accerſitum ad ſe ex caſtris Ioabi armigerum maritum mulieris, Vriam nomine, de exercitu, & quomodo oppugnatio procedat, percontatur. quo referente omnia cedere ex ſententia, partes ei de ſua cœna obtulit, iuſſítque vt profectus ad vxorem apud illam pernoctaret. at ille non ita fecit, ſed inibi in regia & inter ſatellites regis noctem eam exegit. quo cognito rex ſcitatus eſt ex eo, quamobrem tanto pòſt tempore domum reuerſus, ad vxorem non iuiſſet, ídque præter communem omnium hominum morem, quicunque peregrè ad ſuos redeunt. reſpondit ille, non eſſe æquum vt interim dum imperator ſuus & commilitones in hoſtili ſolo in caſtris humi cubitant, ipſe in vxoris amplexibus ſe oblectet. hæc locutum manere inibi ea quoq; die iuſſit, ſequenti ad vicarium ſuum ducem dimiſſurus. vocatus deinde ad cœnam, & rege de induſtria crebrioribus propinationibus inuitante ad ebrietatem vſque progreſſus, nihilominus tum quoque pro foribus regij cubiculi pernoctauit, nullo vxoris deſiderio tactus. hanc ob rem indignatus rex ſcripſit Ioabo vt in Vriam pœnam meritum animaduerteret: modúmque puniendi indicauit, ne manifeſtum fieret ſuo iuſſu hoc factum. iuſſit enim vt quà primum periculi eſſet hoſti opponeretur, móxque à ſociis, quo facilius opprimi poſſet, deſtitueretur. his ita ſcriptis, & proprio ſigillo obſignatis, epiſtolam Vriæ commiſit ad Ioabum perferendam. qui receptis literis, & cognita regis voluntate. quem locum maxime ab hoſtibus infeſtari ſciebat, in eo collocaturus Vriam, adiunctis illi lectiſſimis aliquot militibus, pollicitus eſt ſe cũ toto exercitu affore, ſi qua parte muri ſuffoſſa aditum intra vrbem patefeciſſent: hortatus eum vt exiſtimationi quam tum apud regem, tum apud commilitones ſibi parauerat reſpondens, libenter potius quàm grauatim iuſſa capeſſeret. cúmque Vrias magna alacritate demandatum munus ſuſcepiſſet, manipulo illi adiungendo clam imperauit, vt cùm primùm occurrentibus hoſtibus vrgeri hominem viderent, deſerto illo in tutum ſe reciperent. Itaque cùm Hebræi feciſſent aſſultum ad mœnia, veriti Ammanitæ ne ab illa parte hoſtis murum occuparet, fortiſſimus quiſque recluſa repente porta magno impetu erumpunt. quod vbi viderunt qui circa Vriam verſabantur, memores Ioabi mandatorum, vno agmine ſeſe retrorſum receperunt. Solus Vrias quòd puderet contra quàm promiſerat aſſignatum locum non tueri, in ſe ruentes ſuſtinuit, ferróque exceptos interemit non paucos, donec circunuentus cum aliquot aliis, quos ignaros conſilij pudor idem in officio continuerat, non inultus occubuit. His ita geſtis Ioabus regi per nuncium ſignificat, quòd non ferens obſidionis moras, oppugnatione adortus mœnia, amiſſis aliquammultis infecta re in caſtra redire ſit compulſus. mandarat autem nuntio, ſi regem hoc factum ægrè ferre ſentiret, vt de Vriæ quoque morte renuntiaret: id quod etiam euenit. Rex enim his cognitis male factum aiebat, quod aperta vi mœnia tentaſſent. oportuiſſe enim machinis ac cuniculis aditum moliri, maximè cùm Abimelechus Gedeonis filius domeſticum exemplum illis eſſe debuerit, qui Thebis turrim vi capere conatus, ſaxo ab anicula miſſo ictus turpiter vitam amiſit, vir alioqui fortiſſimus, quòd inconſultè difficillimum oppugnationis genus eſſet aggreſſus. Vtiliſſimum autem in re militari quid aliis bene aut ſecus ceſſerit conſiderando, cùm ſimile periculum incidit, hæc ſequi, illa fugere. poſtquam autem indignabundo de Vriæ

VII. 2. *Reg.* 11.

quoque morte relatum eſt, iraſci deſiit: iuſſitque Ioabo renunciari, vulgare eſſe id incommodum, nec à natura belli alienum, cuius hæ ſint viciſſitudines. debere tamen eum in poſterum cautius rem adminiſtrare, & aggeribus ac machinis expugnatam vrbem ſolo æquare, & habitatores eius ad vnum neci dedere. Cum his mandatis nuncius ad Ioabum properè ſe recepit. cæterum Bethſabe audita mariti morte per aliquot dies eum luxit: vbi verò à mœrore ac lachrymis deſtitit, ſine mora eam rex coniugem ſibi aſciuit: ex qua mox puer maſculus ei natus eſt. Has nuptias Deus nequaquam æquis oculis inſpexit, ſed iratus Dauidi, cùm prophetæ Nathani per viſum nocturnum ſe obtuliſſet, regem grauiter incuſauit. propheta verò qui eſſet vir feſtiuus ac prudens, reputans reges quoties ſuis affectibus rapiuntur, non magnum iuris reſpectũ habere ſolere, comminatione numinis ad tẽpus diſſimulata, maluit illum blanda oratione aggredi, in hunc modum ſententiam eius exploraturus. Duo viri, inquit, eandem vrbem incolebant: alter prædiues multorúmque armentorum & gregum dominus: alter vnius tantum ouiculæ poſſeſſor. eam vnà cum pueris ſuis domi quotidianis cibis alebat, non alio affectu quàm ſi eſſet filia. cùm verò hoſpes diuiti ſuperueniſſet, ille parcens ſuis pecoribus, nullum in amici gratiam mactare voluit: ſed abſtracta per vim ouicula pauperis, iugulatam & apparatam hoſpiti appoſuit. His verbis rex grauiter commotus, ſceleſtum hominem illum facinus hoc auſum pronunciauit, iuſtúmque eſſe vt quadruplum pro adempta ouicula reſtituatur, & ipſe inſuper capite plectatur. Tum Nathan incunctanter ſubiecit, ipſum eſſe qui hac pœna dignus ſit, ſuopte iudicio nefarij ſceleris damnatus. ac tum demum illi expoſuit in quantam indignationem numinis incurriſſet, cuius fauore vniuerſæ gentis Hebræorum rex conſtitutus, circumquaque vicinarum etiam gẽtium earúmque multarum & magnarum dominium conſecutus eſſet: non ſemel antea liberatus è Sauli manibus. nunc cùm eiuſdem benignitate aliquot legitimas vxores habeat, contempto omni humano ſimul atque diuino iure, alienam eum duxiſſe vxorem, marito ipſius interfecto & hoſti prodito. Igitur affore diuinam vltionem, & ipſius quoque mulieres ab vno è filiis per vim conſtuprandas, & ipſum inſidiis ab eodem appetẽdum, vt pro clam admiſſo peccato, in propatulo pœnas perſoluat. quin & puerum ex ea natum ſine mora eſſe interiturum. territo autem per hanc denunciationem rege, vehementérque perturbato, & cum lachrymis fatente ſe peccaſſe in Deum: erat enim vir pius, & qui hoc vno excepto in tota vita nihil admiſerat: placatus Deus recepto in gratiam promiſit, & regnum & vitam ei ſeruaturum ſe eſſe. poſt pœnitentiam enim non amplius ſe iraſci. Atq; ita Nathan poſtquam futura regi aperuiſſet, domum reuertitur. Porrò infans ex vxore Vriæ natus Dauidi, immittente Deo graui morbo corripitur, cuius vicem mœſtiſſimus pater dolenter ferens per ſeptem dies à familiaribus induci non potuit vt vllum cibum deguſtaret: ſed atratus & ſacco amictus, humi proſtratus iacebat, & à Deo ſalutem pueri precabatur. Nimis enim eius matrem diligebat. Septima verò die mortuo puero, familiares non audebant hoc regi indicare, veriti ne re cognita pertinacius etiam à cibo reliquáq; cura corporis abſtineret deſiderio defuncti infantis, cuius morbum tam impotenter tuliſſet. qui cùm turbatam familiam ſentiret, & aliquid mali celari, facile intellexit extinctum puerum: accitóque vno è famulis poſtquam veritatem comperit, confeſtim ſurrexit: lotus deinde ſumptáque veſte candida, ad Dei tabernaculum properauit. poſthac iuſſis famulis vt cœnam ſibi apponerent præter omnem opinionem, admirationi fuit omnibus cognatis & domeſticis, ſtupentibus quòd cùm nihil horum ægrotante puero feciſſet, nunc poſt eius obitum omnia ſimul faceret: impetratáque prius licentia, cauſam ſciſcitabantur. Tum ille: Non intelligitis, inquit, quòd dum puer viueret, de ſalute eius ſperans, nihil non faciebam quo Deum flecterem? nunc poſtquam is obiit, ſuperuacaneum ſit inaniter mœrore confici. His auditis omnes ſapientiam eius laudauerunt. nec ita multo pòſt Bethſabe grauida exactis legitimis naturæ menſibus filium ei peperit, quem Nathanis monitu Salomonem nominauit. Interea Ioabus Ammanitas acri obſidione premebat, præciſis aquæductibus, & commeatibus interceptis, ita vt fame ſimul & ſiti laboraretur, ab vnico enim putco ſpes eorum pendebat, ac ne hoc quidem ad ſatietatem vtebantur, parcè aquam diſpenſantes, ne fortè in totum deficeret. Hæc Ioabus per literas regi ſignificauit, hortans vt ad excidium

dium vrbis ipſe veniret, & hunc quoque titulum victoriis ſuis apponeret. qui collaudato ducis officio fidéque, aſſumpto ſecum exercitu ad deuaſtandam Rabatham proficiſcitur: eámque mox vi captam militi diripiendam permiſit. ipſe verò ex præda nactus eſt Ammanitarum regis auream coronam talentum pendentem, & precioſo ſardonyche inſignem: quam poſtea capite geſtare ſolitus eſt. necnon & alia multa ac magni precij præda in ea vrbe potitus eſt. viros verò eius excruciatos prius ad vnum interemit: nec mitius alias Ammanitarum vrbes tractauit, pari modo expugnatas. Poſt hanc victoriam domum reuerſo graue quiddam accidit ex tali cauſa: Fi- *VIII.*
liam habebat adhuc virginem, formoſiſſimas quaſque mulieres pulchritudine vin- *2. Reg. 13.*
centem: Thamaram nomine, ex eadem qua Abeſalomus genitrice natam. huius amore correptus Amnon filiorum Dauidis natu maximus, cùm propter virginitatem ipſius & aſſeruationem potiri ea non poſſet, adeo paſſione hac conflictabatur, vt non aliter quàm ex morbo lentam tabem ac pallorem ſibi contraheret, id malum deprehendit Ionathas quidam eius cognatus & amicus, vir prudens & magni conſilij. videns enim Amnonem à natiua corporis habitudine indies magis ac magis deficere, acceſſit illum rogans vt cauſam ſibi indicaret. Suſpicari enim ſe amatoriam quandam eſſe hanc paſſionem. quo fatente ſororem germanam ſibi adamaram, conſilium dat quomodo optatis potiri valeat. ſuaſit enim vt ſimulata ægritudine, ſimulatque pater viſendi cauſa illum acceſſiſſet, roget vt ſororem ad ſe mittat, cuius miniſteriis releuatus eo citius conualeſcere poſſit. Paruit Amnon, & cùm nihil cunctatus decubuiſſet, ſimulare morbum cœpit. Dein cùm pater officioſe inuiſens percontaretur de valetudine, petiit ſororem ad ſe mitti. ea poſtquam iuſſu patris accita venit, poſtulauit vt ſuis manibus colyphia frixa afferret. Sic enim libentius ſe comeſturum. quæ in conſpectu fratris farina ſubacta, formatiſque colyphiis ac frixis, iuueni obtulit. at ille non ea guſtauit, ſed famulis mandauit, vt quotquot pro foribus cubiculi obuerſarentur, ſubmouerent, dicens ſe abſque ſtrepitu quieſcere cupere. quo facto iuſſit ſororem in intimum conclaue paratam cœnam inferre. quod cùm puella feciſſet, apprehenſæ ſuadere cœpit vt ſui copiam faceret. At puella exclamat: Abſtine vim frater, abſtine, nefas eſt te rem tam turpem perpetrare. Deſine à tam flagitioſa concupiſcentia, quæ nihil præter dedecus & infamiam toti familiæ noſtræ afferre poteſt, aut ſi reſiſtere ei non vales, à patre tibi hoc impetrandum eſt, non per vim extorquendum. at ille amore feruens non paruit, ſed libidinis œſtro percitus reluctantem per vim opprimit: atque poſt oblatum vitium, in contrarium mox affectum vertitur, & exoſam ac faſtiditam conuiciis aggreſſus iubet vt è veſtigio ſe inde faceſſat. quæ cùm hanc iniuriam priore grauiorem diceret, quòd conſtupratam vel vſque noctem illic manere non patiatur, ſed confeſtim extrudat clara adhuc luce, vt turpitudinis ſuæ teſtibus occurrat: mandauit famulo vt eam eiiceret. illa verò ſciſſa talari tunica, qualibus tum regiæ puellæ ex more velabantur, & cinere caput ſparſa, per mediam vrbem diſcedebat, vim ſibi illatam quiritando. in quam ſic affectam cùm Abeſalomus frater incidiſſet, ſciſcitatus eſt quid mali haberet quòd ita ſeſe afflictaret. cúmque illa de ſtupro rem totam ei denarraſſet, ſolatus eam hortabatur vt æquo animo factum hoc ferret, nec ad iniuriam ſuam pertinere putaret, cùm à fratre ſit vitiata: quibus verbis placata puella vociferari ac quiritari deſiit: & deinde aliquam multo tempore in cœlibatu apud Abeſalomum fratrem perſeuerauit. His cognitis Dauid pater vehementer indoluit, ſed quia diligebat Amnonem vt filiorum natu maximum, non ſuſtinuit illi moleſtus eſſe. Porrò Abeſalomus graue odium eius in pectore celabat, opportunitatem vindictæ expectans. iámque alter annus abierat, ex quo pudicitiæ ſororis eius illuſum eſt: & cùm eſſet iturus in Belſephon, quod eſt oppidum tribus Ephremiticæ, ad tondendos ſuos greges, inuitauit patrem ac fratres ad ſolenne conuiuium. quo excuſante quòd nollet eum grauare, rogauit vt pace eius liceret filiis proficiſci. quo impetrato ſuis iniunxit, vt quamprimum animaduertiſſent Amnonem temeto grauatum, neminem veriti ad nutum ſuum illum trucidarent.

Quomodo per intestinum familiæ dissidium Dauid à filio regno pulsus est.

Caput VIII.

T verò perpetratum est quod mandauerat, stupor & trepidatio fratres occupat: & sibi quisque timens, correptis equis cursu ad patrem ferebantur. Interim quidam præueniens, omnes ab Abesalomo cæsos nunciat, qui non aliter quàm par erat amissis simul tot filiis, idq; fratris scelere, graui dolore ictus, ne causam quidem rogauit: neque expectato nuncio in re propter facinoris magnitudinẽ incredibili, totum se luctui tradens, conscissa veste humi prostratus iacebat, deplorans non magis quos peremptos acceperat, quàm ipsum interfectorem. Ionathas verò Samnæ fratris eius filius hortabatur vt moderatius doleret, negans se de morte cæterorum credere: nec enim causam facti inuenire posse: de solo Amnone dicens diligentius perquirendum. nã de hoc probabile esse, quòd memor iniuriæ sororis frater in eum tale aliquid ausus sit. interea sonitus aduentantium equorum, & quorundam eos præcurrentium, omnes in se cõuertit. hi fuere filij regis, qui relicto conuiuio profugerant. ibi pater occurrit flens flentibus, ex insperato videns quos paulo antè extinctos acceperat. deniuóq; gemitus ac lacrymæ instaurantur, his fratrem, rege filium fœde trucidatum deplorantibus. At Abesalomus in Gesura ad maternum auum fugit, eius regionis dynastam, ibique toto triennio permansit. Cùm autem Dauidi animus esset Abesalomum ad se reuocare, non ad supplicium, sed vt eum apud se haberet: iam enim ira resederat: vltro huc propensum Ioabus imperator suis artibus impulit, mulierculam enim quandam grandi natu subornat, quæ lugubri cultu ad regem accedens, aiebat inter duos suos filios rusticantes rixam exortam adeò increuisse, vt cùm soli essent, ac nemo adesset qui dirimeret, alter ab altero ictus exspirauerit: rogabátq; hãc gratiam, vt quoniam cognati eius qui interfectus est alterum ad cædem expeterent, saluti eius consuleret, ne reliqua spe suæ senectutis orbaretur. neq; enim aliud remedium superesse, si nullum apud regem inueniret. nam nihil esse quod illos cõpescere queat, præter maiestatis regiæ reuerentiam. Cúmque rex postulatis eius annuisset, hæc verba subiecit: Tuæ quidem benignitati rex gratias ago, quòd senectutem meam & tantum non orbitatem miseratis: sed quo certior sim de tua clementia, tuum ipsius filium prius in gratiam recipe, & indignationem contra eum depone: alioqui quomodo possem de concessa hac mihi gratia non dubitare, cùm ipse adhuc ob similem iniuriam filio infensus esse pergas? At cuius est prudentiæ, vno cõtra voluntatem amisso, vltro necem alterius addere? Tetigit mox regis animum suspitio, personam à Ioabo esse subornatam: & cognito ex anicula rem ita se habere, accersit Ioabum, dicens eum assecutum quod cupiebat, liceréque vt Abesalomum reducat. Non enim amplius se in eum stomachari, sed totam indignationem præteriisse. At ille adorato rege, & verbis eius libenter acceptis, eueſtigio Gesura properauit, & assumptum secum Abesalomũ Hierosolyma reduxit. Rex verò audiens filium aduentare, misit qui ei denunciaret, ne ad ipsum accederet. nõdum enim ita se affectum, vt reuersum videre statim sustineat. Ille ita vt iussus est deuitato patris conspectu, intra domesticos parietes cum suo familitio se continebat. nec tamen aliquid eius pulchritudini decessit, vel propter mœrorem, vel quòd non ea tractatione vteretur, qua vti regium iuuenem par erat: sed tam forma quàm statura quo suis in maximis deliciis agentes superabat. Tanta autem fuit eius cæsaries, vt intra octauum quemq; mensem ad ducentos siclos, hoc est ad quinq; pondo accresceret. Ad hunc modum priuato cultu per biennium Hierosolymis habitauit: natíque sunt ei filij tres, & vna filia formosissima, quæ Solomonis filio Roboamo postea nupsit, & filium ei nomine Abiam peperit. Deinde misit ad Ioabum rogans vt se penitus in paternam gratiam reducat, & impetret vt sibi liceat patrem inuisere & alloqui. quod quum Ioabus facere cunctaretur, agrum eius vicinum per quosdam è suis incendio vastari iussit. Is quum re cognita ad Abesalomum venisset, expostulanti quo suo merito damnum ab eo accepisset: respondit se hoc stratagemate illum ad se elicere voluisse, quandoquidem mandata de conciliando sibi patre negligeret. quam ob rem, inquit, nunc te præsentem obsecro, vt placatum mihi reddas genitorem,

2. Reg. 14.

quando

quandoquidem moleſtior eſt mihi reditus in patriam quàm exilium fuerat, ſi ille indignatione ſit pertinax. Tum Ioabus his verbis inductus, & vicem eius miſeratus, deprecatus eſt regem pro illo, & tam accurate & feliciter eius cauſam egit, vt flexus ad pietatem confeſtim eum acciri iuberet. Qui cùm ſupplex illi ad genua veniam peccati petens procidiſſet, ſua manu erecto obliuionem omnium anteactorum eſt pollicitus. Porrò Abeſalomus in integram gratiam patris receptus breui magnum equitatum & multos currus ſibi comparauit, & ſatellitium armatorum quinquaginta: & per ſingulos dies mane regiam frequentans, eos qui ius illuc petentes cauſa cadebant, comiter appellabat: dictitánſque malos adeſſe patri conſiliarios, aut etiam ipſum in ferenda ſententia lapſum, popularem auram ita captabat. His artibus conciliatis ſibi populi ſtudiis, certus iam de eius fauore, quarto poſt reconciliationem anno orauit patrem, vt cum bona eius gratia Hebronem ad vota quæ in exilio conceperat perſoluenda abire ſibi liceat: permiſſúque eius profectus, mox vndique plurimos ad ſe acciuit, ita vt cateruatim illò confluerent. Inter cæteros affuit etiam Dauidis conſiliarius Achitophel Gelmonæus, & ducenti Hieroſolymitæ, non quidem conſcij conſpirationis, ſed quaſi ad ſacrificium euocati: nec mora ſtratagemate ſuccedente, rex ab vniuerſis conſalutatur. Cæterum Dauid audita ex inſperato filij tyrannide, impia hominis audacia perculſus, qui immemor condonatæ prioris noxæ, multo ſceleratiora conſilia cepiſſet, primum vſurpandi regni quod patri diuinitus datum ſciret, deinde ipſius genitoris tollendi, decreuit vltra Iordanem in loca tutiora ſe recipere: conuocatíſque amicorum intimis, & collocutus cum eis de inſolentia filij, totum negotium iudici Deo committens, reliquit regiæ cuſtodiam decem pellicibus, & Hieroſolymis exceſſit, cùm alia multitudine magna alacritate proſequente, tum præcipuè ſexcentorum cohorte, quæ etiam regnante Saulo à latere fugitantis nuſquam diſceſſerat. Abiatharum verò & Sadocum pontifices & quicquid Leuitici generis aderat ſimul abire cupientes, arcámque aſportare, bonis rationibus manere perſuaſit, dicens ſine arcæ præſidio diuina ope è periculis ſe ſeruandum: ſimúlque mandauit vt de omnibus quæ inciderent per clancularios nuncios ſe certiorem facerent. fidelem enim operam in talibus negotiis præſtiterunt filij pontificum, Sadochi Achimas & Abiathari Ionathas. Ethæo quoque Gittæus nullis regis monitis adduci potuit vt maneret, quo magis illuſtris fuit eius erga regem fides ac beneuolentia. Aſcendenti autem per cliuum oliueti montis, omnibus circa eum lacrymantibus renunciatum eſt etiam Achitophelem mutatis ſtudiis in partes Abeſalomi conceſſiſſe: quo vix aliud triſtius ei in hac calamitate accidit. quamobrem precatus eſt Deum, vt Abeſalomi animum ab Achitophele alienaret. verebatur enim ne eius conſiliis contra ſe vteretur, viri prudentiſſimi & oculatiſſimi in diſpiciendo quid facto opus eſſet. Quúmq; in verticem montis peruenisſet, reſpiciebat ciuitatem, & cum multis lacrymis non aliter quàm regno eiectus Deum precabatur. ibi offendit virum in amicitia conſtantem, nomine Chuſim. hunc conſpicatus ſciſſo amictu & caput cineribus oppletum, & mutabilitatem rerum deplorantem, ſolatus eſt pro tempore iuſſum æquo animo præſentem ſtatum ferre: ac poſtremo obnixè precatus eſt, vt ſimulato Abeſalomi partium ſtudio, diligenter ſecreta eius perſcrutaretur, & Achitophelis conſiliis ſemper ſe opponeret: ſic enim eum magis partibus profuturum, quàm ſi vnà maneret. atq; ita perſuaſus à Dauide, eo relicto Hieroſolyma ſe contulit: quò paulò pòſt etiam Abeſalomus peruenit. Interim Dauid paulum progreſſus obuiam habuit Sibam Memphibosthi ſeruum, quem ipſe ad curam prædiorum amici filio donatorum miſerat, agentem præ ſe duos aſinos neceſſariis ad victum onuſtos. Iſ obtulit ei vt quicquid vellet ſibi ac ſuis acciperet, ſimúlque rogatus vbinam Memphibosthum reliquiſſet, Hieroſolymis relictum reſpondit. ſperare enim eum rebus turbatis, fore vt ob Sauli meritorum memoriam ipſe ſuffragiis populi rex crearetur. quamobrem indignatus, omnia quæ prius domino eius conceſſerat, Sibæ eſt largitus: dicens hunc digniorem quàm illum vt talibus poſſeſſionibus fruatur. Hac liberalitate Siba gauiſus eſt. Dauidi verò iuxta locum Bachoram ſuperuenit cognatus Sauli nomine Semeis, filius Geræ, ſaxis cum ſimul & conuitiis impetens: cúmque amici eum protegerent,

IX. 2. Reg. 15.

2. Reg. 16.

gerent, magis etiam exasperatus ad conuitia, sanguinarium & multorum malorum causam appellabat, iubens vt impurus ac execrabilis regione excederet: gratiásque agebat Deo, quòd per proprium filium pœnam peccatorum ab illo exigeret, & eorum quæ olim in dominum suum commiserat. Hac tam sæua petulantia concitatis omnibus ad indignationem, Abisæo verò etiam interficere Semeim volente, Dauid eos cohibuit, negans addendam ad præsentia mala noui alicuius motus occasionem. Nihil, inquit, moror hunc rabidum canem, & Deo cedo, qui eum in nos immisit. Mirum verò si hæc ab isto patimur, quando etiam filius pietatis est oblitus. Sed hæc misericordi Deo curæ erunt, cuius fauore tandem inimici nobis succumbent. His dictis continuabat iter, contempto Semei patte alia montis cursim cum conuitiis assectante. Delatus deinde ad Iordanem, suos ex itinere fatigatos ibi recolligebat ac reficiebat. Interim Abesalomo cum Achitophele consiliario Hierosolyma ingresso, concursu populi salutantis ad eos facto, inter cæteros etiam Dauidis amicus ad eos venit, & adorato nouo rege, precatus est illi perpetuum hoc imperium. Rogatus deinde ab eo, quid ita cùm hactenus inter præcipuos ac fidissimos patris amicos esset habitus, nunc deserto illo ad se transiret: cordate respondit, non esse Dei voluntati & populi consensui repugnandum. Hos, inquit, tibi studentes, ego quoque meritò sequor. à Deo enim regnum hoc accepisti. quòd si in tuorum numerum recipere dignatus fueris, quam fidem & beneuolentiam patri tuo me præstitisse nosti, eandem tibi præstabo. Nemo enim præsentem statum iniquè ferre debet, quando non in aliam familiam regnum translatum est, sed in eadem manet, filio succedente. His verbis iuueni omnem suspicionem exemit. Aduocato deinde Achitophele consultabatur quídnam esset agendum. Is suasit vt cum paternis pellicibus congrederetur. Sic enim populum constantius in partibus perseueraturum, sublata reconciliationis spe: & promptè contra patrem militaturum. Nam hactenus non libenter eos inimicos se illi profiteri, veritos ne pax inter patrem & filium coeat. Paruit iuuenis, iussítque famulis, vt in regia tentorium sibi erigerent, inspectante populo, in quod ingressus cum pellicibus patris concubuit. Idq; totum iuxta Nathanis prophetæ vaticinium euenit, quod Dauidi futurum, vt ab vno è filiis oppugnaretur prædixerat.

Abesalomus contra patrem profectus cum exercitu perit.
Cap. IX.

1. *Reg.* 17. HOc Achitophelis consilium executus, iterum postulat quid de belli ratione censeat. Respondit ille, oportere sibi attribui decem millia lectorum militum. Cum his se profectum interfecturum patrem, atque ita partibus suis incolumitatem, & ipsi securum imperium eadem opera Dauide sublato pariturum. Hac sententia delectatus accersit Chusim Dauidis amicorum principẽ: sic enim eum ille vocabat: & exposito Achitophelis consilio, quid ipsi videretur quærebat. At ille intelligens quòd hoc modo Dauid in potestatem redactus facile occidi posset, contrariam sententiam attulit. Scis, inquit, rex virtutem patris & eorum qui illum sequuntur, quòd in multis conflictibus semper victor euasit. Profectò veteranus bellator artibus contra nos vtetur, & intellecto nostrorum aduentu, noctu vallem aliquam cum parte militum insidebit, aut post rupem aliquam delitescet. Deinde nostris exercitum eius inuadentibus paulatim illi pedem referent, expectantes occasionem dum regi propiores facti totis viribus in pugnam redeant. interim ille ex improuiso superueniens, suis animum addet, nostris verò metum ac consternationẽ afferet. Expende igitur meum quoq; cõsilium, sanè melius, & Achitophelis opinionem missam fac. ac potius edicto per totam Hebræorum regionem copias contra patrem collige: quæ vbi in vnum conuenerint, imperium earum tu ipse assume, néve alterius fidei committas. Facile enim illum deuinces si in aperto campo assequaris, quòd ille paucos circa se habeat, tu verò tam multa millia virorum, qui dari sibi occasionem cupiunt declarandi quàm sint tui nominis studiosi. quòd si pater intra mœnia cuiuspiam oppidi se concluserit, machinis ac cuniculis id expugnabimus. In huius sententiam

itum

itum eſt, Abeſalomo autore conſilio Achitophelis prælatam: ſed hoc ipſum Deus effecit, vt Chuſis conſultor magis placeret. qui propere ad pontifices Sadocum & Abiatharum veniens, ſuum & Achitophelis conſilium eis expoſuit: quódque ipſius comprobatum ſit: petiit deinde vt hæc Dauidi per nuncios ſignificarent, adhortarénturque eum, vt ſine mora Iordanem tranſiret: ne fortè filius mutata ſentẽtia perſequatur eum, & priuſquam in tutum ſe recipiat, comprehendat. Pontifices autem iam antè curauerant, vt extra vrbem laterent filij, renunciaturi Dauidi quid in vrbe agatur. ad hos igitur fidam famulam miſerunt, afferentem quid Abeſalomo decretum ſit: mandarúntq; vt quantum poſſent properarent Dauidi hæc indicaturi. qui eueſtigio cum patrum mandatis, vt pios ac fidos miniſtros decebat, nihil ſibi ad ſummam celeritatem reliquum facientes, ad Dauidem properabãt. Vix duo ſtadia promouerant, quum à quibuſdam equitibus conſpecti, apud Abeſalomum deferuntur: qui mox ad capiendum eos miſit. Senſerunt hoc maturè pontificum filij, & diuertentes à via publica in propinquum vicum agri Hieroſolymitani nomine Bocchuram ſe dederunt, ibiq; mulierem quandam rogauerunt vt ſe abſconderet. ea mox demiſſis per funem in puteum, os eius velleribus contexit: rogatáq; à ſuperuenientibus perſecutoribus num eos vidiſſet, conſpectos ſibi non negauit. accepto enim à ſe potu ſtatim abiuiſſe dicebat: & ſi modo alacriter perſequantur, fore vt eos comprehendant. Illi diu fruſtra perſequuti, retro ſunt reuerſi. Mulier verò vbi hoc animaduertit, & non eſſe amplius periculum iuuenibus ne capiantur, per funem rurſum extractos cœptum iter continuare iuſsit. Illi quanta potuerunt feſtinatione ad Dauidem peruenerunt, & omnes Abeſalomi conatus illi renuntiauerunt: qui ſuos confeſtim Iordanem tranſire edicit, quamuis nox eſſet, nihil cunctari paſſus. Porrò Achitophel vbi ſuum alterius conſilio poſthabitum vidit, conſcenſo iumento Gelmonem patriam petiit. Ibi conuocatis omnibus domeſticis, expoſuit eis quæ Abeſalomo cõſuluerat, addens quoniam non perſuaſiſſet, certo ſe breui periturum. Dauidem enim omnino ſuperiorem hoc bello fore, & amiſſum regnum recepturum eſſe. Præſtat igitur, inquit, magno animo, vt virum ingenuũ decet, è vita exire, quàm Dauidi ob filio nauatam cõtra eum operam, excarnificandũ ſe præbere. His dictis in penitiſsimas ædes digreſſus, ſeipſe ſuſpendit. atque ita Achitophelem, ſuopte iudicio tali morti addictum, cognati eius laqueo demptum funerauerũt. Cæterũ Dauid ſuperato vt diximus Iordane, peruenit Caſtrũ, pulcherrimam ac munitiſsimam eius tractus vrbem, Ibi cum ſumma beneuolentia ab omnibus eius regionis optimatibus exceptus eſt, partim præſenti hominis neceſſitate motis, partim reuerentia priſtinæ felicitatis, fuerunt autem hi Berzellæus Galadita, & Siphar Ammanitidis dynaſtes, & Machirus Galaditidis regionis primas. Hi quicquid ad victum pertinebat, largiter regi cum ſuis præbebant, vt nec lecti ſtrati eis deeſſent, nec panis ac vinum, quin & carnium copia ſemper aderat, & quicquid vel ad alimoniam, vel ad laſsitudinis refectionem opus eſſet. Interim Abeſalomus coacto grandi contra patrem exercitu, & traiecto Iordane amne, conſtitit non longe à Caſtro oppido Galaditidis, loco Ioabi præpoſito exercitui cognato eius Amaſa. prognatus enim erat patre Iotharſa, & matre Abigæa. hæc verò & Saruia Ioabi mater, ſorores erant Dauidis. Rex autem recenſitis qui circa ſe erant, comparatóq; numero circiter quatuor millium, decreuit non expectare dum Abeſalomus prior ipſum aggrediatur, ſed creatis tribunis, diuiſoq; in tres partes exercitu, vnam Ioabo imperatori attribuit, alteram fratri eius Abiſæo: tertiam tradidit Ethæo, amico quidem & familiari, ſed è Gitta oriundo. Ipſum autem volentem adeſſe in exercitu amici prohibuerunt, idq; prudentiſsima ratione. Si enim eo præſente vincerentur, nihil ſpei reliquum fore. quòd ſi vna parte exercitus victi, cùm cæteri ad ipſum refugiſſent, reparandarum virium facultatem non defore. alioquin etiam hoſtem ſuſpicaturum, alium exercitum circa regem eſſe. Placuit hoc conſilium: itaque perſuaſus apud Caſtrum manſit. Sed dum amicos ad pugnam dimitteret, obteſtabatur vt memores omnium acceptorum beneficiorum ſtrenuam ac fidelem operam ſibi nauarent: & vt poſt victoriam filio parcerent, ne occiſo illo, aliquid mali in ſeipſum ſtatueret: atq; ita precatus illis victoriam, exercitum

X

2. *Reg.* 18

citum emisit. Cæterum cùm Ioabus ex aduerso hostium aciem suam explicuisset in planicie syluam à tergo habente, Abesalomus quoque suos contrà eduxit: & congressi, acritérque pugnantes multa vtrinque præclara facinora edebãt: his dummodo Dauid regnũ recipiat, quiduis periculi magno animo cõtemnẽtibus: illis contrà ne Abesalomus & hoc priuetur, & patri insuper audaciæ pœnas det, nihil nõ vel facere vel pati paratis. Iidem cùm numero longe præstarent, ignominiosum ducebant tanto paucioribus Ioabi militibus succumbere: contrà regij vt tot millia profligarent omni ope connixi, tandem vt erat dignum veteranis & rei militaris peritissimis hostem terga vertere coegerunt. fugiẽtes deinde per saltus & abrupta insequendo, alios captiuabant, alios trucidabant, ita vt multo plures in fuga caderent quàm in prælio. Interfecta sunt enim ea die fermè viginti millia. Plurimi autem in Abesalomum ferebantur, insignem tam pulchritudine quàm statura corporis. Is veritus ne viuus caperetur, conscensa mula regia effuso cursu fugiebat. Cúmq; per agitationem ventilaretur capillitium, asperæ arboris prominenti ramõ inopinate implicitũ iuuenem suspendit. Iumentum enim vehementi impetu ferebatur, non aliter quàm sessorem gerens. at ille sublimis in ramo retinebatur, ne hostem effugeret. Quod animaduersum quidam è militibus Dauidis indicauit Ioabo: eóque quinquaginta siclos promittente si illum confoderet, respondit, Nec si duo millia daturus esses, facerem hoc domini mei filio, maxime cùm omnibus nobis audientibus parci iuueni sit precatus. At ille iussit vt indicaret vbínam pendentem viderit, móxque defixo in cor telo eum interemit. Armigeri verò Ioabi circumsistentes ab arbore eum detraxerunt, & proiectum in hiatum profundum ac obscurum congestis saxis obruerunt, ita vt tumuli forma extaret. Deinde quum receptui cecinisset Ioabus, suos à persequendo cohibuit, parcendum ciuili sanguini ratus. Porrò Abesalomus erexerat sibi in valle regis columnam marmoream cum inscriptione, duobus stadiis à Hierosolymis dissitam, quam voluit vocari Manum Abesalomi, dicens quòd etiam si liberos eius perire contingat, in hac tamen nomen ipsius esset mansurum. Habuit enim tres mares, & vnam filiam Thamaram, quemadmodum iam antè diximus: quæ Dauidis nepoti Roboamo nupta, Abiam eius successorem peperit: sicut pòst loco suo copiosius dicetur.

Quomodo Dauid regno restitutus feliciter vixit. *Cap.* X.

DEFVNCTO Abesalomo populus eius domum quisque suam dilapsus est. Achimas verò Sadoci pontificis filius adito Ioabo, rogauit vt sibi permitteret ad Dauidem ire, nunciaturo læta omnia, quódque diuina ope ac prouidentia victoriam sit consequutus. Negauit hoc imperator, dicens non conuenire vt antehac afferre læta solitus, nunc de morte filij regem certiorem faceret: iussitq; eum ibi manere. sed vocato Chusi illi mandauit, vt omnia quæ sciret ad regem perferret. Achima verò denuo rogante, vt ipse mitteretur, victoriam tantum nunciaturus, non etiam Abesalomi mortem, passus est eum hoc facere. Is viam compendiosam ingressus soli sibi notam, Chusi anteuertit. Sedente autem rege in porta, & expectante aliquem de prælio nuncium, speculatorum vnus conspecto Achima currente, necdum valens eum agnoscere, ait ad regem, videre se quempiam accurrentem. Cúmque rex bonum esse nuncium ominaretur: paulo pòst sequi illum alterum quendam indicauit. Respondente rege, hunc quoque bonum fore nuncium, speculator iam propiorem Achimam noscitans, Sadoci pontificis filium ait curriculo aduentare. Tum Dauid, profecto hunc bonum & optatum nuncium afferre de prælio. Vix hæc verba finierat, dum Achimas regem adoratum salutat: & scitante de pugna, lætam victoriã annunciat. rogatus deinde quid filio factum sit, ait se versis in fugam hostibus confestim iter arripuisse; audisse tamen clamorem militum Abesalomum persequentium: nec præterea quicquam comperti habere, quòd iubente Ioabo properè discedendum fuerit, vt victoriam renuntiaret. iámq; & Chusis aderat regem adorans, & victoriam annuncians. qui similiter de filio rogatus: Inimicis,

micis, inquit, tuis eueniat idem quod Abesalomo. Hæc verba in causa fuerunt, vt nullam ex ea victoria voluptatem nec rex perciperet, nec milites. Ipse enim conscensa editissima vrbis parte deflebat filium, plangés pectus, & capillitium lacerans, & modis omnibus sese afflictans, ac vociferans: Fili mi, vtinam mihi tecum mortem oppetere cõtingeret. Cùm enim esset natura suorum amantissimus, præ ceteris hunc maiore affectione prosequebatur. Exercitum autem & Ioabum, audito quòd rex filium ita lugeat, puduit triumphabundos in oppidum ingredi, sed demisso capite lacrymantes, non aliter quàm clade accepta veniebant. Cæterũ cùm rex operto capite gemere desiderio filij perseueraret, Ioabus consolandi causa ad eum ingressus: Quid facis, inquit, ô rex, an nescis quòd hoc facto tibi ipse calumniam struis, quasi amicos pro tua salute periculis se exponentes, atque adeò teipsum & familiam tuam oderis: ames verò tibi infestissimos, & iustissima pœna absumptos desiderare non desinas? Nam si Abesalomus vicisset, & regnum suum constabilisset, nihil ex nobis omnibus reliquum fecisset, sed à te ac tuis liberis initio facto, ad vnum miserabilem in modum perdidisset, non deflentibus nos inimicis, sed gaudentibus, & grauiter punientibus eos qui nostram vicem miserarentur. Te verò non pudet hæc facere propter hominem inimicissimum, qui quum esset tuus filius, tantopere in te fuit impius? Desine igitur ab iniusto luctu, & da te in conspectum tuorum militum, & gratias illis age quòd sua virtute hanc victoriam nobis pepercerunt: alioqui si quà cœpisti pergas, hodie regnum ac exercitum alteri tradam, efficiamq; vt jam grauius ac verius quàm antè lugeas. Talibus verbis Ioabus regi mœstitiam excussit, eúmq; ad curam reipublicæ adduxit. Sumpto enim habitu alio, quo gratior esset militi eius conspectus, pro foribus portæ consedit, ita vt hoc audito vniuersus populus ad salutandum eum concurreret. Dum hæc ita geruntur, qui ex Abesalomi exercitu cladi superfuerunt, domum reuersi nuncios oppidatim dimiserunt, admonentes quantum beneficiorum à Dauide accepissent, & quomodo post multa ac magna bella in libertatem ab eo vindicati fuissent: & quàm inique hoc cæcto alteri regnum commisissent. Itaque debere eos, extincto quem elegerant, Dauidem rogare, vt omissa ira in gratiam populum suum recipiat, & quemadmodum antea curam reipublicæ suscipiat. De hac re crebri nuncij veniebant ad regem: isq; mox Sadoco & Abiatharo pontificibus per literas mandauit, vt principes tribus Iudæ compellent, turpe illis esse, alias tribus ante eos in regnum Dauidem reponere, maxime cùm is tribulis sit ac consanguineus. pari modo Amasam imperatorem eos alloqui iussit, qui fieret quòd cùm esset ipsius ex sorore nepos, exercitui nõ persuaderet, vt Dauidi regnum in manus reddat. Sperandam autem illi non solum veniam, quæ iam contigisset, verum etiam vniuersarum copiarum præfecturam, quam Abesalomus ei concesserat. Pontifices verò tum principes dictæ tribus sunt alloquuti, tum Amasam ostenta regis pollicitatione in partes ipsius traduxerunt. Ac primum contribules Dauidis incunctanter per legatos eum in regnum reuocant: quorum exemplo simul & Amasæ autoritate moti cæteri Israelitæ & ipsi idem faciunt, atque hæ legationes ad eum Hierosolymis excipiendum confluebant. Sed singulare Iudæ tribus officium extitit, quæ vsque Iordanem amnem illi occurrit. eodem præsto fuit Semeis filius Geræ, sequentibus mille viris è tribu Beniamitica: necnon Siba libertus Saüli comitatus quindecim filiis & seruis viginti. Hi vnà cum tribu Iudæ ponte ripas fluminis iunxerunt, vt rex cum suis absque negocio transire posset. Vt verò ad Iordanem peruenit, salutatus est à tribu Iudæ: & Semeis in pontem progressus, accidénsque ad regis pedes, rogabat veniam commissorum, vtq; infensus sibi esse desineret, néve recepta potestate in se primum animaduerteret: reputarétque id quoque, quòd erroris pœnitentia ductus, primus ipse reuerenti occurrisset. In hunc modum supplicanti ac misericordiam imploranti Abisæus Ioabi frater: Satin hoc, inquit, putas ad effugiendum supplicium, quod maledico in regem diuinitus electum ore es commeritus? Tum rex ad eum versus: Desinite Saruiæ filij, néve nouas turbas ac seditiones excitate. Sic enim vos existimare volo, hanc esse mihi aditialem regni diem, quamobrem iuro me omnibus omnem pœnam remittere, qui quocunque modo in ma-

testatem meam peccauerunt, neq; in quenquam ea de causa animaduersurum esse. tu quoque Semei bono animo esto, nihil de supplicio sollicitus. At ille adorato rege, cœpit eum præcedere. Post hæc Memphibosthus Sauli nepos ei venit obuiam, sordidatus & promisso ac neglecto capillitio. ex quo enim rex profugerat, neque comam totondit, neque vestem purgauit, calamitatem eius non secus quàm propriam ferens: ad hæc à suo procuratore apud regem falso delatus fuerat. Is post salutatum & adoratum regem interrogatus ab eo, qua de causa non simul exisset, socius fugæ futurus: respondit Sibam esse in culpa. Hunc iussum parare ad profectionem necessaria, verba sua non aliter quàm alicuius mancipij contempsisse. alioquin, inquit, si pedibus integris fuissem, & ad profectionem his vti potuissem, nunquam abs te relinqui passus fuissem. Nec contentus meam erga te domine pietatem impedisse, insuper malicioſe ac mendaciter me detulit. Sed bene noui quòd tua prudentia tales calumnias non admittat: quum sis iustus, & Deum ac veritatem cui tantopere studes diligas. Cùm enim in grauissimis periculis aui mei temporibus versatus sis, liceretq; tibi de tota familia nostra eo nomine pœnas sumere, quæ tua bonitas est ac modestia, omnes acceptas iniurias obliuioni tradidisti, recenti etiam tum earum memoria summam potestatem assecutus. præterea in amicorum ordinem allectum, & mensæ tuæ quotidianum conuiuam adhibitum, nihilo deteriore conditione quàm vnum quemuis è maximè necessariis apud te esse voluisti. his auditis neque Memphibosthum punire libuit, neque an Siba calumniator fuerit cognoscere. sed præfatus cuncta se eius bona Sibæ largitum, veniam tamen illi & dimidiæ partis restitutionem promisit. Tum Memphibosthus: Habeat sibi totum Siba, mihi satis est te in tuum regnum restitutum esse. Berzellæum deinde Galaditam virum magnum ac bonum, cuius benignitate belli tempore adiutus fuerat, deducentem se Iordanem vsque, rex rogauit vt simul Hierosolyma proficisceretur: pollicitus eum parentis loco se habiturum, nihilq; illi defore quo extremæ eius ætati refouendæ sit opus. at ille excusauit, rem domesticam conuictui regio præferens: dicens se iam octuagenarium non posse regiæ voluptatibus perfrui, iam de absoluendo extremo vitæ actu & sepultura sollicitum: roganſq; vt sibi cum bona regis gratia liceat suo more domi viuere: quandoquidem iam per ætatem non amplius vllam è potu, aut cibo voluptatem capiat, & aures obturatas habeat ad sonos tibiarum cæterorumq; instrumentorum, quibus aulici regij se oblectare solent. Quo ita instanter rogante: Te, inquit, dimitto: hunc verò Achimanum filium mecum abire sinito. Omnium enim bonorum meorum particeps erit. Tum Berzellæus relicto filio, & adorato rege, omniáque fausta illi precatus, domum est reuersus. Dauid autem Galgala peruenit, iam dimidium totius populi circa se habens, & Iudę tribum integram. Eò venerunt ad illum primores eius regionis, sequente magna hominum multitudine: incusabántque Iudæ tribum, quòd insciis cæteris ad regem se contulisset, cui omnes simul vnanimiter occurrere debuerint. Principes verò tribus Iudæ rogabant vt æquo animo ferrent quòd præuenti essent. Exhibitum enim hoc officium propter cognationem, qua deinctum sibi feruentioribus studiis prosequerentur. neque enim se hac de causa vlla munera accepisse, vt meritò ægrè ferre debeant, seruis se ad illum peruenisse. Non tulerunt hoc dictum cæterarum tribuum principes: Demiramur, inquiunt, fratres, quòd regem vobis propriè cognatum vindicatis, ac si non omnium nostrum cognatus sit habendus, quem omnibus nobis ex æquo Deus præesse voluit. ergo cùm totus populus vndecim partes habeat, vos vnicam, tantóque potiores simus, præter æquum feciſtis, quòd nobis nescientibus ad regem veniſtis. In hac principum altercatione exortus est vir quidam malus ac seditiosus, Sabæus filius Bochoriæ, tribus Beniamitidis: qui sublata voce in medio multitudinis exclamauit: Non est nobis pars apud Dauidem, nec hæreditas apud Iessæi filium: Simúlque cornicine iusso canere bellicum, omnes relicto Dauide illum sunt secuti, sola Iudæ tribu circa eum manente, à qua mox in regiam Hierosolymorum est deductus. Vbi concubinis cum quibus filius Absalomus congressus fuerat, in alias ædes traductis omnia benignè vt antè administrari iussit,

2. Reg. 20

ipse

ipſe verò poſthac non amplius eis eſt vſus. Amaſam deinde exercitui præpoſuit, dignitate in hunc collata, quæ prius Ioabi fuerat: iuſsitq; vt collectis quantis poſſet è tribu Iudæ copiis poſt triduum ad ſe veniret, vt eum tradito exercitu cum imperio contra Bochoriæ filium mitteret. Quo ad colligendum militem profecto, quum in ea re occupatior maturè non rediret: tertia die rex Ioabo dixit, non eſſe in rem publicam dilationem Sabæo concedi: ne fortè inſtructior factus plus damni det, plúſque exhibeat negocij, quàm modo Abeſalomus exhibuiſſet. Non eſt, inquit, vlterius expectandum, ſed cum his quæ nunc ad manum ſunt copiis, & ſexcentorum cohorte, cum Abiſæo fratre hoſtem perſequere: & vbicunque illum adeptus fueris, da operam vt prælio decernatur: & caue ne occupatis munitis vrbibus multorum nobis certaminum & laborum materiam præbeat. Ioabus nihil cunctatus paruit, & aſſumpto fratre ac cohorte, reliquiſque qui tum Hieroſolymis aderant militibus, contra Sabæum raptim exercitum ducit. Cúmque Gabaonem, qui vicus quadraginta ſtadiis à Hieroſolymis abeſt, peruenisſet, obuiam ei factus eſt Amaſa magnum exercitum adducens. Ibi Ioabus thorace munitus, accintúſque gladio, accedente ad complectendum Amaſa, de induſtria gladium ſibi è vagina elabi paſſus eſt: eóque mox à terra ſublato, & altera manu barba Amaſæ ceu deoſculandi prehenſa, improuiſo ictu ventrem ei perfodit, hominémquem confecit: facinus ſanè impium, quòd bonum & cognatum iuuenẽ immerentem propter æmulationem ſummæ præfecturæ & regiæ gratiæ ſuſtulit. Hac enim de cauſa iam ante Abneri quoque cædem perpetrauerat. Sed illud facinus propter honeſtum prætextum fraternæ vltionis dignius venia videbatur: in Amaſæ verò cæde nihil tale habuit quod prætenderet. Cæſo autem imperatore pergebat ad Sabæum debellandum, vno relicto apud cadauer. hunc iuſſit proclamare ad exercitum, Amaſam iure cæſum meritas pœnas dediſſe: qui verò partes regis fouerent, Ioabum & fratrem Abiſæum eius duces ſequi debere. Iacente verò in via corpore, & tota multitudine ad id confluente, & vt fieri ſolet cum admiratione circumſtante, cuſtos tranſlatum illud in villam quãdam longe à via remotam depoſuit, & veſte contexit: quo facto omnes Ioabum ſunt ſecuti. Is quum per totam Iſraeliticam regionem Sabæum eſſet perſecutus, indicio cuiuſdam cognouit eum eſſe in munita quadam vrbe, nomine Abelmachea. qua obſeſſa & circumuallata, iubet militem muros eius ſuffodere & euertere: valde enim iraſcebatur quòd portas ei clauſiſſent. Mulier autem quædam honeſta & prudens, videns patriam extremo periculo, conſenſis mœnibus Ioabum per milites ad colloquium euocat. qui poſtquam proceſsit: Deus, inquit, reges & imperatores creat, vt

deletis Hebræorum hoſtibus in pace Iſraelitas contineant: tu verò nulla in re læſus, primariam Iſraelitarum vrbem expugnatum veniſti. Tum ille abominatus eius verba, & meliorem ſibi mentem precatus, negauit ſe vel vnum è plebe occiſum cupere, tantum abeſſe vt vrbem tam egregiam exciſam velit: & ſi ad ſupplicium dedatur Sabæus Bochoriæ filius, regi rebellis, omiſſa oppugnatione confeſtim ſe deinde exercitum abducturum. His auditis mulier Ioabum rogat vt pauliſper ſuſtineat, pollicita illi caput hoſtis ſtatim è mœnibus deiiciendum: móxque ad ciues reuerſa: Vultis, inquit, mali malle perire cum liberis ac coniugibus propter hominem malum & ignotum, eúmque pro Dauide, cuius tanta in vos extant beneficia, regnare, & vnam hanc vrbem tam valido exercitui reſiſtere? Quibus rebus perſuaſi, præciſo capite Sabæi, ad milites Ioabi hoc deiiciunt: confeſtimque ſigno receptui dato dux obſidionem ſoluit: & Hieroſolyma reuerſus denuo vniuerſis copiis imperator præficitur. Banaias quoque ſatellitibus & ſexcentorum cohorti à rege præponitur. Adoramus quæſtor tributis

tis recipiendis constituitur. Sabathes & Achilaus Commentariensium fiunt principes. Susa scribis præpositus, pontificatus quoque Sadoco & Abiatharo mansit.

XII Post hæc fame regionem premente, rex supplex à Deo petiit, vt populum miseratus causam atque remedium tanti mali ostendere dignaretur. Responsum est per prophetas, postulare Deum vt Gabaonitæ vindicentur, quos Saulus rex deceptos præter ius & fas interfecerat, & iusiurandum quod illis olim Iesus imperator & senatus iurauerat, violauerat. Quamobrem si Gabaonitis pro cæsis ciuibus pœnas quas ipsi voluerint exigere permittat rex, fore vt placatus Deus populum è præsenti calamitate eximat, quod posteaquam ex prophetarum relatione compertum est, accitis Gabaonitis percontatus est quid à se peterent: qui cùm septem è Sauli progenie deposcerent ad supplicium, rex perquisitos eis tradidit, Memphibostho tamen Ionathæ filio parcens. his acceptis Gabaonitæ, vt libitum est in eos animaduerterunt: confestímque pluente Deo terra posito squalore ad pristinam felicitatem rediit, populúsque copia rerum vt antè fruebatur. Aliquanto pòst rex bello Palæstinos adortus, & prælio cum eis congressus, dum victos auidius persequitur, vltra cæteros solus est longius prouectus. hunc iam lassulum conspicit Acmon filius Araphi, vnus è gigantum sobole, indutus loricam circulis consertam, & lanceam gerens trecentos siclos pendentem, accinctúsque gladio: & conuersus è fuga haud dubiè confeciſſet regem, ni Abisæus Ioabi frater repentè superueniens eum protexisset iam prostratum, & hostem trucidasset. quo regis periculo grauiter commotus est exercitus, & duces iureiurando eum deuinxerunt, ne in posterum cum aliis interesset prælio, ne si propter fortitudinem & audaciam humanam aliquid ei contingeret, populus ea felicitate quam ex ipsius administratione percipiebat orbaretur. Cúmque post hanc pugnam Palæstini ad Gazam vrbem conuenissent, rex quamprimum hoc cognouit, exercitum contra eos confestim ire iussit. in hac expeditione egregiam laudem ob præclara facinora edita meruit Sobacchis Chettæus, vnus è fortissimis Dauidis militibus. complures enim qui se de gigantum genere iactabant, & viribus eximiis insolescebant, orco tradidit, præcipuus autor victoriæ quam tunc Hebræus de hoste reportauit. Redintegrantibúsque bellum Palæstinis, & nouo exercitu in eos missо à rege, optimè se gessit Nephanus cognatus ipsius. singulari enim certamine cum fortissimo Palæstinorum congressus, occiso illo effecit vt reliqui terga verterent: multíque hostium in ea pugna sunt desiderati. Nec ita multo pòst rursum castramentati sunt ad quoddam oppidum non procul Hebræorum finibus: fuítque in eo exercitu vir statura cubitorum sex: cui seni digiti erant in manibus ac pedibus. Huic ex regis exercitu Ionathas Samæ filius solus se opposuit, stratóque aduersario maximum momentum ad victoriam attulit, & ipse fortissimi viri laudem retulit. nam & hic barbarus oriundum se à gigantibus iactabat. Hoc prælium cum gente fuit vltimum, non ausa postea se contra Israelitas mouere. Cæterum Dauid perfunctus iam bellis ac periculis, & in altissima pace degens, vario genere carminum odas & hymnos in honorem Dei composuit, partim trimetro versu, partim pentametro: instrumentísque musicis comparatis docuit Leuitas ad pulsum eorum laudes Dei decantare, tam sabbatis diebus, quàm in cæteris festiuitatibus. species autem instrumentorum hæc fuere: cinnyra decem chordis intenditur, & plectro pulsatur: nabla duodecim sonos continet, sed digitis carpitur: cúmque his aderant & cymbala ærea, bene magna atque lata: quod quo sanè de prædictorum instrumentorum natura, ne prorsus ignorentur, dixisse sufficit. Porrò rex fortissimos viros circa se habuit, sed maxime insignes præclaris facinoribus. XXXVIII. quorum quinque tantum virtutem commemorabo, facili ex his de reliquis coniectura. tales enim erant hi qui possent vel regiones subigere, vel magnas gentes debellare. Primus Issæmus filius Achemæi, qui non semel in aciem hostium irruens non prius à cæde abstitit, quàm nongentos occiderunt. Post hunc Eleazarus filius Dodeiæ, qui fuit cum rege in Arasamo. hic in quodam prælio Israelitis multitudine hostium territis & in fugam versis, solus locum suum non deseruit:

& con

2.Reg.21

2.Reg.22

2.Reg.23

& congreſſus cum hoſtibus multos interfecit, adeò vt cruore gladius eius ad dexteram adglutinaretur: quo viſo reuerſi in prælium Iſraelitæ cedentem iam hoſtem vrgendo admirandam ac celebratam victoriam retulerunt, Eleazaro ſternente, vulgo verò militum proſtrato ſpoliante. Tertius erat Ili filius Sebas. hic quoque cùm bello Palæſtino in loco qui Maxilla dicitur, acies ex aduerſo conſtitiſſent, Hebræique rurſum territi loco cederent, ſolus in aciei vicem hoſti ſe oppoſuit: & non paucis letho datis, reliquos impreſſionem eius non ſuſtinentes, & in fugam effuſos inſectatus eſt. Hæc fuerunt facinora quæ hi tres in præliis ediderunt. Eo verò tempore, quo rege Hieroſolymis agente Palæſtinorum exercitus vſque ad vrbem acceſſit, & dum ille conſulturus Deum de bello, arcem aſcendit, in ea valle caſtra metatus eſt, quæ xx. ſtadiorum ſpacio vſque Bethlema pertinet: dicente ad amicos: O quàm bonam aquam habemus in patria mea, maxime in ciſterna portæ vicina: ô ſi quis eam mihi afferret, id certe mallem quàm multum argenti accipere: tres iſti his auditis eueſtigio excurrerunt, & cùm per media hoſtium caſtra Bethlema peruenìſſent, hauſta aqua per eandem viam ad regem ſunt reuerſi, attonitis audacia tanta barbaris, nec auſis paucitatem eorum cõtemnere. eam aquam rex bibere noluit, dicens periculo ſanguinis emptam, & ob hoc ſibi non conuenire: ſed Deo inde libauit, gratias agens pro virorum incolumitate. Poſt hos erat Ioabi frater Abiſæus, qui vna die D c. hoſtes interemit. Quintus Banaias, genere ſacerdos, hic prouocatus à duobus fratribus virtute inter Moabitas illuſtribus, vtrumque confecit. Rurſum ex prouocatione cum miræ ſtaturæ Ægyptio certans, inermis cum armato, haſta ex ipſius manibus extorta hominẽ confodit: quo inſignior fuit victoria, quòd adhuc viuenti ademptis armis, prius eum ſpoliauit, mox propriis armis occidit. Eſt & aliud eius facinus, quod iam dictis, quantum ad animoſitatem vel præferri poteſt, vel certe conferri. Quum enim ningeret, leo in quendam puteum illapſus eſt: cuius os quòd anguſtum eſſet, videbat breui fore vt id niuibus oppleretur: atque ita deſperato exitu, & ſalute rugire occœpit. Banaias autem fortè fortuna iter faciens, accurrit ad rugitum beſtiæ: & cùm deſcendiſſet in puteum, repugnantem ictu baculi quem gerebat exanimauit. nec deteriores virtute fuerunt reliqui triginta tres. Cæterum Dauid volens cognoſcere quantus millium numerus recenſeri poſſet in populo, oblitus præceptorum Moyſis, qui prædixerat quoties cenſeretur populus in ſingula eius capita pendendum Deo ſemiſiclum, iuſſit Ioabum imperatorem vt iret ad cenſum peragendum. quo excuſante nihil opus eſſe, nihil motus coegit ſine mora ad imperata exequenda proficiſci. Ioabus autem aſſumptis ad hoc negocium principibus tribuum & ſcribis, obita tota Iſraelitarum regione, & cognito quanta eſſet populi multitudo, poſt nouem menſes & viginti dies Hieroſolyma reuerſus ad regem numerum ei populi reddidit, abſque tribu Beniamitica: quam nondum ad cenſum vocauerat, ſicut nec Leuiticã. Rex enim interim pœnituit, agnoſcens in Deum ſe peccaſſe. Erat autem reliquorum Iſraelitarum numerus nongenta milia, duntaxat eorum qui ad militiam eſſent idonei. In Iudæ verò tribu quadringenta milia cenſebantur. Prophetis deinde referentibus ad Dauidem quòd Deum offendiſſet, ſupplex orare cœpit, vt propitius redditus facti huius daret veniam. Qui exoratus Gadum prophetam ad eum miſit, tres optiones offerentem, vt ex his quam mallet eligeret, aut famem per ſeptennium duraturam, aut bellum per tres mẽſes iniquo Marte cum hoſte gerendum, aut peſtilentiam per triduum inter Hebræos ſæuituram. Illo verò hærente ac turbato propter difficilem inter hæc mala electionem, & propheta vrgẽte ad celerem reſponſionem, vt Deo renunciare poſſet: rex cogitans quòd ſi famem peteret, ſui magis quàm aliorum rationem habuiſſe videri poſſet: quandoquidem ipſi nihil periculi eſſet multum frumenti in horreis habenti, illis non item: quòd ſi per tres menſes ab hoſte vinci elegiſſet, ſic quoque ſibi conſuluiſſe, qui arces & fortiſſimam circa ſe cohortem haberet: optauit malum regnantibus æquè ac regnatis commune, in quo omnibus par metus imminet: præfatus melius eſſe incidere in manus Dei, quàm in manus hoſtium. Hæc ita vt audiuit propheta Deo renunciante, peſtilentia in Hebræos ingruit, ita vt variis modis abſumerentur, nec facile eſſet morbum cognoſcere. Mors enim vna erat, ſed plurimis & incompertis cauſis homines

XIII. 2. *Reg.* 24.

rapiebat. alius enim post alium efferebatur, & clanculum obrepens malum celeriter exitium afferebat. quidam enim repentè cum vehementi dolore, & amaro cruciatu animam exhalabant. alij paulo lentiore vexati malo ne curationem quidem ferre poterant, sed inter officia medicorum expirabant. alij subitò tenebris ob oculos obortis, ceu præfocati exanimabantur. nonnulli interim dum aliquem domesticorum funerant, sepultura nondum absoluta commoriebantur. quo factum est vt à matutina hora vsque ad prandium hac peste septuaginta milia hominum sint absumpta. iámque genius à Deo missus Hierosolyma petebat, eam quoque vrbem simili malo afflicturus. Tum rex saccum indutus & humi prostratus, supplex orabat Deum vt pestem sedaret, & iam mortuis contentus de cætero quiesceret. inter has preces sublatis oculis, cernens genium per aerem stricto gladio Hierosolyma petẽtem, exclamat ad Deum: se esse pastorem pœna dignum, cæterum greges nihil commeruisse. Effunderet iram in se ac suam familiam, & innocenti populo parceret. Deus autem admissa supplicatione pestem repulit: missóq; ad eum Gado propheta, mãdauit vt confestim ascenderet in aream Oronnæ Iebusæi, & extructo altari, inibi sacrificaret: qui mandatum hoc non neglexit, sed mox ad destinatum locum se contulit. Oronna verò circa triturã frugum occupatus, vt regem vnà cum omnibus filiis peraccedentem vidit, occurrens adorauit eum. Erat autem genere quidem Iebusæus, sed inter præcipuos amicos Dauidis: quæ causa fuit vt capta vrbe nihil illi molestum acciderit, quemadmodum superius diximus. Hoc percontante, quamobrem herus ad seruum accederet, ait se velle aream eius emere, vt in ea domino altare construeret, & sacra faceret. at ille & aream & aratra & boues & holocautomata gratis largiri se dixit, precariq; vt Deus libens ac propitius hoc sacrificium admittat. Rex verò gratam sibi eius simplicitatem ac magnanimitatẽ professus, voluit vt precium acciperet. Iniquum enim esse de gratuitis offerre sacrificium. Oronna verò dicente facturum se quicquid rex vellet, aream hanc de eo quinquaginta siclis emit: extructóque ibi altari, sacrificia & holocautomata super eo perfecit, & hostias pacificas obtulit. quo festo Deus placatus, propitius, vt antè, est redditus. Erat autem is locus in quem olim Abrahamus filium vt holocautoma faceret adduxerat, & cùm iamiam iugulandus esset puer, aries repentè astans altari apparuerat: qui pueri vice fuerat mactatus, vt iam antè scripsimus. Dauid autẽ cùm animaduertisset se exauditum, & gratum fuisse sacrificium, decreuit totum illum locum altare vniuersi populi appellare, & Deo templum ibi exædificari: quam eius vocem Deus in futurum ratam esse voluit. mox enim propheta ad eum misso, illic templum extruendum prædixit à filio, quem regni successorem esset relicturus.

XIIII. Post hanc propheriam iussit rex numerari inquilinos, & inuenta sunt eorum centum octoginta milia. ex his constituit lapicidarum octoginta milia: reliquos ad conuehendos lapides deputauit, ex quibus tria milia & quingentos operariis præfecit. magnam quoque vim ferri ac æris ad horum operum vsum congessit: materiémque cedrinam multam & prægrandem, Tyriis & Sidoniis hanc suppeditantibus, à quibus hũius copiam impetrauerat. dicebátque suis amicis, hæc ideo se apparare, vt filio successuro materiam ad ædificandum relinqueret, & non tum demum eam comportare necesse habeat, adhuc per ætatem rudis talium negotiorum, sed omnibus in promptu sitis facile opus persoluat.

Dauid se viuente Solomonem filium suum regnum auspicari voluit. Cap. XI.

ACCITO deinde Solomoni filio mandauit, vt quãprimum regnum adeptus esset, templum Deo construeret, dicens se id voluisse quidem, sed oraculo prohibitum, quòd propter crebra bella cruentus haberetur: prædictúmque sibi id ædificium à fatis destinatum filiorum natu minimo, qui Solomon esset appellandus: quem non aliter quàm filium patri, ipsi Deo curæ futurum: atq; etiam totam Hebræorum regionem hoc principe felicem fore, & inter cætera bona id quod omnium est potissimum, pacem habituram, vtpote alienam non tantum ab externis bellis, verumetiam ab intestinis seditionibus. Ergo, inquit, quandoquidem à Deo designatus

es rex

es rex, antequam natus, da operam vt alioquin etiam dignus sis eius prouidentia, pietatem colens & iustitiam atque fortitudinem, & præcepta eius legésque per Moysem traditas obseruans, & ab aliis eas violari non permittens: & insuper templum quod te regnante strui sibi voluit, cura vt sicut debes ei reddas, nihil deterritus operis magnitudine. omnia enim ante obitum parata tibi relinquam. Scito sanè auri quidem collecta decem milia, argenti verò talentorum centum milia: æris item ac ferri tantum congessi, quantum vix numero comprehendi possit: & adhæc lapidum ac lignorum materiam copiosissimam. Habes præterea multa milia fabrorum lignariorum & cæmentariorum: & si quid his defuerit, tu supplebis. Quapropter hoc opere absoluto carus eris Deo, eúmque perpetuum protectorem habebis. Post hæc adhortatus est principes populi, vt in ea structura filium adiutarent, & securi de omnibus aduersantibus, cultui tantum diuino vacarent, percepturos enim pro hoc pacem & bonum ac legitimum reipublicæ statum, quæ præmia piis ac iustis Deus solet reddere. Postquam autem absolutum fuerit templum, iussit arcam in eo reponi, cæterámque sacram supellectilem, cuius receptaculo iam pridem templum debuerat extrui, nisi patres mandatum Dei neglexissent, qui præceperat vt quamprimum hostilem terram occupassent, templum illi exædificarent. Hæ fuerunt Dauidis adhortationes, tam ad filium, quàm ad principes. Prægrauante autem iam senio, & corpore per ætatem frigescente, alsioſus factus est, vt ne iniectis quidem multis stragulis calefieret: cúmque ex communi medicorum consilio decretum esset, vt lectissima è formosis totius regionis virginibus cum rege cubaret: hoc enim fore contra frigus remedium, fouente eum puella: inuenta est in vrbe vna fœmina omnium eius ætatis pulcherrima, Abisace nomine, quæ cum rege cubitans, nihil aliud quàm recalfaciebat eum: iam enim præ senio ad venereas res elanguerat. sed de hac virgine paulo pòst incidet mẽtio. Cæterũ quartus filius Dauidis iuuenis pulcher & magnus, ex vxore Ægistha ei natus, nomine Adonias, Abesalomo quod ad ambitionẽ attinet similis, de occupando regno cogitare cœpit, & cum amicis egit vt sibi principatum deferrent: parauítque sibi currus multos & equos, & quinquaginta viros stipatores: id quod pater vidẽs, nec obiurgauit eum, nec compescuit, ac ne scitatus quidem est, quid sibi vellet talis apparatus. Adiutores autem habebat Adonias Ioabum imperatorem & pontificem Abiatharum. Soli autem conatibus eius resistebant, pontifex Sadocus & propheta Nathan, & Banaias præfectus satellitum, & Semeis Dauidis amicus, & manus fortissimorum. Porrò Adonias paratis in suburbano epulis, ad fontem qui est in hortis regiis, & inuitatis illuc omnibus fratribus excepto Solomone, assumpsit secum & imperatorem Ioabum & Abiatharum & principes tribus Iudæ. Eos verò qui pontificis & Nathanis prophetæ & Banaiæ satellitum præfecti partium erant, ad hoc conuiuium non vocauit. Hoc Solomonis matri Bethsabæ propheta Nathan indicauit, Adoniam regnare insciente Dauide: suasítque vt tam propriæ saluti, quàm filij regno consuleret: ingressáque ad Dauidem sola diceret ei, quòd ipse quidem iurasset post se regnaturum Solomonem, & interim Adonias regnum occupasset. Hęc loquenti cum rege se quoque superuenturum propheta pollicitus est, & verbis eius testem futurum. Paruit Bethsabe, & regem adiit. Quo adorato impetratáque dicendi copia, omnia sicut propheta submonuerat indicauit, expositúque ordine quemadmodum Adonias epulum adornauerit, & Abiatharum pontificem Ioabúmque principem exercitus vocauerit, & filios regios absque Solomone ac eius necessariis amicis, addebat etiam totum populum suspensum expectare, quémnam esset successorem declaraturus: vt cogitet rogans, quòd se defuncto mori necesse esset tam ipsam quàm Solomonem filium. Adhuc ea loquente cubicularij nunciant Nathanem venisse vt regem viseret: statímque admissus percontabatur, num hodie regem declaret Adoniam, & principatum suum in illum transferat. Parato enim splendido conuiuio, vocatos ab eo filios eius omnes excepto Solomone, & præter hos Ioabum imperatorem: hos omnes suauiter epulantes cum plausu & alacritate faustis acclamationibus perpetuum imperium nouo regi ominati. Sed neque mẽ, inquit, vocauit, neque Sadocum pontificem aut Banaiam satellitio tuo præpositũ, quare æquũ est vt ab omnibus sciatur, num hęc gerantur ex tua

XV. *3. Reg. 1.*

ſententia. His auditis rex iubet acciri Bethſaben, exceſſerat enim cubiculo propheta veniente. qua introgreſſa: Iuro, inquit, tibi maximum Deum, regnaturum tuum filium, vt iam antè iuraui, eúmque in ſolio meo ſeſſurum, ídque hac ipſa die. Ad quæ verba cùm mulier adorato rege longam ei vitam eſſet precata, Sadocum accerſit pontificem, & Banaiam præfectum ſatellitum: quibus mox venientibus iubet vt aſſumpto Nathane propheta & cohorte regia, impoſitóque filio ipſius Solomone in mulam regiam, extra vrbem illum deducerent ad fontem qui vocatur Gion: vnctúmque ſacro oleo regem declararent. hoc autem munus Sadoco pontifici & Nathani prophetæ iniunxit: mandauítque vt inuecto per mediam vrbem præcinente tubicine proſequentium multitudo acclamaret: In æternum Solomon rex in ſolio regio ſedeat: vt notum fiat vniuerſo populo, regem eum à patre declaratum, Solomoni verò præcepta imperandi dedit, vt iuſtè ac piè præſit tum Iudæ tribui, tum vniuerſo Hebræorum populo. Poſt hæc Banaias Deum Solomoni propitium fieri precatus, cum cæteris ſine mora eum in regiam mulam imponit: & deductum extra vrbem ad fontem, oleóque vnctum, rurſum in eam cum fauſtis acclamationibus introducunt, vt multos annos in hoc principatu feliciter exigat: móxque adductum in regiam in ſolio paterno collocant. quo facto populus totus ad conuiuia feſtiuitatémque animum aduertit, choris & tibiis ſeſe oblectatus, vt præ concentu inſtrumentorum terra ſimul ac aer reſonaret. Vt verò has voces Adonias & eius conuiuæ audiuere, vehementer ſunt perturbati: & Ioabus imperator negauit ſibi placere vel ſonitum illum vel tubam. Cúmque nemo frueretur appoſitis, ſed omnes cogitabundi accumberent, accurrit ad eos pontificis Abiathari filius Ionathas: & cùm Adonias libenter viſum iuuenem bonum nuncium ominatus eſſet, ordine illis rem totam de Solomone & regis volũtatem expoſuit. quo audito proripiunt ſe omnes è conuiuio, & ſuam quiſque domum diffugiunt. Adonias autem veritus ne rex factum eius iniquo animo ferret, ſupplex ad altare confugit, & hoc apprehenſo ſe tutabatur. quod vbi ad Solomonem eſt perlatum, quódque rogaret fidem ſibi dari de obliuione huius iniuriæ, & ſecuritate impunitatis: clementer ſimul ac prudenter præteriti quidem errati veniam ei conceſſit, ſed præmonito vt caueret in poſterum: alioqui ſi amplius aliquid nouare deprehẽderetur, ipſum ſibi cauſam exitij futurum. miſit deinde qui illum ex aſylo educerent. qui cùm veniſſet, nouúmque regem adoraſſet: iuſſit eum domum ſuam abire nihil ſolicitũ, ac in reliquum curare vt vir bonus ſit, quandoquidem hoc ipſi maxime expediat. Dauid autem volens eum totius populi regem declarare, conuocat principes Hieroſolyma, vnà cum ſacerdotibus ac Leuitis. quibus recenſitis inuenit eorum qui trigeſimum annum excederent xxxvIII. milia: ex quibus deſignauit curatores ædificij templi ter mille ſupra viginti milia: iudices verò populi & ſcribas eorum ſex milia: ianitorum verò domus Dei quatuor milia: tantundémque eorum qui hymnos Deo canerent, & inſtrumentis muſicis à Dauide vt diximus in hoc præparatis vterentur. Hos diuiſit in cognationes, & ſeparatis à reliqua tribu ſacerdotibus, vigintiquatuor eorum cognationes inuenit ex Eleazari familia ſexdecim, ex Ithamari octo. inſtituítque vt vna cognatio miniſtraret Deo per dies octo, à ſabbato vſque ſabbatum: atque ita ſortitio facta eſt omnium cognationum in præſentia Dauidis & Sadoci ac Abiathari pontificum & omnium principũ. & cuius prima ſors exiit, deſcripta eſt cognatio prima, & poſt hanc ſecunda, deincépſque vſque vigeſimamquartam: quæ quidem diuiſio durat vſque in hodiernum diem. Leuiticam quoq; tribum in partes vigintiquatuor diuiſit, & ſortitione facta, & illis quemadmodum ſacerdotibus octoni miniſterij dies obuenerunt. Præcipuus autem honos Moyſis poſteris eſt habitus. Conſtituit enim eos cuſtodes theſaurorum Dei, & donariorum quæ reges ſolent dedicare: inſtituítque vt vniuerſa Leuitarum tribus & ſacerdotes per ſuas quiſque vices interdiu noctúque circa cultum diuini numinis verſarentur, ſicut olim à Moyſe præſcriptum fuerat. Poſt hæc totas copias in duodecim partes digeſſit, eíſque tribunos, centuriones & præfectos aſſignauit. continebat quæque pars milia vigintiquatuor: voluítque vt ſingulæ ſingulis menſibus ſtationem agerent circa regiam Solomonis, vnà cum tribunis ſuis ac centurionibus: & cuique ſuum ducem præfecit, virum iuſtum & ſpectatæ bonitatis. quin & theſauris &

vicis & agris, eorúmque cultoribus, & armentis cum ſuis paſtoribus præfectos attribuit, quos nominatim recenſere neceſſe non habeo. Poſtquam autem omnia ſicut diximus ordinauit, aduocatis in concionem magiſtratibus Hebræorum & tribuum principibus, & ducibus quos ſingulis exercitus ſui partibus prępoſuerat, adhæc omnibus qui negotij & facultatibus regiis præerant, è ſuggeſtu celſiore in hunc modum multitudinem eſt allocutus: Fratres & populares, notum vobis eſſe volo, quòd cùm voluiſſem templum extruere, multum auri eum in vſum & argenti centum milia talentorum comparaui. ſed Deus ipſe per prophetam Nathanem me vetuit, eo quòd bellis quæ pro libertate veſtra geſſi, dextram hoſtili cruore contaminauerim: & filium meum regníque ſucceſſorem templum ſibi iuſſit extruere. Nunc igitur quandoquidem ſcitis quòd etiam maiores noſtri Iacobi filij cùm duodecim eſſent, Iudas tamen conſenſu omnium principatum obtinuit, & mihi cùm ſex fratres eſſent, poſthabitis illis Deum ad me regnum detuliſſe, nec eorum quenquam id factum iniquè tuliſſe: ita ego quoque poſtulo, vt Solomone imperium conſecuto, cæteri mei filij nec contra illum nec inter ſe inuicem ſeditiones agitent, ſed ſcientes hunc diuinitus electum, libenter eius dominio ſint ſubiecti. Cùm enim æquum ſit ſi Deus ita velit vel externos ferre dominos, quanto magis gratulari & fauere decet fratri, non ſecus quàm eiuſdem honoris participes. Ego ſanè nihil magis in votis habeo quàm vt promiſſiones Dei deducantur ad effectum, & felicitas quæ hanc regionem ſub Solomonis regno manet, quamprimum totam eam occupet, & in perpetuum in ea duret. Quod quidem dubio procul ita futurum eſt, & omnia recte euenient, ſi tu fili mi pietatis & iuſtitiæ, patriarúmque legum cuſtodem geras: alioquin ſi hæ non ſeruentur, nihil niſi triſte eſt expectandum. Hoc ſermone finito inſpectantibus omnibus Solomoni templi deſcriptionem ac formam dedit, in qua fundamenta & cellæ tam inferiores quàm ſuperiores, earúmque numerus & quantitas ac capacitas deſignabatur: rum quo pondere quæq; vaſa tam aurea quàm argentea fieri deberent præfiniuit, hortatúſque eſt eum vt ſummam diligentiam ad hoc opus adhiberet: ſimúlque principes & tribum Leuiticam, vt eum adiuuarent, tum propter ætatem nondum ſat maturam, tum quia diuinitus & ad regnum eſſet electus, & ad templum ædificandum, quam quidem fabricam nequaquam fore difficilem, præparata per ſe iam antè materia, multis auri talentis, plurimis item argenti, & trabibus fabrorúmque ac cæmentariorum multitudine, & ſmaragdis aliiſque omnis generis gemmis. Poſtremò nunc ſe in hunc vſum ex proprio fiſco erogare alia tria milia talentorum auri puriſſimi, ad exornandum adytum & currum Dei cherubinos, quos oporteret ſupra arcam ſtare eámque protegere. Poſtquam autem Dauid finem loquẽdi fecit, ſecuta eſt magna alacritas principum & ſacerdotum, & tribus Leuiticæ, de ſuo quoque conferentium, & multa liberaliter ac magnificè pollicentium. obtulerunt enim ſe contributuros talentorum auri quinq; milia, & ſtateres decem mille, argenti verò cẽtum milia, ferri quoq; talentorum multa milia. & ſi cui lapillus aliquis erat precioſus, afferebat & tradebat in theſauros reponendum: quorum curæ præpoſitus erat vnus è Moyſis poſteris nomine Ialus. Ea res magna voluptate affecit totum populum, & maxime Dauid viſa principum ac ſacerdotum reliquorúmque omnium promptitudine, elata voce Deum laudauit, patrem ac conditorem huius vniuerſitatis appellitans, fabricatorémque rerum tam humanarum quàm diuinarum, & præſidem ac gubernatorem generis Hebræorum, eorúmq; felicitatis & regni ab ipſo ſibi commiſſi. Poſt hæc precatus omni populo bona omnia, priuatímque filio mentem bonam & iuſtam, omníque virtute præditam: iuſſit vt populus quoque Deo laudes perſolueret. Illi verò proſtrati humi Deum adorauerunt: verſi deinde ad Dauidem, pro omnibus ei bonis, quæ ipſo regnante perceperant, gratias egerunt. Sequenti verò die ſacrificia ſunt inſtaurata, mille vitulis, mille arietibus, mille agnis in holocautoma oblatis: ad pacifica quoque ſacrificia multis milibus victimarum mactatis: & tota ea die rex vnà cum omni populo feſtiuitati operam dedit; Solomónque denuo eſt inunctus & legitimus rex declaratus: ſimúlque Sadocus pontifex totius multitudinis deſignatus. Deducto deinde in regiam Solomone, & in ſolio paterno collocato, ex ea die in poſterum obedientes ei fuerunt.

Mors Dauidis, & quantum filio ad ſtructuram templi reliquerit. Cap. XII.

XVI. 3. Reg. 2.

DAVID autem pòſt Dauid accedente ad ſenium morbo, videns iam inſtare ſibi mortem, accito Solomone ſic illum eſt affatus: Ego, fili, fato vocante ad patres meos abeo, & viam omnibus qui nunc ſunt, quíve pòſt erunt communem ingredior: quam remetiri non licebit, nec quid in hac vita geratur reuiſere. Quapropter viuens adhuc & morti vicinus iterum atque iterum te moneo quæ & antè conſului, vt iuſtus ſis erga ſubditos, & pius erga Deum qui te hoc regno cohoneſtauit: vtq; cuſtodias præcepta eius & leges, quas nobis per Moyſem demiſit: & caue ne vel gratia vel aſſentatione aut cupiditate aliáve affectione ad neglectum earum deflectas. Nequaquam enim Dei fauorem poteris retinere, niſi ſeruatis eius legibus, alioqui ſuam prouidentiam à te auertet. Quòd ſi talem erga te eum exhibueris, qualem decet, & qualem optamus, efficies vt regnum in familia noſtra maneat, & nulla vnquam alia domus præter noſtram in Hebræos dominationem obtineat. Memento etiam iniquitatis Ioabi, qui propter æmulationem duos duces iuſtos ac bonos interemit, Abenerum Neri filium, & Amaſam filium Iethranis, in eum tuo arbitratu animaduertes, quandoquidem hactenus pœnam euaſit, quòd meipſo eſſet potentior. Commendo tibi etiam Berzellæi Galaditæ filios, quos mea cauſa omni honore ac ſtudio proſequeris, non conferens in eos beneficium, ſed referens, pro officiis quæ pater illorum in me exulem liberaliter congeſſit, & per quæ nos ſibi debitores effecit. præterea Geræ filium Semeim Beniamitam, qui me pulſum multis affecit conuitiis quando Caſtrum petebam, móxque ad Iordanem occurrens fidem incolumitatis tunc à me impetrauit, nunc occaſionem rationabilem nactus punito. His mandatis filio de Repub. & amicis, & eis quos punitos volebat, expirauit, exactis ſeptuaginta vitæ annis, poſtquam regnaſſet apud Hebronem tribui Iudæ imperitans annos ſeptem, & menſes ſex, Hieroſolymis verò vniuerſæ regionis rex annos triginta tres, vir optimus, & omnibus virtutibus præditus, quas regem tot gentium incolumitati proſpicientem habere oportebat. Nam fortis erat vt nemo alius, & in certaminibus pro ſubiectorum tutela ſuſceptis primus ſe periculis obiiciebat, exemplo ſuo militem ad præclara facinora excitans & non tanquam dominus pro imperio ad officium cogens. Idem in conſiliis prudentiſſimus, & egregiè calleris quid in præſens, quídve in futurum conduceret. adhæc ſobrius, mitis, benignus erga calamitoſos, iuſtus, humanus, quæ quidem præcipuæ ſunt regum virtutes. nec in tanta poteſtate vnquam ab æquitate deflexit, niſi quod ad Vriæ vxorem attinet. Tantas præterea diuitias hæredi reliquit, quantas nullus alius rex vel Hebræorum vel aliarum gentium. Sepeliuit autem eum filius Solomon Hieroſolymis magnifice, præter ſolennia illa in regum funeribus, inlatis etiam in monumentum eius maximis diuitiis, quarum magnitudinem facile ſit coniectare ex hoc quod dicamus. Nam poſt annos MCCC, Hyrcanus pontifex oppugnatus ab Antiocho, cognomine Pio, Demetrij filio, volens pecuniam ei dare, vt abducto exercitu obſidionem ſolueret, nec valens aliunde ſumere, aperta cella monumenti Dauidis, & prolatis inde tribus talentorum millibus, eorúmque parte Antiocho numerata, oppugnationis periculo ſe exemit, ſicut & alibi indicauimus. Ac rurſum poſt multos annos elapſos Herodes rex alia cella aperta magnam pecuniam ſuſtulit. ad loculos tamen qui regum cineres continent, neuter eorum peruenit. ſingulari enim arte ita erant ſub terram conditi, vt ab ingredientibus monumentum inueniri nequirent. Sed de his hactenus dixiſſe ſufficit.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
OCTAVVS.

Quomodo Solomon regnum adeptus inimicos expulit. Cap. I.

DE Dauide igitur & eius virtute, quantorúmque bonorum suæ genti autor fuerit, & quantis bellis feliciter gestis senio confectus decesserit, in proximo volumine docuimus. Cæterum posteaquam Solomon eius filius, ætate etiam tum iuuenis, regnum adeptus ex sententia patris & decreto diuini numinis in solio consedit, populus quidem totus, vt nouis regibus solet, faustis acclamationibus precatus est ei perpetuam rerum felicitatem, & post regnum bene administratũ diuturnam senectutem. Adonias verò qui etiam viuente patre occupare conatus est regnum, accessit ad regis matrem, eámque blande salutauit. Quæ quærente nunquid venisset quòd opera sua opus haberet, omniáque benigne pollicente, orsus est dicere, ipsam quoque nosse, quòd tam ætatis prærogatiua, quàm populi consensu regnum sibi deberetur. sed quoniam Deo visum sit id transferre in filium eius Solomonem, se quoq; libenter ferre illius dominationem, & contentũ esse præsenti conditione. rogauit deinde vt apud fratrem pro se intercederet, eiq; persuaderet vt bona eius pace liceat sibi ducere Abisacen cum patre cubare soliram. Esse enim adhuc virginem, quòd pater præsenio congredi cum ea nõ valuisset. Bethsabe verò promisit operam suam in hoc negotio, & de hoc coniugio bene cum sperare voluit, tum quòd rex vltrò fratri gratificari cuperet, tum quòd eò preces matris essent accessurę: atque ita plenum spe hominem dimisit: móxq; ipsa ad filium properauit, colloquutura de eo quod Adoniæ petenti promiserat. cui cùm rex occurrisset, complexúq; eam excepisset, deducta in cubiculum in quo tum erat regia sella, sedit, iussitq; alteram matri à dextris poni. Quę postquam consedit, Vnam, inquit, gratiam fili petenti mihi annue, neque tuo renutu tristiorem facias. Respondit ille, iuberet, quicquid vellet, pium enim esse, matri quidlibet concedere: nec oportuisse eam sic præfari, ac si negaturum suspicaretur, sed certam impetrandi spem habere. tum illa rogat, vt virginem Abisacen Adoniæ fratri nuptum tradat. At rex iratus dimisit matrem, dicens Adoniam maiora moliri, mirarique se quòd non eadem opera postularet, vt regnum ei tanquam natu grandiori cederet, quando Abisacæ cõiugium expetat, habens amicos potentes, Ioabum imperatorem copiarum & Abiatharum sacerdotem. Móxque accito Banaia præfecto satellitum, mandauit ei vt Adoniam fratrem interficeret. Vocato deinde Abiatharo sacerdote, Tę, inquit, supplicio eximunt cum alij labores acti cum meo patre, tum illud præcipuè, quòd vna cum eo arcam transtulisti. Hæc autem pœna tibi erit Adoniæ partes sequuto, vt neque hic maneas, neque in conspectum meum venias: sed abi in patriam tuam, & illic tuis viue, atque ibi vsque ad mortem dege, quandoquidem talia commisisti propter quæ indignus es vt honoribus fruaris. Ob hanc itaque causam ablatus est sacerdotalis honor à domo Ithamari, sicut Deus Eli prędixerat auo Abiathari, & translatus est in genus Phineesis ad Sadocum. Cæterum eo tempore quo pontificatus in Ithamari domo fuit, post Elim primum ex ea familia pontificem, ex Phineesis gente priuatam vitam egerunt hi: filius Ioseph pontificis Boccias, & huius Ioathamus, Ioathami verò Marœothus, & Marœothi Aróphæus, Aróphæi Achitobus, cuius fuit Sadocus, qui primus Dauide regnante pontifex est creatus. Porrò Ioabus imperator audita nece Adoniæ, válde extimuit. eius enim amicitiam magis quàm regis coluerat, & ideo

3. Reg. 2

non immeritò male ſuſpicans ad altare confugit, impunitatem ſe inde quæſiturum exiſtimans, propter notam regis erga Deum pietatem. Qui poſteaquam de Ioabo renuntiatum eſt, miſit Banaiam qui citaret eum ad ſuum tribunal cauſam dicturum. Ioabus autem negabat ſe fanum relicturum, ſed ibi potius quàm aliàs moriturum. Hoc eius reſponſo per Banaiam accepto, rex iuſsit vt inibi caput eius ita vt vellet abſcideretur, & hanc pœnam lueret pro duobus imperatoribus, quos contra omne fas ac nefas peremerat. Corpus verò ſepeliri, vt peccata eius apud poſteros manerent, ipſe verò ac pater innocentes eſſent quod ad Ioabi mortem attinet. Banaias verò exequutus mandatum, ipſe in imperium copiarum ei ſucceſsit. Poſt hæc abrogato Abiatharo pontificatu, rex ſolum Sadocum id ſacerdotium obtinere voluit. Semei deinde imperauit, domo Hieroſolymis extructa inibi apud ſe manere, interdicto Cedronis torrentis tranſitu: aut ſi ſecus fecerit eſſe capite mulctandum. nec contentus interminatione, iureiurando hominem ad id mandatum ſeruandum adegit. Semeis verò profeſſus ſibi gratiſsimum hoc regium mandatum, & iuratus facturum ſe imperata, patria relicta Hieroſolymis domicilium habuit. Triennio dein exacto, cùm audiſſet duos fugitiuos ſuos apud Gittam agere, retracturus eos illuc proficiſcitur. Rex autem poſteaquam intellexit eum vnà cum illis reuerſum, ægre tulit non præſcriptum modò ſuum contemptim habitum, ſed ſacramentum etiam Dei violatum. Accitóque mox, Nónne tu, inquit, iuraſti te nunquam me derelicturum, neque ex hac vrbe in aliam commeaturum? non euades pœnam periurij, vir peſsime, ſed lues etiam illa quæ olim per petulantiam in patrem meum eiectum es debacchatus: vt ſcias quòd nihil lucrentur nocentes etiam ſi non ſtatim poſt peccatum puniantur, ſed per omne tempus quo propter impunitatem ſecuri ſibi videntur, creſcit illorum
II pœna quam iam dudũ ſunt promeriti. atq; ita Semeim iuſſu regis Banaias interfecit.

3. Reg. 3 Solomon autem ſublatis iam inimicis, regnóque conſtabilito, Pharaonis Ægyptiorum regis filiam duxit vxorem: inſtauratisq; Hieroſolymorum mœnibus maioribus multo & munitioribus, in tranquilliſsima pace Rempublicam deinde adminiſtrauit, nihil impeditus iuuenili ætate, quo minus vel iuſtitiam coleret, & leges cuſtodiret, vel mandata, quæ à patre morituro acceperat, exequeretur: ſed non ſecus ac ſi grandis natu eſſet, maturæq; iam prudentiæ, omnibus rebus diligentiſsimè proſpiciebat.

De ſapientia Solomonis & prudentia & diuitiis, quòdque primus Hieroſolymis templum ædificauit. *Cap.* II.

VIsvm eſt autem ei Hebronẽ petere, & ſuper altare æreum à Moyſe fabricatum ſacrificare, mille victimarum holocaustomatis cæleſti numini oblatis; qui honor Deo fuit acceptiſsimus. illa ipſa enim nocte cùm in ſomnis ei cõſpiciendum ſe præbuiſſet, iuſsit eum poſtulare quicquid donorum pro hac pietate rependi ſibi cuperet. Solomon verò pulcherrimum quiddam ac maximum petiit, quod & Deus libentiſsimè largitur, & homini eſt vtiliſsimũ. Non enim aurum aut argentum aut alias id genus diuitias vt homo iuuenis petiit. nam hæc ſola vulgo hominum videntur expetenda, hæc ſola diuina munificentia digna. Sed da mihi, inquit, Domine mentem ſanam, & intellectum bonum, vt his acceptis populum hunc vere ac iuſtè iudicare valeam. Hac poſtulatione delectatus Deus, pollicius eſt ſe etiam alia quæ non petierat, additurum, diuitias & gloriam, ſed ante omnia talem intellectum ac ſapientiam, qualem antehac nemo habuerit vel regum vel priuatorum. Adhæc conſeruaturum regnũ in eius familia per multas ætates, modo iuſtus eſſe pergat, Deóq; per omnia parere, & paternis veſtigiis incedere, præcipuas eius virtutes imitando. His diuinitus auditis Solomon è ſtratis ſe proripit. & adorato Deo Hieroſolyma eſt reuerſus: & mactatis ante tabernaculum plurimis victimis, epulum omnibus ſuis exhibuit. Per eoſdem dies iudicium ad eum delatum eſt arduum, cuius exitum inuenire fuit difficile. Rem autem controuerſam de qua lis erat, neceſſarium duxi indicare, vt qui hæc legent, difficultatem decernendi intelligant: & ſi quando tale quippiam

piam inciderit, ad exemplar ſolertiæ regiæ difficultatem diſquirendi ſibi comparent. Duæ mulieres quæſtus meretricij venerunt ad eum, quarum altera quę iniuriam pati videbatur, ſic eſt exorſa: Ego, Rex, & mulier hæc habitamus in eodem cubiculo. Accidit autem vt ambæ eadem die, eadémque hora infantes maſculos parerémus. Poſt triduum iſta iuxtà cubantem ſuum infantem per ſomnum oppreſsit, & ſublato è meo gremio infante meo, mortuum illum dormienti mihi in ſinum impoſuit. Illuceſcente die mammam præbere volens infanti, meum non inueni, ſed iſtius mortuum vidi iuxta me iacentem: id quod certiſsimis indiciis deprehendi. & quia repetens meum filium nihil profeci, ad tuum auxilium domine confugi. nam quia propter ſolitudinem nemo eſt qui coarguat, pertinaciter quod meum eſt abnegat. Tum rex interrogat alteram, ecquid habeat quod accuſationi huius opponat. Illa negante ſe hoc feciſſe, & aſſeuerante ſuum eſſe ſuperſtitem infantem, alterius verò mortuum: neminéque inueniente quid decerni poſſet, ſed omnibus vt in re obſcuriſsima cæcutientibus, ſolus Rex tale quiddam excogitauit. Iuſſis afferri

infantibus, tam viuo quàm mortuo, vocat quendam è ſatellitibus, impe-ráq; vt ſtricto gladio puerũ vtrumque ſecet in duas partes: quo vtraq; dimidium accipiat tam viui quà mortui. Hanc ſententiam totus populus tacite damnabat vt puerilem: ſed interim cùm vera mater exclamaſſet, non ita faciendum, ſed potius alteri addicendum infantem: ſibi enim ſat eſſe ſi viuum videat, etiam ſi alienus exiſtimetur: altera verò parata eſſet, ex alieno dolore crudelem voluptatem caperet: animaduertens rex has poſtremas voces non fingi, ei quæ exclamauerat infantem adiudicauit, quòd hæc reuera mater eſſet: alterius verò malitiam damnauit, quod & ſuum perdidiſſet, & amicæ infantem perdere conaretur. Viſum eſt hoc populo in- 3. Reg. 3
ſigne argumentum regiæ prudentię ſimul & ſapientiæ, & ex illa die non ſecus quàm diuina mente prædito obtemperabant. In tota autem ſua ditione præfectos & duces 3. Reg. 4
habuit hos: Toparchiæ Bethlemis, quæ ſortem Ephræmi complectabatur, præerat Vres. Ea verò in qua Dora ſunt & regio maritima, parebat Amminadabo Solomonis genero. Magnus campus erat ſub Banaia filio Achili, cuius præfecturæ contributa erat & ea regio quæ vſque Iordanem pertinet. Galaditicam & Gaulanitidem vſque montem Libanum, vrbéſque in eis ſexaginta magnas ac bene munitas Gaburis adminiſtrabat. Achinadabus Galilææ toti Sidonem vſque præerat, habés & ipſe in matrimonio Solomonis filiam nomine Baſimam. Maritimam verò quæ eſt circa Arcen Banacates obtinebat; Saphates Itabyrium montem & Carmelum, totámque inferiorem Galilæam. Subeæ Beniamitica ditio fuit commiſſa. Tabares regionem trans Iordanem ſitam ſub ſe habuit, & rurſum his omnibus vnus præerat princeps. Mirandum autem in modum per id tempus auctæ ſunt res Hebræorum, & tribus Iudæ, populo ad agrorum colendorum ſtudium conuerſo. Pace enim potiti, & nullis bellicis tumultibus diſtracti, ad hæc optatiſsima libertate auidè perfruentes, in hoc potiſſimùm erant intenti, vt ſuas quiſque facultates augeret, & maioris precij faceret. Erant præterea regi alij præfecti, qui Syrorum cæterorúmque barbarorum Euphratem inter & Ægyptum incolentium gubernabant regiones, tributa ex eis colligendo. Hi barbari conferebant in quotidianos regiæ menſæ ſumptus ſimilæ coros triginta, farinæ ſexaginta, ſaginatos boues decem, & paſcuales viginti, & ſaginatos agnos centum, præter capturas venationum, quæ conſtabant cerui s ac bubalis, præterque aues & piſces. Tantam etiam curruum multitudinem habebat, vt quadraginta millia præſepium numerarentur, in quibus equi frugales alebantur. & abſq; his equitatus ei fuit duodecim millium, quorum media pars Hieroſolymis circa regem verſabatur, reliqui verò ſparſim per villas regias degebant, & qui regiis im-

penſis præerat, idem etiam equis neceſſaria ſuppeditabat, eò conuehendo vbicunque rex habitaret. Tanta autem fuit ſapientia & prudentia quam Solomon diuinitus acceperat, vt omnes priſcos ſuperaret, atque etiam Ægyptios, qui omnium ſapientiſsimi habentur, longè poſt ſe relinqueret, præcellebat etiam eos qui per idem tempus in maxima opinione ſapientiæ fuerunt apud Hebræos, quorum nomina non tacebo. Fuerunt autem hi: Athanus, Æmanus, Chalceus, Dodanus, filij Hemaonis. Compoſuit etiam libros Odarum & Carminum quinque ſupra mille, & parabolarum ac ſimilitudinum libros ter mille. cuilibet enim ſpeciei plantarum ſuam adhibuit parabolam, ab hyſſopo vſque cedrum: idem fecit de pecoribus & cæteris terreſtribus animantibus, natalibúſque & quę per aërem feruntur. nullius enim horum naturam ignorauit, aut inſcrutatam reliquit: ſed circa omnes philoſophatus eſt, & ſcientiam proprietatum earum ſummam præ ſe tulit. quin & eam rem diuinitus conſecutus eſt ad vtilitatem & medelam hominum, quæ aduerſus dæmones eſt efficax. Incantationes enim compoſuit, quibus morbi pelluntur: & coniurationum modos ſcriptos reliquit, quibus cedentes dæmones ita fugantur, vt in poſterum nunquam reuerti audeant: atque hoc ſanationis genus nunc vſque plurimum apud noſtrates pollet. Vidi enim ex popularibus meis quendam Eleazarum, in præſentia Veſpaſiani & filiorum & tribunorum reliquorúmque militum, multos arrepticios percurantem. Modus verò curationis erat hic. Admoto naribus dæmoniaci anulo, ſub cuius ſigillo incluſa erat radicis ſpecies à Solomone indicatę, ad eius olfactũ per naſum extrahebatur dęmoniũ: & collapſo mox homine, adiurabat id ne amplius rediret, Solomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inuentas recitans. Volens dein Eleazatus his qui aderant oſtendere ſuæ artis efficaciam, non longe inde ponebat poculum aut polubrum aqua plenum: imperabátque dæmonio hominem exeunti vt his ſubuerſis ſignum daret ſpectantibus quòd reliquiſſet hominem, quo facto nemini dubium erat quanta fuiſſet Solomonis ſcientia & ſapientia: quamobrem libuit hoc quoque narrare, vt omnibus nota ſit eximia regis huius natura: quámque charus Deo fuerit, & in omni genere virtutum excellentiſſimus. Porrò Tyriorum rex Iromus audito quòd Solomon patri in regnum ſucceſsiſſet, vehementer eſt gauiſus: nam Dauidis amicus fuerat, & per legatos ſalutato gratulatus eſt præſentem felicitatem. per quos Solomon ſcripſit ad eum in hunc ferè modum. Solomon Iromo regi. Scito patrem meum cùm voluiſſet ædificare templum Deo, bellis aſsiduis impeditum. neque enim prius à ſubiugandis hoſtibus deſtitit, quàm omnes ſibi tributarios redderet. Ego verò gratias habeo pro pace qua nunc fruimur, & præſenti otio decreui vti ad extruendum cœleſti numini domicilium. id enim à me fabricandum, iam antè patri meo Deus prædixit: quamobrem rogo vt aliquos vnà cum meis mittas in montem Libanum ad materiem cædendam: quandoquidém hanc artem Sidonij melius callent quàm noſtrates. mercedis autem quanta huiuſmodi operariis perſoluenda ſit, te arbitrum facio. Eam epiſtolam Iromus libenter legit, Solomoníque in hunc modum reſcripſit. Rex Iromus regi Solomoni. Gratia Deo quòd tibi paternum principatum tradidit, viro ſapienti & omni virtutum genere prædito. Quare cùm nihil mihi gratius accidere potuerit, voluntati tuæ libens obſequar. Excíſis enim multis & magnis trabibus cedrinis atque cypariſſinis, per meos ad mare deduccndas curabo: eoſdémque iubebo vt compactis ratibus ad quemcunque volueris tuæ regionis locum eas appellant, vnde poſt pertuos Hieroſolyma deportentur. Tu verò hanc nobis gratiam repones, vt exportandi ad nos frumenti poteſtatem facias, quo vtpote inſulares maximè indigemus. Harum literarum exemplaria hodiéque durant, tam in noſtris quàm Tyriorum annalibus: & ſi cui libuerit hæc certius cognoſcere, impetrata à publicorum commentariorum conſeruatoribus viſendi copia, comperiet eorum ſcripta conſonare cum his quæ à nobis proferuntur. quod ideo admonui, vt qui hæc legunt, ſciant nos nihil veris affingere, neque verſimilia quædam & ad delectationem accommoda narrationi noſtræ interſerere, atque deinde poſtulare, vt lector nihil amplius diſquirendo fidem nobis habeat: quandoquidem in hac

3. Reg. 5

10 20 30 40 50

in hac commentatione à decoro diſcedere abſque nefario ſcelere non licet. qua propter non recuſamus quin ſcripta noſtra reiiciantur, niſi talia ſunt vt eorum veritas validiſsimis argumentis approbari poſſit. Cæterum Solomon rex acceptis regis Tyriorum literis, & facilitatem eius & beneuolentiam collaudauit, & inſuper quibus ipſum cupere intellexit, præmiis eum eſt remuneratus, frumẽti annuos bis mille coros mittendo, & totidem olei bados. badus autem capit ſextarios LXXII. parem quoque vini modum illi exhibuit. Et ab his initiis amicitia regum horum exorta, maioribúſque incrementis aucta, in tantum adoleuit, vt in perpetuum firma durauerit. Solomon autem à populo ſuo milia XXX. operariorum exegit, prudenter inter eos operas partitus, quo minus labor ſentiretur. Decem enim milia iuſſit in Libano ſyluam per menſem intergrum cædere, ac deinde per duos alios domi interquieſcere, dum reliqua viginti milia ſuum opus abſoluunt, ita vt quarto demum menſe labor ad primos illos decies mille rediret. His omnibus Adoramus eſt præpoſitus. Præter hos erant in opere inquilini illi quos Dauid eò deſtinauerat, conuectores ſaxorum cæteræq; materiæ LXXM. & cẽmentarij LXXXM. magiſtríque horum ter mille & CC. iis mandatum fuerat vt ſaxa prægrandia excciderent in vſum fundamentorum templi, eáque in monte prius in quadrum dedolata, ita demum in vrbem conueherent: ídque non modo indigenis, ſed & miſsis ab Iromo opificibus erat iniunctum.

Exorſúſque eſt Solomon fabricam hanc anno regni ſui quarto, ſecundo menſe, quem Macedones Artemiſium vocant, Iar verò Hebræi, annis DXC. duobus poſtquam Iſraelitæ Ægypto exceſſerant: mille & XX. annis poſt Abrahami ex Meſopotamena regione in Chananæam migrationẽ: poſt diluuium verò annis MCCCCXL. quòd ſi ab Adamo creato vſque templi ædificationem temporum ratio ſubducatur, comperientur anni MMMCII. Initium veræ fabricandi templi in annum vndecimum regni Iromi incidit, apud Tyrum regnantis, quæ condita eſt CCXL. annis antequam templum extrueretur. Iecit igitur rex in altiſſimam terræ profunditatem fundamenta templi è ſaxis validiſsimis, quæ contra omnem temporum iniuriam reſiſtere poſſent, ita vt cùm contigua terra coalita ſolum ac firmamentum imponendis ſubſtructionibus præberent, & propter inconcuſſam ſoliditatem facile molem ędificij cum paratu ornamentorum ſumptuoſiſsimo perferrent, non minorem admirationem habitura, quàm quę ſuperne ad amplitudinem, pulchritudinem & magnificentiam operis per artifices allaborata ſunt. extruxerúntque illud vſque lacunar ex albo lapide. Huius ædificij altitudo fuit cubitorum ſexaginta, & totidem longitudo, latitudo verò viginti. Super hoc autem erat aliud ædificium pari menſura, ita vt tota altitudo templi centum viginti cubitis conſtaret. verſum autem erat ad Orientem. Et porticus in aditu eius erat viginti cubitorum longitudinis, iuxta menſuram latitudinis templi, lata cubitos decem, ſurgens in altum cubitis centum viginti. In circuitu deinde templi conſtruxit triginta cellas, quæ inter ſe conſtipatæ externe parietes templi fulciebant. erántque inter ſe peruiæ. & patebant ſingulæ in longum vigintiquinque cubitos, ac totidem in latum, & viginti cubitis attollebantur. Super has alia ſeries cellarum erat extructa, ſuper quam rurſum aliæ, omnes inter ſe numero & amplitudine pares, ita vt coniunctæ interius ædificium æquarent altitudine. Nam ſuperius non erat circumædificatum. fuerunt autem omnia cedro contecta. Et cellæ quidem ſuum quęque tectum habebant, non proximo contiguum, reliquum ex longiſsimis trabibus erat conſertum, ad vtrunque latus pertingentibus, ita vt ipſi parietes hoc pacto confibulati firmiores redderentur. His trabibus ſubnexa erant laquearia politiſsima, cælaturis & bracteis aureis ornata. Parietes enim cedrinis tabulis auro illitis erant incruſtati, ita vt omnia renitèrent auro, & intrantium oculos fulgor vndique occurrens perſtringeret. Tota verò ſtructura ex lapidibus politiſsimis conſtabat, ita ad angulum inter ſe quadrantibus, & commiſſuris oculos fallentibus, vt intuentibus nullum vſquam mallei aut cuiuſlibet fabrilis inſtrumenti veſtigium appareret, ſed connata potius omnia quàm arte congeſta viderentur. Porrò aſcenſum in ſuperiorem templi partem ſic commentus eſt

rex,

III 3.Reg.6

rex, vt cochleam in hunc vſum craſsitudini parietis includeret. Hæc enim pars non habebat ab Oriente magnam ianuam vt inferior, ſed à lateribus inerant parua hoſtiola, nec parum ad firmitatem conferebant tabulæ cedrinę ſe inuicem complectentes, & craſsis catenis inter ſe conſtrictę. Diuiſo deinde in duas partes fano, penetrale eius viginti cubitorum nulli fecit acceſsibile, reliquum quadraginta cubitorum ſpacium in vſum ſacerdotum conſecrauit: & in pariete adytum à reliquo corpore ſeparante fores appoſuit cedrinas, has quoque cęlatas & inauratas. eas prętexuit velis picturatiſsimis, hyacinto, purpura, cocco, byſſóque ſplẽdidiſsimo ac molliſsmo diſtinctis. Poſt hæc in adyto viginti cubitos quaquauerſum patente dedicauit duos cherubinos ex auro ſolido, vtrumque quinque cubitorum altitudine. vterque duas alas habebat ad quinque cubitos protenſas: quapropter non longo ſeiunctos interuallo ſtatuit, vt vna ala auſtralem parietem attingeret, altera ſeptentrionalem: reliquę duæ ſeſe contingentes in medio ſitam arcam protegerent. Hæ cherubicæ effigies quánam ſpecie fuerint, nemo vel coniicere poteſt vel eloqui. Pauimentum etiam templi conſtrauit laminis aureis. Ianuæ demum fores altitudini parietis proportione conuenientes addidit, latas cubitos viginti, & auro illitas. Atque vt compendio dicam, nihil tam intus quàm foris omiſit, quod non inauraret. Oppanſum eſt præterea aulæum & huic ianuæ, ſimile illi quod interior ianua habuit. Cæterum portieus nihil tale habebat. *3. Reg. 7* Poſt hæc Solomon accerſiuit Tyro ab Iromo artificem nomine Chiramum, filium mulieris Nephthalitidis, patre Tyrio ab Iſraelitis oriundo, operarium inſignem in quauis materia, ſed præcipuè in auro & argento ac ære. Huius opera vſus eſt in omnibus quæ artificioſe in templo fieri voluit. Is fecit duas columnas æreas craſſitudine quatuor digitorum, altas decem & octo cubitos, quarum circumferentia duodecim cubitos complectebatur. his impoſita erant capitella fuſilia liliata, proceritate quinque cubitorum: quibus circundata erant retiacula ærea quæ operiebant lilia, dependebántque inde duæ ſeries malorum punicorum ducentorum numero. Has columnas poſuit in aditu veſtibuli, alteram à dextris nominatam iachin, alteram à ſiniſtris nominatam boz. Fecit etiam vas aheneum fuſile ſemiorbis ſpecie, quod propter capacitatem appellatũ eſt mare. Erat enim labrum patens per dimetientem lineam in cubitos decem, craſſitudine palmari. eius meditullium ſuſtinebatur ſpira decies replicata, cuius dimetiens linea fuit cubitalis. Id labrum circuſtabant duodecim iuuenci ad tractus quatuor ventorum obuerſi terni, quorum poſtica ſubſidebant vt eis orbiculare illud vas incumberet, in medio ſui depreſsius. Capiebat autem hoc mare congiorum tria millia. Fecit præterea labrorum decem baſes æreas quadrangulas. harum quæque longitudine fuit cubitorum quinque, latitudine quatuor, altitudine trium. huius operis partes ſeorſim fabricatæ ſic compingebantur. Quatuor erant columellæ per totidem angulos diſpoſitæ quadrangulæ, quibus latera baſium vtrinque inſerebantur. erant autem hæc tripartita, & inter iuncturas cælaturis diſtincta, alibi leonis effigie, tauri alibi aut aquilæ. Columellæ quoque eiſdem cælaturis erant ornatæ. Totum verò opus quatuor rotis ſuſpendebatur, quæ fuſiles erant, habebántque modiolos & radios, ſeſquicubitali inter vtramque extremitatem interuallo. erátque mirum videre rotarum circumferentias, quomodo lateribus baſium coaptatæ cantis ſuis inſiſtebant. Angulos autem ſuperne continebant fuſiles humeruli, manuum extenſarum. his impoſita erat ſpira, cui labrum inſerebatur, ita vt manibus ſuſtineri videretur: qua parte effigies leonum & aquilarum ſic erant adaptatæ, vt connatas putares, interuenientibus inter eas palmarum arbuſculis. Atque hæc fuit decem baſium ſtructura. Deinde ex eodem ære fecit decem labra rotunda conchę ſpecie, quorum quodque capiebat congios quadraginta. erat enim altitudo quatuor cubitorum, & tantundem ſpatij patebat inter margines. Ea labra decem illis baſibus impoſuit, quas mechenoth ſua lingua appellabant. horum quinque ad ſiniſtrum latus templi ſeptentrionale collocauit, totidem ad dextrum auſtrale, ita vt Orientem ſpectarent: quo loco etiam mare illud dedicauit. Omnibus deinde aqua repletis, mare quidem in eum

vſum

vsum assignauit, vt inde sacerdotes templum ingredientes manus ac pedes abluerent, ad altare ascensuri: labra autem vt eorum aqua purgarentur intestina ac pedes animantium ad holocaustoma destinatorum. Fabricauit etiam altare æreum viginti cubitorum longitudine, totidem latitudine, altitudine decem, in quo holocaustomata incenderentur. Fecit item vasa eius ex ære omnia, lebetes & amulas, tenacula & harpagones & reliqua, auri fulgorem referentia. Mensas quoque multas dedicauit rex, & in his vnam magnam auream, in qua proponebantur sacri panes: reliquæ non multo deteriores diuerso modo factæ sustinebant phialas & pateras, aureas vigesies mille: argenteorum quadraginta millia. Candelabrorum item fecit decem millia, iuxta præceptum Moysis, ex quibus vnum in templo dedicauit, vt interdiu luceret iuxta legem: & mensam vnam impositos panes habentem, stans ad septentrionale templi latus ex aduerso candelabri. Id enim ad australe latus collocauerat. medium autem inter vtrunque locum obtinebat altare illud aureum. Hæc omnia continebat antecellebatque templi pars quadraginta cubitos longa, & velo disparata ab adyto. illò enim arcu erat inferenda. Cantharorum autem vinariorum octoginta millia fecit: & phialarum aurearum millia decem, argentearum verò alterum tantum. Turcium item aurearum, ad offerendam in eis similam macerata ad altare, octoginta millia, duplum verò argentearum. Craterarum quoque in quibus similam oleo subigebant, sexaginta millia aurearum, & alterum tantum argenteorum. Mensurarum verò quales Moysi hin vocantur, & assaron, aurearum erant viginti millia, & duplicatus numerus argenteorum. Acerræ quoque aureæ quibus odoramenta in templum inferri solent, erant numero viginti millia: & aliæ quibus deferebatur ignis à magno altari in paruum intra templum situm quinquaginta millia. Paratæ erant & sacerdotales vestes in vsum pontificum, annumeratis talaribus & epomidibus atque logio cum suis gemmis in vnciam mille. Corona verò in qua Moyses Dei nomen inscripsit, vnica fuit, & vsque in hodiernum permansit. Stolas autem sacerdotales è byssо fieri curauit, cum decies mille zonis purpureis, & tubarum quales Moyses præscripsit CCM. Item alias stolas byssinas Leuitis hymnorum cantoribus, numero ducenta millia. Instrumentorum præterea musicorum, quæ nabla & cinnyræ vocantur, in vsum hymnodiarum ex electro confecit quadringenta millia. Quæ omnia Solomon ad honorem Dei magnificè parauit, nullis parcens sumptibus: sed omni liberalitate vsus hæc in thesauris Dei condidit. Circumdedit deinde templo septum quoddam trium cubitorum altitudine, quod nostra lingua gisson vocamus, excluſurum profanam multitudinem, & solos sacerdotes admissurum, extra hoc septum erat fanum, porticibus magnis ac latis cinctum, & portis altis patens: quarum singulæ singulos ventos spectabant, & foribus auratis claudebantur. in hoc fanum cuilibet è populo, puro, modò ac casto, & præscriptorum legis obseruandi, accessus patebat. Dici autem non potest, ac vix etiam oculis credi, quàm mirandum fuerit illud exterius fanum. vallibus enim expletis, tam profundis, vt ad prospectum oculi caligarent, & aggesta ad quadringentos cubitos terra, eam vertici montis in quo templum extructum est æquauit: atque hoc modo factum est vt area fani cum solo templi æquaretur. hanc cinxit duplicibus porticibus, quas columnæ è natiuo saxo sustentabant, & laquearia cedro expolita tegebant. Fores verò habebant omnes ex argento fabricatas. His tam magnis ac pulchris operibus & donariis septennio perfectis, non ad opulentiæ modo, sed & celeritatis ostentationem: quæ enim ætatem integram hominis poscere videbantur, tam breui si ad magnitudinem conferatur tempore erant absoluta: Solomon rex per litteras iussit magistratus ac seniores Hebræorum totum populum Hierosolyma congregare, ad spectandum templum, & ad transferendam illuc arcam Deo sacratam: denunciataque omnibus professione Hierosolymitana, septimo demum mense conuenerunt, qui nostratibus est thuri, Macedonibus hyperberetæus: incidítque in idem tempus scenopegia, festum apud Hebræos sanctissimum & maximum. Tollentes igitur arcam, & tabernaculum quod Moyses construxerat, & omnia vasa ad ministerium sacrificiorum Dei parata, transportauerunt in templum: accesserúntque illò cum vi- IIII. 3. Reg. 8.

p ctimis

ctimis tam rex quàm vniuersus populus ac Leuitæ, libaminibus & multo hostiarum sanguine viam perfundentes, & infinitam vim odoramentorum adolentes, vt circumquaque totus aër suauitate repletus etiam longè remotis sentiretur, constanti omnium opinione, aduentare Deum ad inhabitandum recens extructum ac dedicatum sibi locum. nam neque hymnos canentibus, neque choreas ducentibus, lassitudo est oborta, dum ad templum perueniunt, atque in hunc modum arca est translata. Quum verò iam in adytum inferri deberet, reliqua quidem multitudo abscessit, soli verò baiulantes sacerdotes inter duos cherubinos eam deposuerunt: quæ effigies coniunctis alarum extremitatibus (sic enim artifex eas fecerat) arcam velut sub umbella aut tholo protexerunt. continebat hæc nihil aliud quàm duas tabulas lapideas, quæ decem præcepta, Dei ore in monte Sina prodita, insculpta eis conseruabant. Candelabrum autem & mensam & altare aureum statuerunt in templo ante adytum, eisdem locis in quibus in tabernaculo prius sita fuerant: vbi quotidianas hostias offerebant. Cæterum altare æreum pro foribus templi est positum, vt aperris illis in conspectu esset sacrificiorum magnificentia. reliquum verò vasorum instrumentum omne in vnum congestum, intra templum est repositum. Postquam autem omnibus quæ ad arcam attinebant rite peractis sacerdotes sanctuarium exiuerunt, repente globus nebulæ, non asper, nec qualis hiberno tempore grauidus pluuia condensatur, sed diffusus ac temperatus in templum influxit: & primò sacerdotum visum vt vix se inuicem cernerent obscurauit, deinde in omnibus eam cogitationem excitauit, quòd Deus in templum descendens, præsens ac libens hoc domicilium sibi optaret. His talia voluentibus animo, rex qui iam forte sedebat, assurrexit: verbisque & se & Deo dignis cæleste numen est allocutus. Tu quidem, inquit, sempiternam domum habes Domine, nec ignoramus te tibipsi hanc vniuersi molem condidisse, quæ cælo, aëre, terra & mari constat: quam tota tam imples, nec tamen ab ea caperis. hoc verò templum ideo tuo nomini adornauimus, vt in hoc sacrificiis ac precibus in cælum missis tibi propitio fruamur, certo persuasi quòd & hîc ades & nusquam interim abes. Cùm enim omnia videas, audias omnia, nihil obstabit hæc ædes quo minus vbicunque te dignum est habites, à nemine alienus, & omnibus proximus, præcipue his qui te desiderant nocte dieque præsens ac propitius. His vocibus Deum precatus, vertit orationem ad populum, docens eos de potentia Dei simul & prouidentia. Hunc Dauidi suo patri futura, quæq; iam euenerint, quæq; euentura sint prædixisse: hunc ipsi nondum nato nomen imposuisse, quo vocandus esset: quódque paterni regni successor templum ei ædificaturus esset, prænunciasse. ergo cùm vaticinium magna ex parte euentu sit comprobatum, debere eos Deo laudes afferre cum gratiarum actione, & de promissionibus futuræ felicitatis nihil dubitare, quibus iam nunc fidem adstrui conspicerent. His affatus multitudinem rex, rursum ad templum vertit oculos, & extensa ad multitudinem dextera: Operibus quidem, inquit, impossibile est hominibus gratiam Deo pro acceptis beneficiis reddere. Nullius enim rei diuinum numen indiget, nimirum maius quàm cui tales retributiones conueniant. sed hoc vno quo nos cæteris animantibus præstantiores voluisti, laudare nos maiestatem quam decet, & pro his quibus familiam meam atque Hebræorum populum dignatus es, necesse est gratias agere. Qua enim re magis vel parum propitius placandus, vel in fauore es retinendus, quàm voce, quam ex aëre haurimus, & per hunc rursum ascendere nouimus? Quapropter gratias tibi ago, primum quòd patrem meum ex obscuro loco ad tantam gloriam euexisti: deinde quòd mihiipsi in præsentem diem omnia quæcunque promiseras præstitisti: precorque vt in posterum largiaris quæ Deus hominibus caris largiri potest, & familiam nostram in sempiternum augeas: quemadmodum patri meo & viuo & mortuo es pollicitus, quòd apud nos regnum sit permansurum, & per innumeras successiones propagandum. Hæc igitur nobis concede, simúlque meis omnibus virtutem qua potissimum delectaris. Ad hæc supplex oro, vt aliquid de tuo spiritu ad hoc templum incolendum deducas, vt nobis appareat, in terris quoque te degere. Alioquin tibi

paruum

paruum est domicilium vniuersum hoc cæli conuexum, nedum hoc qualecunque templum. Tu tamen hoc vt proprium integrum seruato à vi hostium, oro, & tanquam possessionis tuæ curam gerito. Et si quando populus in peccatum prolapsus, ob hoc te affligente aut sterilitate terræ, aut pestilentia, similive malo mulctatus fuerit, qualibus in pietatis præuaricatores soles animaduertere: ac deinde affluens ad tuum templum supplex confugerit, salutem votis expetens: exaudi tanquam præsens, & miseratus eos è calamitatibus eripe. Nec solis Hebræis errantibus hanc opem à te precor: sed etiam si ab extremis orbis finibus aliqui venerint, aut vlp. decunque profecti in hoc loco boni quippiam impetrare à te voluerint, exoratus illis largire. Sic enim omnibus erit euidens, quòd & tu hanc ædem apud nos tibi extrui voluisti, & nos nec inhumani sumus, nec alienigenis iniqui, sed libenter ferimus te communiter omnibus tum opitulatorem esse, tum bonarum rerum omnium largitorem. Hæc locutus & pronus humi stratus, cùm aliquandiu adorauisset surrexit, hostiasque ad altare adhibuit: quumque id solidis victimis repleuisset, litatum Deo manifesto argumento cognouit. Ignis enim ex aere emicans, omnibusque inspectantibus in altare delapsus, correptas victimas absumpsit: ad quod prodigium populus haud dubiam coniecturam fecit, in eo templo numen esse habitaturum, & præ gaudio procidens in solum, vnanimiter adorauit. Rex autem ad laudes Dei versus, multitudinem ad idem hortabatur, quandoquidem signa vidissent eius beneuolentiæ: precandum admonens, vt perpetuò talem se exhibeat, & mentem eorum puram ab omni peccati labe custodiat in iustitia & religione, quo possint præcepta per Moysem diuinitus tradita constanter obseruare. Sic enim fore genus Hebræorum felicissimum omnium, & cæteris mortalibus longe beatius. Simulque iubebat eos meminisse, quòd quibus artibus parauissent tanta bona, eisdem & hæc retenturi essent, & alia maiora atque cumulatiora quæsituri. Neque enim aliter existimandum, quàm iustitiæ ac pietatis merito hæc illis contigisse. esse autem facilius parare quæ desint, quàm parta tueri, & cauere ne vllum detrimentum admittatur. His affatus multitudinem rex concionem dimisit, sacris primum factis tam pro se quàm pro populo: mactauítque vitulorum duodecim millia, agnorum centum & viginti millia: nam tum primùm templum victimarum cruore imbutum est, & omnes Hebræi cum liberis ac vxoribus epulo sunt excepti. Præterea scenopegiæ festum ante templum splendide ac magnifice rex per quatuordecim dies celebrauit cum vniuerso populo epulatus. Peractis autem his omnibus, & nullo pietatis officio prætermisso, dimissi sunt suam quisque domum, actis prius regi gratis, pro bene curata republica, & pro tantis operibus absolutis, precatique vt eis omnipotens Deus in longum tempus Solomone rege frui concederet. Faciebant autem iter gaudentes ac gestientes, hymnósque sacros canentes, ita vt præ gaudio nullum viæ tædium in reuertendo sentirent. Cæterùm illata in templum arca, & spectaculo tam elegantis & ampli ædificij publicè exhibito, festisque diebus inter sacra & epulas exactis, cùm iam singuli ad suas vrbes essent reuersi, rex in somnis est admonitus, gratum Deo fuisse eius sacrificium, & vota exaudita esse. quódque seruaturus esset suum templum, & semper inhabitaturus, donec ipsius posteri cum subiecto populo iustitiam colerent: in primisque ipsum si à paternis præceptis nusquam discederet, ad summum felicitatis fastigium euehendum, & genus eius per continuatas successiones ei regioni præfuturum, nec vnquam è Iuda tribu regem defore. Quòd si prodito & obliuioni tradito pietatis studio, ad externarum religionum ritus se transferret, radicitus eum excidendum: & neque generis ipsius reliquias mansuras, neque Israelitas calamitatem euasuros: sed bellis & aliis innumeris cladibus afflictos, & è patrio solo extorres, peregrè apud exteras gentes oberraturos. Templum verò quod tum recens extructum esset, Dei permissione à barbaris direptum atque incensum iri, vrbe insuper hostili manu diruta: ita vt vbique sparso earum calamitatum rumore, & multis ob earum magnitudinem ægre credentibus, finitimi demiraturi sint, & interrogaturi, qua de causa Hebræi in tantam nunc indignationem incidissent, quum antea eius ope ad maximas diuitias, maximámque gloriam essent euecti. Quibus reliquias gen-

3. Reg. 9.

tis reſponſuras, quòd propter peccata ſua & patriarum legum præuaricationem hæc omnia contigiſſent. Hæc illi per ſomnium denuntiata ſacræ literæ continent.

V. Abſoluta autem templi fabrica, quæ ſeptennio, vt dictum eſt, durauit, regiæ ſtructuram eſt aggreſſus, quam vix tertiodecimo anno conſummauit. neque enim tantam curam huic operi, quantam ædificando templo impendit. Sed illud quidem amplum licet, & plus quàm credi poſſit celebre, cooperanti Deo intra iam dictum tempus perfectum eſt: regia verò tametſi multum magnificentiæ templi cederet, quòd neque materia eius tanto antè præparata fuiſſet, & regi non Deo ſtrueretur domicilium, eo tardius ad finem eſt perducta. Et hæc tamen pro dignitate fortunarum regis ac gentis eſt exædificata. Operæprecium autem fuerit totum eius ordinem ac diſpoſitionem indicaſſe, vt ex eius deſcriptione totam amplitudinem lector colligere ac conſiderare poſſit. Baſilica erat magna & pulchra multis columnis ſuffulta, quam ad cauſas forenſes agitandas, & lites decernendas condidit, capacem multitudinis quæ eò ius peteret, longam cubitos centum, latam quinquaginta, altam triginta. hanc ſexdecim columnæ quadrangulæ ſuſtinebant, tectam opere Corinthiaco, additis parilibus poſtibus cum valuis cælatis ad ornamentum loci ſimul & munimentum. In eius medio fuit ædes alia, quadrata, lata triginta cubitos, columnis validis ſuffulta: & in ea tribunal magnificum, vbi Rex iura ſolebat reddere. Huic ædificio coniuncta erat domus in vſum reginæ facta, & aliæ aulæ quò ſe negotiis peractis animi cauſa conferebant, omnes cedrinis tabulis conſtratæ: partim ſaxo quadrato decemcubitali conſtructæ, partim ita vt ſolent regiæ vel templa, incruſtatæ pretioſo marmore, quod è locis eo nomine celebribus apportatur. Et tribus quidem ordinibus aulæis Babylonicis prætexebantur: quartus verò ſculptorum admirabile artificium oſtentabat, in quo effictæ erant variæ arborum ac plantarum ſpecies, frondibus & foliis tanta ſubtilitate expreſſis, vt agitari quodammodo viderentur. Reliquum verò quod ſupererat vſque ad lacunar, opere albario tectum, & diſcoloribus picturis erat variegatum. Præter hæc erant & alia cubicula ad voluptatem facta, & porticus ad ornatum regiæ longiſſimæ, in quibus ſplendidiſſima triclinia referta auro, vt quæ aurea ſupellectili ad omne regij conuiuij miniſterium erant inſtructiſſima. Difficile eſt enumerare amplitudinem ac varietatem aularum, tam maiorum quàm mediocrium, tum quæ ſub terra latebant, quæ ve in aërem elegantiſſimè attollebantur. In ſumma totum ædificium è marmore candido & cedro, & auro atque argento conſtabat: diſpoſitis per parietes & laquearia variis lapillis auro incluſis, quemadmodum & in ornatu templi factum fuerat. Quin & ex ebore factum erat prægrande ſolium cælatum, ſpecie tribunalis, quod ſex gradibus aſcendebatur, in quorum ſingulis extremitatibus leonum effigies erant impoſitæ, totidem aliis ſuperne imminentibus. qua verò parte rex inſidebat, manuum effigies eum excipiebant: & quà reclinabatur, dimidiatus erat iuuencus tergum ſuum reſpiciens: totúmque tribunal auro coagmentatum erat. Hæc opera Solomon viginti annis perfecit, conferente magnam auri vim, maiorem argenti Iromo Tyriorum rege, & præter hæc cedri atque pinus materiem. Sed & ipſe maximis donis Iromum eſt remuneratus, ſingulis annis frumentum ei mittens & vinum atque oleum, quibus maxime opus habebat, vt diximus, eo quòd inſulam incoleret. Præterea Galilææ oppida numero viginti non procul à Tyro diſſita ei donauit: quæ cùm ille perluſtrata ſatis conſideraſſet, & non valde probaſſet, renuntiari iuſſit Solomoni, ſibi non eſſe opus eis oppidis. & ex eo terra Chabelon eſt appellata: voce Phœnicum lingua, id quod diſplicet ſignificante. Quæſtiones etiam ænigmaticas Tyrius rex ad Solomonem tranſmiſit, rogans vt eas explicaret, & dubitationem ſibi omnem eximeret. At ille callens huiuſmodi rerum ac natura prudentiſſimus, nihil inexplicatum relinquebat: ſed omnia ratione peruincens, & perſcrutatus eorum intellectum, apertiſſimè declarabat. Meminit horum duorum regum & Menander, qui è Phœnicum lingua annales Tyriorum in Græcum ſermonem eſt interpretatus, in hunc modum ſcribens: Defuncto Abibalo ſucceſſit in regnum filius Iromus, qui vixit annos quinquaginta tres, & regnauit annos XXXIIII. hic aggeſſit ad inſulam agrum qui dicitur amplus, & auream columnam in Iouis delubro dedicauit. idem

materiem

materiem multam in monte Libano excidit ad contegenda templa, & demolitus antiqua templa, Herculi & Astartæ noua instaurauit: primúsque Herculi statuam erexit mense Peritio. Deinde expeditione contra Eyceos susceptа, quòd debita tributa non persoluerent, subactis illis victor est domum reuersus. Huius temporibus erat Abdemonus adolescens, qui problemata à Solomone Hierosolymorum rege iniuncta dissoluebat. Meminit & Dius sic scribens. Abibalo defuncto filius eius Iromus regnum excepit. Is Orientalem vrbis partem aggeribus auxit, & eo pacto pomœria protulit. templum quoque Iouis Olympij, quod antè separatum erat, medio spatio repleto aggeribus cum vrbe coniunxit, & aureis donariis ornauit. conscenso deinde Libano materiem ad structuram templorum cæcidit. Addítque Solomonem Hierosolymorum regem ad hunc Iromum ænigmata misisse, solutionem eorum postulantem: quòd cùm ille non valuisset, magna pecunia mulctatum esse. Deinde per Abdemonem quendam virum Tyrium proposita explicuisse, & ipsum alia proposuisse: in quibus soluendis cùm Solomon hæreret, maiorem etiam pecuniam eum illi remisisse. Et Dius quidem ità scribit. Cæterum rex cùm videret mœnia Hierosolymorum turribus & propugnaculis ad securitatem egere, nec ea dignitati vrbis satis respondere, & muros instaurauit, & turres magnas in eis erexit.

Condidit etiam vrbes vel præcipuis annumerandas, Asorum & Magedonem, & tertiam Gazara Palæstinę vrbem, quam Pharao rex Ægypti bello aggressus expugnauerat, occisísque ad vnum habitatoribus diruerat, ac deinde filiæ suę Solomoni nuptæ dono dederat. quamobrem denuo rex eam exædificauit, quòd esset natura munita, & ad bella rerúmque nouitates opportuna. Nec procul inde alias duas vrbes condidit, quarum altera Betachora, altera Baleth vocabatur. necnon & alias ad secessus voluptarios aptas ob aëris temperiem fructuúmque vbertatem, & perennibus aquis irriguas. Ingressus deinde in desertum quod est super Syriam, eiúsque regionis potitus, vrbem ibi maximam condidit, duorum dierum itinere à superiore Syria distantem, ab Euphrate verò vnius. ad magnam autem Babylonem inde sex dierum via protendebatur. Quare autem à reliquis cultæ Syriæ partibus hæc vrbs tam procul habitetur, causa est hæc, quòd mediterranea per desertum petentibus, ibi demum fontes ac putei reperiuntur. Hac igitur vrbe extructa, & mœnibus validissimis cincta, Thadamoram eam appellauit, quo nomine etiam nunc à Syris vocitatur. Græci Palmiram nominant. Atque hæc fuerunt per id tempus Solomonis opera. Nunc quoniam video multos quærere, quî factum sit vt omnes Ægyptiorum reges à Minæo illo qui Memphin condidit, quíque multis annis auum nostrum Abrahamum præcessit, vsque ad Solomonis tempora, per mille trecentos & amplius annos Pharaones dicti sint, à quodam rege nomine desumpto: operæpretium existimo eorum ignorantiæ mederi, & manifestam huius appellationis causam reddere. Pharao regem Ægyptiis sonat. Opinor autem ipsos à pueritia nominibus aliis discretos, quamprimum reges creati fuerint, potestatis eius nomen patriæ linguæ vernaculum assumere. Nam & Alexandrini reges aliis prius nominibus vocati, post assumptum regnũ vocati sunt Ptolemæi à primo eius vrbis rege: & Romanorum imperatores alioquin gentilia nomina habentes, Cæsares appellantur, principatus & honoris vocabulo, posthabito illo priore quod à parentibus hæreditariũ in eos demanauit. Et hinc est, ni fallor, quòd Herodotus Halicarnaseus cùm c c c x x x. reges post Minæũ Memphis conditorem deinceps succesisse dixerit, nomina eorum non recensuit, quia Pharaones vocati sint omnes. Cùm enim post hos mulier imperium arripuisset, nomen eius ponit Nicaulen: nimirum ea de causa, quòd soli mares huius appellationis essent capaces, & non etiam fœmina, oportuit peculiare ipsius nomen dicere. Ego verò in nostræ gentis commentariis reperi, quòd post Solomonis socerum Pharaonem, nemo Ægyptiorum regum amplius hoc nomine sit vocatus: & quòd post illum venerit ad Solomonem iam dicta mulier, quæ tum Ægypti simul ac Æthiopiæ regnum obtinebat. Sed de hac paulo pòst dicemus: nunc verò ideo hæc memoraui, vt ostenderem nostros libros & Ægyptiorum in multis consentire. Solomon autem rex reliquias Chananæorum

VI.

quæ Libanum montem vſque ad vrbem Amathen colebant, & imperium eius detrectabant, ſub ditionem ſuam redactas tributa pendere coegit, & per ſingulos annos certum numerum ſeruorum & colonorum qui per agros diſtribuerentur exegit. Hebræorum enim nemo ad ſeruiles operas adigebatur: nec erat æquum, vt cùm tam multas gentes Deus ſub eorum imperium ſubdidiſſet, ex his potius quàm deuictis eiuſmodi conditionis homines cenſerentur: ſed omnes arma & currus atque equos & rem militarem tractare malebant. Chananæis verò quos ad ſeruitutem abduxit, ſexcentos præfectos præpoſuit, qui procuratores eſſent regij, & ſua cuique opera atque negotia præſcriberent. Quin & claſſem rex in Ægyptio ſinu ædificauit, in quodam loco ad mare rubrum, qui nominatur Aſiongaber. Hæc nunc Berenice vocatur, non procul ab Elana vrbe, quæ regio tum in Hebræorum ditione cenſebatur. Et in hac quoque claſſe munificentia Iromi regis amici fuit vſui. Viros enim gubernatores & nauticæ rei peritos ei miſit quotquot voluit, qui nauigantes cum regiis procuratoribus in regionem Indiæ, olim Sophiram, nunc Auream terram nominatam, aurum illi adferrent. hi collectis circiter quadringentis talentis retro ad regem ſunt reuerſi. Interim ad Ægypti Æthiopiæq; reginam, mulierem ſapientiæ ſtudioſam, & cætera quoque egregiam, Solomonis virtutem ac ſapientiæ fama delata, cupiditas eam inceſſit coràm hominem viſendi: ſic enim fore vt experimento, non rumoribus crederet, qui ſæpenumero falſi eo quòd toti à fide renunciantium pendeant, paulo pòſt euaneſcunt: decreuítque ſuſcepta longinqua peregrinatione illius ſapientia perfrui, & de rebus arduis cum eo differere. Venit igitur Hieroſolyma ſplendido & opulento apparatu. Adducebat enim ſecum camelos onuſtos auro & variis aromatibus lapillíſque precioſis. Rex verò honorificentiſſimè exceptam, & in cæteris comiter ac liberaliter habuit, & propoſitiones illius pro ſua prudentia facile explicans, opinione citius diſſoluebat. At illa ſtupebat ad regis ſapientiam, tanto maiorem experta quàm audierat: magíſque etiam admirabatur regiam tam elegantem ac magnificam, & tam bellè diſpoſitum ædificiorum ordinem, quòd hîc quoque ingenium regis contemplaretur. Sed nihil magis mirata eſt quàm aulam, cui cognomen Saltus Libani, & quotidianos conuiuiorum ſumptus tam dapſiles, apparatúmque miniſterij. nam & cultu erant decentiſſimo, & perquam ſcitè omnia miniſtrabant. Nec minor fuit admiratio dum quotidiana ſacrificia videret, quantáque cura & religione ſacerdotes ac Leuitæ circa ea verſarentur. Hæc quotidie contemplando vehementer admirabatur, id quod nec diſſimulare potuit, ſed apud regem ingenuè faſſa eſt, quantoperè huiuſmodi ſpectaculis afficeretur. Omnia, inquit, rex, quæ auditu percipiuntur cunctantius credere ſolemus: ſed de tuis bonis, quæ vel intra te ſunt repoſita, ſapientia videlicet ac prudentia, vel tam amplum regnum tibi ſuppeditat, non vana fama ad nos perlata eſt: ſed quum eſſet vera, non reſpondiſſe tamen eam tuæ felicitati nunc præſens video. Quamuis enim auribus perſuadere conabatur, non potuit tamen res ita pro dignitate repreſentare, ſicut nunc oculis noſtris ſubiiciuntur. de me quidem fatendum eſt, quòd cùm de fide eius hæſitaſſem, ne fortè aliquid affingeret, nunc longè maiora eis conſpexi. Macti tanta felicitate Hebræi, macti amici ac familiares tui, quibus perpetuo ſapientia tua frui datum eſt. Laudandus Deus qui regionem hanc & habitatores eius adeò dilexit, vt te regem eis præficeret. Nec contenta verbis indicaſſe quanti regem faceret, etiam muneribus ſuam erga illum obſeruantiam teſtari voluit. Viginti enim auri talenta ei donauit, & aromatum vim magnæ æſtimationis, lapillorúmque precioſiſſimorum. Aiunt etiam quòd balſami plantam, cuius hodiéque ferax eſt noſtra regio, illius reginæ munificentiæ ferri acceptam oporteat. Nec minora fuere quæ ipſa à rege recepit, optione etiam illi permiſſa. nihil enim roganti negatum eſt: ſed libentius quàm illa peteret largiens, inſignem præ ſe tulit liberalitatem. Atque ita Ægyptiorum regina datis ſimul & acceptis ampliſſimis muneribus in patrium

1. Reg. 10.

VII. ſolum reuertitur. Per idem tempus allatis ex Aurea ſicut vocant terra gemmis & lignis pineis, ex hac materie rex fulcra templi ac regiæ fecit, eiúſque parte vſus eſt

ad inſt

ad inſtrumenta muſica, cinnyras & nabla, quibus Leuitæ diuinos hymnos ſolent accinere. nunquam enim antehac tam elegans apportata fuerat. Sed nemo ſic cogitet, quæ nunc pinea ligna vocantur, quæve ad alliciendos emptores hac appellatione mangonizant negociatores, illis eſſe ſimilia. illa enim aſpectu ficulnam materiem referunt, niſi quòd candidiora ſunt & fulgentiora: id quod admonere officij noſtri duximus, ne quis per ignorantiam in his diſcernendis fallatur, quandoquidem res Solomonis in huius materiei mentionem nos induxerunt. Eadem elaſsis attulit regi auri talenta D C L X V I. nõ annumerato quod priuatim negociatores mercati ſunt, nec eo quod toparchæ & reges Arabiæ dono illi miſerunt. Ex eo fecit ducenta ſcuta fuſilia ſingula ſexcentos ſiclos pendentia, & trecentos clypeos, quorum ſinguli trecentas minas penderent: atque hæc omnia in aula Saltus Libani vocata repoſuit. Sed & pocula ex auro ſolido parauit, & è lapide precioſo, & in vſum conuiuij ſingulari arte fabre facta, reliquámque omne ſuppellectilem regiam ex auro fieri curauit. Nullam enim tum argento in commerciis erat precium. Multa enim nauigia rex in mari quod vocatur Tarſicum habuit, quæ ad remotas gentes merces varias deferre iuſsit, pro quibus exportatis aurum & argẽtum regi ferebant. multúmq; eboris, & mancipia Æthiopica & ſimias. Ea nauigatio in itu ac reditu triennium integrum abſumebat. Fama etiam celeberrima per omnes circumquaque regiones de Solomonis virtutibus ac ſapientia diuagabatur: qua exciti plerique reges, quo certiores de iam dictis fierent, viſendi eius cupidine flagrabant, & exquiſita munificentia ſtudioſos eius ſe declarabant. Mittebantur vaſa tam aurea quàm argentea, & veſtes purpureæ, & omne genus aromata: equi præterea currúſque & muli ſubuehendis ſarcinis, qui vel robore vel pulchritudine regi placituri videbantur: vt ad eum equorum ac currum numerum, quem iam antè habuerat, ex donaticiis quadringenti currus accederent. Habuit enim prius currus mille, equorum viginti millia. hi quum pulcherrimi fuere, tum ad curſum exercitatiſsimi, vt collati ad cęteros omnes poſt ſe relinquerent. His decus addebant equites, flos iuuentutis, procera ſtatura, promiſſóque capillitio conſpicui, & tunicas è ſarrana purpura induti. ad hæc ramentis auri capillum quotidie ſpargebant, vt ad ſolarium radiorum contactum fulgor à capitibus eorum reflecteretur. Hi armati & pharetris ſuccincti regium currum ſtipabant, quo ſublimis inuectus, & amictus veſte cãdida, mane ſolebat vrbem egredi. Aberat ab Hieroſolymis duorum ſchœnorum ſpacio prædium nomine Hettan, hortis & inductis fontibus amœnum ſimul ac opulentum. in eum locum vectari delectabatur. Diuina autem quadam diligentia ac prouidentia rebus in omnibus vtebatur, & cùm eſſet elegantiarum amator, ne viarum quidem curam prætermiſit, ſed & harum quotquot Hieroſolyma regiæ ſedem ducebant, ſtrice conſtrauit, tum vt vltro citróque commeantibus eſſent faciles, tum ad oſtentandam hac quoque parte principatus ſui magnificentiam. Diſtributíſque oppidatim curribus, & in ſingula certo numero ad alendum præfinito, circa ſe quidem paucos reſeruauit: loca verò vbi alebãtur, curruum oppida appellauit. Argenti etiam tantam copiam Hieroſolymis eſſe fecit, quanta fuit ſaxorum: & cedros arbores antehac nunquam in Iudæa viſas, in campis eius adeò multiplicauit, vt Moros numero æquarent. Mandauit etiam negociatoribus Ægyptiacis vt equos venales ad ſe adducerent, in ſingulas bigas ſexcentarum argenti drachmarum precio conſtituto: quos deinde ad Syrię reges & tranſeuphratenſes mittere ſolebat. Cúmque eſſet omnium regum glorioſiſsimus & piiſſimus, & opibus ac prudentia omnes ſuperaſſet qui ante illum rem Hebræorum adminiſtrauerant, deterior factus eſt ante obitum: & à patriis moribus deſciſcendo, indignum antè geſtis rebus vitæ exitum habuit. Nam inſaniens in mulieres, & in rebus venereis immodicus, non contentus ſuę regionis mulieribus, multas externę originis duxit, Sidonias, Tyrias, Ammanitidas, Idumęas: atque ita contemptis ſemel Moyſi inſtitutis, quę non niſi gentis eiuſdem coniuges permittebant, illarum deos colere cœpit, amori earum hoc tribuens. Atqui hanc ipſam rem legiſlator pręcauere voluerat, ne per hanc occaſionem peregrinis implicarentur ritibus, néve relicto patrij numinis cultu, ad illarum religiones ſe transferrent. Sed hæc So- 3. *Reg.* 11

lomon contempſit, voluptate irrationabili victus: ductíſque vxoribus è principibus viríſque illuſtribus progniatis ſeptingentis numero, & concubinis trecentis, & in his Ægyptiorum regis filia adeò conſuetudine earum eſt captus, vt ritus earum imitaretur, quo magis illis hoc argumento fidem amoris ac beneuolentię faceret. ętate deinde prouectior, & mente iam paulatim ſeneſcente, magis etiam patrię religionis oblitus cultum Dei ſui neglexit, & mulierum exterarum ritibus aſſueuit: quamuis iam antè quoque à prędicto legum diſceſſerat, quando ęreas boum effigies baſi maris illius addiderat, ſicut ſolio ſuo leonum pòſt appoſuit. Nam neque illa fas erat facere. Cúmque domeſticum haberet exemplum pulcherrimum parentis virtutem, & gloriam quam propter pietatem ad poſteros reliquerat, diſcedens ab eius imitatione, ídque bis in ſomnis monitus ſequi paterna veſtigia, mortem inglorius oppetiit. Venit itaque ad illum propheta miſſus à Deo, dicens neque clam eſſe eius impietatem, neque diutius impunitam fore: viuo tamen regnum non auferendum, quando patri eius diuinitus ſit promiſſum non alium ſucceſſorem futurum: ſed poſt hunc defunctum, filium pœnas daturum: ita tamen vt non vniuerſum regnum deficeret, ſed decem ſolę tribus ſeruo ipſius cederent, reliquę duę penes nepotem Dauidis remanerent, ídque ipſius aui reſpectu, & vrbis Hieroſolymorum in qua Deus templum ſibi elegiſſet. His auditis Solomon vehemẽter perturbatus indoluit, omni felicitate, qua hactenus ſuſpiciebatur, in contrarium vergente. Nec multum temporis poſt hanc prophetæ denunciationem eſt elapſum, dum hoſtis ei Deo ſic volente exortus eſt, cui nomen Aderus, regi infenſus ob cauſam hanc. Idumęus fuit genere, & è regio ſtemmate. Cúmque Ioabus copiarum Dauidis Imperator Idumęam ſubigeret, omnibus eius gentis qui per ætatem arma ferre poſſent internecione intra ſemeſtre deletis, hic etiamnum adoleſcentulus ad Pharaonem Ægyptiorum regem euaſit. ab eo comiter exceptus, & domum & agros ex quorum reditibus viueret, munificentia illius eſt conſecutus: & poſtquam adoleuit tam carus ei factus eſt, vt rex coniugis ſuę ſororem, nomine Taphinem, nuptum ei traderet: ex qua filius natus, cum regis liberis eſt educatus. Porrò accepto in Ægypto de Dauidis & Ioabi morte nuncio, adiuit rogans vt ſibi in patriam reuerti permitteret. Rege autem percõtante quid illi deeſſet, quáve ſua iniuria prouocatus relinquere amicum benemeritum cuperet, & ſi non ſemel id petitum, impetrare tamen tunc nequaquam valuit. Sed cùm iam res Salomonis labare inciperent, Deo impietatem eius non amplius ferente, cuius nutu Pharao difficilem ſe hactenus prębuerat, Aderus impetrato à ſuo rege commeatu in Idumęam reuertitur. & cùm non poſſet gentem ſuam ad defectionem à Solomone perpellere, eo quòd validis prędidiis impoſitis in officio contineretur, nec liceret impune res nouas ibi moliri, profectus inde in Syriam ſe contulit. Vbi cùm incidiſſet in quẽdam Razarum, qui deſciuerat à Sophenæ rege Adrazaro, & eas terras cum latronum manu incurſionibus populabatur, ſocietatem cum homine iniit: cuius ope occupata ea parte Syriæ, rex declaratus, Iſraelitarum ditionem crebro irrumpẽdo, viuo adhuc Solomone rapinis omnia miſcebat & cædibus. Et quaſi parum eſſet Hebræis vnus hoſtis externus, domi extitit qui Solomonem infeſtaret Hieroboamus Nabatæi filius, veteri quodam oraculo ad res nouandas excitatus. Cùm enim patre orbatus adoleſcens adhuc à matre educaretur, Solomon animaduerſa generoſa eius indole, præfecit eum fabricæ murorum, quando Hieroſolyma mœnibus cingebat. Eius operis curam tanta ſolertia geſſit, vt rex comprobata hominis induſtria, præmio dignum ducens, eum Ioſephi tribui præficeret. Ad quam dum Hieroſolymis egreſſus iter faceret, obuiã ei fit propheta nomine Achia, Silunte oppido oriundus. Is ſalutatum eum de via paulum ſeduxit in rus quoddam diuertens, in quo tum nemo alius aderat: ſciſſóq; in duodecim fruſta pallio quo ipſe amiciebatur, iuſsit Hieroboamum decem inde ſumere, præfatus Deum hoc iubere. Ille, inquit, ſciſſo imperio Solomonis, eius filio propter promiſsionem Dauidi factam tribum vnam cum altera ei contigua daturus eſt: tibi verò decem propter Solomonis peccatum, qui mulieribus & diis earum totum ſe deuouit. Quare ſciens cauſam propter quam Deus ab illo eſt alienatus, iuſtitiam colito, & legum perpe-

tuus

tuus cuſtos ac conſeruator eſto, cùm pietatis ac religionis præmium maximum tibi ſit propoſitum, nimirum vt tantus euadas, quantum ſcis Dauidem prius fuiſſe. His prophetæ verbis erectus ad ſpes magnas Hieroboamus, cùm eſſet alioqui ambitioſo & inquieto ingenio, quamprimum in ſuam prouinciam peruenit, non immemor præſagij prophetici ſolicitare populum cœpit, vt à Solomone deficeret, ipſiq; principatum deferret. Cuius conatibus & inſidiis cognitis Solomon volebat enim comprehenſum occidere. At ille ad Suſacum Ægypti regem profugus & præſens periculum euaſit, & manendo illuc vſque Solomonis obitum regno ſe Iſraelitico incolumem ſeruauit.

Solomone defuncto populus à Roboamo eius filio deficiens, Hieroboamum decem tribuum regem fecit. Cap. III.

SOLOMON autem iam admodum ſenex moritur, exactis regni annis octoginta, vitæ verò nonaginta quatuor: ſepelitúrque Hieroſolymis, omnium regum feliciſſimus & opulentiſsimus atque prudentiſsimus, excepto peccato ad quod iam ſeneſcens à mulieribus eſt pertractus; de quo & conſecutis mox Hebræorum calamitatibus ſatis dictum eſt. Cæterum defuncto Solomone, & ſuccedente in principatum eius filio Roboamo quẽ è Noma Ammanitici generis muliere ſuſceperat, mox quidam è proceribus in Ægyptum miſerunt, qui Hieroboamũ reuocarent. qui cùm ad eos in vrbem Sicima veniſſet, etiam Roboamus eodem peruenit. Placuit enim conuentu Iſraelitarum illuc habito, regnum de populi conſenſu accipere. Accedunt itaq; illum principes populi vnà cum Hieroboamo, rogantes vt aliquid de ſeruitio remitteret, & patre ſuo vellet eſſe mitior. Graui enim illius iugo ſe preſſos fuiſſe. Sic enim firmius ei fore imperium, ſi amari mallet quàm metui. Ille poſt triduum ad poſtulata reſponſurum ſe pollicitus, ſtatim in ſuſpicionem venit, quòd ſine mora votis eorum non annuiſſet. Decere enim eius ætatem putabant, procliuem eſſe ad benemerendum. non nihil tamen ſpei ſuberat: quòd non ſtatim eſſent repulſam paſſi. Interim ille conuocatis paternis amicis conſultabat quale reſponſum populo dari oporteat. qui quum bene ipſi cuperent, & vulgi naturam probe callerent, ſuaſerunt vt comiter populum alloqueretur, & poſito aliquantiſper faſtu regio ad captandam multitudinis gratiam ſe accommodaret. hac enim arte captos facile illum amaturos, quod natura ita comparatum ſit, vt ſubiecti delectentur regibus manſuetis, & de ſuo faſtigio nonnihil ſe demittentibus. Ibi Deus ſine dubio mentem ademit homini, cui tam vtilis in omne tempus ſententia, certe ad præſens ambienti regnum neceſſaria, non probabatur: ſed accitis æqualibus ſuis iuuenibus, & expoſito ſeniorum conſilio, quid ipſis videretur, proferre iuſsit. Illi, quia nec per ætatem poterant, nec Deus ſinebat, vtiliora cernere, autores ei fiunt ſic ad populum reſpondẽdi: minimum digitũ ipſius craſsiorem eſſe quàm patris lumbi fuerint: & ſi ab illo duriter habitos ſe putarent, durius etiam in poſterum tractandos eſſe: & ſi ab illo ſcuticis cæſi fuiſſent, expectandum vt ab ipſo ſcorpionibus flagellarẽtur. His delectatus rex, & ratus decere maieſtatem principatus tale reſponſum, poſtquam tertia die populus ad audiendum conuenit, omnibus expectatione ſuſpenſis, & exiſtimantibus benignum aliquid ſibi proponendum, omiſſo amicorum conſilio, ex iuuenum ſententia reſpondit, non ſine Dei voluntate, vt Achiæ vaticinium ſuus euentus ſequeretur. Icti enim velut ferro tam duris verbis, non ſecus ac ſi à minis ad rem iam eſſet peruentum, per indignationem vno ore exclamant, nihil ſibi futurum amplius cum Dauidis progenie, haberet ipſe templum quod pater extruxiſſet, manifeſte defectionem præ ſe ferentes. Adeóque pertinax ira fuit, vt Adoramum quæſtorem regium, miſſum ad excuſandum iuuenilis linguæ petulantiam, placandóſque concitati vulgi animos, ne auditũ quidẽ lapidibus obruerint. Quo facto Roboamus ratus, id quod erat, ſe in famulo ſaxis impetitum, veritúſque ne conceptum ſemel odium in ipſius caput effunderetur, trepide conſcenſo curru quantum potuit Hieroſolyma properauit. Et Iudæ quidem ac Beniamis tribus communibus ſuffragiis

VIII
3. *Reg.* 12

regem eum eligunt: reliqua verò multitudo, ex illo die alienata à progenie Dauidis, Hieroboamo imperij detulit. id Roboamus ægre ferens, cõuentu duarum tribuum sibi subditarum indicto, & delectu CLXXX. millium habito, conaturus erat reliquas decem vi ad officium retrahere, nisi Deus per prophetam interceſſisset, admonens nefas esse ciuile bellum mouere, præsertim cùm Deo volente populus ab eo defecisset. Nunc prius Hieroboami Israelitarũ regis gesta, ac tum demum res Roboami duarum tribuum regis dicemus, serie narrationis ita postulante. Ergo Hieroboamus regia Sicimis constructa, inibi domicilium optauit: nec eo contentus, apud Phanuelam vrbem aliud ædificauit. Nec multo pòst instante Scenopegia, cogitans secum, quòd si permitteret populo Hierosolymitanam profectionem, & festi illic celebrandi potestatem faceret, populus captus religione templi & ceremoniis, facile mutata voluntate, seq; relicto ad priorem regem accedere posset, idq; non dominationi suæ tantum, verumetiam vitæ periculosum foret, statuit hoc modo rebus suis consulere. Duas vitulas ex auro fecit, & constructis totidem delubris, altero apud Bethela, altero apud Danam, quod oppidum situm est ad minoris Iordanis fontem, effigies illas vtrobique consecrauit: & conuentu indicto decem tribuum quibus ipse præerat, pro concione in hunc modum eas est allocutus: Viri populares, notum vobis existimo, quòd nullus locus Deo est vacuus, & quòd is nullo certo loco includitur: sed vbique vota exaudit, vbiq; cultores suos respicit. Quare nõ placet mihi, hoc tẽpore vos Hierosolyma vrbẽ infensam longo itinere proficisci religionis ergò. Homo illud templũ statuit, quẽadmodũ & ego duas aureas vitulas consecraui, alterã in Bethelis, alterã in Dana, vt pro locorũ opportunitate ex propinquioribus oppidis ad eas confluentes, illic Deũ rite adoretis. Nec deerunt sacerdotes ac Leuitæ ex vobis per me designati, ne quid Leuiticam tribum & Aaronis progeniem desideretis. Ergo quicunq; ex vobis sacerdotium ambit, vitulum & arietem Deo mactet, quo ritu ferunt etiam primum sacerdotem Aaronem creatum esse. His verbis populũ decepit, autor ei factus patriæ religionis deserendæ: quæ causa fuit Hebræis omnium calamitatum, vt bello ab exteris gentibus deuicti, postremo in captiuitem abducerentur, sicut suo loco dicetur. Porrò appetente iam septimi mensis festiuitate, volens & ipse apud Bethela eam celebrare, sicut à duabus tribubus Hierosolymis celebrabatur, ante vitulam altare posuit: moxq; assumpta pontificis persona cum suis sacerdotibus ad illud ascendit. Cúmq; iam holocautomata in conspectu totius populi pararet incendere, Deo mittente superuenit à Hierosolymis propheta, nomine Iadon. Is in mediam multitudinem progressus, audiente rege ad altare sermonem vertit. Altare, altare, hæc dicit Dominus. Exorietur quidam de genere Dauidis, Iosias nomine, is mactabit super te falsos sacerdotes illius temporis, & impostorum ad impietatem populum seducentium ossa super te incendet. Et vt nemini dubium sit prædictionem hanc nõ esse vanam, prodigio confirmabitur. Rumpetur altare hoc, & adipes victimarum in eo congesti in humum effundentur. His prophetæ verbis irritatus rex, intendit in eum manum, iubens hominem comprehendi: móxq; sideratum brachium diriguit, vt reducere manum non posset, torpente membro haud secus quàm si esset exanime. Altare quoque diruptum impositas victimas effudit, ita vt vates Dei prædixerat. Ibi rex videns hominem veridicum esse ac diuinum, rogauit eum, vt Deum exoraret, quò affectę dextrę vigorem pristinum redderet. quod cùm ita factũ esset, lętus recepta sanitate, rogabat prophetam vt cum eo prandere dignaretur. excusauit Iadon, negans se in ea vrbe panem aut vinum sumpturum. id enim sibi contra interdictum Dei non licere. vetitum etiam ne per eandem viam reuertatur qua venerat. Rex autem miratus viri continentiam, eo magis de se cœpit esse solicitus, ex his quæ viderat & audierat, parum felicem rerum suarum exitum augurans.

3. Reg. 13

IX Erat in ea vrbe malus quidam pseudopropheta, quem Hieroboamus in honore habebat, seductus ab illo omnia ad gratiam loquente. hic tum decumbebat, quòd esset senio languidus, cúmque audisset à filiis de aduentu prophetæ à Hierosolymis, & prodigiis per eum patratis, & quòd Hieroboamus emortuam dextram ad illius preces sanam recepisset: veritus ne rex de hospite melius quàm de se opinaretur,

sur, mandauit filiis vt cuestigio asinum stratum ad iter sibi expedirent. quibus impigre iussa executis, conscenso iumento per vestigia prophetæ properabat. quem assecutus interquiescentem sub quercu patula & vmbrosa, primo salutauit: deinde expostulauit cum eo quòd non ad se diuertisset, hospitalitate fruiturus, quo referente vetitum se à Deo, ne apud quenquã in ea vrbe cibum sumeret: Certe apud me, inquit, licuit sumere. nam ego quoque propheta sum eiusdem cuius tu cultor numinis. & nunc ipsius iussu venio, te ad nos adducturus, & prandio hospitali excepturus. Tum vates mentienti credens reuertitur. Adhuc autem illis prandentibus, & familiari sermone se oblectantibus, Deus apparuit Iadoni, pœnam inobedientiæ, 19 pœnæq; modum denunciãs. Fore enim vt in itinere à leone discerpatur, nec in paternum monumentum inferatur. Hæc autem Deo volente contigisse opinor, quo minus apud Hieroboamum Iadonis verba fidem inuenirent, de mendacio suspecta. Nam redeunti Hierosolymam leo factus obuiam, detractum de iumento necauit, nihil læso asino: imò & illum & prophetæ cadauer seruabat accubans, donec viatores quidam rem visam pseudoprophetæ renunciauerunt. Tum ille filiis in hoc missis corpus eius in vrbem reportauit, inhibiq; magnifice sepelit, monitis filiis vt se quoque post mortem in idem monumentum inferrent. Vera enim esse quæcunque ille prædixisset, de vrbe illa & altari, & sacerdotibus ac pseudoprophetis. ad se autem nullam post mortem iniuriam peruenturam, propter communem cum illo sepulturam confusionis discrimine. Post iusta funebria prophetæ reddita, & iniuncta filiis mandata, cùm esset vir malus & impius, Hieroboamum adit: & quid ita, inquit, istius fatui turbatus es sermonibus? Illo verò de altari & sua ipsius manu referente, ac vere hominem Dei vatemq; optimum vocitante, cœpit hanc eius opinionem malitiosè labefactare, & probabilibus rationibus rei veritatem offuscare. Aiebat enim præ lassitudine manum eius obtorpuisse, dum altari infert victimas, ac deinde post quietem pristinum vigorem recepisse. Altare quoque recentis etiam tum structuræ, quòd tot ac tantarum victimarum molem non ferret, disruptum concidisse. Postremo vatis mortem indicat, à leone esse necatum: adeò nihil diuinum nec in vita nec in verbis eius fuisse. His dictis regi persuasit, & mentem eius à Deo & iustis 30 ac piis operibus in totum auersam in extremam impietatem præcipitauit. In tantum enim posthac contra omne ius ac fas debacchatus est, vt nihil aliud quæreret, quàm quomodo indies magis ac magis semetipse nouis sceleribus superaret.

Sed hoc omisso de Solomonis filio Roboamo iam dicendum. Is duarum tribuum X regno potitus, vrbes munitas & magnas condidit, quarum nomina hæc: Bethleem, Ethame, Thecos, Bethsur, Socho, Odolam, Ipa, Mareſa, Ziphe, Adoram, Lachis, Azeca, Saræm, Elom, Hebron, omnes in tribu Iudæ sitæ. Alias deinde æque magnas in Beniamitica sorte muniuit, singulisq; sua præsidia & præfectos imposuit, frumento, vino, oleo, cæterisq; commeatibus abunde instructis. Scutorum etiam & lanceatum tantum numerum fabricari curauit, quantus multis millibus sufficeret. Ad hunc 40 Hierosolymis degentem è tota Israelitarum ditione confluxerunt sacerdotes & Leuitæ, quotquot è reliqua plebe erant boni ac iusti patrias suas relinquebant, vt Hierosolymis Deum colere liceret, offensi Hieroboami tyrannide, qui eos ad suarum vitularum adorationem vi adigere volebat. quo factum est vt Roboami regnum integro triennio talibus accessionibus cresceret. Qui cùm ex priore matrimonio cognatæ cuiusdam mulieris tres liberos suscepisset, superduxit postea cognatam aliam, Macham è Thamare Abesalomi filia primogenitam, ex qua Abiæ pater factus est. & quamuis etiam ex aliis vxoribus liberos haberet, præ omnibus tamen amauit Macham. erant enim ei legitimæ vxores octodecim, concubinæ verò triginta: & ex his viginti octo filij, filiæ verò sexaginta. Abiam verò Machæ filium successorem sibi de- 50 signauit, eiusq; fidei thesauros suos & munitissimas quasque vrbes credidit. Sed vt plerunque solent mortales fortuna blandiente corrumpi, Roboamo quoque idem accidit. Videns enim sui regni tanta incrementa, ad iniustas & impias actiones deflexit, factus contemptor veræ religionis, ita vt etiam populum in imitationem sui pertraheret: quandoquidem ea est rerum humanarum natura, vt cùm principum

ac ma

ac magistratuum moribus etiam subditi deprauentur, quorum modestia cœu norma corrigi debebant, & pro virtutibus vitia eorum sequantur: alioquin nisi eadem quæ reges faciant, improbare facta illorum videntur: sicut sub Roboamo contigit, populo leges ac pietatem egregiè contemnente, ne iudiciæ studiis regem suum offenderet.

Susacus Ægyptiorum rex capto Hierosolymis diuitias eius vrbis in Ægyptum transportauit. Cap. IIII.

ANNO quintodecimo Deus per Susacum Ægyptiorum regem vlum est, cuius res gestas Herodotus per errorem Sesostri adscribit: hic enim Susacus quinto anno Roboami regni numerosissimum exercitum contra illum adduxit, in quo fuisse ferunt currus MCC. equitum LXM. peditum CCCCM. eius miles maxime ex Afris constabat ac Æthiopibus. Irrumpēs igitur in Hebræorum regionem, munitissimas Roboami vrbes sponte deditionem facientes in fidem suam recepit, quibus præsidio firmatis postremo Hierosolyma est aggressus. Roboamus verò vnà cum suis à Susaci exercitu obsessus, versus ad supplicationes exorare Deum non potuit, vt victoriam annueret. Samæas quoque propheta eos seruit, dicens Deum minari desertorum se illos qui cultum ipsius priores deseruerant. quamobrem consternati, & videntes nullam salutis spem reliquam, omnes confiteri cœperunt, iure se à Deo propter impietatem ac legum neglectum destitutos. Deus autem videns eos sic effectos, & peccata sua confitentes, per prophetam denuntiauit, nolle se nos perdere: subditurum tamen Ægyptiis, vt experiantur vtrum commodius sit, Deo seruire an homini. Susacus autem Roboamo propter metum dedente vrbem, conditiones non seruauit: sed deprædatus templum, thesauros tum Deo sacros tum regios expilauit, exportata innumera auri atq; argenti multitudine, ac ne scrupulo quidem relicto. Detraxit etiam aurea scuta & clypeos, quos Solomon rex fecerat: ac ne pharetras quidem aureas reliquit, quas Dauid dedicauerat, à Sophenæ rege acceptas: atq; ita cum opima præda domū est reuersus. Meminit autem huius expeditionis etiam Halicarnassensis Herodotus, in nomine tantum errans, & quòd peruasis multis aliis gentibus etiam Palæstinam, Syriam subiugarit, hominibus non expectata vi deditionem facientibus. Apparet autem satis quòd nostram gentem dicere velit ab Ægyptio subactā. narrat enim hunc columnas reliquisse apud eos qui prius quàm Martem experirentur deditionē fecissent, in quibus pudēda muliebria inscripta fuerint. Roboamus autē is fuit rex noster, qui vrbem antequam oppugnaretur dedidit. Idem ait Aethiopas quoque ab Ægyptiis circuncisionē virilium didicisse. Phœnicas enim & Syros Palæstinos fateri se hanc ab Ægyptiis accepisse. Constat autem quòd nulli alij circuncidantur in Palæstina Syriæ præterquam nos. Sed de his quisque suo arbitratu sentiat. Post Susaci discessum Roboamus pro scutis & clypeis aureis parem æreorum numerum refecit, eaq; scutariis & excubitoribus suis assignauit: & sine vlla memorabili expeditione, aut præclaro facinore, quietus regni sui tēpora elabi passus est, metu cohibēte, eo quòd perpetuū illi esset cum Hieroboamo dissidiū. Vixit annos LVII. ex quibus decē & septē in principatu exegit, vir arrogans ac insipiēs, vt qui propter spretum paternorū amicorū consilium tantam ditionē amisit. Sepultus est Hierosolymis in regiis cōditoriis. In regnū paternum Abias successit octauum iam supra decimum agens annum, Hieroboamo apud decem tribus regnum obtinente.

XI Et quoniam huius regis exitum diximus, superest vt quis Hieroboami finis fuerit
3. *Reg.* 14 consequenter subnectamus. Is nullū neq; modū neque finē impietatis faciens, singulis diebus aras in excelsis lucis extruebat, & sacrificos his à vulgo assignabat. Hanc suā cōtumeliā, dignámq; tanta impietate pœnā, nō multo pòst Deus in caput ipsius atq; familiæ vertit. Cúmq; filius eius Obimes illo tēpore ægrotaret, iussit vxorē suam mutato cultu, sumptóq; priuato habitu, ad Achiā prophetā proficisci. esse enim hūc virum in prædicendis futuris mirificum, à quo ipse olim regnum sibi deberi cognouisset, mandauitq; vt quasi peregrina de filio percontaretur, esset ne præsentem morbum euasurus. Illa habitu mutato, ita vt à marito iussa fuerat, in Siluntem vbi tum

Achias

Achaias degebat, peruenit. Iámque aduentante ad illius ædes muliere, cæcutienti præsenio Deus apparuit, indicans & quòd Hieroboami vxor ad eum veniret, & quid ad interrogata respondendum sit. Et cùm iam pro foribus esset priuatam hospitem simulans, exclamat: Ingredere Hieroboami coniux, quid teipsam celas? Deum certe latere non potes, qui me de aduentu tuo præmonuit, mandauítque quid tecum loqui debeam. Vade igitur ad maritum, & hæc Dei verbis ei renuncia. Quoniam te magnum è paruo & nihili reddidi, & abscisso à Dauidis familia regno, tibi illud dedi: tu contrà immemor horum beneficiorum fusiles deos quàm me colere maluisti: ideo delebo te & tuum genus, & cadauera vestra à canibus atq; alitibus deuorabuntur. constituam enim regem super populum meum, qui neminem è Hieroboami genere superstitem est relicturus. Nec populus erit expers vltionis, sed excidet è terra bona hac, & in transeuphrantenses regiones dispergetur, quia regis impietatem est imitatus, & deos ab illo factos adorat, relictis meis ceremoniis. Tu verò mulier ad maritum propera, hæc illi renunciatura. Filium enim mortuum reperies. nam te vrbem ineunte, ille è vita exiturus est: sepelitúrque defletus à toto populo, & publico luctu honoratus. Solus enim hic è Hieroboami familia bonus existit. Hoc oraculo mulier territa se proripit, & toto itinere futuram filij mortem iam tum deplorans plangénsque misera properat propter maritum, eadem opera filio fatum accelerans, quem non nisi mortuum visura erat: reuersáque domum illum quidem ita vt propheta prædixerat, exanimem reperit, regi verò cuncta ordine renuntiauit.

Hieroboami contra Abiam filium Roboami expeditio & clades, & quod Baſanes Hieroboami generis extirpator, ipſe regnum occupauerit. Cap. V.

AT Hieroboamus nihil his motus, magnis delectibus habitis contra Abiam filium Roboami, duarum tribuum regem qui tum patri successerat, duxit exercitum, propter ætatem eius non satis administrandis rebus maturam sperans se facilem victoriam reportaturum. Ille verò audito aduentu Hieroboami haudquaquam est perterritus, sed supra ætatem, & supra quàm hostis sperauerat, impigre collecto è duabus tribubus exercitu, occurrit Hieroboamo in quodam loco qui appellatur mons Samarõ, & prope illum castra metatus ad prælium se & suos parabat. Habebat autem in castris quadringenta millia militum: Hieroboami copiæ duplo numerosiores fuere. Vt verò pugnandi studio acies instructæ ex aduerso constitere, Abias occupato editiore quodam loco, manu mota silentium ab hoste petiit. Quo impetrato, sic orsus est dicere. Quòd Dauidi atq; eius posteris regnum in multas ætates duraturum diuinitus sit concessum, ne ipsi quidẽ ignoratis: quo magis miror cur deserto meo patre, Hieroboamo eius seruo adhærere malueritis, & nunc ab illo contra nos stetis iusto Dei suffragio principatum obtinentes, impugnaturi nos & reliqua regni parte repulsuri. maiorem enim eius partem Hieroboamus iam nunc iniusta vi occupat. Sed non diu fruetur sua tyrannide, dabit Deo pœnas perpetratorum scelerum, qui finem imponet eius nefariis facinoribus, quandoquidem ipse non vult imponere, atq; etiam vos ad omnem iniquitatem incitare non desinit. Hoc enim autore nulla iniuria prouocati à meo patre, tantum quia malis consiliis seductus, parum comiter vos alloquutus est, irati deseruistis non tam illum quàm Deum optimum maximum, legésq; eius omnium quæ vnquam fuere sanctissimas. Atqui æquum erat veniam dedisse non solum verbi durioris homini iuueni & concionandi non admodum perito, sed etiam si re aliquid per ætatem peccasset, vel propter Solomonem patrem, & illius in hanc gentem beneficia. Par enim est parentum meritis posterum errata condonari. Vos verò nullam eorum rationem habuistis, ac ne nunc quidem habetis, sed tam numeroso exercitu contra nos venitis. qua quæso re freti? num aureis illis vitulis, & atis ac lucis celsioribus? quæ nõ religionis sed impietatis vestræ argumẽta sunt. An fortè multitudo qua potiores estis, spem vobis facit victoriæ? At nihil pollet quantumlibet innumerus exercitus, pro iniustitia contra ius arma ferentis. In sola enim pietate ac iustitia spes victoriæ sita est, quæ profectò penes nos est, qui constanter in seruandis legibus

& veri numinis cultu perſeueramus: quem non manus artificis è materia fragili ſculpſerunt, neque ſceleſtus rex commentus eſt ad imponendum vulgo ignobili: ſed qui conditor eſt omnium, & principium huius vniuerſitatis ſimul & finis. Quamobrem nunc quoque ſuadeo vt reſipiſcatis, & ſecuti meliora conſilia deſinatis contra inſtituta patria bellum gerere, per quæ ad tantam felicitatem peruenistis. Dum in hanc ſententiam Abias verba facit ad Iſraeliticum populum, interim à Hieroboamo pars copiarum occulte miſſa à tergo Abianorum conſpicitur: qui circumuentos ſe videntes non mediocriter ſunt territi. Ibi Abias bono animo ſuos eſſe iubet, omnémque fiduciam in Deo ponere: illum certe nullis hominum inſidiis circumueniri. Ad hanc regis vocem redditus eſt militi animus: & inuocata ope numinis, ad ſacerdotum claſſica ingenti clamore ſublato alacritatis indice in hoſtem irruũt. Nec defuit cæleſte auxilium, quod hoſtium vigorem retudit, Abianis longe præpollentibus. Tãtam enim ſtragem ediderunt, quanta in nullis vel Græcorum vel Barbarorum inuenitur commentariis. Cæſis enim quingentis millibus memorabilem apud omnes poſteros victoriam retulerunt: & vrbes eorum munitiſſimas vi captas diripuerunt, Bethelen cum ſua ditione, itémque Iſanam & huic coniunctam ditionem. Poſt eam cladem Hieroboami vires omnino fractæ fuere, quandiu Abia fuit ſuperſtes. Defunctus enim eſt non multo poſt victoriam, exacto tertio principatus ſui anno: ſepultúſq; eſt Hieroſolymis in maiorum ſuorum conditoriis, relictis filiis viginti duobus, filiabus ſexdecim. is liberorum numerus è mulieribus XIIII. ei ſuſceptus eſt. In regnum ſucceſſit filius Aſanus, matre Machæa genitus, quo regnante Iſraelitarum regio decenni pace potita eſt. Atque hæc ſunt quæ de rebus Abiæ ſunt prodita. Mortuus eſt deinde etiam Hieroboamus rex decem tribuum, cùm regnaſſet annis viginti duobus, ſecũdo iam anno regni Aſanici exacto. Eius loco imperauit filius Nadabus, paternæ malitiæ ac impietatis æmulus, eóque in principatu biennium exegit. Quo tempore ducto exercitu ad Gabatho Palæſtinorum vrbem, putabat ſe eam obſidione poſſe capere. Interim quidam è domeſticis eius amicis Baſanes Macheli filius inſidiis interceptum occidit, & arrepto regno totam eius ſtirpem excidit, euenítque iuxta prophetæ vaticinium, vt qui ex Hieroboami cognatis in vrbe trucidabantur à canibus laniati abſumerentur: qui verò in agris, ab alitibus. Atque in hunc modum Hieroboami familia debitas impietatis & ſcelerum pœnas exoluit.

Æthiopum irruptio in Hieroſolymitanum agrum ſub Aſano, & exercitu eorum interitus.
Caput VI.

XII. ASANVS autem Hieroſolymorum rex vir erat moribus honeſtiſſimis præditus, & cæleſtis numinis obſeruantiſsimus, quíque nihil vel cogitaret vel faceret niſi pietati ac naturæ legibus conſonum. is correxit quicquid erat in ſuo regno vitioſum, ſublatis omnibus exoticis immunditiis. habuítque in exercitu lectiſsimorum virorũ ſcutatorum ac haſtatorum ex tribu Iudæ trecenta millia: ex tribu item Beniamitica ſcutatorum & ſagittariorum ducenta quinquaginta millia. Eius regni anno decimo Zaræus Æthiopum rex cum maximo exercitu contra eum euenit, ducens peditum nongenta millia, equitum centum millia, adiunctis trecentis curribus. Huic progreſſo vſque Maræſam, quæ eſt vrbs ditionis Iudæ, occurrit Aſanus: & inſtructa contra eum acie non procul ab vrbe in quadam valle, cui nomen Saphatha, vt vidit ingentem Æthiopum multitudinem, exclamauit Deum inuocans, orãnſque vt victoriam ſibi contra tam multa hoſtium millia dignetur annuere. Veniſſe ſe ad dimicandum cum Zaræo ſola illius ope fretum, qui paucos plurium, & imbecilles fortium victores poſſet reddere. Hæc precanti Deus victoriæ ſignum obtulit: quo viſo rex alacris cum hoſte conflixit, cæſíſque plurimis, reliquos terga vertentes vſque in agrum Gerarenum perſequutus eſt. Verſi deinde à cædibus ad rapinas Gerara capiunt ac diripiunt. idem & in caſtris hoſtium factum eſt: vnde multum auri egeſtum eſt, prædáque abacta camelorum, iumentorum, & greges pecorum. Tanta victoria diuinitus parta ditati omnes reuertuntur Hieroſolyma: iámque non longe aberant quum illis propheta Azarias ſic obuiam, is

poſtea

posteaquam agmen consistere iussit, orsus est dicere, hanc victoriam diuino fauore eis contigisse propter seruatam iustitiam ac pietatem, & quia semper Dei voluntati obtemperauissent. Quòd si ita vt cœperant pergerent, in posterum quoque victorias de hoste & vitam fortunatam eiusdem fauore illis expectandam: sin verò à religione desciuerint, omnia contraria illos manere: sequuturúmque tale tempus, in quo neque propheta verax in populo reperiatur, neque sacerdos iustitiæ cultor. Túmque & vrbes eorum subuertendas esse, & gentem per omnes terras dispergendam, erronúmque more vitam acturam nullis certis sedibus. Quapropter hortabatur vt dum tempus esset probitati studerent, & diuinum fauorem sibiipsis non inuiderent. His auditis rex vnà cum populo gauisi sunt, dederúntque operam & publice & priuatim vt religio sarta tecta maneret, dimissis à rege per totam regionem à quibus hoc negotium diligenter curaretur. Nunc relictis in hoc statu Asani duarum tribuum regis rebus, reuertor ad Basanem Israelitarum regem, qui Nadabo Hieroboami filio cæso regnum eius occupauerat. Hic in Tharse vrbe electo domicilio vigintiquatuor annis regnauit, sceleratior, magísq; impius quàm vel Hieroboamus vel illius filius afflictor populi, & aduersus Deum cõtumax. Quapropter misso ad eum Gimone propheta prædixit se totum ipsius genus exciturum, & eisdem quibus prius Hieroboamum cladibus profligaturum: eo quòd rex à se constitutus ingratus fuisset, nulla in administrando regno pietatis aut iustitiæ ratione habita, quibus virtutibus nulla vel vtilior populo, vel Deo gratior: sed sceleratissimi Hieroboami factus imitator, omnibus eius vitiis sese contaminasset. Cui quum similis esse voluerit, merito etiam similem exitum habiturum. At Basanes posteaquam cognouit imminentes pro scelere sibi ac suo generi calamitates, non hoc curauit vt correctior in posterum & anteactorum pœnitens placato numine vitaret exitium: sed velut proposito præmio si strenue pergeret, ac si per prophetam ampla spes proposita, non calamitas denuntiata esset, seipso factus nequior, indies data opera scelus scelere cumulabat. Postremò cum exercitu aggressus est vrbem non ignobilem Ramathonem, distantem quadraginta stadiis à Hierosolymis. quam captam muniebat, vt eam sedem belli faceret, vnde sui milites excursionibus regnum Asani vastarent. Veritus autem eius conatum Asanus, & cogitans quàm multa damna suæ regioni relictus apud Ramathonem exercitus inferre posset: misit ad regem Damascenorum legatos cum pecuniis, ambiens eius societatem, & admonens quòd paterna inter ipsos intercederet amicitia. At ille & pecuniam libenter accepit, & societatem cum eo iniit, relicta Basanis amicitia: móxque suos duces iubet cum exercitu in illius ditionem proficisci, & vrbes hostiliter infestare: qui sine mora alias incenderunt, alias diripuerunt, videlicet Achionem, Danam, & Abelmaen. His auditis Israelitarum rex, omissa munitione Ramathonis, ad suas res tuendas reuersus est. Asanus autem è conuecta ab illo materia duo firma oppida in eo loco condidit, quorum alteri nomen Gaba, alteri Maspha. Nec postea Basanes bellum instaurare valuit, fatali morte præuentus: sepultúsq; est in Arsane oppido. In regnum successit illius filius Elanus. Hic post alterum regni annum periit per insidias cæsus à Zamare sui equitatus dimidiæ partis magistro. Epulantem enim apud Osam suum procuratorem immissa equitum turma facile oppressit, per absentiam tam præfectorum quàm militum, qui tum omnes in obsidione Gabathonis Palæstinorum vrbis occupati fuere. *3. Reg. 16.*

Basanæ stirpe sublata apud Israelitas Zamares, & post hunc Amarinus & Achabus filius, regnum obtinent. Cap. VII.

DEINDE ex magistro equitum factus rex, totam Basanæ stirpem iuxta Gimonis vaticinium extinxit. Eodem enim modo eius familia radicitus interiit propter impietatem, quo Hieroboami progeniem internecione absumptam diximus. Interea qui Gabathonem obsidebat exercitus, audito regis casu, & quòd Zamares occisi à se regnũ inuasisset, & ipse Amarino imperatori suo regnum detulit: qui soluta

Gabathonis obſidione ad Tharſen regiam properat, eáque expugnata vi potitur. Zamares videns vrbem ſine præſidio, in intimam regiam ſe recepit, ſubiectóque igne ſimul cum ea ſe quoque concremauit, regni ſui die ſeptimo. Quo facto confeſtim populus in diuerſa ſtudia ſciſſus eſt, aliis Thamanum, aliis Amarinum regnare volentibus. Cuius factio quum tandem viciſſet, occiſo Thamano ſolus totius populi regnum obtinet. Trigeſimo anno regni Aſani regnauit Amarinus annis duodecim, ſex Tharſæ, reliquos ſex Mareone, quæ à Græcis Samaria dicitur. Ipſe Samaræum vocauit à Samaro, de quo montem emerat, in quo vrbs ſita eſt. Hic nihil à prioribus regibus differebat, niſi quòd illis fuit ſceleratior. Omnes enim hoc tantum agebant, vt populum quotidianis impietatibus à Deo abalienarent. Quapropter iratus Deus effecit vt alius alium tolleret, & cum toto ſuo genere extirparentur. Hic Samariæ diem ſuum obiit, ſuccedente Achabo filio. Hinc certe videre licet quàm curæ ſint Deo res hominum, & quomodo bonos diligat, malos contrà funditus eradicet. Iſraelitarum enim reges propter impietatem breui tempore alius ab alio cum totis familiis ſublati ſunt. Aſanus verò Hieroſolymorum duarúmque tribuum rex ob pietatem ac iuſtitiam feliciter Dei fauore viuens ad extremam peruenit ſenectam, & poſt vnum & quadraginta regni annos bona morte deceſſit. cui mox Ioſaphatus ſucceſſit filius, ex Abida matre natus, omnium teſtimonio proauitæ pietatis ac fortitudinis æmulus, quibus Dauidem ſanctiſſimum regem retulit, quemadmodum paulo pòſt dicetur.

XIII. Cæterum Achabus Iſraelitarum rex habitauit Samariæ vbi vigintiduobus annis regnum tenuit, nihil de priorum regum inſtitutis mutans, niſi ſi quid fortè deterius commentus eſt. Omnium enim impietates repræſentauit ac ſcelera, ſed Hieroboami præcipue. nam & vaccas ab eo conſecratas adorauit, & alias ſuper hãc impietates addidit. Vxorem præterea duxit filiam Ithobali, Tyriorum ac Sidoniorum regis, cui nomen Iezabela: móxque ab ea domeſticos illius deos colere didicit. Erat hæc muliercula audax & temeraria, adeóque impotentis inſaniæ, vt non verita ſit templum Beli deo Tyriorum exædificare, & lucum omnis generis arborum plantare: cui etiam ſacerdotes & falſos vates inſtituit. Quin & ipſe rex hoc genus hominum frequens circa ſe habere delectabatur, dementia & malitia omnes ante ſe reges ſuperãs. Hunc
3. Reg. 17. propheta quidam Dei maximi è Theſbone Galaditica vrbe oriundus adiit, dicens eum prænunciare, quòd nec pluuiam illis annis daturus ſit, nec rorem, donec ipſe vates non compareret. Additóque iureiurando quo magis rem confirmaret, ſeceſſit ad tractum auſtralem, vbi ad torrentem quendam degebat, vnde potum haberet. Nam cibus ei quotidie per coruos afferebatur. qui poſtquam ob inopiam imbrium exaruit, iubente Deo profectus eſt Sareptam, quod oppidum Tyrum inter & Sidonem ſitum eſt. Illic enim ſe mulierem viduam inuenturum præmonitus fuerat, quæ alimenta ſuppeditaret. Iámque non longe à porta aberat, quum videt mulierem operariam ligna colligentem: & ſignificante Deo hanc fore eius altricem, ſalutatam prius rogauit vt aquam potabilem afferret: abeuntémque iam reuocans, & panem portare iuſſit. Iurauit illa nihil ſibi domi eſſe præter vnicum farinæ pugillum & olei paululum: veniſſéq; ſe eò vt collectis lignis ſibi ac filio panem coqueret, quem vbi comediſſent fame abſumerentur, quandoquidem nihil ſupereſſet aliud. Tum propheta, Vade, inquit, bono animo lætiora ſperans: & primum mihi paululum paratum affer. polliceor enim tibi nunquam in vaſe illo farinam defore, nec oleum in fidelia, donec Deus det pluuiam. Paruit mulier, & quæcunque propheta petierat fecit: deincépſque & ſibi & filio & hoſpiti ſat alimentorum habuit. neutrum enim horum defecit, quandiu durauit ſiccitas. Meminit autem huius inopiæ pluuiarum etiam Menander in geſtis Ithobali Tyriorum regis ſic ſcribens. Hoc regnante etiam pluuiarum defectus fuit ab Hyperberetæo menſe vſque ad inſequentis anni Hyperberetæum continuus, qui cùm ſupplicationes indixiſſet, ſequuta eſt magna vis tonitruum. Hic Botrym in Phœnice condidit, & Auzaten in Africa. His verbis dubio procul ſiccitatem factam ſub Achabo, cuius tempore Ithobalus apud Tyrum regnauit, Menander in ſuos commentarios retulit. Mulier autem illa prophetæ hoſpes cùm filius eius morbo præualente expiraſſet, eiulans & voces quas dolor exprimebat emittens, querebatur de aduentu hominis

hominis qui peccata eius detexisset, ideo mulctatam se filij morte dictitans. Ille consolabundus iubet eam sibi tradere filium, brevi recepturam vivum: acceptumque mox in proprium cubiculum detulit: quo deposito super suum lectulum, exclamauit ad Deum, non hospitij gratiam alterici relatam, extincto ipsius puero; rogabátque vt remisso spiritu vitam ei restitueret. Itaque Deo genitricem misérante, & prophetæ gratificante, ne videretur infortunium secum in hospitium intulisse, præter omnem expectationem recepit puer spiritum. Ac illa gratias egit vati, dicens nunc demum se agnoscere diuinæ mentis interpretem. Paulo deinde post Dei iussu ad Achabum proficiscitur, indicaturus ei venturam pluuiam. Erat tum fames per totam regionem, & magna rerum ad victum necessarium penuria, vt non solum hominibus panis deesset, verum etiam equis cæterisque iumentis tenra negaretur pabulum: tanta erat vbique siccitas. Rex igitur vocato dispensatore Obedia, cui iumentorum curam mandauerat, iussit vbique fontes & torrentes perquirere, sicubi inueniretur herba ad secandum iumentis pabulum. Cúmque ambo quæsitum propterea Elian nusquam comperirent, iussit Obediam quoque se sequi. Partitis deinde itineribus, alium rex, alium dispensator viam ingreditur. Erat autem vir pius, & quo tempore Iezabel regina in prophetas sæuiebat cædibus, centum ex eis in cauernis subterraneis abdiderat, pane & aqua sustentandos. Huic à rege digresso Elias occurrit, & ex percontatione agnitus à viro abundo salutatur. Mox propheta mandante vt adueniam suum regi nunciet: quo, inquit, meo merito me mittis ad eum qui te vbique gentium ad necem perquirit? Quis enim locus est ad quem arcessatus te non misérit? Nunc fieri potest, vt dum ego regem adeo, te Dei spiritus quo agitas aliò rapiat, & ex te non reperto frustratus in caput meum sæuiat. Noli esse in meo periculo tam securus, quum scire possis quàm sim studiosus tui similium, qui centum Dei homines furori Iezabelis eripui, & nunc eis in latebris alimenta suggero. Propheta contrà iubet vt nihil moratus regem adeat, sacramento interposito, se quoque eadem die vti eius conspectum veniturum. Quo indicio postquam Achabus Eliam adesse didicit, in occursum eius properat: & cum indignatione, Tun' ille es, inquit, Hebræorum turbator? tu ne sterilitatis huius auctor? Ac ille nihilo blandior, ipsum & eius familiam cum suis externis sacris causam malorum omnium asseuerat, inuectis peregrinis numinibus, & pro abrogato veri Dei cultu suppositis. Mox iubet vt eat, & totum populum in Carmelum montem ad se conuocet, simúlque suos & vxoris vates, quorum numerum etiam non tacuit: præterea lucorum prophetas quadringentos plus minus. Vt verò omnes accitu à rege ad constitutum locum confluxerunt, Elias in medio consistit, & Quousque, inquit, inter vtrunque vacillabitis? Si enim Deum nostrum verum & solum creditis, huic & mandata eius sequimini: quòd si non huic sed externis diuinos honores deberi existimatis, illos igitur recipite. Populo verò nihil ad hæc respondente, Elias postulat, vt quo certiore argumento vel proprij vel alienorum probetur potentia, solus ipse Dei sui vates contra illorum mendacium commentum, accepto boue, & in lignorum struem imposito, sed nullo igne subdito. idem oportere & illos facere, atque ita inuocare suos deos, vt ligna velint accendere. Hoc enim pacto veram Dei naturam dignosci posse. Quæ sententia postquam placuit, iubet Elias prophetas illos electo boue priores sacram rem facere, & sua nominatim inclamare numina. Cúmque suis precibus & inuocationibus nihil proficerent, ludens Elias alius eos iubet vocem attollere, fortè aut peregrè absint aut dormiant. Illis verò à mane vsque meridiem frustra inclamantibus, & more patrio cultris ac lanceolis sua corpora incidentibus, cùm iam suæ vices sacrificandi veniissent, amotis sacrificis illis fanaticis iussit vulgum propius obseruare, ne fortè clàm ignem admoueret: qui postquam accessit, acceptis duodecim lapidibus iuxta numerum tribuum Israeliticarum altare ex eis instauravit, foditque circum illud fossam bene profundam: & coaptata super altare strue lignorum victimáque desuper imposita, quatuor hydrias fontana aqua plenas super altare iussit effundi, ita vt fossa quoque repleretur aquis superfluentibus. Quibus peractis, cœpit inuocare Deum, precatúsque vt erranti iam diu populo ostendat suam potentiam: &

3. Reg. 18.

ecce adhuc illo orante, ignis repente de cælo in altare lapsus inspectante populo tum victimam tum aquam omnem circumfusam absumit, ita vt locus fieret aridus. Quo viso Israelitæ prostrati in terram vnum Deum adorant, hunc maximum & solum verum confitendo: cæteros nihil aliud esse quàm nomina vanis stultorum hominum opinionibus conficta: móxque comprehensos eorum prophetas interficiunt, Elia sic iubente: qui & regem abire ad prandium iussit, nec esse amplius solicitum: breui enim visurum pluuiam. quo abeunte Elias verticem Carmeli conscendit, & cùm humi desedisset, caput genibus applicuit, iussitque famulum ascenso quodam scopulo ad mare prospicere, & indicare sicubi nubem excitari viderit. Paruit ille non semel ascenso scopulo, sed nihil se videre retulit. Tandem septimo reuersus ait se vidisse in aere nescio quid nigricans, humano vestigio non amplius. Quo audito Elias mittit eum mox ad Achabum, vbens vt rex properet in vrbem redeat, prius quàm profusus imber occupet. Qui postquam ad Iesraelam vrbem cœpit tendere, sine morá offuscato aëre & inuoluto nubibus procella mixtus imber superuenit: & propheta correptus numine regium currum vsque Iesraelam Azaui vrbem currens prosequitus est. Iezabela verò Achabi vxor audito prodigio per Eliam patrato, quódque propheras ipsius omnes interfecisset, misit ad eum nuncios, minando se illum occisuram, quemadmodum ipse prophetas occiderat. Et Elias territus fugit in vrbem Bersube, quæ est in extremis tribus Iudæ finibus, Idumeæ confinia: relictóque ibi famulo, ipse in desertum abiit. Cumque precatus esset mortem, quòd non esset cæteris melior, vt illis absumptis ipse vitæ cupidus esse debeat sub arbore quadam obdormiit: & excitatus à quodam, surgens inuenit aquam ac cibum appositum. & cùm comedisset collectis ex hoc cibo viribus, ad Sinæum vsque montem peruenit, in quo Moyses à Deo legem accepisse proditur: vbi nactus amplum quendam specum, ingressus habitare illic decreuit. Allapsa deinde ad aurem eius voce incertum vnde profecta, percontante quamobrem relicta vrbe desertum coleret: ait se occisis externorum deorum vatibus persuasisse populo, quòd vnicus sit Deus qui ab omnibus coli debeat: & ob id factum ad supplicium se à regina experi. Mox eadem voce iussus in crastinum sub diuum prodire auditurus quid opus facto sit: sequenti luce è spelunca prodiit. Ibi & remotus eius aures perculit, & oculis se candens ignis fulgor obtulit. sequutóque mox silentio, diuina voce nihil terreri præsentibus iussus est. neminem enim inimicorum fore illis compotem. mandatúmque mox vt domum reuersus declaret populi regem Ieum Nemessæi filium: apud Damascum verò Syrorum Azaelem: & pro se prophetam Elisæum constituat, ex Abela vrbe oriundum. Impios enim pœnam daturos, alios Ieu regi, alios Azaeli. His auditis Elias in regionem Hebræorum reuertitur: & quum offendisset Saphati filium Elisæum arantem cum quibusdam aliis impellentibus iuga duodecim, accessit & ei pallium suum iniecit: qui eueſtigio prophetare occœpit, relictísque bubus, sectator Eliæ factus est. Rogauit tamen vt prius sibi liceret parentibus valedicere, quo impetrato illum sequutus est, indiuiduus posthac minister ac comes. Et prophetæ quidem huius res ita se habuerunt.

3. Reg. 19.

XIIII. Cæterum Nabuthus quidam ciuis vrbis Azaui, quam prædium haberet regiis fundis contiguum, sæpe rogatus ab Achabo vt ei quantolibet precio venderet rus finitimum, adiungendum regio: aut si mallet vnum aliquod è regiis pro eo sibi eligeret: negauit se id facturum. gratius enim sibi esse, è paternis agris fructus percipere. Rex non aliter quàm si suam possessionem amisisset, quia non licebat alienam occupare, contristatus, nec lauare voluit, nec cibum sumere. Iezabela verò scitante quid acciderit, vt nec balneum admittat, & cœnam æque ac prandium fastidiat, quàm rusticus sit Nabathus ei denarrat. Vsum se apud eum comi sermone, & infra regiam maiestatem demisso, pro qua humanitate nihil nisi repulsam retulisse. Mulier contrà hortatur vt magno sit animo, & mœrore misso ad consuetam corporis curam redeat: se daturam operam, ne Nabuthus hanc contumeliam impune auferat. Móxque literas Achabi nomine scriptas mittit ad Israelitarum præcipuos, hoc argumento: Iubebantur indicto ieiunio concionem aduocare, & in ea primum locum

3. Reg. 21.

Nabutho

Naburho propter illustre genus attribuere. Deinde subornatis tribus vitis nihil non ausuris, horum testimonio conuictum eum blasphemię populo lapidandum obiicere, atque hoc modo de medio tollere. Id quod ita vt regina scripserat factum est: & Naburhus tali testimonio conuictus Deo ac regi feciſſe conuicium, à populo eſt ſaxis obrutus. Quod vbi Iezabelæ relatum eſt, regem accedit, ſuadétque vt ſine ſuo ſumptu vinetorum Naburhi hæreditatem capeſſat: & ille exiliens præ gaudio, ad viſendum id prædium eueſtigio ſe confert. Deus autem iratus Eliam mittit, vt regi in eo rure occurrat, rogétque quid ita occiſo vero domino eius prædij hæreditatem inimico ſibi vſurpet. Quem vbi ad ſe venientem vidit, turpe ratus obiurgari, prior faſſus errorem, ad ſatisfaciendum ipſius arbitratu ſe obtulit. Tum vates prędicit, eo loco vbi Naburhi cadauer à canibus abſumptum eſt, fundendum & regis & reginæ ſanguinem, & totum eorum genus delendum propter tam crudele ſcelus, quo ciuem contra ius per calumniam oppreſſerat. Tum demum Achabum eius facinoris pœnitentia ſubiit, & indutus ſaccum, nudiſq; pedibus à cibo abſtinuit, peccatũ confitens, & Deum ita placare cupiens. Deus verò per propheta denunciat, ſe quidem vſque poſt eius obitum dilaturum vindictam, quandoquidem ſceleris pœniteat: minas tamen vanas non fore, ſed Achabi filium pro commiſſis pœnas daturum.

Adadus Damaſci & Syriæ rex bis contra Achabum ducto exercitu profligatur. Cap. VIII.

VM hæc circa Achabum gerumtur, eodem tempore Adadi filius Syrorum & Damaſci rex contractis è toto regno ſuo copiis, aſciſciſq; vltra Euphratem triginta duobus ſociis regibus, contra Achabum duxit, qui intelligens ſe imparem eius copiis, à congreſſu quidem abſtinuit, ſed coactis ex agris in vrbes munitiſsimas omnibus ipſe mãſit intra Samariam. Cincta enim erat mœnibus firmiſsimis, & alioquin videbatur expugnatu difficilis. Syrus autem cum exercitu eò venit, & obſeſſam vrbem oppugnare cœpit. miſſoq; caduceatore ad Achabum, petiit vt ſibi liceret legatos ad eum mittere, propoſituros quidnã peteret: quo impetrato quum veniſſent legati, ita vt illis mandatum erat, aiunt Achabi diuitias & liberos & vxores eſſe Adadi. quod ſi ipſe quoque fateatur, & permittat ei quicquid libuerit ex his ſumere, abducto exercitu regem obſidionem ſoluturum. Achabus verò iubet legatos regi ſuo renunciare, & ipſum & ſuos omnes, facultatesq; vniuerſas in poteſtate illius fore. Poſt hanc legationem rurſum aliam Syrus miſit, poſtulans vt quandoquidem ipſius confeſsione omnia ſua eſſent, admitteret craſtina luce mittendos in hoc famulos, eisq; liberum faceret regiam & amicorum ac cognatorum domos ſcrutati, & auferre quicquid in eis inuentum fuerit pulcherrimum. Reliqua quę illis non placuerint, ſibi haberet. Achabus lætus ſecunda legatione Syri, aduocata concione, dicit ſe libenter pro pace & ciuium incolumitate vxores ac liberos ſuos, omneſque facultates proprias fuiſſe traditurum. Hoc enim prima legatione Syrum petiiſſe. Nunc verò miſiſſe eum famulos qui omnium ædes ſcrutentur, & nihil in eis quod ſit pulcherrimum relinquant, nimirum belli anſam quærentem: vt quandoquidem ſciat propter amorem ciuium paratum rebus ſuis non parcere, occaſionem belli ex illorum rebus arripiat. facturum ſe tamen, quicquid ipſis viſum fuerit. Reclamauit tota concio contemnendum eſſe cum ſuis mandatis inſolentem barbarum, & bellum alacriter gerendum. Accitis igitur legatis hoc reſponſo referendũ dedit, quòd primis poſtulatis nunc quoque conſentiat ſecuritatis ciuium gratia, poſteriora non admittat. atque ita eos dimiſit. Hoc reſponſo commotus ad iram Adadus tertio legatos mittit cum minis: ferocem eum eſſe fiducia mœnium, ſe verò parem illis aggerem excitaturum, ſi vel pugillum terræ ſinguli milites conferant: volens eum copiarum multitudine perterrefacere: Achabo verò reſpondente, inter armatos non verbis ſed factis decernendum, legati reuerſi cœnanti tum fortè cum triginta ſociis regibus reſponſa referunt. Ille eueſtigio mandat circumuallari vrbem & aggerem erigi, & nullam oppugnandi rationem prætermitti. Interim Achabus cum omni po-

3. Reg. 20

quàm minimum à desperatione aberat. Sed hunc timorem et propheta quidam superueniens exemit, dicens Deum polliceri, datum se victoriam certam multis hostium millibus. Rogatus deinde per quos illæc victoria cõgereret, Per filios, inquit, principum, sed te regente illorum imperitiam. Aderat igitur principum filius, quibus erant duo erant supra ducentos, cognito quòd Syrus ad epulas & luxum se dedisset, patefactis repente portis emittit iuuenes. Id postquam ei per speculatorem est significatum, mittit quosdam eis obuiam cum his mãdatis, vt sine pœna venia in suos pugnatum, victos ad se pertrahant. Interim Achabus etiam reliquum militem intra mœnia paratum cum armis habebat. Filij verò principum congressi cum hostibus, multis occisis reliquos vsque ad castra persequuti sunt. Quos vbi hi cernere Israelitarum rex animaduertit, vniuersum reliquum exercitum emittit. Illi repentino impetu in Syros delati, facile eos profligant, nihil tale expectantes: quorum cum essent obrios & inermes impingerent, ita vt relicta in castris armatura fugerent, & rex ipse præceps equo vix euaserit, Achabus verò longo spacio Syros persequutus est, cedendo quoquo cuique datum est. Direptis deinde opulentis castris, auro & argento refertis, captis etiam equis, Adadi & curribus, domum in vrbem reuersus est. Cæterum propheta monente vt in sequentem annum paratus sit, & exercitum in promptu habeat, reuersurum enim Syrum iterum, rex omni ope bellum apparat. Porrò Adadus seruatus è clade cum reliquiis exercitus, aduocatis amicis consultabat quomodo cum Israelitis bellum gerere debeat. Illi suaserunt non esse posthac cum eis in montanis confligendum. Deum enim eorum in talibus locis pollere, & ideo se nunc ab eis victos. Sed si in campestribus cum illis manum prælio, facile se superiores fore. Præterea consuluerunt vt dimissis regibus quos secum in expeditionem duxerat, copias eorum retineret, & satrapas illis præficeret, supplementumq; in suâ ditione tam equitum quàm peditum conscriberet. Placuit regi consilium, dedit q; operam vt talis apparatus fieret. Mox vbi primum veris signum se protulit, exercitum in Hebræos duxit, & quum peruenisset prope oppidum Apheca, in magno campo castra posuit. Achabus verò cum suis copijs obuiã illi progressus, castra cum castris contulit, quamuis numero militum longe inferior. Superueniente deinde propheta, & victoriam pollicente, vt hostis contra quàm opinabatur senturet Deum Israelitarum non minus potentem in campis quàm in montibus, per sex dies à neutris castris quicquam motum est. Septima verò quum hostis pro castris aciem explicuisset, Achabus quoque suos ex aduerso instruxit. Nec mora collatis signis acriter vtrinque pugnatum est, donec Syri non ferentes Hebræorum vim terga verterent. quibus impigre victoriam prosequentibus, confusum agmen trepido fugientium equitum, peditum, curruum, à seipsis proculcatum obterebatur, non multis pro tanto numero in Apheçam amicam vrbem euadentibus, qui & ipsi murorum ruina oppressi sunt circiter viginti septem millia in prælio verò centum millia hostium ceciderunt. Adadus aliquot fidissimis famulis comitatus in quandam subterraneam cellam se abdidit, quibus clementiam Israelitici regis prædicantibus, & quæ veniæ facientibus, si consueto supplicum habitu ad eum mitterentur, permissum est hoc facere. Illi induti saccos, & restibus capita redimiti, qui tum piscus apud Syros supplicandi mos fuit, Achabum adeunt, & salutis tantum gratiam petere Adadum significant, deditium eius in perpetuum futurum. Tum ille gratulari se ei dixit, quòd è pugna euasisset, fratrisq; loco eum se habiturum pollicitus est. Famuli accepta sacramenti fide nihil mali passurum, producunt è latebris hominẽ, & adducunt ad Achabum, qui tum sublimis curru vehebatur. Et quũ adorasset, Achabus porrecta dextra in currum eum sustulit, exceptúmque osculo iussit esse bono animo, & nihil se indignum timere. Adadus actis gratijs quàm longa sibi vita daretur memor se fore huius beneficij professus est, redditurum q; Israelitici iuris vrbes, quas maiores eius armis ex occupauerant: & facturum ei liberam potestatem commeandi Damascum, sicut pater ipsius idem ius Samariæ habuerat. Fœdere deinde icto, & iureiurando firmato, Adadus egregie donatus in suum regnum remissus est. Post talem Syrorum contra Israelitas expeditionis exitum propheta quidam, nomine Michæas, accessit ad

quen

quendam Israelitam, iussitq; eum vt vulnus sibi in caput infligeret, addens Deum ita velle. Qui quùm parere nollet, daturum inobedientiæ pœnam prædixit, & leonis incursu perituru̇m. Quod quum ita euenisset, alterum propheta adiit, idem imperans. A quo incunctanter ictus, & verticem saucius, obligato capite venit ad regem, dicens se commilitonem eius esse, & à tribuno captiuum quendam asseruandum accepisse: quo fuga elapso periclitari se nunc ne interficiatur ab eo qui illum tradiderat, quandoquidem hoc interminatus sit si captiuus effugeret, Respondente verò Achabo meritò id passurum, soluto capite agnoscendum se Michæas præbuit. Hac autem arte vsus est, quo maiorem vim verbis suis adderet. Ait enim Deum in regem animaduersurum, quòd Adadum hominem impium & contra diuinitatem contumeliosis dictis furentem elabi permisisset. Futurum enim vt ipse ab eo cui pepercit interficiatur, & populus eius ab exercitu. Rex libertate prophetæ offensus, iubet eum in carcerem coniici, & vehementer ea prædictione contristatus domum se recipit.

De Iosaphato rege Hierosolymorum. *Cap.* IX.

HAC TENVS de Achabi rebus, nunc ad Iosaphatum Hierosolymorum regem reuertor: qui aucto suo regno, & præsidiis per vrbes ditionis suæ dispositis, ne illas quidem sine præsidio reliquit, quas Abias auus in sorte Ephræmitica de Hieroboamo decem tribuum rege ceperat. Hic rex perpetuo propitium & auxiliatorem Deum habuit, quòd esset vir iustus ac pius, & per singulos dies dabat operam vt aliquid gratum Deo faceret. Quo factum est vt & ipsi à circumquaque vicinis regibus multus honos haberetur, id quod missitandis ad eum muneribus declarauerunt, vt hinc quoque tam diuitiæ regis quàm fama non mediocre incrementum caperent. Anno autem regni sui tertio conuocatis principibus & sacerdotibus eius regionis, iussit eos obire vniuersam ditionem, & populum oppidatim leges Moysis, earúmque obseruantiam atque religionis cultum docere. quod adeò libenter ciues complexi sunt, vt certamen huius studij inter eos susceptum videri posset. Finitimæ quoque gentes constanter hunc regem amabant, pacem inuiolatam cum eo seruantes. Palæstini etiam ordinaria tributa persoluebant, & Arabes annuos sexcentos triginta agnos, patémque hædorum numerum. Muniuit etiam magnas vrbes ac validas, & exercitus armis bene instructos contra hostem aluit: ex tribu Iudæ scutatorum trecenta millia, quibus præerat Edraus, Ioannes verò ducentis millibus. Idem dux habebat ex tribu Beniamitica sagittariorum peditum ducenta millia. alius præterea dux nomine Ochobatus ductabat centum octoginta scutatorum millia, absque militibus qui per oppidorum præsidia fuere dispositi. Duxit deinde filio suo Ioramo Achabi decem tribuum regis filiam Gotholiam. Cúmque libuisset ei Samariam inuisere, benignissime ab Achabo exceptus est, atque etiam militia quæ suum regem comitabatur, publice exhibito frumento, vino & carnibus. rogatúsque est ab Achabo, vt contra Syrorum regem arma cum eo coniungeret, ad recipiendam vrbem Ramatham in regione Galaditica, quam de ipsius Syri patre ceperat. Iosaphato verò auxilium pollicito, quòd non minorem haberet exercitum, & Samariam accitis à Hierosolymis copiis, progressi extra mœnia duo reges, & sedente in suo quisque solio, stipendia militibus numerabant. Iosaphatus verò censebat (si qui prophetæ essent) accersendos, & consulendos de expeditione quæ contra Syrum parabatur, an & illis videretur eo tempore suscipienda. Etenim Achabo amicitia cum Syro intercedebat triennio continuo, ex quo captum eum dimiserat vsque in illam idem.

Achabus à Syris bello lacessitis in prælio victus occiditur. Cap. X.

ACHABVS verò accitis suis prophetis numero quadringentis iussit eos ex Deo scitari, an daturus sit regi bellum contra Adadum mouēti victoriam, & vrbis Dominium propter quam bellum instaurare placuit. Prophetis verò bellum suadentibus: vincendum enim Syrum, & in potestatem venturum, quemadmodum antea: Iosaphato suboluit fucus ex eorum verbis, & quòd falsi vates essent: percontatusq; est Achabum, num quem alium præterea prophetam habeat, vt certius etiam futura præscire valeant. Respondit ille, esse quidem & alium, sed sibi inuisum, quòd malum euentum prædicat, forèq; vt ipse à Syrorum rege occisus pereat: & ob eam causam in carcerem eum nunc esse inclusum. Eum vocari Michæam Iemblæ filium. Iosaphato verò postulante eum produci, missus cubicularius prophetam adduxit: qui inter eundum ei indicauerat, cæteros omnes prophetas victoriam regi prædicere. Respondit vates, sibi non licere contra quàm Deus moneat mentiri, sed dicturum se quicquid ex eo de rege cognouerit. Vbi verò ad regem peruenit, adiuratus vt vera loqueretur: ait sibi Deum ostendisse Israelitas fugientes, & insequentibus Syris dispersos, non aliter quàm greges sublatis pastoribus. Hoc quoque significare Deum dicebat, quòd cæteris incolumibus redeuntibus, solus Achabus in prælio cadere debeat. Hæc loquuto Michæa, versus ad Iosaphatum Achabus: Nónne, inquit, modò tibi dixi quàm male mihi velit iste. Michæa verò constanter asseuerante se nihil nisi iussu Dei prædicere, illum verò spe victoriæ solicitari à pseudoprophetis ad bellum, in quo ipsi cadēdum sit, rex attentius cogitare cœpit. Interea Sedecias quidam vnus è pseudoprophetis in medium progreditur, negans curandum quid Michæas garriat. nihil enim veri eum prædicere, argumento esse prædictionem Eliæ, qui sine dubio melius quàm iste futura cerneret, illum enim prædixisse, apud Iezraelam in Nabuthi suburbano lambendum à canibus regis sanguinem, quemadmodum lampsissent cruorem Nabuthi opera ipsius lapidati à populo. Perspicuum igitur esse istum mentiri, qui longe præstantiori prophetæ non vereatur contrarium dicere, quòd periturus sit rex ab hinc die tertia. Sed mox fore euidentius etiam quàm verax sit aut afflatus diuino spiritu. Percussus, inquit, à me in faciem, arefaciat mihi dexteram, sicut Iadon fecit Hieroboamo, cùm comprehendi eum prophetã iussisset. Puto enim te audiuisse quòd hoc ita factum sit. & cum dicto inflixit ei alapam. cúmque ei nihil mali propter hoc accideret, securus iam Achabus non amplius dubitauit copias contra Syrum ducere. vincebat enim opinor, fati vis, plus fidei falsis quàm veris prophetis astruens, & causas ad futurum euentum præstruens. Sedecias verò aptatis sibi ferreis cornibus, dicit Achabo, Deum significare ventilandam cornibus vniuersam Syriam. Michæa contrà asseuerante breui fore vt Sedecias è cella in cellam fugiat latebras quæritans ne luat pœnas vaniloquij, iratus rex iubet eum apud Achamonem magistratum vrbis haberi in custodia, nec aliud quicquam præter panem & aquam ei præberi.

XV Atque ita duo reges versus Ramatham cum copiis profecti
3. *Reg.* 22 sunt. quo audito rex Syriæ cum exercitu eis occurrens, nō procul à Ramatha castra posuit. Conuentum autem erat inter reges socios, vt Achabus priuato habitu versaretur in prælio, Hierosolymitanus verò sumpto Achabi cultu staret in acie, quo facilius Michææ vaticinium eluderent. sed inuenit eum fatum etiam sine insignibus. Adadus enim mandauit per tribunos militi, vt neminem alium occideret, sed solum regem Israelitarum. Syri verò primo congressu videntes Iosaphatum stantem ante aciem, rati esse Achabum impetu facto eum circumuenerunt: sed postquam è propinquo cognouerunt esse alium, omnes se retro receperunt. à mane autem vsque ad vesperam pugnantes & vincentes occidebāt neminem, sicut eis mandatum fuerat, solum Achabum ad necem quærendo, nec tamen inueniendo. tandem vnus ex Adadi famulis Amanus nomine, missa in incertum sagitta, regem per thoracem in pulmonem sauciat. Achabus autem noluit hoc scire suum militem, ne terga verteret: sed aurigam iussit currum extra prælium euehere, quòd graue ac lethale vulnus acceperit. Cúmque vehementer cruciaretur, perstitit tamen in curru vsque

ad

ad ſolis occubitum,& tandem profluuio ſanguinis viribus deficiens interiit. iámque appetente nocte Syri ſe in caſtra recipiunt: & quamprimum per caduceatorem de Achabi morte cognitum eſt,ſolutis caſtris domum quiſque reuertitur. Cadauer regis Samariam relatum, illuc ſepulturæ traditur. & cùm currus regius cruore fœdatus ad Iezaræ fontem eſſet ablutus,veritatem Eliæ prædictionis euentus comprobauit. Canes enim lambebant eius ſanguinem: & meretrices poſthac ex eo fonte aquabantur. Mortuus autem eſt apud Ramatham, iuxta Michææ vaticinium. Ergo quoniam vtriuſque prophetæ prædictionem euentus conſecutus eſt, veneranda ſunt illorũ oracula, eiſq; ſemper plus oportet tribuere, quàm eorum qui ad gratiam loquuntur ſermonibus: nec aliter exiſtimare quàm quod nihil ſit illis vtilius, quandoquidem per ea diuinitus monemur quid caueri debeat. Quin & ea reputatio hoc loco ſubit animum,quòd inſuperabilis ſit fati neceſſitas, quæ etiamſi præſciatur, præcaueri tamen non poteſt: ſed tamdiu homines ſibi vana ſpe blandiuntur, donec in illius caſſes incidant. nam hoc quoque Achabo fatale fuerat, vt prænuntiantibus cladem non crederet, & à prophetantibus ad gratiam deceptus in mortem rueret. cui in principatum Ochozias filius ſuccedit.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
NONVS.

Ioramus Achabi filius Moabitas bello petitos ſuperat. *Cap.* *I.*

IOSAPHATO autem regi poſt ſuppetias contra Adadum Achabo latas Hieroſolyma reuertenti propheta Ieus occurrens, reprehendit eum quòd cum homine impio & ſcelerato arma coniunxiſſet. Deum enim indigne tuliſſe hanc ſocietatem: ſeruaſſe tamen eum propter ſuam bonitatem, licet male, quod non debuerat, fecerit. Poſt eam admonitionem rex ſupplicationibus & ſacrificiis Deo conciliato, vniuerſam ſuam ditionem perluſtrauit,populum leges diuinitus per Moyſem traditas,& cultum pietatis docendo: conſtitutiſq; oppidatim magiſtratibus hortatus eſt eos,vt ſolius iuſtitiæ reſpectu habito ius populis dicerent,nec muneribus corrupti, nec magnatum aut diuitũ captantes gratiam: omnibuſque quod æquum eſt redderent, ſcientes quòd etiam occulta Deus inſpiciat. Hæc cùm per ſingulas duarum tribuum vrbes docuiſſet, Hieroſolyma reuerſus hîc quoque iudices è ſacerdotum ac Leuitarum ordine, & è primatibus optauit, & hos prius monitos vt iuſte & accurate iura populo redderent. Quòd ſi graniores cõtrouerſiæ deferrentur ad eos ex aliis cognatis vrbibus, de horum negotijs maior etiam diligentia decerni voluit: quòd eam vrbem maximè æquitatis ſeruãtem eſſe deceat, in qua & templũ ſimul haberetur & regia. eius ſummos magiſtratus ex amicorũ numero præpoſuit, Amaſiam ſacerdotem, & ex Iudæ tribu Zabadiã. Per idem tempus Moabitæ & Ammanitæ cum Arabum auxiliis bellum inferunt, & ad Engaddam vrbem Aſphaltitæ lacui vicinam caſtra metantur, trecentis ſtadiis à Hieroſolymis diſſitam,cuius ager egregia palmeta fert,& balſamum. Ioſaphatus autem cùm audiſſet hoſtes ſuperato lacu in regnum ſuum iam irrupiſſe, territus concionem aduocat: & ad templum verſus Deum inuocat,vt tantum virium & roboris ei ſuggerat, quãtum ſatis ſit ad ſumendam de hoſte pœnam audaciæ. In hoc enim templum id extructum à maioribus, vt quoties ab externo hoſte immineat periculũ, ibi populus coràm numen

4.*Reg.*3
2.*paral.*19

men præsens inuocet, diuináque ope adiutus inuasores suos male mulctatos arceat, volentes quæ semel diuina munificentia contigere, per vim ad se retrahere. Sic precatus est lacrymans, accedente eodem totius populi cum vxoribus & liberis supplicatione. Ibi Iaziel quidam propheta exortus è media concione exclamat, Deum preces exaudiuisse, & ipsum pugnaturum se polliceri pro suæ religionis hominibus. Mox edicit vt in crastinum se parent, ituri obuiam hostibus, & occursuri eis Engaddam inter & Hierosolyma, ad quendam cliuum, cui nomen Sis, voce Hebræis significante eminentiam. Ibi non fore opus vt cum hoste confligant, sed pugnantem tantum pro se Deum quieti ipsi spectatores considerent. Post hoc oraculum rex & totus populus prostrati in faciem gratias agendo adorabant Deum, & Leuitæ organis suis hymnos canebant. Diluculo verò progressus rex in solitudinem subiectam oppido Thecuæ, admonuit multitudinem, credendum esse prædictioni propheticæ, & non struendam quidem aciem, sed in primo agmine constituendos sacerdotes cum tubis, & Leuitas cum cantoribus, agendásque Deo gratias, non aliter quàm liberata iam ab hoste patria. Placuit omnibus regis consilium, idq; mox etiam exequuti sunt. Deus verò terrorem & consternationem immisit Ammanitis & eorum sociis, ita vt alij in alios ruentes hostiliter in se inuicem debaccharentur tanto furore, vt ne vnus quidem ex tot millibus reliquus fieret. Iosaphatus verò prospiciens in vallem in qua castra hostium fuerant, cùm totam videret refertam cadaueribus, lætus tam inopinato Dei auxilio, quòd sibi citra sudorem & sanguinem victoria contigisset, permisit suo militi castra diripere, & spoliare cadauera: tantáque fuit multitudo vt ægrè per integrum triduum omnia spolia legerent. Quarta verò die congregatus totus populus in quandam conuallem, potentiam & auxilium Dei debitis con celebrauit laudibus: à quo facto postea locus nomen inuenit, vt in perpetuum Conuallis laudationis appellatus sit. Inde reuersus cum exercitu rex Hierosolyma, per aliquot dies in sacrificiis occupatus fuit, ac epulis. Quin & in exteras gentes tam mirificæ victoriæ fama perlata, eam regi sanctitatis ac pietatis opinionem concilia-
uit, vt res eius sub diuini numinis tutela esse pro compertò crederent: manstq; vsq; extremum eius diem hæc persuasio. Erat autem amicus & Achabi filio, qui tum Israelitis præerat: cum quo inita societate parandarum nauium, quę merces in Pontum peterent, ac emporia Thraciæ, iacturam fecit haud minimam. Nauigia enim absumpta sunt naufragiis, quòd non bene regerentur præ magnitudine. Quo factum est vt hac cura vacauerit in posterum. Atque hactenus de Iosaphato.

II 4. *Reg.* 1 Achabi verò filius Ochozias regnauit apud Israelitas, & regiam Samariam, vir pessimus, & vtrique parenti omnino similis, & Hieroboami primi Israelitarum seductoris æmulus. Eius regni anno secundo Moabitarum rex defecit, & tributa quæ patri eius solitus erat, pendere amplius detrectauit. Accidit autem vt Ochozias de solario domus suæ descendens per gradus prolaberetur, morbóque ex hoc casu contracto Accaronem ad Myriodis (id deo nomen erat) oraculum scitaturus de incolumitate mitteret. Hebræorum verò Deus Eliæ prophetæ mandauit, vt nuncijs ab eo missis occurrens percontaretur, an Israelitæ proprium Deum non haberent, quandoquidem rex ad alienum mitteret de salute interrogaturos: iuberétq; eos reuerti, & regi dicere eum non reualiturum. Quod quum Elias fecisset, nuncij his auditis confestim ad regem reuersi sunt. Quo demirante celeritatem reditus, & causam quærente, aiunt sibi occurrisse virum quendam, & vetuisse viterius progredi: iussisséque renunciarent suo regi Israelitarum Dei nomine, quòd morbus in peius proficiet. Rege verò iubente vt sibi figuram hominis illius designarent, dicebant hominem esse hispidum & cingulo coriaceo præcinctum. Qui cùm intellexisset Eliam per hæc descriptum à nunciis, misit ad eum attrahendum centurionem cum quinquaginta militibus. Is repertum in montis vertice descendere iussit, & ad regem venire. In hoc enim se missum, vt ni sponte sua faciat, vi coactum eò pertrahat. Ille præfatus se prodigium edidisse, quo verus propheta nosceretur, & igne ad suas preces cælitus misso, ipsum vnà cum militibus conflagraturum, malum hoc eis imprecatus est. Mox que candens turbo delatus

centurionem

centurionem & eius comitatum perdidit. quorum clade ad regem perlata, iratus alium centurionem cum totidem militibus ad Eliam mittit: qui & ipse cum prophetæ minatus vim esset, ni volẽs sequeretur, & hunc ad preces eius ignis absumpsit quemadmodum alterum. Quo cognito rex misi t tertium. Is quòd esset cordatus & mansuetis moribus, postquam peruenit ad locum vbi tum erat Elias, & amice eum salutauit: Non ignoras, inquit, quòd vt regis mandato paream, inuitus ad te venio, sicut & illi qui ante me venerunt. Misertus igitur mei & horum militum volens ac libens descende, nósque ad regem sequere. Tum Elias delectatus viri ciuilitate & modestis moribus, descendit ac secutus est. Perductus deinde ad regem, afflatus numine: Hæc, inquit, dicit Dominus: Quia me pro Deo non habuisti, quem de morbo tuo veri nihil prædicere posse putasti, & ad eum qui Accaronitis colitur de valetudine consulendum mittere maluisti, scitò te moriturum. Nec multum exinde tempus elapsum, dum ita vt Elias prædixit decedens, quòd liberis careret, Ioramo fratri succedenti locum fecit, homini patrem cùm aliis vitiis, tum maxime impietate referenti. Omisso enim sui Dei cultu, totum se externis religionibus dedidit, vir alioqui non ignauus, & ad res gerendas satis industrius. Hoc regnante Elias ex hominibus exemptus est, nec in hodiernum vsque mortalium quisquam scire potuit quísnam fuerit eius exitus. Discipulum reliquit Elisæum, sicut iam antè diximus. De hoc Elia & Enocho qui fuit ante vniuersale diluuium, in sacris libris legimus quidem exemptos esse è consuetudine mortalium, mortuos tamen esse nemini vnquam fuit cognitum. *III.* Cæterum Ioramus accepto post fratrem regno, Moabitarum regi Misæ bellum inferre statuit, tributum nolenti reddere, quod Achabo patri antea soluebat, intonsarum pecudum annua ducenta millia. *4. Reg. 3.* Ergo postquam domi parauit exercitum, Iosaphatum quoque per nuncios solicitauit, vt quandoquidem amicus esset paternus, auxilia mitteret paranti bellum contra Moabitas, qui tum recens à suo regno defecerant. At ille non se solum venturum auxilio promisit, sed Idumæorum etiam regem, sibi obnoxium, in eam expeditionem pertracturum. Ioramus vbi renunciatum est ei de talibus auxiliis, venit Hierosolyma: & splendide ab eius loci rege exceptus, cum de communi sententia visum esset per Idumeæ deserta, qua minimè hostis expectaret, iter facere, cum aliis duobus regibus Hierosolymis profectus est, videlicet cum hospite, & cum rege Idumæorum. & circuitu facto, die septima ducibus itineris aberrantibus, in tantam iumenta & milites aquarum penuriam inciderunt, vt omnibus tantum non desperantibus Ioramus doloris impatiens exclamaret ad Deum, quánam sua culpa tres reges sine prælio in Moabitarum regis manus traderet? Iosaphatus contrà, vt virum pium decebat, consolabatur eum: iussítque perquiri, num quis in exercitu propheta adesset, per quem quid faciendum Deus posset consuli. & indicante quodam famulo, vidisse se ibi Eliæ discipulum Elisæum Saphati filium, suasu Iosaphati tres reges ad illum vadunt: quúmque ad illius tabernaculum venissent, quod fortè extra castra fixerat, rogabant quid futurum esset de exercitu, præcipuè Ioramus. At ille iussit vt absisteret, nec molestus esse pergeret, sed potius patris ac matris prophetas consuleret, illos enim esse vetidicos: rex precibus vrgebat, vt responsum daret, & periclitantes seruaret. At ille iurauit se ei non fuisse responsurum, nisi hoc faceret in gratiam Iosaphati viri probi & pij. Accito deinde psalte quodam, sic enim vates postularat, eo psallente correptus diuino spiritu, iussit reges in alueo torrentis multas fossas facere. nam absque vento & pluuia visuros alueum repletum aquis, ita vt militi & iumentis abunde potu suppetente, nullum amplius à siti periculum timeatur. Nec hoc solum, inquit, vobis à Deo continget, sed & cópias hostium eius ope profligabitis, & arbores excidetis, & regionem vastabitis, & fontes ac riuos obturabitis. Hæc loquuto propheta, sequenti die prius quàm sol oriretur torrens magno impetu ferri cœpit, auctus imbribus qui in Idumæam trium dierum itinere inde distantem demissi fuerant: vt & iumentis & militi largissima adesset potus copia. Rex autem Moabitarum vt audiuit tres reges contra se aduentare, à deserto inuasuros, excita omni sua militia, iussit eos in finibus occurrere, nec clàm in ditionem suam impetum facerent. qui videntes ex oriente sole aquam in torrente (non procul enim à terra Moabitide

r aberat)

aberat) colore ſanguineam, quòd eo tempore maximè aqua radiis icta rutilet, falſo opinati ſunt hoſtes propter ſitim in ſemetipſos arma vertiſſe, & eorum ſanguinem per torrentem defluere: & cum hac perſuaſione regem ſuum adeuntes, rogabant vt eos ad diripienda hoſtilia caſtra ire permitteret. quo impetrato ruentes velut ad paratam prædam, ad Hebræorum caſtra perueniunt. Sed valde eos ſua ſpes fruſtrata eſt. Coorientibus enim in eos vndique hoſtibus partim cæſi ſunt, partim diſpalati fugiendo ægre in terram ſuam euaſerunt. Reges verò agros Moabitarum ingreſſi, dirutis oppidis totam regionem prædis abactis exhauſerunt, & rura eorum glarea torrentis operierunt, & optimas quaſque arbores exciderunt, fontéſque aquarum obturauerunt, mœnibus vbique ſolo æquatis. Rex ipſe compulſus in quandam vrbem, & obſeſſus, veritus ne expugnata illa caperetur, erumpere cum ſeptingentis equitibus tentauit, qua parte negligentiores excubiæ viſæ ſunt. quod vbi præter ſpem non ſucceſſit, in vrbem reuerſus rem extremæ neceſſitatis & deſperationis aggreditur. ſeniorem enim filium qui regni ſucceſſor deſtinatus fuerat, productum in mœnia, toto hoſtili exercitu inſpectante holocautoma Deo ſacrificat. Reges verò hoc viſo tantam neceſſitatem miſerati, & humanarum viciſſitudinum memores, ſoluta obſidione domum quiſque ſuam reuerſi ſunt. Ioſaphatus verò poſt hanc expeditionem pacatus quidem, ſed non diu Hieroſolymis ſuperuixit, exacto vitæ anno ſexageſimo, regni vigeſimo quinto: ſepultúſque eſt in ea vrbe magnifice, quemadmodum Dauidis imitatorem ſepeliri decuit.

Ioramus Hieroſolymorum rex principatum adeptus fratres & paternos amicos interfecit. Cap. II.

EFILIIS quos complures reliquit ſuperſtites, Ioramus natu maximus patris voluntate in regnum ſucceſſit, cum Iſraelitarum rege commune nomen habens, vxoris ſuæ fratre, qui Achabi fuit filius, & tum recens à Moabitico bello Samariam reuerſus Eliſæum ſecum adduxerat. Eius prophetæ res memorabiles è ſacris libris huc tranſcriptas inſerere noſtræ narrationi operæpretium duximus. Obediæ vxor, qui Achabi diſpenſator fuerat, tunc vidua Eliſæum adiit, dicens nec ipſum ignorare quòd ea perſecutione qua Iezabela in prophetas ſæuiebat, maritus eius centum ex eo numero ſeruauerat: quos vt alere clàm poſſet, multum æris alieni contraxerat. nunc illo defuncto, creditores & ipſam & liberos in ſeruitutem velle rapere. quapropter orabat vt ob hoc mariti benefactum eius miſertus opem aliquam præſentem afferret. Quo ſcitante ecquid domi haberet, nihil ſe habere ait, præter olei paululum in fidelia. tum propheta iubet illam ire, & acceptis commodato à vicinis vacuis vaſis compluribus, foribúſque cubiculi clauſis, in omnia oleum id indere. Deum enim repleturum omnia. Paruit mulier, & repletis ad vnum omnibus, ad prophetam reuerſa, rem totam illi retulit. Ille conſuluit vt diuendito oleo, debitum creditoribus redderet. aliquantum enim de olei pretio ſuperfore, quod ad liberorum alimenta valeat.
4. *Reg.* 6. atque in hunc modum mulier à creditorum moleſtia liberata eſt. Idem Ioramum per nuncios admonuit, vt locum quendam caueret, in quo à Syris occidere eum volentibus inſidiæ poſitæ fuerant. Quo factum eſt vt ille præmonitus venatum non iret. Adadus autem fruſtratis inſidiis indignatus eſt, ratus à ſuis detectas: & vocatis domeſticis per conuitium proditores appellauit, minatus etiam mortem, eo quòd rem ſolis creditam hoſtis per eos cognouerit. Quodam autem reſpondente, non recte eum facere quòd proditionis amicos inſimularet, & ſuſpicaretur ab ipſis detectos qui ad hoſtem intercipiendum miſſi fuerant: ſed ſcire debere, quòd Eliſæus propheta nihil non indicet, prodátque vel occultiſſima conſilia: iuſſit eos per nuncios explorare, in quánam vrbe Eliſæus habitet: renunciatúmque eſt ei apud Dothaim hominem degere. Ac mox illuc aliquot equitum turmas miſit cum curribus, qui Eliſæum comprehenderent: qui noctu vrbem circumuentam circumquaque cuſtodiebant. Diluculo autem miniſter prophetæ re cognita, quòd hoſtes vellent eum capere, trepide

accur

accurrens hoc illi indicat. At ille famulum ponere metum, & bono animo esse hortatus est, & ipse interim securus & fidens diuino auxilio: rogauitque Deum, vt ad confirmandum famulum præsentem se & auxiliatorem ostenderet. Tum Deus exoratus speciem magni equitatus & curruum circa Elisæum famulo videndam exhibuit, ita vt animatus his suppetiis, nec ipse quicquam timeret amplius. Post hæc vates iterum Deum orauit, vt obscuraret oculos hostium, caligine immissa præ qua agnoscere ipsum nequeant: & impetrato hoc quoque, dedit se in medium illorum, interrogans quem quærerent: quibus respondentibus, Elisæum prophetam se quærere, pollicitus est hunc se traditurum eis, si ad vrbem in qua esset ipsum sequerentur. atque ita, qui & oculis & mente à Deo cæcati fuerant, ducentem incunctanter secuti sunt. quos vbi Samariam perduxit, Ioramum regem iussit portas claudere, & Syris suum militem circumdare: precibus deinde rursum ad Deum missis impetrat, vt hostium oculis caliginem illam tolleret. at illi recepta oculorum acie, concluſos se animaduertunt in mediis hostibus. cúmque attoniti & inopes & consilij hærerent in tam prodigioso negotio, rege quærente ex propheta, an iaculis eos deberet configere, id quidem facere vetuit. solos enim bello superatos hostes occidi fas esse. at hos ne læsa quidem ipsius ditione, Dei voluntate & potentia ignaros omnium eò loci esse productos. consuluit igitur vt hospitali mensa refectos incolumes abire permitteret. Itaque Ioramus prophetæ monitis obsequens, liberaliter ac splendide tractatos Syros ad regem eorum Adadum remisit. Illi reuersi omnia quæ eis contigere suo regi renuntiant: qui in tanto prodigio manifestam Dei potentiam admiratus, simúlque vatis diuinitatem, nihil posthac contra Israelitarum regem clàm molitus est: sed decreuit aperto Marte rem gerere, potentiorem se ratus, & numerosioris exercitus dominum: comparatísq; ingentibus copiis, vniuersas contra eum educit. qui putans se imparem, si collatis signis res ferro gerēda sit, intra Samariam se continuit, fretus vrbis munitionibus. Adadus verò cogitans, si non machinis, fame tamen eam se in potestatem redacturum, oppugnationem aggreditur. Tanta autem Ioramus laborabat rerum inopia, vt propter nimiam indigentiam intra Samariam veniret octoginta denariis argenteis caput asini, & quinque denariis Hebræi columbini stercoris sextarium vice condimenti emerent: nihílque magis verebatur rex, quàm ne quis fame adactus, & nō ferens inopiam, vrbem hostibus proderet. quamobrem per singulos dies obibat ipse mœnia & excubias, dispiciens ne quis in vrbem clàm admitteretur, & singulari diligentia huiusmodi occasiones adimens. Cúmque mulier quædam exclamasset, Miserere Domine, putans eam aliquid cibi petere, commotus ira male precatus est ei, negans sibi esse vel areas vel torcularia, vnde ipsi impartiri posset aliquid. illa verò dicente nihil se eiusmodi petere, nec ob cibum molestam esse, sed vt litem inter se & aliam mulierem finiat: iubet quid rei sit exponere. Mulier ait se cum amica quadam vicina pactam, vt quandoquidem nullum aliud adsit cōtra famem remedium, iugulatis infantibus (nam vtrique erat filiolus) vnum atque alterum diem hoc cibo se alerent, Sō prius suum occidisse, quo hesterna die consumpto in communem alimoniam, alteram illam mulierem à pacto discedere, & suum abscondidisse filium. Perculsus vehementi dolore Ioramus vestem sibi conscidit, & exclamans hoc demum defuisse ad calamitatum summam, ira contra prophetam accenditur, tollendum dictitans qui in tantis malis nullum dignaretur à cęlesti numine impetrare subsidiū: confestímque mittit qui caput illi amputet. Et ille quidem ad cædem eius properabat, Elisæum verò regis ira non latuit: sed domi sedens cum discipulis, Ioramus, inquit, homicidæ filius misit qui caput mihi adimat. nunc aduētum eius obseruate, vt dum erit pro foribus opponatis vos, & obiectis foribus illū remoremini. mox enim rex ipse aderit, mādati iam pœnitens. Illi ita vt iussi sunt, hominem venientem excludunt. móxque Ioramus ad se reuersus, & veritus ne cædes acceleretur, quantum potuit, ad Elisæum properat, interuentu suo cohibiturus missum à se hominem, & vatem periclitantem seruaturus. quò vt ventum est, incusare eum cœpit, quòd in tantis calamitatibus se cum ciuibus dispiceret, nec vllum à Deo peteret remedium. Tum propheta promittit in crastinū eadem hora quantum rex ad se veñerat, futurā magnam rerum ad victum necessariarum abundantiam, ita vt

IIII.

publicè in foro vno ſiclo veniret ſatum ſimilæ, & vno æque ſiclo duo ſata hordei. His dictis rex cum ſuo comitatu ſupra modum exhilaratus eſt, propter expertam toties prædictionum fidem, tum quoque nihil addubitans, & præſentem difficultatem ſpe futuri ſubleuans, amicus autem quidam regius, tertiæ copiarum eius parti præpoſitus, cui tum rex fortè familiariter incumbebat, Non credibilia, inquit, polliceris mi vates, & ſicut abſurdum ſit ſperare ſimilæ ac hordei pluuiam, ita nec quod tu dicis mihi fit
4. *Reg.* 7. veriſimile. Tum propheta: Videbis ipſe, ne dubita, ſed videbis modò, non frueris etiã. Hæc prædictio effectum talem habuit. Mos erat apud Samaritas, vt lepra impurati extra mœnia degerent: & tum quoque quatuor numero hac de cauſa extra portas habebant domicilium. Hi cùm propter ſæuientẽ famem nihil ex vrbe ciborum acciperent, & ſiue in vrbem reditus daretur, ſiue domi ſe continerent, fame ſibi pereundum certò intelligerent, decreuerũt ſe hoſtibus committere: vt ſiue eis parceretur, viuerent: ſiue ſæuire hoſtis mallet, certe leuius mortis genus incurrerent. Hæc ſententia poſtquàm comprobata eſt, noctu eunt ad caſtra hoſtium. Ea nocte Deus Syros exterruit, immiſſo in aures eorum ſonitu quaſi curruum & armatorum aduẽtantium, adeò vt creſcente magis ac magis ſuſpicione conſternati è totis caſtris ad regem ſuum concurrerent, dicentes adeſſe reges à Ioramo conductos, regem Ægypti & regem inſularum: iam enim exaudiri eorum ſtrepitum. Hæc nunciantibus Adadus credidit, quòd & ipſi aures inani ſonitu pulſarentur vt cæteris: & per ſummam trepidationem omnes ſine ordine ad fugam ſe expediunt, relictiſque intra caſtra & equis, & iumentis, & diuitiis maximis totam ſpem ſalutis in fugiendo collocant. Leproſi verò illi Samaritæ venientes in caſtra Syrorum in ipſo valli aditu ingens ſilentium & magnam rerum copiam deprehendunt, progreſsique vlterius, & ad vnum quodpiam tentorium delati, poſtquam ne vnum quidem adeſſe viderunt, refecti primum cibo ac potu, veſte & multo auro ſe onerant, eam prædam extra vallum elatam in quodam loco abdunt: mox alterum tentorium aggreſſi faciunt ſimiliter vt prius: idque quater fecerunt, nemine interim conſpecto. Vnde facile coniectãtes de abitu hoſtium, damnabant ſuam negligentiam, quòd non hæc Ioramo & ciuibus indicaſſent mox à principio. quapropter ad mœnia Samariæ properant, & inclamatis cuſtodibus diſceſſum hoſtium eis ſignificant. illi porrò excubitoribus regiis idem renuntiant. Rex cognito negotio amicorum & ducum conſilium aduocat. ait rem ſibi ſuſpectam, ne aſtu ſimulato abitu Syri ſibi inſidias ſtruant, deſperãtes fame vrbem expugnari poſſe: vt ſi ad diripienda caſtra quaſi fuga deſerta procurrant, repente coorti cæſis direptoribus vrbem etiam facile occupent. quare ſuam ſententiam eſſe, vt diligenter eam contra inſidias muniant, & cauti ſint, neque temere credita fuga hoſtium procurrendo periculoſe obiiciant. Hoc conſilium quidam laudauit vt prudens: addidítque ſibi videri mittendos duos equites qui omnia Iordanem vſq; explorent: qui ſi fortè intercipiantur, cautiores fore cæteros, ne & ipſi temerè progreſſi circumueniantur: nec duorum equitum fore grauem iacturam, quos fortaſſis alioquin fames abſumeret. id regi placuit, & cueſtigio miſit qui omnia diſpicerent. illi renunciãt nihil ſe per viã reperiſſe hoſtium, ſed paſſim iacere arma iactata, & frumentum reliquáſque ſarcinas, quo expeditiores fugerent. his auditis rex multitudinem ad caſtrorum direptionem emittit. nec fuit vulgaris præda, ſed auri & argenti plurimum, & varia iumentorum genera, præterea tantum inuenerunt frumenti atq; hordei numerum, quantum nec in ſomnis ſperare poterãt, vt mox omnes præteritæ famis obliuio caperet. tanta enim fuit abundantia, vt duo ſata hordei ſiclo emerentur, & eodem pretio ſatum ſimilæ, iuxta Eliſæi vaticinium. ſatum autem continet modium Italicum & dimidium. ſolus autem hac copia non eſt adiutus præfectus ille tertiæ partis militiæ. conſtitutus enim ad portam à rege, vt cohiberet proruentis multitudinis impetum, ne ſe inuicem cõculcando obtererent, ipſe hoc paſſus eſt: atq; ita interiit, quemadmodum Eliſæus prædixerat, cum prænuncianti annonæ abundan-
4. *Reg.* 8. tiam nollet credere. Rex autem Syrorum Damaſcũ reuerſus incolumis, vbi cognouit diuinitus immiſſo terrore ſe vnà cum exercitu in fugam coniectum, & vanum fuiſſe quod de aduentu hoſtium crediderãt, ratus omnino aduerſum ſe habere numen, per animi ægritudinẽ in morbum etiam corporis incidit. cúmque per idem tẽpus Eliſæus

Damaſcum inuiſeret, hoc cognito fidiſſimum è familiaribus ſuis Azaelem honoris cauſa ei miſit obuiam, non ſine muneribus, ſcitaturum quiſnam futurus eſſet morbi exitus, & num euaſurus eſſet hoc periculum. Azael aſſumptis XL. camelis quicquid optimum ager Damaſcenus fert, & quicquid in regia fuit eximium, in eos impoſuit: & obuiam factus Eliſæo, reuerenter eum ſalutat, dicens ſe ab Adado rege miſſum vt offerret ei munera, & de morbo cõſuleret, num quod leuamen ſperare debeat, propheta nuncio nihil mali renunciare iuſſo, tantum moriturum regem indicat. id famulus regius dolenter accepit. Eliſæus verò flebat, & multis manabat lachrymis, proſpiciens quanta mala paſſurus eſſet ſuus populus poſt Adadi obitum. Azaele deinde rogante 4. *Reg.* 8.
10 cauſam triſtitiæ, Fleo, inquit, quòd me Iſraelitarũ miſereat, tam multis à te afficientur cladibus. nam optimos ex eis interficies, & munitiſſimas eorũ vrbes incẽdes, & infantes ad ſaxa allides, & diſſecabis prægnãtes mulieres. Azaele verò dicente, & vnde mihi vires vt hæc faciam, ait ſibi diuinitus ſignificatum, quòd ipſe regnaturus ſit in Syria. Itaque Azael reuerſus ad ſuum dominum, melius eum habiturum nunciat: & ſequenti die reti vnido in eum iniecto, præfocati à ſe regiam occupat, vir alioquin ſtrenuus, & gratioſus apud Syrorum ac Damaſcenorum multitudinem: quo factum eſt vt vſque in præſens tam Adadus quàm Azael eius ſucceſſor diuinis apud Syros colantur honoribus, tum propter aliam beneficentiam, tum quia magnifice templis extructis Damaſcenorum vrbem ornatiorem reddiderint. eorum enim effigies quotidianis pompis
20 honorant, & antiquitatẽ iactant, neſcientes quòd non admodum ſint veteres, & nondum centum ſupra mille anni ab eorum ætate interceſſerint. Cæterum Ioramus Iſraelitarum rex audita morte Adadi, à continuis pauoribus reſpirauit, lætus tandem aliquando licere ſibi in pace viuere. Alter verò Ioramus qui Hieroſolymis imperitans *V.*
eodem vt dixi nomine cenſebatur, mox vt principatum iniit, à cædibus fratrum & pa- 4. *Reg.* 8.
ternorum amicorum poteſtatem auſpicatus, videbatur cum Iſraeliticis regibus certamen ſuſcepiſſe, ne inferior haberi poſſet, quantum ad impietatem attinet, nactus ad hoc magiſtram idoneam Gotholiam vxorem: quæ fuit Achabi filia, à qua externorum numinum cultum didicit. Et quamuis Deo certum eſſet ſeruare quæ Dauidi promiſerat, Ioramus tamen indies nouis ſuperſtitionibus irritare eum, & populi regionem de-
30 prauare non deſtitit. Accidit interim vt Idumæi ab eius imperio deficerent, cæſo rege ſuo qui Ioſaphato hactenus paruerat, & nouo in eius ſolium impoſito: quam iniuriam vlturus Ioramus cum equitatu qui tum ad manũ erat, & curribus in Idumæam noctu irrupit: & exuſtis vicis finitimis non eſt auſus vlterius progredi. nec tamen hac expeditione quicquam profecit, niſi quòd plures defectiones ſecutæ ſunt, excutientibus eius iugum & illis qui Labinam regionem incolunt. Tantus autem fuit hominis furor, vt adigeret populum lucos in editis montibus ſitos conſcendere, & aliena numina colere. Cui ſic inſanienti & prorſus oblito inſtituti patrij, affertur ab Elia propheta epiſtola, vindictam Dei minitans, quòd contempto patrum ſuorum exemplo, ad ſectandam Iſraeliticorũ regum impietatem ſe contulerit: nec hoc contentus etiam Iudæ tri-
40 bum & Hieroſolymorum ciues impulerit relicta patria religione ad externos ritus deſciſcere, & effigies hominum colere, quemadmodum & Achabus ſibi ſubditos compulerat. ad hæc quòd fratres & alios viros bonos ac iuſtos interfeciſſet. poena etiam qualis immineret in eiſdem ſignificabatur literis, hoſtilis manus quæ in populum regis & domeſticam familiam deſæuiret, nec liberis parcens nec vxoribus. Ipſum quoque lento ventris profluuio vexatum, inteſtinis ſimul paulatim effluentibus, ſero per hoc peccatum agnoſcentem, miſeram efflaturum animam. atque hoc fuit argumentum epiſtolæ, quæ illi Eliæ nomine eſt reddita.

Exercitus Iorami deletur ab hoſtibus, & filij perimuntur, vnico excepto, poſtremo ipſe miſerâ morte tollitur.. Cap. III.

50

NEc multo poſt exercitus Arabum qui verſus Æthiopiam incolũt, cum aliis Barbaris Iorami regnũ inuadit, qui & regionem omnem, & ipſam regiam diripuit, iugulatis etiam vxoribus eius ac liberis. vnicus tantum fuit ſuperſtes, ægre elapſus è manibus hoſtium, Ochozias nomine, poſt hanc publi-

cam calamitatem, & ipſe in morbum incidit, ſicut ei iam antè prædictum fuerat. id malum in ventrem eius ingruit, vt manifeſto diuinæ iræ indicio miſerabiliter periret, videns quotidie per ventrem inteſtina defluere. quin & populus inſultauit eius cadauèri, facile inde coniectans, quàm inuiſus Deo fuiſſet homo nefarius, nec eum regio funere dignatus eſt, nec paterno monumento intulit. Vixit annos quadraginta, regnauit octo. populus Hieroſolymitanus Ochoziam in paternum ſolium impoſuit.

Damaſcenorum rex Iſraelitarum regem bello impetit. *Cap. IIII.*

VI. ISraelitarum autem rex Ioramus ſperans poſt Adadi mortem Ramatham Galaditicam vrbem ſe poſſe recipere, magno prius facto apparatu exercitum ei admouet. In ea oppugnatione ſagitta ictus à quodam Syro non letaliter, in Azaram vrbem ſe recepit curandi vulneris gratia, relicto in obſidione Ramathæ toto exercitu, cui Ieum Amaſiæ filium præfecerat, qui illam vi expugnatam recepit: erat autem ei propoſitum percurato vulnere Syros bello aggredi. Interim Eliſæus dato vni è diſcipulis ſuis ſacro oleo, miſit eum Ramatham, vt eo delibutum Ieum regem appellaret, dicerétque ſe autoritate diuina regem eum eligere, mandatis etiam quibuſdam aliis, iuſſit eum fugientis more iter facere, nemine abitus eius conſcio. Ille vbi ad deſtinatam vrbem peruenit, offendit Ieum fortè ſedétem medium inter duces exercitus, ita vt Eliſæus fore prædixerat: accedénſque ad illum, ait ſe cum eo velle colloqui. & cùm ſurgens ſecutus ipſum eſſet in conclaue, iuuenis depromptum oleum in caput eius effudit. Deus, inquit, te regem elegit in perniciem Achabi generis, & vt vlciſcaris prophetarum eius ſanguinem, qui à Iezabela contra omne fas occiſi ſunt: vt quemadmodum prius Hieroboami & filij ipſius Nabadi, ac mox Baſani familiæ propter impietatem interiere funditus, ita nunc nullum ſemen maneat reliquum ex Achabi genere. Atque hæc locutus è conclaui ſe proripuit, nolens à quoquam conſpici. Ieus autem ſtatim in conſeſſum ducum rediit. Percontantibus autem illis, qua de cauſa veniſſet iuuenis, & inſanum videri dicentibus: recte, inquit, coniecturam facitis. nam inſani verba locutus eſt. illis verò magis etiam exponi ſibi quid eſſet orantibus, regnum populi ſibi à Deo delatum, ait illum dixiſſe. Hæc vbi prolocutus eſt, vnuſquiſque ducum detraxit ſibi pallium, quibus congeſtis in ſpeciem ſolij, & ipſo ſuperimpoſito, tubis & cornibus iuſſerunt ſigna canere, Ieum, nouum regem conſalutantes fauſtis acclamationibus. Ille decreuit cum exercitu Iezraelam vrbem petere, vbi tum, vt iam diximus, Ioramus curabat vulnus quod in Ramathenſi oppugnatione acceperat. Veneratque eò per officium cognationis etiam Hieroſolymorum rex Ochozias, quòd eſſet ſororis eius filius, vt quomodo ſe habeat vulnus inuiſeret. Quos vt Ieus repentino acceſſu opprimeret, edixit vt è ſuis militibus nemo Ioramo indicium faceret: hoc enim eximium fore argumentum, quòd bona fide regnum ſibi detulerint.

4. *Reg.* 9.

Ioramus à Ieu magiſtro equitum cum tota ſtirpe occiditur, & cum eo Hieroſolymitanus rex Ochozias. *Cap. V.*

MIlites verò læti imperata faciunt, & omnes vias obſident, ne quis ad Ioramum illis inſciis peruenire, & quid agatur renunciare valeat. Ieus interim ſtiparus equitum lectiſſimis, ad Iezraelem ſublimis curru propere vehitur quo iam appropinquante, ſpeculator à rege conſtitutus vt venientes in vrbem obſeruet, vbi vidit Ieum cum turmis aduehi, renuntiauit Ioramo aduentare agmen equitum. illi cueſtigio mittit quendam equitem qui occurrat & cognoſcat quiſnam veniat. ad quos vbi acceſſit eques, rogat quid agatur in exercitu. regem enim ſcire cupere. Ieus iubet illum nihil de hac re eſſe ſolicitum, & vt ſequatur ſe cum aliis. hoc ſpeculator cùm vidiſſet, renunciat Ioramo equitem illum admixtum agmini iter facere cum illis. mox & alterum à rege miſſum Ieus idem iubet facere. vt verò & hoc per ſpeculatorẽ Ioramus didicit, poſtremo ipſe cõſcenſo curru cum Ochozia Hieroſolymorũ rege, quẽ vt cognatũ inuiſendi gratia illò veniſſe diximus, exiuit illi obuiam. nam lente & compoſito agmine Ieus incedebat. Hũc Ioramus in ſuburbano Nabuthi

nactus,

nactus, rogat ſatin ſaluæ ſint res in exercitu. à quo amarulento conuicio exceptus, & veneficæ meretricis filius appellatus, facile cogitans nihil ſani eum habere in animo, flexis habenis cœpit fugere, dicens Ochoziæ, circumuentos ſe dolo ac inſidiis. Ieus verò ſagitta per cor transfixum de curru eum præcipitat. mox Badaco tertiæ partis exercitus præfecto imperat, vt cadauer Ioramí in Nabuthi agrum proiiciat, prophetiam Eliæ in mentẽ ei reuocans, qua patri huius Achabo prædixerat, fore vt aliquando ipſe & eius familia in eo loco pereat. id enim ſe tum ex ore prophetæ audiſſe, cũ poſt tergum Achabi in eodem curru ſederet. id quod etiam ita vt prædictum fuerat euenit. Cæſo autem Ioramo, Ochozias ſuæ quoque ſaluti metuens, currum in aliam viam deflexit, latere ſe Ieum exiſtimans. At ille aſſecutus eum ad quendam cliuum, ſagitta ictum ſauciat. qui relicto curru equum propere conſcendit, & continuato curſu delatus eſt in Magedonem oppidum, vbi paulo pòſt ex eo vulnere mortuus, relatuſq; Hieroſolyma, illic ſepultus eſt, cum regnaſſet anno vno, patre ſuo longe ſceleratior.

Ieus inter Iſraelitas regnat apud Samariam, & poſt eum vſque quartam generationem eius progenies. Cap. VI.

IEV verò venientes Ieſraelam Iezabela ornatu regio ſtans in turri, ô ſeruum egregium, inquit, qui dominum ſuum occidit. Ille ſuſpicieris rogauit eam quæ nam eſſet, iubens ad ſe deſcendere. tãdem eunuchis ipſius imperat, vt eam de turri dent præcipitem. quæ inter cadendum cruentatis mœnibus, vbi ſolum attigit ab equitibus conculcata & obtrita perlit. poſt hæc Ieus ingreſſus regiam cum amicis refecit ſe ab itinere, mandauitq; Iezabelæ famulis vt eam ſepelirent in honorem generis, quòd nata eſſe è regibus: qui nihil reliquum inuenerunt de cadauere, præter manus & faciem, conſumptis cæteris à canibus. his auditis Ieus admiratus eſt Eliæ mentem diuinam, qui eam reginam in hac ipſa vrbe male perituram prædixerat. Et quia ſeptuaginta liberi Achabi apud Samariã educabãtur, binas eò literas Ieus, alteras ad eorum pædagogos, alteras ad vrbis magiſtratus, miſit: in quibus hortabatur, vt quandoquidem arma, viri, equi & currus illis non deeſſent, creato ex eo numero rege qui per ætatem maxime videri poſſet idoneus, in domini interfectores vindicent. Id faciebat, vt experiretur quomodo Samaritę erga ſe animati eſſent. Magiſtratus autem & pędagogi lectis literis extimuerunt, & cogitantes ſe huic qui duos maximos reges oppreſſerat, eſſe impares, reſcripſerunt ipſum eſſe dominum, ſe verò imperata eius paratos facere. Ille rurſum reſcripſit, ergo Achabi filiorum capita præciſa ad ſe mitterent. Tum magiſtratus accerſitis adoleſcentum altoribus imperant, vt occiſis illis præfecta capita ad Ieum tranſmittant. illi nihil miſerti iuſſa peregerunt, & congeſta in vaſis quibuſdam plexilibus capita Iſraelam miſerunt. Quæ cum eo perlata eſſent, renuntiatur cœnanti cum amicis regi, adeſſe Achabi filiorum capita. ille ante portã ex vtroque viæ latere aceruos ex eis iuſsit conſtrui: quo facto, diluculo ad ea viſenda progreſſus, vertit ſe ad populum: & ſi ego, inquit, cum coniuratis dominum meum interfeci, iſtos omnes quis interfecit? Volebátque eis perſuaſum, quicquid Achabi generi accidiſſet, non volente ſolum, ſed prænuntiante etiam Deo factum, qui hoc fore iam ante per Eliam vatem oſtenderat. Deinde occiſis quotquot etiam apud Ieſraelitas ex ea cognatione inuenirentur, verſus Samariam iter ingreſſus eſt. Et cùm incidiſſet in cognatos Ochoziæ regis Hieroſolimorum, rogauit quónam tenderẽt. Aiunt ſe venire ſalutatum Ioaramum, & cum eo regem ſuum Ochoziam. neſciebant enim vtrunque ab eo necatum. ille hos quoque comprehẽſos iubet interfici, duos & quadraginta numero. Paulo pòſt occurrit ei vir bonus & iuſtus, nomine Ionadabus, vetus amicus ipſius: qui poſt mutuam ſalutationem multis verbis prædicauit eius facinora, quod ex ſententia Dei fecerit omnia, dum impiam Achabi familiam extirpat radicitus. Ieus verò ſuaſit ei vt conſcenſo curru quo ipſe vehebatur, ſimul intraret Samariam. Viſurum enim quòd nemini malo parceret, ſed falſos vates ac ſacerdotes, qui populo ſeducto autores fuerint relicta

4. Reg. 10

patria religione externa sacra suspiciendi, ad vnum omnes supplicio dederet. iucundissimum spectaculum fore viro bono, inspicere malos dantes meritas pœnas anteactorum scelerum. Paruit regi Ionadabus, & eodem curru cum eo Samariam peruectus est. At Ieus quantum cognatorum Achabi diligenti inquisitione facta inibi reperit, omnes ad mortem adegit. eúmq; cuperet neminem è falsis prophetis & sacerdotibus profanis euadere, dolo vniuersos circumuenit. Conuocato enim populo ait se omnes Achabi religiones duplicare velle, idq; vt ex sententia sacerdotum ipsius & prophetarum fiat, debere omnes eius ordinis ad se conuenire. Celebrandum enim solennibus victimis diem festum Bali: quo nomine Achabi Deus vocatur. ab ea festiuitate si quis sacerdotum abfuerit, capitalem fore. dimissis deinde per omnem Israelitarum ditionem qui sacerdotes ad statum diem Samariam deducerent, iussit omnibus vestes donari. eas cùm accepissent, venit in ædem vbi erant, Ionadabo etiam comitatus, & adhibuit qui scrutarentur ne quis alienus admixtus sit: nolle se dicens vt sacris eorum alienus ac profanus vllus sese ingerat. illis vero negantibus quemquam talem adesse, & iam sacra sua parantibus aggredi, foris octoginta viros è fidissimis armat: quibus mandat vt pseudoprophetas omnes interimant, & patrios ritus tam diu neglectos vlciscantur, interminatus quicunque aliquem eorum elabi permiserit, vicarium pro illo moriturum. Illi verò omnes ad vnum necauerunt. & regia ipsa incesa vrbem externis sacris profanatã purificauerunt. Iste Bal Tyriorũ deus erat, quem Achabus in gratiam Ithobalis Tyriorum ac Sidoniorũ regis soceri sui coluit, templo ei Samariæ dedicato, & prophetis cum reliquo cultu assignatis. huius sacris abrogatis Ieus, aureas tamen vaccas Israelitis adorare permisit. Nec tamen ingrata Deo fuit eius in impios animaduersio, qui per prophetã suum significauit, per quatuor generationes posteros eius apud Israelitas regnaturos.

Gotholia per summum nefas Hierosolymis regnum occupat, qua post sextum annum cæsa pontifex Ochoziæ filium regem constituit. Cap. VII.

VII. DVm Ieus homines nefarios in hunc modum persequitur, Gotholia regis Achabi filia comperta filij morte & generis sui pernicie, decreuit etiam è Dauidis familia neminem superstitem relinquere, ne quis huius sanguinis posthac Hierosolymis regnum obtineat: id quod quantum in ipsa fuit perfecit. Seruatus tamen est vnus Ochoziæ filius ad hunc fermè modum. Erat Ochoziæ germana soror, Iosabetha nomine, pontifici Ioado nupta. hæc regiam ingressa, cùm inter cæsorum cadauera latentem nutricis opera anniculum puerum Ioasum deprehendisset, ablatum furtim domi in suo cubiculo abdidit, & solo marito conscio sex annis in templo clàm aluit, quàm diu Gotholia Hierosolymorum & duarum tribuum regnum tenuit. Septimo demum anno Ioadus cum quinq; centurionibus coniurat, vt communicatis operis ademptum Gotholiæ regnum ad puerum transferant: datáq; & accepta silentij fide spei pleni negocium hoc modo aggrediuntur. centuriones Ioado ad hoc facinus adsciti peragrata tota regione sacerdotes ac Leuitas & aliquot in suis tribubus potentiores Hierosolyma nomine pontificis euocatos secũ adducunt. ille habere se vtile reipublicæ consiliũ ait, aperturúmq; eis, si id apud se continere velint: opus enim esse nõ silentio tantum, sed etiã auxilio. Cúmq; sacramentum ab eis accepisset, tuto se posse quicquid vellet dicere, producto puero Dauidici generis quẽ alebat: Hic est, inquit, rex vester, ex illa natus familia, quã scitis Deum prædixisse regnaturã in perpetuum. Itaq; censeo tertiã vestrũ partem custodiam eius in templo agere, tertiã item omnia templi loca opportuna occupare: eam verò quæ supereſt, patentẽ portam qua itur in regiã seruare. reliqua verò multitudo in templo inermis sit neq; quenquã cum armis intrare sinite, qui nõ sit sacerdos. præterea certos è sacerdotibus ac Leuitis selectos mãdauit satellitij more strictis gladiis regẽ stipare, & si quis armatus in templũ irrumpere ausit, incunctanter occidere, & posito omni metu seruandi tantũ regis curam gerere. illi approbato pontificis consilio rem statim aggrediuntur. Ioadus verò aperto armamẽtario, quod Dauid in templo instruxerat, distribuit centurionibus & sacerdotibus ac Leuitis quantũ ibi hastarum

4. *Reg.* 11

rum inuenit & pharetrarum, & ſi quod aliud armorũ genus aderat. atq; ita armatos templo circundedit cõſertis inuicẽ manibus, vt ab ingreſſu quos intereſſe nõ oportebat excluderent. adductoq; in medium puero, corona regia caput redimitum, & inunctũ ſacro oleo regẽ pronunciat. populus quoq; gaudẽs ſimul & plaudens fauſtis acclamationibus vitã & victoriam nouo regi congeminat. Tumultus hic & acclamationes præter ſpem ad aures Gotholiæ venientes effecerunt, vt vehementer perturbato animo cum ſatellitio proſiliret à regia. Venientem deinde in templũ ipſam quidem ſacerdotes admittunt, ſed armatos eũ ſequẽtes arcuerunt illi, qui ad hoc ipſum templo à pontifice circũdati fuerant. Cęterũ Gotholia poſtquã puerũ vidit in ſuggeſtu ſtantem, redimitúmq; corona regia diſciſſa veſte ſua, magno clamore iubet interfici inſidiatorem, & occupatorem tyrannidis. Ioadus contrà acciti centurionibus iubet mulierẽ arripi, ducíq; in torrentẽ cedronis, atq; illic pœnas luere. neque enim fas eſſe templũ veneficæ ſupplicio pollui. mandauit etiã, ſi quis ei conetur ferre ſuppetias, & ipſum pariter interimi. Illi igitur quibus hoc demandatũ eſt, eductam extra portã mulorum regis illic interficiunt. Vt verò conſpiratio contra Gotholiam ſucceſſit, Ioadus conuocato populo ac militibus in templũ, omnes ſacramẽto ad fidem regis adegit, incolumitati ipſius tuendæ, regnóq; augendo daturos operã. eodem iureiurando mox regẽ aſtrinxit ad diuini numinis reuerentiã, & ad obſeruationem legum quas Moyſes cœlitus acceptas ad populũ pertulit. poſt hæc ad ædem Bali ſacrã concurritur, quam Gotholia cum marito Ioramo conſtruxerat, in veri Dei cõtumeliam, & ad Achabi gratiam: eam populus à fundamentis diruit, & Mathanem quẽtum ſacerdotium eius tenuit, trucidauit. Templi verò curã & cuſtodiã ſacerdotibus ac Leuitis iuxta Dauidis regis inſtitutum Ioadus cõmiſit, iuſſitq; vt bis ſingulis diebus ſolenne offerrent ſacrificium, & ſuffitum iuxta præſcripta legis facerent. Deinde quoſdã è Leuitarũ numero ianitores ad cuſtodiam templi conſtituit, ne quis pollutus poſſet intrò ſubrepere. Hæc vbi ad hunc modũ diſpoſuit, cum centurionibus & ducibus totóq; populo ex templo Ioaſum in regiã deduxit: cúmq; collocato in ſolio denuo alacriter acclamatum eſſet, populus ad epulas conuerſus feſtiuitatem per aliquot dies egit, omnibus ſceleſtæ mulieris cædẽ libenter ferentibus. Erat Ioas cum 4. *Reg.* 12
in regnum adſciretur, annorũ ſeptẽ, matre natus Sabia, ex oppido Berſabe oriunda. fuit autem legum & diuini cultus obſeruantiſsimus, toto tempore quo Ioadus fuit ſuperſtes: duxitq; vxores duas poſtquam ætate maturuit, conciliante coniugiũ eodem pontifice: ex quibus vtriuſque ſexus liberos ſuſcepit. Atque actenus de Ioaſo quomodo elapſus ex inſidiis Gotholiæ, tandem regnum aſſecutus eſt.

Azaelis Damaſcenorum regis contrà Iſraelitas, ac mox contrà Hieroſolymitas expeditiones. Cap. VIII.

AZAEL autem Syrorũ rex bellũ cum Iſraelitis & Ieo rege eorũ gerens regionis trans Iordanem ſitæ orientales tractus vaſtauit, qui à Rubenitis & Gaditis atq; Manaſsitis colebãtur: necnon Galaditicã & Batanæã, omnia rapinis miſcens, & incẽdiis, ac ne ab hominũ quidẽ cæde tẽperans quotquot in eius manus inciderẽt. Neq; enim Ieus arcere eũ à populationibus potuit, cõtemptor & ipſe numinis religionũq; & legũ à maioribus per manus acceptarũ toto regni ſui tẽpore, quod fuit annorũ XXVII. quo exacto mortuus apud Samariã eſt ſepultus, Ioaza filio ſucceſſore principatus relicto. Ioaſum autẽ Hieroſolymorũ regem inſtaurãdi tẽpli cupido ſubiit: vocatóq; pontifice Ioado iuſsit eũ per totã ſuam ditionem Leuitas & ſacerdotes dimittere, qui in ſingula capita ſemiſiclũ argenti exigerẽt in vſum eius inſtaurationis, eò quòd ſub Ioramo & Gotholia, & eorũ liberis tuẽdi & ſartiẽdi templi cura penitus abiecta fuerat. Pontifex vero hoc nõ fecit, ſciens neminẽ libẽter argentũ erogaturũ: ſed anno regni vigeſimotertio rege incuſante quòd voluntati ſuæ nõ obtemperaſſet, & iubente in futurum templi reparationi proſpicere, tale quiddã ad colligendã pecuniã cõmentus eſt, quod nõ grauatim tulit populus. arcam parauit ligneã, in qua bene clauſa vnũ tantũ foramen ſuperne reliquit. eam cũ in templo iuxta altare depoſuiſſet, iuſsit quẽq; pecunię quantũ liberet per foramen immit-

VIII
4. *Reg.* 12

tere,in tẽpli inſtauratione cõferendæ.id populus tulit æquiſsimo animo,& multũ auri atq; argenti certatim contulit.arcã verò ſingulis diebus præſente rege exinaniebãt ſcriba gazophylacij & ſacerdos eius cuſtos,numeratáq; pecunia & recõdita, rurſum vnde ſuſtulerãt reponebant. & cũ primũ videretur collatũ quantũ ſat eſſet, pontifex & rex conduxerunt fabros & cæmentarios, & trabes magnas pulcherrimæ materiei cõparauerunt. inſtaurato deinde tẽplo,quicquid ex collato auro & argẽto ſuperfuit (ſuperfuit autem nõ parũ)id totum in crateras,cantharos,pocula,& alia vaſa inſumptum eſt: inſuperq; quotidianis ſacrificiis altare adolebatur. atq; hæc tantiſper dum Ioadus vixit diligenter accurata fuerunt. illo autẽ poſt annũ ætatis centeſimũ & trigeſimum defuncto,& ob probitatẽ ac iuſtitiã inſignẽ,tum quòd Dauidici generis ſeruator fuiſſet, in regũ monumenta illato, rex Ioas à priſtina religionis cura facile deſciuit: móxq; & primates populi ad eundẽ modum deprauati ſunt,vt nihil apud eos potius haberetur quàm contẽptus iuris ac iuſtitię.Deus verò indignatus propter hãc regis & cæterorũ mutationẽ miſit prophetas qui cõteſtarentur eos & à præſenti malitia cõpeſcerent, illi vero tam inſano affectu eam cõplectebantur, vt neq; exemplis maiorũ qui propter contemptũ legũ cum totis familiis perierant,neq; prophetarum cõminationibus moti reſipiſcerẽt,& ad relicta honeſta ſtudia reuerterẽtur. Quin & Zachariã pontificis Ioadi filiũ rex in ipſo templo ſaxis iuſsit obrui,oblitus patris eius beneficiorũ,tantũ quia propheta diuinitus cõſtitutus, pro concione populũ & regẽ adhortatus ad iuſtitiã, graues pœnas illis minatus eſt, ſi moniti parere contẽnerent. Moriens tamen Zacharias teſtẽ & iudicẽ Deum inuocauit, quòd pro bono conſilio & patris ſui beneficiis,à Ioa mortis amarũ præmiũ ſibi rependeretur.Nec diu debita regi pœna dilata eſt. Azael enim Syrorũ rex impreſſione in regnũ eius facta,& Gitta primũ direpta atq; euerſa,mox ipſum Hieroſolymis deſidentem adortus eſt. Tum Ioas cõterritus omnes theſauros Dei priorúmq; regum exhauſit,& cum eis detracta templo donaria miſit ad Syrum,tanti pacem redimens & ſecuritatẽ,ne oppugnatus in extremũ rerum ſuarũ diſcrimen adduceretur.Ille tam ingenti pecunia corruptus, vim exercitus à regia vrbe abſtinuit. Ioas tamen graui morbo implicitus,amicis Zachariæ pœnas dedit,qui ne filius pontificis maneret inultus,per inſidias eum ſuſtulerunt. Sepultusq; eſt Hieroſolymis, nec tamen propter impietatẽ dignus habitus qui regiis monumentis inferretur, cùm vixiſſet annos XL.& ſeptem.

Amaſias rex Hieroſolymitanus exercitu contra Idumæos & Amalecitas ducto victor euadit. Cap. IX.

4.*Reg*.14 IN regnum ſucceſſit ei filius Amaſias. Anno autem Ioaſi vigeſimoprimo apud Iſraelitas & Samariam Ieo ſucceſſit filius Ioazas, in quo principatu exegit annos XVII.patri nequaquã ſimilis, ſed magis primis eius regni regibus impius,qui palàm omnem cõtemptum cæleſtis numinis præ ſe tulerunt.Huius copias rex Syriæ tantopere attriuit, vt ex numeroſo exercitu non plus quã decẽ millia peditũ, equites quingenti ſupereſſent: qua expeditione multas manas vrbes illi ademit,& hoſtiũ non mediocres ſtrages edidit.Hæc autẽ Iſraelitis acciderunt ſecundũ Eliſæi vaticiniũ,quo tempore Azaeli etiã prædixit,quòd necato domino Damaſci ac Syriæ regnũ eſſet occupaturus. In hac temporũ difficultate Ioazas ad preces & ſupplicationes cõfugit,orãs Deum, vt ſe è manibus Azaelis liberet, nec ab eo ſubigi patiatur.Deus autẽ qui nõ ſolũ perpetuã innocentiã, verũmetiã reſipiſcentiam fauore cõplectitur, & cùm perdere poſsit ſi velit, caſtigare maualt, exoratus eripuit eum è belli periculis: & regio pacẽ nacta ad priſtinũ felicitatis ſtatũ breui rediit. Poſt obitũ Ioazæ Ioas filius regno Iſraelitarũ apud Samariam potitur, trigeſimoſeptimo anno regni Ioæ regnãtis in tribu Iudæ. nam & iſte eodẽ quo Hieroſolymitanus nomine vocabatur:tenuitq; regnũ annis XVI.Hic optimus vir erat,nihil paterni ingenij referens:& cùm Eliſæus iam admodũ ſenex in morbũ incidiſſet,viſendi cauſa eum adiit:quẽ animaduertẽs extremũ ſpiritũ ducere, flere cœpit,& lamentari, patrẽ & clypeũ appellatans:quòd eo viuo armis cõtra hoſtẽ opus nõ fuerit,ſed ipſius prædictionũ beneficio ſemper inuicti euaſerint. Nunc illum è vita diſcedere,ſe verò exarma

exarmatum Syris & aliis hoſtibus obiici,quamobrẽ adempto tali præſidio,ſibi quoq; optabilius vnà cum illo hanc etiam relinquere. His querimoniis motus Eliſæus, regem cõſolatus afferri arcũ poſtulat,eumq; regẽ iubet intendere:deinde iniecta in eũ manu iubet iaculari. & cũ emiſsis tribus telis deſtitiſſet: Si,inquit, plura miſiſſes, poteras totum Syrorum regnum excindere.nunc quia tribus ſolis contentus fuiſti,totidem præliis vinces Syros,& regionẽ quã tuo patri ademerunt recipies. His auditis rex abiit,& propheta paulo pòſt defunctus eſt, vir inclytæ iuſtitiæ, & citra cõtrouerſiam Deo longe chariſsimus. multa enim & miranda diuinæ mẽtis argumenta exhibuit,quorũ memoria apud Hebrẽos durat clariſsima.ſepulchro etiam honoratus eſt magnifico,quale decuit hominẽ numini diuino acceptiſsimũ.Cõtigit autẽ aliquãdo vt latrones occiſi à ſe viatoris cadauer in monumentũ eius abderẽt, quod mox reuixit à contactu prophetæ corporis.Atque hæc fuerunt & viui & defuncti vatis opera. Azaele autẽ rege extincto,ad Adadũ filiũ Syriæ regnum hæreditario iure peruenit. Huic Ioas Iſraelitarũ rex tribus præliis victo omnẽ eam regionẽ abſtulit,quę vrbes ac vicos de patre ipſius captos cõplexa eſt:quod & ipſum Eliſæus iam antè prędixerat. poſtquã verò etiã Ioas fato functus eſt, Hieroboam eius filius excepit imperium.

Amaſiæ victoria de Iſraelitis & Ioa rege eorum reportata. Cap. X.

SECVNDO autem anno Ioæ regis Iſraelitarũ,regnũ accepit Amaſias Hierosolymis & in tribu Iudæ,matre natus vrbis regię ciue,appellata Iudan. IX mirum autẽ in modũ iuſtitiam colebat,tametſi ætate adhuc iuuenis. Regni adminiſtrationem exorſus à necis paternæ vindicta, qui amicorum inſidiis ſublatus fuerat.eosq; omnes in poteſtatẽ redactos affecit ſupplicio, parcens tamen ipſorũ liberis,iuxta leges à Moyſe præſcriptas:qui iniquũ cenſuit pro parentũ culpis à liberis eorũ pœnas repoſcere. Poſt hæc delectu habito in tribu Iudæ & Beniamitica, conſcripto flore iuuentutis, vtpote ætatis annorũ plus minus viginti, centuriones his copiis idoneos attribuit. deinde miſit ad Iſraelitarum regem qui viginti ſcutatorum millia cõducerent ſtipendio talentorum argenti centũ annumerato.decreuerat enim cõtra Amalecitarũ & Idumæorũ atq; Gabilitarũ gentes exercitũ ducere.iámq; propediẽ moturus erat in eos,cùm interueniens propheta dimittere Iſraelitas cõſuluit.eſſe enim hoc hominũ genus impiũ, & cladẽ certam imminere oraculo ſe monitũ,ſi talibus rex vtatur auxiliis. alioqui Deo fauẽte vel modica manu deuinci poſſe hoſtiles exercitus.Rege autẽ ægreferente, quia iam publicè ſtipendiũ Iſraelitis numerauerát, hortatus eſt propheta vt Dei voluntatẽ ſequeretur, quo propitio nõ defore pecuniã. illos itaq; dimiſit,præfatus ſe donare illis quicquid mercędis nomine accepiſſent,& cũ domeſticis tantũ copiis cõtra prædictas gentes profectus eſt. Quibus vno prælio victis interfecit x. millia,& totidẽ millia captiuorũ abducta in magnam petrã quæ imminet Arabiæ,eo loco per rupes præcipitata necauit: atq; ita victor cum opima præda domũ rediit.Interea viginti illa Iſraelitarum mercenariorum millia,ignominioſam rati ſuã miſsionẽ, ac ſi pro inutili dãnata eſſet eorũ opera, impetũ in eius regnũ faciũt:& progreſsi vſq; Bethſemera,regionẽ populati ſunt,abacto magno iumentorũ numero, cæſisq; tribus colonorũ millibus.Amaſias verò poſt victoriã factus inſolẽs, autorẽ eius Deum cœpit habere cõtemptui, & pro eo venerari aſportata de Amalecitis numina.Quãobrẽ à propheta cõuentus eſt,mirari ſe dicẽte ſi hos deos crederet, qui cultoribus ſuis nihil opis afferre valuerint, nec eos ab Hebræorum vi tutos pręſtiterint,ſed tanquã ad ſe nõ pertinentes cædi & captiuos trahi paſsi ſint.quin & ipſos belli iure abductos inter reliquã captiuorũ turbam Hieroſolyma peruenisſe. Rex,his verbis ad irã percitus iuſsit illum hac de re eſſe quietum, minatus ſupplicium ſi negotiis alienis miſcere ſe pergeret.tum ille,ſe quidem quieturũ dixit,Deum tamen vltorem huiuſmodi nouitatibus non defore. Nec multo pòſt X Amaſias felicitatem ſuã,cuius tamen autorẽ Deum non agnoſcebat,nõ capiens,ſed faſtu inflatus,ſcripſit Ioę regi Iſraelitarũ,vt ipſius imperata faciat cũ ſuo populo,ſicut antehac idem populus maioribus eius Dauidi, & Solomoni paruit: quòd ſi nolit vltro facere officium, bello eſſe decernendũ de imperij iuribus. Ad hoc Ioas in hæc

verba

verba reſcripſit. Rex Ioas regi Amaſiæ. Olim in eodem monte Libano cupreſſus erat & carduus. hic à cupreſſo filiam petiit filio ſuo dari coniugem. Interim beſtia quædã ſuperueniens conculcauit carduum. Hoc exemplũ te moneat, ne maiora quã par eſt appetas, néve propter recentem de Amalecitis victoriam elatus, & te & regnũ tuum incertæ committas aleæ. His lectis Amaſias magis etiam ad bellum concitatus eſt, Deo, ſicut fas eſt credere, inſtigante, vt tandem meritas impietatis pœnas exolueret. Vbi verò in conſpectum hoſtiũ venit, inſtructa vtrinque acie, tantus repente pauor ac conſternatio diuinitus milites eius inuaſit, vt priuſquã manus conſererentur, iam terga verterent: & aliis aliò diffugientibus, deſertus à ſuis Amaſias in hoſtis poteſtatem veniret: qui mortem illi minatus eſt, niſi efficeret, vt Hieroſolymitæ apertis portis ſe cum victore exercitu admitterẽt. ea neceſſitate & vitæ amore adactus, perperſuaſit ciuibus vt hoſtem reciperet. At ille dirutis ad trecentorũ cubitorum ſpaciũ mœnibus, curru per id interſtitium triumphabundus inuectus eſt, captiuum præ ſe agens Amaſiam: & hoc modo factus vrbis dominus, Dei theſauros abſtulit, & quicquid auri vel argenti in regia repertũ eſt, totũ aſportauit: ac tum demũ dimiſſo rege reuerſus eſt Samariam. Hæc Hieroſolymitis contigerunt anno regni Amaſiæ decimoquarto. Appetitus tandem amicorum inſidiis fugit in vrbem Lacheis: nec tamen euaſit, illuc quoque inſecutis inſidiatoribus, à quibus interfectus eſt. Corpus Hieroſolyma relatũ, & regia magnificentia funeratum eſt. Tam miſerũ autẽ exitum habuit propter nouatas religiones & pietatis contemptum poſt exactũ annum vitæ quinquageſimum, regni vero viceſimum nonum, Ozia filio regni ſucceſſore.

Quomodo Ozias vicinas gentes ſubegerit. *Cap.* *XI.*

XI. DECIMOQVINTO autẽ anno regni Amaſiæ Hieroboamus Ioæ filius apud Iſraelitas regno potitus eſt, quod per annos quadraginta obtinuit in eadem qua maiores eius Samariæ regia. Hic rex cùm eſſet vehementer impius, totúſque idolis deditus, nihil ſibi non permittens, Iſraelitis etiam innumeras calamitates attulit. Ei propheta Ionas prædixit, quòd deuictis Syris ditionem ſuam eſſet ampliaturus, prolatis eius terminis ad ſeptentiones vſq; Amathẽ vrbem, ad meridiẽ vero vſq; Aſphaltitem lacũ. his enim olim termi nis Chananæa terra finiebatur, iuxta Ieſu imperatoris definitionem. quo oraculo excitatus Hieroboamus, totos eos tractus ademptos Syris ad ſuum regnũ addidit, nihil fallente Ionæ vaticinio. Sed quoniam pollicitus ſum me bona fide res Hebræorum proditurum, non diſſimulabo quid de hoc propheta in ſacris codicibus inuenerim. Iuſſus enim à Deo proficiſci in regnum Nini, & illic prædicare, quòd imperium illud periturũ eſſet, non auſus eſt hoc facere: ſed putans ſe poſſe Deum effugere, cõſcenſo apud Ioppen nauigio petebat Tarſum Ciliciæ: exorta autem vehemẽti tempeſtate, ita vt periculũ eſſet ne nauis mergeretur, gubernator & nautæ, atq; ipſe etiã nauclerus vota pro incolumitate faciebant: Ionas verò ſolus operto capite iacebat, nihil quemadmodũ alij faciens. cumq; turbantibus procellis fluctus magis ac magis creſcerent, ſuſpicati aliquem è vectoribus eſſe in cauſa, decreuerunt ſortito quærere quiſnam ille ſit. quo facto, ſors prophetæ obtigit. percontantibus quiſnam eſſet, vel quid haberet negotij, ait ſe Hebræum eſſe, & prophetam Dei maximi, conſuluitq; vt ipſum in mare iacerent, ſi vellent præſens periculũ euadere: ſe enim eſſe propter quẽ tempeſtas ſæuiat. At illi primũ quidem non audebant hoc facere, impiũ facinus ducentes, hominem hoſpitem, qui vitã ſuæ fidei concredidiſſet, in tam manifeſtũ exitium mittere. tandem vrgente periculo & nauim tantum non mergente, partim prophetæ autoritate, partim ſuopte metu cõpulſi, in mare eum proiiciunt. Et tempeſtas quidem ſedata eſt, Ionam autẽ ferunt à ceto deuoratũ poſt triduum in Euxinũ pontum reuomitum, viuum & toto corpore illæſum. vbi impetrata à Deo erratorum venia, ad Nini vrbem profectus eſt, & cùm in loco vnde exauditi poterat conſtitiſſet, prædicauit quòd paulo pòſt amiſſuri eſſent imperiũ Aſiæ: & cũ hoc dicto abiit. Hæc de eo ſic retulimus, vt inuenimus in cõmẽtariis. Hieroboamus autẽ exactis feliciter in ſuo principatu XL. annis mortuus apud Samariã ſepelitur, Zachariã filio ſucceſſore. Ozias

Ione I.

4. *Reg.* 14

4. *Re.* 14. 15

re. Ozias item ſucceſſit Amaſiæ anno regni Hieroboami decimoquarto, & apud Hieroſolyma duabus tribubus præfuit, natus matre Achia, ciue & ipſa Hieroſolymitana. Hic erat natura bonus ac iuſtus, & magnanimus, prouidendíſque rebus ſolers & induſtrius. is ſuſcepta expeditione in Palæſtinos, prælio victor vrbes eorum vi cepit, Gittam & Iamniã, & earum mœnia diruit. alia deinde expeditione duxit in Arabas Ægypto vicinos: & condita vrbe ad mare rubrum, præſidium in ea poſuit. poſt hæc Ammanitis ſubactis, tributóque genti præfinito, & omnibus locis vſque ad Ægypti terminos in poteſtatem ſuam redactis, in poſterum ad curam vrbis ſe contulit. quicquid enim mœnium vel vetuſtate labefactum erat, vel ſuperiorum regum incuria, totum inſtauirauit: atq; eam etiam partem, quam Iſraelitarum rex Amaſia patre huius capto diruerat, quando vrbem victor ingreſſus eſt. his addidit non paucas turres cẽtum quinquaginta cubitorum altitudinis: & arces aliquot in locis minus frequẽtatis ad tutelam diſpoſuit: aquæ ductus quoq; non paucos extruxit. habuit etiam iumentorum aliarúmq; pecudum infinitam penè multitudinem, quòd regio eſſet apta paſcuis. cúmq; admodum eſſet agriculturæ ſtudioſus, terram variis arborum cæterarúmque plantarum generibus excoluit. habuit præterea ſelectorum militum trecẽta ſeptuaginta millia, quibus præerant cẽturiones ac tribuni viri generoſi & inuicto robore præditi ad duo millia numero: edocuítque exercitum phalangis ordinem ſtruere in aciem, & arma ſingulis diſtribuit, gladios, clypeos, & thoraces æreos, arcus etiam & fundas. præterea machinas fecit multas ad expugnanda oppida, quibus vel ſaxa vel tela emitteret, harpagones quoque & alia inſtrumenta his ſimilia. Dúmque in his ſtudiis & paratibus verſatur, corruptus eſt arrogantia, & inflatus mortali potentia, immortalem illam ac ſempiternam cœpit non magni facere, nec religionis nec pietatis admodum obſeruãs, ita vt ad paternam impietatem videretur procliuior, ad quã & ille prolapſus fuerat, quòd fortunæ fauorem & perpetuos ſucceſſus in rebus maximis moderatè ferre neſciret. Et cùm veniſſet ſolennis feſti celebritas, ſumpto ſacerdotali habitu, ingreſſus templum ad aureum altare Deo ſuffitũ facturus aſtitit. Accurrit eò mox Azarias põtifex octoginta ſacerdotum globo ſtipatus, & regem compeſcuit, vociferans ac negans hoc illi fas eſſe, ſed ſolis ſacerdotibus datum ſuffire, qui ſint ex Aronis genere. iubebátque vt exiret, & Deum talibus factis prouocare ad iram deſineret. Tum rex commotus mortem illis ni quieſcerent minatus eſt: & ecce tibi terra vehementer concutitur, fiſſóque ſuperne templo radius ſolis os regis improbum ferit, quod eueſtigio lepra contactum eſt. acceſſit huic & aliud prodigium, quòd eodem terræmotu ante vrbem in loco qui dicitur Eroge, dimidium montis ad Occidentem vergẽtis reuulſum, per quatuor ſtadia volutum, obiectu demum Orientalis mõtis conſtitit, obſtructa via publica, & oppreſſis ruina hortis regiis. Sacerdotes verò poſtquàm in facie regis lepram animaduerterunt, diuinitus inflictam ei plagam indicauerunt, & vt tanquam pollutus & impuratus vrbe cederet admonuerunt. at ille pudore calamitatis iam modeſtior, paruit, ſuperbiæ cum impietate coniunctæ tam miſerabili pœna mulctatus. & cùm aliquandiu priuatus extra vrbem vixiſſet, filio Iothamo rempub. adminiſtrante, mœrore tandem confectus obiit anno ætatis ſexageſimo octauo, regni quinquageſimo ſecundo, ſepultúſque eſt in ſuis hortis in monumento ſolitario. Iſraelitarum autem rex Zacharias Hieroboami filius vix ſexto regni mẽſe exacto, ab vno è ſuis purpuratis per dolum occiditur. Seleſmus is fuit labeſſi filius, qui occupata vacua Zachariæ cæde regia, trigeſima poſt die male partum regnum male perdidit. Manaemus enim dux exercitus, qui per id tempus apud Thapſam vrbem erat, audito Zachariæ caſu, cum omnibus copiis propere venit Samariam, & prælio victum Seleſmum interfecit: dein autoritate propria ſumptis regni inſignibus, Thapſam cum exercitu victore profectus eſt. oppidani verò obfirmatis portis noluerunt regem admittere. at ille vt in defectores ſæuiens totum circumquaque agrum vaſtauit, & poſtremo vrbem quoque vi cepit: & quòd eſſet Thapſenſibus infenſus, omnes ferro cõfecit, ne teneræ quidem ætati parcens, & nihil ſibi ad extremã crudelitatem reliquum faciens. quæ enim ne in barbaros quidem deuictos perpetrare fas fuerit, ea in ſui generis homines ſibi permiſit. nec mitior fuit poſtea toto decẽnio quo Iſraelitis præfuit. petitus deinde bello ab Aſſyriorum

rege Phullo, non auſus eſt cum eo in certamen deſcendere, ſed pactus millia talentis argenti, mature ſe ab ea vexatione redemit. hanc ſummam Manaemo populus contulit, exactis L. drachmis in ſingula capita. Nec multo pòſt mortuus, Samariæ ſepultus eſt, Phaceia regni hærede relicto. is patri crudelitate perſimilis, duobus tantum annis regnauit: quibus exactis in conuiuio cum amicis trucidatus eſt, inſidiis Phaceiæ tribuni, qui Romeliæ fuit filius. obtinuit aut hic Phaceias principatũ annis XX. dubium impius magis an iniuſtus. Huius tempore Theglaphalaſſar Aſſyriorum rex Iſraelitas aggreſſus, ſubacta Galadica regione, & quicquid trans Iordanem colitur, vicináque Galilæa, & Cydida, & Aſora, colonos abſtractos in ſuum regnum traduxit, de quo hoc loco hactenus. Porrò Iothamus Oziæ filius regnauit in tribu Iuda & Hieroſolymorũ regia, natus matre vrbani generis nomine Ieraſa. Huic regi nulla virtus defuit, erga Deum pio, iuſto erga homines, & reipub. ſtudioſo. quicquid enim inſtauratione opus habebat, diligenter ſartiendum curauit. in templo veſtibulum refecit & porticus. mœnium partem labãtem reſtituit, & additis magnis ac firmis turribus communiuit. Ammanitas etiam prælio deuictos tributa pendere coegit, annua talenta centum & tritici coros decies mille, & totidem hordei. In tantúmque regnum auxit, vt tam domi felix
XII. eſſet, quàm foris formidabilis. Hoc regnante propheta quidam extitit, Naumus nomine, qui de Aſſyriorum & Nini ſubuerſione hæc verba vaticinatus eſt. Ecce Niniue piſcina aquarum fluctuans, ita & populus eius omnis turbatus & fluctuans fugiet. dicéntq; ſtate, ſtate, eripite aurũ, eripite argentum. & nemo valet. mallent enim vitam ſeruare quàm facultates. occupabit enim eos graue diſſidium, & lamentatio, & diſſolutio membrorum, & facies eorum præ pauore fient luridæ. Vbi erit poſthac domicilium leonum, & mater catulorum leoninorum? Dicit tibi Niniue dominus: Delebo te, nec poſthac amplius leones ex te egreſſi mundo imperitabunt. & alia multa de Niniue in hanc ſententiam prophetauit, quæ nunc non eſt neceſſe repetere, alioquin moleſtus videri poſſem lectorem plus æquo onerans. Euenerunt autem omnia quæ de Niniue prædicta ſunt, poſt annum CXV. Et de his quidem hactenus.

Raſe Damaſcenorum rege Hieroſolymitas bello vexante, Achazes eorum rex coactus eſt Aſſyriorum regem in Damaſcenos immittere. Cap. XII.

XIII. IOTHAMVS autem è viuis abiit ætatis anno XLI. cùm regnaſſet annos ſexdecim: & quo in regiis conditoriis depoſito, regnum ad Achazen eius filium hæreditario iure peruenit. qui erga Deum impiiſſimus, omnium, & patriarum legum deſertor, ad imitationem Iſraeliticorum regum ſe contulit, aras Hieroſolymis erigens, & in eis idolis ſacrificãs, quibus etiam proprium filium holocautoma obtulit ritu Chananæorum, & his ſimilia multa perpatrauit. Hunc ita inſanientem duo ſimul reges, Raſes Damaſcenorum & Phaceias Iſraelitarum, bello aggrediuntur: erant enim amici & ſocij: & compulſum Hieroſolyma multum diúque fruſtra oppugnauerunt, quòd vrbs eſſet munita egregie. Interea Syriæ rex ad mare rubrum Eliam vrbem occupat, & necatis eius habitatoribus Syrorum coloniam eò deduxit. Multis item arcibus expugnatis, & magno Iudæorum numero interfecto, cum exercitu ex manubiis ditato domum reuerſus eſt. Hieroſolymitanus autem rex poſtquam cognouit Syros abiiſſe domũ, putans ſe Iſraelitarũ rege non inferiorem viribus, eduxit contra eum copias. & cùm irato Deo commiſiſſet prælium propter tot impia facinora victus eſt. centum enim & viginti millia tunc ceciderũt de Hieroſolymitarum exercitu. In eodem prælio Zacharias ſupremus dux Iſraelitarũ cum Amia filio Achazę congreſſus, ſuperatum occidit, & pari modo Ericam prætorianorum præfectum adeptus interemit, & Elcanam tribus Iudæ copiarum ducem viuum in poteſtatem ſuam redegit. magnum præterea captiuorum vtriuſque ſexus numerum è Beniamitica tri-
4. *Reg.* 16. bu abegerunt, & opima præda ditati reuerſi ſunt Samariam. Obelas autem quidam qui in ea vrbe per id tempus propheta erat, occurrens illis ante mœnia, magna voce hanc victoriam non ipſorum virtute partam aſſeuerabat, ſed quòd Deus regi Achazæ iraſceretur. incuſabátque eos quòd non contenti præſenti felicitate, auſi ſint homines ex tribu Iudæ ac Beniamitica conſanguineos ſuos captiuos abducere: & ſuadebat vt

hos

hos illæſos domum remitterent. quod ni faciant, Deum ab illis pœnas exacturum, poſt hanc admonitionem Iſraelitæ in concionem conuenientes deliberant quid facto opus eſſet. Exurgens autem quidam magnæ inter ſuos autoritatis, Barachias nomine, cum aliis tribus, negabant ſe paſſuros vt ciues ſui captiuos in vrbem introducerent, ne fortè omnes ex æquo diuina vltio perderet. ſatis eſſe præteritorum peccatorum, in quæ prophetæ clamitent, etiamſi nulla noua accedat impietas. His auditis milites, permiſerunt illos, quicquid vellent, arbitratu ſuo agere. Tum prædicti viri aſſumptos captiuos exemerũt vinculis, & curatis eorum corporibus, adiutos viatico remiſerunt domum incolumes. nihilo minus quatuor hi deduxerunt eos vſque Hierichuntem & vlterius, cúmque non longe abeſſent à Hieroſolymis, repetierunt Samariam.

Aſſyriorum rex vi expugnata Damaſco, & occiſo rege, populum traducit in Mediam, alijs gentibus Damaſcum in coloniam deductis. Cap. XIII.

ACHAZES autem rex hac clade ab Iſraelitis affectus, miſſa ad Aſſyriorum regem Theglaphalaſſarem legatione, auxilium ab eo petiit contra Iſraelitas & Damaſcenos atque Syros, magnam pecuniam illi pollicens in præſens etiam magnifica munera mittendo. Quam legationem poſtquam audiuit, ipſe in auxiliũ Achazæ profectus eſt, & vaſtata Syria, expugnatáque Damaſco, Raſem quoque regem occidit. Damaſcenos verò in ſuperiorem Mediam populariter traduxit: & pro illis quaſdam Aſſyriorum gẽtes in agrum Damaſcenum repoſuit. Iſraelitarum deinde terram populatus, multos ex ea captiuos comprehendit. Poſt Syros adhunc modum tractatos, rex Achazes ſublato quantum erat auri & argenti in regiis theſauris, atq; etiam in ipſo templo & donariis quotquot erant pulcherrima, hæc ſecum deferens venit Damaſcum, & ſicut antè pactus fuerat, omnia regi Aſſyriorum tradidit, actíſque pro beneficio gratiis reuerſus eſt Hieroſolyma. Erat autem hic rex tam ſtultus & ineogitans, vt quamuis hoſtiliter cum Syris diſſideret, illorum tamen deos colere non deſineret, ſed in eorum ceremoniis, tanquam victoriam inde ſibi pollicens, pietatem collocare pergeret. poſt cladem verò acceptam, Aſſyriorum venerari cœpit numina, quiduis potius adoraturus, quàm verum & à maioribus acceptum Deum, cuius indignatione vt tũm vinceretur factum eſt. In tantum autem religionis contemptum prolapſus eſt, vt ſpoliatum prius donariis templum clauderet, ne illud ſolennibus ſacrificiis honorare liceret. poſt has inſanas impietates tandem moritur, cùm vixiſſet annos triginta ſex, & ex his regnaſſet ſedecim, relicto hærede Ezecia filia. Quo tẽpore etiam Phaceias Iſraelitarum regnum cum vita amiſit, cæſus per inſidias cuiuſdam ex charioribus ſibi aulicis, cui nomen Oſeas, qui cùm regnum ſcelere quæſitum per annos IX. obtineret, vir fuit peſſimus, nihil pietatis Deo deferens. In hunc duxit exercitum Aſſyriorum rex Salmanaſarus, & quia Deum non habebat propitium, deſtitutum eius auxilio facile ſubiugauit, & præfinita tributa coegit pendere. Quarto autem anno regni huius Oſeæ Ezecias Hieroſolymis regnum adeptus eſt, Achazæ ex Abia Hieroſolymitana muliere filius. is erat ingenio bono & iuſto ac pio præditus. nam ſtatim ab inito principatu nullam magis neceſſariam vel vtilem tam ſibi quàm ſubditis curam exiſtimauit, quàm religionis ac diuini cultus. quamobrem aduocata populi & ſacerdotum Leuitarúmque concione, ſic fertur ad eos verba feciſſe: Ne ipſi quidem ignoratis quòd propter peccata patris mei, & non redditos Deo debitos honores, in multas & magnas calamitates incidiſtis, quia per extremam dementiam paſſi eſtis vobis perſuaderi, vt eos quos ille deos putabat coleretis. Ergo quandoquidem veſtro malo didiciſtis quàm pernicioſa res ſit impietas, hortor vt illa obliuioni tradita purificetis vos à præteritis pollutionibus vnà cum ſacerdotibus & Leuitis, ac tum demum conuenientes aperiatis templum, & luſtratum prius expiatúmque ſacrificiis legitimis in priſtinum honorem & reuerentiam reſtituatis. hoc enim pacto placatum Deum & propitium habebimus. His regis monitis accẽſi ſacerdotes templum aperiunt, & eiectis inde inquinamentis, adornatíſque ſacris vaſis, victimas patrio ritu in altare inferunt. Rex verò dimiſſis per totam ditionem ſuam nuntiis, populum Hieroſolyma ad

4. *Reg.* 16. 17.

Azymorum celebritatem conuocat multo iam tempore intermissam propter impiam superiorum regum incuriam. Quin & Israelitas per nuncios hortatus est, vt relictis consuetis superstitionibus ad priscam illam pietatem & veri Dei cultum redirent. Se enim illis permissurum vt Hierosolyma venientes azymorum festum vnà cum suis ciuibus celebrent. Hæc autem se suadere non vt suum negotium ageret, sed ipsorum vtilitatis gratia, quos beatos fore, si huic consilio paruerint. Israelitæ verò audito quid legati à suo rege afferrent, adeo mentem non adhibuerunt, vt eos ludibrio habuerint, & prophetas quoque eodem cohortantes, & præmonentes quantæ calamitates instarent ni mature ad pietatem redirent, respuerunt quos postremò comprehensos necauerunt. nec his facinoribus contenti ad peiora etiam sunt prolapsi, ita vt non prius desisterent, quàm ob extremam impietatem Deus vltor in potestatem hostium eos tradidit, sicut suo loco dicetur. Multi tamen è Manassitica tribu & Zabulonis atque Isacharis prophetarum monitis parẽtes ad pietatem sunt conuersi, atque hi omnes Hierosolyma ad Ezeciam confluxerunt, vt Deum adorarent. Postquam autem ea multitudo conuenit, rex ascenso templo vnà cum principibus & populo immolauit pro se tauros septem, & totidem arietes, parémque hircorum numerum. & cùm primum manus in capita victimarum imposuissent tam rex quàm principes, sacerdotibus mactandas reliquerunt. illi verò iugulabant, & solidas concremabant, Leuitarum corona circumstante cum instrumentis musicis, & diuinos hymnos canentẽ, quemadmodum olim Dauid eos psallere docuerat. reliqui vero sacerdotes accinebãt buccinis. Interea populus & multitudo humi in faciem prostrati Deum adorabant. post hæc sacrificauit boues septuaginta, arietes c. aghos cc. populo verò ad epulum largitus est boues, &c. & reliqui pecoris tria millia. Cumq; omnia rite sacerdotes perfeciſſent, rex lætus epulabatur cum populo, agentes Deo gratias. Instante verò azymorum festo, paschale sacrum facientes, alias deinceps victimas mactabant per continuos dies septem. populo etiam præter eum numerum quem ipsi mactauerunt, taurorum duo millia. pecorum septem millia rex de suo largitus est. hanc liberalitatem imitati principes mille tauros eis dederunt, & pecora mille quadringenta. nec vllum festum tam magnifice est celebratum à Solomonis temporibus in eum vsque diem, peracto festo vrbem egressi totam regionem lustrauerunt, ipsa quoque Hierosolyma ab omni idolorum spurcitie munda reddiderunt. Quotidiana deinde sacra iuxta legem rex de suo fieri mandauit, & sacerdotibus ac Leuitis à populo decimas reddi cum primitiis fructuum, vt possent esse circa diuinum cultum assidui. Quo factum est vt populus omne genus fructuum conferret Leuitis & sacerdotibus: rex verò horum apothecas & promptuaria condidit, vnde singulis partes distribuerentur cum vxoribus & liberis. atque in hunc modum pristinus cultus restitutus est. His ita constitutis rex Palæstinis bellum intulit, & parta victoria omnes eorum vrbes à Gitta vsque Gazam suæ ditioni adiecit. Interea rex Assyriorum per oratorem ei denunciat, omnem eius regionem se subiugaturum, nisi tributa, quæ prius pater ipsius, penderet. Ezecias verò minas eius non magni fecit, fretus Deo suáque pietate, ac propheta Esaia, per quem futura cognoscebat. & hactenus de hoc rege.

Salmanasar capto Israelitarum rege, & decem tribubus translatis in Medium, Chutheos in eorum regionem migrare iubet. Cap. XIIII.

XV. 4. *Reg.* 17. SALMANASAR autem Assyriorum rex comperto quòd Israelitarum rex misisset clàm legationem ad Soam Ægyptiorum regem, inuitans eum ad societatem cõtra ipsum ineundam, iratus duxit exercitum contra Samariam, anno Oseæ regni septimo, & non receptus ab eo, post tertium obsidionis annum vrbem vi cepit, anno eiusdem regis nono, Ezeciæ verò Hierosolymorum regis anno septimo: extinctóque funditus Israelitarum imperio, populum traduxit in Mediam & Persidem, cum quo etiam Oseas rex viuus captus est. Deinde migrare iussa quadam Persica gente ex eo tractu qui ab amne Chutho denominatur, sedes ei designauit in agro Samariæ,

riæ,cæteráque Iſraelitarum regione. Migrauerunt igitur decem tribus Iſraelitarum ex ſuis ſedibus poſt annos DCCCCXLVII, ex quo maiores eorum Ægyptum egreſſi armis ea loca ſuæ ditionis fecerunt: poſt principatum Ieſu annis octingentis. poſt defectionem verò à Roboamo Dauidis nepote ad Hieroboamum, de qua ſuprà diximus annis CCXL. menſibus ſeptem, diebus ſeptem. atque hic fuit finis Iſraelitarum, qui neque legi ſubditi eſſe voluerunt, neque prophetas audire, prænunciantes adeſſe pro foribus hanc calamitatem, ni ab impietate deſiſterent. omnium autem horum malorum initium fuit illa ſeditio, per quam à Roboamo defecerunt, ſeruo ipſius in locum eius rege conſtituto: qui contemptis diuinis legibus, & populo per ſuum exemplum ad eandem iniquitatem pertracto, indignationem cæleſtis numinis eis conciliauit, & ipſe quoque meritas pœnas non effugit. Porrò Aſſyriorum rex cum armis totam Syriam & Phœnicen peragrauit, & nomen eius in Tyriorum annalibus ſcriptum inuenitur. bellauit enim cõtra Tyrum regnante ibi Elulæo, atteſtante etiam Menandro, qui in ſuis chronicis, ex Tyriorum annalibus in græcam linguam tranſlatis ſic ſcribit. Is deinde qui Elulæus nominabatur, regnauit annos triginta ſex. hic deficiẽtes Gittæos cum claſſe eò profectus ſub imperium ſuum retraxit. contra quos miſſo exercitu Aſſyriorum rex Phœnicen totam inuaſit: facta deinde pace, cum copiis domum reuerſus eſt. paulo pòſt Sidon, Arce, Palætyrus cum multis aliis oppidis à Tyriis ad Aſſyriorum regem defecerunt: & cùm ſoli Tyrij facere eius impetrata detrectarent, reuerſus eſt contra eos cum ſexaginta nauibus, quas Phœnices inſtruxerunt, impoſitis etiam octingentis remigibus. Quibus occurrentes Tyrij cum duodecim nauibus, diſiecta hoſtili claſſe, quingentos ex ea captiuos abduxerunt, quo facinore non mediocrem rei naualis gloriam ſibi comparauerunt. Reuertens autem rex Aſſyrius, cuſtodes ad fluuium & aquæductus diſpoſuit, qui aquari Tyrios prohiberent: quod cùm per continuos quinque annos fieret, coacti ſunt effoſſis puteis inde ſe ſuſtentare. Hæc ſunt quæ in Tyriorum annalibus de Salmanaſare Aſſyrio ſcripta inueniuntur. Cæterum noui Samariæ coloni Chuthæi, ſic enim tum appellabantur, quod à Perſidis regione Chutha, & flumine Chutho eſſent traducti, cùm quinque gentium eſſent, totidem deos patrios ſecum attulerunt, quos ritu ſuo colentes Deum maximum ad indignationem irritauerunt. Exorta eſt enim ſæua peſtilentia, à qua cùm popularentur, nullam inuenientes opem oraculo admoniti ſunt, vt Deum maximum colerent: nam hoc illis præſentem ſalutem allaturum eſſe. miſſis igitur ad regem Aſſyrium legatis, petierunt vt ſacerdotes aliquot è captiuis Iſraelitis ad eos remitteret. quo facto legem & Dei colendi rationem ab eis edocti diligenter eum cœperunt colere: móxque ceſſauit peſtilentia: permanéntque nunc quoque in ea religione, Chuthæi vocati Hebræis, Græcis verò Samaritæ. qui pro præſenti ſemper conditione temporum mutabiles, quoties feliciter degere Iudæos viderint, cognatos ſe eorum appellant, vtpote à Ioſepho oriundos, & hac ratione ſanguine illis coniunctos. quando verò in rebus aduerſis eos aſpiciunt, nihil ad ſe pertinere aiunt, nec illis quicquam deberi beneuolentiæ, cùm ipſi ex longe remotis gentibus ad ea loca venerint: de quo aliàs dicetur opportunius.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVS.

Senacheribi Aſſyriorum regis expeditio Hieroſolymitana, & Ezeciæ regis oppugnatio. Caput I.

4.*Reg.*18. EZECIÆ duarum tribuum regis anno quartodecimo Senacheribus Aſſyriorum rex cum inſtructiſſimo exercitu eum aggreſſus eſt, omnéſq; vrbes vi cepit quotquot ſunt in Iudæ tribu & Beniamitica. Iámque ducturus erat Hieroſolyma, cùm ad illum venit legatio, imperata facturum, & tributa ſoluturum promittēs. Senacheribus verò auditis legatis decreuit omiſſo bello poſtulata regis admittere, & pollicitus eſt, ſi argenti talenta trecenta, auri triginta accepiſſet, pacatum ſe abiturum, iureiurando interpoſito quòd ab omni iniuria tēperaturus eſſet. His perſuaſus Ezecias exhauſtis theſauris mittit eam pecuniam, ratus hoſte remoto poſthac ſine periculo ſe regnaturum. Accepit Aſſyrius pecuniam, ſed pacta non præſtitit: nam profectus ipſe cum copiis contra Ægyptios & Æthiopes, Rapſacem ducē cum duobus aliis ad continuandum Hieroſolymitanum bellū reliquit. collegarum nomina erant Tharata & Anacharis. vt verò admoto mœnibus exercitu caſtrametati ſunt, per nuncium poſtulauerūt, vt Ezecias ad ſe prodiret in colloquium. ille quòd ſibi metueret prodire nolens, tres intimos amicos miſit, Eliacimū procuratorem, & Somnæum, & Ioachum à commētariis. hi cùm prodiiſſent, ante duces conſtiterunt. quos intuitus Rapſaces iuſſit regi ſuo referre hęc: quòd magnus rex Senacheribus ſcire vult, quo fretus dominum ſuum refugiat, & obedire nolēs exercitum in vrbē non recipiat. an fortè Ægyptiis, ſperans ab illis poſſe exercitū regium deleri. id quidem ſi ſperet, dubio procul eum deſipere, & ſimilem eſſe homini qui fragili arundini innititur, qua non ſolum non ſuſtinetur, ſed lapſus etiam manum transfigitur. Scire autē eum oportere, quòd non ſine Dei volūtate facta ſit hæc expeditio, qui ſicut ante de Iſraelitis victoriam dedit, ita nunc quoque Ezeciam cum ſuis ſubditis Aſſyriorum armis velit ſuccumbere. Hæc Rhapſace Hebraice dicente, cuius linguę peritus erat, Eliacimus timens ne multitudo his auditis pauore conſternaretur, rogauit eum vt loqueretur Syriace. Ille ſatis intelligens quid alter metueret, maiore etiam voce Hebraice reſpondit: debere eos audire mandata regis, &, quod in rem ipſorum ſit, deditionem facere. Satis, inquit ſcio quòd vos & veſter rex populum vana ſpe ſeducentes, vt reſiſtat ſuadetis. quod ſi quid audetis, & putatis vos poſſe exercitum noſtrum à mœnibus repellere, promptus ſum vos duobus equorum millibus inſtruere: vos datis totidem ſeſſoribus vires veſtras oſtendite. ſed non poteſtis dare quos non habetis. Quid igitur cūctamini dedere vos validioribus, qui vos poſſunt vel inuitos vi capere? maxime cùm ſpontanea deditio tuta ſit: contrà cùm ſit à coactis, periculo calamitatis non careat. Hæc cùm audiſſent
4.*Reg.*19. ex duce tam legati quàm populus, ad regem etiam perlata ſunt. Ille perculſus habitum regalem exuit, & ſaccum indutus humili ſpecie, vt mos eſt patrius, in faciem procidens Deo ſupplicat, vt cùm alia ſpes nulla adſit, opem & ſalutem afferat. Miſſis etiam ad Eſaiam prophetam amicis aliquot & ſacerdotibus, rogauit vt pro communi ſalute precibus Deum ſolicitet ac ſacrificiis, vt frangens nimias ſpes hoſtium, miſereatur ſui populi. Paruit propheta, & monitus oraculo iuſſit regem atque amicos bono eſſe animo, prædicens hoſtem ſine prælio victum diſceſſurum cum ignominia, & poſiturum feroces animos. Deū enim ei moliri perniciem. Ipſum quoq; Senacheribum non ſuccedente expeditione Ægyptiaca domū reuerſum, ferro eſſe interiturum. Fortè autem

tè autem acciderat vt eodem tempore venirent ab eo literæ ad Ezeciam, in quibus ſtultum eum dicebat, quòd putaret ſe poſſe ſeruitutem effugere eius qui tam multas gentes perdomuerit: minabaturq; internecionem omnibus, niſi ſponte patefactis portis exercitum intra Hieroſolyma reciperent. Has lectas contempſit propter fiduciam quam in Deo collocauerat, & epiſtolam cõplicatam in templo repoſuit. Iteratis deinde ſupplicationibus quibus vrbis ſalus Deo commendata eſt, Eſaias exoratũ eſſe retulit, nec eſſe ea tempeſtate oppugnationẽ metuendã ab Aſſyrio. Inſtare enim feliciora tempora, quibus ſecuri poſſint agros ſuos in pace colere, & poſſeſsionũ ſuarum curam habere timentes neminem. Procedente autem tempore Aſſyriorũ rex fruſtrari ſuos conatus videns infectis rebus rediit ex cauſa tali. Multũ temporis contriuit in apparanda oppugnatione Peluſij: iamq; aggerem penè mœnibus æquauerat, & videbatur aſſultum propediem facturus, cùm audiuit aduentare Tharſicem regem Æthiopum, Ægyptiis laturũ ſuppetias, & per deſertum copias ducere, vt improuiſus adoriatur Aſſyrios. Territus igitur hoc rumore Senacheribus propere inde cum ſuis abiit. Herodotus autem hunc contra Vulcani ſacerdotem bellum geſsiſſe dicit, nimirum quòd idem & rex eſſet & ſacerdos. Oppugnans, inquit, Peluſium, hac de cauſa obſidionem ſoluit. Rex Ægyptius implorauit opẽ ſui numinis: quod IIII exoratum magnum Arabi incommodum attulit. nam & in hoc erat quòd pro Aſſyrio ſcribit Arabem. Vna, inquit, nocte murium vis tanta extitit, vt hoſtium arcus & reliqua arma corroderent: quod factum eſt vt exarmatus rex à Peluſio ſuum exercitum abduceret. Beroſus autem Chaldaicarum rerum ſcriptor Senacheribi regis meminit: & quòd apud Aſſyrios regnauerit, totamq; Aſiam atque Ægyptum bello infeſtauerit, his verbis narrat.

Quòd Aſſyriorum exercitus vna nocte peſte abſumptus eſt, & quòd rex eorum domum reuerſus filiorum inſidiis periit. Cap. II.

SENACHERIBVS autẽ ab Ægyptiaco bello reuertens offendit ibi exercitum, quẽ ſub Rapſacis imperio reliquerat, peſte diuinitus immiſſa deletum, prima nocte poſteaquam vrbem oppugnare cœperat, abſumptis cum ducibus & tribunis CLXXXV. millibus militũ. qua clade territus, & de reliquis copiis ſolicitus, maximis itineribus in regnum ſuum cõtendit, ad regiam quæ Ninus dicitur. Vbi paulo pòſt per inſidias ſeniorum è filiis ſuis, Adramelechi & Selennari, vitam amiſit, occiſus in ipſo templo Araſci, quem præcipuo cultu dignabatur. quibus ob parricidium à popularibus pulſis, & in Armeniã fugientibus, Aſſarachodas minor filius in regnum ſucceſſit. Atq; hic fuit huius expeditionis exitus.

Ezecias ab infeſtatione Aſſyriorum liberatus cum aliquandiu vixiſſet in pace, decedens Manaſſe filio regnum reliquit. Cap. III.

EZECIAS autem præter omnem opinionem liberatus periculo, vota III
pro incolumitate Deo perſoluit, quandoquidem manifeſtum erat huius ſolius ope hoſtem partim peſte deletum, partim metu ſimilis exitij ab oppugnatione vrbis abſterritum. Dúmq; totus circa Dei cultum occupatur, paulo pòſt in grauem morbum incidit, ita vt à medicis pro deplorato haberetur, nec amicis quidquam melius ſperantibus: nec tam vitæ periculũ angebat regem, quàm quòd ſine liberis decedente generis ſucceſſio in eo deficere videbatur, & regnum ſine legitimo hærede futurum. hoc igitur mœrore potiſsimum confectus, ſupplex cum lacrymis Deum rogauit, vt tantiſper differretur vitæ terminus, donec procrearet ſobolem, néve nondum factus pater eximeretur numero viuentium. Miſerrus autem Deus, idq; eo libentius quòd non ſibi doleret regni voluptates adimi, ſed ſucceſſorem tãtum germanum principatus quæreret, miſſo ad eum propheta Eſaia, iuſsit nuntiari quòd poſt triduum morbum euaderet: & ſuperuiuens annos quindecim, nonniſi relicto hærede filio decederet. Hæc cùm propheta ita vt iuſſus erat ad regem perferret, ob magnitudinem morbi & inopinatũ nuncium dubitans, prodigioſum aliquod ſignum ab Eſaia poſtulat, vt certo poſſet credere, miſſum illum ad ſe à Deo nuncium. quę enim ſupra ſpem & rationem eſſe videntur, eo- *4. Reg. 20*

rum ſolet hoc pacto confirmari veritas. Et rogante propheta quódnam ſignum exhiberi ſibi poſtulet, voluit vt quando vmbra in ſuo ſolario iam ad decimam lineam proceſſerat, per totidem lineas reuerti eam faceret. Et cùm Deus hoc dediſſet prophetæ precibus, viſo ita vt voluit tam inſigni prodigio, confeſtim recepta ſanitate ad templum aſcendit, & adorato Deo vota perſoluit. Circa eadẽ fermè tempora imperium Aſſyriorũ per Medos diſſolui cõtigit, de quo dicemus alibi. Babyloniorum autem rex Baladas miſſis ad Ezeciam legatis cum muneribus, inuitauit eum ad ſocietatem & amicitiam. Ille exceptis legatis comiter, & conuiuio regali adhibitis theſauros etiam oſtendit, & apparatũ armorum, & quicquid precioſum auro conſtabat ac gemmis: atq; ita cum donis remiſit ad Baladam. Aditus deinde ab Iſaia, rogatúſque quínam eſſent qui venerant: ait è Babylone miſſos à rege veniſſe: oſtendiſſeq; ſe illis omnia, vt viſis diuitiis colligentes ex his ipſius potentiam, regi ſuo renunciare poſſent certius. tum propheta reſpondens: Scito, inquit, quòd hę diuitię paulo pòſt trãſferentur in Babyloniam, & poſteri tui virilitate amiſſa eunuchi ſeruient regi Babylonio. Hæc enim prædicit dominus. Ezecias cõtriſtatus hac prædictione, ait ſe quidem malle gentem ſuam in eam calamitatẽ non incidere, ſed quãdo aliter viſum ſit Deo, precari vt ſaltem ipſe poſsit in pace quod reliquũ vitæ exigere. Huius quoq; Baladæ Babyloniorum regis Beroſus meminit. Cæterum propheta hic cùm eſſet diuinus, & vſque ad miraculũ veridicus, certus ſe nihil à vero alienum dixiſſe, omnia ſua vaticinia ſcripto tradita reliquit poſteris, vt ex euẽtu certitudo eorum poſſet intelligi. nec hic ſolus id fecit, ſed alij præterea duodecim: & quicquid vel mali vel boni nobis euenit, totum illorum reſpondet oraculis. ſed hos aliàs ſingillatim percenſebimus.

IIII Ezecias porrò cùm quantum iam diximus ſuperuixiſſet in pace, obiit poſt annum vitæ quartum & quinquageſimum, regni verò nonum & vigeſimum.

Manaſſes à Chaldæorum ac Babyloniorum rege captus poſt aliquantum temporis ab eo rurſum in regnum ſuum reſtituitur, Cap. IIII.

4. *Reg.* 21 HIVS ſucceſſor Manaſſes filius, ex matre Achiba Hieroſolymitana ciue natus, omiſsis paternis ſtudiis contrariũ vitæ inſtitutum tenuit, nullam impietatem prætermittens, ſed per omnia iniquitates Iſraelitarum imitans, quos Deus propter peccata perdidit. auſus eſt etiam ſceleſtus templũ Dei profanare, atq; adeo totã vrbem & reliquam ditionem quàm late patuit. Exorſus enim à Dei contemptu, in omnes quotquot erant in Hebræis iuſtos graſſabatur cædibus, ne à prophetis quidem cruentas manus abſtinẽs, nam & ex horum numero per ſingulas dies aliquem afficiebat ſupplicio, vt Hieroſolyma inundarentur ſanguinibus. His tam nefariis facinoribus concitatus Deus ad iracundiã, mittebat vnũ poſt aliũ prophetam ad regem ſimul atq; populũ, per quos eaſdem illis cõminabatur calamitates, quas propter contemptum religionis fratres ipſorum Iſraelitæ aliquanto ante perpeſsi fuerant. At illi nolentes fidem habere illorum ſermonibus, per quos moniti ſi paruiſſent, imminentia mala vitare poterant, re tandem veritatem eorum experti ſunt.

V Cùm enim in eiſdem perſeuerarent moribus, hoſtem illis Deus immiſit regem Chaldæorũ & Babyloniæ. is miſſo in Iudæam exercitu, regionẽ totam depopulatus, Manaſſem quoq; dolo interceptũ & abductum, perpetuo pœnæ habuit obnoxium. Tum demum miſer malo ſuo doctus admiſſam culpam agnouit, & vt hoſtẽ humanũ ac clementem experiretur, à Deo precibus petiit. Nec Deus ſe præbuit inexorabilẽ, ſed miſertus exaudiit ſupplicem: quem poſt aliquantum temporis ſpacium Babylonius domũ remiſſum in priſtinũ principatum reſtituit. Cæterum clementia victoris poſtliminio reuerſus Hieroſolyma, dedit operam ſi poſſet abolere priorum peccatorum etiã memoriam, mutatis moribus totus conuerſus ad religionis ſtudia. Nam & vrbem luſtrauit, & templũ conſecrauit denuo: & in reliquum totus fuit in eo vt gratitudinem Deo poſſet approbare, & quod viueret eius retinere beneuolentiã. Idem facere populum quoque docuit, memor in quale incidiſſet infortuniũ ob perperam adminiſtratam rempublicam. Adornato etiam altari, ex præſcripto Moyſis ſolennes

obtulit

obtulit super eo victimas. Restitutis in veterem statum religionis ritibus, ad muniendа Hierosolyma curam transtulit, ita vt reparatis antiquis moenibus noua illis circundaret, & turres excitaret altissimas, suburbanasq; arces cū aliis necessarijs tum in primis cōmeatibus muniret. Adeoq; in melius mutatus est, vt ex quo Deū colere coepit, toto vitæ tempore prædicatus sit beatissimus. Cumq; vixisset annos LXVII in vijs esse desijt, exactis in regno annis quinq; & quinquaginta. Sepultus est in hortis propriis: regnum excepit Amos filius, natus matre Emalsema, oriunda ex Iabate oppido. Hic imitatus iuuenilia sui patris opera, & à similibus nō abstinens facinoribus, mature dedit pœnas, domi à suis oppressus familiaribus vix dum exacto anno vitæ quarto & vigesimo; regni verò secundo. In eius interfectores animaduertit populus, ipsum in paternū monumentum intulit, & regnum eius filio Iosiæ nominato tradidit, octo tum annorum puero.

De Iosia rege. Cap. V.

HIVS mater fuit ex oppido Boseta, Ieda nomine, ipse indole optima, & ad virtutem natus Dauide rege exemplari & regula totius vitæ sibi proposito. quamprimum enim duodecimum annum ætatis attigit, egregium edidit pietatis ac iustitiæ specimen. Autor enim fuit populo, vt abiectis erroribus, & relicta de falsis creditis diis persuasione, conferrent se ad cultum patrij numinis. Et retractatis maiorum suorū institutis, quicquid peccatū esset corrigebat, tam prudenter adhibitis remedijs, quàm si esset ætate maturissima. quæ vero decenter se habere inuenit, immota seruauit, & imitatus est. Hæc autē faciebat tum per innatā sapientiam, tum etiā seniorū monitis & consilijs. Sequendo enim legum ductum in ordinanda republica & cultu diuini numinis aberrare non potuit, à quibus recedentes priores aliquot reges seipsos perdiderant. Itaq; obeundo tam vrbem quā regionem totā, lucos externis diis dedicatos excidebat, & aras eorū diruebat, & donaria quæ eis à maioribus consecrata fuerant, per ludibriū detrahebat: atq; ita populum à vana opinatione ad vnū Dei cultum conuertit: & consueta holocautomata cæteraq; sacrificia super altare obtulit. Constituit etiā certos magistratus, & morum cēsores, qui priuata quoq; negocia sic disponerent, vt in omnibus nō minorē iustitiæ quā vitæ ipsius rationem haberent. dimissis deinde per totam suā ditionem nunciis iussit vt quicunq; vellent cōferrent aurū & argentū in reparationem templi, idq; suo quisq; arbitratu, vt nemo grauaretur: & allatis pecuniis curam sumptuū in templum sartum tectū præstandum cōmisit Amasi præfecto vrbis, & Saphani scribæ, & Ioathæ cōmentariensi, & pontifici Eliaciæ, qui omissis moris & dilationibus, adhibitis archi tectis, & suppeditatis omnibus rebus ad reparationē necessarijs, incumbebant operi: atq; ita instauratū est templū, & ipsum regiæ pietatis argumentū futurum. Anno deinde regni sui XVIII. iussit Eliaciā pontificem pecunia (quæ instaurationi superfuit) in massas cōflata crateras inde & libatoria, phialasq; ad ministeria templi conficere: præterea quicquid auri argentiue in thesauris esset, id quoq; prolatū in eosdē vsus cōuertere: pontifex autē dum promit aurū, fortè incidit in sacros libros Moysis in templo repositos: eos prolatos dedit scribæ Saphani. qui cùm eos perlegisset, regē adiit, & quæ imperasset omnia facta indicauit. præterea libros recens inuētos ei legit. Qua lectione audita rex scidit sibi vestem, & cōuocatis intimis aliquot amicis, ipsoq; scriba, & Eliacia pontifice, misit eos ad prophetissam Oldam, vxorem Sallumi, viri clari ac nobilis, vt persuaderent ei Deum placare, & propitiū genti suæ reddere. timendū enim esse ne propter neglectas à maioribus leges Moysis graues casus immineant, néve eiecti patrio solo in externis regionibus destituti omnibus cōmodis misere vitam finiant. Auditis regijs mandatis prophetissa iubet ei renunciari, quòd Deus semel contra eos sententiā tulerit, quę nullis supplicationibus irrita fieri possit: vt populus eiiciatur propriis sedibus, & omnibus præsentibus cōmodis propter nō seruatas leges mulctetur: quandoquidem concesso ad resipiscendū tanto temporis spacio, ne prophetarū quidē hortatibus ad saniorem mentē reuocari potuerit, debitas impietatis pœnas prædicentiū: & ideo decretū id mutari non posse, vt ipso euentu discant

4. Reg. 22

eſſe Deum & in prophetarum eius prædictionibus nihil ineſſe mendacij, quibus certam ſuam voluntatem hominibus indicare ſolet. attamen propter bonitatẽ regis dilaturum Deũ aliquantiſper imminẽtem calamitatem: ſed ab eius obitu præfinita iam antè mala in populũ miſſurum. Hoc mulieris vaticiniũ regi renuntiant, qui ad eam
4. Reg. 23 miſſi fuerant. ille circum omnia oppida miſſis nunciis, iuſſit Hieroſolyma conuenire ſacerdotes ac Leuitas, & omnes omnis ætatis homines. & cùm congregati eſſent omnes, primũ eis ſacros libros legit. deinde ſtans in editiori loco in medio populi, ſacramento adegit vniuerſos ad cultum diuini numinis, & ſeruandas leges Moſaicas: quod illi magno cõſenſu facturos ſe receperunt. móxq; ſacra facientes & mactantes victimas Deum precabantur vt propitius ad eſſe dignaretur. Poſtremo iuſſit pontifi- 10
cem, ſi quod vas in tẽplo ſupereſſet à maioribus dicatum idolorũ externorũ vſui, vt inde eiiceretur: & cùm non pauca eſſent collecta, omnibus incenſis cinerem eorum diſperſit. denique ſacerdotes idolorum à genere Aronos alienis interfecit. His apud Hieroſolyma peractis exiuit peregre, & quicquid per totã regionẽ honorẽ externorũ numinũ à Hieroboamo dedicatũ inuenit, deleuit funditus: & oſſa pſeudoprophetarũ ſuper altare, quod primus Hieroboamus extruxerat, combuſſit: ſicut ſuperius diximus, iam tum cum ſuper eo Hieroboamus ſacra faceret, interueniſſe prophetã, & in præſentia totius populi prænũciaſſe, quòd vnus ex Dauidis progenie, nomine Ioſias, hoc eſſet facturus: cuius prædictionis euentus poſt annos trecentos ſexagintaunum ſecutus eſt. Poſt hæc inuiſit & alios Iſraelitas, qui captiuitatẽ & ſeruitutem Aſſyriorũ 20
euitauerãt, eisq; perſuaſit vt omiſsis impiis actionibus, & religionibus externis, Deũ maximum ritu patrio colerent, eiq; ſoli adhærerent. nec hoc cõtentus oppidatim ac vicatim per domos ſcrutatus eſt, ne quid ſuſpectũ intus delitesceret. quadrigas etiam ſolis, quas ſuperiores reges in veſtibulo templi cõſecrauerant, & ſi quid aliud diuinis honoribus vulgus imperitus dignabatur, de medio ſuſtulit. Cæterũ luſtrata ad hunc modũ regione vniuerſa, populũ Hieroſolyma cõuocauit ad celebrãdũ feſtũ azymorum, quod dicitur paſcha: deditq; populo ad epulũ de ſuo triginta hædorum & agnorum millia, & boum tria míllia. principes quoq; ſacerdotũ contulerunt ſacerdotibus ad idem feſtum agnorũ duo millia & ſexcentos: & ſimiliter Leuitis eorum primarij dederunt agnorum quinq; millia, boues quingentos. cúmq; tanta eſſet victimarum 30
copia, immolabantur omnes iuxta leges Moyſis, ſacerdotibus ei curæ præpoſitis, & exemplo ſuo reliquo populo præeuntibus, & quòd à Samuelis prophetæ temporibus in eam vſq; diem nulla talis feſtiuitas celebrata fuerit, cauſa eſt quia tum omnia iuxta præſcripta legum & antiquas conſuetudines peragebant.

VI Poſt hæc Ioſias cùm pace, diuitiis & gloria floruiſſet, vitæ finẽ habuit huiuſmodi.

Nechao rege Ægypti contra Babylonis per Iudeam exercitum ducere volente, Ioſias vetare conatus prælio victus occiditur. Cap. VI.

NEchaos Ægypti rex magnis delectibus habitis copias ad Euphratem duxit contra Medos & Babylonios qui Aſſyriorum imperium euerterãt, 40
volens ſibi Aſiæ regnum quærere. Cúmq; proceſsiſſet vſque Menden oppidum ditionis Ioſiæ, oppoſuit ſe ei, vetans per ſui iuris regionem iter contra Medos facere, tum Nechaos caduceatore miſſo, ait ſe non illum petere bello, ſed ad Euphratem properare. nõ eſſe ſibi imponendam neceſsitatẽ præter propoſitum cum obſtante dimicandi. Ioſias autem verbis Ægyptij nihil mouebatur, ſed perſeuerabat in ea ſententia, vt per ſuam ditionẽ volenti ducere tranſitũ pernegaret, fato opinor ad hanc arrogantiam vrgente hominẽ, vt occaſionem aduerſus eum inueniret. Dum enim aciem inſtruens curru ab vno cornu ad alterũ vehitur, Ægyptius quidam ſagitta icto bellandi ſtudium exemit. faucius enim & cruciatũ non ferens, iuſſo exercitu deflectere, Hieroſolyma reuertitur: vbi ex eo vulnere eſt mortuus. Sepultus eſt 50
magnifico funere in monumentis paternis, cùm vixiſſet annos triginta nouem, regnaſſet triginta vnum. Luxit eum populus multis diebus lamẽtis, & triſtitia mortem eius proſequens. Hieremias etiam epicedium ei ſcripſit lugubri carmine, quod nunc quoq; extare videmus. hic propheta & inſtantem vrbi captiuitatem Babyloniam, &

noſtri

noſtri etiam ſeculi clades prædictas mandauit literis. Nec ſolus ille hæc vaticinatus eſt multitudini, ſed & propheta Hiezeciel, qui primus duos libros hoc argumento ſcriptos reliquit. erant autẽ hi duo ſacerdotalis generis. quorũ Hieremias vixit Hieroſolymis, ab anno decimo tertio regni Ioſiæ vſq; dum templũ vnà cum vrbe eſt dirutum: cuius ſuo loco mentionẽ faciemus. Porrò mortuo quemadmodum diximus Ioſia, regnum ſuſcepit filius eius Ioazus, anno ætatis vigeſimotertio, regiam habens Hieroſolymis. Hic matre natus Amethala, impiis & impuris fuit moribus.

Hunc Ægyptiorum rex à bello reuertens accerſitum ad ſe in vrbem Syriæ Samatham vinxit, & fratri eius ſeniori, eodem patre nato, Eliacimo nomine regnum tradidit, Ioacimi nomine prius illi indito. regioni verò eius centum argenti talentorum tributum impoſuit, & vnius talenti auri. atq; ita Ioacimo tributario facto, Ioazum ſecum in Ægyptum abduxit, vbi mortuus eſt cùm regnaſſet menſes tres, dies decem. Mater autem Ioacimi vocata eſt Zabuda, nata ex oppido Abuma. hic quoque malitioſo fuit ingenio, nec erga Deum pius, nec mitis erga homines. VII

Nabuchodonoſorus inuadens Syriam Ioacimum ad amicitiam & ſocietatem ſuam pertraxit. Cap. VII.

ANNO autem quarto ex quo is regnare incepit, quidã Nabuchodonoſorus apud Babylonem regno potitus cum inſtructiſsimo exercitu Carchabeſam ad Euphratem ſitam petiit, bellum inferẽs Ægyptio Nechao, qui tum toti Syriæ dominabatur. at ille cognito Babylonij conatu, non contempſit hoſtẽ, ſed cum validis & numeroſis copiis ad Euphratem ei ſe oppoſuit. & collatis ſignis cum eo cõgreſſus amiſsis multis millibus coactus eſt cedere: Babylonius autẽ ſuperato Euphrate, totam Syriã Peluſium vſq; ſubegit, Iudæa ſola excepta. Quarto deinde regni Nabuchodonoſori anno, Ioacimi verò octauo, Babylonij Iudæis bellum inferunt magnis viribus, dira minantes ni tributa pendant quemadmodum reliqui Syriæ habitatores. At ille timore ſuadente pacem mercatus pecuniis, integro triennio imperata tributa perſoluit. 4. *Reg.* 24

Inductus deinde ad vanas ſpes rumoribus expeditionis Ægyptiorũ contra Babylonios, & negato tributo, expectatione ſua fruſtratus eſt. nam Ægyptij bellũ inſtaurare non auſi ſunt: id quod propheta Hieremias quotidianis monitis prædicere non deſtitit, fruſtra eos ſpem in Ægyptiorum præſidio ponere. Imminere enim vrbi certam ſubuerſionẽ à Babyloniis, & Ioacimo regi captiuitatẽ. Sed hęc vaticinia quòd nemo eis moueretur, nemini proderãt. Etenim tam vulgus quàm proceres cõtemptim hæc audiebant, & irati male ominanti, prophetam apud regẽ accuſabant, depoſcentes eum ad ſupplicium. Delata demũ re ad regium ſenatum, maxima pars vt improuida calculis ſuis eum damnauit. pauci verò quidã ſapientiores è regia prophetã dimiſerunt, autoresq; fuerunt etiã aliis ne in eum ſæuire pergerent. Adducebántq; rationẽ, nõ hunc ſolũ mala vrbi prædicere, ſed & Michæã antè talia prædixiſſe, & multos alios, quorũ nemo à ſui temporis regibus aliquid eſſet paſſus, ſed omnes vt Dei vates habiti ſint in precio. atq; hoc pacto lenitis animis diuerſa ſentientiũ effecerunt vt reuocatis ſuffragiis propheta eximeretur ſupplicio: qui conſcriptis omnibus ſuis prophetiis, ieiunanti populo & in templũ congregato, nono menſe quinti anni regni Ioacimi legit eum librum, cõtinentẽ quid templo & vrbi eiusq; populo deberet accidere. His auditis principes ei librum adimunt, ſimulq; iubent tam ipſum quàm eius ſcribã Baruchum è medio ſecedere, vt omnes lateat vbi ſint: librum verò ad regem pertulerunt. qui præſentibus amicis iuſsit ſcribam librum ſumere & legere. quo lecto iratus conſcidit eum, & iniectum in ignem exuſsit: iuſsitq; Hieremiam & Baruchum ad ſe adduci daturos ſupplicium. ſed illi iam ſe iræ eius ſubduxerant. VIII

Nabuchodonoſorus Ioacimum rurſum Ægyptiorum rebus ſtudentem interfecit, & Ioachimum eius filium pro eo regem conſtituit. Cap. VIII.

NON multo pòſt venientem cum exercitu Babylonium regem excipit in vrbe, territus prophetæ prædictionibus. quòd enim ab eo ſibi nõ timeret, neque excluſit, nec ad bellum ſe parauit. At ille receptus non ſeruauit fidẽ, ſed florem iuuentutis Hieroſolymitanæ vnà cum ipſo rege interfecit: quem etiam

inſepul

inſepultum extra mœnia iuſsit proiici: & pro eo Ioachimum filium regem vrbis & regionis conſtituit. eorum verò qui in aliqua dignitate fuerũt, in captiuitatẽ abduxit Babylonem tria millia, in quibus fuit etiã tum puer Hiezeciel. Hic finis fuit Ioacimi regis, qui vixit annos trigintaſex, regnauit vndecim. Succeſſor autẽ eius Ioachimus, natus matre Hieroſolymitana nomine Noſta; regnauit menſes tres, dies decem.

Babylonius mutata ſententia Ioachimum obſidet, deditúmque vltro captiuum Babyloniam abducit. *Cap.* *IX.*

IX 4. *Reg.* 25 BAbylonium autem regem ſtatim dediſſe regnum Ioachimo pœnituit. Verebatur enim ne memor patris per iniuriam occiſi, regionem ad defectionem perpelleret. Miſſo igitur exercitu Hieroſolymis eum obſedit. qui cùm eſſet natura bonus & iuſtus, non ſuſtinuit periclitantem propter ſe vrbem deſpicere: ſed matrem & cognatos miſsis à rege ducibus tradidit obſides, icto in hoc cum eis fœdere, quòd nec vrbi mali aliquid inferrent, nec ciuibus. Sed tum quoque ne per integrum quidem annum fides ſeruata eſt, Babylonio rege violante eam, & mandante per literas ſuis ducibus, vt omnem iuuẽtutem captiuam ex vrbe abducerent, & quicquid ineſſet artificum, & vinctos ad ſe adducerent. fueruntq; hi omnes decem millia numero, & octingenti triginta duo, & in his Ioachimus cum amicis ac matre, qui à rege in cuſtodia ſunt habiti.

Sedecias Hieroſolymorum rex à Babylonio conſtituitur. *Cap.* *X.*

PRo Ioachimo autem Sedeciam eius patruum regem cõſtituit, iureiurando aſtrictum quòd nihil in ea regione eſſet nouaturus, nec iuuaturus Ægyptios. is erat annorum viginti & vnius cùm principatum acciperet, natus eadem matre qua frater Ioacimus, ſed iuſti ac decori negligens, vt qui æquales quoq; circa ſe haberet impios. quin & totus populus in eandem ſolutus eſt licentiam. Quamobrem ſæpenumero Hieremias propheta illum adiit, obteſtans vt omiſsis impietatibus iuſtitiæ curam gereret: néve aut ducibus mentem adhiberet, quòd eſſent mali pleriq;, aut falſis prophetis crederet, eum decipiẽtibus, & pollicentibus non oppugnaturum amplius vrbem Babylonium vincendúmq; bello petitum ab Ægyptiis. hæc enim nõ vere dici, nec euentura eſſe vnquam. Sedecias vero tantiſper dum audiebat prophetam, agnoſcebat eum vera dicere, & in rem ſuam eſſe ſi illi fidem adhibeat: ſed per amicos rurſum deprauabatur, & abducebatur à prophetæ conſiliis in diuerſum quocunq; vellent. Sed & apud Babylonem Iezeciel eodẽ tempore vaſtationem templi prædicebat, eamq; prædictionẽ etiam Hieroſolyma tranſmiſit. quibus vaticiniis Sedecias hac potiſſimum de cauſa noluit credere. In cæteris enim omnibus inter ſe concinebant, quòd & vrbs vi capietur, & Sedecias ipſe captiuus abducetur. in hoc vero diſcrepare videbatur Iezeciel, quòd negaret Sedeciã viſurum Babylonẽ, cùm Hieremias aſſeueraret, omnino futurum vt captiuũ eum Babylonius rex ſecum abduceret. quare cùm hic diuerſa dicere eos videret, ne illa quidem vera putabat in quibus conſentirent: etiamſi euentus omnia vera fuiſſe comprobauit, ſicut aliàs opportunius dicetur. Igitur cùm per octo annos ſocius Babyloniorum fuiſſet, violato fœdere ad Ægyptios defecit, ſperans ſi cum illis vires coniungeret Babyloniũ neceſſario ſuccumbere. Quo cognito Babylonius exercitum cõtra eum duxit: vaſtataq; regione, & occupatis arcibus ad ipſa Hieroſolyma oppugnanda acceſſit. Ægyptius autẽ audito in quibus anguſtiis eſſet Sedecias ſocius, aſſumpto valido exercitu Iudæã petiit, volens obſidionẽ ſoluere. At Babylonius intermiſſa obſidione, obuiã illi profectus, vno prælio victũ tota Syria expulit. Mox vero vt obſidio ſoluta eſt, pſeudoprophetæ Sedeciã deceperunt, vanũ iactantes quòd à Babyloniis regi eiusq; ſubditis inſtaret belli periculũ, quódve transferendi eſſent è ſuis ſedibus in Babyloniam. imò etiam captiuos reddituros eſſe cum omnibus vaſis quibus rex templum ſpoliauerat. At Hieremias adito rege omnia vera & his contraria prænuntiat, dicens eos regem decipere, nihilq; cõmodi ſperandũ ab Ægyptiis: ſed victis illis Babylonium copias ad Hieroſolyma reducturũ, & quotquot oppugnationi ac fami ſuperfuerint, captiuos abducturũ: direptisq; omniũ facultatibus, & exhauſtis templi

diuitiis,

diuitiis, in vrbem simul & templum ferro ac flammis sæuiturum, nullo sacri aut profani discrimine. Et seruiemus, inquit, ei posterisq; eius per annos LXX. à qua seruitute Persæ & Medi nos eripient, extincto Babyloniorum imperio. quorum ope dimissi, & huc reuersi templum ædificabimus denuo, & Hierosolyma restituemus. Hæc dicens Hieremias pleriſq; persuadebat: principes vero & impij velut furiosum contemnebãt. Cumq; aliquando libuisset ei natale solum Anathoth reuisere, quòd à Hierosolymis XX. stadiis est dissitum, quidam è magistratibus in itinere forte obuius comprehẽsum detinuit, calumnians quòd ad Babylonios vellet transfugere. propheta contrà negauit eum verum crimen afferre, sed ire se in patriam. at ille nihil eius verbis motus, duxit eum ad magistratus in iudicium, à quibus diu tortus & excruciatus seruabatur ad suppliciũ, & aliquanto tempore coactus est viuere in his afflictionibus. Anno autẽ nono regni Sedeciæ, decima die mẽsis decimi, Babylonius rex iterum exercitũ admouit Hierosolymis: & continuata per XVIII. mẽses obsidione, modis omnibus expugnare vrbem conatus est. præter externam autẽ oppugnationẽ duobus grauibus malis intus impugnabatur ciuitas, fame simul & pestilentia vehemẽter grassantibus. Interim Hieremias in carcere non quiescebat, sed clamabat ad multitudinẽ, apertis portis recipiendum Babylonium: nam hoc facto seruandos esse vnà cum totis familiis, alioquin sine remedio perituros. addebat manẽtibus in vrbe hostili ferro aut fame pereundum. qui verò ad hostem perfugerint, mortem euasuros. At principes ne malis quidem pressi audire volebant, sed irati ad regem omnia deferebãt, incusabantq; prophetã vt furentem, & frangentẽ sibi animos, & obnunciandis calamitatibus omnem populi prõptitudinem & alacritatem eneruantẽ. illos enim paratos pugnare pro patria, hunc verò minari tristia, & dicere expugnatam vrbem omnino subuertẽdam esse. Rex vero suopte quidem ingenio non exacerbabatur: sed ne in principum inuidiam tali tempore incurreret voluntati eorum resistens, permisit eis vt de propheta quicquid liberet facerent: quo impetrato confestim carcerem petentes, exemptũ inde in quendam cœnosum puteum per funem demiserunt, vt ibi præfocatus moreretur. ille verò vsq; collum mersus ibi manebat. interim quidam è seruis regis charioribus, genere Æthiops, renunciat domino quid prophetæ acciderit, dicens non recte principes statuisse & amicos, quòd vatem in cœnum demerserint, & grauiorem quàm quæ in vinculis erat expectanda, mortem homini excogitauerint. His auditis rex pœnitentia priotis consilij, quòd principibus prophetam in potestatem tradiderat, iubet Æthiopem triginta socios è suo famulitio sibi assumere, funesq; capere & quicquid ad viri incolumitatem opus sit, & quantum potest propere è puteo Hieremiam extrahere. tum Æthiops assumptis quemadmodum iussus erat sociis, extractum è cœno permisit abire liberum. Accitus deinde clàm ad regem, interrogatus est ecquod posset diuinitus afferre ad rem præsentem remedium. ille habere se ait, sed neminem crediturum sibi, aut præceptis suis obtemperaturum. Sed omnes, inquit, amici tui quasi maleficum cupiunt me perdere. & vbi nunc sunt impostores illi qui negabant Babylonium amplius rediturum? Quamobrem vereor apud te veritatem promere, ne forte in vitam meã sæuias. Sed cùm rex iureiurando confirmasset, nec se illum interfecturum, nec amicos id facere passurum, fretus accepta fide, consuluit vt vrbem Babyloniis dederet. ita enim se internuncio iubere Deum, si modo velit incolumis esse, & imminens periculum euadere. & cauere ne vrbs solo æquetur, templúmq; tradatur incendio. Ni faciat, ipsum fore omnium malorum causam tam sibi ac suæ familiæ, quàm vniuerso populo. Tum rex, se quidem cupere facere quæ vates in rem communem consuleret: sed timere amicos qui iam ad Babylonios transfugerant, ne ab illis accusatus apud regẽ traderetur supplicio, at propheta addebat illi animum, vanũ eum timorem esse dictitans. nihil enim mali passurũ, si ciuitatẽ dederet, ac ne vxores quidem eius & liberos: mansurũ etiam templum incolume. Hæc locutũ Hieremiam rex dimisit: iussum nemini ciuium communicatũ inter ipsos consilium prodere, ac ne principibus quidem indicare, si cognito collocutos se esse, percontarentur cur nã esset à rege accersitus: sed præ texendũquòd venerit rogatum, ne posthac amplius haberetur in vinculis. id quod factum est à propheta: volebant enim scire quánam de causa accessisset ad Sedeciam.

Captis Hieroſolymis Nabuchodonoſorus populum traducit in Babyloniam. Cap. XI.

Interea Babylonius pergebat in oppugnãdis acriter Hieroſolymis, extru ctis aggeribus,& erectis turribus,è quibus arcebat propugnatores ſtãtes in mœnibus.multos enim aggeres circũquaq; excitauerat, vrbis muro al titudine pares.Neq; ſegniter interim defendebatur vrbs,ciuibus nec fami nec peſti ſuccumbentibus,ſed obduratis animis omnia mala perferentibus. ac ne machinis quidẽ hoſtium territi,alias contrà machinas excogitabant,vt inter ſe vtriq; non viribus ſolum certarent, verumetiam artibus , dum illi his potiſſimũ ſperant ſe vrbem poſſe capere, hi ſalutem ſuã in eo putant conſiſtere,ſi nõ ceſſent nouis commentis illorum conatus ludificari. atq; id certamen durauit per menſes decem & octo , donec tandem ſuccubuere,partim fame victi,partim ſuperne è turribus telorũ multitudine oppreſſi. Capta eſt autem vrbs vndecimo anno regni Sedeciæ, quarti mẽſis die nona. ceperúntq; eam duces Babyloniorũ, quibus Nabuchodonoſorus oppugnationẽ commiſerat,dum ipſe apud Reblatha degeret.quod ſiquis requirat eorũ ducum etiam nomina,ſunt hæc:Nergelear,Aremantus,Emegar,Naboſaris,Echarampſaris. Vrbe autẽ capta circa mediam noctem,& ducibus ac reliquis hoſtibus in templũ ingreſſis,Sedecias rex vbi hoc ſenſit,aſſumptis vxoribus, liberis, ducibus & amicis, fugã arripuit per fauces quaſdam anguſtas in deſertũ. quod cùm Babylonij cognouiſſent transfugarum indicio,ſub aurorã aggreſſi ſunt eos perſequi,& aſſecuti eos non procul à Hierichunte circũuenerunt. Amici vero & duces fugæ comites viſis è propinquo hoſtibus , relicto Sedecia diſſipati ſunt quà quẽq; tulit ſpes effugij. Ipſe penè deſertus cum vxoribus ac liberis & paucis amicis in hoſtium poteſtatẽ deuenit , & mox ad regem perductus eſt. Quem poſtquàm in cõſpectu habuit Nabuchodonoſorus , impiũ & fœdifragum vocare cœpit,promiſſionũ immemorem, quòd regi ſeruare illam regionem eſſet pollicitus.exprobrabat etiam ingratitudinem,quòd cùm à ſe accepiſſet regnum Ioacimo fratri debitum,accepta poteſtate abuſus eſſet in autorẽ beneficij. Sed magnus eſt, inquit, Deus qui te propter mores tuos peſſimos in manus meas tradidit. His verbis cũ Sedeciam increpuiſſet,cueſtigio iuſſit ipſo & aliis captiuis inſpectantibus filios eius & amicos trucidari.Deinde ipſum excæcauit,Babylonem ſecum abducendum. Atq; ita vtriuſq; prophetæ prædictiones,tam Hieremiæ quàm Iezecielis,quamuis ab illo contemptæ, euentu nõ vanæ fuiſſe comprobatæ ſunt. quòd captus abducetur ad Babylonium, & coràm eum eo loquetur,& oculis ſuis faciem eius videbit,Hieremias prædixit. quòd vero cæcatus primo cũ Babylonem perductus eſſet videre eam non potuit, Iezecielis fuerat vaticinium. Quę quidem ignorantibus ſatis declarare poſſunt Dei naturam,quàm varia ſit & multimoda,omnia tempeſtiue diſponens, & futura præſignificans : ſicut humanæ inſcitiæ & incredulitatis inſigne exemplum hîc eminet, per quã non licuit eis futurã calamitatem euitare , vt ne cauerent quidem fatum ineluctabile. Atq; hic fuit Dauidici generis regũ exitus , qui vnus & viginti regnauerunt deinceps : idq; temporis ſpacium quingentos & quindecim annos continet , & menſes inſuper ſex cum diebus decẽ : annumeratis viginti annis primi regis Sauli, qui fuit tribus alterius. Cæterum Babylonius poſt victoriam Nabuzardanem ducem miſit Hieroſolyma cum mandatis,vt templũ ſpoliatum incenderet , regia quoq; ſimiliter cremata vrbem à fundamentis diruеret,populum in Babyloniam traduceret. Qui cùm eò peruenиſſet vndecimo Sedeciæ regni anno, è templo vaſa omnia tam aurea quàm argentea fuſtulit,& labrũ quoq; illud grande quod Solomon dedicauerat. præterea columnas illas æreas cum ſuis capitulis,& menſas aureas atq; candelabra. His ſublatis templũ incendit menſis quinti die prima, anno regni Sedeciæ vndecimo , regni vero Nabuchodonoſori XVIII. deinde & regiam incẽdit,& vrbem diruit. Incenſum eſt autem templũ annis ex quo extructum fuerat elapſis CCCCLXX. mẽſibus ſex,& diebus decem additis. exactis à tranſmigratione ex Ægypto annis MLXII. menſibus ſex, diebus decẽ. A diluuio autem vſq; ad templi deuaſtationẽ interceſſerunt anni MDCCCCL. mẽſes ſex,dies decẽ. Ab Adamo item condito vſq; ad hunc templi caſum tria millia annorũ elapſa ſunt,& inſuper DXIII. menſes ſex,dies decẽ. Tantus cenſetur annorũ numerus,quo

Anni mundi.

rus,quo temporis ſpacio quid & quando geſtum ſit, ſuo quæq; ordine explicauimus. Dirutis Hieroſolymis & populo migrare iuſſo,dux regius captiuos fecit hos: pontificem Sareã,& qui poſt hunc ſecundũ inter ſacerdotes locũ tenebat, Sephemam; tres præfectos cuſtodiæ templi,eunuchũ primarium regis cubicularium,cum ſeptem aliis regiis amicis:præterea ſcribã regium, & alios principes viros ſexaginta. quos omnes vnà cum ſpoliis tẽpli perduxit ad regem ſuũ agẽtem tunc Reblathis, quæ eſt Syriæ ciuitas.Rex verò pontificẽ & principes in ea vrbe iuſſit capite plecti, reliquã captiuorũ multitudinẽ & in his Sedeciam ipſe Babylonem perduxit. Ioſadocum etiam pontificem vinctũ ſecumduxit,Sareæ pontificis filium,quem modò Reblathis affectũ ſuppli
10 cio diximus. Nunc quoniam regũ genus & eòrum ſucceſſionẽ ordine recenſuimus, conueniens duxi etiam pontificũ enumerare nomina,qui regũ tempore per cõtinuatas ſucceſſiones ſummũ adminiſtrauerunt ſacerdotium.Ergo primus omnium in templo recens à Solomone extructo pontifex fuit Sadocus, cui filius Achimas ſucceſſit. poſt Achimã Azarias,& poſt hunc Ioramus. poſt Ioramum Iſus, & deinceps Axioramus, Phideas, Sudeas, Iulus, Iothamus, Vrias, Nerias, Odeas, Saldumus,Elcias,Sareas,Ioſadocus qui captiuus Babylonem pertractus eſt. hi omnes quaſi per manus traditũ ſacerdotium filij parentum ſucceſſores acceperũt, continuata generis ſerie. Cæterũ rex Babylonem reuerſus Sedeciam in carcere vſq; ad mortem eius detinuit, mortuum tamen regia funeris pompa elatum ſepeliit.vaſa quibus Hieroſolymitanum tem
20 plũ ſpoliauerat,ſuis conſecrauit numinibus.populo in Babylonia ſedes attribuit. pontificem è vinculis exemit. Nabuzardanes autẽ dux qui populum captiuum abduxe- XI
rat,transfugas & pauperes illic reliquit,duce illis præpoſito nomine Godolia, Aicami hominis nobilis filio,viro æquo & bono.His imperauit,vt pro agris quos ad culturam acceperant,certũ tributũ regi penderent. Prophetæ quoq; Hieremiæ è carcere exempto ſuaſit vt iret ſecum Babylonem:iuſſum enim ſe à rege,vt ei neceſſaria omnia præbeat.Quod ſi ſequi nolit, diceret vbinam habitare cuperet, vt de hoc regẽ per literas certiorem poſſit reddere.Propheta vero neq; ducẽ ſequi voluit, neq; aliò ad habitandum ire, contentus habitare in ruinis patriæ, & eius miſeras reliquias colere. At dux voluntate eius cognita,Godoliæ quẽ ibi relinquebat commendauit hominem, man-
30 dans ne quid ei deeſſe pateretur:donatóq; vate magni precij muneribus, ipſe quoque domum profectus eſt.Hieremias autem domicilium elegitapud oppidum Maſphatã, impetrata prius à Nabuzardane gratia vt ſecum è carcere dimitteretur etiam Baruchus Neri filius,inſigni familia natus, & in patria lingua egregie doctus. Nabuzardanes itaq; his peractis Babylonem reuertitur. Illi autem qui obſidionis Hieroſolymitanæ tempore diffugerant,poſteaquàm Babylonios receſſiſſe audiuerunt, vndiq; collecti venerunt ad Godoliam Maſphata.Eorum principes erant,Ioannes Careæ filius, & Iezanias & Sareas,& nonnulli alij:prætérq; hos Iſmael quidam ortus regio genere,vir alioquin malus & doloſiſſimus,qui tempore obſidionis profugerat ad Bathalem regẽ Ammanitarum,& apud eum per id tempus moratus fuerat. His igitur ad ſe venienti-
40 bus,Godolias ſuaſit vt ibi manerent, nihil timentes à Babyloniis. poſſe enim eos impune regionem colere.interpoſitóq; iureiurando paratum fore ſuum auxilium ſi quis moleſtaretur,conſuluit vt vnuſquiſq; habitaret in quo vellet oppido,dicens miſſurum ſe vnà aliquot è ſuis,& daturum operam vt diruta inſtaurentur, & habitentur denuo. illos vero debere donec tempeſtiuum eſt curare ne frumentum & vinum ac oleum deſit in futuram hyemem quo ſuſtententur. hæc locutus permiſit quemque arbitratu ſuo quem liberet locum incolere. Quæ fama poſtquàm ad circumuicinas Iudææ gentes peruenit, quòd profugos ad ſe venientes Godolias magna humanitate exciperet, & agros eis colendos aſſignaret, impoſito certo tributo quod penderetur Babylonio, vndiq; concurſum eſt ad eum, & cœperũt regionem colere. Ioannes autem cum aliis
50 principibus videntes regionem coli multum amauerunt Godoliam propter bonitatem eius & humanitatem: admonuerúntque eum quòd Bathales Ammanitarum rex ideo miſiſſet Iſmaelem,vt ipſum clàm dolo interficeret, & principatum inter Iſraelitas occuparet,cùm ſit è genere regio:ſecurum autem fore ab inſidiis, ſi eis permittat Iſmaelem clàm occidere. Vereri enim ſe, ne ſi ipſe inſidiis præoccupatus fuerit, reli-

quiæ Iſraelitarum in totum pereant, ille vero reſpondit ſe non diſſimulaturum tales inſidias aduerſum hominem affectum à ſe beneficio. non enim eſſe veriſimile eum qui in tanta inopiæ neceſſitate nihil mali fecerit, nunc contra omne fas erga benefactorem tam ingratum eſſe, vt cui circumuento inſidiis non poſſet ſine ſcelere non ſuccurrere, eum ſua manu interimere conetur. Attamen etiamſi vera eſſent que deferrent, emori eſſe ſatius, quàm hominem qui ſalutem ſuæ fidei commiſiſſet, opprimere. Itaque Ioannes cum cæteris fruſtra hoc conatus perſuadere abiit. poſt dies inde triginta venit ad Godoliam in Maſphata Iſmael comitatus amicis decem: vbi inter hoſpitales epulas dum ſe comiter poculis inuitant, hoſpitem mero grauem & ſomnolentum aduertens, cum decem illis ſociis adortus interfecit, nec difficile fuit cæteros conuiuas ſimiliter affectos confodere: quibus necatis adiuuante nocturno tempore per totum oppidum graſſati ſunt promiſcuis cædibus tam in Iudæos quàm in Babylonios milites ſecuros & paſsim dormientes. ſequenti vero die venerunt cum muneribus ex agris ad Godoliam circiter octoginta: omnium inſcij quæ acciderant. quos videns Iſmael intrò vocauit ad Godoliam, & introgreſſos clauſo palatio trucidauit, cadaueráque eorum in puteum quendam, ne eſſent conſpicua, demerſit. Soli autem ex eo numero ſeruati ſunt, qui rogauerunt ne ſe prius occideret, quàm ei quædam occultata in agris traderent, ſupellectilem & veſtes atque frumentum. quibus promiſsis motus, aliquot ex eis pepercit. plebem vero Maſphatenſem cum mulieribus & pueris abduxit: & in his etiam Sedeciæ filias, quas Nabuzardanes apud Godoliam reliquerat. His perpetratis ad Ammanitarum regem profectus eſt. Ioannes autem cum cæteris ducibus audita Maſphatenſium clade, & morte Godoliæ, indigniſsime tulerunt, & aſſumptis ſuis quiſque militibus, Iſmaelem hoſtiliter perſecuti ſunt, eúmque apud fontem Hebronenſem deprehenderunt. quibus viſis captiui Iſmaelis læti, rati id quod erat auxilium ſibi venire, omnes ad Ioannem tranſiuerunt. Iſmael autem cum octo tantum comitibus ad Ammanitarum regem perfugit. Cæterum Ioannes aſſumptis quos Iſmaeli eripuerat, cum eunuchis & mulieribus atque pueris peruenit in locum qui Mandra dicitur, ibíque ea die manſerunt. Voluerunt inde proficiſci in Aegyptum, timentes Babylonios, ne irati propter cædem præfecti in ea regione à ſe conſtituti, in illos ſæuirent. prius tamen conſulendum Hieremiam rati, accedentes eum rogauerunt vt hæſitantibus oraculum expediret quídnam faciendum ſit, iurati facturos ſe quicquid ille iuſſerit. cúmque propheta operam ſuam eſſet pollicitus, decima demum die Deus apparens iuſsit vt Ioanni & cæteris ducibus diceret: ſi manſerint in ea regione, auxilio futurum, & prouiſurum ne quid incommodi à Babyloniis quos timebant accipiant. Sin in Aegyptum mallent iter facere, curam eorum relicturum, infenſúmque tali calamitate affecturum eos, quali paulo antè fratres eorum coſtigatos eſſe viderint. Hæc diuinitus monenti prophetæ noluerunt credere, quòd ex Dei ſententia iuberet eos manere: ſed putauerunt eum falſo verbis ſuis Deum prætexere, re autem vera loqui in gratiam Baruchi diſcipuli, ne poſsint Babyloniorum iram effugere. Contempto igitur Dei conſilio quod per prophetam dederat, Ioannes & reliqua multitudo in Aegyptum abiit, abducto ſimul Barucho & Hieremia. Quò poſtquàm peruentum eſt, Deus ſignificauit prophetæ fore vt Babylonius exercitium ducat in Agyptum: iuſsítque prædicere populo, quòd capietur Aegyptus, & ibi partim interficientur, partim captiui Babylonem abducẽtur, id quod etiam factum eſt. quinto enim poſt excidium Hieroſolymitanum anno, qui fuit regni ipſius Nabuchodonoſori vigeſimuſtertius, cum magnis copiis inuaſit Cœlen Syriam. qua ſubacta bellum geſſit contra Ammanitas & Moabitas, & his quoque perdomitis Aegyptum hoſtiliter eſt ingreſſus: occiſóque qui tunc regnabat, & alio rege conſtituto, repertos ibi Iudæos rurſum captiuos Babylonem abduxit. Hæc fuit fortuna Hebræorum, vt accepimus, bis vltra Euphratem traductorum, nam per Aſſyrios decem tribus è Samaria ſunt abductæ, regnante Oſea, deinde reliquæ duæ per Nabuchodonoſorum Chaldæorum & Babyloniorum regem captis Hieroſolymis. Sed Salmanaſar in vacuas Iſraelitarum ſedes deduxit gentem Chuthæorum, qui prius in intima Perſide & Media fuerant, Samaritæ deinde vocati à regione in quam demigrauerunt.

grauerunt. rex vero Babylonius pro abductis duabus tribubus nullam gentem in eam regionem repoſuit: quo factum eſt vt Iudæa cum Hieroſolymis ac templo per LXX annos deſerta maneret. tempus autem totum quod inter decem tribuum captiuitatem & duarum reliquarum tranſmigrationem interceſſit, anni fuere centum triginta, & menſes ſex, dies decem. Cæterum Nabuchodonoſorus ſelectis nobiliſſimis Iu- XII.
dæorum pueris, & Sedeciæ regis cognatis, qui & flore ætatis & decore formæ fuere Daniel.1
conſpicui, pędagogos eorũ curæ aſſignauit, exectis quibuſdam ex eo numero, quemadmodum ſolitus eſt facere & aliarum gentium deuictarum formoſis adoleſcentibus: præbebátque eis de ſua menſa victum, & Chaldæorum diſciplinis inſtituendos curabat ac literis, in quibus ſanè profecerunt plurimum. in his erant quatuor de Sedeciæ genere, admodum pulchri & egregio præditi ingenio, quorum nomina, Daniel, Ananias, Miſael, Azarias. his Babylonius mutauit nomina, & pro Daniele Balthaſarẽ, pro Anania Sedrachem, pro Miſaele Miſachem, pro Azaria Abdenago appellari iuſſit: eóſque ob egregiam indolem & non mediocrem eruditionem vehementer charos habuit. Cúmque viſum fuiſſet Danieli cum cognatis victitare durius, & à regiæ menſæ abſtinere eduliis, atque adeò ab animatis omnibus, acceſſerunt Aſchanem eunuchum qui curæ eorum erat præpoſitus, rogantes vt quæ mittebantur à rege in ſuos vſus conuerteret, ipſis legumina tantum & palmulas in alimenta præberet, & ſi quid aliud præterea vellet inanime. ſe enim aliis faſtiditis talem victum appetere. ille vero ait ſe gratificari eis cupere, ſed vereri ne hoc rex deprehendat extenuatis ipſorum corporibus, & immurata ſpecie, quòd neceſſe ſit vt habitudo & color rationi victus reſpondeat: ídque magis fore conſpicuum ex collatione aliorum qui alantur delicatius: atq; ita propter eos adduci ſe poſſe in capitis periculum. Itaque nacti Aſchanem nondum admodum difficilem, perſuadent vt ſáltem per decem dies hoc eis permittat experiendi gratia: quòd ſi corpora eorum nihilo deterius inde habuerint, in eodem victu perſeuerare, qui compertus ſit innoxius. ſin autem detrimẽtum aliquod inde acceperint, minus ſpecioſi facti quàm alij, ad priſtinam diætam eos reduceret. vt vero apparuit non ſolum lædi eos talibus, ſed habitiores præ aliis & maiores inde fieri, vt cum eis non eſſent conferendi qui cibis veſcebantur regiis, ſed Daniel cum ſociis potius delicatam vitam agere videretur, ex eo tempore ſecure Aſchanes partes quæ de regia menſa mittebantur pueris, ſibi retinebat, & illis apponebat quæ iam diximus. Illi vero vtpote puros iam habentes animos & ad percipiendas diſciplinas idoneos, atque etiam firmiora ad laborem corpora, quòd neque illi læderentur aut grauarentur varietate deliciarum, neque hæc ſimili de cauſa emollirentur, facile omnem perdidicerunt doctrinam tam Hebraicam quàm Chaldaicam: ſed præcipue Daniel peritus talium artium, coniectandis quoque ſomniorum ſignificationibus ſtuduit, viſiones etiam diuinas videre ſolitus. Exacto autem biennio poſt Ægypti popula- Daniel.2.
tionem Nabuchodonoſorus cùm vidiſſet mirandam viſionem, cuius etiam euentum Deus ei in ſomnis indicauerat, mox vt è ſtratis ſurrexit eius oblitus eſt. Accerſitis igitur Chaldæis, & magis ac vatibus, ait ſe ſomnium vidiſſe, & quoniam oblitus ſit quale fuerit, velle vt & ſomnium ſibi indicent, & eius ſignificationem. Illis autem reſpondentibus hoc ſupra humanas vires eſſe, quòd ſi exponeret viſionem ſomnij, polliceentibus interpretationem, minatus eſt mortem niſi ſomnium etiam indicarent: & cùm negarent ſe id poſſe, necari omnes impetrat. Tum Daniel audito quòd omnes ſapientes iuſſiſſet occidi, & inter hos ſe quoque cum ſuis cognatis eſſe in periculo, adiit Ariochum regij præfectum ſatellitij: rogauítque cauſam cur ita rex ſtatuiſſet in omnes ſapientes & magos atque Chaldæos animaduertere: & cognito quòd cùm oblitus eſſet ſomnij, iuſſiſsétque eos id ſibi indicare, nec illi potuiſſent, ad iram commotus ſit, impetrauit vt præfectus vnius noctis dilationem magis à rege peteret. ſpem enim ſibi eſſe, Deum ea ipſa nocte exoratum indicaturum eſſe id ſomnium. quæ Danielis poſtulata cùm per Ariochum regi eſſent renunciata, iuſſit cædem magorum differri, tantiſper dum huius promiſſi fidem experiretur. puer verò cum ſociis digreſſus in ſuum cubiculum, per totam noctem ſupplex Deum precibus ſolicitauit, vt rem ſibi aperiret, & magos cum quibus & ipſi periclitarentur, ab ira regis eri-

peret, manifeſtata ſibi viſione quam rex præterita nocte viſam elabi è memoria paſſus ſit. Deus autem & periclitantes miſeratus, & Danielis ſapientia delectatus, tam ſomnium quàm eius interpretationem ei notam reddidit, vt hanc per eum rex cognoſceret. Ille hac reuelatione lætus, ſurgens fratribus eam indicat, iam deſperantibus vitam, & tantum de morte cogitantibus: hortatúrque vt tranquillo ſint animo, & de vita melius ſperare non dubitent. Cum quibus actis Deo gratiis quòd ætatem eorum eſſet miſeratus, Ariochum adit initio diei, rogans vt ſe ad regem ducat, indicaturum ei ſomnium quod proxima ante hanc nocte viderat. Ad quem ingreſſus primum deprecatus eſt eam opinionem, quaſi ipſe Chaldæis & magis eſſet ſapientior, quòd nemine illorum valente inuenire ſomnium, ipſe id eſſet indicaturus. non enim ſua peritia, vel quòd intellectu alios præcellat, id fieri: ſed Deus, inquit, nos de vita periclitantes miſeratus eſt: rogantíque mihi pro mea populariúmque vita, & ſomnium & eius ſignificationem aperuit. neque enim tam me ſollicitum habuit ea triſtitia, quòd à te indigni vita eſſemus iudicati, quàm metus de exiſtimatione tuæ gloriæ, cùm tot viros bonos & honeſtos necari iuberes, ídque iniuria, quòd non eſſet humana ſapientia comprehenſibile quod mandabas, ſolo Deo valente præſtare quod cuperes. Ergo cùm hæc te cura teneret, quiſnam poſt te potiturus eſſet orbis imperio, dormienti tibi Deus volens omnes regnaturos oſtendere, tale immiſit ſomnium: videbaris tibi videre ſtatuam grandem ſtantem, cuius caput erat aureum, humeri ac brachia argentea, venter & femora ærea, crura ac pedes ferrei. deinde ſaxum vidiſti abruptum à monte in ſtatuam illam incidere, & hanc deiectam conterere, vt nulla eius pars maneret integra, ſed aurum, argentum, æs & ferrum abiret in minutiorem farina puluerem: eúmque ingruente venti vi difflatum in terras diuerſiſſimas. Saxum vero illud tam magnum accepiſſe incrementum, vt quantum eſt terrarum ſua mole opprimeret. Et hoc quidem eſt quod vidiſti ſomnium, quod in hunc modum interpretari oportet. Aureum illud caput te ſignificat, & alios reges ante te Babylonios. duæ vero manus & humeri duo portendunt, quòd à duobus regibus veſtrum imperium delebitur. illorum quoque imperium alius ab occidente veniens tollet è medio, amictus armis æreis. Huius quoque vires debellabuntur ab alio ferro ſimili, cui propter naturam ferri nihil poterit reſiſtere, quòd ea ſit auro, argento ac ære validior. adiecit & de ſaxo interpretationem Daniel, ſed mihi hoc narrare non libuit, cuius propoſitum eſt præterita, non etiam futura, ſcribere. quod ſi quis veritatis auidus non deſiſtit inquirere, futurorum quoque obſcuros euentus cupiens diſcere, det operam vt Danielis librum perlegat, qui habetur inter ſacras literas. Porrò Nabuchodonoſorus his auditis agnoſcens ſuum ſomnium, attonitus eſt Danielis indole, & procidens in faciem, eum non aliter quàm Deum adorauit, diuinis iuuenem dignatus honoribus. Nec hoc contentus impoſito ei Dei ſui nomine, vniuerſæ ditioni ſuæ præpoſitum eſſe voluit, cum eóque ſimul eius conſanguineos: qui ob hęc inuidioſi facti in periculum inciderunt, offenſo rege propter cauſam talem. Rex fabrefacta aurea ſtatua, alta ſexaginta, lata ſex cubitos, in campo magno Babylonis eam ſtatuit: quam dedicaturus conuocauit ex omni ſua ditione principes, eíſque mandauit, vt quamprimum tuba dari ſignum audierint, procidentes in faciem adorent ſtatuam. quod qui non fecerit, pœnam propoſuit vt coniiciatur in ardentis fornacis incendium. Cùm igitur omnes audito tubæ ſigno adorarent eam ſtatuam, Danielis cognati negauerunt ſe hoc facturos, quòd nollent patrias leges trāſgredi. móxque delati, & in ignem cōiecti diuina ſeruati ſunt prouidentia, & præter omnium opinionem euaſerunt mortis periculum. Ignis enim eos non attigit, ſed quaſi ſentiens iniuſtè in fornacem cōiectos, pepercit, & non exeruit vim ſuam in iuuenes, Deo inuicta flammis faciente horum corpora: quæ quidem res magis etiam eos regi cōmendauit, quòd probos & Deo charos eſſe animaduerteret: quo factum eſt vt ſemper in maximo apud eum honore habere-

Dan.3.

Dan.4. tur. Non multò deinde pòſt, rurſum aliud dormiens rex vidit inſomnium, quòd priuatus regno vitā acturus eſſet inter beſtias, & poſt exactū eo modo ſeptēnium, denuò reſtituēdus eſſet in priſtinū imperium. quo viſo rurſum conuocatis magis percōtatus eſt quid ſignificet. Eius intellectum nemo alius inuenire & regi indicare potuit, ſolus

Daniel

Daniel quid portenderet coniectura assecutus est: & qualem hîc prædixit, talis etiam euentus affuit. nam cùm in solitudine tẽpus prædictum exegisset, nemine septennio toto audẽte inuadere dominiũ, exorato Deo rursum in regnum suum restitutus est. Nemo autem mihi vitio debet vertere, quòd hæc ita vt in antiquis libris inuenio, scriptis meis insero. Talibus enim criminatoribus dudũ occurri in initiis huius historiæ, palàm profitẽs me tantũ Hebraicorũ voluminũ in Græcam linguã interpretẽ: & quæ illic continentur bona fide relaturũ me promisit, nec addentẽ quicquã de meo, nec auferentẽ etiam. Cæterũ Nabuchodonosorus cùm regnasset annos XLIII. vitam finiit, vir industrius, & prioribus regibus longe fortunatior. Meminit eius & Berosus in tertio rerum Chaldaicarum libro his verbis.

Pater autem Nabuchodonosorus audito quòd Satrapa quem Ægypto & Cauæ Syriæ Phœnicæq; præfecerat, à se defecisset, cùm non posset amplius ferre labores militiæ, tradita iuniori Nabuchodonosoro copiarũ parte, iussit hunc cõtra illum proficisci. qui collatis signis cum defectore congressus, & ipsum deuicit, & regiones eius ad suum imperiũ retraxit. Interea pater Nabuchodonosorus apud Babylonem morbo absumptus est, cum regnasset annos XXI. Nabuchodonosorus vero non multo pòst patris morte cognita, & constitutis Ægypti ac reliquarũ regionũ negotiis, demandatáq; amicis cura captiuorũ Iudæorũ, Syrorum, Phœnicũ & Ægyptiorũ traducendorum in Babyloniam cum exercitu & impedimentis, ipse cum paucis per desertum Babylonem properauit. Et cùm assumpsisset regni administrationẽ, quę interim penes Chaldæos fuerat, & ab eorum primo seruata erat in eius reditũ, factus est totius paterni imperij dominus. ac primum omniũ captiuos recens adductos per opportuna Babyloniæ loca in colonias distribuit: deinde spoliis bello partis Beli tẽplũ & alia quædam magnifice exornauit. auxit etiam & reparauit antiqua vrbis ædificia, munito & fluminis alueo, ita ne hostes eo possent vti ad ciuitatis incõmodum. Tres quoq; murorum ambitus intra vrbẽ extruxit, & totidem foris circumdedit, omnes è coctilibus laterculis. cúmq; memorabilibus operibus ciuitatem munisset, & portas in templorũ modum ornasset, paternæ regiæ contiguã extruxit aliam regiam, cuius substructiones & reliquã magnificentiã forte superuacaneũ esset dicere: vnum silere non possum, quòd tam amplũ & superbum ædificium intra quindecim dies absolutum est. In hac regia moles saxeas fornicibus suspendit, montiũ speciem referentes, superne consitas variis arborum generibus, atq; ita celebratos illos pensiles hortos absoluit, eo quòd vxor educata in Media concupisset quandã patriæ suæ similitudinem. Horum hortorum etiam Megasthenes in quarto rerũ Indicarũ volumine meminit, vbi ostendere conatur quòd hic rex virtute & rerum gestarum magnitudine Herculem longe à tergo reliquerit. subiugasse enim eum & vrbem Africæ primariã, & bonã partem Hispaniæ. Sed & Diocles in secundo rerum Persicarum libro eius regis mentionem facit, & Philostratus tam in Phœnicum quàm in Indorum historiis, quòd hic rex per tredecim annos Tyrum oppugnauerit, regnante apud eam vrbem Ithobale. Atque hæc sunt quæ de hoc rege apud historicos inuenio. XIII

De successoribus Nabuchodonosori, & quòd Cyrus eorum imperium in Persas transtulit, & quomodo se tum res Iudæorum apud Babylonios habuerint. Cap. XII.

CÆTERVM post Nabuchodonosori obitum Abilamarodachus eius filius regnũ suscepit, qui mox Hierosolymorũ regem Iechoniam è vinculis dimisit, & inter necessarios amicos habuit, multis muneribus donatũ, & apud Babylonẽ regiæ suæ præfectum. Pater enim eius fidem nõ seruauerat Iechoniæ, qui se ei cum vxoribus & liberis totáq; cognatione sponte tradiderat, respectu solius patriæ, quam nolebat per vim expugnatam dirui, sicut antè diximus. Abimalarodacho post decimumoctauũ regni sui annũ defuncto Nigliſar filius successit, cúmq; regnasset annos quadraginta, vitã cum morte mutauit. continuata deinde successione ad Labosordachum filium regnum peruenit: apud quem cùm nouem tantũ mensibus hæsisset, post mortẽ eius transiit ad Balthasarem, qui Babyloniis Naboandel nominatur. Huic bellũ intulerunt Cyrus Persarũ rex & Darius Me-

dorum, à quibus dum intra Babylonẽ oppugnatur, mirabilis quædam & prodigiosa visio ei cõtigit. Discumbebat cœnans in ampla quadã aula, magno apparatu vasorum argenteorum quæ regiæ mensæ adhiberi solent, accumbentibus etiã concubinis & purpuratorum pręcipuis. Deinde cùm ita collibuisset, iubet è suo templo afferri vasa Dei, quę spoliatis Hierosolymis Nabuchodonosor in vsum suũ veritus vertere, in Dei sui templo reposuerat. Ipse vero iam mero calens ausus est ex eis potare, verba interim contumelioſa in Deum proferens: & ecce ibi videt manũ è parie te prominentẽ, & in eo syllabas quasdam scribentem, qua visione territus conuocauit magos & Chaldæos, & totum hoc genus quod apud Barbaros prodigiorũ & somniorum interpretationem profitetur, postulans vt sibi enarrent id quod erat scriptum. magis autem negantibus se eius intellectum inuenire, rex ob rei nouitatem mœstus ac solicitus, præconis voce per totam suam ditionem publicauit: quicunq; mentem earum literarũ interpretari posset, daturũ se ei torquem aureũ, & purpureæ vestis vsum, quali Chaldæorum reges vtuntur, atq; insuper tertiã regni sui partem. Post hoc præconiũ maior etiam fit magorũ concursus, certatim sensum literarum scrutantibus, nihil tamen proficientibus. Videns autẽ tristem hac de causa regẽ eius auia, solari eum cœpit, dicens esse quendã captiuũ Iudæum per Nabuchodonosorum vastatis Hierosolymis abductũ, virũ sapientem, qui possit obscura & soli Deo nota perquirere. hunc Nabuchodonosoro quæ opus erat interpretatum, cùm ideo tempore posset alius nemo. rogabátq; vt accito illo percõtaretur quid sibi velint hæ literæ, vt coarguata cæterorum inscitia, etiam si triste sit, prodigium id intelligatur. His auditis Baltasar accersit Danielẽ: & præfatus se rescisse de eius sapientia, déq; spiritu diuino quem habeat, & quòd solus sit idoneus interpretandis quæ aliorũ cognitionem effugiunt, rogauit vt sibi enarret quid scriptura illa significet, pollicens operæ præmium vsum vestis purpureæ torquemq; aureũ, & ditionis suæ partem tertiam, vt sapientia eius insignita talibus honoribus, illustris fiat apud omnes qui honoris causam scisciſtando cognouerint. Daniel autẽ recusatis muneribus, quòd his diuinitus concessa sapientia corrumpi nequeat, sed indigẽtes gratis iuuare parata sit, ait scripturã hanc vitæ finem prædicere: eo quòd ne proaui quidẽ calamitate, quam ille incurrit ob contemptum numinis, doctus sit pietatẽ colere, & nihil moliri quod sit supra naturam hominis. Nabuchodonosorũ enim ob impietatẽ damnatũ ad victũ ferinũ, post multas preces miserante Deo restitutũ ad hominum conuersationem & pristinũ imperium, ac deinde per totam vitã agnouisse & laudasse Dei virtutẽ & prouidentiam. hunc vero oblitum domestici exempli, voces impias iactasse in Deum, & potasse è sacris vasis vnà cum suis pellicibus. Ob hæc iratũ Deum per has literas denunciare qualẽ sit habiturus vitæ exitum. Sic enim interpretanda singula. Mane, hoc est numerus, significat dinumeratũ esse iam dierum tuæ vitæ ac regni numerum, & perbreue tẽpus supereſſe. Thecel, quod est pondus, appensum à Deo regni tui tempus iam ad finẽ vergere. Phares, quod est fragmen, fracturũ Deũ tuum regnũ, & partes eius in Medos ac Persas distribuendas. Hac interpretatione accepta rex nõ poterat nõ vehementer tristari, attamen Danieli suam munificentiã non subtraxit tanquam malorũ prænuncio, sed dona quæ pollicitus est exhibuit, sic cogitans, quod nõ bona audierit, sui fati culpã esse, non prophetæ: imò illum boni viri officio functum esse, qui sic interpretatus sit vt erat euenturũ, tametsi parum lætus euentus sequeretur. Non multum autem abiit temporis, dum & ipse & vrbs in Cyri Persarum regis potestatem deuenit. Sub Baltasare enim capta est Babylon, anno regni eius decimoseptimo. Hic finis fertur posterorum Nabuchodonosori. Darius autem cùm extingueret Babyloniorum imperium, adiutus à Cyro suo cognato, annum agebat sexagesimum

Daniel.5

geſimum ſecundum, qui fuit Aſtyagis filius, apud Græcos alio vocatus nomine. Hic etiam Danielē propheram aſſumptū ſecum duxit in Mediā, eumq; maximo honore apud ſe habuit. erat enim vnus è tribus ſummis ſatrapis, qui ſub ſe habebant alios CCCLX. ſatrapas. tot enim à Dario primum inſtituti ſunt.

Itaque cùm tam charus & honoratus apud regem eſſet, vt qui ei tanquā diuino libenter de quouis negocio conſulenti pareret, nō effugit cæterorū inuidiā, quemadmodum fieri ſolet inter eos qui aliquē ſibi à rege præferri nō patiuntur æquo animo. cúmq; æmuli occaſionē calumniæ contra eum quærerent, nullā vnquā eis præbuit. cū enim eſſet contēptor pecuniarū & omniū munerū, turpe ſibi ducens etiā pro beneficio licitam gratiā recipere, nullā accuſandi anſam inuenire poterant. nec tamen deſtiterunt quærere quomodo honore deiectū è medio tolleret. & cùm animaduertiſſent Danielē quotidie ter Deo ſupplicare precibus, cōmenti ſunt occaſionem qua eum poſſent perdere: aditóq; Dario renūtiant ei, viſum eſſe ſatrapis eius & principibus, per triginta dies populo dari intermiſſionē: quibus nec ab ipſo, nec à quoquam hominū aut deorū quicquā precari liceat: & ſi quis cōtra hoc cōmune decretū faxit, eum in foueam leonū coniici. Rex vero non perſpiciens eorum malitiam, quòd Daniel hoc commento peteretur, ait ſibi placere hoc decretum: pollicitusq; ſe id cōfirmaturum, edictū propoſuit in publicum quo ſatraparum decretum promulgabatur. Id cùm omnes præ metu ſeruare conarentur, magnū fuit vbiq; ſilentiū. Daniel vero nihil hæc curabat, ſed more ſolito ſtans in cōſpectu omniū, adorabat Deum ſuum & deprecabatur. Tum ſatrapę nacti occaſionem quā dudum captauerant, regē adeunt propere, Danielémq; accuſant, quòd cōtempto edicto ſolus ex omnibus deos precari auſus ſit, idq; nō ob pietatem, ſed ob hoc ipſum quòd obſeruari ſe ſciret ab æmulis. Et cùm regem ob nimiam erga Danielē beneuolentiā etiam mandati ſui cōtemptori facile veniā daturū crederent, hoc ipſo magis accenſi ad inuidiam, inflexibiles ad clementiā, poſtulauerunt vt iuxta latam legē coniiceretur in leonum foueā. Darius autē ſperans ope diuina eripiendū à beſtiis, hortatus eſt eum vt præſentē caſum æquo ferret animo: & poſtquā eò cōiectus eſt, cùm obſignaſſet lapidē qui ori foueæ incumbebat vice hoſtij, domum reuerſus eſt: totámq; eam noctē ſine cibo & ſomno exegit de amici ſalute ſolicitus. diluculo autē ſurgens ad foueā ſe cōtulit: & inuento illæſo ſignaculo quo lapidem obſignauerat, per apertā feneſtrā ſuperne Danielē inclamauit, quærens an adhuc ſaluus ſit. Ad quā vocē cùm ille reſponderet illæſum ſe & incolumē, iuſsit eum è foueā beſtiarum extrahi. inimici vero eius videntes ei nihil mali accidiſſe, noluerunt hoc Dei prouidentiæ tribuere, ſed cauſam referentes in leonum ſaturitatem, auſi ſunt etiam apud regē hoc aſſerere. at ille offenſus eorū malitia, iuſsit multū carnium obiici leonibus, & illis iam ſaturatis inimicos Danielis in foueā coniici, vt appareat ſi propter ſaturitatē eos non attingat, ac tum demū euidentiſsimū fuit vatem ope diuina eſſe ſeruatū. nam nemini ex eis pepercerunt, ſed nō ſecus ac ſi fuiſſent famelici, & alimentis caruiſſent, ſine mora eos dilaniauerunt. acuit autem ferarū rabiem non vexatio famis quæ iam eis exempta fuerat, ſed obiectorum malitia, Deo ſic volente, vt ne bruta quidem eam impunitam ſinerent. Cùm igitur ad hunc modum vatis inſidiatores periſſent, Darius rex per totū ſuum imperiū nuncios dimiſit qui Danielis Deum prædicarent, hunc eſſe ſolum verū & omnipotentē Deum aſſeuerādo. ipſum deinde vatem in maiore etiam quàm antè honore habuit, primum inter amicos locum ei tribuens. qui cùm ab omnibus Deo chatus exiſtimaretur, & propter hanc de ſe opinionē eſſet illuſtriſsimus, ædificauit apud Ecbatana Mediæ turrim, opus pulcherrimum, & ſingulari admiratione dignum, quod in hodiernum vſque durat, & ſpectantibus recentiſsimæ ſtructuræ videtur, ac ſi ea ipſa die qua ſpectatur eſſet abſolutum: tantam nouitatis ſpeciem, & tam integram pulchritudinem habet, nihil omnino à tam longo tempore læſam, præter aliorū ædificiorum conſuetudinem, quæ æque atque homines vetuſtatis iniuriam ſentiunt, nec firmitatem ſolum, ſed etiam decorem ſenſim depordunt. Mos autem durat vſque in præſens tempus vt in ea turri ſepeliantur Medorum reges & Perſarum atque Parthorum: eiusq; cuſtodia ſacerdoti Iudaici generis hodiéque concreditur. Quod autem

XIIII *Daniel. 6.*

in hoc viro præcipua dignum eſt admiratione, ſilentio non præteribimus. omnis enim eximia felicitas vt prophetæ excellentiſsimo ei contigit, & viuenti tam apud reges quàm apud populum gratioſo, & poſt obitum ſempiternam memoriam conſecuto. libri enim eius quos conſcriptos reliquit, etiam nunc apud nos leguntur, qui nobis certam fidem faciunt, quòd Deus cum eo colloquia miſcuerit. non ſolum enim futura prædixit quēadmodum alij prophetæ, verumetiā tempus quo euentura eſſent præfiniit. & cùm alij prophetę calamitates prædicerent, ideóq; malam gratiam apud reges & multitudinem vulgarem inirent, hic bonarum rerum vates fuit, vt propter fauſtam ominationem quidem beuolentiam omnium ſibi conciliaret, propter euentum vero certitudinē fidem ſibi apud vniuerſum mortalium genus compara- 10
ret. Extat enim in eius ſcriptis vnde maxime illius prophetiæ certitudo poteſt colligi. ait enim ſe apud Suſa primariam Perſidis vrbem cum ſodalibus prodiſſe in campum, & ibi terræmotu repentino exorto, diffugientibus metu amicis ſolum eſſe derelictum, ſeipſum quoque conſternatum in faciem & manus procidiſſe. ibi acceſsiſſe quendam excitantem ſe & iubentem vt ſurgeret ac videret quæ poſt multa ſecula euentura eſſent ſuis ciuibus, ſurgenti deinde oſtenſum eſſe arietem magnum enata
Daniel. 8 habentē multa cornua, & in his vltimum cæteris celſius. verſis deinde ad Occidentem oculis, vidiſſe ſe hircum delatum per aërem concurriſſe cum ariete, & bis cornibus ictum proſtrauiſſe humi & conculcaſſe pedibus. deinde vidiſſe enatum è fronte hirci cornu maximum, quo defracto erupiſſe pro eo quatuor alia, obuerſa in ventos 20
ſingulos. & ex his etiam aliud minus exortum ſcripſit, quod poſtquā eſſet adultum, Deus qui hæc oſtendebat dixit geſturum bellum contra gentem ipſius, & vrbem vi expugnaturū, & ceremonias templi conturbaturum, ſacrificiaq; vetiturum per dies MCCXCVI. hæc eſt viſio quā in campo apud Suſa ſe vidiſſe ſcripſit: eámq; Deum ſic interpretatum eſſe. Arietem ſignificare Perſarum & Medorum regna, cornua verò futuros in his reges, & horum vltimum deſignari per cornu vltimum. hunc enim fore diuitiis & gloria præſtantiſſimum. Per hircum vero indicari, & fore aliquē è Græcorum regibus, qui cum Perſa bis congreſſus eum prælio ſuperet, totúmq; eius imperium occupet. Per cornu verò illud magnum ex hirci fronte extans primum regem ſignificari, & per aliorum quatuor pro illo pullulationem, & ad quatuor terræ 30
tractus ſingulorum verſionem, ſucceſſuros oſtēdi, poſt primi regis mortem, & regni inter eos partitionem. hos neq; filios eius neque alioqui ad cognationem ipſius pertinentes, multis annis per orbem habitatum regnaturos: ex hisq; exoriturum quendam regem, qui bellum gerat cum gente Iudæorum & legibus, & formam inſtitutæ iuxta has reipublicæ auferat: ſpoliatóque templo victimas in id induci per triennium prohibeat. quę quidem calamitas genti noſtrę ſub Antiocho Epiphane accidit, ita vt futurum Daniel ante multos annos ſcripſerat. Eodem autem modo ſcripſit & de Romanorū imperio, & quantam vaſtitatē illaturi eſſent noſtris hominibus. Hęc omnia diuinitus ſibi demonſtrata ſcripto tradidit, & poſteris legenda reliquit, vt videntes euentum non diſcrepare à prædictionibus, Danielem mirentur ob tam inſignem ho- 40
norem illi à Deo habitum: ſimulq; Epicureorum error coarguatur, qui prouidētiam è vita eiiciunt, & Deo regimen rerum nolūt permittere, nec credunt vniuerſitatem à beata illa & immortali eſſentia vel cōſeruari vel gubernari, ſed ſine rectore & curatore mundum ſuopte impetu ferri aſſeuerant. qui ſi ita vt illi autumant careret præſide, quemadmodum naues ſine gubernatoribus videmus procellis & fluctibus obrui, currusq; aurigis deſtitutos euerti ac confringi: ita & ipſe perderetur immoderato impetu. Quamobrem dum Danielis vaticinia conſidero, non poſſum nō damnare iſtorum inſcitiam, qui Deo negant curæ eſſe res mortalium. quî enim fieri potuit vt prophetiis eius reſponderet euentus, ſi temere in mundo gererentur omnia? Verùm ego hæc ita vt inueni in literas retuli, 50
quòd ſi quis mauult diuerſam opinionem ſequi,
id per me quidem erit illi
integrum.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
VNDECIMVS.

Cyrus Perſarum rex Iudæos Babylone dimiſſos priſtinas ſedes permittit repetere, collata eis in ædificationem templi pecunia. Cap. I.

PRIMO autem anno regni Cyri, qui fuit tranſmigrationis noſtræ Babylonicæ ſeptuageſimus, miſeratus eſt Deus captiuitatem & calamitatem ærumnoſi illius populi: & ſicut illis per Hieremiam prophetam ante dirutam vrbem prædixerat, quòd poſtquam ſeruierint Nabuchodonoſoro eiuſq; poſteris per annos ſeptuaginta, rurſum eos reſtituturus eſſet in patriã, & ædificato templo redituri eſſent ad felicitatem priſtinã, ita eis omnia præſtitit. Excitato enim ad id Cyri animo, effecit vt ille in hunc modum per vniuerſam Aſiam ſcriberet: Hæc dicit Cyrus rex: Quoniam me Deus maximus orbis regẽ cõſtituit, hunc illum eſſe credo quem Iſraelitarum adorat populus. Is enim meum nomen per ſuos prophetas prædixit, & quòd templum eius ædificaturus ſim Hieroſolymis in terra Iudæa. Hoc autem Cyrus cognouit ex lectione libri qui Eſaiæ prophetias continet, ducentis & decem annis ante ipſius ætatem conſcriptas. Hic enim ſecretum hoc Deum ſibi indicaſſe dixit, quòd vellet Cyrum, quem multarum ac magnarum gẽtium regem declaraturus eſſet, remittere populũ ſuum in terram Iudæam, & templum ſuum ædificare denuo. Hæc Eſaias prædixit centum quadraginta annis antequam templum deuaſtatum eſt. Quibus lectis rex admiratus vatis diuinitatem correptus eſt cupidine exequendi quæ ſcripta legerat: conuocatiſque clarioribus apud Babylonem Iudæis, ait ſe illis permittere vt proficiſcantur in patriam, vrbémque Hieroſolyma & Dei templum ædificent denuo. Nam & ipſum Deum futurum illis auxilio, & ſe ſcripturum vicinis Iudææ ducibus ac ſatrapis, vt conferant eis aurum & argentum ad templi fabricam, & victimas ad ſacrificia. Hoc mandato à Cyro accepto, duarum tribuum principes, Iudæ & Beniamiticę, ſimulq; Leuitæ & ſacerdotes, propere Hieroſolyma ſe conferunt: multi enim maluerunt manere apud Babylonem, non ſuſtinentes poſſeſſiones ſuas relinquere. Quò cùm perueniſſent, omnes amici regij fuerunt eis auxilio, conferebántq; ad templi ſtructuram alij aurum, argentum alij, nonnulli pecudum & equorum multitudinem: ſoluentesq; vota quibus damnati fuerant, offerebant ſolennes victimas, quaſi vtbem denuo conderent, & priſtinum patrij ritus vſum reciperent. Nam & vaſa quibus olim templum ſpoliauerat Nabuchodonoſorus, per Cyrum tunc è Babylone remiſſa fuerant. ea Mithridati ærarij regij præfecto tradita ſunt perferenda ad Abaſſarem, aſſeruanda apud eum dum templum ædificaretur: cui mandatum eſt quàm primum id abſolutum eſſet, mox ea ſacerdotibus & magiſtratibus populi redderet in templum reſtituenda. quin & epiſtolam ad Syriæ ſatrapas in hæc verba ſcripſit. Rex Cyrus Siſinæ & Sarabaſanæ S. Iudæis qui regionem meam habitant permiſi, vt quicunque vellent in propriam patriam reuerſi vrbem denuo conderent, & templum Dei Hieroſolymis ædificarent eodem quo prius loco. miſi autem eò etiam ærarij mei præfectum Mithridatem, & Zorobabelem principem Iudæorum, vt fundamentis iactis templum ſuperſtruant altitudine cubitorum LX. & totidem latitudine, faciantq; tres ordines è lapide polito, & vnum ligneum è materie quam fert ea regio: ſimiliter & altare

1.Eſd.1
3.Eſd.2

altare ſuper quo ſacrificent Deo: quos ſumptus omnes de meo volo fieri. Vaſa quoque quæ Nabuchodonoſorus rex de templo prædatus eſt, mitto per Mithridatē æta rij prefectum & Zorobabelem Iudæorum principem, vt ea perferant Hieroſolyma, & in templum Dei reſtituant: quorum numerus eſt hic: pſycteres aurei L. argenti CCCC. thericlea pocula aurea L. argētea CCCC. ſitulæ aureæ L. argēteæ D. libatoria aurea XXX. argenta CCC. phialæ aureæ XXX. argenteæ MMDCCC. prēterea vaſa alia magna mille. Concedo etiam eis eoſdem reditus quos maiores eorum ſoliti ſunt accipere, in precium pecudum, & vini & olei drachmas ducentaquinque millia quingentas, & in ſimilam artabas duo millia quingentas, atque hęc è Samarię tributis prę beri volo. immolabuntq; ſacerdotes has victimas iuxta Moyſis legem Hieroſolymis, & inter ſacra precabuntur Deum pro ſalute regis eiusq; generis, vt regnū Perſarum incolume maneat. Qui vero per inobedientiam hæc mandata noſtra irrita habuerint, eos in crucem agi volo, & facultates ipſorum fiſco noſtro attribui. Atque hoc fuit epiſtolæ argumentum. Numerus autem eorum qui captiuitate conuenerant Hieroſolyma XLII. millia fuere, & inſuper CCCCLXII.

Regij duces & ſatrapæ Iudæos ab ædificatione templi prohibent. Cap. II.

II I dum templi fundamenta iaciunt, & in hoc ædificādo toti ſunt, circùm
1. *Eſd.* 4 finitimę gentes, præcipue Chuthæi, quibus olim è Perſide ac Media traductis Salmanaſar Aſſyriorum rex in Samaria Iſraelitis inde ſublatis nouas ſedes dederat, rogabāt ſatrapas & eos quibus commendata erat hęc ædificatio, vt Iudęos impedirent, quo minus vrbem ac templum inſtaurare valeant. Illi vero pecuniis etiā corrupti, vendiderunt Chuthæis ſuam circa demandatum officium ceſſationem & negligentiam, Cyro neſciente vtpote diſtracto in alia negocia, qui demum Maſſagetico bello periit. Cambyſe deinde in paternum principatum ſuccedente, ex Syria & Phœnice Ammanitarúmq; & Moabitarum ac Samaritarū regionibus redditur ei talis epiſtola. Domine, ſerui tui, Rathymus cōmētarienſis, & Semelius ſcriba, & magiſtratus Phœnices ac Syriæ. Cognoſcere te oportet rex, quòd Iudęi qui Babylonem traducti fuerant, in regionem noſtram venerunt, & ciuitatem ob defectionem merito deletam reſtituunt, forúmq; rerum venalium: reparant etiam mœnia & templum extruunt. quòd ſi ita pergere ſinantur, ſcito eos nec tributa perſoluturos amplius, nec imperata facturos. opponentes enim ſeipſos regibus imperare potius quàm ſeruire conabuntur. Quando igitur iam feruet templi ædificatio, viſum eſt noſtri officij non diſſimulare hoc negotium, & admonere vt inſpicias maiorum tuorum commentarios, inuenturus in eis Iudęos regum deſertores & hoſtes, vrbemq; ipſorum ob hoc crimen deſolatam ac dirutam. quin hoc quoque admonendus es, quòd ſi hæc vrbs incolatur denuo, mœniúmq; ambitum abſoluat, intercludetur tibi via in Phœnicen & cauam Syriam.

Cambyſes Iudæos ab ædificando templo omnino prohibet. Cap. III.

Cambyſes autem lecta epiſtola, cùm eſſet alioquin etiam natus ad malitiam, grauiter cōmotus reſcripſit hoc modo. Rex Cambyſes Rathymo cōmētarienſi, & Belſemo, & Semelio ſcribæ, & reliquis Samarię ac Phœnices habitatoribus hæc dicit. Lectis quas miſiſtis literis, iuſſi inſpici maiorum meorum cōmentarios, vbi inuentum eſt vrbem iſtam ſemper inimicam fuiſſe regibus, habitatoresq; eius ſeditioſos perpetuò ſtuduiſſe cōcitandis bellis & rerū nouitatibus. quódq; reges habuerint pōtentes ac violētos, qui cōtinuis tributorum exactionibus, Phœnicē & cauam Syriā vexauerint. Ego igitur iubeo non permitti Iudæos vrbē denuo cōdere, ne per hāc occaſionē creſcat eorū malitia, qua concitati hactenus rebelles fuerunt regibus. His literis perlectis Rathymus & ſcriba Semelius cū collegis eueſtigio conſcenſis equis properarunt Hieroſolyma, ducentes ſecū magnā hominū multitudinē, prohibuerūntq; Iudæos ne vrbē & templū ædificare pergerent. Itaque dilatū eſt id opus per annos IX. vſq; in ſecundum annum regni Darij Perſarum regis. Cambyſes enim cum per ſexennium regnaſſet, ſubacta interim Ægypto, reuertens ab ea expeditione, apud Damaſcum eſt mortuus.

Sublatis

Sublatis deinde Magis qui poſt eius obitum regnum per integrum annum occupauerant, ſeptem illæ Perſarum familiæ Hyſtaſpis filium Darium communibus ſuffragiis regem declarauerunt. III.

Darius Hyſtaſpis filius Iudæis templum ædificat. Cap. IIII.

IS adhuc priuatus voüerat Deo ſi regnũ adipiſceretur, quicquid ſacrorum vaſorum apud Babylonem eſſet, remiſſurum ſe in templum Hieroſolyma: & fortefortuna per illud tempus venerat ad eum à Hieroſolymis Zarobabel, qui captiuorum Iudæorum dux declaratus fuerat. nam erat vetus regis amicus. quamobrem inter ſatellites cum aliis duobus aſſumptus, ſperatum honorem conſecutus eſt. Primo autem ſui regni anno Darius ſplendido ac magnifico apparatu excepit tam domeſticos ſuos quàm Medorum ac Perſarum ſatrapas, prouinciarúmq; præſides ab Indis vſq; ad Æthiopas, & præfectos copiis per CXXVII. ſatrapias. Cúmq; ad ſatietatem epulati, diſceſſiſſent cubitum ad ſuum quiſque diuerſorium, Darius poſt breuem in lecto quietem à ſomno relictus, nec valens redormiſcere, cœpit fabulari cum tribus ſatellitibus: & qui proponẽdam à ſe quæſtionem verius ac prudentius ſoluerit, ei præmium fore promiſit vſum purpuræ & aurei poculi: in cubatu quoque ac vectatione vſurum inſtrumento aureo, & tiara byſſina ac torque aureo: & in conſeſſu habiturum locum regi proximum, annumeratum inter gentiles regios. poſt hæc promiſſa quærit ex primo num vinum maxime polleat, ex ſecundo num reges, ex tertio num mulieres, an fortè veritas magis quàm hæc omnia. his ad inquirendum propoſitis ſiluit. Mane vero accerſiuit megiſtanas & ſatrapas ac toparchas, reſidénſque vbi ſolebat iura reddere, iubet ſatellitum illorum quenque coram toto cœtu reſpondere ad quæſtionem ſibi propoſitam quid ipſi videatur verius. Tum primus eorum ſic exorſus eſt vini prædicare potentiam. Viri illuſtriſſimi, equidem vino potentiæ palmam tribuere haud dubito, dum eius virium hinc coniecturam capio. Animaduerto enim quòd quorumuis potantium mentem ſubuertit, & vel regis animum ſic afficit, vt non ſecus quàm puer aliquis parentibus orbus curatoris egeat: ſeruum quoque ſuæ conditionis oblitum ad dicendi libertatem concitat, & pauperi addit animos diuitis. mutat enim & regenerat animas quas ſubingreditur. nam & calamitoſorum extinguit triſtitiam, & ære alieno atque vſuris oppreſſos facit aliquantiſper videri ſibi omnium ditiſſimos, vt obliti ſui nihil ſonent humile, ſed talenta crepent, & alia fortunatorum verba magnifica. præterea tam ducum quàm regum illis ſenſum ac metũ eximit, & omnem amicorum ac familiarium memoriam. armat enim homines vel aduerſus chariſſimos, eóſque facit videri alieniſſimos. cúmque edormito temeto per noctem ſobrij fuerint redditi, ſurgunt omnino inſcij quæ eis per ebrietatem patrata ſunt. quo fit vt his argumentis perſuaſus, vinũ ducam rem omnium lõge potẽtiſſimam ſimul & violentiſſimam. Poſtquam primus prolata ſua de vino ſententia dicendi finem fecit, tum ſecundus cœpit extollere poteſtatẽ regiam, huius vires aſſeuerans eſſe maximas omnium quæ intellectu ac potentia prædita ſunt. id conatus eſt probare his rationibus. Omnium rerum penes homines eſſe imperium, qui & terras & maria ad quoſcunque vſus ſeruire ſibi adigunt. at ipſis hominibus reges imperitare, eíſque quidlibet pro ſuo mandare arbitrio. proinde qui in fortiſs. animalium habent dominium, eorum vim ac virtutem meritò exiſtimandam inſuperabilem. quid quòd dum ad bella & pericula ſubditos mittunt, omnes eorum imperata obſequenter faciũt, ſiue dum per eos obiiciuntur hoſtib. ſiue dum coguntur cum mœnib. ac turrib. atque adeo cum montibus ipſáque rerum natura bellum gerere ipſorũ iuſſu parati vel occidi vel occidere, dum ne videantur à regiis mandatis vſque digredi? parta deinde victoria, belli commoda vniuerſa ad regem redeunt. Iam vero qui alieni à militia dant agris colendis operam, poſt longos labores & ſudores cõparatis fructibus regi tributa perſoluunt: & quicquid ille iuſſerit, hoc neceſſariò ſine mora perficitur. Interim ille expletus omnibus deliciis & voluptatib. dormit in cubiculo, excubantibus ante fores ſatellitibus, & ceu vinctis metu nuſquã diſcedentibus. nemo enim audet dormiente illo relicto abire ad curanda propria negocia, ſed vnã hanc curã putans neceſſariam, in hac vna eſt aſsiduus. Et quî fieri poteſt, vt nõ is ſit omniũ potentiſſimus, cui tanta hominum multitudo paret

1. *Eſd.* 5.6.

per omnia? His peroratis ſucceſſit tertius Zorobabel, dicturus de mulieribus & veritate, quarũ vis quanta ſit, quámq; præpolleat cæteris rebus omnibus, ſic docere aggreſſus eſt. Cõfeſſum eſt & vinum pollere plurimum, & regẽ cui omnes obtẽperant, maior tamen eſt potentia mulierum. nam & rex per mulierem in lucem hanc productus eſt, & eos qui vites colendo vinũ nobis afferunt, mulieres & educant & pariunt: nihil eſt omnino quod non illis acceptũ ferendum ſit. nam & veſtimenta nobis texũtur harum opera, & rei domeſticæ cura his eſt concredita: nec vllo pacto poſſumus carere fœminis. ſed licet argento multo abundemus & auro, preciosíſq; rebus aliis, ſimul atq; mulierem formoſam cõſpexerimus, neglectis illis omnibus inhiamus in viſæ pulchritudinem, & libenter ei bonis cedimus, modo adamata forma frui liceat. Relinquimus etiam parentes ac patriam, & vel amiciſſimorũ ſæpenumero propter mulieres obliuiſcimur: ac ne commori quidem cum illis refugimus. addam & aliud argumentum earum potentiæ non minimũ. quicquid terra maríve longo labore quæſitum nónne totum hoc mulieribus committimus? Ipſum etiã regem tantarum rerum dominum vidi aliquando ab Apame Rapſacis Themaſini filia, cõcubina ſua cædi alapis, nec hoc tantum ferre, ſed vt ſibi detractum diadema capiti illa ſuo imponeret, ridẽtem cum ridente, & irata illa mœrentem, & adulatorie ſe ad affectus illius attẽperando humiliter ſatisfacientem ſi quid eam offenſam animaduerteret. Interim dum ſatrapæ mirabundi alij in aliorum vultus inter ſe mutuo coniiciunt oculos, Zorobabel ad veritatis laudes fecit tranſitũ. Dixi, inquit, & declaraui quantũ mulieres polleant, verũ tamen nec hæ, nec rex veritati vllo modo conferendus eſt. Nam cùm terra ſit maxima, cælũ item immenſæ altitudinis, & ſol celeritatis ineffabilis, cúmq; hęc Dei volũtas gubernet ac moueat, qui Deus iuſtus eſt & verax, conſequitur vt veritas ſit rerũ omnium longe potentiſſima, contra quam iniuſtitia nihil omnino valeat. præterea reliqua omnia quãtumuis pollere videantur, mortalia ſunt, & celeres habent exitus, veritas vero immortalis eſt atq; ſempiterna. Quin & ea quæ ab illis percipimus, nec mortalia ſunt, nec iniuriæ temporũ aut fortunæ reciprocis vicibus obnoxia, ſed iuſta & legitima, ſecretáque ab omni labe iniuſtitiæ. his dictis Zorobabel ſermoni finem impoſuit. Acclamante vero auditorio quòd dixiſſet optimè, & quòd ſola veritas vim omnis ſenij vel mutationis expertem habeat, iuſſit eum rex poſtulare aliquid ex his quæ paulo antè vltro fuerat pollicitus. Libenter enim ſe conceſſurũ, vt viro ſapienti, & qui prudentia vincat cæteros. quare poſthac, inquit, aſſeſſor meus eris, receptus inter cognatas mihi neceſſitudines. His auditis admonuit eum voti, quo ſe obligauerat ſi adipiſceretur poteſtatem regiam: id autem erat, denuo cõdere Hieroſolyma, & ibi Dei tẽplum inſtaurare, ac deinde ſacra vaſa olim per Nabuchodonoſorum inde ſublata, & Babylonem perlata, reſtituere. Hæc eſt, inquit, mea poſtulatio, quam nũc mihi permittis, ſapientẽ me virum

IIII. iudicans. Tum rex lætus aſſurgens excepit eum oſculo, móxq; ſcripſit toparchis & ſatrapis, iubens eos deducere Zorobabelẽ, eóſq; qui vnà profecturi erant ad inſtituendam & abſoluendam tẽpli fabricam. Mandauit etiã per literas Phœnices ac Syriæ magiſtratibus vt materiam cedrinã in Libano exciſam deportarẽt Hieroſolyma, & inſtaurantem eam vrbem adiutarent: in quib. literis hoc quoq; adſcriptũ erat, iubere & velle regem liberos eſſe omnes Iudæos quotquot ex captiuitate Hieroſolyma poſtliminio redierint. & procuratores ſuos ac ſatrapas vetuit quicquã in regios vſus à Iudæis exigere: & quantumq; agrorum occupare valeant, permiſit eos immunes à tributis colere. Idumæis etiã & Samaritis atq; Syriæ Cauæ habitatoribus imperauit, vt agros qui aliquando Iudęorũ iuris fuiſſent antiquis poſſeſſoribus redderẽt, atq; inſuper L. talenta in fabricam templi conferrent. ipſis autẽ iuxta patrias leges ſacra facere permiſit, & quæ in hũc vſum eſſent neceſſaria, ſacráſque veſtes in quibus pontifex & cæteri ſacerdotes rem diuinam faciunt, de ſuo præberi voluit, necnon etiã organa quibus Leuitæ ſacros hymnos accinunt. & cuſtodibus vrbis atque templi certas terræ portiones aſſignari iuſſit, ac in ſingulos annos pro alimentis certã pecuniam. deniq; de remittendis ſacris vaſis, déque Iudæorũ reſtitutione, confirmauit omnia quę prius Cyrus decreuerat. Zorobabel autem hanc gratiam à rege conſecutus, quàm primũ egreſſus eſt regiam, ſuſpiciens in cælum gratias agit Deo, quòd coram rege inter concertatores viſus ſit

ſus ſit ſapientior cõfitens totum hoc diuini eſſe beneficij: peractáque gratiarum actione, precatus vt & in poſterum propitius eſſe pergeret, Babylonẽ profectus eſt, lætum popularibus ſuis nuncium afferẽs. Quo audito primũ gratias egerunt Deo pro reddita ſibi patria: deinde ad epulas & cõpotationes verſi, per huiuſmodi hilaritates continuos ſeptem dies exegerunt, ob receptam patriam ceu natalitiam feſtiuitatem denuo celebrantes. deinde duces Hieroſolymitanæ profectionis ex ſua quémque tribu elegerunt cõparatis & iumentis quæ vxores ac liberos veherent: deducentibúſque quos Darius ad hoc ipſum miſerat, genialiter viam emetiebantur hilares, perſonantibus omnia tibiis, & cymbalis perſtrepentibus, proſequẽte per luſum ac lætitiam & reliqua Iudæorum multitudine. nam certus numerus è ſingulis cognationibus ſelectus proficiſcebatur: quas nominatim percenſere non libet, ne interrupta narrationis ſerie lectori tædium afferam. hoc tantum dicam compendio, fuiſſe pubertatem egreſſorum quater mille millia, & ſexcenta viginti octo millia, duntaxat ex tribu Iudæ & Beniamitica. Leuitarum enim ſequebãtur quatuor millia & ſeptuaginta. promiſcuæ verò multitudinis puerorũ ac mulierum numerus erat quadraginta millia DCCXLII. præterea Leuitici generis cantores aderant CXXVIII. ianitores CX. ſacri ſerui CCCXXII. ad hæc qui dicebant ſe Iſraelitas, nec tamen poterant approbare genus ſuum, ſexcenti quinquaginta duo. reiecti ſunt etiam ex ordine & honore ſacerdotali quotquot duxerant vxores, quarum genus nec ipſi indicare poterant, nec in Leuiticis & ſacerdotalibus genealogiis inueniebatur. erant autem numero DXXV. Sequebatur etiam ſeruitiorum multitudo ſeptẽ millium CCCXXXVII. cantores etiã & cantatrices CCXLV. cameli CCCCXXXV. iumenta DXXV. Dux autem multitudinis quam modò recenſui, fuit Salathielis filius Zorobabel, ex tribu Iudæ & ſtirpe Dauidis natus, & cum eo Ieſus Ioſedeci pontificis filius, & Mardochæus ac Serebæus: hi duo tribulium ſuffragiis ad ducatum electi, qui etiam contulerunt in ſumptus huius profectionis minas auri centum, argenti verò quinquies mille. atq; in hunc modum ſacerdotes ac Leuitæ & pars quædam populi Iudæorum, qui tum apud Babylonem erat, ad habitanda Hieroſolyma ſunt deducti. reliqua verò multitudo pauliſper diſcedẽtes proſecuta, domos quiſque ſuas rediit. Septimo autem mẽſe poſtquam Babylonem exiuerant, Ieſus pontifex & Zorobabel princeps dimiſſis circum oppida nunciis è tota regione populum Hieroſolyma conuocauerunt, cupide ad mandatum eorum conuenientem: & ædificauerunt altare in quo prius fuerat loco, ad offerẽda Deo ſacrificia iuxta leges per Moyſem traditas. Quæ dum faciunt, non æquis oculis aſpiciebãtur à finitimis gentibus, quibus exoſi erant omnibus. Celebrauerunt autem etiam Scenopegiam per idem tempus, iuxta legiſlatoris præſcripta, & poſt hæc oblationes & quotidiana ſacrificia, victimáſq; ſabbatorum atque omnium ſanctarum feſtiuitatum. tum qui vota vouerãt, reddebant ea ſacrificantes à nouilunio menſis ſeptimi. Deinde templi ædificationẽ ſunt aggreſſi, expendentes multas pecunias in cæmentarios & fabros, & multum alimentorum in cibos eorum qui conuehebant materiem. Hoc enim Sidonij facile ac libenter faciebant, trabes cedrinas de Libano deferẽtes, quibus mox in rates compactis, in Ioppenſem portum eas perducebant, ita vt primum à Cyro, & tum iterum à Dario iuſſi fuerant. Hæc fiebant anno à reditu Iudæorum ſecundo, menſe ſecũdo, quando iactis templi fundamentis prima die Decembris cœperunt ſuperſtruere: præpoſuerúntq; operi curando Leuitarum quotquot vigeſimum annum attigerant, & Ieſum cum filiis ac tribus fratribus, & Zolimielem Iudæ fratrem, Abinadabi filium, eiúſque filios: quibus ſumma cura & diligentia commiſſum negotium tractantibus, celerius opinione creſcebat templi ædificium. Id vbi factũ eſt, accedentes ſacerdotes ornatu ſuo cum tubis, & Leuitæ Aſaphíque progenies canebant ſacros hymnos, in Dei laudem à Dauide quondam inſtitutos. Sacerdotes autem & Leuitæ cognationúmque principes ætate prouectiores, qui & illud prius templum videre meminerãt magnum & opulentum, & hoc recens pro præſentium fortunarum tenuitate deterius fieri animaduertebant, reputantes quantum ab illa priſca felicitate abeſſet, oborta inde mœſtitia temperare à lacrymis non poterant: vulgus autem contentum erat præſenti templo, vt quod nulla priorum temporum comparatione ſeipſum cruciabat, nec vllum detrimẽtum factum

quibat animaduertere. contrà ſeniorum ac ſacerdotum multo deteriore conditione res ſuas eſſe exiſtimantium gemitus,vix concentu tubarum obſcurari poterat. Samaritæ autem inimici auditis tubis, & lætantium atque dolentium promiſcuis vociferationibus, accurrerunt volentes cauſam diſcere: & cognito quòd Iudæi è captiuitate Babylonia poſtliminio reuerſi templum inſtaurarent,adeunt Zorobabelem ac Ieſum, principéſq; cognationum, poſtulantes vt eos admitterẽt ad templum communi ſumptu ædificandum. Nam ſe quoq; aiebant Deum colere, & eius gloriari nomine, religioníſque eius ſtudioſos fuiſſe iam inde ab illo tempore quo Salmanaſar Aſſyriorum rex è Chuthia & Media gentem eam in loca illa tranſtulerat. Ad quæ poſtulata illi de communi ſententia reſponderunt,ad ſimul ædificandum admitti eos non poſſe, cùm & prius Cyrus,& nunc Darius ipſos ædificare iuſſerint:licere tamẽ eis ibi adorare.ídq; facere vetari eorum neminẽ, ac ne cæterarum quidẽ gentium quenquam cum omnibus hominibus eò venientibus templum ad adorandum pateat. His auditis Chuthæi, ſic enim nos Samaritas appellamus,indigne tulerunt:& inſtigauerunt Syriæ gentes,vt Satrapas rogarent quemadmodum ſub Cyro primum ac mox ſub Cambyſe,vt templi ædificationem impedirent,Iudæorúmque conatus & diligentem circa hoc opus operam quoad liceret de induſtria remorarẽtur. Per idem tempus aſcendit Hieroſolyma Siſines Syriæ ac Phœnices præfectus, & Sarabazanes cum quibuſdam aliis, rogauerúntque Iudæorum principes, cuius permiſſu templum ſic ædificarent, vt arx potius quàm fanum exiſtimari poſſit: & cur tam firmis mœnibus & porticibus vrbem cinxiſſent. Reſponderunt Zorobabel & Ieſus, ſeruos ſe eſſe Dei maximi, cui templum hoc extructum à quodam eius gentis rege fortunatiſſimo & in omni virtute excellentiſſimo per multas ætates incolume ſteterit. Deinde ob maiorũ ſuorum impietatem per Nabuchodonoſorum Babyloniorum & Chaldæorum regem expugnata & deleta vrbe, templóque ſpoliato ac incenſo, & populo in captiuitatem Babylonicam abducto, Cyrum, qui Perſidis & Babyloniæ regno potitus ſit,regio diplomate mandaſſe templi inſtaurationem,& donaria vaſáque per Nabuchodonoſorum ſublata tradidiſſe Zorobabeli & Mithridati ærarij ſui præfecto,vt ea deportarent Hieroſolyma,rurſúmque in templum inſtauratum reponerent. eiuſdem enim regis mandato Abaſſarum miſſum ad eam vrbem,vt daret operam vt id templum primo quoque tempore abſolueretur. eum acceptis regiis literis confeſtim veniſſe, & fundamenta ieciſſe. atque ex eo tempore nunquam inimicas gentes interturbare ædificationem, atq; impedire deſtitiſſe. Quare ſi illis ita videretur, ſcriberent Dario, vt inſpectis regiis commentariis manifeſtum fiat vera ipſos omnia dicere.His auditis Siſines & alij cum eo,noluerunt ædificationem inhibere incõſulto Dario,ſed confeſtim ei de hac re ſcripſerunt.Iudæis autem ſolicitis & metuentibus ne regem pœniteat iuſſiſſe reparari Hieroſolyma, duo prophetæ qui tum erant in populo, Aggæus & Zacharias,bono animo eos eſſe iubebant, nec à Perſis quicquam timere:quandoquidem ipſi compertam haberent ſuper hac re Dei voluntatem:quibus credens populus aſſiduus erat in opere,nulla die id intermittens. Cúmque Samaritæ Dario ſcripſiſſent,accuſantes Iudæos quòd vrbem muniant, templúmque arci quàm fano ſimilius extruãt:aſſeuerantes non eſſe hoc in rem regis, & oſtendentes Cambyſis epiſtolam,per quam eam ædificationem impediuerat & vetuerat, ratus non eſſe rebus ſuis tutã aut vtilem:poſtquam etiam Siſinis & collegarum de eodem negotio literas accepit,iuſſit regios commentarios ſuper hac re conſuli: & inuentus eſt apud Ecbatana caſtrum Mediæ liber,in quo hæc ſcripta continebantur.

Anno primo regni ſui Cyrus rex decreuit, vt tẽplum Dei cum altari Hieroſolymis ædificaretur altitudine cubicorum LX. & totidem latitudine, quod haberet ordines è lapidibus politis tres, & ligneũ vnum è materie quam fert ea regio: & ſumptus in hoc ex ærario regis præberentur. Sed & vaſa templi quæ Nabuchodonoſorus ſuſtulerat, reddantur & reportentur Hieroſolyma. Vtq; cura eius negotij ſit penes Abaſſarem Syriæ ac Phœnices præfectum eiúſq; collegas,qui abſtinerent quidem ipſi ab eis locis, ſeruos verò Dei Iudæos & eorũ principes ſinerent templum ſtruere:ipſi verò adiutarent eos in hoc opere de tributis ſuæ prouincię,& ad ſacrificia quoque ſuppeditarent, tauros,arietes,agnos,hædos, ſimilam,oleum,vinum & cætera quæ ſacerdotes poſtulauerint,

lauerint,qui deprecaturi ſint Deum pro ſalute regis atque Perſarum. Quicunque autem contra mandatum hoc facere auſus fuerit, is vt comprehenſus in crucem agatur, & facultates eius fiſco addicantur. inibi etiam addita erat execratio, vt quicunque eius templi ædificationem vetare voluerit, Deus eum feriat,atque hoc modo iniquitatem eius cohibeat. Hæc cùm Darius in Cyri commentariis inueniſſet, reſcripſit Siſini & collegis eius hoc modo: Rex Darius Siſini magiſtro equitũ & Sarabazani cæteríſque magiſtratibus S. Mitto ad vos exemplar epiſtolæ Cyri, quam in ipſius commentariis inueni:volóque vt omnia fiant,quemadmodum in ea continentur. Valete. Ergo cognita ex his literis volũtate regis, Siſines & reliqui decreuerunt eam per omnia ſequi. itaque ſuſcepta cura ſacrę fabricæ,adiuuabant Iudæos magiſtratúſque illorum & principes, & magnis omnium ſtudiis proficiebat templi ædificatio iuxta mandata Cyri & Darij,prophetantibus interim Aggæo & Zacharia:abſolutúmq; eſt intra ſeptennium. Anno autem regni Darij nono,vigeſimatertia die mẽſis vndecimi, qui noſtris dicitur Adar,Macedonibus Dyſtrus, ſacerdotes ac Leuitæ cum reliqua Iſraelitarum multitudine obtulerunt ſacrificia pro renouata poſt captiuitatem priſtina felicitate próque recepto nouo templo,tauros centum,arietes ducentos,agnos CCCC.hircos XII.pro peccatis totidem tribuum:conſtituerúntque Leuitæ iuxta Moyſis leges ex ordine ſuo ianitores per ſingulas portas. ædificauerant enim Iudæi porticus quoque quibus templum circumquaq; includebatur. Inſtante deinde azymorum feſto, menſe primo,qui Macedonibus eſt Xanthicus,nobis verò Niſan, confluxit totus populus ex oppidis in vrbem:celebrauerúntque id feſtum caſti ac puri vnà cum cõiugibus ac liberis ritu patrio,& victimam paſchalẽ immolantes decimaquarta luna epulati ſunt per continuos dies ſeptem,nullis ſumptibus parcentes, holocautomata etiam offerentes, & agentes gratias Deo,qui eos tandem antiquæ patrię & eius legibus ac ritibus reſtituerit,deflexo ad benignitatem ac clemẽtiam regis Perſici animo. atque ita ſumma liberalitate in re diuina vſi incoluerunt Hieroſolyma,inſtituta ea reip.forma,quæ per optimates adminiſtratur.penes pontifices enim fuit ſumma autoritas, donec Aſamonæorum gens mutato rerum ſtatu regnum obtinuit.ante captiuitatem enim iam inde à Sauli & Dauidis temporibus egerunt ſub regibus per annos DXXXII.menſes ſex,dies decem.& ante hos æque monarchæ res adminiſtrauerunt appellati Iudices, qui reipub. ſtatus plus quàm quingentis annis durauit poſt Moyſis & Ieſu imperium. Hoc igitur modo habebant ſe Iudæi in patriam reſtituti ſub Cyro & Dario regibus.Samaritæ autem, infenſa gens & inuida,multis moleſtiis eos afficiebant,freti opibus,& affectãtes cognati Perſarum videri,quod inde eſſent oriundi.nam quæ iuſſi erant, ex tributis in ſacrificia conferre grauabantur,magiſtris equitum interim conniuentibus: & quacunque in re vel per ſe vel per alios poterant noſtram gentem lædere, nullam occaſionem prætermittebant. Viſum eſt itaq; ſenatui populóque Hieroſolymitano legationem ad regem Darium mittere,& Samaritas accuſare: cuius legationis caput fuit Zorobabel,aſſumptis aliis quatuor collegis. Cæterum rex cognitis criminibus quæ per legatos Samaritis obiiciebantur, dedit eis literas perferendas ad magiſtros equitum eius prouinciæ, & ad ſenatum Samaritanum, in quibus hæc continebantur. Rex Darius Tangaræ & Sambabæ magiſtris equitum apud Samariam,& Sadracæ ac Bobeloni reliquíſque eorum conſeruis. Zorobabel, Ananias, & Mardochæus Iudæorum legati accuſauerunt vos, quòd moleſti fueritis templum ædificantibus, quódque non præbeatis impenſas in ſacrificia,quas me iubente præbere illis debueratis. Volo igitur vt lecta hac epiſtola præbeatis eis ex regio ærario in quo tributa Samariæ ſeruantur, quicquid ſacrificiorum vſus poſtulat, vt non deſinentes quotidie ſacrificare tam pro me,quàm pro Perſarum gente deprecentur.

Xerxis Darij filij in Iudæorum gentem beneficia. Cap. V.

DEFVNCTO autem Dario ſucceſſit Xerxes filius, ſicut regni ita & pietatis paternæ hæres. nihil enim ex patris inſtitutis circa diuinum cultum mutauit, & Iudæos ſumma beneuolentia proſecutus eſt. Hoc regnante pontifex erat Ioacimus Ieſu filius: apud Babylonem verò degentium Iu- *V.* *1.Eſd.7*

dæorum primarius ſacerdos erat Eſdras, vir iuſtus, & de quo optimus rumor fuit apud populum. is cùm eſſet legum Moſaycarum peritiſſimus, in regis amicitiam peruenit. & cùm decreuiſſet proficiſci Hieroſolyma, ſecúmque aliquos è Babyloniis Iudæis ducere, petiit à rege commendatitias ad Syriæ ſatrapas literas, quas & impetrauit hoc modo ſcriptas. Rex regum Xerxes Eſdræ ſacerdoti, & lectori legis Dei, S. Decretum eſt à me & ſeptem meis conſiliariis, vt quicunque in regno meo de Iſraelitis & ſacerdotibus eorum ac Leuitis voluerit tecum Hieroſolyma petere, per meam benignitatem hoc ei liceat facere, & inuiſere Iudæam iuxta Dei legem: vtq; Iſraelitarum Deo dona perferatis, quæ ego & amici vouimus. præterea facio tibi poteſtatem auferendi omne aurum & argentum quantumcunque populus tuus per totam Babyloniam degens offerre voluerit, quo emantur victimæ ſuper altare Dei veſtri immolandæ: & fabricandi ex auro ac argento vaſa quæcunque tu & fratres tui volueritis. Sacra quoque vaſa quæ tibi dantur, Deo tuo dedicabis: & ſi quid aliud in hunc vſum opus fuerit, pro tua prudentia fieri curabis, & de noſtro fiſco eos ſumptus facies. quin & præfectis ærarij apud Syriam & Phœnicem te commendaui, ſcribens eis vt quicquid Eſdras ſacerdos & lector legis Dei petierit, ſine mora dent. Et vt Deus propitius ſit mihi & meis liberis, volo vſque centum coros tritici Deo ſecundum legem dari. Vobis quoq; magiſtratibus præcipio, vt à nemine ſacerdotum, Leuitarum, ſacrorum cantorum, ianitorum, ſacrorum ſeruorum quicquam exigatis, néve vlla onera eis imponatis. Tu verò Eſdra iuxta cõceſſam tibi diuinitus ſapientiam conſtitue iudices, qui per Syriam ac Phœnicen iura reddant populo legem tuam ſcienti: quin & neſcientes doce libere, vt quiſquis legẽ Dei vel legem regiam violauerit, mulctetur pecuniis, aut etiam damnetur capite, vtpote qui non per ignorantiã, ſed per contumaciam peccauerit. Vale. His literis acceptis Eſdras gauiſus adorauit Deum, & gratias egit, illi benignitatem regiam acceptam referendam, & illum maxime dignum cui gratiæ agantur exiſtimans. Aduocata deinde Iudæorũ concione qui apud Babylonem degebant, & perlecta epiſtola, ipſam quidem retinuit: exemplar verò eius in Mediam ad omnes ſuæ gentis homines tranſmiſit. qui cognita regis erga Deum pietate, & erga Eſdram beneuolentia, omnes vehementer ſunt lætati: multi verò ex eis aſſumptis ſuis facultatibus Babylonẽ venerunt, cupientes reuerti Hieroſolyma. reliqua Iſraelitarũ multitudo aſſuetum iam domicilium noluit relinquere. quapropter duæ tantum tribus per Aſiam & Europam ſub Romano degunt imperio: decem autem tribus nũc quoq; vltra Euphratem ſunt, infinita hominum millia, quæ vix eſt numero comprehendere. Cæterùm ad Eſdram magna multitudo conuenit tam ſacerdotum & leuitarũ, quàm ianitorum ſacrorúmq; vel cantorum vel miniſtrorum. Ille verò omnes qui ex captiuitate in patriam reuerti volebant ad Euphratem congregauit: vbi peracto triduano ieiunio, votíſque pro incolumitate & felici itinere conceptis (recuſauerat enim deductores equites, dicens Deo ſalutem ſuorum curæ futuram) iter ingreſſi die duodecima primi menſis anno regni Xerxis ſeptimo, peruenerunt Hieroſolyma eiuſdem anni menſe quinto. & continuo ſacerdotibus gazophylacij cuſtodibus Eſdras ſacram pecuniam tradidit, argẽti talenta ſexcenta quinquaginta, vaſa argentea talentorũ centum, vaſa aurea talẽtorum viginti, vaſa ærea auro meliora põdo talentorũ XII. Hæc enim erant dona regis eiúſq; amicorum, & Iſraelitarum Babylone manentium. quo facto obtulit Deo ſecundũ legem holocautomata, tauros XII. pro cõmuni ſalute populi, arietes & agnos LXXII. hircos pro peccatis XII. procuratoribus etiam regiis, & præfectis Phœnices ac Syriæ ſcriptas à rege reddidit epiſtolas: qui cũ eis non parere nõ poſſent, omni honore gentem noſtrã proſecuti ſunt, & in omnibus neceſſitatibus eis fuerũt auxilio. Et cõſilium quidẽ huius migrationis ab Eſdra profectũ eſt, ſucceſſum autẽ felicem Deus addidit, vt equidẽ reor, viri huius virtutẽ ac pietatem reſpiciẽs. Aliquanto deinde pòſt cõperit quorũdã indicio, quòd quidã è vulgo ſacerdotũ & Leuitarũ parũ ſeruauerint inſtituta & leges patrias, & deductis alienigenis vxoribus ordinẽ ſacerdotalẽ confuderint: rogatúſq; ab eis vt ferret auxilium legibus, ne Deus propter paucos iratus omnes denuo cõmuni clade feriat, ſcidit veſtẽ præ triſtitia, vellẽs capillos & barbã, & humi ſe proſternẽs, eo quòd primores populi deprehẽſi eſſent in tali crimine: & cogitãs nõ eſſe auditu-

ros,

turos,ſi iuberet eos vxores cum liberis eiicere,nolebat ſe à terra attolere.Itaque con
currerunt ad eum quotquot erant bonæ mẽtis, & vnà flebant addẽtes ſe ſocios eius
triſtitiæ.Eſdras autẽ ſublatis ad cælum manibus:Me quidem,inquit,pudet ad cælum
oculos attollere, dum cogito quòd populus ne maiorum quidem ſuorum cladibus
admonitus à peccando abſtinet:tu tamen clementiſsime Deus noſtri miſertus ſemi-
narium aliquod & reliquias ſuperſtites conſerua, quas Hieroſolyma in antiquam pa
triam reducere dignatus es: & da veniã præſentis errati,mortem quidem commeri-
tis,verum tamen in tua bonitate ſperantibus.Dum ita pius ſacerdos lacrymatur cum
eo cœtu qui ad eum conuenerat mixtus ex viris &mulieribus atq; pueris,acceſsit eò
quidam primarius Hieroſolymita nomine Achonius,cõfitens illos peccaſſe qui alie-
nigenas vxores duxerint: ſuaſitq; ei vt omnes adiuuaret, vt vxores cum nota ex illis
prole abiicerent:& ſi quis legis parere nollet in eum animaduerteret.qui ſecutus vi-
ri conſiliũ, exegit ſuper hac re iuſiurandum à principibus Leuitarum &ſacerdotum
& tribuum Iſraeliticarum. quo facto exiuit templum & contulit ſe in domiciliũ Ioã-
nis & Eliaſibi,ibiq; totam eam diem ieiunus præ mœrore exegit. Propoſito deinde
edicto vt omnes è captiuitate reuerſi intra biduum aut triduum Hieroſolyma con-
uenirent,& quiſquis per contemptum nõ adfuerit intra præſcriptum tempus, vt ex-
communicetur, bonáq; eius ſacro ærario addicantur, intra triduum conuenerunt
vtriuſq; tribus homines,vigeſima die noni menſis,quẽ Hebræi Thebethum, Mace-
dones Appellæum nominant.cúmq; conſediſſent in ſuperiore parte templi, præſen
tibus etiam ſenioribus,& frigus propter anni tempus eſſet moleſtum,ſurgens Eſdras 1.Eſd. 10
accuſauit eos qui contra leges duxiſſent vxores alienigenas.nunc ſi velint rem Deo
gratam & ſibimetipſis vtilem facere,ablegandas eſſe vxores eiuſmodi. acclamatum
eſt facturos id omnes æquo animo,ſed eſſe earum nõ paruum numerum, & tempus
eſſe hibernum, nec poſſe rem eam intra vnam aut alteram diem perfici. itaq; opus
eſſe vt negociũ hoc differatur aliquãtiſper, & tum demum principes aliquot qui ſint
alieni ab hac culpa, cum ſelectis vndecunq; ſenioribus inquiſitionem faciãt eorum,
qui contra legis præſcriptũ vxores duxerint. conſenſerunt omnes in eam ſententiã,
& prima die menſis decimi cœpta inquiſitione, quę durauit vſque primã diẽ menſis
ſequentis, inuenerunt multos tam ex Ieſu pontificis cognatione quã ex cæteris ſa-
cerdotibus ac Leuitis & aliis Iſraelitis,qui & vxores & natos ex eis liberos ſine mora
abiecerunt,pluris facientes legum obſeruãtiam,quàm naturales affectus quantum-
uis violentos:móxq; ad placandum Deum arietes immolauerunt. quorũ nomina re
cenſere non eſt neceſſe.atq; ita Eſdras hoc erratum circa connubia correxit, & ma-
lam in hoc conſuetudinẽ emendauit,vt in poſterum hæc reformatio ſtabilis ac firma
permaneat. Septimo autẽ menſe dum ſcenopegiæ feſtum celebratur, & fermè to-
tus populus conuenit, accedentes ad patentem templi partem quę Orientalẽ portã
ſpectat,rogauerũt Eſdrã vt eis legẽ Moyſis legeret:quod & fecit,ſtans in medio mul-
titudinis,à mane vſq; meridiem.ex qua lectione nõ ſolum in præſens & futurũ diſce-
bant quid eſſet iuſtum, ſed etiã præteritorum memoriam retractantes lachrymaban
tur,ſic cogitantes,quòd nullas calamitates fuiſſent perpeſsi,ſi præſcripta legis diligẽ
ter obſeruaſſent.Eſdras autẽ videns eos ad hunc modũ affectos,iuſsit vt domum abi-
rent: eſſe enim feſtum, nec licere ea die flere. quin potius hortabatur vt ad epulas
verſi, ita vt feſto die decet,hilariter agerent: & hac anteactorum pœnitentiam in fu-
turum ſe munirent,ne in ſimiles caſus incurrerent.at illi ſequentes eius monita cœ-
perunt ſe vera feſtum agere, quod cùm per octo dies feciſſent, digreſsi ſunt in pro-
prias patrias,magnam gratiam Eſdræ habentes ob reformatam rempublicam: quo
factum eſt vt poſt comparatam ſibi apud populum egregiam gloriam ſenex vita de-
functus apud Hieroſolyma ſit magnifice ſepultus. Quo tempore cũm etiam Ioaci-
mus pontifex eſſet mortuus,filius eius Eliaſimus in ſacerdotium ei ſucceſsit.Cæterũ
quida ex captiuis Iudæis,pincerna regis Xerxis,Neemias nomine,deambulans ante 2.Eſd.1
primariam Perſarum vrbem Suſa,cùm hoſpites quoſdam poſt longum iter exactum
in vrbẽ aduentãtes Hebraice inter ſe confabulati animaduertiſſet, accedẽs ad eos ro
gabat vndenã venirent. & audito quòd è Iudæa, rurſum ſcitatus eſt quomodo ſe ha-

beret ille populus & caput eorum Hieroſolyma. Quibus male ſe habere dicentibus, quòd eius mœnia diruta eſſent, & circũuicinæ gentes multa mala Iudæis inferrent, die noctéq; agros excurſionibus ac rapinis populantes, & multos ex ea regione atq; adeò ex vrbe ipſa captiuos abducentes, ita vt paſſim per vias reperiantur cadauera: fleuit Neemias motus populariũ ſuorum miſeriis: & ſublatis oculis ad cœlũ, Quouſque, inquit, patieris Domine gentem noſtrã tantis malis opprimi, vt ſimus præda omniũ? cunctante vero illo apud portam & ob hæc lamentante, & accedens quidã nunciauit ei, regem iam accubitũ ire. ille confeſtim ita vt erat nõ abluta facie ad mi-
2. Eſd. 2 niſterij ſui functionem properat. Rex verò poſt cœnam iam hilarior, vidẽs Neemiã ſubtriſtem, rogabat quid eſſet in cauſa. tum ille Deum prius precatus vt ſuadæ gratiam prius verbis ſuis adderet: Quî poſſum, inquit, rex alium vultum ſumere, aut mœrorem è corde ponere, quando audio patriæ meæ Hieroſolymorũ, in qua extant ſepulchra maiorum meorũ ac monumenta, & portas incenſas eſſe & diſiecta mœnia? Sed oro hanc vnam gratiam mihi concede, permitte mihi vt profectus illò muros eius extruam, & quod deeſt ad fabricam templi ſuppleam. At rex petitioni eius annuit, ſimulq; literas ad ſatrapas commendatitias, vt & honorẽ ei haberent, & præberent quicquid cuperet. quare deſine, inquit, triſtari, & poſthac libens nobis miniſtra. Ibi Neemias adorato Deo, actisq; regi pro tam ampla pollicitatione gratiis, abſterſo à vultu omni mœrore, frontẽ exporrexit præ lætitia. Sequenti vero die accitus, accepit literas regias, quas Sadæo Syrio, Phœnices, ac Samariæ præfecto redderet: in quibus mandabatur de honore Neemiæ habendo, & de præbendis ei quibus ad ędificandum opus ſit. cúm igitur Babylonem veniſſet, & multos à populãribus vltro ſe adiungentes comites aſſumpſiſſet, tandem peruenit Hieroſolyma, anno regni Xerxis vigeſimoquinto: & oſtendens prius ſuis literas, Sadæo magiſtro equitũ collegisq; eius reddidit. cõuocato deinde Hieroſolyma vniuerſo populo, ſtans in medio templi ſic eos eſt allocutus: Viri Iudæi ſcitis quòd Deus optimus maximus memor maiorum noſtrorũ Abrahami, Iſaaci & Iacobi eorúmq; pietatis, qua illos quondã, eadem nos quoq; prouidentia dignatur: & ecce illius fauore nunc apud regẽ obtinui, vt mihi permitteret mœnia reſtituere, & quod ſupereſt ad abſoluendũ templũ perficere. Quamobrem nunc ita faciendũ cenſeo, vt quoniã non ignoratis quàm infenſas habeamus gentes vicinas, & quòd cognita veſtra in ædificando diligentia nihil nõ molientur, quo veſtros conatus quantum in ſe erit impediant, primũ forti animo ſitis, & omnẽ fiduciam collocetis in Deo qui facile reſiſtet illorũ importunis inimicitiis: deinde nec die nce noctu operis ſtructurã intermittatis, ſed omni cura id opus cõtinuetis, quandoquidẽ nunc maximè tempeſtiuum eſt hoc facere. Hæc locutus continuo iuſſit magiſtratus dimetiri mœnia, & operas partiri in populũ, attributo certo modo in ſingulos vicos & oppida: pollicitusq; ſe quoq; cũ domeſticis velle adiutare impigre, concionẽ dimiſit. Iudæi verò eius autoritate permoti ad opus ſe expediebãt: quę appellatio tum primũ illis & regioni eſt indita, quãdo à Babylonia ſunt reuerſi, quia
2. Eſd. 4. 6 Iudæ tribus iam olim ea loca occupauerat. Eius rei fama vbi ad Ammanitas & Moabitas Samaritasq; & Syriæ Cauæ incolas perlata eſt, iniquiſsime tulerunt, nec vnquã ceſſauerũt inſidiari & conatus ipſorũ impedire: interceptisq; multis Iudæis, tentauerunt ipſum Neemiã per cõductitios ſicarios tollere. crebros etiã terrores eis incutiebant, rumores ſpargẽtes quaſi magni diuerſarum gentiũ exercitus eos eſſent inuaſuri, ita vt parũ abfuerit quin hoc metu ab incepto opere deſiſterẽt: Neemiã vero nihil horũ ab inſtituto deterrere potuit, ſed ſtipatus aliquot ſatellitibus intrepidus pergebat, præ nimio ſtudio nullũ laborẽ ſentiens. eam autẽ ſalutis propriæ curam non ideo habuit, quòd mortẽ timeret, ſed quia certo ſciebat ſe extincto ciues ſuos nõ reparaturos mœnia. iuſſitq; in poſterũ ædificatores accinctos opus facere. & cæmentarius quidẽ non ſine gladio erat, ſimiliterq; qui materiã ei ſuggerebat: ſcuta vero non longe inde in promptu eſſe voluit, & tubicines interũallo quingentorum paſſuum, vt ſicubi ſe hoſtes aperuiſſent, ſigna canerent, vt populus arreptis armis reſiſteret, néve inermis ab hoſte poſſet opprimi. ipſe verò noctu circumquaq; vrbẽ obibat, nunquã deſeſſus aut opere aut duritia victus & excubiis, nec cibo nec ſomno vtens niſi quantum

tum poſtularet neceſsitas:atque ad hunc modum perdurauit duobus annis & tribus menſibus.tantum enim temporis elapſum eſt donec abſoluerẽtur mœnia,vigeſimo octauo regni Xerxis anno,menſe nono. Permunita deinde vrbe Neemias & populus Deo ſacrificauerunt,& octo dies in epulis tranſegerunt. quæ res vbi Syriæ gentibus eſt audita,graues indignationes in eis cõmouit. Neemias autem videns nõ ſatis magnã in vrbe populi frequentiã,perſuaſit circũquaq; vicinis ſacerdotibus, & Leuitis vt migrarent in vrbem inibi habitaturi,extructis eis de ſuo domiciliis: & agricolarum plebem decimas in vrbẽ conferre iuſſit,vt eſſet vnde Sacerdotes ac Leuitę viuerent,nec auoçarentur à diuino cultu ac cæremoniis: quod quidem illi perlibenter fecerunt:& hoc pacto factum eſt vt vrbs magis frequentaretur in poſterum. Poſt hæc & alia multa honeſta & laude digna opera Neemias iã ſenex defunctus eſt,vir ad virtutẽ & iuſtitiã natus,& in populares ſuos beneficẽtiſſimus,relicto ſempiterno ſui momumẽto in Hieroſolymitanis mœnibus.atq; hęc ſunt quæ Xerxe regnãte geſta ſunt.

Quomodo Artaxerxe regnante parum abfuit quin tota Iudæorum gens Amanidolo extingueretur. Cap. VI.

EO mortuo regnũ ad filium eius Cyrum, quem Græci Artaxerxen nominant, peruenit, quo apud Perſas regnante in maximum periculũ genus Iudæorũ adductũ eſt, ne cum vxoribus ac liberis deleretur, ob cauſam quã paulo pòſt referemus. prius enim quædã de ipſo rege dicẽda ſunt, quî factũ ſit vt vxorem duceret Iudæam fœminã ex regio genere natam, quam etiam noſtræ gentis ſeruatricẽ fuiſſe ferunt. Artaxerxes enim poſt ſuſceptum imperiũ,& cõſtitutos ab India vſq; Æthiopiam CXXVII.ſatrapas,anno regni tertio amicos & duces gentiũ Suſis accepit epulo ſumptuoſiſsimo,vt decebat regem opulentum magnificos centũ octoginta dierũ apparatus oſtentantẽ:cui plurimę gentes, & earũ legati,per continuos ſeptẽ dies interfuerunt.id erat inſtructũ in hunc modũ. Tabernaculũ fixit ſuffultũ aureis & argenteis columellis,prætextũ telis linteis & purpureis,multorũ milliũ capax.in eo miniſtrabatur aureis & gemmeis poculis, ad delectationẽ ſimul & miraculũ factis. Mãdauit etiã miniſtris, ne quẽ more Perſarũ ad bibendũ cogerent,ſed arbitratu ſuo quenq; appoſitis frui ſinerent.dimiſsis etiã per totam ditionem nunciis edixit vt feriati ab operibus feſtũ pro incolumitate regni diebus aliquot agerent.Regina quoq; Vaſte pari modo mulierũ in regia celebrauit conuiuiũ:quam rex oſtẽdere cõuiuis cupiens ad ſe accerſiuit,pulchritudine omnes mulieres ſuperantem. illa vero volens Perſarũ leges ſeruare, quæ vxores vetant ab aliis præter domeſticos cõſpici,non iuit ad regẽ:& cũ non ſemel ad eam eunuchos ea de cauſa miſiſſet, nihilominus in negando fuit peruicax. qua obſtinatione mulieris offenſus rex, dimiſſo cõuiuio ſeptemuiros illos,penes quos apud Perſas legũ eſt interpretatio,cõuocat:& apud eos vxorem cõtumaciæ ream peragit,quòd toties vocata ab ipſo in cõuiuium,ne ſemel quidẽ paruiſſet:iubẽtq;, quid ſit iuris, proferre ſententiam.Quorũ vnus Muchæus cum pro ſententia diceret,nõ ipſi ſoli factã iniuriam,verumetiã Perſis omnibus, quibus periculũ inſtet ne deſpecti ab vxoribus inhoneſtam vitam degant in poſterũ:quando nulla poſthac maritorũ futura ſit reuerẽtia,dum cęteræ exemplũ à reginæ ſuperbia ſumunt, nihil veritæ contra omnipotentem regem contumaciter agere:ſuaderẽtq; tam contumacẽ erga ipſum mulctari grauiſſimè,idq; decretũ per omnes gẽtes promulgari: viſum eſt repudiari Vaſten & honorem tranſferri in aliam mulierem. Rex verò qui vehementer eam amabat, nec diſiungi ab ea ferebat, nec tamen retinere propter legem poterat,mœrens quòd voluntati ſuæ nõ liceret ſatisfacere. Qua in anxietate videntes eum amici,conſulunt vt inutilem mulieris amorẽ ex animo eiiciat,& facta per totum orbẽ formoſarũ virginũ perquiſitione,quam aliis prætulerit optet ſibi coniugẽ.noua enim inducta prioris aboleri poſſe deſiderũ, & eius recenti cõſuetudine amorem paulatim diſtractum in totum poſſe euaneſcere.Probauit rex conſiliũ,móxq; mandauit certis hominibus vt forma celebres virgines ex toto regno ſelectas ad eum adducerent. id mandatum illis diligenter exequentibus inuenta eſt Babylone Eſther puella vtroque parente orbata, quæ

Eſth.1

Eſth.2

apud patruum Mardochæum educabatur, is erat tribus Beniamiticę, vnus ex Iudæorum primatibus. hæc puella præ cæteris omnibus excellebat pulchritudine, & gratiis vultus in se oculos conuertebat, itaque vni eunuchorum commendata, tractata est apud eum delicatissime, odoramentis atque vnguentis preciosissimis quibus principes fœminæ corpus curare solent, quotidie delibuta. atque hac tractatione per sex menses vsæ sunt quadringentæ numero virgines. quando vero satis iam curatas existimabat, & regis lecto tempestiuas, vnam singulis diebus mittebat ad eum, qui post complexus eam ad eundem eunuchum remittebat. Perducta verò Esthere delectatus eius consuetudine, & amore correptus, legitimam coniugem eam sibi adiunxit, nuptiasq; celebrauit anno regni sui septimo, mense XII. qui Ader dicitur: dimisitq; quos Angaros vocant, per omnes gentes nuptiale festum eis indicés. Ipse verò Persas & Medos, & primates aliarum gentium accepit conuiuio nuptiali per mensem integrum: & ingressæ regiam vxori diadema imposuit: atq; ita cum ea conuixit, nunquam interrogata quónam esset nata genere. patruus verò eius & ipse Babylone Susa migrauit, ibiq; degens obuersabatur quotidie circa regiã, sciscitans, de puella quomodo se haberet. diligebat enim eam haud secus quàm propriam filiam. Rex autem legem tulit, vt nemo è domesticis, inuocatus eum accederet, tantisper dum sederet in regio solio: adhibitis in hoc etiá lictoribus cum securibus, vt si quis contrà faceret, plecteretur capite. rex interim virgam tenebat auream, quã quoties aliquẽ ex inuocatis venientibus seruare vellet, porrigebat ad eum: isq; virgæ contactu eximebatur periculo. Et de his quidem hactenus dixisse sufficit. Aliquanto deinde post cùm Bagathous & Theodestes eunuchi conspirassent contra regem, Barnabazus alterius seruus genere Iudæus, deprehensas insidias patruo reginæ indicat. at Mardochæus per ipsam regi insidiatores prodidit. rex verò territus, veritatem per quæstiones inuenit: & illis in crucem suffixis, Mardochæo tunc quidem pro salute sua quam ei debebat præmij nihil persoluit, tantum nomen eius in commentarios suos referri iussit & annotari, ipsum vero versari in regia, receptũ inter amicos regis necessarios. In eam
Esth.3 regiam quoties Aman filius Amadathis genere Amalecita ad regem veniebat, adorabant eum omnes tam Persæ quàm exteri, idq; ipsius Artaxerxis iussu. Mardochæo verò propter patriã institutionẽ non adorãte hominẽ, ille cùm hoc obseruasset, percõtatus est cuias esset. & audito esse Iudęum, iratus exclamauit, rem indignam, cùm ingenui Persæ adorarent eum, seruũ istum dedignari idem facere: volensq; pœnas de Mardochæo sumere, parũ putauit ipsum ad supplicium, deposcere, nisi gentẽ eius vniuersam perderet, quòd esset natura Iudæis infestus: quãdoquidẽ Amalecitarũ gens, ex qua ipse erat, à Iudæis victoribus extincta fuerat. Igitur adito rege orsus est accusationem, esse gentẽ quandam malã, sparsam per vniuersum ipsius regnũ, insociabilẽ, abhorrentem à cęteris hominibus, diuersis ceremoniis & legibus vtentem, infensam & moribus & studiis reliquorũ populorũ, & totius mortalium generis. Hãc gentem, inquit, si vis subditis tuis gratum facere, extirpabis funditus, nemine vel captiuo vel seruo superstite relicto. & ne quid inde tuis tributis decedat, de meis bonis promitto tibi XL. talentorum argenti millia, libenter tanta pecunia cariturus, modo regnum tuum repurgetur ab ista hominum colluuie. Hæc Amane poscente, rex & argẽtum illud ei se remittere dixit, & homines eos cõcedere, vt de illis ipse arbitratu suo statueret. Aman autem voto potitus, cõfestim edictum nomine regis per omnes nationes euulgat in hanc sententiã: Rex magnus Artaxerxes CXXXII. satrapis qui Indiam inter & Æthiopiam prouinciis præsunt, hæc scribit. Consecutus imperium tot gentium, & orbis quàm late volui dominio potitus, cùm nihil superbum aut sæuum in subditos admitterem, sed mansueto ac miti moderare eos regimine, & pacem in primis ac iuris tutelam procurarem, cogitaui quomodo hæc bona possent eis manere perpetua. Admonitus igitur ab amico propter prudentiam & iustitiam mihi semper præ cæteris honorato, & ob egregiam fidem secundum post me locum obtinente Amane, esse permixtam hominum generi gentem inimicam, & suis quibusdam legibus vtentem à cæteris diuersis, inobedientem regibus, & deprauatam moribus ac ritibus, nec monarchiam nec negocia nostra probantem, volo ac edico, vt hos ab

Amane

Amane mihi parentis loco habito indicatos cum vxoribus & liberis perdatis, nemini eorum parcentes, neque miſerationi plus quàm noſtro edicto tribuẽtes: idq; fieri iubeo decima tertia die duodecimi menſis præſentis anni: vt vna die deletis in totum noſtris hoſtibus in poſterum pace ac ſecuritate frui nos liceat. Hoc edicto oppidatim per totã regionem ſparſo, omnes ad Iudæorum internecionẽ in diem præſcriptum ſeſe expediebant, idémq; ſtudiũ erat & Suſis in vrbe regia. Rex interim & Aman cõuiuiis vacabant & cõpotationibus, perturbata ciuitate & futuri expectatione ſuſpenſa. At Mardochæus re cognita, ſciſsis veſtibus, opertus ſacco & ſparſus cinere ferebatur per vrbem, iniquum facinus clamitans, maximam gentem internecioni eſſe addictam: & vociferando talia vſq; regiũ palatium delatus, ibi demum conſtitit. non enim fas erat illum tali habitu in regiã ingredi. nec alius erat Iudęorum habitus aut affectio in cæteris vrbibus quacunq; regiæ literæ perlatæ fuerant, omnibus ob denuntiatam ſibi cladem lugentibus & lamentantibus. Vt verò reginæ nunciatũ eſt, Mardochęum in tam miſerabili habitu ſtare pro foribus palatij, perturbata hoc rumore miſit qui ei veſtimenta mutarent. Qui cùm id recuſaret facere, quòd nondum ceſſaſſet cauſa propter quã eum habitum ſumpſerat, vocatũ ad ſe eunuchum Achratheum, qui tum fortè aderat, miſit ad eum, ſcitatum quid mali accidiſſet homini, vt talem cultum ſumeret, ac ne ipſa quidem rogante vellet deponere. ibi Mardochæus omnem cauſam eunucho exponit ordine, & quòd edictum regiũ per vniuerſam dionẽ eſſet diuulgatũ, & quantam vim pecunię pollicitus ſit Aman, vt internecionẽ eius gentis à rege redimeret. ad hæc exemplar edicti Suſis propoſiti ad reginam perferendum ei tradidit, adiectis mandatis, vt ſupplex regem adiret ſuper hoc negocio, nec grauaretur pro incolumitate ſuæ gẽtis ad tempus infra dignitatẽ ſeſe demittere, & deprecari eius periculum. Amanẽ enim, cuius ſecunda ſit poſt regẽ dignitas, incitare eum crebris contra Iudæos accuſationibus. Hoc cognito regina rurſum Mardochæo nunciat, nec vocatam ſe à rege, & capitale eſſe inuocatum ad eum irrumpere, niſi ipſe incolumitatem donare volens, virgam aureã protenderet. his enim ſolis impune eſſe, quibus hoc forte cõtingeret. Quibus ille auditis rurſum per eundem eunuchum orat eadem, dicens non oportere eam reſpectũ habere ſalutis propriæ, ſed potius vniuerſi generis. ſi enim hoc nunc facere negligat, Deum quidem omnino laturum ſuis auxilium, ipſam vero cum ſua familia daturam pœnas eis quos tunc contemneret. Tum Eſther non mutato nuncio iubet patruum Suſis concionem Iudæorum aduocare, & pro reginæ ſalutæ triduanum ieiunium indicere: ſe quoq; idem facturam pollicita cum ancillis domeſticis, ac tum demum vel contra legem adituram regem, & mortem etiam libenter perlaturam ſi ita vſus veniat. Paruit ille reginæ & indicto ſuis publico ieiunio, ipſe quoq; ſupplex Deum precatus eſt, ne populũ ſuum deleri permitteret, ſed quemadmodũ antea ſæpe ſaluti eorum proſpexiſſet, & indulſiſſet peccatorum veniã, tum quoq; eos à denunciato liberaret periculo. nõ enim ſua culpa ſe veniſſe in diſcrimen infamis ſupplicij, ſed ideo ſæuire Amanem ira percitũ, quòd ſoli Deo debitum adorationis honorem à ſe non tulerit, & propter diuinarum legum reuerentiam integre ſeruatam, vniuerſo generi moliri pernicię. Similes erant preces totius populi, rogantis Deum vt eorum ſaluti proſpiciat, & totum genus Iſraeliticum imminenti cladi eximat, quam videbantur ſibi habere præ oculis. Regina quoque ſupplicabat more patrio humi in faciem proſtrata, & amicta veſtitu lugubri, per triduum abdicato cibo & potu & omnibus deliciis: rogabatq; miſeratus daret ei apud regem quali maxime opus eſſet facundiam, & maiorem quàm vnquam antea formæ gratiã, vt modo vtroque permotus rex ad clementiam, & in ipſam fiat indulgentior, & populatibus ſuis in extremo periculo conſtitutis patrocinantem æquis oculis aſpiciat. Vtq; in rege odium inimicorum ingeneret, omniúmq; imminẽtium in eorũ perniciem, ni ipſe auertat infortunium. His precibus ſolicitata per triduum diuina miſeratione, denuo mutat habitum: & ſumpto cultu qui reginam deceat, cum duabus pediſequis, quarũ altera ſuſtinebat innixam leniter, altera à tergo ſinuoſam & fluentem in terram veſtem ſummis attollebat digitis, ad regem venit, rubore genas ſuffuſa, & maieſtate mixtam venuſtatem præferens, nec omnino à metu libera.

Eſth. 4

Eſth. 5

bera. Quem vbi conſpexit ſublimem in ſolio, inſignémque cultu diſtincto auro & gemmis ac vnionibus, horror quidam eam repente ſubiit: & forte toruius eam ac ſubirato vultu inſpexerat: móxque attonita fluentibus membris in ſuſtinentem ad latus totam ſe reiecit. Rex autem non dubium quin voluntate Dei mutatus extimuit, & ſolicitus ne quid grauius coniugi accideret, è ſolio ſe proripuit: blandéq; in vlnas exceptam refouebat ſuaui alloquio, iubens bono animo eſſe, ſecuram quòd inuocata venerit. legem enim illam latam eſſe in ſubditos. ipſi verò vt regni ſociæ, licere omnia. Hæc locutus ſceptrum in manum eius inſeruit, & ceruicem eius virga permulcens aurea, legis metu omnino fecit liberam. Illa hoc pacto refocillata: Domine, inquit, eloqui non poſſum, quid mihi repente acciderit. vt enim te conſpexi tanta maieſtate verendum, continuo refugiens interius defecit me animus. & cùm hæc verba ægre languida & exili voce protuliſſet, magis etiam ſolicitus ſolari eam cœpit prolixius, paratum ſe quiduis gratificari pollicens, vel ſi dimidium regni ſibi depoſceret. Eſther autem hoc tantum rogauit, vt ad cœnam ſibi paratam conuiua cum Amane amico veniret. Quod cùm annuiſſet, ambóque veniſſent, inter pocula vxorem iubet dicere quidnam peteret. nihil enim nõ impetraturam, etiamſi regni partem cuperet: illa in craſtinum differre ſe petitionem dixit, ſi modò liberet ei redire cum Amane ad conuiuium. id vero libenter annuente rege, Aman admodum lætus abiit, quòd ſolus tali honore dignatus ſit, vt cum rege vocaretur à regina ad conuiuium, quod nemini alteri contigerat, & cùm obiter in palatio videret Mardochæum excanduit, quòd nullus ab eo ſibi honor exhiberetur: reuerſuſq; domum aduocata vxore Zaraza, & amicorum cohorte, apud eos denarrauit honorem, in quo eſſet tam apud regem quàm apud reginam. nam cùm ea die ſolus cùm rege apud eam cœnaſſet, in craſtinam quoque ſe vocatum eſſe. vnum ſibi eſſe permoleſtũ, quòd Mardochæum Iudæum videret in palatio. cúmq; Zaraza diceret, oportere eum trabem quinquaginta cubitorum parare, & mane petita à rege poteſtate Mardochæum in eam crucem tollere: comprobata ea ſententia iuſſit familiares curare vt eiuſmodi trabs erigeretur in ſuo palatio, parata ad Mardochæi ſupplicium: id quod etiam mox factum eſt. Deus autem irriſit Amanis ſpem improbam, cui ſciebat euenturum longe aliud. Nam ea ipſa nocte ſomnum regi adēmit: qui nolens vigiliæ tempus perdere: ſed malens in aliquod regni negocium id impendere, iuſſit ſcribam allatis cõmentariis res tam à ſe quàm à maioribus geſtas legere. quo legente, intellexit quendam ob rem egregie geſtam donatum amplis poſſeſsionibus in regione, cuius nomen erat aſcriptum: alium ob fidem munera accepiſſe precij maximi. tandem ventum eſt ad eum locum, qui continebat Bagathoi & Theodeſtis eunuchorum coniurationem, Mardochæi detectã indicio. quo lecto cùm ſcriba ad aliud deinceps tranſiret, inhibuit eum rex, percontatus an non ſit adſcriptum redditum ei aliquod præmium. illo vero negante quicquam tale ſcriptum, iuſsit eum deſinere, & quota noctis hora eſſet ſcitatus eſt ab eo, cuius hoc erat officium: & audito quòd eſſet iam diluculum, mandauit vt viſerent quiſnam amicorum adeſſet pro palatij foribus, ſibiq; renunciarent. forte autem Aman aderat, qui ſolito citius venerat, rogaturus Mardochæi ſupplicium. famulis verò renunciantibus Amanem eſſe pro foribus, iuſsit eum intro vocari. cui ingreſſo, Cùm ſciam, inquit, amicum te mihi præ cunctis beneuolum, rogo da mihi conſilium, quomodo poſsim pro mea magnificentia honorare quendam mihi admodum carum hominem. tum Aman cogitans quancunque ſententiam protuliſſet, in rem ſuam fore, quòd ipſe præ cæteris regi carus eſſet: indicauit ei quod putabat optimũ his verbis: Si vis hominem, quem tibi ais dilectũ, cumulare inſigni gloria, fac vt equo vehatur veſtitus ſicut tu, & aureo torque ornatus: & vnus aliquis ex intimis tuis amicis præconis ſpecie præcedat, clamans per totam vrbem quòd ſic honorabitur quẽ rex honorare voluerit. Id cõſuluit Aman putans hunc honorẽ non alij deberi quã ſibi. Rex verò lætus: Ergo, inquit, vade, & ſumpto equo, veſte ac torque, Mardochæum Iudæum quære, & ſic ornatũ equo inſidentem ipſe præcede, agens præconẽ interim. nã tu amicus es intimus, & conſiliũ quod dediſti exequeris optime, debetur enim honor hic meæ vitæ conſeruatori. His

Eſth. 6

præter

præter omnem ſpem auditis vix fuit compos animi,& cùm non haberet quid aliud faceret, exiuit cum equo, purpura & torque aureo: inuentúmque ante aulam Mardochæum ſacco amictum,iuſſit eo depoſito induere purpurã. Qui veritatem rei neſciẽs, ſed illudi ſibi putans: Sceleſtiſſime,inquit,adeóne calamitati noſtræ inſultas? Perſuaſus tandem quòd rex hoc ei prẽmium pro accepta ſalute redderet,próque detectis eunuchorum inſidiis, induit purpuram qua rex ipſe vti eſt ſolitus: & ornatus torque, conſcenſóque equo vrbem obequitabat, præcedente Amane & clamante: Sic honorabitur quem rex honorare voluerit. Perluſtrata deinde vrbe, Mardochæus ad regem ingreditur. Aman verò præ pudore domum ſe contulit,& cum fletu vxori ac amicis quę contigerant narrauit. Reſponderunt illi, ademptam iam ei omnem occaſionem vindicandi in Mardochæum, quandoquidem illi manifeſte Deus ſit propitius. Hæc illis adhuc colloquentibus,venerunt Eſtheris eunuchi,Amanen ſine mora ad cœnam vocaturi: quorum vnus Sabuchadas viſa cruce defixa in ipſius ædibus, quæ parata erat Mardochæo,ſcitatúſque è quodam famulo in quem vſum parata ſit: vt cognouit quòd reginæ patruo, quem Aman volebat à rege ad ſupplicium depoſcere, tunc quidem *Eſth.7.* ſiluit. Cęterum poſtquam rex cum Amane ſuauiter epulis acceptus,iuſſit reginã indicare quidnam eum ſibi largiri cuperet,accepturam quicquid petierit: cœpit deplorare periculum ſui populi,dicens ſe ad interitum cum tota ſua gente deditam,& ideo nunc ea de re verba facere. Neque enim ſe negotia eius interpellatutam fuiſſe,ſi in amaram ſeruitutem vendi eos iuſſiſſet,quòd mediocrem hãc calamitatem duceret: nunc verò orare, vt ſe ab imminenti clade eripiat. Quærente autem rege, quiſnam hoc moliretur,iam aperte accuſando in Amanem inuecta eſt, dicens hũc, quòd peſſime erga eos affectus eſſet, autorem talis conſilij. Tum rex turbatus recepit ſe in hortos è conuiuio: & Aman paratum ſibi iam intelligens infortunium, cœpit apud reginam erratum ſuum agnoſcere, & precari veniam: ſimúlque in lectum eius procubuit. Interim ſuperueniens rex, & hoc viſo magis etiam commotus: Sceleſtiſſime, inquit, etiam vim vxori meæ inferre vis? Amane autem ad hanc vocem exterrito, & ne hiſcere quidem valente, ibi verò Sabuchades eunuchus accedens accuſabat Amanem, quòd in ædibus eius inueniſſet crucem Mardochæo paratam. id enim ſibi compertum ex ipſius famulo, cùm ad inuitandum eum veniſſet. eſſéque eam crucem altam quinquaginta cubitos. Quo audito rex decreuit non alio ipſum afficere ſupplicio, quàm quod in Mardochæum excogitauerat: iuſsítque vt confeſtim in eam crucem ſublatus necaretur. Subit hîc mihi admirari diuinam potẽtiam, iuſtitiámque ac ſapientiam vel ex hoc facto colligere, qui non ſolùm Amanem merito ſupplicio tradidit, verumetiam pœnam in alterum excogitatam in caput inuẽtoris illo inſcio conuertit. Atque ita Aman *Eſth.8.* immodice amicitia regis vſus periit, & facultates eius reginæ donatæ ſunt. Mardochæus autem à rege accitus, qui iam cognatum eſſe cõiugis ex ipſa didicerat, anulum accepit ab eo qui prius Amani fuerat concreditus. regina verò poſſeſſiones Amanis ei largita eſt. rogauit deinde regem vt Iudæis præſentem de vita metum adimeret,docens eum de Amanis Amadathis filij literis, ſparſis quàm late pateret imperium. neq; enim ſe poſſe viuere, niſi & patria ſalua, & ſuis popularibus. rex autem pollicitus eſt nihil ipſa inuita ſe mandaturum,neque voluntati eius vlla in re contra iturum. Permiſit etiam vt ipſius nomine quicquid vellet de Iudæis ſcriberet, & regio ſigillo obſignatas literas per omnes prouincias dimitteret. confirmatas enim regio ſignaculo, autoritatem habituras apud omnes qui eas legerint, & contradicturum eis neminem. Accitis igitur ſcribis regiis, iuſſit eos pro Iudæis ſcribere ad magiſtratus omniũ gentium, quæ ſitæ ſunt Indiam inter & Æthiopiam ſub centum xxvii. ſatrapis, quarum literarum exemplum hoc fuit: Rex magnus Artaxerxes magiſtratibus noſtris fidelibus S. Multi elati magnitudine honoris & beneficiorum quę ex nimia conferentium bonitate percipiunt,non ſolum erga inferiores exercent ſuperbiam,verumetiam contra ipſos autores beneficij non verentur inſoleſcere, quantum in ſe eſt tollentes omnem omnino gratitudinem, quæ vſquam eſt inter homines: & corrupti inopinata felicitate,abutuntur ea contra illos, per quos eam adepti ſunt,nec Deum quidem timentes, cuius numen putant ſe poſſe fallere. Ex his quidam propter amicitiam præpoſiti cum

poteſtate adminiſtrandis publicis negotiis, priuatis indulgent odiis: & decipientes eos quos penes ſummum eſt imperium, falſis criminibus ac calumniis efficiunt vt indignentur innoxiis, atque ita miſeros adducũt in ſalutis periculum: id quod non è priſcis exemplis aut fama auditis vobis poteſt eſſe perſpicuum, ſed ex facinore quod ſub noſtris admiſſum eſt oculis: vt poſthac non oporteat mentem adhibere qualibuſcunque criminibus vel potius calumniis, ſed de cognitis cauſis iudicare: & ſi quidem peccatum ſit, ſeuere animaduertere: ſin contrà, abſoluere: & rebus non verbis credere. Nanque Aman filius Amadathis, genere Amalecita, & externi non Perſici ſanguinis, hoſpitij iure primum receptus, deinde per noſtram bonitatem in tanto honore habitus, vt patris appellatione eum dignaremur, & adorari iuberemus, atque ſecundum poſt nos locum obtinere, felicitatem ſuam ferre non potuit, neque ſobria mente magnitudinem honoris metiri: ſed regno meo ſtruxit inſidias, & eo cui vitã & imperium debeo, benefactore ac ſeruatore Mardochæo priuare me voluit, ſimúlque vitæ ac regni ſocia Eſthere, malis artibus petitis ad interitum. Sic enim orbato mihi hominibus amiciſſimis, imperium poſtremo voluit adimere. Ego verò quoniam à ſceleſto homine deſtinatos neci Iudæos non malos eſſe compertum habeo, ſed optimis inſtitutis viuere, ac Deum colere eum qui & maioribus meis & mihi largitus eſt & ſeruat hoc imperium, non ſolum abſoluo eos à pœna quæ prioribus continetur literis, per Amanem ad vos tranſmiſſis, quibus mentem adhibere non debetis: verum etiam volo vt eos omni honore perſequamini, nam eum qui his perniciem molitus eſt, cum tota familia pro portis Suſorum in cruces ſuffixi, omnipotente Deo iuſtiſſimas pœnas à ſceleſto exigente. Iubeóque vt tranſcriptis in plurima exemplа & per totam noſtram ditionem vulgatis his literis, Iudæos ſinatis ſuis legibus in pace viuere: eíſque ſitis auxilio, vt poſſint pœnas ſumere de illis qui eorum aduerſis temporibus iniurias eis facere auſi ſunt: ídque decimatertia die mẽſis duodecimi qui eſt Adar: quandoquidem Deus eam diem per interneciua ſalutarem eis eſſe voluit: quæ quidem felix ſit iis qui nobis bene cupiunt, & monumentum vltionis de inſidiarum machinatoribus. Notum eſſe volo omnibus & vrbibus & gentibus, quòd quæcunq; aliquid ex his quæ nunc mandamus per inobedientiam facere neglexerit, ferro & igni vaſtabitur. atque hæ literæ proponantur per vniuerſam noſtram ditionem, & accingant ſe vtique in præſcriptam diem, vt ſe de inimicis ſuis vindicent. Cum his literis continuo veredarij per omnes vias dimiſſi ſunt. Mardochæum verò cultu regio coronáque aurea & torque ornatum è palatio prodeuntem vt videre Iudæi, felicitatem eam ſibi quoque communem interpretati ſunt. Ingens præterea gaudium, quaſi noua ſalutis luce oborta, dum per ſingulas vrbes proponuntur regiæ literæ, Iudæos omnes quotquot vel oppida vel agros habitarent occupauit: ita vt multi aliarum gentium, metu eorum circuncidentes verenda, ſecuritatem ſibi hoc pacto quærerent. Nam ad decimamtertiam diem menſis duodecimi, qui Hebræis Adar, Macedonibus Dyſtrus dicitur, perlatæ literæ regiæ animabant Iudæos, vt qua die ipſis imminebat exitium, ea in inimicos impune ſæuirent. quo factum eſt vt procuratores, magiſtratus, ſatrapæ, tyranni, reges, in precio Iudæos haberent, omnibus modeſtiam indente metu ex Mardochæo. poſt diuulgatas enim vbique regias literas, etiam apud Suſa interfecerunt Iudæi ex inimicis ſuis circiter D. homines: & cùm rex coniugi indicaret cæſorum inter mœnia numerum: nam incompertum eſſe quantus ſit in aliis ciuitatibus, rogarétque ecquid amplius vellet, potituram enim cupitis: rogauit illa vt permitteret Iudæis ſequenti quoque die in reliquias inimicorum ad eundem modum deſæuire, & decem Amani filios in crucem agere: & id quoque Iudæis conceſſum eſt, rege nolente Eſtheri in vlla re contradicere. At illi rurſum cateruatim decimaquarta Dyſtri diſcurrentes, occiderunt fermè trecentos ex aduerſariis, ne minimũ quidem attingendo ex eorum facultatibus: per alia verò oppida eodem Iudæorum incurſu perierunt LXXV. millia eorum qui pro inimicis ſunt habiti: quę cædes decimatertia die patrata eſt, ſequẽtem verò feſtis attribuerunt epulis. apud Suſa quoque quartamdecimam ſequentis menſis per feſtos cœtus celebrauerunt: vnde hodie quoque per totum orbem Iudæis hi dies feſti ſunt, & partes de cõuiuiis ſibi mittunt inuicem. Scripſítque Mardocheus omnibus ſub Artaxerxis dominio

minio de gentibus Iudæis, vt vniuersi hos dies festos agerent, & posteritati quoque traderent, vt sempiternum id festum ad perpetuam rei memoriam maneat. Æquum nanque esse, vt cùm per eos dies dolis Amanis in salutis discrimen adducti sint, tam suæ liberationis, quàm de inimicis vindictæ memoriam celebrent, & pro tanto beneficio Deo agant gratias. Quamobrem ea festa per eos dies obseruant, Phuræa vocantes, quasi conseruatoria. Cæterum Mardochæus illustri loco apud regem fuit, vir prępotens, regi administrationis, reginæ verò etiam vitæ socius: quorum opera Iudæorum res floruerunt suprà quàm vel sperare poterant. Atque hæc ferè sunt quæ sub hoc rege genti nostræ euenere memorabilia.

Bagoses, penes quem Artaxerxis iunioris exercitus fuit imperium, multis iniurijs Iudæos affecit. Cap. VII.

POST Eliasibi autem pontificis obitum, sacerdotium eius Iudas filius iure suscepit hæreditario: & huic quoque defuncto successit Ioannes filius, qui in causa fuit, vt Bagoses Artaxerxis copiarum imperator templum pollueret. idem dux etiam tributa Iudæis imposuit, vt prius quàm quotidianas hostias offerrent, in singulos annos ex publico quinquaginta drachmas penderent: idque ita ob hanc causam accidit. Erat Ioanni frater Iesus. huic quòd amicus esset Bagoses, pontificatum se daturum est pollicitus. hac fiducia Iesus cùm liberius cum fratre in templo altercaretur, re vsque rixam progressa, tantam bilem mouit fratri vt ab eo per iram interficeretur. quæ quidem impietas fuit longe maxima, præsertim in homine sacerdote: & quod grauius est, nullum tale impietatis exemplum extat vel apud Græcos vel apud Barbaros. Deus certe hanc iniuriam non dissimulauit, sed & populus hac de causa libertatem amisit, & templum pollutum est à Persis. Nam Bagoses dux cognito quòd pontifex proprium fratrem in templo interemisset, superueniens Iudæis iratus clamitabat, Ausi estis scelesti in templo vestro cædem perpetrare? & cùm conatus templum ingredi arceretur: Quid, inquit, an me putatis impuriorem quàm cadauer quod iacet in templo? & his dictis ingressus est: atque hac occasione per septennium eius cædis pœnas à Iudæis exegit. Mortuo deinde Ioanne, pontificatum accepit filius eius Iaddus. huic quoque frater fuit Manasses nomine: cui Sanaballetes missus in Samariam à Dario rege vltimo satrapa, Chuthæus genere, vnde & Samaritis origo est, sciens insignem esse vrbem Hierosolyma, regésque eius multa negotia tam Assyriis quàm Syris exhibuisse, libenter nuptam dedit filiam Nicaso, ratus connubium hoc ceu vadem futuræ cum Iudæorum gente amicitiæ. VII.

Quanta Alexander Macedonum rex in Iudæos beneficia contulerit. Cap. VIII.

PER idem tempus Philippus Macedonum rex apud Ægæas oppidum à Pausania Ceraste filio ex Orestarum gente insidiis interceptus periit. Eius filius Alexander paternum regnum adeptus traiecto Hellesponto congressus ad Granicum flumen cum Darij ducibus vicit egregie: subacta deinde Lydia & Ionia, ductóq; per Cariam exercitu inuasit in Pamphyliam sicut alibi dictum est. Hierosolymorum autem seniores ægrefentes Iaddi pontificis fratrem & quodammodo collegam duxisse externi generis fœminam tumultuabantur, rati gradum factum ad antiquandas patrias leges de connubiis, atque ita fore vt paulatim misceantur profanis gentibus. nam & prioris captiuitatis & malorum quæ secuta sunt causam fuisse, quòd quidam contra legem peccantes duxissent vxores non sui generis. postulabant igitur vt Manasses aut dimitteret vxorem, aut non amplius ad altare accederet. Et cùm pontifex quoque ab altari eum arceret, profectus Manasses ad Sanaballetem socerum, se quidem amare dixit filiã eius Nicaso, nolle tamen propter eam priuari sacerdotio, qui honor & gentilitius sit ipsi, & apud Iudæos semper in maxima existimatione fuerit. Ad hæc cùm Sanaballetes respondisset, se illi non sacerdotium tantum seruaturũ, sed & põtificatum paraturum, & totius suæ prouinciæ principem eum facturum, modo filiam suam vxorem retineat: ædificaturumq;

templum Hieroſolymitano ſimile in monte Garizin, qui imminet Samariæ reliquis montibus celſior: ídque polliceretur ex cõſenſu regis Darij ſe facturum: elatus tali ſpe Manaſſes manſit apud Socerum, putans ſe pontificatum dante rege conſecuturum. Iam enim Sanaballetes erat ſenior. Cúmque multi ſacerdotes & Iſraelitæ intricati eſſent eiuſmodi coniugiis, non leuiter turbabatur Hieroſolymorum reſpublica. omnes enim hi defecerunt ad Manaſſem, Sanaballete præbente eis & pecuniam & agros ad
VIII. colendum & domicilia, ac modis omnibus adiutante ambitionem generi. Quo tempore Darius audito quòd Alexander traieciſſet Helleſpontum, & prælio victis ad Granicum ſuis ſatrapis vlterius procederet, contractis tam pedeſtribus quàm equeſtribus copiis, decreuit Macedonibus occurrere priuſquam totam Aſiam ſibi ſubiicerent. Itaque vltra Euphratem traducto exercitu, & ſuperato Tauro monte Ciliciæ, ſtatuit in ea prouincia hoſtem excipere prælio. Sanaballetes autem lætus deſcẽſu Darij, aiebat ſe mox præſtiturum Manaſſi pollicita, quàm primum rex reuerteretur poſt victoriam. perſuaſum enim erat non ipſi tantum, ſed & omnibus Aſiaticis, ne primum quidem congreſſum expectaturos Macedonas, tanto inferiores numero: ſed longe alius fuit euentus quàm ipſorum opinio. Rex enim collatis cum Macedonibus ſignis victus eſt, & magna exercitus parte amiſſa, matre etiã & vxore cum liberis in hoſtium poteſtatem redactis, fugit in Perſidem. Alexander verò in Syriam veniens cepit Damaſcum, & occupata Sidone Tyrum quoque oppugnabat: ſcriptíſque ad Iudæorum pontificem literis petebat auxilium, & vt forum rerum venalium præberet exercitui: & vt quæ prius Dario conferre ſit ſolitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum amicitia: fore enim vt illum non pœniteat. cúmque pontifex nunciis reſpondiſſet, ſacramento ſe obligatum Dario, ne arma contra eum ſumeret, ídque ratum fore quàm diu ille vixerit: iratus Alexander Tyri quidem oppugnationem non omiſit, qua breui potiturus videbatur: minatus eſt tamen hac capta mox ſe ducturum contra pontificem, vt omnes diſcant, cui iuſiurandum ſeruari oporteat. quare non parcens labori tandem Tyrum expugnauit, & conſtitutis in ea rebus Gazam profectus, in ea Babemeſem Perſici præſidij præfectum obſedit. Interea Sanaballetes ratus iam adeſſe tempus, à Dario defecit: & aſſumptis octo millibus de ſua prouincia, in Alexandri caſtra ſe contulit. cúmque offendiſſet eum Tyri oppugnationem aggredientem, & ſuam prouinciam eius fidei commiſit, & hunc pro Dario dominum libenter agnouit. à quo obuiis manibus exceptus, libere iam quid vellet elocutus, ait ſe generum habere Manaſſem, Iaddi Iudæorum pontificis fratrem: eum ſequi multos illius gentis homines, & velle in ſua prouincia templum extruere. ídq; fore in rem ipſius regis, ſi diuidatur Iudæorum potentia: ne fortè de communi ſententia rebellantes multum negotii regibus faceſſant, quemadmodum ſoliti ſunt Aſſyriis imperãtibus. quod vbi impetratum eſt, omni ope adnitens templum ædificauit, & Manaſſem eius ſacerdotem conſtituit, ampliſſimum hunc honorem filiæ ſuæ poſteris relicturum ſe exiſtimans. Septem autem menſibus in Tyri oppugnatione, & Gazę duobus abſumptis, Sanaballetes fato functus eſt: Alexander verò expugnata Gaza Hieroſolyma propere petiit. Iaddus verò pontifex poſtquam hoc audiuit, ſolicitus hærebat inops conſilij, nec inueniens quomodo regem deberet excipere, iratum eo, quòd antea neglexiſſet imperata eius facere. Ergo indictis populo ſupplicationibus, & immolatis Deo victimis, ad opem eius confugit, illi publicam ſalutem commẽdans. Proxima deinde poſt ſacrificium nocte, in ſomnis ei Deus apparuit, iubens vt bono eſſet animo; & coronata vrbe portas aperiret: vtq; populus in albis veſtibus prodiret obuiam, ipſe verò cum reliquis ſacerdotibus ſolenni cultu ſui ordinis, ſecuri de Dei prouidentia. Experrectus autem è ſomno lætus ciuibus hoc oraculum indicat, & paratis omnibus vt in ſomnis præmonitus fuerat, regis aduentum preſtolabatur: & cùm renunciatũ eſſet eum iam non procul ab vrbe abeſſe, progreſſus eſt cum ſacerdotibus & vrbana multitudine pompa quadam noua & venerabili vſque ad locum qui dicitur Sapha, quæ vox ſpeculam ſignificat. quòd ibi & vrbs & templum in proſpectu ſit. Et cùm Phœnices ac Chaldæi ſperarent ſibi licere quicquid iratus rex poſſet permittere, direptionem vrbis, & pontificis exquiſitum ſupplicium, planè contrarium euenit. Alexander enim vt vidit è longinquo candidatum

tum populum, & ſacerdotes ante agmen in amictu byſſino, pontificémque in ſtola hyacinthina auro diſtincta, tiaram in capite geſtantem cum præfixa aurea lamina inſculpta Dei nomine: ſolus ad eum accedens nomen illud adorauit, & ſalutauit pontificem. Iudæis autem omnibus vno ore Alexandrum conſalutãtibus, & in orbem cingentibus, Syriæ reges & reliqui obſtupuerunt, vix credentes regem mentis compotem: ſolus Parmenio propius accedens rogauit familiariter, quid ita cùm ipſe adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Iudæorum pontificem. At ille non hunc ſe adoraſſe reſpondit, ſed Deo, cuius pontifex eſſet, honorem eum exhibuiſſe. hunc enim, inquit, vidi & antea hoc ipſo habitu, cùm adhuc eſſem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem quomodo Aſiã poſſem ſubigere, hortatus eſt forti eſſe animo, & ſine mora exercitum traiicere. nam ſuo ductu potiturum me Perſarum imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum vidi, agnoſcens hunc & viſionis memor quæ me ad hanc expeditionem impulit, puto me non ſine numine in Darium exercitum ducere, & breui fore victoriæ compotem: & ſublato Perſarum imperio, ceſſura mihi omnia ex ſententia. Hæc locutus ad Parmenionem & comiter complexus pontificem, deducentibus ſacerdotibus in vrbem peruenit. & aſcendens in templum immolauit Deo ex ſacerdotis præſcripto, ac pontifici quoque ſuum honorem exhibuit. Oſtenſóque ſibi Danielis libro, in quo Græcum quendam Perſas debellaturum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. Sequenti verò die vocatis eis iuſſit vt quicquid vellent peterent. Ponfice autem petente vt patriis legibus viuere ſibi liceat, vt que ſeptimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, conceſſit omnia. Rogantibus deinde vt eos quoque Iudæos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, ſineret vti inſtitutis propriis, hic etiam poſtulatis eorum ſatisfacturum ſe eſt pollicitus. Et cùm feciſſet eis poteſtatem, ſi qui vellent ſaluis ſuis ritibus ſequi eius militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina. Atque his apud Hieroſolyma actis, mouit inde in alias propinquas vrbes exercitum. cúmq; ab omnibus amice exciperetur, Samaritæ quorum tunc caput erat Sicima ſita ad montem Garizin, & habitata à deſertoribus gentis Iudaicæ, vidẽtes quòd Alexander Iudæos tractaret tam magnifice, decreuerunt ſe quoque Iudæos profiteri. Sunt enim Samaritæ hoc ingenio, vt & ante diximus, in rebus Iudæorum afflictis, negant ſe cognatos, veritatem tunc dicendo. cùm verò affulgere eis fortunam viderint, confeſtim in ſocietatem irruunt, attinere ad ſe affirmando, & à Ioſepho eiúlq; filiis Manaſſe & Ephræmo ſeriem generis ſui deducendo. Igitur ſplendido paratu & magnam alacritatem præ ſe ferentes, regi occurrunt penè in Hieroſolymitano agro: collaudatíſque ab Alexandro omnibus, Sicimitæ eum adeunt, aſſumptis ſecum militibus quos Sanaballetes miſerat: rogantes vt inuiſat ipſorum vrbem, & illud quoque templum præſentia ſua honoret. ille pollicitus eſt hoc in reditu ſe facturum. cúmque poſtularent vt ſeptimi anni tributum ſibi remitteretur, nam ne ſe quidem in eo ſeminare: quæſiuit quínam eſſent qui hoc rogarent. illis verò dicentibus, Hebræos quidem ſe eſſe, ſed Sicimitas vocari à Sidoniis: iterum quæſiuit an Iudęi eſſent. Negantibus illis, equidem, inquit, Iudæis id conceſſi. Reuerſus tamen & re diligentius cognita, faciam quod æquum videbitur, atque hoc pacto Sicimitas dimiſit. Sanaballetis autem milites iuſſit vt ſe in Ægyptum ſequantur: ibi enim ſe agros eis diuiſurum: id quod paulo pòſt fecit in Thebaide, iuſſis ei regioni eſſe præſidio. Poſt obitum autem Alexandri, imperium quidem eius inter ſucceſſores eſt diuiſum: templum verò in Garizin monte ſitum manſit incolume: & ſi quis apud Hieroſolymitas aut illiciti cibi ſumpti, aut violati ſabbati, aut ſimilis criminis reus ageretur, ad Sicimitas confugiebat, calumniam ſe paſſum dictitans. Eodem verò tempore etiam Iaddus pontifex obierat, Onia filio ſucceſſore: atque in eo ſtatu res Hieroſolymitanæ tunc fuere.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DVODECIMVS.

Ptolemæus Lagi dolo occupatis Hieroſolymis cum reliqua Iudea, multos inde in Aegyptum traduxit. Cap. I.

ALEXANDER Macedonum rex in ſuam poteſtatem redacto Perſarum imperio, & conſtitutis vt iam dictum eſt Iudæorum rebus, vitam finiit. Imperio verò in multos ſucceſſores diſtracto, Antigonus Aſiam occupat, Seleucus Babylonem cum vicinis gentibus, Lyſimachus Helleſpontum, Macedoniam Caſſander, Ptolemæus Lagi Ægyptum. Qui dum ſeditionibus agitãtur, & de imperio contendunt, durante longo bello, & vrbes multæ afflictæ ſunt, & habitatores earũ plurimi per diuerſa præliorum certamina deſiderati ſunt: id quod tota Syria tum paſſa eſt ſub Ptolemæo Lagi, quem præter meritum Soterem appellabant. Is & Hieroſolyma occupauit, dolõ tamen circumuenta. Ingreſſus enim vrbem ſabbato velut ſacrorum gratia, Iudæis nec arcentibus quòd nihil hoſtile ſuſpicarentur, & alioquin eum diem in ocio & quiete agentibus, ſine difficultate potitus dominio, acerbe eam & incleméter tractauit. Atteſtatur nobis Agatharchides Cnidius, qui ſucceſſorum Alexandri res geſtas conſcripſit, ſuperſtitionẽ nobis exprobrans, quòd propter eam libertatem amiſerimus. Sic enim ſcribit: Eſt gens quæ Iudæorum dicitur, vrbem incolens magnam & bene munitã, nomine Hieroſolyma. hanc paſſi ſunt in Ptolemæi poteſtatem peruenire: & dum propter ſuperſtitionem grauantur arma ſumere, grauem dominum receperunt. Et Agatharchides quidem de noſtris hominibus hæc prodidit. Cæterum Ptolemæus multos captiuos ex montano Iudææ tractu & Hieroſolymorum vicinia, Samariáque & Garizin monte in Ægyptum traductos iuſſit ſedes ibi figere: & cùm Hieroſolymitas pertinaciſſimè iuriſiurandi fidem ſeruare cõpertum haberet ex reſponſo quod Alexandri legatis poſt Darij cladem dederant, multa ex eis præſidia diſpoſuit per arces: & cùm eis apud Alexandriam ius ciuitatis pari cum Macedonibus conditione dediſſet, ſacramento omnes deuinxit, ſeruaturos fidẽ poſteris eius qui tam multa ipſis crediderat. Nõ pauci præterea reliquorũ Iudæorum ſponte in Ægyptum migrauerũt, partim vbertate terræ allecti, partim Ptolemæi erga ſuam gentem liberalitate. Seditiones tamen continuæ fuerunt inter eorum poſteros & Samaritas, inſtituta patria peruicaciter retinentes: pugnabántque inter ſe iugiter, dum Hieroſolymitani ſuum templum ſacroſanctum eſſe affirmãt, & victimas à Iudæis non aliò mittendas: Samaritæ contrà in montem Garizin eas mitti debere contendunt.

Ptolemeus Philadelphus Iudeorum legem in Græcam linguam vertit, & multis eius gentis captiuis dimiſſis, donaria multa Deo in templo eius dedicat. Cap. II.

II. POſt hũc Philadelphus aſſumpto Ægypti regno, quod per annos vndequadraginta tenuit, & legem trãsferri in Græcam linguam curauit, & Hieroſolymitas in Ægypto ſeruientes liberos dimiſit, numero centũ viginti millia: idq; ex huiuſmodi cauſa. Demetrius Phalereus regiarũ bibliothecarũ præfectus, dabat operam vt ſi fieri poſſet omnes totius orbis libros colligeret, coemens quotquot vbicunq; audiſſet cognitu dignos aut cupiditati regis gratos, cuius precipuũ erat in congerendis codicibus ſtudiũ. hic rogatus aliquando à rege quàm multa millia iam cõparaſſet, ait ſe iã habere circiter ducẽta milia, ſed breui habiturũ quingẽta milia: præterea cõpertum ſibi certis indiciis multos eſſe apud Iudæos, qui leges eorũ ſcriptas contineant,

contineant, dignos cognitu & bibliotheca regia: eſſeq; ſcriptos ipſorum lingua & literis,& exhibituros negotium his qui velint eos in Græcum ſermonem vertere. Videri quidem quandam cum Syrorum lingua & charactere ſimilitudinem,habere tamen multa peculiaria. Nihil igitur vetare,quin & illa ex Hebræo traducta,cùm non deſint ſumptus,in bibliothecam ſuam referat. Tum rex collaudato Demetrij circa conquirendos libros ſtudio, ſcribit Iudæorum pontifici, vt curet hoc negocium ex ſententia ſua confici. Interea quidam Ariſtæus ex intimis regis amicis, & ob modeſtiam admodum carus, cùm iamdudum animum haberet rogare eum vt Iudæos in ſuo regno libertati reſtitueret: ratus adeſſe iam optimam occaſionem ſupplicandi, primum cum præfectis ſatellitibus Soſibio Tarentino & Andrea cõſilium hoc communicat,multum obteſtatus vt preces ſuas apud regem quantum poſſunt adiutent: & poſtquam intellexit ipſis quoque rem cordi eſſe,adito rege ſic eum allocutus eſt: Quia non decet nos rex verum diſsimulare,ſed ingenue proloqui:cùm hoc agamus vt Iudæorum leges non tranſcribantur tantum,verumetiam vertantur,quónam honeſto prętextu id facere poſſumus,dum tã multi huius hominũ generis in regno tuo ſeruiunt? Quos certe non alienum fuerit à tua bonitate ac magnificentia, liberare à præſenti miſeria:quandoquidem is qui tuum gubernat imperium,earum legum autor noſcitur,quantum mihi ſanè de ea re inquirenti perueſtigari potuit. Cõditorem enim huius vniuerſitatis eundem quem illi nos quoq; colimus,Iouem nominantes, nimirum quòd iuuet vitam omnium. Quapropter vel Deum reueritus,quẽ illi eximio præ cæteris mortalibus cultu venerantur,redde eis patriã,vt in natali ſolo liceat eis vitam exigere. Nec eſt quod ſuſpiceris rex, me vel genere vel tribu eis propinquum has preces offerre in illorum gratiam atque commodum: ſed quum omnium hominum idem Deus ſit opifex, & ſciam illi placere beneficentiam, ideo tibi nunc ſupplico. Ibi rex libenti ac hilari vultu illum aſpiciens,& quot tandem putas millia, quibus opus ſit hoc beneficio? Tum Andreas,qui & ipſe aderat, dixit eſſe circiter centum viginti millia. Ad hæc rex,Paruáne igitur tibi Ariſtæe videtur hæc quã poſcis liberalitas? Soſibio verò & cæteris præſentibus,dignum eſſe ipſius magnificentia dicentibus,pro accepto regno hanc Deo reponere gratiam:lætus hoc eorum conſenſu iuſsit, vt quando militi ſtipendium numerauerint, pro ſingulis captiuis qui apud eos ſint drachmas centum viginti annumerent. atque hoc ſuum decretum publico edicto propoſiturum ſe eſt pollicitus, quo tam Ariſtæi petitio quàm Dei voluntas fiat confirmatior. In eo comprehendebantur non hi ſolum quos pater aut eius exercitus abduxerat, ſed illi quoque qui vel antè vel pòſt in ſeruitutem abſtracti fuerant. & cùm eam vindictã libertatis dicerent pluſquam quadringenta talenta poſcere, ne hæc quidem impendere grauatus eſt. Eius edicti exemplar, quo illuſtrior fiat regis magnanimitas, libet hoc loco adſcribere. Quicunq; ex militia patris noſtri Syriam ac Phœnicen incurſauerunt, & ſubacta Iudæa mancipia inde in regionem noſtram eiusq; vrbes abducta diuendiderunt,atq; etiam quicunq; vel antè vel pòſt diuenditi ſunt,hos omnes liberos volo fieri:próq; ſingulis mancipiis centum viginti drachmas recipere,milites quidem vnà cum cętero ſtipendio,reliquos verò à menſariis regiis. Cenſeo enim hos præter patris mei voluntatẽ, & præter omnem æquitatẽ in captiuitatem abductos militum licentia, quin vaſtata Iudæa ſui commodi cauſa in Ægyptum abſtraxerunt hanc multitudinem. Quapropter iuſtitiæ reſpectu,& commiſeratione eorum qui à potentioribus per vim opprimuntur,iubeo Iudæos omnes,qui ſeruitutem ſeruiunt, dimitti liberos,iam dicta ſumma heris eorum pro libertate reddita, & abſque dolo malo huic noſtro mandato ſatisfieri. Volo autem hoc edictum proponi per triduum ex quo allatũ fuerit,& interim heros profiteri huiuſmodi mancipiorũ numerũ:id enim & mihiipſi profuturũ exiſtimo. Eum verò qui parêre noluerit,cuiuis deferre liceat,mulctandũ facultatibus quæ fiſco noſtro debẽt cedere. Hoc edictum cùm primum oblatum eſſet regi, nec tamen diſerte cautum eſſet illis quoque, qui vel antè vel pòſt capti fuerant, liberaliter & illis indultum eſt eadem regis beneficentia: iuſsitq; vt ex collectis iam tributis diſtribueretur pecunia in militem, & in menſarios regios. Quo facto,intra ſeptem dies peractum eſt quicquid rex iuſ-

ſerat, impenſis in redemptionem quadringentis ſexaginta talentis : quia domini exigebant & pro infantibus illas centumviginti drachmas,quaſi regis edictum etiam hos complecteretur, vbi adſcriptum erat pro ſingulis mancipiorum capitibus eam ſummam numerandam. Hæc vbi ex ſententia regis magnifice ſunt peracta, iuſsit Demetrium euulgare decretum de tranſcribendis Iudæorum codicibus. nihil enim temere fiebat à regibus,ſed omnia diligentet præmeditata:quapropter & ſuggeſtionis exemplar & epiſtolarum in commentarios relatum eſt, & multitudo miſſorum donariorum,& quod à quoque factum eſt,vt primo aſpectu pateat ex ipſis operibus tam autorum quàm artificum præſtantia. Suggeſtionis ſanè exemplar fuit tale. Regi magno Demetrius. Quia mandaſti rex vt quod deeſt tuæ bibliothecæ ſuppleamus, & libros qui hactenus noſtram inquiſitionem effugerunt perquiramus, nihil mihi ad ſummam circa hoc negocium diligentiam reliquum faciens, ſcire te velim inter eos quos adhuc deſideramus eſſe Iudæorum legis codices. Hebraicis enim characteribus & vernacula ipſorum lingua ſcripti cùm ſint, intelligi à nobis non poſſunt. ſunt etiam negligentius quàm par eſt habiti,eo quòd nondum eis regia prouidentia contigit. neceſſe eſt autem vt & hos habeas diligenter accuratos. Sapientiorem enim & ſinceriorem legiſlationem continent,vtpote diuinitus proditam. Et hæc eſt cauſa,vt Hecatæus Abderita refert,cur nullus vel poëta vel hiſtoricus mentionẽ eius legis faciat,aut virorum qui iuxta eius præſcriptum res ſuas adminiſtrauerunt: quòd ſacroſancta ſit,& profano ore tractari non debeat. Itaque ſi idem tibi videbitur rex, ſcribes Iudæorum pontifici, vt mittat ſenos ex ſingulis tribubus ſeniores, legum earum peritiſsimos,ex quorum interpretatione apertum ac conſonum ſenſum eorum librorum accipientes, dignum aliquid tuo deſiderio colligamus. Ad hanc igitur ſuggeſtionem iuſſit rex ſuos vt ad Eleazarum Iudæorum pontificem de hac re ſcriberent, ſimulq; per eaſdem literas certiorem facerẽt de Iudæis per Ægyptum priſtinæ libertati redditis. præterea ad faciendos crateres & phialas ac libatoria,miſit auri talenta quinquaginta,& gemmarum copioſam multitudinem: iuſſitq; cuſtodes arcarum in quibus gemmæ ſeruabantur,liberam artificibus electionem permittere. mandauit etiam pecuniæ pro ſacrificiis & reliquis templi vſibus centum talenta erogari. Dicam autem & opera & eorum ornatum,vbi primum expoſuero exemplar epiſtolæ ſcriptæ ad Eleazarum pontificem,qui hoc ſacerdotij faſtigium hoc modo conſecutus eſt. Onia pontifice defuncto filius ei Simon ſucceſsit, Iuſtus cognominatus, quòd & Deum pie coleret, & eius ſumma potiretur beneuolentia. Quo mortuo, ſuperſtite vnico filio paruulo,frater eius Eleazarus,de quo nunc eſt mentio,pontificatũ aſſumpſit:cui Ptolemæus hoc modo ſcripſit. Rex Ptolemæus Eleazaro pontifici ſalutem. Multis Iudæis in regno meo degentibus, quos Perſæ dum rerum potirentur captiuos eò pertraxerant, pater meus eos in precio habuit, aliorum opera in militia vſus amplis ſtipendiis conductorum, aliis etiam caſtellorum cuſtodia per Ægyptum aſſignata, vt eſſent terrori indigenis. Ego vero poſtquam principatum adeptus ſum,cùm in cæteros benignitate ſum vſus,tum maxime in tuos ciues: quorum ſupra centum millia in libertatem vindicaui,reſtitutis de meo preciis eorũ poſſeſſoribus.ex his per ætatem idoneos allegi in militiam: nonnullos quorum fides id mereri videbatur, inter aulicos meos accenſui, ratus nullum gratius me Deo poſſe offerre donarium,pro ea prouidentia qua me dignatus eſt rebus præficere. Ergo vt & his & reliquis per totum orbem Iudæis gratum faciam,viſum eſt mihi legem veſtram in Græcam linguã vetere,& ita verſam in bibliothecam meam reponere. Bene igitur facies, ſi idoneorum delectu per tribus habito, ex vnaquaque ſex viros bonos iam ſeniores ad nos miſeris, qui per ætatem legum periti, poſsint præſtare bonos interpretes. Spero enim ſi hoc ex ſententia ſucceſſerit, maximam gloriam nos inde acquiſituros. Mitto autem qui tecum de hac re agant, Andream præfectum ſatellitum,& Ariſtæum,mihi chariſsimos: per quos etiam primitias donariorum templi & victimarum miſimus, talenta argenti centum. Reſcribes autem quicquid volueris, facturus nobis rem gratiſsimam. Hac epiſtola accepta, Eleazarus reſcripſit quàm potuit honorificentiſsimè. Pontifex Eleazarus regi Ptolemæo S. Si vales

cum

cum regina Arſinoe communibúſq; liberis, noſtræ quoque res ſe habent optime: Acceptis tuis literis gauiſi ſumus plurimum ob egregiam tuam voluntatem: aduocatáq; concione eas legimus, teſtes pietatis qua colis Deum maximum. oſtendimus etiam phialas quas miſiſti aureas viginti, argenteas triginta, & crateras quinque, & menſam dedicandam, centúmq; illa talẽta quæ in victimas & alios templi vſus attulerunt Andreas & Ariſtæus amici tui chariſſimi, viri boni ac docti, tuáq; amicitia digniſsimi. quare ſcito nos tibi gratificaturos etiam ſi quid præter ingenium noſtrum facere oporteat. prouocati enim beneficiis in ciues noſtros collatis nõ debemus ſegnes eſſe ad referendã gratiam. Quamobrem continuo pro te ſororéq; tua & liberis & amicis hoſtias obtulimus, & populus vota fecit pro felici rerum tuarum ſucceſſu, & pro pacato regni tui ſtatu: vtq; hæc legis verſio tam felix tibi ſit quàm cupis maxime. Delegimus etiam ſenos per tribus preſbyteros, quos ad te cum lege miſimus. tuæ autem pietatis erit ac iuſtitiæ, vt tranſcripta lege ad nos eam tuto remittas vnà cum eius deportatoribus. Bene vale. Hæc ſunt quæ reſcripſit pontifex. ſuperuacaneum autem viſum eſt apponere LXX. ſeniorum nomina qui cum lege ab Eleazaro miſsi ſunt, licet adſcripta fuerint in epiſtola. donariorum tamen quæ ex Deo miſit ornatũ & magnificentiã ſilentio prẽterire nõ poſſum, vt omnibus nota fiat eius regis erga Deum pietas ac liberalitas. abunde enim ſumptus ſuppeditans, & præſentia ſua extimulans artifices, opera eorum aſsidue viſendo, nullam eis ſegnitiæ aut negligentiæ relinquebat occaſionem: quæ nunc recenſebo ſingula, non quòd hiſtoriæ contextus hoc admodum poſtulet, ſed quòd digna ſit quæ prædicetur regis liberalitas: primumq; menſam conabor deſcribere. Cupiens enim longe maiorem facere mandauit explorari eius quæ tum Hieroſolymis erat magnitudinem, quanta eſſet, & an maior poſſet fieri: & cõperta eius mẽſura, quódq; maior etiam eſſe poſſet: ait ſe eius vel quincuplam magnitudinem redditurum, ni vereretur, ne per hoc ad quotidiana miniſteria minus poſthac eſſet vtilis. Cupere enim ſe ea donaria nõ ſolum ad oſtentationem, ſed ad vſum etiam eſſe accommoda: itaque volens declarare ſe non auri penuria vel parſimonia parem priori facere: quod non erat integrum addere magnitudini, id compenſauit varietate ornatus & operis pulchritudine. cùm enim eſſet ingenioſus in contemplandis rerum naturis, & in excogitandis nouis & inuſitatis operibus, pro ſua ſapiẽtia præſcribebat artificibus, exigens ne quid à præſcriptis formulis diſcederent. ac primum conſtituto menſæ modo in longitudinem cubitorum duorum & ſemis, in latitudinem vnius, altitudine ſeſquicubitali, totum opus ex auro facientes, loricam ei palmum latam circundederũt: cuius cymæ verſatiles ſculpturam habebant reſticulatã indiſtincta imitatione per tria latera. cùm enim eſſent triangulæ, per ſingulos angulos eædem erant figurationes, vt conuerſæ non alia ſed eadem ſpecie oculis occurrerent. loricæ verò pars interior ad menſam vergens egregias ſculpturas habebat: ſed exterior eius facies longe pulchriores, videlicet quòd hæ totæ eſſent conſpicuæ. quin & cymæ illæ facile & cito vertebantur, & quemuis è tribus angulis pari menſura oculis ſubiiciebant. reſticulis autẽ illis ſculptilibus inſertæ erant gemmæ precioſæ paribus interuallis diſtantes, fibulis aureis per foramina compreheſæ. exterior autem loricæ facies gemmis pulchris ouali ſpecie diſtinguebatur, intercurrente denſa ſculptura virgarum, quæ per circuitum mẽſæ voluebantur. huic ſubiecta erat corona per circuitum, omne genus fructuum repræſentans, dependentibus racemis, & ſpicis emergentibus, & malis punicis interſertis: quæ omnia conſtabant è lapillis etiam colorem natiuum fructuum referentibus, & auro circum totam menſam reuinctis. Sub hac corona rurſum alia ſeries ouorum priori ſimilis cum virgatis peræque ſculpturis viſebatur: vt ex vtraque parte ſpectaretur eadem operum varietas ac elegantia, etiam in lorica & cymarum ordine: ac ne inuerſis quidẽ menſæ lateribus vlla ſentiretur diuerſitas, ſed idem artificium vſque imos pedes pertenderet. ſubdita enim lamina aurea quatuor digitos lata per tranſuerſam menſæ latitudinem, in eam pedes eius inſeruerunt, quos fibulis ac clauſuris aſtrinxerunt menſæ iuxta loricam, vt his inſiſtens quaqua verteretur, eandem ſpeciem oſtenderet. In menſa autem ſculptus erat Mæander, magni precij gemmis per medium tanquam

ſtellis variegatus, carbunculo & ſmaragdo ſuauiſſime radiantibus, aliiſq; generibus quæ vbique grata ſunt propter precium. Propter mæandrũ vero reſticulati quidam nexus circumquaq; diſcurrebant, rombo circa medium ſimiles, in quo cryſtallus & ſuccinum per interſtitia paria coniunctim cum magna gratia ſpectabantur. pedum autem capitella liliorũ ſimilitudinẽ referebant, foliis ſub menſa ſe reflectẽtibus, cùm germen alioquin rectũ videretur. baſis autẽ facta erat è carbunculo palmum lata crepidinis ſpecie, quà verò pedes innitebantur, octo digitorum latitudine: erãtq; ſculpti ſinguli pedes opere ſubtiliſsimo, hederis & palmitibus vnà cum racemis per eos diſcurrentibus, indiſcreta verorum ſimilitudine. tanta enim erat artis ſubtilitas, vt perflante vento agitata, naturæ non artis opus viderentur. conſtabatq; totum opus tri- 10
membri cõpoſitione, ſed tãto artificio, vt cõmiſſuræ nec oculis nec cogitatione deprehendi poſſent. craſſitudo autẽ menſæ erat ſemicubitalis. tanta fuit in hoc dono regis magnificentia, opulentia materiæ, artis pulchritudo ac varietas ad naturæ imitationem expreſſa: quandoquidem hoc erat eius ſtudium, vt ſi non magnitudine hæc priorem illam menſam ſuperaret, certe nouitate cõmenti & ornamentorum ſplendore magis eſſet conſpicienda. Crateræ autem aureæ fuerunt duæ, ſquamatæ, à baſi vſque præcincturam, ſpiras habentes variis gemmis diſtinctas: deinde mæandrũ cubitali altitudine ex omnigenis gemmis compoſitum: & ſuper eum virgatã ſculpturã, & deinceps vſque labrũ plexile quiddã reti ſimile, crebra romborum ſpecie interueniente. addebant gratiam, inſertæ gemmæ ſcutulæ, quatuor digitorum amplitudine. 20
Labrum verò crateris in orbem ornatum erat liliis & floribus, atque implexis inter ſe palmitibus vuas ferentibus. & ornatus quidem vtriuſq; erat hic, amplitudo verò quæ amphoram caperet. argenteæ verò quæuis ſpecula ſplendore vincebãt, certius etiam reddentes inſpectantium effigies. His addidit rex triginta phialas, in quibus quicquid ſpacij gemmis erat vacuum, frondibus ederæ & pampinis ſculptilibus adumbrabatur. atq; hæc omnia non ſolum artificum ingeniis ornabantur vſque ad miraculum, ſed quadam etiam regis circa hæc ambitione diligentius accurabantur: qui non ſatis putans quòd ſine parſimonia ſumptus præberet, relictis etiam ſeriis negotiis ſæpe adibat officinas & inuiſebat artificum opera, id quod magis etiam accendebat eorum diligentiam. videntes enim quòd cordi ſit ei hoc negocium, maiore at- 30
tentione verſabantur in opere. atq; hęc ſunt donaria ab hoc rege ad Hieroſolymitanum templum tranſmiſſa. Quibus conſecratis pontifex Eleazarus, & honorificè tractatis qui attulerant, nõ ſine muneribus ad regem eos remiſit. Hi poſtquam Alexandriam ſunt reuerſi, rex cognito eorũ ſimul & ſeptuaginta ſeniorum aduentu, confeſtim legatos Andream & Ariſtęum acciuit: ab eisq; & epiſtolam pontificis recepit, & multa prętetea ſciſcitando didicit. Et cùm vehementer cuperet congredi cum ſeptuaginta ſenioribus qui Hieroſolymis ad interpretandam legem venerãt, quicunq; priuatorum negociorum cauſa expetebant eius colloquium, pręter morem ſuum dimitti iuſſit. hos enim quinto quoque die ſolebat admittere, ſicut legatos ſemel in menſe. tum vero illis dimiſſis ab Eleazaro miſſos expectabat. vt vero ſenes illi venerunt cum muneribus à pontifice miſsis, & cum membranis quæ legem aureis literis inſcriptam cõtinebant, primum de libris eos rogauit. vt vero ex inuolucris depromptos obtulerunt, multum diuq; miratus membranæ ſubtilitatem, & cõmiſſuras quæ ita latebant, vt viſu diſcerni non poſſent, gratias ſe illis habere dixit qui venerint, & maiores etiam ei qui miſerit, ſed longe maximas Deo cuius leges attulerint. cúmq; ſeniores eorúmq; comites vno ore omnia fauſta regi acclamaſſent, prę nimia lętitia lacrymas non continuit, quę quidem mœroris inſignia etiam magnum gaudiũ conſequi natura voluit: iuſsitq; libros accipere quorũ hoc erat officium, tum demum viros ſalutauit, prętatus æquum fuiſſe vt prius de ea re propter quã acciti fuerant percontatus, deinde illos quoq; compellaret. diem quidẽ aduentus eorũ tam gratũ ſibi 50
cõfeſſus eſt, vt quoad viueret, per ſingulos annos redeuntem eius memoriam colere ſe velle promitteret. forte enim eàdẽ erat qua Antigonum nauali prælio vicerat. voluitq; vt conuiuæ ſibi eſſent, & diuerſoria mãdauit eis aſsignari ſub ipſa arce pulcherrima. Nicanor autẽ qui excipiendis hoſpitibus pręerat, Dorotheum eos curare ſolitũ

iuſsit

iuſsit parare cuiq; ad victum pertinentia. Sic enim rex diſpoſuerat, vt ex eis ciuitatibus quæ in ratione victus aliquid peculiare habent venientibus, more ipſorũ omnia pararentur, vt tractati more cõſueto ſuauius viuerent, & nulla in hoc nouitate offenderẽtur. quod honoris his quoq; exhibitũ eſt, Dorotheo hac cura cõmiſſa, quòd his callebat morem quo ſolerent viuere. quamobrem omnia per ſe adminiſtrauit quæ ad illos accipiendos facerent. Ac primũ duos accubitus ſtrauit, rege ita iubente, qui volebat dimidiã eorum partẽ ad dextrã ſuam diſcumbere, reliquã vero poſt ipſum ordine, nihil omittẽs ad honorem eorum pertinens. poſtquã autẽ diſcubitum eſt, iuſsit Dorotheum illis miniſtrare, ſicut ſolet hoſpitibus ad ſe à Iudæa veniẽtibus. quapropter præconibus & ſacrificulis, aliisq; id genus quorũ eſt à ſuis precatiunculis auſpicari conuiuium, locus hic non fuit: ſed vnum ex conuiuarum numero ſacerdotem Eliſæum nomine precatione menſam conſecrare ipſe rex iuſsit: qui ſtans in medio precatus eſt omnia fauſta regi ſimul atq; ſubditis: applauſúmq; & acclamatum eſt ab omnibus libenti ac hilari animo, quo facto fruebantur appoſitis. cúmq; rex ſiluiſſet quantum ſatis viſum eſt, cœpit philoſophari, proponens ſingulis quęſtionem aliquã de natura ſubtili diſquiſitione dignã. illis verò diſerte ad quidlibet reſpondentibus, delectatus eorũ conſuetudine per duodecim dies inſtaurauit conuiuiũ. Si quis autẽ cupit cognoſcere quęſtiones agitatas in eo conuiuio, legat Ariſtęi librum quem hoc argumento cõſcripſit. Quos ſermones cùm non ſolũ rex admiratus eſſet, ſed Menedemus etiam philoſophus fateretur omnia gubernare prouidẽtiã, eóq; facilius tueri hanc ſententiã, finis eſt huic quęſtioni impoſitus. Rex verò iam tum ſe vberem ex eorum aduentu fructũ percepiſſe faſſus eſt, per quos didiciſſet quomodo regnũ adminiſtrare oporteat: iuſsitq; datis prius in ſingulos ternis talẽtis, deduci eos in diuerſorium. Quarto deinde die Demetrius aſſumptis eis tranſiuit aggerẽ illum ſeptẽ ſtadiorum, & pontem qui inſulam continenti adiungit: & progreſſus ad ſeptentrionale littus aſsignauit eis ibi domum remotam à ſtrepitu, & cõtemplationi rerum idoneã: rogauitq; vt quandoquidẽ ad opus iam ita inſtructi ſint vt nihil deſiderent amplius, ordiantur interpretationẽ feliciter. illi verò non parcentes labori quàm poterant accuratiſsimè interpretabantur, vſque horam nonam aſsidentes operi: reliquum deinde temporis curando corpori dabant, præter aliam copiam etiam de regi paratis cibis partes afferente Dorotheo, ita vt mãdatum ei fuerat. mane autem regiã ingreſsi, ſalutato rege in eundem locum ad inſtitutũ negocium ſe referebant: quod marinis aquis ablutis manibus prius mundati aggrediebantur. Verſione autem legis intra ſeptuaginta duos dies abſoluta, Demetrius aduocatis omnibus Iudæis in locũ vbi verſa fuerat, præſentibus etiam interpretibus, perlegit codicem. concio verò & ſeniorũ interpretationem approbauit, & Demetrium ipſum collaudauit, cuius ſuggeſtionis occaſione maxima bona percepiſſent: rogauerunt́q; vt etiam optimatibus eorum copia legendi fieret. Deinde & ſacerdos & ſeniores interpretũ & magiſtratus populi poſtulauerunt, quandoquidẽ feliciter abſoluta eſſet hæc interpretatio, vt rata permaneat, nihilq; ex ea mutari liceat. quæ ſententia cùm omnibus placuiſſet, iuſſerunt vt prius ſi quis aliquid deprehenderet vel ſupereſſe legi vel deeſſe, diligentius inſpectum & indicatum corrigeret, quando conſultum eſſet vt res ſemel approbata rata eſſet in perpetuum. Quamobrem rex multũ gauiſus eſt, videns hanc quoq; ſuam voluntatem in publicũ ceſsiſſe cõmodum: ſed maiorem etiam percepit voluptatẽ dum ſibi lex legeretur, nõ ſine admiratione legiſlatoris ſapientiæ: cœpitq; de ea re cõferre cum Demetrio, rogans quî factũ ſit vt tam admirandarũ legum nec hiſtoricus vllus nec poẽta mentionem fecerit. Tum Demetrius reſpondit, neminem auſum eam attingere, quam cõſtaret diuinã eſſe & omni veneratione digniſsimam: & punitos eſſe quoſdã à cœleſti numine, qui illam temerè attrectare non ſint veriti. Theopompum enim volentẽ inde quædam ſuis ſcriptis inſerere, mente motum fuiſſe diebus xxx. & per interualla inſaniæ precibus Deum placaſſe, facile coniiciẽtem quæ morbi cauſa fuerit. atque etiam in ſomnis admonitum hæc ideo pati, quòd fuiſſet circa res diuinas curioſior, easq; voluiſſet proferre profanis hominibus. quare cũ à cœpto deſti-

deſtitiſſet,ſanam mentem ei fuiſſe redditam. Theodectæ etiam poëtæ, cùm in quadam tragœdia vellet aliquid è ſacris libris admiſcere,oculos glaucomate ſuffuſos caligaſſe:& cùm errarũ agnouiſſet,exorato Deo redditã aciem.acceptos deinde à Demetrio libros rex cùm adoraſſet, aſſeruari iuſſit diligenter, vt incorrupti manerent: rogauitq; interpretes vt crebro è Iudæa venientes ipſum inuiſerent. id enim eis non minus cõmodum fore quã honorificum. Nunc enim æquum eſſe vt remittãtur: ſed ſi vltro ad eum venerint, cõſecuturos quicquid vel ipſorũ ſapientia dignũ ſit, vel regia munificentia. Tum quoq; remiſsi ſunt donati ternis veſtibus optimis,& binis auri talẽtis,ſingulísq; vnius talenti calicibus,& toris diſcubitoriis. præterea põtifici per eoſdẽ miſit decẽ lectos cum argenteis pedibus cum competenti apparatu, & calicẽ talentorum triginta: ad hæc decem veſtes purpureas;& coronã inſignẽ,& telas byſſinas centum, præterea phialas & trullas & libatoria, & crateras duas Deo dicandas. rogauitq; eum per literas, vt ſi quis ex his viris vellet ad ipſum venire, permitteret, quandoquidem plurimi faceret cum doctis conſuetudinem, & diuitias libenter in eiuſmodi inſumeret. Atque hæc ſunt in Iudæorum honorẽ à Philadelpho exhibita.

Honor à regibus Aſiæ Iudæorum genti habitus, & quòd in ciuitatibus à ſe conditis ius ciuium ei conceſſerint. Cap. III.

III SED & ab Aſiæ regibus honorati ſunt,propter nauatam in militia bonam ac fidelẽ operam. Nam Seleucus cognomento Nicanor in conditis à ſe per Aſiam & inferiorẽ Syriam vrbibus, in ipſa deniq; metropoli Antiochia,ius ciuitatis eis dedit,voluitq; pari ibi cum Macedonibus ac Græcis conditione degere,quo iure nunc quoque viuunt inter eos homines. Argumẽto eſt quia Iudæis externo oleo nolentibus vti,certa pecunia pro eo à Gymnaſiarchis penditur:quẽ morẽ cùm Antiochenſis populus proximo bello abrogare vellet, nõ permiſit Mutianus qui tum Syriæ prouinciæ præerat. Deinde imperante Veſpaſiano,& Tito eius filio,Alexandrini & Antiochenſes rogãtes adimi Iudæis ius ciuium,impetrare id nõ potuerunt,manifeſto Romanorum æquitatis & magnanimitatis indicio, ſed præcipue ipſorum principum: qui cùm eo bello multos labores pertuliſſent, & infenſi eſſent pertinaciter rebellantibus nihil tamen de iure ipſorum diminutum voluerunt: idq; nec iræ propriæ, nec duobus maximis populis contra eos licere paſsi ſunt:maiorem rationẽ habentes veterum gentis meritorũ, quàm præſentis offenſionis,aut gratiæ, quam hoc facto apud hos populos inire poterant:dicẽtes eos qui contra rem Romanam arma tulerant,iam ſatis ſuppliciorem exoluiſſe:eos verò qui nihil peccaſſent,non eſſe æquum ſpoliari ſuis priuilegiis & iuribus. Marcum quoq; Agrippam ſimiliter affectum erga Iudæos fuiſſe proditur. Ionibus enim cõtra hos ſeditioſe commotis,& rogãtibus Agrippam, vt ciuitatis quam eis dederat Antiochus Seleuci nepos,quẽ Græci Deum cognominant,ſoli eſſent participes: & poſtulantibus vt ſiquidem eiuſdem generis haberi velint Iudæi,eoſdem quoq; deos colerent: cùm res ad iudicum cognitionẽ deueniſſet,vicerunt cauſam Iudęi:obtinueruntq; vt ſibi liceret ſuis moribus viuere,patrocinio Nicolai Damaſceni adiuti,Agrippa enim pronunciauit,nihil ſibi licere innouarę circa hoc negociũ. quæ ſi quis volet exactius cognoſcere,legat hiſtoriarũ Nicolai libros tertium & quartum ſupra centeſimũ vigeſimũ. Sed Agrippæ ſententiã mirari non debemus: neq; enim tum gens noſtra cum Romanis bellũ geſſerat: Veſpaſiani verò & Titi magnanimitatem merito quis miretur, qui poſt tanta belli certamina nihil immoderate in nos ſtatuerũt. Nunc vnde digreſſus ſum reuertar. Antiocho Magno in Aſia regnante in continua vexatione tam Iudæa fuit quàm CœleSyria: quòd eo bellum gerente cum Philopatore Ptolemæo,huiusq; filio qui Epiphanes cognominatus eſt,ſiue vinceret,ſiue vinceretur,male mulctarẽtur, nõ aliter quã nauis fluctibus vtrinq; oppugnata,inter proſperã & aduerſam Antiochi fortunã iactatæ. Tãdem victor Antiochus Iudæam ſuæ ditioni adiecit. Defuncto verò Philopatore,filius eius magnũ exercitũ duce Scopa miſit in Cœleſyriã: qui & multas eius vrbes & noſtrã gentẽ vi in poteſtatẽ eius retraxit. Aliquanto autẽ pòſt Antiochus ad fontes Iordanis cũ Scopa prelio cõgreſſus fit ſuperior: cúmq; recepiſſet

cepiſſet occupatas à Scopa vrbes Cœleſyriæ ſimul & Samarię Iudæi quoque vltro deditionem fecerunt: receptúmque intra mœnia eius exercitum & elephantos liberaliter aluerunt: & oppugnantibus præſidium in arce à Scopa relictum impigre auxilium tulerunt. Quamobrem Antiochus æquum ducens aliquam Iudæis pro ſtudio ſuarum partium referre gratiam, ſcripſit ad amicos ſuos & duces literas, teſtes beneficiorum quæ in ipſum contulerant, in quibus etiam ſignificabat quomodo remunerari eos decreuit. earum exẽplar ſubiiciam, citato prius Polybij Megalopolitæ teſtimonio, ex libro hiſtoriarum eius XVI. Scopas, inquit, copiarum Ptolemæi dux ad mediterranea verſo impetu per hyemem Iudæorum gentem ſubegit. ac paulo poſt in eodem libro narrat quomodo victo Scopa Antiochus Bataneam, Samariam, Gadara, & Abila recepit: móxque Iudæi qui Hieroſolyma & celebre eius loci templum incolunt, ad eum defecerunt: de quo cum multa eſſent dicenda, ait ſe id in aliud tempus differre. & hæc quidem Polybius. nos autem narrationem continuabimus, inſerta hîc prius Antiochi epiſtola. Rex Antiochus Ptolemæo S. Quoniam Iudæi mox vt regionem eorum ſumus ingreſſi ſtudium erga nos ſuum declarauerunt, & in vrbem ſuam venientes ſplendide exceperunt ſenatu obuiam progreſſo, exercituíque noſtro & elephantis copioſe victum præbuerũt, & cum eo ſimul præſidium Ægyptiorum in arce expugnauerunt: viſum eſt nobis gratiam aliquam eis reponere, & vrbem eorum refouere variis calamitatibus affectam, & in priſtinam frequentiam reſtituere, reuocatis in eam qui nunc diſperſi ſunt habitatoribus. ac primum decreuimus pietatis ergò præberi eis in precium pecudum mactandarum, vini, olei, thuris, argenteorum viginti millia, & ad ſimilam ſecundum prouincialem legem tritici medimnos mille quadringentos ſexaginta, & ſalis medimnos trecentos ſeptuagintaquinque, volóque vt hæc eis præbeantur ita vt mandaui: & quod deeſt templo abſoluatur, ſiue porticus ſiue quid aliud ædificare opus fuerit. lignorum autem materies comportetur tam ex ipſa Iudæa quàm ex aliis gentibus & ex Libano, immunis à vectigalibus: quæ immunitas & aliis rebus conceditur ad apparatum atque ornatum templi pertinentibus. Permittitur etiam eis vt omnes viuant iuxta leges patrias: & remittitur ſenatoribus, ſacerdotibus, ſcribis templi atque cantoribus tributum quod pẽditur pro capite, & aurum coronarium, & ſi quod eſt tributum aliud. Et vt eo citius vrbs frequentetur habitatoribus, concedo omnibus qui nunc eam habitant, quíve ante hyperberetæum menſem eò ſe habitatum contulerint, immunitatem omnium tributorum vſque in triennium: remittimúſque eis in poſterum tertiam partem tributorum, in præteritorum damnorum cõpenſationem. Et quotquot ex vrbe abrepti ſeruiunt, & ipſos & natos eorum volumus eſſe liberos, ac bona quoq; eis reſtitui iubemus. Vale. Nec contentus hanc epiſtolam ſcripſiſſe, edictum etiam in honorem templi per totum ſuum regnum propoſuit tale: Nemini alienigenæ liceat intra ſepta templi ingredi contra voluntatem Iudæorum, ſed ſolis hoc facere fas ſit, qui iuxta præſcriptum legis patriæ purificati prius fuerint. Nemo etiam in vrbem carnes equinas aut mulinas inferat, nec aſini ſiue feri ſiue domeſtici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis, aut cuiuſuis omnino ex his animalibus quæ Iudæis vetitum eſt attingere, ac neq; pelles eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere: ſed tantũ ſolitas more maiorum mactare victimas, quib. Deus litari ſibi vult, qui vero aliquid contra edictum hoc fecerit, trium millium drachmarum argenti mulctam luat ſacerdotibus. Idem rex amplum pietatis ac fidei nobis prębuit teſtimonium, quo tempore quoſdam per Phrygiam ac Lydiam nouis rębus ſtudere comperit. Zeuxidem enim amicum præcipuum, in ſuperioribus ſatrapiis ductantem exercitum, iuſsit quoſdam è noſtratibus apud Babylonem degentibus in Phrygiam mittere, ſcribẽs in hunc modum. Rex Antiochus Zeuxidi patri ſalutem. Si vales bene eſt, ego quoque valeo. Quia quoſdã in Phrygia & Lydia res nouas moliri audio, videtur hoc negotiũ curam meam depoſcere. Quapropter conſultis de hac re amicis, placuit mihi, ex his Iudæis qui Babyloniã ac Meſopotamiã incolunt duo millia familiariũ cum tota ſupellectili eò traducere, & locis opportunis per præſidia diſponere. Perſuaſum enim habeo illos fore noſtrarum rerũ cuſtodes beneuolos: tum quia cæleſte numen pie colunt, tum quia fides eorũ & prõptum obſequiũ etiam maiorum noſtrorum cõprobatur teſtimoniis.

Volo igitur vt eos, licet difficile videatur, traducas, pollicitus libertatem viuendi propriis legibus. perductis deinde ad iam dicta loca, tum ad ædificandas domos assignabis areas, tum agros ad colendum aruis & vinetis idoneos: immunitatémque dabis in decennium, ne quid pendere cogantur ex annuis terræ prouentibus. & donec ipsorum agri fruges protulerint, demensum frumentum accipiant in seruorum alimoniam: ac reliquis quoque tribuatur quantum satis est, vt benigne à nobis habiti alacriores sint in nostris negotiis. Cura autem ne quis molestus sit ei populo. Vale. Atque hactenus de Antiochi magni erga Iudæos beneuolentia dixisse sufficiat. Post hæc amicitia Ptolemæo cõiunctus est & fœdere, data in matrimonium Cleopatra filia, & concessa dotis nomine Cœlesyria, vnà cum Phœnice, Iudææq; & Samaria: diuisísque inter vtrunq; regem vectigalibus, optimates suæ quisque patriæ exactionem eorum redimebant, & collecta quæ imperata esset pecunia, conferebant eam in regium ærarium. Per ea tempora Samaritæ rebus secundis elati, sæpe Iudæos infestabant agros vastando, & abducendo in captiuitatem homines, maxime sub Onia pontifice. Post obitum enim Eleazari Manasses eius patruus pontificatum assumpsit, quo defuncto Onias successit in sacerdotium Simonis Iusti filius, quem Simonem Eleazari fratrem fuisse diximus.

IIII. Is Onias pusillanimis erat, & auarus: quæ causa fuit vt tributum, quod pro populo maiores eius de suo solebant regi pendere, talenta argenti viginti non soluendo, ad iram commouerit Ptolemæum Euergetem patrem Philopatoris. Qui misso Hierosyma legato incusabat Oniam quòd tributum non redderet: minabatúrque ni faceret regionem eius militibus suis se diuisurum, & nouas colonias eò deducturum. quod audientes Iudæi perterriti sunt, licet Onias perfricta fronte hæc contemneret, nihil curans præter pecuniam.

Iosephus Tobiæ filius imminentem Iudæis calamitatem depellit, amicus Ptolemæo regi factus. Cap. IIII.

IOSEPHVS autem quidam ætate iuuenis, sed honestate, prudentia, iustitia inter Hierosolymitas celebris, Tobia patre natus è sorore Oniæ pontificis, cùm indicio matris cognouisset de aduentu legati, fortè enim in Phichola natali vico aberat, veniens in vrbem inuectus est in Oniam, qui non curaret securitatem publicam, sed modo pecuniis parcat, cõiiceret in periculum populum, à quo & reipub. administrationem & pontificalem honorem acceperat. Quòd si tanto amore pecuniæ teneretur, vt propter eam sustineat & patriam & ciues in discrimen adduci, iret saltem ad regem, & precibus obtineret ab eo vel totam, vel partem aliquam eius pecuniæ. Onia verò dicente neque principatũ se morari, & pontificatũ etiam, modo liceat libenter se depositurum: neq; iturum ad regem, quum nihil curet hoc negotium: rogauit Iosephus num ipsi permitteret legationem publicam suscipere. Quo annuente ascendit in templum, & aduocata concione, hortatus est eos ne terreantur Oniæ sui auunculi negligentia, sed missa mœstitia meliorem securitatis spem concipiant. Seipsum enim iturum legatum ad regem, & causam eorum bona fide acturum, persuasurúmq; ei quòd irascatur immerito. Quibus auditis plebs gratias egit iuueni. Ipse verò egressus ex templo legatum regium excepit hospitio, & donatum pretiosis muneribus, lautéque per aliquot dies acceptum, præmisit ad regem, dicens se quoque mox secuturum. Iam enim magis etiam quàm antè accensus erat ad eam profectionem, quia legatus hortatus fuerat vt in Ægyptum veniret, operámque suam obtulerat: effecturũ enim se vt quicquid opus haberet, à rege impetraret facile. Vehementer enim captus est liberalibus honestissimi iuuenis moribus. Cæterum reuersus in Ægyptum, denarrauit regi Oniæ ingratitudinem, multũ interim prædicata Iosephi bonitate: quem breui venturum aiebat, & patrocinaturum populo, cuius curam propter pontificis segnitiem susceperit. Tantis denique iuuenem assidue ornabat laudibus, vt & rex & regina Cleopatra erga absentem adhuc affecti essent optime. at Iosephus missis in Samariã qui ab amicis pecuniam mutuo sumerent, satis iam instructus ad profectionem iumentis, vestibus & poculis, impensis in hæc viginti drachmarum millibus, peruenit Alexandriam. Forte fortuna ita accidit, vt illo ipso tempore ad

regem

regem venirent omnes Syriæ ac Phœnices vrbium principes ad emenda vectigalia, quæ ſingulis annis rex vendebat oppidanorum potentioribus. hi videntes Ioſephum in itinere, deridebant eius tenuitatẽ & inopiam. qui cùm apud Alexandriam audiſſet, Memphi Ptolemæum eſſe, profectus eſt illi obuiam. Sedente autem rege in curru vnà cũ regina & Athenione amico (is erat qui legatus Hieroſolymis hoſpitio Ioſephi vſus fuerat) conſpicatus eum Athenio mox regi notum reddidit, dicens hunc eſſe illum iuuenem, cuius bonitatem ac liberalitatem Hieroſolymis reuerſus tantopere prædicauerat. Tum Ptolemæus & prior eum ſalutauit, & currum iuſſit cõſcendere. quo facto Oniam accuſare cœpit. At Ioſephus: Dãda eſt, inquit, ſenectuti venia. Scis enim quòd ſenes & pueri eundem habẽt animum. Nos autem iuuenes officio noſtro non deerimus, vt nihil de nobis merito poſſis conqueri. Ex hoc primo colloquio rex deguſtata iuuenis ciuilitate, adeò cœpit eum amare vt iuberet eum diuerſari in regia, & quotidie ſuæ menſæ adhiberet. quod cùm primates Syrorum viderent apud Alexandriam, indigne ferebant. Cúmque dies auctionis veniſſet, qua addicenda erant vectigalia, licitabantur ea nobiles ſuæ quiſque patriæ: & cùm octo millia talentorum colligerentur è vectigalibus Cœleſyriæ Phœnicéſque & Iudææ ac Samariæ, accedens Ioſephus culpabat illos licitatores, tãquam de compoſito tam paruum regi precium promitterent. Se enim paratum duplum numerare, relictis regi damnatorum confiſcationibus, quæ prius publicanis ſolebant accedere. Rege verò libenter hæc audiente, & vt amplificatori redituum ſuorum addicturũ ſe promittente, rogante tamen ecquos fideiuſſores haberet, feſtiue reſpondit, daturum ſe homines probos & honeſtos, quibus non grauaretur credere. Quos vt proferret poſtulatus: Te, inquit, rex dabo, tuámque coniugem, vt alter alteri pro me fide iubeat. Tum rex arridens permiſit eum abſque fideiuſſione habere vectigalia. id quod valde moleſtum fuit his qui poſthabiti fuerant, non ſine pudore in patriam reuertentibus. Ioſephus autem acceptis à rege duobus militum millibus, quos ideo petierat vt poſſet contumaces in vrbibus vi cogere, & mutuatus Alexandriæ ab amicis regiis quingenta talenta, profectus eſt in Syriam. Et cùm veniſſet Aſcalonem, tributúmque à ciuibus exigeret, & non ſolum nihil acciperet, ſed conuitiis etiam appeteretur: comprehenſos circiter viginti eorum primates affecit ſupplicio: & redactis ex eorum facultatibus mille talentis, regi eam pecuniam tranſmiſit, indicans quidnam egerit. Ptolemæus autem miratus eius prudentiam, & approbato quod egerat, permiſit ei quicquid vellet facere. Hoc audito Syri, exemplo recenti caſtigatæ in Aſcalonitis inobedientiæ territi, patentibus portis Ioſephum excipientes tributa ſoluebant. Cúmque etiam Scythopolitæ per contumaciam detrectarent imperata more ſolito tributa dependere, horum quoque necatis primatibus, facultates damnatorum ad regem miſit: comparatíſque multis pecuniis & multa lucratus ex redemptione vectigalium, his opibus ad conſtabiliendam præſentem potentiam vſus eſt, prudenter exiſtimans optimum eſſe iam partam felicitatem tueri ex ipſius reditibus. multa nãque munera regi atque reginæ in manum mittebat, multa etiam horum amicis & omnibus in aula potentibus, beneuolentiam eorum hoc pacto ſibi concilians. Vſus eſt autem ea proſperitate per annos XXII. ex vna vxore procreatis ſeptem filiis, ſuſcepto etiam vno ex fratris Solymij filia, nomine Hyrcano: quam hac occaſione duxit coniugem. Cùm aliquando veniſſet Alexandriam cum fratre, ducente ſecum filiam nubilem, vt eam ibi alicui nobili Iudæo nuptum traderet: cœnans cum rege, ingreſſam in conuiuium formoſam ſaltatriculam adamauit, ſolíque fratri hoc indicauit, rogans vt quandoquidem lege vetaretur habere rem cùm fœmina alienigena, ſubſeruiret ei vt clam ea potiri poſſet. Frater verò libenter operam ſuam pollicitus, ornatam filiam ſuam noctu ad eum adduxit, & in lectum eius collocauit: atque ita parum ſobrius, per errorem cùm fratris filia congreſſus eſt: & cum hoc ſæpius feciſſet, magis etiam in amorem accenſus, conqueſtus eſt apud fratrem quòd periculum eſſet, ne non poſſet excutere amorem ſaltatriculæ, quam fortè rex nollet ei cedere. Tum Solymius ait non eſſe opus vt hac de re ſit anxius, licere enim ei frui amata muliere, atque etiam vxorem eam ducere: faſſus quòd maluerit filiæ fieri iniuriam, quàm fratrem tale dedecus in ſe admittere. Ioſephus collaudata tam

fraterna beneuolentia, vxorem duxit eius filiam: ex eáque genuit quem diximus, Hyrcanum filium. Is cùm annos natus tredecim aduleſcens adhuc generoſam & prudentem præ ſe ferret indolem, fratrum in ſe concitauit odia, quòd eos in omnibus videretur antecellere. Ioſephus enim volens cognoſcere quiſnam ex his ad virtutem eſſet idoneus maxime, vnumquemque miſit ad eos qui tum profeſſione diſciplinarum erant celebres: illi verò propter ſegnitiem & laborum impatientiam indocti domum reuerſi ſunt. Deinde minimum natu Hyrcanum cum trecentis iugis boum miſit itinere ſeptem dierum in ſolitudinem, vt illic ſementem faceret: ſed prius ſubtractis clàm loris, quibus arator boues ad iugum ſolet aſtringere. Quò poſtquàm peruentum eſt, cùm non haberet lora, contempto bubulcorum conſilio, ſuadentium aliquem ad patrem mittere qui adferret: nolénſque interim expectando eorum reditum tempus perdere, commentus eſt quiddam veterano duce magis dignum quàm id ætatis homine. Mactatis enim decem iugis carnes quidem in operarios diſtribuit: ſectis autem tergoribus, & loris inde factis, iuga hoc modo bubus aptauit: & hoc modo arata terra quam pater proſcindi iuſſerat ſementéque facta, domum rediit. Pater autem reuerſum exoſculatus ob prudentiam & acumen ingenij, & quòd excogitata auderet aggredi, vt ſolum germanum filium, magis etiam poſthac amauit, indigne ferentibus reliquis fratribus. Interea venit quidam nuncians quòd regi Ptolemæo natus ſit filius: verſíque omnes Syriæ magnates cum ſubditis ad lætitiam, natalem pueri celebrabant, ac deinde Alexandriam gratulatum ſunt profecti magno apparatu, Ioſepho ob ætatem iam grauantem domi manere coacto. pertentauit tamen filiorum animos, num quis ex his vellet eam profectionem ſuſcipere: & recuſantibus cæteris, quòd ſe negarent ſcire mores aulicos, quomodo verſandum ſit cum regibus, ſuadentibúſque vt Hyrcanum fratrem mitteret: libenter hoc audito, ſtatim eum aduocat: rogátque ecquid liberet, aut idoneum ſe putaret, qui ad regem ſalutatum accederet. qui cùm promptè eam profectionem ſuſciperet, & modica pecunia ſibi opus fore diceret: velle enim ſe frugaliter viuere, vt decem drachmarum millia ſufficiant, admodum lætatus eſt filij prudentia. Deinde puer cùm aliquandiu ſiluiſſet, ſuaſit patri ne domo quicquam munerum regi mitteret: ſed vt ad procuratorem ſuum Alexandrinum ſcriberet, vt pecuniam ipſi præberet ad emendum regi id quod inueniret pulcherrimum & pretioſiſſimum. Ille verò ratus decem fortaſſe talenta impenſurum in munera, & comprobato filij conſilio, ſcripſit procuratori Arioni, qui omnem ipſius pecuniam tractabat Alexandriæ, talentorum circiter tria millia. Ioſephus enim pecunias in Syria collectas ſolebat eò mittere, & quoties præſtitutum tempus veniret tributa regi adnumerandi, Arionem hoc iubebat facere. Ad hunc igitur acceptis à patre literis, Alexandriam proficiſcitur: móxque fratres ad omnes regios amicos ſcripſerunt, vt eum aliquo modo perderent. Vt verò exacto itinere Arioni epiſtolam reddidit, rogatus quot nam talenta vellet accipere: putabat enim decem periturum aut non multo amplius: vt reſpondit mille ſibi opus eſſe, iratus procurator obiurgauit eum acriter, quòd vellet ea per luxum perdere: monebátque vt ſequeretur exemplum patris, qui eam pecuniam laboribus & temperantia parauerat. Se enim non plus quàm decem præbiturum, & ea non in alium vſum quàm vt mercaretur regi munera. Ibi puer iratus Arionem coniecit in vincula. Procuratoris autem vxore reginæ hoc renunciante, & rogante vt puerum compeſceret: gratioſus enim apud Cleopatram Arion fuerat: ex regina hoc rex didicit, ac mox per quendam miſſum ad Hyrcanum mirari ſe nunciat, cur ad ſe à patre miſſus, non modò in conſpectum non venerit, ſed procuratorem etiam patris ſui vinxerit. iubebátque vt veniret, ac cauſam eius facti diceret. Ille contrà regi nunciari iubet, legem eſſe Iudæis ne quis guſtaret de ſacrificio, priuſquàm adito templo mactaſſet victimas: eáque ratione nec ipſum hactenus regem ſalutaſſe, expectantem dona quæ offerret regi de parente ſuo bene merito. Seruum autem iure ſe puniſſe, qui mandata eius contemneret. Nihil enim differre inter maiorem & minorem dominum. Niſi enim

tales

tales dent pœnas meritas. expectandum mox ipsi regi vt contemnatur à subditis. His auditis rex risit, miratus tam magnum in puero animum. Arion autem postquam hoc cognouit, nihil sperans à rege præsidij, datis adolescenti mille talentis liberauit se à vinculis. Elapsis deinde tribus diebus, salutaturus reges accessit: à quibus libenti animo exceptus, & mensæ communi est adhibitus, in parentis sui gratiam. móxque clàm aditis negotiatoribus, emit ab eis centum pueros formosissimos, & literarum peritissimos, talento singulos, & totidem puellas eodem pretio. tum vocatus ad conuiuium regium cum principibus, infimo loco iussus est accumbere, propter ætatem posthabitus ab his quorum hoc erat officium. reliquis autem conuiuis ossa partium absumpta carne ante Hyrcanum congerentibus, Tryphon quidam quo plurimum in conuiuiis rex delectabatur, propter scommata & facetias hominis, rogatus à conuiuis ad regem se vertit, & Vidén, inquit, domine, quantum ossium ante Hyrcanum iaceat. Hinc igitur collige quòd & pater eius totam Syriam ita spoliat, quemadmodum hic ossa nudauit carnibus. Rege verò ad hoc dictum arridente, & rogante Hyrcanum, vnde illa ossium congeries: Nihil mirum, inquit, domine. canum enim est ossa vnà cum carnibus absumere, sicut isti faciunt: vultu commonstrans reliquos, ante quos nihil erat ossium. Homines autem comesis carnibus solent abiicere ossa, quod & ego homo cùm sim, nunc facio. Ibi rex miratus vrbanitatem, iussit omnes conuiuas huic dicto plaudere. Sequenti verò die aditis regis amicis & aulicis potentioribus, ipsos quidem salutauit: ex famulis autem eorum expiscatus est, quidnam oblaturi essent regi in festo natalitio. Illis referentibus hunc daturum talenta duodecim, alium rursum aliud pro suis quemque opibus: simulauit se dolere, quòd non haberet vnde tantundem largiri valeat, nec vltra talenta quinque numero. ídque mox famuli renunciauere dominis. Illis autem gaudentibus, quasi offensurus esset regem Iosephus propter exilitatem muneris, vbi dies statutus aduenit, alij quidem & hi munificentissimi obtulerunt talenta non plus quàm viginti. Hyrcanus autem emptos à se centum pueros, totidémque puellas adduxit, iussos singulos talentum offerre, hos quidem regi, has verò Cleopatræ. Omnibus verò admirantibus tam profusam & insperatam munificentiam, atque ipsis etiam regibus, amicos quoque regis & ministros multorum talentorum donis honorauit, ne quid sibi ab illis nasceretur periculi: ad hos enim fratres scripserant, vt quocunque modo Hyrcanum tollerent. Rex autem delectatus iuuenis munificentia, iussit eum donum quodcunque vellet petere. At ille nihil aliud petiit, quàm vt se rex patri ac fratribus commendaret per literas. Itaque honorificentissime tractatum, & donatum regie, scriptis quoque ad patrem, & fratrem, & omnes suos duces atque procuratores commendaticiis literis, dimisit liberaliter. Fratres autem cùm cognouissent tantum honoris ei habitum à regibus, & honoratiorem multo reuerti quàm fuerit antea, decreuerunt obuiam proficisci, & de medio illum tollere, ne patre quidem inscio. Iratus enim ob profusam in munera tam immensam pecuniam, non erat de salute eius solicitus. eam tamen iram metu regis dissimulare coactus est. Sed fratribus adortis eum in itinere, fortiter congressus, & alios non paucos ex eorum comitatu occidit, & duos quoque fratres inter cæteros: reliqui verò fuga euaserunt ad patrem Hierosolyma. Veniens autem ad vrbem cùm exciperetur à nemine, territus secessit trans Iordanem fluuium, & illic vitam egit tributa colligens à barbaris: quo tempore in Asia regnum obtinebat Seleucus cognomine Soter, magni Antiochi filius. Obiit deinde Hyrcani pater Iosephus, vir bonus & magnanimus, qui Iudæis pauperibus tum & inopibus splendidioris vitæ occasionem præbuit, per duos & viginti annos præpositus exigendis Syriæ ac Phœnices & Samariæ vectigalibus: & eodem ferè tempore patruus quoque eius Onias, relicto successore honoris Simone filio. Deinde vita perfuncto Oniaa filius successit, V. ad quem Lacedæmoniorum rex Arius legationem misit cum literis, quarum hoc exemplar extat.

Amicitia & ſocietas Lacedæmoniorum cum Onia Iudæorum pontifice. Cap. V.

REx Lacedæmoniorum Arius Oniæ ſalutem. Incidimus in quandã ſcripturam antiquam, in qua inuenimus cognationẽ interceſſiſſe inter noſtras origines, & noſtrum quoque genus non eſſe alienum à poſteris Abrahæ. Æquum igitur eſt, vt quum fratres noſtri ſitis, petatis à nobis quæcunque libuerit. Idem nos quoque faciemus, & res veſtras tanquam noſtras exiſtimabimus, noſtras item vobiſcum communes habituri. Demotheles eſt qui has vobis reddidit literas, in pagina quadrangula ſcriptas, & obſignatas aquilæ ſigillo, draconem tenentis vnguibus. Et epiſtola quidem hæc cõtinebat. Ioſepho autem mortuo, populus ſeditionibus agitatus eſt propter eius filios, dũ maiores fratres Hyrcano bellum inferunt natu minimo. plerique enim fauebant ſenioribus, & in his Simon pontifex propter cognationem. Hyrcanus autem Hieroſolyma quidem noluit repetere. ſed vltra Iordanem habitans aſſiduum bellum gerebat cum Arabibus, multos eorum interficiens, alios in captiuitatem abſtrahens. Ædificauit etiam caſtrum munitiſſimum, è marmore candido extructis vſq; tectum eius parietibus, habentibus inſculptas diuerſorum animalium effigies enormi magnitudine: ídque ædificium foſſa profunda, & aquis plena circũdedit, & oppoſiti montis prominentem petram perforans, ſpeluncas in ea fecit multorum ſtadiorum longitudine, aulas etiam in eo caſtro fecit aptas conuiuiis, diætáſque alias & cubicula: ſalientium etiam aquarum eò tantam induxit copiam, vt loco voluptatem ſimul & ornamẽtum adderent. Speluncarum verò ora non amplius aperuit quàm vt vnum caperent: ídque de induſtria factum eſt ſecuritatis ac tutelę gratia, ſi quando fortè oppugnaretur à fratribus. Ædificauit etiam atria magnę amplitudinis, eáque hortis ſpatioſis ornauit, & locum hoc pacto inſtructum & abſolutum vocauit Tyrum, qui eſt in finibus Arabiæ & Iudææ trãs Iordanem ſitæ, non procul regione Eſſebonitide. præfuítque illi tractui per ſeptennium, toto tempore quo Seleucus regnauit in Syria: poſt cuius obitum Antiochus eius frater in regnum ſucceſſit, qui cognominatus eſt Epiphanes. Moritur etiam Ptolemæus & ipſe eodem cognomento Epiphanes dictus, ſuperſtitibus duobus filiis impuberibus: quorum grandiori Philometor cognomen inditum, minori verò Phyſcon. Hyrcanus autem videns præpotentem Antiochum, & veritus ne in poteſtatem eius redactus pœnas daret eorum quæ contra Arabas auſus fuerat, ipſe ſibi manus intulit: poſſeſſionem verò eius vniuerſam occupauit Antiochus.

Iudæi ſeditionibus agitati Antiochi opem inuocant. Cap. VI.

VI. 1. Mach. 1

IS defuncto per idem tempus Onia pontifice, fratri eius Ieſu id ſacerdotium contulit, quòd filius ſuperſtes etiam tum eſſet paruulus, de quo ſuo loco dicetur. Hic Ieſus priuatus eſt eo ſacerdotio per regis indignationẽ, móxque in Oniam fratrum minimum pontificatus tranſlatus eſt. Simoni enim hi tres fuerunt filij, ad quos omnes pontificatus peruenit, vt indicauimus. Cæterùm Ieſus Iaſonem ſe vocari maluit, ſicut alter frater pro Onia Menelaus dictus eſt. Concitata autem per fratrem contra nouum pontificem Menelaum ſeditione, & populo in partes ſciſſo, Tobiæ filij ſteterunt à Menelai partibus: maior autem populi pars factionem Iaſonis ſequebatur. quorum vim non ſuſtinentes Menelaus & Tobiæ filij receſſerunt ad Antiochum, dicentes ſe velle relictis patriis inſtitutis ac legibus, religionem regis & Græcanicos ritus aſſumere: rogauerúntque eum vt ſibi permitteret gymnaſium Hieroſolymis extruere. quo impetrato, adduxerunt ſibi præputia, vt nudi quoque non eſſent Græcis diſſimiles: & contemptis omnibus patriis ritibus imitabantur mores exterarum gentium. Antiochus autem domi vſus fortuna proſpera, expeditionem Ægyptiam tentare ſtatuit, captus eius regionis cupidine, & contempta Ptolemæi filiorum ætate, rebus adminiſtrandis nondum idonea. Profectus igitur cum magno exercitu Peluſium, aſtu circumuento Philometore Ægyptum occupat, & redacta prius in poteſtatem Memphi, locíſque circumuicinis, ad Alexandriam duxit, & vrbem & regem ſubiugaturus. Sed omnes eius conatus vnica Romanorum denunciatione repreſſi ſunt, ita vt iam occupata

cupata relinqueret, ſicut & aliàs diximus. Nunc prolixius narrabimus de hoc rege quomodo Iudæam ac templum occupauerit, quod in prioribus commentariis breuiter tantum perſtrinximus, vt neceſſe ſit idem altius repetere.

Quemadmodum Antiochus ducto Hieroſolyma exercitu, occupatóque eius vrbis dominio, templum etiam ſpoliauerit. Cap. VII.

REVERSVS ab Ægypto quam metu Romanorum reliquerat rex Antiochus, ad Hieroſolymitarum vrbem mouit exercitum: & ingreſſus eam centeſimo quadrageſimo tertio anno, ex quo primum ad Seleuci familiam Syriæ regnum deuenerat, ſine vllo negotio dominus eius factus eſt, admiſſus apertis portis per ſuæ factionis homines. quam dominationem crudeliter exercuit, necatis permultis qui diuerſarum erant partiũ: direptisq; pecuniis & aſportatis Antiochiam. Ea clades accidit anno ſecundo poſt vrbem captam, regni eius familiæ centeſimo quadrageſimoquinto, vigeſimaquinta eius menſis qui Chaſleus, noſtris dicitur, Macedonibus Apellæus, Olympiade centeſima quinquageſima tertia, quando ne his quidem eſt parcitum, qui quaſi pacate venienti portas aperuerãt, quo maiore licentia graſſatũ eſt in templi diuitias: quæ cùm eſſent maximi precij, viſæ ſunt ſatis amplum violati fœderis præmium. Spoliato igitur tẽplo, & ablatis vaſis ſacri miniſterij, & inter cætera candelabris aureis, altari aureo, mẽſaq; propoſitionis quam vocant, ac ne aulęis quidem relictis quæ è cocco ac byſſo conſtabant, euacuatis etiam theſauris reconditis, ita vt nihil omnino relinqueret, coniecit Iudæos in luctum maximum. nam & quotidiana ſacra iuxta legis præſcriptum vetuit eos facere: direptáq; tota vrbe, habitatores partim necauit, partim captiuos vnà cum liberis & vxoribus abduxit, vſque ad decẽ millium numerum. Incẽdit etiam ædificiorum eius quicquid erat pulcherrimum, & demolitus mœnia, in inferiore vrbe arcem condidit. erat enim editiore loco ſita, ipſi templo imminẽs. quapropter bene prius firmatæ mœnibus ac turribus Macedonicum pręſidiũ impoſuit. admixti tamen erant ex impiis Iudæis ſceleſtiſsimi, à quibus plurimũ vexata fuit ciuitas. In templo quoq; ara poſita porcos mactauit, ſacrificiũ à Iudæorum religione alieniſsimũ: & cogebat omnes abrogato veri Dei cultu, ipſius venerari numina: & oppidatim extructis templis atq; altaribus, porcinas in eis quotidie iugulare victimas. Comminatus eſt etiam gra- VI
uem pœnam, ſi quis liberos circumcideret, conſtitutis qui mandata exigerẽt, atque etiam vi ad ea ſeruanda detrectantes cogerent. Et maxima quidẽ Iudæorum pars vel ſponte vel metu ſupplicij parebat edictis regiis. qui vero probatiores erant, & generoſæ indolis, maiorem rationem habuerunt moris patrij, quàm pœnę intentatæ ſibi per aduerſarios. quamobrẽ quotidie necabantur excruciati tormentis crudeliſsimis. Flagris enim cæſi & lacerati corpora, viui adhuc & ſpirantes ſuffigebantur crucibus. Vxores autem eorum & circumciſos liberos ſtrangulabant iuxta mãdatum regium, & ſuſpendebant à crucifixorum parentum ceruicibus. abolebatur etiam vbicunque repertum eſſet ſacrum volumen aliquod, & ipſi apud quos inuentũ eſſet mali male peribant. Samaritæ autẽ videntes in tali calamitate cõſtitutos Iudæos, non amplius profitebantur ſe cognatos eorũ, neq; Garizitanum templum eſſe Dei maximi, nihil abſonum facientes à ſuo ingenio, de quo antè diximus: ſed dicentes ſe Medorum & Perſarum colonos, vt re vera ſunt, miſerunt legationẽ ad Antiochum, cum epiſtola ſcripta in hunc modum: Regi Antiocho Deo illuſtri ſuggeſtio à Sidoniis in Sicimis habitantibus. Maiores noſtri cõpulſi crebris ſuæ regionis peſtilentiis, & inducti veteri quadam ſuperſtitione, morem fecerunt obſeruandi eam feſtiuitatem quę apud Iudæos vocatur ſabbatum: & extructo in Garizino monte templo innominati numinis, immolauerunt in eo ſolennes victimas. Nunc autem ex quo tibi viſum eſt in Iudæos, vt eorum malitia dignũ eſt, animaduertere, qui exequuntur mãdata regia, exiſtimãtes nos hęc propter eorũ cognationẽ facere, volunt nos in cõmunem cum illis cauſam inuoluere, cùm ſimus ab origine Sidonij, quemadmodũ extat relatum in noſtris annalibus. Rogamus igitur te ſeruatorem ac beneficũ, vt mandes Apollonio noſtro præſidi, & Nicanori procuratori regio, ne quid poſthac nobis moleſti ſint

quasi hęrentibus in eodem cum Iudęis crimine, à quibus tam diuersi sumus moribus quàm origine: vtq; templũ quod hactenus nullius Dei titulum habuit, posthac vocetur Iouis Græcanici. hoc enim pacto erimus à molestiis liberi: & securius intendentes priuatis negotiis, maiora tibi poterimus tributa soluere. Post hanc Samaritarum supplicationem rex & ipsam & talem epistolam remisit. Rex Antiochus Nicanori. Sidonij qui sunt apud Sicima miserunt ad nos suggestionem quam his literis adiunximus. Quoniam igitur nobis & amicorum consilio satis approbauerunt qui in hoc missi sunt, quòd alieni sint à Iudæorum criminibus, & placet illis iuxta Gręcorum instituta viuere, absoluimus eos quantum ad hanc causam & eorum templum attinet, quod posthac appelletur Iouis Gręcanici. Eadem autem & Appollonio magistratui scripsimus, anno quadragesimosexto, mensis Hecatombęonis vndecima.

Antiocho vetante Iudæos vti patrijs legibus solus Assamonæi filius Matthias regem contempsit, profligatis etiam eius ducibus. Cap. VIII.

1. *Mach.* 2 EODEM tempore habitabat in Modim vico Iudęæ quidam Matthias nomine, filius Ioannis, qui fuit Simeonis ex Assamonęo geniti, sacerdos ex vice Ioaribi, Hierosolymita genere: erántq; ei filij quinque, Ioannes qui & Gaddis cognominabatur, Simon qui & Matthes, Iudas qui & Maccabęus, Eleazarus qui & Auran, Ionathas qui & Aphus vocabatur. Is Matthias sępenumero questus est apud filios de tam afflicto rerum statu, direptione vrbis, deprędatione templi cęterisq; calamitatibus, aiebátq; pręstare mori eos pro patriis legibus quàm sic inglorię viuere. Cúmq; venissent in eum vicum in hoc à rege constituti, vt Iudęos ad mandata eius cogerent: & postularent vt Matthias cęteris auctoritate potior, ad exemplum aliorum primus profana sacra faceret, ostentantes à rege pręmia: negauit se hoc facturũ, etiam si omnes gentes Antiochi imperata facerẽt: ac ne liberis quidem ipsius persuaderi vt patriã religionem deserant. Vt verò silente eo Iudęus quidam in medium progressus cœpit immolare iuxta mãdatum regium, non amplius ferens indignitatem rei, irruit in eum cum suis filiis armatus gladiis: nec solum eum trucidauit, sed etiam Apellem regium ducẽ cum suis militibus, qui volebant plebẽ eam cogere: dirutáq; ara exclamauit: Si cui est cordi religionis incolumitas, me sequatur. Et cum dicto comitantibus filiis in desertum se cõtulit, relictis in vico facultatibus. Id imitata plebs reliqua, & ipsi cum familiis in idẽ desertum profugerunt, ibiq; victitabant in specubus. Quo audito duces regij, præsidio Hierosolymitanæ arcis assumpto, Iudæos in desertum persecuti sunt. quos assecuti, primũ verbis persuadere conati sunt vt ab incepto desisterent, & admittentes rectius cõsilium, non imponerent sibi necessitatem sæuiendi hostiliter: & cum nihil proficerent apud obstinatos, aggressi sunt eos die sabbati, & ita vt erant in speluncis exusserunt, non repugnantes, ac ne aditus quidem speluncarum obturantes. Etenim propter religionem diei repugnare nolebant, ac ne in aduersitatibus quidem violare honorem sabbati, quando lex iubet feriari ab omni opere. Itaque perierunt cum vxoribus & liberis suffocati in speluncis circiter mille. multi etiã elapsi adiunxerunt se Matthiæ, eumq; principem sibi elegerunt. At ille docuit eos, pugnandum etiam sabbatis, aut si ita pergant ipsos sibi futuros exitio, hostibus eam occasionem obseruantibus, & non nisi sabbato illos aggredientibus. atq; ita fore vt vel sine certamine omnes facile opprimantur. Hæc locutus persuasit eis: & in hodiernum vsque mos hic permanet, vt si ita necessitas postulet, pugnent etiã sabbatis. Collecta igitur circa se nõ contemnenda manu, & altaria diruit, & prolapsos in impietatem quotquot adipisci potuit trucidauit. confluebant enim ad eum quos ante metus per circunuicinas gentes sparserat, pueros etiam iussit circuncidere, qui hactenus vetiti fuerant, expulsis qui ad hoc VIII vt vetarent constituti erant ab Antiocho. Exacto autem anno post principatum morbo correptus cõuocatis ad se liberis: Equidem, inquit, filij, iam fatalem viam ingredior, interim commendo vobis meum propositum, & rogo ne per ignauiam cessetis id exequi: sed potius memores paternæ voluntatis seruate ritus patrios, & rempublicam tantumnon collapsam restituite: neque illis accedite qui aut sponte aut vi

eam

eam prodiderunt hoſtibus. Præſtate vos mihi germanos filios, contemptáq; omni vi ac neceſſitate, parati ſitis pro legum tutela vel mortẽ oppetere, ſi ita res poſtulet, cogitantes quòd Deus vos tales non deſpiciet, ſed delectatus veſtra virtute in priſtinam patriis moribus viuendi libertatem reſtituet. corpora quidem habemus mortalia, & fatali neceſsitati obnoxia, ſed præclare geſtorum memoria vice immortalitatis eſſe poterit, cuius amatores vos aſpirare volo ad gloriam, adeò vt non grauemini vel immori egregiis facinoribus. Prima autem cura ſit concordiæ, & quibus quiſq; præcellit artibus, his vtatur reliquis concedentibus: Simonémq; fratrẽ eximia prudentia virum parentis loco habete, obtemperantes eius conſiliis: Maccabæum autẽ propter fortitudinem exercitui præficite. Hic enim vlciſcetur ſuæ gentis iniurias repulſis hoſtibus. Ad hoc autem negotium adhibete quotquot vſquam ſunt iuſti ac pij, & hoc pacto vires veſtras augebitis.

Matthiæ defuncto Iudas filius ſuccedit. Cap. IX.

HÆc locutus filiis, precatusq; Deum adeſſe illorum conatibus, & populo priſtinum viuendi morem reſtituere, non multo pòſt moritur, & in Modim ſepelitur: & poſt exhibitum ei publici luctus honorem, Iudas filius cognomine Maccabæus adminiſtrationi rerum præficitur, anno CXLVI. qui adiutus impigre à fratribus, eiecto hoſte, & impiis tribulibus necatis, totam eam terram luſtrauit à præteritis piaculis. 1. *Mach.* 3

Apollonius Antiochi dux in Iudæa prælio victus occiditur. Cap. X.

HIs auditis Apollonius præfectus Samariæ raptim contra Iudam duxit IX exercitum. Nec in Iuda mora fuit, ſed obuiam ei factus prælio victum cum aliis multis interficit, gladio etiam eius potitus velut opimo ſpolio, plurimis etiam hoſtium vulneratis, & caſtris eorum direptis, ditatus præda rediit. Seron autẽ Cœleſyrię præfectus cognito, quòd Iudas multis vndiq; ad eum confluentibus magnas circa ſe copias habeat, & ad confligendum cum hoſte idoneas, decreuit contra eum ducere, ſui putans officij animaduertere in rebelles, & contumaces erga mandata regia. Contractis igitur quibus præerat militibus, adiunctis etiam Iudæorum perfugis, & impiis, progreſſus vſque Bethora vicum Iudææ, caſtra eo loco metatus eſt. Iudas autem occurrẽs ei pugnãdi animo, vbi vidit milites ſuos parũ alacres partim propter hoſtiũ multitudinẽ, partim quia ipſi ieiunauerant: hortando addebat illis animos, affirmans non in numero militis ſitam victoriam, ſed in pietate erga Deum & fiducia: idq; compertũ plurimis maiorum ſuorum exemplis, qui iuſta arma pro legibus ſuis & liberis ferentes, multa ſæpe hoſtium millia profligauerint. Inuictum enim robur eſſe innocentiæ. His dictis perſuaſit vt non detrectarent prælium: & collatis cum Serone ſignis, fudit ac fugauit Syrorũ exercitũ. Proſtrato enim duce omnes in fuga ſpem ſalutis poſuerunt: quos perſequutus vſq; ad campum, occidit ex eis octingentos: reliqui euaſerũt in regionẽ maritimam.

Lyſiæ & Gorgiæ contra Iudæos expeditiones & clades. Cap. XI.

AVDITIS his rex Antiochus vehementer iratus, omnes vndiq; copias contraxit, conducto etiam mercenario ex Græcia milite, parans primo vere in Iudæam irrumpere. Cúmq; numerato ſtipendio videret theſauros ſuos exhauſtos deficere: nam neque tributa omnia reddebãtur propter crebras rebellationes gentium, & ipſe vir magnanimus ac munificus non erat contentus ea quæ tum aderat pecunia: decreuit adita prius Perſide, regionis eius tributa exigere. Commiſſa igitur rerum adminiſtratione Lyſiæ, amico probatæ fidei, & prouinciis Aſiæ quæ Ægyptum inter & Euphratem ſitæ ſunt curæ eius creditis, relicta ei copiarum quoq; & elephantorum parte, iuſſit vt Antiochum filium diligenter educaret vſq; in ſuum reditum: eidemq; mandauit, vt ſubacta Iudęa, & habitatoribus eius ſub haſta diuenditis, deleret Hieroſolyma, ac totam gentẽ extingueret. His mandatis profectus eſt in Perſidem CXLVII. anno, & traiecto Euphrate aſcendit ad ſuperiores Satrapias. Lyſias autem delectis ad hoc negociũ eximiis ducibus ex amicis regiis, Ptolemæo Dorymenis filio, & Gorgiã & Nicanore, attributisq; eis peditũ X

quadraginta millibus, equitum ſeptem millibus, in Iudæam miſit eum exercitũ. qui vſq; Emauntem vrbem progreſſi, in campeſtribus eius caſtrametati ſunt: vbi conuenerunt ad eos auxilia Syrorum, & ex aliis vicinis regionibus, nec non magnus perfugarum Iudæorum numerus. aderant etiam in eis caſtris negotiatores non pauci empturi mancipia, & inſtructi cõpedibus, paratis in hoc vt vincirent captiuos numerata pro eis pecunia. Iudas autem animaduerſa hoſtium multitudine, hortatus eſt ſuos milites vt forti eſſent animo, & in Deo collocarent omnem fiduciam, decretis ſuppli cationibus, quibus more patrio in magnis periculis induti ſaccos ſolẽt orare veniam, vt Deus ad miſerationẽ flexus vires cõtra hoſtẽ eis adderet. Diſtributis deinde more antiquo gentis in tribunos ac centuriones ordinibus, & ablegatis nouis maritis, qui quíve agros recens ſibi comparauerant, ne diſtracti talibus cupiditatibus pugnarent ſegnius, verbis etiam aggreſſus eſt hortari ſuos ad rem gerendã ſtrenue: Nullum ſocij tempus nobis dabitur ad virtutẽ & periculorum cõtemptum opportunius. nunc enim fortiter certantibus paratum eſt libertatis præmiũ, quam ſuapte natura deſiderabilem hoc magis nos optare decet, quod abſq; hac ne religionẽ quidem tueri poterimus. Sic igitur exiſtimate, in hac pugna ſitum eſſe, vtrum priſtinam felicitatẽ recipiatis, hoc eſt vitã iuxta patrias leges recte inſtitutam: an per ſummã ignominiam etiam reliquiæ noſtri generis intereant, niſi fortes viros præſtiteritis: & cum hac cogitatione inite præliũ. Cùm igitur tam ignauos quã fortes mors certa maneat, gloria verò ſempiterna propugnatores pietatis, legum, libertatis, patrię, eos animos concipite, qui vobis in craſtina pugna poſſint eſſe vſui, vel ad victoriam, vel certe gloriam. His ſuos Iudas hortatus, dum cogitat de futuro prælio certo indice cõperit Gorgiam miſſum cum mille equitibus, peditum quinque milſibus, vt ductu perfugarum noctu ſe inopinũ inuaderet: decreuitq; & ipſe eadẽ nocte in hoſtiũ caſtra impetum facere, maxime quòd abfutura eſſet bona pars illorũ exercitus. itaque cõfeſtim ſumpta cœna, relictiſq; in caſtris multis ignibus, tota nocte iter fecit ad Emaunti propinqua caſtra hoſtium. Interim Gorgias nemine in caſtris Iudæorum inuento, ratus eos metu ceſſiſſe & occultari alicubi in montibus, ſtatuit vbinam eſſent quærere. Iudas autem ſub diluculum peruenit ad caſtra hoſtium, ducens tria virorum millia non ſatis inſtructa armis propter inopiam: videnſq; hoſtem armatum egregie, & caſtra ex arte diſpoſita, hortatus primũ ſuos vt non dubitarent vel nudis ſi ita opus ſit, corporibus in pugnam ruere, quandoquidem Deus delectetur tali fortitudine, eamq; ſuo præſidio contra armatos fulciat: iubet ſigna canere. Ex improuiſo deinde adortus nihil minus expectantes ita terruit, vt cęſis quotquot auſi ſunt reſiſtere, cęteros perſequeretur vſque Gadara, & vſque campos Idumææ, & Azoti & Iamniæ. Ceciderunt autẽ ex eis circiter tria millia. Victor Iudas ſuos à præda cohibuit, Gorgiam adhuc ſupereſſe dictitans: quo profligato per ocium deinde poſſe eos ditari ex ſpoliis. Adhuc autem eo loquente, oſtenderunt ſe Gorgiani è quodam loco edito: vnde proſpicientes ſuorum cladem, & caſtra capta ac fumantia, animaduertẽtesq; Iudã ſe expectantem inſtructa acie, non auſi manus cõſerere, trepide ſe retro in tutum receperunt. Iudas verò ſine certamine victor, tum demũ permiſit ſuos ad prædam diſcurrere: ditatúſq; cum ſuis reperto plurimo auro & argẽto, hyacinthóq; & purpura incolumem reduxit exercitum, laudans Deum autorẽ eius victoriæ, quæ haud exiguũ momentum ad futurã libertatem eis attulit. Lyſias autẽ ſequenti anno ad abolendã ignominiã nouũ exercitum parauit: contractisq; lectiſſimorum militũ ſexaginta millibus, & adiunctis quinq; millibus equitũ, Iudæam ingreſſus, mõtana eius aſcendit, & ad Bethſura vicũ caſtra poſuit. Huic Iudas occurrit cum decẽ millibus: & cùm videret hoſtẽ longe præſtare numero, votis pro victoria factis, Deo fretus primã aciem aggreditur tanto impetu, vt eis quinq; millia ſterneret: quo facto reliquis tantũ terrorem incuſsit, vt Lyſias animaduertens eis certò ſtatutũ aut mori aut in libertatẽ ſe aſſerere, veritus magis deſperationem eorũ quàm vires, copias Antiochiam reduceret: vbi mercenarios conducens, & maiores vires colligens, parabat ſe vt ad primam opportunitatẽ bello Iudæos repeteret. Toties igitur profligatis Antiochi ducibus, Iudas perſuaſit ſuis, vt quandoquidem tam multas victorias Deus conceſſerat, aſcenderent Hieroſolyma,

1. *Mach.* 4

&

& lustrato templo mactarent solennes victimas: vbi cùm inuenissent templum desertum, & portas eius incensas, & in atriis virgulta enata propter solitudinem, lamentari cum suis cœpit ob tantam deformitatem. destinata deinde copiarum parte ad arcis oppugnationem, ipse interim repurgare templum aggressus est: quod postquam accurate factum est, intulit in illud vasa noua, candelabrum, mensam, & altare incensorum ex auro fabrefacta omnia. addidit & vela foribus oppandi solita, ac postremo fores quoq; apposuit. Diruto etiam holocaustorum altari quod profanatum fuerat, nouum ex collaticiis saxis impolitis constituxit. Vigesima autē & quinta mēsis Chaslei, quem Appellæum Macedones nominant, accenderunt lumina in candelabris, & suffitum fecerunt in altari, & panes supra mensam proposuerunt: & in nouo altari holocautomata immolauerunt: idq; accidit eadē die qua ante triennium sacra eorum profanata fuerant. integro enim triennio desertum fuit templum post factam ab Antiocho profanationē. ea enim incidit in annum CXLV, & diem Apellæi mensis XXV. in Olympiadem CLIII. renouatum est autē eadem die CXLVIII. anno, Olympiade CLIIII. prædixerat autē eam desolationem propheta Daniel ante anno CCCCVIII. diserte dicens à Macedonibus profanandum. Celebrauit autem Iudas recepti templi festiuitatē per dies octo sacrificans, in quibus nullū honestæ voluptatis genus omissum est, sed populo quidem sumptuosum ac splendidum epulum est exhibitū, in Dei vero laudem hymnis & canticis personabant omnia. Tanta vero lætitia ob reductos ritus patrios & priscam religionem occupauit gentis eius animos, maxime quòd ea felicitas ex insperato obtigerat, vt lex lata sit ad posteros, quæ iuberet quotannis hoc festum reparati cū cæremoniis tēpli per octo dies celebrari: & ex eo tempore mos hic apud nostros obtinuit: vocamusq; hanc festiuitatē luminū, opinor ideo quòd ex insperato nobis illuxerit tanta felicitas. Circundatis deinde vrbi mœnibus, & extructis in eis firmis turribus custodias ad arcendum hostem imposuit: muniuitq; Bethsuram oppidum, vt eo tanquā arce vti posset cōtra conatus hostium.

Quibus operibus perfectis, vicinæ gentes molestē ferentes Iudæorum vires resuscitari, per insidias adoriendo multos oppressērunt: cum quibus Iudas assidue bellū gerens conabatur eorum incursationes cōpescere: quo tēpore etiam Acrabatenam inuadens multos Idumæos Esau posteros interfecit & deprædatus est: & principis eorum Batanis filiorum castella, vnde Iudæos infestabant, vi capta cæsis propugnatoribus incendit. Quibus perdomitis in Ammanitas arma transtulit, quorum numerosam manū Timotheus ductabat, & his quoq; deuictis, Iazorum eorum vrbem expugnauit: abductisq; in captiuitatē vxoribus eorū ac liberis, direptam prius incēdit, atque ita domum victor reuersus est. XI 1. Mach. 5

Sed quàm primum vicinæ gentes sensere eius abitū, contractis copiis in Galaditica regione finitimos Iudæos adorti sunt. at illi refugientes in castrum Dathema, significabant Iudæ per nuncios & literas, quòd oppugnandi essent à Timotheo, rogantes vt se huic periculo eriperet: & interim dum legit has literas superuenerunt Galilęorū nuncij, querentes se infestari à Ptolemaide, Tyro, Sidone, & aliis finitimis populis. XII

Quomodo diuisis copijs, Simon Tyrios & Ptolemaidenses, Iudas Ammanitas superat. *Cap. XII.*

IVDAS igitur prospiciens vtrorumq; necessitatibus, Simonem fratrem cum tribus selectorum millibus mittit auxilio Iudæis habitantibus Galilæam: ipse assumpto Ionatha altero fratre cū octo militū millibus, in Galaditicam proficiscitur: quod superetat virium Iudææ præsidio reliquit sub Iosepho Zachariæ filio, & Azaria ducibus, quibus mandauit vt abstinerent à pugna tātisper dum ipse ad eos reuerteret. Simon igitur postquā in Galilæam venit, cōgressus cū hoste coegit eum terga vertere, & fugientē persequutus vsq; portas Ptolemaidis, occidit circiter tria millia: quibus spoliatis, receptos captiuos cū tota supellectile in Iudæam transtulit. Interea Iudas cū fratre Ionatha triū dierū iter emensi, accepti sunt à Nabathæis pacifice: quorū indicio cōpererūt, quòd multi ex ipsorū fratribus in extremo essent periculo, obsessi ab hoste in castellis & oppidis Galaditicis: monitiq;

nitiq; vt propere illis ſuccurrerent per deſertũ illuc feſtinauerunt. In eo itinere Barasam oppidũ oppugnare adorti, vi ceperunt: cæſisq; ad vnũ puberibus, tecta igni ſubiecto cõcremauerunt. Cũmq; interim nox appeteret, nihilominus Iudas iter continuauit vſq; caſtellũ, in quo Iudæos obſideri acceperat. quò cũ mane peruenisſet, offendit hoſtẽ iam ſcalas & machinas admouere mœnibus: iuſſóq; tubicine canere, & cohortatus ſuos vt bonã ac fidelẽ operã præſtarent periclitantibus fratribus, diuiſis trifariã copiis oppugnatores à tergo aggreditur. Timothei verò milites cognito Maccabæũ adeſſe, cuius virtutẽ & felicitatẽ iam ante ſuo periculo didicerant, ſine mora cœperunt fugere: ex quibus ad octo millia cecidere, Iudæis acriter inſequẽtibus. Inde ad Mallen barbarorũ vrbẽ flexo itinere, eáq; expugnata mares omnes neci tradidit, ædificia incendio ſunt cõſumpta. Eodẽ impetu & Chaſpoma & Boſora cum aliis Galaditicæ regionis oppidis euerſa ſunt. Aliquãto pòſt Timotheus cõtractis numeſis copiis, & inter cæteros auxiliares cõducta manu Arabũ, trans torrentem caſtra poſuit contra oppidũ Raſam. ibi hortatus eſt ſuos milites vt ſtrenue pugnarent, arceréntq; Iudæos à torrentis tranſitu. in hoc enim ſitam victoriã, Iudæis futuris ſuperioribus ſi tranſire potuerint. Iudas autẽ audito quòd Timotheus paratus eſſet ad prælium, propere cõtra eum duxit exercitũ: traiectóq; torrẽte adortus hoſtes, partim reſiſtentes proſtrauit, partim in fugã cõpulit, armis etiã paſsim abiectis. horũ nonnulli celeritate pedũ ſalutẽ conſecuti ſunt, quidã verò in fanũ quod Carnain dicũt refugientes, tutos ſe ibi fore ſperauerũt. At Iudas & oppidũ id occupauit, & incenſo tẽplo hoſtiũ alios flammis, alios ferro perdidit. His rebus feliciter geſtis, & cõtractis è tota regione Galaditica Iudæis, vnà cum vxoribus & liberis ac facultatibus in Iudæam eos traducebat. In eo itinere cũ veniſſet ad Ephronẽ oppidũ, per quod neceſſario tranſeundum erat, niſi retrorſum reuerti mallet, miſit ad oppidanos rogans vt patefacerent ſibi tranſitũ. nam obſtructis portis viam interruperant. quod cum ab Ephronitis impetrare non poſſet, cohortatus ſuos, corona oppugnauit mœnia: & diẽ ac noctem ibi remoratus vi cepit oppidũ: occiſisq; omnibus maribus, per incẽſi cineres traduxit exercitũ. tantus autẽ erat occiſorũ numerus vt in tranſeundo calcanda eſſent cadauera. Traiecto deinde Iordane in magnũ campum veniunt, quà ſita eſt Bethſana, Græcis dicta Scythopolis. inde in Iudæam reditũ eſt hilariter, canẽte hymnos & victoriale carmen multitudine: votiuasq; hoſtias mactarunt pro incolumitate exercitus: quandoquidẽ poſt tot cõflictus ne vnus quidẽ è Iudæis deſideratus eſt. Interea Ioſephus Zachariæ filius & Azarias duces, qui profecto Simone in Galilæam contra Ptolemaidenſes, Iuda verò & Ionatha fratre in Galaditicam, præſidio Iudææ relicti fuerãt: volẽtes & ipſi aliquo memorabili facinore parare ſibi gloriã, ad Iamniam venerunt. Vbi armis excepti à Gorgia eius loci præſide, amiſerũt ad duo millia militũ: nec prius deſtiterunt fugere quã in Iudææ finibus. hæc autem clades meritò illis accidit, ob contemptũ Iudæ mandatũ, qui interdixerat ne ſe abſente manus cũ hoſte conſererent: nã hoc quoq; Iudæ prouidentiã commendat, quòd intellexit nõ impune fore ſi à mãdatis diſceſſerint. Iudas autẽ & fratres eius cõtinuabãt bellũ cõtra Idumæos, vrgẽtes eos vndiq;: expugnatáq; Chebrone munitiones eius diruerunt, & turres cremauerunt ſuppoſitis ignibus: peruaſtatísq; agris hoſtiũ, euerterunt etiam Mariſſam oppidum. inde Azotum delati eodẽ impetu, expugnata ea quoq; ac direpta, omnes ditati præda reuerſi ſunt in Iudæam victores & incolumes.

Antiochi Epiphanis apud Perſas interitus. Cap. XIII.

XIIII 1. *Mach.* 6

EODEM tẽpore Antiochus rex ſuperiores ſui regni prouincias obeundo, audiuit eſſe in Perſide vrbẽ prædiuitẽ Elimaida nomine, & in ea templum Dianæ opulentum, refertũ omne genus donariis: ſcuta etiã ac thoraces ibi aſſeruari, quondã relictos ab Alexãdro Philippi filio, rege Macedonũ. Motus igitur hac fama, admoto exercitu expugnare conatus eſt. His vero qui inerãt nec aduentu eius nec oppugnatione territis, ſed fortiter reſiſtẽtibus, ſpe ſua fruſtratus eſt. nõ contenti enim repuliſſe illũ à mœnibus, recedentẽ etiã perſecuti ſunt, ita vt plurimis deſideratis fugiẽtis more Babylonẽ ſe reciperet. Quã cladẽ cum ægre ferret, nouus inſuper acceſſit nuncius de profligatis quos ad Iudaicũ bellũ reliquerat ducibus, déq; Iu-

dæorum

dæorum in dies creſcente potentia. Accedente igitur alia ſuper alia cura, impar ſolicitudini morbum ſibi contraxit: quo magis ac magis inualeſcẽte, intelligẽs adeſſe fatale tempus, amicos cõuocat: eísque & vim morbi & cauſam indicat: nimirũ quòd pœnas ob afflictam Iudæorum gentẽ lueret, atque ob ſpoliatũ ſacrilegio templũ, & contemptũ cæleſtis numinis. atque his dictis exhalauit animã. Quamobrẽ demiror Polybium Megalopolitanum, qui vir alioqui probus, ait hunc Antiochũ periſſe, quòd conatus ſit Dianæ tẽpli theſauros ac donaria diripere. voluiſſe enim tantũ, ac non etiã perfeciſſe ſacrilegiũ, nõ videtur res digna ſupplicio. quòd ſi hæc cauſa Polybio digna videtur, cur Antiochus deberet capite pœnas perſoluere, multo veriſimilius eſt ob exhauſtum ſacrilegiis Hieroſolymitanum templum acceleratum eſſe eius interitum. Si quis tamen magis probat Polybij ſententiam, cum eo nunc non libet contendere.

Antiochus Eupator profligato Iudæorum exercitu Iudam in templo obſidet. Cap. XIIII.

CAETERVM Antiochus prius quàm extremum ſuum diem obiret, accitum ad ſevnum ex purpuratis ſuis amicis Philippum gubernatorem regni conſtituit: traditóque ei diademate regiáque ſtola & anulo, iuſſit hæc Antiocho filio ſuo perlata reddere, multum obteſtans vt educationis curam haberet, & regnum ei ſeruaret vſque dum per ætatem ipſe adminiſtrationi fieret idoneus. Defunctus eſt autem Antiochus anno centeſimo quadrageſimo nono. Lyſias autem poſtea quàm populo indicauit regis obitum, filium eius Antiochũ ſub ſua tutela tum poſitum regem conſtituit, impoſito illi Eupatoris cognomine. Interea qui Hieroſolymitanæ arcis præſidium tenebant Macedones cum Iudęorũ perfugis, multa Iudæis inferebant incommoda. Excurrẽtes enim in eos qui ſacrorum cauſa templum adibant: conficiebant eos non magno negotio, quòd arx ipſi templo eſſet ſupra verticem. Quamobrem Iudas neceſſe habuit, oppugnare id præſidium, aduocatis ad id totius populi viribus. Annus autem is agebatur cẽteſimus quinquageſimus, ex quo primum ad Seleucum imperium earum regionum peruenerat. Fabricatis igitur machinis, & extructis aggeribus, totus incumbebat huic operi. multi tamẽ perfugarum noctu elapſi, adiunctis ſibi ſimilibus impiis, venerunt ad Antiochum, poſtulantes ne ſe in extremum periculum à ſuis tribulibus redactos deſpiceret: maxime cùm patris ipſius autoritatem ſecuti, in eam neceſſitatem adducti ſint, dum malunt patrios ritus quàm regia mandata contemnere. Nunc verò periculum eſſe ne Iudas arcem cum præſidio vi capiat, niſi ipſe mature ſuis opem afferat. His auditis Antiochus puer iratus eſt, accerſitíſque amicis & ducibus, iuſſit eos mercenarium parare militẽ, & per totã ſuam ditionem delectus habere, ita vt breui confectus ſit exercitus peditum circiter cẽtum millium, equitum verò viginti millia, atque inſuper duo & triginta elephanti. Cum his copiis egreſſus eſt Antiochiam commiſſa Lyſię adminiſtratione vniuerſi exercitus: & progreſſus vſque Idumæam, inde aſcendit ad oppidum Bethſura, bene munitũ & expugnatu non facile. Bethſuranis autem fortiter reſiſtẽtibus, & admotas machinas per excurſiones igne concremãtibus, multum temporis contritum eſt in hoc obſidio. Iudas autem cognito regis aduentu, omiſſa oppugnatione regi cum copiis obuiam profectus caſtra poſuit circa fauces quaſdam dictas Bethzacharia, diſſitas ab hoſte ſeptuaginta ſtadiis. At rex relictis Bethſuris, exercitum duxit ad eas fauces vbi Iudas caſtra metauerat: & quàm primum dies illuxit, aciem ceu pugnaturus iuſſit ire cõpoſitam. Cúmque non poſſet elephantos explicare per aciei latitudinem propter locorum anguſtias, iuſſit vt vnus poſt alium incederent, attributis qui ſtiparent ſingulos mille peditibus, & equitibus quingentis. Beluis autem impoſita erant celſa propugnacula inſtructa ſagittariis. reliquum autem exercitum ab vtroque latere iuſſit montes aſcendere, præpoſitis ex amicorum cohorte ducibus. atque ita ſublato militari clamore hoſtem aggreditur, micans aureis & æreis clypeis, ita vt fulgore eorum coruſcarent omnia. clamore autem reboabat quicquid erat in circuitu montium. nec tamen Iudas tali aſpectu eſt territus, ſed excepto fortiter impetu hoſtium, circiter DC ex eis occidit, qui primi ad manus venerant. Cæterum Eleazarus eius frater, quem Auranem vocabant, conſpicatus excellentem elephantum ornatum phaleris regiis, & ratus in eo re-

XIIII.

gem inuehi,vasto animo in eum fecit impetum. & occisis multis prius quàm ad eum penetraret,cæteris verò metu cedentibus,succedens sub eius ventrẽ, confodit beluã, & ipse simul pondere eius illabentis oppressus est:atque ita non tamen inultus interiit generose inter aceruos hostilium cadauerum. Iudas autem animaduertens hostem tanto superiorem numero, Hierosolyma se recepit, volens arcem iterum oppugnatione aggredi. Antiochus verò parte exercitus missa ad oppugnanda Bethsura,cum reliquo venit Hierosolyma. Bethsuritæ territi apparatu regio,maxime cùm commeatus eos deficeret,deditionẽ fecerunt,pacti prius vt hostis à se iniuriam omnem abstineat: quod quidem à rege non nisi salute tenus seruatũ est: alioqui nudis eiectis oppidanis, suorum præsidium ibi constituit. Sed apud Hierosolyma per multum tempus eum tenuit templi obsidio,quod fortiter à Iudæis defensum est. nullam enim eis rex intentauit machinam,quam non illi contrariis machinationibus eluderent.tantum laborabatur victus penuria,quòd fruges veteres absumpserãt,& annus inciderat septimus, per quem fructus non colliguntur, quòd eum cessare ab agricultura lex nostra iubeat,nec permittat tum vel arare terram,vel serere.quo factum est vt multi se clàm subducerẽt propter inopiam, vt penes paucos templi tutela remanserit. Cæterùm rex & Lysias imperator cognito quòd Philippus vsurpato sibi regno aduentaret è Perside, decreuerunt soluta obsidione illi occurrere, celantes tamen quãtum fieri poterat id cõsilium, tam militem quàm duces reliquos. Quapropter dissimulato aduentu Philippi, iussit rex Lysiam vt alloqueretur duces & milites dicens oppugnationem eam non esse modici tẽporis,quòd locus esset munitissimus,& commeatus eos iam deficerent,& auocarent multa regni negotia quæ opus esset regem componere. Itaq; præstare fœdus & amicitiam cum hac gente facere & sinere eos vti patriis legibus, quibus priuari se non sustinentes rebellauerãt,atq; ita redituros esse in suam quemq; patriam. Quæ sentẽtia per Lysiam apud exercitum exposita,communi omnium suffragio comprobata est.

Antiochus omissa oppugnatione cum Iuda fœdus facit & amicitiam. Cap. XV.

VBI rex misso caduceatore pacem Iudæ ac cæteris obsessis denunciat, libertatémque viuendi propriis legibus. Illi vero libenter hæc audientes, accepta in hoc fide & iureiurando interposito, exiuerunt è templo. At Antiochus cùm ingressus vidisset locum egregie munitum, violato sacramento iussit suum exercitum, vt solo æquaret murum quo templum septum fuerat: & hoc facto reuersus est Antiochiam,ducens secum Oniam pontificem, qui Menelaus dicebatur alio nomine. Lysias enim regi consuluit vt eum interficeret: si vellet Iudæos quiescere,& ipse liber esse ab eorum molestationibus: hunc enim esse malorum omnium autorem & principium,qui persuasisset eius patri,vt Iudæos ab institutis patriis deficere cogeret. Rex igitur Menelaum missum in Beroeam Syriæ necauit,post exactum in pontificatu decennium, hominem malum & impium, qui vt sibi principatum adstrueret, totam gentem à religione deficere compulit. ei successit in pontificatum Alcimus, Iacimus alio dictus nomine. Cæterum Antiochus cùm offendisset Philippum iam occupasse tyrannidem,bello victum, & in potestatem suam redactum affecit supplicio. Filius autem pontificis Onias,quem diximus orbatum patre adhuc puerum,videns quòd rex interfecto ipsius patruo sacerdotium Alcimo dedisset,nihil pertinenti ad cognationem pontificum,Lysia suadente vt transferret eum honorem in aliam familiam,fugit ad Ægypti regem Ptolemæum:apud quem & vxorem eius Cleopatram in precio habitus,impetrauit ab eis locum in præfectura Heliopolitana, in quo templum Hierosolymitano simile extrueret, de quo aliàs dicemus tempestiuius.

Bacchides Demetrij dux cum exercitu contra Iudæos missus,infecto negotio ad suum regem reuertitur. Cap. XVI.

XV. 1. Mach. 7. EODEM tempore Demetrius Seleuci filius à Roma profugus Tripolim occupat in Syria:assumptóque diademate,& contractis quotquot potuit militibus mercenariis regnum inuadit:cúmque certatim ad eum populi deficerent,excipientes eum obuiis manibus, etiam Antiochum regem & Lysiam comprehensos

henſos viuos ad eum perduxerunt:qui mox iuſſu Demetrij necati ſunt, poſt exactum regni Antiochi annum alterum,ſicut & in aliis commentariis diximus.Ad nouum regem confluxerunt multi Iudæorum ob impietatem profugi,& cum eis Alcimus pontifex:accuſabantq; totam gentem, præcipue Iudam cum fratribus,quòd poſt interfectos omnes amicos & fautores regis,ſe quoq; eieciſſent è patria, metu coactos ſolum vertere: poſtulabantq; vt ex amicis quempiam eò mitteret, qui cognoſceret quanta per Iudam patrata fuerint. at ille iratus mittit eò Bacchidem amicum regis Antiochi Epiphanis,virum ſtrenuum,cui tum Meſopotamiæ prefectura credita fuerat:& commendato illi Alcimo,traditóque exercitu,iubet vt Iudam & eum ſequentes internecione deleat.Ille profectus Antiochia cum his copiis, poſtquam peruenit in Iudæam, miſit ad Iudam & fratres,inuitans eos ad pacem & amicitiã. Volebat enim dolo eum circumuenire.Sed ille noluit ei ſe credere,quòd videret adeſſe exercitum,quem putabat adductum belli potius quàm pacis gratia. Quidam tamen è populo credentes his quæ Bacchides per præconem denunciauerat, & nihil ſibi timentes ab Alcimo propter communem patriam, ad eos ſe contulerunt. & accepto ab vtroque iureiurando,nihil mali paſſuros nec ſe nec eiuſdem factionis homines, eorum fidei ſe commiſerunt,Bacchides autem non ſeruata fide ſexaginta interfectis ex eo numero,cęteros cautiores iam factos deterruit,quo minus ad eum accederent.itaque amoto exercitu à Hieroſolymis poſtquam peruenit ad vicum Bethzetho, comprehendit multos perfugas,& quoſdam è populo,& occiſis omnibus iuſſit eius regionis homines parere Alcimo, ad cuius præſidium relicta ſub eo parte exercitus, Antiochiam ad regem Demetrium reuerſus eſt. Alcimus autem volens principatum ſibi conſtabilire,& intelligens ad hanc rem opus eſſe popularium beneuolentia, comiter ac blande appellabat omnes, & loquendo ſingulis ad gratiam, breui numeroſam manum adiunxit ad priorem quam antè habuerat.horum pleriq; erant impij & profugi, quorum opera & miniſteriis vtendo regionem obibat, occidens eos qui erant Iudæ partium, quotquot in ſuam poteſtatem redigere poterat. at Iudas animaduertens tantopere creuiſſe illis potentiam, & multos probos ac pios homines extinctos eius violentia, ipſe quoque obibat regionẽ,interficiens quotquot in manus eius venirent è ſtudioſis Alcimi.Qui videns ſe viribus imparẽ,quo poſſet diutius reſiſtere,decreuit confugere ad auxilium & opes regis Demetrij. Profectus igitur Antiochiam ſolicitabat contra Iudam illius animum, accuſans quòd plurimas ab eo paſſus eſſet iniurias, plures etiam paſſurus, niſi mature miſſo illuc exercitu,vir audax & facinoroſus pœnas debitas lueret.

Nicanor poſt Bacchidem dux contra Iudam miſſus vnà cum vniuerſo exercitu internecione periit. Cap. XVII.

DEMETRIVS verò ne ſuis quidem rebus tutum exiſtimans,ſi ita Iudæ vires augeri ſineret,Nicanorem mittit, amicorum chariſſimum ſimul & fidiſſimum:qui etiam Roma fugienti comes fuerat:attributóque quantum ſatis contra Iudam putabat exercitu,iuſsit nemini parcendo cum ea gente bellum gerere.Is profectus Hieroſolyma,& primum diſsimulans hoſtem, decreuit ſpecie pacificatoris dolo Iudã intercipere. aiebat enim nihil eſſe cauſæ cur belli ſubire deberent aleam. paratum ſe illi cauere iureiurando ſanctiſsimo, ſi quid fortè periculi metuat.In hoc enim tantum ſe veniſſe cum amicorum comitatu, vt mentem ſui regis ei notam faceret, quàm propenſus ſit in fauorem Iudaici generis. hac legatione perſuaſi fratres, nihil amplius hoſtile ſuſpicati, data viciſsim & accepta fide exceperunt eum hoſpitaliter cum toto exercitu.Cumq; poſt primam ſalutationem colloqueretur cum Iuda familiariter,ſignum quoddam ſuis dedit vt eum comprehenderent.Ille mature iutellectis inſidiis propere ad ſuos refugit:& detecto iam dolo ad apertam vim vterque ſe vertit.Commiſſo deinde prælio prope vicum Capharſalamam,inferior inde diſcedens Iudas in Hieroſolymitanam arcem compulſus eſt. Reuertenti deinde prætet templum Nicanori ſacerdotes facti ſunt obuiam,oſtentantes victimas, quas ſe dicebant oblaturos Deo pro ſalute regis Demetrij.at Macedo ne à conuiciis quidem in Deũ temperans, minatus eſt niſi populus Iudam ſibi traderet,breui ſe reuerſurum, *XVI. 1.Mach.7*

& in templum ipſum ſæuiturum,ita vt ad ſolum vſque id diruat.atque cum his minis reliquit Hieroſolyma. at ſacerdotes tali denunciatione mœſti cum lacrymis Deo ſupplicauerunt,vt ſacratam ſibi ædem vnà cum ſuis cultoribus tutaretur ab hoſtium iniuria. Nicanor verò egreſſus Hieſolyma caſtris locum optauit apud vicum Bethoron, vbi ſe cum eo coniunxit alia manus recens tum è Syria veniens. Iudas quoque caſtra poſuit ad alium vicum nomine Adaſo, triginta modò ſtadiis diſtantem ab hoſtibus, habens circa ſe non plus mille militum. hos cohortatus ne terreantur hoſtium multitudine,néve cogitent cum quàm multis decernerent, ſed quales ipſi,& pro qualibus præmiis contenderent, iuſſit forti animo hoſtem aggredi & pugnam capeſſere. itaque edito acri certamine,multi ceciderunt ex hoſtibus, & inter cæteros Nicanor & ducis & militis ſtrenui perfunctus officio. quo iacente ne cætera quidem acies ſubſtitit amplius, ſed amiſſo duce verterunt terga,arma iactantes quo expeditius fugerent. Iudas vero impigre cum ſuis perſequens ſæuiebat cædibus:& tuba ſignificabat vicinis oppidis & vicis victoriam:móxque vndique armati proſilientes,profligatis incondite ruentib.occurrebant infeſtis gladiis, ita vt ne vnus quidem incolumis euaſerit ex nouem millibus: tot enim in vniuerſum fuerant. Ea victoria contigit decimatertia die menſis Adar,vt noſtri nominant,qui Macedonib.Dyſtrus dicitur: eáque die feſtiuitatem noſtri per ſingulos annos renouant ob rei proſpere geſtæ memoriam. Poſt eam victoriam aliquantiſper quieuit Iudæorum gens à continuis conflictationibus, pacis ocio perfruens, donec iterum in eadem reuoluta eſt diſcrimina. Alcimo autem pontifici volenti demoliri veterem adyti parientem,ſanctorum vatum ædificium, morbus diuinitus inflictus eſt, per quem repente voce priuatus in terram procidit, & cruciatus non paucis diebus miſere periit,poſt exactum in ſacerdotio quadriennium:quo defuncto pontificatum populus communibus ſuffragiis Iudæ tradidit. Qui quoniam mul-
XVII. *1.Mach.8* ta audierat de Romana potentia, quòd deuictis Gallis & Hiſpanis ac Carthaginenſibus Græciam quoque ſubegerint,& reges Perſeum,Philippum, magnúmque Antiochum perdomuerint, decreuit conciliare ſibi eorum amicitiam. Miſſis igitur in hoc Romam duobus ex amicorum numero, Eupolemo Ioannis & Iaſone Eleazari filio, rogauit vt in ſocietatem reciperetur & amicitiam, & vt Demetrio ſcriberent ne poſthac Iudæos bello laceſſeret. Hanc legationem ſenatus admiſit, & auditis eorum poſtulatis amicitiam annuit.móxque ſenatuſconſultum de ea re factum inſcriptum æreis tabulis relatum eſt in Capitolium:cuius exemplar in Iudæam miſſum eſt. erat autem ſenatuſconſultum de ſocietate & amicitia Iudæorum huiuſmodi. Ne cui Romanæ ditionis cum Iudæis bellum gerere liceat, neque præbere hoſtibus eorum triticum aut naues aut pecuniam.vtq; ſi quis Iudæos inuadat Romani ſuccurrant pro viribus:& viciſſim ſi quis Romanos bello impetat,Iudæi contra eum ſint auxilio.Quòd ſi Iudęi velint in hoc fœdere addi aliquid aut detrahi,id oportere fieri de cõmuni populi Rom. ſententia:idq; ita demum ratum fore.Scriptum eſt hoc ſenatuſconſultum per Eupolemum Ioannis filium, & Iaſonem Eleazari, ſub pontifice Iuda, & duce Simone fratre ipſius.Atq; hoc fuit primum inter Romanos & Iudæos fœdus ſocietatis ac amicitiæ.

Bacchidis denuo miſſi in Iudæam victoria. Cap. XVIII.

XVIII. *1.Mach.9* DEMETRIVS autem accepto nuncio cladis Nicanoris & exercitus, rurſum Bacchidem in Iudæam miſit cum aliis copiis: qui ex Antiochia profectus in Iudæam,ad Arbela oppidum Galilææ caſtra poſuit: & expugnatis illic ſpeluncis ad quas magnus hominum numerus confugerat,propere rabat inde Hieroſolyma. & cognito quòd Iudas in Berzetho vico ſuum contineret militem, raptim contra eum duxit peditum viginti, equitum verò duo millia, cùm Iudas non plus haberet quàm mille milites.ex his quidam territi multitudine Bacchidis militum, deſertis caſtris diffugerunt, ita vt octingenti tantum reliqui fuerint.Iudas autem quamuis imminente iam hoſte deſtitueretur milite, tamen quia non erat vnde delectum in ſupplementum faceret, maxime in tali temporis anguſtia, decreuit cum octingentis illis Bacchidem aggredi, & cohortatus vt generoſe ſubirent pericula, iuſſit eos prodire in aciem. quibus conſulentibus vt tunc ſe in tutum recipe-

ret,

ret,cùm ſit tanto inferior & numero & viribus, ac mox maioribus copiis hoſtem inuaderet: Abſit,inquit vt me terga obuertentem hoſtibus ſol aſpiciat.nam etiam ſi mori nunc oporteat, nunquam tot res hactenus egregie geſtas, tantámq; virtute partam gloriam ignominioſa fuga maculaturus ſum. Atque ita ſuorum reliquias cohortatus, perſuaſit vt intrepide expectarent conflictum hoſtium.

Quomodo Iudas prælio victus occubuit. Cap. XIX.

INTEREA Bacchides productis extra caſtra copiis inſtruebat aciem,equitum alas hinc & inde in vtroque cornu collocãs,in fronte leuẽ armaturam & ſagittarios,& poſt hos robur phalangis Macedonicæ:ipſe in dextro cornu locum ſibi optauit. Sic inſtructa acie poſtquam venit in conſpectum hoſtium, iuſſit ſigna canere,& militem cum clamore eos inuadere. Idem & Iudas fecit,collatíſque ſignis certatum eſt vtrinque acriter: donec vergente iam ſole, Iudas animaduertens Bacchidem cum robore militum pugnam in dextro cornu ciere,cum audaciſſima manu iuuenum in eum irruit. Perruptáque phalange penetrauit in mediam aciem: & impulſis in fugam aduerſariis, perſecutus eſt eos vſque montem qui Aza dicitur:id conſpicati qui ſiniſtrum cornu tenebant, à tergo adorti Iudam circumueniunt.qui videns nullum ſupereſſe effugium vrgentibus circumquaque hoſtibus,in veſtigio cum ſuis conſtitit:& cæſis hoſtium plurimis laſſitudine magis quàm vulneribus confectus cecidit non inultus,ad priora præclara facinora extremo hoc mortis decore addito.quo proſtrato non habentes amplius quem ſequerentur milites orbati tanto imperatore, tum demum in fugam effuſi ſunt. Simon autem & Ionathas fratres induciis factis recepto Iudæ cadauere,delatum in Modim vicum magnifico funere intulerunt monumento patrio, & publico luctu per aliquammultos dies honorauerunt eius memoriam. Hic finis fuit Iudæ viri generoſiſſimi & bellicoſiſſimi, qui memor mandatorum Matthiæ patris, nullum vnquam pro libertate popularium defugit aut laborem aut periculum. quapropter merito virtutis ſempiternam poſt ſe reliquit gloriam, liberata è Macedonum ſeruitute patria, & per triennium ante obitum adminiſtrato pontificali ſacerdotio.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVS TERTIVS.

Ionathas defuncto fratri ſuo Iudæ in principatu ſuccedit. Cap. I.

QVEMADMODVM libertatem à Macedonibus oppreſſam populus Iudæorum denuo receperit, & quo pacto dux & propugnator eorum Iudas poſt multa exhauſta certamina poſtremo prælio fuerit occiſus, in præcedenti libro ſatis declarauimus. Poſt eius obitum quotquot Iudæorum à pietate deſciuerant, reſumptis animis infeſtabant reliquos populares:ita vt accedẽte etiam fame, quæ tum fortè regionem eam totam occupauerat,multi non ferẽtes geminatum infortunium,hinc à penuria, inde ab aduerſariis ingruẽs, coacti ſint adiungere ſe factioni Macedonicæ.Bacchides autem conuocatis ad ſe Iudæorum deſertoribus,qui religioni patriæ profanos ritus prætulerant,his adminiſtrationem regionis cõmiſit: qui comprehenſis Iudæ amicis & fautoribus,Bacchidæ eos tradiderũt.& is tortos primum cruciatosq; ad libitum,poſtremo omnes ad vnum enecabat.In hac tanta calamitate cõſtituti 1.*Mach.9*

Iudæi,quantam poſt captiuitatem Babylonicam nunquam experti fuerant: quotquot erant reliqui ex Iudæ ſociis,veriti gentis interitum adiuerunt Ionathã eius fratrẽ,rogabántq; vt germani æmulus fieret, qui ad extremũ halitũ libertatẽ propugnãs præclaris conatibus ſit immortuus:nec ſineret totã gentẽ ſine præſide venire in extremũ ſalutis periculũ. Tum Ionathas paratũ ſe vel ad mortem obtulit pro tutela populi,& viſus dignus qui Iudæ fratri ſuo ſuccederet,cõmunibus Iudæorũ ſuffragiis adminiſtrãdæ militiæ præfectus eſt. Quo cõperto Bacchides veritus ne Ionathas quoq; multũ negotiorũ exhibeat regi & Macedonibus,quemadmodũ antè Iudas fecerat, decreuit eũ dolo tollere:ſed hoc eius propoſitũ nec ipſum nec Simonẽ fratrẽ latuit. quamobrẽ mature moniti aſſumpta ſociorũ manu in deſertũ vrbi vicinũ celeriter refugerunt:& cũ veniſſent ad aquã quæ dicitur lacus Aſphar,ibi morabãtur. Porrò Bacchides ſentiens eos timere & in deſertis illis latitare,duxit cõtra eos omnes ſuas copias,& poſitis vltra Iordanẽ caſtris confluentẽ illuc militẽ recipiebat. Ionathas autẽ cognito illius aduẽtu, miſit fratrẽ ſuũ Ioannẽ Gaddin ad Nabathæos Arabas, vt apud eos impedimẽta deponeret, donec armis cũ Bacchide decerneret. erãt enim amici. ſed in itinere inuaſerũt eũ Medabenſes Amaræi filij. direptíſq; impedimẽtis & quicquid ſecũ deferebat, cõprehenſum interfecerũt cũ omnibus ſociis:cuius facinoris paulo pòſt pœnas dederũt eius fratribus,ſicut ſuo loco dicetur. Bacchides autẽ cognito quòd Ionathas caſtra haberet in Iordanis paluſtribus,ſabbato illũ aggreſſus eſt,ratus non repugnaturũ propter religionẽ diei. at ille cohortatus ſocios,& oſtẽſo periculo quòd niſi viri eſſent,nõ poſſent euadere,clauſi à tergo amne,à frõte hoſtibus:votíſq; Deo factis pro victoria, impigre hoſtem aggreditur:& proſtratis non paucis,vidẽs ipſum Bacchidẽ in ſe ruere, ferire eum conatus eſt. ſed cũ ille caute ictũ declinaſſet,Ionathas cum ſociis deſiliẽtes cõmiſerunt ſe flumini,& in oppoſitã ripã enatarũt,hoſtibus non auſis traiicere, ſed ad Hieroſolymitanã arcem reuertẽtibus, deſideratis ex eorũ numero fermè duobus millibus. poſt eum conflictũ Macedo cõmuniuit aliquot oppida, Hierichuntẽ, Emmauntẽ,Bethoron,Bethellã, Thãnathã,Pharathonẽ, Tochoã, Gazara, additis mœnibus & turribus, vt impoſitis in eas præſidiis,res Iudæorũ inde infeſtaret excurſionibus: ſed nihil æque vt Hieroſolymitanã arcẽ muniit, in qua acceptos à Iudæorũ primatibus filios obſides incluſit,vt ibi cuſtodirẽtur. Eodẽ tẽpore nũciatũ eſt Ionathę & Simoni fratribus,quòd Amarę̃i filij celebraturi eſſent nuptias,& adducturi ſpõſam ab oppido Gabatha, filiam illuſtris cuiuſdã inter Arabas:eámq; puellã traducendã cum põpa ſumptuoſa & ſplendida. Fratres autem exiſtimãtes opportuniſſimũ ad vindictã tẽpus ſibi oblatũ, & facile vlturos ſe iniuriã fratri illatã,verſus Medabã properauerũt, & inſidiis in mõte collocatis expectabãt eorũ tranſitũ. Vt vero in cõſpectum venit ſpõſus cum virgine & amicorum comitatu,vt fieri ſolet in nuptiis,coorti ex inſidiis omnes ad vnũ interfecerunt,& cum ornamẽtis cęteráq; præda reuerſi ſunt voti cõpotes,& egregie vlti germani interitum de Amaræi filiis. ceciderũt enim hi non ſoli,ſed cum vxoribus, liberis & amicis, vſq; ad quadringentorũ numerũ. Atq; ita Simon cum Ionatha in paluſtria Iordanis reuerſi, illic commorabantur. Bacchides autem per totam Iudæam præſidiis diſpoſitis. ad regem ſuum reuerſus eſt: quo tempore per integrum biennium ſtatus rerum Iudaicarum fuit pacatior. Transfugæ autem & vulgus impiorum hominum videntes Ionatham & eius factionem ſecure verſari in Iudæa propter tranquillitatem tẽporum, per nuncios ſolitauerũt Demetriũ,vt Bacchide miſſo Ionathã in poteſtatem ſuam redigeret. fore enim hoc perfacile,& vnica nocte poſſe omnes eius milites inſperato incurſu opprimi. qui vbi iuſſu regis in Iudæam peruenit, ad omnes eius regionis amicos ſuos & auxiliares ſcripſit,darẽt operã vt cõprehenderetur Ionathas. Cumq; omnium inſidiis appeteretur,nec tamen quicquã proficerẽt:cautus enim erat, vt qui dolũ præſenſerat:iratus Macedo trãsfugis,putánſq; & ſe & regẽ ab eis haberi ludibrio,interfecit ex eis L. præcipuos. Ionathas autem cum fratre & ſuorũ manu metu ſeceſſit in vicum Bethalagam,qui in deſerto ſitus eſt:eúmq; muniuit mœnibus & turribus,vt tutum haberet receptaculum. quo audito Bacchidis cum totis ſuis copiis, adiunctíſque Iudæorum ſuæ factionis auxiliis contra eum profectus eſt: & aggreſſus oppugnare munitiones, per aliquot dies in eo conatu perſtitit, at ille nihil territus reſtitit acriter:

relictó

relictóq; ad oppidi tutelam Simone fratre clàm egreſſus, & collectis in vicina regione ſuæ factionis hominibus, noctu in Bacchidis caſtra irruit, & multis trucidatis effecit vt frater aduentum ſuum cognoſceret. quàm primum enim tumultũ ſenſit in caſtris hoſtiũ, eruptione facta incendit eorũ machinas, cæde etiam nõ mediocri edita. Bacchides vero videns ſe à fronte ac tergo inuaſum ab hoſtibus, re inopinata cõſternatus ob inſperatum obſidionis exitum, vix fuit compos animi. totam autem indignationem effudit in transfugas vt impoſtores, quorum opera miſſus à rege fuerat, vnum cogitans quomodo ex dignitate ſua & regis obſidioni fine impoſito, exercitum ſine ignominia poſſet reducere.

Ionathas feſſum bello Bacchidem cõpellit, inito cum Iudæis fœdere exercitum abducere. Cap. II.

QVA eius voluntate cognita Ionathas, miſit ad eum nuncios, petens ſocietatem & amicitiam inter ſe & eum fieri, captiuis vtrinq; redditis. Id Bacchides ratus ſibi honorificum, & oblatã occaſionem qua poſſet non inglorius obſidionem ſoluere, amicitiã cum Ionatha iniit, iureiurando interpoſito, neutrũ arma moturũ in alterum: redditisq; & receptis captiuis, Antiochiam ad ſuum regẽ reuerſus eſt: nec vnquã poſthac Iudæam cum exercitu repetiit. Ionathas verò hanc ſecuritatem nactus, & degens apud Machmam oppidum, adminiſtrationi rerum & iuri populis reddendo operam impendit, & ſeuere animaduertens in religionis patrię deſertores, repurgabat ſuam gentem ab huiuſmodi contagionibus. I. *Mach.* 9

Alexander filius Antiochi Epiphanis regem Demetrium bello aggreditur. Cap. III.

ANNO autem ſexageſimo ſupra centeſimum Alexander Antiochi Epiphanis filius veniens in Syriam Ptolemaidem occupauit, proditione militum qui eam tenebant præſidio, moréſq; Demetrij oderant, vt parum comis & ſuperbi admodum. Incluſus enim in regium quoddã caſtellum munitum quatuor turribus, non procul ſitum ab Antiochia, neminẽ admittebat: & omiſſa reipublicæ cura degebat in ocio per ſegnitiem, vnde grauiora etiam odia contra eum exorta ſunt, ſicut alibi à nobis dictum eſt. Audito igitur quòd Alexander occupaſſet Ptolemaidem, cum omnibus copiis contra eum profectus eſt. II

Demetrius miſſa legatione ad Ionatham multis muneribus eum ad amicitiam ſuam pertrahit. Cap. IIII.

MISIT etiam legatos ad Ionatham, inuitans eum ad ſocietatẽ & amicitiã, præuenire Alexandrũ cupiens, ne forte ille prior impetraret illius auxilium, idq; eo facilius, quòd odia inter ſe & Ionathã interceſſerant: cui mandabat vt haberet delectũ militũ, & arma pararet, reciperetq; Iudæorum obſides, quos Bacchides in Hieroſolymitanam arcem incluſerat. Talis conditio cũ offerretur à Demetrio, Ionathas venit Hieroſolyma, & legit regias literas audiẽte tam populo quã arcis præſidio. quibus lectis impij & transfugæ qui in arce erãt, vehementer ſunt territi, quòd rex Ionathæ & exercitũ colligere permitteret, & obſides recipere: quos ſuis quemq; parentibus reſtituit. Atque ita Ionathas Hieroſolymis habitabat, ſuo arbitratu multa in ea vrbe reparans. nam & mœnia eius iuſſit ſaxo quadrato extrui, quo firmiora eſſent contra aſſultus hoſtium. Quod vbi ſenſerunt qui diſperſi erãt per pręſidia, omnes relictis illis receperũt ſe Antiochiã, exceptis ſolis qui Bethſura tenebãt & arcẽ Hieroſolymis. nã horũ maxima pars cõſtabat ex Iudæis religionis deſertoribus, & ideo præ metu non ſuſtinuerunt præſidia relinquere. I. *Mach.* 10

Alexander maioribus quàm Demetrius pollicitationibus & delato pontificatu Ionatham in partes ſuas traducit. Cap. V.

ALEXANDER autem cognito quid Demetrius Ionathæ promiſerit, nec ignorans viri fortitudinem, & quomodo ſe geſſerit contra Macedonas, tum qualiter vexatus ſit à Demetrio eiusq; duce Bacchide, apud amicos dictitabat, non poſſe ſe eo tempore commodiorẽ ſocium inuenire quàm Ionatham: qui & virtute ſit eximia, & peculiares odij cauſas contra Demetrium habeat, quod datis viciſsim & acceptis cladibus exacerbatum fuerat. Itaque ſi idem III

ipſis videatur, adeſſe occaſionem inuitãdi hominem ad amicitiam. cúmque id purpuratis quoque ſuis probari animaduerteret, ſcripſit talem epiſtolam. Rex Alexander Ionathæ fratri S. Quia iamdudum audiuimus de fide tua ſimul & fortitudine, mittimus ad te qui de ſocietate agant, & amicitia: & noſtro ſuffragio hodie te pontificem Iudæorum conſtituimus, & in amicorum noſtrorũ numerum aſcribimus. mitto etiã tibi munera, ſtolam purpuream, & coronam auream, & rogo vt ſic honoratus à nobis, non cedas nobis mutua beneuolentia. His literis acceptis Ionathas pontificiam ſtolam induit, in ipſo ſcenopegiæ feſto, poſt quadriennium exactum à Iudæ fratris obitu, cùm vacaſſet interim ſacerdotium: móxq; contraxit exercitũ, & fabricauit magnũ armorum numerũ. Demetrius vero hoc cognito multũ doluit, damnans ſuam cunctationem, quòd non præueniens æmulũ, eblanditus ſit Ionathæ fœdera, ſed elabi ſibi hanc occaſionem, & ab Alexandro arripi paſſus ſit. Scripſit tamen etiã ipſe pontifici & populo in hanc ſententiam. Rex Demetrius Ionathæ & Iudæorum genti ſalutem. Quoniam ſeruaſtis noſtra fœdera, & ſolicitãtibus vos inimicis noſtris nõ acceſsiſtis, equidẽ laudo veſtram fidem, hortórq; vt conſtantes ſitis in ea, dignam percepturi à nobis gratiam. Remittã enim vobis maximam tributorũ partem: & iam nunc remitto quæ pendebatis tam mihi, quàm his qui me præceſſerunt regibus: inſuperq; ſalis preciũ & aurum coronarium. & tertiam ſeminis, dimidiámq; partẽ fructus arborei ſolitam mihi cedere, ab hodierno in poſterum vobis remitto: ſimúlque quod in ſingula capita pendebatur ab his qui Iudæam incolunt, & tres attributas ei toparchias, Samariã, Galilæam & Peræam, vobis concedo in perpetuum. Et Hieroſolymitanam vrbem ſacrã eſſe volo, & ius aſyli habere, immunémq; eſſe cum ſuis finibus à tributis atq; decimis. Arcem etiam eius permitto pontifici veſtro Ionathæ, vt quos ipſe fidos & amicos probauerit, in præſidio eius conſtituat. Eos quoq; Iudæos qui iure belli capti ſeruitutẽ in noſtra ditione ſeruiũt, in priſtinam libertatẽ reſtituo, ac ne iumenta quidẽ ad angarias adigi permitto. Sabbatis item & feſtis ſolẽnibus, & tribus diebus ea præcedentibus immunitatem concedo. Eodẽ modo Iudæos qui in mea ditione habitant, liberos, & ſine moleſtia degere volo: & quicunque ex eis mecum militare voluerint permitto, duntaxat vſq; triginta milliũ numerũ: idq; ea conditione ſtipendiorum, qua cæteros meos milites. Habebo etiã eos in præſidiis & in meo ſatellitio, & principes eorũ in aulicorũ meorum numero. Permitto etiam vt patriis vtantur legibus & ipſi & tres attributæ eis præfecturæ: vtq; pontifici curæ ſit, ne quis Iudæus aliud templum præter Hieroſolymitanũ religionis ergô adeat. Præterea do in ſingulos annos ex meis rationibus in ſumptus ſacrificiorum quindecim millia ſiclorum argenti, & quod pecuniæ ſuperfuerit veſtrum eſſe iubeo. & decẽ illa drachmarum millia, quæ de templo accipiebant reges, ſacerdotibus atque miniſtris templi remitto, ad quos ea pertinere compertum mihi eſt. Quicunque etiam confugerint in templum Hieroſolymitanum, fanúmq; cõtiguum, ſiue ob debitam regi pecuniam, ſiue alia de cauſa, immunes ſint ab omni vexatione, tam ipſi quàm eorũ facultates. Permitto etiam vt reparetur templum, & operũ ſumptus de meis pecuniis fieri iubeo: ſicut & mœnia & turres altas æque de meo volo ædificari. tum ſi quæ ſunt loca per Iudæam apta ad ſtruendas arces, imponendáq; præſidia, & hæc meo ſumptu muniantur. Atque hæ fuerunt literæ ac pollicitationes Demetrij. Alexander autem rex magnis copiis contractis tam è mercenario milite, quàm eo qui in Syria defecerat à Demetrio, omnes in hoſtem duxit, collatísq; ſignis ſiniſtrum cornu Demetrij oppoſitam ſibi aciem terga coegit vertere: hærentésq; diu fugientium veſtigiis etiam caſtra eorum diripuerunt. at dextrum cornu in quo rex ipſe pugnabat, compulſum eſt loco cedere: & reliquis effuſe fugientibus, Demetrius fortiter decertans alios hoſtium occidit, alios non ſuſtinentes ipſius impetum perſequens, abreptus eſt in cœnum quoddam profundũ & tranſitu difficile: vbi prolapſo equo, omni effugio deſtitutus, ab accurrentibus oppreſſus eſt. Circundatũ enim corona confixerunt iaculis, at ille etiam pedes generoſe repugnabat, donec crebris vulneribus confectus ſuccubuit. Hic fuit finis Demetrij poſt exactum regni annum vndecimum, ſicut in aliis commentariis iam antè demonſtrauimus.

De

De templo Dei ab Onia ædificato. Cap. VI.

ONIAS autem pontificis Oniæ filius, qui profugus Alexandriæ degebat IIII
apud Ptolemæum Philometorem, vt iam antè diximus, videns Iudæam
vastatam à Macedonibus eorúmq; regibus, & sibi æternam memoriam
parare volens, decreuit à rege Ptolemæo & regina Cleopatra per literas
petere, vt sibi liceat in Ægypto instar illius Hierosolymitani, templum ædificare, &
in eo Leuitas & sacerdotes ex suo genere constituere. Hoc autẽ consilium cepit fre-
tus maxime prophetæ Esaiæ vaticinio, qui ante D C. amplius annos prænunciarat fo
re omnino vt templũ aliquando Deo maximo ædificaretur in Ægypto, idq; hominis
Iudæi opera. Hoc igitur oraculo excitatus scribit Ptolemæo & Cleopatræ talem epi-
stolam. Dum in bello strenuam vobis operam nauans cum Deo, varias regiones ob-
irem, animaduerti apud Cœlesyriam & Phœnicen & Leontopolim, quæ est in præ-
fectura Heliopolitana, aliisq; in locis Iudæos præter decorum habere templa, & ideo
male inter eos cõuenire: quod & Ægyptiis vsu venit, propter multitudinem templo
rum & diuersitatẽ religionũ. Et quia locũ idoneum inueni apud castrũ quod agrestis
Bubastis dicitur, plenum varia materia sacrisq; animalibus, rogo vt mihi permittatis
templum, quod illic est nulli sacratũ numini, iámq; collapsum repurgare, & aliud lo-
co eius Deo maximo extruere ad Hierosolymitani illius similitudinem, pari etiã mo
do & mensura, pro salute tua & reginæ atque liberorũ vestrorum: vt Iudæi qui Ægy-
ptum incolunt illuc conuenientes, quo magis alent mutuã concordiã, eo accõmo-
datiores fiant tuis vsibus. Nam & Esaias vates prædixit, quòd erit domino Deo sa-
crariũ in Ægypto, & alia multa de eo loco cecinit. His Oniæ literis acceptis, rex & so
ror eius ac coniux Cleopatra declarauerunt suam pietatem per epistolam quam ei
rescripserunt. Nam peccatũ hoc & præuaricationẽ legis à se in Oniæ caput reiece-
runt: sic enim rescriptũ habet. Rex Ptolemæus & regina Cleopatra Oniæ gaudium.
Legimus tuas literas in quibus postulas, vt tibi permittamus illud apud Leontopo-
lim præfecturæ Heliopolitanæ collapsum templum repurgare, quod vocatur agre-
stis Bubastis: quod sanè miramur, si poterit acceptum esse Deo templum statutum in
impuro loco & pleno animalibus. Sed quoniã ais prophetam Esaiam iam olim hoc
prædixisse, permittimus tibi hoc quatenus potest salua legis obseruatione fieri, ne vi-
deamur per hoc peccare in Dominũ. Onias igitur impetrato loco, extruxit ibi tem-
plum & altare Deo ad Hierosolymitani similitudinem, sed minus & non peræq; opu
lentũ. Mensurã vero eius & vasa nunc nõ libet repetere, cõmemorata iam ante in se-
ptimo belli & captiuitatis Iudaicæ volumine. Nec defuerunt Oniæ similes ipsius Le-
uitæ sacerdotes, qui illic diuinũ cultum frequentarent & instaurarent ceremonias.
Sed de hoc templo hactenus. Apud Alexandriã verò inter Iudæos & Samaritas, qui
sub Alexandro magno Garizitani templi religionem induxerunt, seditio est exorta
de sacris ipsorum, ita vt res ad regis cognitionẽ peruenirẽt: dum Iudæi contendunt
iuxta Moysi præscripta Hierosolymitanũ templũ esse legitimũ, Samaritæ verò Gari-
zitanũ: prouocatúmq; est ad regem & amicorũ eius consessum, vt ab his causa audi-
retur, & vtrius partis causidici succumberent, morte mulctarentur. patrocinabatur
Samaritis Sabbæus cum Theodosio, Hierosolymitanis Iudæis Andronicus Messa-
lami filius. iurauerúntq; per Deum & regẽ, quòd ex lege probationes allaturi essent,
& rogauerunt regẽ vt necaret cum qui iusiurandum non seruasse deprehenderetur.
Itaque rex multis amicis in consilium adhibitis, consedit causam auditurus. Iudęi ve-
rò qui Alexandriam habitabant valde erant soliciti pro tuentibus iura Hierosolymi-
tani templi ægre ferentes autoritatẽ antiquissimi & nobilissimi in orbe templi voca-
ri in discrimen. Sed cùm Sabbæus & Theodosius cessissent Andronico vt prior dice-
ret, orsus ex lege approbare eius sanctitatem & religionem, ostendensq; per conti-
nuas pontificum successiones, sacerdotij vsque in sua tempora propagationem, &
ab omnibus Asiæ regibus maiestatem eius loci honoratam donariis: Garizitani verò
ac si omnino nullum esset, nunquam ab his habitam rationẽ: his & talibus ratioui-
bus persuasit regi, vt decerneret Hierosolymitanum esse ex sententia Moysis condi-

tum, Sabban verò & Theodosium addiceret supplicio. Atque hæc sunt quæ Alexandrinis Iudæis acciderunt Ptolemæi Philometoris tempore.

Quòd Alexander post mortem Demetrij Ionatham in summo honore habuit. Cap. VII.

V
1. *Mach.* 11 CÆSO autem in pugna Demetrio, sicut superius dictum est, Alexander assumpto Syriæ principatu scribit Ptolemæo Philometori, filiã eius nuptum sibi dari deposcens, æquum esse dicens vt se affinitate dignetur, post receptum fauente Deo paternum imperium, & Demetrium bello deuictum. Ptolemæus verò libenter eius postulatis admissis, rescripsit & gratulari se ei de recepto regno paterno, & filiam collocaturum in matrimonium: iussitq; vt sibi Ptolemaidem occurreret, adducturo illò filiam, & ibi celebraturo eius nuptias. subsecutus deinde literas, ad constitutum locum peruenit cum Cleopatra filia, & reperto ibi Alexandro eam coniunxit, addita in dotem auri & argẽti summa, quanta tam potentem regem decuit. Ad has nuptias vocatus est per literas ab Alexandro & Ionathas pontifex, & cum venisset ad reges, amplisq; muneribus vtrunq; donasset, ab vtroque in magno honore habitus est. nam Alexander mutare eum vestem coegit, & purpuratũ assidere sibi pro tribunali: mãdauitq; suis ducibus vt in medium vrbis eo producto, præconis voce edicerent, nemini licere accusationẽ contra hominẽ instituere, aut vlla in re exhibere ei negotium. quo facto cũ manifestũ esset quanti rex eum faceret, aduersarij qui ad accusandum parati venerãt, subduxerũt se, veriti ne ipsis potius mali aliquid accideret. Tanta autẽ beneuolẽtia rex hic Ionathã prosecutus est, vt ei primum locum in amicorum suorum numero assignauerit.

Demetrius Demetrij filius deuicto Alexandro & occupato regno, in fœdus & amicitiam Ionatham recepit. Cap. VIII.

ANNO autem centesimo sexagesimoquinto Demetrius Demetrij filius, acceptis multis mercenariis militibus à Lasthene Cretensi, soluens ab ea insula traiecit in Ciliciam: cuius rei nuncio Alexander vehementer est territus: móxq; è Phœnice properauit Antiochiam, vt res eius ante Demetrij aduentum in tuto cõstitueret, interim Cœlesyriæ Apollonio Dauo duce pręposito. Is profectus cũ exercitu Iamniã, misit ad Ionatham pontificem nuncium, rem indignam dicẽs: eum solum pro suo arbitrio viuere nõ subiectum regis imperio: & sibiipsi esse opprobriũ, quòd eum sub imperium non redigat. Ne igitur, inquit, in montibus desidens putes te posse aliquid: sed si confidis tuis viribus, in campum descende, vt ferro decernamus, vter nostrum sit virtute præstantior. Ne sis tamen insçius, quod è singulis vrbibus fortissimi mecum militant, assueti semper tuos maiores vincere. quamobrẽ prouocato te in eum locum, vbi armis non saxis pugnandum est, & in quo nullũ præsto est victis refugium. His verbis irritatus Ionathas, delectis decem millibus militum, vnà cum Simone fratre profectus est Hierosolymis: & cùm peruenisset Ioppen, extra vrbem castra metatus est, excluſus à Ioppensibus, qui intus habebant Appollonij præsidium. Ionatha autem oppugnationem instituente, veriti oppidani ne per vim caperẽtur, portas ei aperiunt. Apollonius verò postquã accepit Ioppen occupatam à Ionatha, assumptis tribus equitum, octo peditum millibus, Azotum se contulit: & inde profectus lento gradu iter faciebat. Cúmq; veniſſet Ioppen, paulum retrocedẽs traxit Ionatham in planiciem, fretus equitatu, & in eo victoriæ spem collocans. Ionathas verò progressus insequebatur Azotum versus Apollonium: qui vbi hostẽ conspexit deuenisse in plana, reuersus est vt prælium committeret. cúmq; mille equites in insidiis positi fuissent in quodam torrẽte, vt se Iudæis à tergo obiicerent, Ionathas qui hoc mature sensit nõ est territus: sed instructa in laterculi formam acie, hortatus est suos, vt vtrinq; pugnarent in hostem, à tergo & à fronte adoriẽti resistẽdo. cúmq; prælių protraheretur vsq; vesperã, data parte exercitus Simoni fratri, iussit hunc cum hostiũ phalange cõfligere. ipse verò suis mandauit vt obiectis scutis exciperent tela immissa ab equitibus. qui cùm hoc fecissent, exhausti sunt telis equites, nec tamen

quen

quenquam læſerunt. non enim penetrabant ad corpora, ſed obiecta ſcutorum ceu teſtudine, denſitate eorũ facile repellebantur, & cadebant irrita. Vbi verò iaculando à mane vſq; poſt meridiẽ laſſatum hoſtem animaduertit Simon, phalangẽ aggreditur, & vſus egregia ſuorũ opera hoſtem coegit fugere. quo viſo equites, ne ipſi quidẽ locum ſuum tenuerunt: ſed feſſi diutina iaculatione, & videntes nihil amplius ſpei ſitum in peditibus, nullo ordine cõfuſi fugiebant, diſſipati per totam planiciẽ. Ionathas autẽ victos Azotum vſque perſequens, multis cæſis reliquos deſperata ſalute in templũ Dagonis, quod eſt in ea vrbe, cõpulit. qua capta eodẽ impetu, & ipſam & circumuicinos vicos incẽdit. ac ne Dagonis quidẽ religione deterritus, & fanũ ipſius & quotquot eò cõfugerant cõcremauit. fuitq; numerus tam eorũ qui exuſti ſunt, quàm qui ceciderunt in prælio, octo millia hominũ. Deuicto igitur hoc exercitu, ab Azoto profectus ad Aſcalonẽ admouit copias. & cùm extra vrbẽ caſtra poſuiſſent, prodierunt ad eum Aſcalonitæ cum hoſpitalibus muneribus. quibus acceptis, & collaudata eorũ voluntate, reuerſus eſt illinc Hieroſolyma, multam ſecum ducens prędã, quam abegit deuictis hoſtibus. Cæterũ Alexander audito quòd victus eſſet dux eius Apollonius, ſimulabat ſe lætũ, quandoquidẽ ille præter animi ſui ſententiã aggreſſus eſſet Ionatham, amicum & ſociũ: & miſit ei virtutis ergô fibulam auream, quod geſtamen ſolis cognatis regis concedebatur, & Accaronis toparchiam ei poſſidendam in perpetuum addixit. Per idem tempus Ptolemæus Philometor cum nauálibus & terreſtibus copiis venit in Syriam, Alexandro genero laturus auxiliũ, alacriter excipientibus ipſius iuſſu ciuitatibus vſq; Azotũ, vbi obtundebatur querimoniis deplorantiũ Dagonis templi incendiũ: accuſabantq; populariter Ionatham autorem eius iniuriæ, qui & agros eorum vaſtaſſet ferro ac flammis, & plurimos ciuiũ dediſſet exitio, Ptolemæo penè diſſimulanter audiente eorũ querimonias. Ionathas verò apud Ioppen ei occurrit, exceptus & muneribus & omni honoris genere. deinde cũ vſq; Eleutherum fluuiũ regem deduxiſſet, reuerſus eſt Hieroſolyma. poſtquã autẽ Ptolemaidem peruenit, minimum abfuit quin oppreſſus ſit Ptolemeus, Alexandri inſidiis per Ammonium eius amicum appetitus. quibus detectis ſcripſit Alexãdro, depoſcens Ammonium ad ſupplicium, quod meritum aiebat, propter ſtructas ſibi inſidias. qui cùm nõ dederetur, intellexit ipſum Alexandrũ earum fuiſſe autorẽ, & cœpit eum magno odio proſequi. Antiochenos autẽ iam antea propter eum Ammonium infenſos habebat, à quo plurimis affecti fuerant incõmodis. Nõ tamen effugit pœnã Ammonius, turpiter vt mulier cæſus, dum amictu fœmineo quærit latebras, quemadmodũ in alio diximus commentario. Ptolemæus autem affinitatis Alexandri pœnitens, & lati aduerſus Demetrium auxilij, abſtracta à marito filia confeſtim ad Demetrium mittit legatos de ſocietate & amicitia, his conditionibus, vt data ipſi in matrimonium filia, in paternum regnum eum reſtitueret. At ille & amicitiam eius & oblatã cõiugem perlibenter amplexus eſt. vnus etiam reliquus erat labor Ptolemæo, vt Antiochenſibus perſuaderet Demetrium recipere, alienatis ab eo propter iniurias à patre eius acceptas. perfecit tamen hoc quoq;. nam propter Ammonium habentes exoſum & Alexandrũ, facile impulſi ſunt, vt eum ex vrbe eiicerẽt. Atq; ita elapſus ex Antiochia venit in Ciliciã: Ptolemæus verò vrbem ingreſſus, & à ciuibus rex conſalutatus eſt & ab exercitu, coactus duo ſibi imponere diademata, alterum Aſiæ, Ægypti verò alterum. Sed cùm eſſet natura iuſtus, & nimiæ potẽtiæ minime cupidus, ad hæc prudẽs, & qui nollet Romanis inuidioſus fieri, aduocata Antiochenſium cõcione, perſuaſit eis vt Demetrium reciperent, pollicitus eum maiorem rationem habiturum recentis eorum beneficij, quàm odiorum, quæ illis cum patre eius interceſſerant. Se quoq; offirmauit monſtratorem ei fore vitæ rectè inſtituẽdæ & adminiſtrandæ reipublicæ: nec paſſurum quicquam tentare, quod non deceat. nam quod ad dominationem attineat, contentum ſe eſſe Ægypti imperio. atque ita perducti ſunt in eam ſententiam Antiocheni, vt Demetrium reciperent. Cæterum cùm Alexander ducens validum exercitum è Cilicia inuaſiſſet Syriam & Antiochenum agrum vaſtaret rapinis atque incendiis, occurrit ei Ptolemæus vnà cum genero ſuo Demetrio: iam enim confectæ erant nuptiæ: & victus Alexander compulſus eſt fugere in Arabiam. Fortè

accidit

accidit in eo prælio, vt equus Ptolemæi consternatus barritu elephanti eum excuteret, prostratumq; aggressi hostes vulneribus in caput inflictis in periculũ extremum adducerent, ni ereptus esset interuentu satellitum. attamen per integrũ quatriduum sopitis sensibus, nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri verò caput Zabelus Arabum dynasta recisum misit ad Ptolemæum, qui die quinta demum respirans à vulneribus, & ad se reuersus iucundissimo sibi rumore simul & spectaculo capitis ac mortis Alexandri pauit animum & oculos. nec ita multo pòst exatiatus gaudio percepto ex inimici interitu, & ipse vitam finiit. Alexander autem cognominatus Veles, per quinquenium regnum obtinuit, sicut aliàs indicauimus. Demetrius autem cognomine Nicanor, regno potitus cùm esset prauo ingenio male mulctabat Ptolemæi milites, oblitus & auxilij & affinitatis, quæ per Cleopatræ nuptias recens interceſſerat. Illi verò perosi hominis ingratitudinem receperunt se Alexandriam, elephantis tamen in eius potestate relictis. Interim Ionathas pontifex coactis è tota Iudæa copiis, aggressus est oppugnare arcem Hierosolymis & Macedonicum præsidium, cum desertoribus religionis qui eò confugerant. Hi primum contemnebant conatus Ionathæ, quòd satis fiderent loci munitionibus: tandem nocte aliquot sceleſti elapsi peruenerunt ad Demetrium, arcis oppugnationem nunciantes. Qui iratus mouit exercitum ex Antiochia contra Ionatham: cúmq; peruenisset vsq; Ptolemaidem, acciuit eum ad se per literas. Ille non intermissa oppugnatione, cum senioribus populi & sacerdotibus aurum, argentum, vestem, aliáque xenia deferens venit ad Demetrium, & hac munificentia mitigauit regis animum: tractatusq; honorifice, confirmatus est in pontificatu, quemadmodum à superioribus regibus. Accusatoribus autẽ eius transfugis fidem non habuit: verumetiam rogatus vt pro Iudæa vniuersa tribúsq; attributis ei toparchiis, Samaria, Ioppe, & Galilæa, c c c. tantum talenta penderentur, concessit per diploma tale. Rex Demetrius Ionathæ fratri & Iudæorum genti gaudium. Exemplum epistolæ quam scripsimus Lastheni parenti nostro, misimus ad vos vt sciretis: Rex Demetrius Lastheni patri gaudiũ. Genti Iudæorum amicis nostris & iura amicitiæ seruantibus, decreui beneuolentię gratiã referre. quapropter tres prẹfecturas, Apherimam, Lyddam, Romatham cum suis finibus, Samaritis ademptas ad Iudæam attribuo: & remitto quicquid solebant ante me reges accipere à sacrificantibus Hierosolymis, aliáq; tributa pro fructu terræ atque arborum: præterea salinarum vectigal & aurum coronarium: neque quicquam horũ exigetur in posterum. Cura igitur vt huius scripti exemplar mittatur ad Ionatham, & dedicetur in illustri aliquo loco templi sanctissimi. Hactenus diploma. Porrò Demetrius videns ditionem suam pacatam, & nihil timendum periculi, dimisit exercitum, & stipendia militum minuit, solis exteris mercedem soluẽs, quos secum è Creta aliisq; insulis collectos adduxerat. quamobrem odium sibi concitauit apud proprium militem, cui ipse nihil numerabat, solito ab aliis ante eum regibus etiam pacis tempore stipendium accipere, vt hoc pacto alacriores fierent, ad subeunda quoties opus esset pericula.

Tryphon Apamenus post deuictum Demetrium Antiocho Alexandri filio regnum asserit, recepto in amicitiam Ionatha. Cap. IX.

VIII. 1. *Mach.* 11. EAM alienationem militum à Demetrio animaduertens quidam ex Alexandri ducibus genere Apamenus, Diodotus cognomine Tryphon, venit ad Malchũ Arabem, qui educabat Alexandi filium Antiochũ: & cùm indicasset ei quã infensi essent Demetrio milites, suasit vt sibi Antiochũ traderet. effecturũ enim se, vt is receptus potiretur paterno imperio. At ille primum difficilem se præbebat, quòd non satis ei fideret: tandẽ Tryphon euicit assiduis precibus. Interea Ionathas pontifex volens tollere Hierosolymitanæ arcis præsidium, & impios transfugas, reliquosq; qui arces tenebant in ea regione, legatione cum muneribus missa ad Demetrium, rogabat eum vt præsidia de Iudææ castellis eiiceret. Qui non hac tantum in re, sed maiora etiam gratificaturum se ei pollicitus est, quàm primum leuatus esset præsenti bello, per cuius negocia non liceret nunc id facere.

postu

poſtulabat etiam vt pro iure amicitiæ mitteret auxilia, quandoquidem ſui milites ad hoſtem deficerent: móxque tria millia delectorum militum Ionathas ad regem miſit. Cæterum Antiochenſes exoſum habẽtes Demetrium, tam propter ipſius quàm propter paternas iniurias, cupiebant eum per occaſionem aggredi: videntésque auxilium ei veniſſe à Ionatha, & conſiderantes breui augendas eius vires niſi mature præuenirent, correptis armis circumſteterunt regiam velut expugnaturi, & intercepto exitu conabantur illum in poteſtatem ſuam redigere. Qui videns populum armatum hoſtiliter ſe impetere, aſſumpto mercenario milite & Iudæis auxiliaribus, conflixit cum Antiochenſibus, & ſuperatus numero, compulſus eſt cedere. Tum Iudæi receperunt ſe in tectum regiæ, & è ſuperiore loco miſſilibus feriebant populum: quod cùm tutò facerent propter loci eminentiam, facile repulerũt eum à propinquis ædibus: & mox iecto in eas igne, incendium totam vrbem peruagatum eſt propter dẽſitatem ædificiorum, quæ tota ferè conſtabant è materia lignea. Antiochenſes verò non valentes ædibus flagrantibus ſuccurrere, in fugam ſe verterunt. Tum Iudæi de vno tecto in aliud tranſilientes, miris modis eos inſectabantur. Rex autem animaduertens Antiochenos occupatos in eripiendis liberis & vxoribus, & ideo intermiſiſſe prælium, per diuerſos angiportus eos aggreſſus, multis occiſis reliquos coegit abiectis armis deditionem facere: & conceſſa audaciæ venia, ſeditionem cõpeſcuit, donatósq; Iudæos præda quam ex direptionib. parauerant, & collaudatos quaſi autores eius victoriæ remiſit ad Ionatham non ſine præclaro virtutis eorum teſtimonio. poſtea tamen ingratus apparuit, & non ſeruauit pollicita, bellum etiam minatus, niſi redderet tributa omnia quæ Iudæorum gens ſolita eſt prioribus regibus pendere. Feciſſétque etiam ni impeditus eſſet à Thryphone, coactus apparatum contra Ionatham factum in illum potius vertere. reuerſus enim ex Arabia in Syriam cum Antiocho etiam tum adoleſcẽte, diadema eius capiti impoſuit: & deficientibus ad ſe omnibus militibus, qui fraudati ſtipẽdiis fuerant, aperto bello Demetrium adortus eſt: & vno prælio factus ſuperior, tum elephantos, tum Antiochenam vrbem illi ademit, compulſo in Ciliciam cedere. Tum Antiochus adoleſcens miſſis literis & legatis ad Ionatham, ſocium & amicum eum nominat, & pontificatum ei confirmat, conceſſis & quatuor præfecturis, quæ Iudæorum regioni attributæ fuerant. Ad hæc aurea vaſa & pocula veſtémq; purpuream & ius vtendi miſit ei, nec non fibulam aureã, cooptato inter amicos primarios. Simonem etiam eius fratrem militibus, quantum eorum eſſet Tyrum inter & Ægyptum præpoſuit. Ionathas verò lætus tot collatis in ſe per Antiochum beneficiis atq; honoribus, & ipſe ſuos legatos ad eum ſimul & Tryphonem miſit, amicum ſe & ſocium profeſſus, geſturúmque vnà bellum contra communem hoſtem Demetrium, multa de eius ingratitudine queſtus, quòd pro beneficio iniuriam ſibi repoſuiſſet. cùm igitur permiſſum eſſet ei ab Antiocho, collectis etiam è Syria & Phœnice militibus bellum contra Demetrij duces gerere, cõfeſtim profectus eſt ad vicinas vrbes & oppida: à quibus honorificè, exceptus, nullis tamen adiutus eſt militibus. & cùm Aſcalonem veniſſet: hic quoque ab oppidanis cum muneribus ei occurſum eſt: quos & ipſos hortatus eſt, quemadmodum alias vrbes Cœleſyriæ vt à Demetrio deficerent ad Antiochum, & pro acceptis iniuriis pœnas ab eo repeterent. eſſe enim multas cauſas, cur ad hoc conſentire debeant. quib. perſuaſis vt polliceretur auxilia, ad Gazæos peruenit, vt hos quoque conciliaret Antiocho. hos præter ſpem inuenit portas ſibi clauſiſſe, nolentes deſerto Demetrio parti aduerſæ ſe coniungere. quare Ionathas irritatus eſt, vt & agros vaſtaret, & vrbem conaretur vi capere: relictáque ad eius obſidionem parte exercitus, cum reliqua manu in vicos ſæuiebat incendiis. Tum Gazæi videntes præſentem calamitatem ab hoſte, nec vllum interim auxilium à Demetrio, & ſpem quoque incertam propter locorum diſtantiam, ſatius exiſtimauerunt illo omiſſo neceſſitati ſuæ conſulere: & miſſis ad Ionatham nunciis recepti ſunt in ſocietatem atque amicitiam. Aliquando enim homines non niſi ſuo malo docti intelligunt quid ſit vtile; cùm deberent ſapere ante acceptum incommodum, & vltro potius quàm coacti imperata facere. Ionathas verò acceptis obſidibus, & miſſis Hieroſolyma, digreſſus inde, totam regionem vſque Damaſcum obibat. cúmque Demetrij validus exercitus

acceſſiſſet ad vrbem Cedaſam, quæ propinqua eſt Tyriorum agro & regioni Galilææ, velléntque Ionatham abſtrahere à Syria, laturum opem Galilæis ſuæ ditionis hominibus, occurrit eò propere Simone fratre ad Iudææ præſidium relicto. Is collectis quotquot poterat eius regionis militibus, Bethſuram oppugnabat, locum totius Iudææ munitiſſimum, & inceſſum à Demetrianæ factionis hominibus, vt iam antè diximus. qui cum aggeribus ſimul ac machinis vehementer infeſtarentur, veriti ne occupato per vim loco ad vnum necarentur, per nuncium rogabant Simonem, vt ſibi liceret relicta ipſi Bethſura, incolumibus decedere & proficiſci ad Demetrium. ille verò data eis in hoc vt poſtulabant fide, pro Macedonico ſuum ibi collocauit præſidium. Interim Ionathas in Galilæa, motis à ſtagno Genneſara caſtris quæ primum poſuerat, in campum Aſor progreſſus eſt, neſcius hoſtem eſſe in eo. Demetriani vero qui ante vnum diem aduentum eius præſenſerant, collocatis prius in monte inſidiis, ipſi in campo ei ſe oppoſuerunt. Quos conſpicatus Ionathas paratos ad prælium, & ipſe ſuos pro tempore ad certamen inſtruit. Sed cùm à tergo ſe inſidiatores Iudæis oſtendiſſent, veriti ne intercepti in medio contrucidarentur, in fugam ſe dederunt, ita vt penè omnes Ionatham deſererent in periculo. Soli duces Matthias Abſalomi & Iudas Chapſæi cum quinquaginta vitorum fortium manu permanſerunt: qui à deſperatione ſumpta audacia, tanto impetu aduerſam hoſtium frontem impulerunt, vt territi ceu furentibus cederent. Tum verò illi qui Ionatham deſtituerant, videntes fluctuantem & inclinatam hoſtium aciem, reuerſi in prælium, iam in apertam fugam verſos perſequebantur, donec ad Cedaſa ventum eſt, vbi intra caſtra compulſi ſunt. Ionathas autem egregia victoria potitus, recepit ſe Hieroſolyma. Et cùm omnia ſibi ex ſententia Dei fauore videret cedere, miſit Romam legatos de renouanda amicitia, quibus dedit mandata, vt in reuertendo obiter inuiſerent Lacedæmonios, eósque cognationis admonerent atque fœderis. qui poſtquam Romam venerunt, expoſitis ad ſenatum poſtulatis Ionathæ pontificis, quòd cuperet renouari fœdera, & impetratis quæ volebant omnibus, acceptísque literis commendatitiis ad reges Europæ & Aſiæ, quo tutius poſſent iter facere, in reditu peruenerunt etiam ad Lacedæmonios, & obtulerunt eis literas à Ionatha pontifice, quarum exemplum erat hoc. Ionathas pontifex gentis Iudæorum, & ſenatus ac populus Iudæorum, Ephoris Lacedæmoniorum ſenatuíque & populo fratribus ſuis, Salutem. Si valetis, & res veſtræ tam publicè quàm priuatim proſpere cedunt, gaudemus: valemus enim nos quoque. Superioribus temporibus perlata ad Oniam pontificem noſtrum, ab Ario rege veſtro miſſa per Demotelem epiſtola, de cognatione noſtra, cuius exemplar ſubiunximus, & literas eas cupide accepimus, & Demoteli atque Ario omnem exhibuimus beneuolentiam, quamuis iam ante hoc non ignoraremus, nimirum docti è ſacris noſtris ſcripturis. Quòd verò non prius vos cognatos agnouerimus, ideo factum eſt, ne videremur vobis captandæ amicitiæ occaſionem præripere. Interim eo tempore ex quo renouata eſt noſtra neceſſitudo, in ſacris ſolennitatibus rem diuinam facientes, etiam pro veſtra ſalute ac victoria vota nuncupauimus. Et cùm multis circumquaque bellis vexaremur, propter vicinorum immoderatas cupidines, tamen nec vos nec alios amicos ſolicitandos duximus. Nunc verò peracto bello, miſimus ad Romanos Numenium Antimachi & Antipatrum Iaſonis, viros ſenatores & honoratos: quibus etiam ad vos dedimus literas, vt renouent mutuam noſtram amicitiam. Bene igitur facietis, ſi vos quoque nobis ſcripſeritis, & ſignificaueritis, ſi qua in re vobis opera noſtra poſſit eſſe vſui, ad omnia obſequia promptos nos habituri. Itaque Lacedæmonij & legatos comiter acceperunt, & decretum publicum de amicitia atque ſocietate eis tradiderunt. Hoc tempore tres Iudæorum ſectæ erant, quæ de rebus humanis inter ſe diſſentiebāt: vna Phariſæorum dicta, altera Sadducæorum, tertia Eſſenorum. Horum Phariſæi, quædam, at non omnia fato tribuunt, quædam verò in ſua poteſtate eſſe aiunt, vt vel fiant vel non fiant. Eſſeni verò omnia in fati poteſtate eſſe affirmant, nec quicquam hominibus præter fati decretum accidere. At Sadducæi fatum omnino negant, & è rebus tollunt, dicentes nihil fataliter euenire hominibus: & omnia in noſtra ipſorum poteſtate eſſe, vt tam felicitatis nobis ipſi

auto

autores ſimus, quàm infortunij, ſi deteriora conſilia ſecuti fuerimus. Sed de his diligentius tractauimus in ſecundo de Iudaico bello volumine. Porrò Demetrij duces volentes acceptæ cladis abolere ignominiam, maioribus copiis reparatis duxerunt contra Ionatham. qui comperto eorum aduentu propere in Amathenſem agrum occurrit: nolebat enim eos ſine impedimento Iudæam inuadere. cúmque ad quinquaginta ſtadia prope hoſtem caſtra poſuiſſet, miſit qui res hoſtium & munitiones perſpe cularentur. qui cùm exploraſſent omnia, & quoſdam captiuos noctu adduxiſſent, indicantes quòd ex improuiſo hoſtis vellet eos aggredi, mature omnia cõmuniit, diſpoſitis etiam extra caſtra excubiis, & in armis retinens per totam noctem exercitum, iuſſum parato eſſe animo, etiam ſi noctu pugnare opus ſit, nequid eos hoſtium conatus fallerent. Demetrij verò duces vt ſenſere Ionatham præmonitum hærebant inopes conſilij, hoc ipſo turbati, quòd viderent ſibi nihil ſucceſſurum abſque inſidiis, nec aperto Marte pares ſe Ionathæ futuros ducerent. Decreuerunt igitur abire, & relictis multis per tota caſtra ignibus, quo magis hoſtem fallerent, noctu diſceſſerunt. At Ionathas mane caſtra adortus, poſtquam deprehendit inania, cœpit fugientes perſequi, ſed fruſtra. Iam enim tranſgreſſi fluuium Eleutherum in tuta loca ſe receperant. Flexo igitur in Arabiam itinere, & Nabathæis vaſtatis, abactáque præda & captiuis abductis, Damaſcum veniens, illic omnia vendidit. Per idem tempus & frater eius Simon obeundo totam Iudæam & Palæſtinam vſque Aſcalonem, opportuna loca firmabat præſidiis, atque ita communita regione armis & ædificiis, Ioppen contendit: eíq; occupatæ validum impoſuit præſidium, quòd intellexerat Ioppenſes velle Demetrio dedere ſuum oppidum. His igitur ad hunc modum diſpoſitis, Ionathas & Simon reuerſi ſunt Hieroſolyma. Ibi pontifex aduocata in templum concione populi, ſuaſit vt reficerent vrbis mœnia, & murum quo templum ſeptum fuerat rurſum reficerent, turribúſque altis additis munitiorem redderent. vtq; alium murum excitarent inter arcem & vrbem, atq; hoc pacto excluderent eos qui arcem cuſtodiebãt, & ad commeatuum penuriam eos adducerent. præterea vt arces hinc inde per regionem diſpoſitas, additis nouis munitionibus firmiores etiam ac tutiores facerent. Qua ſententia comprobata ſuffragiis populi, ipſe aſſumpta ſibi muniendæ vrbis cura, Simoni vt idem in cæteris Iudææ locis curaret, dedit negotium. Cæterum Demetrius traiecto flumine peruenit in Meſopotamiam, volens hanc & Babylonem ſimul occupare, vt potitus ſuperioribus ſatrapiis, ſedem belli ibi conſtitueret. vocabatur enim per crebras legationes ab eorum locorum Græcis atque Macedonibus, pollicentibus deditionem ſi veniret, atque etiam contra Parthorum regem Arſacem auxilia. Qua ſpe accenſus properauit ad illos, cogitans ſi res aduerſus Parthos ceſſiſſent proſpere, facile ſe inde exturbaturum Thryphonem è regno Syriæ. vt verò magna alacritate exceptus eſt ab eius regionis hominibus, collecto valido exercitu bellũ Arſaci intulit, & ſuperatus prælio, amiſſóque exercitu, ipſe viuus in poteſtatem hoſtium venit, ſicut aliàs narrauimus.

Demetrio à Parthis capto Tryphon fœdus violat, & Ionatha dolo capto atque interfecto Simoni eius fratri bellum infert. Cap. X.

TRyphon autem cognita calamitate Demetrij, non amplius fidus erat Antiocho, ſed cogitabat quónam pacto eo ſublato regnum poſſet ipſe inuadere & occupare, nec aliud magis videbatur obſtare eius cupiditati, quàm Ionathas amicus Antiocho. Itaque decreuit illum prius è medio tollere, atque ita demum adoleſcentem aggredi. quamobrem ad Bethſan protectus, quæ Græcis nominatur Scythopolis, inuenit ibi Ionatham cum quadraginta millibus lectiſſimorum militum, paratum obſiſtere ſi quis vim inferre conaretur. Videns igitur hominem non imparatum ad certamen, munerib. & comitate conatus eſt ei imponere, iuſſis ſuis ducibus vt imperata Ionathæ facerent, quo magis fidem beneuolentiæ fictæ aſtrueret, & omnem illi ſuſpicionem eximeret, atque ita incautum opprimeret facilius. poſtremò ſuaſit vt dimitteret exercitum, ceſſante bello, & pacatis rebus omnibus. rogabat tamen vt retenta circa ſe modica manu, comitaretur eum Ptolemaidem, & acciperet in tutelam ſuam ciuitatem eam arcésque finitimas, dicens ſe

IX. *1. Mac. 12.* 13

in hoc veniſſe,vt has ei traderet.Ionathas verò nihil mali ſuſpicatus, credénsque vere & beneuolo animo Tryphonem hæc conſulere, dimiſit exercitum, exceptis tribus millibus.ex his duo in Galilæa reliquit,mille vero ſecum duxit,Tryphonem proſecutus Ptolemaidem.Oppidanis verò vrbem confeſtim ita vt præmoniti fuerant clauden tibus,viuus captus eſt, militibus eius ad vnum contrucidatis.móxque miſſa eſt in Galilæam pars exercitus, vt & illa duo millia necopina per dolum opprimeret. Sed quia rumor de Ionatha capto aduentum eorum præuenerat, arreptis armis mature inde euaſerunt. Nam Tryphonis milites non auſi experiri vim, quòd intelligerent paratos pro tuenda vita extremũ adire periculum,infecta re vnde venerant retro reuerſi ſunt.

Quòd Simoni Iudæorum gens & pontificatum ſimul & copiarum imperium detulit. Cap. XI.

1. *Mach.13* IEROSOLYMIS autem poſtquam auditum eſt de Ionathæ captiuitate, & comitatus eius interitu, ingens dolor cepit omnes & tanti viri deſiderium,quòd non ſine cauſa timerent, ne deſtituti eius prudentia ſimul & fortitudine,infeſtarentur à finitimis:qui in eam diem metu Ionathæ cohibiti,tum videbantur velut dato ſigno coorituri, & adducturi Iudæorum gentem in extremum ſalutis periculum.nec eos fefellit ſua expectatio.quàm primum enim auditum eſt necatum eſſe Ionatham, vndique excitatum eſt in eos bellum, tanquam non habẽtes amplius cuius ductu militare poſſent,& rem grauiter gerere, quin & ipſe Thryphon collecto exercitu, in animo habebat Iudæam inuadere. Simon autem videns Hieroſolymitanos metu nouorum motuum attonitos, & volens eis contra Tryphonis conatus addere animum, conuocato in templum populo,ſic exorſus eſt ad eos verba facere:Non ignoratis viri tribules,quàm gnauiter ac intrepide ego & pater ac fratres pro libertate mortis periculis nos expoſuerimus: quibus domeſticis exemplis excitatus, cùm non nouum ſit in noſtra familia, legibus patriis & religioni propugnandæ vitam impendere, nullo terrore adigi potero, vt vitam gloriæ præferam. Quapropter cùm non deſit vobis dux paratus, pro vobis quiduis quantumuis magnum vel pati vel facere, ſequimini alacriter quocunque duxero. neque enim ego melior ſum meis fratrib.vt vitæ parcere debeam: neque ita degener vt quod illis ſemper viſum eſt longe pulcherrimum,ſcilicet pro religione atque legibus vitam profundere,ipſe per ignauiam ſubterfugiam: quin potius certum eſt germanum me illorum fratrem egregiis approbare facinoribus. Confido enim in Deo quòd pœnas ab hoſtibus exigere dabitur,vósque vnà cum vxoribus & liberis ab eorum iniuriis eripere, & inſuper templi ſanctimoniam tutam præſtare ab illorum impia violentia. Video enim profanas gentes non ob aliud in vos cooriri,niſi quòd exiſtimant deſtitutos ducis prouidentia. His Simonis verbis accenſa multitudo recepit animos & fiduciam, & poſita formidine auſa eſt meliores ſpes concipere: ita vt vno ore totus populus acclamauerit, placere Simonem imperium accipere, & in locum fortiſſimorum fratrum Iudæ ac Ionathæ ſuccedere. nunquam enim ſe detracturos iuſſa illius. Itaque collectis mox omnibus quotquot ex ſuis ad militiam eſſent idonei,aggreſſus eſt vrbem mœnibus cingere, communiréque celſis & validis turribus. quo opere perfecto, miſit Ioppen vnum ex amicis Ionatham Abſalomi filium, iuſſum habitatores eius populariter inde eiicere, veritus ne vrbem Tryphoni traderent. ipſe interim manſit Hieroſolymis ad vrbis cuſtodiam. Tryphon autem Ptolemaide profectus cum magno exercitu, venit in Iudæam ducens ſecum vinctum Ionathan. ei Simon occurrit cum ſuis copiis iuxta oppidum Addida,ſitum in monte cui Iudæorum campi ſubiecti ſunt: Tryphon vero cognito, quòd Simon Iudæorum princeps ſit conſtitutus, miſit ad eum nuncios, & hunc dolo circumuenire cupiens: mandabátque vt ſi vellet dimitti fratrem Ionathan,centum argenti talẽta perſolueret, & cum eis duos Ionathæ filios mitteret ad ſe obſides futuros,quòd ille dimiſſus non alienaturus ſit Iudæam à regis imperio.nunc enim eum tantiſper ſeruari in vinculis, dum debitam regi pecuniam redderet. At Simonẽ technæ eius non latuerũt:ſed intelligẽs quòd & pecuniam perditurus eſſet,nec fratrem liberaturus,quin & filios eius inſuper hoſti dediturus,tamen timens

crimi

criminationem ſuorum,ne negatis pecuniis & filiis,videretur fuiſſe fratri cauſa interitus,aduocato in concionem exercitu,poſtulata Tryphonis ad eos retulit, admonitis prius quòd ſubeſſent inſidiæ.præſtabilius tamẽ eſſe & pecunias & filios mittere,quàm contemptis Tryphonis conditionibus ſuſpicionem incurrere, quaſi fratrem ſeruare noluerit:atque ita placuit & Ionathæ pueros mitti & pecuniam. quibus acceptis Tryphon non ſeruauit fidem, nec dimiſit Ionatham, ſed cum exercitu peragrabat regionem, volens per Idumæam aſcendere Hieroſolyma, peruenítque vſque Dora Idumææ oppidum. At Simon eum perpetuo conſectabatur, caſtra caſtris illius opponẽs. interim qui in arce erant vrgentibus Tryphonem, vt propere ſibi commeatus mitteret, iuſſit paratum eſſe equitatum,quaſi eadem nocte venturus Hieroſolyma.ſed quia per eam noctem multa nix delapſa, viam opertam difficilem maximè equis reddiderat,irritum factum eſt eius propoſitum,& motis inde caſtris,in Cœleſyriam rediit propere: obitérq; in Galaditica regione interfecto & ſepulto Ionatha, ipſe Antiochiam ſe contulit.Simon autem à Baſca oppido fratris oſſa in Modim & paternum ſepulchrum tranſtulit, publico luctu honorati: vbi ampliſſimum monumentum extruxit patri ſimul & fratribus ſuis è marmore polito & candido. excitato enim in late conſpicuam celſitudinem,porticus cirumdedit & columnas ſingulas è ſingulis lapidibus, opus admiratione digniſſimum.ad hæc pyramides ſeptem parentibus & fratribus,cuiq; vnam erexit, mira tam magnitudine quàm pulchritudine,quæ durant vſque ad nostram tempora.tanta fuit Simonis cura, vt Ionathas cæteríque domeſtici quàm magnificentiſſimo ſepulchro eſſent conditi: qui defunctus eſt, exacto pontificatus ſimul & imperij anno quarto.Cuius ſucceſſor Simon conſtitutus ſuffragio populi, primo ſui principatus anno ſuis immunitatem tributorum peperit, quæ hactenus Macedonibus erant ſoliti pendere: ídque accidit poſt annum centeſimum ſeptuageſimum,ex quo Seleucus Nicanor Syriæ regno potitus eſt. Tanto autem in honore apud populum fuit Simon,vt tam in priuatis inſtrumentis quàm in ſcripturis publicis adiicerent,actum eſſe anno primo Simonis Iudæorum ethnarchæ, optime de gente ſua meriti. nam huius principatu res eorum magnis acceſſionibus auctæ ſunt, & multas de finitimis hoſtibus retulere victorias. Deuaſtauit enim Gazaram & Ioppen & Iamniam, expugnatáque Hieroſolymorum arce,ſolo eam æquauit, ne poſthac eſſe poſſet hoſtibus receptaculum,néve inde vrbi aliquod inferretur incõmodum. quo facto viſum eſt ei operæ pretium, ſi mons quoque in quo ſita fuerat complanaretur, vt ſolùm tẽplum emineret:effecítque id commemoratis pro cõcione malis,quæ à præſidiariis in eam diem Iudæi paſſi fuerant,quæq; etiam in poſterum ferre cogerentur,ſi externus aliquis princeps ei loco imponeret præſidium.adeóque permotus eſt eius exhortatione populus vt non intermiſſo per triennium neque die neque noctu opere, tandem ad planiciem eum locum indefeſſo labore,per vices ſibi ſuccedentes redegerint,atque ita nihil reliquerint quod obſtaret,quo minus templum omnibus in vrbe locis eſſet lõge celſius.

Simon Tryphonem in Dora compulſum oppugnat,inito cum Antiocho cui Pius cognomen erat,fœdere. Cap. XII.

NON multo autem poſt quàm Demetrius captus eſt,Alexãdri filius cognomine Deus à Tryphone eſt necatus, anno quarto poſtquam eius tutelam ſuſceperat:ſparſoq; rumore,quòd inter exercendum ſe eſſet extinctus,per intimos amicos ſolicitauit milites magnis policitationibus, vt ſibi regnum deferrent, captum à Parthis Demetrium dictitans,Antiochum fratrem ſi potiretur imperio,vltorem fore defectionis qua fratrem eius deſeruerint.illi adducti in ſpem maximam,quaſi ditãdi hoc principe,imperium ei cõtinuo deferũt.Tum verò adeptus iam cõcupitam poteſtatẽ,non amplius diſſimulare prauum ingeniũ valuit, quod priuatus tegere conatus eſt,quo magis animos hominum ſibi conciliaret.quàm primum enim rex declaratus eſt, abſque perſona Tryphonem agere cœpit, id quod aduerſariorum partibus non mediocriter profuit.Milites enim pertæſi eius mores,defecerũt ad Cleopatram vxorem Demetrij,quæ tum in Seleuciam cum liberis ſe incluſerat.Et cùm Demetrij frater Antiochus cognomine Soter oberraret, nec ab vlla vrbe reciperetur X. 1.*Mach.*15

metu Tryphonis,misit ad eum Cleopatra,coniugium suum & regnũ ei offerens.fecit autem hoc partim amicorum suasu,partim quòd timeret, ne quidam Seleucenses vr-
XI. bem Tryphoni traderẽt. Quò postquam venit Antiochus affluẽte ad eum quotidie multitudine,& crescentibus viribus,bellum Tryphoni intulit:quem prælio victũ eiecit è superiore Syria,& vsque Phœnicen persequẽs cõpulsum in Doram castrum munitissimum obsidione cinxit.Misit etiam legatos ad Simonem Iudæorum pontificem, qui de amicitia & societate agerent.qui & postulata eius libẽter admisit, & mox misso commeatu ac pecuniis ad oppugnantes Doram milites, Antiochum ita demeruit, vt inter intimos amicos ab eo reciperetur.at Tryphon elapsus è Dora cùm perfugisset Apamiam,vrbe vi capta interfectus est,triennio postquam regno potitus fuerat.

Bello inter Antiochum & Simonem orto, Cendebæus dux regius è Iudæa profligatur. Cap. XIII.

XII. CAETERVM Antiochus ob innatam auaritiam beneficiorum immemor, traditis amico Cendebæo copiis, misit eum vt vastata Iudæa Simonem in potestatem redigeret. qui audita eius iniquitate, quamuis iam senior, tamen indignitate rei permotus, iuueniliter hosti cum exercitu fit obuiam: præmissisq; cum fortissimo quoq; filiis,ipse cum reliquis copiis subsequebatur diuerso itinere positisque compluribus locis inter angustias insidiis, nusquam non rem gessit ex sententia:& in omnib. congressibus factus superior, reliquum vitæ in pace exegit, cùm & ipse renouasset cum Romanis amicitiam.

Quòd Simon à genero suo Ptolemæo in conuiuio per dolum occisus est. Cap. XIIII.

XIII. 1. *Mach.16* IS per octo annos Iudæis præfuit,postremo in conuiuio cæsus, insidiis generi sui Ptolemæi: qui vxore etiam eius & duobus filiis comprehensis ac coniectis in vincula, misit quosdam vt tertium quoque Ioannem, cui & Hyrcano fuit nomen, interficerent. adolescens autem hoc præsentiens mature in vrbem refugit, fretus fauore multitudinis conciliato per paterna beneficia, simúlque odio,quo Ptolemæum prosequebatur populus. Is enim volentem eum ingredi per portam aliam fortiter repulit,eo quòd iam Hyrcanum receperat.

Quomodo frustratis Ptolemæi conatibus,Hyrcanus principatu potitus est. Cap. XV.

XIIII. 1.*Mach.16* ILLE igitur recepit se in quandam arcem supra Hierichunta sitam,quæ Dagon dicitur. Hyrcanus verò accepto paterno põtificatu,& sacris operatus, cùm litatum esset,eduxit contra Ptolemæũ exercitum:& oppugnando locum cætera quidem erat superior, vincebatur autem sola pietate erga matrem,& erga germanos misericordia. hos enim Ptolemæus productos in mœnia flagris cædebat in loco omnibus conspicuo, minitans se præcipitaturum eos, nisi frater ab oppugnando desisteret. at ille putans quantum de oppugnatione remitteret, tantum se gratificari suis carissimis, statim in primo conatu elangueſcebat. Mater tamen ad eum manus tendens supplicabat ne molliretur affectibus,sed potius indignitate rei motus,daret operam vt redactum in potestatem inimicum afficeret pœna, & vlciscerẽtur homines sibi natura coniunctissimos.gratum enim sibi fore inter torměta emori, modo nefarius homo scelerum suorum supplicium luerẽt. Hyrcanus vero talibus verbis accẽdebatur ad assultum maiore impetu faciendũ,sed quàm primum verberari & lacerari matrem uidebat, refrigescebat statim oppugnationis feruor, & vincebatur filius maternis affectibus. cúmq; hoc pacto traheretur diutius obsidio, superuenit annus ille quo solenne est Iudæis cessare ab operibus, recurrente anno septimo. atq; ita liberatus à bello Ptolemęus occisis Hyrcani matre ac fratribus,fugit ad Zenonem cognomine Cotylam,qui tum apud Philadelphenses inuaserat tyrannidem.

Historiarum Biblicarum finis.

Quòd Antiochus cognomento Pius ducto contra Hyrcanum exercitu,placatus CCC talentis fœdus cum eo iniit. Cap. XVI.

XV. ANTIOCHVS autem memor incommodorum quæ à Simone acceperat, Iudæam aggressus est, ex quo regnare cæperat anno quarto, principatus verò Hyrcani primo, sexagesima secunda supra centesimam Olympiade: vastatisq; agris Hyrcanum in vrbem ipsam compulit. eam septenis castris

cùm

cùm cinxiſſet, primum nihil proficiebat, propter firmitatem mœnium & virtutem propugnantium, accedente etiam aquarum penuria. cui tandem ſub occaſum Pleiadis delati imbres fuerunt remedio. poſtremo ad ſeptentrionalem muri partem, quà planior erat aditus, excitatis centum turribus quæ ſurgebant vſque tertiam cõtignationem, impoſitiſq; in eas cohortibus. quotidie tentabat mœnia: dupliciq; foſſa longa ſimul & lata cinctis Iudæis præcluſit omnẽ exitum. illi contra crebro excurſantes, ſi forte negligentius cuſtodiri caſtra offenderẽt, afficiebant hoſtẽ clade aliqua: quòd ſi paratos ad reſiſtendũ inuenirent, recipiebant ſe in tutiora facile. Hyrcanus autem poſtquã cognouit ſibi obeſſe ſuorũ multitudinem, quòd inutiliter abſumerentur ad victum neceſſaria, ſecretã infirmiorẽ turbã eiecit extra mœnia, ſolis retentis qui ob vigorem ætatis ad pugnã erant idonei. Antiochus, autẽ excluſos vetabat progredi, ita vt miſerabiliter oberrantes mœnibus cõficerentur inedia. ſed cùm ſuperueniſſet feſtum ſcenopegiæ, miſeratione ſuorum rurſus in vrbem recepti ſunt. Rex etiam rogatus vt gratia feſti inducias ſeptem dierũ cõcederet, religione motus impetrari eas paſſus eſt: nec hoc contentus victimas miſit magnifice, tauros auratis cornibus, & pocula tam aurea quàm argentea, referta omne genus aromatibus & exercitui prębuit epulum, longe diuerſus ab Antiocho Epiphane, qui capta vrbe porcos ſuper altari mactauerat, & iure carniũ illarum templũ aſperſerat, violatis Iudæorũ legibus ſimul & ceremoniis: vnde acerbiſsima exorta ſunt eius gentis contra eum odia. at hic Antiochus propter religionẽ Pius cognominatus eſt ab omnibus. Hyrcanus verò cognita eius æquitate & pietate delectatus, legatos ad eum miſit, rogantes vt liceat ſibi patriis viuere legibus. tum rex repulſis qui ſuadebant internecione delendã gentem inſociabilẽ, & diſcretam inſtituto à reliquis omnibus, & approbata Iudæorum pietate, imperauit vt obſeſſi arma ſibi traderent, & vectigalia Ioppes, cæterarúmq; extra Iudæam vrbium concederent, & inſuper præſidium reciperent, promittens pacẽ eis ſe datutum his cõditionibus. Aſſenſerunt illi ad omnia excepto præſidio, quòd vitarent exterorũ conſuetudinẽ: quod ne reciperent maluerunt regi dare obſides & D. talenta inſuper: quorũ C C C. mox re præſentata ſunt, & inter obſides fuit etiam ipſius Hyrcani frater: deiectáq; mox lorica quæ impoſita erat mœnibus, ſoluta eſt obſidio. Cæterùm Hyrcanus aperto monumento Dauidis, qui olim regum omniũ fuerat ditiſsimus, tria millia talentorũ inde protulit: quibus pecuniis fretus, primus omnium cœpit externũ militem alere: & inito cum rege fœdere, exceptũ in vrbem cum exercitu tractauit liberaliſſimè: quin & profectũ in expeditionem Parthicam ſecutus eſt vnà cum auxiliis. Teſtis eſt nobis Nicolaus Damaſcenus ſic ſcribens: Antiochus erecto trophęo ad Lycum fluuium, vbi Indatem Parthorũ ducẽ profligauerat, hæſit ibi per biduum ad preces Hyrcani Iudæi, quòd in id tempus fortè quædam Iudæorũ feſtiuitas incurrerat, per quam non licebat eis iter facere. Et verum eſt quod ille ſcripſit: nam Pẽtecoſte inſtabat poſt ſabbatum, quo tempore noſtris iter facere nefas habetur. Deinde cum Arſace Partho Antiochus ſigna contulit. quo prælio victus, & vitam ſimul amiſit & exercitum. Syrorum autem regnum frater eius recepit Demetrius, dimiſſus ab Arſace quo tempore Parthorum regionem inuaſerat Antiochus, ſicut iam antè in aliis commentariis diximus.

Hyrcani expeditio in Syriam. *Cap.* *XVII.*

CÆTERVM Hyrcanus audita morte Antiochi, confeſtim ad vrbes Syriæ duxit exercitum, ratus id quod erat, inuenturum ſe eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur nõ ſine labore ſexto demũ menſe vi cepit: deinde Samegam cum vicinis oppidis, & inſuper Sicima atq; Garizim cum gente Chuthęorum, quę accolebat templũ inſtar Hieroſolymitani extructũ, permiſſu Alexandri à Sanaballete duce in gratiã generi ipſius Manaſſis, qui fuerat frater Iaddi pontificis, vt antè dictũ eſt. incidit autẽ huius templi deſolatio poſt annũ C C. Hyrcanus verò etiam Idumææ vrbes cepit, Adora & Mariſſam, ſubiugatiſq; omnibus Idumæis edixit vt circunciderẽtur, niſi mallent è propriis pelli ſedibus. at illi amore patriæ admiſerunt & circunciſionẽ & reliquam iuxta Iudaicos ritus viuendi formulam: atque XV.

ex eo primum tempore inter Iudæos censeri cœpti sunt. Cæterum Hyrcanus pontifex renouaturus cum Romanis amicitiam, misit legatos ad senatum: vbi recitatis eius literis, amicitia impetrata est his conditionibus. Fanius M. F. Pr. indixit senatum in campum VIII. Id. Februarias, præsente L. Manlio L. F. Mentina, & C. Sempronio C. F. Falerna, propter eas res quas legati retulerunt, Simon Dosithei, Apollonius Alexandri, Diodorus Iasonis, viri honesti ac probi, missi à populo Iudæorum: qui etiã egerũt de amicitia & societate, quæ eis intercedit cum pop. Rom. & de negotiis publicis, vt Ioppe & portus, Gazaráq; & fontes atq; vrbes reliquæ per Antiochum ablatæ præter senatus decretũ, restituantur hæc omnia. néve militibus regiis liceat per regionẽ ipsorum aut subditorũ iter facere. & vt eo bello per Antiochũ attentata præter decretum senatus, fiant irrita: vtq; legati à senatu missi, curent reddi quicquid Antiochus abstulerat, & preciũ agrorum æstimẽt qui eo bello vastati sunt. & vt literæ cõmendaticiæ legatis dentur ad reges & liberos populos, quo tutius possint reuerti in patriam. Quibus de rebus visum est senatui renouare societatẽ & amicitiam cũ viris bonis, & missis à bono atque amico populo. De literis autẽ scribendis responsum est curæ futurũ senatui, quã primũ ab aliis negotiis vacauerit, & daturum operã ne vlla posthac eis inferatur iniuria, mandatúmq; est prætori Fanio, vt ex publica pecunia legatis numeraret viaticum, quo commodius se referre possent in patriam. atque ita publico sumptu legatos prætor domũ remisit, cum cõmendaticiis ad eos per quorũ loca erant transituri. Et Hyrcani quidẽ pontificis rerum status hic fuit. Demetrius autẽ rex cupiens bellũ Hyrcano inferre, opportunitatẽ non habuit, inuisus ex æquo tam Syris quàm militibus, propter mores improbos, ita vt miserint ad Ptolemæum Physconẽ, rogantes vt aliquẽ ex Seleuci genere eis daret, quẽ possent regẽ sibi constituere. cúmq; is misisset Alexandrũ Zebinam, cõmisso prælio Demetrius vincitur, & refugiens è pugna ad Cleopatram vxorẽ in Ptolemaidem exclusus est ab ea: delatusq; inde Tyrum ab inimicis capitur, & diu misere vexatus tandẽ in-
XVII terficitur. Alexander autẽ regnum adeptus fœdus feriit cum Hyrcano pontifice, deinde petitus bello ab Antiocho Grypo Demetrij filio, in prælio cæsus occubuit. At Antiochus regnum Syriæ consecutus non ausus est expeditionem contra Iudęos suscipere, audito quòd frater ipsius germanus, eodem nomine dictus Antiochus, copias cõtra se apud Cyzicũ colligeret. Quapropter nihil in Iudæos mouens, decreuit parare se cõtra fratris aduentũ, cognominati Cyziceni, eo quòd in illa vrbe educatus sit. patre autẽ genitus erat Antiocho Sotere, qui à Parthis occisus est. acciderat enim vt Cleopatra duobus fratribus alteri post alterum nuberet, sicut aliàs diximus. Porrò Antiochus Cyzicenus vbi peruenit in Syriam, multis annis cum fratre conflictatus est, Hyrcano interim per totũ illud tempus agenti in pace cõtinua. mox enim post Antiochi cædem defecerat à Macedonibus: náq; nec vt subditus, nec vt amicus vllã illis ferebat opẽ amplius: sed maximis successibus res eius auctæ sunt Alexandri Zebinæ tempore, & maioribus etiam, regnantibus his duobus fratribus. bellum enim quo se atterebant mutuo, occasionem Hyrcano præbuit, vt secure frueretur Iudææ prouentibus, & ingentem pecuniarum vim inde cõgereret. Et Cyziceno vastante fratris regionem, nõ dissimulauit & ipse quid moliretur: vidẽsq; Antiocho nihil esse ab Ægypto præsidij, sed tam ipsum quàm eius fratrem multas clades accipere ex continuis inter se certaminibus, vtrunque facile despexit.

Quòd Antiochus Cyzicenus Samaritis auxilium ferens, victus aufugit. Cap. XVIII.

QVAPROPTER duxit exercitum ad Samariam vrbem munitissimam, quæ quòd nunc Sebaste vocetur ab Herode condita, cùm erit opportunum dicemus. hanc adortus oppugnabat nullis parcens laboribus, infensus ei propter iniurias illatas Marissenis, colonis Iudæorum & sociis, sed Syriæ regi subditis. Cùm itaq; vrbẽ fossa & duplici muro cinxisset per LXXX. stadia, obsidioni præfecit filios Antigonum & Aristobulũ: quibus vrgentibus & fame premẽte eò necessitatis adducti sunt Samaritæ, vt coacti vesci cibis insuetis homini, postremo Antiochi Cyziceni opẽ implorauerint. qui cũ venisset properè, victus est ab

ab Aristobuli militibus:& insequẽtibus eum fratribus vsq; Scythopolim,ægre euasit. at illi reuersi contra Samaritas, rursum eos compellunt intra mœnia, & cogunt iterũ ab eodem Antiocho auxilium petere. Is accitis à Ptolemæo Lathuro circiter sex armatorum millibus quos ille inuita matre & tantum nõ imperio per eam deturbatus miserat,primum vagabatur per ditionẽ Hyrcani latrocinabundus cum Ægyptiis, nõ audens quidẽ aperto Marte decernere, quòd esset impar viribus, existimans tamen se vastandis agris effecturum vt Hyrcanus obsidionẽ Samariæ solueret. Sed postquã multos è suis amisit exceptos hostiũ insidiis,profectus est inde Tripolim, Callimandro & Epicrati ducibus demandato bello Iudaico.ex his Callimander audacius quã prudentius cum hoste cõgressus,profligatis suis & ipse inter alios cecidit. Epicrates autẽ pecunia corruptus, Scythopolim & alia quædã oppida manifeste Iudæis prodidit:nec quicquã Samaritis obsessis profuit. atq; ita Hyrcanus integro anno in oppugnatione exacto,nõ contẽtus vrbẽ capere,etiam solo eam æquauit,inductis illò torrentibus:quorũ eluuie ita cuncta fœdata sunt,vt ne vestigiũ quidẽ supereſſet eius oppidi. Incredibile autem quiddã natratur de Hyrcano pontifice, dignatũ eum esse diuino colloquio. Fertur enim quòd illa ipsa die qua eius filij cõseruerunt cum Cyziceno præliũ,pontifex ipse solus in templo odoramenta adolens vocẽ audierit, nunciantẽ filiorũ recentem de Antiocho victoriã:idq; mox progressus renũciauit multitudini,& paulo pòst certius cõprobatũ est eius oraculũ. Et Hyrcani quidẽ res gestæ sic se habuerunt. Accidit autem hoc tẽpore vt nõ Hierosolymis solũ,sed & apud Alexandriã reliquámq; Ægyptũ & Cyprũ fortuna aspiraret Iudæorũ successibus. Cleopatra enim regina à filio Ptolemæo Lathuro dissidens, copiis suis duces præposuit Chelciã & Ananiã filios Oniæ,qui templũ in Heliopolitana præfectura ædificauerat Hierosolymitano simile,vt aliàs diximus.ex horum sententia regina gerebat omnia, sicut & Strabo Cappadox testatur his verbis:Pleriq; enim qui prius nobiscũ venerũt in Cyprũ,quíve pòst à Cleopatra illò missi sunt, cõfestim deficiebãt ad Ptolemæum. soli verò ex Oniæ factione Iudæi cõstanter manserũt in officio,eo quòd ciues eorum Chelcias & Ananias apud reginã essent in precio. Hæc Strabo. Hyrcano autẽ apud Iudæos felicitas inuidiã peperit.sed præcipue Pharisæorum secta male ei volebat, de qua suprà mentionẽ fecimus.tanta autẽ eorũ autoritas est apud populũ,vt etiã si regi obloquãtur aut pontifici,fidẽ tamen eis vulgus habeat.Horũ discipulus & Hyrcanus fuerat,in primis charus huic hominũ generi.quos cũ aliquãdo vocasset ad conuiuiũ, & accepisset comiter,postquã animaduertit eos exhilaratos,sic illos affatus est:Scire eos suã voluntatem,quòd nihil magis cuperet quã iustus esse & omnia iuxta Dei placita facere,quemadmodũ & ipsi doceãt. attamen si quid in ipso desiderarent, & aliqua in re à iustitię præscriptis aberrantẽ deprehenderẽt,officij illorũ esse vt admonitione corrigant.cũ verò omnes eius virtutẽ cõprobarent,vehemẽter gauisus est eorum testimonio.tandẽ vnus è cõuiuis Eleazarus,vir malus & seditiosus:Quãdoquidem,inquit,ais te cupere audire veritatẽ,si vis esse iustus,abdica te pontificatu,& cõtentus esto principatu populi. Illo verò causam rogante cur ita hoc postularet:Quia inquit,audiuimus à natu grandioribus,matrem tuam captiuã fuisse,regnante Antiocho Epiphane. Falsus autem erat is rumor, & ideo grauiter his verbis Hyrcanus offensus est, nec minus Pharisæi cæteri. Tum Ionathas quidam è Sadducæorum secta, quæ est Pharisæis cõtraria,præcipuus Hyrcani amicus,dicebat de cõmuni Pharisæorum sententia conuitiatum Eleazarũ: quod si dubium videatur,manifestum fore interrogatis illis qua pœna hominem dignum censeant. Quod postquã Hyrcanus rogauit,dicens ex pronunciata ab illis sententia se cogniturum,an ex eorum consensu factum sit sibi conuitium, & illi satis putarunt si vinculis castigaretur & verberibus, quòd iniquum videretur capite hominem plecti ob maledicentiam, & alioqui hoc genus clemens sit in animaduersionibus vehementer exacerbatus est,quasi iam cõpertum haberet eos esse autores opprobratæ sibi generis infamiæ. Nec destitit Ionathas furenti calcar addere, intantum vt desertis Pharisæis ad Sadducæos deficeret, & abrogatis illorum constitutionibus earum obseruatores pœnis afficeret: atque hinc factum est vt ipse & eius filij parum gratiosi apud vulgum fuerint: quemadmodum

aliàs opportunius dicetur. Nũc enim indicãdum eſt, quòd multas conſtitutionum à maioribus per manus acceptas Phariſæi tradiderint populo, quæ nõ ſunt ſcriptæ inter leges Moſaicas: & ideo Sadducæi his autoritatem abrogant, dicẽtes oportere eas tantũ ſeruari, quæ ſcripto cõtinentur. atque hinc magna inter vtroſq; exorta eſt controuerſia, dum ditiores ſtant à Sadduceorum partibus Phariſæi cæteræ multitudinis vtuntur fauoribus. Sed de his duabus ſectis & Oſſennorum tertia ſatis docuimus in II. de Iud. bello volumine. Hyrcanus autem ſeditione ſedata, & poſt hanc exacta vita feliciter, elapſiſq; vno & XXX. annis eius imperij moritur, relictis quinque filiis ſuperſtitibus, tribus maximis à Deo habitus dignus honoribus, principatu gentis Iudęorum, & pontificatu, & prophetia. fruebatur enim diuinis colloquiis. vnde tantam nactus eſt futurorum præſcientiam, vt prædixerit duos maiores natu è ſuis liberis, nõ diu fore paterni principatus compotes: quorum exitium operę precium eſt cognoſcere, quo magis patris eluceat diuinatio.

Ariſtobulus primus diadema ſibi impoſuit. *Cap.* *XIX.*

XVIII DEFVNCTO enim eorũ patre, Ariſtobulus natu maximus volens principatum in regni formam vertere, diadema ſibi primus impoſuit, poſt CCCC-LXXXI. annos & menſes tres, ex quo de captiuitate Babylonica liberatus populus, ad priſtinas ſedes poſtliminio reuerſus eſt. cúmq; fratrem ſuum ſecundum Antigonum amaret, in ſocietatem dominationis eum aſſumpſit, cæteros verò in vinculis habuit. matrem etiam coniecit in carcerẽ principatus æmulam (nam illam Hyrcanus dominam rerum reliquerat) atque eò crudelitatis proceſsit, vt fame necaret in vinculis. poſt matrem verò interfecit fratrem quoq;, quẽ præ aliis diligere videbatur, & in regni ſocietatem admiſerat, alienatus ab eo per calumnias. quas primo quidem reiecit, partim quòd eum diligeret, partim quòd per inuidiam confictas putaret. Sed cùm aliquando Antigonus magnifice reuerteretur è bello, quo tempore populus ſolenne ſcenopegiæ feſtũ celebrat, accidit vt Ariſtobulus ægrotans decumberet, frater verò interfuturus ſacris, ſplendidiſsime ornatus in templũ aſcenderet cũ armatorũ comitatu, potiſsimum pro ſalute regis vota facturus. Tum hi quibus ſtudiũ erat excitare inter fratres diſcordiã, nacti occaſionem è rebus proſpere geſtis Antigoni, & pompa quã adornauerat, venerunt ad regem & omnia exaggerauerũt, dicentes hæc iam eſſe ſupra priuati hominis conditionem, & affectati regni manifeſta indicia: aiebántq; venturũ breui cum valida armatorũ manu ad occidendũ regẽ, quòd ſtultũ exiſtimet cum regno ſolũ potiri liceat, cõmunicato honore contentum eſſe. Ariſtobulus autẽ quamuis non omnino his crederet, tamẽ proſpiciens quomodo poſſet & ſuſpicionem vitare, & ſecuritati ſuæ conſulere, collocauit ſatellites in loco quodã obſcuro & ſubterraneo (decumbebat autem in turri quæ pòſt mutato nomine Antonia dicta eſt) mandauitq; vt ſi quidem ſine armis frater veniret, nemo eũ attingeret: quòd ſi armatus aduentaret, vt trucidaretur, præmiſit tamen ad eũ qui rogaret, vt inermis veniat. At regina & reliqui inſidiatores, perſuaſerunt nuncio vt contraria diceret, audiſſe fratrem quòd armaturã eximiam ſic cõparaſſet, cuperéq; ita armatum cõtemplari. Antigonus verò nihil mali ſuſpicans, & fretus fratris beneuolentia, ita vt erat cum tota armatura venit ad Ariſtobulũ, contemplãdum ſe præbiturus. cúmq; peruenisſet ad turrim Stratonis, qua valde obſcurus erat trãſitus, à ſatellitibus interfectus eſt. Huius autẽ caſus facile oſtendit quantũ poſsint liuor & calumnia, & quã ſint efficaces ad ſubuertendã etiã naturalẽ beneuolentiã. Sed illud maxime admiratu dignũ eſt, quod Iudas quidã, cuius prædictiones nunquã fefellerunt, vaticinatus eſt. Is cùm videret Antigonũ accedentẽ ad templũ, apud diſcipulos, qui eum ob hanc ſcientiã aſſectabantur exclamauit: pœnitere ſe iam vitæ, quandoquidẽ eius vanitatem coarguet incolumis Antigonus, quẽ ea die apud Stratonis turrim moriturũ prædixerat: quoniam locus ille abeſſet D C. ſtadiis, & diei pars maior exacta eſſet: atq; ita periculũ eſſe ne mentiatur ſuum oraculũ. Ad hunc modũ ſolicito nunciatur Antigonum cęſum ad cellam ſubterraneam turris, quę & ipſa Stratonis vocabatur, ſicut & illa maritima quæ pòſt Cæſarea nominata eſt: quę ambiguitas vatẽ perturbauerat. Ariſtobolũ autẽ cõtinuo cœpit fraternæ necis pœnitẽtia: quæ res morbũ eius aggrauauit,

uauit,dum factũ ſuum continenter deteſtaretur, ita vt poſtremo creſcentibus doloribus ſanguinem vomeret.eum quidã è miniſtris efferens, diuina opinor ita volente prouidentia, prolapſus in eo ipſo loco effudit, qui Antigoni cædis cruenta habebat veſtigia. quo facto ingens eorũ qui viderant clamor exoritur, quaſi data opera puer illic effudiſſet ſanguinẽ,ita vt clamoris cauſam ſciſcitaretur Ariſtobulus.omnibus autem dicere tergiuerſantibus, tanto magis cõtendebat cognoſcere, quòd natura ita comparatũ ſit,vt ſuſpecta nobis ſint quæ diſſimulantur ſilentio. tandem vbi minis ac terroribus expreſsit vt faterẽtur veritatem,cõſcientia grauiter ictus animũ,plurimas effudit lacrymas:& gemitũ ex imo pectore ducens: Ergo non latet Deũ,inquit,meũ impium ac ſceleratum facinus, quãdo tam cito repoſcor pœnas cognati ſanguinis.ô corpus impudens quouſque retinebis animam, quam materni ſimul ac fraterni manes flagitant? cur non ſemel eam reddis, ne ſic per partes opus ſit libare meum ſanguinẽ,atque ita parentare oppreſsis per nefas & parricidiũ.vix ea fatus erat cũ exhalauit animã,vno tantũ anno in regno exacto,cognominatus Philellen,id eſt Græcorum amator,pòſt auctã multis beneficiis patriã,illato bello Iturææ, magnáq; eius parte attributa ad Iudææ limites: cuius habitatores cõminatione exilij coegit circunciſionẽ cæteroſq; Iudaicos ritus admittere. Alioqui natura æquus erat & modeſtus,vt atteſtatur Strabo ex autoritate Timagenis ſic dicens: Hic vir æquus fuit & Iudæis multis in rebus commodus. nam & ditionem eorum auxit,& partem Ituræorum eis attribuit, deuictam circumciſionis fœdere.

Alexandri Iudæorum regis res geſtæ. *Cap.* XX.

POST Ariſtobuli obitum Salome eius vxor, quam Græci Alexandram nominant,ſolutis eius fratribus,quos ipſe vt diximus vinxerat:Ianneum qui & Alexander eſt regem conſtituit,ætate cæteros præcedentem atq; modeſtia: cui accidit vt mox natus, exoſus patri factus ſit, nec vnquàm dum ille viueret in eius cõſpectum admiſſus.eius odij cauſam ferunt hanc.Cùm aliquando in ſomnis ei Deus apparuiſſet,rogauit de ſucceſſore,ſolicitus de Ariſtobulo & Antigono quos præ cæteris diligebat fratribus. Sed cũ Deus huius effigiem deſignaſſet,contriſtatus quòd is in omnes fortunas eſſet ſucceſſurus, in Galilæa educari eum voluit.Sed oraculi fidem euentus approbauit.Potitus enim hic regno poſt defunctum Ariſtobulum, alterũ fratrum inſidiantẽ ſibi interfecit, alterũ contentũ priuata & otioſa vita in honore habuit. Conſtitutis deinde rebus imperij, prout ſibi viſum eſt conducere,ad Ptolemaidem duxit exercitum: & cũ proſpere pugnaſſet,victos intra mœnia cõpulit,eoſq; obſeſſos oppugnare adortus eſt.Solæ enim è maritimis Ptolemais & Gaza expugnandæ ſupererant,& præter has Zoilus,qui tyrannidẽ apud Stratonis turrim & Dora occupauerat.Sed cũ Antiochus Philometor & frater eius Antiochus Cyzicenus mutuis cladibus ſuas vires attererent,nihil præſidij ab eis expectandũ erat Ptolemaidenſibus: verũ Zoilus tyrannus cũ iis quos alebat militibus eorũ quoque dominationi propter diſcordiam regum inhians,nonnihil opis attulit. Nam reges negligere videbãtur illorũ periculũ,athletis ſimiles, quos cũ defeſſi ſint certamine, pudet tamen aduerſario manus dare, ſed per interualla ſe ad inſtaurandum certamen refouẽt. Supererat vna ſpes ab Ægypti regibus, & Ptolemæo Lathuro,qui à matre Cleopatra à regno eiectus Cyprũ obtinebat.ad hunc igitur miſſis legatis,orabant vt auxilio veniens ex Alexandri manibus periclitantes eriperet. qui cũ ei ſpem feciſſent quòd delatus in Syriã habiturus eſſet Gazæos & Ptolemaidẽſes in ſuis partibus, ſimulq; Zoilum & Sidonios multóſq; alios adiutaturos,elatus promiſſis nauigationẽ parabat. Interim Demænetus, qui plurimum apud ſuos ciues autoritate pollebat,perſuaſit Ptolemaidenſibus vt mutarent ſententiã,cõducibilius dicens incertã cum Iudæis belli aleam ſubire: quã in certiſsimã ſeruitutẽ accito domino ſe dedere, & inſuper non præſens ſolũ bellũ ſuſtinere, ſed maius etiã ab Ægypto imminens. Cleopatrã enim nõ permiſſuram Ptolemæum vires ſibi parare è vicinia, ſed cõtra eos venturã cum valido exercitu. dare enim reginã operã,vt illũ etiã è Cypro eiiciat.futurũ autẽ vt ſi Ptolemæũ ſua ſpes fruſtretur, ipſe in Cyprũ retrorſum fugiat,

XIX

giat,miſeri verò ciues in extremo deſerantur periculo. Igitur Ptolemæus cognita in itinere Ptolemaidẽſium mutatione,nihilominus curſum cõtinuauit,& cũ appuliſſet ad Sycaminũ, eò loci copias expoſuit, quæ cõſtabãt cõnumeratis peditibus & equitibus circiter xxx.millibus. His adductis ad Ptolemaidẽ,& caſtris ibi poſitis,cũ neq; legatos eius admittere, neq; verba audire vellẽt, in magnã cõiectus eſt ſolicitudinẽ. Poſtquã verò Zoilus ad eũ & Gazæi venerũt,petẽtes auxiliũ cõtra Iudæos & Alexãdrũ agros ipſorũ vaſtantẽ,obſidio quidẽ vrbis metu Ptolemęi ſoluta eſt.Cæterũ reducto domũ exercitu Alexãder cœpit aſtu agere, clàm Cleopatrã contra Ptolemæũ vocans,apertè verò amicũ eius & ſociũ ſe ſimulans.quin & cccc. argenti talẽta daturum ſe pollicitus eſt,ſi ille viciſsim in gratiã ipſius Zoilum tyrannũ tolleret, & agros eius Iudæis attribueret. Tunc igitur Ptolemæus libenter Alexãdri amicitiam admittens,Zoilum capit:deinde verò cõperto quòd ille clàm ad matrẽ ipſius Cleopatram nuncios mitteret,diſſoluto cũ eo fœdere,profectus eſt oppugnatũ Ptolemaidẽ, quæ portas ei clauſerat. Vbi relictis ad cõtinuandã oppugnationẽ ducibus cũ parte exercitus,ipſe cum reliquis copiis ad vaſtandã ac domandã Iudæam ſe cõtulit.At Alexander poſtquã intellexit eius propoſitũ, & ipſe ex ſua ditione collegit circiter L. millia, vel vt quidã ſcriptores malunt Lxxx.millia,& cũ his hoſti iuit obuiã.Ptolemæus verò ex improuiſo adortus ſabbato Aſochim Galilææ oppidum vi cœpit,& circiter decem captiuorum millia, præter aliam multam prædam abduxit.

Ptolemæi Lathuri de Alexandro victoria. *Cap.* *XXI.*

DEINDE aggreſſus & Sephorim non longe inde diſtantem, multis deſideratis abiit conflicturus cum Alexandro:cui occurrit ad Iordanẽ fluuiũ, iuxta Aſophon,qui non multũ diſſitus eſt à flumine: & caſtra ex aduerſo hoſtium metatus eſt. habebat autẽ Alexander in prima acie pugnare ſolitos octies mille.quos hecatontamachos appellabat, geſtãtes æratos clypeos. ſed & Ptolemæi prima acies æque æratis ſcutis vtebatur.Et cætera quidẽ inferiores,ſibi viſi cunctantiores erant ad prælium: cõfirmabat autem eos non parum Philoſtephanus aciei ſtruendæ artifex,iubens tranſire fluuiũ ſupra quẽ caſtra habebant. nec Alexandro trãſitum eorũ impedire placuit,rato facilioré ſibi fore victoriam, ſi hoſtis à tergo haberet fluuium,& è pugna nõ poſſet refugere.& primũ quidẽ æquo Marte certabatur,multis vtrinq; cadentibus.deinde cùm iam Alexandri milites ſuperiores fieri inciperent, Philoſtephanus cum parte ſuorum mature cedẽtibus opem attulit, cúmq; inclinato Iudæorum cornu nullus ferret ſuppetias, deſtituti ope proximorũ fecerũt fugæ initium,cæterosq; exemplo ſuo traxerunt. contrà Ptolemæi milites acriter inſtando Iudæos fugientes cædebant,& tandem profligatos eouſq; inſecuti ſunt interficiendo,donec laſſatis manibus ferrum quoq; hebeſceret. Ferunt xxx. millia cecidiſſe in eo prælio: Timagenes autem L. millia in ſuis ſcriptis retulit: cæteros partim captos,partim fuga ſeruatos incolumes. Ptolemæus verò cùm poſt victoriam longe latéq; excurriſſet,ſero tandem in quoſdã Iudæorũ vicos ſe recepit: quos vbi vidit refertos pueris & mulieribus,mandauit militi vt promiſcue iugulatos & in fruſta conciſos,in lebetes feruentes membratim coniicerent, vt qui effugerant è prælio hoſtẽ crederent humanis veſci viſceribus,& eo maior terror incuteretur reliquis: & huius crudelitatis tam Strabo quã Nicolaus meminit. Iidem etiã Ptolemaidẽ vi expugnauerunt,ſicut aliàs indicauimus,Porrò Cleopatra videns augeri filij potentiã,ſubiecta Gazæorum vrbe, & Iudæorũ regione impune peruaſtata, nõ permittendũ duxit vt ille magis creſceret, maxime cùm circa Ægypti portas obuerſaretur,& immineret eius imperio.quapropter cõtinuo tam nauales quàm terreſtres exciuit copias, quarum ſupremum regimen penes Chelciam & Ananiam Iudæos eſſe voluit: bonam etiam diuitiarum ſuarum partem cum nepotibus, & teſtamento apud Coum inſulã depoſuit.Iuſſoq; Alexandro filio cũ magna claſſe Phœnicen appellere,& deficientibus ad ſe eius regionis incolis,peruenit Ptolemaidẽ: vnde excluſa oppugnationem eius vrbis inſtituit. Tum Ptolemæus relicta Syria properauit in Ægyptũ, ſperans ex improuiſo occupaturũ ſe præſidiis vacuã,ſed opinione ſua fruſtratus eſt. Per idẽ tempus alte

pus alterum è Cleopatræ ducibus. Chelciam mori contigit, dum circa Cœlesyriam Ptolemæum persequitur. At Cleopatra auditis filij conatibus, & quòd ei tétanti Ægyptum non ex sententia succesſerat, missa eò parte exercitus omnino eum ex ea regione expulit. atque ita rursum ex Ægypto eiectus, apud Gazam exegit eam hyemem. Interim Cleopatra Ptolemaidem, simul cum præsidiariis expugnat. Quò cùm venisset Alexãder cum muneribus, & ita exceptus tractaretur, vt dignum erat hominem afflictum à Ptolemæo, nec aliud habentem refugium: cúmque quidam amicorum reginæ sunderent, vt illam quoque regionem occuparet, nec sineret tantam bonorum Iudęorum multitudinem vnius viri parere nutibus: Ananias contrarium consuluit, iniquum facinus dictitans, si hominem in societatem receptum suis facultatib. exueret, præsertim suum cognatum. Sic enim fore vt illata huic iniuria, omnes vbiq; gentium Iudæos à se alienaret. His rationibus Ananiæ regina inducta, abstinuit ab Alexandro iniuriam, & fœdus cum eo renouauit apud Cœlesyriæ vrbem Scythopolim. Tum verò liberatus metu periculi quod à Ptolemæo hactenus impendere visum est, expeditionem susce-pit in Cœlesyriam, vbi Gadara post decem menſium obsidionem cepit: & paulo pòst potitus est Amathunte, quod est castrum omnium quæ ad Iordanem sita sunt munitissimum, vbi Theodorus Zenonis filius res suas carissimas depositas habuerat. qui ex inopinato Iudæos aggressus, interfectis ex eis decem millibus, impedimenta Alexandri diripuit. Nec tamẽ hac clade rex absterritus est quo minus in maritimo tractu Raphiam bello aggrederetur, & Anthedonẽ, cui postea Herodes rex mutauit nomen in Agrippiadem, quam & ipsam armis in potestatem suam redegit. & cùm animaduertisset Ptolemæum Gaza relicta in Cyprum recessisse, & matrem eius Cleopatrã in Ægyptum, infensus Gazæis quòd acciuissent illum contra se in auxilium, & vrbem eorum oppugnauit, & agrum depopulatus est. interim Apollodotus eorum dux noctu cum duobus millibus conductitiorum militum, & decem millib. quæ ex oppidanis armauerat, erupit in castra Iudæorum: & quàm diu nocturna erat pugna superiores erant Gazæi, hostibus aduentum Ptolemæi suspicantibus. sed quàm primum dies illuxit, & rei veritas apparuit, Iudæi se conglomerarunt, & impetu facto in oppidanos circiter mille ex eis interfecerunt. Attamen ne sic quidem quamuis grauante inopia voluerũt cedere, parati quiduis potius perferre, quàm ab hoste subigi: & addebat illis animum Aretas rex Arabum, auxilij spem ostentans. Sed priusquam ille veniret, Apollodoro perempto ciuitas capta est. Nam Lysimachus ipsius frater inuidens ei, quòd tam gratiosus esset apud populum, occiso eo collegit manum militum, atque ita vrbem Alexandro tradidit. qui primo pacatus introgressus est, deinde immisit in oppidanos militem, permissa sæuiendi licentia, ac passim Gazæi trucidabantur. nec tamen illi moriebantur inulti, sed repugnantes inuasoribus, non pauciores Iudæos interimebant. alij verò desolatas prius ædes incendebant, ne hostis præda potiri posset, quidam etiam suismet manibus vxores ac liberos contrucidabant, ne in captiuitatem abstraherentur. Senatores autem numero D. in Apollinis confugerant: forte enim senatus habebatur cùm hostis intromissus est. Alexander verò etiam his iugulatis, & direpta insupeu vrbe, reuersus est Hierosolyma, anno pòst quàm castra ad Gazam admouerat. Eodem tempore etiam Antiochus Grypus occisus est Heracleonis insidiis, anno ætatis sue quinto & quadragesimo, regni verò nono supra vigesimum. cui succedẽs Seleucus filius bellum gessit cum Antiocho patruo, cui Cyziceno fuit cognomen, quem deinde in prælio captum neci tradidit. Nec ita multo pòst Cyziceni filius Antiochus cognomento Eusebes peruenit Aradum, & impositio sibi diademate Seleuco bellum intulit, quem vno prælio victum è tota Syria expulit. at ille fuga delatus in Ciliciam, postquam à Mopseatis receptus est, cœpit ab eis tributa exigere: qui non ferentes exactionem, vnà cum regia & ipsum & amicos concremauerunt. Regnante verò apud Syros Antiocho Cyziceni filio, Antiochus Seleuci frater bello eum aggreditur, & victus vitam simul amisit atque exercitum: post quem frater eius Philippus assumpto diademate regnauit in parte Syriæ. Interim Ptolemæus Lathurus quartum eius fratrem Eucærum cognomine accitum à Gnido, regem apud Damascum constituit. His duobus fratrib. strenue resistens Antiochus, breui extinctus est. vocatus enim in auxilium

Laodices Galadenorum reginæ,cum Parthis bellum gerentis,fortiter in prælio dimicans occubuit:quo facto Syriæ regnum remanſit penes duos fratres,Philippum atque Demetrium,ſicut aliàs narratum eſt. Porrò in Alexandrum domi ſeditio coorta eſt, cùm per ſcenopegiæ celebritatem in parantem ſacrificare coniecta ſunt citrea: nam hoc feſto noſtris morem eſſe,palmeos & citreos thyrſos geſtare indicauimus. quin & conuitiis impetitus eſt populariter,exprobrantibus captiuitatem,& indignum qui ſacris operetur iactãtibus.quibus iniuriis exacerbatus, occidit eorum circiter ſex millia: & extructo circa fanum & altare ſepto ligneo pertinente vſque ea loca ad quæ ſolis ſacerdotibus patet aditus,hoc pacto arcebat à ſe vim multitudinis. Sed & mercenarios milites alebat Piſidas & Cilicas.nam Syris infenſus,non vtebatur eorum opera.Deuictis deinde Arabibus,tributa,Moabitis & Galaditis imperauit,& Amathuntem diruit, non audente Theodoro manus conſerere.Cõgreſſus etiam cum Arabum rege Obeda, & pertractus in inſidias, cùm camelorum multitudine protruſus eſſet in fauces aſperas & acceſſu difficiles iuxta Gadara vicum Galaditidis, ægre euaſit ipſe incolumis: delatúsque fuga Hieroſolyma,ſuper acceptam cladem per ſex annos à ſua gente bello vexatus,non minus quàm L millia Iudæorum occidit. & cùm eos hortaretur ad reconciliationem,adhuc magis accendit eorum odia: dum roganti quid ſe vellent facere,ore vno reſponſum eſt,vt ſeipſum interficiat: móxque miſerunt ad Demetrium Eucærum,qui ab illo auxilia peterent.

XX.

Demetrius Eucærus Alexandrum prælio ſuperat. *Cap.* *XXII.*

ILLE veniens cum exercitu,coniunxit ſe cum eis qui ſe acciuerant, & circa Sicima caſtra poſuit.Alexander verò cum mercenariorum ſex millibus & ducentis inſuper,Iudæorúmque ſuæ factionis viginti millibus illi occurrit.habebat autem ille equitum tria millia,peditum vero quadraginta. Itaque multa vtrinq; tentata ſunt, dum hic mercenarios vtpote Græcos ad defectionem ſolicitat:ille vero ſtãtes cum Demetrio Iudæos.Sed quia neuter his artibus quicquam proficiebat, poſtquam viſum eſt armis decernere, victoria fuit penes Demetrium: in quo prælio miles Alexandri conductitius ad vnum cæſus eſt,nauata prius fortiac fideli opera.Sed & ex Demetrianis multi deſiderati ſunt. Cæterum poſtquam Alexander ad montes perfugit, miſerati eius fortunam confluxerunt ad eum circiter ſex millia, quorum metu Demetrius retrò abiit. Poſt hæc Iudæi propriis viribus bellum geſſerũt aduerſus Alexãdrum,ſed ſemper victi multos amittebant è ſuorum numero. tandem potentiſſimos eorum compulſos in Bethoma oppugnauit, & capto oppido redactos in poteſtatem abduxit Hieroſolyma, vbi facinus commiſit lõge immaniſſimum. epulans enim cum pallacis excelſiore loco,vnde proſpectus patebat, ad DCCC iuſſit ſuffigi crucibus: in conſpectu adhuc viuentium iugulauit vxores eorum & liberos, pœnas exigens pro acceptis iniuriis,quæ tamen inhumaniores fuerunt, licet ſæpe ab inimicis afflictus, in extremum vitæ & regni periculum adductus fuerit, dum non contenti propriis eum impugnare viribus,externa etiam auxilia conciunt:& poſtremo in eam neceſſitatem eum compellunt, vt quæ loca in Moabitica & Galaditica regione ſubegerat, reſtitueret Arabibus, ne & ipſi arma ſua aduerſus eum cum inimicis coniungerent: præter alia quæ in eius contumeliam geſta ſunt innumera. Iniqua tamen fuit talis animaduerſio, ita vt propter hanc crudelitatem Thracidæ cognomen apud Iudæos inuenerit. Cæterum aduerſariorum exercitus ad octo millium numerum noctu in tutum euaſerunt:& toto tempore quo vixit Alexander, egerunt in exilio:atque ita demum liberatus à tumultibus, ſecure adminiſtrauit regnum in poſterum. Demetrius autem relicta Iudæa profectus Berœam, Philippum fratrem ſuum oppugnauit in ea, habens ſecum decem millia peditum, & mille equites. Straton verò Berœæ tyrannus & Philippi ſocius Zizum principem Arabum exciuit, & Mithridatem Sinarem præfectum Parthorum, qui poſtquam venerunt cum magno exercitu, Demetrij caſtra oppugnauerunt,& tam ſiti quàm miſſilium telorum multitudine deditionem cum ſuis facere coegerunt:abductáque ex ea regione præda maxima,Demetrium captiuum ad Mithridatem Parthorum regem miſerunt. Antiochenſes vero quotquot

in ca

in castris inuenti sunt, gratis dimissos redire Antiochiam passi sunt. Parthus verò rex Demetriũ apud se in omni honore habuit, donec ibi morbo absumptus est. at Philippus post hanc pugnam statim profectus Antiochiam, totius Syriæ regno potitus est.

Antiochi Dionysi in Iudæam expeditio. Cap. XXIII.

DEINDE Antiochus cognomine Dionysus, frater ipsius, Damascum princi- XXI.
patum ambiens peruenit, & ibi rerum potitus rex factus est. qui cùm exercitum duxisset cõtra Arabas, Philippus eius frater hoc audito Damascum aduolat: & cùm opera Milesij arcis præfecti, vrbe Damascenorum potitus esset, per ingratitudinem non remunerauit eum, quòd vellet videri terrore vrbem, non proditione cepisse. quapropter suspectus ei redditus, rursum Damascum amisit, progressum enim in circum animi gratia Milesius excluſit, & vrbem seruauit Antiocho. at ille auditis de Philippo rumoribus, confestim rediit ex Arabia: móxque duxit in Iudæam exercitum octo millium peditum, & equitum octingentorum. Cuius inuasionem Alexander metuens, fossam profundam duxit à Caparsabe quæ nunc Antipatris dicitur, vsque ad Ioppensẽ mare. quà solum patebat accessus: excitatóque muro, & per interualla castellis ligneis per. CL stadia, præstolabatur Antiochum. at ille omnib. his incensis traduxit hac exercitum in Arabiam. & cùm Arabs primum cessisset, deinde cùm x equitum millibus apparuisset, occurrens ei Antiochus, præliatus est acriter. iámque de victoria certus occisus est, dum alterum suorum cornu laborans vult in integrum restituere. post eius casum exercitus refugit in vicum Cana, vbi maxima eius pars fame absumpta est. Post hunc Cœlesyriæ regnum Aretas adipiscitur, vocatus ad imperium à Damascenis propter odium, quo persequebantur Ptolemæum Mennæum. Is quoque in Iudæam profectus cum exercitu, deuicto Alexandro apud Adida, certis conditionib. reduxit suos vnde venerat. Alexander vero ad Dion oppidum admoto milite, eóque vi capto, ad Essam inde duxit, vbi erant Zenonis res pretiosissimæ: & primum triplici muro eum locum circumdedit, dein expugnato oppido ad Gaulanam duxit & Seleuciam: & subactis his quoque, redegit in suam potestatem vallem quæ Antiochi dicitur, & castellum Gamala. Obiectisque multis crimibus Demetrio locorum eorum domino, principatu suo illum exuit, & tertio demum huius expeditionis anno domum reduxit exercitum, magna alacritate Iudæis eum ob res prospere gestas excipientibus. Per hæc tempora iam & Syrorum & Idumæorum & Phœnicum vrbes tenebant Iudæi, ad mare Stratonis turrim, Apolloniam, Ioppen, Iamniam, Azotum, Gazam, Anthedona, Raphiam, Rhinocuram. in mediterraneis per Idumæam regionem Adora & Marissam, totámque Samariam & montes Carmelum ac Itabyrium. ad hæc Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala: & Moabiticas vrbes, Esebonem, Medabam, Lambam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, Pellam. hãc vltimam diruerunt, quòd incolę recusarent Iudaicos ritus recipere. possidebant & alia Syriæ non obscura oppida, quæ imperio suo nouiter adiecerant. Post hæc Alexander ex temulentia morbo contracto, & triennio integro quartana laborans, nec tamen abstinens à castrensib. officiis, tandem exhaustis viribus fato concessit in Gerasenorum finibus, obsidens Ragaba castellum quod vltra Iordanem situm est. Quem videns regina iam morti vicinum, & nullam salutis spem præ se ferentem, flens & seipsam plangens, suam simul & liberorum desolationem lamentabatur: Cui me, inquit, & hos filios relinquis, alieno indigẽtes auxilio? præcipuè cùm non ignores quàm infensus sit tibi totus populus. Tum ille cosuluit ei vt suis monitis pareat, si velit secure cum filiis regnum obtinere. primum vt apud milites celet suã mortem, tantisper dum castellum illud capiat. deinde postquam victrix magnifice Hierosolyma reuersa fuerit, Pharisæis nonnihil licentiæ permittat. hos enim pro habito sibi honore laudaturos eam, & commendaturos apud populum. posse enim plurimum apud Iudæos, siue exosum aliquem cupiant lædere, siue amicum iuuare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiamsi per inuidiam de quopiam male loquantur. nec se ob aliam causam incurrisse totius gẽtis odium, quàm quia hoc genus offenderit. Ergo, inquit, vbi Hierosolyma perueneris, accersitis eorum primoribus, ostende illis meum

corpus, & verbis quàm proximè veritatem ſimulatis, permitte vt eo vtantur arbitratu ſuo, ſiue inſepulto & proiecto cadaueri velint illudere propter antiquas iniurias, ſiue alio quolibet modo in id ſæuire: & pollicere nihil te niſi ex illorum ſententia geſturam in adminiſtrando imperio. his verbis ſi apud eos vſa fueris, & mihi magnificentior quàm à te ſepultura continget, contentis illis permiſſa poteſtate, & tu ſecure dominaberis. poſt hæc monita vxori data moritur, anno regni ſui XXVII, vitæ verò vndequinquageſimo.

Alexandro mortua vxor Alexandra in regnum ſuccedit. *Cap.* XXIIII.

ALEXANDRA vero capto caſtello iuxta mariti monita Phariſæos allocuta eſt, & omnia illorum arbitrij faciens, quæ ad cadauer vel ad regnum pertinerent, ex infenſis beneuolos eos ſibi reddidit. tum illi progreſſi ad plebem concionabãtur, res geſtas Alexandri celebrantes, & regem iuſtum ſe amiſiſſe conquerentes, populum ad eum luctum ac mœſtitiam prouocauerunt, vt nullum ante hac regem funerauerint ſumptuoſius. XXII. Cæterum Alexander duos quidem reliquit filios, Hyrcanum & Ariſtobulum, regni tamen adminiſtrationem Alexandræ teſtamento reliquit. è filiis autem Hyrcanus erat reb. adminiſtrãdis parum idoneus, & amator otij: minor vero natu Ariſtobulus audax & induſtrius. ſed mulier gratioſa erat apud populum, eo quòd ſemper viſa ſit ægre tuliſſe ea, quæ maritus prẹter officium faceret. illius conſilio pontificatus Hyrcano obuenit, nõ tam ẹtatis prẹrogatiua, quàm propter innatã ſegnitiem: alioqui ex Phariſæorum ſententia permiſſu reginæ gerebantur omnia: quibus etiam plebs parere iuſſa eſt: & ſi quid conſtitutionũ Hyrcanus ſocer abrogauerat, quas Phariſæi iuxta maiorum traditiones induxerant, id totum ſancitum eſt denuo. Nomen igitur regni erat penes reginam, penes Phariſæos vero adminiſtratio. nam hi & exulibus reditum, & vinctis ſolutionem procurabãt. quædam tamen etiam per ſe prouidebat mulier, & magnum mercede conductorum militum alebat numerum, virésq; ſuas ita augebat, vt terrori eſſet circumuicinis tyrannis, & obſides ab eis acciperet. Et quod ad reliqua attinet, quieta erat eius ditio, ſoli Phariſæi turbas excitabant, incitantes reginam vt necaret illos qui Alexandro autores fuerunt ſumendi de DCCC ſimul viris ſupplicij: móxque vnum ex his iugulant Diogenem, deinde alium poſt alium, donec potentiores conuenientes in regiã, & cum his Ariſtobulus præ ſe ferens non placere ſibi quẹ fierent, & ſi occaſio daretur non permiſſurus tantam licentiã matri, commemorabant ei quantis rebus geſtis & quantis exhauſtis periculis fidem ſuam domino approbauerint, quódque hac de cauſa magnis præmiis eos dignatus ſit: rogabántq; eam ne omnino in contrarium ſpes ſuas verteret. nũc enim qui periculum ab hoſtib. euanſiſſent, domi ab inimicis mactari more pecudum, nemine opem ferẽte. aiebántque, ſi quidem contenti ſint iam occiſis aduerſarij, propter innatum affectum quo dominos proſequantur, patienter ſe laturos hanc calamitatem. quòd ſi illi ſæuire pergerent, petebant ſibi dari diſcedendi veniam. neq; enim niſi ipſius reginæ permiſſu quæſituros ſibi incolumitatẽ, alioqui laturos vt ibidem in ipſa interficiantur regia. Sed turpe eſſe tum ſibi, tum reginæ, ſi illa diſſimulante à mariti inimicis vexentur. nihil enim libentius auditurum Aretam Araben & reliquos tyrannos, quàm ſi ipſa ſe priuaret talibus viris, quorum illis olim vel nomen auditum terrori fuerit. quòd ſi ne hoc quidem velit concedere, & malit indulgere Phariſæorum cupiditatibus, ſaltem per caſtella ſe diſtribueret. ſe enim quando quidem fortuna ita perſequatur Alexandri familiares, contentos eſſe in humili ſtatu vitæ reliquum exigere. Hæc & alia multa cùm dicerent, & ad miſerationem tam cæſorum quàm periclitantium manes Alexãdri inuocarent, omnib. circumſtantibus commotæ ſunt lachrymæ: ſed maxime Ariſtobulus mentem ſuam declarabat, multis verbis matrẽ corripiens. Verum illi ſibiipſis cauſa fuerunt horum malorum, qui fœminæ ambitione imperandi prẹter æquum commiſerunt regni habenas, quaſi verò deeſſent poſteri. Tum illa inops melioris conſilij, cuſtodiam caſtellorum eis credidit, exceptis Hyrcania, Alexandrio & Machærunte, in quib. res ſibi chariſſimas recõdiderat. Nec multo pòſt Ariſtobulũ filium cum exercitu miſit verſus

Damaſ

Damaſcum,contra Ptolemæum Mennæum,qui grauis erat vrbi vicinus.Sed ille nulla re memorabili geſta domum rediit. Per idem tempus nunciatum eſt, Tigranem Armeniorum regem cum D militum millibus inuaſiſſe Syriam, & breui in Iudæam eſſe venturum. ea fama non immerito reginam & totam gentem terruit: miſerúntque ad eum legatos cum magni precij muneribus, obſidentem tunc Ptolemaidem. Regina enim Selene,aliàs Cleopatra dicta,imperabat in Syria,& incolis eius autor erat vt Tigranem excluderent. Ibi inuentum regem legati rogauerunt, vt bene ſibi de regina ſua déque tota Iudæorum gente polliceretur. Ille verò collaudatos quòd è longinquo veniſſent ad exhibendum ſibi officium, iuſſit omnia bona ſperare. Capta verò Ptolemaide nunciatur Tigrani, Lucullum dum perſequitur Mithridatem, illum quidem non aſſecutum, qui iam in Iberiam euaſerat, ſed Armeniam ingreſſum vaſtare eam regionem: quo cognito ille ſtatim domum reuerſus eſt. Poſt hæc cùm regina in morbum difficilem incidiſſet, & viſum eſt Ariſtobulo iam adeſſe tempus aggrediendi negotium, noctu egreſſus vno comitante famulo contulit ſed ad ea caſtella, quib. paterni amici erant præpoſiti. Iam dudum enim moleſte ferens quæ mater gerebat, tum verò longe magis timebat, ne illa mortua totum ſuum genus veniret in poteſtatem Phariſæorum : & videbat quàm ineptus eſſet adminiſtrationi frater, ad quem ſpectabat ſucceſſio. Conſcia verò fuit eius conatus ſola vxor, quam domi reliquit cum liberis. ac primum venit Agaba, vbi Galæſtes erat vnus è potentibus,à quo perlibenter exceptus eſt. Sequenti verò luce regina ſenſit Ariſtobuli abſentiam: nec tamen ſtatim ſuſpicata eſt illum ad res nouandas eſſe profectum. Verum poſteaquam venerunt nuncij alij ſuper alios, quòd iam hoc iam illud caſtellum occupaſſet: nam vno incipiente ſtatim reliqua omnia in eius poteſtatem ſe dediderunt: tum demum in magna conſternatione fuit & ipſa regina & vniuerſa gens. ſciebant enim non multum abeſſe Ariſtobulum, quin ſibi vſurparet gentis imperium: & vehementer timebant ne pœnas exigeret ab illis, qui in ipſius familiares debacchati fuerant. placuit igitur vt vxor eius cum liberis cuſtodiretur in caſtello quod templo erat appoſitum. ad Ariſtobulum autem magnus fiebat confluxus, vt iam nec ſtrepitus deeſſet, nec ornatus regius.nam intra quindecim fermè dies occupauit caſtella vigintiduo.in quibus habens receptaculum, colligebat exercitum à monte Libano & Trachonitide & à tyrannis.homines enim ſemper pluribus ſe agglomerantes libenter obtemperabant, ſperãtes etiam nonnihil vtilitatis ſe percepturos ex eo, quem ipſi ex inſperato res nouas molientem euexiſſent ad dignitatis regiæ faſtigium. Iudæorum autem ſeniores & Hyrcanus reginam conuenerunt, & rogbant vt præſentibus rebus aliquod expediret conſilium. Ariſtobulum enim iam penè totam dominationem ad ſe traxiſſe, occupatis tot locorum opportunitatibus. ſe autem non decere, etiamſi maxime ipſa ægrotet, ea ſuperſtite conſultare abſque illius conſcientia.periculum autem iam eſſe penè pro foribus. at illa iubebat eos facere quicquid putarent reipub. conducere. habere eos magnam facultatem, vires gentis,milites, & in ærario multam pecuniam. ſibi enim iam non admodum curæ eſſe rerum adminiſtrationem,nimirum deficiente corpuſculo.his dictis non multo poſt extremum halitum reddidit, exacto anno regni IX, vitæ tertio ſupra ſeptuageſimum, mulier ſupra ſexum ſuum egregia,vt quæ mirum in modum honorum & imperandi cupida,operibus declarauit ſuam induſtriam, quaſi exprobrans viris inſcitiam, qui parum feliciter adminiſtrant reſpublicas. ſemper enim præſentibus magis quàm futuris intenta, & omnia poſt habendo moderatæ gubernationi,neque ab honeſtate neque à iuſtitia deduci voluit. Familia tamen eius in tale incurrit infortunium, vt potentiam quam ſibi multis ſudoribus & periculis parauerat, propter huius non muliebres cupiditates paulo pòſt amiſerit:quia & cum inimicis familiæ ſuæ ſenſiſſe videtur,& rẽpublicam orbaſſe præſidibus: quin & poſt obitum eius ex reliquiis malæ ipſius adminiſtrationis, multæ turbelæ originem duxerunt in domo regia.attamen quàm dieu rebus præfuit,gentem in pace contunuit. atque hic fuit rerum Alexandræ reginæ exitus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS QVARTVS.

Poſt contentionem de regno inter fratres conuentum eſt vt Ariſtobulus regnaret, Hyrcanus priuatam vitam degeret. Cap. I.

DE Alexandræ reginæ rebus & obitu in præcedenti volumine diximus, nunc quæ deinceps conſecuta ſunt, dicturi ſumus, nihil magis ſtudẽtes quàm ne quid vel per ignorantiam vel per obliuionem prætermittamus. Nam qui hiſtoriam & rerum propter antiquitatẽ obſcurarũ expoſitionem ſcribere ſe profitentur, debent quidem non negligere orationis cultum, & elegantem compoſitionem, tum quicquid lectioni gratiã conciliat, & adimit tædium: ſed præcipua cura impendenda eſt veritatis ſtudio, ne ſuam fidem ſequentes fallant & inducant in errorem alium, Cùm igitur pontificatum accepiſſet Hyrcanus anno tertio ſeptimæ & ſeptuageſimæ ſupra centeſimam Olympiadis, Q. Hortenſio, Q. Metello Cretico Coſſ. ſtatim bellum ei Ariſtobulus intulit: & commiſſo ad Hierichuntem prælio, multi ex eius militibus ad fratrem transfugerunt. quo facto Hyrcanus in arcem confugit. in quam cuſtodiendi filij & vxor Ariſtobuli à matre eius depoſiti fuerant, vt antè diximus. reliqui etiam eius factionis homines cùm victoris metu intra ſeptum fani ſe recepiſſent, breui deditionem fecerunt. Cœptum eſt deinde agi inter fratres de pacis conditionibus, in quib. obtinuit Ariſtobulus vt regnaret, & fratrem ſineret in otio frui quę illi obuenerãt facultatibus, & priuatam vitam agere. Hoc fœdus ictum eſt in ipſo templo, & data acceptáq; fide, iunctísq; dexteris ſancitum: & poſt mutuos cõplexus in cõſpectu populi factos digreſſi ſunt, alter in regiam, alter priuatus in ædes Ariſtobuli.

Antipatri genus, & quomodo claritatem ac potentiam ſibi & ſuis liberis parauerit, & fuga Hyrcani ad Aretam regem Arabum. Cap. II.

II. AMICVS autem quidam Hyrcani Idumęus nomine Antipater, vir pecuniosus, natura factioſus & induſtrius, infenſus erat Ariſtobulo, eo quòd ipſe ſtuderet Hyrcani partibus: quãuis Nicolaus Damaſcenus huius genus deducat à primatibus Iudæorũ, qui in Iudæam venerũt è Babylonia. Sed hoc dicit in gratiam Herodis eius filij, quem fortuna ad Iudæorũ regnũ euexit, ſicut ſuo loco dicetur. Hic igitur Antipater primũ vocabatur Antipas, eodẽ quo pater ipſius nomine: quẽ ab Alexãdro rege & eius vxore cõſtitutũ ducẽ totius Idumææ, ferũt amicitias Arabũ & Gazęorũ & Aſcalonitarũ coluiſſe, multísq; eos ſibi cõciliaſſe muneribus. Itaq; minor Antipater ſuſpectã habens Ariſtobuli potentiã, & timẽs eum propter mutuam ſimultatem, clancularijs obtrectationibus effecit vt contra illum potentiores Iudæorum cõſpirarent, iniquũ eſſe dictitans ſinere Ariſtobulũ incubare vſurpato per iniuriam imperio, ex quo eieciſſet fratrem natu maiorem, eúmque ætatis prærogatiua ſpoliaſſet. eiſdem verbis etiam Hyrcanum obtundebat aſſidue, addens ne vitam quidem illi eſſe in tuto, niſi matura fuga ſaluti ſuæ proſpiceret. amicos enim Ariſtobuli nunquam non conſultare, quomodo eo ſublato de medio, dominationem alteri conſtabiliant. His ſermonibus Hyrcanus nolebat credere, quòd eſſet natura bonus, & calumnias non libenter admitteret: quæ quidem animi lenitas & quietis amor parauit ei opinionem ignauiæ. at Ariſtobulus planè contrario fuit ingenio, induſtrius ſimul & magnanimus. Cùm igitur Antipater videret Hyrcanum nihil moueri ſuis monitis, non deſtitit tamen quotidie nouas de fratre criminationes fingere, quaſi inſidiaretur vitæ illius. tandem vrgendo ægre obtinuit, vt aſſentiret fugere ad Aretam regem

Ara

Arabum, ſuum quoq; pollicitus auxilium: idq; eo facilius impetrauit, quòd Iudææ cõfinis ſit Arabia. præmittitur itaq; Antipater ad regem, accepturus ab eo fidẽ, quòd inimicis non dediturus eſſet ſuum ſupplicem: quod vbi ille interpoſita fide promiſit, Antipater ad Hyrcanum reuerſus eſt Hieroſolyma: & non multo pòſt aſſumpto eo noctu vrbem egreſſus, magnis itineribus peruenit in vrbem quæ Petra dicitur, apud quam erat Aretæ regia: & quòd eſſet regi amiciſsimus, rogabat eum vt Hyrcanum III in Iudæam reſtitueret, & inſtando quotidie dãdóq; munera tandem perſuaſit. Hyrcanus quoq; pollicitus eſt ſi ope eius reductus regnum reciperet, redditurum ſe ei regionem cum duodecim oppidis, quæ pater ipſius Alexãder de Arabibus ceperat. erant autẽ hæc: Medaba, Naballo, Liuias, Tharabaſa, Agalla, Athone, Zoara, Oronæ, Mariſſa, Rydda, Luſa, Oryba.

Ariſtobulus prælio victus compellitur Hieroſolyma. Cap. III.

IALIBVS promiſsis permotus Aretas expeditionem ſuſcepit contra Ariſtobulum, ducens quinquaginta millia pedeſtris ſimul & equeſtris exercitus: móxq; vicit prælio. poſt eam victoriam multis ad Hyrcanum transfugientibus, deſolatus Ariſtobulus confugit Hieroſolyma. Arabs autem adducto ſecum toto exercitu, oppugnabat eum in templo adiuuante Hyrcanum etiam populo, ſolis ſacordotibus nõ deſerentibus Ariſtobulum. ſed Aretas admotis tam Iudæorum quàm Arabum exercitibus acriter oppugnationi inſtabat. Dum hæc ita geruntur inſtante azymorũ feſto quod Paſcha vocamus, optimates Iudæorũ relicta ſua regione fugerunt in Ægyptum. Quidam autem Onias vir iuſtus & Deo carus, qui aliquando ſiccitatis tempore impetrauerat piis precibus pluuiam, tunc in latebras ſe abdidit, ciuile bellum præſentiens, hunc in caſtra adductum Iudæi rogabant, vt quemadmodum olim ſterilitati attulerat remediũ, ita tunc deuoueret diris Ariſtobulum, & quotquot eius factionem ſequebantur. id cùm diu recuſans cogeretur à turba, ſtans in medio eorum ſic precatus eſt: Deus vniuerſi huius mundi rex, quoniam & hi qui mecum ſtant tuus ſunt populus, & qui oppugnantur tui ſacerdotes ſunt, precor vt neq; hos contra illos, neq; illos contra hos, orantes exaudias. Poſt hæc vota circumſteterunt eum quidam ex Iudæis viri perditi, & obruerũt lapidibus. quam crudelitatem Deus vltus eſt continuo, cædisq; Oniæ pœnas exegit in hunc modũ. Dum Ariſtobulus oppugnatur cum ſacerdotibus, ſuperuenit Paſcha, in quo feſto nobis mos eſt multis Deum honorare ſacrificiis. quibus quia carebant obſeſsi, rogauerunt ſuos tribules vt accepta quantam poſtularẽt pecunia, victimarum copiam ſibi facerent. illis verò pactis mille drachmas in ſingula capita, & repræſentari ſibi iubentibus, Ariſtobulus & ſacerdotes libenter id fecerunt, & per fenem è muro demiſerunt precium. at illi accepta pecunia non reddiderunt victimas: ſed eò progreſsi ſunt impietatis, vt non ſeruata fide hominibus, Deum etiã fraudarent debitis honoribus. ſacerdotes autem quibus per pactorum ſpeciẽ illuſum fuit, orauerũt Deum vt pœnas de tribulibus ſuis ſumeret: nec dilata eſt vindicta: ſed procella vehemens immiſſa fecit per totam eam regionem magnam vaſtationem fructuum, ita vt tritici modius veniret drachmis quindecim.

Hyrcani & Ariſtobuli legationes à Scauro petentes auxilium. Cap. IIII.

INTEREA Pompeius Scaurum miſit in Syriam, ipſe in Armenia diſtentus bello, quod adhuc gerebat cõtra Tigranem. ille verò vbi Damaſcum venit, recẽs captam à Metello & Lollio, properauit in Iudęam cõtinuato itinere. huic legati facti ſunt obuiam, tam ab Hyrcano quã ab Ariſtobulo, vtrique petentes ſocietatẽ & auxilium. & cùm Aroſtobulus polliceretur c c c c. talenta, nec pauciora Hyrcanus, Scaurus Ariſtobuli promiſſa prętulit. is enim liberalis erat, & abundans pecuniis, & rogabat officiũ præſtari facilius. alter verò pauper erat ac tenax, & cùm maiora quã frater impetrare cuperet, tamen nõ ſatis bona fide polliceri videbatur. Nam difficilius erat expugnare vrbem adeò munitã & validam, quàm profugos repellere & Nabathæorum turbam, præſertim non valde ad id bel-

lum gerendum animatam. Ob has igitur cauſas accepta ab hoc pecunia obſidionem ſoluit, denuncians Aretæ vt recederet, ni pareat declarandus hoſtis Rom. populi. Et Scaurus quidem Damaſcum reuerſus eſt: Ariſtobulus vero cum magno exercitu contra Aretam & Hyrcanum profectus eſt: & cõgreſſus cum eis apud locum quem Papyronem nominant, prælio vicit cæſis circiter ſeptem millibus hoſtium, inter quos etiam Cæphalio frater Antipatri cecidit.

Quómodo Ariſtobulus & Hyrcanus apud Pompeium de regno diſceptauerunt. Cap. V.

NOn multo autem poſt cùm Pompeius Damaſcum veniſſet, & obiret Cœleſyriam: præſto fuerunt ei legati ex vniuerſa Syria & Ægypto atque Iudæa. miſit enim ad eum inſigne donum Ariſtobulus, vitem auream D. talentorum. meminit autem huius muneris etiam Strabo Cappadox his verbis: venit & ex Ægypto legatio, cum corona facta ex aureorum quatuor millibus: & ex Iudæa ſiue vitis, ſiue hortus, quod opus τρυφολή, id eſt delectamentum vocabatur. hoc dõnum vidimus etiam nos Romæ dedicatum in Iouis Capitolini templo, cum inſcriptione Alexandri regis Iudæorum: extimabaturq; quingentis talentis. fertur autem miſſum à dynaſta Iudæorum Ariſtobulo. Paulo pòſt ite rum venerunt ad eum legati, Antipater pro Hyrcano, Nicodemus pro Ariſtobulo, qui etiam accuſabat eos qui acceperant pecuniam, primum Gabinius, deinde Scau-
V rus, ille C C C. hic quadringenta talenta, hos quoq; inimicos ei faciens. qui cùm iuſ- 20
ſiſſet eis ad ſe diſceptatorẽ venire, ineunte vere copiis ex hybernis reuocatis in Damaſcenum agrum profectus eſt: obitérq; arcem in Apamia diruit, quam Antiochus Cyzicenus munierat: & Ptolemæi Mennæi ditionem conſiderauit, viri noxij nõ minus quàm fuerat Dionyſius Tripolitanus, qui ſecuri percuſſus eſt, affinitate etiam ei coniunctus. mille tamen talentis iſte redemit ſe à ſupplicio, quæ Pompeius erogauit in ſtipendia militũ. excidit etiam caſtellum Lyſiada, cuius tyrãnus erat Silas Iudæus: tranſiens deinde per Heliopolim & Chalcidem, ſuperatóq; medio monte in Cœleſyriam veniens, à Pella Damaſcũ ſe contulit. ibi & Iudæos audiuit, & eorũ principes: qui inter ſe diſſidebant Hyrcanus & Ariſtobulus, ſicut gens ipſa ab vtroq;. Aiebant enim ſe nolle eſſe ſub regibus, quòd patrium inſtitutum habeant, vt ſui Dei pareant 30
ſacerdotibus. hos autem duos eſſe quidem è ſacerdotum genere, ſed velle principatum gentis in aliam formam traducere, vt eam in ſeruitutem ſubigant. Hyrcanus autem querebatur, quòd cùm maior natu eſſet, priuaretur prærogatiua ab Ariſtobulo: & minimam portionem regionis ſibi relictã, cætera à fratre vſurpata per vim omnia. hunc etiam & terra incurſare finitimos, & in mari habere piratarũ receptacula. nec enim impulſurum fuiſſe gentem ad defectionem, niſi turbarum concitator eſſet, atq; natus ad violentiam. Atteſtabantúrq; illi hæc dicenti plus quàm mille ex Iudæorum optimatibus, quos Antipater ad hoc induxerat. Alter contrà excidiſſe eum è principatu aiebat propter ignauiã, quòd natura ad nihil eſſet minus idoneus quàm ad obeunda negotia, & ideo veniſſe eum in publicum contemptum apud ſuæ gentis ho- 40
mines. Se verò neceſſario principatum aſſumpſiſſe, metuẽtem ne is migraret in aliã familiam. appellatione verò vti, qua & pater ipſius Alexander vſus ſit. & in teſtimonium citabat quoſdã iuuenes faſtuoſos, exoſos omnibus propter purpureas veſtes, capillitij curam, & phaleras ornamentáq; cætera: qui hoc cultu tanquã ad pompam & non ad iudicium venerant. Pompeius vero his cognitis, & improbata Ariſtobuli violentia dimiſit eos placide: promittens ſe venturũ in eorum ditionem, quàm primum inſpexiſſet res Nabathæorũ. interim iuſſit eos quietos eſſe, comiter habẽs Ari-
VI ſtobulum, ne is alienatus intercluderet ei tranſitus. nec tamen vllam apud eum iniuit gratiam. non expectatis enim Pompeij promiſsis profectus eſt ad oppidũ Delium, & inde in Iudæam ſe contulit. 50

Quo ſtratagemate caſtella occupauerit. Cap. VI.

QVa re offenſus Pompeius, aſſumpto exercitu quẽ in Nabathæos, parauerat, & excitis à Damaſco cæteráq; Syria copiis auxiliaribus, aliisq; Romanis legionibus quæ ductum eius ſequebantur, contra Ariſtobulum mouit. Vt verò

verò præterita Pella & Scythopoli peruenit Cõreas, vbi Iudææ mediterranea versus
est initium, inuenit elegantem arcem in montis vertice sitam Alexandrium, eò quia
refugisse Aristobulum intellexerat, accersiuit illum ad se per nũcios. ille verò multis
suadentibus vt caueret bellum à Romanis, descẽdit: & cùm de iure principatus cum
fratre disceptasset, permissu Pompeij rursum in arcem se recepit. idq; iterum & ter-
tio fecit, simul spe regni Pompeio obsecundans, & omnia eius imperata se facturum
simulans, simul redeundo in arcem se muniens, & apparatus bellicos faciens, metu
ne ad Hyrcanum transferretur dominium. Iubente autem Pompeio vt traderet sibi
castella, & præfectis de ea re propria manu scriberet, non tradituris alioquin: paruit
quidem, sed ægre ferens secessit Hierosolyma quasi ad certum bellum se præpara- VII
turus. nec multo pòst Pompeio ducenti contra eum exercitum in itinere venit nun-
cius è Ponto, Mithridatem à filio suo Pharnace occisum esse significans.

Hierosolymitani portas Romanis claudunt. Cap. VII.

ET cùm prima castra habuisset apud Hierichuntẽ, vbi palmeta sunt præ-
stantissima, & opobalsamũ prouenit inter vnguenta præcipuum, incisis
acuto scrupo fruticibus succi in modum scatens, mane sequenti mouit
inde versus Hierosolyma. Tum verò Aristobulus ante actorum pœni-
tens obuiam ei venit: & oblatis pecuniis etiam intra Hierosolyma eum
admittens, rogabat vt omisso bello quicquid vellet pacate ageret. Põpeius verò data
petenti venia, mittit Gabinium cum militibus in vrbem ad accipiendam pecuniam:
qui tamen re infecta rediit, exclusus & vacuis manibus, militibus Aristobuli pactum
irritum facientibus. Ea res vehementer Pompeio mouit stomachũ, & additis Ari- VIII
stobulo custodibus ipse ad vrbem properat, cætera quidem probe munitam, tantum
è septentrionali latere iniuriis expositam. Circuit enim ea parte vallis lata & profun-
da templum ambiens, quod muro valido è saxo structo cingitur.

Pompeius templum cum inferiore vrbis parte vi expugnat. Cap. VIII.

INTVS autem erat dissidiũ, vrbanis quid opus esset facto non consentien-
tibus. nam quidam censebant vrbem Pompeio dedendam: Aristobuli verò
factio excludi eum iubebat & bellum parari, eo quòd illum haberet in vin-
culis. hi præuenientes alteros templum occupant, & præciso ponte qui in
vrbem ferebat, ad bellum se expediunt. at illi intromisso exercitu tradiderunt Pom-
peio vrbẽ & regiã. ille Pisoni legato suo misso eò cum parte exercitus & vrbis & re-
giæ cõmisit custodiã: ipse vicinas tẽplo domos aliaq; propinqua ædificia muniebat.
& primũ conditiones pacis eis obtulit: quas cũ non admitterent, omnia quæ circum
erant oppugnationi parauit, Hyrcano alacriter suppeditãte quicquid vsus posceret.
Pompeius verò à septentrionali tẽpli latere, quod maxime erat oppugnationi obno
xium, admouit milites. erãt autẽ hac quoq; parte turres altæ, & fossa manu facta, præ-
ter profundam vallẽ quæ templũ cingebat. nam etiam versus vrbem abrupta erant
omnia, sublato ponte, qua parte Põpeius erat cum suo cõtubernio. erigebántq; quo-
tidie magno labore aggerẽ Romani, cædentes circũquaque arbores. quod opus vbi
perfectũ est, ægre cõpleta fossa propter immẽsam altitudinẽ, admotis machinis à Ty
ro aduectis, quatiebat templum saxis missilibus. sed nisi patrius nobis mos esset per
otium septimũ quemq; diem exigere, non potuissent absoluere aggerem vetantibus
aduersariis. prohibere enim vim inferentes lex permittit, sed opus facientẽ hostem
impedire nos nõ sinit. quod vbi animaduerterunt Romani, sabbatis neq; eminus in-
cessebant telis Iudæos, neq; manus cũ eis cõserebant: tantũ erigebant aggerẽ & tur-
res, machinásq; admouebant, vt eius postridie aduersus nos vti possent. Facile est au
tem vel hinc discere, quanta pietate Deum colamus, & quã obseruantes legũ simus;
quandoquidem oppugnationis terror nihil obstuit, quo minus solennia peragerẽtur
sacrificia, bis per singulos dies mane & circa nonã horam super altari immolantibus
nostris sacerdotibus, ac ne in extremo quidem discrimine sacra intermittentibus.
etenim capto tẽplo tertio demũ mense, die ieiunij, CLXXIX. Olympiade. C. Anto-
nio, M. Tullio Cicerone Cos. hostis quidẽ irrũpens iugulabat omnes obuios: illi ve-
rò nihilominus sacris operabãtur, neq; metu mortis, neq; iam cæsorum multitudine

absterriti, passuri quicquid liberet victori potius quàm deserturi altaria, aut aliquid omissuri præscriptũ patriis legibus. quòd autẽ hæc nõ fabula sit in pietatis laudẽ con ficta, sed rei veritas, attestãtur omnes qui res à Pompeio gestas cõscripserũt, & in his Strabo, ac Nicolaus, Romanæq; cõditor historiæ T. Liuius. Nam cõcussa turri maxima crebris arietis ictibus, collapsáq; & secũ ruinam trahente muri proximi, certatim infuderunt se hostium agmina. sed primus euasit per ruinas Cornelius Faustus Syllæ filius, sequente cohorte militum. mox alia parte Furius centurio cum suis manipularibus: & inter vtrumq; Fabius & ipse centurio cũ manu suorum valida. Omnia autẽ erant plena cædibus, & Iudæorũ alij à Romanis cõfossi cadebãt, alij mutuis vulneribus. nonnulli per abrupta semetipsos iactabant, aut subiectis in ædes ignibus cõcremabãtur, nõ sustinentes spectare quæ patrabãtur ab hostibus. ceciderũt è Iudæis duo decim millia, Romanorum perpauci desiderati sunt. Captus est Absalomus, patruus simul & socer Aristobuli. Læsa etiam est non mediocriter templi religio, humanis antehac nec vestigiis, penetrati, nec oculis. Introgressus est enim in illud Pompeius, & vnà cum eo non pauci alij, & inspexerunt quæ nefas est videre nisi solis sacerdotibus. cúmq; intus essent ex auro mensa & candelabrũ & pocula, & odoramentorum magna copia, præterea in thesauris sacræ pecuniæ circiter talentorũ duo millia, nihil horũ præ pietate attigit, sed hic quoq; sui similis fuit, & nihil cõmisit indignũ cæteris virtutibus. Sequenti verò die iussis purgare templũ ædituis, & instauratis legitimis sacrificiis pontificatũ Hyrcano reddidit, tum propter alia ipsius officia, tum quia tota regione habitantibus Iudæis autor fuit, ne arma pro Aristobulo sumerent. deinde belli cõcitatores securi percussit: Faustóq; & aliis qui primi murũ cõscenderunt, digna præmia persoluit. Et Hierosolyma quidẽ pop. Rom. fecit stipendiaria, vrbes verò quas eorũ ciues sibi subiugauerant in Cœlesyria, ademptas illis iussit proprio parere præsidi: & totam gentẽ prius elatam rebus prosperis, cõtraxit intra veteres terminos. Gadara deinde paulo ante dirupta instaurauit in gratiã liberti sui Gadarensis Demetrij. reliquas verò, Hippon, Scythopolim, Pellam, Dion, Samariã, Mariſſam, Azotũ, Iamniam, Arethusam suis restituit habitatoribus: easq; in mediterraneis, præter variis bellis dirutas. Maritimas verò, Gazam, Ioppen, Dora, Stratonis turrim, quæ ab Herode magnifice condita, & portubus atq; templis exornata, Cæsarea mutato nomine appellata est: has omnes Pompeius liberas esse iussas prouinciæ cõtribuit. Quorũ omniũ malorum causa fuere Hierosolymitanis Hyrcanus & Aristobulus inter se dissidentes inuicẽ. nam tum primũ libertatẽ amisimus, subiecti Romanorum imperio: & regionẽ de Syris bello captã reddere ipsis coacti sumus: & insuper plus quã decem millia talentorũ breui tẽpore à nobis Romani exegerunt: & regnum quo prius pontificale genus honestabatur, ad plebeios translatum est homines. Sed de his suo loco dicemus. Cæterum Pompeius Cœlesyria vsque ad Euphratem amnẽ & Ægypti terminos Scauro tradita, cum duabus Romanis legionibus, ipse in Ciliciam abiit, Romam properans: abduxitq; secum Aristobulum vinctum cum duabus filiabus & totidem filiis.

Scaurus bello aggressus Aretam, fœdus Antipatri suasu cum eo ferit. Cap. IX.

IX SCAVRO autẽ ad Arabiæ Petram profecto cũ exercitu, & quia difficilis ad eam aditus esset, circũuicinos agros populãte, militibúsq; fame laborãtibus, Antipater iussu Hyrcani frumentũ ex Iudæa & alia necessaria eis præbebat: missúsq; ad Aretã legatus à Scauro, eo quòd hospes esset, persuasit etiam illi pecunia numerata vastationem agrorum redimere, sponsor factus pro trecentis talentis. atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minus è Scauri quàm ex Aretæ sententia.

Alexander à Gabinio victus, in quodam castello oppugnatur. Cap. X.

X ALIQVANTO autem post Alexandro Aristobuli filio Iudæam incursionibus vexãte, imperator Gabinius è Roma venit in Syriã. is & alia multa memoratu digna gessit, & contra Alexandrũ expeditionẽ suscepit, Hyrcano iam non valente ei resistere, & de muris Hierosolymorum reficiendis cogitante, quos Pompeius deiecerat. sed ab hoc conatu per Romanos cohibitus est. At

Alexan

Alexander peruagando regionem multos Iudæos armauit: collectisq; propere decem armatorum millibus,& mille quingentis equitibus,munitionibus firmauit Alexandrium castellum iuxta Coreas situm,& Machæruntẽ in finibus Arabũ.cõtra eum venit Gabinius,præmisso M.Antonio cum aliis ducibus. atq; ita Romani coniuncti cum Iudæis in officio manẽtibus, quorũ duces erant Pitholaus & Malichus, assumptis etiã Antipatri auxiliis,occurrerunt Alexãdro,sequente cũ reliquo exercitu Gabinio.tum ille recepit se propius Hierosolyma, vbi cõserto prælio Romani occiderunt hostium circiter tria millia: nec pauciores capti sunt.tũm Gabinius veniens ad Alexandrium inuitabat concluſos ad pacẽ, veniã præteritorum pollicendo. & cùm multi hostium extra castellum stationẽ haberent,Romani eos adorti sunt,vbi multis cæsis egregiã operã nauauit M.Antonius. Itaq; Gabinius relicta ad oppugnationem parte exercitus, ipse reliquam Iudæam perlustrabat: & quotquot inueniebat vrbes dirutas,ædificari iubebat.atque hoc pacto instauratæ sunt,Samaria, Azotus,Scytho polis,Antedon,Raphia,Dora,Marissa,Gaza,& aliæ nõ paucæ:idq; mandante Gabinio,quarũ posthac habitatio tuta permansit,cùm antè longo tẽpore desertę fuissent.

His ita per regionem dispositis, reuertitur ad Alexandrium: & cùm intenderetur XI
oppugnatio,per legatos veniã petiit Alexander,offerens castella Hyrcaniam & Machæruntẽ,& postremo Alexandrium:quæ Gabinius diruit. Cùmq; Alexandri mater ad eum veniisset,quæ Romanis fauebat,marito eius & reliquis liberis Romæ asseruatis,impetrauit ab eo quicquid petiit.móxq; dispositis eius rebus,deduxit Hyrcanum Hierosolyma,curaturum templum,& suum sacerdotium. deinde constitutis quinq; iuridicis conuentibus, in totidem æquales partes totam prouinciam distribuit: ita vt alij iura peterent Hierosolyma,alij Gadara,Amathuntem alij: quarti verò Hiericuntem, quinti Saphoram, quod est Galilææ oppidum, sicq; liberati dominis sub optimatum gubernatione degebant.

Aristobulus Romæ vinculis elapsus, rursum in Iudæa captus à Gabinio, Romam remittitur. Cap. XI.

CÆTERVM cùm Aristobulus Roma profugus,reuersus esset in Iudęam, XII
& conaretur Alexandriũ recens dirutum denuo munire,Gabinius misit eò milites ducibus Sisenna, Antonio, & Seruilio, qui eum locum occupari non sinerent, & darent operam vt ipsum comprehenderent. nam multi Iudæorum ad eum propter nominis celebritatẽ confluebant, nouarum rerum auidi.siquidem & Pitholaus Hierosolymorũ præfectus cum mille armatis ad eum transfugit. alioqui in eo confluxu multi fuere non satis armis instructi. Aristobulus verò volens occupare Machæruntẽ, tales dimisit vt inutiles ad moliendum aliquid, assumptisq; tantum armatorum octo millibus, illuc contendit. quos assecuti Romani vicerunt egregiè. quamuis enim repugnantes aliquãtisper,impressione facta coegerunt terga vertere, occisis eorum circiter quinq; millibus. reliqui verò dissipati,vt quisq; potuit salutẽ sibi quæsiuerunt. Aristobulus tamen plus mille secum trahens perfugit Machæruntẽ: muniebátq; id castrũ,& quãuis rebus afflictis, bene sperare nõ destitit.Sed nõ vltra biduum sustinere potuit oppugnationẽ, & multis acceptis vulneribus captiuus cum Antigono filio,qui ei fugæ comes fuerat,ad Gabinium adductus est. atq; ita reflante fortuna rursum remissus Romã, in vinculis est habitus,postquã regno & pontificatu potitus est annis tribus cũ dimidio,vir in ea dignitate magnificus & magnanimus.Liberos tamen eius dimisit senatus,cũ ex Gabinij literis cognouisset,promissum hoc eorũ matri,dum castella traderet: qui mox in Iudæam reuersi sunt. Porrò Gabinio paranti expeditionẽ in Parthos,& iam Euphratem traiicienti,mutata sententia visum est Ptolemæũ in Ægyptũ reducere, sicutaià s indicatum est. In hac quoq; expeditione ab Antipatro adiutus est frumento, armis, & pecuniis:& illius consilio Iudæi qui Pelusium accolunt,ceu custodes Ægypti aditus, in societatem pertracti sunt. Cæterum reuersus ex Ægypto, deprehendit Syriã laborare dissidiis & tumultibus. Aristobuli enim filius Alexander,denuo inuaso per vim principatu,multos Iudæorum ad defectionem impulit. collectoq; magno exercitu

citu regionem obeundo, interficiebat Romanos quotquot adipisci potuit, reliquos in montem Gatizim compulsos obsedit. Gabinius verò hoc in statu Syriam offendens, Antipatrum propter notam viri prudẽtiam præmittit ad tumultuatores, si forte posset ad saniorẽ mentẽ reductis persuadere vt meliora sequantur consilia: quod ille sedulo fecit, & multos reduxit ad officiũ. Alexãdro verò potiri nõ potuit. is enim habens secum xxx. Iudæorum millia, ausus est occurrere Gabinio, & collatis signis decernere ad mõtem Itabyrium: quo prælio desiderata sunt ex acie Iudaica x. millia. Tum victor constitutis Hierosolymitanis rebus ex Antipatri sententia, cõtra Nabathæos profectus, hos quoq; profligat vno prælio. nobiles etiã Parthos Mithridatem & Orsũnem ad se profugos remisit, sparso rumore quòd aufugissent in patriam: tantisq; rebus gestis Romam reuertẽs Crasso prouinciam tradidit. De his autem Pompeij & Gabinij contra Iudæos expeditionibus scribit Nicolaus Damascenus & Strabo Cappadox, nihil ab altero discrepans.

Crassi contra Parthos ducentis per Iudæam iter, & sacrilegium. Cap. XII.

XIII CRassus autem expeditionem contra Parthos parans in Iudæam peruenit, & pecuniam sacram quam Pompeius non attigerat, duo millia talentorum abstulit, totóq; reliquo auro, cuius summa accedebat ad octo talentorum millia, templum spoliauit. Tulit etiam trabem ex auro solidam, trecentas minas pendentem. Mina autem apud nos constat duabus libris cum dimidia. Hanc trabem ei tradidit sacerdos sacri thesauri custos Eleazarus, nõ præ malitia (nam erat vir bonus & iustus) sed cùm concreditam haberet aulæorum templi custodiam, ex hac trabe pendentium, quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus pretiosissimus: videretq; Crassum totum esse in colligendo auro, timens omnibus templi ornamẽtis, trabem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit: cùm prius eum iureiurando obstrinxisset, nihil aliud loco moturum, contentum eo quod ipse traderet, æstimatum plurimis aureorum millibus. Hæc trabs inserta erat trabi cauæ ligneæ, quod cæteris omnibus ignotũ solus sciebat Eleazarus. Crassus tamen & hãc pro reliquo templi auro accepit, & mox violato iureiurando totũ quãtum intus erat egessit. Nec est mirandum tantas diuitias in nostro templo fuisse, cuius Deum cùm omnes vbiquẽ terrarũ Iudæi venerentur ac colant, tam ex Europa quàm ex Asia longo tempore huc eas contulerant. Nec ad iactationem conficta est prædicta summa, nec caret testibus: sed cùm alij multi, tum Strabo Cappadox attestatur nobis his verbis: Mithridates autem misit in Coum insulam qui afferrent sibi inde pecuniam, quam Cleopatra regina ibi deposuerat, & Iudæorum octingenta talenta. Nobis autem nulla est publica pecunia, præter hanc Deo sacram: & satis apparet, quòd hãc Iudæi ex Asia in Coum deportauerant metu belli Mithridatici. Non est enim verisimile, eos qui Iudæam habitabant, habentes vrbem adeò munitam & templum, pecunias in Coum misisse. Sed nec Alexandrinos Iudæos hoc fecisse est credibile, quibus nihil erat à Mithridate periculi. Idem Strabo alibi testatur Syllam quo tempore in Græciam trajecit, gesturus bellum contra Mithridatem & Lucullum, misisse Cyrenem agitatam seditionibus gentis nostræ, quæ orbem terrarum repleuerit. sic enim scribit: Quatuor erant genera in Cyrenensium vrbe, ciues, agricolæ, inquilini, & quarti Iudæi, hoc iam in omnes vrbes subrepsit, nec est facile inuenire locum in orbe habitabili, quẽ recepta semel non obtineat. nam & Ægyptus & Cyrene, vtpote eisdẽ solitę parere dominis, aliæq; multæ regiones horum ritus admiserunt: aluntq; congregationes Iudæorum maximas, tẽpore coalitas, & vtentes institutis domesticis. Per Ægyptum sanè etiam coloniæ sunt eius gentis, absq; eo quòd Alexandrinæ vrbis magna pars eis assignata est. habet etiam proprium magistratum qui suæ gentis res administret, & controuersias ex iure dirimat, & cõtractus atque pacta rata habeat, nõ aliter quàm sit in absoluta republica. Ihualuit itaque hæc gens in Ægypto, eo quòd antiquitus originem inde habeat, & facile migretur eò propter vicinitatem. In Cyreniacam verò regionem inde transiit vt conterminã, quemadmodũ etiam Iudæa est, vel potius partem olim regni Ægyptij. Hæc Strabo. Cæterum Crassus rebus arbitratu suo compositis,

Parthorum

Parthorum ditionem inuaſit: vbi cum omnib. copiis periit: ſicut aliàs narratum eſt. Caſſius autem in Syriam refugiens occupata ea reſiſtebat Parthis, propter recentem victoriam excurſantibus: & cùm veniſſet Tyrum, inuiſit etiam Iudæã. Vbi Tarichæas primo impetu cepit, & fermè xxx millia captiuorum abduxit. Pitholaum quoq; qui Ariſtobuli partes fouebat interfecit hortante Antipatro, qui plurimum apud eum poterat, & maximam inter Idumæos autoritatẽ habuit. apud quos duxit vxorem illuſtri inter Arabas loco natam, Cypron nomine, ex qua quatuor ei nati ſunt filij, Phaſaelus, & Herodes qui poſtea regnauit, & Ioſephus atq; Pheroras, & filia Salome. Hic Antipater etiam alios dynaſtas hoſpitio ſibi coniunxit & amicitia, ſed maxime Arabem, apud quem & liberos depoſuit, dum bellum contra Ariſtobulum gereret. At Caſſius reparatis copiis ad Euphratem ſe contulit, ibique Parthis ſe oppoſuit, quemadmodum & ab aliis ſcriptoribus eſt memoriæ proditum.

Pompeij fuga in Epirum, & Scipionis aduentus in Syriam. *Cap.* *XIII.*

ALIQVANTO autem poſt Cæſar occupata Roma, & Pompeio vnà cum ſenatu vltra mare Ionium fugato, ſolutum vinculis Ariſtobulum decreuit in Syriam mittere, additis ei duabus legionib. quo facilius ordinaret prouinciam. ſed is breui fruſtratus eſt ſua ſpe, quam ex accepta à Cæſare poteſtate conceperat, à Pompeianis veneno ſublatus, & à Cæſarianis funeratus. Corpus autem eius diu melle curatum iacuit, donec Antonius id in Iudæã remiſſum mandauit reponi in regũ cõditoriis. Scipio vero iuſſu Põpeij ſecuri percuſſit Alexandrũ Ariſtobuli filiũ, eo quòd aliquãdo cõtra Romanos rebellauerat. & hic quidem apud Antiochiã affectus eſt ſupplicio. fratres verò eius ad ſe recepit Ptolemæus Mennæus dynaſta Chalcidis, quæ ſita eſt in mõte Libano. nã miſſo Philippione filio Aſcalonẽ ad vxorẽ Ariſtobuli, iuſſit eã cum eo mittere ad ſe Antigonũ filiũ & filias, quarũ alterius Alexãdræ amore captus Philippio duxit eã cõiugem. deinde vero occiſo prius eo Ptolemæus ipſe duxit Alexandram, & germanorum eius curam habere non deſtitit. *XIIII.* *XV.*

Cæſaris in Ægyptum expeditio, & quàm fideli Iudæorum opera adiutus ſit. *Cap.* *XIIII.*

POST Põpeij autem obitum & victoriã Cæſaris, bellum ei gerenti in Ægypto multis in rebus vſui fuit Antipater Iudæorum gubernator, idque mandato Hyrcani. Mithridate enim Pergameno adducẽte auxilia, nec valente trãſire per Peluſium, & circa Aſcalonem hærente, Antipater ei ſe adiunxit cum armatis Iudæorum tribus millibus, egítque cum Arabum primatibus vt & ipſi venirent auxilio: eiúsque potiſſimum opera è tota Syria auxilia cõtracta ſunt. nam certatim opem tulerũt Cæſari Iamblichus dynaſta & Ptolemæus eius filius, & Tholomæus Sohemi filius Libanum montem incolens, & vrbes penè vniuerſæ. Mithridates verò motis è Syria caſtris peruenit Peluſiũ, & non receptus ab eius loci hominibus vrbem oppugnauit. Vbi præcipuam operam nauauit Antipater, primúsque deiecta quadam muri parte, aditum cæteris irrumpentibus in vrbem aperuit. & Peluſium quidem ſic captum eſt. Antipatrum autem & Mithridatem properantes ad Cæſarem tranſitu arcebant Iudæi Ægyptij, qui regionem quæ Oniæ dicitur incolunt. Hos Antipater vt tribules in partes ſuas traduxit, maxime cùm oſtẽdiſſet Hyrcani pontificis literas, in quibus rogabantur, vt amicos ſe præberent Cęſari, eúmque commeatibus iuuarent & rebus exercitui neceſſariis. Qui moti autoritate Antipatri ac põtificis libẽter paruerunt. quod vbi audiuerunt qui Memphim accolunt, & ipſi Mithridatem accerſiuerunt, & ille eò profectus hos quoque adiunxit ſuis partibus. *XVI.*

Antipatri res geſtæ & cum Cæſare amicitia. *Cap.* *XV.*

POSTQVAM autem ventum eſt ad Delta quod vocant, conflixit cum hoſte circa locum qui Caſtra Iudæorum dicitur. Curabat autem dextrum cornu Mithridates, ſiniſtrum Antipater. In ea pugna Mithridatis cornu inclinatum eſt, videbatúrque cladem accepturum, niſi mature præter fluminis ripam accurrens cum ſuis Antipater, qui iam aduerſarios profligauerat, exemptis ſociis periculo, Ægyptios iam vincentes coegiſſet terga vertere: qui adeò fugientibus

inſtitit,vt caſtra quoque hoſtium caperet:aduocato etiam in prædæ partem Mithridate,quem inſectando hoſtem longe à tergo reliquerat. Is ex ſuis octingentos deſiderauit,Antipater non plus quinquaginta. Mithridates verò de his Cæſarē per literas certiorem reddidit, ingenue faſſus Antipatrum & ſalutis ſibi cauſam fuiſſe & victoriæ: ita vt Cæſar & tunc eum collaudauerit, & poſtea toto eo bello in rebus periculoſiſſimis eius forti opera vſus ſit:in quibus certaminibus etiam vulnera accepit. Quamobrem finito tandem bello claſſe deuectus in Syriam Cæſar, magnos honores contulit, tum in Hyrcanum quem cōfirmauit in pontificatu,tum in Antipatrum quem ciuitate Romana & immunitate donauit.Nonnulli vero aiunt Hyrcanum ipſum huic expeditioni interfuiſſe,& in Ægyptum veniſſe.Atteſtatur mihi Strabo Cappadox,ex autoritate Aſinij ſic ſcribens: poſtquam Mithridates Ægyptum inuaſit, & cum eo Hyrcanus Iudęorum pontifex.Idem Strabo alibi ex autoritate Hypſicratis ſic ſcribens:Mithridatem primò ſolum veniſſe, accitum deinde ab eo Aſcalonem gubernatorem Iudææ Antipatrum tria millia militum ei adiunxiſſe, & eiuſdem hortatu cæteros dynaſtas ſocia arma contuliſſe. in hísque Hyrcanum pontificem. Hæc Strabo. Eodem tempore etiam Antigonus Ariſtobuli filius ad Cæſarem veniens, queſtus eſt de patris infortunio,quòd propter ipſum veneno extinctus eſſet Ariſtobulus, & frater ſuus à Scipione ſecuri percuſſus.rogabátq; vt ſui miſereretur,paterno principatu eiecti. Prętera Hyrcanum accuſabat & Antipatrum,quòd per vim principatum gentis gererent, nec abſtinerent ab ipſius iniuriis.Antipater vero cauſam ſuam egit diluens obiecta crimina: Antigonúmque ſeditionis & nouarum rerum ſtudioſum eſſe coarguit. commemorabat etiam quantum proximo bello laboraſſet pro Cæſare, ipſum verborum ſuorum teſtem adducens. Ariſtobulum autem merito Romam vinctum pertractum, perpetuum hoſtem & inimicum pop.Romani. Fratrem vero huius cōuictum latrocinii debitas pœnas Scipioni dediſſe. & non per iniuriam oppreſſum. Tum Cæſar oratione Antipatri motus,Hyrcanum pontificem declarauit, Antipatro dynaſtiam quamcunque ipſe optaret obtulit,& procuratorem inſuper Iudææ declarauit.

Cæſaris literæ & ſenatuſconſulta de Iudæorum amicitia. *Cap.* *XVI.*

XVII. HYRCANO verò etiam patriæ mœnia reſtituere permiſit, rogáti hanc gratiam.iacebant enim vſque ad id tempus,ex quo à Pompeio fuerant diruta.dedítque hac de re in vrbem literas ad conſules, vt decretum hoc ſcriberetur in Capitolio:cuius ſenatuſconſulti exemplum ſic habet: L. Valerius L. F. Pr. retulit ad ſenatum idibus Decembribus in æde Concordiæ, præſente L. Coponio L. F. & C. Papirio Quirino, de his quæ Alexander Iaſonis, Numenius Antiochi, Alexander Dorothei, legati Iudæorum, viri optimi & ſocij noſtri petierunt,renouantes veterem erga populum Rom. beneuolentiam: qui phialam & clypeum ex auro argumentum ſocietatis attulerunt, æſtimationis aureorum L millium. & literas petierunt ad liberas ciuitates ac reges, vt per regiones eorum atque portus ſecure poſſint iter facere. Placuit igitur ſenatui eos in amicitiam & ſocietatem recipere,& omnia quæ petierunt concedere,& allatum clypeum accipere. Hæc acta ſunt Hyrcani pontificatus & principatus anno nono, menſe panemo. Quin & ab Athenienſibus honor habitus eſt Hyrcano, quæſitus beneficiis: miſerúntque ad eum decretum ſcriptum in hanc ſententiam. Sub iudice & ſacerdote Dionyſio Aſclepiadis, panemi menſis luna vigeſima, oblatum eſt ducibus decretum Athenienſium, Agathocle principe: de quo Eucles Menandri Alimuſius ſcriba retulit Munychionis vndecima, concilio iudicum facto in theatro: ſuffragia collegit Dorotheus ſummus ſacerdos,& aſſeſſores ex populo.Dionyſius Dionyſij dixit: Quoniam Hyrcanus Alexandri pontifex Iudæorum ac ethnarcha perpetua tam publicè quàm priuatim ciues noſtros beneuolentia proſequitur,nullam bene merendi occaſionem prætermittens: & quotquot Athenienſium vel propter legationes, vel propter priuata negotia illuc deueniunt, acceptos comiter, deducendos etiam curat in reditu, ídque multorum conſtat teſtimoniis: viſum eſt nunc Theodoſio Theodori referente, & populum de huius viri virtute commonefaciente, quàm propenſus ſit ad benemerendum de noſtris

ſtris ciuibus, honorare hunc virum virtutis ergò corona aurea iuxta legem, ponere ei effigiem auream in templo Demi & Charitum & præconis voce promulgari eam coronam in theatro Liberalibus dum nouæ tragœdiæ aguntur, & Panathenæis & Eleuſiniis, & in gymnicis certaminibus. Curæq; eſſe noſtris ducibus, vt dum ille in amicitia noſtra perſeuerat, vt quicquid in honorē eius & gratiam pro fauore & meritis excogitauerimus, exequantur ſedulo: quo perſpicua ſit omnib. populi noſtri erga bonos viros gratitudo ac beneuolentia, & huiuſmodi honorib. plures ad benemerendum de nobis inuitentur. Eligi etiam legatos idoneos ex omni Atheniensium numero, qui ad illum decretum hoc perferant, hortenturque vt acceptis his honoribus certet nobiſcum beneficiis. & hactenus de collatis à populo Rom. & Athoniensium Hyrcanum honoribus. Porrò Cæſar ordinatis rebus Syriæ cum claſſe profectus eſt. Antipater autem deducto Cæſare in Syriam reuerſus, ante omnia diſiecta per Pompeium mœnia reſtituit, & obeundo prouinciam nouarum rerum cupidos compeſcuit, tum minis agens tum conſiliis. Fore enim, vt ſi Hyrcano contenti ſint principe, feliciter degant fruendo ſuis quiſque poſſeſſionibus. Sin nouas ſibi ſpes polliceantur, & lucra ex rebus turbatis captent, ſe quidem pro præſide habituros dominum, Hyrcanum vero pro rege tyrannum, tum Romanos atque Cæſarem acerbos hoſtes pro principibus. Hos enim nequaquam laturos mutari aliquid ex his quæ ipſi conſtituerint. atque his monitis ille regionem totam compoſuit. XVII.

Antipater ex filiis ſuis Herodi Galilææ, Phaſaelo Hieroſolymorum regimen committit, & quod Sex. Cæſar Herodem magnum ac illuſtrem reddidit. Cap. XVII.

CAETERVM cùm Hyrcanum ſtupidum ac ſegnem animaduerteret, Phaſaelum è liberis ſuis natu maximum Hieroſolymis & circumuicinæ regioni ducem cōſtituit, Herodi ſecundo Galilæam curandam commiſit, etiam tum admodum adoleſcenti, nec excedenti annum quintumdecimum. quod tamen illi nihil obfuit, ſed quia fuit generoſo ingenio præditus, confeſtim occaſionem inuenit quomodo poſſet virtutem ſuam oſtendere. Comprehenſum enim Ezeciam primarium latronem, & cæterorum ducem, Syriæ fines incurſare ac prædari ſolitum, affecit ſupplicio cum multis latrocinij ſociis. quod eius factum magnam ei apud Syros conciliauit gratiam, nihil magis cupientes quàm repurgari tandem regionem à prædonibus. Decantabant igitur eum hoc nomine per vicos & oppida, vt autorem pacis & fruendi ſecure poſſeſſionibus. Quin & Sex. Cæſari per hoc factum innotuit, cognato magni Cæſaris & tum adminiſtranti Syriam. quapropter etiam Phaſaelus excitatus eſt ad æmulationem fraternæ gloriæ, nolens virtutis laude haberi inferior: nihilque magis ſtuduit quàm gratioſus eſſe apud Hieroſolymitanum populum, omnia negotia publica per ſe obeundo, & in eis cum magna gratia verſando, nec abutendo poteſtate ad cuiuſquam iniuriam. quo factum eſt vt Antipater haud ſecus quàm ſi rex eſſet à tota gente coleretur, & in tali haberetur honore, qualis non dedeceret dominum. nec tamen rebus tam ſecundis more cæterorum hominum deprauatus eſt, quo minus Hyrcano fidem ſeruaret atque amicitiam. Cæterum optimates Iudæorum videntes eum cum filiis tantopere creſcere, tam fauore gentis, quàm Hyrcani pecuniis & percipiendis ex Iudæa reditibus, maligne erga eum affecti erant. iam enim amicitiam contraxerat cum Romanis imperatoribus, & perſuaſo Hyrcano vt pecuniam eis mitteret, ipſe huius muneris ſibi vſurpauit gratiam. Miſit enim tanquam de proprio, & non quaſi ab Hyrcano acceptam. Hæc Hyrcanus audiens adeò nihil curabat, vt gaudere etiam facto videretur. Sed maxime terrebat Iudæorum primates violentum ac audax Herodis ingenium & tyrannidis cupidum, adeuntéſque Hyrcanum aperte iam incuſabant Antipatrum. Quouſque tandem diſſimulabis quæ geruntur quotidie? an non vides Antipatrum cum filiis ſuccinctos principatus opibus, tibi verò præter inane regni nomen nihil fieri reliquum? Sed caue iſta neſcias, néve te ſecurum putes, incolumitatis tuæ atque regni iuxtà negligens. neque enim procuratores tuos amplius agunt: noli falli hac opinione: ſed iam ex profeſſo dominationem exercent. nam Herodes Ezeciam cum pleriſque aliis interfecit, con-

temptis noſtris legibus, quæ hominem quantumuis ſceleſtum non ſinunt affici ſupplicio, niſi prius damnatum ex ſententia iudicum. iſte verò hoc auſus eſt, prius quàm à te poteſtatem hanc acciperet. Tandem Hyrcanus his auditis motus eſt. accéderunt autem eius iam matres etiam eorum quos Herodes necauerat. nam hæ per ſingulos dies in templo non deſinebant precibus ſuis, tum regem tum populum obtundere, rogantes vt Herodes coram conſeſſu iudicium facti ſui rationem cogeretur reddere. Permotus igitur his hominem ad iudicium & dicendam cauſam euocat. at ille præſtò fuit, premonitus tamen à patre, vt non priuati more, ſed cum comitatu ad ſe tuendum idoneo veniret. Ergo ordinatis Galilææ rebus, quẽ admodum exiſtimabat ſibi conducere, mediocrem ſed tamen ſufficientem ſibi manum adiunxit in itinere, ne vel Hyrcanum terreret ſi plures adduceret, vel ipſe ſine tutela ſubiret iudicij periculũ. Quin & Sex. Cæſar præſes Syriæ ſcripſit ad Hyrcanum vt eum abſolueret, minis ſi contrà feciſſet additis. Quod quidem facile à illo impetratum eſt, neque triſtiore iudicum ſententia ferretur, quandoquidem amabat eum non ſecus atque filium. Cumque conſtitiſſet ante iudicium vnà cum ſuis, omnes ſunt attoniti, nec quiſquam eorum qui abſentem accuſauerant, auſus eſt hiſcere, ſed hærebant inopes conſilij. Tum vnus quiſpiam Sameas nomine, vir iuſtus, & ob hoc inuictus terroribus, aſſurgens ſic exorſus eſt: Equidem iudices, túque rex, nec ipſe vnquam vidi quenquam qui ad cauſam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto poſſe proferre huiuſmodi quempiam: ſed quiſquis hactenus apud hunc conſeſſum iudicandũ ſe præbuit, humilis venit & habitu timentis periculum ac captantis miſericordiam, atratus & promiſſo capillitio. at bonus iſte Herodes cædis reus, & tàm graui obnoxius crimini, adſtat hîc purpuratus & crine belle compoſito, cum armatis ſtipatoribus: vt ſi capitalem iuxta leges ſententiam in eum tulerimus, nobis mactatis ipſe quadet illata vi legibus. Verùm iſti non ſuccenſeo quòd maiorem incolumitatis ſuæ quàm legum rationem habeat, ſed vobis magis & regi qui hanc ei conceſſiſtis licentiam. Scitote tamen potẽtem eſſe Deum, & quòd iſte quem nunc in Hyrcani gratiã legibus eripitis, & vos aliquando & regem ipſum puniet. Nec vanus fuit vates. nã Herodes regnum adeptus omnes illos iudices & regem quoque ſuſtulit, excepto vno Samea. hunc enim in honore habuit propter iuſtitiam, & quia pòſt obſeſſa vrbe ab Herode ab Soſio, admittendi Herodem autor fuit populo, negãs propter peccata eos poſſe dominationem illius effugere: ſicut ſuo loco dicetur. Porrò Hyrcanus animaduertens iudices propenſiores ad damnandum Herodem, rem in ſequẽtem diem diſtulit, & clàm eum admonuit, vt fuga ſibi conſuleret. non enim eſſe remedium aliud. atque ita ille ſeceſſit Damaſcum, quaſi regem fugiens: cúmq; conueniſſet Sex. Cæſarem, & res ſuas in tuto collocaſſet, palàm præ ſe tulit quòd non eſſet compariturus ſi denuo citaretur ad iudices. Illi verò indignabantur, & conabãtur Hyrcanum docere, quòd in ipſius perniciem hæc omnia tenderent: qui non ignorabat quidem eos vera monere, ſed nihil expedire poterat per ignauiam & amentiam. Cæterum cùm Sex. Cæſar accepta pecunia Herodem præfeciſſet Cœleſyriæ, vehementer timuit ne ille contra ſe duceret. nec eum ſua fefellit opinio. Iratus enim quòd iuſſus ſit cauſam dicere, veniebat cum exercitu: ſed patris ac fratris occurſu & precib. cohibitus eſt quo minus inuaderet Hieroſolyma, placantiũ eum & rogantiũ, vt terruiſſe contentus, re ipſa læderet neminẽ, néve vlterius aduerſus autorem ſuæ dignitatis procederet. Debere etiã eum nõ tam meminiſſe quòd citatus ſit, quàm quòd abſolutus etiã, & gratiã habere, quòd nihil triſte paſſus abierit incolumis. Cogitandũ quoque quã periculoſa ſit belli alea, & quòd Deus arbitratu ſuo his vel illis annuat victoriã: atq; eo minus tũ eam eſſe ſperandã, quãdo nõ ſolũ contra regẽ ſuũ & altorẽ bellũ moueat, verũ etiã benemeritũ, ipſe nulla affectus iniuria. nã ſi quid illi nũc obiiciat, nõ ipſius eſſe culpam, ſed conſultorũ nõ bonorũ, qui ei opinionẽ crudelitatis conciliẽt. Paruit his monitis Herodes, ratus ſufficere ſibi ad futuras ſpes quòd potentiã genti declarauerit. atq; eo tũ in ſtatu res fuerũt Iudaicæ. Cæterũ Cæſar Romam

XIX. reuerſus expeditionẽ parabat in Africã cõtra Scipionẽ in Catonẽ. tum Hyrcanus per legatos eũ rogauit, vt cõfirmaret cœptã ſocietatẽ & amicitiã. Nunc videtur mihi operæpreciũ percenſere omnes honores genti noſtræ à Roman. Impera. habitos, & inita

cum

cum eis fœdera, vt vniuerſis notum ſit, quòd tam ab Europæ quàm ab Aſiæ regibus obſeruati fuerimus propter fidē ac fortitudinem. Quoniam autē multi nos odio habentes nō credūt de nobis Perſicarum vel Macedonicarū rerum ſcriptoribus, quòd ea monumenta nō ita peruulgata ſint, apud noſtrates ſeruata & alios quoſdā barbaros, certe Romanorū decretis contradicere non poterunt. nam hæc & publice dedicata ſunt in vrbib. atq; etiam in Capitolio, & colūnis inſculpta ſunt æreis. Quin & Iul. Cæſar apud Alexandriam atteſtatus eſt Iudæis inſcriptione colūnæ æreæ, quòd Alexandrinæ ciuitatis ius habeant. quare his argumentis vſurus ſum. apponam etiam ſenatuſconſulta & decreta Iulij Cæſaris, quæ ad Hyrcanū & noſtram gentem attinent.
10 C. Iulius Cæſar. Imp. & pont. max. dictator iterū, Sidoniorum magiſtratibus, ſenatui & pop. ſalutē. Si valetis bene eſt, ego quidē & exercitus valemus. Mitto vobis exemplum tabulę, quæ ad Hyrcanū Alexandri filiū, Iudæorum ethnarcham ac pontificem attinet, vt in publicis veſtris monumentis reponatur, inſcriptū Græcis & Latinis literis in ærea tabula. Eſt autē hoc: Iulius Cæſar. Imp. iterū & pont. max. de cōſilij ſentētia decreui. Quoniā Hyrcanus Alexādri filius Iudæus & nunc & præteritis temporibus, tam pace quàm bello bonā ac fidelem operā in noſtris negotiis pręſtitit, ſicut ei multi Imperatores atteſtati ſunt, & in proximo Alexandrino bello in auxiliū venit cum
20 MD. militibus, & ad Mithridatē à me miſſus virtute ceſſit nemini: has ob cauſas Hyrcanum filiū Alexandri & eius liberos ethnarchas Iudæorum eſſe iubeo, & pontificatum Iudæorum perpetuo retinere more patrio, eſſéq; ipſum & filios eius noſtros ſocios, & in amicorū noſtrorum recipi numerū. Iura quoq; omnia pontificialia habere ipſum & filios decerno. & ſi qua controuerſia exorta fuerit de Iudaica diſciplina, iudicium penes ipſum eſſe. ad hæc nec hyberna militi debere, nec pecunias ab eo exigi. C. Cæſaris conſulis, placita, conceſſa, decreta, ſic habent: vt filij principatū gentis Iudæorum, & donata ſibi loca poſſideant: vt pontifex ipſe ac ethnarcha Iudæorū iniuriam paſſis adſit: vtq; ad Hyrcanum Alexandri filiū Iudæorum pontificem mittantur legati acturi de ſocietate & amicitia. dedicaríq; æream tabulam hęc continentem
30 in Capitolio, & apud Tyrū, Sidonem, Aſcalonē, in templis, inſcriptam Romanis atq; Græcis literis: vtq; hoc decretum apud omnes omnium vrbium quæſtores ac magiſtratus publicetur, quo pro amicis habeantur, & legatis eorum hoſpitia præbeantur, & decreta hęc ad omnia loca mittantur. C. Cæſar, Imp. dictator, conſul, honoris, virtutis & benignitatis cauſa, conceſſit in commodū S. P. Q. Romani, Hyrcanum Alexandri filium eiúſque filios pontifices ac ſacerdotes eſſe Hieroſolymorum totiúſque gentis, iure quo & maiores eorum hoc ſacerdotium geſſerunt. C. Cęſar quintū Cos. decreuit habere & munire Hieroſolymorum vrbem, & gubernare eam Hyrcanum
40 filium Alexandri pontificem Iudæorum ac ethnarcham ſecundū ſuam voluntatem, & vt Iudæis ſecundo locationis anno de reditibus eorum ſubducant, immunéſque ſint ab angariis & vectigalibus. C. Cæſar Imp. iterum ſtatuit vt ſingulis annis tributa pendant Hieroſolymitani pro ſua ciuitate, Ioppe excepta, abſq; anno ſeptimo quem Sabbaticum nominant, quoniam in eo neq; fructus arborum colligunt neque ſeminant: vtq; in Sidone ſecundo quoque anno tributum reddant quartam partem ſatorum: & ad hæc Hyrcano eiúſque filiis decimas perſoluant, ſicut hactenus eorum maioribus. Vtq; nullus vel præſes vel dux vel legatus in finibus Iudæorum auxilia colligat: néve militibus liceat pecunias ab his exigere, vel hybernorum, vel quocunque
50 alio nomine: ſed ſint immunes ab omnibus moleſtationibus. Quæcunque etiam poſtea parauerunt vel emerunt, his omnibus fruantur. Ioppen præterea quam ab initio habuerunt Iudæi dum in populi Rom. amicitiam reciperentur, placere ipſorum eſſe quemadmodum antea. Tributa quoq; eius oppidi habere Hyrcanum Alexandri filium cum ſuis filiis, tam ab eius agri aratoribus, quàm vectigalium portus nomine, & eorum quæ Sidonē exportantur, annua modiorum XXMDCLXXV. excepto anno ſeptimo quē vocant Sabbaticum, in quo neq; arant, neque de arboribus fructus colligunt. Vicos item quos in Magno cāpo Hyrcanus & ſui maiores ante eū poſſederūt, placet ſenatui eundem Hyrcanū & Iudæos etiam nunc habere, iure quo & antea habuerunt. Manere etiam iura quæ ab initio inter Iudæos & eorum pontifices fuerant,

& quæcunque beneficia à S.P.Q.R. conceſſa. Præterea eodem iure licere illis vti & in Lydda. Loca etiam, agros, habitationes. quas pro amicitia reges Syriæ ac Phœnices per donationem populi Rom. poſſederant, placere ſenatui vt Hyrcanus Iudæorum ethnarcha habeat. eſſéque ius Hyrcano eiúſque filiis & legatis ab eo miſſis ludos & gladiatores ſpectandi inter ſenatores ſedentibus. Vtq; quotieſcunque poſtulauerint à dictatore aut magiſtro equitum in ſenatum introducantur, & reſponſum eis omnibus intra decem dies reddatur, ſi quid à ſenatu decretum fuerit. C. Cæſar. Imper. IIII. Coſ. v. perpetuus dictator, huiuſmodi verba fecit de iure Hyrcani Alexandri filij pontificis Iudæorum ac ethnarchæ. Quandoquidem mei anteceſſores Imperatores teſtimonium reddiderunt Hyrcano Iudæorum pontifici Iudæiſque tam in prouinciis quàm apud S.P.Q.R. & hoc homine S.P.Q.R. ei gratias egit, æquum eſt nos quoque horum meminiſſe, & dare operam vt Hyrcano ac Iudæorum genti filiiſque Hyrcani à S.P.Q.R. pro ſuo erga nos fauore gratiæ referantur. C. Iul. Cos. Parianorum magiſtratibus S.P.Q.R. Sal. Acceſſerunt me in Delo Iudæi & quidam de coloniis Iudæorum, præſentibus etiam veſtris legatis, & indicauerunt mihi decretum, quo vetatis eos vti patriis ſacrificiis & ritibus. mihi verò non placet talia decreta aduerſus amicos noſtros & ſocios fieri, vetaríque eos viuere ſuis moribus, & conferre pecunias in epulas ac ſacrificia, quandoquidem nec Romæ hæc facere vetantur. Nam C. Cæſar Cos. in edicto quo interdixit in vrbe ſodalitia, hos ſolos neque pecunias conferre, neque conuiuia parare vetuit. Ego quoque cùm alia ſodalitia interdixerim, hos ſolos ſino iuxta patrios mores ac leges conuenire. Quapropter æquum eſt etiam vos ſi quod decretum feciſtis contra amicos noſtros & ſocios, id abrogare propter eorum virtutem, & erga nos beneuolentiam. Poſt mortem autem Cæſaris M. Antonius, P. Dolabella Coss. aduocato ſenatu & introductis Hyrcani legatis, retulerunt de eorum poſtulatis, & amicitiam cum eis renouauerunt, & quicquid petierunt ſenatuſconſulto eis decretum eſt. Dolabella etiam acceptis ab Hyrcano literis ſcripſit per vniuerſam Aſiam, & primæ eius prouinciæ ciuitati Epheſiorum, in hunc modum. Dolabella Imperator Epheſiorum magiſtratibus S.P.Q. Sal. Alexander filius Theodori, legatus Hyrcani pontificis ac ethnarchæ Iudæorum, mihi retulit de ciuibus ſuis quòd militare non poſſint, eo quòd neque arma geſtare, neque iter facere eis fas ſit diebus ſabbatis, neque victum more patrio poſſent ſibi quærere. Quamobrem ego quoque quemadmodum alij ante me Imperatores immunes eos volo à militia, permittóque vt patriis vtantur moribus, conuenientes ſacrorum cauſa ſicut leges eorum poſtulant, & conferentes in offerenda templo ſacrificia. volóque vt hæc ipſa ſcribatis per vrbes prouinciæ ſingulas. Atque ita Dolabella Hyrcano per literas roganti gratificatus eſt. L. autem Lentulus Cos. pro ſententia dixit: Iudæos ciues Romanos templa Iudaica habentes & facientes, Epheſi pro tribunali religionis ergô eſſe immunes à militia pronunciaui duodecimo calendas Octobreis. Multa itaque extant & alia huiuſmodi ſenatuſconſulta & Imperatorum decreta ad Hyrcanum & gentem noſtram aliáſque vrbes, & reſcripta de iure noſtro ad prouinciarum præſides, de quibus propter hæc quæ hoc loco inſeruimus credere facile eſt his, qui noſtra ſcripta candide lecturi ſunt. Quando enim tam manifeſta argumenta exhibuimus noſtræ cum populo Romano amicitiæ, oſtenſis æreis columnis & tabulis in Capitolio nunc vſque durantibus, duraturíſque in poſterum, omnia hîc apponere ſuperuacaneum ac moleſtum duximus, exiſtimantes neminem fore tam difficilem, vt de re tot decretis comprobata dubitet, ac non potius ex his etiam de cæteris coniecturam faciat nos vera dicere. Satis ergo iam declarata ſit, quæ per ea tempora nobis cum populo Romano interceſſit amicitia & ſocietas. Incidit autem eiſdem temporibus tumultus in Syria ex cauſa huiuſmodi. Cecilius Baſſus vnus è Pompeianis per inſidias interfecto Sexto Cæſare ipſe occupauit prouinciam cum legionibus. Quo facto magnum bellum exortum eſt circa Apamiam, Cæſarianis ducibus contra eum venientibus cum equeſtribus ac pedeſtribus copiis: ad quos & Antipater miſit auxilia cum filiis, memor beneficiorum acceptorum à Cæſare, ideóque repetendas pœnas ab eius interfectore iuſtum exiſtimans. Id bellum

lum dum trahitur, Marcus venit Sexti ſucceſſor, & interim Cæſar ab his qui cum Caſsio & Bruto coniurauerant in ſenatu occiditur, exactis in principatu ſuo tribus annis cum dimidio, ſicut & ab aliis ſcriptoribus memoriæ proditum eſt.

Caſsius afflictis Iudæis inſuper octingenta talenta ab eis exigit. *Cap.* XVIII.

BELLO deinde ciuili poſt cædem Cæſaris exorto, conſularibus aliis aliò XX diſcurrentibus ad parandos exercitus, Caſſius in Syriam venit, occupaturus eum qui circa Apamiã erat exercitũ: ſoluráq; obſidione tam Marcum quàm Baſſum in ſuas partes pertraxit: obeundóq; ciuitates comparabat arma & milites, tributa etiam exigendo grauia. ſed maxime Iudæam afflixit, plus quàm ſeptingentis argenti talentis imperatis. Tum Antipater res vbiq; turbatas videns, partem eius pecuniæ duobus filiis exigendam cõmittit, partem Malicho ſibi parũ amico, partem quibuſdam aliis; & primus Herodes ex Galilæa quantũ imperatum erat afferens, maximã apud Caſſium gratiam iniit. prudens enim illi videbatur conſiliũ, iam tum Romanorũ alieno ſumptu captare beneuolẽtiam. Sub aliis autem procuratoribus ipſæ ciuitates venum dabantur vnà cum ſuis habitatoribus: quarum quatuor erant præcipuæ, Gophna, Emaus, Lydda, Thamna. nam earum plebes Caſſius haſtæ ſubiecit. adeò autem exacerbatus erat, vt etiam Malichum interfecturus fuerit, niſi Hyrcanus per Antipatrum centũ talentis de ſuo miſſis, furorem eius leniſſet. At ille poſt Caſsij diſceſſum maxime inſidiatus eſt Antipatro, per huius mortem Hyrcani dominationi ſecuritatem ſe paraturũ exiſtimans. nec tamẽ latuerunt Antipatrum eius conſilia. nam cùm hoc ſenſiſſet, vltra Iordanem profectus copias colligebat tum ex indigenis, tum ex Arabibus. Verum Malichus vir callidus inficiabatur inſidias, deierans apud Antipatrum & filios, quòd Phaſaelo Hieroſolymorum præſidium tenente, Herode vero habente armorum cuſtodiam, ne in mentem quidem ſibi vnquam tale aliquid venerit. & videns non ſuccedere quod propoſuerat, reconciliatus eſt Antipatro Marco Syriæ præſidente. qui poſtquàm intellexit res nouas in Iudæa molitum Malichum, minimum abfuit, quin eum interficeret, quem tamen Antipatri precibus donauit incolumem.

Malichus per inſidias Antipatrum veneno tollit. *Cap.* XIX.

SED Antipater imprudens ſeruauit Malichum vt ſe perderet. nam Caſſius & Marcus coacto exercitu Herodẽ totius Cœleſyriæ ducem fecerunt, attributis ei naualibus, equeſtribus, & pedeſtribus copiis, regnum etiã polliciti poſt finitũ bellum, quod tum gerebant cõtra Antonium & iuniorẽ Cæſarem. Malichus verò tum maxime timens Antipatrum, decreuit è medio tollere. corruptoq; pincerna Hyrcani, apud quem ambo epulabantur, veneno necauit hominẽ, & aſſumpta armatorum manu ſuſcepit ciuitatis gubernacula. Cæterum poſtquã Herodi ac Phaſaelo innotuerũt ſtructæ in parentẽ inſidiæ, indignantibus illis Malichus ſtrenue pernegauit omnia. atq; hic fuit finis Antipatri, viri iuſti ac pij, & patriæ amantiſsimi. Ex filiis autẽ alter Herodes confeſtim volebat patris mortem vlciſci, & cum exercitu aggredi Malichum: ſed Phaſaelo grãdion magis placuit dolo circumuenire hominẽ, ne videretur ciuile bellũ incipere. itaq; acceptã Malichi ſatisfactione ſimulauit ſe credere, nõ eſſe illum paternæ necis cõſcium: ſeq; vertit ad excolendum monumentũ quod patri ſtruxerat. Interim Herodes veniens Samariam, eamq; nimis afflictam offendens, refouere eam cœpit, & iura reddendo controuerſias ciuium dirimere. non multo autem poſt inſtante Hieroſolymis feſto, & ipſe venit in vrbem cum militibus: quem Malichus metuens Hyrcano ſuaſit ne eum intrare permitteret: id quod Hyrcanus fecit, prætexens nefas eſſe ſanctis populi ceremoniis profanam turbã ſuperinducere. at Herodes cõtempta obnunciatione noctu vrbem ingreſſus eſt, & Malichum vehemẽter perterruit. at ille ſolitarum artium non immemor, palàm lachrymabũdus conquerebatur de Antipatri tanquã amici interitu, clàm verò parabat ſibi ſatellitiũ. quare viſum eſt Herodis amicis ſimulationẽ hanc non coarguere, ſed ad vitandã ſuſpicionẽ viciſsim comiter tractare Malichum.

Herodes iussu Cassij Malichum dolo interficit. Cap. XX.

ATTAMEN Cassio de patris obitu significauit per literas: & ille qui non ignorabat mores Malichi, rescripsit vt vlciscereturparentis iniuriam: clàm etiam mandauit Tribunis apud Tyrũ agentibus, vt adessent Herodis iustis conatibus. Cúmq; capta à Cassio Laodicia, simul ad eum iter facerent afferentes coronas & pecuniã, Herodes expectabat daturum esse illic pœnas Malichũ. at ille circa Tyrũ Phœnices suspicione concepta, maiora moliri cogitauit: & quia filius eius obses in ea vrbe seruabatur, decreuit eam ingredi, & furtim illũ in Iudæam abducere: & occupato cõtra Antoniũ Cassio, gente ad defectionẽ concitata, sibiipsi principatũ eius acquirere. Sed consiliis eius fortuna aspirare noluit, & Herodes homo calidus intellecto eius proposito, præmisso famulo quasi ad parandã cœnã, quia comites omnes inuitauerat, re autẽ vera ad tribunos, iussit eos Malicho cum pugionibus occurrere. illi verò egressi, & nacti eum prope vrbem in littore, confoderunt hominem. quo facto Hyrcanus adeò est attonitus vt obmutuerit. tandẽ ægre ad se reuersus percontabatur Herodẽ quid hoc rei esset, & quis interfecisset Malichum. & audito factũ esse iussu Cassij, laudauit facinus, malũ enim virũ fuisse, & insidiatorem patriæ. atque ita Malichus pro oppresso Antipatro pœnam persoluit debitam. Porrò Cassio profecto è Syria, apud Iudæam tumultus exoritur. Felix enim relictus cũ militibus Hierosolymis, in Phasaelũ fecit impetum, & populus arma corripuit. Herodes verò ad Fabium profectus est Damasci præsidẽ, & volens fratri succurrere, morbo præpeditus est: donec Phasaelus per se superato Felice, in turrim primum compulsum, incolumitatem deinde pactum abire passus est. quamobrẽ mox cum Hyrcano expostulauit grauiter, quòd pòst accepta à se multa beneficia, inimicis suis fauorem impenderet. nam frater Malichi tunc non pauca castella occupauerat, & inter cætera Masadam longe munitissimum. Vt igitur conualuit Herodes contra hunc profectus, receptis omnibus castellis pactum incolumitatem dimisit.

Antigonum Aristobuli filium auxilio Tyriorum tyranni paternum regnum repetentem Herodes profligatum è Iudea pellit. Cap. XXI.

ARISTOBVLI autem filium Antigonum, qui cõciliato sibi pecuniis Fabio exercitũ comparauerat, Ptolemæus Mennæus adoptat propter affinitatẽ. hũc etiã Marion adiuuabat, apud Tyrios ope Cassij tyrãnidẽ adeptus, per Syriam quoq; tyrannidẽ exercens, dispositis in ea præsidijs, atq; etiã in Galilæa conterminã occupatis tribus arcibus. Sed has omnes Herodes illò profectus recepit, & præsidiarios Tyrios clementer dimisit, donatis ex his nonnullis propter bẽneuolentiam qua ciuitatem eorum prosequebatur. His peractis occurrit Antigono, eúmq; prælio superat, & vix extremos Iudææ fines ingressum inde profligat. Quamobrem reuertentem Hierosolyma coronis tam Hyrcanus honorauit quàm populus. Iam enim gener per sponsionem ascitus erat in Hyrcani familiam, quo libentius eius tutelam suscepit, ducturus Alexandri Aristobulo geniti filiam, Hyrcani verò ex filia neptem, ex qua postea pater factus est filiorum trium, & duarum filiarum. Duxerat autem etiam antè vxorem è suis popularibus Dorem nomine, ex qua suscepit Antipatrum filiorum natu maximum.

Herodes in Bithynia occurrens Antonio, pecuniis eum sibi conciliat: quo factum est vt ille accusatores eius non admiserit. Cap. XXII.

ÆTERVM Cassio apud Philippos ab Antonio & Cæsare deuicto, Cæsar inde in Gallias, Antonius in Asiam proficiscitur. qui vbi peruenit in Bithyniam, omniũ gentium legationes habuit obuiam. Aderant & Iudæorũ primates, Phasaelum & Herodem accusaturi: quasi in speciem solum regnaret Hyrcanus, re autem vera tota potestas esset penes hos fratres. Herodẽ verò Antonius in magno honore habuit, qui ad obiecta diluenda venerat: quo factum est vt ne ad colloquium quidem aduersarios eius admiserit. id enim data pecunia Herodes impetrauerat. Progresso autem Ephesum præstò fuit legatio missa Hyrcani pontificis & gentis nostræ publico nomine, afferens coronam auream, & rogans vt quos Iudæos Cassius præter ius belli captiuos abduxerat, scriptis per prouincias literis in

liberta

libertatem vindicaret: & agros per Cassium ademptos genti restitueret. Quorum postulata Antonius æqua existimãs, confestim scripsit Hyrcano & Iudæis, simúlq; ad Tyrios misit decretũ hanc sententiam continens. M. Antonius Imp. Hyrcano pontifici ac ethnarchæ Iudæorum salutem. Si valetis bene est, ego & exercitus valemus. Lysimachus Pausaniæ, Ioseph us Mennæi, Alexander Theodori, legati apud Ephesum me conuenientes, eandem quam prius Romæ legationem mihi exposuerunt, & noua hac tuo ac gentis nomine diligenter perfuncti sunt, declarantes quanta nos prosequaris beneuolentia. quare cognitã nõ tam ex verbis quã ex operibus vestram amicitiam, & mores cõpositos ac pios non cõplecti non possum. Ergo quoniam totam Asiam aduersarij nostri ac pop. Rom. incursauerunt, nec sacratis locis nec ciuitatibus parcentes, neq; iusiurandum præstitũ seruantes: non tam priuatum nostrum negotium agentes, quàm suscepta defensione reipublicæ in diuini simul ac humani iuris violatores vindicauimus. Eorum enim facinus sol ipse auersatus videtur, & inuitis oculis spectasse perpetratum scelus in Cæsarem. Sed postquam impios eorũ conatus excepit Macedonia, renouantes in eis locis priscam gigantum audaciam, & agitatam furoribus maleficentiam quam circa Philippos exercuerunt, occupatis opportunis locis & vsque ad mare montũ vallo permunitis, vt per vnicam ceu portam pateret aditus, diis ipsis eorum iniusta molimina damnantibus vicimus. & Brutus cõpulsus intra mœnia Philippensium, obsessusq; à nobis, addidit se Cassio socium exitij. qui postquã meritas pœnas dederunt, pace nos in posterũ fruituros speramus, & Asiam conquieturam à bellorum tumultibus. Iam enim nostra opera vniuersum Asiæ corpus velut è graui morbo colligere se incipit. Cùm igitur etiã de te cum tua gente agendo ornandoq; cogitẽ, curæ mihi erit quicquid in rem vestram fuerit. edictum etiã oppidatim proposuit, vt quotquot vel liberi vel serui sub hasta à C. Cassio Cassianísve venundati sunt, libere dimittantur. Volóq; vt quæ mea & Dolabellæ benignitate vobis concessa sunt, ea perpetuo rata sint. Tyrios quoque iubeo vt iniuriã à vobis abstineant, & quicquid de Iudæorum finibus occupant, id totum restituant. Coronam autem quam misisti accepimus. Mar. Antonius Imp. Tyriorũ magistratibus S. P. Q. Sal. Renunciatum est mihi Ephesi ab Hyrcani pontificis ac ethnarchæ legatis, agros ipsorum ditionis vos occupasse, idq; factum quo tempore nostri aduersarij tenuerunt eam prouinciam. Quoniam igitur pro imperio bello suscepto, iustitiæ pietatiq; prospicientes vindicauimus in ingratos ac perfidos, volo etiã vobis pacẽ esse cum nostris sociis: & quicquid ab aduersariis nostris accepistis, habere vos non permittimus, sed iubemus vos prioribus dominis reddere. nemo enim eorũ neque prouinciam à Senatu accepit, neq; exercitum, sed quæ per vim corripuerunt, largiti sunt ministris suæ violentiæ, quãdo igitur illi meritas pœnas dederunt, æquum censemus vt socij nostri ea quæ ante habuerunt, nemine vetante, retineant: vosq; si quos Hyrcani Iudæorum ethnarchæ agros, postquam C. Cassius bellum illicitum in nostra prouincia mouit, occupastis, eos reddatis: néve vllam vim interponatis quo minus ad pristinos dominos redeant, quòd si aliquid iuris in eos prætenditis, quàm primum ad ea loca venero integrum vobis erit ius vestrum repetere, id quod etiam sociis nostris peræque integrum seruabimus. M. Antonius imperator Tyriorũ magistratibus S. P. Q. Salutem. Edictum meum ad vos misi, quod volo curetis referri in publicas tabulas literis Græcis & Latinis: & in loco aliquo conspicuo proponi, vt legi possit ab omnibus. M. Antonius Imp. ac triumuir dixit: Quoniam C. Cassius hoc perturbato rerum statu alienam prouinciam & militem præsidiarium inuasit, & sociorum nostrorum facultates diripuit, & vastauit Iudæorum gentem amicam populo Rom. insolentia eius armis nostris perdomita, iudicijs atq; edictis quæ ille perpetrauit corrigimus, vt ablata restituãtur nostris sociis. & siue corpora Iudæorum siue bona diuendita sint, illa in libertatẽ, hæc ad pristinos reuertantur dominos, qui verò contra edictum hoc nostrum fecerit, pœnas daturus est: & qui inobedientiæ cõuicti fuerint, in eos pro rei dignitate animaduertere curabimus. Eodem fere exemplo Sidoniis, Antiochensibus & Aradiis scripsit: visumq; est hoc loco etiam hæc inserere, argumento futura quanta prouidentia nos dignatus sit Romanus populus.

Antonius in Syriam prouinciam veniens Herodem cum Phaſaelo tetrarchas conſtituit. Cap. XXIII.

XXI POST hæc autem in Siriam aduentante Antonio, Cleopatra in Cilicia facta illi obuiam, amoribus ſuis eum implicuit: quo tẽpore rurſum centum è Iudæorum gente potentiſsimi venerunt ad eum vt accuſarẽt Herodem vnà cum ſuis, electo ad hoc eloquẽtiſsimo quoq; è ſuo numero. Iuuenem autem cauſam defendendam Meſſala ſuſcepit, aſſiſtente ſibi etiam Hyrcano, qui iam ſocer factus fuerat. Antonius verò audita vtraq; parte apud Daphnen, ſciſcitatus eſt ex Hyrcano, vtra pars melius adminiſtraret rẽpublicã. Qui cùm reſpondiſſet Herodem in hoc præſtantiorem eſſe, Antonius qui iam ante familiariter diligebat iuuenes propter paternum hoſpitium, quo tempore cum Gabinio agens patris eorum contraxerat amicitiam, hos ambos tetrarchas cõſtituit, & Iudæorum eis cõmittit gubernacula. Literas quoq; in hoc ſcripſit, & ex eorũ aduerſariis xv. cõiecit in vincula, occiſurus etiam niſi interceſsiſſet Herodis deprecatio: quamuis ne ſic quidem ceſſauerunt à legatione reuerſi. Sed rurſum mille venerunt Tyrium, Antonium ibi præſtolaturi, qui magna pecunia iam corruptus à fratribus, imperauit eius loci magiſtratui, vt in Iudæorum legatos nouatores rerum animaduerteret, & Herodi adiutor eſſet ad principatum parandũ. Herodes verò ante vrbem diuerſantes in littore accedens, hortatus eſt eos vt ſe ſubducerent: nam & Hyrcanus cum eis aderat: admonens quantum inſtaret periculum ſi contendere pergerent: quod illi contempſerunt. moxq; erumpentes in eos Iudæi cum indigenis, partim trucidauerunt eos, partim ſauciauerunt: reliqui verò domum refugientes poſthac quieuerunt. Populo verò clamoribus agente cõtra Herodem, cõmotus ad iram Antonius iuſsit quos vinxerat interfici. Altero deinde anno Syriam occupauerunt Pacorus regis filius & Barzapharnes Parthorum ſatrapa: quo tempore Ptolemæus Mennæi defunctus eſt: cuius in principatu ſucceſſor filius Lyſanias amicus factus eſt Antigono Ariſtobuli filio, conciliante ſatrapa qui multum apud eum poterat.

Parthi Antigonum Ariſtobuli filium in regnum reducunt. Cap. XXIIII.

XXII ANTIGONVS deinde mille talenta & quingentas mulieres daturum ſe Parthis eſt pollicitus, ſi ab Hyrcano in illum regnum transferrent, & Herodem vnà cum ſuis interficerent. quæ tamen non dedit, ſed Parthi nihilominus aſſerturi regnum Antigono, duxerunt verſus Iudæam exercitum, Pacorus per maritima, ſatrapa per mediterranea. Pacorum excluſerunt Tyrij, ſed Sidonij ac Ptolemaidenſes intromiſerunt. Ille alam equitum in Iudæam ſpeculatum præmiſit, iuſſam etiam adiutare Antigonum. eos ducebat pincerna regius, & ipſe Pacorus nomine. Adiungentibus autem ſe Antigono Iudæis Carmelum montem incolentibus, & paratis cum eo in hoſticum inuadere, ille ſpem concepit poſſe ſe horum opera partem quandam regionis in poteſtatem redigere, quæ Drymœ vocabatur: & quibuſdam eis occurrentibus peruaſerunt vſque Hieroſolyma. Vbi adiungentibus ſe aliis iam multum aucti numero, aggreſsi ſunt oppugnare regiam. móxq; ferentibus opem his qui fratrum partes ſequebantur, & pugna in foro cõſerta, repulerunt hoſtem iuuenes: eóq; in templũ compulſo, miſerunt armatos quoſdam in propinquas ædes vt eis eſſent præſidio. In quos coortus populus, deſtitutos auxilio cum ipſis concremauit ædibus. quam iniuriam populo pòſt Herodes vltus eſt, aduerſarios adortus prælio, & multis interfectis ex illorum numero. Cúmq; quotidianæ velitationes inter eos fierent, hoſtes expectabant conuenturas è tota regione turbas ad Pentecoſten, quam vocant, feſtiuitatem. Quæ dies poſtquam illuxit, multa hominum millia circa templum cõgregata ſunt, tam armatorum quàm inermium: qui & templum & vrbem occupauerunt, excepta regia. hanc enim Herodes ſeruabat cum paucis militibus. eius murum Phaſaelus cuſtodiebat. Herodes verò cum ſuorum cohortibus erupit in hoſtem agentem in ſuburbio: & egregia pugna edita coegit multa millia terga vertere, fugientia partim in vrbem, partim in templum, partim etiam intra vallum quoddam in propinquo poſitum. in ea pugna & Phaſaelus

adiuuit

adiuuit nonnihil. Pacorus autem Parthorum dux cum paucis equitibus rogãte Antigono in vrbem ingreſſus eſt, prætextu quidem quaſi ſeditionis compeſcendæ gratia, ſed reuera principatum illi aſtruere cupiẽs. quin poſtquam à Phaſaelo occurrente exceptus eſt hoſpitio, ſuaſit ei vt legatus iret ad Barzapharnem, inſidias hoc pacto inſtruens. illo nihil ſuſpicatus paruit, non probante hoc factum Herode propter Barbarorum perfidiam, hortantéq; vt potius Pacorum & alios ad ſe venientes opprimeret. Itaque profecti ſunt in eam legationẽ Hyrcanus atq; Phaſaelus: & Pacorus relictis apud Herodem ducentis equitibus, ac decem liberis quos vocant, legatos deduxit. Vt verò in Galilæam ventũ eſt, armati eis occurrunt qui illis oppidis præerant: & Barzapharnes primum alacriter eos excipit donátq; muneribus: deinde ſtruere inſidias incipit. Phaſaelus verò cum ſuo comitatu deductus eſt in propinquum iuxta mare diuerſorium. Vbi audito quòd Antigonus mille talenta & quingentas mulieres Phartis eſſet pollicitus, ſuſpectos iam habuerũt barbaros. quidam etiam nunciauit, noctu illis parari inſidias, & clàm adhiberi cuſtodiam. Et certè cepiſſent eos, niſi expectaſſent donec relicti Hieroſolymis Parthi Herodem caperent, ne his ſublatis ille præſentiens effugeret. id quod verum eſſe mox apparuit, conſpectis cuſtodibus. quare non defuerunt qui hortarentur Phaſaelum, vt nihil amplius expectans conſcenſo equo ſe inde proriperet, præcipue Oſilius, qui id ſecretum cognouerat è Saramalla Syrorum tunc ditiſſimo, & naues ad fugam offerebat. nam non longe mare aberat. at ille Hyrcanum & fratrem Herodem nolebat in periculo relinquere: ſed accedens Barzapharnem negabat eum recte facere, qui agitaret eiuſmodi conſilia: Si enim pecuniis opus habeat, plures accepturum à ſe quàm ab Antigono: & alioquin turpe eſſe legatos ſuam fidem ſecutos inſontes interficere. At barbarus hæc audiens deierabat non eſſe vera, & inanibus eum turbari ſuſpicionibus: móxque ad Pacorum abiit.

Parthi Hyrcanum & Phaſaelum captiuos abducunt. *Cap.* XXV.

QVo profecto ſtatim Parthorum quidam iniecerunt vincula Hyrcano & Phaſaelo, multum deteſtanti eorum periurium. ad Herodem autem miſſus eunuchus mandatum habebat, vt productum extra muros comprehenderet. Phaſaelus verò miſerat nuncios, qui indicarent Parthorũ perfidiam: quos quoniam hoſtes interceperant, Herodes re cognita Pacorum adiit & Parthorum potentiſſimos, quaſi aliorum dominos. qui cùm ſcirent omnia, dolóſe diſſimulabant: aiebántq; oportere eum cum ipſis progreſſum extra regiam occurrere literarum latoribus: nondum enim eos eſſe comprehẽſos ab aduerſariis, ſed aduentare ſignificaturos quàm bene Phaſaelo ſucceſſerit. id Herodes non credidit, vt qui ex aliis de fratre capto audierat, quam eius ſuſpicionẽ augebat Hyrcani filia, cuius filia ipſi deſponſa erat: huius monitis, licet aliis cõtemnentibus libenter parebat, vtpote mulieris cordatiſsimæ. Interim dum Parthi quid faciendum ſit conſultant, quòd non placeret aperte tantum virum aggredi, & rem in ſequentem diem differunt, Herodes animaduerſa eorum trepidatione, & magis etiã permotus nuncio de intercepto à Parthis fratre, vtcunq; negarent alij, appetente veſpera decreuit ad fugam vti hac opportunitate temporis, neque diutius inter hoſtes cunctari in rebus tam dubiis. Aſſumpto igitur armatorum quos circa ſe habebat ſubſidio, & impoſitis in iumenta mulieribus, matre & ſorore, & ſponſa ſua Alexandri filia nepte Ariſtobuli, matréq; ſponſę Hyrcani filia, & fratre natu minimo, famulitióq; ac reliqua turba comitum, properabat verſus Idumæam inſciis hoſtibus: ex quibus nemo erat tam ferreus, qui non tali rerum facie cõmotus fuiſſet ad miſericordiã, fœminis infantulos ſuos trahentibus, & cum lacrymis ac eiulatu relinquentibus patriam, & vinctos amicos, nec de ſe meliora ſperantibus. Verum Herodes obdurato cõtra ſæuientem fortunam pectore, & ipſe præſenti erat animo, & comites inter eundẽ ſingillatim accedens hortabatur ne mœrori ſuccumberent: hunc enim fugæ officere, in qua ſola ſalutis ſpes ſit repoſita: quibus verbis accenſi conabantur calamitati reſiſtere. interim minimum abfuit quin ipſe ſibi manus inferret, euerſo vehiculo & matre adducta in

mortis

mortis periculum: adeò & casus hic eum terruit, & metus ne inter has moras superueniret hostis insequens. iámq; gladiũ strinxerat volens se percutere, cùm interuẽtu proximorum est prohibitus, obtestantium ne suos inimicorum iniuriis relinqueret. neque enim esse viri fortis, se vnò in libertatẽ asserto amicos contemnere. partim igitur vi, partim pudore coactus desistere ab incepto facinore, refota matre, & pro tempore adhibitis remediis, pergebat institutum cursum petens castellũ Massadam quã maximis cõpendiis. in quo itinere non semel impugnatus à Parthis persecutoribus, semper victor discessit. Imò ne Iudæi quidem eo fugiente quieuerunt, sed sexagesimo ab vrbe stadio illum aggressi in pugnã prostraxerunt. quibus victis & profligatis, quasi nõ ex necessitate, sed multo ante præparatus cõflixisset: in eo loco vbi Iudæos iuvixit, postquã regno potitus est regiam condidit cum primis memorabilẽ, adiuncto etiam oppido, quod Herodiũ vocari voluit. Postea verò quã ad Ressam vicum Idumææ peruenit, occurrit ei frater Iosephus: vbi consultatum est inter eos quid facto opus esset, cùm tantam turbam secum traherent, etiã absque milite cõductitio: Massada verò, ad quod castellũ decretũ erat confugere, tantam multitudinem non caperet. Maiorẽ igitur partem dimisit, numero supra nouẽ millia, iussis aliis aliàs per Idumæam salutem sibi quærere, additóq; viatico: expeditioribus autem quibusq;, & suis intimis necessitudinibus assumptis in castellum ingressus est: depositisq; ibi cum suo comitatu mulieribus, quorum omnium numerus ad octingentos pertingebat, quòd ibi & frumentum & aqua & reliqua omnia necessaria suppeterẽt, ipse properauit ad Petram Arabiæ. Cæterùm vbi dies illuxit, reliqua quidem omnia Hierosolymitanorum bona direpta sunt per Parthos vnà cum ipsa regia, sola Hyrcani pecunia, circiter trecenta talenta, intacta remansit. Herodis etiam facultatum magna pars euasit, præsertim quas ille mature prouidens in Idumæam deportandas curauerat. Nec cõtenti Parthi vrbis direptione, egressi agrum quoque late populati sunt, & Marisam vrbem opulentam euerterunt. atque ita Antigonus in Iudæam à rege Parthorum reductus, Hyrcanũ & Phasaelum vinctos accepit. Vehementer autem tristatus est, quòd mulieres effugissent, quas Parthis tradere constituerat, & vnà cum pecunia daturum se promiserat. Veritus deinde, ne populi fauore Hyrcanus in regnum restitueretur, qui à Parthis asseruabatur, amputauit ei auriculas, hoc agens, ne ille propter hoc vitium ad recipiendum pontificatum esset idoneus, quãdo lex hunc honorem non concedit, nisi ei qui integro sit corpore. Sed maxime miranda est Phasaeli generositas, qui vbi neci se destinatum cognouit, non tam mortem indigne ferens, quàm miserabile ac turpe ducens inimici arbitratu cadere, cùm manus sibi inferre non posset propter vincula, alliso ad saxum capite vitam abrupit, quod illi tum in tali necessitate constituto, visum est honestissimũ, adempta inimico potestate sæuiendi in se pro libidine. Fertur autẽ quòd sauciato vehementer capite, Antigonus submissis medicis, pro remedio venenum in vulnus indiderit. ante tamen quã exhalaret animam, audito ex quadam muliercula quòd Herodes frater hostem euasisset, valde tranquillo animo mortem tulit, vltorem suæ necis post se relinquẽs, qui posset ab inimicis pœnas exigere. At Herodes non fractus malorũ se circumstantium magnitudine, expediebat consilium ad moliendas res arduas. ad Arabum enim regem Malachum, multis suis beneficiis iam antè obligatum proficiscitur, cùm maximè opus haberet mutuã operam postulaturus, & accepturus pecuniam vel munere vel fœnore ab homine sibi obnoxio. nõdum enim certior factus de fratris interitu, dabat operam vt eum quàm primum ab hoste redimeret, vel trecenta talenta paratus expẽdere. qua de causã etiã Phasaeli filiũ septennem secum ducebat, oppigneraturus eum apud Arabes. Sed cùm occurrissent ei missi à Malcho qui denunciarent vt finibus eius regni excederet, sic Parthis iubẽtibus (prætexebat autẽ hoc suasu optimatum suorum ne debitam pecuniã redderet, vtq; ille fraudaretur rebus quas Antipater penes eos deposuerat) respondit se nõ venisse vt molestus esset cuiquã, sed vt colloqueretur cum rege de rebus necessariis. deinde cùm consultius videretur discedere, valde molestè abiit Ægyptum versus iter ingressus. & tunc quidem in quoddam templum diuertit, vbi multos ex comitatu reliquerat. Sequenti verò die cùm venisset Rhinocura, ibi cognouit

gnouit de fratris obitu. Malchus autem pœnitentia motus,& cursim insecutus Herodem,nihil profecit.iam enim ille procul aberat versus Pelusium properans.quò postquam peruenit,non recipientibus eum nautis qui nauigaturi erant Alexandriam, magistratus eius loci conuenit. à quibus ob pristinæ fortunæ reuerentiam honorifice in eam vrbem deductus,à Cleopatra detinebatur. quæ tamẽ efficere non potuit ne Romam properaret, licet hiberno tempore, & parum tranquillis, vt nunciabatur, rebus Italiæ. Soluens igitur inde versus Pamphyliam, & cum graui tempestate conflictatus, ægre in Rhodum euasit,iactura etiam sarcinarum facta. Vbi duo ex amicorum cohorte ei præstò fuerunt, Sappinas & Ptolemæus. Et cùm inuenisset eam ciuitatem grauiter afflictam bello,quod contra Cassium gestum est, ne præsenti quidem inopia cohiberi potuit, quo minus vel supra vires eam refoueret: instructáq; triremi & cum amicis conscensa, in Italiam Brundusium appulit. Inde Romam profectus, ante omnes Antonio denarrauit ea quæ sibi in Iudæa contigerant: & quòd frater Phasaelus à Parthis captus occisus sit,& Hyrcanus apud eosdem captiuus detineatur. quódque Antigonum regẽ constituissent,pollicitum eis mille talenta, & quingentas mulieres, quas ex ipsius familia selegere destinauerat. & quòd eas noctu asportasset non sine labore, & ægre manus hostium euasisset.& post hæc omnia,familiam in extremo periculo relictam oppugnari, ipso per medias tempestates contemptis omnibus difficultatibus properante ad vnicum subsidium,quod in illo haberet repositum.

Herodes Romæ à senatu Iudææ rex declaratur. *Cap.* XXVI.

ANTONIVM verò mutatæ Herodis fortunæ commiseratio subiit, reputantem quòd etiam ab illo fastigio deuoluantur homines, non mediocriter mouente eum cùm paterni hospitij memoria, tum pecunia quam Herodes pollicebatur, si eius ope rex fieret, quẽadmodum ante potestatem tetrarchæ consecutus fuerat. sed præcipue huc impellebat odium Antigoni, quem quòd pro turbulento haberet ac Romanis infestissimo, ad iuuandum Herodem erat propensior.Cæsar quoq; partim propter Antipatri militiã in Ægypto cum patre ipsius toleratam, & hospitij ius ac reliquam beneuolentiam, partim vt Antonio gratificaretur,quem valde studiosum Herodis sciebat, ad dignitatem ipsius tuendam & conatus promouendos erat paratissimus, conuocatóque senatu Messala ac deinde Atratinus, commendarunt productum Herodem, tam patris quàm ipsius beneficia & studium Romani nominis commemorantes:simúlque accusauerunt & hostem declarauerunt Antigonum,non solum ob vetera crimina,verum etiam quòd contemptis Romanis à Parthis accepisset imperium. quibus rebus cùm senatus esset offensus, tum Antonius eum docuit quòd etiam ad Parthicum bellum plurimum conduceret regnare Herodem:idque mox omnium suffragiis approbatum est. Quo insignius fuit Antonij erga illum studium, non solum quia præter ipsius spem regnum ei parauit:nunquam enim putabat Romanos hoc sibi cõcessuros,solitos hunc honorem regio seruare generi: & ideo coniugis suę fratri id petiturus erat Alexandro,nepoti ex patre Aristóbuli,ex matre Hyrcani: sed etiam quia intra septem dies insperata felicitate ornatum dimisit ex Italia.Hunc adolescentem postea Herodes interfecit,vt suo loco indicabimus. Cæterum dimisso senatu,Antonius & Cæsar medium habentes Herodem exiuerunt, consulibus cæterísque magistratibus deducentibus, ascenderúntque in Capitolium sacra ibi facturi,& senatusconsulta deposituri: & nouus rex primo regni sui die conuiuio acceptus est ab Antonio.atq; hoc pacto ille regium fastigium adeptus est CLXXXIIII. Olympiade, C. Domitio Caluino iterũ, C. Asinio Pollione Coss. Tota autẽ eius absentiæ tempore Antigonus familiam eius oppugnabat in Masada, abundantẽ quidem cærero commeatu, sed laboratem aquarum inopia, ita vt hac de causa Iosephus frater cũ ducẽtis familiaribus ad Arabas inde fugere decreuerit. Audierat enim Malchũ iam pœnitere,quòd parũ officiosus in Herodem fuisset.id consilium mutauit imbre noctu de cælo demisso.cisternis enim aqua repletis, non amplius fuga opus habuit:sed haud secus quàm diuina ope hac difficultate leuati,magno animo excurrebãt, & conserentes manus cum Antigonianis, modò apertè modò clàm multos trucidabant. Interea

XXIII.

Ventidius Romanorum dux, missus vt Parthos è Syria pelleret, post illorum abscessum in Iudæam venit, eo prætextu, quasi Iosepho laturus auxilium: sed re vera hoc consilio, vt pecuniam extorqueret ab Antigono. Positis igitur castris prope Hierosolyma, satis magnam pecuniæ vim exegit ab eo. Quo facto ipse quidem cum maiore copiarum parte recessit: ne tamen fraus deprehenderetur, Silonem cum quadam militum parte ibi reliquit: quem & ipsum placandum habuit Antigonus, ne quid interim molestus esset, dum Parthi vt ipse sperabat succurrerent.

Herodis ex Italia nauigatio & pugna aduersus Antigonum. *Cap.* *XXVII.*

XXIIII. INterim Herodes ex Italia reuersus Ptolemaidem, collectis non mediocribus copiis tum ex conductitio, tũ ex suæ gentis milite, properabat per Galilæam contra Antigonũ, adiutus à Silone ac Ventidio, ad quos Gellius ab Antonio missus fuerat cum mãdatis, vt Herodem in suũ regnum deducerent: quamuis Ventidius tum fortè distinebatur componendis ciuitatum tumultibus quos irruptio Parthorũ excitauerat. Silo verò in Iudæa erat, sed pecunia corruptus ab Antigono. Attamen Herodis vlterius procedentis copiæ augebantur indies, & tota Galilæa paucis exceptis stabat ab eius partibus. ducenti autẽ ei versus Masadam, quòd necesse esset seruare cognationẽ in eo castello obsessam, impedimento fuit Ioppe: quã occupatam ab hoste opus erat primum capere, ne quã hostilem munitionem à tergo relinqueret petiturus Hierosolyma. qua occasione arrepta Silo mouit exercitũ: quem cum Iudæi persequerentur, Herodes cum modica manu eis occurrit, & Iudæis profligatis Silonem ægre repugnantem seruauit. Capta deinde Ioppe properauit Masadam ad liberandos obsidione domesticos. Ex indigenis autem alij propter paternam amicitiam illi se adiungebãt, alij propter ipsius gloriam, nonnulli quòd amborum deuincti essent beneficiis: sed maxima pars ob spes quas de confirmato iam rege conceperant. Augebatur autẽ valde exercitus, cui Antigonus in trãsitu locis opportunis struebat insidias, & tamen nihil aut parum hostem lædebat his artibus. nam Herodes receptis è Masada domesticis, & capto Ressa castello, petebat Hierosolyma, sequentib. Silonis militibus, & multis Hierosolymitanis eius potentia perterritis. Cúmque ad Occidentalem vrbis tractum castra posuisset, qui hac parte dispositi erant custodes sagittis eum impetebãt, & missilibus deinde quibusdam cateruatim excurrentib. & stationes hostium infestantibus, Herodes caduceatorem clarigare iussit circa mœnia, se bono publico venisse & ad salutem vrbis, ne apertorum quidem inimicorũ retaliaturum iniurias, sed etiam inimicissimorũ in se peccata obliuioni traditurum. ad hæc Antigonus ita respondebat verso sermone ad Silonẽ ac Rom. milites, iniquum eos facere qui Herodi regnum astruant, homini priuato & Idumæo, hoc est semiiudæo, cùm id more gentis debeatur successioni generis. nã si offensi quòd ipse à Parthis regnũ accepisset, ideo velint hoc auferre, nõ deesse multos ex eo genere qui legitimè possint id accipere, nihil de pop. Rom. male meriti, & sacerdotes insuper, quos iniquum sit priuari debitis honoribus. Ad hunc modũ ambob. inter se contendentibus, & vsq; cõuitia prorumpentibus Antigonus permisit suis vt arcerent hostes à mœnibus, qui cùm strenue iacularentur è turribus, facile eos fugauerũt. Tum verò Silonẽ largitione corruptum esse patuit. subornatis enim aliquot militib. è suis familiaribus, qui clamoribus largiores cõmeatus & pecuniam in alimenta flagitarent, abducíq; se in hiberna ad commodiora loca postularẽt, vastis circa vrbẽ omnibus, quòd Antigoniani amoliti essent vitæ necessaria: turbari cœpit exercitus & parare abitũ. cõtrà Herodes rogabat Silonis tam duces quàm milites ne se desererent, missum tum à Cæsare & Antonio, tum à senatu reliquo. sibi curæ futurũ ne quid exercitus desideret, atq; etiam vt abundè adsint quæcunq; requirerẽt. post quas preces continuo dimissis suis per agros, nullã Siloni discedendi ansam reliquam fecit: maior enim quàm quisquam speraret rerũ necessariarum allata est copia: familiaribus etiam suis apud Samariam agẽtibus imperauit, vt frumentum, vinum, oleũ, pecora, & reliqua necessaria Hierichuntem comportarent, vt & in posterum inde suggeri possent militibus. Ea res non fefellit Antigonum, sed continuo dimisit per agros qui per insidias frumentatores interciperẽt. qui sicut iussi sunt cõparata circa Hierichuntẽ armatorum multitudine, insessisq; montibus, intenti obseruabant

bant eos, qui commeatus conueherent. Nec Herodes interim ſegnis erat: ſed aſſumptis x. cohortibus, quarum v. è Rom. totidem è Iudæis conſtabant, adiunctiſq; mixti generis cõductitiis & equitatu modico, Hierichunte petiit: offendénſq; vrbẽ relictam ab habitatoribus, & D. ex his ad montiũ vertices confugiſſe cum familiis, hos quidem captos dimiſit. Romani verò inuadẽtes vrbem diripuerunt, repertis intra ædes omne genus rebus precioſiſſimis. Rex igitur relicto in ea preſidio reuerſus eſt, & Rom. exercitum hibernatum in recens deditas regiones dimiſit, Idumæam, Galilæam & Samariam. Antigonus quoq; pro largitione obtinuit à Silone vt partem Rom. exercitus intro Lyddam acciperet, captans Antonij gratiam. atq; ita Rom. degebant in magna rerum copia, ab armis tantiſper vacantes. Herodi verò otiari non libuit, ſed miſſo in Idumæam Ioſepho fratre cũ M. peditibus & CCCC. equitibus, ipſe in Samariã profectus, & depoſita ibi matre cognatiſq; aliis quos è Maſada eduxerat, in Galilæam duxit, expugnaturus quædam loca ab Antigono inſeſſa præſidiis. cúmque Sephorim cælo ningente peruenifſet, Antigonianis inde refugientibus magnam nactus eſt rerum neceſſariarum copiam. Inde in latrones quoſdam ſpeluncarum receſſus habitãtes equitum alam immiſit, cum peditũ tribus cohortibus, vt eos cohiberet à maleficiis. aberant autem non longe à vico, qui Arbela dicitur. Quadrageſimo deinde die venit cum toto exercitu, & magna audacia hoſte occurrente, in ſiniſtro aciei cornu laborari cœptum eſt, donec ipſe armatorum manu ſtipatus ſuccurrit, & hoſtes iam vincẽtes coegit terga vertere, ſuos verò fugientes gradum ſiſtere. nec hoc cõtentus profligatos & palantes vſq; Iordanem perſecutus eſt. atq; ita vniuerſam Galilæam in partes ſuas traduxit, præter eos qui erant in ſpeluncarum receptaculis. numeratiſq; viritim CL. drachmis, & pro portione centurionibus, ſuos in hiberna dimiſit. Interea Silo ad eum venit cum ſuis ducibus qui apud Antigonum in hibernis fuerant, illo nolente eos poſt vnũ menſem exactum amplius alere. nam & ad circumuicinos miſerat, qui iuberent eos ſublatis omnibus rebus ad victũ neceſſariis in montes refugere, vt Romani prę inopia fame perirent. at Herodes Pherorę fratrum minimo commeatuum curã commiſit, iuſſo inſtaurare Alexandriũ. Ille verò breui & militibus magnam neceſſariarum rerum abundantiã præbuit, & caſtellum illud prius deſertũ denuo condidit. Eodem tempore Antonius morabatur Athenis. In Syria verò Vẽtidius Silonem accerſens contra Parthos, iuſſit primũ Herodi nauare operam, deinde ad propriũ bellum exire prouinciales auxiliarios. At ille Silone ad eum miſſo, ipſe cõtra latrones in ſpeluncis degentes duxit militem. Erant autem hæ ſpeluncæ ſitæ in præruptis montibus, anguſtis tramitibus acceſſibiles, & acutis cinctæ rupibus. in harum cauernis illi cum totis habitabant familiis. Rex autem arcas in hunc vſum cõpactas de vertice montis per machinas dimittebat catenis ferreis: eò quòd nec inferne propter aſperitatem mõtis aſcendere daretur, nec ſuperne contra eos derepere. hæ arcæ cõpletæ erant militibus haſtas falcatas geſtantibus, ad attrahendos repugnantes & deturbandos per præceps. hæc tamen arcarum demiſſio periculoſa erat propter immenſam altitudinem: & in ſpeluncis nõ deerant victui neceſſaria. vt verò demiſſæ ſunt arcæ ad earum oſtia, & nemo præ metu audebat progredi, quidam ſcutatus accinctus gladio, manu vtraq; apprehẽſa catena qua arca ſuſtinebatur, demiſit ſe intra fauces moræ impatiens, illis exire cunctantibus: & ad quandam cauernam accedens, primum iaculis multos intus confecit: deinde reſiſtere conatos falcata haſta attractos dabat in præceps, deinde penitus reconditos inuadens iugulauit multos, ac tum demum in arcam ſe recepit: cæteros verò eiulatum audientes pauor corripuit, & ſalutis deſperatio. eos tamen conatus impediuit nox interueniens, multíque rege per præconem pollicẽte veniam deditionem fecerunt. Sequenti verò luce eodem vſi ſunt oppugnationis genere, magis etiam ex arcis exeundo & pugnando in foribus, & ſubiecto igne antra incendendo. inerat enim intus multa materies. Senex autem quidam deprehenſus intus cum vxore ac ſeptem filiis, rogatus ab eis vt ſe fugere hoſtem permitteret, ſtans ante oſtium, primum quemque exeuntem iugulabat, donec ad vnum omnes confecit, & vxorem vltimam. deinde præcipitatis cadaueribus, poſtremo ſeipſum ſuperiecit, mortem ſeruituti præferens. primo tamen in obſcuritatem Herodis multa eiecit cõuitia, licet rex è ſpecula quadã dextram porrigeret,

XXV.

rigeret, & polliceretur veniam. Speluncæ igitur omnes hoc modo expugnatæ ſunt. Rex autem Ptolemæo præpoſito ei regioni, in Samariam profectus eſt cum ſexcentis equitibus, & tribus millibus peditũ, vt armis cum Antigono rem decerneret. Sed Ptolemæo ſua prefectura non bene ceſſit: nã inuaſus ab his qui & antè Galilæam turbauerant, interfectus eſt. quo facto receperunt ſe in paludes & loca inacceſſibilia, totũ eum tractum rapinis infeſtãtes & excurſionibus. Herodes autẽ reuerſus pœnas ab eis exegit latrocinij: & ex defectoribus alios mox interfecit, alios refugientes in loca munita expugnatos ſupplicio tradidit, & arces ipſas diruit: atq; ita ſublatis rerum nouarũ autoribus, ciuitates centũ talentis mulctauit. Interea cæſo in pugna Pacoro, & Parthis profligatis, Ventidius Herodi in auxiliũ mittit Machærã cum duabus legionibus & mille equitibus, iubente hoc Antonio. Ille vocatus ab Antigono, & pecuniis corruptus, inuito Herode ad eum ſe cõtulit, tanquã inſpecturus eius negotia. At Antigonus ſuſpectum habens eius aduentum, nõ admiſit hominem, ſed per funditores glandibus impetitum arcuit, ſatis declarans ſuum animũ. ille tum demũ Herodem bene monuiſſe, & ſe non obtemperantem erraſſe intelligens, in Emauntem vrbem ſe recepit: & in eo itinere quotquot Iudæorũ ad manus ei venerunt, interfecit nullo amici aut hoſtis diſcrimine, iratus ob ea quæ ſibi acciderant. quo facto rex exacerbatus petebat Samariã. nam decreuerat ea de cauſa audire Antonium, aliis ſibi opus dictitans, quàm his qui ſe magis quàm hoſtem læderent. alioqui ſufficere vel ſeipſum ad opprimendũ Antigonum. Machæra verò conſecutus eum rogabat vt maneret: aut ſi certum eſſet pergere, ſaltem Ioſephũ fratrem ſibi attribueret, gerenti bellum contra Antigonũ. Itaq; reconciliatus Machætæ multũ roganti, relicto ibi Ioſepho cum exercitu, præcepit ei ne rem totam in diſcrimen adduceret, néve cum Machæra contenderet. Ipſe verò properauit ad Antonium oppugnantem Samoſatã ſitam ad Euphratrem fluuium, ducens auxiliares tam pedites quàm equites. poſtquã autem perueuit Antiochiã, repertis ibi multis collectis qui cupientes adire Antoniũ non audebant ſe committere itineri propter obſidentes vias barbaros & ſæuientes cædibus, bono animo eſſe iuſſis ducẽ ſe prębuit. ſtatione autem altera procul à Samoſata inſidiabatur barbarorum turma commeantibus ad Antoniũ: vbi quà exitus erat in campeſtria occultauerant ſe non pauci equites, non moturi ſe loco, donec viatorum agmen perueniret in planiciem. Cúmq; iam primi pertrãſiuiſſent, Herodes qui pręſidio erat extremo agmini, inuaditur à fermè quingentis equitibus: qui cùm primos ſibi occurrẽtes in fugam vertiſſent, rex cum ſuis ſtipatoribus magno impetu in eos illatus hoſtem repulit, & excitatis ſuorum animis pugnam redintegrauit, reuertentibus qui paulo antè fugerant, ita vt vbique cæderentur barbari. Rex autem ſæuire ferro nõ deſtitit, nec niſi receptis iumentis quæ non pauca gerebant ſarcinas, ſimúlq; mancipiis, cœptum iter proſecutus eſt. Et cùm plures alij in propinquo campis ſaltu inſidiantes in illos coorirentur, hos quoq; cum valida ſuorum manu aggreſſus in fugam cõpulit: multíſq; ex eorum numero cæſis ſecurum ſequentibus ſe iter præſtitit. illi verò ſeruatorem eũ & protectorem ſuũ appellabant. Poſtquam autem prope Samoſata ventũ eſt, exercitum inſtructum & ornatum ei honoris cauſa miſit obuiã Antonius, propter adducta auxilia, & quia profligatos ab eo barbaros audierat: multúmq; gauiſus eius aduentu, & cognitis quæ obiter geſſerat, collaudata viri virtute, complexus eſt eum & ſalutauit comiter, in ſummóq; honore habuit vt regem recens à ſe declaratũ. Antiocho autem paulo pòſt id caſtrum dedente, & hoc pacto finito bello, Soſio prouinciã Antonius cum exercitu tradidit: commendatóq; ei Herodis negotio, in Ægyptũ ipſe profectus eſt. Tum Soſius duas legiones cum rege præmiſit in Iudæã, ipſe cum reliquo exercitu ſequebatur. Interim abſente fratre Ioſephus in Iudæa perierat hoc modo. Immemor mandatorũ fratris quæ illi Antonium aditurus dederat, aſſumptis & à Machæra quinq; cohortibus verſus Hierichuntẽ profectus ad demetendas eius agri fruges, in montibus caſtris locum cepit: & quia Rom. cohortes conſtabant è tyronibus nõ admodum rei militaris peritis, quòd pleriq; è Syria delecti eſſent, circumuẽtus ab hoſte inter locorũ difficultates, amiſſo exercitu & ipſe fortiter pugnans occubuit. ſex enim cohortes deſideratæ ſunt. Antigonus verò potitus cadueribus, Ioſepho præcidit caput, L. talentis à Pherora fratre redimendũ. quo facto Galilæi à

lilæi à ſuis præfectis deficientes, factionem Herodis in lacum demerſam necauerunt: & apud Iudæam multa nouata ſunt. Machæra autem Gittham caſtellũ muniebat. Regi verò apud Daphnen Antiochiæ ſuburbiũ fratris caſus renunciatus eſt, iam antè tale aliquid expectanti propter quædã inſomnia, quibus non obſcurè de fratris morte prę-monitus fuerat. Accelerato igitur itinere poſtquam ad Libanũ montem peruenit, aſſumptis octingentis eius loci hominibus, ducens etiã vnam Romanã legionem, Ptolemaidem petiit: vnde noctu profectus cum exercitu, per Galilæam progrediebatur. cui occurrentes hoſtes, prælio victi compulſi ſunt in caſtellum vnde exierant ptidie. quod primo mane oppugnare adortus, vi repentinæ tempeſtatis coactus eſt infecta re inde exercitum in proximos vicos abducere. Superueniente autẽ ab Antonio legione altera, qui caſtellum tenebant territi noctu id deſeruerunt. Rex quoq; properauit Hierichuntem, volens vlciſci fratris interitum. quò poſtquam venit, honoratiſſimum quemq; adhibuit ad conuiuium: peractáque cœna dimiſſis conuiuis recepit ſe in cubiculum. Hîc videre licuit res regis à Deo nõ negligi. Triclinium enim illud in quo cœnatum fuerat, iam vacuũ ſine cuiuſquam noxa concidit: quo factum eſt vt omnes Herodem Deo charum crederent, vt qui miraculoſe ſeruatus videretur è tanto periculo. Sequenti verò die cùm hoſtium ſex millia ad pugnam deſcendiſſent à montium verticibus, Romanos terruerunt: eorúmq; velites procurſando iaculis & ſaxis feriebant regios, adeò vt ipſi quoque regi quidam vulnus in latus inflixerit. Porrò Antigonus miſit Samariam ducem quendam nomine Pappum, volens videri ita abũdare copiis, vt foris quoq; poſſet bellum gerere. Sed ille Machæræ ſe oppoſuit. Herodes verò occupatis quinque oppidis, præſidiariorum circiter MM. in eis interfecit, & incenſis oppidis contra Pappum reuerſus eſt, qui caſtra habebat ad vicum Iſanas nomine: & confluentibus ad ſe multis à Hierichunte ac Iudæa, vbi animaduertit hoſtem præ audacia venire ad pugnam, collatis cum eo ſignis vicit egregie, & accenſus vlciſcendi fratris cupidine, ſæuiendo inſtabat in vicum fugientibus. Repletis autem ædibus milite, & quibuſdam in tecta confugientibus, his ſuperatis & tectis dirutis vidit omnia referta & conſtipata militibus. hos igitur ſaxis ſuperne impetentes aceruatim conficiebant: nec fuit toto hoc bello ſpectaculum miſerabilius, quàm videre innumera cadauera cumulata intra parietes. & hoc facinus maxime fregit hoſtium audaciam, ita vt non amplius ſperarent aliquid lætius. Videre enim erat eos agminatim diffugere, & niſi repente valida tempeſtas interueniſſet, regij victores petiſſent confeſtim Hieroſolyma, & bello finem impoſuiſſent. Iam enim Antigonus de fuga diſpiciebat, cogitans vrbem deſerere. At rex iam veſpere iuſſis parare cœnam militibus, ipſe pugna laſſatus in quoddam cubiculum lauatum abiit: vbi maximum diſcrimen adiit, quod tamen euaſit Dei prouidentia. Cùm enim eſſet nudus, & vnius tantùm pueri miniſterio lauaret, intus in eiſdem ædibus latebant quidam hoſtium armati, quos metus eò compulerat. dúmque ille ſe abluit, primus prodiens ſtricto gladio per fores ſe proripit, deinde alter & tertius, armati ſimiliter, adeò attoniti, vt illæſo rege contenti eſſent ſibiipſis fuga ſalutem quærere. Sequenti verò die præciſo Pappi inter reliquos occiſi capite, miſit illud Pheroræ in vltionem fratris. nam is eum ſua manu interfecerat. Poſt hæc vbi tempeſtas deſæuiit, moto inde exercitu venit Hieroſolyma, & caſtra prope vrbem metatus eſt, anno tertio poſtquàm Romæ declaratus rex fuerat: quibus mox propius admotis quà maxime oppugnationi obnoxia putabat mœnia, ante templum fixit tentoria, volens ſic ea quemadmodum olim Pompeius aggredi. & tribus aggeribus ei loco circumdatis, turres erexit adiutus operarum multitudine: & cæſa circumquaque materie, præpoſitiſque huic operi viris idoneis, durante etiam tum obſidione Samariam ad nuptias profectus eſt, ducturus filiam Alexandri, neptem Ariſtobuli, quam ei deſponſam fuiſſe iam diximus.

Antigonus à Soſio & Herode opprimitur. Cap. XXVIII.

XXVI. Eractis verò nuptiis venit per Phœnicem Soſius, præmiſiſque per mediterranea copiis, mox & ipſe affuit habẽs ſecum multos tam pedites quàm equites. venit etiam rex à Samaria, ad veterem exercitum non mediocrem acceſſionem adducens: erant enim circiter XXX. millia. omnes autem

tem confluebant ad Hieroſolymorum mœnia, & aſſidebant ſeptentrionali vrbis lateri, ad vndecim legiones peditum, & ſex equitum millia, præter auxiliares Syrorum copias. Præerant autem duo cum imperio, Soſius ab Antonio miſſus in auxilium, & Herodes pro ſeipſo bellum gerens, vt deiecto Antigono hoſte pop. Rom. ipſe pro eo ex ſenatuſconſulto regnum acciperet. Intus autem certatim reſiſtebant Iudæi ex tota ea regione collecti & concluſi intra mœnia, templum Domini iactantes, & fauſta populo ominantes, non deſerturum Deum ſuos in periculo, direptúſque extra vrbem tam hominum quàm equorum alimentis, per clancularia etiam latrocinia difficultatem annonæ augebant obſeſſoribus. Cui rei Herodes ita proſpexit, vt contra latrocinantes opportuna loca præoccuparet inſidiis, & commeatus additis præſidiis etiam è longinquo conueheret, vt breui neceſſaria victui abundarent in exercitu. adhæc operarum frequentia facile abſoluti ſunt tres illi aggeres. æſtas enim erat, & opus feruebat, nullâ interturbatum aeris intemperie. machinis etiam murum quatiebant, & nihil intentatum relinquebant. at obſeſſi intrepide repugnabant, conatus eorum eludentes variis artibus, excurrentes enim crebrò, modo incepta, modò iam perfecta opera incendebant: & conferentes pugnam cum Romanis nihilo erant inferiores audacia, peritia tantum rei militaris cedebãt. tum pro diſiecto machinis muro intus recentem extruebant, & cuniculis obuios agebant alios cuniculos, vt nonnunquam ſub terra manus conſererent. vtentéſque deſperatione pro fortitudine ad extremum perdurabant, idque obſeſſi à tã numeroſo exercitu, ipſi fame ſimul laborantes & inopia. nam in ſabbaticum annum inciderat oppugnatio. Tandem euaſerunt in mœnia primum lectiſſimi viginti milites, deinde Soſij centurio, captus eſt enim primus murus die XL. ſecundus verò quintadecima: & quædam porticus circa templum exuſtæ ſunt quas Herodes Antigonum incendiſſe calumniabatur, volens in eum concitare inuidiam populi. Capta verò exteriore templi parte & ima vrbe, Iudæi ad interiora templi & ſuperiorem vrbem refugerunt: timentéſque ne à Romanis impedirentur mactare Deo quotidianas victimas, per legatos petierunt vt has tantum ſinerentur introducere. Rex verò annuit, ſperans remiſſa tandem obſtinatione ceſſuros. Vt verò ſpem ſuam fruſtratam vidit pertinaciter pro Antigoni regno contendentibus, totis viribus adortus vrbem expugnauit: móxque omnia repleta ſunt cædibus, Romanis longa oppugnatione exacerbatis, Herodianis Iudæis conantibus aduerſam factionem extirpare funditus: erátq; continua cædes per angiportus & domos, né religione quidem templi tuente ſupplices: non ætati vlli parcebatur, non ſexui, ne imbelli quidem: & quamuis obſtante rege, & precibus intercedente, nemo tamen temperabat à manibus, ſed veluti furore perciti ſæuiebant nullo ætatis diſcrimine. Antigonus quoque neque veteris neque recentis ſuæ fortunæ ratione ſatis habita deſcendit è turri, Soſióque ad genua procidit. & ille nihil miſeratus mutatam eius fortunam inſultauit homini Antigonam appellans: non tamen incuſtoditum reliquit tanquam fœminam, ſed vincto cuſtodes addidit. Cæterùm Herodes deuictis hoſtibus, nõ minus negotij habuit in compeſcendis alienigenarum auxiliis. ruebat enim multitudo conductitiorum ad viſendum non fanum ſolum, ſed intimum etiam adytum. Rex verò alios precibus, alios minis, nonnullos & armis reprimebat, moleſtiorem clade victoriam exiſtimans, ſi quid eorum quæ videri fas non eſt, veniret in conſpectum profanæ multitudinis. Prohibebat etiam rapinas per vrbem fieri, identidem Soſium rogitans, ſolitudiniſne ſe regem Romani facturi eſſent, exhauſta vrbe rapinis ſimul ac cædibus: exiguúmque dicens ſibi videri tantæ ciuium cædis pretium, etiam ſi totius orbis dominium contingeret. Illo verò referente pro expugnatione vrbis direptionem merito permitti militi, promiſit ſe de ſuo mercedem numeraturum ſingulis, atque ita redempta ciuitate ab vlteriore vexatione, promiſſa perſoluit. Liberaliter enim militibus, & pro portione ducibus, Soſio verò etiam regiè dedit munera, ita vt omnes bene nummati diſcederent. Ea clades Hieroſolymorum incidit in conſulatum M. Agrippæ & Canidij Galli, CLXXXV. Olympiade, menſe tertio, feriis quibus ſolenne ſic ieiunium, tanquam recurrente in idem temporis monumentum illata Iudæis à Pompeio calamitate. Nam & ab illo eadẽ die vrbs capta fuerat ante annos viginti ſeptem.

Soſius

Sosius autem cõsecrata Deo corona aurea profectus est Hierosolymis, Antigonum vinctum ducens ad Antonium. Herodes autẽ veritus ne asseruatus Antigonus, & Romam perductus ab Antonio, apud senatum iure secum contenderet, docens se regio natum sanguine, Herodem verò plebeium, & quòd si ipse propter offensum Rom. pop. indignus esset qui regnet, certè filiis eius insontibus regnũ debeatur: hæc inquam timens multis pecuniis induxit Antonium vt Antigonum tolleret. quo facto tum demum Herodes metu liberatus est: atq; ita Assamonæi principatus desiit post annum centesimum vigesimum sextum: quæ domus illustris fuit, & celebrata propter continuatum in ea gente honorem sacerdotij, facinoraq; maiorum egregia, quibus propugnauerunt Iudæorum rempublicam. Verũ hæc familia intestinis seditionibus agitata amisit imperium. Administratio autem rerum peruenit ad Herodem Antipatri filium, plebeio natum genere, & subiecto regibus. Atque hunc Assamonæorum exitum à maioribus traditum accepimus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS QVINTVS.

Expugnatis à Sosio & Herode Hierosolymis, Antigonus ab Antonio securi percutitur, Herodes verò præcipuum quemque ex amicorum eius cohorte interimit. Cap. I.

IEROSOLYMORVM expugnationem Sosij ductu atque Herodis, & captiuitatem Antigoni superiore volumine diximus: nunc quæ deinceps consecuta sunt dicemus. Postquã tota Iudæa potitus est Herodes, quantum vrbanæ plebis etiam nondũ regnũ adepto fauerat, eos vicissim promouebat: aduersæ autem factionis homines quotidianis absumebat suppliciis. in præcipuo honore apud eum erat Pollio Pharisæus, & Sameas huius discipulus. dum enim obsiderentur Hierosolyma, hi consulebant ciuibus vt Herodem in vrbem reciperent, eámque ob rem gratiam illis habuit. Pollio verò hic olim capitis reo Herode, Hyrcano cæterisq; iudicibus prædixit opprobrans, quòd absolutus eorum sententiis ab omnibus illis pœnas exigeret, quã prædictionẽ ptocedẽte tẽpore Deus euentu cõprobauit. Tunc verò captis Hierosolymis, omnem regiã supellectilẽ in vnũ congessit: à diuitibus quoq; ablata & collecta magna vi auri ac argenti, totũ id Antonio eiusq; amicis donauit. Interfecit etiam XLV. primates ex factione Antigoni, appositis ad portas custodibus qui etiã cadauera scrutabãtur ne quis eorum efferretur pro mortuo. Et quicquid auri aut argenti inueniebatur, id totũ ad regẽ referebatur, nec vllus finis malorũ aderat. nam bona eorũ auaritia domini egentis absumebat: & agri inculti manebant propter tempus anni sabbatici, quo nobis nõ est fas serere. Cæterũ Antonius accepto Antigono volebat eum vinctum seruare ad triumphum: sed vbi audiuit gentẽ ad res nouas spectare, & odio Herodis fauere Antigono, magis placuit apud Antiochiam eũ securi percutere. vix enim Iudæi contineri poterant in officio. Testis est Strabo sic scribẽs. Antonius Antigonũ Iudæum perductũ Antiochiam securi subiecit: Romanorũq; primus affecit regẽ hoc supplicio, ratus non aliter posse adduci Iudæos vt Herodem pro illo regem constitutũ admitterẽt. nam ne tormẽtis quidem adigi poterant vt appellatione regis eum dignarentur: tanta apud eos fuit ptioris regis existimatio. quare visum est ignominiosa morte obscurare eius memoriam, & lenire publicum Herodis odium. Hæc Strabo. Hyrcanus autem pontifex captiuus apud Parthos cognito quòd Herodes regnũ affecutus sit, reuersus est ad eum,

eum, in hunc modum dimissus. Barzapharnes & Pacorus Parthorum duces, Hyrcanum qui primo pontifex deinde rex fuit, & fratrem Herodis Phasaelum, captiuos abduxerant: quorum Phasaelus non ferens captiuitatis dedecus, & turpi vitæ honestam mortem præferens, seipse interfecit, sicut suprà diximus.

Quomodo Hyrcanus à Parthis dimissus ad Herodem reuersus est. *Cap.* II.

HYRCANVM autem ad se perductum Phraates Parthorum rex propter claritatem generis comiter habuit: & vinculis solutum permisit Babylone degere, vbi magna erat Iudæorum frequentia. hi nõ aliter quàm pontifici ac regi Hyrcano honorem habebãt, nec hi solum, sed quantum Iudæorum vltra Euphratem habitat: ita vt non admodum præsentis fortunæ pœniteret hominem. Sed postquam resciuit Herodem ad regiam dignitatem euectum, ad nouas se spes transtulit, natura suorum amans, & gratiã ab eis expectans, quòd aliquando de capite periclitantẽ seruasset in iudicio. Cœpit igitur de profectione cõsultare cum Iudæis, officij causã inuisere illum solitis: qui tamen vt maneret ei suadebãt, cõmemorantes obsequia sua & honores quos exhiberent non aliter quàm vel regi vel pontifici: imò ne in patria quidem talem dignitatẽ eum obtinere posse, propter corpus mutilatum ab Antigono. nec reges solere meminisse acceptorum in priuata vita beneficij, quandoquidem mores cum fortuna sint mutabiles. nec tamen his monitis Hyrcano potuerunt eximere patriæ desiderium. Herodes quoq; ei scripsit, rogaret Phraatem & eius regni Iudæos, ne sibi inuiderent cõmunẽ cum genero futurã potestatem, nunc enim adesse tempus referendæ suo quondam & altori & seruatori gratiæ. Simulq; etiam ad ipsum Phraatem legatum misit Saramallam cum multis muneribus, eblanditurũ ne obstaret cupienti referre gratiam homini de se optime merito. Nec tamen re vera hoc agebat: sed quia ipse grauis esset princeps, cauens mutationis occasiones, quærebat Hyrcanũ in potestatẽ suam redigere, aut etiam omnino tollere: id quod postea fecit. Tunc autem dimissum à Partho, & ab illis Iudæis honorificè adiutum viatico, cùm excepisset, in summo honore habuit: primúmque in cõuentibus locum ei tribuendo, & in conuiuiis semper honoratiorem cedendo, patrémque appellitãdo, lactabat hominem quo minus suspicaretur insidias. quin & aliis artibus procurabat quicquid putaret sibi ad stabiliendum principatum conducibile, vnde tamen domesticæ seditionis enata est occasio. Cauẽs enim ne quis illustrium crearetur pontifex, accito Babylone nõ obscuri generis sacerdote Ananelo, huic summum sacerdotiũ dedit. Mox igitur Alexandra non tulit hanc contumeliam, Hyrcani filia, vxor Alexandri Aristobuli regis filij, ex quo liberos habebat, alterum formosissimũ, nomine Aristobulum, alteram Mariamnen Herodis cõiugem, insignis pulchritudine fœminam. Hæc iniquissimè ferebat cõtemptum filiũ, quòd eo superstite aliunde vocatus pontificatum vsurparet. Scribit igitur Cleopatræ per quendã fidicinem, vt pontificatum filio suo petat ab Antonio. Sed Antonio rem negligente, amicus eius Gellius ob quædã negotia in Iudæam profectus, vt vidit Aristobulum, delectatus est eius forma, admiratus staturam adolescentis simul & pulchritudinẽ, nec minus Mariamnen regiã coniugẽ, felicémq; prole Alexandrã prædicãs, cum qua colloquutus persuasit vt depictas amborum effigies ad Antonium mitteret. fore enim vt his conspectis ille nihil non à se impetrari patiatur. his verbis excitata mulier eas effigies ad ad eum transmisit. Gellius quoque rem exaggerabat, affirmãs eos sibi visos nõ mortali, sed planè diuino natos genere, volens Antoniũ in amores pellicere. qui indecorum sibi ratus puellam Herodi nuptam accersere, atq; etiam Cleopatræ suspiciones vitans, scripsit vt aliquo honesto prætextu filium ad se mitteret, addẽs nisi molestum videatur. Quæ postquam relata sunt Herodi, nõ putauit tutum Aristobulum in ipso flore ætatis, videlicet decimum sextum agentẽ annum, adhæc genere nobilissimum mittere ad Antonium, primũ Romanorũ nemini cedentẽ, deinde procliuem ad libidines, & huiusmodi voluptates vndecunq; venantẽ impune propter potentiã. Rescripsit igitur, si vel pedem è regno suo moueat adolescens, fore vt cuncta cõpleantur bellicis tumultibus, Iudæis nouationẽ rerum sub alio rege spernentibus, hoc pacto cùm satisfeciſſet Antonio, decreuit nõ omnino adolescentẽ & Alexandrã spernere,

vxore

vxore etiam Mariamne aſsiduis precibus obtundẽte, vt fratri debitum pontificatum redderet, dicenteq; ipſi quoque id fore cõmodum, adempta per honorẽ adoleſcenti peregrinandi facultate. Aduocato igitur amicorum concilio, multis verbis in Alexandram inuectus eſt: eam & clàm regno ſuo inſidiatã, & per Cleopatram id agere vt ope Antonij à ſe regimen transferatur in puerum. idq; tanto iniuſtius eam moliri, quòd & filiam ſuam interim honore parto priuare conetur, & regnum perturbatione reipublicæ aliis parare, quod ipſe quæſiſſet multis ſudoribus ac periculis. ſe tamen præteritorum libenter obliuiſci, nec deſinere pietatem erga eam cæterásq; neceſsitudines colere: & nunc eius filio pontificatum reddere, cui Ananelus hactenus propter ætatẽ immaturã prælatus ſit. Hæc poſtquã elocutus eſt verbis meditatis, quo magis fucum faceret mulieribus & amicorum conſiſtorio, Alexandra vix ſui compos, tum præ gaudio, tum quòd ſe ſuſpectam intelligeret, cœpit cum lacrymis pro ſe verba facere, faſſa ſe pro ſacerdotio nihil non tentaſſe indignitatis & contemptus impatientia: regnum autẽ negãs ſe vel ambiſſe vnquã, vel etiã ſi vltro offerretur, admiſſuram fuiſſe. Satis honoris ſibi videri, quòd filiam cum ipſo regnare videat, ſatisq; ita conſultum ſecuritati totius familiæ. Victam igitur beneficiorum magnitudine accipere ſe honorem filij, futurámq; poſthac regi obſequentiſsimam: veniámq; præteritorum petere, ſi quid fiducia generis & neceſsitudinis propter indignitatẽ rei egiſſet immodeſtius. Poſt hoc colloquium ad reconciliationis fidem datis viciſsim dexteris diſceſſerunt, omni vt tum videbatur ſuſpicione ſublata.

Herodes Ariſtobulum coniugis ſuæ Mariamnes fratrem pontificem declaratum non multo pòſt necandum curauit. *Cap. III.*

VM rex confeſtim pontificatum abrogat Ananelo, viro peregrini gene- III
ris, vtpote nato ex Iudæis olim vltra Euphratem traductis per Aſſyrios, vt antè diximus. Multa enim millia huius gentis Babyloniam incolunt, vnde & hic erat, à pontificibus alioquin oriũdus, & Herodi iamdudum notus familiariter. Eum adeptus regnũ cum autoritate ſua pontificem feciſſet, ipſe poſtea depoſuit quo familiam ſuam componeret perturbatam, propter neglectas leges patrias. alioquin honor hic ſemel aſſumptus ſolet eſſe perpetuus. primus Antiochus Epiphanes eam legẽ violauit, pro Ieſu ſubrogato in hoc ſacerdotiũ fratre ipſius Onia. Secundò Ariſtobulus ab Hyrcano fratre eum honorẽ in ſe tranſtulit. Tertius Herodes Ariſtobulũ adoleſcentẽ viuo adhuc pontifici ſucceſſorẽ dedit. atq; ita tum viſus eſt diſcordiæ domeſticæ attuliſſe remedium. nec tamen vt decebat poſt reconciliationẽ vacauit ſuſpicionibus, veritus Alexandram ne in poſterũ quidẽ quieturam, ſi daretur rerum nouandarũ occaſio. Iuſsit igitur eam continere ſe intrà regiam, & nihil pro poteſtate agere. adhæc obſeruabatur aſsidue, ita vt nihil regem lateret, ne eorum quidem quæ ad quotidianã viuendi rationẽ attinent: quæ omnia exaſperabant eam, & incitabant ad odiũ. plena enim muliebri ſuperbia ſuſpectam ſe obſeruari indigniſsimè ferebat, malẽs quiduis potius pati, quã amiſſa licentia, honoris ſpecie in ſeruitute & timore vitam degere. miſit ad Cleopatram literas, præſentẽ rerum ſuarum ſtatum deplorãs, & rogans vt opem aliquam ſibi afferat. Illa iuſsit eam vnà cũ filio clàm in Ægyptũ ad ſe confugere. quod conſiliũ placuit, moxq; tale quiddam cõminiſcitur. Paratis duabus ſandapalis in has ſe & filium incluſit, iuſſis famulis conſciis, vt noctu has afferrent. erat autẽ mare petendum, vbi paratum ſtabat nauigium quod eos in Ægyptum deueheret. hæc apud Sabbionẽ amicũ mulieris Æſopus ipſius ſeruus effutiuit, putans eum non inſciũ eius conſilij. quo cognito Sabbion, qui hactenus inimicus Herodis erat, ſuſpectus quaſi ſocius inſidiarum quibus Antipater veneno ſublatus eſt, arripuit occaſionem cõciliandæ ſibi per hoc indicium regiæ beneuolentiæ: & ad eum inſidias Alexãdræ detulit. at ille paſſus eam tentare negotium, in ipſa fuga deprehenſam retraxit. Veniam tamen erroris dedit, nõ auſus ei mali quicquam facere. Verebatur enim nõ ceſſaturam Cleopatrã, odij tali anſa præbita. quare ſimulata magnanimitate, volebat per clementiam videri indulgentior. ſtatuit tamen modis omnibus adoleſcentem tollere. ſed interponenda erat mora, quo magis laterent inſidiæ. Iámque inſtabat Scenopegia, feſtum apud nos cum primis

celebre, cuius ſolennitatis dies decreuerat cum reliquo populo per hilaritatem exigere. attamen hinc quoq; data eſt occaſio per inuidiam, quo magis acceleraret quod ſemel ſtatuerat. Poſtquã enim adoleſcens annum tum egreſſus decimumſeptimum, ſacris iuxta legem operaturus ad altare aſcendit ornatu pontificali, ceremoniásq; decenter tractabat ipſe, eximia forma & ſtatura quàm pro ætate procerior, tota facie generis dignitatem præferens, conuertit in ſe multitudinis oculos ſimul & ſtudia, reputãtis ſecum etiam aui Ariſtobuli memoria digna facinora. Victi igitur affectu paulatim ſe aperiebant, confuſi nimio gaudio, nec cõtinentes fauſtas voces ac comprecationes, licentius, quã ſub tali rege decebat, proferẽtes debitam familiæ beneficiorum tum memoriam tum gratiam. Hæc omnia perpulerunt Herodem vt quod de adoleſcente decreuerat perficeret. Itaque peracta feſtiuitate dum apud Alexandrã accipitur conuiuio, comitate pertracto in opportunum locum adoleſcẽte, oſtendebat ſe paratũ in eius gratiã iuueniliter colludere. cúmq; loci eius natura eſſet æſtuoſior, citò defeſsi relicto luſu, magnis piſcinis quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus captabant meridiano tempore. ac primũ ſpectabant natãtes quoſdam è ſociis & famulis. dẽinde poſtquã prouocante Herode adoleſcẽs quoq; eis ſe miſcuit, amicorum quibus hoc datum erat negotium, deprimentes eum natantem, & quaſi per luſum ac petulantiam mergentes non prius deſtiterunt quàm omnino aqua præfocatus ſit. Hic fuit Ariſtobuli exitus anno ætatis decimo octauo, pontificatus primo, qui mox ad Ananelum rediit, hic caſus vbi mulieribus renunciatus eſt, verſa repente rerum facie lamentatio exoritur ſupra cadauer iuuenis & luctus inconſolabilis: totámq; vrbem rumore ſparſo mœror occupat, nulla non domo calamitatem deflente tanquam propriam. ſed præcipuus fuit dolor Alexandræ, quam & ſi dolus non fefellit, perpeti tamen metu maioris mali neceſſe habuit: & ſæpe ad inferendam ſibi manum pronior, impetum tamen hũc animi repreſsit, ſi forte ſupereſſe poſſet extincto per ſummũ nefas filio, & retenta diutius vita nullam ſignificationem dare quòd data opera necatum ſenſiſſet, donec aliquando ſe offerret vltionis facultas. quapropter diſsimulanter hoc tulit, nullam ſuſpicionem præ ſe ferens. At Herodes modis omnibus curabat fidem facere, ſe inſcio caſum hunc contigiſſe, nõ luctum ſolum fingens, ſed & lacrymas & mœſtitiam veræ ſimillimam. ac fortaſſe veræ etiam miſerationis nonnihil ſentiebat ad conſpectum extincti in ipſo flore ætatis ac pulchritudinis; tametſi mortem eius plurimum ad ſecuritatẽ ſuam exiſtimaret conducere: ſed potiſsimùm hoc agebat vt alienus videretur ab hoc crimine. Cæterũ quod ad magnificentiſsimum funeris apparatum attinet, nihil ſibi ad ſummã liberalitatẽ fecit reliquum, tam in exornando conditorio, quã in congerendis cò aromatibus & aliis rebus preciоſiſsimis, quo maius miſeris mulieribus hoc pacto afferret ſolatium.

Cleopatra Iudæorum & Arabum regnis inhians, partem eorum ab Antonio impetrare conatur. *Cap. IIII.*

ALEXANDRA tamen nullo modo emolliri potuit, ſed indies magis ac magis exacerbante mœſtitia, per luctum accendebatur ad vindictæ deſideriũ. Per literas igitur inſidias Herodis Cleopatræ indicat, ſimúlq; filij ſui miſerabilem interitum. Illa verò iamdudum adiuuandi eam cupida, & tum etiã miſerata mulieris infortuniũ, non ſecus quàm proprium curauit hoc negotium: nec vnquam deſtitit incitare Antonium ad vlciſcendam necem iuuenis: indignum facinus dictitans, Herodem ope eius alieni iuris regno potitum, in legitimã regum ſtirpem tam inſolenter debacchari. His permotus Antonius poſtquã Laodiceam peruenit, accerſiuit ad ſe Herodem, dicturum cauſam de obiecto necis Ariſtobuli crimine. factum enim improbabat, ſi quidem ipſe Herodes autor eius fuiſſet. At ille nec cauſæ ſuæ ſatis fidens, & Cleopatræ odia metuens, indeſinenter Antonium contra ſe irritantis, decreuit quidem parere; neque enim aliter facere poterat, ſed cõmiſſa regni cura Ioſephò patruo, clàm ei mandauit, vt ſi Antonius in ſe grauius aliquid ſtatuiſſet, confeſtim Mariamnen interficeret. ſic enim ſe affectum erga vxorem, vt etiã ſi poſt ipſius mortem aliquem potiri contingat illius pulchritudine, ad ſuam id iniuriam

iuriam pertinere existimet. aiebátq; totum hoc negotium exhiberi sibi propter eius fœminæ formam, in quam ille iam pridem fama cognitam accensus sit. atq; his mandatis, non admodum læta sperans de rerum suarum exitu, proficiscitur ad Antoniũ. Porrò Iosephus creditum sibi regimen administrans, & sæpissime Mariamnen conueniens, partim propter negotia, partim honoris causa, dum crebra mentio fit coniugalis amoris quo eam Herodes prosequeretur: irridentibus hanc eius asseuerationem mulieribus, præsertim Alexandra, ille nimio studio approbandi eis affectum regis eò prouectus est, vt mandatum illud proderet, ratus id certissimum amoris argumentum, quòd neque sine ea viuere substineret, neq; vel morte ipsa ab ea disiungi. quæ Iosephi verba mulieres non tam indubitatum Herodis amoris signum interpretatæ sunt, quàm exhorruerunt illius tyrannicum animum, si vel mortuus sæuiret in earum capita. Interea per ciuitatem rumor ab inimicis regis sparsus est, excruciatũ eum ab Antonio neci traditum: qui cùm reliquam regiam turbauit, tum mulieres maxime. Alexandra vero etiam Iosephum hortata est, vt assumẽs eas ad signa legionis Romanæ confugeret, quæ tum ad regni custodiam circa vrbem tentebat sub tribuno Iulio. sic enim primum si quid turbarum in aulam incideret, ipsas in tuto fore propter Romanorum beneuolentiam. Deinde sperãdum esse cõsequuturam quiduis Mariamnen, si in Antonij conspectum venerit, atque etiam regnum recepturam & quicquid debetur regio generi. Tenente adhuc ea consultatione, literæ ab Herode superuenerunt rumori contrariæ. quamprimum enim venit ad Antonium, muneribus eum placauit quę in hoc Hierosolymis attulerat: & crebris colloquiis indignationem viri leniit, vt minus posthac ponderis apud eum haberet Cleopatræ instigatio. negabat enim Antonius oportere regem facti sui rationem reddere, alioqui ne regem quidem futurum. sed dato illi semel honore, etiam liberam potestatem permittendam esse. idq; ipsum etiam Cleopatræ aiebat conducibile, si non multum se misceret alienis imperiis. Hæc significabant Herodis literæ, reliquúmq; honorẽ quo se dignaretur Antonius, ad confessum adhibens & ad quotidiana conuiuia, idq; non cessante à criminationibus Cleopatra: quæ capta eius regionis cupidine, quo regnũ id sibi vsurparet, omnibus modis quærebat illũ perdere. Sed quia iustum se præberet Antonius, nihil posthac expectandũ grauius, venturúmq; breui constabilito tam regno quã amicitia. nec relictam Cleopatræ cupiditati vllam spem, quando Antonius pro eius postulatis Cœlesyriam ei concessisset, hac conditione, ne posthac Iudæam peteret, & vt molesta esse desineret: His literis redditis voluntas confugiendi ad Romanos euanuit. non tamen latuit id consiliũ, sed quã primum deducto aliquantisper Antonio cõtra Parthos eunte, Herodes in Iudæam reuersus est, statim soror Salome & eius mater indicauerunt quid Alexandra cum suis voluerit. nec hoc contenta Salome etiam maritũ suum Iosephum criminata est, Mariamnes consuetudinem obiiciens. hoc autẽ fecit propter simultatem veterẽ, quòd regina elati animi fœmina inter muliebres cõtentiones exprobraret ei obscuritatem generis. Porrò Herodes qui semper ardenter amauit Mariamnen coniugem, statim perturbatus est, non ferens zelotypiæ stimulos. ægre tamen se continens, ne à recta ratione transuersum raperetur insanis affectibus, seorsim Mariamnen percunctatus est, ecquid haberet cum Iosepho cõmercij. illa verò pernegãte factum cum deierationibus, & quicquid insons fœmina posset in defensionem adducente, rex paulatim assentiendo placari se sinebat victus amore vxorio, ita vt postremò veniam peteret, quòd temerè fidẽ habuisset rumoribus: agebátq; ei gratias pro seruata pudicitia, suum vicissim amorẽ cõmemorans, tandem vt mos est amantium prorumpentibus lacrymis ruunt in cõplexus mutuos, cùm tamen nondum vxori amoris sui fidem faceret, tantóq; magis conaretur id efficere: tum illa, Non est, inquit, amantis mandate si quid humanitus accidat, vxorem innoxiam addi fati comitem. Hoc verbo rex velut ictus præ dolore confestim eam è complexu dimisit: vociferabatúrque capillos sibi lacerans, tenere se manifesto deprehensam constupratam à Iosepho coniugẽ. nunquã enim proditurum fuisse data sibi priuatim ac secreto mandata, nisi obstricta mutuum fide per stupri consuetudinem. atq; ita parũ abfuit quin eam interficeret. Sed amore victus, licet ægre, cohibuit

buit ſe tamen. Veruntamen Ioſephum ne in cõſpectum quidem admiſſum iuſſit interimi, & Alexandram vt malorum omnium cauſam, vinctam cõiecit in cuſtodiam.

IIII Interea turbabantur res Syriæ, Cleopatra nõ deſinente in omnes incitare Antonium: quem hortabatur vt auferens cuiq; ſuã dynaſtiam, ipſi contribueret: multúmq; apud eum poterat irretitum ſuis amoribus. cúmq; natura eſſet alieni appetens, nihil ſibi putabat illicitum. primo fratrem cui debebatur regni ſucceſsio, veneno ſuſtulit, agentem annum x v. deinde Arſinoen ſororem ſuam Epheſi in templo Dianæ ſupplicem, interfecit per Antonium. Pecuniarum etiam vbicunq; ſpes affulgeret, neque templum, neq; ſepulchrum, neq; aſylũ vllum vnquã violare dubitauit, modò ad illã redirent ſpolia quæſita vel ſacrilegio: miſcebátq; ſacra profanis, fas nefas, vt augerentur lucris vel iniquiſsimis. ad ſummam nihil ſatis erat mulieri ſumptuoſæ & voluptatibus deditæ, cuius cupiditates vix totius orbis expleri poſſent opibus. quamobrem & Antonium continuo ſolicitabat, vt aliis ablata ipſi largiretur: & ingreſſa cum illo Syriam, ſtatim cogitauit quomodo eam poſſeſſionem ſuam faceret. Nam Lyſaniam Ptolemæi filium interfecit, cauſata eum ſtudere rebus Parthicis. flagitabat etiam ab Antonio Iudæam ſimul & Arabiam ſibi dari, ademptas ſuis regibus. Verùm ille erat quidẽ adeò deditus ei mulieri, vt nõ illecebris ſolum, ſed etiam beneficiis eius captus videretur: puduit tamen eũ tam inſignis iniuſtitiæ, ne videretur ad procacis fœminæ nutũ libenter peccare etiam in rebus maximis. ne igitur vel negãdo eam cõtriſtaret, vel imperata illius omnia faciens videretur mortalium omnium nequiſsimus, partes de vtriuſq; regione ablatas ei largitus eſt: ad hæc vrbes quotquot ſunt intra fluuium Eleutherum vſq; Ægyptum: præter Tyrum & Sidonẽ, quas iam inde à maiorũ ætate ſciebat liberas, quamuis has quoque illa multis precibus impetrare conata fuerat.

Cleopatræ reginæ in Iudeam aduentus. *Cap.* *V.*

HÆc aſſecuta Cleopatra, & Antonium in Armeniam cum exercitu profectũ vſq; Euphratẽ proſecuta, reuertitur: obitérq; adita Apamia & Damaſco, etiã Iudæam ei libuit inuiſere: vbi excepta ab Herode, cõceſſam ſibi Arabiæ partẽ & Hierichuntini agri reditus ei locauit. Is & balſamũ fert, quod vnguentorũ longe precioſiſsimũ ibi tãtum prouenit, & eximiarũ palmularũ vim maximã. per hæc negotia cõtracta maiore cum rege familiaritate concubitũ eius appetiit, mulier natura intemperans, & dedita libidini, ac fortè etiã amore tacta nõnihil: quãuis veriſimile ſit per ſtuprum quæſitã occaſionẽ ſtruendis inſidiis. Sed illa amorẽ prætexebat. Herodes autẽ iam antè ei parũ amicus, quòd noſſet infeſtã ex æquo omnibus: tum verò etiã abhorrens tam proſtratã impudentiã, & reiecturus ſi petulantius pergeret, renuit. deinde cum amicis cõſultauit, num habens eam in ſua poteſtate deberet occidere. ſic enim multis moleſtiis leuare poſſe eos quibus vel hactenus infenſa fuerit, vel in poſterum futura ſit. quin & ipſi Antonio id fore vtile, quandoquidem nec illi fida futura ſit, ſi in quã temporũ difficultatẽ delapſus opera eius opus habeat. Huc procliuiorẽ cohibuerunt amici, indignũ cenſentes, hominem in magnis verſantem negotiis in manifeſtũ ſe periculũ coniicere, & obſecrantes ne quid ageret temerè. non enim hoc laturum Antoniũ, quantũuis ei hoc approbetur vtile. quin hoc ipſo augendũ eius deſideriũ, quòd per vim atq; inſidias amiſiſſe eã videbitur. nec ſupereſſe vel mediocrẽ excuſationẽ, quin mulier ſit omnium eius ætatis longe hónoratiſsima, & ſi quid vtilitatis ex eius nece poſſit exiſtere, cõiunctũ ſit cũ Antonij iniuria. vnde facile apparere quàm magna & immedicabilia mala exoritura ſint in regno & familia regis ipſius, cũ nihil vetet recuſata illius illicita poſtulatione, res pro præſenti ſtatu recte diſponere. his deterrẽtes, & periculũ probabilibus rationibus oſtendẽtes, cohibuerũt eũ à tanto facinore. Ille placata muneribus regina, verſus Ægyptũ eã deduxit. Cæterũ Antonius ſubiugata Armenia Artabazẽ Tigranis filiũ cũ filiis ſuis ſatrapis vinctũ in Ægyptum miſit, munus Cleopatræ, & quicquid precioſum de eo regno ceperat. Regno autẽ Armeniæ potitus eſt Artaxias filiorũ illius natu maximus, qui in eo tumultu effugerat: cui pòſt Archelaus & Nero Cęſar per vim à ſe pulſo iuniorẽ ipſius fratrẽ ſucceſſorem dederunt.

dederunt. Quod autem attinet ad tributa regionum quas regina ab Antonio dono acceperat, Herodes ea iuſte reddebat, parum tutum putãs præbere Cleopatræ occaſionem maleuolentiæ. Arabs verò poſtquam eorum exactio ad Herodem ſpectare cœpit, aliquandiu ſoluebat ei ducenta talenta annua: deinde malignior factus & ad dandum ſegnior, vix partes quaſdam reddebat, ac ne eas quidem integras.

Herodes bellum Aretæ infert, quo tempore Antonius à Cæſare Actiaco prælio victus eſt.

Caput VI.

QVam eius iniquitatem & iuris contemptum non ferens Herodes illaturus erat bellum, ni remoratus eſſet Romanorum contentionibus. cùm enim expectaretur pugna Actiaca, quæ in CLXXXVII. Olympiadem incidit, Cæſar de imperij ſumma decertaturus erat cum Antonio. Herodes verò multorum iam annorũ poſſeſſor regionis pacatæ & refertæ paſcuis ac pecoribus, nouis quoque abundans reditibus & opibus, delectus habendo magno apparatu expediebat auxilium Antonio. Sed ille hãc operam ei remiſit, negans ſibi opus eſſe. verùm quia tam ex ipſo quàm ex Cleopatra audierat de Arabis perfidia, iuſſit in illum bellum vertere. nam & regina hoc in rem ſuam fore exiſtimabat, ſi alter ab altero mutuis atterentur cladibus. Igitur Antonij iuſſu reuerſus Herodes domi cõtinuit exercitum, cum quo mox inuaſit Arabiã equitatu ſimul & pedeſtribus copiis inſtructiſſimus, Dioſpolim petens quò occurſuri erant Arabes. non enim eos latuit hæc expeditio. Poſt acerrimum igitur cõflictum penes Iudæos fuit victoria. Poſt hæc rurſum magnus Arabum exercitus cõfluxit ad Cana, qui locus eſt in Cœleſyria: quod præſentiens Herodes duxit contra eos maximam exercitus ſui partem. cúmq; vellet munitis vallo caſtris per occaſionem deinde prælium cõmittere, imperãti hæc reclamabat multitudo, mitteret moras & cõfeſtim in Arabas duceret. Faciebat autẽ eis animos, tum quòd pulchrè inſtructã aciem habere ſe crederent, tum recens memoria prioris pugnæ in qua egregiè vicerant. cùm igitur ardor eorũ vix cohiberi poſſe videretur, decreuit rex vti alacritate militum, & profeſſus ſe nõ ceſſurum illis virtute, armatus ante agmen ibat in hoſtem, ſubſequẽte inſtructa acie. quæ res attonitos reddidit Arabas. pauliſper enim repugnare conati, vt viderunt non poſſe ferri eorum audaciam, maiore ex parte in fugam verſi ſunt. actúmq; de eis fuiſſet, ni Athenio Herodẽ inuaſiſſet, eiúſq; exercitum. Hic Cleopatræ dux erat in ea regione: & quia Herodem oderat, nõ imparatus pugnæ euentum expectabat, quieturus ſi Arabes vicerent. Vbi verò vinci eos animaduertit, cum collectitia manu indigenarum feſſos iam, & victoriam ſuam putantes eximproviſo adortus magnam ſtragem ædebat. Nam Iudæi viribus in profeſſos hoſtes abſumptis, tum verò etiam ob victoriã diſſolutiores, facile hoſti cedebãt, multáq; vulnera accipiebant in locis aſperis & inæqualibus, quorũ peritiores erant aduerſarij. His igitur vehementer laborantibus Arabes reſumptis animis reuerſi in prælium trucidabant iam fugientes: nec vna erat exitij facies, paucíq; in caſtra euaſerunt. Rex verò videns eos viribus impares, citato equo profectus eſt ad euocandos qui illis ſuccurrerent. nec tamen licet feſtinus, affuit in tempore, ſed Iudæorum caſtra capta ſunt. Arabibus autem non mediocris felicitas ex inſperato contigit, dum & victoria potiuntur, à qua plurimum aberant, & hoſtium validum exercitum opprimunt. Ex illo tempore Herodes latrociniis cœpit agere & excurſionibus in Arabiã caſtra ponẽdo in mõtibus: & cauebat quidem totum exercitum prælio committere, ſed interim nõ mediocriter proficiebat ſuos labori aſſuefaciens, & cõtinuis exercitiis præparans ad abolendã tandem ignominiam.

De terræmotu qui Iudæam concuſſit. Cap. VII.

QVo tempore dum maxime apud Actium Antonius conflictatur cum Cæſare, ſeptimo regni Herodis anno, Iudæa terra quali nunquam antè motu concuſſa, magnam per totam eam regionem iacturam fecit pecudum: quin & hominum oppreſſa ſunt ruinis ædium circiter decem millia. militaris tamen multitudo nihil detrimẽti accepit, vtpote ſub diuo agitans. Hæc clades in maius etiam aucta rumoribus, quos nuncij gentilium odiorum non ignari dabant auribus Arabum, immane quantum extulit hoſtium animos, quaſi ſubuerſis Iudæorum vrbibus, & extinctis hominibus, nulli iam ſupereſſent aduerſarij. legatos itaque gentis, qui re-

bus afflictis pacem petituri venerant, comprehenſos necauerunt, móxque magna alacritate properauerunt ad hoſtilem exercitum. at illi non auſi aduentum eorum præſtolari, vtpote deiecti animis ob calamitatem, rempub. negligere, nec multum à deſperatione abeſſe videbantur. quos ita affectos rex excitabat, duces eorum appellando, & quantũ in ſe erat conando animum illis addere. cúmque generoſiores quoſdam in meliorem ſpem reſtituiſſet, tum demum auſus eſt etiam exercitum alloqui, quem prius viderat in recentibus cladibus nullam orationem admittere. eos igitur his verbis conſolatus ſimul & cohortatus eſt.

Herodis concio ad exercitum. *Cap.* *VIII.*

NOn ignoramus, viri fortiſſimi, multa hoc tempore noſtros conatus remorata infortunia, quibus quantumuis audaces perterreri nil mirum fuerit. Sed quoniam bellum eſt pro foribus, & quę hactenus acciderunt talia ſunt vt veſtra virtute poſſint corrigi, cohortandi mihi eſtis, & monendi quo pacto retinere poſſitis priſtinum robur animi. ac primum de bello verba faciam, declarabóq; nos iuſtiſſimis de cauſis gerere, coactos inimicorum iniuriis: id quod vel præcipuè debet acuere veſtram fortitudinem. deinde oſtendam, nec hæc quę nos contriſtant, eſſe tam grauia quàm videtur, & magnam nobis ſupereſſe ſpem victoriæ. ac primum de eo diſſeram quod prius propoſui, vóſq; ipſos teſtes eorũ quę dicturus ſum faciam. Noſtis enim ipſi Arabũ iniuſtitiam, & quàm ſint erga alios quoq; omnes perfidi, nimirum genus hominũ impium, ac barbarũ: ſed nos præcipuè infeſtauerunt, ob auaritiam & inuidiã, perpetuis iniuriis nos laceſſentes. Et tamen ne alia beneficia noſtra in eam gentem collata cõmemorem, quis eos immiṇẽte Cleopatra de libertate periclitantes eripuit niſi nos? Mea enim cum Antonio coniunctio, & illius erga me beneuolentia in cauſa fuit ne quid iſti grauius paterẽtur, dum ille cauet cõmittere quòd & nobis ſuſpectũ eſſe poſſet: deinde poſtquã precib. illa euicit vt de vtraq; regione portiones quædam ei decideréntur, in his quoq; diſpenſandis non ceſſauit mea induſtria: & datis de meo magnis munerib. ſecuritatẽ ambobus acquiſiui meo vnius ſumptu, dum c c. talenta expendo, & pro aliis ducentis fideiubeo, pro reditibus eius ipſius terrę, quam iſti olim noſtram occupãr. atqui æquum erat nos Iudæos & à tributis immunes eſſe, nec cuiquam vllam agrorum partem decidere. certè in Arabum gratiã, qui nobis ſalutem ſuam debent, indignũ erat quicquam expendere. Sed multo iniquius eſt, eos qui negare nõ poſſunt ſuã libertatem noſtrum eſſe beneficium, & eam ob rem gratias nobis egerunt, fraudare nos debitis, præſertim amicos & pacis tempore: quandoquidem fides etiam hoſti ſeruanda, multo magis inter amicos locum habeat neceſſe eſt. at non inter tales quales iſti ſunt, qui nihil honeſtum putant niſi cum lucro coniunctũ, & iniuriam impunitã eſſe debere, quæ lucri gratia committitur. Dubiúmne igitur eſt, noſtri officij eſſe iniuſtos iuſto bello perſequi, quod Deus ipſe fieri vult, iubérque nos ſemper vlciſci vim & iniuriã, máxime in bello non ſolum iuſto, verum etiã neceſſario. quod enim confeſſione omnium tam Græcorum quàm Barbarorũ eſt crudeliſſimum, hoc cæſis noſtris legatis perpetrauerunt. Nam & Græci caduceatores ſacros ac inuiolabiles eſſe volunt, & noſtri honeſtiſſima ſanctiſſimáque legis præcepta per angelos, hoc eſt nuncios à Deo acceperũt. hoc enim nomen & Deũ in hominũ notitiã adducere, & hoſtes hoſtib. conciliare poteſt. Quid igitur magis nefariũ, quàm legatos de iure agentes interficere? aut quæ illis poſt hoc facinus expectanda vel in bello proſperitas, vel in reliqua vita felicitas? ego ſanè nõ video. Dixerit fortè aliquis: ius quidẽ & fas penes nos eſt, ſed penes illos vires & maiores copię. verùm iſthæc oratio indigna eſt noſtris hominibus. cum quibus enim iuſtitia eſt, cum illis etiã Deus. vbi autem Deus eſt, ibi nec multitudo nec fortitudo deeſſe poteſt. Sed age etiã per ſe vires noſtras expendamus. Prima pugna vicimus, in ſecũda primo cõgreſſu eos profligauimus, non ferentes noſtram impreſſionẽ. victores deinde nos Athenio nõ indicto bello ex inſidiis aggreſſus eſt. verùm hæc fortitudo eorum dicẽda eſt, an inſidiæ potius & ſecũda iniquitas? Cur igitur nobis mimus ſit animi, quibus oportebat eſſe plus ſpei? aut cur nobis timẽdi ſint, qui quoties abſq; dolo certandũ eſt ſemper ſuccũbunt, quãdo verò vincere vidẽtur per iniuſtitiã hoc faciũt? Quid quòd etiã ſi fortes quis eos exiſtimet, hoc ipſo

magis

magis ad virtutem excitari debet? non eſt enim generoſi laus infirmiſſimum quemq; aggredi, ſed poſſe etiam fortes deuincere. Quòd ſi quem domeſticæ clades terrent & terræmotus proximus, primum cogitet hoc ipſum eſſe quod Arabas decipit, putãtes grauiorem quàm re vera fuit: deinde non decere vt illis audaciæ, nobis timiditatis, eadem cauſa ſit. Illi enim nunc audent non quòd alicuius boni ſibi ſint conſcij, ſed quia nos afflictos credunt calamitatibus. vbi autem nos viderint occurrere, collabetur eorum fiducia, & nobis hoc ipſo creſcẽt animi, quòd iam cùm non ita ferocientibus pugnabimus. nam neq; admodum afflicti ſumus, neque, vt quidam putãt, irato Deo nobis hoc accidit, ſed caſus hi ſunt fortuiti. Quòd ſi Dei voluntate hoc factum eſt, mirum ni eiuſdem voluntate ceſſauit calamitas, & hac caſtigatione contentus eſt. Quòd verò præſens bellum ei probetur vt iuſtum, ipſe euidenter declarauit. Nonnullis enim per totam regionem terræmotu oppreſſis, veſtrum qui arma geſtatis nemini quicquam mali contigit, ſed omnes eſtis incolumes, manifeſto diuinæ voluntatis indicio, quòd ſi populariter militaſſetis vnà cum liberis & vxoribus, neminem veſtrum deſideraretis. Hæc cogitantes, & quod maius eſt, habere vos Deum protectorem omni tempore, perſequimini iuſto bello gentem impiam, nec amicitię iura, nec fœderũ fidem ſeruantem, in occidẽdis legatis fortẽ, cum virtute gerenda res eſt, ſemper fugacem. His verbis Iudæorum animi non mediocriter accenſi ſunt ad prœliũ. Herodes autem ſacris de more peractis, propere duxit eos vltra Iordanem contra Arabas: metatúſq; caſtra non procul hoſtibus, decreuit caſtellum intra vtroſque ſitum occupare: cõmodum ſibi id ratus, ſiue pugnãdum eſſet, ſiue caſtra in tutiorem locum transferenda. cúmque idem eſſet Arabum quoque cõſilium, circa eum locum certamen contractũ eſt. ac primum telis velitati eminus, deinde manus conſerunt, vtrinque nonnullis cadentibus, donec Arabes victi diſceſſerunt. Ea pugna Iudæis tantum momentum ad bene ſperandum fuit, vt quia hoſtes certamen detrectabant, auſi ſint vallum eorum diuellere ipſa caſtra expugnaturi. atq; ita coacti proceſſerunt non ſatis bene ſtructa acie, ne tantillum quidem alacritatis aut ſpei ad pugnã afferentes: conſeruerunt tamen manus vel quia plures numero, vel quia neceſſe erat laceſſenti hoſti reſiſtere. poſt diutinum igitur conflictum non paucis vtrinq; cæſis, tandem Arabes in fugam verſi ſunt. Tanta autem ſtrages impulſis ſemel edebatur, vt non ſolum hoſtiũ gladiis conficerentur, ſed præ impetu fugientis inconditæ multitudinis alij proculcarentur, alij ſuis ipſorũ telis ſe inuerent. itaque quinq; millia deſiderata ſunt. cætera turba refugit quidem intra caſtra, ſed nulla certa ſalutis ſpe, nõ tam commeatus quàm aquæ penuria. Porrò Iudæi quia non potuerunt vnà cum fugientibus irrumpere, obſidione eos cinxerũt, & auxiliis aditus, & fugam obſeſſis intercludendo. In hac rerum difficultate Arabes legatos ad Herodem miſerunt, primum pacem petentes, deinde quia ſitis vrgebat, præſenti neceſſitati remedium. At ille non legatos, non pecuniam pro captiuis, nihil denique æquum admittebat, enixe cupiens facinorum in ſuos patratorum pœnas ab eis exigere. Itaque coacti ſiti inter alia mala prægrauante, progreſſi præbuerunt ſe vinciendos, & in captiuitatem abigendos, ita vt intra quintam diem capti ſint ad quatuor milia. Sexta verò omnes reliqui decreuerunt prodire, & hoſtem aggredi, vel certam cladem malentes, quàm paulatim ignominioſe opprimi. Quæ ſententia poſtquàm placuit, eruperunt è caſtris, ſed parum idonei ad prœlium, fractis tam viribus quàm animis, propter extremum infortunium mortem in lucro reputantes. Quare primo conflictu circiter ſeptem millia ceciderunt: domitáq; per hanc cladem gentis ferocia, in Herodis, quem ſuo malo bellatorem egregium experti ſunt, clientelam ſe dederunt.

Herodes ad Cæſarem profecturus neceſſariò Hyrcanum interfecit. Cap. IX.

EVa felicitate ille multum elatus domum reuertitur, aucta ob rem bene geſtam exiſtimatione. Sed dum maxime res ſuas conſtabiliſſe videtur, *VII.* ſummum diſcrimen adiit, Antonio apud Actium deuicto armis Cæſaris. Tum enim actum de ſe putauit, non ipſe ſolus, ſed & amici eius omnes & inimici. nemo enim credebat impune fore tãtam Antonij amicitiam. quo factum eſt vt amici quidem nihil diſſimularent deſperationem, inimici verò condolere ſe fingentes, clàm gauderẽt, pollicentes ſibi in futurũ meliorem ſtatum reipu-

publicæ. Ibi Herodes videns præter Hyrcanum neminem ſupereſſe regij generis, ſtatuit eum è medio tollere: ſiue euaſurus eſſet periculum, tutius ratus neminem extare digniorem imperio: ſiue opprimendus eſſet à Cęſare; ſucceſſionem illi inuidens. Hæc ſecum volutanti, ab ipſius Hyrcani familia præbita eſt occaſio. qui quòd eſſet miti ingenio, toto vitæ ſuæ tempore nullis ſe admiſcuit negotiis, omnia fortunæ permittens, & quamcunque illa conditionem attuliſſet, ea bene contentus. Verùm Alexãdra ambitioſa fœmina, & mutationis ſpem modeſte ferre neſciens, ſolicitauit patrem ne vlterius ferret Herodẽ afflictorem ſuæ familiæ, ſed potius ſibi quoque caueret, ſéque ſperatæ fortunæ ſeruaret. conſuluit deinde vt Malcho Arabiam ditione tenenti ſcriberet, peterétque ab eo tutelam & hoſpitium. Si enim contingat Herodem male mulctari ab offenſo Cæſare, dubio procul ad ipſum rediturum imperium, propter nobilitatem generis, & fauorem populi. Talia ſuadentem Hyrcanus primo repulit, deinde victus importunitate mulieris, interdiu noctúque eandem cantilenam de futurorum ſpe, déque Herodis inſidiis occinentis, ad Arabem literas dat amico cuidam Doſitheo: in quibus ſcriptum erat, vt equites mitteret, qui eum ad Aſphaltitem lacum deducerent. Diſtat à Hieroſolymitanis finibus per trecenta ſtadia. Hæ literæ ideo Doſitheo potiſſimum creditæ ſunt, quòd & Hyrcani cliens erat & filię: & exoſum ei Herodem nõ vna de cauſa videbatur veriſimile. nã Ioſephi ab eo necati cognatus erat, & aliquanto ante fratres eius apud Tyrum inter alios ab Antonio interfecti fuerant. nihilo tamen magis ob hæc Hyrcano fides ſeruata eſt. Pluris enim ille faciens præſentis regis gratiã, oſtendit ei epiſtolam. qui actis primum gratiis, vnum etiam ab eo poſtulauit miniſterium: vt complicata epiſtola, & obſignata Malcho eam redderet, & reſponſum ab illo reciperet. multum enim ſua referre, ſi etiam illius mentem intelligat. Quod vbi Doſitheus ſedulo executus eſt, Arabs reſcripſit paratum ſe & ipſum & familiam recipere, atque etiam omnes illius factionis Iudæos: miſſurúmque inſtructam manum quæ eos tutò deducere valeat, & voluntati eius obſecuturum per omnia. Poſtquam autem etiam hanc epiſtolam Herodes accepit, accito Hyrcano, rogauit eum, ecquid haberet cum Malcho fœderis. quo inficiante, prolatis in conſiſtorio literis, occidi eum imperauit. Atque hæc ita in ipſius Herodis commentariis ſcripta habentur: nam ab aliis traduntur aliter, videlicet non ob hoc crimen, ſed quaſi regi inſidiatum, necatum eſſe. Scribunt enim ſic: In quodam cõuiuio diſſimulata ſuſpicione quæſiuiſſe ex Hyrcano, num quas literas à Malcho accepiſſet. reſpondiſſe illum, accepiſſe quidem, ſed nihil præter officioſam ſalutationem continentes. Alterum amplius interrogaſſe, num quod etiam munus accepiſſet. cúmque reſpondiſſet, nihil præter quatuor iumenta quibus vectaretur: regem traxiſſe hoc in crimen corruptelæ ac proditionis, móxque hominem duci iuſſiſſe. Inſontem autem periſſe argumentum afferunt mitiſſimum ipſius ingenium, vt qui ne iuuenis quidem vnquam vllam temeritatis aut audaciæ ſignificationem dederit, ac ne tum quidem cùm ipſe principatu potiretur: ſed tum quoque pleraque omnia ex Antipatri adminiſtrauerit ſententia. Tunc verò iam octogeſimum annum exceſſerat, ſciebátque opes Herodis in tuto eſſe: Euphrate etiam traiecto, relictíſque qui trans eum amnem in ſummo honore habuerant, in patriam poſtliminio rediit, vt ſub illius poteſtate viueret, quo minus veriſimile eſt eum molitum facinus à ſua natura alieniſſimum, confictáque videntur hæc ab Herode omnia. Hic finis fuit Hyrcani poſt variam fortunam qua tota vita circumactus eſt. nam viuente etiam tum matre Alexandra pontifex Iudæorum creatus, per nouem annos eum honorem obtinuit: cui defunctæ cùm in regnum ſucceſſiſſet, elapſis tribus menſibus ab Ariſtobulo fratre pulſus eſt, ac deinde Pompeij ope reſtitutus. receptíſque omnibus honoribus quadraginta annos in eis exegit. deinde iterum ab Antigono pulſus, & mutilato corpore, captiuus apud Parthos vixit. vnde aliquanto pòſt domum reuerſus, quamuis multa ſibi de Herode polliceretur, nihil tamen eorum cõſecutus eſt poſt tantam fortunæ varietatem: & quod omniũ eſt maxime miſerabile, vt modò diximus, in extrema ſenectute indigno fine abſumptus eſt. Fuit enim æqui amantiſſimus & perpetua modeſtia, imperiumque maxima ex parte per alios adminiſtrabat, amore otij, & imperitiæ ſibi conſcius. Antipater certe atque Herodes huius bonitate ad tantas opes prouecti

uecti sunt pro quibus meritis contra ius ac fas occisus est. Cæterùm Herodes Hyrcano sublato ad Cæsarem properans, & nihil boni de se sperans propter amicitiam Antonij, suspectam habebat Alexandram, ne vsa hac temporis opportunitate ad defectionem concitaret populum, & intestinis seditionibus regnum perturbaret. quare mandata regni cura Phæroræ suo fratri, & matrem Cypron, & sororem, & totam denique cognationem in Masada deposuit: iussitque fratrem, si quid sibi accidisset, durius, habenas regni retinere. Mariamnen verò vxorem, quia propter simultatem cum matre eius & sorore degere non poterat, in Alexandrio cum Alexandra matre collocauit, commissa quæstori suo Iosepho & Sohemo Ituræo castelli custodia, viris & antè semper fidissimis, & tũc honoris causa his mulieribus regis adhibitis. Verùm his quoque mandatum dederat, vt si quid quod nollet accidisse sibi cognoscerent, confestim ambas interficerent, regnumq; pro viribus liberis eius ac Pherorę fratri conseruarent.

Quomodo Herodes etiam regnum à Cæsare obtinuit. Cap. X.

HIs mandatis properauit Rhodum vt illic Cæsari occurreret. Quò postquam appulit, posito tãtum diademate, de cætero paratu regio nihil mutauit: admissúsque ad colloquium, tum maxime ostendit animi sui magnitudinem, neque ad supplicationes (vt in tali fortuna mos est) versus, neq; preces adhibens quasi rogando veniam, sed facti sui rationem reddens intrepide. Fatebatur enim apud Cæsarem & amicitiam sibi interceßisse maximam cum Antonio, & totis viribus se conatum vt penes illum esset rerum imperium: non armis quidem coniunctis quòd tum distineretur bello Arabico, sed misso ad illum frumento simul atque pecuniis. nec tamen se hac parte sibiipsi satisfeciße. professum enim amicũ pro bene de se merito non opes solum, sed caput etiã & salutem debere obiectare periculis. Id quia non licuerit, certe hanc laudem suã esse, quòd ne post Actiacam quidẽ cladem illum deseruerit, neq; fortuna iam apertè mutata ad nouas spes se trãstulerit, quo tempore si non auxilio, at consilio à se adiutum hominem, commonstrando quo vno modo seruari posset, nec omnino in ordinẽ redigi, videlicet si Cleopatrã interficeret. hoc enim maturè perpetrato, licebat illi in eius opes succedere, atque ita faciliores à te pacis conditiones impetrare. ille verò per incogitantiam consilium meum aspernatus est: atque hoc pacto tibi magis quàm sibi consuluit. Nunc igitur si odio Antonij meum quoque studium damnas, non negauerim ea quæ feci, neque vereor ingenue fateri quanto illum amore prosecutus sim, quòd si amoto personarum respectu, hoc tantum in disquisitionem vocas, qualis sim amicus, & quàm memor beneficiorum, licet tibi quoque hoc experiri. mutato enim nomine nihilominus manebit amicitia, & laudem suam merebitur. His verbis cùm magnam generositatem præ se ferret, non mediocriter allexit Cæsarem, virum liberalem ac magnificum: vt occasione dicendæ causæ paulatim insinuaret se in illius amicitiam. Quare diademate restituto hortatus eum, vt non minus suam quàm quondam Antonij amicitiam coleret, in summo honore habuit, addens scripsisse Capidium, quantum apud monarchas fauore Herodis adiutus sit. Ergo vbi præter spem acceptum se vidit Cæsari, & ope eius denuo confirmatum in regno, senatusconsulto quoq; per illum impetrato, deduxit eum in Ægyptum, donatum plurimis muneribus, quibus etiam amicos eius sibi conciliauit, & animi declarauit magnitudinem. Conatus est etiam Alexandro Antonij amico impetrare veniam, quod tamen non potuit, quia Cæsar animaduersurum se in illum iurauerat. Reuersus deinde in Iudæam auctus honore ac potestate, omnes qui contrà expectauerant attonitos reddidit, quasi Dei benignitate semper illustrior è periculis euaderet. Mox igitur parauit se ad excipiendum redeuntem ex Ægypto Cæsarem, qui postquam venit, omni regia magnificentia eum accepit apud Ptolemaidem: exercitui quoque omnem hospitalitatem exhibuit, & rerum ad victum accõmodarum copiam. quo factum est vt in intimã familiaritatem reciperetur, vnà obequitare solitus dum traducuntur copiæ, tractánsque tum ipsum, tum amicos ministerio virorum CL. ditissimo & sumptuosissimo cultu insignium. quin & squalida ac inaquosa loca transeuntibus nihil deesse passus est, non vinum, non aquam, qua miles tum magis etiam delectabatur.

VIII.

ctabatur. Ipſum quidem Cæſarem talentis D C C C. donauit: adeóque ſatisfactum eſt omnibus, vt luculentius etiam quàm pro eius regni facultatibus tractatos ſe fatererentur. quo magis amicitiæ promptæq; ad benemerendum voluntatis fidem fecit, & vſus opportunitate temporis egregiam opinionem magnanimitatis ſibi parauit. rurſumq; ab Ægypto redeuntes alios Romanorum primates tot officiis proſecutus eſt, vt nemini mortalium hac parte cederet.

Herodes Mariamnen calumnijs oppreſſam interficit. Cap. X I.

SEd cùm primum in regnum reuerſus eſt, perturbatam familiam inuenit, infenſamque ſibi vxorem Mariamnen & ſoctum Alexãdram. ratæ enim, id quod non immeritò ſuſpicabantur, non ſecuritatis cauſa ſe in id caſtellum concluſas, ſed quaſi in carcerem, ita vt nec ſuis nec alienis bonis frui poſſent, ægerrime ferebant. Mariamne quoque maritum ſimulare amorem credebat, quòd ei bonum eſſet atque commodum. ſed nihil moleſtius ferebat, quàm quòd ne illo quidem defuncto ſpes relinquebatur ipſam fore ſuperſtitem: nec vnquam excidebant mandata olim Ioſepho data, ita vt omnibus modis demereri conaretur cuſtodes, præcipue Sohemum, non ignara incolumitatem ſuam ſitam in eius manibus. ille verò principio fidus erat, non diſcedens ab Herodis præſcripto: deinde munuſculis ac blanditiis muliebribus paulatim mollitus eſt: poſtremò effutiit omnia mandata regia, præſertim quòd non ſperaret eum cum eadem poteſtate reuerſurum. eam ob rem ſic exiſtimabat, nec ab illo ſibi eſſe periculum, & à mulieribus paratam gratiam, præſentem dignitatem & in poſterum facile retenturis. Quòd ſi Herodē rebus ex ſententia confectis redire contingeret, nihil eum niſi vxoris arbitratu acturum. ſciebat enim quàm impotenter eam rex amaret. His ille de cauſis à mãdatis diſceſſit. Mariamne verò iniquiſſimo animo tulit noua ſibi ſemper alia ex aliis ab Herode naſci pericula: votáque faciebat ne ille vnquam ſaluus reuerteretur, cogitans vitam ſibi cum eo fore intolerabilem: id quod poſtea nec diſſimulauit, aperte faſſa quid ſe vteret. Ille enim cùm præter ſpem magna ornatus fortuna appuliſſet, primò vt par erat vxori lætum de hac re attulit nunciũ: eámque ſolam præ aliis vxoribus ob amorem ac iucundiſſimam conſuetudinem ſalutauit & complexus eſt. Mulier verò narrante eo ſuos ſucceſſus, ſuſque déque ferre videbatur, nec belle ſuum affectum occultabat: ſed vt erat ingenuis miniméque fucatis moribus, ad illius blandas appellationes ingemiſcebat: narrationéque eius contriſtari magis quàm gaudere videbatur: vt iam Herodes non tam ſuſpicionibus quàm manifeſtis ſignis turbaretur. angebatur enim videns inexpectatam & apertam vxoris auerſationem: quam moleſtiam præ amore ferre non valens, nec in ira nec in reconciliatione perdurare poterat, & ſibi ipſe non conſtans iam hoc iam illo affectu diſtrahebatur. adeò animus inter amorem, & odium ambigebat, vt cùm ſæpe cuperet punire mulieris ſuperbiam, intercedente amore vetaretur. Nihil autem magis timebat quàm ne ſumpto de ea ſupplicio, ſeipſum hoc pacto grauius læderet ob defunctæ deſiderium. Talibus cutis æſtuantem & ſic erga Mariamnen affectum vt videre ſoror eius & mater, opportuniſſimum tempus ſe nactas putauerunt: móxque aſſiduis calumniis concitabant hominem accendentes eius odium ac zelotypiam: quas ille nec reiiciebat, nec tamen libebat credere, & ſæuire in dilectam coniugem. peius tamen indies erga eam afficiebatur, magiſq; ac magis exaſperabatur, dum nec illa curas ſuas occultat, & ipſe amorem vertit in odium. Ac fortaſſe iam tum ſæuius in eam aliquid ſtatuiſſet, ni commodùm nunciatum eſſet extinctis Antonio & Cleopatra Cæſarem Ægypto potiri: cui obuiam properãs familiam ſic vt erat reliquit. Diſcedenti Mariamne commendauit Sohemum, plurimum ei ſe debere propter habitam ſui
LX. curam profitens, & cuiuſdam Iudææ partis ei dominium impetrauit. Cæterum Herodes in Ægypto cum Cæſare congreſſus, liberius iam cum illo egit amicitia fretus, & magnis ab eo beneficiis ornatus eſt. quadringentorum enim Gallorum Cleopatræ ſatellitium ei donauit, & regionis partem reddidit, quam illa prius occupauerat. attribuit etiam eius regno Gadara, Hippon, & Samariam, in maritimis Gazam, Anthedonem, Ioppen, Stratoníſque turrim: quæ illi non mediocris fuit ad regium ſplendorem acceſſio. Deducto deinde vſq; Antiochiam Cæſare, in regnũ reuerſus ſenſit fortunam

quàm

quàm foris propitiam, tam domi aduersam, maximè quod ad cõiugium attinet, qua parte sibi antè videbatur felicissimus. Flagrabat enim legitimo coniugis Mariamnes amore quàm qui ardentissimo, ne illis quidẽ exceptis, de quibus à scriptoribus proditur. ea fœmina cætera pudica & inuiolatæ fidei, innatam habebat muliebrẽ quandam morositatem, improbius illudens obnoxij mariti patientiæ, ita vt nõ habita régiæ potentiæ ratione, non raro contumelioſius eum tractaret, quam tamen ille dissimulanter & moderate ferebat, licet solitam aperte & sororĩ eius & matri exprobrare humilitatem generis. quæ causa fuit implacabilis inter eas mulieres odij, atque etiam calumniarũ quoties daretur occasio: eaq; suspiciones paulatim crescentes duraue-
10 runt integrum annum post Herodis à Cæsare reditũ. tandẽ diu præmeditatum odiũ in hunc modũ erupit. cùm meridiano tempore quietis causa in cubiculũ se rex contulisset, pro coniugali affectu Mariamnen accersiit. hæc autẽ introgressa quidem est, sed vnà cubare noluit, rogantem contemnens, & insuper patris ac fratris sui necem opprobrans. quo indigne ferente, & vix ab inferendis mulieri manibus temperante, postquam ex strepitu cõmotiorem eum sensit soror, submittit iamdudũ subornatum pincernam, qui indicaret solicitatum se à Mariamne, vt ei operam commodaret in propinando regi amatorio poculo: & si amplius scisciteretur qualẽnã id esset, diceret pharmacum penes ipsam esse, à se requisitum tantùm ministerium. quòd si rex mentione amatorij nihil moueretur, tum & ipse sileret. nihil enim illi fore periculi. hæc
20 prædoctum illo ipso temporis articulo intromittit ad eum alloquendũ. atq; is cõposito vultu ingreditur, & quasi rem valde seriam afferens, ait se largitione à Mariamne solicitatum, vt amatoriũ regi misceret. quo audito cùm ille perturbaretur, ait pharmacum quoddam sibi oblatũ, cuius ipse vim ignoret: ideóq; id renunciare, quod hoc & regi & sibi tutius existimet. Ad hæc verba Herodes, iam antè satis cõmotus, cùm magis etiam exasperatus esset, eunuchũ Mariamnes fidissimũ tormẽtis examinauit, sciens quòd sine illo nihil nec magnũ nec paruum tentatum sit. qui cruciatus nõ ferens ad interrogata quidẽ nihil respondit, hoc tantũ prodidit, offensam esse mulierẽ propter ea quæ Sohemus indicauerat. adhuc eo loquente exclamat rex, Sohemũ & sibi antehac & regno fidissimũ non fuisse hæc proditurũ, nisi aliquid cõmercij secre-
30 tioris inter ipsos intercessisset. móxq; Sohemũ comprehẽsum imperat interfici, vxorem verò causam suam iubet agere aduocato intimorũ amicorũ cõsilio, accusationẽ accuratam exorsus, & confictũ veneficij crimen intentans. erat autẽ verbis immodicus, & iratior quàm decorũ iudicij postulat: quo factũ est, vt cũ eum ita velle videret, omnium qui aderant suffragiis damnata sit, qua sententia prolata, visum tamen est tam ipsi quã aliis quibusdam præsentibus, nõ esse eius suppliciũ præcipitandum, sed includendã in aliquẽ regiæ carcerẽ. at Salome cum sua factione modis omnibus dedit operã vt mulier sine mora necaretur: quò tanto facilius regẽ perpulerunt, quòd dicerent timendũ esse aliquem motũ in populo, si sciretur viuã asseruari in carcere. atque ita Mariamne ducta est ad supplicium. Id conspicata Alexandra, & intelligens
40 similẽ exitum sibi expectandũ ab Herode, omissa pristina ferocia valde indecore mutata est. Volens enim ostendere se nõ esse conscian eius criminis, cœpit filiæ conuicium facere omnibus audientibus sceleſtissimã & ingratã erga virum clamitans, dignamq; tali exitio, quæ ausa sit tam immane facinus. non enim pro merito tractatum maritũ amantissimum. Hæc illa turpiter fingente, & imolatura vt videbatur capillos miseræ, etiam alij merito damnabãt ineptam eius simulationem, sed in nemine hoc magis appatuit, quã in ipsa quæ ducebatur ad interitũ. nã neq; verbo vllo eam dignata est, neq; vel tantillũ intemperiis eius perturbata, excelso animo improbare se illius turpem dementiã vultu significabat. ipsa intrepida specie, ac ne colore quidẽ metu mortis mutato ibat, generosam indolem extremo quoq; suo tempore præferens. Ad
50 hunc modum periit mulier & temperans & magnanima, sed non satis modesta, & paulo contentioſior. Cæterum formæ venustate, & comitate cum maiestate cõiuncta dici nõ potest, quantum omnes ætatis suæ fœminas superauerit, quæ potissima causa fuit quo minus iucunde cũ rege vitam degeret. Obsequiis enim ob amorem ab eo culta & nihil molestũ expectans, licentioſius æquo se gerebat. molestè etiam

ferebat suorum casus, idq; apud ipsum quoq; fatebatur. Tandē effecit vt exosa esset regis & mātri & sorori, atq; etiam illi ipsi, à quo solo nihil timebat. Ea perempta impotentius etiā flagrare coepit rex, iam antè misere affectus sicut diximus. neq; enim vulgari coniugū more amabat, sed cùm pene ad insaniā vsque indulgeret huic cupidini, ne licentioribus quidem vxoris moribus effici potuit ne indies magis ac magis eam diligeret. Tum verò maximè sibi visus est irato Deo necasse Mariamnen, sæpe inuocabat eius nomen, sæpe etiam inde cum lamentabatur, excogitabat autē oblectamenta quæcunq; poterat, apparandis conuiuiis ac compotationibus, nihil tamen proficiebat: quare & regni curā reliquit, adeóq; dolori succubuit, vt sæpe ministros iuberet vocare Mariamnen, quasi illa adhuc viueret. Sic affecto superuenit postlentia, quæ & plebis & purpuratorum maiorē partē absulit, omnibus irato Deo hanc immissam interpretantibus propter iniustū reginæ supplicium. ita aucta regis ægritudine, postremo in solitudines se abdidit prætextu venationis, vbi afflictans se vltra paucos dies grauem morbū contraxit. Is erat inflammatio & dolor ceruicis, mente etiam mota tonihil. nec remedia quicquam proderāt, sed cùm exacerbare potius malū viderentur, eas minimū à desperatione abfuit. itaq; medici partim propter morbi cōtumaciam, partim quia in tanta difficultate nō erat libera diæta electio, permittebant ei quicquid appeteret, incertū euentū salutem fortunæ cōmittētes. quo sic apud Samariā, nunc Sebasten, decumbente, Alexandra habitans tum Hierosolymis, re cognita conata est vrbis arces in suam potestatē redigere, alteram templo contiguam, alteram in ipsa vrbe sitam. nam qui has obtinent, totam gentem habēt obnoxiam: quia nec sine his sacrificia quotidiana possunt peragi, neq; Iudæi sine sacrificijs degere, quibus vita citius cōtemnatur quā religio. præfectos igitur tentat, vt sibi & genitis ex Herode ac filia pueris eas traderent, ne fortè illo defuncto occuparentur ab aliis. quòd si contingat eum sanitatē recipere, interim à neminc tutius eas seruari quàm à domesticis. Hæc solicitatio nō est æquis auribus accepta, sed cū essent alioquin etiam fidi, tum eo magis manebant in officio, quòd & Alexandram oderāt, nec fas putabant desperare de salute principis. amici enim erant vetetes, vnus etiā nepos regis, Achiabus nomine. quare cōtinuo per nuncios de Alexandra significauerunt. ille sine mora eam iussit interfici. superatóq; tandē morbo refectis & corporis viribus & animi sic efferatus est, vt quauis ex causa ad sæuiendū esset propensissimus. quamobrē ne ab intimis quidem amicis sanguinarias manus abstinuit, Costobaro videlicet, Lysimacho, Antipatro cognomine Gadia, & Dositheo, occasione arrepta huiusmodi. Erat Costobarus vnus inter primates Idumæorum, penes cuius maiores olim fuerat sacerdotium Coze numinis, quod tum religiose ab ea gente colebatur, priusquam sub Hyrcani principatu Iudaicos ritus acciperet. hunc Herodes quàm primū regnū adeptus est, Idumææ ac Gazæ præposuit, data in matrimoniū Salome sua sorore, cuius maritum Iosephum interfecerat, vt iam dictū est. ea felicitate præter spem oblata inflatus ille, paulatim ad tantam insolentiam progressus est, vt regis imperata detrectaret, indignum ratus Idumæos seruire hominibus quorū sacra & religionem acceperant: missíq; legationem ad Cleopatrā, docens Idumæam semper maioribus eius reginæ paruisse. proinde nunc quoque impetrandā esse regionem ab Antonio. Se enim paratū illi potius obsequi. Hæc autē moliebatur nō quòd Cleopatram mallet habere dominā, sed vt accisis Herodis opibus, eo facilius ipse Idumæorum dominationem inuaderet. nam spem ei faciebat tam generis claritas quā pecuniarum copia, quibus parandis ille nunquā non intentus ne à turpibus quidē lucris abstinebat, nimirum nihil mediocre volutans in animo. Sed Cleopatra frustra tentato precibus Antonio, nihil impetrare potuit & Herodes re cognita interfecturus erat hominem, nisi intercessissent pro eo tam mater quàm soror. ita tamen eum donauit illarū precibus, vt nunquā posthac illi fideret. orto deinde inter coniuges dissidio, Salome libellum repudij marito mittit, præter legitimum morem patriæ. lex enim nostra solis maritis hoc ius permittit, mulieribus autē ne dimissis quidē fas est nubere, nisi prioris viri permissu. Verū illa magis ex propria licentia quā cōmuni iure fecit diuortiū, & ad fratrē se cōferens ait se prætulisse fraternam beneuolentiā cōiugali fœderi. con-

spirasse

ſpiraſſe enim eum ad res nouas moliendas cum Lyſimacho, Antipatro & Doſitheo: ſuiſq; rebus fidē aſtruebat per Babæ liberos, quos ille iam per XII. annos ſeruaſſet incolumes. erat autē hoc verū, & tum præter omnē opinionē à rege auditū vehementer eius animū perculit. Quod enim ad Babæ liberos attinet, decreuerat eos aliquando tollere, aduerſatos ſemper ſuis conatibus, ſed procedente tēpore per obliuionem hoc omiſerat. cauſa verò odiorū hæc fuit. Regnāte Antigono dū Herodes obſideret Hieroſolyma, in tantis rerū difficultatibus maior populi pars feſſa, propenſa erat ad accipiendū Herodem intra mœnia. ſed obſiſtebāt Babæ liberi pollētes autoritate ac opibus & fidi Antigono, quòd putarent eū regē magis eſſe è republica. Tandē capta vrbe per Herodē, Coſtobarus deſtinatus ad obſeruādos vrbis exitus, ne quis aduerſæ factionis elaberetur, ſciens magnā eſſe Babæ filiorū apud vulgus autoritatē, & cogitans illos mutato rerū ſtatu magnum momentum afferre poſſe ſuis conatibus, ſubtractos clàm in ſuis agris habuit. Ac tunc quidem licet ſuſpectus Herodem periurio fefellit, negans ſe quicquam ſcire quò illi deuenerint. rege deinde per edicta prēmiū promittente indici, & modis omnibus eos perquirēte, ne tūm quidem fateri voluit. veritus enim nō impune ſibi hoc fore poſt primā negationem, pergebat eos occultare, iam neceſsitate etiā non modo beneuolentia. Hoc poſtquā ſororis indicio rex cōperit, miſsis quibuſdā ad loca latebrarū, & illos interfecit, & quotquot in eodē hærebāt crimine: vt nihil iam reliquum eſſet ex Hyrcani cognatione, ſed ſublatis omnibus quorum excellebat dignitas, arbitratu ſuo poſſet quicquid vellet agere, nemine amplius reſiſtente. Quo factū eſt vt magis ac magis diſcederet à patriis ritibus, & peregrinis ſtudiis veterū inſtituta corrumperet inuiolabilia: quo tēpore permagna facta eſt bonorū morum in deterius inclinatio, labante diſciplina qua antehac populus ſolebat contineri in officio. Ac primū athletica certamina quinto quoq; anno in honorem Cæſaris inſtituit, theatro Hieroſolymis extructo: deinde in campo amphitheatrū vtrūq; ſumptuoſo opere cōſpicuū, ſed alienū à Iudaicis moribus, apud quos nullus eſt horū vſus, nulla ſpectaculorū oſtentatio. Ille tamen celebritatē hanc nobiliſsimā eſſe voluit, denunciatā circunuicinis atq; etiam longinquis gentibus propoſitisq; prēmiis magnus vndiq; athletarū cæterorumq; certatorū concurſus factus eſt, cōfluxeruntq; exercitatiſsimi quiq; in hoc genere. euocabātur enim magnis prēmiis nō hi tantū qui gymnicis certaminibus dant operā, ſed muſici etiā præſtantes, & qui vocantur thymelici: necnō quadrigarij ac trigarij, & qui ſingulis equis celetizontes curſum peragunt: magna cōtentione regis, ne quid deſideraretur, quod vſquā in hoc genere ſit ſpectabile. Theatrū ipſum per circuitū titulis erat ornatū Cæſaris, & trophæis deuictarum ab illo gentiū, auro atq; argento collucentibus. quod verò ad inſtrumentum & apparatum attinet, non veſtes prætioſiſsimæ, nō gemmæ raritate inſignes deerant in his ſpectaculis: cōquiſitis etiā feris plurimis, leōnibus, cæterisq; vel robore ſpectandis, vel aliquo naturæ miraculo. hæ modò inter ſe modò cū damnatis hominibus cōmittebātur: quæ peregrinis quidem ſpectatoribus plurimū admirationis ſimul atq; delectationis afferebāt, indigenis verò prorſus ad diſſolutionem patriæ diſciplinæ tendere videbantur. nihil enim magis impiū exiſtimabant, quā ex ſpectandis hominibus cū beſtiis cōparatis voluptatem crudelē captare homines: abſurdum æque peregrinis artibus mutare inſtituta domeſtica. Sed nihil tam moleſtū fuit quā trophæa: quæ cū putarent armis cōtectas imagines, quarū vſus interdictus eſt noſtris legibus indigniſſime eas ferebāt. à quibus cū eos ſic abhorrere Herodes animaduerteret, per vim nihil agere voluit, ſed blādis alloquiis conabatur hāc ſuperſtitionē eximere. nihil tamē mouebātur, ſed credētes eum grauiter peccare, vno ore exclamāt etiā ſi reliqua omnia ferre oporteat, nō laturos ſe intra vrbem hominū imagines: ſic trophæa vocabāt: hoc enim nefas eſſe. Herodes verò videns eos turbatos, & ſine ſatisfactione nō facile ceſſuros, accitis ad ſe præcipuis ex illo numero, & in theatrū adductis, rogabat eos, oſtēſis trophæis, quidnā hoc eſſe putarent. cūq; reclamaſſent, hominū eſſe imagines, iubet detrahi ornatū appoſititium, & oſtēdit nudos ſtipites. quo facto in riſum vertitur indignatio cōcepta ex ſuſpicione imaginū. atq; ita ſedato multitudinis tumultu, pleriq; iam mutati æquo animo ferebāt omnia. quidā tamen ne ſic

quidē deſtiterunt externos mores abominari, veriti ne ex hac mutatione ſequeretur magnū aliquod reipū. incōmodū: putaueruntq; ſui officij, labanti diſciplinæ publicæ vel capitis periculo ſuccurrere, nec pati Herodē quicquā cōtra receptos mores inducere, & pro rege hoſtē agere. ex his x. ciues cōiurauerūt cōtēpto periculo, ſicasq; veſtibus texerunt: & in his vnus cæcus; ob indignitatē eorū quæ audierat nō tam paratus ad agendum aliquid, quā ad patiendū ſi quid aſſertoribus patrij moris accideret, cuius exēplo nō mediocriter cōfirmati ſunt cæteri. Hi communicatis cōſiliis in theatrum vadunt, ſperantes nec ipſum regē improuiſum impetum ſuum euaſurum, aut certè multos ex aulicis eius ſtipatoribus opprimendos: & vel hoc ſibi fore mortis ſolatium, ſi illum violatæ religionis ergō in populi inuidiam adducerent. Et illi quidem quaſi duces ſe cæteris præbētes hæc facere ſtatuerāt. quidā verò ex his quos Herodes ad perſcrutanda & indicanda talia diſpoſuerat, rem totam expiſcatus, regi theatrū ingreſſuro aperit. is nō ignarus quantū odiorū ſibi quotidie cōcitaret, recipit ſe in regiā, & nominatim coniuratos accerſit: qui cōprehēſi in ipſo facinore, & ſcientes nullum eſſe effugiū, decreuerunt præſentem neceſsitatē ferre forti animo. nihil enim inficiati interrito vultu ſicas protulerunt, profitentes ſe recte ac pie cōiuraſſe, nō propter priuatos affectus, aut ſui cōmodi gratia, ſed pro diſciplina publica, quam nemo bonus violare ne morte quidē ſibi intentata ſuſtineat. hæc illi cùm magna confidentia pro ſe attuliſſent, à regiis abducti per omnes cruciatus necati ſunt. nec multo pòſt delator eorū inuiſus omnibus, à quibuſdam interfectus fruſtatim cōciſus eſt & obiectus canibus, idq; multis inſpectantibus: nemo tamen hoc factum prodidit, donec poſt longas ac moleſtas Herodis inquiſitiones à cōſciis quibuſdā mulierculis per tormenta expreſſa eſt confeſsio. tum verò autores eius facinoris cum totis familiis plectebantur, plebe nihilominus interrita, & parata leges defendere, ni maiore cohiberetur potentia. quod animaduertens rex omni ope obuiam iuit eorū conatibus, ne fortè hac rerum nouitate ad apertā defectionem adducerētur. cū igitur duas arces munitas in vrbe haberet, vnā in qua ipſius erat regia, alterā verò iuxta tēplum Antoniam à ſe nominatam, viſum eſt tertiam quoque munire Samariam, mutato nomine Sebaſten, quæ foris totam gentem contineret in officio. abeſt à Hieroſolymis itinere vnius diei, ad vrbanos etiam tumultus compeſcendos opportuna. Aliam etiam toti genti ceu arcem impoſuit, olim Stratonis turrim dictam: ipſe Cæſareā appellari maluit. In magno etiam quem vocant campo, ſorte lectis equitibus caſtellum condidit, & in Galilæa Gabalim, Eſthmonitim in Peræa. His arcibus ad tutelam regni per totam regionē opportune diſpoſitis, adempta eſt vulgo leuiſsimis quibuſq; cauſis mobili, tumultuandi materia: parato ad quoſcunq; clancularios conatus remedio, dum in propinquo ſemper ſunt qui vel præcaueant, vel recēs ortos compeſcāt. In primis autem Samariam cincturus mœnibus, dedit operam vt tam è milite auxiliari, quàm è finitimis gentibus plurimos in eius ciuitatis corpus cōgregaret, partim propter templum quod ibi dedicare ſtatuerat, partim quo illuſtriorem eam faceret, ſed maxime quia prætextu magnificentiæ ſecuritatem rebus ſuis hoc pacto procurabat. Vrbi abrogato vetere, nouum nomen Sebaſtes impoſuit, agroſq; eius natura feraces habitatoribus diuiſit, vt mox ab initiis eſſent locupletes: firmiſsimū deinde murum circumdedit, natura etiam loci accliuioris adiutus, & præter veterem ambitum tantū ſpatij cōplexus, vt nulli celebrium vrbium cederet. erat enim xx. ſtadiorū circuitus. in eius meditullio fanum ſeſquiſtadij amplitudine eſſe voluit, modis omnibus ornatiſsimū, in quo templū extruxit cum quouis alio pulchritudine & magnitudine conferendū: reliquas etiā vrbis partes procedente tempore magis ac magis excolere ſtuduit, ſecuritatem captans ex firmitate loci, quo pro arce vti voluit, pulchritudine verò loci ſuæ liberalitatis ac magnificentiæ monumentū relicturus ad poſteros.

De fame quæ in terram Iudeam incubuit. *Cap.* *XII.*

XI EODEM anno qui fuit regni Herodis decimuſtertius, maximæ calamitates in eam regionem ingruerunt, ſiue ea fuit vindicta irati numinis, ſiue ita ferebant ſtatæ temporum viciſsitudines. Primum ficcitas diuturna obtinuit, inde inſecuta eſt ſterilitas, ne illis quidem fructibus prouenientibus quos ſponte

ſponte ſua terra ſolet edere. Poſtea per inopiam mutata victus ratione morbi iam inualuerunt & peſtilentia, ſuccedentibus aliis poſt alias calamitatibus. Nam hoc ipſum peſtem exacerbabat, quòd ægroti in tanta penuria nec curam ſibi conuenientẽ, nec alimentum congruum habere poterant: & quotidie multis moriẽtibus, etiam ſuperſtites per deſperationem curam ſuorum relinquebant, nõ profuturã in tantis rerum difficultatibus. itaq; abſumptis veteribus frugibus, & nullis in earum vicẽ ſubnaſcentibus, nihil ſpei reliquum erat, malo præter opinionẽ indies creſcente, dum non vno anno etiam ſemina ipſa pereunt, terra non reddente debitum. quapropter neceſsitas multa ad præſentem vſum excogitare cogebat: ac ne Herodi quidem amplæ facultates ſuppetebant, dum fraudatur agrorum reditibus, abſumpta in ædificationem vrbiũ vetere pecunia: adeóq; omnia variis malis vaſtabantur, vt vix eſſet cui ſuccurri poſſet. ad hæc accedebat populare in regẽ odium, quòd ferè ſoleat calamitatũ culpa in eos reiici, penes quos eſt regimen reipublicæ. Cogitabat tamen aliquã medelam afferre tam difficili tẽpori, ſed modũ vix expediebat, quòd nec finitimi res ad victum neceſſarias venderent, eadem preſsi inopia, nec pecuniarum tantũ ſupereſſet, quantum poſſet omnibus ſufficere. attamen videns opus eſſe vt omnes ad ferendã opem conſilia cõferrent, quicquid erat in regia ſupellectilis tam aureæ quã argenteæ, id totum cõcidit, nec laudatorum artificũ parcẽs operibus, nec vaſis ad vſum neceſſariis. inde confectã pecuniam mittebat in Ægyptum, quam tum Petronius obtinebat pro Cæſare. is licet obrutus multitudine ob talem neceſsitatẽ ad ſe confugientiũ, tamen quia priuatim amicus erat Herodi, & ſeruatos cupiebat eius ſubditos, præ aliis eis conceſsit frumenti exportationem, tam in emẽdo quã in euehendo adiuuans, ita vt maximũ momentum ad gentis ſalutem in eo fuerit. Porrò Herodes aduecto frumento, & approbata populo ſua diligentia, non ſolũ mutauit auerſorum à ſe animos, verum etiã eximiam laudem beneficentiæ & prouidentiæ retulit. Nam primũ his qui ſibiipſis frumentum quærere non poterant, diuiſit omnibus accuratiſsimè diſpẽſans. Deinde quia multi erant qui propter ſenium vel aliam debilitatem cibos parare non valebant, his quoq; prouidit adhibitis piſtoribus, vt in promptu alimenta haberent. Quin & aduerſus hyemis aſperitatem prouidit, ne qui periclitarentur inopia veſtium abſumptis pecoribus, & lanis aliiſq; tegmentis deficientibus. Vbi verò etiã huic neceſsitati proſpectum eſt, propinquis quoq; Syrorum vrbibus ſolicitudinem impendit, diſtributis ad ſementem faciendam frugibus: quod ſanè & ipſi fuit commodum; terra mox vberem referente gratiam, vt omnibus alimenta ſupperetterent. & quampri mum ſegetes meſsi maturæ factæ ſunt, ad L M. hominũ quos ipſe aluerat dimiſit per agros: atq; ita res penè perditas reſtituit ſua diligentia, non mediocriter ſubleuatis etiam finitimis qui eiſdem laborabant difficultatibus. nemo enim eius opem implorauit, quem non pro ipſius dignitate adiuuerit: ſed & caſtella & vrbes, & ex plebe qui grauabantur numeroſiore familia, ad illum confugientes neceſsitati inueniebant remedium: ita vt reuocatis ad rationem quæ in exteros tantũ inſumpſerat, reperta ſint frumenti cororum X. millia. corus autem capit X. medimnos Atticos. intra regni verò ſui pomœria L X X X. millia cororum expenſa ſunt. quæ quidem eius cura & tam opportunè collata gratia, tantum apud Iudæos valuit omnium ſermone celebrata, vt poſitis odiis quicquid hactenus vel adminiſtrando regno, vel tranſgrediendis patriis ritibus peccauerat, libenter obliuiſcerentur, bene compenſatum putantes eius liberalitate, qua vſi ſunt hoc difficillimo tẽpore. nec minor vel gratia vel gloria parta eſt apud exteros, vt per hæc mala non mediocriter nomen regis illuſtratũ ſit, & quantũ damni domi acceptũ eſt, tantum foris ad celebritatem nominis accreuerit. Cũ enim in alienis neceſsitatibus tantam oſtendiſſet magnanimitatem, omnes nõ qualis antè fuiſſet reputabant, ſed qualem tum recens experti fuerint. Eodem tempore & auxilia miſit Cæſari, quingentos ſelectos è ſuo ſatellitio, quos Ælius Gallus duxit in expeditionem Arabicam, eorúmq; ſæpe forti opera vſus eſt. Rebus igitur in priſtinam felicitatem reſtitutis, regiam in ſuperiori vrbis parte ædificauit, extructis ædibus amplifſimis, exornatiſq; auro & marmoribus & ſubſelliis, vt magnum virorum numerum poſſent capere: domibus etiam pro cuiuſque dignitate appellatione indita, vt

vna

XII vna diceretur Cæſaris, Agrippæ altera. Coniugem deinde duxit amore correptus, ne diſtraheretur vagis voluptatibus. occaſio autem nouarum nuptiarum fuit hæc. Erat inter Hieroſolymitanos ciues Simon Boethi Alexandrini filius, ſacerdos cum primis nobilis, habebátque filiam omnium eius ætatis pulcherrimam: cuius forma cùm vulgi ſermonibus celebraretur, primum fama illius Herodes permotus eſt, deinde conſpectæ amore captus noluit vti ſua potentia, ne tyrannice videretur agere, maluitq; in legitimum thorum puellam introducere. Cúmq; Simon nec affinitate tali, nec tamen contemptu dignus videretur, quo cupiditati ſuæ ſatisfaceret, id quod æquius viſum eſt elegit, vt videlicet honoris acceſſione eum ornaret. mox igitur Ieſu Phabetis filio pontificatum abrogat, & ſucceſſorem ei dat Simonem, atque ita affinitatem cum illo contrahit. Peractis deinde nuptiis nouum caſtellum condit, quo loco Iudæos olim profligauit, dum pelleretur armis Antigoni, diſtat autē à Hieroſolymis circiter LX. ſtadiis, natura firmum, & ad excolendum idoneum. collis enim eſt leniter accliuis, attollens ſe in manufactam altitudinem, habens mammæ ſpecie circumferentiam: eſtq; diſtinctus teretibus turribus: aſcenſu arduo, qui per CC. gradus lapideos ſcanditur. intus autem diuerſoria ſunt regia, magnis impenſis ſtructa, tam ad firmitatem, quàm ad pulchritudinem: & in pede collis habitationes ſpectatu digniſſimæ, tum propter alia, tum propter aquæductus egregios, magno ſumptu è longinquo perductos. circumiacens planicies ædificiis referta eſt ad iuſtæ vrbis magnitudinem, cui collis ille vice arcis imminet. Ita omnibus ordinatis ex ſententia, nullos amplius in regno ſuo motus timuit, duobus potiſsimum modis ſubditos in officio continens: timore ſuppliciorum quæ nemini remittebat, & liberalitate qua prouidebat publicis neceſsitatibus; communiebátq; ſe accuratiſsimè, quaſi incolumitas ſua pertineret etiam ad rempublicam. Ciuitatibus ſe comem & humanum præbebat, dynaſtas per occaſionem colebat, ad conciliandam ſibi eorum gratiam munificentiſsimus, quòd innatam haberet magnanimitatem regiam. Ita factum eſt vt cùm apud omnes eſſet gratioſus, magnis rerum ſuarum incrementis augeretur. Hæc tamen ambitio ſtudiúmque demerendi Cæſarem cum Romanis potentioribus cauſa fuit, vt multum à patriis inſtitutis decederet, & leges diuinas violaret, dum in honorem eorum vrbes condit, & templa extruit, licet non in ſolo Iudaico. hoc enim illi nequaquam luturi erant, quòd nefas ſit noſtras ſtatuas ac effigies more Græcorum colere. Quapropter extra eorum regionem tales vrbes collocabat, excuſans ſe Iudæis, quòd non ſponte, ſed potentiorum iuſſu hæc faceret: & interim Cæſarem Romanóſque tanto magis ſibi deuinciens, quòd in eorum honorem à patriis conſuetudinibus ſuſtineret diſcedere. Sed præcipuus ſcopus erat vtilitas propria, & ſtudium memoriæ propagandæ ad poſteros, ita vt in condendis & exornandis vrbibus nullis ſumptibus parceret.

Cæſarea conditur. *Cap.* XIII.

RGO quum animaduertiſſet in maritimis locum condendæ vrbi opportuniſsimum, cui pridem Stratonis turris nomen fuerat, & formam eius magnifice deſcripſit, & ædificiis marmoreis totam exornauit accuratiſsime, tam regiis palatiis, quàm priuatorum ciuium ædibus. & quod fuit omnium operoſiſsimum, portum à tempeſtatibus tutum addidit, magnitudine Piræo parem, ſtationibus inſtructum & diuerſoriis, admirandum ſtructura, eò quòd propter loci naturam omnis materia tãtæ fabricæ aliunde magno ſumptu cõuehẽda fuerit. Sita eſt hæc vrbs in Phœnice, quà in Ægyptũ præternauigatur, Dora inter & Ioppen, littorales vrbeculas, nõ ſatis portuoſas quòd Africo ſint oppoſitæ. hic enim procelloſis flatibus arenas in littus prouoluẽs, nullam ſtationẽ quietam eſſe patitur, ita vt plerunq; naues mercibus onuſtæ, in ſalo ancoras iacere neceſſe habeãt. Hanc locorũ incõmoditatẽ correcturus, circulũ portus circumduxit, quantũ putaret magnæ claſsi recipiendæ ſufficere: & in viginti vlnarum profundum prægrandia ſaxa demiſit, quorum pleraq; pedũ quinquaginta longitudinis, latitudinis verò octodecim, altitudine nouempedali fuerunt,

quædam

quædam etiam maiora, minora alia. Hæc moles in mare iacta brachium ducentos pedes longum efficit, cuius spatij dimidium oppositum est frangendis fluctibus, inde procymation Græce dictum: reliquum sustinebat murum lapideum distinctum turribus, quarum maximæ & pulcherrimæ nomen Drusus à Druso Cæsaris priuigno, immaturo fato defuncto. Inerant & crebri fornices, nautarum diuersoria. Excensus deinde lato ambitu totum portum cingebat, locus ad inambulandum animi causa iucundissimus. Os autem portus patet versus septentrionem ventorum serenissimum. crepido verò totius ambitus, à sinistra quidem portum intrantibus turris est lato margini insistens, ad firmius resistendum fluctibus: à dextra autem duæ columnæ lapideæ coniunctæ turri ex aduerso sitæ pares celsitudine. Circum portum ædes continuata serie marmore politissimo extructæ sunt, extante in medio tumulo, in quo templum Cæsaris à longe conspicuum adnauigantibus, & in eo statuæ, Romæ altera, altera Cæsaris, vnde nomen Cæsareæ, vrbi tam materia quàm artificio structuræ cõspicuæ, cloacis etiam subterraneis non minus mirandæ: quæ paribus distantes interstitiis in mare exeunt, vna transuersa dirimente, vt imbrium & purgamentorum proluuies facilius in mare deferatur, & marini æstus, quoties accedunt subintrare possint, & totam vrbem subluere. Extruxit etiam theatrum è saxo, & à meridionali portus latere amphitheatrum capacissimum, vnde late prospectus patet in maria. Atque hæc omnia duodecim annorum spatio sunt absoluta, rege nec labori parcente nec sumptibus. Hac iam altera vrbe post Sebasten condita, decreuit Romam mittere filios Alexandrum & Aristobulum, vt salutarent Cæsarem: erátque eis paratum hospitium apud Pollionem Herodis studiosissimum, licebat tamen etiam Cæsaris vti hospitio. Excepit enim adolescentes summa humanitate, fecítque Herodi potestatem, vt arbitratu suo è filiis quemcunque vellet hæredem regni designaret, aucto prius noua accessione Trachonitidis, Batanææ, & Auranitidis, tali de causa. Zenodorus quidam conduxerat ditionem Lysaniæ, nec contentus his prouentibus in Trachone fouebat latrocinia, inde quoque captans compendium. incolæ enim locórum eorum libenter rapto viuunt, assueti prædas ex Damascenis agere. eos Zenodorus adeò non vetabat, vt lucrorum etiam esset particeps. ab his male vexati propinquorum agrorum coloni, Varum prouinciæ præsidem querelis obtundebant, postulantes vt Zenodori iniurias per literas significaret Cæsari. Ille rescripsit expugnanda esse latronum receptacula, & regionem eam ditioni Herodis contribuendam: sic enim fore vt eius prouidentia caueretur in posterum, ne Trachonitæ vicinis vllas exhiberent molestias. alioquin difficile erat eos compescere iam assuetos his artibus victum quærere: vt qui nec oppida haberent, nec agros, sed in spelúncas ac cuniculos more ferarũ refugia. habebant autem paratam aquæ & cibariorum copiam, vt externa vi petiti possent satis diu bellum in latebris trahere. Specus enim illi aditus habent angustos, nec nisi vnum post alium hominem admittentes, sed intus sunt amplissimi & supra quàm credas capaces, plano solo desuper tecti. nam totus is locus constat petra aspera, & non facile meabili, nisi aliquo ducente per semitas: quæ non per directum feruntur, sed multis mæandris flexuosæ sunt. incolæ quoties propinquos populari non datur, ipsi inter se exercent latrocinia, nihil sibi non permittentes. Eam regionem postquam Herodes accepit à Cæsare, adhibitis ducibus ad eos penetrans maleficia coercuit, & circumuicinis securitatem peperit. Zenodorus autem partim inuidia, partim dolore ademptæ possessionis permotus, Romam ad accusandum Herodem profectus est: nihil tamen efficere potuit.

Interea in Asiam Agrippa mittitur, administraturus transmarinas prouincias pro Cæsare. eum quòd esset amicissimus, Herodes apud Mitylenen cùm salutasset, in Iudæam reuersus est. Cæterum Gadarenses quidam Agrippam adeunt, Herodem accusaturi, quos ille ne auditos quidem ad regem vinctos remisit. Arabes etiam iamdudum infensi Herodi, tum aperire cœperunt inimicitias, idque de causa, vt tum videbatur satis probabili. Zenodorus enim desperatis rebus suis Auranitidem ditionis suæ partem illis elocauerat ⅄. talentis annuis: quam quia donatio Cæsaris complectebatur, non patiebantur auferri, modo excursionibus ac vi eam sibi vindicantes, modo contendentes de iure possessionis apud iudices. pelliciebant etiam ad se egenos mili- XIII.

tes, qui miserorum more meliora sperant ex rerum nouitatibus. Hæc cùm maturè Herodes cognouisset, maluit tamen bonis rationibus occurrere quàm hostiliter, ne daret occasionem nouis motibus. Decimoseptimo demum eius regni anno Cæsar venit in Syriam: móxque Gadarensium plurimi cœperunt clamare in Herodem, grauem eum dictitantes ac tyrannicum, instigati huc potissimum Zenodori criminationibus: qui interposito iureiurando pollicitus erat, non prius se destiturum quàm quouis modo efficeret, vt illi à dominatione regia liberati attribuerentur ad prouinciam Cæsaris. ab hoc persuasi clamitabant, ídque aliquanto audacius, quia ne illos quidem pœnas dedisse videbant, quos rex deditos ab Agrippa acceperat. erat enim si quis alius erga suos inexorabilis, ab alienis verò acceptas iniurias libenter contemnebat ac remittebat. Cùm igitur de vi & rapinis eius, violatísque ac dirutis templis quererentur, Herodes quidem nihil territus, paratus erat causam suam dicere: Cæsar verò comiter illum tractabat, nihilo alienatior propter tumultuantem multitudinem. & prima quidem die qua congressi sunt, facta est horum mentio, deinde verò interruptum est hoc negotium. Gadarenses enim videntes quorsum Cæsar & amici eius tenderent, & certis cõiecturis timentes ne dederentur Herodi, sequenti nocte alij se iugulauerunt, alij præcipitauerunt tormentorum metu: quidam etiam in flumen se iacientes necauerunt: atque ita cùm seipsi prædamnare viderentur, sine mora Cæsar Herodem absoluit. accessit huic & alia non mediocris felicitas. Zenodorus enim præcordiis ruptis sanguine multo per secessum profluente apud Antiochiam Syriæ periit. Cæsar verò & huius portionem, sanè non contemnendam, donauit Herodi: quæ sita Galilæam inter & Trachonem, complectitur Vlatham, Paneadem, & agros finitimos. adiunxit eum deinde rectoribus Syriæ, mandauítque vt omnia ex eius sententia fierent. Denique eò tum felicitatis prouectus est Herodes, vt cùm in toto quàm late patet Romano imperio duo essent omnium potentissimi Cæsar & Agrippa, Cæsar post Agrippam nemini maiorem quàm illi honorem haberet, Agrippa item post Cæsarem nemini, qua mutua beneuolentia fretus Pheroræ suo fratri tetrarchiam impetrauit, de suo regno decisis centum talentorum reditibus, vt etiam si quid fatale sibi accideret, in tuto essent res illius, neque subiiceretur Herodis filiorum imperio. Deducto inde ad mare Cæsare in regnum reuersus, in terra Zenodori elegantissimum ei templum construxit è marmore candido, prope Panium quod vocant. id spelunca est in monte amœnissima, eíque subiecta in immensum hians terræ deuexitas, plena aquis stagnantibus, ei mons valde magnus imminet, sub spelunca autem scatent fontes Iordanis fluminis. hunc locum alioquin etiam celebrem ornauit templo extructo in honorem Cæsaris. Tunc etiam tertiam tributorum partem remisit regni sui subditis, prætextu quidem vt post sterilitatem se reficerent, re autem vera vt placaret eorum animos, offensos talibus regis operibus, quæ videbantur planè ad religionis & bonorum morum perniciem tendere, vt omnium iactabatur sermonibus. cui rei & aliud ille remedium attulit, occasiones turbelarum auferens, & iubens sua quemque agere negotia, vetitis per vrbem conuenticulis & frequentioribus conuiuiis, appositísque etiam speculatoribus, & grauissimis pœnis qui contra facerent propositis. nam multi clàm & propalàm abducebantur in castellum Hyrcaniam, ibíque dabant supplicium: & dispositi erant tam in vrbe quàm per itinera qui obseruarent conuenientes cuiuscunque rei gratia, adeo enim hanc curam non negligebat, vt sæpe ipse plebeio cultu noctu misceret se vulgo, & experiretur quid de se sentiret populus: & quotcunque pertinaciter improbarent eius studia, in omnes inclementer animaduertebat: reliquam verò multitudinem sacramento obstringebat, iusiurandum exigens quòd non discessuri essent à fide & officio: atque ita maior pars metu cedebat & obsecundabat: qui verò liberius stomachabantur & cogi se indignabantur, eos quocunque pacto poterat tollebat de medio. Requisiuit etiam iusiurandum à Pollionis Pharisæi Samæq; sectatoribus plerisque: quod cùm non impetrasset, non tamen in eos vt in cæteros tales sæuiit, Pollionis reuerentia, remisit etiam hanc necessitatem his qui Essæi apud nos vocantur, genus hominum Pythagoreis Græcorum non absimile, de quibus alibi narraui prolixius. nunc prætereundum non videtur, nec alienum à proposita historia, cur religionem de

ſam de his opinionem rex habuerit. Erat quidam Eſſenus Manahemus nomine, cùm aliàs vitæ honeſtæ & probatæ hominum teſtimonio, tum verò diuinitus etiam conceſſum habens donum fatidici ſpiritus. hic conſpicatus Herodem etiam tum cum cæteris pueris ludum literarium frequentantem, regem Iudæorum ſalutauit. ille putans ſe aut rideri, aut non ſatis notum eſſe homini, correxit eius verba, vnum de plebe ſe profitens. Tum Manahemus ſubridens, & blando plauſu poſteriora eius permulcens verius quàm feriens, Imò regnabis, inquit, & feliciter dominaberis: ſic enim Deus vult: & memor eſto Manahemi verberum, quæ te fortunæ mutabilis admoneant. Nihil enim te magis cogitare decet, quàm de iuſtitia & pietate, & æquitate erga ciues ſubditos. ſed ſcio te hoc non facturum, futuri præſcius. eris enim tam diuini quàm humani iuris immemor, licet alioqui fortunatiſſimus, & ſempiterna dignus gloria. Nec tamen Deum latebis, qui te extremo vitæ tempore graui caſtigatione reprehenſurus eſt. Hæc verba non magni fecit Herodes, qui tum nihil tale ſperabat: proſperis deinde ſucceſſibus ad regnum & tantam felicitatem elatus, cùm maxime vigeret, Manahemum accerſitum rogat de diuturnitate imperij. Ille nihil certi reſpondit, ſed ſcitante rege num decem annos duraturum ſit, & viginti, inquit, & triginta: atque ita indeterminatum fatalem finē reliquit. Herodes verò vel hoc contentus Manahemum data dextera dimiſit. & ex eo ſemper Eſſenos in pretio habuit. Hæc tametſi fidem excedere videntur, viſum eſt tamen lectori indicare, quòd multi ſint in eo genere quibus ob morum probitatem diuinitas aperire dignatur ſua decreta & conſilia.

Herodes nouum templum Hieroſolymis ædificat. Cap. XIIII.

DECIMO octauo autem ſui regni anno Herodes poſt tot præclara facinora, poſt abſoluta tot admiranda opera, eximium aliud concepit animo, Dei templum denuo conſtruere, ampliore ambitu & huic cōueniente celſitudine, ratus, id quod res erat, id fore omnium celeberrimum etiam ad poſteritatis ſempiternam memoriam. Cæterum veritus ne populum difficultate deterritum minus ad hoc obſequentem haberet, aduocata concione ſic eum allocutus eſt: Non habeo neceſſe, viri tribules, vt vel geſta vel opera mea commemorē, quæ ex quo regnare cœpi, plus vobis vtilitatis & ſecuritatis quàm mihi ornamenti & laudis attulerunt. ſcitis enim ipſi quòd in maximis veſtris difficultatibus nulla priuati commodi ratione vobis proſpexi: & quæ hactenus opera Deo iuuante abſolui, vobis potiſsimum ſeruiunt, per quæ factum eſt vt res Iudaicæ nunc magis quàm vnquam antea floreant. quare vt dicere cœpi, non opus eſt ſingulatim percenſere vel vrbes vel alia ædificia quibus tum Iudæam ipſam, tum alias huic contributas regiones excoluimus: ſed illud potius vobis nunc proponam, quod maxime vel ad religionis cultum, vel ad regionis ornatū attinet. Templo huic quod poſtliminio reuerſi à captiuitate Babylonica patres noſtri inſtaurauerunt, deſunt ad priſcam altitudinem LX. cubita. tanto enim celſius erat vetus illud Solomonis ædificium. nec hoc culpa maiorum noſtrorum accidit, per quos non ſtetit quin par illi priſtinæ ſtructura ſurgeret: ſed hanc menſuram præſcripſerunt Cyrus & Darius Hyſtaſpis filius: ſub quorum imperio quia illi tum vixerunt, ſicut poſtea Macedonum, non potuerunt aſſequi primum illud pietatis archetypum. Nunc quoniam Deo volente ego rerum potior, cui otium, pecunia prompta, magni reditus ſuppetunt, & quod maximum eſt, Romanorum orbis dominorum amicitia, dabo operam, vt quod maiores ſub alieno nutu viuentes non ſatis accurauerunt ſuppleam, & quicquid deeſt ad honorem Dei, memor acceptorum beneficiorum, grate ac pie perſoluam. Hac tam inopinata oratione omnium animi ſunt attoniti, quòd ſupra ſpem polliceri videretur: & angebantur magnā ſolicitudine, ne fortè demolitus vetus ædificium, nouum non poſſet abſoluere. quare periculoſum videbatur conſilium, & conatus perdifficilis. Quod vbi animaduertit rex, iuſsit eos bono animo eſſe. manſurum enim vetus templum integrum, nec demoliēdum tantiſper dum omnis materia comparetur, quæ ſit ad futuram fabricam neceſſaria. neque eos fefellit. Mille enim plauſtra

parauit quæ lapides conueherent: & ex omni artificum copia peritiſſimos ſelegit ad decem millia, & inſuper mille ſacerdotes ſtolis ſacerdotalibus ſuo ſumptu veſtitos, partim cæmentariæ, partim lignariæ fabricæ non imperitos: hóſque omnes adhibuit operi, materia iam ante conuecta. Sublatis deinde veteribus fundamentis, & nouis repoſitis, deſuper templum extruebat, longitudine centum cubitorum, altitudine totidem & viginti amplius. qui viginti cubiti aliquanto pòſt ſidentibus fundamentis deceſſerunt, eóſque denuo addere decreuerunt noſtri Neronis temporibus. Conſtabat autem ſtructura è lapidibus candidis firmiſſimis, magnitudine viginti quinque cubitorum in longum, octo in altum, latitudine verò cubitorum duodecim. habebátque baſilicæ ſimilitudinem, hinc & inde humilius, media ſui parte excelſum, à multis ſtadiis conſpicuum, maxime ex aduerſo habitantibus aut aduentantibus. Ianua verò penè ipſi templo par, & ſuperliminare aulæis variegatis ornabatur, floribus purpureis diſtinctis, & habentibus columnas intextas, ſub quarum capitibus vitis expandebatur aurea dependentibus botryonibus, mirandum ſanè opus tam manus quàm materiæ precio. Cinxit etiam totum templum ampliſſimis porticibus, quæ reſponderent reliquæ magnificentiæ, & priores illas pulchritudine vincerent. harum duæ validis muris fulciebantur, opere vel in primis memorabili. Tumulus erat petricoſus; arduus, à vertice ſenſim verſus Orientale vrbis latus reſupinus. huius verticem primus Solomon rex noſter inſtinctu Dei muro circumdedit. Radices quoque eius alio muro cinxit, cui verſus auſtrum ſubiecta eſt vallis profunda. hic murus conſtat ſaxis grandibus plumbo inter ſe vinctis, complectens interius ſpacium, & in profundum deſcendens, vt miranda ſit magnitudo & altitudo ſtructuræ forma quadrangulari. Saxorum enim magnitudo à fronte eſt conſpicua, interiora ferro vincta iunctiuras continent contra omnium temporum iniurias firmiſſimas. Hoc opus poſtquam æquatum eſt vertici, cauitas quæ intererat murum inter & tumulum expleta eſt, vt complanatis omnibus fieret area, & circum quadriporticus quatuor ſtadiorum circuitu, ſingulis lateribus inter duos angulos per ſtadia ſingula patentibus. interius deinde ipſum verticẽ ambit alius murus lapideus: cuius Orientale latus quàm longum eſt duplicem habet porticum, ſpectantem ianuam templi ſiti in meditullio. Eam porticum priores reges adornauerant. Circum templum affixa erant ſpolia barbarica, quæ omnia Herodes denuo dedicauit, additis etiam recentibus Arabicis. In ſeptentrionalis lateris angulo arx erat firma & bene munita, opus Aſamonæorum qui gentis ſacerdotium ſimul & principatum tenuerunt, & turrim id vocauerunt, repoſitorium ſtolæ pontificiæ, quæ non promebatur, niſi pontifice ſacris operaturo. hanc Herodes in eo loco aſſeruauit; poſt cuius obitum in Romanorum poteſtate fuit, vſque Tiberij Cæſaris tempora. Eius principatu Vitellius Syriæ præſes à Hieroſolymitis honorificentiſſimo hoſpitio receptus, quò gratiam eis referret, à Cæſare impetrauit, vt iuxta ſua poſtulata ipſi haberent ſacræ ſtolæ cuſtodiam: fuerúntque Iudæi eius cuſtodes vſque Agrippæ regis obitum. poſt quem Caſſius Longinus præſes Syriæ, & Cuſpius Fadus Iudææ procurator, iuſſerunt eos denuo ſtolam in Antoniam deponere, dictitantes debere eam in Romanorum poteſtate eſſe, quemadmodum & antea. Miſſi ſunt hac de cauſa legati ad Claudium Cæſarem, deprecaturi talem neceſſitatem; vbi inuenerunt iuniorem Agrippam; cui petenti conceſſa eſt ſtolæ cuſtodia, ſcriptis de hac re ad Vitellium literis. Olim autem fuerat ſub ſigillo pontificis & præfectorum gazophylacio, qui pridie ſolennis feſtiuitatis adibant arcis & præſidij Romani præfectum, & recognito prius ſigillo ſtolam accipiebant: ac mox peracto feſto, reportatam in eundem locum, & in conſpectu arcis præfecti obſignatam deponebant: quod quidem hoc loco propter toties variatum morem admonere viſum eſt. Sed tum Herodes hanc quoq; turrim munitiorem reddidit ad tutelam templi, & in memoriam amici ſui Romanorum imperatoris Antonij vocauit Antoniam. Occidentalis autem porticus quatuor portas habebat: harum ab vna tranſitus erat in regiam per vallem in medio interiectam: duæ ferebant in ſuburbia, poſtrema in vrbem, gradibus multis vſque imam vallem diſpoſitis, & inde aliis ſurſum per accliue tendentibus. Vrbs enim ſita erat è regione templi, theatrali ſpecie, toto auſtrali tractu in profundam vallem deſinens. Quartum autem latus meridianum

etiam

etiam ipſum habebat portam ab vtroque angulo æque diſtantem, & triplicem porticum baſilicam longitudine ab Orientali valle ad Occidentalem pertinentem. Nec enim vlterius poterat. Ibi ſpectaculum erat, ſi vllum aliud ſub ſole, memorabile. Nam quum vallis in immenſum dehiſceret, ita vt calligarent deſpicientium oculi, deſuper extructa erat prælta porticus: cuius tecto conſcenſo ſi quis vtramque altitudinem coniunctam contemplaretur, abſque vertigine id non poterat, viſu deficiente ob nimiam profunditatem, priuſquam ad imum pertingeret. In eius porticibus ſtabant paribus interuallis quatuor columnarum ordines, quorum quartus intertextum habebat lapideum parietem. Craſſitudo autem cuiuſque columnæ, quantam poſſent tres homines conſertis inter ſe complecti brachiis: longitudo vigintiſeptem pedum, ſubiecta ſpira duplici. Numerus vniuerſarum fuit centum ſexagintaduo, capitellis ſculptis opere Corinthio pulchris vſque ad miraculum. His quaternis ordinibus fiunt per interualla ternæ porticus, ita vt in vno quoque latere duæ pariles, triginta pedum latitudinis, plus quinquaginta altitudinis, ſtadij longintudine, claudant inter ſe mediam, cuius latitudo ſeſquialtera, altitudo verò duplicata, tanto ſuperabat vtranque. Earum lacunaria lignea, ſculpturata figuris variis. Mediæ verò conuexitas altius ſurgebat, excitato ſuper epiſtylia pariete lapideo politiſſimo, columnis inſertis diſtincto, mirabili artificio commiſſuris oculos fallentibus. Atque hoc modo ſe habebat primus ambitus. Interius verò non longo interſtitio ſecundus, paucis gradibus ſcanſilis, ſeptum habebat lapideum, cum inſcriptione quæ vetaret tranſgredi alienigenam, ſub interminatione pœnæ capitis. hoc interius ſeptum tam auſtrino quàm ſeptentrionali latere patebat ternis ianuis æquidiſtantibus, ab Oriente verò vna magna, per quam intrarent caſti vnà cum vxoribus. Interiora autem fani mulieribus nefas erat ingredi. Tertium verò ſpatium intimum, ſolis ſacerdotibus acceſſibile. In eo templum erat & ante illud altare, in quo hoſtias immolare Deo ſoliti. Herodes autem interiora à quibus profani lege arcebantur non auſus ingredi, per ſacerdotes curabat fabricam intimarum porticuum: abſolutóque octo annis reliquo ædificio, tandem etiam templum ipſum eorundem ſacerdotum opera ſeſquianno perfecit. Quo facto ingens gaudium exortum eſt in populo, omnibus gratias agentibus Deo pro tam celeriter finito opere, & regi pro accurato tam alacriter negotio fauſta ominantibus, & inſtaurationem templi magna feſtiuitate concelebrantibus. Ibi rex trecentos boues Deo mactauit, & alij pro ſuis quiſque facultatibus tantum victimarum, quantum vix comprehendi poſsit numero, fallente veram æſtimationem earum multitudine. Incidit enim in hanc celebritatem abſolutæ templi fabricæ etiam natalis regni, quem Herodes anniuerſaria hilaritate ſolitus eſt colere, vt hoc pacto conduplicaretur lætitia publica. Cæterum rex inter alia templi opera etiam cryptam fecit ſubterraneam, ab Antonia ferentem ad Orientalem portam templi, cui turrim etiam impoſuit, in eum vſum vt occulte illuc poſſet aſcendere, ſi quid per tumultum contra regem vellet nouare populus.

Fertur toto tempore quo templum ſtruebatur nunquam interdiu pluiſſe, noctu tantum imbribus deſcendentibus ne interrumperetur ædificatio: eáque fama quaſi per manus tradita ad nos peruenit à maioribus. nec eſt veri abſimile, ſi quis diuinam prouidentiam reſpiciat. Et de templo inſtaurato hactenus.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVSSEXTVS.

Alexander & Aristobulus ad patrem reuersi, Salomes ac Pherorę calumnijs appetuntur. Caput I.

INTER cæteras reipublicæ curas ad ſe pertinere exiſtimans rex etiam priuatas iniurias tam in vrbe quàm in agris cõpeſcere, nouam legẽ tulit prioribus diſſimilem, quam ipſe ſanciit, vt perfoſſores parietũ liceret vendere in ſeruitutem extra regni terminos: quod videbatur non tam ad pœnam maleficorum tendere, quàm ad diſſolutionem patriarum conſuetudinum. Seruire enim apud exteros, & diuerſam viuendi rationem habentes, & cogi ad faciẽdum quicquid illis imperare libuerit, religionem magis lædebat, quàm ipſos conuictos ſceleris. Qua de re ſatis cautum erat in priſtinis legũ ſanctionibus: videlicet furem quadruplum reddere: quòd ſi non ſit ſoluendo, vendi, non tamen exteris, nec in ſeruitutem perpetuam, ſed vindicandum in libertatem anno ſeptimo. Quamobrem ſic vulgo interpretabantur, nouam illam legem iniquã pœnam ſtatuere. & tyrannicum quiddam magis quàm regium ſapere, non ſine contemptu inueterati iam moris publici: traducebatúrque hoc nomine rex omnium criminationibus inuidioſiſſimis. Per idem tempus nauigauit in Italiam, ſalutatum Cæſarem, & ad inuiſendos Romæ ſuos liberos. Ibi Cæſar humaniſſime tractato filios reducendos domũ reddidit, ſatis iam inſtructos diſciplinis liberalibus. Qui poſtquã reuerſi ſunt in patriam, ſtatim excepti ſunt magnis ſtudiis multitudinis, quòd eſſent conſpicui tum ſtatura, tum multis ornamentis animi, & modis omnibus regium quiddã prę ſe ferrent ipſa ſpecie. Mouerunt hæc ad inuidiam Salomen ſororem regis, cæteróſq; quorum calumniis Mariamne oppreſſa fuerat, metuentes ſuæ potentiæ, quũ viderent nõ defore vltores materni interitus. Hinc igitur occaſione arrepta, illos quoq; calumniis appetunt, dictitantes parũ iucũdam eis eſſe patris conſuetudinem, memoria ſupplicij de genitrice ſumpti, quaſi auerſantibus pollutũ materno ſanguine. Videbant enim calumniatores eſſe cauſam odij, & hac vna via expugnare ſe poſſe & abolere paternam beneuolentiam. Nec hæc ad ipſum regem perferebant, contenti in vulgum tales rumores ſpargere, quibus tandem ad illum perlatis, facile diuinabant exoriturum tantum odium, vt ne naturalibus quidem vinceretur affectibus.

Herodes dat Alexandro & Ariſtobulo coniuges. Cap. II.

SED tum nondum frigeſcente paterna pietate, rex nihil mali ſuſpicans in eo quo par erat honore illos habuit, & quòd iam eſſent adulti, vxores eis coniunxit, Ariſtobulo Salomes filiam Bernicen, Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. Poſt hæc audito quòd Marcus Agrippa
II. ex Italia rediſſet in Aſiam, profectus illò inuitauit eum in regnum ſuum, vt venire dignaretur ad amicum & hoſpitem: quo impetrato, nihil prætermiſit quod illi voluptatem afferre poſſe crederet, excipiens eum in recens conditis vrbibus, & oſtendens ædificia, ad hæc omne genus deliciarum & magnificentiæ tam ipſi quàm amicis exhibens, apud Sebaſten & Cæſarienſem portum, & in extructis à ſe arcibus, Alexandrio, Herodio, Hyrcania. In vrbem quoque Hieroſolymitanam eum perduxit, occurrentibus populariter omnibus amictu & cultu feſtiuo cum fauſtis acclamationibus. Agrippa autem Deo hecatombe immolata populo epulum præbuit: & quamuis libenter ibi diutius fuiſſet commoratus, appetente tamen hyeme tempeſtatum metu maturius abnauigauit in Ioniam, vnà cum amicis maximis honoratus muneribus.

Herodes

Herodes ad Agrippam nauigat. Cap. III.

REx autem exacta domi hyeme, inſtante vere rurſum ad illum properauit, audito quòd cum exercitu Boſphorum peteret: factáq; præter Rhodum ac Coum nauigatione, Leſbum petit, ratus ſe ibi eum inuenturum. Sed repulſus aduerſis Boreæ flatibus, aliquot diebus apud Chium hæſit: vbi & priuatim multos ſalutatum venientes regiis honorauit muneribus: & quum animaduertiſſet porticum vrbis dirutam bello Mithridatico iacentem adhuc, quòd propter inopiã reparari non poſſet ad priſtinam pulchritudinem & amplitudinem, tantum pecuniarum contulit in eius fabricam, quantum abũde ad abſoluendã ſufficeret, hortatus vt quàm primũ veterem ornatum vrbi redderẽt. Mutato deinde vento primum Mitylenen, deinde Byzantium allatus, vt audiuit Agrippam iam vltra Cyaneos ſcopulos prouectum, quanta potuit contentione ſecutus, apud Sinopen Ponticam vrbem eum offendit, ex inſperato viſus cum claſſe appellere: fuitq; gratiſſimus eius aduentus, & ſingulari affectu ſe inuicem complexi ſunt: quòd euidens eſſet argumentum fidei & amicitiæ, regem intermiſsis propriis negotiis præſto factũ Agrippæ opportuniſsimo tẽpore. Quamobrẽ indiuiſus ei hærebat Herodes in exercitu, laborum ſocius, & conſiliorum particeps. Nec minus aderat quum remittẽdus eſſet animus, ſolus adhibitus ex æquo & in difficilibus propter beneuolentiam, & in iucundis honoris gratia. Confectis deinde Ponticis negotiis, quorum cauſa illuc Agrippa venerat, placuit nõ reuerti nauigio: ſed per Paphlagoniam, Cappadociam, ac maiorẽ Phrygiam terreſtri itinere peruenerunt Epheſum: & inde rurſum Samum traiecerunt nauibus. Toto autem eo itinere ferè per ſingulas ciuitates in multis Herodi gratificatus eſt, ad eius preces multorum ſubueniens neceſsitatibus. Solitus eſt enim non ſolum pecunia largiter adiuuare petentes, & magnos ſumptus facere in hoſpites: verùm etiam ſi cui mediatore opus erat apud Agrippam, per neminẽ alium facilius voti compos factus eſt. Cúmq; etiã ipſe magnanimus eſſet, ac facilis ad concedendum ea quæ neminem læderent, non leue erat momẽtum & in rege, incitante vel ſponte currentem ab beneficentiam. Primum enim iratum Ilienſibus reconciliauit, & pro Chiis debitam Cæſaris procuratoribus pecuniam perſoluit, immunitate impetrata: & aliis item, quacunque in re ſingulis opus eſſet, affuit.

Ionici Iudæi Gentiles apud Agrippam accuſant, conatos ſibi adimere priuilegia per Romanos conceſſa. Cap. IIII.

POSTQVAM autem ventum eſt in Ioniam, præſto fuit magna multitudo Iudæorum, eius regionis vrbes incolentium: qui nacti opportunitatẽ queſti ſunt de indigenarum iniuriis, quòd nec legibus ſuis eos viuere ſinerent, & feſtis diebus traherẽt ad tribunalia, & ſacram pecuniam Hieroſolyma mittere vetarent, adigerentq; ſe ad expeditiones & munia publica conuertendámq; in eos ſumptus ſacram pecuniam, contra cõceſſa per Romanos priuilegia. Has querelas vt Agrippa audiret, Herodes dedit operam, addito eis vno ex amicorum cohorte Nicolao, qui cauſam eorum ageret: qui coram Agrippa, aſsidentibus Romanorum honoratioribus, & regibus aliquot ac dynaſtis, in hunc modum pro eis verba fecit: Omnibus quidẽ qui aliquam iniuriã patiuntur, Agrippa præſtantiſsime, confugiendi ad poteſtatum maiorum opem incumbit neceſsitas: nobis verò etiam impetrandi quæ petimus adeſt fiducia. Neque enim aliud poſtulamus, quàm quod iam antè veſtra beneficentia cõceſſum eſt: quódq; hi nobis adimere conantur, qui æque ac nos veſtro ſubiecti ſunt imperio. Atqui ſi magnum eſt veſtrum beneficium, digni ſumus qui id retineamus, hoc ipſo quòd nos dignos eo iudicaſtis. ſin paruum, turpe fuerit, ne parua quidem vos poſſe concedere. Quamobrem ſatis apparet nobis illatam iniuriam ad vos quoque pertinere, quorum iſti & iudicia contemnere non verentur, & gratiam irritam reddere. Quòd ſi ipſos aliquis interroget, malintne vita carere, an patriis inſtitutis, põpis, ſacrificiis, feſtiuitatibus, quibus honores deorum ſuorum cõcelebrant: ſat ſcio quiduis potius paſſuros quàm diuelli à patriis ritibus. Nam & bella pro religionibus vindicandis ſæpenumero ſu-

ſcipiuntur,& huius (qua per vos fruimur) tranquillitatis ac felicitatis hoc maximum habetur præmium,quod cuique licet ſuo more viuere,& pietatem colere.Quod igi tur ipſi nullo pacto ſuſtinuerint,hoc aliis inferre conantur:quaſi verò nõ perinde ſit, vel tuam vel alienam pietatem impedire ac lædere. Quin & aliud conſideremus. Eſt'ne vlla gens aut ciuitas aut populus,qui non ſummã ſuæ felicitatis in veſtro principatu & Romana potentia collocet? eſt'ne qui veſtram gratiam velit eſſe irritam? Nemo ſanè,qui modo ſapiat. Nemo enim eſt, cuius id vel priuatim vel publice non referat. Atqui iſti dum veſtra nobis beneficia conantur auferre, ne ſibi quidem ipſis vllum ius ſaluum relinquunt, eorũ quæ veſtra benignitas conceſsit, quæ tamen ſunt inæſtimabilia. Quale enim vel illud eſt, quòd quum multæ aliæ gentes regibus pareant,hi ſub tutela Romanorum principum in libertate feliciſsimam vitam exigunt? Noſtræ autem res,etiamſi nemo ſit moleſtus,nullam tamen merẽtur inuidiam. Cætera enim communi cum reliquis veſtris ſubditis felicitate fruentes, nihil nobis eximium poſcimus,niſi vt liceat patriam pietatem colere: quod nec per ſeipſum eſt inuidendum,& permittentibus etiam conducibile. Nam Deus & cultores ſuos ſemper amat, & eos qui talem cultum non prohibent. Quid enim eſt in noſtris ritibus quo quiſquam merito offendi debeat? imò quid non coniunctum cum omni pietate ac iuſtitia? Neq; enim celamus præcepta vitæ quæ ſequimur, aut ſtudia quę exercemus:ſed ſeptimo quoque die ab omnibus aliis negotiis vacantes, perdiſcendis legibus operam damus, iudicantes hanc diſciplinam plurimum conferre corrigendis moribus. Hi ritus noſtri cùm per ſe quoque in diſquiſitionem vocati, nihil habeant reprehenſibile,nunc vetuſtate etiam,contra quàm multi opinantur,conſecrati ſunt: vt non poſsit non eſſe religio,tot ſeculis ſancita deſerere.Hæ ſunt iniurię quas iſti nobis per vim inferunt,Deo dicatam pecuniam per ſacrilegium diripiẽtes, immunibus tributa imponentes, feſtis diebus ad lites & negotia profana pertrahentes, nulla neceſsitate exigente, ſed tantum in religionis noſtræ contumeliam, quam ipſi ſciunt immerito ſe iniuſtis atque illicitis odiis proſequi. Veſtrum enim imperium omnibus ex æquo conſulens,& beneuolentiam mutuam ſubditorum alit,& obſiſtit odiis.Has iniurias,Agrippa præſtantiſsime,rogamus vt à nobis prohibeas,vtq; in poſterũ quoque detur noſtris viuere moribus,quemadmodum antea,nec aduerſariis plus in nos liceat,quàm nobis in illos.Id enim non ſolum iuſtum eſt, ſed cõceſſum etiam veſtra clementia:& extant de hac re multa ſenatuſconſulta,in Capitolio æreis tabulis conſecrata,quæ hodiéq; leguntur,dubio procul propter expertam noſtram fidem atque beneuolẽtiam, & alioqui ſacroſancta etiamſi nullum noſtrum preceſsiſſet meritum: quandoquidem nõ ſolis nobis, ſed fermè omnibus mortalibus, adeò nihil de priſtinis beneficiis detrahitis,vt ea potius indies præter omnem ſpem reddatis cumulatiora: quæ quidem omnia percenſere præſentis temporis anguſtia non patitur. Sed ne vane iactare videamur noſtra officia, omiſſis pręteritis, ſatis teſtari poteſt vel rex noſter qui tibi aſsidet.quod enim ille beneuolentiæ aut officij genus familiæ veſtrę non exhibuit? vbi fides eius deſiderata eſt? quid non in honorem veſtrum excogitauit? ad quam neceſsitatem non primus præſto affuit? Quid igitur prohibet nos quoque nonnihil gratiæ pro huius meritis accipere? Nec prætereunda eſt patris huius Antipatri fortitudo,qui bello quod Cæſar in Ægypto geſsit cum MM. militum auxiliariorum affuit:in quo ita ſe geſſit,vt tam terreſtribus quàm naualibus præliis nulli virtute cederet. nec libet commemorare quantum tunc rebus eius momentum attulerit, qualibus ac quãtis ab eo muneribus auctus ſit: cùm potius à principio adducere debuerim literas,quas ea de re Imperator ſcripſit ſenatui,quibus à populo Romano honores & ius ciuitatis impetrauit Antipatro. poterat enim hoc ſolum argumentum ſufficere ad declarandum non immeritò nos dignatos tanta gratia, & à te confirmationem eius petere: à quo vel nouam ſperare debuimus, videntes tantum tibi cum rege noſtro amicitiam intercedere: quandoquidem & à Iudæam habitantibus renunciatum eſt nobis, quantum victimarum obtuleris Deo, quibúſve votis illum honoraueris: vtq; populum epulo exceperis, & mutuis hoſpitalitatis officiis delectatus ſis: quæ quidem omnia debent argumenta haberi amicitiæ Iudæorum gentis

& tanti Romanorum principis, confirmatæ coram ipſis Herodis penatibus. Per hæc te obteſtamur in ipſius regis præſentia, nihil aliud quàm vt quæ ipſi conceſsiſtis Iudæorum generi, aliorum fraude intercipi non patiamini. His Nicolai verbis nemo Græcorum ſe oppoſuit: quia non de iure contendebatur apud iudices, ſed ſupplicatio tantum offerebatur iniuriam deprecans. Nec illi inficiabantur, ſed hoc ſolum facto prætexebant, quòd oneroſi ſibi eſſent inquilini Iudæi. At illi & ingenuos ciues ſe approbauerunt, & ſine cuiuſquam iniuria patriis legibus viuere. Quamobrē Agrippa intellecto quòd vim paterentur, ſic reſpondit: ſe non ſolum propter Herodem amicum illis gratificari paratum, ſed etiam quia æquum poſtulare videantur. quare etiamſi plura petiiſſent, conceſſuruum ſe fuiſſe quicquid ſaluis populi Rom. cōmodis concedi poſſet: nunc quia id tantum poſtulent, vt quæ prius conceſſa ſint rata maneant, confirmaturum ſe populi Romani beneficium, & daturum operam ne quis illis moleſtus ſit amplius, iuxta inſtituta patria viuentibus. Hæc locutus dimiſit conuentum. Tum Herodes aſſurgens ei gratias egit omnium nomine. Deinde poſt mutuos complexus vale dicto à Leſbo digreſſi ſunt.

Herodes in Iudæam reuertitur. *Cap. V.*

REx igitur paucis pòſt diebus ſecunda nauigatione vſus Cæſaream appulit, & inde Hieroſolyma petiit: ibi aduocata in concionē tam vrbana multitudine, quàm reliquis Iudæis qui tum fortè aderant, rationem eis ſuæ peregrinationis expoſuit, & impetratam immunitatem Iudæis per Aſiam degētibus. Cōmemorauit deinde quantum felicitatis eis ſuus principatus attuliſſet, dum ipſe nihil magis curaret, quàm ne quid deeſſet ſubditis: & quo magis eos exhilararet, profeſſus eſt quartam tributorum partē ſe remittere. Illi vero ſimul oratione, ſimúlq; munificentia regis deliniti, cum maxima lætitia diſceſſerunt, omnia fauſta regi comprecati.

Domeſticum diſsidium inter Herodem & filios. *Cap. VI.*

INTERIM domeſticum diſsidium indies augebatur. Salome tanquam hęreditario odio adoleſcētes proſequēte, atque ex præterito facinore quo matrē eorum oppreſſerat, audaciā aſſumente, & hoc agente ne quis ſupereſſet, qui poſſet vlciſci mortē immeritæ. Nec deerat occaſio, quòd adoleſcētes non optime erga patrē affecti viderentur, partim memoria materni interitus, partim dominādi cupidine. Rurſum igitur vetera mala renouabantur, his in Salomen ac Pherorā conuitia iactantib. illis vicīſsim odia & inſidias cōtra adoleſcentes exercentib. & cùm eſſet odium mutuū, non erat tamen ſimile: dum hi vel propter genus & mores ingenuos, vel propter ætatis imperitiā procaci lingua iram non diſsimulant: illi cōtrà maleuole ac aſtute calumniis viā prēſtruunt, prouocantes adoleſcentū ferociam, quā mox erāt apud patrem eorū in ſuſpicionem vocaturi: voluntatem vindicandi maternā necem vel propria manu non deeſſe illis, hoc argumēto colligentes, quòd nec puderet eos talis matris, & iniuſte interfectā contenderēt. Iámq; fabula erant totius ciuitatis, cunctis ſimplicitatē adoleſcentū miſerantibus, nec ceſſante Salome occaſiones veriſimilis criminationis ex ipſis ſumere: qui impatiēter ferentes matris mortē, & iuueniliter cōtentioſi, non illius modò vicem, ſed ſuam quoq; ſortē miſerabantur, quòd neceſſe haberent cum infelicis parentis interfectoribus vitā degere, & ſe quodāmodo cōtaminare illorū cōtubernio. atq; huic diſsidio magnū incremētū abſentia regis addidit. III

Qui poſtquā reuerſus eſt, & concionē illā apud populū habuit, mox tum à Pherora tum à Salome eſt monitus, imminere magnū periculū ab adoleſcētibus palàm iactātibus non impune laturos qui matrē interfeciſſent. his affinxerūt, Archelaū Cappadocē eis ſpem facere, quòd ope illius peruenturi ſint ad Cæſarē, & patrē accuſaturi. quibus auditis Herodes turbatus eſt, tāto magis quòd eadē & ab aliis renūciabantur: & per hęc anteactorū admonebatur, quòd propter domeſticorū diſsidia nec amicis nec dilectiſsima coniuge diu frui potuerit: futuráq; ex præteritis colligens, & maiorem aliquā calamitatem ſecuturā timens, planè confuſus erat animo. Reuera enim quemadmodum foris ſupra ſpem fortuna vtebatur propitia, ſic domi præter opinio- IIII

nem omnia male cedebant: vt meritò ambigendum sit, posit ne pensari tanta felicitate externa eius calamitas domestica, an satius esset carere ex æquo vtraq; & intra priuatam fortunã consistere. Dum talibus curis intra se fluctuat, visum est aliũ filium qui etiamnum priuatus erat accersere, cõprimendisq; adolescentũ ferocibus animis illum opponere, & honoribus euehere: is dicebatur Antipater: non quòd vellet sicut postea victus affectu nimio fecit, omnia in illũ cõferre, sed ratus se filios Mariamnes hoc pacto castigatiores redditurũ, & minuendã eorum arrogantiã, si viderent nõ esse necesse vt sibi solis seruetur tanti regni successio. quapropter hunc quasi succedaneũ in domũ induxit, putans se iam prospexisse adolescentibus vt posito fastu tractabiliores se patri præbeant. sed longe aliter euenit. nam & illi factũ hoc iniuriã summam interpretabãtur: & Antipater tali erat ingenio, vt præter spem nactus ampliorẽ libertatem, in hoc omni ope incumberet, ne fratribus primo loco apud patrem cederet, & alienatũ iam ab illis per calumnias, & propensum ad hoc, vt (quod iste vehemẽter cupiebat) infensior etiã indies fieret. Quamobrem nihil aliud cogitabat, hoc tantum cauens, ne ipse videretur fratrum delator, sed per alios consiliorum socios rem ageret, qui neq; suspecti essent regi, & fidem etiam propter amicitiam verbis suis possent adstruere. Iam enim cõplures ad hunc noua spe inflatum colendũ se contulerant, & Herodem fucata specie beneuolentiæ captabant: cúmque per multas easq; inter se fidas personas hæc ageretur fabula, adolescentes magis etiã quàm ante occasionem illis præbebant. nam & lacrymæ sæpe eis prorumpebant, non ferentibus iniurias ac contumelias, & matrem interdum inuocabant, patrémq; iã apertè vt parum æquum amicis incusabant. quæ omnia malitiosè ab Antipatri cõiuratis obseruabãtur, móxq; affingentes etiam nonnihil Herodi renunciabant, fouentes domesticum dissidium. Rex enim ægre hæc ferens, & volens humiliare Mariamnes filios, maioribus semper Antipatrum augebat honoribus: cuius precibus postremo victus, matrem eius in regiam induxit. Cæsari etiam sæpe pro eo scribens, priuatim hunc diligentius cõmendabat: & cùm nauigaret ad salutandum Agrippam, post decennalem administrationem Asia decessurum, solum ex filiis Antipatrum secum duxit: quem ei cum multis muneribus tradidit Romam ducendum, & recipiẽdum in Cæsaris amicitiam: vt iam viderentur omnia per hunc agi, protrusis à principatu adolescentibus.

Antipatro Romæ degente Herodes Alexandrũ & fratrẽ adductos ad Cæsarẽ accusat. Cap. VII.

A peregrinatio non mediocriter Antipatro profuit ad honorem & primatũ inter regios liberos. Illustris enim factus est Romæ, paternis literis commendatus amicis omnibus. Vnum molestè ferebat, quòd non poterat fratres continuis vexare calumniis, & verebatur ne patris animus mutatus, æquiorem se præberet erga Mariamnes filios. Hæc assidue cogitans non desistebat à proposito: & absens quoq; per literas exacerbabat patrem in eos, quasi de incolumitate ipsius solicitus, sed reuera ad speratam regni successionẽ malis artibus viam sibi præmuniens: donec ad tantam iram Herodem perduxit, vt inimicus esset adolescentibus. Sed cùm repugnaret huic affectui, timeretq; ne quid per iram ageret temere, decreuit Romam nauigare, & ibi filios accusare apud Cæsarẽ, ne propter indignationẽ videretur parum pius erga filios. quò postquam peruenit, nõ inuentũ ibi Cæsarẽ Aquileiam vsq; persecutus est: & cũ veniisset in colloquiũ, rogassetq; vt de infortunio suo vellet cognoscere, adductos coràm filios accusauit insolentiæ tentatiq; veneficij, conquerens eò processisse illorum odia, vt per immane facinus paterno regno potiri cuperent: cùm sibi per Cæsarem libera potestas permissa sit relinquendi eum successorẽ, qui in pietate erga patrem sit constantior. illos verò etiamsi principatus nõ accedat, cõtentos esse patris exitio, idq; etiã cum suæ vitæ periculo quærere: tam immane ac sceleſtum odium inueteratũ esse in eorum animis. Eam calamitatem diu toleratam nunc demum se cogi aperire Cæsari, & aures eius talibus inquinare sermonibus. & quo tandem suo merito? quáve iniuria? aut quomodo eos æquum putare, vt quẽ ipse principatum longo tempore per multa pericula quæsisset, eius non sinant esse dominum,

nec

nec liberam potestatem permittant relinquendi eius cuicunque per pietatem hunc honorem promerito, vt ad hoc præmium spectantibus maior fiat de pietatis officiis cõtẽtio: maxime cùm saluo naturæ iure ne fas quidem sit illis cogitare tale aliquid. neminẽ enim posse affectare parentis regnum, nisi qui eiusdem optet interitũ, quandoquidẽ viuo nõ detur succedere. Se quidẽ nihil passum illis deesse eorũ quæ regiis liberis ab amantissimo patre præstari conueniat, non ornamenta, non ministerium, nõ delicias, cõiugia quoq; procurasse illustrissima, alteri suæ sororis. alteri Alexãdro Archelai regis filia collocata. Et quod maximũ sit, ne post talia quidem ausa patria se potestate in eos vsum, sed ad cõmunem benefactorem Cæsarem adduxisse, & decedentem ex iure vel patris violati, vel regis per insidias appetiti, ex æquo se cum eis apud talem arbitrũ disceptare, rogare tamen ne impune sit illis tantũ facinus, néve ipse cogatur in perpetuo metu vitam degere: quando ne illis quidem expediat post tam nefarios conatus solem inspicere, & impunitatem auferre post proculcata pietatis ac humanitatis iura omnia. Hæc crimina postquam Herodes magna vehementia filiis obiecit coram Cæsare, adolescentes qui ne loquente quidẽ illo continere lacrymas poterant, tum verò perorata causa toti in fletus effusi sunt, nullius quidem tantæ impietatis sibi conscij, grauem tamen accusatorem patrem sustinentes; quòd neque decorum esset contra eum libere dicere, neq; tutum causam suam deserere. Quamobrem hærebant ancipites lacrymis ac gemitibus miserationem sibi quærentes, & hoc ipso soliciti, ne viderentur perturbante conscientia, defensionẽ sui expedire nõ posse, cùm potius iuuenili imperitia & consternatione impedirentur: quod tamen Cæsaris prudentiam non latuit. adeóq; omnium quotquot aderant mouebant misericordiam, vt ne pater quidem accusator immotus hoc affectu perdurare potuerit.

Alexandri defensio, & cum parente reconciliatio. *Cap. VIII.*

TVM iuuenes vbi obseruauerunt & illum iam flecti & Cæsarem, cæteróſq; partim cõdolentes sibi, partim etiã non temperantes à lacrymis, alter illorũ Alexander versa ad ipsum patrem oratione, sic aggressus est obiecta diluere: Pater, quã benevolo sis erga nos animo, satis declarat hoc ipsum iudiciũ. Si enim aliquid triste de nobis statuisses, nunquã ad omnium seruatorẽ nos adduxisses. poteras enim vel pro regia, vel pro patria potestate insontes animaduertere. cæterũ adducere nos Romã, & hunc testem ac arbitrũ facere, seruare volentis argumentũ est. nemo enim ad fana ac tẽpla adducit quẽ velit perdere. quòd sanè causam nostram aggrauat, qui quidẽ ipsi nos indignos vita censemus, si sustinenda sit læsæ erga talem parentẽ pietatis opinio. quanto enim satius mori innoxios, quàm tanti sceleris suspectos viuere? Quare si veritati satis patrocinari poterimus, felices nos vel tuo iudicio, vel euasoꝺiscrimine. Quod si vincit calumnia, superuacaneũ fuerit nos solem hunc cernere. quid enim hoc nõ amota suspicione profuerit? Videtur quidẽ in nostrã ætatem affectati regni crimen cõpetere, & probabilius hoc facit infelicis matris calamitas. Sed vide obsecro, an non idem crimen in quemuis nostri similem torqueri possit. Nihil enim prohibet quicunq; rex habeat liberos defunctæ matri superstites, eos in suspicionem vocare, quasi patri struant insidias. Sed suspicio nõ sufficit in impietatis crimine. age proferat qui potest argumẽtũ tentati facinoris, quod aliquã fidẽ calumniæ valeat astruere. Potestne quisquã indicare venenũ paratũ, aut cõiurationẽ cũ æqualibus, aut corruptos precio famulos, aut scriptas cõtra te literas? cùm tamen horum singula interdũ de nihilo fingat calũnia. Grauis enim res est dissidens inter se regia: & spes principatus, quẽ tu ais pietatis præmiũ, sæpe ad nefarios conatus praua ingenia perpulit. Nos certè nullius facinoris cõuinci possumus. calumnias autẽ refellere apud obturatas auros quî possumus? Sed liberius quasdã voces iecimus. At non in te pater, quod nefas esset, sed in eos qui quicquid audiunt, effutiunt. Matrẽ aliquis nostrum defleuit. at non quia mortua sit, sed quia etiam post mortem, à quibus minime debuit, male audiat. Principatum affectamus quem pater obtinet. Quid ita? Si nobis honores regij contigerunt, sicut re vera contigerunt, an non conatus noster est superua

peruacuus? Sin minus, certè ſperare licet. An te interfecto ab his expectari poſſet ſucceſſio, quos poſt tam atrox facinus nec terræ laturæ ſint, nec maria? Quid ſubdito rum pietas, & totius gentis religio, tuliſſet ſcilicet parricidas ſcelere parto regno potiri, & ſanctiſſimum à te inſtauratũ templũ ingredi? Quid, ſi cæteros cõtemneremus, poſſet ne quicunq; interfector tuus pœnã euadere incolumi Cæſare? Nõ tam impios genuiſti neq; tam ſtultos, ſed infortuniores forte quàm tuis etiam rebus eſt conducibile. Quòd ſi neque quod accuſes habes, neque quicquã deprehendiſti, quid tibi poteſt tantæ impietatis fidẽ facere? Quia mater periit. Sed illius fatum cautiores nos potius quàm imitatiores debuit reddere. Potueramus plura pro nobis afferre, ſed quid opus eſt excuſare quæ nunquã facta ſunt? Quare ab omnium domino Cæſare, & nũc noſtro arbitro, hoc tantum petimus, vt ſi re vera de nobis ſuſpiciones potes ponere mi pater, viuamus quantũuis infelices. quid enim miſerius quã temere inſimulari criminis grauiſsimi? Sin à nobis timere tibi pergis, tua pietate ſalua, noſtramet ſententia damnemur. nec enim vſq; adeò chara nobis eſt vita, vt eam cum autoris moleſtia retinere velimus. His verbis & Cæſar ne antè quidẽ ad credendum calumniæ facilis, magis etiam flexus eſt, quòd intentis in Herodẽ oculis ipſum quoq; permoueri animaduerteret: & quotquot præſentes aderant ſolicitudo cepit de iuuenibus non ſine regis inuidia apud omnes aulicos. nam abſurditas calumniæ, iuuenúmq; in ipſo flore ætatis periclitantiũ miſeratio, ad ferendã opem cõcitabat animos omniũ: ſed multo magis poſtquã tam cordate Alexãder accuſationi patris reſpondit: manẽtibus reis in eodem habitu, & præ mœſtitia humẽtes oculos in terrã demittẽtibus. Tandẽ alluxit ſpei nõnihil, vt videretur rex ipſe excuſationis egere, qui ſine vllis certis argumentis tam temerè criminationẽ aggreſſus ſit. Poſtremo Cæſar aliquãtiſper deliberabũdus, hoc ipſo iuuenes alioqui inſontes peccaſſe pronunciauit, quòd non tales ſe parenti præſtitiſſent, vt nulla poſſet in eos hærere ſuſpicio. Herodẽ autẽ rogauit vt ſuſpicari deſineret, ac reconciliaretur filiis. Periniquum enim eſſe habere eum fidẽ talibus calumniis: & poſſe illos in poſterũ mederi offenſis prioribus & redintegrare mutuum amorem priſtinum, ſi ad abolendas ſuſpiciones veteres vtrinq; diligentius coleretur pietas. Poſt hanc admonitionẽ iuuenibus innuit. Quibus iam preces parantibus pater has non expectans prior flentes vnum poſt alium complectitur, compatientibus omnibus qui aderant tam ingenuis quàm famulis. Tum igitur poſt actas Cæſari gratias vnà diſceſſerunt, & cum eis Antipater ſimulans ſe gratulari reuerſis in gratiam. Sequentibus deinde diebus Herodes c c c. talentis Cæſarẽ donauit, munera ædentem Romæ, & congiarium diuidentem populo. Cęſar viciſsim ei donauit dimidium redituum è metallis Cypriis, & reliquum dimidium procurationi eius cõmiſit: aliiſq; hoſpitalibus officiis honorato, liberam poteſtatem permiſit eligendi ſucceſſorem quemcunque è filiis, aut ſi mallet diſtribuendi regni in ſingulos. quod cùm ille iam pararet facere, negauit ſe commiſſurum quin ille quàm diu viueret tam regnum haberet in poteſtate quàm filios. His ita peractis rex rurſum Iudæam repetit. Quo abſente Trachonitæ, non parua ditionis pars ab eo defecerant, ſed opera ducum quos in regno reliquerat perdomiti, rurſum coacti ſunt imperata facere. Cæterum Herodes & filij nauigantes cùm appuliſſent Eleuſam oppidum Ciliciæ, quod Sebaſte mutato nomine dicitur, offendunt ibi Archelaum regem Cappadocum. Is excepto rege perhumaniter, multum gauiſus eſt ob reconciliatos filios, & quòd Alexãder eius gener egregiè refelliſſet obiecta crimina: datisq; viciſsim regiis muneribus digreſsi ſunt. Poſt hæc Herodes in Iudæam reuerſus aduocata in templum concione quid ea in peregrinatione egiſſet expoſuit: denarratáque humanitate Cæſaris, & aliis rebus quas illos quoque ſcire voluit, extremam orationem vertit ad filios: aulicóſque & cæteram multitudinem ad concordiam adhortatus eſt, pronuncians filios poſt ſe regnatũros. primum Antipatrum, deinde ex Mariamne natos Alexandrum & Ariſtobulum. Interim debere omnes ſe vnum reſpicere, & pro rege habere atque domino, non obſtante ſenectute, quæ ad regendum propter longam experientiam magis eſt idonea, præſertim non deficientibus aliis facultatibus quibus & ſubditi in officio continentur, & liberi milites quoque cum ſuis ducibus ſi ſe vnum reſpiciant,

felicem vitam acturos absque vllis perturbationibus. His peroratis dimisit concionem, quibusdam recte visus dixisse, quibusdam secius. iniecta enim æmulatione inter filios, res omnino spectare ad aliquam mutationem videbantur.

Herodes quinquennale certamen ob absolutam Cæsaream celebrat. Cap. IX.

PER idem tempus perfecta est Cæsarea, decimo anno postquam ædificari V. cœpta est, regni verò anno VIII. supra vigesimum, Olympiade CXCII. in eius dedicatione magna fuit celebritas, & apparatus facti sunt sumptuosissimi. exciti enim sunt ad certamen artifices musici, & athletę gymnicorum certaminum. ad hæc gladiatorum ac ferarum comparatus magnus numerus, & quicquid huius generis in pretio est tam Romæ quàm apud gentes cæteras. Consecratum est autem hoc quoq; certamen Cæsari, instaurandum per singula quinquennia. Hunc omnem apparatum rex suo sumptu magna ambitione vndecunque curauit conuehi, multa in hoc conferente etiam vxore Cæsaris Iulia, & mittente permulta preciosa ex Italia, vt omnibus computatis sumptus ad D. talenta accederet. Congregata igitur ingenti multitudine spectaculorum gratia, legationes quæ à diuersis populis mittebãtur ob accepta beneficia, omnes excepit diuersoriis & mensis & continuis hilaritatibus dum hominum frequentia spectaculis se totos dies oblectat, noctu verò conuiuiis & ostentatione magnificentiæ, cũ insigni laude magnanimitatis regiæ. in omnibus enim studebat vt posteriora quæque maiorem admirationem sui facerent: fertúrque ipsum sæpe Cæsarem & Agrippã dixisse, quòd maior quàm pro præsenti ditione esset Herodis magnanimitas, qui dignus videretur totius Syriæ atque Ægypti imperio. Post hanc celebritatem & festos dies aliud oppidum extruxit in campo qui dicitur Capharsaba, electo ad hoc agro aquoso & plantis idoneo, amne circumfluente ipsum oppidum, & luco circundante pulcherrimarum arborum. hanc à suo patre Antipatro denominauit Antipatrida. deinde castellum matrem suam nomine referẽs supra Hierichuntem condidit, cui Cypron vocabulum imposuit, communito egregie, & instructo amœnis domiciliis. nec fraterni affectus oblitus memoriæ illius dedicauit ædificia pulcherrima, primum turrim Pharo non minorem in ipsa vrbe, in defuncti monumentum Phasaelum vocatam, propugnaculum vrbis munitissimum. deinde eiusdem nominis oppidum circa vallem Hierichuntinam condidit, quà itur ad septentrionalia: quo factum est, vt circumquaque situs ager antea penè desertus diligentius coleretur ab habitatoribus, Phasaeliticus inde appellatus. Quin & reliquam eius beneficentiam enarrare perdifficile fuerit, quanta contulit in vrbes tam Syriæ quàm Græciæ, & vbicunq; illum peregrinari contigit. plurimas enim adiuuit, aut extructis publicis operibus, aut sicubi incœpta pendebãt propter inopiam, pecuniis in absolutionem eorum erogatis. Inter hæc præcipua sunt quòd Rhodiis Pythium templum suo sumptu exædificauit, & ad compingendas naues multa argenti talenta præbuit. Nicopolitanis vrbem ad Actium à Cæsare conditam habitantibus maiorem partem publicorum operum suis perfecit impendiis. Antiochensibus vrbem maximam habitantibus secante mediam eius longitudinem platea, hanc ipsam vtroq; latere ornauit porticibus, & viam eius subdialem lapide polito strauit, non tam ad ornamẽtum vrbis quàm ad incolarum commoda. Ludos etiam Olympios non satis respondentes suæ celebritati propter inopiam, adiuuit attributis annuis reditibus quo splendidius & sacrificia fierent, & alia quæ ad decorandum tam frequẽtem conuentum pertinent: pro qua munificentia perpetuus agonotheta declaratus est. Hîc alius quispiam miretur in vno homine tantam diuersitatem ingenij. Si enim spectemus eius liberalitatem ac beneficẽtiam qua erga omnes vsus est, non possumus non dicere eum natura beneficentissimum. ediuerso si iniurias eius & sæuitiam in subditos etiam coniunctissimos consideremus, fateri cogemur hominem fuisse durum, inexorabilem, & ab omni alienum modestia. atque ita pugnantes inter se voluntates habuisse videbitur. Ego verò aliter credo, & vtrunque ab vna causa profectum existimo. Eo enim quòd honoris esset cupidissimus, & totus huic affectui deditus, incitabatur ad magnificentiam, sicubi spes esset aut in præsens laudis, aut in posterum memoriæ: quare quòd esset supra facultates sumptuosus, cogebatur molestus esse subditis. nam cùm in alios erogaret plurimũ pecuniæ, necesse erat eam

aliquando male quærere. Deinde ſciens ſe ob eas iniurias inuiſum ſubiectis, eas offenſas lenire videbat difficile, neque enim poterat niſi vellet reditus minuere. itaque abutebatur ſuorum odio in ſuum commodum. nam ſi quis illorum non per omnia ſeruitutem toleraret, aut videretur velle dominationem eius excutere, in tales impotenter ſæuiebat nõ aliter quàm in hoſtes, nullo cognatorum aut amicorum diſcrimine, quòd ſolus vellet honorari ab omnibus. Quàm autem honoris cupidus fuerit, colligere licet ex his ipſis honoribus quos ille Cæſari & Agrippæ cæteríſq; eius amicis exhibuit. volebat enim exemplo eſſe ſuis, vt quemadmodum ipſe præſtantiores coleret, ſic etiam coleretur ab omnibus, & hoc pacto ſatis declarabat cuius rei natura eſſet appetentiſſimus. Sed Iudæis per leges patrias non licet hoc modo potẽtiores colere, quos neceſſe eſt maiorem rationẽ iuſti & æqui habere quàm officiorum talium: quibus ſatis incommodum erat, quòd non poſſent ſtatuis & templis demereri regis gratiam, & ſimilibus adulationibus explere inſanam cupiditatem glorioſi hominis. Atque hæc mihi cauſa videtur cur Herodes erga familiares & conſiliorum participes iniquior, erga exteros & alienos tanto beneficentior fuerit.

Iudæorum Cyrenenſium & Aſiaticorum ad Cæſarem legatio. Cap. X.

VI. ASIATICI autem & Cyrenenſes Iudæi multũ affligebantur ab earum regionũ ciuitatibus, qui cũ à priſcis regibus accepiſſent ius ciuitatis ex æquo cum cæteris, tunc multas iniurias à Græcis patiebantur, quaſi exportarent pecunias, & eſſent noxij reliquis ciuibus. Cúmque Græci nec finem nec modum iniuriarum facerent, coacti ſunt per legatos de eis apud Cęſarem conqueri. is reſcripſit ad prouincias, placere vt Iudæis ſeruetur æquale ius cum aliis. cuius reſcripti exemplar ſubiicimus, quo teſtatius fiat quomodo erga nos affecti fuerint imperatores veteres. Cæſar Aug. Pont. Max. Trib. poteſtatis ita cenſet: Quoniam Iudæorum gens ſemper fida & grata fuit pop. Rom. non nunc tantum, ſed ſuperiori etiam tẽpore præcipue patri meo Imp. Cæſari, ſub Hyrcano pontifice: placet mihi de communi iurati ſenatus ſententia, Iudæos vti propriis ritibus ac legibus ſicut vtebantur tempore Hyrcani Pont. Dei Max. & ſanis eorum ius aſyli manere: liceréque eis votiuam pecuniam per certos homines mittere Hieroſolyma: neque cogi ad præſtanda vadimonia ſabbatis, aut pridie ſabbatorũ poſt horam IX. in paraſceue. Quòd ſi quis deprehendatur furari ſacros libros aut ſacram pecuniam ex locis eorum religioſis, hũc teneri ſacrilegij, & bona eius addici ærario Rom. popu. Suggeſtionem etiam eorum oblatam mihi per C. Martium Cẽſorinum, pro ea pietate qua omnes homines complector, iubeo cum hoc decreto dedicari in illuſtri loco, quem vniuerſa Aſia meo nomini cõſecrauit apud Argyram. quòd ſi quis contra decretum auſus fuerit, nõ mediocri pœna mulctabitur. Inſcriptum eſt columnę in templo Cæſaris. Cæſar Norbano Flacco S. Iudæis vbicunq; gentium degentibus ſacram pecuniam ex veteri inſtituto Hieroſolyma mittere nemine prohibente liceat. Hæc Cæſar. Agrippa quoque pro Iudæis ſcripſit in hunc modum. Agrippa Epheſiorum magiſtratibus ſenatui & pop. S. Pecuniæ ſacræ quę Hieroſolyma mitti ſolet more patrio, procurationem ac tutelam penes Iudæos eſſe volo in Aſia: & ſi quis ſacram Iudæorum pecuniam furatus ad aſyla confugerit, eum inde abſtractum dedi ad pœnam Iudæis quo iure abſtrahuntur ſacrilegi. Syllano etiam magiſtratui ſcripſit, ne Iudæi ſabbatis cogantur ad præſtanda vadimonia. M. Agrippa Cyrenæorum magiſtratibus & ſenatui S. Iudæi Cyrenenſes, pro quibus iam Auguſtus ſcripſit Flauio Libyæ præſidi, aliíſque eius prouinciæ magiſtratibus non eſſe vetãdos mittere ex more ſacram pecuniam Hieroſolyma: conqueſti ſunt nunc apud me, vexari ſe improborum quorundam ſycophantiis, & vetari hoc facere prætextu quorundam tributorum, quę tamen non debentur. Hos ego ſuo iuri ſuíſque moribus relinqui iubeo. & ſi qua in vrbe pecunia ſacra intercepta eſt, eam per delectos ad hoc idoneos Iudæis reſtitui. C. Norbanus Flaccus procos. Sardinorum magiſtratibus Sal. Cæſar mihi ſcripſit, iubere ſe neminem Iudæorum vetari iuxta patrium morem collectas pecunias Hieroſolyma mittere. quare ego quoque vobis ſcribo de hac re, ne vos lateat tam mea voluntas quàm Cæſaris. Nec aliter Iul. Antonius procos. reſcripſit: Epheſiorum magiſtratibus ſenatui ac pop. S. Aſiam habitantes Iudæi Febr. Idib. reddenti mihi ius apud

Epheſum

Epheſum indicauerunt, Cæſarem Aug. & Agrippam conceſſiſſe ſibi vti patriis legibus & moribus, primitiáſque ſuo quemque arbitratu pietatis ergô conferre, deportandas abſque impedimento ad templum Dei maximi: rogauerúntque vt ab illis conceſſa meo conſenſu rata habeam. Quare ſcire vos volo, me quoque iuxta Cæſaris & Agrippæ decreta permittere, vt quicquid volunt iuxta patrium morem nemine prohibente faciant. Hæc decreta in hoc appoſuimus, vt quoniam ſcripta noſtra in Græcorum manus peruentura ſunt, oſtendere eis iam inde maiorum ætate hunc honorem nobis habitum, ne prohiberemur per poteſtates publicas vti patriis moribus, imò illorum conſenſu, religione conceſſa Deum coleremus. quæ quidem eo crebrius inculco, vt flectam gẽtes exteras, & odium noſtri, cuius nullam rationem habent idoneam, eorum animis eximam. nam moribus nulla gens eiſdem vtitur perpetuo, ſed oppidatim ferè in his fit mutatio. Iuſtitia verò omnibus hominibus ex æquo cõpetit, res vtiliſſima tã Græcis quàm barbaris, cuius maxima in noſtris legibus habetur ratio, nóſq; omnibus modò eas inuiolatas ſeruemus, caros ac amicos poteſt reddere. quamobrẽ rogatos omnes volumus, vt non tam nos ob diuerſum vitæ genus horreant, quàm complectantur ob virtutis ſtudia. Hæc enim communis eſt omnibus & ſine hac non poteſt humana vita conſiſtere. nunc ad hiſtoriæ contextum redeo.

Herodes opus habens pecunia ſepulcrum Dauidis ſubijt. *Cap.* XI.

HErodes multum pecuniarum domi foríſq; profundens, audito quòd Hyrcanus qui ante eum regnauit, recluſo Dauidis ſepulcro tria millia talentorum argenti extuliſſet, ſupereſſéq; multo plura, quæ poſſint quantumuis magnis ſumptibus ſufficere, multo tempore animũ habuit idem aggredi. Tunc verò noctu apertũ ſepulcrũ ingreditur, cùm prius accurate cauiſſet ne hoc reſciret populus, aſſumptis tantũ amicorum fidiſſimis. depoſitas tamen pecunias nõ inuenit ſicut Hyrcanus, ſed mũdi precioſi & aureorũ ornamentorũ vim magnã inde ſuſtulit. his inuitatus ad diligentius ſcrutandũ, interius proceſſit vſq; ad cõditoria eorporum Solomonis ac Dauidis, vbi duos ſatellites amiſit, erumpente (vt fertur) ex adytis flamma contra progreſſos temere. quo caſu territus exiuit, & tactus religione ad expiandum ſe in aditu ſepulcri monumentum è candido marmore condidit ſumptuoſiſſimis impẽdiis. eius operis & Nicolaus illius tẽporis ſcriptor meminit, ſed non item de deſcenſu regis, præter decorũ id factum exiſtimans: ídq; more ſuo fecit. Viui enim regis hæc auribus dedit, captans gratiã, & ea tantũ attingens quæ ad gloriam illius pertinere viſa ſunt. quin & multa eius aperte iniuſta facinora aut alia ſpecie affícta fucauit, aut quantum potuit occultare ſtuduit: quandoquidẽ etiam crudelitati in Mariãnen ac filios ſpecioſam cauſam aſtruere conatur, illam impudicitiæ, hos inſidiarũ patri paratarum inſimulans: & hoc toto opere facit perpetuo, quæ recte ac iuſte rex géſſit nimiis extollens laudibus, contraria verò diligenter excuſans. Sed illi ob quam dixi cauſam danda venia, non tam ad poſteritatis cognitionẽ, quàm ad gratificandum ſuo regi ſcribenti. Nos verò qui & generis propinquitate Aſamonæos reges cõtingimus, & ſacerdotij honore fungimur, turpe ducẽtes mendacium, incorrupte res geſtas exponimus, ſalua reuerẽtia poſterorũ regis illius, qui etiam nũc rerum potiuntur, maiorem tamen veritatis rationem habẽtes cum ipſorum quoq; venia. Cæterum Herodis domus poſt violatũ ſepulcrũ cœpit labi in deterius: ſiue diris vltricibus in eã partẽ incumbentibus, quæ iam antè male habebat: ſiue forte fortuna talis calamitas incidit in ea tempora, vt merito videri poſſit impietatis præmiũ. Diſſidium enim erat in aula bello ciuili ſimile, & odia mutua concertantia calumniis. Sed inter omnes eminebat Antipatri contra fratres artificioſa machinatio, qui per alios inuoluens illos falſis criminationib. ipſe patrocinium eorũ ſæpe ſimulabat, vt approbata ſua beneuolentia facilius iuuenes clam poſſet opprimere: atq; talibus verſutiis circũueniebat patrẽ, vt putaret hunc ſolum incolumitatis ſuæ curam gerere. quapropter etiam Ptolemæũ procuratorem ſuum rex Antipatro cõmendauit, & cum matre eius omnia cõmunicauit conſilia, adeò vt nihil non horũ arbitratu gereret, & infenſum eũ redderent his, quos exoſos regi eſſe ipſorũ intererat. Mariãnes verò filij rem indies ferebant ægrius, propter nobilitatẽ indignantes ſuo loco ſe dimoueri ac deterioribus cedere, & tantũ non in ordinem redigi. Quin

& vxores ipſorum eiſdem laborabant paſſionibus: quarum altera Alexandro nupta Archelai filia Glaphyra odio mutuo proſequebatur Salomen, tũ propter mariti amorem, tum quòd inſolentius ſe erga filiã eius gereret. ea nupta erat Ariſtobulo, quàm illi ſibi honore æquari ferebat muliebriter. atq; hac altera cõtentione accedente, ne Pheroras quidẽ regis frater alienus erat à diſcordia. habebat enim priuatã cauſam ſuſpicionis & odij. Inciderat in amorẽ ancillæ proprię tam inſanũ, vt oblatã ſibi à rege in coniugium filiã faſtidiret, contentus ancillæ cõplexib. Id ægerrime tulit Herodes, videns germanũ affectũ à ſe tot beneficiis, & penè regni ſocium, non reſpondere pietate mutua, & infortunatum ſe fratrem exiſtimans: & cùm non valeret Pheroram ad æquiorem mentem reducere, puellam collocauit cum Phaſaeli filio. procedente deinde tempore ratus iam deferbuiſſe fratris cupidines, conqueſtus de repulſa, alterius conditionem ei detulit, quæ Cypros nomine dicta eſt. Tum Ptolemæus Pheroræ conſulit, ne pergat fratrem contemnere, & ab amore turpi reſipiſcat, propter quem ſtultum ſit priuare ſe regis amicitia, & in eius vicem odium ac tranquillitatis iacturam incurrere. Ille intelligens hoc ſibi vtile, quòd iam antè calumniis appetitus veniam à rege conſecutus fuerat, mulierem iam filij matrem ex ſe factam ablegat: & regi pollicetur ducturum ſe filiam eius alteram: condixítque diem xxx. ad celebrandas nuptias, iureiurando interpoſito nihil ſibi poſthac cum ablegata fore commercij. elapſo autem præfinito tempore intantum amori ſuccubuit, vt non ſtaret pollicitis, & rurſum reuolueretur ad priſtinam mulieris conſuetudinem. Ibi tum Herodes non amplius potuit iram tegere, ſed ſæpe iaciebat voces quaſdã, ſigna alienati à fratre animi: nec deerant multi qui per occaſionem hunc eius affectum fouerent calumniis. Iámq; nec dies abibat vlla nec hora, quin aliquid ei nouarũ turbarum accideret, commiſſis inter ſe neceſſitudinib. quas natura volebat eſſe cariſſimas. Nã & Salome infenſa Mariamnes filiis ne filiã quidem nuptã Ariſtobulo adoleſcentum alteri ſinebat frui caritate mutua, pelliciens ad effutiẽda & prodenda ſecreta coniugum colloquia: & ſi quid, vt aſſolet, offenſiũcularum incideret, exacerbans multis ſuſpicionibus. quo factũ eſt vt ſecreta eorũ expiſcaretur omnia, & puellæ quoq; iuuenẽ exoſum redderet. illa verò in matris gratiã ſæpe narrabat, quòd illi quoties ſoli eſſent, crebram mentionem Mariamnes facerent, & odioſe de patre loquerentur, minarentúrq; ſi principatus ipſis contingeret, reliquarũ regis vxorũ filios ſcribas ſe facturos in oppidulis. ad hoc enim conducibilem illis fore literaturã, cui tum darẽt operam. vxores etiã regias ſi quando viderent matris ornamẽta vſurpare, pro preſentib. deliciis veſtituros ſe ciliciis, incluſas vbi ne ſolẽ quidem liceat aſpicere. Hæc mox Salome regi renũciabat: quæ ille tametſi permoleſte ferret, emendare tamẽ malebat quàm punire. maxime autẽ exaſperabatur ſuſpicionibus & indies ſeipſo peior, omnib. omniũ rumoribus credebat. attamẽ tunc obiurgationẽ filios caſtigaſſe contentus, & illorũ reſponſione placatus aliquantiſper quieuit. Sed mox malũ recruduit. Pheroras enim Alexandrũ conuenit maritũ vt diximus Glaphyræ Archelai filiæ: aítq; ſe audiſſe ex Salome, Herodẽ ardenter amare Glaphyram: nec poſſe hunc affectũ excutere. hoc audito iuuenis zelotypus vehementer excanduit: & quicquid honoris ac comitatis Herodes mulieri exhibebat in gratiã filij, quòd quidem ferè quotidianũ erat, in peiorem partẽ interpretabatur, ſuſpicione concepta ex his quę audierat. neq; diutius potuit eam indignationẽ concoquere, ſed adito patre cũ lacrymis ei ſermonẽ Pherorę aperit. quamobrẽ ille magis adhuc turbatus eſt, non ferens inſimulari ſe falſo tam turpis criminis, multa querens de ſuorum malitia, à quibus pro beneficiis talem reportaret gratiã. Móxq; accerſitũ Pheroram adortus iurgio: Peſſime, inquit, omniũ mortaliũ, eóne ingratitudinis prolapſus es, vt talia de nobis vel dicas vel cogites? nónne deprehendo tuũ propoſitum, quòd non conuitio tenus hæc dixiſti filio, ſed vt inſidias & veneficia hoc pacto in caput meũ ſtrueres? Quis enim, niſi bono aliquo genio ductus vt iſte filius, pateretur patrem ſuſpectum impune ferre talem iniuriã? Verum tibi videris ſermonẽ in animum, an in dextram gladium inſeruiſſe, quo parentem conficeres? aut quid tibi voluiſti, cũ & ipſum fratrem oderis, in me tantum calumniãdo ſimulans benęuolentiã, & ea dicens quæ ſalua pietate ne cogitari quidem poterãt. apage te hinc poſt tam peruerſum erga fratrem benemeritum

animum.

animũ. Et tu quidẽ quoad vixeris tua conſcientia fruere: ego verò dabo operam vt ſim meis melior, neq; dignas pœnas exigens, & maioribus quàm digni ſint beneficiis eos proſequens. Sic ſtomachante rege Pheroras cũ in manifeſto crimine deprehenſus teneretur, Salomes ait hoc eſſe cõmentum, & ab ea prima hos ſermones profectos eſſe. Quo audito illa (nã forte aderat) cõpoſito ad verborum fidẽ vultu exclamat, non eſſe hæc ſua, & omnes hoc vnũ agere vt ea inuiſam regi faciant, & de medio tollant Herodis amantiſſimã, & præcauentẽ ipſius pericula. nunc verò etiã maioribus ſe appeti inſidiis. ſolã enim autorẽ fuiſſe fratri, vt abiecta qua ſe oblectabat muliercula filiam regis duceret, & hanc eſſe cauſam odij. hæc illa loquẽte, ſimúlq; capillos ſibi vellente, & pectus plangente, ſpecies quidẽ negantis erat veriſimilis, ſed mala mens diſſimulabatur geſtu fictitio. Pheroras autẽ medius tenebatur, ne prætextũ quidem vllum ſui facti inueniens, cùm nõ inficiaretur ſe dixiſſe, & audiſſe eadẽ perſuadere non poſſet. ea perturbatio nõ ſine altercatione durauit aliquãdiu. tandẽ rex pertæſus & fratrem & ſororem ablegauit: collaudatáq; filij temperãtia, & quòd hos ſermones ad ſe detuliſſet, admodum ſero ad curã corporis ſe contulit. Poſt hanc contentionẽ male audiebat Salome, quòd videretur autor huius calumniæ: & vxores regiæ male ei volebant, quòd ſcirent moroſam & variabilem, & pro tempore nunc inimicã nunc beneuolam. Semper igitur aliquid cõtra eam Herodi occinebant, arrepta occaſione ex caſu quodã fortuito. Erat Arabum rex Abodas, homo ſegnis & otio deditus: negotia verò eius adminiſtrabat Syllæus vir callidus, ætate florens & corporis ſpecie. hic cũ propter quædã negotia ad Herodẽ veniſſet, contẽplatus vnà cœnantem Salomẽ animum ad eam adhibuit: compertóq; eſſe viduã, venit cum ea in colloquium. illa quæ deterius quàm antè tractabatur à fratre, & nõnihil tacta forma iuuenis, non abhorrebat à nuptiis: & cũ per eos dies frequẽtarentur cõuiuia, exiſtebant multa nõ mediocria ſigna, quòd cõſenſus & mutuus amor inter eos intercederet. Hæc vxores regi non ſine deriſione referebãt. Herodes autẽ hoc nõ contentus ſciſcitabatur ex Pherora, & iubebat eũ inter cœnam obſeruare, quomodo erga ſe inuicẽ affecti ſint. ille renũciauit quòd nutibus & mutuis aſpectibús ſatis indicarẽt quò tenderẽt. Poſt hæc Arabs iam ſuſpectus abiit. elapſis deinde duobus aut tribus mẽſibus hanc ipſam ob cauſam reuerſus, & collocutus de hac re cũ Herode, poſtulauit vt Salomen ſibi collocaret. fore enim ei hanc affinitatem vtilem propter Arabum commercia, quorum principatum & deberi ſibi, & iam magna ex parte contigiſſe. De quo cùm ille ad ſororem retuliſſet, percontando an ei nubere ſit animus, mulier facile aſſenſum præbuit. poſtulantibus deinde vt Syllæus accenſeretur in Iudæorum religionẽ, & tum demum vxorem duceret, alioqui non eſſe licitum: ille facere hoc non ſuſtinuit, lapidandum ſe dicens à popularibus ſi faceret: atque ita re infecta diſceſſit. ex eo tempore Pheroras Salomen inſimulauit intemperantiæ, ac magis etiam vxores regiæ, dicentes eam cõſueuiſſe cum Arabe. Et puellã quam fratri deſponſatam ille domeſticæ mulierculæ illecebris victus recuſauit ducere, Herodes in ſororis gratiam collocaturus Salomes filio nato è Coſtabaro, mutauit ſententiam perſuaſus à Pherora, negante adoleſcentem amaturum talem ſocerum propter patris ſui cædem, & æquius cenſente vt ipſius filius eam ducat, ſucceſſurus in tetrarchiæ dominium. quod vbi is perſuaſit, impetrauit prioris offenſæ veniã. Mutatis igitur ſpõſalibus puella data eſt nuptum adoleſcẽtulo, addita c. talentorum dote. Nec interim ceſſabãt turbæ domeſticæ, imò augebantur etiã, à turpibus initiis progreſſæ vſq; ad calamitates triſtiſſimas. Erant in deliciis Herodi propter formam eunuchi tres, vnus à poculis, alter ab epulis, tertius cubicularius, quorum opera etiam in ſeriis regni negotiis vti eſt ſolitus. hos quidam ad regem detulit corruptos eſſe ab Alexandro filio accepta magna vi pecuniæ: & quæſtionibus examinati ecquid cum illo habuiſſent conſuetudinis, rem faſſi ſunt: præterea nullius tentati cõtra patrem facinoris ſe eſſe conſcios. admotis deinde acrioribus tormentis, victi neceſſitate, miniſtris magis magíſque in gratiam Antipatri ſæuientibus aiunt Alexandrũ innatum contra parẽtem odium alere: hortatúmq; eos vt Herodem deſererent iam inutilem, facientémque fucum ætati, & ſenium diſſimulantem tincto capillicio. quin potius ſibi adhiberent animũ potituro vel inuito patre regno debito, expectaréntque breui dignitatem primariam. iam enim nõ tantum

generis prærogatiuam ſibi ſuffragari, ſed inſtructa etiam ad inuadendam dominationem omnia. ſtaturos pro ſe multos duces militũ, multos amicos regios, paratos quidquis vel agere vel pati in ipſius gratiã. His auditis Herodem totum ira & timor occupat, quòd filij verba & cõtumelioſa viderentur, & minacia: vtroq; igitur exacerbatus verebatur ne quid grauius contrà ſe conflatum eſſet, quàm vt eodem temporis momento poſſet cauere & occurrere. quamobrem nõ auſus palàm inquirere, per dimiſſos clanculatios rem gerebat, omnes ſuſpectos iuxtà habens atque inuiſos, & in ſuſpicionibus etiam de immeritis ſecuritatem ſuam collocans: quarum adeò nullus erat finis, vt quo quiſque ei coniunctior eſſet, eo magis timeretur, vt tanto ad nocendũ potentior. Cæteros cum quibus ei nulla intercedebat familiaritas, vel nominari à delatore ſat erat, móxq; ad ſuam ſecuritatem pertinere putabat illorum interitus. Poſtremo etiam domeſtici anxij de incolumitate propria in ſeipſos verſi ſunt, tutiſſimos rati qui alios præuenirent calumniis, certiſſimumq; hoc ad ſalutem remedium: qui mox voti compotes hoc ipſo aliorum in ſe conciebant inuidiam, videbanturque merito retaliandi, & ſic accipiendi, vt ipſi tractaſſent alios. Iámque etiam priuatas ſimultates hoc modo exercebant: móxq; deprehenſi eadem patiebantur, occaſione cõtra inimicos vtentes pro laqueo, quo paulo pòſt ipſi cõprehendebantur. Rex enim velox erat ad pœnitentiam, eo quòd multos non conuictos tolleret: quòd tamen non in hoc proderat ne ſimilia poſthac faceret, ſed contentus erat delatores eorũ pari multaſſe ſupplicio. Tantum erat tunc in aula regia perturbationum ac formidinum. Multis etiã intimis amicis denunciauit ne vel in conſpectum ſuum venirent, vel intra limina palatij, maxime his qui fiducia meritorum hactenus ei rouerendi fuerant. Andromacho enim & Gemello veteribus amicis, & qui plurimum regem tam legationibus, quàm conſiliis iuuerant, filióſque eius inſtituerant, & maiorem cæteris habebant fiduciam, amicitiam renunciauit: alteri quia Demetrio eius filio Alexander vtebatur familiariter: Gemello verò quòd ipſum ſciret fauere iuueni. nam & inter educatores eius ac eruditores fuerat, & Romanæ peregrinationis comes hæſerat. Nec dubium eſt quin grauius aliquid in eos libenter ſtatuiſſet, ni obſtaret virorum claritas: quare contentus eſt tum ablegatis ademiſſe autoritatem, vt poſita proborum hominum reuerentia debaccharetur licentius. Horum porrò omnium malorum fax erat Antipater, qui ex quo primum tẽpore patrem animaduertit formidinibus obnoxium, conſiliorũ ei ſocium ſe adiungens accendebat hominis ſæuitiam: & tunc videbatur egregie fungi officio, ſi daret operam, vt quicunq; reniti poſſent tollerentur de medio. Tunc igitur pulſo Andromacho & reliquit amicis liberioribus, primum rex quotquot putabat Alexandro fidos examinauit tormentis, num cuius tentati cõtra ſe facinoris eſſent conſcij. illi verò immoriebantur cruciatibus, quòd nihil haberent dicere. atq; hoc acrius incũbebatur quæſtionib. quòd præter opinionẽ nullum deprehẽdi poſſet ne excogitatum quidẽ maleficium. Et Antipater callidus artifex interpretabatur tortos à veritate malle, quàm à fide erga dominos & amicos diſcedere, vrgebátq; vt ſecreta perquirerentur apprehenſis pluribus. Tandẽ vnus è multis tormenta nõ ferens ait ſe non ſemel audiſſe iuuenẽ dicere, quoties laudaretur à proceritate ſtaturæ, aut ſagittãdi peritia, cæteríſq; virtutibus eximiis, hæc à natura ornamẽta ſibi magis cõceſſa quàm beneficia. patrẽ enim præ inuidia his offendi omnib. quapropter quãdo ſimul inambulẽt cõtrahi ſe de induſtria & ſubmitti, ne appareat procerior, & in venatoriis iaculationibus illo præſente deſtinata nõ ferire, quòd norit genitoris ingeniũ non ferẽtis laudari filiũ. Hæc verba dũ expenduntur intermiſſis torméntis adiecit, cõſpiraſſe eum cum fratre Ariſtobulo, vt in venatione patri inſidias ſtrueret, quibus ſi ille eſſet oppreſſus, tum regnũ poſtulaturus Romã perfugeret. Inuentæ ſunt etiã iuuenis literæ ad fratrẽ ſcriptæ, cõquerentis de patre, nõ recte factum quòd Antipatro addixiſſet agros ex quib. ad eum redirẽt c. c. talenta annua. tum verò Herodes probabili, vt ipſi videbatur, argumento confirmatus in ſuſpicione, Alexandro cõprehenſo iubet iniici vincula: & rurſum incipit ſæuire, quãuis ne ipſe quidẽ auditis ſatis crederet. neq; enim excogitare poterat cur deberet ab illis per inſidias appeti: & querelę illę pueriles cõtentiones videbãtur, nec veriſimile poſt manifeſtũ parricidium voluiſſe eos Romã petere. quamobrẽ volens maius aliquod impietatis argumentum

mentum inuenire, ſolicitéq; cauẽs ne videretur filium temere damnaſſe ad vincula, & quæſtioni ſubiiciens honoratiores Alexandri amicos, non paucos eorum nihil tale cõfeſſos interfecit. Cúmq; tota regia tumultu, terrore ac tormẽtis perſtreperet, iuuenis quidam in tali neceſſitate cõſtitutus, dixit Alexandrũ Romã ad amicos literas miſiſſe, rogantẽ vt curarent ſe accerſiri à Cæſare, indicaturum de quibuſdam contra illum cõſpirationibus quando pater ſocietati Romanorũ prætulerit Mithridatis Parthorum regis amicitiam. addidit habere eum venenum quod apud Aſcalonem paratum ſit. His auditis Herodes credidit, cõſolantibus eum in calamitate adulatoribus, quòd non temere quidquã faceret. venenũ tamen ſumma cura quæſitũ nuſquam inuentum eſt. Cæterũ Alexander oppreſſus malis adeo nõ ceſſit, neq; inficiatus eſt, vt patrẽ exaſperaret amplius: ſiue volens pudefacere facilitatẽ eius ad credẽdũ calumniis: ſiue vt, ſi forte crederet, inuolueret eum cum tota regia magnis calamitatibus. Quatuor enim libellos à ſe cõſcriptos ei miſit, negans opus eſſe tormentis pluribus. Structas enim inſidias, participesq; eorũ eſſe Pheroram & amicorũ fidiſſimos. Quin & Salomen obrepentem noctu cum inuito ſe eſſe cõgreſſam, omnéſq; eò tendere, vt illo ſublato optatã aſſequerentur licentiã. eiuſdẽ cõſpirationis arguebãtur & Ptolemæus & Sappinnius, præ cunctis regi fidiſſimi. nec aliter quã rabie quadã occupati in ſe inuicẽ efferabantur homines pridẽ amiciſſimi, nõ defenſione, non coargutione expectata tantiſper dũ veritas pateret, iudiciũ præueniente ſupplicio. alij vincicbantur, alij necabãtur, alij nihil lętius expectates moras ipſas quã repręſentationẽ malorũ ægrius ferebãt: ingẽsq; mœror ac torpor fœdabat priſtinã felicitatẽ regię. Ne Herodẽ quidẽ ipſum vitę in tali perturbatione nõ tędere poterat, cui q; nemini ſe auderet credere pro tormẽto erat futuri exitus expectatio: ſæpéq; illi obuerſabatur irruẽs gladio ſtricto filius, noctes atq; dies nihil aliud voluranti, vt iam minimũ abeſſet ab inſania.

Archelaus Cappadocum rex Alexandrum patri reconciliat. *Cap.* XII.

DVM ita Herodes animo angitur, Archelaus Cappadocũ rex de filia, & iuuene genero ſolicitus, tum amici quoq; vicẽ miſerãs inuoluti tam perplexis & turbatis negotiis, officij ſui putauit profectionem ad eum ſuſcipere. IX Quem vbi ſicut audierat affectũ inuenit, importunã rem putauit, ſi obiurgaret ac temeritatis & nimiæ credulitatis argueret. fore enim vt ille ex aduerſo contendens & excuſare ſe ſtudẽs, exacerbaretur amplius. Quapropter aliã rationẽ commentus eſt qua res affectas cõponeret, indignatione verſa in iuuenẽ, aſſerens regem nihil præter æquitatẽ, ſed omnia recte feciſſe. Se quoq; dirempturũ illud cõiugiũ, ac ne filiæ quidẽ parſurũ, ſi ſceleris cõſcia nõ feciſſet indiciũ. Tum Herodes vbi præter opinionẽ vidit hominem pro ſe læſo tam grauiter excandeſcere, aſperitate remiſſa, & factũ ſuum iuſta æſtimatione volens expendere, paulatim ad paternos affectus rediit. lámq; vtroque flexo ad miſericordiã, quoties aliquis obiecta à iuuene crimina refelleret, ad irã cõmouebatur rex: poſtquã verò Archelaũ quoq; accuſationẽ aggredi vidit, lacrymis affectũ prodens, rogabat illũ ne nimium indulgeret iræ, néve propter iuuenis erratũ cõiugiũ dirimeret. Tum Cappadox nactus eũ iam mitiorẽ, cœpit crimina trãsferre in amicos qui deprauarent hominem iuuenẽ, & rudẽ omnis malitiæ, præcipue fratrẽ regis vrgens ſuſpicionibus. nã cũ & Pheroras in Herodis indignationem incurriſſet, intelligens recõciliatorem neminẽ Archelao magis idoneũ, atratus illum adiit, alia quoq; deſperãtis de ſalute ſigna præferẽs. qui nõ deſpexit preces ſupplicis, negãs tamen ſibi facile, tã cito flectere offenſum regis animũ. Satius eſſe vt ipſe à fratre veniã peteret, prius cõfeſſus ſe fuiſſe cauſam horum omnium. eam cõfeſſionem profore multũ ad leniendã iracũdiã, ac tum demũ ſe quoque opportunius deprecatorem acceſſurũ. paruit ille cõſilio, quòd vtriq; ceſſit feliciter. nã & iuuenis præter opinionem exemptus eſt criminationibus & Pherorã Archelaus repoſuit in fratris gratiã: ipſe quoq; inita maxima gratia apud regem in tam difficili ipſius tempore, lætus in Cappadociã profectus eſt. nã & cũ munerib. dimiſſus eſt precioſiſsimis, & facile primũ inter amicos locũ obtinuit. Cõuenit etiã inter eos vt Herodes Romã peteret, quãdoquidẽ de hoc negotio Cęſari ſcripſerat: fecerũtq; ſimul iter vſq; Antiochiã, ibi præſidem Syriæ Titum reconciliauit Archelao, atque ita in Iudæam reuerſus eſt.

Trachonitarum defectio. *Cap.* *XIII.*

SED interim dum ille Romã profectus à regno abeſt, bellum Arabicũ ex hac cauſa exortum eſt. Incolæ Trachonis, quam regionem Zenodoro ademptã Cæſar Herodi attribuerat, vetiti exercere latrocinia, cogebantur in ſtudiis agriculturæ mitius degere. hoc vitæ genus nec ipſos delectabat, neq; terra reſpondebat laboribus. tamen à principio cohercente rege abſtinebant iniuriã ab accolis, non ſine laude Herodis diligentię. Sed quando rex nauigauit in Italiam Alexandrũ accuſaturus & cõmendaturus Antipatrũ Cæſari, Trachonitæ ſparſo rumore de eius interitu, defecerunt reuerſi ad priſtina latrocinia. tunc tamen abſente rege à ducibus eius ſunt perdomiti. cæterũ XL. ex his latronũ principes captorum exemplo territi, relicto patrio ſolo fugerunt in Arabiam, recipiente eos Syllæo propter non impetratũ Salomes coniugiũ. à quo cùm munitum quendam locũ accepiſſent habitandũ, excurſionibus non Iudæam tantũ infeſtabant, ſed totam Cœleſyriam, abigebántq; prædas in ſua receptacula, Syllæo præbẽte impunitatem & ſecuritatẽ maleficiis. Herodes autẽ reuerſus à Romana peregrinatione, cõperit multa damna illata ſuis à latronibus. cúmq; nõ poſſet eos in poteſtatẽ ſuam redigere, quòd eſſent ſub tutela Arabũ, nec tamen iniuriam acceptam cõcoqueret, perluſtrato Trachone interfecit illorũ domeſticos. quo facto illi irritatiores, maximè quòd legẽ haberent quæ iuberet domeſticorum cædem inultam non ſinere, contempto periculo totam Herodis ditionem agendo & ferendo perpetuis vexabãt incurſionibus. Tum rex ad præſides à Cæſare miſſos Saturninũ & Volumniũ rem detulit, latrones deposcens ad ſuppliciũ. illi hoc audito maiore manu ſe cõmunire, perturbare omnia repentinis inſultibus, agros ſimul & vicos populari, iugulare quotquot in manus eorũ inciderent, vt bello quàm latrocinio res eſſet ſimilior. iam enim vſque ad mille accreuerant. Quare Herodes & latrones ſibi dedi poſtulabat, & mutuum creditum repetebat, exacto iam præſtituto tempore, ſexaginta illa talenta quæ Obodæ per Syllæũ commodauerat. Syllæus verò qui detruſo à regimine Oboda ipſe adminiſtrabat omnia, inficiabatur eos latrones eſſe in Arabia, & pecuniam differebat reddere, de qua diſceptabatur apud Saturninum & Volumnium Syriæ præſides. Tandẽ illis autoribus conuenit, vt intra triginta dierum ſpatium & debitum redderetur, & exvtroque regno reſtituerentur perfugæ. Sed apud Herodem prorſus nemo Arabum inuentus, vel ob maleficium, vel quacunq; de cauſa profugus: verum Arabes conuicti ſunt latrones ad ſe recipere.

Expeditio Herodis in Arabiam. *Cap.* *XIIII.*

ÆTERVM poſtquam aduenit præſtitutus terminus, Syllæus nolens ſtare conuentis Romam profectus eſt: Herodes verò exequebatur reſtitutionem pecuniarum ac latronum, Saturnino & Volumnio permittentibus. ei cõtumaces armis perſequi: collectóq; exercitu inuaſit Arabiam, ſeptem manſiones emenſus triduo. cúmq; peruenĩſſet ad caſtellum in quo ſe latrones continebant, primo impetu id cepit: ipſámque munitionem nomine Ræptam diruit, nullo alio damno dato regionis incolis. Et cùm in auxilium eorũ procurriſſet dux Arabũ Nacebus, cõmiſſum eſt prælium, in quo pauci ex Herodianis, Arabũ verò XXV. cum ipſo duce ceciderunt: reliqui in fugã cõpulſi ſunt. Hoc modo latrones vltus Idumæorum tria millia in Trachonem deduxit, vt cohercerent ibi latrocinia: & ad duces Romanos agentes in Phœnicia dedit literas, quibus eos certiores fecit, quòd in contumaces tantum Arabas conceſſo ab eis iure vſus ſit, nihilq; egerit præterea: idq; ipſorum inquiſitione poſtea verum compertum eſt.

Syllæus Herodem accuſat apud Cæſarem. *Cap.* *XV.*

SED aliter Romam properatis nunciis Syllæo relatum eſt, ſuo more exaggerantibus omnia, is iam ante inſinuatus in noticiam Cæſaris, forte tum circa palatium obuerſans, his auditis confeſtim mutata veſte atratus eum adiit, denarrans vt bello afflicta ſit Arabia, totúmq; regnum euerſum ab Herode ingreſſo cum exercitu. ad hæc lacrymãs querebatur cecidiſſe duo milia & quingentos Arabum primates, & in his amicum ac cognatum ſuum Nacebum, direptáſque magnas

magnas opes apud Rœptam repoſitas. atque hęc facta per contemptum Obodæ, qui nec copias paratas habuerit, nec ducẽ ſe abſente idoneum. Hæc dicente Syllæo, addentéq; quòd nec ipſe hanc profectionem ſuſcepturus erat ni crederet Cæſari curæ eſſe pacem publicam omnium, neq; ſe domi præſente Herodes niſi ſuo malo eam pacem violaturus, Cæſar querela cõmotus percontatus eſt ex Herodis amicis qui tum aderant, & ex ſuorum quibuſdã recens reuerſis à Syria, hoc tantũ an Herodes vllum exercitum extra regni ſui fines eduxerit. Id cũ illi fateri neceſſe haberent, nec Cæſar cauſam expeditionis audire dignaretur, magis etiã iratus Herodi ſcripſit minaciter, ſe actenus illo vſum tanquã amico, poſthac habiturũ eum pro ſubdito. Syllæus quoq; ea de re ſcripſit ad Arabas. His literis illi elati neque latrones qui effugerant voluerũt dedere, neque acceptã mutuo pecuniã perſoluere, neque pro paſcuis quæ cõduxerant, quicquã numerare, freti eo quòd rex offendiſſet Cæſarem. Quin & Trachonitæ hac occaſione vſi inſurrexerunt in Idumæorũ cuſtodiã, & iuncti Arabicis latronibus qui illorũ regionem diripiebant, non tam ſuis lucris quàm vindictæ ſtudentes miris modis in eos ſæuiebant. Hæc omnia Herodes ferebat, offenſo Cæſare minus iam habẽs vel fiduciæ, vel audacię. legatos enim eius ad agẽdã regis ſui cauſam miſſos primũ ne admiſit quidẽ: iterũ veniẽtes dimiſit infecto negocio. Quamobrẽ vehemẽter anxio metũ augebat Syllæus, Romæ præſens credulo Cæſari quiduis perſuadens, & iam maioribus rebus inhians. Defuncto enim Obodæ in Arabum regnum ſucceſſit Æneas, dictus Aretas mutato nomine. hunc ille per calumnias pellere conabatur, & ſibi principatum vſurpare, multam pecuniam partitus in aulicos, multa etiam Cęſari daturũ ſe pollicitus: quẽ iratũ ſciebat Aretæ quòd ſe inconſulto auſus eſſet regni habenas ſuſcipere. Tãdem & ille literas cũ muneribus miſit ad Cæſarem, & in his multorum talentorũ coronã auream. in his literis accuſabat Syllæum, quòd nequiſſimus ſeruus veneno ſuſtuliſſet Obodam, quo etiã viuo inuaſiſſet rerum adminiſtrationẽ, vxores Arabum adulterans, & cõflato ære alieno viã ſibi ad occupandum principatum muniens. Cæſar autem ne hos quidem legatos audire dignatus, aſpernatúſque eorum munera, infecta re illos abire paſſus eſt. Interim Iudæorum res ac Arabũ indies ſe habebant deterius, turbatis omnibus, & cõponẽte nemine. nam regum alter nondũ principatum ſuum conſtabilierat, & proinde ſuos coërcere nõ poterat. Herodes autẽ veritus ne ſi ſe defenderet, eo magis irritaret Cæſarem, cogebatur perferre omnes iniurias. Poſtremo nullum finem vrgentibus malis inueniens, decreuit denuo Romã legatos mittere, ſi quid æquius per amicos impetrare poſſet à Cæſare. in eam legationem Nicolaus Damaſcenus profectus eſt.

Euryclis calumniæ contra Herodis filios. *Cap.* XVI.

PER idem tempus diſſidiũ cum filiis domeſticum multo magis exacerbatum eſt. quamuis enim iam antè nunquã prorſus vacarit ſuſpicione, malo pernicioſo regibus, tunc tamẽ id maxime ob talem cauſam inualuit. Eurycles quidã Lacedæmonius, vir domi nobilis, ſed ingenio peſſimo, adulator & deliciis perditus, ſed vtrũque vitiũ ægregie diſſimulans, vſus Herodis hoſpitio, datis muneribus & maioribus acceptis, ad gratiam cum eo conuerſatus effecit vt reciperetur inter amicos pręcipuos. is diuerſabatur apud Antipatrũ, Alexãdro quoq; propter crebros cõgreſſus familiaris. aiebat enim ſibi cum Archelao Cappadoce amicitiam intercedere, & ideo ſimulabat ſe Glaphyram obſequiis colere. cumq; videretur omnibus ex æquo deditus, obſeruabat quæcunq; vel dicerẽtur vel fierent, vndecunque captans gratificandi per calumnias materiam. denique adeò ſe blãdis colloquiis inſinuauit vnicuiq;, vt illi ſoli fidus videretur, cæteros ita tractare, prout amico eſſet cõmodum. his artibus ita ſibi deuixit Alexãdrũ vt iuuenis putaret ei ſoli tutò ſe poſſe querelas ſuas concredere. aperiebat igitur ei dolorem ſuum, quòd pater eſſet à ſe alienatior, caſumq; matris narrabat: & quòd Antipater prærepta fratribus dignitate ſolus poſſet omnia. Hæc diutius ferenda non eſſe, patre iam talibus imbuto odiis, vt cum ipſis nec conuiuia nec colloquia communicare ſuſtineat. Hæc ille, dolorem ſuum in ſinum amici, vt tum videbatur, deponens. at ille omnia referebat Antipatro,

negans ad ſe hæc pertinere, tacere tamen non poſſe ob periculi magnitudinem & conſultum ei velle, vt caueret ab Alexandri inſidiis. non enim eum diſſimulare animum, ſed ipſis verbis præferre cupiditatem parricidij. Poſt hoc beneuolentiæ pignus maxima ab Antipatro accipiebat munera, & ad vltimũ ab eo perſuaſus eſt vt ad Herodem referret de hoc negotio. Rex narranti de Alexandri odio facilem aurem præbuit, & eo deductus eſt verborũ ambagibus, vt implacabilẽ iram in filiũ conciperet: id quod ſine mora declarauit. Eurycli enim L. talenta donauit: quibus ille acceptis ad Archelaum ſe contulit, & multum Alexandrum prædicans, operam etiam ſuam commemorauit quã vtilis ei fuerit ad conciliandã patris gratiam: & ab eo quoq; accepta pecunia, prius quã deprehẽderetur hominis malitia diſceſſit, Reuerſus deinde in patriam, cùm ibi quoq; ſimilibus artibus vteretur, Lacedæmone pulſus eſt in exilium. Porrò Iudæorum rex non iam vt antè cõtentus aurem præbere criminatoribus Alexandri & Ariſtobuli, proprio ſeruiebat odio, etiam nemine accuſante obſeruans ſingula, & ſciſcitans, & permittens omnibus quicquid vellent cõtra eos dicere: & inter cætera Euaratũ Coum cõmunicaſſe cũ Alexandro conſilia. videbaturq; nullos ſermones audire libentius. Oblatum eſt deinde iuuenibus maius infortuniũ, calumniis nunquã ceſſantibus, & omnibus certatim aliquid mali de eis ad rẽ deferentibus, ſcilicet incolumitatis eius ſtudio. erant Herodi duo ſatellites, Iucũdus & Tyrannus, grati illi propter robur ac proceritatem corporũ. hi propter quandã offenſam pulſi è regia, & inter equites Alexandri ſtipatores recepti, quòd eſſent exercitatiſsimi honorabantur pecuniis aliisq; muneribus. Mox igitur rex de his etiam ſuſpicione concepta, tormenta eis admouit. ergo poſt toleratos diu cruciatus, tandẽ aiunt ſe ſolicitatos ab Alexandro, vt inter venandũ Herodem feras perſequentem interficerent. facile enim confingi poſſe, præcipitatũ ab equo ſuiſmet telis transfixum eſſe. nam & antè penè ſimile quiddã ei acciderat. Simúlq; indicauerũt aurũ defoſſum in equorũ ſtabulo, & præfectum venatorum arguebant, quòd eis prębuiſſet lanceas regias, & arma, ipſo iubente, Alexandri famulis. Poſt hos præfectus arcis Alexandrij correptus ſimiliter examinatus eſt: huic obiectum eſt quòd eos intra caſtellũ reciperet, pollicitusq; eis eſſet pecuniam regiã ibi reconditam. Sed illo pernegãte filius eius accedẽs vera eſſe dixit omnia: protulitq; referentes manũ Alexandri literas in hãc ſententiã. Quàmprimũ Deo fauente perfecerimus quæ decreuimus, ad vos veniemus. curate igitur vt quẽadmodũ eſtis polliciti, nos in caſtellũ recipiatis. His literis viſis Herodes poſt hac pro indubitato habuit, paratas ſibi à filiis inſidias. Alexander autem dicebat Diophantũ ſcribam imitatum ſuum characterẽ, eſſeq; Antipatri malitia excogitatam illam ſchedulam. Diophantus enim habebatur magnus talium artifex, & poſt in ſimilibus deprehẽſus dedit ſupplicium. eos verò qui torti ſunt rex apud Hiericuntem produxit ad populum, vt accuſarent filios, vbi ſaxis ſunt obruti. cumq; vulgus concitum pœna Alexandrum cum fratre vellet afficere, Herodes per Ptolemæum & Pheroram eos cohibuit: & iuuenes in carcere aſſeruandos tradidit. eò nemo admittebatur, adhibitis qui explorarent eorum dicta & facta omnia. iámque pro condemnatis habebantur, tum aliorum opinione, tum ſua. eorum alter Ariſtobulus præ anxietate etiam amitam ſuam ac ſocrũ ad miſerationem præſentis calamitatis, eiusq; autoris odium inuitans, An non tibi quoque, inquit, periculũ imminet, delatæ quòd ſpe nuptiarum Syllæo de omnibus quæ hîc fiunt per literas ſignifices. quæ verba mulier ſtatim fratri retulit. ille non amplius ſe continens vinciri eos iubet, & ſeorſum quemque quid contra patrẽ moliti ſint ſcripto prodere. hoc iuſſi facere, ſcripſerunt, inſidias quidem nec paraſſe ſe, nec cogitaſſe, ſed conatos fugere, quòd non poſſent amplius ad hunc modum ſuſpecti & ſoliciti viuere. Eodem tempore cùm veniſſet è Cappadocia ab Archelao legatus Mela vnus è dynaſtarum illius numero, volens Herodes declarare eius maleuolentiã, acciuit ad ſe Alexandrũ è vinculis: & rurſum interrogauit de fuga, quónam & quomodo decreuiſſent diſcedere. Ad Archelaum, ille reſpondit, pollicitum quòd inde Romam mitteret. Cæterùm contra parentem nihil durius aut parũ pietati cõueniens ſe machinatos eſſe, neque quicquã veritatis ineſſe confictis aduerſariorũ criminationibus. cupiuiſſe etiam vt Tyrannus cum ſociis exa-

mina

minaretur cautius: ſed illis approperatam mortem per Antipatrum, qui admixtis ſuis vulgum in eos concitauerit. His dictis rex iuſsit & ipſum & Melam duci ad Glaphyram Archelai filiam, vt interrogaretur num ignoraſſet paratas Herodi inſidias. quò vt ventum eſt, cõtinuo mulier vinctũ conſpicata maritũ, caput ſibi plangens, & præ miſeratione attonita clare ingemuit. iuueni quoque manantibus lacrymis, qui aderant miſerabili hoc ſpectaculo turbati, diu nihil mandatorum poterant vel dicere vel facere. Tandem Ptolemæo, cui commiſſus erat iuuenis, iubente dicere, num & vxor fuerit conſilij conſcia: quì potuit, inquit, non eſſe, carior mihi vita, & parens liberorum cõmuniũ. ad hæc illa exclamauit, nullius mali ſe eſſe cõſciam. quod ſi id aliquid ad ſalutem eius cõferat, paratam ſe mẽtiri vel in ſuam perniciem, & nihil omnino negaturam. Tum Alexander, impiũ quidem, ſicut ſuſpicãtur quos minime oportuit, nihil nec ego cogitaui, nec tu es cõſcia: ſed quòd ad Archelaum abire, & inde Romam, decreuimus. Hoc & illa fatente, Herodes ratus conuictũ à ſe Archelaũ maleuolentiæ, dedit Olympo & Volumnio literas, iuſſit vt inter nauigandũ appellerent ad Eleuſam oppidũ Ciliciæ, & Archelao ſcripta de his redderent: & poſt expoſtulationẽ quòd filiis conatuũ fuiſſet particeps, Romam inde nauigare pergerent. & ſi inuenerint à Nicolao placatũ Cæſarem, redderent ei literas, & argumenta quæ ad conuincendos iuuenes ſcripta mittebantur. Igitur Archelaus pro ſe attulit, voluiſſe quidem excipere iuuenes, quòd id & ipſis & patri eorũ putaret vtile, ne quid ob ſuſpiciones & diſſidia durius in eos ſtatueret: non tamen miſſurũ fuiſſe ad Cæſarem, nec cõfirmaturũ eos in maleuolentia: Romã autẽ delati inuenerunt iam Herodi reconciliatum Cæſarem, eiq; literas reddiderũt. Nam Nicolai legatio ad hunc modũ ſe habuit. Quãprimũ Romã venit & in palatiũ, præter ea mãdata quæ habebat, Syllæum accuſandũ ſuſcepit. animaduertit enim diſſidere inter ſe Arabas, quorũ aliquot eius omnia facinora indicauerunt, & hoc autore necatos pleroſq; cognatos Obodæ manifeſte coarguerunt ex ipſius literis interceptis per aduerſarios.

Qua fortuita occaſione Nicolaus vti non neglexit, ſtudens Herodem reducere in gratiam Cæſaris. Sciebat enim ſi defenſionẽ regis ordiretur, difficilem ſe habiturũ iudicem. quod ſi accuſaret Syllæum, non defore occaſionẽ pro ſuo rege ſatisfaciẽdi. conteſtata igitur lite, & præſtituta ad agendũ die, Nicolaus aſſiſtentibus ſibi Aretæ legatis acriter accuſauit Syllæum, interfectorẽ aſſeuerans domini ac regis ſui multorúmque Arabum, pecuniam etiam mutuatum ad perturbandam quietẽ publicam, matronáſq; arguens corrũpiſſe tam Romæ quã in Arabia. addidit his grauiſsimũ crimen, circumuentum mendaciis eius Cæſarem, quem nihil veri de geſtis ab Herode docuerit. ad hunc occaſionis locum poſtquam ventum eſt, Cæſar interlocutus iuſsit eum omiſsis cæteris hoc tantũ de Herode dicere, an non exercitum in Arabiam duxerit, neque duo millia & quingentos illic interfecerit, neque captiuis abductis regionem deprædatus ſit. Ad hæc Nicolaus, de his ſe vel maxime ait docere poſſe, nihil horum aut certè minimam partẽ ita ſe habere, quemadmodum ab illo relata ſint, neque vllam mereri indignationem. His præter opinionẽ auditis cùm Cæſar attentius auſcultaret, ille primùm indicauit ei de D. talẽtis mutuo ſumptis, déq; ſyngrapha in qua aſcriptum erat, licere poſt elapſum præſtitutum tempus pignora ex vniuerſa regione capere: deinde, non expeditionẽ hoſtilem hanc fuiſſe, ſed executionem iuris & repetitionẽ debiti. Idq; non propere actum quanquã permittente ſyngrapha, ſed appellatis prius ſæpe de hac re Saturnino & Volũnio Syrię præſidibus: poſtremò apud Berytum in horum præſentia Syllæo per Cæſaris fortunam iurato, omnino intra triginta dies exhibiturum ſe & pecuniam, & Herodis perfugas. & cùm horum nihil Syllęus pręſtitiſſet, aditos rurſum pręſides Herodi permiſiſſe pignora capere, atq; ita demum illum profectum in Arabiam. hoc eſt, inquit, illud bellũ quod aduerſarij tam tragicè exaggerauerunt. quod tamen quì poteſt bellum vocari, permiſſu præſidum & ex pacto illatum, poſt periurio violatos tum alios deos, tum in primis nomen Cæſaris? reſtat de captiuis iam dicere, Latrones Trachonitæ XL. primum, mox plures, fugientes Herodẽ metu ſupplicij, receptaculũ ſibi fecerũt Arabiam. hos Syllæus fouit & aluit in omniũ hominũ iniuriam, agroſq; eis dedit, & prædarũ fuit particeps:

XII

quos

quos tamen ipſos eodem iureiurando tenebatur reſtituere cum mutuaticia pecunia ad prę ſcriptum terminũ. nec poteſt oſtendere quẽquã præter hos captum in Arabia: immo ex his ipſis aliquot euaſerunt. Nunc confutata etiam de captiuis inuidioſa ſycophantia, audi Cæſar mendaciſſimũ figmentũ quod ad prouocandã iram tuam cõmentus eſt. Affirmo enim quòd cùm Arabũ manus nos inuaſiſſet, & vnus atq; alter è noſtris cecidiſſet, tum demũ Herodes repugnare coactus Nacebũ, & cùm eo XXV. non amplius cecidit, quorum ſingulis centuplicatis iſte bis mille & quingentos ceciderſſe retulit. His motus Cæſar, vultu irato ad Syllæum verſus, rogauit quot Arabes ea pugna deſiderati ſint. Hæſitante illo, & erratum in numero fatente, lectæ ſunt ſyngrapharũ conditiones, & reſcripta præſidũ, literæq; vrbiũ cõtinentes querelas de latrociniis. Ad vltimũ eò res deuenit, vt Cæſar damnato capitis Syllæo, Herodẽ in gratiã receperit: & pœnitens quòd calumniis permotus durius ſcripſiſſet, hoc quoq; Syllęo opprobrauerit, illius mẽdaciis impulſum ſe diſceſsiſſe ab officiis amicitiæ. In ſumma, remiſit eum in prouinciam, vt poſtquã ſatisfeciſſet creditoribus, daret ſuppliciũ. Cæterum Aretæ indignari pergebat, quòd regiã dignitatẽ ac poteſtatẽ vſurparet, priuſquã à ſe acciperet: volebátq; Arabiam quoque Herodi tradere: ſed hoc conſiliũ mutauerunt redditæ ipſius literæ. Olympus enim & Volumnius cognito placatum eſſe Cæſarẽ, mox ita vt mandatum erat obtulerunt ei literas, continentes argumẽta quibus filios impietatis cõuicerat: quibus lectis viſum eſt nõ onerare inſuper alio regno ſenem & infortunatum circa filios: admiſsisq; legatis Aretæ, & hactenus obiurgatis quòd rex eorum temerarie principatum ſumpſiſſet, nõ expectata ſua ſententia, admiſit munera, & regnũ ei autoritate ſua cõfirmauit. XIII Poſt hæc Herodi iam reconciliatus ſcribit, dolere ſe vicem eius qui tales haberet filios, debereq; eum, ſi quid cõtra pietatem auſi ſint, vt in parricidas animaduertere. ſe enim liberam ei poteſtatem permittere. quòd ſi tantũ fugam meditati ſint, ipſum quoq; ſalua pietate oportere leni caſtigatione cõtentum eſſe. quare ſuum conſilium eſſe, vt indicto cõſiſtorio apud Berytum Romanorum domicilium, & adhibitis præſidibus cum rege Cappadocum Archelao, amicisq; cæteris & viris illuſtribus, de cõmuni ſententia quid ſtatuendum ſit diſpiciat. atque hoc fuit argumentum epiſtolæ Cæſaris.

Herodis filij damnantur apud Berytum in concilio. Cap. XVII.

QVA accepta Herodes ſupra modũ gauiſus eſt, tum quòd rediiſſet in gratiam, tum propter conceſſam ſibi ſtatuendi de filiis poteſtatem liberã: & neſcio quo pacto accidit, vt qui prius in ſecunda fortuna durus quidẽ pater fuerat, non tamen temerarius aut præceps ad filiorũ interitum: nunc rebus ſuis in melius mutatis, & recepta priſtina fiducia, nouo more laxauerit habenas odiis. Ergo cõuocat per nuncios quotquot viſum eſt Cæſari, vno Archelao excepto, vel quòd hominẽ oderat, vel quòd vereretur ne obſiſteret ſuo propoſito. & poſtquã Berytũ cõuenerunt cùm præſides, tum cæteri exciti è diuerſis vrbibus, filios quidẽ, quos adducere in conciliũ noluit, in Platane vico Sidoniorum detinuit, nõ longe ab vrbe: vt poſſet eos ſi vocarẽtur ſiſtere. ipſe vero ſolus introgreſſus, corã cõceſſum CL. virorũ, vſus eſt accuſatione nõ tam propter infortuniũ & neceſsitatem miſerabili, quã patri parũ decora. Vehemens enim erat, & in coarguendo crimine hæſitans non ſatis ſe explicabat, multáq; furoris ac feritatis præferebat indicia. nec probationes exhibebat cognitoribus, ſed aduocatos ſibi eos adiũgebat indecore pater cõtra filios, literasq; ab ipſis ſcriptas legebat: in quibus nihil inſidiarũ aut impietis inerat, ſed tantũ de ineunda fuga concilium, & cõuitia ſigna offenſi animi. ad quę poſtquã ille peruenit vociferabatur quaſi in cõfeſsis inſidiis: remq; exaggerabat deierans mori ſe malle quã audire talia. Poſtremò dicẽs ſibi & à natura & à Cæſare poteſtatẽ in eos datã, addidit etiã patriam legem ita iubere: vt ſi cui accuſato parẽtes manus imponant capiti, neceſſe habeant circumſtãtes ſaxis eum ferire, atq; in hunc modum interficere. quod cũ ſibi prõptũ ſit in patria & ſuo regno facere, tamen expectare ſe illorũ quoq; calculos. Venire ſe tamen ad eos nõ tã vt iudicent filios in manifeſtiſsima culpa deprehenſos, quã vt per occaſionẽ indignationi iuſtæ parentis ſuum addant

addant ſuffragium,& exemplum edant ad poſteros,non oportere tales inſidias negligi.Hæc locuto rege,& iuuenibus ne ad dicendam quidem cauſam adductis,qui erant in conſilio videntes rem eò deueniſſe,vt nulla ſit ſpes reconciliationis & gratiæ,poteſtatem eius cõfirmauerunt. Et primus Saturninus vir conſularis,multíſque defunctus honoribus, protulit ſententiam moderatam circumſtantiis: damnare ſe quidem Herodis filios,non tamen cenſere interficiendos,quòd & ipſe filios habeat, & Herodem præteritis infortuniis hoc maximum nolit adiicere. Poſt illum ipſius tres filij,qui legati patris erant,eandem ſententiam tulerunt. Contrà Volumnius capite plectendos pronunciat,qui tam impij erga parentem fuerint:quem deinceps maior pars ſecuta eſt,vt omnino viderentur addicti ad ſupplicium. Móxque inde Herodes Tyrum eos ſecum duxit:quò cum Nicolaus appuliſſet à Roma veniens,rex prius expoſitis quę apud Berytum acta fuerant, percontatus eſt quid Romæ amici ſentirent de eius filiis. Ille reſpondit videri conſilia iuuenum impia, coniiciendóſque vinctos in carcerem. deinde penſitato diligentius negotio, ſi ita videatur, occidendos, ne putetur plus iræ quàm rationi tribuere. ſin contrarium placeat,abſoluendos, ne aliquid committatur immedicabile. eam eſſe Romæ plerorúmque amicorum ſententiam. Tum rex diu multúmque tacitus ſecum cogitauit,& illum ſecum nauigare iuſſit. Poſtquam autem Cæſaream ventum eſt, mox omnes fuerunt de filiis ſoliciti, euentum expectantes. valde enim metuebant ne propter inueteratum diſſidium immineret eis exitium. cúmque dolerent eorum vicem, tamen nec loqui temere, nec audire dictum aliquod liberius vacabat periculo: ſed in ſinu miſericordiam celantes, taciti dolorem diſſimulabant. Vnus omnium vetus regis miles nomine Tiro, filium habens Alexandri æqualem & amicum, quicquid alij quieti occultabant, ipſe libere eloquebatur,& ſæpe exclamare cogebatur in turba,periſſe veritatem & iuſtitiam in rebus humanis, & pro his regnare cum mendaciis malitiam: eóque tantam caliginem inductam negotiis, vt ne grauiſſima quidem errata ſua homines animaduerterent. hæc loquendi libertas quamuis non abeſſet à periculo, omnes tamen mouebat, quòd non ſine ratione fortiter ſe gereret tali tempore:libentérque hæc audiebant ſinguli,& cùm ſibi cauerent ſilentio, eius tamen non improbabant licentiam. nam tanti mali expectatio potuiſſet à quouis commiſerationis voces exprimere. Ille verò etiam ad regem magna libertate ſe ingerens, poſtulauit ſolus cum ſolo colloqui:quod vbi conceſſum eſt:Non poſſum,inquit,ô rex diutius ferre hanc anxietatem animi: quæ me cogit audaces voces & mihi periculoſas promere,ſed tibi,ſi velis,vtiles. Vbi nunc eſt tua mens?vbi animus ille ſemper hactenus quantumuis arduis par negotiis? quæ nam hæc eſt tanta amicorum ac cognatorum penuria? neque enim tibi hos cognatos aut amicos exiſtimo, qui tantum ſcelus ſuſtinent in quondam felici regia. quid tu? quid agatur non diſpicies? occidéſne duos iuuenes è regina vxore ſuſceptos,& in omni virtute eximios,teipſum hac ætate commiſſurus vni filio alenti ſpes improbas, & cognatis quos ipſe toties iudicaſti dignos ſupplicio? An non animaduertis tacitum vulgus ſimul & tuum errorem damnare, & miſerari calamitatem iuuenum?adhæc tum militaris turba,tum ipſi duces illis compatiuntur,& execrantur autores huius infortunij. Hæc primò ſat æquis auribus accipiebat rex, admonitus tam ſuæ calamitatis, quàm domeſticorum perfidiæ. Sed illo immodeſte ac militariter inſtante, & per ſimplicitatem nõ habente rationem temporis, turbatior iam & opprobrationem hanc magis quàm admonitionem amicam exiſtimans,ſciſcitatus quinam eſſent illi ægreferentes duces aut milites,nominatim indicatos omnes cum ipſo Tirone vinctos iuſſit ſeruari in carcere. Huius facti occaſione Trypho quidam tonſor regis accedens eum ait ſe non ſemel à Tirone ſolicitatum, vt inter curandum, guttur ei nouacula præcideret, oſtentata ſpe magnorum munerum, & primi loci inter Alexandri amicos. Hæc locutum iubet corripi: móxque tortus eſt & tonſor & Tiro cum filio. qui videns patrem ſæuiſſime tractatum, obſtinate cruciatus perferre, nec tamen ſupereſſe vllam ſpem ſalutis ex crudelitate regis coniiciens, ait ſe indicaturum veritatem,ſi tormenta ſibi ac parenti remitterentur: acceptáque in hoc fide,dicebat conueniſſe inter eos vt Tiro ſua manu regẽ interficeret:patere enim ei aditum ſoli ad ſolum, atque ita perpetrato facinore libenter quiduis paſſurum in

Alexandri gratiam. His dictis patrem exemit cruciatibus, incertum veritate expreſſa an vt ſe ac genitorem hoc pacto à diuturniore vexatione redimeret. Herodes autem eiecta ex pectore omni ſiqua prius inerat dubitatione de filiorum ſupplicio, nec vllum relinquens locum reſipiſcentiæ, properauit exequi ſuum propoſitum: & productis in concionem trecentis ductoribus militum vnà cum Tirone ac filio, tonſoréque indice, omnes accuſauit apud populum, in quos multitudo quicquid ad manum veniret coniiciens, ad vnum eos interfecit. Alexander autem & Ariſtobulus ducti Sebaſten, ibi iuſſu patris ſunt ſtrangulati: & corpora eorum in Alexandrium recondita ſunt, vbi maternus eorum auus & plerique ex progenitorum ſerie ſiti ſunt. Et fortaſſe alicui mirum nõ videbitur, coalitum tanto tempore odium adeò excreuiſſe, vt modum excedens ipſam naturam vicerit. Illud merito dubitari poſſit, in adoleſcentéſne ea culpa conferenda, qua patrem longo tempore exaſperatum tandem in odium coniecerint immedicabile: an in ipſius duritiam, & cupiditatem tam gloriæ quàm dominationis immodicam, qui nullum ferret ſocium, malens omnia ſuo arbitratu facere: an potius in fortunam, cuius potentiæ nullis humanis rationibus reſiſtere licet, ne ſapientiſſimis quidem. Vnde perſuaſum habemus eam omnes humanas actiones præſanxiſſe, vt neceſſario conſequantur: eámque vim fatum vocamus, quòd nihil ſit quod illa non efficiat. ſed hunc ſermonem vt arduum leuiter attigiſſe ſufficiet, qui & noſtris ſtudiis nonnihil tribuit, & varietatis actionum cauſas examinat: quæ quidem contemplatio iam olim incluſa eſt legis noſtræ voluminibus. Cæterum ex duabus reliquis cauſis quod ad filios attinet, accuſare quis poſſet eorum iuuenilem arrogantiam, & faſtum regium, quòd nimium tribuerint patris calumniatoribus, & in acta eius ac vitam parum æqui inquiſitores fuerint, malitioſe ſuſpicaces, & linguæ temperare neſcij, ac per hoc geminas anſas præbentes ſuis obſeruatoribus, & ad ineundam regis gratiam delatoribus. Patris autem planè pudendus error eſt & inexcuſabilis, quòd neque inſidiarum ſtructarum conuictos, neque vllis huius conatus argumentis deprehenſis, permiſit ſibi ex ſe genitos interficere, egregio corpore iuuenes, nec apud ſuos ſolum gratioſos, non in venationibus ſegnes, non in militaribus exercitiis contemnendos, aut ciuilibus facundiæ ſtudiis. horum enim omnium non erant rudes, præſertim Alexander natu grandior. Satis erat, etiamſi damnare libuiſſet, aut vinculis eos cohibere, aut procul à regno ablegare, cùm ſecurum faceret Romana potentia, ſub cuius tutela poſitus ne apertam quidem vim, adeò non inſidias, extimeſcere debuerat. nunc tam cito eos occidere impotentis affectus gratia, quid aliud eſt quàm argumentum impiæ licentiæ: maxime cùm eſſet ea ætate, in quam excuſatio ignorantiæ vel imperitiæ non competit. neque enim mora & dilatio facit eum excuſatiorem. Minus enim peccatum erat, attonitum nouo aliquo caſu, irritatum eſſe ad atrocius facinus. poſt longas verò cunctationes & deliberationes, poſtremo tale quippiam aggredi & perpetrare, ſanguinarij animi eſt & obſtinati in deterius: qualem ſibi eſſe etiam poſtea declarauit, nec reliquis parcens qui antè videbantur cariſſimi. qui tametſi minus miſerabiles erant, quòd meritò perirent, tamen ſæuitiam arguebant ſimilem, nec ab illorum temperantem ſibi cædibus. qua de re dicturi ſumus in ſequentibus.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVS SEPTIMVS.

De Antipatri Herodis filij malicia. *Caput I.*

NTIPATER autem ſublatis fratribus agitatus diris, gradu iam ad extremam contra patrem impietatem facto, nondum improbæ ſpei ſatisfaciebat & in futurũ auidæ. Liberatus enim æmulorum metu, qui poſſent in principatus ſocietatem, venire, in aliam maiorẽ difficultatem parandi ſibi regni incidit videlicet odium quo populariter inuiſus erat omnibus. huc accedebat quòd illũ magis etiã haberet ſolicitum, alienati militum animi, à quibus pendebat regum ſecuritas, ſi quãdo gens ipſa videretur nouarũ rerum cupida. quæ mala ſuamet culpa ſibi germanis oppreſſis conciliauit. & tamen haud aliter quàm rex cũ patre adminiſtrabat res Iudæorum, credẽte ſe Herode eius fidei, & id factum quo ſuppliciũ merebatur, interpretante argumẽtum beneuolentiæ, quaſi ſaluti regis cõſulens illos prodidiſſet, nõ morem gerẽs odio quo tã illos quàm patrẽ proſequebatur: quandoquidẽ & illos propter patrem oderat totus inſeſſus furiis: dabátq; operã vt nulli eſſent, qui inſidias eius detegerent, aut ad quos poſſet Herodes aperta vi petitus refugere. ſed tũ longe magis ſtimulabatur cœptos conatus perſequi. Nã eo defuncto proponebat ſibi certum imperium: quòd ſi diutius vitã protraheret, periculũ videbat ne proditis aliquo modo ſuis technis patrem haberet infenſiſſimum. Ideo nullis parcebat ſumptibus in demerendis paternis amicis, hominum odia beneficiis volens obruere, præcipue quotquot Romæ erãt magnificẽtiſſimis muneribus ſibi concilians, & ante omnes Saturninum, qui tum Syriæ præerat. Spes etiã erat fratrem ipſius corrumpi poſſe donorũ magnitudine: paritérq; regis ſororem, nuptã viro inter amicos regis primario. erat enim callidiſſimus ad deuinciendos per beneuolentiæ ſpeciẽ hominum animos, & diſſimulãdi odij ſummus artifex. Nõ tamen fallebat amitã, quę iam ante perſpectum habebat eius ingeniũ, nec decipi poterat, & ideo machinis omnibus occurrebat eius malitiæ: quãuis filiã habebat nuptã eius auunculo, quã ipſe Antipater poſt Ariſtobuli mortem ei iungendam curauerat. Nã alteram mariti matris filius Callæas vxorẽ duxerat. ſed nec affinitas hæc effecit quo minus cognoſceretur eius malicia, ſicut nec prior illa cõſanguinitas extinguere meritum odium potuit. Salomen autẽ adamato Syllæo cupientem nubere, Herodes compulit ad Alexæ coniũgium, adiuuante Iulia, & ne recuſaret perſuadente, ne aperte inimica fratri fieret, iurato ni cõſenſum præberet alienaturũ ſe ab ea beneuolẽtiam. quare illa paruit autoritati vxoris Cæſareæ, alioquin etiã vtile danti cõſilium. Per idem tempus remiſſa eſt ad patrem Cappadocũ regis Archelai filia, quondã vxor Alexandri, reddita etiam dote ex fiſco regio, nequid ea de cauſa exoriretur controuerſiæ.

Ipſe autem filiorum liberos educabat magna diligentia. Alexãder enim è Glaphyra duos mares ſuſceperat. Ariſtobulus è Bernice Salomes filia tres, & duas fœminas. Eos aliquando preſentibus amicis cõmendans, & filiorum deplorans infortunium, Deum precatus eſt nequid ſimile contingeret eorum liberis: ſed potius virtutibus cum ætate auẽti, gratiã ſibi nutricationis reponerent. deſponſauit etiã futuras adultis vxores, maiori ex Alexãdri filiis Pheroræ filiam: Ariſtobuli verò filio filiã Antipatri: & eiuſdem filiam itidem Antipatri filio. alterã autem filiam, Herodi ſuo filio, nato ex filia pontificis. mos enim nobis eſt patrius, plures ſimul vxores habere. Hæc connubia rex procurauit miſeratione pupillorum, per affinitatem Antipatrum ad caritatem eorum inuitãs. Sed ille eundem erga pueros animum obtinuit quem erga parẽtes ipſorum habuerat: *II.*

ſolicitatus etiam regis circa eos cura, ne fortè adulti pfficerent ſuæ potentiæ, Archelao quoque rege adiutante nepotulos, & Pherora tetrarcha accipiente pupillarum alteram filio ſuo coniugem. Eodem incitabatur propter ſtudia populi, miſerantis orbatos parentibus, & ipſum autorem eius calamitatis odio proſequentis, & parati aliquando per occaſionem detegere eius erga fratres maleuolentiam. quapropter machinabatur de hoc negotio decreta patris irrita facere, ægre laturus ſi deberet eos habere poteſtatis participes: flexítque Herodem precibus, vt ipſi filiam Ariſtobuli ducere permitteret, & filio ſuo Pherorę filiam: itaque præter eius ſententiam mutata ſunt pacta connubialia. Rex autem eodem tempore nouem vxores habebat. vna erat Antipatri mater, altera ſummi pontificis filia, ex qua puer natus eſt patrem nomine referēs. erant inter has & fratris filia, & conſobrina, ſed ſteriles. prętęrea Samaritis vna, & ex ea liberi Antipas & Archelaus, & Olympias filia, quam poſtea duxit regis fratruelis Ioſephus. Archelaus autem & Antipas Romæ apud priuatum quendam amicum educabantur. ex Cleopatra etiam Hieroſolymitana Herodem genuit & Philippum, qui & ipſe Romæ educabatur: ex Pallade autem Phaſaelum: ex Phædra item & Elpide filias habuit Ronaxam & Salomen. Maiores autem natu filias, Alexandri ex eadem matre ſorores, quarum coniugium Pheroras contempſerat, alteram Antipatro ſororis ſuæ filio collocauit, alteram Phaſaelo fratris ſui filio. atque hæc fuit Herodis progenies.

De Zamari Iudæo Babylonico. *Cap. II.*

MOLENS deinde à Trachonitis tuta eſſe omnia, vicum Iudæis magnitudine vrbis decreuit in eius regionis medio condere, qui & ſuis eſſet præſidio, & vnde hoſtes facilius ex propinquo poſſet inuadere. Cúmque intellexiſſet forte fortuna virum Iudęum è Babylonia cum quingentis equitibus ſagittariis & centum fermè cognatis Euphrate traiecto circa Antiochiam quæ ſita eſt ad Daphnen degere, vbi à Saturnino præſide Valatham caſtellum ad habitandum acceperat, accerſiuit eum vnà cum ſuis, pollicitus ei agros in prefectura Batanæa, quæ Trachonitidi confinis eſt, vt ibi opponeretur infeſtatoribus: omnium etiam tributorum ac vectigalium immunitatem promiſit tam agris quàm hominibus. His conditionibus allectus Babylonius venit, acceptóque agro caſtella ibi condidit, & vicum nomine Bathyram. erátque hic vir pro obice contra Trachonitas indigenis, ſimúlque Iudæis à Babylone Hieroſolyma religionis ergô petentibus, quo tutiores eſſent à latrociniis: multíque vndique ad eum confluxerunt Iudæi obſeruatores legis patriæ: & facta eſt ea regio valde populoſa propter immunitatem quæ illis manſit Herode incolumi. Philippus deinde qui ſucceſſit, pauca & non diu ab eis exegit. porrò magnus Agrippa & eodem nomine filius, licet multis grauatos exactionibus, libertate tamen frui permiſerunt: quibus ſuccedentes Romani & ipſi grauibus tributis eos opprimunt, ſed ſalua libertate: de quo aliàs ſuo tempore dicemus prolixius. Zamaris autem Babylonius, qui hanc regionem poſſidendam accepit ab Herode, exacta cum virtute vita, moritur egregiis liberis ſuperſtitibus, & in Iſis Iacimo equite inſignis fortitudinis, qui cum ala Babylonia regis ſtipare eſt ſolitus. is in extrema ſenectute decedens filium reliquit Philippum, virum manu promptum, & virtuti ſiquis alius deditum, regíque Agrippæ ob hæc gratum & amiciſſimum: qui ab eo vniuerſis ſuis copiis exercendis ac ductandis eſt præpoſitus.

Antipatri contra Herodem inſidiæ. *Cap. III.*

CÆTERVM in eo rerum Herodis ſtatu quem diximus, omnia pendebant ab Antipatro, poſtquàm ſemel proſpiciendi ſuis commodis poteſtatem accepit à patre, bene ſperante de fide ipſius ac beneuolentia: qua tamen poteſtate ille audacius abutebatur, callide tegens ſuam malitiam, & in omnibus facile fidē à parente impetrans: erátque omnibus formidabilis ob verſutiam magis etiam quàm ob potentiam. Sed præcipue Pheroras illum colebat, & ab eo viciſſim colebatur, circumuentus à mulieribus Antipatro fauentibus. obnoxius enim erat Pheroras & vxori & ſocrui & ſorori, quamuis exoſas eas haberet propter

iniurias

iniurias illatas filiabus suis virginibus. attamen ferendæ erant, & absque illis nihil facere poterat, res eius peruestigantibus, & mutuo se inuicem adiutantibus. quibus etiam Antipater erat deditissimus, tum per se, tum per matrem: nam hæ quatuor mulieres consentiebant in omnibus. Sed Pheroræ cum Antipatro propter leues quasdam res non satis conueniebat, diuellente eos regis sorore: quæ iamdudum explorabat omnia, sciens eos in regis tantum perniciem conspirare, & parata rei eius indicium facere. qui vt cognouerunt mutuam suam amicitiam suspectam hoc nomine regi & inuisam, hoc contrà excogitauerunt, vt non congrederentur in propatulo, fictisque conuiciis simularent dissidium, maxime præsente Herode, aut alio quopiam qui ei renunciaturus id videretur: clàm autem alerent & confirmarent mutuam beneuolentiam: atque ita etiam fecerunt. Hoc autem Salomen non latuit, nec cùm primò excogitatum est, nec postea cùm cœpit fieri. omnia enim peruestigabat, móxque ad fratrem affingens aliquid deferebat, videlicet occulta eorum conuenticula & clancularias cõsultatiõnes, mirum ni euasura in ipsius perniciem, si mature sibi non prospiceret. In aliorum enim conspectu dissidentes & iactantes inter se conuitia, celare amicitiam: deinde quando soli sint consentire, dubio procul conspirantes in eos quibus occultam velint esse suam amicitiam. Hæc illa & peruestigabat diligẽter, & ad fratrem mòx deferebat, iam & per se nõnihil intelligentem, sed cohibentẽ se adhuc, quòd suspectum haberet etiam sororis procliue ad calumnias ingenium. Erat enim quædam Iudæorum secta exactiorem patriæ legis cognitionem sibi vindicans, quibus tanquam Deo vt videri volebant caris, addictum erat hoc mulierum sodalitium. Hi Pharisæi vocantur, genus hominum astutum, arrogans, & interdum regibus quoque infestum, vt eos etiam aperte impugnare non vereatur. nam cùm tota gens Iudæorum fidem suam iureiurando obligasset regi & Cæsari, hi soli non iurauerunt: excedentes sex milium numerum: quibus hoc nomine à rege mulctatis, Pheroræ vxor pro eis mulctam persoluit. cui reponentes gratiam, quoniam credebãtur futura præscire ex Dei colloquiis, prædicebant, decretum esse Deo regnum ablatum ab Herode & eius progenie, transferre in ipsam & maritum Pheroram ac communes liberos. Sed hoc quoque regi per Salomen innotuit, & quòd aulicorum quosdam solicitarent muneribus atque corrumperent. qua in culpa Pharisæorum aliquot deprehensos interfecit, præcipuos autores huius consilij, cúmque his Bagoam eunuchum, & suas delicias Carum, præstantissimæ formæ gratia sibi commendatum: & præter hos quoscunque è domestica familia cum Pharisæis conspirasse ipsorum indicio compererat. Nam Bagoas in eam spem sublatus erat, quasi parens & benefactor appellandus regis, quem destinarent vaticinia. prõspere enim cessura nouo regi omnia, constabiliendo successionem prolis legitimæ.

Herodes porrò conuictis Pharisæis ac supplicio traditis, amicorum concilium aduocat, & apud eos Pheroræ vxoris accusationem instituit. quòd ipsius impulsu frater conditionem regiarum virginum spreuerit: id crimen ad suam etiam iniuriam pertinere affirmans, quòd mulier ruptis legibus naturæ inter fratres serat dissidia, quibuscunque valeat tam verbis quàm operibus. mulctam quoque contumacibus à se impositam illius persolutam esse impendiis, & in summa conscium esse totius recentis conspirationis. Recte igitur facturum Pheroram, si non expectatis fratris precibus sponte talem mulierem ableget, fratres inter se committentem mutuis odiis: quandoquidem ei aut huius vxoris iactura facienda sit, aut fraternæ coniunctionis ac beneuolentiæ, nec nisi illa reiecta mansurum sit integrum germanitatis vinculum. Pheroras autem quamuis vehementi regis oratione grauaretur, tamen aiebat se & fraternæ pietatis iura persancte culturum, & à coniugali caritate haudquaquam discessurum: emoríque se malle, quàm sine dilecta vxore viuere. Tum Herodes licet graui se iniuria existimaret affici, irasci tamen fratri distulit, contentus Antipatro, & eius matri interdixisse Pheroræ consuetudine, & vetuisse mulierum regiarum conuenticula. illi facturos se iussa regis polliciti, per lacrymas quoties dabatur confessiones conueniebant, præcipue Pheroras & Antipater: quin rumor erat Pheroræ vxorem cum Antipatro quoque stupri habere consuetudinem, conciliante matre ipsius Antipatri. IIII.

Herodes Antipatrum mittit ad Cæsarem. Cap. IIII.

QVAPROPTER ſuſpectum habens patrem, & veritus ne vlterius ſerpendo eius odia ad ſe quoque peruenirent, ſcribit amicis Romæ degentibus rogans admoneant Herodem per literas, vt quàm primum ſe ad Cæſarem mitteret. Quo facto Antipatrum Herodes miſit cum precioſiſſimis muneribus & teſtaméto, in quo ipſum Antipatrum regem declarabat, aut ſi ille prior vita decederet, Herodem natum ſibi è filia ſummi pontificis. eodem tempore etiam Syllæus Arabs Romam profectus eſt, non factis imperatis Cæſaris: quem Antipater eorundem criminum reum egit apud ipſum Cæſarem, quorum Nicolaus antea accedebat & alter accuſator Aretas, multorum honoratorum cædes apud Petram ſe inuito patratas obiiciens, maxime Sohemi hominis in omni virtute præſtantiſſimi. quin & Cæſaris ſeruum Fabatum ab illo interfectum fuiſſe ob talem quandam cauſam. Erat in ſatellitio Herodis Corinthus, cui fidei rex plurimum tribuere ſolitus eſt. Hunc Syllæus pecuniis corruptum eò perduxit, vt ei regis ſui cædem ſit pollicitus. hoc vbi Fabatus ex ipſo Syllæo cognouit, regi mox indicauit. qui è Corintho confeſſionem extorſit cogitati facinoris, diligenter ex eo perſcrutatus omnia: ſimúlque duos Arabas ab eodem ſatellite inſimulatos comprehendit, alterum virum principem, alterum Syllæi amicum primarium. qui & ipſi tormentis admoti confeſſi ſunt ideo ſe veniſſe vt Corinthum vrgerent crebris adhortationibus ad perpetrandum facinus, atque adiuuarent etiam in opere, ſi ita facto opus ſit. quos omnes Saturninus apud ſe delatos Romam iudicandos amplius & puniendos tranſmiſit.

Pheroræ obitus. Cap. V.

PHERORAM autem obſtinate permanentem in amore coniugis Herodes in ipſius tetrarchiam ablegat: quod ille fecit libenter, addito iureiurando nunquam ſe rediturũ, niſi Herodis morte cognita: adeò vt paulo pòſt decumbente rege vocatus ad accipienda quædam ſecretiora mandata tanquam à morituro, propter ſacramenti religionem recuſaret. Nec tamen ille in hoc fratrem eſt imitatus, aut de priſtino affectu quicquam remiſit: ſed cùm Pheroras in morbum incidiſſet, vel inuocatus ad viſendum eum venit: quo morbo poſtquam abſumptus eſt, corpus eius tranſlatum Hieroſolyma ſepeliit, & publico luctu honorauit. Ea res Antipatro quamuis Romam profecto malorum fuit initium, Deo tandem reposcente ab eo pœnas fratricidij. Id totum ordine ſum narraturus ad exemplum humano generi, quod moneat habendam eſſe virtutis rationem in omnibus.

Pheroræ vxor accuſatur veneficij, & Herodes cognoſcit Antipatri inſidias. Cap. VI.

V. HERORA mortuo Taphanitę duo è libertis eius cariſſimi Herodẽ adeunt, rogantes ne inultam pateretur fratris mortem: vtq; inquireret in miſerum eius & iniuſtum interitum. Quo attentius autem ſimul ac fidem præbente illorum ſermonibus, aiunt eum apud vxorem cœnaſſe ea die quæ morbi fuit initium, venenúmque oblatum ei mixtum nouo cuidam cibi generi, quod guſtatum perniciem attulerit homini. id venenum allatum ab Arabiſſa quádam mulierecula, nomine quidem amatoriũ, re autem vera Pheroræ letiferũ. ſunt enim Arabum mulieres veneficæ maximè. hæc autem quæ tum inſimulabatur, dicebatur amicæ Syllæi familiariſſima. ad eam cõparandi veneni cauſa profectę fuerant vxoris Pheroræ mater & ſoror, & cum illa reuerſę ſunt pridie quàm ille cœnã letiferã ſumeret. His auditis rex ad iram concitatus torſit ancillas earũ & quaſdam etiam ingenuas: & cùm nulla quicquam fateretur aut detegeret, poſtremo quædam dolore victa nihil aliud protulit, quàm quòd imprecata eſt Antipatri matri cruciatus ſimiles, quandoquidem ipſa cauſa eſſet præſentium tormentorum omnibus. Hæc vox ad diligentiorem inquiſitionem Herodem permouit, ita vt extorqueret earum ſecreta omnia, comeſſationéſq; illas & occulta conuenticula, tum ſermones patris cum Antipatro priuatim habitos, prolatos inter Pheroræ mulierculas: ne id quidem reticente, centum talenta ſe accepiſſe ab eo, vt abſtineret Pheroræ colloquiis. Addebãt ancillę quanto patrẽ proſequeretur

queretur odio, vtq; ſæpenumero apud matrem de eius lõgæuitate quereretur, dum interim etiã ipſe conſeneſceret, vt non multum ſe iuuare poſſet tam ſera ſucceſsio, adhæc ſimul nutriri multos fratres ac fratrum filios, vt ne ſperare quidem tutò liceat: quandoquidem iam nunc ſi fatale quid ſibi accideret, fratri deſtinata ſit ſucceſsio nõ filio. addere his ſolitum accuſationẽ ſæuitiæ, nõ temperantis nec à filiis: cuius metu Romam ſibi diſcedendũ eſſet, Pheroræ verò in ſuam tetrarchiam. Hæc quia probe congruebant cum illis quæ ex ſorore antea rex audierat, exempta eſt omnis dubitatio: deprehenſamq; in tam malitioſis conatibus Doridem matrem Antipatri, ſpoliatam multorum talentorum ornamẽtis eiecit è regia: & mulieribus ex domo Pheroræ propter hoc indiciũ factus eſt placatior. Sed nihil magis eius cõtra filium indignationem cõmouit quàm Samarita Antipater, Antipatri filij procurator, qui in tormentis inter cætera de eo confeſſus eſt, quod letale venenum Pheroræ tradidiſſet, quo ſe abſente ac per hoc minime ſuſpecto patrem tolleret. id venenũ allatum ex Ægypto per Antiphilum vnũ ex amicis Antipatri, miſſum inde à Theudione auunculo ipſius Antipatri, fratre Doridis: haberiq; apud Pheroræ vxorem, à marito ad aſſeruandum acceptum. De quo rogata per regem mulier, habere ſe faſſa eſt: & mox quaſi ad afferendum id properans, de tecto ſeipſam deiecit. nec tamen letalis fuit caſus, quia fortè in pedes cecidit. ex quo poſtquã ſe recollegit, rege pollicito incolumitatẽ & ipſi & familiæ, ſi totam rei veritatẽ promeret, cõtrà extremos cruciatus minato ſi quid per obſtinationem celare pergeret, iurauit ſe omnia dicturam ita vt acta ſint: &, vt multorum tum fuit opinio, nihil omnino mentita eſt. Venenũ id, inquit, ex Ægypto attulerat Antiphilus, paratum ibi opera fratris ſui, profeſsione medici. Theudio deinde in domum noſtram intulit, & ego ſeruaui acceptum à meo Pherora, ſed ab Antipatro tuo in tuam perniciem comparatum. Poſtquam igitur maritus in morbum incidit, & tu officioſe ad viſendũ eum & curandũ veniſti, motus ille, & ad pietatem flexus tua beneuolentia, me accita, ô vxor, inquit, circunuenit me Antipater, dum peſtiferis conſiliis & veneficis miniſteriis ſuum patrem meum fratrem appetit. Nunc igitur quandoquidem in germano nihil pietati, qua hactenus erga me vſus eſt video decedere, & mihi inſtare vitæ terminum, age ne fratricidali animo manes maiorum contaminem, me inſpectãte venenum illud exure. tum ſe ſine mora prolatum iuxta viri mandatum cõcremaſſe, paulo ſeruato vt ſi poſt mariti mortem rex eam tractare vellet durius, poſsit ei neceſsitati occurrere. Hæc elocuta venenũ quoque vnà cum pyxide in medium protulit. Poſt hæc alter Antiphili frater & communis eorum mater per tormenta idem fateri coacti ſunt, pyxidem etiam agnoſcendo. Accuſabatur autem etiam pontificis filia regis vxor, quaſi ſecretorum horum omniũ particeps, ſed conſcientiam diſsimulans. quapropter & ipſam rex abiecit, & filium eius è teſtamento delenit, vbi ſucceſſor deſtinatus fuerat. Socero quoq; Simoni Boethi filio ſacerdotio priuato ſurrogauit Matthiam Theophili filium Hieroſolymitani genere. Interim Roma venit Bathyllus libertus Antipatri, & ſubiectus quæſtionibus faſſus eſt attuliſſe ſe venenum quod daret patroni ſui matri & Pheroræ, vt ſi prius illud parum fuiſſet efficax, hoc poſteriore Herodem aggrederentur. Simúlque venerunt ad regem ab amicis Romæ degentibus literæ, inſtinctu Antipatri ſcriptæ, in quibus Archelaus & Philippus accuſabantur, quod crebro crimen patris refricarent de cæde Alexandri ac Ariſtobuli, miſerarenturq; fatum germanorum innocentium, iam enim & ipſi reuocabantur in patriam, non ob aliud quàm vt euocati fratrum interitus acceſsio fierent. hæc autem amici in Antipatri gratiam faciebant, magnis ab eo corrupti mercedibus: qui etiam per ſe patri ſcripſit de adoleſcentibus, quaſi eos excuſans, & verba eorum ætati imputans. Ipſe interim decertabat contra Syllæum, & primatum colebat amicitias, comparatis vtiis ornamentis ducentorum talentorum precio. Mirum autem eſt, quòd cùm per ſeptem menſes ante eius reditum tam multa contra eum in Iudæam mota ſint, nihil eorum ad eius notitiam perlatum ſit. In cauſa erat partim diligens itinerum obſeruatio, & viarum cuſtodia, partim populare hominum in Antipatrum odium. nemo enim erat qui ſuo periculo illius incolumitatem vellet quærere.

Antipater capitis damnatus in vincula conjcitur. Cap. VII.

VI. CÆTERVM Herodes ad Antipatri literas, quib. significarat rebus ex sentẽtia peractis breui se rediturũ in patriã, dissimulata ira insidiose rescripsit, properaret, ne quid sibi per eius absentiã quod nollet accideret. Smúlq; modice de matre eius questus est, pollicẽdo remissurum se querelas post aduentum illius: modisq; omnibus magnam caritatem præ se ferebat, veritus ne ille suspicione aliqua tactus differret ad se reditum, & moras Romæ trahens regno insidias strueret, & in se moliretur aliquid. Has literas in itinere accepit in Cilicia: eas vero quæ Pheroræ mortem nunciabant prius iam Tarenti acceperat tristi animo, non tam quòd Pheroram amaret, quàm quòd ille morte præuẽtus pollicita de patre veneno tollendo nõ præstiterat. Iam ad Celenderim oppidum Cilicię peruenerat, cũ dubitare cœpit de reditu, vehemẽter cõtristatus matris ignominia: & amicorũ quoq; variabant sententię, aliis euentum alicubi expectare, aliis sine mora domum nauigare consulentibus. facile enim dissoluturũ criminationes omnium, quandoquidem nunc quoq; non aliunde, quã ex illius absentia aduersariis audacia viresq; ad calumniandum creuissent. Ab his persuasus nauigare pergit, appellitq; ad portum Sebastũ, quem Herodes magno sumptu constructũ sic appellauit in honorem Cęsaris. Iámq; manifestum erat incidisse Antipatrum in infortunium, nemine salutante aut accedente hominem, quem prius votis & faustis acclamationibus discedẽtem prosecuti fuerant: tunc verò contrariis votis licebat eum deuouere diris fraterni sanguinis vltricibus. Forte per idem tempus Hierosolymis erat Quintilius Varus, successor Saturnino missus in Syriam, tunc verò ab Herode in consilium de rebus agendis adhibitus. Quibus vnà sedentibus superuenit Antipater omnium inscius, & ita vt erat purpuratus in regiam ingressus est. quo mox admisso, amicorum comitatus per ianitores excluſus est. Id primum mẽtem eius perculit, iam sentiẽtem quò deuenisset: quando etiam pater accedentem à complexu repulit, perpetratum fratricidium & cogitatum patricidium opprobrans, & Varum cognitorem ac iudicem in crastinum denuncians. Ille tam inopinato malo velut ictus abiit attonitus: moxq; obuias inuenit matrẽ & vxorem: hęc erat Antigoni filia: qui ante Herodem Iudęorum rex fuerat. ab eis edoctus de omnibus, parabat se vt in iudicio subsisteret. Sequenti deinde luce præsidente Varo ac rege, adhibitisq; in confessum vtriusque amicis, acciti sunt etiam cognati regis & Salome, tum illi qui secreta consilia prolaturi erant, quíque tormentis examinati fuerant: nouissimóq; serui matris Antipatri capti paulo antequã ipse rediret in patriam, apud hos deprehẽsæ fuerant literæ, quarum hæc erat summa. ne reuerteretur, quando in patris notitiam peruenerint consilia omnia, vnicúmque ei refugium superesse Cæsarem, & si caueat ne in patris manus deueniat. Tum Antipater procumbens patri ad genua supplex orabat ne de causa sua prius decerneret quã cognosceret, sed defensioni rem integram seruaret: rex vero postquam iussit eum in mediũ sisti, deplorauit infelicitatẽ suam in procreãdis talibus liberis, quódq; senecta ætate incidisset in Antipatrum. enumerauit deinde curas educationis & institutionis, quámq; benigne suggessisset illi ex opibus quantum ipse cuperet: quibus rebus omnibus nihil se profecisse quo minus capitalibus appeteretur insidiis, vt regnum quod iure & patris voluntate contingere poterat, ante tempus in impietatis præmium cederet. Mirariq; se Antipatrum quánam spe elatus in tantam peruenisset audaciam. Successorem enim principatus iam scripto testamento designatũ fuisse: viuenti quoq; sibi ex æquo participem dignitatis, splendoris, potestatis. Habuisse quinquagena talenta reditus annui: Romam proficiscentem instructum fuisse c c c. talentorum viatico. Obiiciebat deinde fratrum accusationem, quorum siue sontium idem accusator atque imitator, siue innoxiorũ circumuentor ac parricida fuerit. Se enim nec cõperisse de eis quicquam nisi hoc indice, nec in eos statuisse nisi ex huius sententia. eam nunc per ipsum irritam quodammodo fieri, qui quasi hæres in patricidium illis succederet. Hæc dicenti lacrymæ obortæ orationẽ cum abrupissent, rogauit Nicolaum Damascenum amicitia & domestica consuetudine coniunctissimũ, & pulchre eius negotij gnarum, vt prosequeretur quæ attinerẽt ad examinatos conscios

scios,& ad conuincendum filium.Sed ille præueniens,causamq; suam exorsus dicere,hæc ipsa exempla paternæ beneuolentiæ pro se adducebat, nimirum pietatis suæ meritis reddita.Se enim & prospexisse solerter quid facto opus esset,& sicubi res operam suam postulasset,confecta dedisse omnia:nec æquum esse vt qui patrem eripuerit ab aliorum insidiis, ipse nunc eiusdē reus agatur criminis, & testatæ iam dudum pietatis nouam apud homines rerum imperitos maculam contrahat. Quā enim sibi fuisse causam sceleris,cùm successionē designatus rex haberet magis quàm speraret, & nemine vetante honorum esset participes?neque enim probabile esse,affectatum cum periculo quod iam pro virtute contigerat, & ob incertam spem contemptam certam infamiam, maxime cum is conatus fratribus nō successerit, quorum ipse & delator fuisset, & conuictorum de impietate punitor etiam. nec se pœnitere gestorum, quæ argumento sint quàm incorrupte parentē diligat.Quæ vero in vrbe per se acta sint,testem esse Cæsarem, cui non secus ac numini nemo possit imponere: extaréq; eius de hoc literas, quas periniquum sit inimicorum & improborum hominū posthaberi calumniis, quibus nihil magis sit cordi, quàm regiā familiam inter se cōmittere,nactis comminiscendi otium per suam absentiam,quod se presente nunquā habere potuerint. Sub finem dicendi fidem abrogabat quæstionibus, per quas necessitas exprimeretur loquendi ad torquentis gratiam, & postremo se quoque torquendum offerebat nihil deprecans.His cùm nonnihil moueretur concilium,miserabiliter lacrymante Antipatro & sibimet conuerberante faciē, vt vel inimicos subiret miseratio, Herodésq; ipse quantūuis dissimulans fieret mitior: Nicolaus vt rogatus fuerat accusationem à rege cœptā prosequēs, exaggerabat singula, proferebatq; testimonia,& indicia criminis collecta ex quæstioni subiectorum confessionibus.ad hæc extollebat regis de eo merita in educandis ac instituendis filiis, pro quibus tam malam reportaret gratiam. Nec tamen æque mirandam fuisse priorum temerariam stultitiam,qui rudi ætate corrupti à malis cōsiliariis naturales affectus pietatis aboleuissent,ambitione principatus magis quā opum cupidine.Sed Antipatri stupendam esse tam sceleratam audaciam, qui sæuior nocentissimis bestiis,à benefactoribus tamen iniuriam abstinentibus, nihil mollitus sit tanta parentis indulgentia,ne fratrum quidem calamitate deterritus quo minus crudelitatis eorū æmulatior fieret. Atqui tu ipse, inquit, ô Antipater index fuisti tentati per illos facinoris, te inquirente coarguti sunt,tu in conuictos animaduertisti. nec improbamus quòd eos iusta indignatione prosecutus sis, immo miramur te imitatum eorū intemperātiam:& facile colligimus illa quoq; te non ad securitatē patris, sed ad fratrum feciſse perniciem, vt detestando eorum malitiam,pietatis erga communem parentem opinionem tibi quæreres,& deinde ipse in eum sæuire posses impunitius,quod tandem facere aggressus es. Dum enim fratres fontes addicis supplicio, & parcis eorū sociis, omnibus facis perspicuum bene conuenire tibi cū eis, quorum posthac vti possis in opprimendo patre opera.itaque duplicem voluptatem cepisti tuis dignam moribus: alterā palàm quasi re bene gesta gloriabūdus sublatis fratribus: alteram clam maiore facinore per occultas insidias conando patrem subuertere, cuius modo vindex videri volueras. Si enim vere detestatus esses illorum malitiam, nunquā imitādam tibi proposuisses. Nimirū hoc agebas istis artibus, vt dignioribus sublatis nullos haberes successionis æmulos,& tum demū fratricidio necē patris adderes,vt in occulto manerēt insidiæ, quibus oppugnasti germanorū capita,& non solum ipse meritū suppliciū effugeres, verum etiā miserū parentē pœnę tuæ vicariū supponeres, inaudito ad hoc æui parricidio, & qualis nullū exemplū extat in omni hominū memoria. nō enim qualicunq; patri insidiatus es, sed amantissimo simul & indulgentissimo, iam regiæ potestatis particeps, iam successor designatus, tum præsenti fruendi voluptate ante tēpus permissa,tum in futurum spe testamento patris confirmata. Tu verò cupiditatibus tuis nondū nō ex illius bonitate,sed ex tua malitia statuebas nō contētus societate patris indulgentissimi,nisi quoq; suam partē præriperes:& cuius te seruatorē verbis præferebas,eum re vera quærebas perdere,nō ipse tantū sceleſtus, sed matri quoque inurens eiusdē notā sceleris,& fratrū disturbans beneuolentiā, dissidiisq; miscēs omnia:

& poſt hæc auſus es patrem vocare beſtiam, ipſe venenatiſsimis quibuſque beſtiis nocentior, proprio veneno abutens in coniunctiſsimos optiméq; de te meritos, muniensq; te cuſtodibus ac variis tam virorũ quã mulierum technis contra vnũ ſenem, quaſi nõ tua ſola ſceleſta mens ſatis eſſet ad explendum odium. Et nunc poſt tortos tua cauſa viros & mulieres, ſeruos & ingenuos, poſt aperta cõiuratorum indicia, audes veritati cõtradicere: & qui dudum patrẽ ſperaſti è rebus humanis tollere, nunc quantum in te eſt conaris legẽ quoq; contra tui ſimiles ſcriptam abolere, ſimúlque Vari æquitatẽ, omnémque quanta eſt in rerũ natura iuſtitiam. an ideo mẽtitos dices tormentis examinatos, vt fidẽ abroges patris tui ſeruatoribus? tibi ſcilicet in tormentis plus credendũ eſt. Non liberabis regem Vare à cognatorũ iniuriis? nõ dabis neci hanc peſsimã beſtiam, pietatem erga genitorem ſimulantẽ in fratrũ pernicie, ac deinde vt ſolus regnet deprehenſum inſtruendis illi capitalibus inſidiis? Scis parricidiũ nõ priuatũ eſſe crimen, ſed publicã vitæ ac naturæ iniuriã, quod cogitatũ etiã nõ minus quàm perpetratũ cõtaminet: imo quod qui nõ punit, & ipſe in naturam parentẽ eſt iniurius. Poſt hæc matris eius quædã adiecit, quæ illa garrulitate muliebri effutierat. conſultos vates de regno, & ſacris exitialibus impetitũ regis caput: tum libidinoſas & ebrioſas Antipatri volutationes cum Pheroræ mulieribus. quęq; ad teſtimonia pertinerent per tormenta elicita, multa & varia, partim præmeditata, partim repentina neceſsitate expreſſa, atque hoc ipſo certiora. Homines enim quicquid antea metu Antipatri ſilentio texerant, pòſt verſam eius fortunam videtes accuſationibus inimicorum obnoxiam, odia in eum ſua exaturabãt. Attamen non ita aliorum odiis grauabatur, vt propriis ſceleribus, hoſtili in patrẽ animo, diſturbata fratrũ cõcordia, cõmiſsis inter ſe domeſticis omnibus: vt qui nunquam nec odia iuſta exerceret, nec amicitiæ fidẽ coleret, niſi quatenus ſibi videretur cõmodũ. idq; cùm iamdudũ à multis eſſet obſeruatũ, quo quiſq; erat æquitatis amãtior, eo grauior illi fuit aduerſarius: & quã primũ tutò licuit, magnis vociferationibus reum vrgebant, quicquid ſcirent certatim prodentes: cúmq; variorum criminũ proferrentur indicia, nihil tamen fingi apparebat, quòd neque ad regis gratiam loquerentur, neque periculi metu ſilentio quicquã tegerent, ſed damnarent omnes ſceleſtos conatus Antipatri, eúmq; nõ tam ob patris ſecuritatẽ quã ſuo metipſius merito de medio tollendũ cẽſerent, & tradendum ſupplicio. nec hi ſoli qui interrogabãtur eum accuſabant, verũ etiam ſpontanei delatores pleriq; aderãt: ita vt licet callidiſsimus eſſet mendaciorũ artifex, & frontis perfrictiſsimæ, tamen ne hiſcere quidẽ cõtrà valeret. Poſtquã autem Nicolaus accuſare eum & cõuincere deſtitit, tum Varus poteſtatẽ ei dicẽdi pro ſe fecit, ſi quid haberet quo declararet ſuam innocentiam. Se enim nihil magis optare, & idem patrẽ quoque eius optare ſcire, quã ne in vllo obiecto deprehenderetur crimine. At ille pronus in facie & ſupplicabundus humi iacens, Deũ cõſcientiæ ſuæ inſpectorẽ obteſtabatur, vt euidenti aliquo ſigno probaret alienũ ſe ab omni culpa, nec quicquã vnquã molitum in patris perniciem. Is enim eſt mos malorũ omniũ, vt quoties nefariũ aliquod facinus aggrediuntur, nihil nõ ſibi permittãt, nullo reſpectu diuini numinis. cùm autẽ ſuis ſceleribus inciderunt in periculum, tum demum illis in mẽtem venit Deus, per cuius inuocationẽ & teſtimoniũ volunt eripi, fingentes ſe cuncta illius arbitrio permittere: id quod tum quoq; Antipatro vſu euenit: qui cùm antè omnia ſic geſsiſſet quaſi nullũ numen intereſſet rebus mortaliũ, imminente vltione deſtitutus iuris præſidiis, ad diuinã cõfugiebat potentiam, ſe in hoc diuinitus ſeruatũ aſſeuerãs, vt pro incolumitate patris excubias ageret. Tum Varus cùm crebris interrogationibus nihil eliceret, illo Deum tantũ inuocante, videns alioqui nullũ fore finem, iubet proferri venenũ in medium, vt quánam vi præditum ſit experimento poſſet colligere: quod mox allatum, & ad bibendũ datum cuidam damnato capitis, ſine mora necauit hominem, quo facto ſurgens abiit è concilio, & ſequenti die Antiochiam pro-
VII fectus eſt, vbi plurimum ſolebat degere, quòd illic eſſet Syrorum regia. Herodes verò cõteſtim vinxit filiũ, omnibus ignorantibus quæ nam fuiſſent eius cum Varo ante diſceſſum colloquia, coniectura tamen erat cuncta regẽ facere ex illius ſententia. coniecto deinde in carcerem, Romã Cæſari de eo ſignificauit per literas, miſsis

etiam

etiam qui coràm eloquerentur mandata, doceréntq; quã ſcelerata ſit hominis malitia. Per eoſdem dies interceptæ ſunt Antiphili ad Antipatrum ex Ægypto miſſæ literæ: quibus ſolutis hęc in eis ſcripta rex ipſe cõperit. Miſi ad te Acmes literas, etiã cum vitæ meæ periculo. ſcis enim quòd ſi deprehenderer, infeſtas mihi duas potentes familias redderem. Tu dabis operam vt rem geras feliciter. Atque hoc fuit argumentum huius epiſtolæ: rex autẽ diligenter requiſiuit etiam alteram, ea tamen nuſquam cõparebat, & ſeruus Antiphili negabat ſe attuliſſe vllam præterea. & cùm diutius hærerent, vnus ex amicis regiis animaduerſa quadã futura in interiore ſerui tunica (nã duabus erat indutus) ſuſpicatus eſt in ea plica celatas literas: nec eum ſua fefellit opinio: deprompta; eſt inde epiſtola hæc ferè continens. Acme Antipatro. Scripſi patri tuo quales iuſiſti literas: & adieci confictũ exemplar epiſtolæ quaſi à Salome ad dominã meam miſſæ: qua lecta ſcio quòd pœnas ab ea tanquã ab inſidiatrice exiget. Ea verò quam à Salome ſcriptã videri volebant, Antipatri commentũ erat ſuppoſito Salomes nomine, ipſius arbitratu & cõmodo ſcripta, ſed Acmes miniſterio. Eadem & regi ſcripſit in hanc ſententiam. Acme regi Herodi. Cùm mihi ſit curæ ne quid te lateat ad ſalutẽ tuam pertinens, inuentam Salomes epiſtolam contra te ſcriptam ad meam dominã, nõ ſine periculo tranſcripſi, & ad te miſi: in qua poſtulabat vt ſibi liceret Syllæo nubere. hanc tu lacerabis, ne quando propter eã vitæ diſcrimen adeam. Sed hoc cõmentũ prodebant quæ ad ipſum Antipatrũ ſcripſerat, ſignificãs ſe voluntati eius obſecutã, & literas ad Herodẽ miſiſſe, & inſertũ his exemplar fictitiarum Salomes literarũ ad ſuam dominã, quæ inſidias Herodi tenderẽt. Erat autẽ hæc Acme Iudæa genere, agens in ancillatu Iuliæ vxoris Cæſaris, operámque hãc Antipatro magna pecunia vendiderat, qua contra amitam ſimul & patrẽ vteretur. Cæterũ Herodes cognita hinc filij malitia, minimũ abfuit quin illũ eueſtigio tolleret, vt cõcitatorẽ turbelarũ omniũ, qui nõ ſolum ſuam & ſororis ſalutẽ in periculũ adduxiſſet, ſed diſciplinã etiã corrupiſſet domus Cęſaris. eódẽ incitabat eum & Salome, pectus plangẽs, & mori nõ recuſans, ſi vllũ extaret violatæ à ſe fidei argumẽtũ idoneũ. Rex autẽ accerſito filio iubet illũ cũ fiducia promere, ſi quid haberet quod pro ſe afferre poſſet. Qui cũ ad hæc ne hiſcere quidẽ valeret, rogatus vt quãdo medius teneretur deprehenſus in maleficio ſaltẽ ſocios ſceleris proderet, omnẽ culpã cõferebat in Antiphilum, aliũ præterea nominabat neminẽ. ibi Herodes veheméti dolore animi ſaucius cogitauit eum Romam mittere, vt apud Cæſaris tribunal parricidij cauſam diceret. Deinde veritus ne amicorum ope eriperetur periculo, ipſum quidem in vinculis vt antè retinuit: legatos autem & literas accuſatrices miſit ad Cæſarem, ſimul indicans adiutum eum Acmes opera, epiſtolarum quoque adiunctis exemplaribus.

Herodis morbus, & Iudæorum ſeditio. *Cap.* *VIII.*

INTEREA dum legati inſtructi mandatis ac literis Romã properant, rex morbo correptus teſtamentum condidit, ſucceſſionem regni relinquens natorum minimo, exaſperatus in Archelaum & Philippum calũniis Antipatri: Cæſariq; legauit mille talenta, & vxori Iuliæ liberiſq; eius & amicis atq; libertis talenta quingẽta. Suis quoq; filiis diſtribuit pecunias & agros ac reditus, ſimiliter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio eſt habita, quam propter perpetuam & inconcuſſam beneuolentiam ditauit egregie. Deſperata deinde ſalute, quòd iam ad ſeptuaſimũ ætatis annũ accederet, mirum in modũ efferatus eſt, iræ impatiens & amarulentus in rebus omnibus. in cauſa erat opinio cõtemptus, quódq; exiſtimaret gentẽ lætari ſuis infortuniis: quam opinionem confirmauit quorundam apud populum gratioſorũ ſeditio, mota ex cauſa tali. Iudas Sariphæi filius & Matthias Margalothi doctiſsimi erant Iudæorum, & interpretes patriæ legis præſtantiſsimi, ob idq; cari populo quòd iuuentutem diſciplinis inſtituerent. totis enim diebus eis dabant operã quotquot cupiebãt in virtute proficere. Hi poſtquã cognouerũt morbũ regis eſſe incurabilẽ, cõcitauerunt iuuentutem, vt ſublatis operibus quæ rex præter patriã conſuetudinem fecerat, propugnatores pietatis ſe oſtenderent, debitum inde expectantes præmiũ. Nam hanc eſſe regi cauſam cũ calamitatum domeſticarum tum poſtremo præſentis morbi, videlicet quòd contemptis legibus multa nouãre auſus ſit.

nam

nam hac parte multis in rebus pietatem regis hi doctores desiderabant. Inter cæteta supra maiorem portam templi dedicauerat donum precioſum, aquilam auream magni ponderis, cùm lex noſtros homines vetet imagines ſtatuere, aut conſecrare animantium effigies. quamobrē doctores hi autores erant ſuis diſcipulis, vt aquilā illam detraherent. Etſi enim res videatur non carere periculo, tamen etiam iucundæ vitæ præponendū eſſe honeſtum obitum, ſi contemnatur propter tuendas leges patrias, quandoquidē ſempiterna fama nullo ſeculo paſſura ſit gloriam eorum intermori. & alioquin ignauos iuxtà ac fortes eundem manere interitum: proinde recte facturos virtutis cultores, ſi ex cōmuni neceſſitate honorē ſibi decerperent, & cū hoc ſolatio è præſenti vita diſcederēt. magnum enim leuamen eſſe honeſtis conatibus immor- & periculi non contēnendū præmium, laudem tranſmiſſam ad nepotes ac poſteros, cuius in partē tota cognatio tam viri quā fœminæ veniant, quo quid eſſe poſſit optabilius? Hac exhortatione accenſis iuuenibus rumor ſuperuenit extinctū regem nuncians, & propenſos iam ad facinus perpulit. itaq; claro meridie aſcendentes detractā aquilā conciderunt ſecuribus, inſpectante cōgregata in templū multitudine. Quod vt renunciatum cognouit dux regius, maiorē aliquā conſpirationē metuens, occurrit eò cum valida ſuorum manu cohibiturus demolitores aquilæ: & irruens in vulgū rudem & imparatū ac conglobatum temerè, facile reliquis diſiectis & cedētibus circiter XL. iuuenes reſiſtere auſos comprehendit, cúmque his autores facinoris Iudā & Matthiam turpe putantes cedere: omnesq; ad regem perduxit. Quo rogante quo freti, auſi ſint ſacratam imaginem demere, aiunt ſe & deliberaſſe id multo antea, & deliberatum executos, vt fortes viros decuit. Nam & honori diuino, inquiūt, ſuccurrimus, & legē cuius diſcipuli ſumus vindicauimus. Nec eſt quod mireris ſi tuis decretis leges præponimus, quas nobis Moyſes autore & doctore Deo pertulit: nec recuſamus mortē ac ſupplicium quodcunque nobis intuleris, conſcij nos non ob maleficium ſed pietatis cauſa hæc perpeti. Hæc illi non minorē animo quàm verbis præferentes fortitudinem, æque tum ad conſtanter patiendum alacres, atque antè ad fortiter agendum fuerant. Eos rex vinctos miſit Hierichuntē: móxq; accitis Iudæorum primoribus in concionem eorum lectica ob imbecillitatē delatus, cœpit commemorare labores ſuos exhauſtos pro republica, tum inſtauratum templum impendiis ingentibus, quale opus per CXXXV. annos nemo Aſamonæorum regum ad honorem Dei valuiſſet perficere. nec extructum id tantum à ſe, verùm etiam ornatum votiuis muneribus ac donariis templo digniſsimis, ob hæc facta ſperaſſe ſe vel poſt obitum ſempiternam, & memoriam, & gloriam. nunc proh nefas viuo etiā ac ſuperſtiti pro beneficiis reponi iniuriā: & medio die inſpectante multitudine ſua dona ſacrata violari ac detrahi: quæ iniuria licet in ipſum intentata, re tamen vera ad Deum magis pertineat, cuius ſacra cōpilata ſint. Tum honoratiores quique veriti crudelitatē eius, ne forte efferatus in ſe quoque grauius animaduerteret, negauerūt hæc facta ex ipſorum ſentētia, viderique ſibi, admiſſam eſſe rem dignam ſupplicio. Ille in cæteros mitior, Matthiæ pontifici ademit ſacerdotiū, quaſi non alieno ab hoc cōſilio, eíque ſucceſſorem dedit fratrē vxoris ſuæ Ioazarum. Huius Matthiæ pontificatu accidit etiam alium pontificem ad vnam diem ſubſtitui, qua Iudæi populariter ieiunium celebrāt. Nam Matthias ea nocte quæ præcedebat diem ieiunij, viſus eſt ſibi per ſomnum cum vxore congredi: & cùm ob hoc ad rem diuinam faciendam non eſſet idoneus, Ioſephus Ellemi filius adiutor vicarius propter cognationem ei datus eſt. Cæterum Herodes poſt mulctatum Matthiam ſacerdotio, alterum Matthiam ſeditionis autorem

IX. eiúsque ſocios viuos exuſsit: in quam noctem etiam defectus lunæ incidit. Regi verò morbus factus eſt grauior, pœnam impietatis exigente numine. lento enim calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quàm intus popularetur viſcera. aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuò cibos ſuggere- re: ſimúlque vexabatur inteſtinorum exulceratione & colicis paſsionibus. pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimilitérque inguina. ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœda nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſsimo. ſuper hæc omnia neruorum contractione laborabat & difficultate

cultate anhelitus. Quamobrem constans erat inter viros diuinos & fatidicos opinio, regem læsæ tot modis pietatis Deo pœnas expendere. Qui tametsi grauius affligeretur, quàm vt videretur posse morbo perferendo sufficere, tamen euasurum se sperabat, accersendis medicis intentus & medicamentis conquirendis vndique. profectus etiam vltra Iordanē fluuium, calidis aquis se fouebat apud Calliroen, quæ præter vim medicam potu quoque iucundæ sunt. Hæ aquæ in lacum bituminis feracem effluunt: ibi de medicorum consilio immissus, fouendus in refertum oleo solium, visus est illis iam agere animam. quare exorta comploratione familiarium excitatus & ad se reuersus, nullámque amplius salutis spem supereſſe intelligens, donatiuum militibus quinquagenas drachmas iussit distribui: magna deinde liberalitate vsus in duces atque amicos, rursum Hierichuntem reuersus est: vbi atra bile prægrauante eò immanitatis prolapsus est, vt facinus animo conciperet longe atrocissimum. Nam cùm è tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conuenissent, euocati minaci edicto pœnam capitis intentante non parentibus, intensus ex æquo siue fontibus seu innoxiis, vniuersos concluſit in circo: accita deinde Salome sorore maritóque eius Alexa, ait instare sibi terminum vitæ, succumbenti tantis doloribus: quod quidē ferendum esse, quando iuxta communem mortalium sortem accidat. illud permolestum esse, si carendum sit extremo honore luctus, qui debeatur regibus. non enim ignotam sibi esse Iudæorum mentem, quòd optatam suam mortem lætis accepturi sint animis, quādoquidem vel à viuente etiam tum non abstinuissent contumelias. sed illorum esse officij, leuamen aliquod præsentis huius doloris decernere. nam si assensum consilio suo præbeant, fore suum funus longè quàm aliorum regum honoratius, & manibus suis gratius, omnibus per totam ditionem non fictæ lugentibus. Ergo quàmprimum viderint se exhalasse animam, debere eos clausam Circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiamtum suum obitum, non prius vulgandum quàm mandatum executi sint, iubere deinde vt circumuentos vnà omnes iaculis configerent. Quibus hoc modo cæsis duplicem se eis habiturum gratiam, vel quòd mandatorum fuerint memores, vel quòd obitum suum publico luctu honorauerint. Hæc ille cum lacrymis lamentabundus cognatos per mutuā fidem ac beneuolentiam pérque omnia sacra obtestabatur, ne se extremo hoc honore fraudatum vellent, eis cōtra pollicentibus daturos se operam vt cuncta iuxta ipsius mandatum fierent. Nunc sane etiamsi quis præteritam eius in cognatos sæuitiam tribuere vellet pro incolumitate & securitate solicitudini, ex hac certe nouissima eius voluntate deprehendere potest, quā inhumano animo præditus fuerit: quandoquidem iamiam è vita discessurus curabat vt ex singulis familiis vno aliquo sublato, totam gentem in luctum & carissimorum desiderium conijceret, nec lęsus à quoquam eorum, nec valens eis quicquam obiicere: cùm hi quibus vllum est virtutis studium, etiam inimicis tali suo tempore odia remittere soleant.

Antipatri exitium. *Cap.* IX.

DVM hæc mandata cognatis dat, superuenerunt à Roma literæ, à legatis missis ad Cæsarem: quarum summa erat, Acmen ab irato Cæsare occisam esse, propter locatam Antipatro operam: ipsumq; Antipatrum relinqui arbitrio & regis & patris: siue in exiliū vellet eum pellere, siue capite plectere. His auditis Herodes paululum recreatus est voluptate nuncij pœnæ Acmes, & permissæ sibi potestatis libere statuendi de filio: mox repetitus graui dolore, cibi tamen auidus, malum simul & cultellum popoſcit. Solebat enim & antea per se repurgatum paulatim incidendo comedere. tunc verò circumspiciebat, ferire seipsum cupiens: perpetrasséq; facinus, ni Achiabus nepos ictum præueniens, clamore sublato cohibuisset eius dexterā: móxq; denuo luctus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium, quasi rege iam agente animā. quem strepitum vbi persensit Antipater, ratus patrē vere vitam finisse, spem concepit fore vt solutus vinculis sine difficultate regnum acciperet: cœpítq; cum custode carceris de missione agere, multa & in præsens & in futurū post acquisitam potestatem pollicens. ille verò adeo non paruit, vt mox conatus eius regi renunciaret,

vtq; solicitatus ab eo ostentato præmio. Tum Herodes qui iam antè male affectus erat erga filium, postquam audiuit custodē carceris, exclamans præ indignatione, & caput sibimet verberans, quamuis morti proximus erexit se in cubitū, iussitque vnum è satellitio sine mora eum occidere, & corpus obscuro funere cōdi in castello Hyrcanio.

Herodis mors, testamentum & funeratio. *Cap.* X.

DEINDE mutata voluntate mutauit etiam testamentum. Antipam enim quem prioribus tabulis regni successorem destinauerat, Galilææ simul ac Perææ tetrarcham constituit. regnum verò Archelao largitus, Trachoniticam, Gauloniticam, Bataneam, & Paneada regiones tetrarchiæ nomine assignauit Philippo filio, germano fratri Archelai. Iamniā autem, Azotum & Phasaelida Salomæ sorori suæ attribuit, & argenti signati quingenta millia. habita est & cæterorum cognatorum ratio, abundéq; prospectum singulis legenda pecunia & reditibus annuis. Cæsari quoq; legauit argenti signati centies centena millia, prætérque sua vasa tam aurea quàm argentea, magnúmque vestis precioſæ numerum. Iuliæ autem Cæsaris vxori, & quibusdam amicis quinquagies cētena millia. His ita ordinatis quinta die postquam Antipatrum filium occidit, vita defunctus est post detrusum regno Antigonū anno trigesimo quarto, ex quo autē à Romanis rex declaratus est, anno XXXVII. vir in omnes ex æquo sæuus, iræ seruus, iuris dominus: fortuna autem propitia vsus, si quis alius. ex priuatis enim natus regnum assecutus est, & innumeris circumdatus periculis semper euasit feliciter, vixitq; longissimo tempore. quantum autem ad domesticos & filios attinet, hic quoque felix fuit sua sententia, oppressis inimicis & aduersariis, sed infelicissimus meo iudicio. Cæterum Salome & Alexas priusquam regis mors innotesceret, in circo clausos domum suam quemque dimiserunt, dicentes ipsum ita iubere, vt in agros digressi curarent suamet ipsorum negotia: atque hoc pacto magno
XI. beneficio vniuersam gentem sibi deuinxerunt. Indicata deinde regis morte, congregatáque in Hierichuntinum amphitheatrum omni militia, primum legerunt literas eius scriptas ad milites, in quibus gratias eis agebat pro fide ac beneuolentia, rogabátque vt eandem seruarent & Archelao filio, quem regni successorem sibi substituerat. Deinde Ptolemæus, cui anulus regis signatorius creditus fuerat, testamētum perlegit, quod non aliàs ratum habendū esset, quàm accedente consensu Cæsaris. Móxq; acclamatum est regi Archelao, & milites cateruatim vnà cum suis ducibus pollicebantur eandem quam patri hactenus præstitissent fidem atque operam, lætis ominationibus Deum illi fautorem comprecantes. Post hæc funus parabatur regi, Archelao curante vt exequiæ patri fierent quàm splendidissimæ, & omnē ornatum proferente vt in pompa comitaretur mortuum. Ferebatur autem in lectica aurea, distincta variis gemmis precioſis, & instrata purpura: corpus quoque amictum erat purpura, impositō capiti diademate, & desuper corona aurea, sceptróque in manu dextera. lecticam stipabant filij & cognatorum numerus. Hos sequebantur milites distributi per nationum genera: primùm satellites, deinde Thraces, post hos Germani, & deinceps Galli, omnes instructi velut ad prælium: reliqua deinde exercitus multitudo armata sub suis ducibus ac centurionibus. hos sequebantur quingenti famuli, ferentes aromata. ea pompa processit Herodium vsque per octo stadia, vbi quemadmodum antè mandauerat sepultus est. Et Herodes quidem sic defunctus est. Archelaus autem per septem dies iuxta patriam legem luctu parentis celebrato, & in fine luctus funebri epulo multitudini præbito, in templum ascendit: & quacunq; transiret excipiebatur gratulationibus ac faustis acclamationibus. Tum consenso suggesto sublimis in aureo solio residens, accipiebat lætus gratulatrices voces fauoris indices, & ipse vicissim omni comitate respondebat multitudini, agebátque grates quòd oblìti patris sui duriciæ, nihilo deterius erga ipsum affecti essent, pollicebatúrq; parem pro eorum studiis gratiam. adhuc tamen abstinere se à regis nomine, quod ab autoritate & assensu Cæsaris penderet, penes quem sit testamenti à patre scripti confirmatio. quamobrem nē ab exercitu quidem apud Hierichuntem vltro offerente ambitiosum diadematis honorem se accipere voluisse, cùm nondum constaret de legitimi collatoris animo. cæterùm quàm primum constabilitus esset in imperio, curæ sibi fore vt beneuolentia omnium

videatur

videatur digniſsimus: daturúmque operam, vt per omnia patre ſuo ſit illis commodior. Illi verò, ſicut vulgus ſolet, rati primis diebus aperiri mentem huiuſmodi poteſtates ineuntium, quo manſuetius & officioſius eos colloquebatur Archelaus, eo maioribus eum ferebant laudibus, poſcebántque ſibi ab illo beneficia: quidam vt leuius annuum tributum penderent: alij ſolutos dimitti quos Herodes non paucos vinxerat, & in his pleroſque diu in carcere detinuerat: nonnulli vectigalium immunitatem, quibus grauabatur forum rerum venalium, magnis flagitabant vociferationibus. Horum nihil ille negabat, hoc agens vt conciliaret ſibi multitudinis animos, non leue in eo momentum rerum ſuarum ſitum exiſtimans, poſtremo re diuina peracta conuiuium cum amicis iniit.

Populus ſeditionem mouit contra Archelaum. Cap. XI.

INTEREA Iudæorum quidam nouarum rerum cupidi per conuenticula deflebant Matthiam & ſocios quos Herodes affecerat ſupplicio. Hi quoniam metu coerciti non auſi fuerant luctu honorare aquilæ aureæ violatores recens neci traditos, tunc cum clamoribus, & eiulatu in defunctum regem iactabant conuitia, quaſi in mortuorum ſolatium: congregatíque in vnum, in vindictam eorum ab Archelao depoſcebant ad pœnam quoſdam ex his qui cari Herodi fuerant, & ante omnia poſtulabant ſacerdotium abrogari creato ab illo pontifici, & ſubrogari hoc honore digniorem alium. Archelaus autem licet importunitatẽ eorum indigne ferret, compeſcere tamen placide conabatur, quòd pararet profectionem ad Cæſarem, vt ſententiam Cæſaris cognoſceret. Itaq; miſſo ad eos magiſtro militum, per eum hortatus eſt, vt omiſſo vindictæ ſtudio, conſiderarent legibus pœnas dediſſe quorum moleſte ferrent interitum: ad hæc poſtulata eorum non carere iniuria, & tempus hoc alia conſilia poſcere, opúſque eſſe concordia, donec ad ipſos reuerteretur confirmatus rex aſſenſu Cæſaris. tum demum diſpiciendum ſuper his rebus, & ſtatuendum de communi ſententia: interim quieſcerent ne ſeditionis crimen incurrerent. Hæc mandata exponenti reclamatum eſt ſtrenue, periculum intentantibus, quicunq; conaretur verbis eos ad ſaniorem mentem reducere: quòd plus ſuæ voluntati tribuerent, quàm autoritati præſidentium: & indignum ducerent, ſi amicorũ quos viuo Herode amiſerant, ne mortuo quidẽ illo impetraretur vltio. adeò enim concitati erant, vt id tantum ius & fas putarent, quod ipſis voluptatem allaturum videbatur, ne ſui quidem periculi memores, dum inimicos lædere cupiunt. & cùm multi ad eos à rege mitterentur, qui partim ipſius nomine, partim ex ſua perſona verbis ſedarent turbidos, neminem audire ſuſtinebant, ſed ad maiorem iram accendebantur, auſuri aliquid ſi maior acceſſiſſet numerus. Cúmque feſtum inſtaret quo patrium Iudæis eſt veſci non fermentatis panibus (Paſcha vocant, monumentum veteris ex Ægypto effugij, quo ſumma alacritate maiorem ſolito populus mactat victimarum numerum, & infinita turba, nonnullíque etiam extra regionis terminos habitantes confluunt religionis gratia) ſeditioſi deploratores legis doctorũ Iudæ ac Matthiæ conglobati in templo permanebant, non deficiente victu quem illos non pudebat mendicato quærere. Tum Archelaus veritus ne ad grauius aliquid eorum inſolentia procederet, mittit tribunum cum cohorte, qui compeſcerent homines, priuſquam cætera turba huius furoris inficeretur contagio. & ſi quorum emineret in concienda ſeditione ferocia, illos vt ad ſe adducerent. In hos turbatores illi clamoribus & hortatibus plebem exaſperauerunt, & ferientes ſaxis pleroſq; occiderunt: tribunus cum paucis effugerunt ſaucij. quo perpetrato rurſum ſacris operati ſunt. Archelaus porrò de rerum ſumma periclitari ſibi viſus eſt, ni plebis impetum illum retunderet. itaque totum exercitum in eos immittit, ſimúlque equites, qui & aduenas prohiberent occupantibus templum ſuccurrere, & quotquot ex eis peditum euaſiſſent, iam in tuto ſe exiſtimantes ferro excirent, ab his equitibus ad tria millia virorum cæſa ſunt, reliqui fuga ſe in proximos montes receperunt. Archelaus autem per præconem edixit, vt omnes in ſua diſcederent. illi metus grauioris mali feſtiuitate relicta abierunt, quamuis audaces & ſine diſciplina homines. Tum Archelaus ad mare deſcendit vnà cum matre ſua, ducens ſecum Nicolaum & Ptolemæum, multóſque ex amicis alios, & familia & regno com-

missis Philippi fratri sui fidei. Simul etiam profecta est Salome Herodis soror, ducens secum suam progeniem. alij quoque ex cognatis sequebantur multi, quasi collaboraturi pro paranda regia dignitate Archelao, re autem vera obnixuri ei potius, & præcipue perpetratũ in templo facinus incusaturi. Cum hoc comitatu eunti occurrit apud Cæsaream Sabinus procurator Cæsaris in Syria, in Iudæam properãs ad asseruandam Herodis pecuniam, quem Varus commodum interueniens retinuit: aderat enim ab Archelao accersitus per Ptolemæum. ita ille in præsidis gratiam neque arces occupauit in Iudæa, neque thesauros obsignauit regios, omnia relinquens in potestate Archelai, tantisper donec Cæsar de his aliquid statueret: & hæc pollicitus mansit Cæsa-

XIIII. reæ. Sed postquam alter Romam nauigauit, alter versus Antiochiam profectus est, ipse Hierosolyma petiit, & occupauit regiam: accitis deinde præfectis artium, & regiis procuratoribus, rationes reposcebat ab eis & arces sibi committi postulabat. Præfecti tamen non discesserunt à mandatis Archelai, sed omnia seruabant in ipsius aduentum integra, prætexentes ea se seruare Cæsari. Eodem tempore etiam Antipas Herodis filius Romam nauigat, parandi sibi regni spe, ad quam excitatus erat per Salomen, quasi Archelao præferendus, eo quòd prioribus testamenti tabulis successor regni destinatus fuerit, quæ validiores deberent esse quàm illæ scriptæ posterius. Ducebat autem secum matrem suam, & fratrem Nicolai Ptolemæum, inter amicos olim Herodis præcipuum, & tunc suis fauẽtem partibus: sed maxime illum ad affectandum regnum mouit Irenæus orator, vir eloquens, & diu versatus in regiis negotiis. quapropter suadentibus quibusdam vt fratri cederet natu grandiori, & hæredi regni scripto in testamenti paterni tabulis, noluit parere huic consilio. qui postquam Romam peruenit, omnes cognati ad eum defecerunt, non tam ipsius amore, quàm Archelai odio, libertatem maxime cupientes, & degere sub Romano præside: quod si parum succederet, commodiorem sperantes Antipam quàm Archelaum, studebant illis partibus. quin & Sabinus scripsit Cæsari literas, in quibus accusabatur Archelaus. at ille per Ptolemæum Cæsari libellum obtulit, continentem ius suum & testamentum patris, simúlq; rationes pecuniarum Herodis obsignatas cum ipso anulo, atq; ita euentum expectabat. qui perlectis his omnibus, Variique ac Sabini literis, tum quantum pecuniarum esset ac annuorum redituum, præterea quæ Antipas sibi regnum vindicans scripserat, amicos in consilium aduocat, & in his Caium Agrippæ & Iuliæ filiæ suæ filium, iam à se adoptatum, primum ei locum in consistorio tribuens: móxque potestatem facit dicere volentibus de præsenti negotio. Ibi tum primus exoritur Antipater Salomes filius, vir facundissimus & infensissimus Archelao, dicens eum per ludibrium nunc de regno agere, cuius potestatem iamdudum inuasisset non expectato assensu Cæsaris, dum festo die tam multos interimeret: qui etiamsi essent hanc pœnam promeriti, eius tamen exigendæ ius seruandum fuisse potestati legitimæ, non ipsi vsurpandum, siue regi cum iniuria Cæsaris, cuius cõtempsisset suffragium, siue priuato, quod peius esset etiam. quare immerito nunc eum ab ipso hunc sperare calculum, quem iam quantum in se fuit, ferẽdi eius iure priuauerit. Ad hæc obiiciebat ei mutatos authoritate propria quosdam duces militiæ: quódque sedisset in regio solio, & tanquam rex quasdam causas determinasset, annuisséque postulatis populi, denique nihil non feciisset quod per Cæsarem confirmatus posset facere. ab illo quoque dimissos aiebat eos, qui in circo inclusi fuerant: multáque afferebat alia, partim vera, partim verisimilia propter iuuenilem ambitionem hominis recens euecti ad tantum potestatis fastigium. præterea neglectum patris luctum, & comessationes insequenti mox post eius obitum nocte celebratas: qua indignitate motum ad seditionem populum, videntem pro tantis beneficiis mortuo patri talem ab eo referri gratiam, vt interdiu tanquam personatus lacrymas fingeret, per singulas autem noctes deliciis frueretur regiis. qui cùm tam prauo ingenio sit præditus, nihilo gratiorem fore erga Cæsarem, si ab eo regnum acceperit, quàm hactenus fuisset erga parẽtem amantissimum. Cantu enim se oblectare & choreis tanquam in morte inimici non patris, haudquaquam abesse ab immani scelere. nunc venire ad Cæsarem, vt annutu eius regnum accipiat, eùm iam antè non aliter se gessisset, quàm si constabilitus rex fuisset autoritate ipsius. maxime autem exaggera-

batur

batur in ſacrato loco perpetrata cædes impia, ídque die feſto, quando tam hoſpites quàm indigenæ victimarum more mactati ſint, & fanum refertum cadaueribus, non ab externo quopiam, ſed ab eo qui legitimam regis appellationem prætexeret, quo facilius tyrannicum ſuum ingenium expleret exercendis paſſim in omnes iniuriis. Quare ne per ſomnum quidem vnquam patrem dum ſanus eſſet, de hoc ſibi poſt obitum ſubſtituēdo principe cogitaſſe, vt cuius mores haberet cognitos: imò in potioribus tabulis eius aduerſarium ſucceſſorem deſtinatum Antipam. hunc enim à patre ad regnum vocatum non animo ante corpus præmortuo, ſed integris etiam tum & rationis & corporis viribus. Imò etiamſi iam tum tale de Archelao fuiſſet patris iudicium, quale in poſterioribus tabulis, ipſum tamen iam ſatis declaraſſe qualísnam rex futurus ſit, qui autoritatem Cæſaris in confirmando regno contempſerit, & priuatus adhuc ciues in templo iugulare non dubitauerit. His dictis Antipater, & ad faciendam verbis ſuis fidem plurimis ex ipſius cognatione teſtibus adhibitis, finem orationi impoſuit. Tum Nicolaus contrà afferebat pro Archelao, cædem illam circa templum commiſſam ipſorum improbitati imputandam, qui non prius à tumultuando deſtiterint, quàm ille coactus ſit eos vi compeſcere: hoc magis culpabiles, quòd non ſolùm malitiam ſuam exercuiſſent, verùm aliis etiam neceſſitatem feciſſent audendi tale facinus. Inſolentia enim eorum in ſpeciem quidem infeſtatum Archelaum, ſed re vera contumaciam hanc ad ipſius Cæſaris pertinuiſſe iniuriam. miſſos enim ab eo, qui tumultuantes ſedarent, facto ab ipſis impetu contra ius & fas necatos, nulla feſti reuerentia: quibus patrocinari non pudere Antipatrum, ſine æquitatis reſpectu, dum modo odio quo proſequatur Archelaum morem gereret. eorum igitur eſſe culpam, qui priores iniuria non abſtinuerint, & aliorum arma ad defenſionem ſumpta in ſe proritauerint. Cætera quoque de quibus Archelaum accuſauerant, in eos ipſos accuſatores referebat, dicens nihil horum niſi ex illorum ſententia geſtum, nec ea tam iniuſta eſſe, quàm ipſi videri velint, dum per hoc aliquid Archelao noceāt. Tantam illis ineſſe cupidinem lædendi cognatum hominem, cùm de patre bene meritum, tum ipſos omnibus ſemper proſecutum officiis. Teſtamentum certe à rege mentis compote eſſe ſcriptum, & poſteriores ſemper potiores eſſe tabulas, has verò tanto magis, quòd Cęſari rerum domino autoritatem confirmandi relinquant. Nec Cæſarem iniquitatem iſtorum imitaturum, qui cùm maximis ab Herode viuo affecti ſint beneficiis, nunc extremam eius voluntatem violare conentur: quin potius viri amici ac ſocij, & omnia fidei ſuæ permittentis, teſtamentum ratum habiturum. multum enim intereſſe debere inter horum malitiam, & Cæſaris virtutem atque fidem toti orbi cognitam, quapropter non iudicaturum parum ſanæ mentis decretum eius, qui probo filio ſucceſſionem reliquerit, & inſuper ad ipſius fidem confugerit: quandoquidem veriſimile non ſit in deligendo ſucceſſore erraſſe, qui tam prudenter ſententiæ Cæſaris ſubiecíſſet omnia. In hunc modum Nicolaus quoque dicendi finem fecit. Tum Cæſar Archelaum ad genua ſibi accidentem erexit humaniſſime, dignum eſſe regno pronuncians: præ ſe ferens nihil ſe facturum, niſi teſtamento præſcriptum & Archelao ipſi commodum: vidénſq; hac promiſſione confirmatum in ſpe iuuenem, nihil tum amplius ſuper ea re ſtatuit. Et dimiſſo concilio ſolus ſecum diſpiciebat, vníne regnum ratum faceret, an commune fineret Herodis generi, præſertim cùm omnes eius ope indigeant. *XIIII.*

Seditio Iudæorum contra Sabinum, & quomodo Varus autores eius punijt.

Caput XII.

SED priuſquam quicquam certi de hac re determinatum ſit, Marthace Archelai mater morbo vitam finiit, & à Varo Syriæ præſide venerunt literæ defectionem Iudæorum ſignificantes. Nam diſceſſum inde Archelai ſequuti ſunt magni in ea gente tumultus: ad quos compeſcendos cùm Varus veniſſet, autoribus eius motus affectis ſupplicio, & maxima ex parte ſeditione compreſſa, reuertens Antiochiam, legionem vnam reliquit Hieroſolymis, vt Iudæis nouandarum rerum facultatem præriperet. nec tamen quicquam hac ratione profecit. Quàmprimum enim Varus abiit, Sabinus Cæſaris procurator ibi ſubſiſtens ve-

xabat Iudæos, fretus relictis illic copiis, & parem se iam putans populo. nam armatis multis satellitibus, contra Iudæos his vtebatur, molestans eos, & ad defectionem irritans: vt qui & arces occupare conaretur, & violentas pecuniæ regiæ scrutationes faceret, priuati lucri & prædæ cupidine. Igitur instante pentecoste, sicut nos vocamus celebritatem quandam patriam, confluxerunt vndique multa millia non solum religionis gratia, verumetiam indigne ferentes Sabini intemperias, nec tantum ex Iudæa grauius offensa, sed è Galilæa quoque ac Idumæa, tum à Hierichunte, & trans Iordanem sitis oppidis, omnes cupientes pœnas à Sabino expetere. partitíque trifariam hoc modo castra faciunt. pars vna circum occupat, reliquarum duarum altera templum à Septentrionali & Orientali regione circumsidet. ab Occidentali altera quà sita erat domus regia. Ita inclusos vndique Romanos oppugnare etiam parabant. Tum Sabinus territus audacia hominum, quibus decretum esset aut mori, aut vincere, statim ad Varum misit literas, hortans vt properet, relictámque legionem præsenti periculo eripiat, alioqui breui contrucidandam. ipse conscensa castelli turre celsissima, quæ in honorem Herodis fratris à Parthis extincti Phasaelus appellabatur, manu Romanis innuebat vt in Iudæos eruptionem facerent: & cùm ne amicis quidem se auderet committere, postulabat vt alij propter eius auaritiam mortis periculo se obiicerent. qui postquam progredi ausi sunt, conflictus fuit acerrimus. & quamuis strenue milites rem gererent, non tamen frangebantur Iudæorum animi, licet multis cadentibus: sed circumducta suorum parte ascenderunt porticus, quæ erant in extimo templi ambitu: vnde in aduersarios pugnantes vel mittebant, vel fundis intorquebant lapides, non tantum adiutores suorum, sed spectatores etiam totius prælij. quin & sagittarij è superiore loco impetebant expositos ictibus, nec valentes contrà missilibus ad se pertingere, eóque facilius vincebant. atque hæc pugnæ conditio diu durauit. deinde Romani indignitate rei moti, ignem clàm subiiciunt porticibus: qui multis accendentibus & fomenta aggerentibus breui ad tectum emicuit: eius materies quòd esset pice ac cera ob inaurationem peructa, facile correpta est incendio, quo lacunaria illa preciosa & magnifica absumpta sunt, & quotquot illuc ascenderant improuiso perierunt exitio. pars enim cum tecto ruente vnà præcipitati sunt, pars à circumstantibus telis confixi: nonnulli desperatione salutis & vi mali attoniti, aut in flammas sese dederunt, aut suismet gladiis confecti sunt. quòd si aliqui refugientes quà ascenderant in tutum se recipere volebant, hos omnes Romani contrucidauerunt, quòd inermibus nihil prodesset ferocia, ita vt ne vnus quidem ex his qui tectum ascenderant incolumis euaderet. Tum Romani qua se incendium remisit alij ab aliis protrusi, penetrauerunt ad sacræ pecuniæ conditorium, cuius bona pars furto militum disperiit, ad Sabinum autem propalàm quadringenta talenta ex ea præda relata sunt. Iudæi verò duplici calamitate affecti sunt, desideratis in ea pugna carorum amicorum plurimis, & insuper spoliato sacrario. facto tamen globo è pugnacissimis circumdederunt regiam, incensuros se eam & omnes intus occisuros minitantes, nisi quamprimum discederent: quòd si mox abirent, impunitatem Sabino vnà cum suis pollicentes: pro quibus etiam aulicorum maxima pars stabat. Rufus quoque & Gratus, qui sub se habebant tria millia bellicosissimorum & strenuissimorum virorum ex Herodis exercitu, in partes Romanorum se transtulerunt: simúlque equitatus Rufo duci parebat, non mediocris sanè ad rem Romanam accessio. Interim Iudæi nihilo segnius instabant oppugnationi, muros suffodientes cuniculis, & aduersarios hortantes vt abirent, néve diutius vindicantibus se in libertatem à maioribus acceptam obsisterent. At Sabinus libenter quidem inde abduxisset milites, sed fidem promissis habere non poterat, propter ea quæ perpetrauerat, nimiam etiam æquitatem hostium suspectam habebat, & expectabat à Varo subsidium. XV. In hoc rerum statu etiam alibi per Iudæam diuersis in locis innumeri tumultus exoriebantur, vt quemque aut lucri aut vindictæ concitabat cupiditas. Duo enim virorum millia, qui aliquando sub Herode meruerant, tunc verò dimissi domi agebant, in vnum collecti bello impetebant regios, resistentes sibi ductu nepotis Herodis Achiabi: qui nusquam æquo loco eos

sustinere

ſuſtinere auſus vt veteranos & bellandi peritiſſimos, tuebatur ſe & ſua quantum poterat aſperitatibus acceſſu difficilibus. Quin & Iudas Ezeciæ latronum ductoris olim per Herodem magno labore expugnati filius, apud Sephorim vrbem Galilææ collecta circa ſe hominum deſperatorum manu incurſabat regis ditionem: & potitus eius armamẽtario, armatísque inde ſuis ad vnum omnibus, pecuniam quoque regiam in illis locis occupauit: iámque formidandus accolis ſpoliabat in quoſcunq; incideret, aſpirãs ad regnum, affectánsque hoc faſtigium non bonis artibus quarum imperitus erat, ſed nocendi licẽtia. Dum ita vbique turbatur, etiã Simon Herodis regis ſeruus, vir alioqui & forma & ſtatura & robore egregius in primis habitus, auſus eſt diadema ſumere: ſtipatúsq; numeroſis copiis, & rex conſalutatus ab inſana multitudine, placebat ſibi præ quouis alio, auſpicatus poteſtatem diripienda ac incẽdenda Hierichuntina regia: paſsímque crematis aliis regis palatiis, & præda cõceſſa ſuæ factionis hominibus, maiora etiam auſurus videbatur, ni mature occurſum fuiſſet. nam Gratus regiorum militum dux, tum Romanorũ partes fouens, ſuas copias contra Simonem duxit: vbi poſt acerrimum cõflictum tranſamnani homines incompoſiti, & ferociter magis quàm perite pugnantes deleti ſunt. ipſum Simonẽ per anguſtas quaſdam fauces fugientem Gratus aſſecutus obtruncauit. Apud Amatha quoque Iordani flumini appoſita palatium regium incenſum eſt à quadam hominum colluuie, qualis & circa Simonẽ fuerat. Tantus tum furor per totam gentem graſſabatur, eo quòd proprium regem non haberet, qui multitudinẽ bonis rationibus contineret in officio: qui vero externi ad caſtigandos ſeditioſos venerant, malum potius exacerbarent, graues ſuperbia ſimul & auaritia. Quandoquidem & Athronges, vir nec maioribus claris prognatus, nec virtute aut opibus ſubnixus, ſed paſtor hactenus obſcuriſſimus, vaſto tantum corpore & manuũ robore inſignis, attentauit dignitatẽ regiam, paratus animæ periculo depaciſci nocendi licentiam. huic erant quatuor fratres, & ipſi grandi ſtatura & manu prompti ad quoduis arduum facinus, inſtrumentum vt ipſis videbatur idoneum ad occupandam tyrannidem, quòd eorum quiſque ductaret cohortem militũ. magna enim ad eos turba confluxerat, quam in fratres quaſi legatos diſtributam obire iubebat prælia: ipſe diademate ornatus conſultabat de rebus agendis, quarum penes ſe ſeruabat arbitrium: durauítque diu poteſtas huius, & non inanis regis appellatio, dum quicquid collibuiſſet exequitur, maxime in Romanos cædibus ſæuiens, & milites regios, vtriſque ex æquo infenſus: his propter licentiam qua ſub Herode vſi fuerant, Romanis propter recentẽ iniuriam. Id odium indies magis exaſperabatur, imminebántque vbique omnibus, vel lucri cupidine, vel in conſuetudinem iam verſa occidendi libidine. Circa Emauntem etiam Romanã cohortem frumenta & arma in exercitũ portantem inſidiis exceperunt: ductorémque eius Arium centurionem cum quadraginta fortiſſimis peditibus telis confixerunt: reliquos nihilo meliora iam ſpectantes ſuperueniẽs cum regio milite Gratus ſeruauit, relictis cæſorum cadaueribus. In hunc modum longo tẽpore prælia per occaſionẽ conſerẽtes, & Romanos non leuibus affecerũt incommodis, & ſuam gentẽ maioribus etiam inuoluerunt calamitatibus. tandem & ipſi capti ſunt, vnus à Grato pugna victus, alter à Ptolemæo. maximo natu deinde in Archelai poteſtatem redacto, vltimus qui ſupererat, fratris caſu territus, & nullam videns ſalutis ſpem reliquam, quòd eius copiæ exhauſtæ eſſent vel morbo vel cõtinuis laboribus, accepta fide & iureiurando ipſe quoque Archelao ſe dedidit. ſed id aliquanto pòſt factum eſt. Tunc verò Iudæa plena erat latrociniis, & vt quiſque ſeditioſorum cœtus coiuerat, paſſim reges creabantur in reipublicæ perniciem, quòd minima eius mali pars rediret ad Romanos, ipſi vero inter ſe diuturnis cõflictarentur cædibus. Cæterùm Varus cognito ex Sabini literis periculo, timens tertiæ legioni, aſſumptis duabus reliquis (nam tres in vniuerſum erant in Syria) & quatuor turmis equitum, auxiliíſque regum ac tetrarcharum properabat in Iudæam vt obſeſſis ſuccurreret, iuſſis qui præmittebantur conuenire Ptolemaidẽ. Berytiorum etiam vrbem prætereundo, mille quingentos auxiliares ab eis accepit. Arctas quoq; Petræus amicus Romanis factus propter Herodis inimicitias non paruam manum miſit tam peditum quàm equitum. poſtquam autem apud Ptolemaida

XVI.

in vnum conuenit totus exercitus, partem eius filio & amicorum vni tradidit ducendam contra Galilæos eius vrbis agro finitimos. qui regionem eorum ingreſſus, profligatis quotquot auſi ſunt cum armis occurrere, Sephorim cepit: & venditis ſub haſta incolis, vrbem abſumpſit incendio. Ipſe Varus verſus Samariã progreſſus cum exercitu, à ciuitate quidem abſtinuit, quam ſciebat immunem à ſeditioſorum contagio: caſtra autem poſuit in quodam vico, qui erat Ptolemæi poſſeſſio, Arus nomine. eum Arabes incenderunt, propter Herodem amicis quoque eius infenſi. inde progreſſi Sampho alium vicum iidem Arabes diripiunt, móxque incendunt, quamuis munitiſſimum. quin toto illo itinere nihil eos effugit, omnia miſcentes flammis ac cædibus. Nam & Emmaus cremata eſt Vari iuſſu, in vindictam cæſorum ibi militum, deſerta tamen ab habitatoribus. Inde cùm appropinquarent Hieroſolymis, Iudæi qui legionẽ ab ea parte obſidebant, ad primum venientis exercitus conſpectum territi diffugerunt, oppugnatione quam inceptabant relicta. Hieroſolymitani autem Iudæi grauiter à Varo increpati, excuſationem afferebãt, populum quidem propter feſtum confluxiſſe, bellum verò non ex ſua ſententia ſed ex conuenarum audacia ſuſceptum: & ſe adeò non oppugnaſſe Romanos, vt potius vnà cum illis oppugnati fuerint. & iam ante obuiam ei proceſſerant, Ioſephus Herodis regis nepos, Gratúſq; ac Rufus cum militibus, & Romani qui obſidionem tulerant. Sabinus enim in eius conſpectum non venit, ſed ſubducens ſe clàm ex vrbe, ad mare profectus eſt. Tum Varus dimiſſa per totam regionem parte exercitus, perquirebat defectionis autores: & indicio repertos, alios vt fontes puniit, nonnullos dimiſit incolumes: actíque ſunt in cruces ea de cauſa circiter duo millia. Poſt hæc ablegato exercitu cuius non erat vſus amplius, quíque contra eius voluntatem lucri ſtudio multa maleficia patrauerat, ipſe audito decem millia Iudæorum in vnum confluxiſſe, properauit vt eos deprehenderet. illi non auſi manus conſerere, deditionem fecerunt arbitratu Achiabi. Varus autem data ſeditioſorum vulgo defectionis venia, duces eorum miſit ad Cæſarem. Ille cæteris ignouit, in ſolos aliquot regis Herodis neceſſarios animaduertit, quòd nec cognationis nec iuſtitiæ reſpectu à nefariis armis abſtinuerint. Itaque Varus rebus compoſitis, & relicta Hieroſolymis eadem legione in præſidio reuerſus eſt

XVII. Antiochiam. Archelao autẽ Romæ aliud negotiũ exhibitũ eſt tali de cauſa. Venit eò Vari permiſſu Iudæorũ legatio, poſtulans vt eis liceat ſuis legibus viuere: erántq; legati quinquaginta, quibus aderant Iudæorum vrbem incolentium plus quàm octo millia. cúmque Cæſar cõuocaſſet in ædem Apollinis magno ſumptu à ſe extructam concilium amicorum & primariorum ciuium, venerunt eò legati, proſequente Iudæorum turba, & Archelaus cum amicorum comitatu. cognati autem regis neq; ab Archelao ſtabant propter ipſius odium, & tamen legatis ſuffragari grauabãtur, quòd puderet eos coram Cæſare aduerſari homini tam propinqua coniuncto neceſſitudine. Aderat & Philippus è Syria Vari hortatu veniens ea potiſſimum de cauſa, vt fratris aduocatum ageret, cui Varus bene cupiebat: deinde nonnihil ſperãs, ſi impetrarent Iudæi poteſtatem viuendi ſuis legibus, fore vt diuiſo in Herodis progeniem regno, ad ipſum quoque rediret pars aliqua. Data igitur Iudæorum legatis dicendi copia, poſtulantes non eſſe vlterius ſub regibus, ab accuſanda Herodis iniquitate orſi ſunt. Regem illum fuiſſe nomine tenus, alioquin omnibus omnium tyrannorum artibus vſum ad ſubiectæ gentis perniciem, nec his contentum quaſdam nouas ex ſuo commentũ eſſe ingenio. Nec opus eſſe eõmemorari quàm multis vitam ademiſſet, cùm longe deterior fuerit conditio ſuperſtitum, quos non modo perpetua truculentia & aſperitate terruerit, ſed bonis etiam eorũ rapaces manus non abſtinuerit. itaq; vicinas vrbes ab exteris habitatas illum ornamentis excoluiſſe, quo magis in ſuo regno ſitas exhauriret exactionibus: adegiſſéque gentem ſuam ad extremam paupertatem, quam cum primis florentem acceperit, dum nobiles ex cauſis parum probabilibus damnatos capitis inſuper bonis ſpoliat, aut facta viuendi gratia, nudat eos poſſeſſionibus. deinde cùm annua tributa impoſita ſint per ſingulos, ſeorſum tamẽ placandam fuiſſe auiditatem amicorum eius & aulicorum, atq; etiam ſeruorum qui huiuſmodi exigendis præeſſent, vt hoc pacto iniurioſam vexationẽ redimerẽt. Silentio

tio enim prætereundas conſtupratione virginum, & per contumeliam ereptã matronis pudicitiam: quandoquidem hæc patientibus maximum ſit ſolatium, ſi quàm pauciſsimis ſciatur ſuum dedecus. in ſumma non aliter ipſis præfuiſſe Herodem, quàm ſi ſæuiſſimæ beſtiæ in eos cõmiſſum fuiſſet imperium. Itaque cùm multis olim ea gens oppreſſa ſit cladibus, nullũ tamen extare in rerum monumentis exemplum, cum quo conferri poſsit præſens per Herodem illata calamitas. Quapropter meritò ab eis Archelaum promptis ſtudiis regem conſalutatum, quòd ita putarent, fieri non poſſe, quin quicunque tandem Herodi ſuccederet, moderatius multo tractaret ſubditos: & in eius gratiam patrem honoratum luctu publico, libenter gratificaturis & in cæteris ad conciliandam ſibi eius beneuolentiam. At illum quaſi timeret ne non videretur germana parẽtis ſui ſoboles, ſine dilatione declaraſſe popularibus quid de ſe ſentiendum ſit, ídque priuſquam confirmatus eſſet in potentia, cùm totum negotium etiam tum penderet ex arbitrio Cæſaris: editúmque mox ſubditis futuræ virtutis ac modeſtiæ & æquitatis ſpecimen, dum tria millia ſuæ tribus ciuium Deo in ipſo templo pro victimis iugulat. An non igitur omnes iuſtiſsimo illum proſequi odio, qui poſt tam crudele facinus, adhuc ſeditionis reos ſe conetur peragere, & ius regni ſibi vindicet? Poſtremo ſumma poſtulatorum hæc fuit, vt mutata reipub. forma poſthac ſine regibus agerent, & contributi prouinciæ Syriæ, Romanis parerent poteſtatibus. Sic enim fore perſpicuum, vtrum ſeditionibus delectentur, & rerum nouationibus, an obedire ſciant præſidibus legitimis. His peroratis à legatis Iudæorum, Nicolaus vtrique patrocinatus eſt, dicens Herodem quidem quoad vixerit nunquam fuiſſe accuſatum, nec eſſe æquum eos qui ſi iuſtam viuentis accuſationem attuliſſent, caſtigationẽ eius ſperare poterant, nunc defuncti manes criminibus laceſſere. Quæ vero obiiciantur Archelao, ipſorum imputanda eſſe violentæ contumaciæ: qui cùm affectaſſent res non cõceſſas legibus, & pacatores ferro ac ſaxis aggreſsi eſſent, nunc vitio verterent eiſdem rationibus ſe eſſe cohibitos. Verſa deinde in accuſatores crimination, aiebat eos libenter agitari ſeditionibus, quod neſciant parere legibus, eſſéque gentem omnium peruicaciſsimam. Hæc Nicolaus.

Cæſar Herodis confirmat teſtamentum. *Cap.* XIII.

CÆSAR verò his auditis dimiſit concilium. Paucis deinde diebus Archelaum non regem declarat, ſed dimidia parte ditionis quæ Herodis fuerat ei conceſſa ethnarcham eum conſtituit, regnũ quoque pollicitus, quàm primum ille ſe tali honore dignum redderet. Alterum dimidium partitus eſt in alios duos Herodis filios, Philippum, & Antipam eum qui cum Archelao de toto regno contenderat. Huic tranſamnana regio ceſsit cum Galilæa, & CC talenta annua. Batanæa vero cum Trachonitide, & Auranitis cum parte quadam Zenodori (vt vocant) domus obtigit Philippo, & centum talenta annui reditus, Archelao vero Iudæa & Idumæa, prætérque has Samaria, cui ex autoritate Cæſaris tributorum quarta pars remiſſa eſt, eo quòd cæteris tumultuantibus ſoli quieti manſerant in officio. in eius ditione comprehendebantur vrbes, Stratonis turris, Sebaſte, Ioppe, Hieroſolyma. nam Gazam, Gadara & Hippon græcanici inſtituti vrbes Cæſar ob id ſeparatas à regni terminis Syriæ cõtribuit. DC autem talenta quotannis redibant è ſua ditione ad Archelaum. atque hoc fuit Herodis filiorũ patrimonium. Salome autem præter legatas à fratre vrbes Iamniam, Azotũ & Phaſaelida, argentíque ſignati quingenta millia, Cæſar largitus eſt in Aſcalone palatium: percipiebátque ex ſubiectis ſibi locis ſexaginta talenta annua, habitans in ditione Archelai. reddita ſunt etiam cæteris regis cognatis legata, ita vt teſtamento cauerat. Duæ deinde eius filiæ virgines præter relicta ſibi à patre, accepere ex Cæſaris munificentia ducena quinquagena ſignati argenti millia, & elocatæ ſunt Pheroræ filiis. imò totum etiam regis legatum mille quingentorum talentorum æſtimatione ceſsit ipſius filiis, paucis aliquot vaſis ſibi retentis, non tam ob precium charis, quàm ob amici memoriam.

De Pſeudalexandro. Cap. XIIII.

XVIII. HIs ita ordinatis per Cæſarem, iuuenis quidam Iudæus genere, educatus Sidone apud quendam Romani ciuis libertum, adoptauit ſemetipſum in Herodis familiam, per occaſionẽ ſimilitudinis, qua referebat Alexandri ab illo extincti effigiem, atteſtantibus omnium quotquot vtrunq; viderant oculis: atque hac via graſſari cœpit ad regium faſtigium. itaque aſcito tribuli quodam fraudis ſocio, qui totius regiæ rerum gnarus, alioquin etiam aſtutus erat, & natus ad excitandas turbas egregias, illius inſtitutione fingebat ſe Alexãdrum illum Herodis filium, morti ſubtractum cuiuſdam beneficio, cui demãdatum ſit eius interficiendi negotium. ſuppoſitis enim necis ipſorum vicariis, & ſe ereptum & fratrem Ariſtobulum. His nugis inflatus, aliis quoque non deſinebat fucum facere: cúmque Cretam appuliſſet, quotquot Iudæorum venerunt in eius colloquium, omnibus rem perſuaſit, & auctus ab eis pecunia, traiecit in Melum inſulam vbi magnam pecuniæ vim quæſiuit prætextu regiæ proſapiæ. Et iam ſperans recepturũ ſe paternum principatum, remuneraturúmq; beneficos, Romam properat ſuis hoſpitibus deducentibus. cúmque adnauigaſſet Puteolos, ibi quoq; à deceptis Iudæis ſimul fauore exceptus eſt, concurrentibus tanquam ad regẽ qui Herodi vel hoſpitij iure coniuncti, vel aliquo erant obſtricti beneficio. in cauſa fuit hominum natura rumorum auida, præſertim conciliante formæ ſimilitudine. nam etiam illis qui valde familiares Alexandro fuerant, perſuaſum erat hunc ipſum eſſe, non alium, ídque aliis non dubitabant aſſeuerare iureiurando interpoſito. Quod poſtquam Romam perlatum eſt, vniuerſa Iudæorum illic agentium multitudo profecta eſt obuiam, tam inſperatam ſalutem ad Dei referentes gratiam, & publico applauſu propter maternum genus excipientes hominem lectica geſtatum per vias. nihil enim ei ad regium cultum deerat, ſuppeditantibus ſumptum hoſpitibus: affluentéque certatim multitudine, acclamabatur fauſtis ominationibus, vt fieri ſolet in re præter ſpem incolumi. Id vbi allatum eſt ad Cæſarem, nolebat fidem habere nuncio, quòd ſciret Herodem non facile potuiſſe decipi in re tam ſeria: nonnihil tamen ſpe motus, Celadum vnum è ſuis libertis familiariter olim verſatum cum adoleſcentibus illò mittit, iuſſum vt Alexandrum in conſpectum ſuum adduceret: quod ille fecit, nihilo in dignoſcendo aliis ſagacior. Non tamen imponi potuit Cæſari, quòd non tanta eſſet ſimilitudo vt etiam prudenter conſiderantes falleret. Pſeudalexander enim & manus habebat duratas opere, & corporis illa gratia carebat, quæ ſolet bene natis & educatis contingere, quòd ipſe non vixiſſet in tantis deliciis. Poſtquam igitur animaduertit conſpiraſſe in mendacia præceptorem atque diſcipulum, & ex compoſito loquentibus adeſſe fiduciam, percontabatur quid factũ eſſet ſimul erepto Ariſtobulo, aut cúrnam ille non veniſſet, vt vnà cum fratre ius tam præclaris natalibus debitum repoſceret: Reſponſum eſt in Cypro eum manſiſſe, metu periculorum quibus mare nauigãtes expoſiti ſunt: vt ſi quid ipſis contigiſſet durius non omnino Mariannes genus intercideret, ſed ſupereſſet ſaltem Ariſtobulus. Hæc illo aſſeuerante, ſimúlque concinente autore huius fabulæ, Cæſar ſeducto adoleſcente: Tibi, inquit, ſi non me quoque coneris fallere, merces erit impunitas quod ad tuam ſalutem attinet: nunc age dicito quiſnam ſis, & quis te ad hæc audenda impulerit. neq; enim iſtius ætatis eſt tam inſidioſa malitia. Ibi ille, cùm non poſſet aliud, totum commentum indicat, quibus modis, & à quo ſit compoſitum. Cæſar autem Pſeudalexandrum, vt pollicita ſeruaret, in remigium ordinem allegit, quòd eſſet valido corpore: doctorem vero eius affecit ſupplicio. cæterum Meliis abunde magna mulcta fuit, quæ in fictitium Alexandrum fruſtra impenderant: atque ita cœptum Pſeudalexandri temerarium turpis conſecutus eſt exitus.

Archelaus iterum accuſatus Viennam relegatus eſt. Cap. XV.

XIX. CÆTERVM Archelaus iam ethnarcha in Iudæam reuerſus, Ioazaro Boethi filio pontificatum abrogat, inſimulato quòd ſeditioſis conſenſerit: eámque dignitatem in Eleazarũ illius fratrem collocat. apud Hierichuntem deinde regiam magnifice reficit, aquarum quibus Neara vicus iuua-

batur

batur, dimidio deriuato in palmetum recens à se in subiecto campo consitum, nouum etiam vicum conditum à se denominauit Archelaida: & contempto more patrio, Glaphyram Archelai regis filiam, olim Alexandri fratris sui coniugem, & liberorum ex illo susceptorum matrem, duxit: quamuis Iudæi lege vetētur fratrum vxores ducere. Nec Eleazarus diu sacerdotio potitus est, subrogato in viuentis locū Iesu Siæ filio. Decimo autem principatus Archelai anno primates tam Iudæorum quàm Samaritarum non ferentes eius tyrannidem, detulerunt eum ad Cæsarem, maxime cùm scirent eum contra ipsius mandatum fecisse, à quo iussus fuerat ex æquo ac bono præesse subditis. Hoc audito Cæsar ita commotus accersit procuratorē eius Romæ agentem, & ipsum Archelaum nomine. nec dignatus quicquam scribere, Vale, inquit, & quàm primū illum ad nos adducito. qui accelerata nauigatione in Iudæam delatus, reperit eum cum amicis in cōuiuio: indicatáque voluntate Cæsaris, ad profectionem, hortatus est. Mox vbi venit, Cæsar auditis eius accusatoribus & ipsius defensione, misit eum Viennam in exilium, quæ est vrbs Galliæ, mulctatum prius omni pecunia. Sed priusquam Romam euocatus est, amicis tale narrauit somnium. Visus est sibi videre decem spicas maturas, tritico plenas à bubus absumi: experrectúsque non contemnendam visionem ratus, coniectores diuinos super ea consuluit. quibus dissentientibus cùm variaret interpretatio, Simon vir Essæus præfatus veniam, ait hanc visionem Archelao significare mutationem in deterius. boues enim significare miseriam, quòd in perpetuis laboribus degat hoc animal. præterea rerum mutationem. quia terra horum opera versata nec locum eundem retineat, nec faciem. cæterum decem illas spicas totidem annorum præfinire numerum. eas enim redire annuis vicibus, iámque instare Archelao dominationis terminum. Sic ille hoc somnium interpretatus est: post cuius visionem quinta die venit in Iudæam procurator Archelaus, ad euocandum illum missus à Cæsare. Simile quiddam & Glaphyræ eius vxori accidit, Archelai regis filiæ. hæc vt iam diximus, virgo nupserat Alexādro Herodis filio, fratri huius Archelai: quo à patre occiso, iterum nupsit Iubæ regi Mauritaniæ. hoc quoque defuncto viduam apud patrem agentem in Cappadocia duxit Archelaus, repudiata Mariamne priore coniuge. tantò ardebat amore Glaphyræ. huic degenti cum Archelao tale somnium obuersatum est. Visa sibi est Alexandrum venientem complexu excipere præ gaudio. Illum vero expostulantem dicere, Confirmasti Glaphyra vulgare illud dictum, non esse fidendum mulieribus, quæ virgo mihi coniuncta matrimonio, & communium liberorum parens, oblita nostri amoris capta es secundarum nuptiarum desiderio. ac ne ea quidem contumelia contenta, ausa es cum tertio cubare sponso, turpiter & impudenter ingressa meam familiam, & nupta Archelao, fratrem meum habere maritum sustinens. At ego non obliuiscar veteris tuæ beneuolētiæ, téque liberabo ab hoc opprobrio, mihíque te meam vindicabo. hoc somnium cùm illa exposuisset apud quasdam familiares sibi mulieres post paucos dies vita functa est. quod ego ideo hîc referendum putaui, quòd sermo sit mihi de illis regibus: & alioqui res magni exempli videtur, certissimum immortalitatis animorum & diuinæ prouidentiæ argumentum continens. Cui verò hæc videntur incredibilia, fruatur opinione sua, & aliis non obstrepat qui talibus excitantur ad virtutis studia. Cæterum ditione Archelai contributa Syriæ, missus est illo à Cæsare vir consularis Quirinius, qui censum ageret per Syriam, & ipsius Archelai domum venderet.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVSOCTAVVS.

Quirinius ad censendam Syriam & Iudeam mittitur à Cæsare, & procurator eiusdem Cæsaris in Iudeam venit Coponius: & quomodo Iudas Galileus res nouas molitus est. Cap. I.

INTEREA Quirinius senator Romanus per omnes honorum gradus ad consulatum vsque prouectus, & in primis clarus, à Cæsare mittitur in Syriam vt iura populis redderet: facultatésque censeret omnium: & cum eo venit Coponius, præfectus turmæ equitũ, penes quem esset totius Iudææ rerum administratio. Quin & ipse Quirinius in Iudæam venit iam attributã prouinciæ Syriæ, vt percenseret facultates eius regionis ciuium, & Archelai pecunias in potestatem suam redigeret. Illi verò tametsi primùm ægrè ferrẽt mentionem descriptionis, non sunt tamen reluctati pertinaciter, parendo autoritati pontificis Ioazari, qui Boethi fuit filius. atque ita illius suasu sine controuersia census peractus est. Extitit tamen pòst quidam Iudas Gaulanites, ortus ex oppido Gamala, qui adiuncto sibi Pharisæo Sadduco, solicitabat ad defectionem populos, censum nihil aliud quàm manifestam seruitutis professionem esse dictitans, & vniuersam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim vt re bene gesta fortunis suis fruantur feliciter, & cõfirmari in earum possessione laudem quoque sibi parent fortitudinis: nec sperandum auxilium cœlestis numinis, nisi ipsi quoque rebus suis cõsulant. Accipiebantur hæc promptis vulgi auribus, ita vt accederentur ad audendũ aliquid. atque ita dici vix potest quantum hi viri totam gentem cõturbauerint, dum omnia miscent cædibus & latrociniis, promiscuisque nullo amicorum aut inimicorũ respectu prædationibus, & insignium virorum cædibus: prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, sed re vera priuatorum lucrorũ studio. Itaque conficientibus se mutuo ciuibus, & furiosissima contentione certãtibus, ne externus quidem hostis cessabat interim. ac ne extrema quidem fames fortè superueniens potuit eos compescere, quò minus sæuirent expugnandis oppidis, & fundendo ciuili sanguine, donec postremo malum eò progressum est, vt hostilis flamma Dei templum inuaderet. Adeò periculosum est patrios ritus labefactare & conuellere. Siquidem Iudas & Saddocus omnium harum calamitatum autores fuere, dum super tres priscinas sectas nouam quartam inducũt, & nouitatum cupidos affatim ad se contrahunt: id quod non in præsens tantum turbauit rempublicam, sed futurarum etiam cladium fuit seminarium. Quamobrem conueniens videtur paucis de eorum placitis disserere, propter quæ tot mala gentem nostram inundauerunt.

Quæ & quot sectæ fuerint apud Iudæos. Cap. II.

II. IVDÆI patriæ sapiẽtiæ studiosi iam inde à multis retro seculis in tres sectas erant diuisi, Essenorũ, Sadducæorum, & eam quæ Pharisæorum vocata est. De his licet nonnihil in secundo Iudaici belli volumine à nobis dictum sit, tamen nunc quoq; paucis dicere non ab re fuerit. Ergo Pharisæorum victus simplex est, nullis mollitus deliciis: & quicquid his ratio dictauit, id sequuntur pertinaciter. maiores natu venerantur, nec audent eis respõsare monẽtibus aut obloqui. Fato quæcunq; geruntur tribuunt, nec tamen homini voluntatis assensum adimunt, hoc temperamento Deum vti dicentes, vt cùm omnia fiant ex ipsius consilio, in homine tamẽ sit voluntas accedendi ad virtutẽ aut vitiũ. Animas credunt esse immortales, & sub terris earũ iudicia fieri: tum præmia quoq; contingere ex virtutis aut malitiæ

tiæ merito: & has perpetuis damnari carceribus, illis facilem esse ad vitam reditum. per hæc placita magnam sibi autoritatem parauerunt apud populum. & quicquid ad solennes precationes ac cultum diuinum attinet, iuxta horum interpretationem ac præscriptum solet fieri. Tantum habent à ciuitatibus sapientiæ, temperantiæ, & vitæ honestioris testimonium. At Sadducæorum opinio cum corpore extinguit simul & animas: nec quicquam præter legem seruandã existimant. nam de sapientia cum præceptoribus disceptare ad virtutem reputant. huius sectæ pauci sunt, sed ferè dignitate præcipui. ex horum tamen sententia vix quicquam agitur. nam quoties magistratus licet inuiti suscipiunt, Phatisæorum decretis assentiuntur, ni facerent non ferendi à plebeiorum multitudine. Essenorum verò placitum vniuersitatis regimen citra exceptionem Deo asserit, immortalitatem animis: nec aliud quicquam æque ac iustitiam omni contentione expetendum existimat. ad templum autem donaria mittentes sacra ibi non faciunt, quòd sanctioribus vtantur ceremoniis: quapropter excluſi à communi fano seorsum sacrificant. moribus alioqui sunt probatissimis, agris colendis in totum dediti. Miranda etiam est eorum iustitia, qua omnes Græcos & Barbaros longe superant, multis iam seculis triti in eius continuis studiis. Facultates in commune possident, nec aliquis diues magis vtitur suis bonis, quàm quiuis nihil possidens. Atque hoc instituto viuunt virorum supra quatuor millia, nec vxores habentium, nec seruos, quòd alterum ad iniuriam communis naturæ pertinere censeant, alterum tranquillitati vitæ parum commodum. quare per se ipsi viuentes inuicem sibi ministrant. Quæstores creant viros probos ex sacerdotum numero, qui ex agrorum reditibus & frugum prouentu cibos eis conficiant. In summa eandem ferè viuẽdi rationem sequuntur, quam hi qui apud Dacos Plisti nominantur. Quartæ autem studium sapientiæ sectantium viæ primus autor fuit Iudas Galilæus. hi cætera cum Pharisæis consentiunt, nisi quòd constantissimo libertatis amore flagrant, credentes solum Deum dominum habendum ac principem, facilius vel exquisitissima pœnarum genera laturi vnà cum cognatis suis ac carissimis, quàm mortalem aliquem appellaturi dominum. quod quia multis sæpe spectatum scio, plures de hoc non libet dicere. non enim vereor ne fidem non inueniant mea verba, imò illud potius, ne tam insignem patientiam & doloris contemptum parum assequantur. quæ quidem animo sitas plurimum in gente nostra creuit accensa acerbissimis Gessij Flori iniuriis, quibus postremo effectum, vt deficerent à Rom. pop. Et de Iudæorum sectis hæc sufficerint.

Vrbes ab Herode & Philippo tetrarchis in honorem Cæsaris conditæ. Cap. III.

QVIRINIVS autem venditis & confiscatis Archelai facultatibus, peractóque censu, qui incidit in annum trigesimumseptimum, post victum à Cæsare in Actiaca pugna Antonium, cùm mota esset contra Ioazarum pontificem plebis seditio, priuauit eum hac dignitate, & Ananum Sethi filium substituit. Herodes verò & Philippus suæ quisque tetrarchiæ res ordinauit & composuit: quorũ Herodes Sephori cincta mœnibus, fecit eam totius Galilææ caput & defensaculum. aliud deinde oppidum quod tunc Betaramphtha dicebatur, cõmunitum nomine mutato Iuliada ab vxore Imperatoris appellauit. Philippus quoq; Paneada sitam ad Iordanis fontes instruxit ædificiis, indito Cæsareæ nomine. Vico etiam Bethsaidę in ripa lacus Genesarethini vrbis speciem addidit, frequentato incolis & auctо opibus, quẽ Iuliæ Cæsaris filiæ cognominẽ esse voluit. Cæterum Coponio, quem cum Quirinio missum diximus, Iudæam administrãte huiusmodi quiddam accidit. In festo azymorũ quod Pascha vocamus mos est sacerdotibus post mediã noctem aperire templi ianuas. tunc igitur quamprimum apertæ sunt, Samaritani quidam clàm ingressi Hierosolyma, sparserunt ossa humana per porticus & per totum templum: quo factum est, vt posthac sacerdotes solito diligentiores custodias agerent. Paulo pòst Coponius Romam reuertitur, successore accepto M. Ambiuio: cuius tẽpore Salome Herodis regis soror vita decedens Iuliæ Iamniam cum sua toparchia reliquit, & sitam in campo Phasaelidem, Archelaidémq; plurimis palmetis consitam, quorum fructus est præstantissimus. Huic successit Annius Rufus, quo præside Cæsar fato functus est, qui secundus fuit Romanorum Imperator, præfuítque reipublicæ annos quinquagin-

III.

IIII.

taſeptem,ſex menſibus amplius & diebus duobus:in quo numero quatuordecim ſunt anni, quibus Antonius ei fuit imperij ſocius & particeps. Vixit autem annos ſeptuagintaſeptem. Ei Tiberius Nero priuignus ſucceſſit,Iuliæ filius,Romanorum Imperator tertius: à quo quintus Iudæorum præſes miſſus eſt in Annij Rufi locum Valerius Gratus. Hic adempto Anano ſacerdotio Iſmaelem Fabi filium iuſſit eſſe pontificem: quo paulo pòſt deiecto, in Eleazarum Anani pontificis filium eum honorem tranſtulit.Elapſo deinde anno & hunc redegit in ordinem,& Simoni Camithi filio pontificatum tribuit. hic quoque anno in hac dignitate exacto, iuſſus eſt eam cedere Ioſepho, qui cognominabatur Caiaphas.His ita geſtis,Gratus Romam repetit,in Iudæa exactis annis vndecim:cui deinde Pontius Pilatus ſucceſſor miſſus eſt. Herodes porrò tetrarcha receptus in amicitiã Tiberij, de ipſius nomine vrbem à ſe conditam vocauit Tiberiada,electo ad hoc optimo agro Galilææ in ora lacus Geneſarethici:vnde non longe apud Emmauntem vicum ſunt aquæ calidæ. hæc partim à conuenis,partim à Galilæis habitata eſt: quorum nonnulli eò migrare coacti ſunt, quidam etiam è nobilitate ſedes illic ſibi optauerunt.quóque maior eſſet frequentia,recepti ſunt ad incolendum etiam tenuiſſimi quique vndecunq; confluentes, & in his aliquot quos non ſatis conſtabat eſſet liberos. hos magnis immunitatibus ac beneficiis proſecutus aſtrinxit ad habitandum, alij domos, alij agros argitus: quo minus horrerent ædificatam præter ritum patrium in ſolo multis ſepulchris referto: cũ iuxta noſtras leges ad ſeptem dies impurus habeatur, qui in talibus locis habitet. Eodem tempore Phraates Parthorum rex per inſidias ſublatus eſt à Phraatace filio, huiuſmodi de cauſa. Phraates habens legitimos liberos,ancillam Italici generis Thermuſam nomine,inter cætera dona à Cęſare miſſam, primum in concubinarum numero habuit. procedente deinde tempore obſtupefactus præcellenti mulieris forma,ſuſcepto iam ex ea Phraatace filio, legitimo thoro eam ſibi coniunxit. Quæ cùm quicquid vellet regi perſuaderet, cogitans filio ſuo Parthorum regnum aſtruere,intellexit nihil ſe effecturam,niſi eblegarentur legitimi Phraatis filij.Perſuaſit igitur marito,vt Romam eos obſides mitteret:quod illis ſine cunctatione faciendum fuit, patre voluntati Thermuſæ tam obnoxio. Interea Phraataces ſolus domi ad regnum educabatur: qui tædioſum ratus expectare dum à patre decedente principatum acciperet. cum matre contra eum conſpirauit, cum qua creditus eſt etiam ſtupri habere conſuetudinem. Ergo parricidio ſimul & inceſto exoſus popularibus, prius quàm confirmaret ſuas opes per tumultum pulſus interiit. Tum verò nobiliſſimi Parthorum animaduertentes non poſſe ſine rege conſiſtere ipſorum rempublicam,nec tamen volentes eligere alienum ab Arſacidarum ſanguine, putantéſque ſatis eſſe ſemel violatam regiam maieſtatem Italicæ mulieris libidinibus,Herodem per legatos acciuerunt. Is erat quidem regij generis,ſed inuiſus multitudini propter nimiam crudelitatem,quòd intractabilis eſſet,& ad iram proniſſimus.hunc coniurati aliquot interfecerunt,vt quidam tradunt,in conuiuio.ſolent enim perpetuo geſtare gladios. Vt verò à pluribus fertur, in venatione occiſus eſt. Legatione deinde miſſa Romam,petierunt regem vnum ex obſidibus, prælatúſque eſt Vonones cæteris fratribus. Videbatur enim capax eius fortunæ, quam ei duo maxima in terris offerebant imperia,externum ſimul & domeſticum. Sed breui pœnitẽtia ſubiit barbaros, natura mutabiles, & indignitatum impatientiſſimos. dedignebantur enim facere imperata mancipij, ſic vocantes obſidẽ, & hac appellatione exaggerantes ignominiam. non enim belli iure ſibi regem impoſitũ, ſed quod turpius ſit,per pacis contumeliam. móxque vocant Artabanum in Media regnantem,Arſacidam genere.ille paruit libenter,& præſto fuit cum exercitu.cui cùm occurriſſet Vonones, primùm manẽte etiam tum in officio vulgo Parthorum, prælio victus Artabanus retro in Mediam repulſus eſt.Sed paulo pòſt inſtauratus copiis Vononem auſum confligere vicit egregie, ita vt cum paucis equitibus in Seleuciam confugeret. Artabanus autem magna cæde graſſatus in profligatos barbaros, & clade attonitos, in Cteſiphontem ſe recepit cum victricibus copiis. Ille igitur hoc modò regnum adeptus eſt. Vonones autem refugit in Armeniam, & à principio quidem affectauit eius regionis dominium miſſis Romam legatis ſuper hoc negotio. Vt verò repulſam paſſus eſt à Tiberio, pertæſo ignauiam

uiam hominis, & moto Parthi comminationibus bellum iam intentatis: deſtitutus omni ſpe regnandi, quòd potentiores Armeniorum Niphatem accolentes ſequerentur factionem Artabani: Silano Syriæ præſidi ſe dedidit. is reſpectu educationis quæ illi Romæ contigerat hominem apud ſe aſſeruauit in Syria. Armenis autem Orodem vnum è ſuis filiis Artabanus regem impoſuit. Per idem tempus cùm Antiochus quoque Comagenæ rex fato conceſſiſſet, contentio nata eſt inter plebeios & nobiles, his regnum in prouinciæ formam redigi poſtulantibus, plebe contrà cupiente ſub rege, vt antè viuere: quapropter Germanicus ex s. c. ad res Orientis componendas miſſus eſt, fortuna occaſionem quærente illius exitio. poſt redactam enim in meliorem ſtatum Syriam, Piſonis opera veneno ſublatus eſt, ſicut dicetur aliàs.

Iudæorum contra Pontium Pilatum ſeditio. *Cap. IIII.*

CÆTERVM Pilatus Iudææ præſes à Cæſarea Hieroſolyma traducto in hyberna milite, ſigna cum effigie Cæſaris in vrbem intulit ad legis noſtræ contumeliam, qua cautum eſt ne habeamus huiuſmodi effigies, & ideo qui ante hunc fuere præſides, cum ſignis aliter inſignitis ſolebant vrbem ingredi. primus Pilatus ignaris omnibus noctu illatas effigies Hieroſolymis ſtatuit. quod vbi cognitũ eſt ciuibus, magno agmine petierunt Cæſaream, vbi per multos dies ſupplices orauerunt præſidem, vt transferret illas imagines aliò. Pilato verò pernegante ſe facturum quod coniunctum eſſet cum iniuria Cæſaris, cùm Iudæi precari non deſinerent, ſexto pòſt die iuſſis clàm in armis eſſe militibus, ſedit pro tribunali in ſtadio, captata loci opportunitate, quòd aptiſſimus eſſet inſidiis. ibi compellatus iterum de eodem negotio, ſignum dat militibus, vt eos circumueniant, mortem minitans, niſi quàm primum quieſcerent, & ſuam quiſque domum diſcederent. at illi procidentes humi, & exertos præbentes iugulos, manifeſte præ ſe ferebant, vita ſibi cariorem eſſe obſeruationem legis patriæ. Tum Pilatus admiratus tam conſtans legum ſtudium, continuo reportauit eas imagines Cæſaream à Hieroſolymis. deinde aquæ ductum ſtruere aggreſſus eſt ex ſacro ærario, inducturus aquas Hieroſolyma à ducenteſimo ſtadio. id ægerrimè tulit populus, & congregati per cœtus numeroſos vſque ad multa hominum millia, vociferationibus conabatur eum deterrere à propoſito. nonnulli verò ita vt fit apud inconditam multitudinẽ, etiam conuitiis laceſſebant præſidem. at ille milites ſub populari habitu clam armatos fuſtibus iuſſit reliquã multitudinem corona cingere: & quamprimum vulgus cœpit iacere conuitia, dedit illis ſignum ex compoſito. illi ſuprà quàm mandatum erat vſi ſunt fuſtibus, tumultuatores & quietos cædentes nullo diſcrimine. Ibi tam inclementer accepti inermes ab inſtructis, pars occiſi ſunt, pars diſceſſerunt ſaucij: atque hoc modo compreſſa eſt ſeditio. *V.*

Eodem tempore fuit Ieſus, vir ſapiẽs, ſi tamen virum eum fas eſt dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum qui libẽter vera ſuſcipiunt: plurimóſq; tam de Iudęis quàm de gentibus ſectatores habuit. Chriſtus hic erat: quem accuſatum à noſtræ gentis principibus, Pilatus cùm addixiſſet cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere, qui ab initio cœperãt. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt: & vſque in hodiernum Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit. *VI.*

Circa eadem tempora etiam aliud Iudæos turbauit incommodum, & Romæ in ſacris Iſidis ſumma turpitudo deprehenſa eſt. Dicam igitur prius de Iſiacorum nefando ſcelere, ac tum demum res Iudæorum proſequar. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum quàm natalium claritate illuſtris, adhæc opulenta & formoſa, vt quę eſſet in ipſo ætatis flore, ſed in primis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, viro tali coniuge digniſſimo, huius amore captus eſt Decius Mundus iuuenis non obſcurus in equeſtri ordine: & quia maior erat fœmina, quàm quæ poſſet corrumpi muneribus, eo magis accendebatur amantis inſania, ita vt offerret ei pro vnica nocte ducenta drachmarum millia. ac ne ſic quidem valens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decreuit morbum ſimul & vitam finire inedia. hoc eius propoſitũ non fefellit Iden libertã Mundi paternam, variis inſtructam ſed nõ probatis artibus, quæ indigne ferens obſtinationem iu- *VII.*

uenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem ei faciens effecturam se vt potiatur Paulinæ complexibus. Cúmque ille preces eius libenter acciperet, ait sibi opus L. tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli viam ingressa est, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porrò eam vehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimũ est ostentato præmio, in præsens viginti quinq; millibus, & alteris totidem post nauatam operã, indicat eis amorem iuuenis, rogãs vt omnibus modis adniterẽtur eum reddere voti compotem. Illi auri cupidine tacti, benigne sunt polliciti, quorũ natu maximus propere se ad Paulinã ctõulit, & admissus impetratóq; absq; arbitris colloquio, venire se ait missum ab Anubide captũ ipsius forma, & iubẽte vt ad se veniat. Illa libenti animo accepit nuntium, móxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, cõdictam sibi cœnam & cubile Anubidis. id eo facilius concessum est, quòd cognita & probata esset viro pudicitia cõiugis. itaque in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit: totámq; eam noctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte priusquam sacerdotes doli cõscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat rei naturam considerantibus, non mirari tamen non poterant ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia Mundus adamatæ forte fortuna obuius, ô factũ bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ voluntati gessisti. Nihil enim mea refert quòd Mundũ contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluptate expletus sum. atq; his dictis abiit. At mulier tum primũ deprehenso flagitio, vestem sibi lacerat, & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibriũ impunitum sinat. maritus porrò Imperatori totum significat. Tiberius postquã accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucẽ egit, vnáq; Iden inuẽtricem huius sceleris, cuius præcipua opera fuit in corrumpenda pudicitia mulieris: dirutóq; templo statuam Isidis iussit mergi in Tyberim, Mundũ autem mitiore pœna exilij castigasse contentus est, crimen eius in Cupidinis impotentiã referens. Et Isiacorum quidem facinus huiusmodi extitit. Nũc quod promisi reddetur, de Iudæorum per id tempus Romæ degentium aduersitatibus.

Quid Iudeis Romæ degentibus acciderit, & de Pilato. *Cap.* V.

ERAT quidam Iudæus, qui ne legibus pœnas daret, metu solum verterat, vir modis omnibus pessimus. Is tum Romæ agens gerebat se pro Mosaicæ legis interprete, ascitis in societatẽ tribus aliis per omnia sui similibus. his cum se in disciplinam dedisset Fuluia mulier nobilis amplexa legem Iudaicam, persuaserunt ei, vt purpuram & aurum in Hierosolymitanum templum mitteret: quæ accepta in proprios vsus verterunt, quò iam antè destinauerant. Id postquàm Tiberius ex amico suo Saturnino ipsius Fuluiæ marito de iniuria coniugi facta questo cognouit, iussit vniuersos Iudæos ex vrbe pelli. Ex quibus Consules delectu habito, quatuor milia militũ miserunt in Sardiniam. plurimos etiam qui patria religione detrectabant militiam, affecerunt pœnis grauissimis. Ita propter quatuor sceleratos omnes Iudæi coacti sunt vrbe cedere. Interea ne Samaritani quidẽ tumultu caruere. Concitauit enim eos impostor quidã pro nihilo ducens mendacium, & omnia comminiscens ad plebis gratiam, iubens vt conuenirent in montem Garizim apud eam gentem sanctissimum, asseuerans se illic eis ostensurum sacra vasa refossa, quæ ibi Moyses deposuerit. Illi credituli sumptis armis Tirathabam vicum insederunt, expectantes ibi cõfluentes cæteros, vt magno agmine montem ascenderent. Sed Pilatus prior eliuum montis occupat equitibus suis & peditibus; qui prælio congressi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerũt: multos etiam viuos captos abduxerunt, quorum præcipuos & potentiores Pilatus

mulctauit

mulctauit capite. Tum primates adeunt Vitellium virum consularem, & Syriæ præsidem, Pilatúmque cædis accusant, negantes defectionem fuisse à Romanis illum concursum in Tirathaba, sed refugium contra Pilati violentiam. At Vitellius Marcello amico ad procurationem Iudææ misso, Pilatum iussit Romam proficisci, responsurum apud Cæsarem ad obiecta per Iudæos crimina. Ita ille decem annis exactis in sua prouincia, quum necesse haberet parere Vitellio, ad vrbem iter suscepit: quò prius quàm perueniret, vita excessit Tyberius.

Vitellij aduentus Hierosolyma, & quomodo à Tyberio mandata accepit, vt impetratis ab Artabano obsidibus bellum contra Aretam susciperet. Cap. V I.

VITELLIVS autem in Iudæam profectus peruenit Hierosolyma, in ipsa festiuitate quam Pascha dicimus: vbi exceptus honorificentissime, remisit ciuibus totum vectigal fructuum venalium, & stolam cum ornatu pontificio permisit in templo asseruari à sacerdotibus, quemadmodum & olim hoc ius habuerant. Sed eo tempore deponebatur in Antonia, ob hanc causam. Hyrcanus pontifex eius nominis primus extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: & quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum vtebatur, recepturus priuatum habitum, eò loci illam deponebat. Idem mos fuit etiam successoribus ipsorum posteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco sitam magno sumptu exædificatam denominauit ab amico Antonio, & stolam, ita vt ibi reperta est, detinuit, ratus eo magis obnoxium se habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius eius, & successor, cuius regno in prouinciam mutato, Romani simul & pontificiæ stolæ possessionem nacti sunt, in cella ad hoc ipsum structa repositæ, & obsignatæ sigillo pontificum atque custodum sacri ærarij, præfecto castelli accẽdente ibi lucernam quotidie. Hanc septimo ante festum die præfectus exhibebat pontifici: qua purificata indutus sacrorum tempore, sequenti die rursum eam reponebat in cellam vbi antea condita fuerat. Id fiebat singulis annis ter ieiunij tempore. Vitellius autem in nostrorum sacerdotum potestatem eam stolam tradidit, iubens securum esse præfectum quónam illa reponatur, aut quando proferatur in vsum pontificum. Hoc gratificatus genti, & in locum Iosephi Caiaphæ pontificis subrogato Ionatha Anani pontificis filio, iter fecit versus Antiochiam. Eodem tempore à Tiberio literas accepit, mandante vt cum Artabano fœdus & amicitiam faceret. Verebatur enim ne occupata Armenia, maiora damna inferret imperio. Quam amicitiam ita demum ratam fore, si ille obsides traderet, maxime si regium filium. His ad Vitellium scriptis, simul Hiberorum & Alanorum reges magnis præmiis solicitauit ad inferẽdum quamprimùm bellum Artabano. Et Hiberi ipsi quidem quieuerũt, sed Alanis transitum dederunt per suam regionem, & patefactis portis Caspiis immiserunt eos in regnum Artabani. Quo facto & Armeniam denuo Parthi amiserunt, & peruadente totam eorum ditionem bello, nobilissimi quique eius gentis ceciderunt vnà cum regis filio & multis populariũ millibus, regióq; tota hac incursione vastata est. Vitellius etiam pecunia corruptis aliquot amicis & cognatis regiis ipsum Artabanum conabatur occidere. Ille intellecta fraude, nec inueniens remedium, quòd ab optimatibus immineret periculum, habénsque suspectos & eos qui in fide manebant, quasi beneuolentiã fingerent prima quaq; occasione transituri in partes aduersas, fuga se ad satrapias superiores seruauit incolumẽ. Vbi ex Dahis ac Sacis contracto magno exercitu, & debellatis inimicis, restitutus est in imperiũ. His auditis Tiberius petiit amicitiam Artabani, & assentiente illo, conuenerunt ad Euphratem rex & Vitellius: vbi in medio pontis sibi occurrerunt, cum suo quisque satellitio. Postquam autem de fœdere conuenit, Herodes tetrarcha vtrunque excepit conuiuio, tabernaculo magno sumptu erecto in medio fluminis. nec multo post Artabanus misit Tiberio filium Darium obsidem cum multis muneribus, inter quæ etiam virum statura cubitorum quinque, genere Iudæum, Eleazarum nomine: qui propter vastitatem gigas cognominatus est. Post hæc Vitellius Antiochiam rediit, Artabanus in Babyloniam. Tum Herodes volens primus nuncia re Cæsari de impetratis obsidibus, omni-

bus diligenter perſcriptis miſit ad eum tabellarios, nihil amplius relinquens ſignificandum per conſularem præſidem. quare ſuperuenientibus Vitellij literis, Cæſar reſcripſit, omnia ſibi iam antè eſſe cognita ex Herodis nuntiis. Quo ille grauiter offenſus, & factum in deteriorẽ partem accipiẽs, iram celabat in pectore, donec ad Caium
IX. peruenit rerum regimen. Tunc etiam Philippus Herodis frater diem ſuum obiit, anno Tiberij principatus vigeſimo, quum ipſe præfuiſſet triginta ſeptem annis Trachonitidi & Gaulanitidi, ac Batanææ, vir perpetuo modeſtus, & amator quietis ac otij. Degebat enim ſemper in ſua ditione. Quoties domo progrederetur, iter faciebat cum paucis ſelectis comitibus, ſubſequente ſella in qua ſedens ſolitus eſt iura reddere: & ſi quis ex occurſu opem eius inuocaret, ſine dilatione mox ibi ſella poſita reſidens cauſam cognoſcebat, aut ſontem damnaturus, aut abſoluturus innoxium. Obiit autem Iuliade, & illatus in monumentum quod iam antè ſibi conſtruxerat, magnifice ac ſumptuoſe funeratus eſt. Et quia ſine liberis deceſſerat, ditionem eius Tiberius prouinciæ Syriæ attribuit, ita tamen, vt tributa in ea tetrarchia collecta, ſeruarentur intra ipſius regionis terminos.

Herodis bellum quo ab Areta ſuperatus eſt. *Cap.* *VII.*

INTEREA Herodem inter & Aretam regem Petræ bellum tali de cauſa exoritur. Herodes tetrarcha vxorem habebat Aretæ filiam, cum qua iam multo tempore conuixerat. Romam deinde iter faciens diuertit ad Herodem fratrem, ſed genittice natum alia, Simonis pontificis filia. Huius vxoris Herodiadis amore captus, quæ erat Ariſtobuli communis fratris filia, & Agrippæ maioris ſoror, auſus eſt de impetrando eius coniugio mentionem facere. Qua aſſentiente, conuenit inter eos, vt quàm primum ille Roma reuerteretur in patriam, mulier migraret in eius domicilium. Interceſſit autem & hoc pactũ, vt Aretæ filiam eiiciat. Poſt hæc Romam nauigat. Vbi poſtquam expediuit negotia propter, quæ venerat, domum reuerſum vxor, comperto quid pactus ſit cum Herodiade, diſſimulanter rogat, vt ſe mittat Machæruntem, caſtrum ſitum in confiniis regionis Aretæ ſubditæ, quantum poterat celans ſuum propoſitum. Morem geſſit Herodes mulieri, putans eam nihil ſenſiſſe. Illa quæ iam antè curauerat apud Machæruntem, patri ſuo tunc obnoxiam, ad iter omnia parari, à præfecto eius excepta, deducentibus Arabibus, magna celebritate peruenit in ædes patris: eiq; indicauit Herodis animum. Vnde ſimultate nata ſequuta eſt de Gamalitici agri finibus contentio; & contractis vtrinque copiis bellum per legatos geſtum eſt, commiſſóque prælio Herodis exercitus internecione periit, proditus à quibuſdam exulibus, qui pulſi è tetrarchia Philippi, tunc merebant Herodis ſtipendia. Hæc Herodes per literas Tiberio ſignificat. Ille verò indigne ferens Aretæ audaciam, ſcribit Vitellio, vt ei bellum inferat, & aut viuum
X. captũ abducat, aut occiſi caput ad ſe mittat. Atq; hæc fuerunt mãdata Tiberij. Apud Iudæos autem fuit opinio, iuſta vltione numinis deletum Herodis exercitum, propter Ioannem qui Baptiſta cognominatus eſt. Hũc enim tetrarcha necauit virũ optimum, Iudæos excitantem ad virtutum ſtudia, & in primis pietatis ac iuſtitiæ, ſimúlque ad baptiſmi lauacrum: quod ita demum Deo gratum aiebat fore, ſi non ab vno tantum alteróve peccato abſtineant, ſed animis per iuſtitiam prius mundatis, addant & puritatem corporis. Quúmque magni concurſus ad eum fierent, plebe talis doctrinæ auida, Herodes veritus ne tanta hominis autoritas defectionem aliquam pararet, quòd viderentur nihil non facturi ex eius conſilio, iudicauit ſatius eſſe prius quàm noui aliquid exoriretur illum tollere, quàm rebus turbatis ſeram pœnitentiam agere. itaque vinctum miſſum in Machæruntem ſupra dictam, illic occidi imperat. quod factum ſequuta eſt Iudæorum exiſtimatio, ab irato Deo perditum eſſe Herodis exercitum.
XI. Vitellius autem ad bellum paratus Arabicum, aſſumptis duabus legionibus, & leuis armaturæ, atque equitum auxiliis miſſis à ſociis regibus properans verſus Petram peruenit Ptolemaidem. Quúmque vellet per Iudæam exercitum ducere, occurrerunt eius regionis principes, deprecantes tranſitum. Neq; enim patrios ritus permittere,

tere, vt inferantur vllæ imagines, quales Romana ſigna habebant pleraque. Quorum precibus flexus mutauit ſententiam de itinere propoſito: miſſóque per magnũ campum exercitu, ipſe cum Herode tetrarcha & amicis aſcendit Hieroſolyma, ſacrificaturus Deo in feſtiuitate quæ tum inſtabat publica. Quò poſtquam ventum eſt, honore ſummo exceptus à populo, hæſit ibi triduo: & interim à Ionatha in fratrem eius Theophilum pontificatum tranſtulit. Quarta autem die literis acceptis de obitu Tiberij, populum ſacramento adegit in fidem Caij noui principis: reuocatásque ex itinere copias in hiberna dimiſit, omiſſo bello propter delatum in alium Imperium. Ferunt Aretam accepto expeditionis Vitellij nuncio collegiſſe ex auguriis, impoſsibile eſſe ad Petram peruenire illum exercitum. Vnum enim è ducibus prius morituru, vel qui bellum paret, vel cuius iuſſu paretur, vel eum contra quem mouendum ſit. Vitellius Antiochiam repetiit. Agrippa autem Ariſtobuli filius ante vnum annum Romam venerat, vt propter negotia quædam conueniret Cæſarem. Sed prius quàm de hoc dicam, explicabo Herodis progeniem, vel quòd ad præſentem narrationem id pertineat: vel quo magis appareat, quantum valeat diuina prouidentia, quandoquidem abſque pietate nihil prodeſt nec numeroſa ſoboles, nec vlla humana potentia, vt licet videre in Herode, cuius intra centum annos tam copioſa proles, exceptis paucis periit: quod ſanè exemplo poteſt eſſe hominibus ad retundendam inſolentiam: ſimúlque in primis videtur memorabile, quomodo Agrippa ex priuata fortuna, præter omnium quibus notus erat opinionem, ad tantam potentiam peruectus ſit. Et quamuis iam antè de ea re facta ſit mentio, dicemus tamen hîc quoque diligentius. Herodi magno ex Mariamne Hyrcani filia natæ ſunt duæ filiæ. harum altera Salampſo nomine nupſit Phaſaelo regis ex fratre Phaſaelo nepoti, ídque ex ipſius patris autoritate: altera vero dicta Cypros Antipatro, & ipſi nepoti Herodis ex ſorore Salome. Phaſaelus è Salampſone genuit quinque liberos, Antipatrum, Herodem, Alexandrum, & filias Alexandram ac Cypron, quæ nupſit Agrippæ Ariſtobuli filio. Alexandram verò duxit Timius Cyprius vir nobilis, in quo matrimonio abſque liberis defuncta eſt. Cypros Agrippæ duos filios peperit, tres filias, Bernicẽ, Mariamnen, Druſillam. filij verò Agrippa & Druſus dicti ſunt: quorum Druſus ante pubertatis annos obiit. Cum horum patre etiam reliqui germani educabantur apud auum, Herodes & Ariſtobulus, ſimúlque Bernice: hi nepotes Herodis magni ex filio, Bernice verò neptis è Salome ſorore & Coſtobaro nata eſt. Orbati enim erant infantes adhuc patre Ariſtobulo, quem vnà cum Alexandro ab Herode occiſum diximus. Poſtquam autem per ætatem maturuerunt, Herodes hic Agrippæ frater duxit Mariamnem filiam Olympiadis Herodis regis filiæ, prognatam ex Iоſepho qui regis frater fuerat: & ex ea ſuſcepit Ariſtobulum. Tertio fratri Agrippæ Ariſtobulo nupſit Iotape Sampſigerami Emeſenorum regis filia, ex quibus nata eſt filia ſurda, & ipſa Iotape nomine. & hi quidem ex tribus fratribus ſunt progeniti. Herodias verò ſoror eorum nupſit Herodi magni Herodis filio, quem ſuſceperat è Mariamne filia Simonis pontificis, ex quibus prognata eſt Salome: poſt quam natam Herodias in contemptum legis patriæ denuo nupſit Herodi mariti germano eodem patre genito, relicto priore adhuc ſuperſtite. Is fuit Galilæorum tetrarcha. Salome autem filia Philippo nupſit Herodis filio tetrarchiam habenti Trachonitidis. Quo ſine liberis defuncto Ariſtobulus eam duxit filius Herodis, eius qui Agrippæ fuit frater. Ex hoc poſteriore matrimonio nati ſunt filij tres, Herodes, Agrippa, Ariſtobulus. atque hæc eſt Phaſaeli & Salampſonis progenies. Cypros autem Antipatro filiam Cypron peperit, quam duxit Alexas Selcius, Alexæ filius, & ex ea filiam item Cypron genuit. Herodes autem & Alexander, quos dixi fuiſſe fratres Antipatri, ſine prole diſceſſerunt. Cæterum Alexander Herodis regis filius qui à patre necatus eſt, Alexandrum & Tigranem filios ſuſcepit è Glaphyra Archelai Cappadocum regis filia. ex his Tigranes apud Armenos regnans cùm apud Romanos delatus eſſet, ſine liberis obiit, Alexander autem Tigranem fratri cognominem filium habuit, qui Armenis per Neronem rex impoſitus, Alexandrum filium genuit. hic Antiochi Comagenorum regis filiam duxit Iotapen, & Leſidis in Cilicia rex à Veſpaſiano cõſtitutus eſt. Progenies autem

Alexandri ab initio ab inſtitutis patriis ad religionem Græcorum deſciuit. Reliquæ
XII. autem Herodis regis filiæ nulla relicta prole è vita exceſſerunt. Percenſitis igitur Herodis poſteris qui ad Agrippæ regni tempora pertigerunt, ſupereſt vt narremus quibus ille fortunis iactatus, poſtremo ad maximam dignitatẽ ac potentiã euaſerit.

Nauigatio Agrippæ ad Tiberium, & quomodo accuſatus vinctus ſit, vtq; poſt exceſſum Tiberij à Caio eius ſucceſſore ſolutus ſit. Cap. VIII.

PAVLO ante Herodis regis obitum Agrippa Romæ degens, & per conuictum inſinuatus in familiaritatem Druſi Imperatoris Tiberij filij, nactus eſt etiam amicitiam Antoniæ Druſi maioris coniugis, commendatione matris ſuæ Bernices, quæ apud illam erat in precio. Cúmque natura eſſet liberalis & magnanimus, quàm diu mater vixit noluit ingeniũ ſuum exerere, ne in eius indignationem incideret: ſed poſtquam Bernice defuncta eſt, factus iam ſui arbitrij, partim quotidiani victus ſplendore, partim liberalitatibus immodicis, præcipue in libertos Cæſaris, quorũ fauorem captabat, redactus ad inopiam, non potuit amplius Romæ viuere: quando & Tiberius amiſſo filio vetuit amicos eius in conſpectum ſuum venire, ne recrudeſceret per eos defuncti deſiderium. His de cauſis retro in Iudæam abiit re male geſta, profuſa pecunia, nec habens qui creditoribus mutuaticiam pecuniam redderent, & quidem multis ac importune vrgentibus. Quare nullum conſilium expediens, & pudore præſentis ſtatus, ſeceſſit in caſtrum Idumææ Malatha, cogitans miſeram vitam aliquo pacto abrumpere. Quod eius propoſitum vbi Cypros vxor perſenſit, omnibus modis id impedire conata eſt: ad ſororem quoque eius Herodiadem ſcripſit, ſignificans & quid Agrippa decreuerit, & qua neceſsitate adactus: hortatáque eſt eam vt pro iure cognationis afferret auxilium, & ſe in hoc imitaretur, quæ quantum poſſet ſubleuaret eius miſeriam, quamuis in longe minoribus facultatibus. Accerſitus igitur à ſorore, eiúsque coniuge, iuſſus eſt habitare Tiberiade, aſsignata certa pecunia vnde viueret, & magiſtratu eius ciuitatis in eum collato, quo eſſet honoratior. Nec tamen diu Herodes in ea voluntate perſtitit, quamuis ne ſic quidem ſatis fieret propinqui neceſsitatibus. Cùm enim apud Tyrum in conuiuio largius indulſiſſent poculis, non tulit Agrippa contumeliam, exprobrante Herode inopiam, & quòd ſuo ſumptu hominem aleret. quare ad Flaccum virum conſularem & tum Syriæ præſidem ſe cõtulit, cum quo Romæ amicitiam cõtraxerat. à quo receptus cum eo viuebat, iam antè habente apud ſe Ariſtobulum, fratrem quidem Agrippæ, ſed inimicum, non obſtante tamen hac ſimultate, quo minus ex æquo vtrunque complecteretur proconſul. Sed Ariſtobulus nihil remittebat de odio, nec prius quieuit, quàm & Flaccum infenſum fratri redderet, ex occaſione huiuſmodi. Damaſceni cum Sidoniis contendentes de finibus, diſceptaturi apud Flaccum, cognito, quòd Agrippa multum apud eum poſſet, rogauerunt, vt adeſſet ipſorum partibus, polliciti magnam pecuniã: qui mox paratus fuit omnia pro Damaſcenis facere. Ariſtobulus autẽ quia pactos de pecunia ſenſerat, fratrem apud Flaccum detulit. Et facta inquiſitione, ac deprehenſo crimine, Agrippa excidit amicitia præſidis: rurſúmque ad extremam egeſtatẽ relapſus venit Ptolemaida, & quòd non haberet vnde aliàs viueret, decreuit nauigare in Italiam. Sed cùm deeſſet pecunia, iuſsit Marſyam ſuum libertum vt quauis arte à fœneratoribus eam ſumeret. Ille Protum Bernices Agrippæ matris libertum, qui defunctæ patronæ teſtamẽto in Antoniæ clientelam venerat, rogat vt accepta fide ſub ſyngrapha daret mutuum. Alter iam antè debere ſibi nonnihil Agrippam aſſeuerans, extorſit à Marſya ſyngraphan viginti millium drachmarum Atticarum, detractis ſibi de ea ſumma duobus millibus & quingentis, eo facilius, quòd non poterat Agrippa aliter facere. Recepra igitur pecunia profectus Anthedonem, & ibi nauem nactus, parabat ſe itineri. Id vbi comperit Herennius Capito procurator Iamniæ, miſit eò milites exacturos argenti trecenta millia, quorum debitor Cæſaris fiſco factus eſt dum adhuc Romæ ageret: atque ita impoſita eſt illi manendi neceſsitas. & tunc quidem facturum ſe iuſſa ſimulat: ſed quamprimum nox terris incubuit, præciſis nauis retinaculis nauigat Alexandriam. Ibi ab Alexandro Alabarcha popoſcit mutuò ducenta argenti millia. Ille non ipſi ſe

mutuaturum

mutuaturum profeſſus eſt,ſed Cypro,coniugalem amorem in ea demiratus & virtutes cæteras. fideiuſſit mulier. & mox Alexander quinque talentis repræſentatis Alexandriæ, reliquam ſummam exhibiturum ſe promiſit Puteolis, profuſionem Agrippæ veritus. Ita Cypros expedita mariti nauigatione in Italiam, ipſa cum liberis in Iudæam itinere pedeſtri reuerſa eſt. Cæterum Agrippa poſtquam Puteolos appulit, ſcripſit ad Tiberium Cæſarem degentem Capreis, veniſſe ſe officij cauſa ſignificans, & poteſtatem accedendi eam inſulam poſtulans. Tiberius nil cunctatus humaniſsime reſcripſit, gratulans ei reditum ad Capreas incolumem. Nec minore alacritate præſentem excepit & amplexu & hoſpitio. Poſtridie Cæſar receptis literis ab Herennio, quòd Agrippa trecentis millibus mutuo ſumptis, nec ad cõſtitutum tempus perſolutis, de reddendo admonitus, fuga ſe è ſubiectis ipſius procurationi locis propipiens, exigendi facultatẽ ademiſſet, ægrè tulit: mandauítque cubiculariis non prius admitti hominem quàm perſoluto debito. Ille nequaquam ira Cæſaris attonitus, ab Antonia Germanici & Claudij poſtea principis matre petiit mutuo trecenta millia, ne periclitaretur de amicitia Cæſaris. quæ memor Bernices huius matris conſuetudinis, familiariter enim ea fuerat vſa, ſimúlque educatum fuiſſe ipſum cum ſuo Claudio, præbuit ei pecuniã illam: & reddito debito, nemine prohibente fruebatur amicitia principis: adeóque conciliatus eſt Cæſari, vt is nepotem ſuum commendaret Agrippæ, mandarétque vt progredientem ſemper comitaretur officij gratia. hoc beneficio deuinctus & deditus Antoniæ, cœpit Caium nepotẽ eius colere, gratioſum apud omnes & honoratũ ob parẽtis memoriam. Erat ibi forte Allus Samarita libertus Cæſaris. ab eo mutuatus decies centena millia, debitum Antoniæ reddidit: reliquum materiam habuit demerẽdi Caium officioſius. A quo receptus in intimam *XIII.* amicitiam, quodam die dum vnà geſtatur incidit in confabulationem de Tiberio: & quia ſoli erant, precatus eſt Tiberio, vt quàm primum principatus locum Caio digniori cederet. has voces excepit Eutychus, libertus Agrippæ, & auriga: ac tum quidem ſiluit. Inſimulatus deinde à patrono quaſi veſtẽ ei furto ſubduxiſſet, ſicut re vera ſubduxerat, & ex fuga retractus, cùm perductus eſſet ad Siſonem vrbi prẽfectum, rogatus fugæ cauſam, ait ſe habere ſecreta quædam quæ cuperet indicare Cæſari, ad ſalutem ipſius pertinentia: quapropter vinctus miſſus eſt Capreas. hunc Tiberius more ſuo detinebat in vinculis, quòd eſſet cunctator, ſi quis vnquã alius aut rex aut tyrannus. nam neque legationes ſine mora admittebat, & præſidibus prouinciarũ vel procuratoribus ſucceſſorem non mittebat, niſi mortuis. Proinde vinctos quoq; negligebat audire, moræ hanc rationem reddens amicis ſcitantibus: legatos quidem ideo admitti tardius, ne illis citò dimiſsis alij denuo creati redeãt, atque ita obruatur continuo excipiendis & dimittendis legationibus. Poteſtates autem ſemel conſtitutas ideo ſinere, vt parcatur ſubditis. cùm enim natura omnis magiſtratus ad auaritiã ſit pronior, externum cui nullus certus ſit præſtitutus terminus, eo magis ad rapinam ſolicitare homines. itaque ſi diutius eo fruantur, exatiatos lucris ſegniores ad rapiendum fieri. quòd ſi ſucceſſor immineat, non ſuffecturos eorum auiditati prouinciales, dum deceſſor tanto magis ſpoliat, quanto minus temporis ad hoc faciendum ſibi putat reliquum. Vtebatúrque hac ſimilitudine. Conſauciati cuiuſdam vulnera muſcæ agminatim ingruentes operuerant, eum quidam forte fortuna præteriẽs miſeratus eſt, putans languidiorem, quàm vt illas poſſet arcere: accedénsq; propius parabat eas depellere. orante autem ſaucio vt ſic eum ſineret, quæſiuit alter cauſam cur ita liberari ab hac moleſtia negligeret. tum ille: imò his abactis maiorem moleſtiam mihi faceres: nam hæ iam ſaturatæ ſanguine remiſerunt nonnihil. quòd ſi recentes accederent, & famelicæ, me iam antè peſſimè affectum facile perderent. quare ſe quoque aiebat hac ratione prouidere ſubditis, multorum rapacitate vexatis, qui more muſcarum eos infeſtarẽt, maxime ſi ad innatam cupiditatem metus citò deſinendi accederet. quòd autem vera narrem de ingenio Tiberij, teſtatur mihi factum ipſius. nam cùm duobus ſupra viginti annis obtinuerit imperium, duos in vniuerſum Iudæis miſit gubernatores, Gratum & ſucceſſorem eius Pilatum. nec aliter ſe geſſit circa cęteros imperio ſubditos. Vinctorum quoque cauſas ideo ſe aiebat ſerius

cognoſcere, ne affecti ſupplicio cito leuentur malis quæ meruerint anteactis ſceleribus, nunc dum longiores moras terũt, multo grauius reddi illorũ infortunium. Sanè hæc fuit cauſa cur Eutychus tam diu egerit in vinculis, priuſquã Cæſari aures ei præbere ſit collibitũ. Procedente deinde tempore à Capreis venit Tuſculanum, ſtadiis ferè centum ab vrbe diſsitum, & Agrippa rogauit Antoniam, efficeret vt tandem audiretur Eutychus, cognoſceretúrq; cuius accuſaret patronum criminis. nam Antonia in magno honore habebatur apud Tiberium, vel propter affinitatẽ, quòd Druſi fratris vxor fuerat: vel propter continentiam, quòd florente etiã tum ætate vidua recuſarit alteras nuptias, licet hortante Auguſto ad iterandũ coniugium, in eóque vitæ genere omnem cauerit infamiam. huc accedebat priuatũ beneficium, quo maxime deuinxerat hominẽ. Cùm enim res nouas contra eum moliretur Seianus amicorum vnus, vir valde potens propter præfecturam prætorianorum militum, cõſpirantibus multis ſenatoribus & libertis Cæſaris, & viris militaribus, tantum illi conflatum erat periculum, vt minimũ quin opprimeretur abfuerit: quo tempore illuſtris opera fuit Antoniæ, per quam occurſum Seiani malitiæ. quàm primùm enim intellexit inſidias compoſitas in principem, rem totam ei perſcripſit accuratiſsime: traditísque literis Palanti ſeruorum ſuorum fidiſsimo, miſit eum Capreas ad Tiberium. quibus ille cognitis Seianum occidit, & ſocios conſilij: Antoniæq; iam antè habitæ in precio, maiorem etiam in poſterũ fidem habuit per omnia. Hac igitur hortante ad audiendum Eutychum, reſpondit Tiberius: Huic quidem ſi quid contra Agrippam mentitus ſit, præſentem pœnã ſufficere: ſed videndum illi eſſe, ne dum inconſultius à liberto pœnas expetit, inquiſitione facta, malum quod alteri molitur ſibiipſe cõciliet. quod vbi Agrippa audiuit ex Antonia, tãto magis vrgebat inquiri de hoc negotio: & cùm nullum orandi finem faceret, nacta opportunitatem Antonia, videns Tiberium à prandio lectica geſtari, præcedẽte ipſius nepote Caio vnà cum Agrippa, acceſsit propius: & pedibus eum comitata, petiit vocari & examinari Eutychum. Ad quam ille: Deos teſtor Antonia, quòd non ſpõte, ſed tuis coactus precibus faciam quod facturus ſum. quo dicto Macroni Seiani ſucceſſori imperat Eutychũ adducere. quo ſine mora veniente, rogat eum Cæſar quídnam cõtra eum afferat à quo libertatem acceperit. qui reſpondit: Domine, vectabantur in curru Caius iſte & Agrippa, me ſedente illis ad pedes: vbi poſt multos ſermones vltro citróq; habitos, Agrippa his verbis ad Caium vſus eſt: O ſi iam tandem dies illa veniat, qua ſenex iſte decedens te orbi relinquat principem. nihil enim huic voto obeſſe poſſet nepos eius Tiberius. quem tu facile opprimeres. Tum verò ad publicam orbis felicitatẽ mea quoque priuatim accederet. His verbis Tiberius facile credens, nonnihil etiam veteri offenſa motus, quòd Agrippa iuſſus colere Tiberium ipſius ex Druſo nepotem, neglecto hoc mãdato totus in Caium erat propenſior: verſus ad Macronem, huic, inquit, iniice vincula. At Macro non ſatis intelligens quémnam ille diceret, neque enim de Agrippa ſuſpicari tale quid poterat, cunctabatur donec exactius rem perciperet. interim Cæſar aliquantiſper geſtatus per circum, denuo Macronem appellans. An non, inquit, iuſsi vt huic vincula iniicias? quo ſcitante cui tandem, Agrippæ inquã, ille reſpondit. Agrippa vero ad preces verſus, per memoriam filij, cuius conſuetudine ſimul educatus familiariſsime vſus fuerat, & per collata in adoleſcentem Tiberium officia rogabat veniam. ſed fruſtra, prætorianis ita vt erat purpuratum in vincula trahentibus. cúmque æſtus eſſet vehemens, & præ inopia vini ſitis eum vreret, conſpicatus quendam è Caij ſeruis nomine Thaumaſtum gerentẽ hydriam popoſcit potum. & cùm libenter oblatum hauſiſſet, inquit, certè tuo bono puer exhibuiſti mihi hoc miniſteriũ: quàm primum enim hanc neceſsitatem euaſero, impetrabo tibi libertatẽ à Caio, quandoquidem etiã vincto mihi non es grauatus miniſtrare, vt antea dum priſtina mihi fortuna maneret integra. nec fefellit hominem, ſed gratiam ei repoſuit. nam regnum adeptus Thaumaſtum à Caio impetratum manumiſit, & bonorum ſuorum diſpenſatorem conſtituit. quin & moriẽs hunc Agrippæ filio Bernicæq; filiæ reliquit eadem miniſterij conditione, apud quos in precio vſque ad extremum diem habitus conſenuit. Sed id poſtea contigit. Tunc verò Agrippa vinctus ante regiam ſtabat inter

alios

alios quoſdam æquè vinctos, incumbẽs præ mœrore in quandam arborem. cui cùm inſediſſet bubo, vnus è vinctis natione Germanus alitem conſpicatus, ſcitatus eſt è milite quiſnam eſſet ille purpuratus. & cognito Agrippam eſſe, Iudæorum nobiliſſimum, rogauit militem vt liceret ſibi propius ad eum accedere. cupere enim ſe quædam de ipſius patria cognoſcere. quo impetrato, & adhibito interprete, ô iuuenis, inquit, contriſtat te quidem tam repentina & improuiſa fortunæ mutatio: nec facile credes propè eſſe effugium, ſic conſulente rebus tuis diuina prouidentia. Sed teſtor patrios deos, & qui huic regioni præſident, & qui nos perduxerunt in hæc vincula, quòd nihil auribus tuis daturus ſum, neq; te inani conſolatione lactaturus: non ignarus quòd huiuſmodi prædictiones ſi euentus fruſtretur, maiorem afferant mœſtitiæ cumulum, quàm ſi nunquam omnino auditæ fuiſſent. itaque æquum duxi vel cum meo periculo interpretari tibi quid dij portendant manifeſtis auſpiciis. Fieri non poteſt quin confeſtim euadas ex his vinculis, & mutatis rerum vicibus ad ampliſsimam dignitatem ſimul atque potentiam peruenias, vſq; ad eorum inuidiam quibus nunc videris miſerabilis. Felicem quoque habiturus es vitæ exitum, relictis in opum ſucceſſione liberis. Memento autem quãdo hanc alitem iterum videris, quintum ex eo diem fatalem tibi futurum. Hæc ſunt quæ tibi cæleſtes miſſa hac aue nunciant: cuius rei cùm habeam præſcientiam, viſum eſt impartiri te hac lætitia, quo ſpe futuri commodi leuius feras præſens infortunium. proinde rogo vt quamprimum felicitatem iſtam repræſentari tibi ſentias, des operam vt nos quoque eripiamur ex his aduerſitatibus. hoc Germani præſagium tam vidébatur Agrippæ ridiculum, quàm poſtea maximam admirationem eſt promeritum. At Antonia grauiter ferens calamitatem iuuenis, Tiberium quidẽ pro eo deprecari putabat non ſolum difficile, ſed propter repulſam inutile etiam: apud Macronem tamen obtinuit vt in cuſtodia ſeruaretur à militibus commodis moribus præditis, cõiectorémque haberet centurionem ei curæ præpoſitum, & quotidianis vteretur lauacris, & pateret ad eum libertis atq; amicis aditus, quorum ſubleuaretur officiis. admittebãtúrque ad eum, Silas amicus, & è libertis Marſyas atque Stichus, inferentes ei cibos quibus delectabatur: & ſtragula quaſi venalia circumferentes, noctu ſubſternebant permiſſu militum iam ante prænonitorum Macronis imperio. atque in hunc modum ſex menſes exegit in cuſtodia. Cæterum Tiberius Capreas reuerſus primum languore modice tentatus eſt: inualeſcente deinde morbo iam male de ſe ſperans, per Euodum libertorum ſuorum cariſsimum accerſiit filios, quaſi ad extremum colloquium. erant autem ei non naturales, ſed adoptiui. nam Druſum vnicum filium amiſerat. ſupererat huius filius Tiberius, cognomine Gemellus, & Caius ex Germanico fratre natus, iam adultus & diſciplinis liberalibus pulchre excultus, adhæc gratioſus apud populum propter paternarum virtutum memoriam. ille enim apud omnes in maximo honore habitus eſt, quòd eſſet modeſtiſsimis moribus, comis in alloquiis, & nemini ſe præferẽs. quibus artibus non ſenatus modo ac populi fauorẽ ſibi parauit, verum etiam quotquot vbique ſunt prouincialiũ, quos partim affabilitate, partim officiis deuinxerat. quam ob rem defunctum omnes non honoris ſimulatione luxerũt, ſed veris lacrymis proſecuti, tanquam in priuata quiſque mœſtitia. adeo citra omnem omnium offenſam vixerat: quod & filio eius plurimum profuit, cùm apud cæteros, tum maxime apud militarem multitudinẽ, quæ pro ipſius dignitate tuenda nullum periculum non aditura videbatur. at Tiberius cùm Euodum iuſſiſſet in craſtinum ſummo mane filios adducere, precatus eſt deos patrios, vt manifeſto aliquo indicio deſignarẽt futurum ſucceſſorem in imperio, cupiens quidem id nepoti ex filio relinquere, ſed non auſus rem tam arduam tentare inconſultis numinibus. Itaque augurium cõcepit, eum ſibi ſucceſſurum, qui ſequenti mane prior ad ſalutandum ſe venerit. quare pædagogum nepotis præmonuit, vt mox prima hora adoleſcentem adduceret, ratus Deum huic principatum annuere. ſed aliter viſum eſt cœleſti numini. nam cùm Imperator hæc volutans diluculo iuſsiſſet Euodum eum è filiis introuocare qui prior aduenisſet, egreſſus ille Caium offendit pro cubiculi foribus. nam Tiberius auiti propoſiti ignarus ientaculo remoratus eſt. Tum Euodus, vocat te, inquit, pater: ſimúlq; introducit

iuuenem.

iuuenem. Quo viſo Imperator cogitare cœpit diuinam prouidentiam, per quam ſibi adempta ſit poteſtas ſtatuendi quæ decreuerat: ſentiénsq; diuerſum cordi eſſe ſuperis, non tam ſuam voluntatẽ irritam doluit, quàm vicem infelicis nepotis, cui non ſatis eſſet principatum adimi, niſi etiam incolumitas in vltimũ diſcrimen veniat: quandoquidem alio potẽtiore futuro, patũ eum tutatura videbatur ſanguinis propinquitas in æmulatione potentiæ, altero non ante ſecurũ putante ſuum principatũ, quàm ſi inſidiis præoccuparit alterũ. erat enim Mathematicorũ quoq; diſciplinis addictior, iuxta quorum conſilia in tota vita pleraq; agere eſt ſolitus. nam & Galbam olim venientem cõſpicatus verſus ad intimos quoſdam amicos, En, inquit, virũ, futurum aliquando Romanorũ principem. In ſumma nemo Cæſarum vnquam tantã fidem habuit diuinationibus, non vanas expertus aliquoties, Tunc quoque magno mœrore affectus eſt ob id quod acciderat, non ſecus ac ſi nepotẽ iam extinctum cerneret: ſéq; ipſum culpabat, qui cõfugiſſet ad huiuſmodi omina. cùm enim liceret ei ſecuro è vita excedere, nunc corruptã ſibi hanc felicitatẽ præſcientia futuri cariſſimorũ infortunij. Itaq; quamuis turbatus inopinata principatus ſui ſucceſsione, inuitus & reclamante animo ſic Caium alloquitur. Fili, etiamſi Tiberius propiore conſanguinitate me contingat, tamen cùm meum de te iudicium, tum vero deorũ immortalium ſuffragium ſecutus, tibi in manus trado Romanũ imperium. rogo autem vt hoc adeptus non ſis immemor beneuolẽtiæ noſtræ, qui tibi ſum tantæ felicitatis autor: & qua poteris gratiam mihi referas, amore complectendo fratrem Tiberium: quandoquidem mihi nihil gratius pro hoc beneficio, quod poſt Deos totum meum eſt, potes reponere, quàm ſi illi non deſis quem tibi natura voluit eſſe coniunctiſſimum. nam alioquin etiam ſcire te oportet, illo ſuperſtite ſtabilius fore tuum imperium: extincto vero, infelicitatis tibi adeſſe exordiũ. Periculoſa enim eſt ſolitudo dignitatis culmẽ obtinentibus: & qui in conſanguinitatis iura peccant, nunquam diuinã vltionem effugiunt. Hæc Caio extrema mandata dedit Tiberius, omnia quidem pollicenti, ſed ficte. Quamprimum enim principatũ aſſecutus eſt, fratrẽ iuxta illius præſagium ſuſtulit: & ipſe quoque aliquãto poſt coniuratorũ inſidiis oppreſſus eſt. At Tiberius Caio ſucceſſore ſibi deſignato poſt paucos dies obiit, cùm vixiſſet in imperio annis viginti duobus, menſibus quinq;, diebus tredecim. poſt quem Caius reipub. præfuit, quartus in imperatorũ ſerie. Romani vero nunciato eius obitu vehementer quidẽ gauiſi ſunt, non tamen audebant credere: non quòd verum eſſe nuncium non cuperent, quod iamdudum magno redemiſſent libenter: ſed quòd vererentur ne tentati falſis nuntiis, ſi intempeſtiue gaudiũ ſuum detegerent, delatorũ opera in certiſſimã perniciem incurrerent. Nemo enim ante eum patriciorũ ordinẽ grauius afflixerat, quòd eſſet iracundus & implacabilis, etiam ſine cauſa odio pleroſque proſequens, & pro innata ſæuitia mortem leuiſsimam pœnã exiſtimans. quapropter optatiſsimam hanc famam non ſunt auſi fronte hilari excipere, intelligentes quantum ſubeſſet ſpei fruſtratæ periculũ. Marſyas verò Agrippæ libertus cognita morte Tiberij, curriculo ad patronum properauit, lætiſsimum ei nuncium afferẽs. quem cùm offendiſſet petentem balneum, admoto capite ſermone Hebraico, mortuus eſt, inquit, leo. id ille ſatis intelligẽs, inopinatóque perfuſus gaudio, at tibi, inquit, tum pro cæteris officiis, tum pro hoc nuncio quam tandem dignam gratiam referam, ſi modo vera nuncias. tum centurio qui cuſtodiæ prẽerat, animaduertens tam Marſyæ feſtinum aduentũ, quàm inſecutam illius verba hilaritatem Agrippæ, ſuſpicatúſque accidiſſe noui aliquid, rogauit quã de re inter ſe conferrent. quibus primo cunctantibus, cùm ille vrgere non deſineret, tandem Agrippa vt iam familiari aperuit omnia. ibi centurio gratulatus ei plurimum hanc felicitatem, cœnam lautam appoſuit. Sed dum epulis ſimul indulgetur & poculis, ecce tibi quidam ſuperueniens affert incolumere eſſe Tiberium, & breui in vrbem reuerſurum. quibus verbis territus grauiter centurio, capitalis culpæ ſibi conſcius, quòd cùm vincto lætum conuiuium iniuiſſet nunciato imperatoris obitu, proturbat Agrippam de lectulo, hæc inſuper intonans. Tú me impune falles mentitus mortem Cæſaris, & non capite lues hanc linguæ petulantiam? Et cum dicto vinciri iubet, ſolutum hactenus, & accuratius in poſterum cuſtodiri eum imperat:

perat: totámque eam noctem in his malis Agrippa exegit. poſtera verò die rumor de Tiberij morte increbruit, palàm id iactãtibus hominibus, quibuſdam etiam ſacra hac de cauſa facientibus: móxque allatæ ſunt à Caio binæ literæ, alteræ, quibus ſenatui ſignificabat ſucceſſiſſe ſe in defuncti imperium: alteræ ad Piſonem vrbi præfectũ, idem indicantes, mandantéſque vt Agrippam è caſtris dimiſſum reſtitueret in id quod antè habitauerat domicilium. quapropter bono animo vixit poſtea: nam licet cuſtodiretur, tamen ſuo victitabat arbitrio. Cæterùm Caius Romam reuerſus, Tiberij ſimul corpus referens, more ſolenni funus celebrauit ſumptuoſiſſime: & cùm vellet Agrippam eadem die ſolutum dimittere, monitu Antoniæ ſuperſedit: non quòd ea male vellet homini, ſed negabat decoram hanc feſtinationem, ne videretur hoc odio Tiberij facere, ſi confeſtim ſolueret quem ille vinxerat. elapſis tamen non multis diebus, accerſitum ad ſe domum tonderi, veſtémque mutare præcipit. impoſito deinde in eius caput diademate, tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, regem conſtituit, adiecta Lyſaniæ quoque tetrarchia, & pro ferrea catena dedit auream pari pondere. in Iudæam autem Marullum miſit præſidem. Altero deinde anno principatus Caij Cæſaris Agrippa petiit veniam nauigandi in ſuum regnum ordinandi eius gratia, reuerſurum ſe hoc peracto pollicitus. Quod vbi imperator annuit, præter omnium ſpem rex apparuit, inſigni exemplo quanta ſit in rebus humanis fortunæ potentia, reputatione præſentis felicitatis & egeſtatis priſtinæ. & alij quidem beatum prædicabant, qui ſpes ſuas ſecutus eſſet pertinaciter, alij vix credebant tantam felicitatem hominis.

Quomodo Herodes tetrarcha in exilium miſſus eſt. *Cap.* *IX.*

HERODIAS autem Agrippæ ſoror, nupta Herodi tetrarchæ Galilææ atq; Perææ, inuidebat fratri hanc potentiam, quem in celſiore quàm maritum cerneret faſtigio: vrebat eam nimirum, quòd qui profugerat non valens debita diſſoluere, tum reuerſus erat auctus dignitate ac fortuna tã ſplendida: háncque mutationem iniquiſſimo ferebat animo, præſertim quoties illum videret ornatum regiis inſignibus per turbas inuehi: adeóque non poterat imperare ſuis affectionibus, vt maritum aſſiduis hortatibus ad ſimilia ſperanda, & ſuſcepta tranſmarina peregrinatione apud vrbem ambienda erigeret: negans ſibi vitam ferendam diutius, ſi Agrippa Ariſtobuli à patre ſupplicio traditi filius, & ob extremã inopiam metu creditorum profugus, reuerſus regno fruatur: ipſe verò filius regis, & à cognatis ad regnum inuitatus, per deſidiam nihil tale affectaret, priuata vita contentus. Atqui marite mi, inquit, ſi tibi antehac moleſtum nõ fuit, in minore quàm olim pater dignitate agere, nunc ſaltem honorem familiæ debitum appete. neque ferendum puta exiſtimatione cedere viro, qui tuis quondam ſuſtentatus ſit opibus: neque per tuam patiaris ignauiam, vt illi videatur plus in paupertate ſuperfuiſſe ad quærendam ampliorẽ fortunam induſtriæ, quàm tibi in tam opimis facultatibus: quaſi non pudendum ſit te nunc ab eo ſecundum cenſeri, qui paulo antè niſi tua miſericordia non potuit viuere. Ergo Romam eamus non parcentes nec labori, nec auri argentíve impendiis, quandoquidem non tam hæc ſeruare ſit optabile, quàm parando regno inſumere. at ille reſiſtebat aliquandiu quietis amore, & ſuſpecta habens Romana negotia: conabatúrque eam in diuerſam ſententiam traducere. mulier contrà quanto magis eum tergiuerſari videbat, tanto vrgebat improbius, nihil non tentandum cenſens regni cupidine: nec prius deſtitit quàm mariti extorqueret conſenſum, non valentis aliàs eius importunitatem excutere. itaque ſine parſimonia facto apparatu exquiſitiſſimo, vnà cum Herodiade Romam proficiſcitur. Agrippa porrò cognita eorum mente ac apparatu, ipſe quoque ſe accinxit ad reſiſtẽdum: & quamprimum eos è portu ſoluiſſe didicit, etiam ipſe Romam miſit Fortunatum ſuum libertum ad imperatorem cum muneribus, & literis ſcriptis contra Herodem: ſimúlque mandauit, vt per occaſionem amplius cum principe ſuper hoc negotio diſſereret. Qui ſubſecutus Herodem, & ſecunda nauigatione vſus, tantum modò à tergo relictus eſt, quòd tum primum ad Cæſarem admiſſo ſuperuenit, literáſque reddidit. vterque enim Puteolos appulit, & Caius tum fortè apud Baias repertus eſt: id oppidulum eſt Campaniæ, quinque fermè ſtadiis à Puteolis diſ-

 ſitum:

ſitum: vbi palatia ſunt ſplendidiſſima, dum imperatorum quiſque ſuperiorem vincere contendit magnificentia: inuitantibus eò lauacris calidis ſponte è terra ſcaturientibus, tam ad ſartiendam corporum valetudinem, quàm ad animos otio relaxandos commodis. Itaque Caius ſimul ab Herode ſalutatus eſt, priorem enim eum admiſerat: ſimul Agrippæ perlegit literas, accuſantes Herodem, quòd prius cum Seiano conſpiraſſet in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faueret contra Caij nouum imperium. argumento erat ipſius tetrarchæ apparatus, qui in armamentariis ſuis haberet tantum armorum, quantum inſtruendis virorum ſeptuaginta millibus ſufficeret. Quare Cæſar cõmotus, percontatus eſt Herodem, veráne eſſent quæ nunciarentur de armorum numero. quo annuente, neque enim vera negare poterat: ſatis approbatam putans defectionem, ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnũ adiecit, pecuniam quoque eius donans Agrippæ indici: Herodem verò perpetuò damnauit exilio apud Lugdunum vrbem Galliæ. Cognito deinde ſororem Agrippæ eſſe Herodiadem, pecuniam ei propriam conceſſit: & ratus non libenter fore marito calamitatis ſociam, in Agrippæ gratiam ſe illi parſurum promiſit. ad hæc illa: Tu quidem Imperator, vt tua maieſtate dignum eſt loqueris: ſed mihi coniugalis amor impedimento eſt quo minus fruar hac indulgentia. non enim æquum cenſeo, vt cui ſecundæ fortunæ fui ſocia, eum nunc in aduerſa deſeram. at ille indigne ferens tam excelſum animum in fœmina, ipſam quoque cum Herode expulit, & bona eius Agrippæ largitus eſt. atque hæc fuit vindicta quam Deus intulit tum Herodiadi fratris ſucceſſus inuide ferenti, tum Herodi ad obſequendum vaniloquentiæ vxoris nimis facili. Caius porrò primo ac ſequenti ſui principatus anno rempub. adminiſtrauit egregie: moderatéque ſe gerens, & Romanorum ſibi fauorem conciliauit & prouincialium. procedente verò tempore inflatus potentiæ magnitudine, oblitus eſt ſe eſſe hominem, & contumelioſus in ſuperos, ad reliquam inſaniam diuinos etiam honores vſurpare auſus eſt.

Iudæorum & Græcorum apud Alexandriam ſeditio. *Cap.* *X.*

XV. CVMQVE inter Iudæos & Græcos Alexandriam habitantes exorta eſſet ſeditio, terni ab vtraque parte legati delecti ad Caium miſſi ſunt. Apion verò Alexandrinorum legationis princeps multa in Iudæos iactauit crimina, interque cætera quòd Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus. nam cum quàm latè patet orbis Romanus Caio extruantur templa & altaria, & pari honore colatur cum cæteris numinibus, ſolos iſtos turpe putare dedicare illi ſtatuas, aut iurare per nomen Cæſaris. Hic acerbe inuecto Apione, multíſque aliis quæ ad exaſperandum Caium facerent, Philo è Iudæorum legatis potior, vir per omnia clariſſimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus philoſophiæ, parabat cauſam ſuæ gentis agere. Sed repulſus eſt à Cæſare iubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab iniuria. quapropter eiectus conuitio, verſus ad Iudæos aſſectatores, Nunc, inquit, oportet bono eſſe animo, quando Caius iratus eſt, nunc enim Deus nobis contra illum aderit.

Caius in Syriam mittit Petronium iuſſum Iudæis bellum inferre, niſi malint recipere ipſius ſtatuam. *Cap.* *XI.*

CAIVS porrò indigne ferens à ſolis Iudæis ita ſe deſpici, legatum in Syriam mittit Petronium ſucceſſurum Vitellio: iubétque vt cum valido exercitu inuadat Iudæam: & ſi ſpõte id admittant, ſtatuam eius in templo Dei collocet. quòd ſi detrectent, bello deuictos imperata facere adigat. is aſſumpta adminiſtratione rerum Syriæ, dedit operam, vt exequerentur mandata Cæſaris: contractíſque quantum poterat auxiliis, cum duabus Romanis legionibus hybernauit apud Ptolemaidem, primò vere bellum illaturus: quod & Caio ſignificauit per literas, qui collaudata eius induſtria, hortatus eſt eum ad agendum gnauiter, & frangendam bello gentis contumaciam. Interim Iudæorum multa millia venerunt Ptolemaidem ad Petronium, deprecaturi ne quid facere cogerentur contra leges patrias. Quòd ſi omnino decretum ſit ſtatuam in fano ponere, ipſos primum interficeret, ac tum demum

mum ſuo arbitratu rem perageret, nam quantiſper ſupereſſent, non poſſe ferre violari legiſlatoris ſui decreta, tot retro ſeculis obſeruata ab optimis patribus. Ad hæc Petronius commotior, Hæc, inquit, quæ affertis fortè valerēt apud me aliquid, ſi meis ipſius conſiliis & auſpiciis rem gererem: nunc neceſſe eſt me ſubſeruire decretis Cæſaris, quibus contrauenire impune nō licet. Ad hæc Iudæi, Si tibi Petroni certum eſt à præſcripto Caij non diſcedere, neque nos tranſgrediemur legis noſtræ mandata, freti diuina potentia, & maiorum noſtrorum virtutis æmuli. neque enim ſumus adeo puſillanimes, vt quæ nobis cæleſte numen imperauit propoſito felicitatis præmio, ea præuaricemur intempeſtiua vitæ cupidine. quapropter feremus fortunam quamlibet, dummodo patriæ legis religio maneat incolumis: & parati ſumus ſubire pericula, ſperantes Deum nobis non defore, propter cuius honorem non reformidamus anceps fortunæ aleam. Hoc malumus quàm tibi per ignauiam parendo incurrere perpetuam ignominiam, ſimúlque ob neglectas leges indignationem numinis, cuius vel te iudice potior quàm Caij habenda eſt ratio. Ibi Petronius animaduertens eorum obſtinatam peruicaciam, neque ſe poſſe ſine certamine & cæde ſtatuam dedicare Cæſaris, cum amicis & famulitio properauit Tyberiadem, vt ex propinquo melius res Iudæorum diſpiceret. Iudæi verò magnum timentes è Romano bello periculum, ſed maius ex violatis legibus, iterum multorum millium numero occurrunt Petronio Tiberiadem, ſupplicantes ne ſe ad eam neceſſitatem cogeret, néve ſacratam vrbem pollueret vetitis imaginibus. Tum Petronius: pugnabitis igitur cum Cæſare, nec illius opes, nec veſtram imbecillitatem adhibentes in cōſilium? Non pugnabimus, inquiunt, ſed moriemur citius, quàm diſcedamus à legibus. ſimúlque procumbentes ac nudantes iugulos, paratos ſe aiebant ad excipiendos gladios. atque hoc pacto perduratum eſt per quadraginta dies continuos, neglectis interim agriculturæ operibus cùm maxime ſementis eſſent tempora: quandoquidem certiſſimum illis erat propoſitum, mortem potius quàm ſtatuam illam admittere. In hoc rerum ſtatu Ariſtobulus Agrippæ regis frater, & Elcias Magnus cognomine, cum optimatibus cæteris eius familiæ, Iudæorúmque primatibus accedunt Petronium, rogantes, vt conſideraret obſtinationem populi, néve illis deſperandi anſam præberet, quin potius Caio ſcribat quanta peruicacia reclametur dedicationi ſtatuæ: vtq; relicto agriculturæ ſtudio, de bello quidem nulla virium fiducia non cogitent: ſed parati ſint mori potius quàm tantam religionis labem in ſe admittere. ad hæc ſemente omiſſa inſtare latrocinia, dum non eſt vnde poſſint perſolui vectigalia. forte enim flecti poſſe Cæſarem ne quid ſæuius in eam gentem ſtatuat, néve illi rebellandi materiam præbeat. Quòd ſi non moueatur ab inferendi belli propoſito, tum demum aggrediendum eſſe negotium. atque hæ fuerunt preces Ariſtobuli. Petronius verò partim deprecatoris reſpectu enixe vrgentis, & ipſius rei magnitudinis, partim contentioſi Iudæorum propoſiti, ratus indignum tam multa hominum millia in gratiam inſanientis Caij perdere, & cæleſte numen ſuámq; ipſius cōſcientiam reueritus, maluit abſurditatem rei per litetas docere imperatorem vel ſuo periculo: non ignarus quàm ille eſſet iracundo ingenio, & ad vindicandum prono, niſi quis quàm primum furenti morem geſſerit. Sic enim exiſtimabat, etiamſi ille non decedat de ſententia, & fortaſſe indignationem in ipſum vertat cunctantius mandata exequentem: eſſe tamen boni viri officium, pro incolumitate inſontis tam numeroſi populi vel certum interitum non refugere. Ergo indicto Iudæis conuentu ad Tiberiadem, poſtquam adeſſe vidit multa millia, progreſſus in concionem ait expeditionem non à ſe vltrò ſuſceptam, ſed mandato Cæſaris: cuius executionem differri periculoſum eſſe, propter indignationem ſummæ poteſtatis: & alioqui conueniens eſſe, vt ipſe ab autoritate illius pendeat, per quem ad tantum dignitatis faſtigium euectus ſit. attamen veſtræ, inquit, ſaluti meam ſecuritatem aut exiſtimationem non præferam, quos ſcio meritò pro patriis legibus contendere. imò ne mihi quidem probatur, ſummi Dei templum temerari principum licentia. quamobrem legatos ad Caium miſſurus ſum, per quos cognoſcat veſtram irreuocabilem ſententiam, quantúmque in me erit hortabor vt honeſtiſſimæ veſtræ voluntati aſſenſum ſuum præbeat. Deus cuius potentia ſuperior eſt omnibus humanis conatibus, faxit vt & religio

veſtra integra ac inuiolata maneat, & ille per immodicã honoris cupiditatem nullum ſibi contrahat piaculum. Quod ſi offenſus iram omnem in me verterit, patiar quoduis periculum, ſiue in corpus ſiue in vitam illi ſæuire libeat, modo ne tam ingentem veſtram multitudinem propter conſtantem bonam voluntatem perire videam. Abite igitur quò ſuum quemque vocat negotium, & terram labore veſtro colite. Legationem autem ipſe in vrbem miſſurus ſum, & quicquid in rem veſtram potero, tam per me agam, quàm per amicos meos & neceſſarios. His dictis concionem dimiſit; hortatus, vt agros colerent interim, & bono eſſent animo. & ille quidem ſic populum pro ſua virili confolatus eſt. Deus autem manifeſte oſtendit Petronio ſuam prouidentiam, quódque omnibus iuſte atque honeſte cœptis propitius faueat. Vix enim orationem finierat, cùm repente imber præter omnium opinionem decidit, nullis tam ſerena die ſignis præmonſtratus, & hominibus propter diuturnam ac continuam ſiccitatem cœlitus pluuiam penè deſperãtibus, etiam ſi nubes viderent, quæ toties ſpem eorum fruſtratæ fuerant. Quapropter terra tum præter ſolitum prætérque expectationem rigata largis imbribus, Iudæis ſpes facta eſt non irritas fore preces Petronij. Quin & ipſe præſes magis etiam obſtupefactus eſt, euidenter cernens curæ eſſe Deo res Iudaicas, atteſtante tam inſigni prodigio, vt nemo niſi impudens poſſet contradicere. cúmque accuratè ſuper hoc negotio ſcripſiſſet ad Caium, dehortans ne tam multa millia in extremam deſperationem atque perniciem adduceret, neque enim niſi bello compulſos diſceſſuros à religione patria: néve ſeipſe mulctaret luculentis ex ea gente prouentibus, æternúmque apud eam ſibi pararet improperium: id quoque adiecit, quàm carus ſit Deo populus, quámque manifeſtis ſignis declaret ſuam erga illos beneuolentiam. Hæc Petronius. Rex autem Agrippa, qui tum fortè Romæ degebat, indies Caio reddebatur familiarior: quando etiam conuiuium tale illi exhibuit, de induſtria procurato apparatu ſumptuoſiſſimo, adhibitóque omni exquiſitiſſimarum lauticiarum ac voluptatum genere, vt omnes à tergo relinqueret in hoc certamine, atque ipſum etiam Cæſarem. tantum illi ſtudium fuit demerendi principis per omne obſequium. is demiratus eius tam animum quàm magnificentiam, qui etiam ſupra vires ac facultates placere ſibi contenderet, volénſque cum eo certare mutuis officiis, iam vino quoque factus hilarior, Agrippam ad lætitiam prouocantem ſic allocutus eſt. Equidem & ante expertus ſum tuam beneuolentiam, quando viuo etiam tum Tiberio ne periculis quidem à me colendo deterritus es: & nunc video te modò mihi gratificeris, nulli rei parcere, ne facultatum quidem tuarum ratione habita. quare cùm turpe mihi ſit à te vinci officiis, quicquid hactenus per me ceſſatum eſt iam penſabitur: tantúmque ad priſtinam meam erga te liberalitatem accedat enixe dabo operam, vt maximum ad futuram tuam felicitatem momentum allaturum ſit. Sic ille benigne promittebat, ratus ampla latifundia poſtulaturum, aut vrbium aliquarum vectigalia. ille verò quamuis iam pridem preces parauerat, tamen hactenus diſſimulata tum demum per occaſionem aperuit, dicens neque olim propter priuatum commodum præter mandatum Tiberij ſe illum coluiſſe: & nunc nihil aliud captare præter ipſius gratiam. nam & priorem munificentiam vberiorem fuiſſe quàm vnquam ſpe concipere potuiſſet, quantumuis improba. etſi enim tu, inquit, maiora præſtare valeas, meis tamen non ſolum meritis, ſed cupiditatibus etiam abunde ſatisfactum eſt. ibi Caius attonitus hominis modeſtia, magis vrgere cœpit, vt vellet vti ſua beneficentia, nihil non polliceri perſeuerans. Tum Agrippa: Quãdoquidem domine liberalitatem tuam tam benigne mihi offers, equidem petam, ſed nihil quod ad diuitias attineat, quibus iam per tuam gratiam abundo. illud potius poſtulabo, quod impetratum & pietatis opinionem, & perpetuum fauorem numinis tibi conciliet. Mihi quoque glorioſum erit, ſi poſt innumeras alias hanc vnam etiam mihi feceris gratiam. Rogo igitur, vt mandatum reuoces, quod Petronio dediſti, de ſtatua in Iudæorum templo ponenda. hæc ille velut aleam iaciens, nõ ignarus quantum ſubeſſet periculũ, quódq; capitale eſſet placitis Caij contradicere. Imperator autem ſimul officioſa liberalitate delinitus, ſimul pudendam vanitatem ducés, ſi coram tot teſtibus vltro ad petendum prouocato, repente mutatus denegaſſet gratiam: ſuſpiciens etiam virtutem hominis,

qui

qui pluris faceret pietatem, ſuæq; gentis tranquillitatem, quàm incrementum dominationis, aut redituum, fecit eum voti compotem. Scripſit igitur Petronio, collaudans eius induſtriam in comparando exercitu, & in exequendis mandatis, quæ acceperat. quod autem ad ſtatuam attineat, ſi quidem dedicata ſit & poſita, ſinẽ dam eſſe. ſin minus, non eſſe cur in eo negotio plus laboris capiat: ſed debere eum ſoluto exercitu reuerti ad intermiſſa officia. remiſſum enim eſſe hoc Iudæis in Agrippę gratiam, cui tantum honoris à ſe haberi, vt non poſſit voluntati eius contradicere. In hunc modum Caius ſcripſit Petronio, priuſquam ad defectionem ſpectare Iudæos cognoſceret. allatis poſtea de rebellatione rumoribus, indigne ferens gentis audaciam, & contemptum imperij, homo omni dedecori obnoxius, nullámque rationem honeſtatis habens, & impetu iracundiæ quouis abripi ſolitus, quem reſtænare nunquam ſtuduit, imò ad felicitatem ſuam pertinere putans, ſi quàm maxime affectioni huic indulgeret, denuo ſcribit eidem in hanc ſententiam: Quoniam plus apud te valuerunt Iudæorum munera, quàm mea mandata, quibus neglectis omnia illis gratificatus es, temet iudicem facio quid de teipſo ſtatuere debeas, ſemel indignationem meam meritus. Volo enim te exemplũ fieri & præſentibus & poſteris, nullo modo irrita habenda mandata imperatoria. Hæc epiſtola miſſa quidem eſt ad præſidem, nõ tamen Cæſare viuo reddita, qui perferebant tardius nauigantibus, ita vt prius ille alias acceperit literas, nunciantes de Caij exitio. Deus enim non fuit immemor Petronij, & periculorũ quæ propter ipſius honorem atque Iudæorum religionem ſubiit: ſed amoto à reipub. habenis Caio propter impio affectatos diuinos honores, tanto maior habita eſt illi gratia tam à Romanis quàm à prouincialibus; maximo fauore præcipuis ſenatoribus eum proſequentibus, in quos potiſſimum Caius debacchari eſt ſolitus. Is extinctus eſt non multo poſtquam Petronio ſcripſerat illam mortis denunciatricem epiſtolam. Cauſam autem propter quam Caius ſublatus eſt, & quemadmodum comparatæ ſunt in eum inſidiæ, procedente ſtilo ſignificabimus. cæterum Petronio prius redditæ ſunt literæ de cæde imperatoris, ac tum demum ſuperuenerunt illæ, quibus iubebatur mortem ſibi conſciſcere. quare lætatus fortuito tyranni interitu, admiratus eſt Dei prouidentiam, qui ſine dilatione mercedem habiti ſibi honoris perſoluerit, & Iudæis præſentem opem attulerit. Et ille quidem miro hoc modo euaſit mortis periculum.

Quo in ſtatu res Iudæorum apud Babylonem fuerint, & de Aſinæo ac Anileo fratribus. Cap. XII.

INciderunt in ea tempora graues motus Iudæorum apud Meſopotamiam ac Babyloniam habitantium, cædéſque & calamitates quales nuſquam memorantur in ſuperioribus narrationibus, de quibus accurate tractaturus, cauſas etiam ab origine repetam. Neerda dicitur vrbs Babyloniæ, frequens populo, & agro fertili, qui tantam multitudinem poſſit alere. ad hæc non patet hoſtium aſſultibus, cincta fluentis Euphratis & firmiſſimis mœnibus. eidem flumini eſt & Nilibis appoſita: quare Iudæi freti locorum natura, ſacrũ didrachma quod Deo ex more ſolent offerre, cæterámque votiuam pecuniam, in his vrbibus deponebant tanquam in communi ærario; inde ſuo tempore tranſmittendam Hieroſolyma: quæ deinde à multis hominum illò deducebatur, metuentium latrocinia Parthorum, quorum ditioni tum ſuberat Babylonia. Ex his Iudæis erant Aſinæus & Anilæus fratres, Neerdenſes patria, orbati patre, & à matre ad textrini opificium adhibiti, quod non indecorum habetur illis gentibus, vbi & viri exercent lanificium. hos officinæ magiſter, apud quem artem didicerant, quòd ſerius aliquando ad operandum acceſſiſſent, caſtigauit verberibus. illi credentes ſe affectos iniuria, detractis armis quæ ſeruabantur in eius domus pariete, contulerunt ſe in quendam locum vbi fluuius ſcinditur, vberem paſcuis, & frugum fertilem, cæterorúmque fructuum, qui reponuntur in hyemem. ad eos mox confluxit iuuenum quiſque egentiſſimus, quorum armis ſtipati pro ducibus ſe gerebant, nemine cohibente maleficia. cùm enim facti eſſent inexpugnabiles, & arcem ſibi conſtruxiſſent, dimiſſis exactoribus tributa colligebant ab accolis, certum videlicet pecoris numerum, & quantum in alimenta eorum ſat erat,

XVI.

promittentes amicitiam morem ſibi gerentibus, & propugnationem contra externam vim ſi qua ingrueret: contra occiſionem gregum ac paſtorum, ſi detrectarent imperata facere. quapropter neceſſitate coacti mittebant eis quantumcunque poſcerent. quo factum eſt, vt aucta eorum potentia, validi eſſent ad incurſandum quoſlibet, nemóque vicinorum auderet eos offendere, aut armis cum illis congredi: adeò vt ad Parthorum quoque regem rumor hæc detulerit. Satrapa autem Babyloniæ poſtquam hæc audiuit, volens creſcens adhuc malum opprimere, priuſquam maius aliquod inde proueniret incommodum, collecto quantum poterat è Parthis ac Babyloniis exercitu, properauit contra eos, cupiens ex improuiſo opprimere: obſeſſáq; palude ſuos iuſſit aliquantiſper quieſcere. poſtridie verò Iudæis ſabbaticas ferias otio publico celebrantibus, ratus non auſurum hoſtem in certamen deſcendere, ſed nullo negotio vinctos ſe abducturum, paulatim procedebat, vt derepente in eos irrueret. Aſinæus verò qui tum fortè poſitis prope ſe armis cum ſociis deſidebat in otio, Viri, inquit, hinnitus equorum mihi aures perculit, non qualis eſt paſſim paſcentium, ſed qui ſeſſorem tergo vehant: nam & frænorum ſonitum ſentio, vereor ne circumuenti ſimus ab hoſtibus. ſed procurrat aliquis ſpeculatum, qui nobis quid immineat certo renunciet. optarim autem vana eſſe, quæ diximus. móxque quidam profecti viſum, celeriter redeunt, non falſam ſuſpicionem fuiſſe referentes: adeſſe vltores acceptæ iniuriæ. ex inſidiis ſe obrutos equitatu copioſo velut pecora, ne ad repugnandum quidem paratos, vetante propter ferias patria conſuetudine. at Aſinæus longe aliter quàm ſpeculatori videbatur ſtatuit, non concedendam cenſens hanc voluptatem hoſtibus, vt per otium in ſe graſſarentur cædibus: quin potius virtutis & præſentis neceſſitatis memores conniti debere, vt ſi ita fors ferat, non inulti pereant: primúſque correptis armis ſuos exemplo ad ſimilem exciuit audaciam, ad conſerendas cum hoſte manus eos animans. & quia contemptim veniebant rem factam ſe habere putantes, multis cæſis reliquos coegit terga vertere. Eius pugnæ poſtquam ad Parthorum regem fama peruenit, admiratus fratrum audaciam, concupiuit eorum aſpectum & colloquium: confeſtímque ad eos miſit fidiſſimum è ſatellitibus qui hæc verba illis referat: Regem Artabanum tametſi iniuriam eorum violentia in ſuo regno acceperit, indignationem tamen virtuti ipſorum remittere: miſiſſéque ſe qui fide data impunitatem & ſecuritatem itinerum eis offerret ipſius nomine, quòd amicitiam eorum cuperet, ſine fraude omni & inſidiis, paratam eſſe regis munificentiam, foréque vt hac ſua virtute poſthac rege fauente vtantur melius. Tum Aſinæus ipſe quidem profectionem diſtulit, fratrem verò Anilæum miſit cum quibus potuit muneribus. Iuit ille ad regem, & facile admiſſus eſt. Artabanus autem videns Anilæum ſolum veniſſe, rogauit cur nam domi reliquiſſet Aſinæum. cognitóque metu illum ſe continere intra paluſtria: per patrios deos deierauit, nihil eos ſe laſurum in fidem venientes: ídque porrecta iuueni dextra ſanciit, quod apud barbaros conuenturos certiſſimum eſt argumentum fidúciæ, nam poſt datam dextram apud eos nec fallere fas eſt, nec diffidere, ceſſantibus omnino ſuſpicionibus. Tum quoq; Artabanus hoc pacto remiſit Anilæum, perſuaſurum fratri, vt ſimul veniat. Hoc autē agebat rex volens conciliatis ſibi his fratribus per Iudæorum virtutem illas ſatrapias continere in officio, quæ videbātur ad defectionem ſpectare occupato rege alibi. Verebatur enim ne dum ipſe rebelles perdomat, Aſinæus auctis apud Babyloniam viribus, ſiue volentibus prouincialibus, ſiue inuitis non temperaret à maleficiis. Hoc igitur conſilio illum accerſiit. Aſinæus verò facile à fratre in eam ſententiam inductus eſt, præſertim commemorante quàm luculenter erga ipſos rex affectus ſit, quódque ad firmandam fidem iuſiurandum interpoſuerit. quare primo quoque tempore ad Artabanum ambo perueniunt. ille perlibenter eos excepit, in primis miratus generoſum Aſinæi animum, quòd videret breui ſtatura hominem, & primo aſpectu contemnenda ſpecie quaſi nullius precij, apud amicos dictitans, nihil eſſe in tantillo corpore, quod tam vaſto animo reſpondeat, & inter epulas oſtenſum magiſtro militum Abdagaſi prædicauit, denarrans quanta fortitudine bella gerere ſoleat. Is cùm rogaſſet, vt bona regis venia liceret illum interficere, pœnáſque tot maleficiorum de eo ſumere, quibus Parthos

thos læſerat, negauit ſe hoc permiſſurum in hominem qui ſe credidiſſet ſuæ fidei, data dextra confirmatæ & iureiurando adhibito. Quòd ſi, inquit, vir bellicoſus haberi vis, nihil opus habes meo periurio ad abolendam Parthorum ignominiam: ſed redeuntem aggreſſus per vim abſq; meo conſenſu opprime. Mane deinde accito Aſinæo: Tempus tibi eſt, inquit, iuuenis domũ reuerti, ne diutius hic ducum in te odia prouoces, qui te fortaſsis etiam me inuito conarẽtur interficere. commendo autem tibi terram Babyloniam, vt eam tua cura tutam à latrociniis & illęſam cuſtodias. mihi viciſſim cordi erit tua incolumitas, quandoquidem tuum caput non dubitaſti meæ fidei committere. hæc locutus, datis mox muneribus Aſinæum dimittit. ille domum reuerſus caſtella partim noua condidit, partim quę prius habuerat firmauit munitionibus: breuíque in tantum auctus eſt, quantũ ante eum nemo alius, à talibus exorſus initiis: nec contentus honoribus Babyloniorũ, à Parthorum quoq; obſeruabatur ducibus, qui in vicinas prouincias mittebãtur cum imperio. Adeo creuit eius autoritas vnà cum potentia, vt Meſopotamia tota ab ipſius penderet nutibus. In hac felicitate florentior indies exegit annos quindecim: quæ non prius cœpit in deterius vergere, quàm neglecto priſtino virtutis ſtudio, cõtemptíſq; inſtitutis patriis, voluptate victi dediderunt ſe externis libidinibus. Venerat forte in eas regiones Parthorũ quidam dux cum coniuge tam aliis dotibns quàm inſigni forma laudata vſque ad miraculum: hanc ſiue aſpectu ſiue fama cognitã adamauit Aſinæi frater Anilæus: & cùm neq; ſuis imperare poſſet cupidinibus, neq; vlla alia ſpes eſſet potiẽdi muliere, bello maritum eius petiit: primóque conflictu cæſo Partho, vxor in victoris poteſtatẽ & thalamum peruenit: quod quidẽ magnarum calamitatũ tam ipſi quàm fratri fuit principiũ. cùm enim amiſſo priore marito captiua duceretur, ſimulacra patriorum numinum quæ gentilitio ritu & domi ſecum habere ſolebat & in itinere, clàm inter cæteram ſupellectilem aduexerat. ea primum colebat ſine arbitris. Deinde in thorum recepta, & nacta fiduciam, propalàm operabatur ſacris quæ à defuncto acceperat. id factum obiurgabatur ab amicis vtriuſq; fratris primariis, indignum facinus dictitantibus, contra Hebraicæ gentis ritus ac leges ductam vxorem barbaram, deditam impiis patriæ ſuæ ſuperſtitionibus. quare videndum ne dum nimium indulgent voluptati corporis, à principatu excidant, quem diuino fauore cõſecuti ſint. Sed adeo nihil profectum eſt his admonitionibus, vt præcipuus quidam confoſſus ſit dum liberius inuehitur: qui moriens iratum numen imprecatus eſt fratribus eorúmque ſociis, vlturum læſam & religionem & amicitiam, vtq; ſimili & ipſi ab inimicis afficerentur exitio: illi quidem quòd autores iniuriæ fuerint, hi quòd patrocinatorẽ legum per ſummum nefas oppriſi paſsi ſint. quamuis enim moleſte ferrẽt talia, plus tamen apud eos valebat præteritæ virtutis memoria, cui acceptam ferebant præſentem felicitatẽ. ſed indignationem eorum accẽdit mulieris impietas, non ferentium pertinaciter amplexam ſacra Parthica: factóq; concurſu ad Aſinæum vociferabantur in Anilæum: dicentes oportere eum, ſi prius parum potuit quid vtile ſit diſpicere, nunc certè erratũ corrigere, priuſquam id publica expietur pernicie. nam & connubium illud nemini probari, vt parũ conueniens patriis ritibus: & ſuperſtitioſum numinum cultũ quem mulier ſibi permittat, pertinere ad Dei veri iniuriam. at ille quamuis agnoſceret peccatũ fratris allaturũ ſibi ac ſuis magnũ aliquod incommodum, victus tamen germanitatis affectu facile ignoſcebat ſuccumbenti tam indomitis cupidinibus. Sed cùm maiores indies concurſus ad eum & vociferationes fierent, tandem ſuper ea fratrem admonuit, anteacta obiurgans, & iubens vt reſipiſcat in poſterũ, mulierémq; domum ad cognatos ipſius remittat. nihil tamen hac admonitione effectũ eſt: quia mulier ſentiẽs propter ſe murmur eſſe in populo, & veritа nè Anilæo propter amorẽ ſui durius aliquid accideret, veneno Aſinæũ ſuſtulit, ſecura quòd ſub amatore iudice impune auferret hoc facinus. Cæterum Anilæus ad ſe vnũ tam principatu redacto, cum exercitu fecit impetum in vicos Mithridatis viri apud Parthos nobiliſsimi, qui in matrimonio habebat Artabani filiam: eósque magna prædа abacta populatus eſt. nam & pecuniam multam & mancipia reperit: pecoráque & res alias quibus fortunæ poſſunt auctiores fieri. Mithridates vero qui fortè cum non procul aberat, audita vicorũ expugna-

tione, indigne ferens vltro se ab Anilæo lacessitum iniuria, habitámq; ludibrio suam dignitatem iudicans, excita iuuenum manu, collectóq; equitatu quàm potuit maximo, obuiam profectus est conflicturus cùm Anilæo: & cum ad vicum quẽdam ex suis peruenisset, ibi quieuit: quòd decreuisset postridie Iudæos aggredi sabbato instante quod illis religioso otio colitur. qua de re præmonitus Anilæus à barbaro natione Syro alterius cuiusdam vici incola, & inter cætera diligenter edoctus quo loco Mithridates celebraturus esset cum suis conuiuium: iusso curare corpus milite, noctu contra hostes properauit, vt inopinos opprimeret. quò delatus circa quartam vigiliam, partim sopitos occidit, partim attonitos fuga coëgit salutẽ quærere. Mithridatẽ etiam viuum captum secum abduxit, nudum super asinum impositũ, quæ apud Parthos grauissima habetur cõtumelia. quem cùm sic ad syluam quandam perduxisset, horrãtibus amicis vt illum interficeret, ipsi diuersum visum est, neganti occidendum virũ genere apud Parthos præcipuũ, & honoratũ affinitate regia. præteritarũ enim iniuriarũ posse impetrare veniam. quamuis enim offensus sit Mithridates, habiturũ tamen pro concessa incolumitate gratiam. quòd si grauius in eum consulant, non quieturum regẽ nisi magnis cædibus in Iudæos Babylone delegentes vindicet: quibus parcendum esse propter coniunctionem sanguinis, & vt ad illos sibi pateat refugium, si qua clades accidat vt sunt belli vicissitudines. cam sententiã approbauit multitudo cætera, atq; ita Mithridates dimittitur. qui domũ reuersus ab vxore exceptus est conuitio, quòd regis gener post acceptas à Iudæis tot tam insignes iniurias, nunc captiuus etiam vitam eis debere sustineret precariam. Aut igitur, inquit, pristinã virtutẽ recipe, aut Deos testor quibus curæ est regum dignitas, me tua conditione non vsuram postea. ille partim non ferens quotidianum opprobrium, partim timẽs mulieris elatum animum ne diuortium faceret, inuitus quidem, coëgit tamen quantas potuit copias, indignum seipse vita existimans, si homo Parthus Iudęis victoriam cederet. Anilæus vero vbi cognouit aduentare illum cum valido exercitu, turpe ducẽs continere se intra paluſtria, & sperans fortunã contra hostes priori similem, fretúsq; milite iam assueto vincere, & ipse contrà eduxit copias: cui præter veteranos multi tum etiam prædæ cupidine se adiunxerant, rati profligãdum hostem quamprimum in conspectum venerit. progressos autem meridiano tempore per regionẽ inaquosam ad nonaginta stadia Mithridates adoritur, æstu & siti laboréque itineris adeo fessos vt arma ægrè sustinerent, ipse recentibus viribus: confestímq; in fugam versis tanta cædes secuta est, vt multa virorum millia caderent. Anilæus autem stipatus globo iuuenũ effusissima fuga se in quandam syluam recepit, relicta Mithridati lætissima victoria. Verùm ad Anilæum breui confluxit magna multitudo perditorum hominũ, qui licentiam pluris quàm propriam salutem facerẽt: itaque detrimentum quod acceperat in prælio, suppletũ est duntaxat numero. neque enim conferendi erant cum his qui ceciderant, eo quòd essent rudes militiæ. Duxit tamẽ eos contra Babyloniorum castella, latéque vastabat omnia. Tum Babylonij reliquíq; hostes miserũt Neerdam ad Iudæos qui Anilæum deposcerent ad suppliciũ. quod cùm non impetrarent: neque enim illis integrum erat hominẽ dedere, ad pacem eos inuitauerunt. quibus tractationẽ de conditionibus pacis admittentibus, missi sunt tam ab illis quàm à Babyloniis legati ad Anilæum, tum Babylonij perlustrato diligenter loco in quo se ille continebat, clàm noctu irruunt in sopitos & grauatos crapula: & impune quotquot adepti sunt interficiunt, & ipsum Anilæum inter cæteros. Tum vero hoc metu exoneratus Babylonis populus, qui antehac non ausus erat odium effundere in nostros homines, cum quibus illi propter diuersos ritus perpetuum est dissidium, nunc his nunc illis prævalentibus: sublato inquam Anilæi sodalitio, in Iudæos vndique coortus est. Itaque non ferentes eorum violentiam, & sentientes se ad confligẽdum impares, nolentes cum eis habitare amplius, migrarunt Seleuciam vrbem eius regionis præcipuam, à Seleuco Nicanore olim conditam. hæc communẽ est Macedonum, Græcorum, & Syrorum domicilium. eò postquã confugerunt Iudæi, per quinquennium nulla affecti sunt iniuria. sexto autem anno peste apud Babylonem grassante, denuo inde migratum est, quam multitudinem excipiente Seleucia, sequutã est Iudæos

dæos maior calamitas ex huiuſmodi cauſa. in hac vrbe ſemper Græcis male cum Syris conuenit, Græcorum tamen factione præponderãte. quò poſtquam à Iudæis migratum eſt, eorum fauore conditio Syrorum cœpit eſſe potior, aucta viris bellicoſis, & periculorũ contemptoribus. quare Græci ſuccumbentes, & videntes ſe non poſſe recuperare dignitatem priſtinam manente Iudæorum & Syrorum conſenſu, ſuos quiſque familiares Syros appellauerunt de pace & amicitia, id quod facile impetratum eſt. nam cùm vtrinque primatibus commiſſum eſſet negotium, ſecuta eſt reconciliatio, quam ita demũ ratam fore placuit, ſi vtriq; Iudæos cõmunibus proſequerentur odiis: eósque ex improuiſo aggreſſi, occiderunt ſupra quinquaginta virorũ milha: nec vllus euaſit, niſi ſi quem amici aut vicini ſeruauit miſericordia. hi deinde ſeceſſerunt Cteſiphontẽ vrbem Græcanicam vicinam Seleuciæ, vbi quotannis rex hibernare eſt ſolitus, habens ibi maiorem ſupellectilis partem repoſitam, ibíque ſedes fixerunt, tutos ſe rati regiæ maieſtatis reuerentia. Cæterùm Babyloniorum ac Seleucenſium terror omnes eius tractus Iudæos perũgatus eſt: quando quicquid erat Syrorum in illis regionibus, cum Seleucenſibus conſpirauit in eorum perniciem. quo factum eſt vt plerique Neerdam & Niſibim ſe receperint, ſecuritatẽ ſuam reponentes in earum munitionibus, quæ alioquin etiã habitantur à viris bellicoſiſſimis. Atq; ita ſe tunc habuerunt res Iudæorum per Babyloniam.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM
IVDAICARVM LIBER
DECIMVS NONVS.

Quomodo Caius à Chærea cæſus eſt. *Cap.* *I.*

AIVS porrò non in ſolos Iudæos Hieroſolymis & in vicinis regionibus degentes debacchatus eſt, ſed terra maríque quàm late Romanum patet imperium, quod maioribus repleuit calamitatibus, quàm quæ vnquàm veterum monumentis ſunt proditæ. Sed maxime Roma ipſa eius ſæuitiam experta eſt, nihilo hac parte meliori conditione quàm vrbes cæteræ, præſertim ſenatores ac patricij, cæteráque nobilitas: innumeríſque iniuriis vexabãtur qui vocantur equites, opibus & dignitate ſenatoribus proximi, vtpote ex quorum ordine ſenatorum habeatur delectus: hi enim ignominiis afficiebantur & exiliis cædibúsq; & confiſcationibus, quæ tum ferè cædis accedebant præmium. Se verò pro Deo gerebat, non contentus humanis honoribus coli à ſubditis, & Capitolium frequẽtans templorum omnium in vrbe celeberrimũ, Iouem eius præſidem appellatione fratris ſalutare auſus eſt. Aliis quoq; operibus ſuam declarabat inſaniam, quãdo à Puteolis vrbe Campaniæ ad Miſenum alterum maritimum oppidum grauatus triremi traiicere, & alioqui ad ſuam dominationem pertinere exiſtimans, ſi à mari eadem quæ à terra obſequia exigeret, ab vno promontorio ad alterũ ponte iuncto medio ſinus ſpacio, cutru vltro citróque vectatus eſt: id enim demum iter dignum eſſe maieſtate ſui numinis. Templorum etiam Græcanicorum nullum inſpoliatũ reliquit, & omnes inſignis artificij tabulas atq; ſtatuas edicto ad ſe comportari imperauit, quicquid vbiq; terrarum pulchri eſſet, in pulcherrimo loco, hoc eſt, Romana vrbe ſpectari debere dictitãs. his ſpoliis palatiũ ſuum & hortos exornauit, aliósq; ſuos ſeceſſus per Italiam. ad hæc Iouem qui à loco in quo vniuerſis Græcis colitur, cognominatur Olympius, opus Phidiæ Athenienſis ſtatuarij, auſus eſt iubere in Vrbem transferri: quod tamen factum

non eſt,architectis apud Memmium Regulum,cui demãdatum erat hoc negotium, negãtibus loco moueri poſſe illæſum ſimulachrum,& abſq; vitio, aiunt etiam prodigiis fidem excedentibus Memmiũ vetitũ,diſtuliſſe imperata facere:quę ipſe inſeruit excuſantibus ceſſationẽ ſuam literis.cúmque capite luendum eſſet neglectum mandatum,interitus Caij hominẽ exemit periculo.Eò denique inſaniæ prouectus eſt,vt natam ſibi filiam in Capitolium delatam,in ſimulachri genua deponeret,quaſi communem ſibi cum Ioue prolem,in medio ſe relinquere dicens iudicium, vtro maiore parente ſit genita. atq; hæc agentem tolerabant tamen homines. Permiſit etiam ſeruis licentiam deferendi ſuos dominos qualicunque crimine: quod eo grauius erat, quia ex ipſius Cæſaris autoritate,& in eius gratiam gerebantur omnia:adeo vt Claudium auſus ſit Pollux mancipium ipſius reum facere: & Caius ſuſtinuit inter iudices audire patruum dicẽtem cauſam capitis,ſperans ſumpturũ ſe de illo ſuppliciũ: quod tamen ei non licuit. Itaque cùm totum ſuæ ditionis orbem repleſſet ſycophantiis,& ſeruos erexiſſet contra dominos,paſsim illi tendebantur inſidiæ, alios ira ſtimulante ad vindictam acceptæ iniuriæ, aliis ipſius cæde imminẽtem ſibi perniciem præcauere volentibus. Certè ius publicum,niſi illo ſublato,ſaluum manere non potuit, præcipue noſtra gens eius cæde erepta eſt ex ipſis interitus faucibus. quapropter libet mihi accurate denarrare totum negociũ,vel ideo vt argumentum ſit diuinę potẽtiæ, quod & in aduerſis ſoletur homines, & modeſtiæ fortunatos admoneat, ne opinione diuturnæ felicitatis falſi, neglecta virtute in perpetuam corruãt miſeriam. Tres in illius necem conſpirationes factæ ſunt, quarum ſingulæ autores habebant viros fortiſsimos.nam Æmilius Regulus à Corduba Hiſpaniæ ciuitate oriundus manũ coniuratorum circa ſe habebat, quorũ opera illum tolleret. alterius Caſsius Chærea tribunus erat caput. Annius quoque Minucianus non paucos ad opprimẽdum tyrannum conciuerat.His Caius inuiſus erat,Regulo quidem quòd is natura omnem iniquitatem oderat.erat enim magnanimus,& liberali ingenio præditus,ita vt non diſſimularet ſua conſilia:quę cum multis cõmunicauit,vel amicis, vel alioqui viris ſtrenuis.Minucianus verò partim Lepidum vlciſcendi cupidine,quem illi amiciſsimum & ciuem cum primis egregiũ Caius occiderat: partim metu, quòd videret eius odia ſemper eſſe exoſis capitalia, decreuit illum ferro inuadere. Chærea non ferebat exprobratã ſibi à Caio molliciem, & alioqui quotidiana pericula quibus propter familiaritatem eius erat expoſitus,optime ſe putabat nece ipſius euaſurũ.Commune autem omnium illorum erat propoſitũ, ſuperbæ ac impotenti eius dominationi finem imponere. ſpes enim erat, ſucceſſurum negocium, & re bene geſta ſeruandam ope ſua rempublicam, cuius ſaluti honeſtum eſſe vel vitam impendere. Sed Chærea fuit feruentior cæteris, tum cupiditate parandi ſibi clari nominis, tum quòd propter tribunatum faciliorem acceſſum habebat ad perpetrandum facinus.interim Circenſes ludi agebantur,quibus impẽdio delectatur Romanus populus,& alacriter in circum concurrens,quicquid deſiderat ab imperatoribus flagitat,& illi poſtulatis eius perlibenter indulgent,tum quoque contentione magna rogabãt,vt tributorum ac vectigalium releuaret onera. ille non ferens eorum vociferationes, dimiſsis militibus iubet clamatores illos paſsim correptos duci ad ſupplicium: multíq; hoc pacto capite plexi ſunt. ídque tulit populus,& ceſſauit à clamoribus, exemplo doctus maiorẽ vitæ rationem habendam quàm pecuniæ, quòd viderent pro importuno eius ſtudio multis repræſentatum interitum. Hæc magis etiam Chæream incitauerũt ad aggrediendum facinus,& compeſcendam immanem Caij ferociam.Et ſępe quidem epulantem inuadere decreuerat, certis tamen rationibus id diſtulit: non quòd dubius eſſet propoſiti,ſed quia captabatur occaſio commodior,vt non irrito conatu rem ad effectum deduceret. iam autem non modicum tempus exegerat in prætoriana militia. tum verò exactionibus præpoſitus,& debitis in fiſcum redigendis, quorũ quædam dilatione ſolutionis conduplicata fuerant: dum in exigendo terit tẽpus,& afflictæ fortunæ hominũ miſeratione exequitur mandata negligẽtius,conciuit in ſe iram Cæſaris,non ſine probro effœminati ac ſegnis animi.nec hoc contentus,quoties ille redeuntibus vicibus ſignum à ſe peteret, fœmineum aliquod & probroſum dabat vocabulum.

vocabulum. atque hæc faciebat, cùm ipſum non puderet in quibuſdam à ſe inſtitutis ſacris vti amictu muliebri, cincinnísque & alio ornatu quo ſexum mentiretur: & poſt hæc audebat exprobrare Chæreæ turpitudinem. qui & quoties talia ſigna acciperet ferebat indigniſsime, & magis etiam cùm rideretur tradens ea militibus eſſétq; cæteris tribunis ludibrio. nam allaturo eo ſignum à Cæſare, prædicabãt fore vt afferret tale aliquod ludicrum. quapropter auſus eſt ſibi aliquot aſciſcere, iuſtam iræ cauſam præferens. in his erat Popedius vir ordinis ſenatorij, omnibus ferè perfunctus honoribus, alioquin Epicureus & tum ſectator otij. hunc detulerat inimicus eius Timidius, quòd in Caium ieciſſet cõuitia: & teſtem adhibebat Quintiliam mimam, propter formam adamatam cum aliis multis, tum Popedio. quæ cùm nollet amatorem ſuum falſo, vt erat, teſtimonio grauare in cauſa capitis, Timidius vrgebat tormentis eam ſubiici. Tum Caius exaſperatus Chæream iubet ſine mora torquere Quintiliam, ideo potiſsimum ei ſolitus cædes & quæſtiones iniungere, quòd putaret hæc executurum inclementius, quo molliciæ notam effugeret. Quintilia porrò cùm torquenda duceretur, conſciorum cuiuſdam obiter pedem calcauit, innuens vt bono eſſet animo, néue ad tormenta ipſius expaueſceret: ſe enim ea perlaturam obſirmato animo. itaque crudeliter eam examinauit Chærea, non ſponte, ſed neceſſitate coactus. Cúmque illa perduraret, duxit eam in Caij cõſpectum, affectam modis miſerabilibus. Cuius miſeratione indignè laceratæ Imperator nonnihil flexus, Popedium abſoluit, & pecuniis ſolatus eſt mulieris calamitatẽ, quam fortiter æquè ac feliciter tolerauerat. Id vero indigniſsimè tulit Chærea, ſic traduci putans ſuam ſæuitiam, quaſi tam immodicam, vt ipſum Caium remedium eius adhibere oporteat. quamobrem ſic Clementem & Papinium alloquitur, quorum hic & ipſe tribunus erat, ille præfectus vrbanarum cohortium. Nos quidem Clemens in tuendo Imperatore nunquam officio noſtro defuimus. nam noſtra opera & induſtria coniuratorum alij necati ſunt, alij tormentis intantum lacerati, vt ipſi viſi ſint miſerabiles. Sed hæccíne ſunt noſtræ militiæ munia? Tacente ad hæc Clemente, ſed vultus rubore pudorem fatente miniſteriorum talium, cæterum verbis non auſo ſuggillare inſaniam Cæſaris, Chærea iam confidentius commemorare cœpit calamitates vrbis & imperij. harum, inquit, cauſa vulgi ſermonibus in Caium refertur: ſed ſi rei diſquiratur veritas, ego mi Clemens, & hic Papinius, & ante nos tu Romanis, imò toti humano generi horum malorum cauſa ſumus, qui mandata eius exequimur: & cùm finem imponere poſsimus eius tum in ciues, tum in reliquos ſubditos debacchationibus, per tam fœda miniſteria facti ſumus ex militibus ſatellites ac carnifices, non pro libertate Romanorum aut Imperio geſtantes arma, ſed pro eius incolumitate qui eorum tam animos quàm corpora in ſeruitutem redigit, contaminantésque nos quotidie cruore cæſorum & atrociſsimis quęſtionibus, donec ipſius iuſſu ab aliis pari modo tractabimur. non enim hoc modo cariores ei reddimur, ſed ſuſpectiores potius: & alioqui aſſuetus cædibus, quas libidine moderatur, non iudicio, nequaquam conquieſcet prius quàm nos quoque cæteris adiiciat: nimirum iam deſtinatos exitio, niſi mature proſpicimus & communi libertati, & noſtriſmet periculis. Clemens autem etſi approbaret Chæreæ ſententiam, tacere tamen eum iuſſit, ne ſparſis in plures his ſermonibus, & euulgato ante effectum conſilio, raperentur ad ſupplicium. expectandam eſſe optabilem occaſionem, fortuito alicunde offerendam. ſibi quidem ob ingraueſcentem iam ætatem non ſatis eſſe animi: & habere ſe tutiora conſilia: nam honeſtiora ne cogitari quidem poſſe. His dictis Clemens domum ſe recepit, ſecum agitans quæ audierat, quæq; ipſe dixerat. Chæreas autem nonnihil timere incipiens, ad Cornelium Sabinum & ipſum tribunum properat, quem virum quòd non contemnendum noſſet libertatisque amatorem eximium, & ferentem ægrè præſentem ſtatum reipublicæ, expeditum aliquod ab eo expectans conſilium, decreuit ei rem proponere, ſollicitus etiam ne per Clementem res proderetur, & omnem moram periculoſam exiſtimans in tanto negocio. hunc poſtquam libenter id accipere intellexit, vt qui iam ante pari modo animatus, ideo tantum hactenus ſiluerat, quòd cum nemine auderet communicare ſuam ſententiam: tunc verò operam

ram etiam polliceri non modò ſilentium, magis etiam confirmatus eſt in propoſito. itaque rati non amplius cunctandum, ambo ad Minucianum ſe conferunt, magnitudine animi ipſis ſimilem, & eodem accenſum virtutis ſtudio, Caio vero ſuſpectum propter necem Lepidi, hominis Minuciano coniunctiſſimi, & inſuper communi obnoxium periculo. omnibus enim honoratis Caius erat terribilis, præ cæteris in tales ſæuire ſolitus: & iam ante ſignificationem aliquam inter ſe dederant, quæ tum agebantur iniquo ſe ferre animo. quamuis enim metus periculi non ſineret eos manifeſte proferre odium quo Caium proſequerentur, tamen occultus quidam eius rei ſenſus mutuam inter illos beneuolentiam conciliauerat. Et quoniam Minucianus dignitate præſtabat, homo cum primis ciuium nobilis, omnémque laudem meritus, ſoliti etiam antea plurimum illi deferre, in eo quoque congreſſu poſtulabant vt ipſe initium ſermonum faceret. ille rogauit Chæream, quódnam ſignum ea die ab imperatore accepiſſet. vulgatum enim iam erat per vrbem, quomodo ei ſoleret dandis ſignis illudere. ibi Chærea cupide arrepta occaſione, fretúsque Minuciani fide: At tu mihi, inquit, libertatem ſignum da: cui gratias habeo, quòd me vltro properantem excitas. neque mihi ampliori adhortatione opus eſt, ſi quidem tibi quoque idem placere video, & priuſquam conueniremus iam antè conſenſimus. gladius hic quo accinctus ſum, ambobus ſufficiet. quare age aggrediamur opus te autore, equidem volens ac libens ſequar quocunque iuſſeris, adiutus tua prudentia. nec te debet tardare ferri inopia, dum animus tanto facinore dignus ſupereſt, à quo etiam ferrum ſolet efficaciam ſumere. ipſe certè totus feror in hoc negotium, ſecurus quid mihi pòſt eueniat: quandoquidem nec libet, nec vacat de me priuatim diſpicere in publica ſeruitute patriæ, ſublatis legibus, & omnibus imminente à Caio pernicie. & dignus ſum opinor vel te iudice cui credatur hoc miniſterium, quando & tibi eadem probari video. Tum Minucianus ſic animatum ſentiens, complexus hominem collaudatum hortatus eſt vt pergeret, apprecatus vt ſuperi conatus eius ratos habeant: atque ita mutuùm confirmati diuerſi abeunt. Ferunt hoc conſilium quodam omiue fuiſſe firmatum. Nam ingrediente curiam Chærea, vox cuiuſdam è turba audita eſt, iubens eum, diis iuuantibus, deſtinata perficere. & primo ſuſpicatus eſt rem ab aliquo è coniuratis proditam: deinde intellexit incitari ſe aut à quopiam conſcio, aut voce Dei, cui curæ ſunt res mortalium. iámque multi participes inſidiarum armati aderant & ſenatores & equites, ſimúlque militum quotquot erant conſcij. nemo enim erat qui non putaret necem Caij pertinere ad ſalutem publicam, & ideo pro ſe quiſque dabant operam ne quis in hoc facinore cæteris virtute cederet, cunctis tam verbis quàm opere in exitium tyranni conſpirantibus. Nam & Calliſtus his ſe adiunxit Caij libertus: qui vnus plurimum apud eum poterat, ſocius quodammodo tyrannidis, & formidatus omnibus, abundánsque pecuniis quas ex munerum corruptelis parauerat: vtebatúrque immodice hac potentia, ſuſpectum nihilominus habens principem, cuius ingenium norat implacabile, & in ſemel deſtinatis pertinax. ipſi autem inter alias periculi cauſas hæc erat non poſtrema, quòd eſſet pecunioſus nimium. quare ad Claudium clàm deſciſcebat, colens eum quòd ſperaret ſucceſſurum in imperium, & iam tum obſequiis captans eius gratiam, quò tandem apud illum quoque eſſet in precio. nam & iactauit apud eum, iuſſum ſe vt veneno ipſum tolleret, & hactenus ſemper commentum differendi cauſas innumeras. Videtur autem mihi hoc finxiſſe in gratiam Claudij. nec enim ille ſi patruum necare voluiſſet, tuliſſet excuſationes Calliſti: & liberto ceſſanti imperata facere mox repræſentatum fuiſſet meritum præmiũ. Claudius tamen qui diuino quodã fauore Caij furorẽ euaſit, gratiam Calliſto perſuaſus habuit pro nunquã accepto beneficio. Cæterùm Chæreæ conatus differebantur indies conſciorum quorundam ſegnicie. nam ipſe inuitus cunctabatur, omne tempus patrando huic facinori opportunum iudicans. etenim aggrediendi aſcendentem in Capitolium ad mactandas pro filiæ ſalute victimas ſæpe dabatur occaſio: vel præcipitandi in forum è faſtigio baſilicæ, numos inde aureos & argenteos ſpargentem populo: vel opprimendi celebrantem arcana ſacra quæ ipſe inſtituerat. nam ipſe Caius incautus erat propter ſecuritatem,

licet

licet verſaretur inter continue præparatos ad inſidias. Itaque inter ſuos iactabat Chærea, ſi putarent illum à diis ſeruari, ſibi vni & animum eſſe & facultatem, vel abſque ferro conficiendi hominem: adeò infenſus erat cõiuratis, timens ne elaberetur occaſio. at illi videbant quidem eum pro communi libertate ſollicitum, poſtulabant tamen pauliſper differri negotium, ne ſi parum ſuccederet, turbaretur tota ciuitas, & factis inquiſitionibus præcluderetur viris fortibus ad opprimendum tyrannum aditus. ſatius igitur eſſe dum ludi aguntur in palatio adoriri facinus. hi celebrantur in honorem Cęſaris, qui primus dominationem à populo in ſe tranſtulit. & extructa ante regiam ſcena, conueniunt eò ſpectatum Romanorum nobiles vnà cum vxoribus ac liberis, præſente etiam principe. ibi concluſis tam multis millibus intra modicum ſpatium, conatum facile ſucceſſurum, non valentibus etiam ſi velint ſuccurrere, protectoribus domeſticis. Aſſenſit Chærea, decretúmque eſt primo ludorum die rem aggredi: ſed plus fortuna potuit quàm conſilium, ita vt vix tertio ſtatuta peregerint, qui fuit ludorum dies vltimus. tum Chærea ſociis conuocatis, Multum, inquit, elapſum eſt temporis, quod nobis ſegniciem exprobrat in honeſtis conſiliis: quæ verendum eſt ne prodita in nihilum recidant, & Caius exaſperatus magis etiam ſæuiat. An non videtis quòd ad hunc modum nihil aliud ſit, quàm libertatis detrimentum, & tyrannidis acceſſio? cùm debeamus nobis primùm ſecuritatem parare, deinde aliis perpetuam felicitatem, vnde ad nos & gloria maxima rediturа ſit. illis verò tam honeſto propoſito non contradicentibus, cunctãtibus tamen adhuc, & per ſtuporem ſilentibus: quid, inquit, boni viri, differimus? an neſcitis hunc eſſe ſpectaculorum diem vltimum, poſt quæ peracta Caium eſſe nauigaturum? Decreuit enim nauigare Alexandriam Ægypti viſendæ gratia. pulchrum verò fuerit, ſi emittamus è manibus hoc propudium hominis, terra mariſque triumphaturum de Romanorum ignauia. An non ignominioſum ſit, nos Ægyptio cuipiam libertatem oppreſſam non ferenti hanc gloriam cedere: ego certe deliberationes veſtras non expectabo amplius, ſed periculum faciam hodie, ita vt fortem virum decet quicquid fors ferat libentius perpeſſurus, quàm vt me viuo alius laudem tyrannicidæ occupet. his dictis & ſeipſum accendit, & cæteris animum addidit, vt omnes ſine dilatione rem aggredi cuperent: móxque palatium armatus gladio petiit, quod ita mos ſit accinctos tribunos ſignum ab Imperatore petere: & fortè ea die vices petendi ad ipſum redierant. Et iam confluebat multitudo ad palatium, magno tumultu ſe inuicem protrudendo, dum quiſque locum ſpectandi præripere nititur, magna voluptate hanc contentionem ſpectante Caio: quòd nec ſenatoribus aſſignata eſſent loca, nec equitibus, ſed promiſcue ſedebant viri cum mulieribus, & ſerui confuſi cum ingenuis. progreſſus deinde imperator rem diuinam fecit Auguſto Cæſari, ad cuius tum honorem ludi celebrabantur: & cadente victima cõtigit reſpergi cruore togam Aſprenatis vnius è ſenatorum numero, quod ominoſum ei fuit, licet tum riſu exceptum à Cæſare. nam & ipſe in eo tumultu occiſus eſt. Fertur Caium ea die præter naturam ſuam fuiſſe affabilem, ita vt inſueta comitate omnibus fuerit miraculo. Peracto ſacro conſedit inter amicos in theatro, quod compactile inſtaurabatur per ſingulos annos hoc modo. duas habebat ianuas, alterã verſus ſubdiualem aream, alteram verſus porticum, per quam actores ingrediebantur & egrediebantur, non turbato ſpectatorum conſeſſu: qua parte erat cella quædam tabulatis interſepta, vbi mimi verſabantur, & muſici. Cúmq; iam & multitudo cætera ſederet, & Chærea cum reliquis tribunis non procul à Cæſare, qui dextrum theatri cornu tenebat: Batibius vir prætorius ſubmiſſa voce rogauit aſſidentem ſibi Cluuitum conſularem, ecquid noui audiſſet. quo negante, ergo, inquit, ſcito inſtare hodie certamen tyrãnicidij. tum Cluuitus, tace, inquit, bone vir, ne quis hæc Achiuorum exaudiat: alludens Homerico carmine. Sparſis deinde in ſpectatores miſſilibus, quæ pomis conſtabant & auibus propter raritatem gratis, Caius delectabatur diripiente hęc certatim populo: móxque duo quædam ominoſa ſecuta ſunt. Nam mimus inductus eſt in quo iudex deprehenſus in crucem ſuffigitur: & fabula acta eſt Cinyra, in qua & ipſe & eius filia Myrrha occiditur multúmque ficticij cruoris fuſum eſt tam circa crucifixum, quàm circa Cinyram. quin & eundem diem fuiſſe aiunt, quo olim Philippus Amynthæ filius rex Ma-

cedonum ab amico Pausania cæsus est, dum theatrum introgreditur. Cæterùm Caio dubitante, permanerétne vsque finem spectaculi, præsertim cùm dies esset vltimus: an lotus & cibo sumpto reuerteretur, vt erat solitus: Minucianus supra Caium assidens, veritus ne periret occasio, iam enim Chæream egressum viderat, surrexit iturus ad confirmãdum hominem: cum Imperator comiter apprehẽdens lacinia, Quónam, inquit, bone vir. quem ille reueritus sedit denuo. sed vicit timor: & paulo pòst rursum surrexit, Caio non amplius retinente, quòd eum putaret abire ad aliquid necessarium. Tum Asprenas etiam hortatus est Cæsarem, vt more solito lotus & pransus tum demum reuerteretur: cupiebat enim, vt conscius, quod statutum erat peragi. Et iam Chærea coniuratos disposuerat, vt suo quisque loco nauaret operam: ægréque moras ferebant, quòd iam esset hóra nona diei: & Chærea volebat in theatrum reuerti, atque in sedentem irruere. quamuis enim intelligeret id sine multa equitum, qui aderant ac senatorum cæde non posse fieri, existimabat tamen eam bene rependi libertate publica. iámque tendebat in theatrum, cùm subito strepitu significatur surrexisse Cæsarem. Tum coniurati turbam dimouent, quasi Caio hoc volente: re autem vera captantes solitudinem quo facilius possent cædem perficere. præcedebant autem eum Claudius patruus, & M. Minutianus sororis eius maritus, & Valerius Asiaticus, quos dimoueri vetabat sua dignitas. eos ipse sequebatur cum Paulo Aruntio. mox vbi regiam ingressi sunt, relicta recta via per quam eum præstolabantur seruorum ministeria, & quà Claudius cum aliis præcesserat, deflexit ad infrequentem quandam cryptam ducentem ad balineas, pueros etiam eo loco visurus, qui venerant ex Asia, partim ad concinendos hymnos sacrorum domesticorum, partim ad saltandam pyrrichen in theatro. ibi occurrens ei Chærea signum postulat. & illo probrosum quiddam dante, conuitio simul ac ferro eum adortus ferit grauiter, non tamen letali vulnere: quod quidam data opera factum putant, vt multis ictibus consauciatus periret cruciabilius, mihi non fit verisimile, quia tale facinus non admittit lenta consilia. quòd si hoc animo id fecit Chærea, videtur mihi fuisse omnium stultissimus, qui maluerit indulgere iracundiæ, quàm celeriter se ac suos eximere periculo: maxime quando non deerant, qui Caio possent succurrere, nisi quamprimum exhalaret animam. alioqui videbitur se & amicos potius quàm illum affligere voluisse, cùm posset re bene gesta clam se vltoribus eius subducere, non perdendo temere tempus, vel seipsum potius. Verum hæc quisque, vt libuerit æstimet. Caius porrò præ dolore vulneris, quod humerum inter & collum impactum ne vlterius procederet osse iuguli retentum est, neque exclamauit attonitus, neque inuocauit opem amici vllius, siue quòd nemini satis fideret, siue præ superbia: gemitu tantum edito, fuga se proripiebat vlterius. quem paratus in hoc Cornelius Sabinus impulit, vt in genu procideret: móxque circumsistentium vna vox erat, repete, atque ita contecerunt eum, illatis certatim crebris ictibus. extremum autem inflixisse fertur Aquila, qui vltimum exitium illi attulit. author autem facinoris merito Chærea dicendus est. quamuis enim adhibuerit socios, omnium tamen primus id concepit animo, & modum perficiendi inuenit. primúsque ausus est consilium communicare cum aliis. quod vbi probari sensit, coniuratos in vnum contraxit vsus eximia prudentia, & ad audendum accendit crebris adhortationibus: cúmque res operam posceret, hic quoque primus in eum irruit, & sua virtute cædem exorsus trucidati cadauer proculcandum aliis præbuit. quapropter merito quicquid & à sociis perpetratum est, ipsius prudentiæ, industriæ atque virtuti, acceptum ferendum est. Sic Caius finiit multis confossus vulneribus. Quo interfecto, Chærea cum sociis recipere se quà venerant, videbat impossibile: siue attoniti magnitudine facinoris, quòd non leue esset periculum occidisse imperatórem gratiosum apud insanam multitudinem, paratis ad vltionem militibus: siue quòd angustæ erant viæ vbi parrata est cædes, & refertæ famulis ac custodibus, qui omnes ea die præsto erant ad officium. proinde per aliam viam contulerunt se ad ædes Germanici, cuius filium Caium tum necauerant. hæ fuerunt contiguæ palatio: quod ita vnum erat, vt tamen excultum esset ædificiis per partes à singulis imperatoribus, quorum appellationem retinebant. iámque elapsi è turba satis

tuti

tuti erant pro tempore, tantiſper dum in occulto eſſet caſus Cæſaris. primi autem Germani cenſerunt eius interitum, cohors ſatellitum ex ea gente lectorum ad principis cuſtodiam: homines natura iracundi, vt quiuis alij barbari, quòd plerunque quid fiat non intelligant, robuſti corpore & primos hoſtium impetus excipere ſoliti. & magnum ad victoriam momentum afferre in quamcunque partem incubuerint. hi cognita morte Caij vehementer indoluerunt, non ipſius virtutibus rem metientes, ſed ſuis commodis, quòd gratioſus apud illos fuerat crebris largitionibus beneuolentiam eorum ſibi comparans: móxque duce Sabino (is non ſua, aut maiorum virtute, vt qui gladiator fuerat, ſed inſigni robore ad tribunatum prouectus eſt) ſtrictis gladiis diſcurrebant per domos ſcrutabundi vbínam laterent interfectores Cæſaris: & primum forte oblatum Aſprenatem fruſtatim lacerauerunt, eum cuius togam cruore victimæ reſperſam diximus, infauſto ſanè auſpicio. poſt hunc Norbanum nacti ſunt ciuem nobiliſſimum, & genus ducentem à multis imperatoribus: qui nihil apud furẽtes fieri ſuam dignitatem videns, homo validus extorſit gladium reluctanti ei, qui primus ſe inuaſerat: videbatúrque non inultus moriturus, ni circumdatus multorum ſimul obrueretur ictibus. tertius è ſenatoribus Anteius cum paucis mala fortuna ſicut priores in Germanos incidit, pertractus eò cupidine viſendi Caij cadaueris, quem vehemẽter oderat. eius enim patrem eodem nomine appellatum non contentus egiſſe in exilium, occidit poſtremo miſſis illò militibus. paſcebat igitur oculos gratiſſimo ſpectaculo: verùm audito tumultu latebras quæritans, non effugit Germanorum diligentem perquiſitionem, per iram ſontes iuxta atque inſontes trucidantium. & illi quidem tali fato abſumpti ſunt. cęterum poſtquam in theatrum rumor de morte Caij perlatus eſt, plus demirationis inuenit quàm fidei. quidam enim etſi perlibenter interitum eius acciperent, quem iamdudum optauerant, præ timore tamen credere non audebãt. aliis contra ideo non libebat credere, quia verum eſſe nolebant, atque etiam maius putabant quàm vt humana virtute poſſet effici. hi fere erãt pueri ac fœminæ atq; mancipia. tum nonnulli ex militibus: quòd eius ſtipendia merentes ſimul exercerent tyrãnidem, miniſtri ſuperbiæ, concutientes optimum quemque ciuium, & prædarum participes. mulieres autem & iuuentus deliniti, vt ſolet vulgus, ſpectaculis, muneribus gladiatoriis, viſcerationibus, oblectamentíſque id genus aliis: quarum prætextus erat voluptas populi, re autem vera ſeruiebant crudelitati & inſanię principis. apud ſeruos item gratioſus fuerat propter licentiam cõtemnendi dominos, contra quos in eo paratum habebant præſidium. Facile enim erat fidem impetrare confictæ calumniæ, & indicata herili pecunia non libertatem ſolum aſſequi, ſed & diuitias, quòd delatoribus octaua confiſcatorum bonorum eſſet decreta. nobilium autẽ etiamſi quibus credibile fieret, vel quòd aliquid præſenſerant, vel quòd verum eſſe miſerè cupiebant, adeo non proferebant gaudium, vt ne audiuiſſe quidem ſe fingerent: alij ne ſpe fruſtrata proditę voluntatis pœnas luerent: inſidiarum alij conſcij, & tanto magis prę ſe ferentes ignorantiam, ne forte ſuſpecti his quibus expediebat tyrannum viuere, depoſcerentur ad ſupplicium. nam & diuerſus rumor ſparſus eſt, eſſe quidem ſaucium, non tamẽ occiſum, verùm diligẽter curari à medicis. quo factum eſt, vt audientiũ nemo declararet ſuum animum: aut enim amici eius erant, qui nunciabant, & hoc ipſo ſuſpecti quaſi fautores tyrannidis: aut contrà infenſi homini, & ideo nimis cupide etiam falſa pro veris credita communicare cum aliis putabantur. acceſſit & alius rumor, qui maxime nobilitatis obſcurauit gaudium: eum contempto vulnerum periculo, ſic vt erat cruentatum procurriſſe in forum, atque ibi cõcionari apud populum. ita illi in diuerſos affectus diſtrahebantur rumore ancipiti: non tamẽ loco ſe mouere auſi ſunt metu calumniæ, ſciẽtes non tam referre quo ipſi animo id facerent, quàm quo factum interpretarentur delatores & iudices. Sed poſtquam Germani ſtrictis gladiis circũdedere theatrum, nemo ſpectatorum non putabat de ſe actum. & ad cuiuſuis ingreſſum expaueſcebant, quaſi iamiam contrucidandi: hærebántque inopes conſilij, vt quibus nec manere tutum eſſet, nec egredi. tandem irrumpentibus militibus clamor toto theatro tollitur ſuppliciter deprecantium, & excuſantium inſidiarum ignorantiam, ſiue inſidiæ illæ fuerint, ſiue quid aliud. addebant & planctus, & lachrymas, deóſque innocentiæ teſtes

inuocabant, & alia faciebant ac dicebant, quæ eos docebat præsentaneum vitæ periculum. His flexa est ira militum, ne quid durius in spectatores consulerent: quandoquidem hoc ipsum quamuis furentibus immane videbatur, circumlata cæsorum cum Aspienate capita, & in ara deposita, quorum aspectu nihil miserabilius visum est spectatoribus, dignitatem eorum & infelicitatem reputantibus, & de se quoque solicitis, quòd incerti essent etiamnum an omnino periculum euaserint. itaque etiam qui iustissimis odiis Caium prosequebantur, non tamen sincerũ capiebant gaudium, timentes ne auctarium eius cædis fierent, nulla certa spe ostendente se miseris. Tandem Aruntius homo gratiosus, qui vocalis erat vtpote præco rerũ venalium, parauerátque sibi ex eo quæstu diuitias ingentes cum pari potentia, theatrũ ingreditur habitu quàm maxime ad luctum composito. quamuis enim infensissimus esset Caio, tamen vrgente præsenti discrimine ad dissimulandam lætitiam, præferens insignia mœroris omnia, quibus vti mos est in carissimorum desiderio, nunciat eius mortem, non passus multitudinem diutius ignorare quę acciderant, deinde cœpit reuocare Germanorum impetum. simúlque tribuni iubebant gladios recondere, significantes imperatoris interitum: quæ quidem certissima salus fuit cõstipatæ in theatro multitudinis, & eorum qui quomodocunque inciderent in Germanos: qui si aliquam spem incolumitatis illius habuissent, à nullo abstinuissent maleficio. adeo illum diligebãt, vt suarum animarum iacturã redemptam salutem eius cuperent, nullo respectu calamitatis reipublicæ. itaq; tum demum cognita eius morte, cohibuerunt impetum quo in vindictam ruebant, vel quòd iam non amplius erat tempus declarandæ beneuolentiæ, aut referendæ gratiæ: vel quia timebant non impune sibi fore tantam violentiam, senatu in se animaduersuro si forte ad eum rediret rerum regimen. Sic tandem Germanorum rabies sedata est, per Caij cædem paulo antè excita. Cæterum Chærea, qui valde timebat Minuciano, ne periret in furẽtes Germanos incidens, singulos militum prensabat, de eo rogitans, precibúsque commendans eis salutem hominis: quo factum est, vt ille vnà cum Clemente ad eum perductus collaudarit tam egregium facinus, testatus id esse è republica, eique senatus nomine gratias egerit, quòd nec in deliberando consilium, nec in peragendo animus illi defuerit: dicens hanc esse naturã tyrannidis, vt elata breui voluptate ex impotentis & iniquæ dominationis licentia, infelicem sortiatur vitæ exitum, vt inuisa bonis omnibus: quod & Caio tunc accidisse, qui iam tum ante conspirationem initam legum contemptu, & non ferendis iniuriis etiam amicissimos à se alienauerit, à quibus nunc peremptus videatur, cùm reuera ipse sibi exitij causa fuerit. Iámque & in theatro spectatores tumultuabundi consurrexerant, huiusmodi occasione diffugiendi præbita. Arcyon medicus correptus, vt curaret quosdam saucios, prætextu parandorum remediorum dimisit proximos: re autem vera, vt sese præsenti periculo eximerent. Interea senatus in curiam conuenit, populúsque in comitium confluens trucidatores Caij quærebat, & is quidem serio, senatus verò tãtum in speciem. cúmque Valerius Asiaticus vir consularis progressus esset ad tumultuantes & indignantes latere interfectores Cæsaris, multis eum rogantibus quisnam esset eius cædis autor, Vtinam ego, inquit. Consules autem edictum proposuerunt, in quo continebatur Caij accusatio, iubentes vt domum rediret tam populus quàm milites, populo quidem magnam relaxationem pollicendo, militibus verò præmia, si modo nihil turbarent & abstinerent ab iniuriis. nam metus erat ne exasperati clade aliqua ciuitatem afficerent, néve ad rapinas verterentur & sacrilegia. iam autem totus senatorum ordo conuenerat, præcipue qui cædis erant conscij: audebántque sperare aliquid, quasi ad se deuoluto rerum moderandarum arbitrio.

Quomodo Claudius principatum adeptus sit. *Cap.* II.

IN HOC rerum statu repente Claudius domi arripitur. Conuenientes enim in vnum milites, & collatis de rebus gerendis consiliis, videbant populum non sufficturum tot vrgentibus negotiis, si ad ipsum rediret rerum administratio: nec sibi vtilem eam fore, si desinerent esse ministri principatus & quodammodo socij. optimum igitur visum est rebus adhuc

huc turbatis principem eligere Claudium, defuncti patruum, nemini eorum, qui tum in senatum coiuerant non præferendum, siue natalium claritatis, siue liberalis eruditionis habenda esset ratio: qui constitutus in rerum fastigio præmia cuique pro meritis decernat. hæc sententia simul approbata est, & Claudius correptus à militibus. In senatu autem Cn. Sentius Saturninus, non nescius Claudium raptum, & instare virtutis certamen, quasi protrusus, nec tamen inuitus, intrepide orationem dignam ingenuis, & generosis auditoribus exorsus est in hanc ferme sententiam: Etsi incredibile videtur, Quirites, quod præter omnem spem nobis offertur post tam longum temporis spatium, tenemus tamen libertatem, incertum quidem quàm diu mansuram, & in potestate deorum sitam quorũ hoc munus est: sed quæ in præsens certè exhilarare nos valeat, quicunque sequatur exitus. bonis enim viris iucundum est vel vnam horam liberos in libera patria viuere, veterísque illius & florentis reipub. aliquem gustum capere. equidem priscæ illius libertatis non memini, vt post eam sublatam natus, præsentis sanè sum cupidissimus, & felices existimo quibus datum est in illa nasci atque institui honestis studiis: proximúmque post deos immortales honorem his viris habendum censeo, quorum virtute vel sero tandem hac ætate nobis eam degustare contigit: quæ felicitas vtinam perpetua propagetur ad posteros. nam nobis vel hæc dies sufficit, tam iunioribus nostrûm quàm senioribus: his quia non omnino ignari bonorum libertatis morientur libentius: illis quia virtutis exemplum recens propositum est, quod æmulari sit longe pulcherrimũ, & non degenerare à claris maioribus. quamobrem nihil nobis magis curandum est, quàm vt cum virtute viuamus, quæ sola libertatem parit suis cultoribus. mihi res veterum auditu tantum sunt cognitæ. ex his verò, quæ ipsi videre licuit, satis intellexi quantum malorum ciuitates inuehant tyrannides, virtutem omnem de medio tollentes, & opprimentes ingenuos spiritus, metum contrà atque adulationem docentes, quando non iuxta legum prudentiam, sed ad arbitratum principum administrantur omnia. Ex quo enim Iulius Cæsar potestatem populi diminuit, & proculcatis legibus subuertit rempublicam, oppresso iure seruiens suis cupiditatibus, nullum malorum genus est quo non attrita sit ciuitas, dum inter successores eius posterior quisque præcedentem studet vincere in abolendis patriæ moribus, & exhaurire vrbem generosis ciuibus: quòd existimarẽt hoc ad suam pertinere securitatem, si rem habeant cum deprauatis hominibus, & optimorum virorum non solum magnanimitatem premant, sed ipsos etiam perdant non vno mortis genere: idque cùm multi iam deinceps in potestatis fastigio collocati fuerint, & singuli non ferendis grauaminibus onerauerint rempublicam. Quorum vnus Caius qui hodie fato suo functus est, grauiora patrauit quàm cæteri, non in ciues solum, sed & cognatos & amicos pariter immittens indomitam suam iracundiam, & iniustas pœnas eis infligens, infensus diis simul & hominibus. Tyrannis enim non sufficit voluptatum studium & superbia, neque rapinæ & adulteria, sed præcipuum commodum ducunt si inimicorum totas excindant familias. pro inimicis autem habent omnes liberos, nec ad placandos eos vlla iniuriarum patientia est efficax. etenim conscij sibi quàm multis malis oppleuerint homines subditos, etiamsi illi cõtemptim ferant suum infortunium, ipsi tamen maleficentiæ suæ memores, ita demum securitatem sibi pollicentur, si illos possint omnino tollere. His malis leuati, & nemini nisi vobis inuicem obnoxij, id quod & præsentis concordiæ & futuræ securitatis certissimum pignus est, instaurate collapsum ciuitatis decus, & iusta cura rempub. in pristinam integritatem restituite. Liberum est sententias proferre de his quæ displicent, quando nullus dominus ceruicibus imminet, cui potestas sit in earum authores animaduertere. quid enim aliud nuper crescentem tyrannidem aluit, quàm istorum segnicies, qui nulla in re libidini eius refragati sunt? quietis enim voluptate victi, & assueti mancipiorum more viuere, dum honestæ morti turpem vitam præferunt, coniecerunt ciuitatem in calamitates non ferendas, quas partim audiuimus, partim vidimus. Ante omnia verò tyranni interfectoribus honores quàm maximos decernite, Chæreæ præcipue: qui vir diis fauentibus tum consilio tum manu nobis libertatem peperit: cuius rationem haberi decet, vt pro adito libertatis amore periculo, à liberatis digna præmia reci-

piat. honestissimum enim est benefactoribus gratiam reponere, qualis & vir hic habendus est, Brutorum ac Cassiorum æmulus interfectorum Iulij Cæsaris: & hac parte anteferendus, quòd illorum opera bellis ciuilibus perturbatum est totum Romanum Imperium: hic verò cæso tyranno omnibus malis ciuitatem eripuit. Hæc Sentius senatu magna cum voluptate audiente, & quotquot equitum aderant, tum exurgens Trebellius Maximus, anulum ei detrahit, in quo lapillus erat inclusus insculptam habens Caij effigiem: quod ille tum intentus aliò non animaduerterat: statimque ea confracta est. Et iam nox processerat, cùm Chærea signum à consulibus petiit: atque illi Libertatem dederunt. adeò autem mutatas res mirabantur, vt ipsis sibi vix satis crederent. tunc enim primum ex quo reipub. administratio populo est adempta, signi ra dandi mos ad Consules rediit, penes quos ante Cæsares Imperium fuit in milites. id acceptum Chærea militibus tradidit his, qui à senatu stabant, videlicet quatuor cohortes amantiores imperij legitimi quàm tyrannidis. hi mox abierunt cum suis tribunis, paulóque pòst etiam populus lætus ac spei plenus, multum sibi placens ob reuersam in pristinum statum rempublicam, & Chæreæ nihil non tribuens. Is indigne ferens superesse vxorem Caij & filiam, mittit vnum è tribunis Iuliũ Lupum, qui vtramque interficiat: ideo potissimum illi demandato negotio, quòd Clementis esset cognatus, & dignus, vt in partem veniret tyrannicidij, quasi totius consilij à principio conscius. non deerant tamen è coniuratis quidam, quibus crudele videretur sæuire in mulierem, quando Caius non ipsa incitante, sed suopte morem gerens ingenuo ciui- 20 tatem afflixerat, & florem nobilitatis extinxerat: alij contrà illam potissimum malorum omnium causam asseuerabant, à qua amatorio potionatus inciderat in insaniam, atque ita vnam veneficam attulisse toti Romano orbi calamitates maximas. quorum sententia postremo vicit, & Lupus properauit ad hoc ministerium, ne quid moraretur publicum commodum. cúmque venisset in palatium offendit Cesoniam humi stratam iuxta mariti cadauer, inopem omnium, quæ solent exhiberi mortuis, & fœdatam cruore vulnerum, afflictantem se cum iacente simul filia. nec alia vox eius audiebatur quàm Caij accusatio, quòd amantissimæ vxori non paruisset prænonenti toties. quod quidem tum ambiguum visum est, sicut nunc quoque duplicem interpretationem recipit: aliis sic intelligentibus, consuluisse eam, vt rediret ad saniorem 30 mentem, & in ciues sæuire desineret, moderatúmque principem ageret, ne fortè prouocati eius crudelitate, parem ei vicem reponerent: aliis contrà, instigasse eam maritum, vt sine mora coniuratos plecteret, & quamuis nihil comperti haberet quod animaduersione dignum sit, suæ tamen securitati prospiceret. ídq; tum exprobratum illi, quòd etiam admonitus segnior fuerit. adeò in diuersum sensum trahebantur verba mulieris. quæ dum aduenientem Lupum animaduerteret, ostenso iacentis cadauere, cum lacrymis & lamentis rogabat, vt propius accederet: vtq; sensit cædis causa eum venisse, non magni pendentem verba nihil ad suum propositum facientia, confestim nudatum iugulum præbuit, miserabiliter suam conditionem deplorans, & vrgens ne differret inceptæ à sociis fabulæ extremum actum addere. atque 40 ita magno animo necem pertulit, cuius comitem habuit etiam filiam infantulam: quod mox ipse factum renunciauit Chæreæ. Ita Caius quarto sui principatus anno finiit, vir & ante principatum maleficus, voluptatibus deditus, & fautor delatorum, periculorúmque metuens, atque ea de causa sanguinarius, vnicum fructum potentiæ existimans si abuteretur ea contra immeritos, & prædas ex iniustis cædibus ac rapinis ageret: attollens se supra humanum fastigium, & diuinitatis opinionem affectans, popularíque assentatione deprauatissimus: legum cancellos non secus quàm virtutis impedimenta abominans, & intimam quidem amicitiam pili faciens, quoties ira stimularetur ad vindictam ac supplicia: osor bonorum virorum omnium, quicquid collibuisset citra omnem contradictionem licere sibi postulans. quare ne 50 à sororis quidem Germanæ stupro abstinuit, ex quo illi maxima apud ciues exorta est inuidia, propter incredibilem & multis retro seculis inauditam libidinis licentiam. opus autẽ eius regale, aut magnicum nullum est memorabile, aut excogitatum ad vtilitatem hominum, præter receptacula extructa circa Rhegium & Siciliam nauibus frum

bus frumentariis ex Ægypto venientibus. hoc enim citra controuersiam maximum opus est, & vtilissimum nauigantibus. ac ne id quidem absolutum est: sed imperfectum mansit remissa contentione operantium. In causa fuit studium rerũ inutilium, & quòd pecuniam in priuatas suas voluptates insumere maluit, quàm in publicam magnificentiam. alioquin orator facundus, & peritus vtriusque literaturæ tam Græcanicæ quàm patriæ: faciléque intelligebat omnia, ad quorumuis orationes respondens ex tempore: & vel in maximis negotiis suadendi facultate præditus siquis alius, quam vel ingenij felicitate, vel diuturna exercitatione sibi parauerat. ad cuius laudis æmulationem magnos stimulos ei pater addiderat, Tiberij qui ante hunc imperauit ex fratre nepos, eximius in hoc studiorũ genere, à quo degenerare in hac parte erubuit, qua cæteros ciues à tergo reliquerat. nec tamen ei bona institutio profuit, quo minus licentiam adeptus perniciem sibi accerseret: tantum ardua res est eos sapere, quibus adest quiduis faciẽtibus impunitas. Vsus enim honestissimis amicis à principio, quo facilius bonã opinionem sibi pararet, tandem eos à se alienauit: vsurpandà immodica licentia, quorum odiis indies gliscentibus postremo per insidias eorundem oppressus est. Cæterùm Claudius, vt suprà dixi, cognito Caij casu, & hac de *III.* causa perturbatione totius palatij, de sua salute anxius latebat in quodã angulo, nullam periculi causam habens præter claritatem natalium. nam priuatam vitam agens permodeste se gesserat, vel mediocri statu cõtentus, literisque se oblectabat Græcis maxime, omnem negotiorum deuitans strepitum. tum vero attonita vulgi multitudine, regia referta discursantibus cum furore ac cõsternatione militibus, plebe quasi metu dominationis soluta vltro citróque ruente temere, prætoriani qui potiores habentur inter reliquos milites, consultare cœperunt quid agendum sit, non tam soliciti de nece principis, quem iure cæsum existimabant: quàm quomodo rebus suis prospicerẽt, Germanis in interfectores sæuientibus, suimet respectu magis quàm vtilitatis publicæ. quæ omnia magis augebant trepidationem Claudij, maxime cùm videret circumferri Asprenatis & vnà cum eo cæsorum capita. stabat enim in quodam loco gradibus aliquot accessibili, obscuritate eius se occulens. ibi Gratus vnus è palatinis militibus, non valens satis vultum eius discernere præ tenebris, hominem tamen esse videns qui latere cupiat, propius accessit, licet rogatus vt discederet: & tandem protractum agnouit, inclamans alios sequentes, profecto hunc esse Germanicum, dignum qui vacantem imperatoris locum occupet. Tum Claudius videns eos paratos vt se rapiant, metuénsque ne iubẽte Caio plecteretur capite, rogabat vt sibi parcerent, innocentiam suam commemorans, & excusans se inscium rerũ omnium. ad quæ Gratus subridens dextra prehensum sic alloquitur, Define do incolumitate esse solicitus, cùm potius debeas animum ad principatũ erigere, quem dij Caio sublato tuæ virtuti offerunt, orbem terrarum tandem respicientes fessum calamitatibus. quare age maiorum tuorum solium recipe. móxque attollunt eum in humeros non valentem præ metu simul ac gaudio pedibus insistere. iam enim complures prætoriani circa Gratum versabantur, ita vt quidam putantes Claudiũ rapi ad supplicium, miserarentur vt hominem innoxium, & qui totam ætatem exegisset in ocio, ac sæpe sub Caio adductus esset in vitę periculum: quidam etiã dictitarent, ad Consules pertinere de eius causa iudicium. Verùm militibus magis ac magis affluentibus, & diffugiẽte inermi multitudine, Claudius non procedebat propter imbecillitatem corporis, quando etiam ipsius lecticarij fugerant, desperãtes de salute domini quem raptum viderant. itaque cùm hi soli tenerent palatiũ, partem vrbis vt ferunt antiquissimam, & iam attentarent curam reipublicæ, maior etiam fiebat cõfluxus cæterorum militum, Claudium libenter videntium, & magno studio conantium eum ad principatum euehere, etiam ob Germanici fratris memoriam, cuius gloria hærebat adhuc in animis hominum. ad hæc succurrebant præcipuorum senatorum cupiditates immodicæ, & quantum per eas peccatum sit ante mutatum statum reipublicæ. quem quia in pristinum restitui iudicabant impossibile, rursum non esse in rem suam videbant, si vnus quispiam citra ipsorum operam potiretur imperio, cùm liceat prouecto Claudio dignam ab eo pro meritis gratiam recipere: has & alias inter se conferen-

tes consultationes, cum aliis quoque affluentibus communicabant. cúmque idem omnibus probaretur, armatis cinctum sublimem in castra pertulerunt, vt ibi sine impedimento reliqua peragerent. dissidium autem inter senatum & plebem inciderat dum illi ad pristinam redire dignitatem, & inductam à tyrannis seruitutem effugere cupiunt: plebs contrà hanc felicitatem eis inuidens, & frænum eorum cupiditatibus imperatoriam potestatem esse existimans, sibíque aduersus potentiorum injurias præsidium, gaudet auditis quæ Claudio contigerunt, sperans huius opera carituram se bellis ciuilibus, & aliis malis quæ olim Pompeianis temporibus ciuitatem afflixerant. Senatus porrò cognito quòd milites Claudium in castra transportauerint, lectos sui ordinis viros illò miserunt, qui eum doceant non esse per violentiam affectandum imperium: præstare vt senatui permittat curam reipublicæ, & vnus sit è senatoribus, iuxta leges prouisurus cum aliis quomodo res administrari debeant: memineritque quàm misere tractata sit ciuitas vel à prioribus dominis, vel nuper Caio principe, sub quo ipse in communi fuisset periculo: neque decere vt qui tyrannidem in alio detestatus sit, nunc patriam sponte intemperiis eius subiiciat. quapropter si senatui pareat, & cùm laude ad pristinum reuertatur otium solitam virtutem retinens, fore vt maximis cumuletur honoribus à liberis ciuibus, & opinionem optimi viri lucrifaciat, qui non grauetur sub legibus per vices nunc præesse aliis, nunc subiici. quòd si nihil motus Caij exitu pergat in propositis, se certè obnixuros eius conatibus. nam & non contemnendam militum manum stare à suis partibus, & armorum supersesse copiam seruitiorúmque multitudinem, quorum opera in promptu sit. Sed præcipuam spem esse in deorum auxilio, qui pro recto & honesto certantes adiuuare soleat: nihil autem honestius quàm pugnare pro libertate patriæ. Hæc legati Veranius & Broccus, ambo tribuni plebei: procumbentésque ad eius genua suppliciter orabant, ne ciuitatem in bellum ciuile coniiceret. Et cùm viderent eum septum magna frequentia militum, & nihil esse collatos ad hunc consules, rogabãt; vt si principatum ambiret, mallet eum à senatu accipere. hoc enim æquius fore & felicius, si absque violentia, cùm bona offerentium gratia habenas imperij capesseret.

Dissidium inter senatum & plebem. *Cap.* *III.*

PORRO Claudius sciens senatus arrogantiam, modeste legatis respondit pro tempore: sed parum tutum ratus se in eorum fidem committere, fretus hortatibus militum operam impigram pollicentium, incitante etiam Agrippa decreuit principatũ vltro oblatum non dimittere è manibus. *IIII.* Is enim postquam suæ dignitatis autorem Caium exanimem collocasset in lectulo, & composuisset vt tum poterat, perfunctus hoc officio prodiit ad eius satellites, nuncians viuere quidem eum, sed quia crucietur vulneribus, nunc se medicos ea de causa petere. Cæterùm vbi cognouit raptum esse à militibus Claudium, ægrè dimota turba ad eum peruasit, & nactus eum turbatum, pronúmque ad cedendam potestatem senatui, confirmauit hortatus vt magno animo in retinendo principatu pergeret. Iámque vnus erat è fautoribus Claudij, cùm accersitus à senatu, ignarum se omnium simulans, & vnguentatus tanquam à compotatione veniens, ex senatoribus quæsiuit quid de Claudio factum sit. quibus id quod verum erat respondentibus, & insuper ipsius sententiam de præsenti statu postulantibus: se quidem aiebat pro senatus dignitate nullum recusare periculum, suadere tamen vt magis spectent vtilitatem reipublicæ, quàm quæ in præsens grata videantur auribus. contendentibus enim de principatu opus esse armis & militibus, ne imparatis in certamen descendentibus aliquid aduersum accidat. illis & arma sibi supersesse dicentibus, & collaturos se pecuniam: nec deesse militem, & posse armari seruitia vocata ad pileum: subiunxit rex: vtinam P.C. conatus vester succedat. non dubitabo tamẽ quæ in rem vestram puto promere. scitis qui à Claudio stant veteranos esse & rei militaris longo vsu peritissimos. pro nobis autem erit mancipiorum præter omnem opinionem liberatorum colluuies intractabilis, quos ne gladium quidem satis scientes stringere, opponemus viris exercitatissimis. quamobrem mihi placet mitti ad Claudium qui

ei

ei deponere principatum ſuadeant, & ad eam legationem meipſum offero. hæc vbi perſuaſit cum aliis aliquot mittitur, & Claudio ſeorſum trepidationem ſenatus indicat: autórque fuit, vt reſpõderet ſicut decet ad ſummam poteſtatem euectum principem. Reſpondit igitur, mirum non videri quòd ſenatus ægrè ferat ſubeſſe vnius arbitrio, expertus aliquot principum ſæuitiam. nunc vero deguſtaturum eum etiam æquam ac moderatam dominationem, quæ nomen quidem principatus habeat, ſed reuera omnia gerat de communi ſententia. quare non eſſe cur de eius fide dubitent, quem in varia temporum conditione nunquam ab honeſto diſceſsiſſe ſuis ipſi oculis viderint. cum his mandatis legati dimiſsi ſunt: móxque concionem apud prætorianos habuit, ſacramento adactos vt in fide maneãt, viritímque diuiſit quina drachmarum millia. ſub diluculum autem Coſs. ſenatum vocauerunt in capitolini Iouis ædem: quorum alij delituerunt in vrbe, ne irent: alij rus mature ſunt profecti, præuidentes quónam res euaſura eſſet, optantésque tutam ſeruitutem cum otio potius quàm ancipitem aleam reparandæ dignitatis priſtinæ. conuenerunt tamen centum non amplius, quibus conſultantibus de præſenti negotio, repente clamor militum pro foribus ſtantium tollitur, vnum Imperatorem à ſenatu creari poſtulantium, ne quod detrimentum patiatur imperium communicatum pluribus. & ſuam quidem ſententiam proferebant de vni alicui committendo imperio, in illorum autem poteſtate ſinebant delectum eius qui videretur principatu dignior: quod ſenatui valde incommodum accidit, in locum ſperatæ libertatis ſuccedente metu à Claudio. nec tamẽ deerãt qui affectarent rerũ faſtigium, propter nobilitatẽ generis, affinitatémue coniunctam cum Cæſaribus. nam M. Minucianus vir cum primis clarus, & in matrimonio habens ſororem Caij Iuliam, ſeipſum offerebat, conſulibus aliam ex alia cauſationem nectentibus. Valerium etiam Aſiaticum alter Minucianus interfector Caij cohibuit. fuiſſétq; cædes quanta vix vnquam aliàs edita, ſiquis permiſſus fuiſſet cum Claudio de principatu contendere. præſto enim erat gladiatorum non contemnendus numerus, & cohortes vigilum, cum magna manu remigum vltro confluentium. quapropter multi metu ab ambiendo ſunt deterriti, quòd vel ſibiipſis timerent, vel populo. Deinde appetente iam die Chærea cum ſociis aderant allocuturi milites: quos illi cùm viderent manu ſilentium innuere, concionari non paſsi ſunt, omnibus vnum imperatorem, ídque ſine dilatione poſcentibus. Tum verò minime ſenatus poterat expedire cõſtitutionem reipublicæ, militibus autoritatem eius contemnentibus, & interfectoribus Caij ampliſsimum ordinem militari inſolentiæ cedere non patientibus. Tandem Chærea non continens iram quòd imperatorem peterent, daturum ſe ait, ſi quis ſignum afferret ab Eutycho. is erat auriga Praſinus Caio dilectiſsimus, cuius equitio ſtabulis extruendis ille viles operas exegerat à militibus: ídque tum eo dicto exprobrabat eis Chærea, multáque alia, allaturum ſe Claudij caput minitans. indignum enim eſſe, ſi poſt inſanum ſtulto principatum committant. At illi verbis eius nihil moti, ſtrictis gladiis, & ſublatis ſignis tendebãt ad Claudium, adiuraturi ſe his qui iam ſacramento ipſius ſe obligauerant. ita ſenatus deſertus eſt à ſuis propugnatoribus, & conſules fermè in priuatorum redacti ordinem, mœſtitia ſtuporéque occupatis omnibus, nec ſcientibus quídnam agendum poſt irritatum in ſe Claudium. iámque pœnitentes alius in alium iactabant conuitia. Tum Sabinus è tyrannicidis vnus in medium progreſſus, citius ſe eos omnes contrucidaturum ait, quàm paſſurum vt ſe inſpectante imperium committatur Claudio, & aſciſcatur vltronea ſeruitus: ſimúlque Chæream obiurgabat, quòd cùm primus contempſiſſet Caium, nunc metu mortis videatur publicam libertatem prodere, quaſi vero ſine hac vlla voluptas vitæ poſsit eſſe viris fortibus. ille contrà hac amiſſa ſibi certum ait mortis propoſitum, velle tamen prius tentare mentem Claudij. Interim in caſtris multi ſenatorum per confertos milites enitebantur ad officium exhibendum Claudio, & inter cæteros alter Conſul Q. Pompeius, eo magis inuiſus militibus, quòd ſenatum ad libertatem hortatus fuerat. quamobrem ſtrictis eum inuadentes gladiis perpetraſſent cædem, niſi fuiſſent à Claudio cohibiti, qui ereptum periculo aſsidere iuſsit ſuo lateri. ſed non idem honor habitus eſt reliquis ſenatoribus qui cum eo ſi-

mul venerant: aliquot enim etiam plagas acceperũt, repulſi dum illum ſalutare properant: Aponius verò diſceſsit ſaucius, & eorum nemo non periclitatus eſt. Rex Agrippa etiam autor fuit Claudio vt mitius ſe erga ſenatores gereret: his enim ſublatis non habiturum quibus imperet. Cui ille libenter paruit, iuſsítque eos conuenire in palatium, quò ipſe per mediam vrbem lectica delatus eſt, deducentibus militibus non ſine vexatione plebeiæ multitudinis. è tyrannicidis autem Chærea & Sabinus conſpicui proceſſerant in publicum contra edictum Pollionis, quem Claudius paulò ante Prætorianis præfecerat. Ipſe perlatus in palatium conuocatis amicis capitalem ſententiam in Chæream protulit. Quamuis enim facinus per ſe videbatur magnificum, perfidiæ tamen crimen obiectum eſt, & exemplum erat ſtatuendum ſecuritati futurorum principum. ductus eſt igitur ad ſuppliciũ vnà cum Lupo aliísq; compluribus. Fertur Chæream magno animo tuliſſe id infortunium, nihil mutato vultu ad indecorum habitum, atque etiam Lupo exprobrantem lachrymas. cúmque is detracta veſte quereretur de frigore, ille cauillatus eſt, lupum nunquam offendi frigore. Et inſpectante corona eorum qui deduxerant, rogauit militem, num exercitatus eſſet ad cædes, & num acutum haberet gladium: poſtulauítque eum quo ipſe Caium interfecerat. denique vno ictu feliciter periit. Lupus autem deiecto animo parum fortiter ceruicem præbens pluribus ictibus demum confectus eſt. Paucis pòſt diebus quando ſolenne parentandi tempus rediit, populus Romanus dum ſuorum quiſque manes honoraret, eadem opera etiam Chæreæ ſuam partem in ignem coniiciebant, apprecati vt propitius non iraſceretur ipſorum ingratitudini. atque hic fuit exitus Chæreæ. Sabinus autẽ non ſolum abſolutus à Claudio, verumetiam permiſſus eandem quam antè præfecturam gerere, iniquum ratus, ſi à fide coniuratis data deſciſceret, in corpus adacto capulo tenus gladio ſuamet manu optatum quæſiuit interitum.

Quomodo Claudius Agrippæ paternum regnum reddidit, & edicta eius in Iudæorum gratiam. *Cap.* *IIII.*

V. CLAVDIVS porrò ablegatis militibus quicunque ſuſpecti eſſe poterant, edictum propoſuit, quo Agrippam in regno per Caium antè conceſſo confirmabat, collaudans ſimul eius operam & induſtriam: addita inſuper Iudæa & Samaria, quòd olim ad eius aui Herodis regnum pertinuiſſent. has igitur velut familiæ debitas reſtituit. Abilam autẽ & finitimam eius ditionem in Libano, quæ Lyſaniæ fuerat, adiunxit de ſuo. Fœdus deinde regis cum Rom.po. in æs inciſum eſt in vrbis foro medio. Antiochum autem ſuo regno priuatum Comagena donauit & parte quadam Ciliciæ. dimiſit etiam Alexandrum Lyſimachum Alabarcham veterem amicum, & olim procuratorem ſuæ matris Antoniæ, quem Caius iratus vinxerat: cuius filio Marco Bernice deſponſa fuit Agrippæ filia: quo defuncto ante nuptias, rex virginem Herodi ſuo fratri eam collocauit, impetrato illi regno Chalcidis à Claudio. Per idem tempus apud Alexandriam inter Iudæos & Græcos exorta eſt ſeditio. Occiſo enim Caio gens Iudæorũ ſub eius imperio vehementer oppreſſa, & multis iniuriis ab Alexandrinis affecta, cœpit animos reſumere: móxque ad arma ventum eſt. Tum Claudius per epiſtolam mãdat Ægypti præſidi, vt ſeditionem illam compeſcat: & ad preces Agrippæ ac Herodis regum edictum Alexandriam & Syriam mittit ſcriptum in hanc ſententiam. Tiberius Claudius Cæſ. Auguſt. Germanicus, trib.pot. edicit. Quoniam cognitum habemus, Alexandrinos Iudæos iam inde ab initio ius eius ciuitatis ex æquo cum Alexãdrinis cæteris conſecutos à regibus, ſicut patet ex inſtrumentis ſuper hoc conſcriptis & conſtitutionibus regiis, poſt adiectámque imperio noſtro per Auguſtum Alexandriam manſiſſe illis ſua iura integra, cõſeruata per miſſos illò diuerſis temporibus præſides, nullámq; de eorum iure controuerſiam extitiſſe etiam cum Aquila præfuit Alexandriæ: permiſſúmque eis ab Auguſto, vt in defuncti ethnarchæ locũ alium ſuis ſuffragiis ſubſtituerent, vtq; quiſque in ſuis ritibus maneat, neq; cogatur religionẽ patriam deſerere: cæterum Alexandrinos concitatos contra cõciues ſuos Iudæos c. Cæſaris

temporibus,

poribus, propter insolentē illius insaniam, dum contra patriam gentis religionē pro Deo coli ab eis postulat, & recusantibus infensus est: volo incōcussa esse iura eorum à Caij insania: eisque ius esse perseuerandi in patriis ritibus. iubeóque vtranque partem quoad fieri potest dare operā ne quid turbarum commoueatur, ídque proposito hoc edicto ita statuo. atq; hæc erant quæ in illo edicto continebantur. in reliquum autem orbem Romanum tale missum est: Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanicus, Pontifex max. trib. pot. Cos. designatus. 11. edicit. Petentibus à me Agrippa & Herode regibus mihi amicissimis, vt permitterem Iudęis in imperio nostro degentibus vti suo iure quemadmodum antea, sicut & Alexandriam habitantibus concessimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantum causa, sed quia ipsos dignos iudicamus hoc nostro beneficio, propter seruatā populo Romano fidem & amicitiam. Æquissimum igitur censeo, nullam ne Græcam quidem vrbem negare illis ius suum, quandoquidem & sub D. Augusti principatu conseruatum eis fuit integrum: licebitque in posterum Iudæis per totum nostrum imperium sparsim habitātibus vti maiorum suorum moribus, quos iam nunc moneo vt hac nostra gratia contenti modestius se gerant, neque conspuāt religiones externarum gentium: suis autem suo arbitratu viuant legibus. atque hoc meum edictum ciuitatibus, coloniis, & municipiis Italicis, ac prouincialibus per magistratus publicari volo, ad reges quoque atq; dynastas transmitti, non minus triginta continuis diebus ita proponendum vt ab omnibus humi stantibus possit perlegi.

Agrippæ in Iudæam reditus. *Cap. V.*

His edictis Alexandriā & per totū imperiū dimissis Claudius Cæsar declarauit quomodo in Iudæos animatus fuerit: móxq; Agrippam ad curam sui regni misit auctū maioribus honoribus commendatúmq; per literas præsidibus prouinciarū simul & procuratoribus omnibus. at ille vt res bene gesta magna celeritate reuersus est: & quamprimū peruenit Hierosolyma, votiua sacrificia persoluit, nihil omittēs eorū quę lege prescripta sunt. vnde & multos Nazaræos tonderi mandauit: & catenā auream à Caio donatam pondere parem illi ferreæ quæ regias manus vinxerat, monumentū aduersæ fortunæ mutatæ in prosperā suspēdit in sacrario supra gazophylaciū: quæ doceret spectatores & sublimia posse corruere, & Deum valere illa erigere denuo. omnes enim admonebātur per hanc consecratā catenam, quòd Agrippa leui de causa priuatus dignitate sit vinctus, paulóq; pòst cōpedibus solutus splendidiorē quàm ante principatū adeptus sit: eam esse naturā rerum humanarū omniū, vt celsissima quæq; prolabātur facile, rursúmq; inclinata restituantur in pristinū fastigium. Rite igitur votis Deo redditis Agrippa Theophilū Anani filium submouit à summo sacerdotio, & Boethi filium Simonē cognomine Canthara in eius locū substituit. erāt autē Simoni fratres duo, & Boethus pater, cuius filiā Herodes rex vxorem duxerat, sicut diximus. idem igitur quod fratres & pater sacerdotium Simon adeptus est: quemadmodū olim sub imperio Macedonū idem contigit tribus filiis Simonis pontificis, eius qui Onia patre prognatus est, vt suprà memimus. Constituto deinde pontificatu rex Hierosolymitis beneuolentiæ gratiā retulit, remisso eis tributo quod soliti erant in singulas ædes pendere, decorū putans si non pateretur se vinci amore mutuo. Magistrū autē præfecit toti suæ militiæ Silam, quem multorū & difficilium laborum indiuiduum socium habuerat. Paulo pòst Doritæ quidam iuuenes natura temerarij religionis specie posuerunt in Iudæorū synagoga statuam Cæsari, quod Agrippam vehementer commouit ad iracundiam, quòd ea res perditum iret instituta patriæ. Quare sine mora ad Petronium Syriæ præsidem profectus questus est de Doritarum audacia. qui & ipse non minus ægrè ferens hoc facinus vt impium, nouatoribus illis asperius scripsit in hanc fermè sententiam. *VI.*

Epistola Petronij ad Doritas pro Iudæis scripta. *Cap. VI.*

Publius Petronius, legatus Tiberij Claudij Cæs. Aug. Germanici, magistratibus Dorienſium. Quoniam tam audax est quorundam vestrū insolentia, vt etiam cōtra edictum Claudij Cæs. Aug. Germanici, quo Iudæi permittuntur suis legibus viuere, synagogam eorum profanauerint, illata

Cæsaris

Cæſaris ſtatua,quod religioni ipſorũ non eſt licitum,atque hoc facto non Iudæorum tantum pietas læſa eſt,ſed numen etiam Cęſaris,cui rectius in proprio templo ſtatua poneretur quàm in alieno,maxime in ſynagoga, cùm iuſtum ſit & imperatoris iudicio comprobatũ, vt ſui quiſque loci ſit dominus: ne mea decreta commemorẽ poſt contemptam autoritatẽ Cæſaris, qui Iudæis non religionem tantũ permiſit, verumetiam æquum ciuitatis ius cum Græcis cohabitantibus: his ergo de cauſis eos qui contra edictum Auguſti auſi ſunt talia, indignantibus etiam propriis magiſtratibus, hæc furore populi, non ſuo conſenſu facta aſſeuerantibus, iubeo per centurionem Vitellium Proculum ad me adduci rationem reddituros. Magiſtratus autem hortor, vt ſi videri volunt his conſenſum ſuum non acceſſiſſe, centurioni ſontes indicent, dẽtque operã ne quid turbæ aut rixæ oriatur,quam quidam captare videntur: cùm contrà ego & mihi cariſſimus rex Agrippa nihil æquè curemus, quàm ne vlla Iudæis detur occaſio excitandi tumultus defenſionis prætextu. Quo autem melius cognoſcatis, quæ nã ſit ſuper hoc negotio voluntas Auguſti, adiunximus eius edictũ apud Alexandrinos propoſitũ:quod iamantè ſatis notum omnibus,cariſsimus rex Agrippa mihi ſedenti pro tribunali recitauit,ius ſuum poſtulans,& vt ſuis beneficium Cæſaris maneat incolume. Quamobrem iubeo vt in poſterum nullam quæratis ſeditionum materiam, & cæleſte numen ſuis quiſque colat ritibus. Ita tum Petronius rem curauit, vt & admiſſum erratum corrigeretur, & in poſterum caueretur ne quis tale quippiam audeat. Rex autem Agrippa Simonem Cantharam pontificatu priuauit, quem Ionathæ Anani filio reddere voluit, digniorẽ hunc tali ſacerdotio exiſtimans. Sed ille recipere noluit ſic excuſans:Equidem tuam rex beneficentiam libenter amplector,contentus tua voluntate qua mihi tantus honor oblatus eſt,etſi me Deus indignum iudicauit ſummo pontificio. ſed mihi ſacrũ illum amictum ſemel ſumpſiſſe ſatis eſt: tunc enim ſanctius illum accepi quàm nunc recipiẽ.quòd ſi quæris,oſtendam qui honore hoc ſit longe dignior. eſt mihi frater & apud Deum, & apud te rex innocentior, ab omníque peccati labe mundior, quem auſim tibi commendare vt idoneum officio pontificis. qua hominis modeſtia delectatus rex, omiſſo Ionatha iuxta ipſius conſilium,fratri eius Matthiæ ſacerdotium id detulit: nec ita multo pòſt Petronio Marſus in adminiſtranda prouincia Syria ſucceſſit.

Geſta Agrippæ vſque ipſius obitum. *Cap.* *VII.*

VII. SILA autem magiſter militiæ regiæ,quia per omnem fortunam ei fidus nullius vnquam periculi focius eſſe detrectauerat,ſed vel difficillimos labores pro eo ſæpe ſuſceperat, fretus amicitia poſtulabat etiam paris honoris eſſe particeps.quapropter grauabatur regi aliquo modo cedere. ſempérque licentius agebat cum eo. & in familiaribus colloquiis moleſtus erat interdum extollens ſe immodice,& ſæpe prioris fortunæ aduerſirates in memoriã reuocãs vt oſtentaret,quàm ſtudioſus ipſius cultor fuerit, nunquam non labores in eius gratiam exhauſtos memorans. quæ cùm ſine modo repeteret,opprobrare videbatur, ita vt rex tandem offenderetur immodica libertate hominis. iniucunda enim eſt temporis inglorie acti memoria, & ſtultum eſt indeſinenter exprobrare debitum. poſtremò intantum exaſperatus eſt regis animus, vt iræ plus quàm rationi tribuens non contentus ſit ademiſſe illi præfecturam, verumetiam vinctũ in ipſius patriam adſeruandum miſerit. Elapſo deinde aliquanto tempore lenita iam ira,& ratione defæcata in conſilium adhibita,reputauit quantum laborũ vir ille pro ſe pertuliſſet:cúmque natalem ſuum celebraret, omnibus occupatis circa hilaritates ac epulas accerſiuit Silam, vt mox intereſſe velit regio conuiuio. ille vt erat moribus ingenuis non diſsimulauit indignationem cuius iuſtam cauſam habere videbatur, vocantibus ſe reſpõdens, ad quem honorem me rex reuocat,paulo pòſt eo priuaturus? neque enim prius beneuolentiæ præmium mihi diuturnum eſſe paſſus eſt, ſed ſpoliauit eo me affectũ contumelia. niſi fortè putat linguam mihi poſthac fore minus liberam: imò fretus conſcientia nunquam clamare deſinam è quantis eum eripuerim calamitatibus,quãtum laborum tulerim,vt illi incolumitatem & honores parerem:pro quibus officiis nunc præmiũ retuli vincula & obſcurũ carcerem.ego certè horũ nunquam obliuiſcar, ſed

etiam

etiam apud manes manebit mihi huius iniuriæ memoria. Hæc ille vociferabatur, iubens, vt eadem regi referrent. qui cùm videret immedicabilem, reliquit eum in custodia. Conuersus autem ad Hierosolymorum curam, muros nouæ quæ vocatur ciuitatis permuniit sumptu publico, latioresque & altiores quàm antè fuerant reddidit: & fecisset aduersus omnem humanam vim inexpugnabiles ni Marsus Syriæ præses Claudio Cæs. significasset eam rem per literas. qui suspicatus molituros aliquid noui, diligenter scripsit Agrippæ, vt à munienda vrbe desisteret: atque ille mox paruit. Erat autem is rex adeò natus ad liberalitatem ac beneficiis demerendos populos, vt magnis sumptibus pararet sibi celebritatem nominis, pro magna voluptate ducens quæsitam munificentia gloriam, longe alius quàm Herodes, qui ante eum regnauerat. ille enim malitiosus erat ac procliuis ad fœuitiam: & propter mutuum odium manifeste præferens erga Græcos maiorem quàm erga Iudæos benevolentiam: vt qui externas vrbes ornaret pecuniarum largitionibus, aliàs balnea & theatra, aliàs templa & porticus extruens: Iudæorum autem nullum oppidum ornatu aliquo dignatus est memorabili, nec vlla liberalitate prosecutus est. Agrippa contrà mitissimo fuit ingenio, in exteros omnes ex æquo beneficus, liberalis & humanus, in suæ gentis homines benignus, & promptus ad iuuandos præ cæteris in aduersitatibus. quapropter libenter & continue degebat Hierosolymis, institutorum ac rituum patriæ seruator religiosissimus. purus enim erat à contaminamentis omnibus, nec vlla dies ei præteribat absque sacrificio. Accidit aliquando, vt quidam Hierosolymita legisperitus nomine Simon aduocata concione per regis absentiam agentis tum Cæsareæ, criminaretur illum, vt impurum & arcendum templi aditu, quod non nisi dignis pateat. id vbi præfectus vrbis illi significauit per literas confestim accersiuit hominem: à quo forte fortuna repertus in theatro, assidere sibi eum iussit. móxque sedata voce & placide, Dic mihi, inquit, quid tibi non probatur ex his quæ facimus. qui cùm nihil haberet quod diceret, precatus est veniam. tum rex citius quàm quisquam opinaretur reconciliatus est, clementiam magis quàm iram decere reges existimans, & lenitatem animi magis quàm celsitudinem. itaque illum dimisit non sine munere. inter alias autem multas eximijs ornamẽtis honorauit ciuitatem Berytiam, magnis sumptibus extructo ibi theatro pulcherrimo, simúlque æque magnifico amphitheatro; & ad hæc balneis ac porticibus, nullis parcens impendijs modo absolutam operibus pulchritudinem adderet. dedicatio quoque horum celebrata est splendidissime; exhibitis in theatro spectaculis & musicorum omne genus certaminibus, aliáque voluptatum varietate: in amphitheatrum verò ad ostentandam magnificentiam inductis plurimis gladiatorum paribus. volens deinde spectatores oblectare etiam cateruatim commissis pugnatoribus, ex maleficis in hoc destinatis duas cohortes fecit septingentorum quamque hominum, vt illis per imaginem belli decernentibus, pœna noxiorum in pacis voluptatem verteret. atque ita omnes mutuis absumpti sunt vulneribus. Post hæc apud Berytum *VIII.* peracta migrauit in vrbem Galilææ Tiberiada. suscipiebatur autem ab aliis regibus: venitque ad eum Antiochus Comagenæ rex, Emesinorum Sampsigeramus, Cotys qui regnabat in minore Armenia, Polemónque Ponti regulus: & præter hos Herodes frater rex Chalcidis, hos omnes summa hospitalitate excipiebat, ostendens per hoc animi sui magnitudinem, ne videretur indignus, qui expeteretur à tot regibus, quibus adhuc apud eum morantibus Marsus Syriæ præses superuenit. Seruans igitur debitam Romanis reuerentiam vsque ad septimum lapidem illi obuiam processit: quod quidem simultatis cum Marso initium factum est, dum eodem cum hospitibus curru vectus, suspectam præsidi redderet tantam regum concordiam. ratus enim id non esse è republica, per idoneos nuncios mandauit singulis, vt sine mora discederent: qua re Agrippa vehementer offensus est. Marsum quidem hac de causa exosum habuit. Matthiæ verò adempto pontificatu successorem dedit Elioneum Cithæi filium. Iámque tertium Iudææ totius regni annum excegerat, cùm peruenit in vrbem Cæsaream, quæ prius Stratonis turris dicta est: vbi solennes ludos celebrauit pro salute Cæsaris: ad quam festiuitatem magna multitudo nobilium ac procerum conuenerat ex tota

prouincia. eius celebritatis die ſecunda proceſſit mane in theatrum, amictus veſte tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radiis exorientis ſolis perculſa & diuinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat ſpectantibus. móxque adulatores pernicioſi aliunde acclamantes, Deum conſalutabant, rogantes vt faueret propitius. hactenus enim, vt hominem reueritos, nunc agnoſcere & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. hanc impiam adulationem ille nec caſtigauit, nec repulit; paulóque pòſt ſuſpiciens vidit ſupra caput ſuum bubonem funi extento inſidentem: móxque, vt ſenſit hunc eſſe calamitatis nuncium qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. ſecuta ſunt ventris tormina, ſtatim à principio vehementia. conuerſis igitur in amicos oculis: En, inquit, ego ille veſtra appellatione Deus vitam relinquere iubeor, fatali neceſſitate coarguente veſtrum mendacium: & quem immortalem ſalutaſtis, ad mortem rapior. Sed ferenda eſt voluntas cæleſtis numinis, neque enim male viximus, imò tanta felicitate, vt omnes me beatum prædicent. hæc locutus creſcente dolore diſcruciabatur, propere igitur relato in regiam rumor ſparſus eſt breui eſſe moriturum. quamobrem confeſtim totus populus vnà cum vxoribus atque liberis ſaccum indutus more patrio ſupplicabat Deo pro ſalute regis, omnia miſcens lamentis & eiulatibus. Rex autem in celſiore decumbens cubiculo, & in faciem ſtratos humi proſpiciens, non temperabat ſibi à lacrymis. cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil ſe remittente confectus vitam finiit, annum natus quartum ſupra quinquageſimum, poſtquam regnaſſet per ſeptennium. quatuor enim annos ſub Caio Cæſare obtinuit regnum, primum in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno acceſſit & Herodis tetrarchia, tribus deinde annis ſub Claudio Cæſare præter iam dictam ditionem in Iudæa quoque regnauit & Samaria, ſimúlque Cæſarea. ex annuis autem reditibus percipiebat cum plurimum MCC. myriadas. nec his contentus, mutuum accipiebat pecunias. Cùm enim eſſet munificus, impenſis non ſufficiebant reditus, quòd liberalitatem exerceret ſine parſimonia. Cæterum priuſquam euulgaretur regis obitus, Herodes dynaſta Chalcidis, & Chelcias magiſter regiæ militiæ conſpirantes ſimul Ariſtonem miſerunt, qui Silam communem amborum inimicum interficeret, quaſi hoc à rege mandatum ac-

IX. ceperit. Atque hic fuit Agrippæ regis exitus. Superſtites autem ei fuerunt, filius quidem vnus Agrippa annum agens decimumſeptimum: filiæ verò tres. ex quibus Bernice nupta erat Herodi patruo, nata annos ſexdecim: reliquæ duæ tum etiam virgines erant, Mariamne & Druſilla, hæc ſeptennis à patre deſponſata Iulio Archelaò Chelciæ filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum regis Antiochi. Poſtquam autem cognitum eſt exceſſiſſe Agrippam, Cæſarienſes & Sebaſteni beneficiorum eius obliti peſſimam ei retulerunt gratiam, conuitia non dicenda iactantes in defunctum: militum quoque vulgus, qui tum forte aderant, protractas è palatio filiarum ſtatuas vnanimiter detulerunt in lupanaria, eiſque vt poterant illudebant modis quos turpe ſit eloqui: inſtructiſque per loca publica epulis conuiuia celebrabant coronis redimiti & delibuti vnguentis, libantes interim Charoni, & ſibi inuicem propinantes præ gaudio quod ex obitu regis conceperant. Atque hæc agentibus nec Agrippæ recentia merita ſuccurrebant, nec auus eius Herodes, vrbium illarum conditor, quas portubus & templis magnificentiſſime ornauerat. Filius porrò defuncti Agrippa Romæ erat eo tempore, educabaturque apud Claudium Cæſarem. qui audito Agrippæ obitu, & contumeliis quibus eum Cæſarienſes ac Sebaſteni poſt mortem affecerant, illius quidem cauſa indoluit, ingratis autem populis vehementer iratus eſt. confeſtim igitur voluit ſucceſſorem paterni regni Agrippam iuniorem mittere, ſimul vt iureiurando ſatisfaceret. Sed liberti & amici qui multum apud eum poterant diſſuaſerunt, negantes tutum admodum adoleſcenti & vixdum egreſſo pueritiam tantum regnum committere, cui adminiſtrando ſit impar, quódque etiam viriles grauare poſſit humeros. cúmque viſi eſſent æquum dicere, Cæſar præſidem Iudææ totiúſque regni miſit Cuſpium Fadum, defuncto hoc honoris tribuens, ne Marſum inimicum in regnum eius induceret. Ante omnia autem Fado iniunxit, vt Cæſarienſes

rienſes & Sebaſtenos acriter caſtigaret, propter inflictam mortuo iniuriam contumeliáſque illatas adhuc iuuenibus. alam verò Cæſarienſium & Sebaſtenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum illic militaturas: militéſque è Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in eorum locum ſubſtitueret. nec tamen ei iuſſioni ſatisfactum eſt. Miſſa enim legatione flexerunt Claudium, vt manere eos in Iudæa permitteret: qui ſequentibus temporibus maximarum calamitatum Iudæis fuerunt initium, & ſeminarium belli exorti Floro præſide. quamobrem Veſpaſinus victor, vt paulò pòſt dicetur, eos ex illa regione aliò tranſtulit.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER VICESIMVS.

Philadelphenſium & Iudæorum diſſidium, déque ſtola ſacerdotali.
Caput I.

DEFVNCTO rege Agrippa, ſicut ſuperiore volumine diximus, Claudius Cæſar miſit ſucceſſorem Marſo Caſſium Longinum, memoriæ regis amici hoc tribuens, à quo viuo adhuc per literas ſæpe rogatus fuerat, vt Marſum amoueret ab adminiſtratione rerum Syriæ. Fadus autem qui procurator Cæſaris in Iudæam venit, offendit Iudæos trans amnem Iordanem habitantes contendere cum Philadelphenſibus de Miæ vici finibus, referti viris bellicoſiſſimis. Ceperant autem arma tranſamnenſes ſine conſenſu primatum & magiſtratuum, multóſq; Philadelphenſium interfecerant. His cognitis Fadus vehementer iratus eſt, quòd non expectaſſent ſuum iudicium, ſi putabant ſibi factam à Philadelphenſibus iniuriam, ſed ita temerè ad arma concurriſſent. Comprehenſis igitur tribus præcipuis ſeditionis autoribus vinciri eos mandauit. horum vnum Annibam nomine affecit ſupplicio, reliquos duos Amaramum & Eleazarum exilio puniit. Nec ita multo pòſt capitis damnauit Tholomęum latronum principem vinctum ad ſe perductum, qui plurima damna intulerat Idumæis & Arabibus: dedítque operam, vt tota Iudæa purgaretur à latrociniis. Accitis deinde pontificibus & Hieroſolymitanorum primatibus, mandatum Cæſaris eis expoſuit, vt talarem tunicam, & ſacerdotalem ſtolam, quam ſolum ſummum pontificem induere fas eſt, in caſtellum Antoniam deponerent, vt eſſet in Romanorum poteſtate quemadmodum olim fuerat. Illi non audentes contradicere, rogabant tamen Fadum & Longinum (venerat & ipſe Hieroſolyma cum copiis, timens ne ad Fadi poſtulata Iudæi molirentur noui aliquid) primum, vt legatos ſibi ad Cæſarem liceat mittere, qui ab eo petant ſacræ ſtolæ ſeruandæ ius: deinde, vt expectetur ſuper ea poſtulatione reſcriptum illius. Reſponſum eſt permiſſuros, vt legati mittantur, ſi prius darentur obſides. Quúmque promptè liberos ſuos dediſſent, legati profecti ſunt. Qui poſtquam Romam peruenerunt, Agrippa iunior defuncti filius, qui tum fortè apud Claudium agebat, vt diximus, cognito qua de cauſa veniſſent, rogauit Cæſarem, vt Iudæis ſacræ ſtolæ cuſtodiam petentibus annuere dignetur, & Fado ſuper eo negotio ſcribere. Tum Cæſar vocatis ad ſe legatis, ait ſe hoc eis concedere, iubens, vt Agrippæ gratiam habeant. hoc enim ſe illius donare precibus. cui

reſponſo talem epiſtolam addidit: Claudius Cæſar Germanicus trib. pot. v. Coſ. deſignatus IIII. Imp. X. P. P. Hieroſolymitanorum magiſtratibus, ſenatui & populo, totíque Iudæorum genti ſalutem. Quoniam Agrippa alumnus meus piiſſimus, quem ego domi educo, adduxit ad me veſtros legatos, gratias agentes, quòd ſedulo genti veſtræ prouideam, rogantéſque enixè, vt pontificalem ſtolam & coronam vobis ſeruare liceat, concedo quod petitis, quemadmodum ante vir optimus & mihi cariſſimus Vitellius conceſſerat: veſtræq; voluntati annuo primum motus pietate propria, & quia placet quemq; religioſum eſſe more ſuæ patriæ: deinde, vt gratificer Herodi regi & iuniori Ariſtobulo, quos & mihi deuotiſſimos noui, & veſtri ſtudioſiſſimos, meritóque illorum amicitiam plurimi facio. Scripſi autem de hac re & Cuſpio Fado procuratori meo per Cornelium Ceronis, Tryphonem Theudionis, Dorotheum Nathanaelis: & Ioannem Ioannis filium. Datæ quarto Calendas Iulias, Rufo & Pompeio Syluano Coſs. Eodem tempore & Herodes dynaſta Chalcidis, defuncti Agrippæ frater, petiit à Cæſare poteſtatem in templum & ſacrum ærarium, iúſque eligendorum ſummorum pontificum; impetrauítque hæc omnia, ita vt etiam poſteris eius idem ius manſerit vſque ad belli Iudaici exitum. Ipſe Herodes Canthara in ordinem redacto, Ioſepho Canei ſummum pontificatum contulit.

Quomodo Helena Adiabenorum regina & eius filij regilionem Iudaicam complexi ſint. Cap. II.

PER idem tempus Abiabenorum regina Helena, & Izates eius filius, ad religionem Iudæorum ſe tranſtulerunt propter cauſam talem. Monobazus Adiabenorum rex, congnomine Bazeos, ſororis amore captus, in vxorem ductam grauidam reddidit. Accidit deinde, vt vnà accubãs, & manum reclinatam habẽs in vxoris vterum, vocem quandam ſibi videretur audire, iubentem, vt manum à ventre tolleret, néve premeret fœtum, qui vt non ſine diuina prouidentia inchoatus ſit, ita finem habiturus eſſet fortunatiſſimum. Hac voce ille territus, mox vt excitatus eſt, rem vxori indicauit: & natum eo partu filium Izaten nominauit. ſuſceperat autem iam ante Monobazum hoc ſeniorem ex Helena, & alios filios ex aliis vxoribus, manifeſte tamẽ omnem caritatem in hunc vnum contulit: vnde exorta eſt germanorum inuidia, indies magis ac magis creſcentibus illorum odiis, Izatem ſibi præferri dolentibus. Hæc pater licet intelligeret, ignoſcebat tamen filiis, quòd is affectus non à malitia procederet, ſed quiſque cupiebat patri eſſe quàm cariſſimus. Izatem verò cui valde timebat à fraternis odiis, cumulatum magnis muneribus miſit ad Abemerigum, regnantem tunc apud caſtrum quod Spaſini vocant accolæ, commendans ei ſalutem filij. Is libenter accepit adoleſcẽtem, quem complexus ſingulari beneuolentia, filiam ei cõllocauit, cui nomen fuit Samacho: addita nomine dotis quadam regione, vnde luculentos reditus percipiebat. Porrò Monobazus iam admodum ſenex, videns ſibi ſupereſſe modicum vitæ ſpacium, concupiuit videre ante ſuam mortem filium. Accerſitum igitur filiũ magno affectu excepit. eíq; donauit regionem, quæ dicitur Cæron, amomi feraciſſimam. in ea ſeruantur arcæ reliquiæ, qua Noe fertur euaſiſſe diluuium, oſtenditúrque ibi hodie quoque videre volentibus. In hac regione Izates vixit vſque ad patris obitum. Qui poſtquam fato functus eſt, Helena regina accitis eadem die magnatibus ſuis & ſatrapis, ac præfectis militum, Non ignoratis, inquit, quòd maritus meus hæredem ſui regni Izatem optauit, eúmq; hoc honore indicauit digniſſimum, attamen veſtrum quoque ſuper hac re iudicium expecto. Beatus enim eſt non qui ab vno, ſed qui plurium conſenſu principatum accipit. hæc illa, vt experiretur voluntatem concilij. Quibus auditis proceres primum more ſuo reginam adorauerunt, deinde probari ſibi ſententiam reginæ dixerunt, libentérque parituros Izatæ, quem ſcirent merito & ex communi popularium voto, patris iudicio prælatum cæteris fratribus. offerebántque ſuam operam, vt primum fratres eius atque cognatos occiderent, quo ſecurius nouo regi pararetur imperium. ſic enim liberum fore à metu, in quo eſſe

poſſet

poſſet propter illorum inuidiam & odia. ad hæc Helena gratias egit pro tanta beneuolentia, differendam tamen fratrum eius necem cenſuit in aduentum filij, & expectandam ipſius ſententiam. Tum proceres conſuluerunt, vt ſaltem vinctos aſſeruaret donec ille veniat, quo magis in tuto ſit regnum Izatæ: interim aliquem cui maxime regina fideret, procuratorem regni conſtituendum. Paruit his Helena, & proregem fecit grandiorem filium Monobazum, impoſito ei diademate, & dato patris anulo ſignatorio, ſimúlque ſampſera, vt ipſi vocant: iuſſítque eum adminiſtrare rempub. donec frater veniat. Is autem celeriter venit audito patris obitu, & vltro cedenti Monobazo fratri in principatum ſucceſſit. Cæterùm eo tempore quo Izates apud Spaſini caſtrum agebat, Iudæus quidam mercator Ananias nomine, familiaritatem nactus regiarum mulierum, docebat eas veri Dei cultum ritu Iudaico. per has deinde cum Izatæ innotuiſſet, ipſum quoque in eandem opinionem traducit: accitúmque à patre in Adiabenam comitatus eſt magnis precibus pertractus. forte autem acciderat, vt etiam Helena ab alio quodam Iudæo inſtituta leges diuinitus traditas complecteretur. Izates porrò nouus rex poſtquam in Adiabenam reuerſus offendit fratres & cognatos in vinculis, tulit id ægerrime. & cùm occidere hos aut vinctos ſeruare vetaret pietas, contrà affectos iniuria dimittere parum tutũ videretur, nequando de vindicta cogitarent: partem eorum vnà cum propriis filiis Romam ad Claudium Cæſarem miſit, partem ad Artabanum Parthum, futuros vtrobique obſides. cognito deinde quòd mater multum delectaretur Iudæorum moribus, dedit operam, vt & ipſe ad eam religionẽ tranſiret. cúmque exiſtimaret ſe non eſſe perfectum Iudæum, niſi circumcideretur, paratus erat, & hoc facere. quod poſtquam mater reſciuit, conabatur impedire, periculoſum eſſe dictitans. multum enim eam rem à rege alienaturam ſubditorum animos, ſi eum ad externos ritus deſciſcere cognoſcerent: neque vllo pacto laturos Iudæum in regio ſolio. ſic illa aliquãtiſper cupiditatem eius retinuit. rex autem cum Anania contulit cõſilium, qui matris ſententiam comprobans, minatus eſt ſe eum relicturum niſi ab hoc propoſito deſiſteret. timere enim ſe ne ſi occulta proferrentur in vulgus, ipſe arriperetur daturus pœnas, vt author omnium, qui non docenda regem docuerit. Licere autem ei etiam abſque circumciſione Deum pie colere, ſi Iudæorum inſtituta placeant. in hoc enim magis ſitam religionem quàm in circumſione corporis: daturúmq; Deum veniam, ſi neceſſitate coactus ſignaculum id omitteret, metu ne qua exoriatur ſubditorum defectio. his verbis tum regi perſuaſit quod voluit. Aliquanto autem poſt, nondum enim omnino hæc cupiditas exciderat, alius quidam Iudæus è Galilæa profectus, Eleazarus nomine, legis valde peritus habitus, eum ad rem perficiendam impulit. ad ſalutãdum enim regem admiſſus, cùm eum offendiſſet legentem ſacra Moyſis volumina: Neſcis, inquit, ô rex, quantam iniuriam legi & per hanc Deo facias. nec enim ſatis eſt decreta eius noſſe, ſed præſtat imperata eius facere. Quàm diu manebis incircumciſus? ſi nondum legiſti legẽ circumcidi iubentem, nunc certè lege, vt ſcias quanta ſit impietas hanc omittere. His auditis rex non diſtulit negotium, ſed ſecedens in aliud cubiculũ, accito chirurgo fecit quod iuſſus eſt: deinde accerſita matre & præceptore Anania, indicauit eis quid actum ſit. quos continuo ſtupor ac metus non mediocris corripuit, ne ſi res perueniret ad vulgi notitiam, rex principatum amitteret, non ferentibus populis imperium viri alienis religionibus dediti. ſibi quoq; videbant imminere periculum, vt conſciis & autoribus eius conſilij. Sed Deus prouidit ne eueniret quod illi timuerant. nam ex multis periculis & ipſum Izatem eripuit, & eius liberos, in rebus dubiis & deſperatis incolumitatem eis expediens, & oſtendens quòd ad ſe reſpicientibus, ſibíque vni fidentibus, pietatis fructus integer maneat. Sed de his poſtea narrabimus. Helena porrò mater regis videns res regni pacatas, & filium opinione omnium tam domeſticorum quàm exterorum beatum diuina fauente prouidentia, deſiderio capta eſt viſendi Hieroſolyma, templúmq; illud apud omnes mortales famoſiſſimum, vt ibi Deum adoraret, votiuáſq; victimas redderet. Et quia facile commeatum impetrauit à filio, poſtquã magnos apparatus in eam profectionem feciſſet, inſtructa copioſo viatico deſcendit in Hieroſolymitanam vrbem, deducente filio dierum aliquot itinere. accidit autem peropportune eius aduentus ciuibus. Cùm

enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia, regina Helena ex ſuis alios miſit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum paſſarum inde adueherent. quibus omnibus breui reuerſis, cibos egenis diſtribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem ſibi apud noſtram gentem peperit. Filius quoque eius Izates comperto quanta fame laboret ille populus, multum pecuniæ miſit Hieroſolymitanorum primatibus. Sed horum regum beneficia quibus noſtram ciuitatem iuuerunt, dicentur poſtea.

III. Cæterùm Parthorum rex Artabanus, cùm ſenſiſſet ſtructas ſibi inſidias à ſatrapis, nec putaret tutum manere in ſuo regno diutius, decreuit ad Izatem ſe conferre, eius conſilio quæſiturus ſalutẽ, & ſi fieri poſſet etiam reditum in patriam. Aſſumptis igitur cognatis & familiaribus circiter mille numero, incidit in Izatem in itinere, ex regio ſtrepitu ſibi cognitum, ipſe non notus ei de facie. ad quem propius accedens primùm adorauit more patrio, deinde in hæc verba erupit. Ne deſpicias me rex tuum ſupplicem, néve contemnas opis indigum. Deiectus enim in priuatam fortunam è regio faſtigio, ad tuum auxilium confugi. Quamobrem ad inſtabilitatem humanæ felicitatis reſpiciens, tuis quoque rebus proſpice, cùm intelligas quibus omnes ſimus obnoxij caſibus. Si enim me inultum ſiueris, animabitur in cæteros quoque reges audacia, inconditæ multitudinis. Hæc ille demiſſo vultu lacrymans. Izates autem audito eius nomine, vidénſque aſtare ſupplicem Artabanum, ab equo deſiliit, &, Bono, inquit, animo eſto rex, nec turberis præſenti calamitate quaſi immedicabili. breui enim finem habebit tua mœſtitia: inueniéſque amicum & ſocium meliorem, quàm fortè ſperaſti hactenus. aut enim te in Parthorum regnum reſtituam, aut meum tibi cedam. Hæc loquutus impoſito in equum Artabano, ipſe eum comitabatur pedibus, maiori regi hunc honorum exhibens. Id Parthus rex tulit permoleſte, iurauítque per futuram ſuam fortunam ac dignitatem, deſcenſurum ſe, niſi ille rurſum aſcenderet, & præcederet. Tum alter morem ei geſturus in equum inſiliit, & perducto in ſuam regiam omnem honorem habuit, in conſeſſibus ac conuiuiis honoratiorem locum ei cedens, habita ratione non præſentis eius ſtatus, ſed dignitatis priſtinæ, reputánſque eadem poſſe cuiuis mortalium accidere. Scripſit etiam ad Parthos ſuadens, vt ſuum regem reciperent, fidem ſuam interponens non fore eum iniuriarum memorem. paratus & iureiurando omnem illis dubitationem eximere. Parthi verò non recuſabant eum recipere, ſed poſſe ſe negabant, quòd iam principatum dediſſent alteri, nomine Cinnamo. periculum enim eſſe, ne altero reuocato omnia flagrarent bellis ciuilibus. Cinnamus autem voluntate procerum cognita, cùm eſſet alumnus Artabani, & alioqui honeſto ingenio præditus, ſcribit ei, vt accepta à ſe fide reuerteretur, recepturus amiſſum dignitatis faſtigium: à quo ille perſuaſus rediit. Cinnamus autem obuiã profectus, adorato & regis appellatione ſalutato diadema ſuo capiti detractum impoſuit. Sic Artabanus Izatæ opera in regnum ſuum reſtitutus eſt, vnde eiectus fuerat à magnatibus. Nec fuit beneficiorum immemor, ſed affecit Izatem maximis, qui apud ipſos habentur honoribus. nam & tiaram rectam ei geſtare permiſit, & in aureo lecto cubare, quæ honoris inſignia conceſſa ſunt ſolis Parthorum regibus. donauítque ei regionem magnam ac bonam, ademptam ditioni regum Armeniæ, cui nomen eſt Niſibis. in ea olim Macedones condiderant vrbem Antiochiam, Mygdoniam cognomine. atque hos honores Izates accepit à Parthorum rege præmium. Non multo pòſt Artabanus moriens regnum reliquit Vardani ſuo filio. hic ad Izatem profectus, ſuaſit ei, vt vellet ſibi belli aduerſus Romanos gerendi eſſe ſocius, quod tamen impetrare non potuit. Adiabenus enim non ignorans quanta eſſet Romanorum fortuna ac potentia, cenſebat illum tentare impoſſibilia. Ad hæc quia quinque adoleſcentes filios miſerat, vt linguam noſtram & diſciplinas diligenter diſcerent, ſimúlque matrem adoraturam in templo, ſicut diximus, ſegnior erat, & Vardanem quoque conabatur deducere à propoſito, continenter denarrans ei Romanorum geſta & potentiam, ratus ſe hoc modo abſterriturum eum à laceſſendi eos cupidine. Parthus autem his offenſus continuo bellum indixit Izatæ, ex quo tamen nullum retulit operæ præmium, Deo fruſtrante ſpes eius vaniſſimas. Parthi

enim

enim postquam cognouerunt mentem Vardanis, & quòd Romanis bellum inferre statuerit, illo cæso principatum eius fratri Gotarzæ commiserunt. huic quoque paulo pòst sublato per insidias, Vologesus frater successit, qui duobus germanis eodem secum patre genitis regna distribuit, Pacoro grandiori Mediam, Tiridati minori Armeniam. Porrò Monobazus regis frater & cognati cæteri videntes Izatæ propter eximiam erga Deum pietatẽ res prospere succedere, prædicaríque eum passim tantæ felicitatis nomine, cœperunt & ipsi cogitare de relinquenda religione patria, & assumendis Iudaicis ritibus. id vbi olfecerunt eius regni magnates, ægrè ferentes dissimulauerunt tamen indignationem, opportunitatem expectantes per quam ab eis pœnas repeterent. Scribunt igitur Abiæ regi Arabum, magnam pecuniam ei pollicentes, si expeditionem contra suum regem susciperet: promittebántque primo statim cõflictu se eum deserturos. Esse enim sibi animum pœnas de eo sumere propter contemptum ritus patrij. ictóque cum Arabe fœdere, hortabantur ne differret negocium. Paruit ille, & cum magno exercitu contra Izatem venit. Cúmque iam hostes in cõspectu essent inituri prælium, priusquam ad manus veniretur, omnes sui ex composito eum deserunt: tergáque vertentes hostibus, tanquam panico terrore perciti fugam celeriter ineunt. Nec tamen Izatæ animus concidit: sed sentiens se à magnatibus proditum, ipse quoque intra castra sese recipit, vbi inquisitione facta in autores ignominiæ, postquã deprehendit quosdam de fuga pactos cum Arabe, his supplicio deditis, postera die cum hoste conflixit: cæsísque plurimis, reliquos veram fugam coëgit capessere. ipsum regem acriter persequutus in castrum Arsamum compulit: impetúque facto in mœnia, vi illud cepit. eo direpto ingenti præda potitus in Adiabenam triumphabundus reuersus est, quamuis Abiam viuum in suam potestatem redigere non valuerit, quia captiuitatem voluntaria morte præuenerat. Proceres autem Adiabenorum primo conatu frustrati, & à Deo in manus sui regis traditi, ne sic quidem quiescebant: sed denuo scribunt Vologeso regi Parthorum, rogãtes vt Izatem interficiat, & dynastam alium quempiam genere Parthum sibi præficiat. exosum enim suum regem aiebant, eo quòd patriæ religioni externam prætulerit. His auditis Parthus ad bellandum excitus, cùm nullam haberet iustam occasionem, honores quos ipsius pater ei concesserat, repetiit: bellum interminatus, si imperatis contradiceret. Quo nuncio Izates supra modum est territus, turpe ducens honoris gratia sibi concessis per metum cedere: sciénsque quòd etiamsi ipse imperata faceret, Parthus tamen non quiesceret, decreuit totam rem Deo committere: iacturus extremam de capite aleam: fretúsq; huius auxilio liberos & vxores in munitissimum quoddam castellum deposuit, frumentum autem in arces: quo facto fœnum omne flammis corrupit & pabulum: atque ita præparatus expectabat aduentum hostium. Cúmque Parthus numerosas equitum atque peditum secum propere trahẽs copias opinione citius venisset, posuissétque castra ad fluuium qui Adiabenam à Media dirimit: Izates quoque non longe inde castra metatus est, habens circa se equitum sex millia. in ea castra Vologesus præmisit nuncium, qui hosti indicaret quantis ipse stiparetur copiis, contractis è toto imperio quàm late patet Bactra inter & Euphratem fluuium. minabatúrque daturum eum pœnas ingratitudinis erga dominos: ac ne Deum quidem quem coleret, posse eum è suis manibus eripere. Hæc referẽte nuncio, Izates respondit, scire quidem se nullo modo conferendum esse Parthorum viribus, nec tamen ignorare Deum esse longe potentiorem vniuersis mortalibus. atq; ita dimisso nuncio supplex humi ante Deum procidit, cinere caput turpatus, & indicto sibi vnà cum vxore ac liberis ieiunio, his precibus Deum inuocans: Si non frustra me dominator domine tuæ bonitati dedidi, téque merito solum & primum habeo dominum, veni in auxilium, non tam me defensurus ab hostibus, quàm illorum repressurus audaciã, qui nefaria lingua immanes voces non horruerunt iactare contra tuam potentiam. Sic implorantem & lamentantem exaudiuit Deus: illáque ipsa nocte Vologesus receptis literis, significantibus Daharum & Sacarum validam manum contempta regis absentia populari regionem Parthicam, infecto negotio retrorsum cum exercitu abiit: ita vt euidenter appareret Izatem tum seruatum diuina prouidentia.

uidentia. Non multo autem poſt exacto ætatis anno quinto ſupra quinquageſimum, regni vigeſimoquarto, ſuperſtitibus quatuor liberis maſculis, ſucceſſionem tamẽ regni reliquit fratri Monobazo, referens ei gratiam bona fide ſeruati ſibi abſenti principatus olim poſt communis patris obitum. Mater porrò Helena mortem eius compertam tulit grauiter, vt par erat orbatam amantiſsimo filio: magnam tamen conſolationem habuit, cùm audiret ſucceſsiſſe ſuum maiorem natu filium, ad quem cõueniendum ſine mora profecta eſt: reuerſáque in Adiabenam, non multo tẽpore Izatæ ſuperuixit. Monabazus autem oſſa eius & fratris ſui miſit Hieroſolyma, condenda in extructis ab ipſa pyramidibus tribus numero, tertio ab vrbe Hieroſolymitana ſtadio diſsitis. Sed quæ Monobazus regni ſui tempore geſſerit, dicemus poſtea. Fado
IIII. porrò procuratore apud Iudæam præſtigiator quidam nomine Theudas perſuaſit magnæ vulgi multitudini, vt aſſumptis ſuis facultatibus ſequerentur ſe ad Iordanem fluuium. propheta enim ſe iactabat, pollicẽs ſciſſurum ſe verbo fluuium & facilem præbiturum tranſitũ, taliq; promiſsione permultis impoſuit. At Fadus effecit vt nihil lucrifacerent ex ſua inſipientia, immiſsis in eos turmis equitũ: qui ex improuiſo irruentes ex his multos interemerunt, multos viuos ceperunt, & in his ipſum Theudam, cuius caput abſciſſum reportarunt Hieroſolyma. atque hæc ſunt quæ Iudæis contigerunt adminiſtrationis Cuſpij Fadi tempore.

Quomodo Tiberius Alexander procurator filios Iudæ Galilæi punijt. Cap. IIII.

V. FADO autem ſucceſsit Tiberius Alexãder, eius Alexandri filius qui Alabarchiæ magiſtratum geſsit Alexandriæ, omnium in ea vrbe ſuo tempore ditiſsimi, qui etiam erga Deum ietate ſuperauit filium, deſertorem religionis patriæ. horum tempore magna illa fames Iudæã tenuit, quando regina Helena frumentum ingenti ſumptu ex Ægypto comparatum in egenos diſtribuit, vt iam dictum eſt. eodem tempore etiam filij Galilæi Iudæ Iacobus & Simon ſublati ſunt de medio, eius qui agente Syriæ cenſum Quirinio Iudæos ſolicitabat ad defectionem à Romano populo: hos enim Alexander crucis affecit ſupplicio. Herodes autem rex Chalcidis Ioſephum Camydæ filium priuauit ſummo pontificio, eíque ſuccedere iuſsit Ananiam Nebedæi filium. Tiberio Alexandro ſucceſsit Cumanus, quo tẽpore idem Herodes Agrippæ magni frater vita exceſsit octauo anno principatus Claudij, ſuperſtitibus tribus filiis: quorum Ariſtobulus ex priore vxore natus eſt, è Bernice verò fratris filia Bernycianus & Hyrcanus. eius principatum
VI. Claudius Cæſar Agrippæ iuniori donauit. Sub eodem Cumano exorta ſeditione Hieroſolymis multi Iudæorum deſiderati ſunt, cuius cauſam primum explicabimus.

Quomodo plurimi Iudæorum circa templum oppreſsi ſunt. Cap. IIII.

INSTANTE Paſchæ feſto per quod noſtris hominibus veſci panibus infermentatis mos eſt, concurrentibus vndique ad ſolennitatem turbis plurimis, veritus Cumanus ne inde naſceretur motus aliquis, iuſsit cohortem vnam armatam ſtare ſupra templi porticus, cohibituram tumultum ſiquis forte exiſteret. nam idem & alij ante illum præſides factitauerunt feſtiuitatum temporibus. eius feſti die quarta miles quidam oſtẽdit populo nudata genitalia: qua contumelia furentes vociferabantur non ſe affectos, ſed ipſum Deum quem honoraret ea celebritas. & quidam audaciores in Cumanum iactabant conuitia, dicentes ab illo ſubmiſſum petulantem illum militẽ. his auditis Cumanus & ipſe non mediocriter irritatus eſt: rogabat tamen vt deſinerent mouere ſeditionem feſto tempore. cúmque illi adeò non parerent, vt maioribus etiam impeterent eum conuitiis, iubet totum exercitum cum armis conuenire in Antoniam caſtellum templo imminens, vt ſuprà docuimus. vulgaris autem multitudo viſo aduentu militũ territa, cœpit magno impetu fugere. & cùm eſſent anguſti viarum exitus, rati à tergo hoſtem inſequi, comprimebant ſe inuicem inter fugiendum, & conculcabant in anguſtiis, ita vt perirent plurimi. viginti enim millia extinctorum illo tumultu numerata ſunt: verſáque in luctum feſta lætitia, omnes ſacrificiorum & precationum obliti, dediderunt ſe lamentis ac eiulatibus: tantam cladem intulit vnius militis impudentia. Vix hic luctus

deſierat,

deſierat, cùm aliud malum accidit. Quidam enim qui ex illa turba fugientes euaſerant, in publica via centeſimo ab vrbe ſtadio Stephanum Cæſaris ſeruum iter facientem aggreſſi ſunt latrocinio, omnésque eius diripuerũt ſarcinas. quo audito Cumanus confeſtim eò miſit milites, iuſſos vt vicos loco propinquos diriperẽt. in hac populatione miles quidam libros Moſaicos in quodam vico inuentos protulit, cósque lacerauit in cõſpectu omniũ, multis debacchatus & in legem, & in gentem totã cõuitiis. Hoc vbi ad Iudæos perlatũ eſt, facto cõcurſu agmine magno petunt Cæſareã, in qua tum Cumanus agebat, ſupplicãtes vt non ſuam, ſed læſi numinis vlciſceretur iniuriam. Tum præſes veritus defectionẽ populi, de amicorum conſilio militẽ illum violatorem legis ſecuri feriit, atq; hoc modo tumultum iam repullulantem ſedauit.

Seditio Samaritas inter & Iudæos orta. Cap. V.

POST hæc inter Samaritas & Iudæos oritur diſſidium initiis talibus. *VII.* Mos erat Galilæis per dies feſtos Hieroſolyma petẽtibus iter facere per Samariam. Aliquando igitur cùm tranſirent vicum Samaritarum ditionis, qui Nais dicitur, in Magno campo ſitus, commiſſa inter viatores & vicanos pugna multi Galilæorũ deſiderati ſunt. Id indigne ferentes eorum primates Iudæos ad arma conciuerunt, hortantes vt ſe in libertatem aſſererent. Seruitutem enim etiam per ſe moleſtam, tum verò fieri intolerabilem, ſi cum ſubditorum iniuriis coniuncta ſit. Cúmque magiſtratus lenire eos conarẽtur, pollicerentúrque ſe Cumano perſuaſuros, vt pœnas de cædis autoribus ſumeret: vulgus contemptis pacificatoribus, arma corripit, aſcito in auxilium Eleazaro Dinæi filio. Is ex profeſſo latro multis iam annis in montibus errans vicos Samaritanorũ incẽdiis & rapinis vaſtauerat. At Cumanus cognitis quæ geſta fuerãt, aſſumit Sebaſtenorũ alam, & quatuor cohortes peditum: armatísque etiam Samaritanis contra Iudæos proficiſcitur: quos aſſecutus multos perimit, plures viuos captos abducit. Tum verò Hieroſolymitanorum primi genere atq; honoribus, vt viderũt ad quantam calamitatem ventum ſit, induti ſaccos, & capita ſparſi cinere, modis omnibus conabantur flectere multitudinem, præ oculis ei ponentes diruendam patriam, & templi incendium, liberósque cum vxoribus captiuos abducendos vt profanis nationibus ſeruiant: rogabántque vt mutato conſilio, & abiectis armis quieſcerent in poſterum, & ſuas quiſq; domos repeterẽt. His verbis tandem perſuaſi dilapſi ſunt, latrones verò ad loca munita reuerſi ſunt denuo. Atque ex eo tempore vniuerſa Iudæa repleta eſt latronum receptaculis. Porrò Samaritanorum primates Numidium Quadratũ Syriæ præ- *VIII.* ſidem tunc Tyri degentem conueniunt, & Iudæos accuſant, quòd vicos eorũ diripuerint ac incẽderint, addentes non tam ſe ægrè ferre propriã iniuriam, quàm contemptam Romanorũ poteſtatem, ad quorum cognitionẽ ſpectaret de iniuriis prouincialium decernere: nunc iſtos quaſi nulli vſquam eſſent Romanorum magiſtratus, vicinos infeſtaſſe excurſionibus. quamobrem nunc ſe veniſſe, vt vindictam impetrarent à præſide. Hæ fuerunt querelæ gentis Samariticæ. Iudæi contrà & ſeditionis & pugnæ cauſam in Samaritas referebant, ſed maxime in Cumanum, qui muneribus illorum corruptus tantam cædem diſſimulanter tulerit. His auditis, Quadratus iudicium diſtulit, dicens ſe prolaturum ſententiam, poſtquam præſens apud Iudæam rei veritatem exactius cognouerit. Ita tum infecto negotio diſceſſum eſt. Paulo verò pòſt Quadratus venit in Samariam, vbi cùm iuſſiſſet reos cauſam ſuam dicere, cõperit Samaritanorum culpa tumultũ illum excitatum. Cognito deinde quòd & Iudæorum quidam res nouas moliti ſint, in crucem egit quos Cumanus viuos ceperat. Inde profectus in vicum Lyddam inſtar vrbis amplum, ſedens pro tribunali, & iterum Samaritanorũ cauſam audiens, didicit è quodam Samarita, Dortum Iudæorum primatem cum aliis quatuor ſociis Iudæos ad defectionem ſolicitaſſe: quos præſes affecit ſupplicio. Ananiam verò ſummum pontificẽ, & Ananum ducem vinctos Romam miſit, vt apud Claudium Cæſarem facti ſui rationem redderent. Primores enim Samaritanorum atque Iudæorum, ſimúlque Cumanum procuratorem, & tribunum Celerẽ ire in Italiã iuſsit ad imperatorem, vt ſub eo iudice decerneretur de

his quas inter ſe habebant controuerſiis. Ipſe veritus ne nouum aliquid Iudæi molirentur adiit Hieroſolyma: vbi pacata inuenit omnia, populúmque occupatũ patrio feſto, & operantem ſacrificiis. Credens igitur nihil nouaturos, reliquit agentes feſta, & Antiochiam repetiit. Cumanus porrò & Samaritæ Romã miſsi ſtatuta die iubentur cauſam ſuam dicere. Comparauerant autem ſibi fauorem libertorum & amicorum Cæſaris: quorum opera viciſſent aduerſarios Iudæos, niſi Agrippa iunior tum Romæ degens, & Iudæorum primores premi fauore potẽtum videns, multis precibus obtinuiſſet ab Agrippina vxore Claudij, vt marito perſuaderet legitime cauſam cognoſcere, & in deprehenſos tumultus autores iuſtam proferre ſententiam. Claudius igitur his precibus præmollitus, auditis partibus vt comperit à Samaritanis factũ tumultus principium, eos qui tum ad iudiciũ venerant ſupplicio tradidit. Cumanum vero mulctauit exilio. Celerem vero tribunũ iuſsit perductum Hieroſolymã inſpe-

IX. ctante toto populo raptari per vias, atque ita enecari hominem. Procuratorẽ deinde in Iudæam miſit Claudium Felicem, fratrẽ Pallantis. Poſt hæc anno imperij ſui duodecimo Agrippam donauit Philippi tetrarchia & Batanæa, adiuncta his Trachonitide cum Abila: quæ tetrarchia Lyſiæ fuerat. Chalcidem vero ei abſtulit, cùm iam dynaſta illius fuiſſet quadriennio. His donationibus ornatus à Cæſare iuuenis collocauit Azizo Emeſenorũ regi circumciſo ſororẽ Druſillam. Epiphanes enim Antiochi regis filius recuſauit eius nuptias, quòd mutata ſentẽtia Iudæorum religionẽ amplecti nollet, vt erat pollicitus puellæ parentibus. Mariamnen quoque matrimonio coniunxit Archelao Chelciæ filio, cui ab Agrippa patre iam ante deſponſata fuerat: ex quibus nata eſt filia Bernice nomine. Druſilla autẽ non multo pòſt dimiſſa eſt ab Azizo ex cauſa huiuſmodi. Felix cùm eſſet Iudææ procurator, viſa hac fœminarum omnium pulcherrima amore eius captus, Simonem amicum ſuum, Iudæum genere Cyprium, pro magno ſe gerentẽ ad eam miſit, qui mulierẽ ſolicitaret vt relicto priore marito ipſi nuberet, beatam fore pollicens ſi non faſtidiret hominẽ. illa male conſulta volẽs euadere moleſtationes ſororis Bernices, inuidentis ſibi formæ præcellentiam, conſenſit calcata religione patria Felici nubere: natóq; ex hoc marito filio nomen Agrippæ impoſuit: qui iam adultus quomodo cum vxore perierit Veſuuiani clade incendij tempore Titi Cæſaris, dicemus poſtea. Porrò Bernice poſt Herodis obitum, qui idem maritus eius & patruus fuerat, aliquãto tempore in viduitate acta, cùm ſpargeretur rumor cum fratre eam cõgredi, ſuaſit Polemoni regi Ciliciæ, vt circumciſus prius ſe duceret, rata ſic ſe coarguturam mendacium. Nec recuſauit Polemon inductus maxime mulieris diuitiis: id tamẽ coniugium diuturnũ non fuit, propter intemperantiam vt fertur discedente ab eo Bernice: qui mox deſertus ab vxore, & ipſe Iudaicæ religionis deſertor factus eſt. Eodémque tempore etiam Mariamne dedignata Archelaum migrauit in thalamum Demetrij, primi inter Alexandrinos Iudæos tam opibus quàm genere, & tum Alabarchiæ magiſtratum gerentis, ex quo filium nomine Agrippinum genuit. Sed de horum ſingulis pòſt dicemus diligẽtius.

X. Cæterùm Claudius Cæſar exactis in imperio tredecim annis, & octo menſibus, diebúsque viginti fato functus eſt, aſſeuerãtibus quibuſdam ſublatum eſſe vxoris veneficio. huius mulieris pater fuit Germanicus Imperatoris frater, maritus verò Domitius Ænobarbus vnus ex Romanis illuſtrioribus: poſt cuius mortem diu viduam tandem Claudius duxit, adducentem in familiam filium patri cognominem Domitium: priorem autem vxorem Meſſalinam ob zelotypiam occiderat, matrem communium filiorum Britannici & Octauij. nam Octauiam omnium ſuorum liberorum natu maximam ex Pætina prima vxore ſuſceperat: quam Neroni collocauit. ſic enim nomen priuigno adoptato mutauerat. Agrippina autem verita ne Britannicus adultus à patre acciperet ſucceſsionem imperij, volénſq; principatum ſuo filio quærere, procurata vt fertur morte Claudij, cõteſtim ad prætorianos milites miſit præfectum eorum Burrum cum tribunis & libertorum potentiſsimis, qui Neronem ad eos perductum Imperatorem conſalutarent. At Nero principatum ſic adeptus Britannicum clàm veneno ſuſtulit, nec multo pòſt Agrippinam matrẽ ſuam ferro propalàm, hanc illi gratiam non pro natiuitate ſolum referens, verumetiam quòd eius artibus ad im-

perium

perium prouectus sit. Occidit & vxorem Octauiam, multósque viros illustrissimos, quasi coniuratos in suam perniciem. Sed de his rebus scribere supersedeo. non desunt enim qui res Neronis scripserunt: quorum aliqui in gratiam eius vt bene de se meriti, veritatem neglexerunt: alij indulgentes suis odiis, tam impudentibus mendaciis in eius famam debacchati sunt, vt merito damnandi sint in historia. quos equidem non miror de Nerone mentitos, quando ne superiorum quidem imperatorum gesta scribentes rationem veritatis habuerũt, quos tanto pòst nati nulla iusta de causa odisse poterant. sed istis veritatis contemptoribus liceat vt libet scribere, quando delectari videntur hac licentia. nos verò quibus propositum est à veritate nusquam discedere, quæ à nostro argumento aliena sunt paucis attingimus: quæ verò nobis Iudæis acciderunt, ea non tanquam obiter tractamus, ne calamitatum quidem ac erratorum commemoratione vitata. Ergo ad res nostras narrandas reuertamur. XI.

Primo Neronis principis anno, regi Emesorum Azizo defuncto frater in principatu successit: minoris autem Armeniæ dominium Aristobulus Herodis regis Chalcidis filius à Nerone accepit. Agrippæ quoque idem princeps partem Galilææ donauit, iubens Tiberiada & Tarichæas parere eius imperio: addita his & Iuliade trans Iordanem sita, agróque eius habitato vicis xiiij.

Gesta Felicis Iudex præsidis. *Cap.* *VI.*

TERVM Iudææ res prolabebãtur vsque in deterius. tota enim referta erat latronum receptaculis, & magicis præstigiatoribus impericique vulgi seductoribus. quorum multos, sicut & latrones, Felix quotidie comprehensos afficiebat supplicijs: & in his Eleazarum Dinæi filiũ, qui non mediocrem latronum globum circà se habebat, dolo viuum in potestatẽ suam redegit: data enim ei fide quòd nihil mali esset passurus, persuasit vt ad se veniret: móxque vinctum Romam transmisit. cúmque odio prosequeretur Ionatham summum pontificem, vt admonitus ab eo sæpe de administrãdis melius rebus Iudaicis, ne omnium erratorum inuidia publica in ipsum recideret, ad cuius preces Cæsar hunc procuratorem miserat, rationẽ excogitauit qua liberaretur ab eius molestis interpellationibus. Graue enim est nocendi cupidis si admoneantur crebrius. XII.

Qua de causa Felix amicum Ionathæ fidissimum Doram Hierosolymitã genere induxit promissa pecunia, vt sicarios ipsi pontifici immitteret: quod ille in gratiã præsidis perfecit his artibus. Quidam quasi religionis ergò in vrbẽ ascenderunt sicis clàm succincti sub vestibus, qui permixti Ionathæ famulicio peremerunt hominem. cuius facinoris quia nemo vltor extitit, inuitati hac licẽtia sicarij per singula festa ventitantes, & tela celantes pari modo immixti turbis, alios confodiebant propter priuatas inimicitias, alios conducti pecunia, idque non modò in reliquis vrbis partibus, sed in ipso templo etiam. nam & ibi interdum ausi sunt cædes patrare, ac si nihil hoc modo pietatem læderent. vnde fas est credere Deum tanta impietate offensum auersatum esse Hierosolyma, templóque vt non amplius puro domicilio Romanos induxisse purificaturos id flammis lustralibus: gentíque cum liberis simul & vxoribus seruitutis iugum imposuisse, quo castigationes redderentur hoc infortunio. Et vrbs quidem talibus incestabatur latrociniis. Impostores autem & magi turbas illectas post se trahebant in solitudines, pollicentes se diuinitus ostensuros eis clarissima signa & prodigia: persuasáq; multitudo mox pœnas luit dementiæ. retractos enim eos Felix necari dedidit. XII.

Eodem tempore quidam ex Ægypto venit Hierosolyma vatẽ se esse profitens & plebi suadens vt secuta se in montẽ Oliueti ascenderet, qui è regione vrbis ad quintũ abest stadium: illic enim visuros suo iussu cadere Hierosolymorũ mœnia, ita vt per eorum ruinas aditus in ciuitatem pateat. Quo cognito Felix iubet milites arma sumere, stipatúsq; multis equitibus ac peditibus erumpens inuadit turbã seductam ab Ægyptio: quorũ quadringentis occisis, ducentos viuos cepit. Ægyptius ipse pugna elapsus disparuit. Post hæc latrones rursum ad rebellandum Romanis incitabant populũ, dictitantes excutiendum illorum imperium, & non assentientiũ vicos direptos absumebant incendijs. XIII.

Apud Cæsaream quoq; inter Iudæos habitatores & Syros de pari iure ciuitatis rixa exorta est. nam Iudæi potiore cõditione volebant esse,

esse, quòd vrbis eius conditor Herodes rex fuerit Iudæus genere: id Syri non inficiabantur quidem, sed aiebant vrbem turrim Stratonis dictam à principio, quo tempore nullum Iudæum habitasse in ibi. Quæ res pòst peruenit ad cognitionẽ præsidum, correptisque ex vtraq; parte tumultus autoribus affecerunt eos verberibus, atq; hoc modo seditionem cõpresserunt aliquandiu: rursum enim oppidani Iudęi freti diuitiis per contumeliam Syros lacessebant conuitio: qui tametsi inferiores quod ad facultates attinet, ferocientes tamen eo quòd plurimi Romanis per ea loca militantium Cæsarienses essent & Sebasteni patria, aliquanteper & ipsi regerebãt in Iudæos conuitia. deinde ad lapides ventum est, ita vt multi vtrinq; vel sauciarentur vel caderent. penes Iudæos tamen fuit victoria. Felix autẽ vt vidit contentionẽ progressam vsq; ad belli speciẽ, prosiliens rogabat Iudæos vt desinerent: quibus non parentibus immisit armatos milites: multisq; cæsis, plures captiuos fecit: & multas eorũ domos diuitiis refertas in prædam concessit militibus. Iudæorum verò honoratiores ac modestiores sibiipsis timentes rogauerũt Felicẽ vt militibus receptui caneret, parcerétq; iam, & resipiscendi facultatẽ concederet: id quod precibus indulsit eorũ precibus. Per idem tempus Agrippa rex summũ sacerdotium Ismaëli contulit Phabæi filio: & ipsi summi pontifices dissidere cœperũt à sacerdotibus & primatibus Hierosolymitanorũ ciuitũ singuliq; incedebãt stipati manu audacissimorũ & seditiosorum hominũ, cõflictantésq; inter se mutuis certabant cõuitiis & lapidationibus: nec erat qui compesceret, quasi vacante vrbe magistratibus. Interim autem exarsit summorũ pontificum impudentia, vt auderent seruos suos in areas mittere, qui auferrent debitas sacerdotibus decimas, aliquótque pauperiores è sacerdotum ordine alimentorum inopia fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia seditiosorum quàm iustitia.

De procuratore Porcio Festo, & de sicarijs. Cap. VII.

CÆTERVM postquàm Felici successor Porcius Festus à Nerone missus est, primores Iudæorum Cæsaream incolentium Romã profecti sunt Felicem accusaturi: dedissentque omnino pœnas iniuriarum quibus Iudæos affecerat, nisi Nero eum donasset Pallãtis fratris precibus, qui tum in precio erat apud principem. XIIII. Cæsariensium etiam Syrorum duo præcipui, Beryllum qui pædagogus Neronis fuerat, tunc verò Græcis epistolis scribẽdis præerat, magna pecunia corruperunt vt impetrarent ab imperatore literas, quibus abrogaretur Iudęis eius ciuitatis ius, hactenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facile obtinuit. ex his literis postea calamitatum nostrarum omnium causæ ortæ sunt. Iudæi enim Cæsarienses vbi cognouerunt quæ scripta sunt, magis etiam perstabant in seditionibus, donec initium belli conflatum est. Cùm autem venisset in Iudæam Festus, offendit totam afflictam à latronibus vicos passim populantibus, quorum ferocissimi appellati sicarij, tunc ad maximũ numerũ excreuerant, vtentes gladiolis instar acinacis Persici, incuruis, quales sicas Romani nominant, vnde latronibus ipsis cognomen est inditum, multorũ cædes infamibus: qui, vt iam dictũ est, festis diebus admixti turbæ vndique in vrbem confluenti religionis gratia, nullo negotio quotquot collibuisset tollebant de medio aliquando etiam armati inuadebãt inimicorum vicos, direptósq; tradebant incendio. Festus autẽ equestres & pedestres copias misit contra quendam impostorem magum, qui homines post se trahebat in solitudinem, deceptos vanis promissis, quasi opes eas incolumes euasuri essent à malis XV. omnibus. hi vniuersi vnà cum seductore ab immissis militibus oppressi sunt. Eodẽ tempore Agrippa rex extruxit insigni amplitudine domum propè porticum in regia Hierosolymitana, quæ Assamonæorum fuerat, stram in edito loco vnde amœnissimus prospectus patebat contemplari vrbem volentibus, cuius voluptatis rex cupidus è cubiculo spectabat quicquid circa templum fieret. id vbi viderunt Hierosolymitani procures, tulerunt indignissime. neq; enim leges nostræ concedunt spectari quid agatur in templo, præsertim sacrificia. quamobrẽ altum parietem excitauerunt supra exhedram, quæ erat in interiore templo versa ad solem occiduum. hæc non solum regij triclinij prospectum arcebat opposita, verumetiã occidentalis extra templum sitæ porticus, vbi festis diebus Romani stationes habebant ad tẽpli custodiam.

quo

quo facto tam rex offensus est quàm Festus præses prouinciæ, qui etiam iussit parietem dirui. ciues autem rogauerunt, vt liceret sibi legatos ea de re ad Neronem mittere, negantes se posse viuere, si quid demoliretur de templi ædificiis. quo impetrato miserunt ad imperatorem decem ciues eximios, & Ismaelem summum pontificem, & Chelciam custodem sacri ærarij. Qui audita legatione non solum ignouit, sed permisit etiam sic manere parietem, gratificatus in hoc vxori suæ Poppeæ piæ fœminæ, quæ pro Iudæis deprecatrix fuerat: quæ decem illos viros redire permisit, Chelciam verò & Ismaelem apud se detinuit tanquam obsides. Id postquam Agrippa resciuit, pontificatum detulit Iosepho cognomine Cabi, Simonis quondam summi pontificis filio.

De procuratore Albino. Cap. VIII.

CÆSAR autem de Festi morte accepto nuncio Albinum in Iudæam misit præsidem. Rex verò Iosepho iusso priuatam vitam agere, sacerdotium eius dedit Anani filio, & ipsi vocato Anano eodem quo pater nomine. Seniorem istum Ananum aiunt fuisse omnium felicissimum, vt qui filios habuerit quinque, omnes potitos summi Dei pontificio, cùm prius ipse ad satietatem hac dignitate esset perfunctus: quod ad eam ætatem nulli antè summorum pontificum contigerat. Iunior autem Ananus, is quem nunc summum pontificatum accepisse diximus, audax erat & ferox ingenio, secta Sadducæus, quod hominum genus apud Iudæos in iudicando est seueriſſimum, vt antè docuimus. Talis igitur cùm esset, tempus opportunum se nactum ratus, mortuo Festo, Albino adhuc agente in itinere, concilium iudicum aduocat: statutúmque coram eo fratrem Iesu Christi Iacobum nomine, & vnà quosdam alios, reos impietatis peractos lapidandos tradidit: quod factum omnibus in ea ciuitate bonis & legum studiosis vehementer displicuit: missíque ad regem clàm nunciis rogauerunt mandaret Anano, ne quid tale posthac ageret. nam ne nunc quidem recte egisse. Quidam etiam Albino occurrẽtes venienti ab Alexandria, docuerunt eum non licuisse Anano sine ipsius consensu aduocare concilium. horum verbis ille persuasus iracunde scripsit pontifici, daturum sibi pœnas minitans: & Agrippa rex eam ob causam post tertium mensem ablatum ab eo pontificatum Iesu Damnei filio concessit. Albinus porrò, vt venit Hierosolyma, omnem curam & diligentiam adhibuit, vt pacaret prouinciam, interfectis multis sicariis. Ananias autem pontifex indies apud populum celebrior fiebat & carior, honorabatúrque ob liberalitatem ab omnibus: quotidiéque Albinum donis venerabatur & summum pontificem. Sed habebat seruos pessimos, qui adiuncto sibi audacissimo quoque obeuntes areas, vi auferebant sacerdotum decimas, pulsantes eos, qui cunctarentur reddere. alij quoque pontifices faciebant similia, nemine valente compescere: multíque sacerdotum quibus antè ex decimis alimenta fuerant, tunc absumebantur inedia. At sicarij die festo qui tum superuenerat noctu vrbem ingressi viuum ceperũt scribam ducis Eleazari. is erat Ananiæ pontificis filius. hunc vinctum abduxerunt, ac deinde miserunt Ananiam, qui eorum nomine promitteret scribam dimittendum, si pater Albino persuaderet, vt ex eorum numero decem captiuos solueret: tum Ananias vrgente necessitate ab Albino impetrauit, quæ latrones illi postulauerant, id quod maiorum calamitatum fuit initium. Latrones enim semper aliquam artem comminiscebantur, qua ex Ananiç cognatis quempiam interciperent, nec prius dimittebant, quàm è suis aliquot reciperent auctíque denuo magno numero, & recepta audacia, totam eam regionem vastabant. Hoc tempore Agrippa rex prolatis pomœriis Cæsareæ quæ Philippi dicitur, mutato nomine in Neronis honorem vocauit eam Neroniada: & theatrum apud Berytios impendiis magnis exædificatum ornauit spectaculis annuis, assignata in eum vsum ingenti vi pecuniæ. Frumentum enim donauit ei populo, & oleum viritim distribuit: totámque eam vrbem ornauit statuis passim dispositis atque expressis ad antiqua clarorum artificum archetypa imaginibus: & omnia penè sui regni ornamenta in eam ciuitatem transtulit: vnde magnam sibi apud subditos parauit inuidiam, quòd suos spolians externam vrbem excoleret. eodem rege iubente Iesus Gamalielis filius

XVI.

in ſummo pontificatu ſucceſſit Ieſu Damnei filio non libenter ſibi cedenti, vnde natum eſt inter vtrumque diſſidium. aſcitis enim globis audacium iuuenum ſæpe à conuitiis prorumpebant ad lapides. Sed inter alios eminebat Ananias ex amplis facultatibus largitione plurimos ſibi concilians. Coſtobarus quoque & Saulus ſuam quiſque circa ſe manum habebat ſceleratorum hominum, orti genere regio, & propter Agrippæ cognationem fauorabiles, alioqui violenti & ad ſpoliandos infirmiores promptiſſimi, atque ex illo maxime tempore labare cœpit noſtra reſpub. & indies in deterius
XVII. ruere. Porrò Albinus audito Geſſium Florum ſibi ſucceſſurum venire, videri volens gratificatus Hieroſolymitanis ciuibus, productis vinctis, quotquot erant in manifeſte capitali culpa iuſſit interimi: reliquos, qui leuioribus de cauſis conjecti erant in vincula, reductos in carcerem pecuniis mulctatos dimittebat alium poſt alium. atque in hunc modum vacuato vinctis carcere Iudæa repleta eſt latronibus. Interea Leuiticæ tribus homines quorum erat ſacros hymnos in templo canere, adito rege induxerunt eum precibus, vt aduocato concilio decerneret eis vſum ſtolæ lineæ, quę tum ſolis erat conceſſa ſacerdotibus. hanc enim nouationem pertinere ad perpetuam ipſius regni memoriam. neque fruſtra fuit eorum poſtulatio. Rex enim de concilij ſententia permiſit hymnorum cantoribus, vt depoſito priore habitu, lineum, vt voluerunt ſumerent. Aliam etiam ejuſdem tribus partem addictam templi miniſteriis, ipſorum precibus motus permiſit ſacros hymnos canendos ediſcere: quæ omnia fiebant contra inſtituta legis patriæ, nunquam violatæ abſque piaculo. Iam abſolutum erat & templi ædificium. Populus igitur cùm videret eſſe in otio circiter octodecim opificum millia, ſolitorum hactenus in templo ex operarum mercedibus victum quærere, nolénſq; ſacram pecuniam repoſitam habere nequando præda Romanis fieret, ſimúlque opificibus inde prouiſum cupiens: quòd vel vna hora operato ſtatim merces repræſentaretur: ſuaſit regi, vt Orientalem inſtauraret porticum. ea templi extima claudebat profundæ valli & anguſtæ imminẽs, ac proinde ſubnixa muro quadringentos alto cubitos, ſaxis conſtructo quadratis valde cãdidis: erátque cuiuſque ſaxi longitudo cubitorum viginti, ſex verò altitudo: opus Solomonis regis, qui primus integrum templum condidit. Rex autem cuius curæ Claudius Cæſ. fabricam templi commiſerat, reputans, quodcunq; opus demoliri facile, reparari difficile, maxime talem porticum egentem & tempore longo & pecuniis plurimis, non annuit populi precibus: ſed vrbem candido ſaxo cõſternere ſi liberet non vetuit. Poſt hæc Ieſu Gamalielis filio pontificatum abrogatum concedit Matthiæ Theophili filio, quo pontifice Iudaicum bel-
XVIII. lum habuit initium. Conueniens videtur præſenti hiſtoriæ narrare de pontificibus, quæ origo eorum, & qui ad hunc honorem admittantur, & quot vſque ad finem eius belli fuerint. Primus igitur omnium hoc Dei ſacerdotium geſſiſſe fertur Moyſis germanus Aaron pontifex: quo defuncto ſucceſſiſſe mox filios, ac deinde illorum poſteritati manſiſſe hunc honorem perpetuum. vnde conſuetudo obtinuit accepta à maioribus, neminem Dei pontificem fieri niſi deſcendentem ab Aaronis ſanguine, nec eam dignitatem concedi vel regibus oriundis alio genere. Fuerunt igitur vniuerſi à primo Aarone vſque Phanaſum, quem belli tempore ſeditioſi declarauerunt pontificem, LXXXIII. numero. horum XIII. præfuerũt ſacris ab eo tempore quo primum in deſerto Moyſes erexit Deo tabernaculum, vſque dum in Iudæam ventum eſt, vbi Deo templum ædificauit rex Solomon. nam à principio pontificibus non ſuccedebatur niſi mortuis: deinde viuentibus etiam ſubrogari cœperunt alij. Itaque hi XIII. cùm eſſent duorum Aaronis filiorum poſteri, per cõtinuatas ſucceſſiones hoc honore potiti ſunt, ſub his primò penes optimates adminiſtratio fuit reipublicæ, pòſt ad monarchas, poſtremò ad reges tranſiit. ex quo autem die patres noſtri ductu Moyſis Ægyptum ſunt egreſſi, vſque ad templum à Solomone rege conditum, elapſi ſunt anni DCXII. poſt XIII. illos pontifices alij XVIII. ſecuti ſunt, à tempore Solomonis regis ſibi ſuccedentes, vſque dum Nabuchodonoſor Babyloniorum rex contra noſtram vrbem expeditione facta templum incendit, & tranſlata tota gente Babylonem, Ioſedecum quoque pontificem illò abduxit. horum pontificatus tempus CCCCLXVI. annorum fuit, menſium ſex, dierum decem, rempub. Iudæorum gubernantibus regibus.

poſt

poſt ſeptuageſimum autem Babylonicæ captiuitatis annum Cyrus Perſarum rex dimiſſis Babylone Iudæis & reuerſis in antiquam patriam permiſit templum denuo condere, quando Ieſus Ioſedeci filius aſſumpſit ſummum ſacerdotium. Hic & eius poſteri quindecim vniuerſi vſque ad regem Antiochum Eupatora ſtatum reipub. popularem rexerunt per annos CCCCXLII. Cæterùm iam dictus Antiochus cum ſuo duce Lyſia primus Oniam cognomento Menelaum apud Berytum vita ſimul priuauit, & ſacerdotio, repulſóque à ſucceſſione eius filio, Iacimum conſtituit ſummum pontificem, natum quidem ex Aaronis progenie, ſed non ex eadem familia. quamobrem Onias defuncti Oniæ pontificis filius nomine patrem referens, in Ægyptum profectus & inſinuatus in Ptolemæi Philometoris ac Cleopatræ eius coniugis amicitiam, perſuaſit eis, vt in Heliopolitica præfectura Deo tẽplũ inſtar Hieroſolymitani extruerent, ſéque illic pontificem conſtituerent: de quo templo ſæpe aliàs diximus. Iacimus autem triennio in pontificatu exacto mortuus neminem ſucceſſorem habuit, ſed per ſeptennium ſine pontifice manſit ciuitas. Dein poſtquam Aſſamonæorũ familiæ principatus noſtrę gentis eſt creditus, rebellantes Macedonibus Ionathan creauerũt ſummum pontificem, qui ſeptennio toto præfuit: quo per inſidias Tryphonis ſublato è viuis, frater eius Simon obtinuit id ſacerdotium. cui dolo generi oppreſſo inter epulas, filius Hyrcanus in honore ſucceſſit. eum cùm per vnum & triginta annos geſſiſſet, iam decrepitus ſucceſſori Iudæ reliquit ſuo filio, qui alio nomine Ariſtobulus eſt dictus. huic frater hæres fuit tam regni quàm ſacerdotij, poſtquam ille ſumpto tum primum diademate vnum annum vtraque dignitate potitus eſt. Is nomine Alexander & ipſe regnum coniungens pontificatui cum vigintiſeptem annis præfuiſſet rebus Iudaicis moriens Alexandræ vxori permiſit deligendi pontificis arbitrium. illa Hyrcano id addixit, exactóq; in regia poteſtate nouennio è viuis exceſſit: quo toto tẽpore Hyrcanus eius filius pontificatum tenuit. nam poſt matris obitum Ariſtobulus frater moto bello victum pontificem ad priuatam vitam redegit, & ſibiipſe regnum ſimul vſurpauit ac ſacerdotium: exactiſque in vtraque dignitate tribus annis, & totidem menſibus, cùm ſuperueniens Pompeius vi cepiſſet Hieroſolyma, à victore vinctus Romam miſſus eſt cum liberis: & Hyrcanus reſtitutus in pontificatum, principatum quoque ſuæ gentis accepit, ſed abſque diademate: prætérque priores illos nouem, per alios XXIII. annos ſummum ſacerdotium obtinuit. Poſt quos completos Barzapharnes & Pacorus dynaſtæ Parthorum traiecto Euphrate bellum Hyrcano inferunt, eóque viuo abducto Ariſtobuli filium Antigonum regem conſtituunt: qui poſt tres annos & totidem menſes expugnatus ab Herode & Soſio, apud Antiochiã iuſſu Antonij dedit ſupplicium. Herodes autem accepto à Romanis regno non amplius ex Aſamonæo genere creauit pontifices, ſed eum honorem quibuſuis ex ſacerdotum ordine conceſſit etiam obſcuris, abſque vno Ariſtobulo. hunc enim Hyrcani à Parthis capti nepotem, & Mariamnes ſuæ vxoris fratrem, ob fauorem populi, & Hyrcani aui memoriam ſummo ſacerdotio dignatus eſt. deinde veritus ne omnes in illum eſſent propenſiores, apud Hierichuntem arte necauit natantem in piſcina, vt ſuprà diximus: neque poſtea vlli ex Aſamonæorum poſteritate hoc ſacerdotium committere voluit. idem fecit in ordinandis põtificibus Archelaus eius filius, & Romani, qui poſt illum cum poteſtate præfuerunt prouinciæ. Sunt igitur, qui ab Herodis principatu vſq; in diẽ qua templum & vrbs incẽdente Tito conflagrauit, pontificatũ geſſerunt, in vniuerſum numero viginti octo: tempúſque eorum ſacerdotij centum anni, & ſeptem inſuper: quorum aliqui ſub Herode fuerũt, & Archelao eius filio: defunctis autem his penes optimates fuit reſpublica, collocatis in eius faſtigio pontificibus: de quibus hactenus dixiſſe ſufficit.

Quomodo Florus Albini ſucceſſor tantis Iudæos affecerit iniurijs, vt coacti ſint arma ſumere. Cap. IX.

GESSIVS autem Florus Albino ſucceſſor à Nerone miſſus plurimis Iudæos repleuit calamitatibus. is Clazomenus erat genere, adduxítque ſecum Cleopatram coniugem nõ minus improbam, per quam, vt Poppeæ Auguſtæ amicam, Iudææ adminiſtrationem impetrauerat. adeò verò poteſtate

teſtate violenter abuſus eſt, vt Albinum Iudæi deſiderarent quaſi beneficum. nam ille quantum poterat clam erat malus & nocens: Florus cõtra quaſi ad oſtentandam miſſus malitiam, publice traducebat noſtræ gentis iniurias, nihil ſibi ad ſummam in rapinis & ſupplicijs iniquitatem reliquum faciens. erat enim inflexibilis ad miſericordiam, nullis vnquam lucris ſatiabilis, vndecunque parua æque captans ac magna, vt etiam latronum eſſet particeps. multi enim illum quæſtum exercebant de incolumitate, quam ab eo redimebant deciſis prædarum partibus: adeóque nullus erat iniuriarum, vel modus, vel finis, vt miſeri Iudæi non ferentes rapacem latronum inſolentiam cogerentur laribus relictis & patriis ceremoniis, ad exteros fugere, iudicantes vbiuis etiam apud Barbaros ſe viuere poſſe commodius. Et quid multis verbis opus eſt? Bellum contra Romanos ſuſcipere ſolus Florus nos compulit, malens ſemel vniuerſos quàm paulatim perdere. Itaque ſecundo anno poſtquam is venit procurator in prouinciam, duodecimo verò Neronis imperij, bellum id cœptum eſt: quo tẽpore quanta vel coacti fecimus, vel perpeſſi ſuſtinuimus, exacte cognoſcere poterunt, qui dignabuntur legere libros à nobis conſcriptos de bello Iudaico. atque hîc dicendi finem faciam de antiquitatibus, quas belli argumentum ſequitur. Præſentis autem operis textus continet totum illud tempus inter primam creationem hominis & annum Neronis principis duodecimum: quæq; per tot ſecula Iudæis, vel in Ægypto obuenerunt, vel in Palæſtina cæteráque Syria, tum quas clades ab Aſſyriis & Babyloniis accepimus, quóve modo tractati ſimus à Perſis & Macedonibus, & poſtremò à Romano populo. his enim omnibus accurate deſcriptis, etiam pontificum ſucceſſiones recenſuimus, continuatas per annorum duo millia. pari diligentia regum quoque res ordine tradidimus, & ſtatus reipublicæ monarcharúmque potentiam, per omnia ſecuti autoritatem ſacrorum voluminum, ita vt à principio ſumus polliciti. ausímque addere quòd nemo alius ſcriptor Iudæus, externúſve potuiſſet hoc argumentum tanta fide Græcis hominibus prodere. ego enim tribulium meorũ confeſſione diſciplinas egregie calleo, Græcanicę quoque literaturæ non ſine profectu dedi operam, quamuis exquiſitam pronunciandi rationem aſſequi per patriam conſuetudinem non licuit. noſtri enim homines nõ ſuſpiciunt eos, qui multas perdidicerunt linguas, quod ſtudium profanum apud eos habetur & ſeruis commune cum ingenuis. ſolos autem ſapientes ſuo ſuffragio pronunciant, qui legis & ſacrarum literarum tantam aſſecuti ſunt peritiam, vt eas etiam interpretari valeant. qua in re cùm multi collocarint operam, vix vni ſucceſſit atq; alteri, quibus mox dignum præmium contigit. Fortaſſis autem nulla inuidia prohibet etiam de meo genere, geſtiſque per totam vitam rebus pauca exponere, dum adhuc ſuperſunt, qui vel atteſtari poſſunt, vel coarguere: atque ita concludetur harum antiquitatum tractatio comprehenſa viginti voluminibus, verſuum verò ſexaginta millibus. Quòd ſi Deus conceſſerit, compendio rurſum referam belli caſus, & quæ nobis in præſentem vſque diem euenerunt, quæ incidit in decimumtertium annum principatus Domitiani Cæſaris, ætatis verò meæ ſextum & quinquageſimum. Promiſi etiam ſcripturum me quatuor libros de Iudæorum opinionibus, & quas de Deo eiúſque eſſentia, & de legibus, quare per eas liceat nobis facere, alia non liceat.

FLA

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Une ou plusieurs pages sont omises ici volontairement.

RERVM. OMNIVM APVD IOSEPHVM MEMORABILIVM INDEX SECVNDVM ALPHABETI ORDINEM.

Primus numerus Paginam, Posterior numerum linearum denotat.

Aaron Moysi in Aegyptum redeunti occurrit Pagina 43. Linea 10

Aaroni sacerdotium confertur 59.40. confirmatur 72.10. eius filij quatuor 60.8. quomodo purificatus 60.40. filij eius duo seniores dum offerunt, exusti, ibid. 50. virga eius floret, & profert amygdala 72.20. moritur 73.30, primus fuit pontifex 434.30

Abaneth qualis zona 58.4

Abaris mons 87.30

Abassarus à Cyro praefectus restituendo templo Hierosolymis 232.20

Abdastartus rex Tyriorum Beleastarto patri successit 661.50. eius mors ibidem

Abdemonus Tyrius adolescens problematum dissoluendorum peritus 173.4. & 661.40

Abdonis principatus Hebraeorum 104.40

Abel quid significet, occiditur à fratre 5.3

Abelmachaea urbs 155.30

Abemerigus Isaiae suam filiam dat uxorem 424.30

Abenerus praefectus exercitus 118. 50. Iebosthum Sauli filium constituit regem 136.40. pugnat contra Ioabum ibidem. transfert regnum ad Dauidem 137.30. ab Ioabo fraudulenter occiditur 138.20

Aber secundi ex fratribus Machabaei supplicia crudelissima, tolerantiaq; eius 696.40, & 697.10

Abesalomus Ammonem fratrem iugulat 147.50. fugit in Gesura, unde à patre reconciliato reuocatur, item forma eius & caesaries qualis. tum quomodo Ioabum tractarit 148.10. popularem auram captat & regnum 149.20. cum patris concubinis rem habet 150.20. cogit magnum exercitum contra patrem 151.30. pendens in arbore interimitur 151.20

Abias Arabum rex praelio victus sibiipse manum infert 417.30

Abias Salomonis filius quomodo se gesserit in administratione principatus 112. 20. & 142.20

Abiathar us Achimelechi filius seruatus à Sauli saeuitia 127. 30. confirmatur ei pontificatus 156.2. quomodo à Dauide ultus, eius domus sacerdotio priuatur 163.40

Abibalus rex Iromi pater 173.5

Tyriorum rex 661.20

Abigaea Nabali uxor Dauidem commotum placat 130.20

Abilamarodachus Nabuchodonosori filius in paternum regnum succedit & Ioachinum è uinculis eximit 223.40

Abimelechi Bethlemitae in Moabiticã terram cum suis profectio 107.20

Abimelechus Gedeonis nothus, fratres legitimos occidit, & imperiũ arripit 102.28. urbe & tribu pellitur ibid. Sicimas captas solo aequat 103 20. occiditur à muliere ibidem 30

Abimelechus Palaestinae rex Saram cõcupiscit 15.30

Abironi cum suis terra dehiscit 71.30

Abisace puella calefacit senem Dauidem 159.20. ambit eam uxorem Adonias 163.30

Abisaeus Ioabi frater, uir fortis 136.40, & 153.10. cum fratre Sabaeum persequitur 157.10. uindicat regem ab interitu, occiso Acmone 156.10

Abrahamus quando natus 11.30. Lotum nepotem adoptat 12.6. è Chaldaea migrat in Chananaeam, & dei uerũ cultũ instituit ibid. hinc in Aegyptũ proficiscitur, ubi uxorem fingit esse sororem suã ibidem. Aegyptiis disciplinas instituit 13.5. Assyrios uincit 13.30. decimas dat Melchisedeco, & promittitur ei filius à deo 13.50. genuit Ismahelẽ ex Agare 14.30. hospitatur angelos tres ibid. migrat in Gerara 15.30. à deo tentatur ibidem. monumentum sibi & posteris comparat 17.40. ducit Cheturã uxorem, suscipit liberos ibid. Isaco quaerit uxorẽ ibid. moritur 18.10 eius arma contra Pharaonem 609, & 610

Abrahami domicilium, uicus 11.30

Absalomon tyrannidis Manahemi adiutor 531.40

Absalomus patruus, & socer Aristobuli captus 298.10

Accarõ nõ potuit capi ab Hebraeis 95.40

Achabus Amarini filius regnũ paternum nactus maioribus cõtaminat id sceleribus quàm antecessores fuit 186. 10. agnoscit suum fatũ & paenitet 187.10 cedit Adadi filio belli inferẽti 187.20. eundem uincit 188.10. occiditur 191.1. ipsius liberorum capita praecidiuntur 199.30

Achar furtum committit 90. 5. plectitur ibidem 40

Achae, quinti ex fratribus Machabaei immania supplicia, eiusq; insignis tolerãtia 697.50

Achazes Iothami filius regnum paternum arripiens, idolis filiũ holocaustoma offert, bellóq; impetitus, magnam patitur stragem 206.30. Assyriorum regis auxilio ulciscitur Syros; stultus & impius moritur 207.10

Achiabus Herodis nepos aui uim prohibet 373.40. impetitur à 2000. militibus dimissis 378.50. Herodem manum sibi inferentem prohibet 504.20. militibus tumultuantibus restitit 379.1

Achias pontifex 117.30

Achias propheta Hieroboamo regnũ & alia uaticinatur 176.40. 180. 181

Achilaus princeps cõmentariensiũ 156.1

Achimanus Berzellaei filius apud Dauidẽ manet 156.1

Achimas Dauidi uictoriã nunciat 153.50

INDEX

Achimelechus pontifex Dauidem cõmeatu iuuat 127.30. accitus ad Saulum occiditur cum omni ſua familia 127.30

Achitophel à Dauide ad Abeſalomũ defecit 149.10. malè conſulit domino ſuo 150.20. propter ſpretum cõſilium relinquit Abeſalomum & ſe ſuſpendit 151.30

Acmes Iuliæ famulæ dolus 371.4, & 503. 50

Acmon gigas Dauidem occiſurus, ab Abiſæo perimitur 156.10

Acuſilaus Argiuus quo tempore hiſtoriã condere inceperit, & in quibus Heſiodum corrigat 656.10

Adadus Azaelis filius paternum in regnũ ſuccedit, quo ab Ioa Iſraelitarum rege priuatur 203.10

Adadus Syriæ & Damaſci rex cum Dauide confligens uincitur 141.1

Adadi huius poſteri dicti reges Syriæ, ſicut Aegypti reges Ptolemæi ibidẽ.7

Adadus tertius Samariam uaſtat ibidẽ.11

Adadus Syrus Achabo bellũ inferens cedenti, ab eo tandem uincitur 187.10. & recipitur in gratiam 188.40. Ioramo inſidiãs & Eliſæũ capere conatus fruſtratur 194. 40. bello aggreditur Ioramum ibid. fugatur à deo 196.10 præfocatur ab Azaele 197.10

Adami creatio, & quid ea uox ſignificet 3.40. lapſus & mulcta 4.40. eius ſoboles, poſteritas & mors 5.1

Adar menſis 87.40, 233.10, 238. 242.20

Adar menſis dies XIIII. & XV. cur feſti Iudeis 242.30

Aderus Syriam occupat, & rex eius efficitur 176.30

Adoma quid ſignificet 21.20

Adomus dictus Eſaus ibidem

Adoni quid ſignificet 95.10

Adonias Dauidis filius regnum paternum affectat 159.40. fugit ad aſylũ, & ueniam commiſſi à patre impetrat 160. 20. ſalutat matrẽ Solomonis, & Abiſaces connubiũ ambiẽs occiditur 161.20

Adonibezecus capitur ac truncatur manibus & pedibus, ſic uti ipſe alios reges mutilauerat 95.20

Adoramus quæſtor tributorum ordinatur 155.50, & 156. 1. lapidibus obruitur 177.50

Adulterij ſuſpecta quomodo purgetur 64.30

Adramalechus Senacheribi filius patricida 211.30

Adrazarus Sophenorum rex à Dauide uictus 142.40

Aegyptius uates ſeductor Iudeorũ 431. 40

Aegyptij populus qualis 10.30, & 37.40

Aegyptius quis aſtronomiam & arithmeticam primus tradiderit 13.4. non licere eis greges curare 13.8. cur quintam fructuum portionem regibus pendant 36.40. pugnant cum Aethiopibus 40.10. Hebræos inſequũtur 46. 6. quare Babyloně abducti 220.40. eorum antiquiſſima rerum memorabiliũ traditio 655.40. 657.3. teſtimoniũ de Iudeis 659. & 666.10. quid eis Græcorum commercium conciliarit 658.40. ſexaginta milia Iudeorum peremerunt 651.40

Aegyptiis gratificari uolentes ueritatem de geſtis Iudeorũ corrupere 667.10

Aegyptiorum dij deſcripti 668.40, & 676.30. ſeruitus 679.20. eorũ mali mores taxati 676.10

Aegyptiis nemo regum aut imperatorum ius ciuitatis largitus eſt 676.20

Aegyptiũ mare totũ portub. caret 590. 38

Aegyptũ fames ingens occupat 30.30. & 36.30

Aegypti regina Solomoně inuiſit 174.10

Aegypti deſcriptio 528.10, & 590.20

Aegyptus unde nomen acceperit 660.50

Aelius Gallus dux auxiliariorum ab Herode miſſorum Cæſari 335.50

Aemilius Iucũdus à Iudeis occiſus 537.10

Aemilius Regulus Corduben. 406.20.

Aeneas, qui Aretas poſtea dictus, Arabum rex conſtituitur 557.20

Aeoles populus 10.10

Aerariæ quis inuentor 5.50

Aeris genus auro precioſius 143.20

Acinaces Perſicus, qualis 432.30

Aeta, petra, Sampſonis habitatio 101.10

Aeternius Fronto magiſter duarũ legionum Alexandrinarum 628.20

Aethiopes, populus 10.30. bello Aegyptios infeſtant 40.10. quomodo à Moſe uicti 41.10

Aethiopas ab Aegyptiis circumciſionem accepiſſe 180.30

Agaris inſolentia ob conceptum infantem punitur 14.10. ablegatam unà cum filio conſolatur angelus 16.10

Agatharchides hiſtoricus 666.10

Aggæus propheta 232.10, 233 10

Agiræ Nabathæi facinus 614.20

Agrorum terminos quis primus fixerit 5.40

Agriculturam quis inuenerit ibidem

Agrippæ Ariſtobuli filij ſoboles 391.10 utria fortuna 392

M. Agrippæ in Iudeos beneuolentia 252. 30

Agrippa in Aſiam mittitur 337.40. ab Herode magnificè excepti epulum præbet populo 342.50. eius in Iudæos ſtudium 350.30, & 364.40

Agrippa rex Herodem apud C. Caligulã accuſat 397. 50. accuſati tetrarchias ac bona conſequitur 398.10. conuiuio ſumptuoſiſſimo Cæſarẽ excipit 400. 20. Iudæos reconciliat Caio 399.30. hortatur Claudium ad retinendũ principatum 416.40. tergiuerſator bilinguis ibidẽ. quæ beneficia à Claudio Cæſ. acceperit 418. 50, & 419.10. eius in Iudæam reditus 419. Sibam uinctum adſeruat 419.20. reliqua eius geſta uſq; mortem 421.422.424. & 518. 519. 523. 524. 525. 528. 530. 533. 534. 544. 566. 586. 595. 600. per totum.

Agrippæ filius Agrippa 422.10. impetrat pontificiæ ſtolæ cuſtodiam Iudeis 423.10. Chalcidi præfcitur 430.10. Claudio autor ut Iudæorum cauſam legitime cognoſcat 430.10. Chalcidem aufert ei Cæſar, & multis aliis toparchiis donat ibidem 10. nuptias inſtruit ibidem. Galileæ parte donatur à Nerone 431.10. domum extruit 432.40. Neroniada nominat & munificus eſt 433.40. Magdala certat capere 442. 40. uenit Tyrum cum Veſpaſiano 456.40

Agrippæ regni fines qui 465.10

Agrippina Claudij Cæſ uxor 430.8. maritũ ueneficio tollit ibid. filiũ Neronem imperio præficit 430.50

Agrippium à quo conditum 486.10

Aiam inuadunt Hebræi, & fugantur 90.10. capitur & ſuccenditur 90.10

Alabarchiæ magiſtratus 428. 20, & 430. 30

Alanorum nationis deſcriptio 646. irruptio in Mediam & Armeniã ibid.

Albinus Iudææ præſidet 433. 10. Iudæam latronibus exp'et 434. 10. malus 436.1

Albinus Rom. præfectus Ieſum Anani filiũ miſere mulctatum dimittit 631.10

Albini procuratoris direptiones & iniuſtitia 451. per totum.

Alcimus in pontificatum ſuccedit alias Iacimus dictus 266.40. profugit ad Demetrium ibid. perit 268.10

Alexander Alabarcha mutuat pecuniam Agrippæ 392.50. Vide infrà Alexander Lyſimachus

Alexander Antiochi Epiphanis filius bello aggreditur Demetriũ 271.10. uincit 272.40. Ionathæ amicitiam ambit 271.30. Ionatham in ſummo honore habet 274.3. Ptolemæo Philometori hoſtis factus occiditur 276.1

Alexander Ariſtobuli filius Iudæam infeſtans à Gabinio uincitur 298.50. rebellãs Romanos quotquot poteſt interficit 300.1. Hyrcano bellũ infert 459. 3. cum Gabinio pugnat 470.10. ſeruari percutitur 301.20

Alexandri fictitij actus & fallaciæ 511.1. Vide Pſeudalexander

Alexander Herodis filius Romæ reuerſus ducit uxorem 342.1. accuſatus à patre cauſam dicit, & reconciliatur 347. 20. 348.1.

30.348.1. calumniis oppreſſus conii-
citur in uincula à patre 354.40. re-
conciliatur patri per ſocerum 355.20.
iterum calumnijs urgetur ab Eur-
cle aliiſq; 357.40. & in carcerem detru-
ditur ibid. accuſatus à patre Beryti,
dānatur 360.30. ſtrangulatur 362.8
Alexāder Herodis filius uēneficij accuſa-
tur à patre 489.30. iterum accuſatur
492.10. & in uincula cōiicitur ibidē
30. accuſatur 495.10. ſtrangulatur
496.20. eius ſoboles ibidem
Alexandri Herodis filij poſteri in maiore
Armenia regnauerunt 518.20
Alexāder Iannæus Hyrcani filius, rex fa-
ctus fratrē inſidiantē interimit 287.20.
circumuenit aſtu Ptolemæum Lathu-
rum, à quo poſtea uincitur 288.20.
itērū belligeratur cōtra eum 289.10.
præliatur cum ſuis 290.20. cum De
metrio Eucæro ibidem. immanitatis
cauſa Thracides dictus; aliáq; geſta
& mors 290.30.292.8. & 464.20.
465.20.466.10
Alexander Lyſimachus Alabarcha ſolu-
tus uinculis à Claudio 418.30. eius di-
uitiæ quantæ 428.20
Alexander rex primus Machærunta ædi-
ficauit 644.8. quo tempore mortuus
665.9. eius morte Iudæi in Aegyptū
& Phœnicen translati 665.30
Alexander Philippi filius patri in regno
ſuccedēs quas tulerit victorias 243.30
Damaſcum & Tyrum capit atq; Ga-
zam 244.10. pōtificem Iadadum ue-
neratur, & Hieroſolymis deo immo-
lat, Danieliſq; prophetiā interpreta-
tur, & Iudæis quæcunq; poſtularant
conceſſit 245.1. & 533. eo mortuo
quomodo regna eius occupata 245.40
Alexander Tiberij pater portam templi
ſupra Corinthiā craßiori auro & ar-
gento perfudit 601.50
Alexander Veles rex 276.8.
Alexander Zebinæ Demetrij uicti loco
rex conſtitutus fœderatur Hyrcano
284.20. in bello cadit ibidem
Alexandra Alexādri Iannæi uxor quo-
modo à morituro marito inſtructa re-
gnū ſeruarit & adminiſtrarit 291.40.
morbus eius & mors 293.20.394.1.
624.625
Alexandra Hyrcani filia uxor Alexādri
Ariſtobuli, infenſa Herodi 320.40.
321.1
Alexandra Phaſaeli filia 391.10
Alexandria plus ſingulis menſibus quàm
Hieroſolyma toto anno pendit Roma-
nis 528.5. iiſdem quatuor menſiū an-
nonam miniſtrat ibidem. 10
Alexandria ciuitas poſt Romam maxima
592.
Alexandriæ portus deſcriptio 590.40.
urbis ſitus deſcriptus 518.8
Alexandrinorum ſeditio contra Iudæos
534.4
Alexandrini Veſpaſianum pro imperato-
re prompti agnoſcunt 390.
Alexandrinorum fortitudo & præſtantia
in oppugnatione Hieroſol. 605.40
Alexandrini quandiu ceſſerint Iudæorum
ſolennitatibus 676.10
Alexandrini ſeditionis autores, Apionis
ſimiles ibidem
Alexandrium arx 297.2.467.20.
Alexas ducit Salomem uxorem 363.30.
iubetur ab Herode nobiles Iudæos ſe de
functo occidere 373.20. pie agit 374.
20
Aliſus, Aliſæi 10.10.
Adisfragmuthoſis rex cōtra paſtores ge-
rit bellum 660.5.
Aliturus mimorum actor 437.50
Allus Samarita, libertus Neronis 393.20
Althenus præ timore obriguit 484.40
Amalecitæ gens 50.40
Amalecitæ bellum Iſraelitis inferunt &
uincuntur 50.51
Amalecitæ Hebræos ſubigunt 100.40.
eorum rex captus et occiſus 119.20.
120.10
Amalecitas quanto deus odio ſit proſecu-
tus, & quomodo Saulus eos extirpa-
uerit 119.4 Dauid cedit eos 134.20
Amalecus nothus Aliphazæ filius 25.30
Amalecitis regio ibidem
Amanus quanto in honore apud Artaxer-
xem habitus, & quantum in Iudæos
propter Mardochæum concepit odiū
238.4. cōſulit contra ſeipſum 239.20
in crucē Mardochæo paratam ſuſtolli-
tur 241.30. & filij eius 242.40
Amaræi filij quomodo Ioannem Gaddim
interfecerint, & quæ eius cædis pœ-
nas dederint 270.10
Amarames Moyſis pater & Aaronis, deū
inuocans ut Hebræos redimat exaudi-
tur 38.20
Amaranus ſeditioſus exulat 423.30
Amarinus conſtituitur rex 183.40. obit
diē ſuū, relicto principatus ſucceſſore
Achabo filio 184.20
Amaſius Abeſolomi copiis præficitur 151.
40. impetrat ueniam à Dauide, cui
gratulatur regni reſtitutionem 153.30
conſtituitur præfectus exercitus 155.1.
occiditur à Ioabo 155.20
Amaſias filius Ioaſi regis Iudæ, uir bonus
& pius patri in regnū ſuccedit 202.30.
203.1. paternæ necis autores tollit,
Amalecitas, Idumæos & Gabelitas
prælio uincit, & ad idola deficit 203.
20. increpatur à propheta ibidē. mi-
natur Ioæ regi, & prælio uictus capi-
tur interficiturq; 204.10
Amaſias ſacerdos 191.40
Amathus, Amathæ 10.11
Amathus caſtrum ad Iordanem 289.10
Ambitio quantum malum 138. per totum
M. Ambitiuus præficitur Iudææ 385.50
Amenophis regni terminus 660.36
Ameſſes regni terminus ibidem.
Amias Achaz fil. bello ſuperatus à Za-
charia trucidatur 206.40
Aminadab us leuita 111.20
Ammanus, Ammanitæ 15.30.
Hebræorum genti bellum inferentes
male excipiuntur 103.50.104.1.
Ammanitarum contumelia in Dauidem
385.30. & quæ de eis ultio accepta
144.10. excinduntur 146.50
Ammanitæ & Moabitæ ſocij mutuo ſeſe
occidunt 192.10
Ammaus exuſta 509.20
Ammaus thermæ ſanādis corporibus ido-
neæ 566.10. uide & Emmaus
Ammonius inſidiator Ptolemæi Philome
toris occiſus 275.30
Amnon ſororē Thamarā ſtuprat 147.30
occiditur à fratre Abeſſalone 148.50
Amoræi cum ſuis regibus deleti 73. qui
eorum ditionis termini 73.30
Amoritis regio duabus & dimidiæ tribu-
bus conceditur 78.10
Ameſius Manaßis filius regno paterno
ſubſtituitur, quod propter impietatē
nondiu tenens occiditur 213.6
Ananelus conſtituitur pontifex ab Herode
320. honore priuatur 321. reſtituitur
p. 322
Ananias Nabali pontifex cum quindecim
aliis crudeliter necatur 616.40
Ananias mercator Iudæus regias mulieres
Iudaicam ritus ioncm docet 425.20.
Ananias Nedæi fil. pontificatum acce-
pit 428.30. uinctus mittitur Romam
429.50
Ananias nominatur Sedraches 221.20
Ananias Oniæ filius copiis Cleopatræ præ
ficitur 285.20. & 288.40
Ananias Phariſæus Ioſepho ſe opponit
446.40
Ananiæ pontificis liberalitas, ciuſq; ſer-
uorum iniquitas 433.30. & 434.4.
ipſius filius capitur à ſicariis 433.30
Ananiæ pōtificis domus incenditur 530.30
Ananias pontifex cum Ezechiæ fratre, et
pōtificibus aliis in cloacis latuit propter
ſeditionem ibidem. cum fratre interfi-
citur 530.10
Ananus Anani filius pontificatum acqui-
rit, & Iacobum lapidat 433.20.
Anani ſenioris felicitas ibidem
Ananus Ionathæ filius Ceſtio portas pro-
dere uoluit 536.30
Ananus Iudæorum dux uinctus Romam
mittitur 429.50
Ananus pontifex cum Hieroſolymitis bel-
lo contra Romanos ſe præparat 542.
30. 542.40. apparatum belli rurſus
amittere noluit ibidem. milites contra
Simonem Gioræ mittit ibidem 40

Ananus pontifex, eiuſq; geſta 571.10. & 572.573. per totum
Anani mors Hieroſolymæ excidij principium 578.40. eiuſq; uirtutes celebratæ ibidem
Ananus Sethi filius pontifex conſtituitur 385.30. eo priuatur ibidem
Ananus Simonis ſatelles ad Titum profugit 628.10
Anarabarches, pontifex Hebr. 57.30
Anaxagoræ Clazomenij mors 868.
Anchus rex Gittæ 126.30. & 131.3. exercitum ducit in Hebræos 132.10.134.8
Andromacho amicitiam renunciat Herodes 354.20
Andronicus Meſſalami filius orator 279. 40
Angelus, quale nomen 326.30
Angelos cum mulieribus coiiſſe 6.20
Anilei & Aſinæi Neerdenſium ſacinora 402.403.404.405 per. totum
Animi unde certiſſimum argumentũ colligatur 129.20
Anna Helcanis uxor 108.40.109.3
Annibas ſeditioſus plectitur 423.30
Annius Minutianus 406.20. & 408.20 417.20
Annius Rufus Iudææ præficitur 385.50
Annus magnus quot annis conſtet 8
Anni ſeptimi, quinquageſimi ſeu Iobeli remiſſio 64.50
Anni quot ab exitu Iſraelis ex Aegypto uſq; ad templi Solomonis extructionẽ 434.40
Antcij interitus 411.10
Anthedo, poſtea Agrippias dicta 289.20
Antigonus Aſiã occupat mortuo Alexãdro 246.10
Antigonus Ariſtobuli filius cũ patre trãsfugiens capitur 299.30. accuſat apud Cæſarẽ Hyrcanum & Antipatrũ 301. 20. paternũ regnũ affectans profligatur 308.30. reducitur in regnum per Parthos 310.30 amputat Hyrcano auriculas 312.30. accuſatur Romæ, & placat pecuniis hoſtẽ 313.40. quomodo ab Herode oppugnatus ſit 314.10. & inde quomodo expugnatus & irriſus à Soſio 317.50. Antonius Herodis pecuniis corruptus cũ occidit 318. 319. per totum Antipatrũ & Hyrcanum accuſat 471.30. uincitur ab Herode 474.20. rex conſtituitur 476. 40. quàm inſolẽs ex unica uictoria ſactus 480.10. dat ſe uinciendũ Soſio 482.30. ſecuri percutitur 482.50
Antigonus Hyrcani fil. Samariæ obſidioni præficitur 284.50. quomodo à fratre & cur occiſus 286.40.463.40
Antiochia Mygdonia, urbs 426.40
Antiochia, Syriæ metropolis 544.20
Antiocheni Demetriũ ejectum recipiunt 275.30
Antiocheni ſoli cum Sidoniis & Apamenis pepercerũt Iudeis cohabitatoribus ſuis 533.30
Antiochenſium odium in Iudæos 352.20
Antiochenſiũ petitiones apud Titũ 641. 40
Antiochus Antiochi Grypi filius victus & occiſus ab Antiocho Cyziceni filio 289.50
Antiochus Antiochi Cyziceni filius ſuperat Antiochum Grypi, & ſuperatur inde ab Eucero & Philippo fratribus ibidem
Antiochus Aſpendius ab Hyrcani filiis uictus 462.40
Antiochus Comagenæ rex 387.6. & 421 40
Antiochus Cyzicenus cũ fratre Antiocho Grypo belligeratur 284.50. uincitur ab Hyrcano 285.1. occiditur à Grypi filio Seleuco 289.40
Antiochus deus Alexandri fil. adoleſcens rex coronatur & amicitiam cũ Ionatha init 281.40. trucidatur à Trypho ne ſuo tutore 282.10
Antiochus Dionyſius Antiochi Grypi fil. Damaſci regno potitus quid geſſerit 291.4.292.1. eius cũ Alexandro & Arabibus bellum 464.50.465.20
Antiochus Epiphanes Seleuci fil. & eius geſta cõtra Iudæos 258. uſq; 265.639. 677. ad Elymaida uincitur 264.50 commiſſa regni cura Philippo moritur 265.10. & 366, per totũ. aliaq; eius geſta 690. 10. 692. 678. 693. per totum
Antiochi Epiphanis cum Ptolemæo Sexto contentio propter Syriam, & in Iudæam irruptio ſæua 461.30
Antiochus Epiphanes quomodo ceperit Hieroſolymam 610.40.613.10
Antiochus Eupator Antiochi Epiphanis fil. rex cõſtituitur 265.10. Bethſaritas. expugnat 266.7. Philippũ tutorem regnum inuadentẽ occidit 366. 40. captus à Demetrio trucidatur 266.10
Antioch. Eupator Antiochi Epiph. fil. quomodo Iudæam afflixerit 461.50
Antiochi Magni bellum cum Ptolemæo Philopatore, & beneficia in Iudæos 252.10. dat filiam Ptolemæo uxorem 254.9
Antiochi Pharanx, loci nomen 461.10
Antiochus Seleuci nepos Deus cognominatus 252.30
Antioch. Soter, etiã Pius dictus frater Demetrij rex natus Tryphonẽ perſequitur & interficit 281.50. Simonem Mattbiæ in amicitiam receptũ conatur ſubigere, ſed infeliciter ibidem. oppugnat Hyrcanum Hieroſolymis, & cognominatur Pius 282.283. per totum. regno & uita priuatur ab Arſace ibid. Selcucum Grypi uincit 289.40
Antiochus Grypus qui, & Philometor Demetrij Nicanoris fi. Alexãdrum Zebinam bello occidit, & regnum Syriæ occupat & Heracleonis inſidiis occiſus 289.40
Antiochus, Agrippa & Sohemus Veſpaſiano in auxiliũ miſerũt bina milia peditũ, & ſagittarios equites mille 546, 10
Antipas Herodis fil. cõſtituitur tetrarcha 374. affectat regnũ ibidem. portionem paterni regni acquirit 510.30
Antipas pro Antipatro fratre rex conſtituitur teſtamẽto 503.10. tetrarcha inſtituitur 504.30
Antipas pater Antipatri Idumææ præfectus ab Alexandro 294.30
Antipas regij generis uir cõprehenſus cuſtodiæ traditur 571.20. occiditur 772
Antipater Herodis fil. à patre uocatur domũ 346.3. honoribus augetur 346. 30. fratres crebris calũniis infeſtat ibid. 354. 30. 358. 10. malicia eius 363. per totum. eius in patrem inſidiæ 364. 50. 366. 367. capitis damnatus uincitur 368.1. occiditur 373.40. ab Herode patre pellitur ciuitate 488.20. fratrib. inſidiatur 489.10. prodigit 496 30. fratrum occiſorum liberis etiam male uult, & cõſpirat contra patrem 496.30 ueneno cum tollere conatur 499.10.500.6. aliis duobus fratribus calumnias ſtruit ibidem. cauſam dicit 501. 502. per totum. occiditur 504. 30
Antipater Idumæus Hyrcanum in regnum reſtituit 466.467. per totum, aliaq; eius geſta 470. uſq; 473
Antipater accuſatus, declaratur præfectus Iudææ à Iulio Cæſ. & Hieroſolymorũ muros reficit, & filiis ſuis præfecturas attribuit 471.40
Antipater qui prius Antipas, quomodo ſe ſuoſq; euexerit, & Ariſtobulum regno ciecerit 294.50.295.10. Scaurum cõmeatu iuuat 298.40.299.10. eius autoritas, uxor & liberi 301, 50. qualem operam nauarit Cæſari, aliáq; eius geſta ibidem. & 302. dynaſta & procurator Iudeæ cõſtituitur à Cæſare 303.20. ſuos libros ad gubernacula prouehit 303.30
Antipater Salomes fil. accuſat Archelaũ 376.30
Antipater Samaritæ Antipatri Herodis filij procurator 367.10. ueneficiũ apparatum Herodi indicat 499.20
Antipatris ciuitas ædificatur 487.10
Antiphilus cum ſuo fratre uenenum apparant in Herodis interitũ 367.10
Antiquitatũ libri xx. quod tempus complectantur, & quas hiſtorias 416.10.
Antonia Druſi maioris uxor, Germanici & Claudij mater Agrippæ dat mutuo pecuniã 393.10. eius fauor in Agrippã 394.10

394.10. eius prudẽtia 396.50. 397.10
Antoniæ ædificij Herodiani deſcri. 603.30
Antonia porticus incenſa, & præſidium ex ea deturbatum 530.40
Antonia turris ab Herode condita 340.40.389.10.486
Antoniæ fundamenta ſubuerſa 624.30
M. Antonij decreta pro Iudæis 306. per totum
M. Antonius, dux Ro. 299.1. in Aſiam proficiſcitur, & Herodẽ defendit 308.40.475. amore Cleopatræ captus Herodem, & Phaſaelum tetrarchas conſtituit 310.1. ad regium faſtigium eundẽ promouet 313.20. ab eodem pecuniis corruptus Antigonũ è medio tollit 319.20
M. Antonius donatur ab Herode 319.1. homo impurus 320.30. Herodi ninuũ indulget 323.30. multa indecore agit in gratiam Cleopatræ 424.1. ſubigit Armeniam ibidem 50. uincitur apud Actiũ à Cæſare 327.40. occiſus 330. qualẽ operã Gabinio præſtiterit 470.10. Herodem exulẽ regno Iud. præficit 477.50. propter Cleopatrã multa facit indecore 483.4
Antonius centurio à Iotapateno inſidiis interemptus 557.3
Antonius præfectus alæ equitũ cõtra Romanos 543.30. eius geſta ibidem
Antonius Primus è Mœſia contra Vitelliũ cum legione tertia properat 591.40. eius geſta ibidẽ. Vitellium interficit 586.6. in conflictu cum Vitellianis quatuor milia & quingentos amiſit 552.10. Romam properat ibidem.
Antonius Silo Taricheas miſſus cũ duobus milibus ſagittariorum 563.9
Aod. uide Iodes
Apachnæ regni termini 659.40
Apamia obſidione liberata 473.10
Apellæus, menſis 235.20.259.10
Aphrica unde ſic denominata 18.7
Aphri & Aethiopes quantũ annuè pendant Romanis 527.50
Apion Alexandrinorũ legatus contra Iudæos 398.30
Apion grammaticus res Aegyptiacas conſcripſit 673.7. eius portentoſa mẽdacia de Iudæis & tota uita taxata ibidẽ. 673.674. per totum. & eius calumniæ & mendacia confutata 674.675.676.677. per totum. prophetas fictus fabulam tragicam de Iudæis inſudentiſſimè fingit 676.50.677.678.679.680. per totum
Apionis mors 680.20
Apobaterion locus 7.40
Apochis regni termini 659.40
Apollodoti Gazæorum ducis prælium cum Iamneo, & mors 189.30
Apollonius Antiochi dux, à Iuda Maccha bæo uictus occiditur 261.20
Apollonius Dauus præfectus Alexandri filij Antiochi Epiph. 274.30. uincitur à Ionatha 275.10
Apollonij Molonis mẽdacia de Iudæis 676.40. 678.40.685.50.686.10
Aponius ſenator ſanciatur 418.2
Apſanes Iudæis præficitur 104.30
Aquila aureus ſupra portam poſita deiicitur 372.2.348.349. per totum
Aquila quare Romanorũ inſigne 548.20
Aquila Caligulæ interfector 410.30
Ara tabernaculi, & Arula ſuffumigatoria 57.20
Arabia, confinis Iudææ 295.2
Arabes quæ ætate infantes ſuos circumcidant 16.6
Arabes Hebræos ſubigunt 101.50. ab ipſis rurſum cæduntur 102.1
Arabum præliũ cum Herode 325.50.326. per totum
Arabũ Iudæam deuaſtantiũ ſæuitia 380.7
Arabum geſta in Iudæa poſt mortem Herodis 509.20
Arabes Iudæorum transfugarum uiſcera pateſaciũt, aurumq; eximunt 617.30
Aramus, Aramei 11.10
Arami liberi quibus gentibus appellationem indiderunt ibidem.
Araxes ubi mortuus ibidem.
Araſci templum 211.30
Arbela uicus 452.20
Arbori interdictæ quæ uis indita fuerit 4.20
Arca Noë 6.40
Arcæ Noë reliquiæ ubi ſeruẽtur 424.40
Arcæ tabernaculi forma 56.40
Arca in poteſtatem hoſtium uenit 109. quantorum malorum his fuerit autor ad quos peruenit, & quomodo Hebræis reddita 109.110
Arca transfertur Hieroſolyman in templũ Salomonis 169.50
Arcades de antiquitate gloriantes, poſt Athenienſes literis eruditi 656
Arce, alio nomine Arethipus, ciuitas 93.5
Arce, quæ nunc Petra, ciuitas 73.20
Archelais uicus conditur 383.2
Archelaidis palmeta 385.50
Archelaus Cappadocũ rex 342.40.435.348. Herodem ad ſanam mentem reducit 355.40. eius prudentia 493.494
Archelaus Herodis filius à patre regno præfectus ipſius funus curat 374.30 populo ſe accomodat, & ineidit in ſeditionem 375.10. accuſatur apud Auguſtũ 376.20. ethnarcha non rex cõfirmatur ab Auguſto ibidem. Glaphyram fratris defunti uxorem ducit 383.20. accuſatur apud Auguſtum & relegatur Viennam Galliæ ibidem. 511.30. uenduntur eius bona 385.50. à fratre falſe calũniatur 500.10. rex cõſtituitur 504.50. in ſeditionẽ incidit 505.506.507. per totũ. quod nõ rebellaſſet quarta tributorũ parte leuatus 511.30. eius reditus quanti ibidem
Archelaus Magdati ad Titũ profugit 628.10
Arcyon medicus 4
Arethis, ſexti ex fratribus Machabæi immania ſupplicia, eiuſq; cũ inſigni tolerantia ſermones 698.699. per totum
Aretas Arabum rex fugientem Hyrcanum recipit hoſpitẽ, oppugnationẽ Ariſtobuli cogitur intermittere 294.295. per totũ. cũ Scauro fœdus init 298.40
Aretas qui antea Aeneas cõſtituitur Arabum rex 357.20. confirmatur 360.20
Aretas Cœleſyriæ regnũ adipiſcitur 291.20.465.10. cũ Herode bellatur 390.391. per totum. & Iudæam infert bellum 465.30. à Scauro mulctatur ccc. talentis 469.9
Aretas Petræus Romã auxiliatur 379.50
Argolicæ hiſtoriæ ſcriptores diſcrepãtes 656.40
Aripbanes Græcus hiſtoricus Iudæorum mentionem facit 666.40
Arictis inſtruẽti bellici deſcriptio 552.10
Ariochus Nabuchodonoſori ſatellitiũ præfectus 221.40
Ariõ, procurator Ioſephi Tobiæ fil. 256.30
Ariſtæus Iudæorum negotium agit apud Ptolemæum Philadelphum 247.10.248. per totum
Ariſtocratiam eſſe optimã adminiſtr.
Ariſtotelis apud Clearchum uerba de Iudæis 664.50
Arius centurio cõſoßus 579.30, & 509.3
Ariſtobuli odium erga fratrẽ Agrippam 392.30
Ariſtobulus Agrippæ frater, Iudæorum cauſam agit apud Petronium 399. per totum
Ariſtobulus Ariſtobuli fil. adoleſcens pulchertimus ibidem. ab Herode conſtituitur pontifex, & occiditur ab eodem 322.10
Ariſtobulus Alexandri Iamnei fil. genero ſus 291.10. quomodo adſecutus ſit regnum 293. per totum. obſeſſus ab Aretа liberatur per Scaurum 295.40. quæ le donum Pompeio miſerit, & cõtrouerſiam cũm fratre apud eũdem diſceptauerit 296.10. quomodo à Pompeio tractatus 297.7. uinctus abducitur Romam 298.30. unculis elapſus iterum capitur & mittitur Romam 299.30. ueneno ſublatus eſt 301.10
Ariſtobulus Herodis fil. reuerſus Romã ducit uxorem 342.40. coniicitur in carcerẽ falſis calumniis oppreſſus 358.10. accuſatus à patre Beryti dãnatur 360.30. ſtrangulatur 461.8
Ariſtob. filij Herodis, liberi qui 496.30. 518.10

Ariſtobulo Herodis filio Armenia minor à Nerone data 519
Ariſtobulus Herodis frater, priuatus mortuus filia unica relicta 518.10
Ariſtobulus Herodis dynaſtæ Chalcidis f. dominiis multis donatur à Ner. 508.5
Ariſtobulus Hyrcani f. obſidioni Samariæ præficitur 285.7. quomodo imperarit et ſæuierit in matrẽ ac fratres 285.40. fratris cæde pollutus moritur philellen dictus 286.10. primus diadema regium uſurpauit, & quomodo ſe geſſerit in matrem & fratres 286.20. mors eius 462.40
Ariſtobuli & Hyrcani furor & contentio 610.50
Ariſtobulus rex Chalcidis contra Antiochum 646.10
Armenia regio 11.20
Arnon fluuius 73.30. 74.10
Arphas uicus 545.30
Arphaxades Arphaxadæi 11.10
Artabanus Vonone uicto Parthorũ regnũ aſſequitur 386.50
Artabanus à Vitellio uictus 389.10. recuperato imperio fœderatur Neroni ibi.
Artabani cum Aſinæo & Anilæo reconciliatio & amicitia 402.50
Artabanus regno pulſus reſtituitur per Izatem 426.30. & 427.4
Artabazes rex Parthorum donatus Cleopatræ 483.10
Artabazes Tigranis filius captus 324.50
Artaxerxes regnum paternum accipiens quale conuiuiũ inſtruxerit 237.20. accuſat uxorem & diuertit ab ea ibidem. ducit aliam nomine Eſtheram 238.3. Amanẽ in ſũmo habet honore 238.40 eundem cruci ſuffigit 241.30. Iudæos periclitantes liberat ibidem
Artaxias Tigranis filius regno nõ diu potitus pellitur 324.50
Artemiſius menſis 167.20
Artorius quemadmodum ex incendio per Luciũ cõmilitonẽ ſeruatus ſit 626.20
Arucæus Arcen condidit 11.2
Arudæus, Aradus inſula ibidem
Aruntius præco retundit Germanorũ militum impetum 412.9
Arus uicus 380.5
Aruum loci nomen 127.6
Aſamonæorum gens Iudæorũ reipu. ſtatũ mutauit 233.30
Aſamonis montis Galilææ ſitus 335.30
Aſanus Abiæ filius regnum paternũ accipit 182.20. eius pietas, & bellum cum Zæreo Aethiopum rege ac uictoria ibidem. mors 183.40
Aſcalon capitur 95.40
Aſcalon Iudæis ſemper inuiſa 543.30. eius ſitus ibidem 544.10
Aſcalonitæ quingentos & duo mãlia Iudæorum apud ſe habitantium interfecerunt 533.30
Aſcalonitis quantum incommodi area attulerit 110.30
Aſchanes eunuchus præpoſitus Hebræorũ nobilium curæ obſequitur Danieli 221. 10
Aſchanaxes Aſchanaxi 10.10
Aſer natiuitas 22. filij 36
Aſeritarum ſors in Chananæa 93.3
Aſiæ quingentus ciuitates uni rectori, & conſuli Romano parere 526.50
Aſinæus & Anilæus Necrdenſes graſſatores quomodo cum Artabano amicitiam ineunt 402.20. 403. 404. 405. per totum
Aſiongaber, loci nomen 174.10
Aſoriis ciuitas 99.50
Aſoſra, buccina 69.40
Aſperſorium tabernaculi 55.30
Aſphaltites lacus 13.20. 504
Aſphaltites lacus repletus cadauer. 583. 40
Aſphaltites lacus Tiberienſi natura contrarius 584. 20. eius deſcriptio ibidem
Aſphar lacus 270.10
Aſprenatis prodigiũ & interitus 409.30
Aſſamonæi principatus quando deſierit 319.7
Aſſamonæo rũ familiæ quãdo & quandiu principatus Iudæorũ conceſſ. 435.10
Aſſaracoddas Senacheribi filius patri ſuccedit in regnum 211.30
Aſſaron quantum contineat 57.10
Aſſis regni termini 659.40
Aſſuras, Aſſyrij 11.10
Aſſyriorum imperium quando diſſolutum fuerit 211.20
Aſtabarri populus 10.30
Aſtapus fluuius 41.40
Aſtartes templum 135.30
Aſtartis rex Tyriorum, eiuſq; ſucceſſores enumerati 661.40
Aſtoborra fluuius 41.40
Aſtronomiæ qui primi inuentores 6.10
Athenienſes quando & quemadmodum Romanis ſubiecti 526.20
Athenienſibus nulla cura fuit hiſtoriæ cõſcribendæ 656.40
Athenienſes religioſiſſimi creditu 679.40 ſcriptis legibus utebantur 680.10
Athenio legatus Ptolemæi Euergetis ad Iudæos 255.5
Athenio dux Cleopatræ, Herodem repellit iam uictorem 483.30. 610
Athrongæus uel Athronges paſtor regnũ affectat 379.20. 508.40
Auaris urbs Aegyptia 659.30, 660. 661. per totum
Auguſti Cæſaris in Iudæos beneficia 350. 20. in Herodem odium & Aretam 357.6. reditus cum utroq; in gratiam 360.10. confirmat teſtamentum Herodis 381. 30. in Italiam proficiſcitur 475.10
Auguſti mors, & quot annis imperarit 585.50
Aulæ regiæ deſcriptio elegans 600.10
Aulicæ deliciæ quæ 154.20
Aurea terra, regio 174.50. 175.1
Azael ab Adado cum muneribus mittitur ad Eliſæũ, unde ſe regem futurũ cõgnoſcit 197.1. contra Iſraelitas belligeratur & Hieroſolymitanos, à quo pacẽ redimit Ioaſius rex 201.40. 202.1. moritur 203.6. & 7
Azarias propheta uaticinatur Aſani ãgmini 182.50. & 183.1
Azarias compellatur Abdenago 211.10
Azizus Emeſenorũ rex Agrippæ ſororis ſororem duxit 430.10
Azotum peſtis propter arcam detentam inuadit 110.10
Azotum captum & concrematũ 275.10
Azymorum feſtiuitas reſtauratur 208.1
Azymorum feſtiuitatis inſtitutio 45. 63.7

B

Baaras loci, & herbæ deſcrip. 644. 20.
Babæ liberi occiduntur ab Herode 333.4
Babel quid ſignificet 9.10
Babylon locus cur ſit dictus ibidem
Babylonis extructio 45.30
Babylon in Cyri poteſtatem uenit 224.50
Babylonica captiuitas quando & quomodo acciderit 215. 216. 217. 218. 219. per totum
Babyloniæ turris inſtitutio 8.40. & quanta fuerit 9.10
Babylonij Iudæos perſequuntur 404.30
Babyloniorum antiquiſſima rerum memorabilium traditio 657.10
Bacca uicus 544.30
Bacchides dux Demetrij contra Iudã Machabæũ mittitur fruſtra 266.40. mittitur iterũ ac cum Iuda conſligens uincit 268.40. 269.1. adigitur ad pacem cum Ionatha incundam 271.10
Bacchidis ſæuitia in Iudæos, & eius interitus 461.3
Bactriani populus 11.20
Badus, qualis menſura 167.6
Bæonis regni termini 659.40
Bagoas eunuchus 365.30
Bagoſes copiarũ Artaxerxis imperatoris quomodo Iudæos ob homicidiũ in templo factum tractarit 243.10
Bagothous & Theodeſtes eunuchi coniurant in necem Artaxerxis, & plectuntur 238.239. per totum
Bathales Ammanitarum rex 219.50
Baiæ, oppidulum Campaniæ, ubi & calidæ 397.50
Bal quis deus fuerit 201.10. ſacerdotes eius uniuerſi ſublati ibidẽ. ædes ipſius à fundamentis diruitur 201.20
Balachus Moabitarum rex Balaamum ad Iſraelitas execrandum mittit 74.40. 75. per totum

95. per totum
Baladan Babyloniorum rex amicitiam cum Ezechia inire cupit 212.8
Balamus uates contra Dei mandata prophetiam ad usum compellitur 75.3. bene precatur his quos execrari uolebat 75. per totum. malum consilium dat Madianitis 76.8
Balsamus ubi nascatur 174.40
Balsamum ubi prouentat 324.20
Balthasar Nabonnedi filius accipit regnum Babylonicum 223.50. ipse cum suo regno in Cyri Persarum regis potestatem uenit 224.30. occidit Adoniam 183.40
Banaias satellitibus praeponitur 155.50. unus fortium Dauidis 156.10
Banaias Salomonis copiis praeficitur 164.9
Banaoth as & Thanus occisores Iaroshi supplicio afficiuntur 139.30
Barachias auctor Israelitis ut captiuos Iudaeos & Helamitas dimittant 207.1
Baracius Hebraeos in libertatem uindicat 99.30
Barasa expugnata concremata 283.50
Baruch ut Neri fil. Hieremiae prophetae scriba 215. 40. liberatur a carcere 219.30
Baris Castellum, postea Antonia 466.20
Baris mons 7.50
Barzaphanes Parthorum satrapa Syriam obtinet 310.25. 475.20
Basanes Hieroboami totam familiam sustulit 182. regnum occupat 183.10
Basanae impietas a Gimone prophetа grauiter carpitur, sed frustra, regnumq; ab hostibus infestatum tueri non ualens moritur, Elaeo filio successore relicto 185.10
Bassus addit se Cassio 473.8
Batanaea, Trachonis & Auranitidis, partiumq; quarundam domus Zenodis centum talenta reditus erant 310.40
Bathuel Nachoris filius 11.5
Bathyllus Antipatri libertus uenenum heroi adfert 500.7
Batibij dictum 469.40
Beelsephon ciuitas 45.30
Begabri Idumaeae uicus 584.19
Belestiartus rex Tyriorum Hiramo patri succedit 661.40
Belli leges 85.40. 86.10
Beniaminis natiuitas & nominis ratio 24.30. filij decem 36.50
Beniamitarum sors in Chananaea 92.40
Beniamitae post Iesu ducis mortem quieti & agriculturae student 95.10
Beniamitarum fortitudo & peritia militaris 97.10. caedes omnium usque ad sexcentos uiros ibid. quomodo ea tribui restituta 97.3
Berenice, locus 174.10
Berenice Agrippae filia 391.30. 418.30
Bernice Costobari filia 391.32
Bernice Polemonj nubit 430.30
Bernice Salomes filia datur nuptum Aristobulo Herodis filio 342.40. fit exosa Glaphyrae 352.1. datur alij marito 496.30.
Bernices supplicatio ante tribunal Flori, & eius uitae pericula 523.40
Bernice & Iudei ad Cestium de Flori gestis retulerunt 524.50
Berotha ciuitas 91.40
Berosis Chaldaeus de astronomia & Chaldaeorum philosophia Graece scripsit 661.10. & 663.5. eius historiae uerba & compendium de Iudaeis ibidem. Graecos scriptores taxauit ibidem
Bersabe ciuitas 186.10. 201.30
Bersabe puteus 15.50
Bersabe reperies in duobus locis
Berytus domicilium Romanorum 359.40
Berytus Phoenices colonia Romanorum 638.30
Berytus qui modo ab Agrippa exornata 421.10.
Berzelleus quatenus beneficijs inuentus Dauidi regno pulsum 151.30. quam gratum erobuerit rex 154.20.
Besarra oppidum 442.50
Beseleel architectus 55.10. & 60.20
Beth Semmath beth ros Esaiae 20.20
Bethalaga uicus 270.50
Bethel quid significet 20.50
Bethenabem uicus 583.5
Bethleem topareia 584.6
Bethmaus uicus 440.10
Bethora locus 91.40
Bethsabes forma Dauidem ad adulterium pellicit 145.7
Bethsama uicus 111.8
Bethsamitarum prophani lxx. aream contingentes moriuntur 111.10
Bethsana, quae Scythopolis 264.20
Bethsana, ciuitas 92.50
Bethsuritarum deditio 266.7
Bettaea capta & praedata 143.10
Bezecel uicus cum turri inexpugnabili 544.17
Bezethae collis descriptio 604.10
Biblia quot dierum historiam complectantur 2.3
Bithynos, Cappadoces, Pamphylios, Lycios & Cilices Romanis tributa pendere 527.3.
Borcaeus Agrippae legatus a Iudaeis uulneratus effugit 536.10
Borceos uicus 545.20
Bouis cornupetae noxa quomodo uindicanda 85.3.
Boz columna ueste ibidi templi 168.30
Boz ut quomodo Ruthem uxorem acceperit uxorem 107.40. 108.20
Britannicus Cl. Caesaris filius 430.40
Britan. Claudij ex Messalina f. Neroni priuigno in imperio posthabitus 519.40
Britanni quomodo & quando Romanis subiugati 526.40. & 527.3
Broccus trib. plebis 416.20
Buccinarum excogitatio & usus 85.30
Burrus praefectus praetoriorum militum 430.50

C

Cabrothaba locus 66.20
Cadmus Milesius quo tempore historiam conscribere inceperit 658.10
Caduceatores sacros esse & inuiolabiles 326.40
Caecilius Bassus occiso Sexto Caesare proconsule occupat 306.40
Caecilius Bassus Sex. Caesare interficit & copias eius occupat 471.4
Caecinna ab Antonio Primo ueru gestarie nuncius ad Vespasianum mittitur 591.40
Caecinna de proditione cogitat, & cum milite ad Antonium transfugit ibidem
Cedesa ciuitas 91.30
Canopolis & forum quod uocatur Mediarium a Cestio incensum 536.10
Cephalio fr. Antip. cadit in praelio 296.6
Ceron regio amoni seruit 424.40
Caesar Iudaeorum & Archelai commentum diremit 510.30. Archelao Idumaeam & Iudaeam regni partem dedit ibidem. eius promissio Archelao facta ibid. Reliquam regni dimidiam partem in duas tetrarchias diuisit ibidem
Caesar quae Salomae largitus sit 510.40
Caesar quas ciuitates Iudaeorum regno auulsas Syriae adiecerit ibidem
Caesaris liberalitas in duas filias Herodis uirgines ibidem
Caesar Selsum Alexandrum deprehendit ibidem cum remigum numero inscrit 511.3
Caesares uocatos imperatores Rom. 173. 40
Caesarea conditur 486. 10. & 487. 10
Caesarea Philippi dicitur Neronis 433.40
Caesarea Iudaeae maxima ciuitas 560.2
Caesaris templum 487. 6
Caesariensium contumeliae in mortuum Agrippam 422.30
Caesarienses contra Iudaeos apud Neronem uictores 522. 1
Caesarienses omnes Iudaeos apud se habitantes trucidant 512.10
Caesennius Gallus duodecimae legionis ductor a Cestio in Galilaeam missus 535.20. duo milia Galilaeorum cadit ibidem.
Caesennius Paetus rector Syriae 639.40
Caesennius Paetus Antiochum rege Comagenes apud Vespasianum defectionis accusat 646.6. bellum mouet contra eum ibid. uinctum Romam e Cilicia mittit ibid.
Caesoniae fugulatae cum filia magnanimitas 422.20
Caiaphas constituitur pontifex 386.9
Cain quid significet, sacrificat, fugulat fratrem, totus malus, nulla inuenit 5.2. eius posteri 6.6

Caius Agrippæ et Iuliæ fil. Augusti adoptiuus 376.30
Caius Cæsar Agrippam uinculis soluit, et tetrarchia Philippi tradit, regem appellauit 525.40. ei etiam Herodis tetrarchiam addidit ibidem. 50.
Caij uxor et filia occisæ 414.10. eius ingenium et mores 414.40. 415.1.
Caius Cæsar Deum se uocari iubet 516.30. Petronium ob statuas in templo locandas Hierosolymam misit ibidem
Caij literæ ad Petronium 517.10
Caius per dolum interceptus, quanto tempore imperauerit ibidem
Calchus explorator Chananææ 67.1
Calidæ ad Baias 397.50
Calidæ ad Emmaumem 386.10
Calidæ apud Callirhoen 373.5.
Caligo tabernaculi qualis fuerit 60.30
C. Caligula constituitur Cæsar 391
C. Caligula Germanici fil. 395.30. designatur Cæsar à Tiberio 396.20. occiso Tiberio fratre opprimitur et ipse ibidem. Herodem cum coniuge mittit in exilium 398.10. quali fuerit ingenio 400.40.401. Iudæis bellum illaturus reuocatur à Petronio et Agrippa 400.40.401.1. moritur ibidem. eius in omnes sæuitia, et diuini honoris uendicatio, insaniáq; tũ coniuratio in ipsum, et eius interitus 405.30. usq; 410.411.
Callimander ab Hyrcano uictus, interiit 285.8
Callistus Caligulæ libertus 408.30
Calumniarum quanta uis 463.40
Cambyses Cyri filius patri in regno succedit, et Iudæos à templi et urbis ædificatione prohibet, moritur 228.40
Campus regius, loci nomen 13.40
Cana, loci nomen 325.20
Cana iuxta Galilææ 481.20
Cana seu Canatha 483.30
Canathenses ibidem
Candelabrum tabernaculi 57.10
Capernaum fons, Nili uena esse creditus 565.20
Capharsaba, campi nomen 349.20
Caphartaphan Idumææ uicus 584.10.
Capito centurio à Floro præmissus ad Hierosol. minatur 522.50
Capitolij templum à militibus direptis donariis incenditur 592.20
Cappadoces populus 10.6
Carmeli montis situs 544.40
Carræ Mesopotamiæ ciuitas 11.40
Carthaginensium originis et fati descriptio 527.40
Carus, delicia Herodis 365.30
Cassander occupat Macedoniam mortuo Alexandro 246.10
Caspiæ portæ 389.30
Cassius Chæreas 406. 407. 408. 410. per totum. occiditur 418.10
Cassius quæ gesserit in Iudea 301.10. 307. per totum. 473.16. 474. per totum affligit Iudæos 507.10.
Cassius Longinus Syriæ præfect. 240.40
Cassius Iulia Cæs. interfecto Syriam petit et quid gesserit 307.308. 473.474. per totum occis. 474. ibidem
Castor rerum Iudaicarũ scriptor 677.10
Castoris Iudei uersutia et dolus erga Titum 607.20.
Castra Iudeorum, locus 302.50.
Catullus Libyæ Pentapolitanæ rector, in carus calumniandi doctor erat 654.30. tria milia Iudeorum trucidauit ibi. eius cruciatus et mors horrenda ibidem
Cedasa urbs 278.1
Celadus Augusti libertus 382.20. quæ Cæsaris nomine cũ falso Alexandro egerit 521.10
Celer accusatus Romæ causam dicit, et plectitur 429.30. et 430.1
Celer tribunus uinctus à Claudio Iudæis ad supplicium Hierosol. mittitur 519.40
Cedebæus præfectus uincitur à Sim. 282.10
Cenizus Hebr. in libertatem restituit 98.40
Cestius Gallus Syriæ præses inuadit Galilæam 447.30. et 453.50
Cest. Festus à Claudio in Iudæa procurator præmissus 518.10. eius malitia 521.40
Cestius Saulum cũ ceteris legatum ad Neronem in Achaiam mittit 537.50
Chabclo terra cur sic dicta 172.40
Chabolo uicus 447.30. 448.10
Chærea Caij uxorem et filiam interficiendas curat 414.10
Chalamas Syrorum transcupbratensium rex 144.40
Chaleb donatur pars agri Hebronis 95.30
Chaldæi, populus 11.10
Chaldæorũ cõsensus cum sacris literis 818.
Chamis patris irrisor 11.9
Chananæus, Chanaan 10.40
Chananæorum terræ præstantia 66.30
Charetis mors apud Gamalam 568.20
Chariathiaris ciuitas 111.20
Chasleus mensis 259.10.263.10
Chebronis ciuitatis antiquitas 587.20.
Chelcias Oniæ fil. copijs Cleopatræ præficitur 285.20. moritur 289.1
Cherubeis quid fuit 56.50
Cherubinorum descriptio 168.10
Chetim quid Hebræis significet 10.10
Chetimus, et Chetima insula ibidem
Chetonæ qualis ustitus 57.40
Cheton quid significet ibidem
Chettæi populus 11.3
Chiramus operarius insignis 168.10.
Christus et Christiani 387.20
Chusarthes Assyriorum rex Hebræos sibi subiicit 98.40
Chusus, Chusæi 10.40
Chusis amicus Dauidis cõstantissimus, quomodo se gesserit apud Absalonem 8.1.5. 30
Cilla ciuitas 128.20
Cillanos à Palæstinis bella uexantes Dauid iuuat ibidem
Cinthares idem quod talentum 69.20
Cinnyra, instrumentum musicũ 516.40
Cinyra fabula 409.50
Circenses ludi 405.30
Circuncisionis prima institutio 430.1
Cisus Saulis pater 123.20
Cithara quis inuentor 5.30
Ciuitatem quis primus instituerit 506
Claudius à militib. cõstituitur Cæs. 433.50
Claudius Agrippam ad senatum legatum mittit 513.40
Cl. Romæ contra Samaritas pronũciam tres eorum nobilissimos interfici iussit 519.30.
Claudius quandiu imperiũ administrauerit ibidem. Agrippinæ uxoris Neronẽ priuignum in imperium coaptauerat 536. id.
Clearchus peripateticus Aristotelem præceptorem suum de Iudæis narrantem inducit 664.30
Clemens præfect. urbanarum cohortium 407.20
Cleopatra Antiochi filia nubit Ptolemæo Philopatori 254.9
Cleopatra Flori uxor 435.50.
Cleopatra Ptolemæi Epiphanis filia datur nuptum Antiocho 254.10
Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia ducitur uxor ab Alexandro Antiochi, qui et Demetrius dictus 274.10.
Cleopatra M. Antonium in sui amorem pertrahit 310.5. et 474.50. Mariamnem cum filio ad se uocat, et Antonium contra Herodem incitat 321. usq; 402.481.649.20. contra quos omnium opibus inhians 324.325. per totum. Herodem ad stuprũ solicitat 324. 30. occiditur 330.40. et 485.10.
Clitus Tiberiensis altera manu mulctatus 445.20. et 642.20.
Cluuitus 409.40.
Colossus Cæsaris 487.7
Comagenensium ciuilis contentio 387.8
Commeatus tantum annorum quis decauerit in Massada incorruptus manserit 648.50
Conon Græcus Iudæorum mentiones fecit 666.40.
Conuallis laudationis 193.20
Conuentus ciuium quæ utilitas 80.40.
Coponius Iudæis præficitur 384.10. et 385.1.
Coponius procurator constituitur Archelai finibus in prouinciã redactis 513.6
Corban iteramenti explicatio 664.14.
Corban, quomodo se liberent 72.40.
Corcæ, loci nomen 467.20
Core seditionem contra Moysem et Aaronem

Aaronem excitat 71.40. dat eius pœnas ibidem
Cornelius Faustus Syllæ filius qualem se præstiterit in expugnatione templi 298.7
Cornelius Sabinus sibiipsi mortem infert 407.40. 410.30. 417.40. 418.20
Corona triplex pontificis 58.40
Correi, locus 112.10
Corus mensura qualis 67.47.335.40
Costobarus Idumeæ Gazæ præfectus ab Herode, lucro intentus, repudiatur ab uxore 332.30. eius violentia 434.3
Costobarus & Saulus fratres unà cũ Philippo ad Cestiũ transfugiunt 537.50
Coturnices ubi copiosæ inueniantur 49.40
Cotys Armeniæ rex 411.50
Crassus in Parthos proficiscens Hierosolymitanum templũ spoliat periurus 300.10. cũ omnibus suis copiis perit 301.1
Crassus in Syriæ prouinciã Gabinio succedens quid gesserit 470.20
Cretenses moribus, non uerbis erudiebãtur 680.9
Ctesiphon, urbs 405.10
Cumanus Iudææ præses constituitur 428.30.518.20. & quid sub eo Iudæis acciderit ibidem. & 429.10. accusatur à Iudæis ibid. exulat 430.10. 519.40
Cuspius Fadus Iudæorũ regno præficitur 422.52.423.30. seditiosos punit 423.34.428.10
Cydoessa Tyriorum uicus 569.50
Cyprus insula 10.10
Cyprus præsidij locus in finibus Hierichũntis 533.50
Cypros Herodis filia 391.24. alia Phasaeli filia ibidem.26
Cypron, castellum 349.20. & 487.20
Cypris Antipatri uxor 470.20
Cyrenæi, Marmaridæ & terribiles Syrtes quemadmodum Romanis subdita 527.40
Cyrus Persarum rex Babylonem & regem eius capit 224.50
Cyrus Iudæis Hierosolyma repetere permittit, templumq; restituere, ac uasa tẽpli eis reddit, multáq; præstat beneficia 127.10. 232.40. 610.30. perit 228.20

D

DAbariteni uxorem Ptolemæi regij procuratoris inuadunt 443.20
Daccharí herbæ descriptio 58.50
Dagon, arx 282.20
Dagon præcipitatus 210.10
Dagonis templum exustum 275.20
Dalila meretrix Sampsonis 106.30
Dalmatæ bellicosissimos sub una tantum legione Romanorum quietem agere 527.10
Damascus à quo condita 11.20
Damascus imperio Dauidis subiicitur 143.1
Damascus à Metello & Lollio capta est 295.40
Damascenorum in Iudæos seueritas 438.20.538.2. & 651.30
Dana oppidum 98.30.178.10
Danaus Argiuorum antiquiss. 661.1
Daniel uocatur Balthasar, & cupit duriùs uiuere propter ualetudinẽ & studia 221.10. insomnia diuina uidet 221.50. regi somnia interpretatur 222.10. 271.1. Balthasaris uisionem in pariete explicat 274.10. abducitur à Dario in Medìam & cõstituitur summus satrapa 275.2. insidias patitur, sed insidiatores eius luunt pœnam 225.226. per totum. apud Ecbatana turrim ædificat ibid. quàm carus Deo fuerit, & quantum cæteros prophetas superauerit 226.227. per totum
Danielis prophetia 263.10
Danitarum sors 93.7
Danitæ à Chananæis sedes mutare coacti 98.20
Danus, fons Iordanis 13.30
Danus nascitur 22.10. filij eius 36.4
Darabitta uicus 451.30
Darius Artabani filius Neroni obses missus 389.50
Darius Astyagis filius imperium Babyloniorum uastat, & Danielem abductũ constituit satrapã, quem inuitus postea leonibus obiicit 225.50. hostes Danielis iisdem obiicit, & deum eis prædicat ibidem
Darius equitum præfectus sub Agrippa 530.10
Darius Hystaspis filius rex Persarũ creatur, quæstionem proponit quænam omnium rerum fortissima aut potentissima 229.50. & pagina seq. cõmonitus uero à Zorobabele Iudæos libertati instituit, & immunitati, urbemq; & templum restituere promittit & iuuat 230.234. per totum. mortuus successorem filium Xerxem relinquit ibidem
Dathamo cum uniuersa sua familia terra dehiscit 71.30
Dauid filius Iessei 108.20
Dauid qualis, & quomodo rex à Samuele unctus prophetat, & Saulo furioso hymnos occinit ad citharam 121.10. eius magnanimitas 122.20. uictoria de Goliatho 122.40. amatur à Sauli filia, & sexcenta hostium capita Saulo adfert & filiam eius uxorem ducit 123.40. socerum fugit 123.124.125. per totum. spiculo ab eo petitur 125.30. accepto Goliathi gladio fugit in Gittam, & insanum se fingit 126.30. fugit inde aliò atque aliò ibidem. Cillanis auxiliatur ac iterũ Saulum effugit 129.130. & 131. per totum. cum Saulũ occidere potuisset noluit ibidẽ. reconciliatur Saulo 129.31. Nabali defuncti uxorem ducit 131.50. Amalecitas prædatur ibid. 53. iungit se Ancho contra Hebræos 132.1. abducuntur ei ambæ uxores captæ 134.10. Palæstinos cædit & uxores recuperat 134.20. Sauli interfectorem supplicio afficit, & epitaphia ipsi ac Ionathæ conscribit 135.10. rex unius tribus declaratur, & cum Abnero pugnat 136. & 137.3. eius filij 137.10. Abnero fœdere iungitur & amicitia 137.40. interfectum luget 138.30. regnum in uniuersum ei confertur 139.20. dominorum suorum occisores punit 139.30. quantæ copiæ ad eum in Hebronem conuenerint 139.50. Iebusæos illudẽtes capit 139.10. amicitiam cum Iramo parat, & Hierosolyma ciuitatem Dauidis appellat ibidem. Palæstinos superat, & aream Hierosolymã trãsfert 141.142. per totum. Palæstinos frangit & Moabitas Adrazarumque Sophenorum regem 143.10. Thænonem in amicitiam recipit Idumæam subigit, & officia distribuit ibidem. Ionathæ posteros beneficiis afficit ibidem. legati eius iniuria à Naase afficiuntur, Syri, Mesopotamitæ, Ammanitæ debellantur 144.10. Bethsaben adulteram facit & ducit uxorẽ, Uriãque interficiendum curat 145.146. per totum. Ammanitas excindit 147.3. à filiis molestatur 148.149. per totum. Absalomum filium regem salutatum fugit 40. per totum. patienter dudit conuiciantem Semeim 49.50. fugiens benigniter excipitur ab optimatibus regionis trans Iordanem 151.30. prior filium aggreditur ibidem. occisum luget 153.3. ignoscit hostibus, & recipit regnum, salutatur rex 153.154. per totum. decem tribus ab eo deficiũt autore Sabæo 154.40. Palæstinos ultimo fundit, hymnos ac musicam instituit 156.40. fortissimi uiri ipsius qui 156.50. populum recensendo deum offendit 157.40. è tribus malis instigendis pestem eligit, & Oronnæ aream emit 158.159. templi extruendi locus ei indicatur, ad quod opifices & materiam comparat, filiumq; instruit Salomonem quomodo se debeat gerere nactus imperium 159.10. & 50. alsiosus calefacit se Abisaces accubitu 159.20. Solomonem confirmat regẽ, officiáq; distribuit & tribus, tum templi uasorumq; descriptionem tradit 160.162. per totum. Dauidis principiũ alacritas in contribuendo ad templi fabricã 161.30. quid sub mortem Solomoni cõmiserit 162.1. expirat ac sepelitur, maximúsq; cum eo thesaurus ibidem.
Dauidici generis regũ finis, & quot eorum fuerint 118.30

Debora prophetis 10.4
Decimæ datæ 14.20.50.7
Decius Mundus quantũ insanierit in Paulinam 387.40
Delatorib. quid præmij fuerit apud C. Caligulam 411.30
Demetrius Alexandrinus 281.40
Demetrius Demetrij filius amicitiam cum Ionatha init 275.40 Alexandrũ uincit 276.40
Demetrius Eucærus Antiochi Grypi filius rex apud Damascum constituitur, & Alexandrũ Iannæum superat 290.20. contra fratrem pugnans captiuus ducitur ad Parthos ibidem. Alexandrum prælio superat 465.7
Demetrius Gadarensis libertus Pompeij 298.20
Demetrius Nicanor rex 276.9. clementer agit cum Ionatha Iudæisq; 277.20. uincitur à Tryphone 278.10. capitur à Parthis 279.30. dimittitur, & in regnum restituitur ab Arsace 283.40. uincitur, capitur & occiditur 284.20
Demetrius Phalereus quomodo bibliothecam Ptolemæo Philadelpho comparauerit 300.5. legem Iudæorum transscribendam curauerit 251.20.
Demetrio Phalereo in historia Iudæorum uenia concedenda, quòd Hebraice nesciuerit 666.50
Demetrius Seleuci filius regnum Syriæ occupat, Antiochumque & Lysiam occidit 266.50. Iudam occidit in prælio 269.10. Ionathæ amicitiam ambit 271.10. occiditur ibidem.
Dei castra, locus 23.30
Deus Galilæorum clades Romanis donabat 554.10
Deus Iudæis omnem uiam salutis ad interitum uerterat 617.50
Dei decretum contra omne Iudæorum genus 651.20
Dei definitio apud Mosen 681.10
Dextra porrecta quid apud barbaros significet 402.40
Diagoras Melius in mortis periculo uersatus propter Athenienses 685.9
Dido soror Pygmalionis regis Tyriorum in Africa Carthaginẽ ædificauit 662.4.
Diebus singulis quid Deus cõdiderit 3.20
Diglath, quid significet 4.20
Diluuij uniuersalis descriptio 6.7
Dina Iacobi filia 24.10. stupratur, quapropter Sicimitæ uniuersi trucidantur 24.30
Diodotus Tryphon Apamenus, uide Try.
Diogenes Alexandri amiciss. à Pharisæis interficitur 466.8
Dionysius Tripolitanus securi percussus 296.20
Diophantus notarius scelleratus 358.30
Disciplinæ militaris exemplum pulcherrimum 538.539. per totum
Disciplinas à Chaldæis ad Aegyptios, ab his ad Græcos esse deductas 13.6
Dissimilium communionem etiam natura horrere 81.10
Dius in historia Phœnicum integerrimus 661.20
Dius mensis 7.3
Doecus mularum nutritor 126.30 occidit Abimelechum pontif. 227.30
Dolesus nobilitate potens à Gadarensibus interficitur 582.40
P. Dolabellæ decreta pro Iudæis 306.30
Domitianus cum multis Romanorum saluus euadit 592.20. à Mutiano productus populo rector insinuatur ibidem.
Domitiano Germani subiiciũtur & Galli 641.3
Domitianus in triumpho Vespasiani & Titi eis adequitabat 643.20
Domitius Aenobarbus 430.40
Domitius Aenobarbi filius ibidem
Domitius Nero consalutatur Imperator 430.40 fratrem, matrem, uxorem, uirósq; illustriss. trucidat ibid. Cæsarea excludit Iudæos 432.30
Domitij Neronis uxor à marito occiditur 431.1
Domitij Sabini fortitudo 608.10
Dora Phœnices urbs 438.30
Doræ ciuitatis situs 679.1
Doras Hierosolymitanus pontificem perimit 431.30
Doris mater Antipatri Herodis filij accusatur ueneficij, & quomodo se gesserit 367.8.474.40.499.20
Doritarum in Iudæos insolentia 419.50
Dorotheus lxx. interpretib. additur 251.40
Dositheus Hyrcanum & Alexandrã Herodi prodit 328.20
Draconis leges de suppliciis antiquissi. 656.40
Druma Gedeonis concubina 102.20
Drusilla Agrippæ filia 391.30
Drusium turris 486.50
Drusus Agippæ filius 391.30
Drusus Neronis filius 392.10. 395.30.
Drusus turris 337.4
Drymos, loci nomen 475
Dystrus mensis 87.40.233.10.242.20

E

EButius decadarchus sub Vespasiano 549. Gamalæ occisus 567.5
Ecdippon locus 476.1
Edom, uide Adomus
Edraus dux militum Ionathæ 189.30
Eglon Moabitarum rex qui Hebræos subiugarat, ab Iode interficitur 99.10
Ela capta & habitatores eius extincti à Syriæ rege 206.30
Elanus Basanæ filius altero regni anno occiditur, unà omnis eius soboles tollitur per Zamarem 183.40
Elcana Iudæ copiarũ dux occisus 206.40
Elcias Magnus legatus Iud. 399.20
Eleazarus pontifex 1.40
Eleazarus Moysis filius 43.10
Eleazarus Aaronis filius 71.50. 72.1. fit pontif. 73.29
Eleazarus pont. moritur 95 8
Eleazarus Dodeiæ filius unus fortiũ Dauidis 156.50
Eleazar quidam arreptitiorum medicus 166.20
Eleazarus Auranes Matthiæ filius 260.20. fortiter ab elephanto confosso opprimitur 265.50
Eleazarus phœriseus homo seditiosus conuitiatur Hyrcano 285.40
Eleazarus quomodo pontificatũ adeptus 248.30
Eleazarus thesauri templi custos quomodo pactus cum Crasso 300.20
Eleazarus Anani fil. pontifex cõstituitur unius tantum anni 386.6
Eleazarus Boethi pontifex constituitur 382.50. priuatur pontific. 383.5
Eleazarus gigas, quam uasto fuerit corpore 389.50
Eleazari Asamonæi filij fortitudo et mors 461.30
Eleaz. Dinæi latro 429.20.431.20.519.8.520.10
Eleazarus seditiosus exulat 423.30
Eleazarus Ananiæ põtificis filius, Romani belli seminarium fuit 529.30. reiecit Cæsaris hostias ibidem
Eleaz. Semei facinus memorabile 552.40
Eleaz. duo socij cõtra Manahemũ 531.30
Eleazari Simonis filij factio 593.20.594.10.597.20
Eleaz. Simonis Gioræ socij mors 586.20
Eleazarus sicariorũ princeps Massadam obtinet 647.15. eius ad suos oratio 649.51. altera oratio de immortalitate animæ. 650.38. et 651.652. per totũ
Elephantis quomodo pugnatum sub Antiocho Eupatore 265.40
Eleusa oppidum, Sebaste dictum 348.40
Eleutherus fluuius 483.10
Eleutheri equites 475.50
Eliabus architectus 558.60
Eliacias pontif. sub Iosia rege 213.30
Eliacimus Iosiæ fil. antea Ioacimus dictus accepit regnum paternum, sed tributarium iam factum Aegyptiis 225.8. etiam Babyloniis tributum cogitur pẽdere 216.50. occiditur ibidem
Eliacimus Ioachimi filius in pontificatum patri succedit 235.40
Elias propheta tempore Achabi quæ prænunciauerit & gesserit 184.30. 185.10. 186.40. 187. & 192. 193.2. per totũ. exẽptus ex hominibus 193.10
Eliæ epistola ad Ioramum Iosaphati filiũ sceleratum regem 197.30

Elieneus Cithæi filius pontificatum accepit 422.6

Elis pontifex princeps Hebræorum 108.31. filij eius ſcelerati ibidem. exitium ſuum cognoſcit 109.14

Elis pontificis filij ſcelerati 108.31. exitium ſuũ & ſuorũ filiorum cognoſcit 109.14. tum ipſius & filiorum mors 109.31. & 40

Eliſæus prophetiæ donũ accipit, & Eliã comitatur 186.30. uaticinatur & aquã ſuppeditat Ioramo Achabi filio 193.40. uiduam à debitis liberat 194.30. Ioramo inſidias Syrorum indicat & Adadum capere ipſum uolentem eludit 194.40. 195.30. famis tempore uilitatẽ annonæ prænũciat 196.50. Adado mortem indicat 197.10. Icum ungit regem Iſraelitarum 198.20. Ioaſum Ioazæ filium adſe ægrotum uenientem conſolatur 202.48. uita defungitur 203.8. cadauer occiſi à latronibus, in ipſius monumentum iniectum reuixit ibidem

Elymus, Elymi 11.10

Eminan zona ſacerdotalis 58.5

Emmaus concremata 380.8

Emmaus uicus, Vide etiam Ammaus.

Engaddi à ſicariis inuaditur 582.10

Eniachin tribus ſacrata 572.3

Enochi mors nemini cognita 7.20.

Enoſa ciuitas 5.30.

Ephaphroditus 1.22.

Ephodes, ueſtitus 58.20

Ephorus hiſtoricus Gallos & Hiſpanos prorſus ignorauit 659.7

Ephorus Hellanicum in plurimis oſtẽdit mendacem 656.30

Ephremes Ioſephi filius 30.35

Ephremes in numerum Iacobi filiorum adoptatur pro patre Ioſepho 38.50

Ephremi pars quæ ceſſerit 92.50

Ephremitæ Gedeoni bellũ inferre conantes placantur 102.5

Ephremitis tribus quomodo Bethelem proditione ceperit 95.40

Epicrates pecunia corruptus Scythopolim cum aliis aliquot ciuitatibus Iudæis prodit 285.10

Epicuræorum error refutatur 226.40

Epiphania, ciuitas 11.1

Epiphanes & Callinicus filij regis Antiochi Cæſennio Pæto pugna forti obnituntur 646.30. à Vologeſo Parthorum rege magnifice excipiuntur ibidẽ. Romã ad Veſpaſianũ ueniũt 646.48

Epomidis deſcriptio 58.20

Epulæ feriales Iudæorum 505.10

Equitum Romanorum arma 547.10

Equus Modius Varo ſuccedit 440.442

Erebinthonicus uicus 615.30

Erica prætorianorum Achazæ præfectus occiditur 106.40

Eſaias prodigium Ezechiæ regi exhibet 211.40. obiurgat eũdem propter theſauros Babyloniis monſtratos 212.10

Eſaiæ prophetiam cognouiſſe & credidiſſe Cyrum regem 227.10

Eſaiæ uaticinium deprauatum 654.10

Eſai natiuitas 19.10. uxores ibidem. circumuenitur à fratre ibidem. iratus fratri reconciliatur 24.10. partitur cum fratre habitationem, uocatúrq; Adomus 25.10

Eſdras Iudæorum apud Babyloniem degẽtium pontifex, à Xerxe quæ & quanta impetrauerit 234.40. quomodo populum mundauerit, & legem ei prælegerit, ac rempublic. reformarit, mortuúſq; ſit 235.236. per totum

Eſcon puteus 19.40

Eſther puella quali fuerit forma 238.2. ducitur uxor Artaxerxi, & coronatur regina ibidem. Iudæorũ cladem futurã cognoſcens regi indicat 239.30. 240.2. impetrat Iudæis uitam 241.20

Eſſen, ueſtis qualis 58.10. 61.10

Eſſenorum ſecta 384.50. 512. 513. 514. 515. per totum. eorum mirabilis cõſtantia, & uirtus in bello cum Romanis 515.50. opinio de animæ diuinitate ibid. aliud eorum & diuerſum collegiũ ibidem. & 516.10

Ethæus Gittheus Dauidis ſectator præficitur exercitui 151.40

Eua quid ſignificet 4.2

eius lapſus 4.5

Euæi populus 11.3

Euaratus Cous 495.10

Euemerus Græcus Iudæorum mentionem facit 666.40

Euilas, Euilæ 10.40

Euodus Neronis libertus 395.40

Eupolemo Græco in hiſtoria Iudæorum uenia concedenda quòd Hebraicè neſciuerit 666.50

Euphrates, fluuius 4.9

Eurycles Lacedæmonius impoſtor maximus Herodem circumuenit, & domũ eius ſubuertit 357.40. 493.50. 494.40

Eutychus Agrippæ libertus & auriga in uinculis detentus 393.20. 394.6. aperit Neroni maleuolentiam Agrippæ 394.30

Eutychus, auriga Caij Cæſ. 417.30

Excæcantis aliquem pœna 85.1

Ezecielis prophetia 215.1. & 216.3

Ezecias Achazæ filius regnum obtinet paternũ Hieroſolymis religionem collapſam reſtituit 207.208. per totum. Paleſtinos bello uincit ibidem. à Senacheribo oppugnatur 210.10. in ſummã adactus deſperationem Eſaiam implorat ibidem. poſteritatẽ à Deo exorat 211.40. moritur 212.20

Ezechias latronum princeps interficitur 473.10

F

Fabatus Auguſti ſeruus 366.10

Fabatus procurator Cæſaris, pecuniis corrumpitur 498.10

Fabij centurionis fortitudo 468.20

Fames ingẽs 186.1. 195.30. 196.20. 334.50. 335.20

Fati potentiæ nemo poteſt reſiſtere 362.10

Fauces locus 68.10

Fauſtus Cornelius primus Hieroſolyma conſcendit 468.40

Felix Pallãtis frater à Claudio ad Iudæos miſſus 519.40

Felix præfectus militum Romanorum inuadens Phaſaelum uincitur 308.20

Cl. Felicis procuratoris geſta 520.521. per totum. uide Cl. Felix

Ferrei montis ſitus 584.20

Feſtus procurator ſucceßit Felici 432.20 uide Porcius

Feſtorum deſcriptio 63.64. per totum

Filij contumaces & proterui in parentes quomodo mulctandi 83.50

Filiorum Iſraelis iura 80.32

Flaccus Syriæ præſes 392.30

Flauius Ioſephus. uide Ioſephus

Flauius Sylua in adminiſtratione Iudææ Baſſo ſuccedit 647.10. contra Maſſadam militem mouet ibidem. & 648. & 650. Maſſadam occupat & præſidium imponit, cum exercitu ad Cæſarem redit 653.10

Fletus, ſylua 141.10

Florus templi theſauris fruſtra inhiat, à cuius expugnatione depellitur 524.30

Flori nouus dolus & auaricia in oppreſſione Hieroſolymorum 524.30. mendacium apud Ceſtium 525. per totum. uide Geßius

Portes uere qui 133.30

Fortunatus Agrippæ libertus Romã miſſus à ſuo patrono 397.40

Fratris uxorem ducere prohibitum 383.4

Fratres ueri, quos & interitus ipſe ſociauit 699.50

Frontonis geſta in cuſtodia 636.8

Fructus intempeſtiuus & prænaturus 82.6

Furij centurionis animoſitas 468.20

Furum pœna 84.30

G

Gaba, quid ſignificet 120.40

Gaba equitum ciuitas cur ſic uocata 544.40

Gabaenorum iniuria in uxorem Leuitæ, & quomodo ea propter mulctati 96.97.98. per totum

Gabaon uicus 155.10

Gabaonitæ aſtu fœdus ineũt cum Ieſu 91.2. qui ipſis contra Hieroſolymitarum regem ſuccurrit 91.92. per totum.

Gabath, Saul uicus 595.20
Gabinius præfectus militū Pompeij 297. 20. eius geſta 298.299.300. per totum
Gabinius Scauro ſuccedens quid geſſerit clari 469.10.470.20.472.30
Gadara reſtaurata 337.40
Gadarę optimates legatos ad Veſpaſianū mittunt, ſeq; dedunt 487.40
Gadarenſes Herodem fruſtra apud Cæſarem accuſant 468.40
Gadę natiuitas 22. & filij ſeptem 36.8
Gadus propheta Dauidi unus è tribus malis offert electionem 157.40
Galades colis & Galadena regio 23.20
Galatæ à quibus denominati 10.2
Galba Imperator creatus 586.2. in medio foro necatus ibidem. 588
Gales inſectans Abimelechum Gedeonis nothū, proditur à Zebello 103.10
Galgala quid ſignificet 90.10
Galilæę & regionis trans Iordanē quanti reditus fuerint 510.40
Galilea munor quæ 545.30
Galilææ utriuſq; deſcriptio ibidem calamitas 545.546. per totum
Galilea tota à Romanis ſubacta 570.20
Galilęorum & Samaritanorum conflictus 519.2
Galilęi contra Romanos 542.10
Galilęi ab infantia pugnaciſſimi & omni tempore plurimi 544.10
Galilęorum quot milia Iaphæ occiſa 555. 30
Galilęorum noua inuenta & factiones Hieroſolymis 588.30
Galliæ motus 583.40
Galliæ bellum deſiit ibidem
Galliæ ſitus deſcriptus 527.10
Galli centurionis facinus apud Gamalam 567.8
Gallos ſub mille & ducentis militibus ſeruire; quibus penè plures habuerint ciuitates 527.20
Gamala filius Ieſu 572.10
Gamala ciuitas rebellat 565.30. eius ſitus ibid. & 566.10. exciſa. 568.10
Gamalenſium fides in Romanos 438.40
Gamalenſium cum Romanis acres conflictus 566.567.568. per totum
Gamalenſium cædes à Romanis 519
Ganges fluuius 4.9
Garizin mons 244.2
Gaulanitis regio deficit ab Agrippa 446. 10
Gazam nequeunt capere Iſraelitæ 95. 40
Gazæi à Iamnęo obſeſſi captiq; 289.30
Gazara Palæſtinæ urbs à Salomone bis ędificata 173.10
Gideō quomodo Hebræos ſeruitute exemerit 100.101. per totum. quod filios habuerit 102.20
Germani uici ſitus 518.50
Gemello renūciat amicitiam Herod. 554.
Geneſar lacus deſcriptus 386.10. terra eiuſdem nominis deſcripta ibidem
Gentium enumeratio quæ Romano imperio ſubduntur 526.30
Gentium qui uerenda Iudæorū more circunciderunt, enumeratio 664.10
Gentibus ſingulis quomodo à ſuis autoribus nomina ſunt indita 9.10.11. per totum
Geon fluuius, & quid ſignificet 4.10
Geraſeni quomodo ſe erga Iudæos cohabitatores ſuos geſſerint 512
Gergeſæi, populus 11.4
Germanicus ueneno ſublatus 367.7
Germanicus qualibus moribus 395
Germanicus Claudij Cæſ. frater 430.40
Germanus augur uinctus Agrippæ uincto uaticinatur 395.2
Germani qualis gens 411.2
Germanorum deſcriptio 527.30. eos octo tantum legionibus Romanorum domitos ibidem
Germanorum agmina & bellum ciuile ab Antonio primo & Mutiano ſedantur 586.6
Germani Capitolij collem occupāt 592. 20
Germani uiribus corporum laudati 632. 30
Germanorū magna ex parte defectio à Romanis 406.50. defectionis cauſa ibid.
Gerſus Moyſis filius 43.10
Geßius Florus Iudææ procurator quomodo Iudæos ad arma contra Romanos ca peſſenda compulerit 435.50. & quàm malus fuerit uir ibidem
Geßij Flori procuratoris qui Albino ſucceſſit, crudelitas, impudentia & uerſutia 524.20. auaritia apud Cæſarienſes 525.10. noua crudelitas in Hieroſolymitanos ibidem. Vide etiā Florus
Gētheris Arami filius 11.20
Getuli, populus 11.40
Gigantum reliquiæ in Hebrone 95.30
Gigantum poſteritas à quibus perdomita 13
Gimon propheta Baſani quæ mala ipſum maneant uaticinatur 183.10
Gnea uicus 390.10
Giſcalā Galil. oppidulum indomitū 569. 2
Giſcala ſuccenditur & diruitur 439.20
Giſcala à Ioſephi militibus diripitur, prędaq; popularibus cōceditur 541.542. per totum
Giſcalorum ſtatus 439.10
Glaphyra Archelai Cappadocum regis filia nubit Alexandro Herodis fil. 342. 40. odio proſequitur Salomē 357.1. occiſo marito remittitur ad patrē cum dote 353.40. nubit Archelao Herodis filio, Alexandri fratri 383.2. Item Iubæ 383.30. eius ſomnium & mors ibidem
Gobolitis regio 25.20
Godolias Acani filius præficitur reliquiis Hieroſolymorum 219.10. humaniter tractat Iudæos profugos ibid. eiuſdem pietas, ſed illa noxia 220.10. occiditur ibidem
Goliathi Gittæi ſtatura & inſolentia 122. 40. interitus 123.10
Gomor, Gomarenſes 10.2
Gorgias à Iuda Machabæo uictus 268.20. uincit Ioſephum Zachariæ 264.30
Gorion filius Ioſephi, & Simon Gamalielis contra libertatis corruptores hortantur & concionantur 572.10. occiditur 580.30
Gotarzes Parthorum rex 427.2
Gotholia Achabi filia, uxor Iorami Hieroſolymorum regis 200.30. Dauidis familiam quantum poteſt tollit & regnū adminiſtrat ibidem. & regno & uita priuatur opera Ioadi 201.10
Græcorum & Iudæorum diſſidiū 398 20
Græcis turpiſſimū uiſum Iudæis inferiores fore 521.2
Græcos bis ternis faſcibus Romanorum obedire 526.50
Græcorum omnia noua & heri nuperq; facta 655.50. eorum regiones innumeræ corruptiones mutarunt rerū memoriam delentes, ibidem. Scra cognitio literarum ibidem. & 616.10. philoſophi primi Aegyptiorum Chaldeorumq; diſcipuli. ibidem
Græci poſteriores Timæum in plurimis mendacem oſtendunt 656.30
Græcis ab initio nulla cura fuit hiſtoriæ conſcribendæ 656.4
Græcorum hiſtoricorum elegans deſcriptio 656.657.658. per totum
Græcorum legislatores antiquiſſimi qui 678.50. & 679.10
Græcorum dij deſcripti 686.687.688. per totum. eorum legislatores poetis poteſtatem dederūt ut quos uellēt deos introducerent, rhetorib. uerò ut decreta de reb. publicis, quæ uellent conſcriberent. ibidem
Grādo apud Aegyptios ante Moſen nunquam uiſa 44.40
Grapte cognata Iſatæ regis Adiabenorum aulam regiam Hieroſolymis ędificauit 588.40
Gratus militum præfectus, Simonem Herodis filiū obtruncat 379.10. ſuis ſuccurrit 380.10. & 508.10
Grauidā calce percutiens quomodo plectendus 84.40
Gymnaſia Herodis 487.30

H

HAi uide Aina
Heberus Hebræorum auctor 11.30
Hebræorum declinationis forma ibidem
Hebræorum nullus regnante Salomone ſeruile opus facit. at 1743

Hebræi bis ultra Euphratem ducti captiui 220.50
Hebræorum decem tribuum captiuitatem, & reliquarũ duarum tribuum transmigrationem quãtum temporis intercesserit 24. uide etiam Israelitæ
Hebron expugnatur, & conceditur Leuitis 95.20
Hebronis oppidi antiquitas 23.10
Hecatæus Abderita 666.10.667.30. 668.20
Hecatombæon mensis 73.30
Hecatõtomachi Alexãdri Iannæi 288.10.
Hellanicus ab Acusilao de genealogiis multum discrepat 656.20
Helcanes Leuita & eius uxores ac liberi 108.109 per totum
Helena Adiabenorum regina transit ad religionem Iudaicã 424.425.426 per totum. eius monumentum Hierosolymis 599.10
Helenæ Monobazi regis matris regia Hierosolymis 604.30
Helias. uide Elias
Heliopolis 36.20
Helonis principatus Hebr. 104.30.105. 10
Heniochi Romanis subiecti 526.50
Heoron, arca tabernaculi 56.40
Herẽnius Capito, curator Iãniæ 392.20.
Hermæus qui & Danaus denominatus 667.40
Hermippus Græcus historicus diligentissimus 664.3
Hermogenes Græcus Iudæorum mentionem facit 666.40
Herodes Agrippæ frater, rex Chalcidis 422.10.423.40. moritur 428.1
Herodes Antipatri filius 303.20. Hierosolymorum dux constituitur, Exechimáq; cum aliis prædonibus afficit supplicio 303.50. infantum ob cædem exosus dicit causam 304.20. præficitur Cœlisyriæ ibidem. Romanorum benevolentiã captat & assequitur 307.40. Malichũ trucidat 308.10. Antigonum Aristobuli prosligat ibid. uxores & liberos sibi parat, ac M. Antonium corrũpit 308.40. accusatus tetrarcha constituitur 309.310. strenue pugnat ibidem. elabitur ex hostium insidiis 311.312. difficilibus profectionibus exercetur usq; Romam 313. rex Iudææ à senatu Rom. declaratur 314. ex Italia nauigat, & pugnat contra Antigonum 315.316. auxilio uenit M. Antonio 301. prodigiose seruatus bis 317. Hierosolyma expugnat, & Antigonum capit 318. Antonio donat 319. Aristobulum pontificem occidit 321. 322. à Cleopatra ad stuprum solicitatur 124. bellum Aretæ infert 325. concio ad milites 326. Hyrcanum occidit 328. quomodo amicitiam Antonij excusarit apud Cæsarem, & regnum ab eo obtinuerit 329.340. Mariammem uxorem interficit & magnifice donatur à Cæsare 341. necatã à se uxorem luget miris modis 342.343. efferatur ad cædem amicorum quorumcunq; & ad omnia mala inclinat 343.344.345. arces in suam tutelam extruit 346. fami urgenti succurrit 347. quomodo subditos in officio continuerit 448. Cæsaream condiderit, & à Cæsare sit muneratus 449.450.451. salutat Agrippam 450. extruit templum Cæsari, & tributorum partẽ subditis remittit & conuenticula populi prohibet, & Essenos magnificat 451. templũ nouũ ædificat Hierosolymis sumptuosiß. 452.453. legem statuit de furibus nouã 342. nauigat ad Cæs. & reductis Roma liberis dat uxores, Agrippam q; honorat 343.344. quartam tributorum partem suis remittit 345. ipsius familia domesticis agitatur dissidiis 346. filios suos apud Cæs. accusat 347. quinquennale certamen celebrat, arces condit 349. multáq; alia 350. qualis ingenij, ibidem. pecuniis destitutus Dauidis sepulchrum recludit 351. omnes coniunctos habet suspectos 353.334.355.356. à Syllæo inique accusatur apud Cæsarem 356.357. accusat filios apud consiliũ Berytense 100. strangulat 301. liberis ipsorũ prospicit 363. quas ipse uxores habuerit & sobolem 364.10.391.20. Antipatrum damnatũ in uincula coniicit 371. morbo correptus testamentum cõficit 371. 372. morbus qualis fuerit 373. sub mortem liberalißimus & crudeliß. 373. 374. uim sibi conatur inferre, & Antipatrum iubet occidi 374.375. testamento mutato moritur ac funeratur 375. testamento eius confirmato quantum filiis ipsius patrimonium superfuerit 381. præficitur Galilææ, & strenue agit 472. accusatur Hyrcano à matre Iezabele 473. uindicat patris mortem 474. eius uictoriæ ibidem. accusatur 475. quomodo se gesserit in pugna cõtra Antigonũ & Parthos 476.477. ædificat et multis premitur malis 477. 478. Romam nauigans iacturam facit 478. rex Iud. constituitur 479. Antigonũ expugnat & latrones ibidem. 478.479.480.481. fratris mortem ulciscitur 481. in gravia incidit pericula 481.482. Syros & Arabes uincit 483.484. conciliat sibi Iulium Cæs. 485. ædificat, amicos ac parentes honoribus afficit 486.487.488.489. 20. athletã & uenatorẽ agit ac bellatorem 487.488. dissidet cum filiis duob. & uxore ibidem. & 489. reconciliatur filiis 489. iterum dissidet cũ ipsis 492. accusat filios apud Cæs. & Beryti 495. occidit 496. & 517. occisorum liberis prospicit 497. quot uxores & liberos habuerit ibidem. eius domus iterum conturbatur dissidiis 497. Pieroram extrudit 498. accusat filium Antipatrum 501.502. morbo corripitur lethali 503.504. crudelitas eius & mors 504. 505. quomodo Romanũ adduxerit exercitum 611. instaurat ciuitates 644.10
Herodes Herodis fil. Iuliada condit 386. 40. tetrarcha fit, ibidem. recipitur in amicitiam Neronis 386.10. quomodo pericrit ibidem. Vitellij rã in se concitat 390.20. bello ab Areta superatur ibidem. Herodiadis amore capitur 390.20. uxoris importunitate in exilium detruditur 390.20. 398.10. quali fuerit ingenio 421.10
Herodes Herodis fil. Tiberiadẽ & Iuliopolim condidit 515.40 à Caio Cæsare ob auaritiam increpatus, in Hispaniã cum uxore fugit 515.50. quando decesserit & quos liberos reliquerit 518.10
Herodias Agirppæ soror, Herodis iunioris uxor 390.20.391.30. odio prosequuta fratrem se suámq; maritum in exilium coniicit 397.20.398.10. eius exprobrationes & stimuli 515.50
Herodion cõditur 312.10.476.30.487. 20
Herodoti lapsus 492
Herodotum cuncti mendacem ostendunt 656.30. Romanorũ meminisse 659.3
Herodotus erroris arguitur 180.10
Herodotus Halicarnassæus Iudæorum gẽtem non ignorauit 664.10
Heroum oppidum 36.10
Hesiodus ab Acusilao in quàm magnis corrigatur 656.20
Hettan prædium 175.30
Hezarbunis dux captus 101.50
Hieremiæ prophetæ uaticinium & epicedion Iosiæ conscriptũ 214.40.215.10. 216.217.218. per totum. damnatur, iterũ absoluitur 215.50. ausugit ibidẽ.
Hieremias in carcerẽ coniectus torquetur 217.20. in cœnosum puteũ præfocandus demittitur, uerũ rursus liberatur, ibidem. non uult proficisci Babylonem 219.20. donatur magnis muneribus & alia eius gesta. ibidem
Hieremias cõsulens Ioanni Careæ abducitur ab eo in Aegyptum, ub. Aegyptiis captiuitatem indicat 220.40. eius uaticinia celebrata 610.30
Hierichus urbs 74.30. excinditur, & restaurator ipsius diris denouetur 89. 50
Hierichus desolata 584.30. eius agri descriptio 585.1
Hierichontis fons ex pestilenti & infru-

giſero ſalubcrrimus, & ſeraciſſimus ab Heliſæo factus 584.30
Hierichuntij agri bonitas 92.50.297.14 & 324.27
Hieroboamus Nabathæi filius uaticinio cognoſcens ſe futurũ regem populum ad defectionem ſolicitat, effugit Solomonis iram 176.177. per totum. decem tribuum rex eligitur & Sicimis habitat 78.20. duáſq; uitulas aureas facit, & templa ibidem. 30. brachium eius apoplexia tangitur, & inde à pſeudopropheta ſeducitur 179.180. per totum. filio ſuo ægrotante quid reſponſi acceperit à propheta 181.182. per totum. contra Abiam ducit exercitum 181.20. uincitur ac moritur relicto regni ſucceſſore Nadabo 182.20. familia eius cuncta tollitur ibidem
Hieroboamus Ioæ filius regnum Iſraelitarum excipit 204.20. Syriam ſuo regno licet impius adiicit ibid. moritur Zacharia filio hærede relicto 204.50
Hieronymus hiſtoricus Iudæorũ 666.30
Hieroſolymæ rex cum uicinis regibus occiditur 91.30
Hieroſolyma oppugnatur, inferioréq; parte capitur 95.20
Hieroſolyma ciuitas Dauidis dicta, & quomodo exædificata 140.30
Hieroſolymorũ theſauri auferuntur, mœnia ad trecentorũ cubitorum ſpacium diruuntur per Ioam 204.10
Hieroſolymorum captiuitatem qui prophetæ prædixerint 214.50.215.10
Hieroſolymorum captiuitas, direptio, & à fundamentis uaſtatio 218. 219. per totum
Hieroſolyma capitur ab Antiocho Epiphane, templúmq; eius ſpoliatur & prophanatur 259.10. reſtituitur tam urbs quàm templum 263.1
Hieroſolyma & templum à Pompeio expugnata 297.298. per totum
Hieroſolyma diripitur à Parthis 312.10
Hieroſolyma eiúſq; templũ cur deus auerſatus 431.30
Hieroſolyma ad ſummũ felicitatis cuaſiſſe faſtigium, & ad extremã eſſe deiecta miſeriam 459.10. expugnantur ab Antiocho Epiphane 460.38.. à Pompeio magno capiuntur 467.30. diripiuntur à Parthis 476.10. oppugnantur ab Herode 482.483. per totũ
Hieroſolyma Iudææ umbilicus, eiúſq; ſitus deſcriptio 598.599. per totum
Hieroſolyma bello, dominatione, ſeditione laborat 582.10
Hieroſolyma quando & quoties capta uaſtata 636.50. quando in ea templum ædificatum ibidem. eius origo & finis ibidem
Hieroſolyma non idem uoce Iudaica quod Græca ſignificat 672.20
Hieroſolymitanis fame laborantibus ſuccurrit Helena 426.1
Hieroſolymitanorum ſupplicatio 519.20
Hieroſolymitani officioſe Agrippæ, & Politiano obuiam progreſſi 525.14
Hieroſolymitanorum & Romanorum ſeditio 531.1
Hieroſolymitanorũ luctus publicus 532.10
Hieroſolymitanorum turbæ & indignationes propter Ioſephum 632.20.
Hieroſolymitanorum miſerabilis clades, & fuga ad Veſpaſianum 581.10
Hieroſolymitani prima aggreßione ſuperiores 596.30. in legionem decimam excurrũt 597.10. eorũ inſidiæ contra Romanos 598.1. ſeditiones perpetuæ 604.605. per totum. conflictus cum Romanis 605.606.607. 608. 609. 610. per totum. pugnant circa machinas Romanorum 606.10. ualde terrentur 610.1. eorum pertinacia 609. 20. aurum deglutiunt 612.1. crudeliter afficiuntur ibidem. 613.10. Romanos inuitos ad ſuum excidium coegere 613.2
Hieroſolymitanorum calamitas, & clades miſerrima 613.10.614.1. pertinacia crudelis ibidem. conflictus 614.30. fames 615. profugia ad Romanos 617.30. eorum qui transfugerunt, una nocte uiſcera duorum milium pateſacta ſunt ibidẽ. famis incrementum horribile 618.1
Hieroſolymitanorum quàm multa milia paucis diebus per unam portam ejecta ibidem. egenorum quot milia portis eiecta ibidem. conflictus cum Romanis circa aggeres 618.30.620.1. pugna magna & ferox 621. mendacia inter ſeditioſos 623.10. pertinacia inſana ibidem. pugna atrox circa cuſtodias 623.624. per totum. pugna circa templum 625.29. dolus contra Romanos 625.50. fames 626. pugna circa porticus 627. circa templum 628. 629. per totum. ſtrages & fuga incenſo templo 629.5. ſex milia in porticũ confugiunt, ſeque ſaluari ex propheta falſo ſeducũtur 630. 1. plurimi confugiunt ad Titũ 634. 20. infinita multitudo ueniit ibidem. ſtrages crudeliſſima, incendium, fames captiuitáſque 635.636. per totum
Hieroſolymitani ſoli quãta bonitas 93.10
Hiezecielis prophetia 215.2.216.33
Hin, menſura qualis 60.10
Hippeni Iudæos ſuos cohabitatores male tractant 533.30
Hippici turris deſcriptio 600.15.601.30
Hippodromos, locus 504.10
Hiramus Tyriorum rex, Salomoni quid ad templum Hieroſolymis contulerit 651.40. mulctatus, quod Salomoni propoſita ænigmata ſoluere non potuit 662.10. eius geſta ibidem
Vide etiam Iromus
Hiſpani quando & quemadmodum Romanis ſubditi 527.20
Hiſtoria apud Barbaros ſolennior quàm Græcos 658.30
Hiſtoriæ ſcriptori quæ curanda 294.50
Hiſtoriæ ueritatem à Iudæis honorari, à Græcis uerò negligi 459.20
Hiſtoriæ ueræ quod indicium 657.30
Hiſtoriarum ſcriptoribus non idem ſcopus 1. in principio
Hiſtoricus mendax quantum à falſario inſtrumentorum differat 453.20
Hiſtoricus quis laude dignus 459.40
Hiſtorici quod officium 454.10
Holocautoma ſacrificium cur dictũ 61.50
Homeri poemate nullum uetuſtius 656. 10. quomodo conſeruatum ibidem
Homicidarũ inuitorũ aſyla 78.40.79.10
Homicidij incerti inquiſitio qualis fiat 81. 20
Hominis creatio 3.20
Hominis ætatis quis terminus præſcriptus 6.15. & 12.20
Homines quando degenerare à uirtutibus ad uitia cœperint 5. & 6. per totum.
Hominum cõmercia quibus uitanda 63.
Hominũ ingenium quàm ſit malum 127.
Homonœa, loci nomen 451.1
Hortos penſiles à Nabuchodonoſoro extructos 223.30
Hoſpitij reuerentia 15.10. & 96.30
Hyc uocis ſignificatio 659.50
Hyoſcyami deſcriptio 58.50
Hyperberetæus menſis 62.10.169. 50. 184.40
Hyrcanium uicus 483.20
Hyrcanus Alexandri Iannæi filius conſtituitur pontifex 307.40.308.10. fœderatur fratri, & ocioſam uitam elegit 294. 30.395. 10.311. 50. 312. 1. cur ignauus habitus et fugerit ad Aretã 395.10. Scauri amicitiam fruſtra ambit 396.40. diſceptat apud Põpeium cum fratre 395.6. redditur ci pontificatus 397.50.398.10. honoratur ab exteris gentibus 398.40. honoribus ab Iulio Cæſ. afficitur 304.10. capitur & amputãtur auriculæ eius 311.10. 475.40. 476.1. à Parthis dimiſſus ad Herodem reuertitur à quo perfide tractatur 319.320. per totum. occiditur tandem ab eodẽ 328.10. 488.20. quali fortuna per omnem uitam fuerit agitatus ibidem
Hyrcanus primus eius nominis pontifex 389.10
Hyrcanus quomodo à Ptolemeo ſororio tractatus & Antiocho Eupatore, tum geſta ipſius 462.12. eius felicitas 463.10. eius bellum cum Arabibus 467.30. iterum fit pontif. 469. 10. 471.26.44. põtificatus confirmatur & regnum

& regnum datur Iudææ 472.15
Hyrcanus Ioſephi Tobiæ filius adoleſcẽs ingenioſus 255.256.257. per totum. eius geſta & mors 258.30
Hyrcanus Simonis Matthiæ filius effugit Ptolemæi inſidias, & principatu potitur 281.40.282.1. oppugnatur ab Antiocho Sotere ibidem. pacem ab eo redimit ccc. talentis, Dauidiſq; theſaurum tribus milibus talentorũ immunuit 283.10 urbes ab hoſtibus ablatas recuperat, pacémq; cum Rom. init 283. 284. per totum. Samariam obſidet & radicitus tollit, cúmq; deo colloquitur 285.50.286.10. eius felicitas & mors 286.10. ſomnium de filiis quale aliquando habuerit 287.20

I

IAbimus rex Hebræos oppreſſit, oppreſſitq; ipſe 100.20
Iabiſſa ciuitas, & Iabiſſenorum officium in Saulum & filios eius extinctos 135. 40
Iabiſus ciuitas capta, & omnes eius habitatores cæſi præter cccc. uirgines 97.50
Iachin, columna ueſtibuli templi 168.20
Iacimus. uide Alcimus
Iacimus Zamaris filius eques 364.40
Iacobi filij Iſaci natiuitas 19.12. præripit fratri benedictionem paternã 20. 20 fugit fratris iram ibidẽ dormienti uiſio offertur ibidem. & nuptias celebrat 21.40. uiſiones iterum ibidem. aufugit à ſocero 22.50. redit cum fratre in gratiam 23.24. per totum. luctatur cum ſpectro 24.1
Iacobus uocatur Iſrael ibidem. defodit Labani Deos 24. ibidem
Iacobus partitur cum fratre hæreditatem paternam 25.10. opulentia eius & felicitas 26.1. Ioſephum luget 27.20. mittit filios frumentatum in Aegyptum 30.40. proficiſcitur ipſe etiam cum omni familia 35.30. moritur 36.50
Iacobus & Simon Iudæ Galilæi filij aguntur in crucem 428.20
Iacobus frater Chriſti lapidatur 433.20
Iacobi rectoris Idumæorũ proditio 587.8
Iacobi, ſeptimi ex fratribus Macchabæi ſupplicia & conſtantia 698.50
Iaddus filius Ioannis pontifex patris loco fit. 243.40. Alexandro magno negat ſorum uenaliũ rerum 244.20. placat eundem & impetrat quod uult 245. 10. moritur 246.1
Iadon propheta Hieroboami idololatriam obiurgat 178.30. diſcerpitur à leone 179.10
Iahel. uide Iale
Iairus Galadenus, princeps Hebræorum 103.30
Iale Iabinum occidit 100.20
Ialus cuſtos theſaurorũ Dauidis 161.40
Ianiæ regni termini 659.40
Iannæus Alexander. quære Alexander
Iapha uicus 448.20
Iaphæ munitiones 555.20
Iaphetus filius Noë 8.40. eius ſoboles quanta, & quibus gentibus nomina dederit 9.50
Iaphthes accitur ad principatum Iſraelitarum 104.1. uictor filiam ſuam deo mactat ibidem
Iar, menſis 167.10
Iardan uicus 545.20
Iaſon, alias Ieſus, Oniæ pont. filius, põtificatum fratri extorquet 258.30
Iaſon ut pontifex conſtituatur quantũ numerarit Antiocho 690.30
Iauanes Iapheti filius 10.3
Iazarus pontificatu priuatur 385.30
Iaziel propheta uaticinatur Ioſaphato 192.4
Iazoron urbs ſpoliata & concremata per Iudam Macchabæum 263.30
Iberi, populus 10.6
Ibes ſerpentibus infeſtæ 40.40
Ides ſcelus & ſupplicium 387.50
Idumæa unde dicta 25.13. Dauidi ſubdita 143.30. eius tumultus 508.30.
Idumæi, quomodo circunciſionem & religionem admiſerint 283.50
Idumæorum nationis deſcriptio 575.4. uiginti milia cũ ducibus quatuor Hieroſolymam ueniunt 575.30. ſeditio & tumultus 577.30. 578.20
Idumæi cum uigintiquinq; milibus contra Simonem Gioræ 586.50. Ioannis Leuiæ pecunias prædantur 588.50. ad Titũ ſupplices ueniunt 634.20. ſceleratæ eorum facta repetita 647.10
Ieboſthus Sauli filius conſtituitur rex 136. 40. amittit regnum 137. 50. 138. 10. occiditur per inſidias 139.10. ſepelitur honorifice à Dauide 139.30
Iebuſæi populus 11.3
Iebuſæorum ludibrium in Dauidem male ipſis ceſſit 140.30
Iechonias. uide Ioachimus. nam binominis fuit
Iephthe. uide Iaphthes
Ieſraela urbs 186.10
Ieſſæus filius Obedæ 108.20
Ieſſæi filij qui 121.6
Ieſus Chriſtus deſcribitur 387.30
Ieſus Anani filius prædixit Hieroſolymæ excidium 631.10
Ieſus Damnæi filius fit pontifex 433.20
Ieſus Gamalielis filius fit pontifex 433.50
Ieſus dictus Oniæ frater põtificatu honoratus, & mox eo priuatus 258.10
Ieſus Ioſedeci põtificis filius pontifex 232. 50.233.20
Ieſus Nauæi filius exercitui præficitur, & uincit Amalecitas 51.10. Chananææ explorationem indicat ſuis commilitonibus, & territis reddit animum 67.1. Moyſes eum ſibi ſucceſſorẽ deſignat 78.20. prædicit, quæ geſturus erat 86.40. Chananæã explorat 88. 20. Iordanem cum exercitu ſuperat 89.10. Hierichuntẽ ſine labore capit ibidem. & Ainam excindit 90.40. 91.3. Gabaonitis fœderatur, eapitq; quinq; reges 91.20. reges Libano uicinos expugnat 92.1. munit ciuitates ibidem. terram uictoria quæſitam diuidit tribubus 92.93. per totum. præcipit eis ut reliquias Chananeorũ tollant 93.10. Sicima eligit ſibi domicilium, ubi moritur 94.50
Ieſus Phabetis filius pontificatu priuatur 336.10. & 337.1
Ieſu pontificis ad multitudinem Hieroſolymitanam oratio 575.30. & 576.10. mors 579.1. eius uirtutes celebratæ ibidem
Ieſu Saphiæ filij facinora 440.20. & 443.444.450.451. per totum
Ieſus Sapphæ filius 538.10
Ieſus Thebuthi ſacerdos Tito ſacra donaria tradit 634.50
Ieſus Tobiæ filius quid geſſerit 561.562. 563. per totum
Ieus Amaſis fil. Ramatham expugnat, & inungitur rex Iſraelitarum 198.10. Iezabelam & omnẽ Achabi & Ochoziæ cognationẽ tollit 199.10 Bali ſacerdotes extirpat 200.10. cotemptor & ipſe numinis moritur Ioaza filio ſucceſſore relicto 201.40
Ieus propheta arguit Ioſaphatum 191.20
Iezabela quàm mala mulier 184.185.10. minatur Eliæ interitũ 186.10. Nabathum curat lapidib. obruendum 187. 4.10. præcipitata de turri ab equitibus proculcatur 199.10
Illyricos Romanis ſubditos 527.10
Ilys, ager qualis 48.40
Immundi qui Moyſi 63.40
Impedimentorum cuſtodibus æque ac pugnantibus prædam partiendã 134.40
Imperatores Rom. ſemper honorauerũt & ornauerunt templum Hieroſolymitanum 618.5
Imperij Romani fines quouſq; 526.20. 547.40
Indorum mortis deſcriptio enarrata 651. 10
Iniuria maxima quæ 80.50
Inuenta debere reſtitui 84.30
Inundationis uniuerſalis deſcriptio 6.10
Ioabi cum Abenero pugna 136.40. Abenerum turpiter occidit 138.20. exercitui præficitur Dauidis 143.30. Syros uincit 144.40. Dauidis nomine belligeratur fortiter 145.146. per totum. ingenioſum cõmẽtum fingit 148. 20. Abeſalomum interimit 152.20. Dauidem Abeſalomum lugentem increpat 153.10. præfectura priuatur 154.2.

Amaſam interficit & Sabæum perſequitur, caputq; ipſius ad regẽ perfert, et reſtituitur priſtinæ præfecturæ 155. 30. populum cenſet 156.40. occiditur 164.5

Ioadus quomodo Gotholiam regno ſpoliat & occidit, Ioasumque regno præficit 200.30.201.5 ſtudet templo reſtaurando & moritur 201.30

Ioachabis natiuitas & quid ſignificet 109. 40

Ioacimus Ieſu filius pontifex 233.50

Ioachimus Ioacimi fil. in regnum paternum conſtituitur 216.3. abducitur in captiuitatem Babylonem ibidem. liberatus è uinculis regiæ præficitur 223. 40

Ioacimus Ioſiæ, uocatur Eliacimus, accipit regnum patris tributarium Aegyptiis factum 215.5. tributarius etiam fit Babylonijs 216.10. occiditur ibidem

Ioacimus pontif. mortuus 235.50

Ioannes, aliàs Hyrcanus. uide Hyrcanus

Ioannes Ananiæ filius Gophniticæ & Acrabatenæ regionum rector deſignatus 538.20

Ioannes Aſamonæi fil. occiſus 461.40

Ioannis Baptiſtæ interitus 390.40

Ioannes Careæ filius dux profugorũ Hieroſolymitanorum fideliter conſulit Godoliæ 219.30. Iſmaelem Godoliæ interfectorem perſequitur 220. conſulit Hieremiam, & ipſum in Aegyptũ abducit ibidem

Ioannes dux militum Ionathæ 189.40

Ioannes Eſſæus Tamnam miſſus, ut toparchiam adminiſtraret 538.20

Ioannes Gaddis Matthiæ fil. 260.10. à Medabenſibus Amaræis occiditur 270.20

Ioannes Idumæorum dux ab Arabe quodam ſagitta occiſus 606.2

Ioannes Iudæ fil. in põtificatu ſuccedit patri, & fratrem in templo occidit, ac moritur 243.20. Ionathæ ac Iudæ fratris Ioannis interitum uindicat ibid. Bacchidem adigit ad ineundum ſecum amicitiam 270.10. eius amicitiam tam Demetrius quàm Alexander Antiochi Epiphanis ambiunt 271.10. Alexandro quàm fuerit gratus 274.3. uincit Apollonium Dauum ibidem. amicus fit Demetrio Nicanori 276.10. ſociat ſe Antiocho Alexandri contrà Demetriũ 277.268. per totum. deſeritur à ſuis tamen uincit, & renouat fœdera 278. 15. capitur per proditionem 280.10. occiditur 281.4

Ioannis Leui filij Giſcalenſis facinora 439.10. 440.30. 441.20. 442.10. 446. 447. 448. per totum. Giſcalam Ioſephi iuſſu muro cinxit 538.40. eius proditio & doli uarij 539.20. dolus nouus 540.44. 641. fuga cũ mille Syris fugitiuis 541.23. ad defectionem incitat 569.6. Titũ fallere conabatur ibid. 46. Hieroſolymam fugit 570.10. eius excuſatio apud Hieroſolymitanos 570.30. Hieroſolymitanis exitij cauſa 574.40. 575.10. malitia, crudelitas & geſta 582.30. 588.20. 589.9. 604. 605. 506. 607. per totum. 616.30. 618.1. 619.20. 621.20. 622.40.

Ioannis Leuitæ conflictus 593.40. 594. 10. impietas 597. 602

Ioannis pontificis monumentum 604.40.

Ioas ſeu Ioaſes Ioazæ fil. patris regno potitur 202.30. moriens regnum filio Hieroboamo relinquit 203.10. contemnit Amaſiæ minas, quem capit in pugna 204.10. perit ibidem

Ioaſus Ochoſiæ filius quomodo à Gotoliæ ſæuitia ſeruatus & rex conſtitutus 200.30. à religione deficit & legibus ibidem. Zachariam Ioadi filium in ipſo templo lapidat 202.20. ægrotans occiditur ibidem

Ioazarus dux miſſus contra Ioſephũ Matthiæ filium 541.20

Ioazarus Ioſepho inuidet 446.40

Ioazarus priuatur pontificatu 385.30

Ioazas Ieu filius regnum paternum aſſequitur 202.30. dei beneficio liberatus moritur 202.20

Ioazus Ioſiæ fil. regnum paternum capit, uir impius captiuus in Aegyptum abducitur & moritur 215.5

Iobacchus torrens 23.50.74.10

Iobel fil. Lamechi 5.40

Iobelus quid ſignificet 65.3

Iobeli anni remiſſio & libertas ibid.

Iochabel mater Moyſis 38.50

Iodes à Moabitis oppreſſos Hebræos libertati reſtituit 99.20

Iohel Samaelis fil. quomodo ſe in principatu geſſerit 112.20

Ionas propheta uaticinatur Hieroboamo Amaſiæ filio 204.20. quomodo ad Niniuitas miſſus ſit, & in mare proiectus ac à ccto hauſtus poſt triduum uiuus in terram reuomitus 204.50

Ionia unde ſic dicta 10.4

Ionici Iudæi apud Agrippam queruntur Gentilium iniurias 343.30

Ionum in Iudæos odium 252.30

Ionathas Anani fit pontifex 398.10. honore priuatur ibidem

Ionatas Anani fil. 420.20. põtificatũ oblatum reſpuit ibidem. & eius geſta 519.10

Ionathas Aſamonæi fil. Antiochi Epiph. filio reconciliatur, capitur à Typhone & occiditur 461.50

Ionathas Sauli filius caſtrum Paleſtinorum expugnat 116.50. hoſtes unico tantum armigero comitatus aggreditur 117.50. 118.1. animoſitas & honeſtas ibidem. 130.10. & amor in Dauidem 125.10. 126.20. fœdus cum eo 125.126. per totum. cadit in pugna contra Paleſtinos 136.1. eius poſteri quo honore à Dauide affecti 144.1

Ionathæ cuiuſdam Sadducæi cum Phariſæis contentio 285.40

Ionathas homo uiliß. prouocat ad ſingulare certamen Romanos 613.30. Pudentem equitem Romanum interficit, & à Priſco centurione ſagitta transfigitur ibidem

Ionathas Matthiæ fil. 260.20 defuncto fratri Iudæ ſuccedit imperij adminiſtratione 269.40

Ionathas Phariſæus 446.40. inſidiatur Ioſepho, ſeruatur 449.50. iterum inſidiatur eidem 450.50. 451.1

Ionathas pontif. perimitur 431.30

Ionathas pontifex primus Maſſadam ædificauit & nomen id impoſuit 648.20

Ionathas qui aliàs Ionadab, ſocius Ammonis 147.10. ſolatur Dauidem 148. 10

Ionathas Samæ fil. ſternit uirum ſex cubitorum 156.30

Ionathas ſicariorum princeps circa Cyrenen 654.20. eius ſupplicium ibidem 50

Ioppe à Ceſtij militibus capta, direpta & incenſa 535.10. bis à Romanis ſubditus exciſa 560.10. eius ſitus deſcriptus ibidem.

Ioppenſium interfectorum quot millia 535.20

Ioramus Achabi fil. in regnum paternum ſuccedit 193.10. Moabitas expugnat 194.7. monitus ab Eliſæo cauet Syrorum inſidias 196.30. fame urgente Eliſæum iubet interfici, cuius mandati cum mox pœnitet 196.40. liberatur ab obſidione Adadi 197.50. in oppugnatione Ramathæ ſagitta uulneratur 198.10. occiditur ab Ieu, & cadauer eius in agrum Nabothi proiicitur ibidem

Ioramus Ioſaphati fil. ſuccedit in regnum paternum 194.20. fratres & amicos paternos occidit 197.20. deficiunt ab eo Idumæi aliæ que gentes aliquot ibidem. cognoſcit ſuum fatum ab Elia, & mortuus tractatur pro merito ibidem

Iordanis fontium origo 13.37

Iordanis refertus mortuis 583.30

Iordanis fontes & curſus 564.1

Ioſabetha Ochoziæ ſoror germana quomodo Ioaſum ſeruarit 200.30

Ioſadochus pontifex Babylonem uinctus ducitur 219.8. eximitur uinculis 220.1

Ioſaphatus à commentarijs Dauidis 143. 30

Ioſaphatus Aſani fil. in regnum paternum ſuccedit 184.10. præſidia urbib. ſuis imponit, & collapſam religionem reſtituit

Bibuit 180.20. quum eo haberet vsui citius paratos 189.30. increpatur ab Iesu propheta, pirateria, ac insolentia colit 191.30. Amanitem ex Moabitide cruce sanguinea vincit 192.40. cum Ioramo bellū infert Moabitis 193.20. moritur 194.40.

Iosephus Antipatri filius 444. oppugnatur ab Antigono 468.10. quomodo perierit 480.20. arcani non satis conscius ibidem.

Iosephus Salomes maritus Herodis mandatorum proditor occiditur 489.8.

Iosephus Gabeus pontifex 438.40. principatum munere 483.40.

Iosephus Caiphas quere Caiphas.

Iosephus Canei uel Cantheræ pontificatum acquirit 424.10. ea priuatur 438.2.

Iosephi Dalei filium miserabile 603.20.

Iosephus Ellemi filius 372.40.

Iosephus & Iesus pontifices cum aliis mulctati ad Romanos profugiunt 622.10.

Iosephus Gorionis filius belle dux contra Tetrum 518.9.

Iosephus Herodis nepos occurrit Varo 180.20.

Iosephus Iaburij montis planiciem munro circundedit 567.50. interfectus Gamala 568.10.

Iosepho Matthiæ filio quæ causa fuerit scribendæ historiæ Iudaicæ, & Belli Iudaici historiæ descriptionis 1. suam historiam ueracem affirmat & incorruptam 151.40. ipsius genus, filij, institutio & doctrina, profectio Romam 437.30. naufragium passus à Poppea benigniter donatur, & mittitur legatus in Galilæam 438.30. committitur ea ipsius tutelæ 440.40. in quibus uersatus sit periculis 441.20. bello necessaria comparat, & oppida expugnat ibidem. Ioannis insidias effugit, & Iesu latronum principis 442.50. ignoscit capto Iesu, & cum Ebutio belium gerit 443.1. insidiis caliunis uariis petitus euasit 444. 445. 446. per totum. desicientes Tiberienses cohibet ibidem. ciuitates munit 446.30. insidias patitur, & somnio consolatur 447.10. astutia cum incognoscendis insidiis ibidem. Ioannis cōsilia contra ipsum quomodo occurrerit 449.30. Ionatham insidiatorem seruat, & legatos mittit Hierosolyma 450.20. in salutis discrimen incidit 451.10. accusatur à Tiberiensibus, & irridetur, eorumque urbem capit 452.40. 453.3. Simonem & Ionathan Hierosolyma mittit 453.10. calumnias falsi historici depellit ibid. historiæ suæ ueritatem adstruit 454.30. Sepphoritas seruat 455.30. Tiberiada seruat, & Sepphorim capit, & profligatur à Romanis ibidem. in Iuga montis Silon strenuitur cum equo 466.30. captus honorifice tractatur à Vespasiano 516.10. captiuorum multos liberalissimeque accipitur 457.10. uxores ducit, & liberos procreat ibidem. 50. Agit diligentia quoque ordine bellum Iudaicū conscripsit 518.30. 519.10. per totum.

Iosephus Matthiæ filius Annisij Galilææ rector designatus 128.40. eius singularis industria ibidem. & 129.20. dolo Ioannem Giscalæi subito oppressus 5. contra Ioannem Giscalæū profectus 541.50. gesta cōtra Romanos 543. 40. aduentu Vespasiani in Tiberiadem cognito 548.10. primatibus Hierosolymis è Tiberiade de rationibus belli scribit 549.7. Iotapetæ uxor illi nubit 549.550.551.552. per totum. eius machinæ excogitatæ contra ciuitatem 552.30. fortia facta 554.599. per totum. quomodo è carcere liberatus per Titum & Vespasianū 590.40. 591. 10. eius pralia oratio ad Hierosolymitanos 603.610.621.611. per totum. in deditione, in puteo delitescit 557.20. eius socij ipsum persequuntur ibidem. eius oratio philosophica ad socios 558.10. eius socij cum ipso sortes mutuas sortiuntur 559.10. cum altero sortem euadit ibidem. ad Vespasianum ducitur ibidem. uaticinatur Vespasiano imperium Romanum 559. 40. ferme examinatur 616.10. eius mater occisum credens cruciatur animo ibidem. curato uulnere rursus murum circuit hortando 617.20. mandata Titi Ioanni Hebraice nunciat 632. 20. eidem colloquitur 623.624. per totum. pro reliquiis ciuitatis frustra obsecrat 633.10.

Iosephus medicaster defectionis autor 446.8.

Iosephi filij Iacobi natiuitas 22.30. fratribus cur exosus 25.40. uidet in Aegyptum 27.30. solicitatur ad stuprum à domina 27.40. somnia explicat 28. 50.29.50. è uinculis liberatur 29.30. præficitur Aegypto, nominatur Psontompbanecus 30.20. fratres capit ibidem. & miris exagitat modis 31.32. 33.34. per totum. cognoscendū se ipsis exhibet 34.40. & 35.10. patri aduenienti occurrit 36.10. moritur & ossa eius in Chananeam transferuntur 37. 1. & 46. laudatur 689. per totum.

Iosephus apud Vespasianum accusatus 654.40. quinq; milium annorum historiam Græco sermone cōtexuit 655. 30. eius historiæ certitudo 657.30. dux ipse Galilæorū à Romanis captus ibidem. solutus uinculis cum Tito ad obsidionem Hierosolymorū profectus ibidem

Iosephus belli historiam periculum ueritatis ei obiectum dissipat, ut sibi inuideri, sicut 648.10. Agrippæ regi cum dedit ibidem. Antiquitatis historiæ ex sacris literis interpretatus est ibidem.

Iosephus Siriaius filius tuba dicitur admirabilis 128.20.

Iosephus Tobiæ filius quomodo Ptolemæo Euergetæ regi placuerit 128.30. festiuum eius responsum 255. 20. accorres liberi 256.

Iosephus Zachariæ fil. præfectus ponsidio Hierosolymorum 560.40. uincitur à Gorgia 564.30.

Iosias Amasi filius patri in regnum succedit, optimum se præbuit, & instaurandi templi, & restituendi cultus sublatis idolorum grib⁹ & sacerdotibus 213. 20. pereundem. mortuus 214.30.

Iosue uide Iesus.

Iotbamus Oziæ filius uir pius patri in regno succedit. Ammonitas tributarios facit 295.40. moritur 295.40.

Iothamus Zacharia regis filius patri in principatu succedit uir pius & iustus 196.8. Ammanitis tributarijs facit decedit, filio Achaze successore relicto ibidem.

Iothanes Gedeonis filius parabolis ad Hebræos loquitur contra Abimelechum 102.30.

Iotape Sampsigerami regis filia 523.50.

Iotapata à Iosepho munita 559.

Iotapatæ excidium Hierosolymæ nunciatum quali luctu urbem compleuerit 555. 20.

Iotapatenorum conflictus acer cum Romanis 549.560.554.513.633. per totum. calamitas miserabilis 553.30. 554.10. 555.40.

Iotapatæi cuiusdam capti à Vespasiano constantia 516.30. Vespasiano producitur ibidem. drumum expugnatur ibid. eorum quot milia decisa 557.40.

Ious mensis 73.30.

Iozarus constituitur pontifex 372.40. priuatus 382.50.

Iramus amicitiam cum Dauide init 240. 30.

Irenæus orator 376.10.

Iris quid designet 8.20.

Iromi cum Salomone amicitia & munerum beneficentia 166.30. 167.30. quibus donis fuit remunerata à Salomone 173.10.

Isacus nascitur & circūciditur 15.50. ducitur sacrificandus 16.30. ducit uxorem 18.10. nascuntur ei gemini 18.40. Abimelecho exosus reconciliatur & fodit puteos ibid. fallitur ab uxore ibid. moritur 24.50.

Isacharis sors 92.50.

Isboseth uide Iebosthus.

Iſcremoth locus 68.30
Iſiacorum ſacra & ſupplicium 384.40
Iſidis ſtatua & templum tollitur 388.30
Iſmael Fabi filius pontificatum uix dū nacto exuitur 98.30
Iſmaelis Nathaniæ filij natiuitas & circūciſio 14.10. Arabum autor eſt 16.40. ducis uxorem genuit filium &c. ibidem.
Iſmael Phaſuri filius conſtituitur pontifex 212.10
Iſmael regij generis Iudæus Godolium interficit 219.30. 220.10. quanta cædem etiam aliorum hominum ſecuta præter Maſphatenſes abductos 220.20
Iſrael quid ſignificet 14.4
Iſraelitæ inhumaniter tractantur ab Aegyptijs, necantur, & grauibus laboribus atteruntur 37.40. labor augetur 43.40. quātus eorum ex Aegypto migrātiū numerus 45.40. tranſeūt mare rubrū 46.40. armis Aegyptiorū ſe muniūt 47.40. obmurmurant Moyſi 48.30. coturnicibus paſcuntur mānáq; 49.40. ab Amalecitis prælio infeſtantur 50.40. collatio ad tabernaculi ſtructurā 54.50. ſeditionibus agitātur & puniūtur 65.20. 67.18. negatur eis ingreſſus in Chananeam 67.20
Iſraelitæ inſcio Moyſe cū Chananeis pugnātes uincūtur 68.10. quæ eis triginta octo annis in deſerto obuenerint 72.4. quales milites fuerūt 74.7. Amonæos extinguūt 74.75 per totū. à Madianitarū puellis ſeducūtur 76.10. eos excindunt 78.5. Hierichūtē delent 89.30. item Ainā 90.40. partiūtur Chananeā, & quiſq; in ſuam ſortē mittitur 92.20. cōmouentur inter ſe propter ārā in ripa Iordanis extructam 93.30. quomodo ſe geſſerint poſt Ioſue mortē 95.20. omiſſo bello agriculturæ dant operā 96.1. eorum prælia cum Beniamitis 97.10. Chuſarthi Aſſyriorū regi ſubiiciūntur octo annis 98.40. à Moabitis ſubiugātur, à Iode libertati reſtituūtur 99.1. iterum à Iabino opprimūtur 100.1. per Deborā redimūtur ibid. ab Amalecitis & Madianitis ſeptē annis miſerē tractātur 100.30. reſtituūtur libertati per Gedeonē 100.50. ſub Abimelecho male habentur ibidē. 103.30. iā ab Ammanitis ſed per Iaphthem liberātur 104.20. cæduntur à Paleſtinis & fugantur 109.20. iudicātur in libertatē à Samuele 111.10. male tractati ab Ammanitis liberātur à Saulo 125.30. cæduntur à Paleſtinis 134.30. eiuſdē bello laborant 136.10
Iſraelitæ quot annis poſt Ieſum nequiuerint Chananeos ex Hieroſolymis eiicere 140.40. Reliqua ipſorū geſta ſub regibus cōprehenduntur. Ezechiā regem reſtituere religionem conantem cōdemnāt, & prophetas occidūt 208. transferūtur in Medos & Perſidem & quo compore id factum ibidem
Iſſa quid Hebraice 42.2
Iſſachar natiuitas 20.30. filij quatuor 35.
Iſſenius fil. Achemeth, unus fortiū Dauidis 195.10
Iſthmiorum 232. ſuis 587.40
Italiæ res & urbes 388.2
Ithacie ſeu Hirenes concubina Ptolemæi Phyſconis ſobrinus 574.30
Ithamari domus primus ſacerdotio 163.
Ithobal Tyriorū ac Sidoniorū rex 100.20
Iubal, & eius inuenta 7.40
Iuctas Heberi filius quos liberos habuerit 12.20
Iucundus equitū præfectus tienalbū Cæſarem ſedat 521.20
Iucundus Herodis ſatelles falſo accuſatus torquetur 358.20
Iudæa latronibus expletur 433.40
Iudææ regio ubi præſtantiſſima 467.40
Iudæa deſcriptio 528. 529. per totum
Iudææ nulla pars erat quæ non una cum Hieroſolymis interiret 580.30
Iudæus unus captus Titi iuſſu crucifigitur pro muro Hieroſolymæ 605.50
Iudæi quando primum cœperint appellari 256.20
Iudæis permittitur à Cyro redire Hieroſolyma, & templū ibid. ædificare Ieſeruū 227.50. impediūtur ab ædificando 228.10. à Dario Hyſtaſpis filio liberi et immunes facti iuuātur in urbis & templi reſtauratione, & quot eorū Hieroſolyma reuerſi ſint 231.20. quando templū abſoluerint 233.10. eorū reip. quæ forma fuerit & quomodo mutata ibid. duas tribus Hieroſolyma redire uolentes per Aſiam & Europā degere, reliquas uerò decē ultra Euphratē eſſe 234.30. armati laborāt 236.40. in ſummā calamitatem per Amanē deuenīunt 238.30. quomodo à Bagoſe tractati 249.10. quomodo ab Alexandro Magno 245.10. quomodo ſub Ptolemæo Philadelpho 248.30. & inde quo modo ab Aſiæ regibus aliiſq; honorati 251.20. miſere ab Antiocho Epiphane tractati 259. uſq; 265. ſub Demetrio 266.50 eā Romanis primū fœdus ineunt 268.20. ſumma calamitate cōſtituti poſt Iudæ caſum 269.20. 270.1. quādo primū Romanis ſubditi 271.20. quibus honoribus & beneficiis ab iiſdē affecti 365.3
Iudæorum cū Samaritis contētio propter templum 275.40.
Iudæorum ſectæ quot 384.40
Iudæi quām ſint religioſi 297.10. 332.20
Iudæorum Cyrenenſium & Aſiaticorum legatio ad Cæſ. propter Græcorū moleſtiam 350.10
Iudæi ſeditionem excitant 577.40. 577. 578. 579. per totum
Iudæorum conſtantia pro tuendis legibus 584.10. 599.10
Iudæorum miſeriæ ſub Pilato 589.30. item ſub Felice 431.10
Iudæorum & Græcorū apud Alexandriam ſeditio 418.40
Iudæi malē à Babyloniis relati Seleucum migrāt 404.50
Iudæorum & Philadelphenſium diſſidium 425.20
Iudæorū 50000. à ſeipſis cōſumti 426.30. eorūm & alia clades ibidem
Iudæorum cum Syris diſſidium 431.50
Iudæorū pontificatus & principatus ceſſio & uulnus 434.40
Iudæorum epiſtolæ ſeruātur 505.20
Iudæorum cōtra Archelaum accuſatio & petitio 516.4
Iudæi Petronio ſupplicant 516.30
Iudæorum tumultus ſub Cumano & ſublimitus 518.10
Iudæorum & Syrorum ſeditio circa Cæſaream 520.40
Iudæorū ſub Albino Hieroſolymis ſeditio 521.20. alia ſub Flōro Cæſarea 521.60
Iudæorum diſperſio in totum 529.30
Iudæi legatos ad Florū & ad Agrippā regem mittunt 529.10
Iudæorum contentio cū Romanis ibidem. captiuitatis eorum exordium 580.1
Iudæi contra Iudæos in Scythopoli 532.50
Iudæorum Alexandriæ occiſorum quinquaginta milia 605.10
Iudæorum & Romanorum ſtrages in ſcenopegis Hieroſolymæ 535. 50
Iudæorum victoria inſignis contra Ceſtiū 537.20. unde elati facti 543.30
Iudæi à Romanis proſtigantur 544.40. 555.40
Iudæorum clades ab Idumæis facta 578.30
Iudæorum circa ſepulturam cura ibidem
Iudæorū in Maſſada immane facinus 652. per totum
Iudæorum apud Alexandriam & Thebas interitus 653.10
Iudæorum genus uetuſtiſſimū ex origine domeſtica 655.10
Iudæorū cura cōſcribendæ hiſtoriæ 657. 10.
Iudæorum cur rara mentio in Græcis hiſtoriis 655.40. eorum apud antiquiſſimos nomina 660.50. eorum egreſſus ex Aegypto mille annis ante Iliacum bellum 661.4
Iudæorum magnanimitas & clementia in quo conſiſtat 693.10. eorū leges optimæ 686.40. omnes populi eorū æmuli ibidem
Iudæorum fides & auxilia contra Aegyptios Rom. præſtita 677. 50. merita Auguſti Cæſ. epiſtolis comprobantur ibidem

Iudæorum integritatis testimonia ab Alexandro, Ptolemæis omnibus et senatu Romano, imperatoribusq; maximis facta 675.50
Iudan Amasiæ regis mater 203.20
Iudas, Iudæi 10. & 11
Iudæ portio in terra Chananea 92.40
Iudæ natiuitas 22.10. consilium de fratris cæde uitanda 27.10. homo uehemens 31.50. filij tres 35.50
Iudæ tribus gesta post Iesu mortẽ 95.20
Iudam inter xij. fratres principatum obtinuisse 161.10
Iudas Asamoniæ filius quid contra Antiochũ utrunq; fecerit, & quomodo religionem instaurarit ac perierit 461.20
Iudas Capsei uir strenuus 278.10
Iudas Eliasibi fil. in pontificatum patri succedit 242.7
Iudas Essæus propheta 463.50
Iudas Ezeciæ latronis filius Archelai regnum affectat 379.2. tumultum excitat 508.30
Iudas Gaulanites Galilæus seditionẽ inter Iudæos cõcitat 384.20. eius secta 385.20
Iudas Iairi latenter inter Romanorũ manus effugit 645.40
Iudas Iudæ filius præfectus Simonis cũ decem contubernalibus deliberat murum tradere Romanis 616.50
Iudas Macchabæus 260.20. Patri in administratione succedit 261.10. Apollonium & Seronem præfectos superat & occidit ibid. Gorgiam & Nicanorẽ uincit 262.20. itidẽ Lysiam 262.40. templum purgat & instaurat 263.10. uicinos molestos domat magnis stragibus 263.30. Nicanorem cũ suis copiis debellat 267.30. creatur pontifex, & confœderatur Romanis 268.20. cadit 269.10
Iudas Seppborei sophista 503.20.
Iudas uates 286.40
Iudicum status quis 116.10
Iudicum imperium apud Iudæos quantum durauerit 312.
Iulia uxor Cæs. Augusti 349.10
Iuliæ Augusti quid ab Herode legatum 374.10
Iuliani centurionis fortitudo et fatũ 621.50
Iulius Cæsar Pompeium fugat, & bellum cũ Aegyptiis gerit 301.30. amicus & beneficus est in Iudæos 302.30. parat expeditionem cõtra Scipionem & Catonem 305.1. occiditur 307.2
Iulij Cæs. magnificentia & liberalitas in Herodẽ 329.10.330.40.485.1.486.2. uincit M. Antonium 327.50. occidit cum eum Cleopatra 330. beneficium Aristobuli Alexandri 470.2. item in Hyrcanũ & Antipatrũ 471.10
Iulius Capella 438.40
Iulius Lupus Cæsoniam cũ filia interficit 414.20. interficitur & ipse 418.10
Iupiter Olympius 405.50
Iurisiurandi modus 18.10
Iustus Iosephi satelles cadit 458.10
Izatæ regis filij & fratres Tito supplicant 633.30

L

Labanus Batuelis filius 13.1. dolose cũ Iacobo agit 21.50. persequitur fugientem generum 22.40
Laboſardachus Niglaſarĕ filius in paternum regnum ſuccedit 333.50
Lacedæmoniorum amicitia cũ Onia pontifice 258.1.
Lacedæmonij cũ Iudæis societatẽ et fœdus faciunt 478.40
Lacedæmonij quando & quemadmodum Romanis ſubditi 526.30
Lamechus, pater liberorum LXXVIII. 5.50
Largius Lepidus decimæ legionis præpoſitus 628.20
Latopolis 45.30
Latronum colluuies Hieroſolymis 570. 30.571.10. eorum facinora ibidem
Latronum turba in Iudæa 431.10.432.20. et 448.20
L. Lentuli decretum pro Iudæis 305.30
Lepidi à Caligula occiſus 406.20. et 408.3
Leproſi quatuor Syrorum caſtra, urgente media nocte fugiunt 196.20
Leproſorum conditio 63.50. & quod alicubi ſint in precio ibidem
Leucæ loci deſcriptio 649.10
Leui militum præfectus 446.20
Leuis natiuitas 22.20. ulciſcitur ſororis ſtuprum 24.20. filij ei ſuus tres 35.50
Leuias traditur 571.20. occiditur ibidem
Leuitæ uxor quam nefande à Gabaonitis tractata 95.10. & 97
Leuitæ eius prudentia 96.40
Leuitarum numerus 65.20
Leuitis ac ſacerdotibus ciuitates cum ſuo agro, & decimæ adſcribuntur 72.30. earum ciuitatum nomina 92.20
Leuitæ uſũ ueſtis lineæ impetrãt 434.12
Leuitica tribus deo dicatur, cui tabernaculi cura committitur 63.40
Lex Moyſis, ut à poetis aut prophanis hiſtoricis non tractata 248.20.251.40.
Legis et præceptorũ Dei pulcherrima explicatio 681.682.683.684. per totũ.
Legis nomen apud Græcos olim non fuiſſe 679.5
Leges Moyſis ad mores pietatemq; pertinentes 38.40.80.30.81.10
Lia et Rachelis æmulatio 22.20
Libri duo & uiginti apud Iudæos chronici 457.30
Liberius Maximus iuſſu Veſpaſiani Iudæis ſtipendium indixit 645.50
Lybia dicitur Aphrica 18.1
Libys, Libya 10.40
Linguarum multarum cognitionẽ cur Iudæi non magni faciant 436.20
Longæui cur primi homines 8.20
Lõginus tribunus à Iudæis occiſus 517.10
Longini equitis Romani ſorte factum 607.10
Longini iuuenis Romani facinus 628.10
Lotus adoptatur ab Abrahamo 12.6. adoptiuus abducitur 13.30. ſeruatur de excidio Sodomitarũ 14.25. filiæ cũ patre coeunt 15.20
Loti uxor in ſalis ſtatuam uerſa ibidem
Lucilius Baſſus legatus Herodiũ caſtellum capit 641.40. Macheruntem quoque 644.10. Iardẽ Sylua oppugnat 644.20. Lucius Annius Geraſam capit, ex mille iuuenum interficit 585.40
Lucius tempus 82.40
Ludus, Ludi 11.10
Ludi Circenſes 496.30
Luminũ feſtiuitas, & eius inſtitutio 262.9
Lupus Alexandriæ rector ad Veſpaſianum ſcribit de ſeditione Iudæorũ 653.40. templi Oniæ ablatis donariis claudit idem
Luſtrandi populum modus 73.10
Luſtrationis tabernaculi modus 60.10.
Lydda ciuitas à Ceſtio exuſta 535.40
Lydi olim Ludi dicti 11.10
Lyſanias Ptolemæo Mennæi patri ſucceſſit in regnum 310.20. interficitur à Cleopatra 324.10
Lyſanias Parthos in Iudæos incitat 475.20
Lyſias committit Antiochus Epiphanes filium ſuũ & bellũ cõtra Iudæos 261.40
Lyſias uincitur à Iuda Macchabæo 262. 40. occiditur à Demetrio 267.1.
Lyſimachus fratrem ſuum occidit, & Gazam prodit 289.30
Lyſimachus Helleſpontum occupat mortuo Alexandro 246.10
Lyſimachi portentoſa de Iudæis mendacia confutata 671.30.672.1.673.20.678. 679. per totum

M

Macedones transiſſe pedites mare Pamphylium 47.40
Macedones quando Romanis ſubditi facti 301.et 50
Macedones Aegyptios ſubiugarunt 679. 50
Machabæi natu maximi & primi inter ſeptem fratres ſupplicia crudeliſſima & ipſius cũ magni tolerantia ſermones 696.10.697. ubi hiſtoria Machabæorum fratrum
Machæra dux Rom. legionum qualiter ſe geſſerit apud Herodẽ 346.10.480.20
Machir, tertij ex fratrib. Macchabæis ſanctiſſimi 697.9.
Macheruntij Romanis perſuadent ut præſidio ſuo decedant 606.5
Macherus quomodo capta à Romanis 643.46. ſitus eius deſcriptus 644.3
Macho capta & deprædata 143.20.
Macro præfectus prætorianorum militum 394.20.
Madianitarum filiæ Iſraelitas illiciunt ad delinquendum 76.77. per totum cæduntur

duntur cũ ſuis regibus 77.4
Madianitæ Hebræos ſubigunt 100.30. cæduntur maxima ſtrage 101.40
Madiana ciuitas 41.10
Madus, Madei 10.4
Magnus campus regio 447.15. eiuſque deſcriptio 184.25
Magoges & Magoge populi 10.2
Magus Aegyptius pſeudopropheta triginta milia hominum ſeduxit 520.30. eum paucis fugit ibidem
Magi & latroncs iterum Iudeos afflixerunt 520.30
Magorum turba in Iudea 431.432.433. per totum
Malichus exactionum collector pro Caſſio 473.30. nouas res molitur & ueneno tollit Antipatrum ibidẽ. luit pœnas 474.10
Malichi Arabum regis perfidia 312.15. 477.30
Malchus Arabiæ rex Veſpaſiano in auxilium miſit quinq; milia peditum, equites mille 546.10
Malichus Iudeorũ dux 469.20. auxiliatur Gabinio cõtra Alexandrũ Iannæũ 299.6. Antipatrũ ueneno tollit 307.30. interficitur 474.10
Malthace uxor Herodis moritur 507.30
Malorum hominum mos 370.20
Man uox interrogatiua 50.10
Manachaſes uestis qualis 57.40
Manahemus Eſſenus Herodẽ puerũ ſcholas frequentãtem ſalutat regem 339.2
Manahemus Iudæ Galilæi fil. Maſſadã inuadit 530.50. uelut rex Hieroſolymam redit, & princeps ſeditionis fit ibidẽ. interficitur 531.20
Manahemus occiſo Seleſmo regnum ſibi uindicat & Thapſenſes excindit, ac poſt à Phullo pace redempta moritur 205.40
Manaſſes Ioſephi filius 30.20.35.50
Manaſſes in numerũ Iacobi filiorũ adoptatur 37.1. cenſetur loco Leui 65.20
Manaſſe pars dimidia Chananæe 92.50
Manaſſes Ezechiæ filius regnum paternum aſſequitur, impiiſſimus, & prophetarũ occiſor captus à Babyloniorũ rege tandem in principatũ reſtituitur, & pietati ſtudet prioribus mutatis moribus. 212.20.213.1. moritur relicto ſucceſſore regni filio 213.4
Manaſſes Ioannis pont. fil. ducit uxorem Sanaballitis filiam Hicaſo uocitatam 242.50.344.10
Manaſſes fit pontifex 254.10
Manaſſes transmittitur Iordanem miſſus, ut toparchiam adminiſtraret 538.50
Mandra, locus 220.20
Mane, quæ dicti pars 3.4
Manethon Aegyptius hiſtoricus 659.25. eius hiſtoria cõpendiũ 660.661.662. per totum
Manethon antiquitatẽ Iudeorũ confirmat 666.20. Aegyptiacam hiſtoriam ſe ex ſacris literis interpretaturũ profeſſus 667.30. eius hiſtoria emendata ibidẽ. & 668.50.669.10
Manethonis mendacia confutata 668.30. 669.670.671.675 per totum
Manna qualis cibus 49.50
Manna quando defecerit 89.20
Mãnem Lazari ad Titũ profugit 618.10
Manoches Zelotypus Sãpſonis pater angelum excipit 104.50
Mar locus cur ſit uocatus 48.10
Mara quid ſignificet 107.40
M. Agrippa. uide Agrippa
Marcus Alexandri Alabarchæ fil. 418.30
M. Antonius. quære Antonius
M. Anto. Iulian. procurator Iudeæ 628.20
Marcus Sexti Cæſaris ſucceſſor in Syriam 307.1.473.9
Mardocheus dux Iudeorũ Babylone deducendorũ Hieroſolyma 231.24.233.43
Mardocheus Eſtheræ patruus 238.1. regi inſidias prodit 239.10. Iudeorũ calamitatem Eſtheræ indicat ibid. afficitur ſummo honore 241.30. Amanis poteſtatem & bona accipit ibidem
Mare rubrum Iudeis tranſitum conceſſiſſe, & Pamphylium Macedonibus 47.6.41
Mare uas templi cur ſic dictum 168.30. & quam fuerit capax, eiuſq; uſus ibid.
Marcone Græcis Samaris 284.7
Mareſa urbs 182.40
Mariæ Eleazari filiæ ſicinus horrendum comedentis filium 627.5
Mariamne Agrippæ filia 391.30
Mariamne Alexandri Ariſtobuli & Alexãdræ filia, uxor Herodis 320.30. occiditur à marito 351.10
Mariamne Alexandri filia, uxor Herodis Antipatri 474.40. eius inſolentia in maritum 488.40. occiditur 489.9
Mariãne Archelai uxor repudiata 381.10
Mariamne ab Archelao marito tranſit in thorum Demetrij Alexãdrini 430.40
Mariane Moyſis ſoror 39.10. moritur 73.30
Mariammes turris deſcriptio 600.20
Mariſa ciuitas deuaſtatur 476.40
Marſonane, menſis 7.8
Marſus Syriæ præficitur 420.30. defert Agrippam Claudio Cæſ. 421.30. excipitur ab Agrippa, cui ſit exoſus 422.30
Marſus Agrippæ libertus 392.40. Tiberij mortem patrono ſuo nunciat 392.50
Marthace Archelai mater moritur 377.47
Marullus præſes Iudeæ conſtituitur 397.
Maſſabazanes quid 58.6 (14
Maſſadæ caſtelli deſcriptio 377.40
Maſſadæ caſtelli ſitus deſcript. 648.40 cõmeatus & apparatus qui decem mi-
libus uirorum ſufficerent 648.40
Maſſinaciſthes pileus 58.7
Maſſphatis ciuitas, & quid ſignificet 111.40
Matathias Aſamonæi filius occidit Bacchidem, & duces expellit Iudea ac moritur 462.7
Mathanes Baalis ſacerdos trucidatur 201.20
Matthias Anani fit pontifex 420.20. priuatur ſacerdotio 422.5
Matthias Apſalomi, uir ſtrenuus 238.10
Matthias Ioannis filius ſacra prophanare renuit, uerámq; religionẽ fortiter tuetur 260.10.261.5. inſtructis filiis moritur ibidem
Matthias Margaloti ſeditionẽ mouet 371.40. exuritur uiuus 372.10
Matthias Margali, ſophiſta 503.20
Matthias pontifex mittitur ut Simonem Gioræ Hieroſolyman introducat 589.20
Matthias Theophili conſtituitur pontifex 367.10. priuatur eo munere 372.30
Matthiæ Boethi mors crudeliſſima 616.30
Maxilla, locus 106.20
Mazaca ciuitas 10.8
Madabenſes Amarei Ioannem Gaddis interficiunt 270.15. expugnãtur ab Hircano 283.40
Medimnus Atticus & Siculus 67.40
Medi populus 10.4
Medi quòd in Aſia regnauerunt Græcis cogniti 658.50
Megaſſari facinus audax 614.10
Megaſthenes hiſtoricus 663.8
Mela legatus Archelai ad Herodẽ 338.40
Melcha Aranis filia 11.40
Melcha Sauli filia datur nuptum Danidi, marito periclitanti ſuccurrit 124.30. datur alij nuptum 123.3. ridet maritum 142.10
Melchiſedecus rex Solymæ Abrahamum conuiuio excipit 13.50
Melik impoſuit Pſeudalexandr 511. 512. per totum
Memnonis ſepulchri deſcriptio 516.10
Memphibaſtus Ionathæ filius humaniſſime à Dauide habitus 143.50. delatus Dauidi occurrit uictori 154.3
Memphitarum deditio 471.10
Menander Epheſius ſingulorum regum actus apud Græcos & Barbaros cõſcripſit 661.30
Mendæ ciuitas 214.40
Menedemus Philoſophus 251.10
Menelaus, qui alias Onias, Simonis filius propter amiſſum pontificatum deficit à patriis legibus 258.30. abducitur captiuus & occiditur 266.40. uide Onias
Menſa tabernaculi 57.2.58

Menſe à Ptolemæo Philadelpho Iudæis donatæ deſcriptio 249.40
Menſis anni primus Moyſi quis & cur 7.40
Menſuras quis excogitarit 5.20
Meroë unde dicta 404.40
Meſec, Meſanæi 12.20
Meſclus, Meſclini 19.60
Meſopotamiæ difficilis tranſitus 18.10
Meſre, Meſrei 10.10
Meſraelſilij quibus populis nomina impoſuerunt ibidem
Meſſala rhetor patrocinatur Herodi 310.62
Meſſalina à marito Claudio Cæſ. ob zelotypiam trucidata 430.40
Methir, tunica pontificalis 58.50
Metilius præfectus 4 cede reſeruatus 532.60
Metilius Romanorum præfectus legatos mittit ad Eleazarum ibidem
Michæas propheta, uinere ipſum nolenti, male uaticinatur 188.54. Achabo malum nuntiat, quare in carcerem conijcitur 189.10. Achabo ineritũ prædicit 189.12.190.12.
Michæus propheta 225.30
Michole uxor Dauidis, uide Melcha
Mileſius arcis Damaſci præfectus quomodo Philippum Cypi filium tractauit 298.8
Militis cuiuſdam facinus contra ſenatum Romanum 517.40
Militis Rom. impudentia quantam cladem Iudæis dederit 428.40
Militis Moſaicos libros diſcerpentis pœna ibidem
Militiæ qui non commodi 86.1. & qui ab ea immunes ibidem
Mina quantum pendeat apud Iudæos 300.10
Mineus Aegyptirex, Memphis conditor 173.30
M. Minucianus 410.10.417.10
Miſael appellatur Miſaches 221.10
Miſas Moabitarum rex propter negatum loramo tributum quo neceſsitatis perueuerit 193.10
Miſenum oppidum 405.40
Mithridates erarij Cyri præfectus 227.50
Mithridates occiſus 297.10
Mithridates Pergamenus Peluſium expugnat & Aegyptios uincit 301.302. eius geſta 471.1
Mithridates quomodo ab Aniæo tractatus, quomodo ab uxore, deq; eius uictoria 403.404. per totum
Mnaſeas Grecus hiſtoricus 666.40
Moabitæ penitus fracti à Dauide 142.30
Moabitæ & Ammanitæ ſocij, mutuo ſeſe interimunt 193.50. iterum ſternuntur & prædantur 194.6
Moabus, Moabitæ 15.20
Molonis mendacia de Iudæis 673.20
Monobazus Bazeos Adiabenorum rex quomodo Iudaiſmũ ſit amplexus 425.6. eius regnum 604.20
Monobazus Monobazi filius prorex cõſtituitur 425.10. rex fit 428.2
Moris Samaron, locus 181.20
Montem in alium locum deuoluũ 295.30
Mortem præter dei uoluntatem non uenire 87.20
Moſes, qualis fuerit uir 2.253
Moyſis natiuitas 38.50. quomodo ſeruatus 39. cur ſic uocatus ibidem adoptatur à regina ibidem
Moyſes diadema regium pedibus calcat 39.50. & 40.1. præficitur exercitui Aegyptiorum & Aethiopas bello uincit 40.10. ducit Tharbin uxorem 41.3. fugit Aegyptios ibid. Raguelis filiab. opitulatur cõtra paſtores, ex quibus unam ducit uxorem 41.50. cãſpicatur rubũ ardẽtem in Sina 42.3. confirmatur ei liberatio Iſraelitarum 43.10. edit miracula, nomen Dei cognoſcit, redit in Aegyptum ibid. edit prodigia apud Pharaonem 43. & 44. 45. per totum. educit Iſraelitas ex Aegypto, & quantus eorũ numerus 45.50. cuius ætatis fuerit cũ eos duceret 46.50. traducit eos per mare rubrum incolumes 46.40. aquam amaram facit potabilem 48.30. coturnices & manna impetrat à deo 49.40. ex petra aquam elicit 50.20. cũ Amalecitis pugnat 51.50. decem præceptorum tabulas à deo acceptas populo exhibet 53.10. quadraginta diebus in Sina detinetur 54.10. Aaroni fratri ſacerdotium cõfert 59.40. dedicato templo uictimas offert 60.40. in tabernaculo Deum conſulit 61.10. tribũ Leuiticã Deo dedicat 63.40. cenſet omnes tribus præter Leuiticã, & ordinat profectionem bellóq; neceſſaria 65.20. mittit exploratores in Chananæã 66.20. Coræ factionem compeſcit 69.10. eius iuſtitia 70.30. luſtrat populum 73.10. Sebonem & Ogem reges delet 73.50. Madianitas cum ſuis regibus cædit 78.4. Ieſum ſibi deſignat ſucceſſorem ibid. moriturus quid ſuis prædixerit 79.10. quas leges præſcripſerit 80.20. uſq; 86. exhortatur Ieſum ut in Chananæos exercitum ducat 87.10. nube circũdatus diſparuit ibid. 40. luguntur triginta diebus à populo. ibidem
Moyſes fabuloſe dicitur fuiſſe leproſus 64.4. uir admirandus 67.15
Moſeos quinq; librorum ſcopus 657.28
Moſes apud Manethonem prius Oſarſiphus ſacerdos Oſireos dei Heliopolitani dictus 669.40
Moſes Aegyptiis uir diuinus habitus 670.25. eius tempora quib. uixit deſcripta ibid. eius uirtus & geſta 679.680.681.682. per totum
Moſollami Iudæi nobile factum 665.40. 666.10
Mucheus fert ſententiam contra Vaſten regem 237.40
Mulierum potentia 230.5
Mundi & uniuerſorum creatio 3.1
Mundum prouidentia dei regit 226.40
Mundus quomodo Paulinam conſuprarit 388.20
Murus triginta nouem ſtadiorum cũ tredecim caſtellis circum Hieroſolymam triduo ædificatus 615.3
Muſicorum inſtrumentorum Dauidis regis deſcriptio 146.40
Mutiani & cæterorum rectorum petitiones 590.20
Mutianus Romam ingreditur cum exercitu 592.30

N

NAamis uxor Abimelechi Bethlemitæ & quid ſignificet 107.30. quomodo Ruthem inſtituerit 108.10
Naaſſes Ammanitarũ rex Hebræos crudeliter tractãs à Saulo occiditur 115.40
Naaſes iunior Ammonitarũ rex iniuria afficit Dauidis legatos 144.10
Nabæotes, Nabatæa regio 16.20
Nabalus uecors & malus cõuiciatur Dauidi 130.10. quid ſignificet, ibidem moritur 130.40
Nabla inſtrumentum muſicum 156.40
Nabrodes, qualis uir 9.5. & 10.1
Nabuchodonoſorus rex Babylonis bello infeſtat Necbaũ Aegypti regẽ 215.20. Ioacimũ occidit, & Hieroſolymitanorũ præſtantiſſimos Babylonem abducit 215.50. duces eius qui urbem Hieroſolyma ceperunt 218.10. quomodo captum Sedeciam tractarit 219.10. Hieroſolyma penitus excindenda, & templũ ſpoliandũ, populumq; Babylonem traducẽdum curat ibid. Celen Syriã ac Aegyptũ perdomat 220.40. Iudæorũ nobiliũ quorundã pueros inſtituis & caſtrat ibid. ſomniũ, cuius erat oblitus, iubet ſibi indicari & explicari, quod facit Daniel 221.40. moritur 223.40. geſtorũ eius repetitio 225.50. poſterorum eius finis 225.4
Nabuthus propter negatum regi fundum lapidibus obruitur 186.40
Nabuzardanes mittitur Hieroſolyma ad templum ſpoliandum 219.40
Nacebus Aral um dux cæſus 356.50
Nachores Serugi filius 11. quot habuerit liberos 11.50. & 12.50
Nadabus Hieroboami filius accipit regnum paternum cum paterna malicia, occiditurq; cum omni familia 182.20
Nain nicus 586.40
Naïs à Caine condita 5.20

Nais uicus 429.10
Narbathæ regionis fitus 522.20
Narbathene toparchia à Ceſtij equitibus uaſtata 535.20
Naſamones quomodo Romani ſubiugarint 527.40
Nathan propheta 142.10. mittitur ad Dauidem increpandum 146.20. indicat quomodo Adonias ſibi regnum uſurparet 159.40
Nauni prophetia de excidio Niniuitarum 206.10
Nazarei, deo deuoti 72.40
Neceſitate in bello nihil pugnacius 549.30
Neceſitate laborantes ſubleuare, homini decentiſſimum & deo gratiſſimum 133.10
Nechlas qui & Pharao Saram rapuit 610.6
Nechaos Aegypti rex contra Babylonios proficiſcens impeditur à Ioſia, quem occidit 214.40. captiuũ abducit Ioazum filium eius ibidem
Nechaum bello petit Nabuchodonoſorus 214. uincit ibidem
Neemias quantum iuuerit Iudeos apud Xerxem 236.10. 237.3
Neerda urbs 401.30
Nemrod. uide Nabrodes
Nephani ſingulare certamen cum fortiſſimo Paleſtinorum 156.20
Nephthalimi natiuitas 22.20. filius eius 36.50
Nephthalitarum ſors 93.5
Neronis geſta & præcipue contra Iudeos 519.40. & 50
Neronis imperium quandiu duraverit 586.10
Nero contemptor nationis Iudæorum 636.20
Nero indignatur ob res minus proſperè geſtas in Iudæa 543.10. Veſpaſianum ad regendos exercitus in Syriam mittit ibidem
Nero. quere Tiberius & Domitius
Neronias dicitur Cæſarea Philippi 433.40
Neruis cur Iudæi abſtineant 24.9
Netiræ & Philippi fratrum ſortia facta 553.1
Nicanor perfidus contra Iudam Machabæum pugnans, cum ſuo exercitu uicto extinguitur 264.30
Nicanor amicus Titi ſagitta uulnerat 604.40
Nicaule regina Aegypti 173.40
Nicolaus Damaſcenus Iudæorum patronus 252.40
Nicolai Damaſceni hiſtoria de Herode culpatur 351.20
Nicolai Damaſceni legatio nomine Herodis ad Cæſarem 359.30. ſententia de duob. eius filiis damnatis 361.30. actio contra Antipatrum Herodis filium 388. 1. patrocinatur Archelao 377.20
Nicolaus Damaſcenus rerum Iudaicarum ſcriptor 679.10
Nicolai rhetoris oratio pro Iudæis Ioniæ 343.40. Iudæos coram Cæſare urguit, & reges purgat 510.30
Nigro Peruſtæ qui Idumæum regebat, à Iudæis mandatum ut ducibus pareret 538.10
Niger Idumææ rector in Salis oppidum Idumææ confugit 543.38. iterum fugit ibidem
Niger Peræta, Silæ Babylonius, & Ioannes Eſſenus, duces Iudæorum contra Romanos ibidem. quomodo occiſus 580.30
Nigliſar Abdamarodachi filius regnum paternum accipit 223.50
Nilus fluuius 410
Nilus uſq; ad Elephantinen nauigabilis 590.40
Ninum quis condiderit 11.10
Ninus regia Aſſyriorum 221.30
Niſan, menſis 714.45.20. 733.20
Niſibis regio 426.40
Niſibis urbs 421.30
Noba oppidum ſacerdotum 126.30. excinditur cum uniuerſis habitatoribus 127.30
Nobilitas generis nulla inter Iudæos 69.50
Nobilitatem generis unde Iudæi diſſerunt 437.3
Noë uel Nechus uir pius ſceleratorum commercia fugit 6.20
Noë quomodo arcam conſtruxerit & è diluuio ſit ſeruatus 6.7. eius filij quales 8.9. uini uſus repertor inebriatur 11.8
Norbani interitus 421.10
Nubis ſupra tabernaculum præſentia quid ſignificarit 65.30. 67.10
Numidius Quadratus Syriæ procurator 429.30. & eius geſta 519.20
Nymphidius homo nequiß. 585.50

O

OBadatus arcam hoſpitatur 141.40
Obedes filius Bozi & Ruthes 108.20
Obedias, ſumętorum Achabi curator, uir pius, prophetas liberat 185.20. quomodo uxor eius uidua per Eliſæum ſit à debitorum moleſtijs liberata ibidem
Obedias propheta captiuos Beniamitas & Iudæos liberat 206.50
Obedus ſeu Obodas Arabum rex 352.10. 356.30. ſuperat Alexandrum Hyrcani 464.465. per totam
Ochobatus militum Ionathæ dux 189.30
Ochoſius Achabi fil. regnũ paternũ accipit 191.10. ex caſu moritur 192.40
Ochoſius Iorami fil. paternum regnum recipit 198.6. ſagitta ictus ab Ieu perit 199.10. cognati ipſius interimuntur ibidem
Octauia Claudij Cæſ. filia 430.40
Octauius Claudij Cæſ. filius ibidem
Officioſi quando perueniant ſint homines 133.10
Oſilius Phaſaelum monuit de inſidijs euuendis, & iuſtat eum 511.10
Oges rex excinditur 74.20. quanti uir fuerit & quanta eius data 74.30
Olda prophetiſſa uaticinatur Ioſiæ regi
Oliueti mons 431.40 (513.45
Olurus uicus 387.8
Olympus ad Cæſ. mittitur 495.50
Olympius Iupiter 406.50
Onias & Doſitheus Iudæi duces liberauerunt Alexandriam 675.10
Onias Iaddi filius patri in pontificatum ſuccedit 245.50
Onias Oniæ fil. templum in Aegypto edificat 273.1
Onias Oniæ fil. pontifex quanta mala fecerit Hieroſolymis propter Tobiæ filios ciuitate cicetis 460.40
Oniæ, filij Simonis amicitia cum Ario Laconum rege 257.30. Menelaus dici uoluit 258.40. Vide Menelaus
Onias Simonis Iuſti fil. pont. 248.20. 254.30. 257.31
Onias alius pont. 257.10
Onias Simonis pontifex à Ptolemæo rege Aegypti impetrat locum condendo magnifico templo 653.50
Oniæ pro Cleopatra regina bellum ſuſcipientis geſta 675.20
Onias, uir iuſtus qui pluuium precibus impetrarat, lapidibus obruitur 248.30
Oniæ regio 301.40
Onij ciuitatis Aegypti origo 653.40
Ophnes ſceleſtus filius Elis 108.30
Ophres Abrahami filius occupat Libyam 18.50
Opobalſamum ubi & quomodo proueniat 297.40
Optimatum adminiſtratio Hieroſolymis qualis & quandiu 116.7
Ordeum, frugum omnium uiliſſimum 101.20
Oribus rex occiſus 101.50
Orientis totius nobilitatem præcipuam in Italia ſeruate 527.30
Orodes Artabani fil. Parthorum rex conſtituitur 387.4
Oſeas rex Iſraelis conſtituitur, uir impius 207.30. ultimus capitur ab Aſſyriis, & transfertur cum uniuerſo regno Iſraelitarum in Mediam & perſidem 808.40
Otho imperator declaratus milites ſuos contra Vitellij exercitum duxit 586.1. 588.30. ſenex occidit ibidem
Othonis imperij termini ibidem
Otrus Armeniæ dominus 11.20

Oza attingens arcam examinatur 141.30
Oze percussio, locus ibidem. 40
Ozias Amasiæ fil. regnũ Iudæ patre mortuo capit 205.1. natura bonus & gnauus multis denictis gentibus urbem restaurat ibid. deficiens à pietate lepra percussus moritur 205.30

PAcorus rex Mediæ 427.4. coniugẽ & concubinam capit, ab Alanis cẽtum talentis redemit 647.3
Pacorus Parthorum rex contra Iudæos pergit 475.20
Pacorum Pacori regis pincerna explorat Iudæam 475.20. insidiatur Phasaelo 475.40. & Herodi 476.10. rex Syriam occupat 310.20. occiditur 316.9
Patina Claudij Cæs. uxor 430.40
Palestinæ filius, & eius gentis odium in Hebræos 44.10
Palestinos Sampson uexat 105.40
Palæstinorum contra Hebræos expeditio & victoria 109.30. arcam è suis finibus remittunt Hebræis 110.10
Palæstini cum Iudæis præliantes nunc uincunt, nunc uincuntur 109.30. & 111.10. 112.10. iterum bellum eis inferunt 121.40. cæduntur 122.10. denuo redintegrant bellũ, sed infeliciter 123.40. Cillenorum agrum inuadunt 128.20. Sauli ditionem inuadunt 129.9. eum cum filiis occidunt 134.30
Palæstinos Dauid superat 141.10. penitus subigit 142.40
Pallas Neronis libertus 432.20
Palmarum fructus præstantia 385.50
Palmira urbs 173.30
Pamphylium mare Macedonibus transitũ præbuisse 47.40
Panes propositionis 57.10
Panium, locus 338.20.486.20
Panij pulchritudo naturalis Agrippæ diuitijs accurata 964.9
Pannychis concubina 493.40
Paphlagones populus 10.10
Papinius tribunus 407.20
Pappus Antigoni dux quid cõtra Herodẽ gesserit 317.20. occiditur 481.30
Paradisi descriptio 4.3
Parricidiũ quàm graue sit crimen 370.10
Parthi Antigonum reducũt in regnũ Hyrcaniumque cum Phasaelo captiuos abduxerunt 310.30. 311.30. Hierosolyma diripiunt 312.10. profligantur 316.9
Parthorum mutabilitas 386.40
Parthi Armeniam bello amittunt 389.40
Paschæ institutio & celebratio 66.10. 375.30.385.4
Pasini castrum 11.20
Patriæ causa nihil non faciendum 133.30
Paulina quomodo à Mundo constuprata 388.10
Paulinus Lupo in administratione Alexãdriæ succedit 654.10. templum Oniæ penitus spoliat, & inaccessum facit ibidem
Pausanias Cerastæ fil. Philippi Macedonis interfector 243.30
Peccata unde maxime nascantur 119.30
Pecoribus olim omnis barbarorum possessio constabat 41.50
Pecuniã publicã nullam esse Iudæis, quàm sacrum illorum templi 306.30
Pecuniam uotiuam ubi deposuerint Iudæi 408.40
Pedanius legatus 495.30
Pedanij equitis sorte factum 629.10
Pelusium urbs 119.40. 590.30
Pelusium capitur 301.30. 472.9
Pentecostes festiuitate Iudæos iter non facere 283.30
Pentecoste unde dicta 507.40
Peræa regionis descriptio 545.9
Percussus in rixa quomodo uindicandus 84.40
Persæ populus 11.10
Persarum mos in bibendo 237.20
Persarum lex de uxoribus ibidem
Persarum contra Græcos expeditio 656. 20. contra Aegyptios 679.30
Persæ in Asia regnauerunt 558.50
Persicarum rerum scriptores probatissimi inter se discordant 656.20
Pestis quam sæuaminaser.t Dauidis regnũ propter recensitum populum 157. 50
Petephres liberaliter tractat Iosephũ 27. 20
Petilius Cerealis proconsul Germanos ad sobrietatem cogit 640.50
Petra magna, locus 129.1
Petra, quæ olim Arce, ciuitas 73.20
Petra, quæ Receme 78.20
Petronius Aegypti præfectus Herodem iuuat famis tempore 335.10
Petronius præses Syriæ constituitur 398. 40. gratificatur Iudæis cum suo periculo 400.402
Petronij epistola ad Dorita pro Iudæis 429.50
Petronij aductus terribilis ex Antiochia in Iudæam 516. 9
Petronius Iudæos adhortatur ad Cæsaris statuas recipiendas 516.40
Phacciæ Manaemi filius, patri in regnum & crudelitatem succedit, trucidatur 206.2
Phaceias Romeliæ fil. uir impius, regnum Israelitarũ occupat ibid. Achazem oppugnat 206.40
Phalec quid significet 11.20
Phalegus Heberi filius ibidem
Phanisius Samuelis filius è rure abstractus ad pontificatum 572.4
Phanasus pontifex à seditiosis constituitur 434.1
Phanuel locus cur sic dictus 24.8
Pharaones cur Aegyptiorũ reges dicantur, & quando sic appellari desierũt 173.34
Pharaothes Aegypti rex Abrahami coniugem concupiscit 12.40
Pharaothis duritas & malitia in Hebræos 42. 43. 44. 45. per totum. dimissos insequitur 46.10. cum omni exercitu deletus 47.30
Phares filij duo 35.50
Phari insulæ descriptio 590.40
Pharisæorũ secta 378.40. autoritas 285. 40.291.50.292.20
Pharisæorum secta, qualis 365.20
Pharisæi 384.40
Pharisæorũ existimatio 584.30. & quomodo se gesserint regnante Alexandra ibidem
Pharmuthi mensis 45.10
Pharnaces patrẽ Mithridatẽ Ponti regem occidit 297.10
Phasaelus Antipatri fil. 470.30. præficitur militibus 472.8. superat Felicẽ 474.20. accusatur à Iudæis ibidẽ. circũuenitur à Pacoro 475.20. occidit sese 476.50
Phasaelus ciuitas 487.20
Phasaelus, turris & oppidum 349.30. 378.10.487.20. 508.4.600.10
Pheroræ Antipatri filio cõmittitur cura commeatus 315.20. donatur ei capitis Pappi præcisum 317.40. assequitur tetrarchiam 338.20. Herodis filiã unã respuit uxorem ducere 352.4. alteram eius ducit ibidem
Pheroræ Antipatri fil. Herodem fratrem accusat ipsius filio 352.30 Salomen uecusat Herodi 353.36. diffidet fidei cũ Antipatro fratris filio 365.9. moritur, et uxor eius accusatur ueneficij 366.20
Pherorus Antipatri filius 370.30. quid gesserit 479.10. odit Herodis filios 491.40. accusat Salomen 491.51. & seipsum prodit & reconciliatur Herodi 493.20. reiicitur ab eodem & moritur 498.30.
Pheroræ uxoris insolẽtia 498.30
Phiala lacus 364.5
Philadelphensium cum Iudæis diſsidium 422.20
Philippus Ptolemæi Minnæi filius 471. 40
Philippus Amyntæ filius cæsus 409.50
Philippus Antiochi Grypi fil. Syriæ parti imperans Antiochum Cyzicenum superat 289.50. cum fratre Demetrio pugnans totius Syriæ dominus constituitur 291.3
Philippus Archelai frater quamobrem à Varo Romam præmissus 510.5
Philippus Herodis fil. constituitur tetrarcha 374.9. succurrit fratri Archelao 380.30. portionem regni paterni consequitur 381.30. calumniatur à fratre Antipatro 500.6

Philippo Herodis filio quæ regiones cessérint 510.40. Cæsaream ad Iordanis fontes & Iuliadem condidit 511.9
Philippus Herodis frater moritur, & quam bonestus fuerit uir 390.6
Philippus Iacima filius Agrippæ copiarũ præfectus 364. 40
Philippus Iacima fil. Agrippæ præfectus 439.20. quomodo in periculis seruatus, eiúsq; gesta 440.4.446.2. filiæ eius duæ in exeidio Gamalæ seruatæ 568.50
Philippi Macedonis interitus 243.30
Philippo uni amicorum committit Antiochus Epiphanes regnum & filij tutelã 265.50. regnum affectãs afficitur supplicio 266. 40
Philistinus, Philistini 10.40
Philo Iudæorũ legatus à Caligula repulsus 398. 30
Philo historicus 666.50
Philosophiæ tria genera apud Iud. 512.10
Philosophi apud Indos Calani, apud Syros Iudæi dicuntur 664.40
Philosophorum de deo discordes sententiæ 682. per totum
Philostephanus Ptolemæi Lathuri dux 288. 30
Philostratus historicus 663.6
Phineas sacræ pecuniæ custos 635.2
Phinees Zambriam occidit, & exercitui contra Madianitas præficitur 72.30
Phineesdomus sacerdotio donatur 63.48
Phineesfil. Elis pontificis malus 108.30
Phineesses legatur ad Rubelitas & Gaditas cũ reliqua dimidia tribu 94.40. succedit patri in pontificatum 95.10
Phison fluuius, & quid significet 4.8
Phœbus Agrippæ legatus à Iudæis interceptus 526.10
Phœnisibus pecuniæ amor Græcorũ commercium fecit 658.50
Phœnicum antiquissima rerũ memorabilium traditio 655. 50. 656.1. testimonium de Iudæis 659. 10. 661. 662. per totum
Phœnicum historiæ 663.30.664.10
Phora quid significet 4.9
Phraates Parthorum rex humaniter tractat Hyrcanum 320.7. à suo filio occisus 386.20
Phraates Phraatis fil. parentem occidit & matri misetur, exul perit ibidem
Phrurea festi dies 243.5
Phryges populus 10.10
Phutes, Phuti 10.30
Physcon Ptolemæi Epiphanis fil. 258.20
Pilatus à Tiberio in Iudæã missus 515.10. Cæsaris imagines Hierosolymæ intulit ibidem. quæ cũ Iudæis Cæsaream egerit ibidem. Hierosolymis statuas iterum aufert ibid. Iudæorum tumultus propter Cæsa. imagines 515.20. tumultus alius ob Corban thesaurum sacrũ ibid.
Pilcus pontificis qualis 58.40
Pinca ligna ex terra aurea 174. 50
Piso legatus Pompeij 297.30
Pistus nobilis defectionis à Romanis autor 438.40.441.30
Pitholaus Hierosolymorũ præfectus 299. 30.469.20. trãsfugit ad Aristobulum 299.30. occiditur à Cassio 301.4
Placidi & Ioscphi relationes circa Ptolemaida 447.30
Placidus tribunus in exercitu Vespasiani 545.40. in Galilæa maximam multitudinem occidit 549.50. à Iotapata repulsus aufugit ibid. quomodo Iaburiũ montẽ occuparit 567.40. gesta cõtra Gadarenses 581.40
Platanę, uicus Sydoniorum 495.30
Plato ueritatẽ de deo proferre timuit 681. 50. 683. 4. Mosen imitatus 686. 40
Plinthines situs 590.30
Plistorum apud Dacos secta 385.20
Polemon, Ponti regulus 421.50
Polemon circũcisionem admittit & Berniccn ducit uxorem 430.30
Politianus tribunus cur à Cestio Hierosolymã missus 525.4. eius oratio & gesta ibidem
Pollio Phariseus Herodi amicus 319.30. 338.50
Polybius Megalopolitanus historic. 677. 10
Polycrates Lacedæmoniorum nobilitatem fœdare tentauit 667. 7
Pompeius qualibus muneribus honoratus, & quæ gesserit 296.10. eius uirtus 298.10
Pompeius Magnus Hyrcani & Aristobuli causam cognoscit 467.20. Hierosolyma capit 467.50.468.10
Q. Pompeius COS. 417.50
Pompeij malitia in oppugnandis Iudæis 528.20
Pondera quis inuenerit 5.20
Pontificis connubium & puritas 64. 40
Pontificis ornatus qualis 58.10
Pontificis summi qualis electio 682.50
Pontifices Hierosolymis qua fraude creati sint 572.3
Pontificũ & sacerdotũ dissidium 432.10
Pontificũ iniquitas 433.20. origo, & qui ad eam dignitatem admittãtur, quotq; fuerint ab Aarone usq; ad finẽ belli Iudaeorũ cũ Romanis 434.30.435.10. 436.20
Pontificum templi Solomonis enumeratio 219.10
Pontificatus quando primum ad plebeios translatus 298.30
Pontificatum solere perpetuũ esse 311.20
Pontificiæ stolæ custodia apud quos fuerit 389.10
Pontificiæ stolæ custodia repetitur à Fado 423.40
Pontius Pilatus Iudææ præsidet 386.10. Iudæos afficit cõtumelijs 387.10.388. accusatur à Iudæis & redit Romam 389.1
Popedius 407.7
Poppæa Neronis uxor 433.6.437.50
Porcius Festus Iudææ procurator, & quæ sub eo sint gesta 432.10. quære Festus
Posidonij mendacia de Iudæis 676.50
Prætoriani milites 415.20
Prætorij in castris Rom. descriptio 546. 30
Prandium qua bona faciunt Iudæi sabbatis 450.40
Principes singuli dedicato tabernaculo quid donarint 61.30
Priscus centurio Ionathan Iudæum sagitta transfixit 625.40.
Priscus sextæ legionis dux à Iudæis occisus 536.30
Procymatium unde dictum, & quomodo extructum 337.2
Procymia 486.50
Prodigia excidium Hierosolymæ præcedentia 630. 40
Prophetis & pontificibus solis potestas data historiæ condendæ 617.10.
Prophetico spiritu ubi multi sint correpti 125.4
Proseucha, domus precationis 450.40
Protagoras ab Atheniensibus uix mortem effugit 687.10
Prouidentia dei mundum & omnia regi 226.40
Pseudalexandri gesta 382.1. quomodo de prebensus ab Augusto & renex fuerit ibid. uide etiam Alexander fulsus
Pseudopropheta Hieroboami seductus 178.50
Ptolemæus Agrippæ & Berniccs procurator à Ioanne Giscaleo spoliatus 559. 50
Ptolemæus Epiph. moritur 258.10
Ptolemæus Euergetes Philopatoris filius quomodo ab Onia irritatus 254.20 & iterũ reconciliatus ei per Ioscphũ ibid.
Ptolemæi Euergetis gesta post captam totam Syriam 675.8
Ptolemæus Galilææ ab Herode præfectus interficitur 316.1
Ptolem. Herodis procurator 351.50
Ptolemæus Lagi Soter dictus Alexandro mortuo Aegyptum occupat & Hierosolyma 246.10. traducit Iudæos in Aegyptũ 246.30. eius pugna cũ Demetrio citos Gazam 665.10. irruptio in Hierosolymam die sabbati 666.30. liberalitas & beneuolẽtia erga Iudæos 674.50.
Ptolemæus Lathurus Ptolemæi Philometoris & Cleopatræ filius auxiliatur Samaritis 285.3. dissidens cũ matre regno priuatur 285.3.287.50. obsidet Ptolemaidem 288.3. Asochim oppidũ capit, Alexãdrinos, Iamnæũ uincit, & quæ eius

eius fœstis 288.30
Ptolemæus Menneus quomodo sedà supplicio apud Pompeiũ redemerit 296. 20
Ptolemæus Menneus Damascũ bello vexat 233.1. Aristabuli coniugem & liberos quomodo tractarit 302.20. moritur 319.30
Ptolemæus Minnei filius 465.30
Ptolemæus Philadelphus Iudeos in Aegypto seruientes literis dimittit, & legem Moysis in linguã Græcam magnis muneribus transferendam curauit 246.40. usq; 251
Ptolemæus Philometor Ptolemæi Epiphanis 258.50. successit suo genero Alexandro seu Demetrio 275.20. duobus diadematib. coronatur, simul simicq; Alexandrum, & moritur ibidem
Ptolemæi Philometoris & Cleopatræ uxoris liberalitas erga Iudæos 675.10
Ptolemæus Philopator 352.40. moritur 258.20
Ptolemæi Physconis immanis crudelitas & iniustitia 675.20. pœnitentia ibidem
Ptolemæus Simonis Asamonæi gener socerum occidit, & alia scelerata cõmittit 282.20. quomodo oppugnãtem Hyrcanum euaserit, cuius matrem & fratres interfecit 283.20
Ptolemæi dicti Aegypti reges 145.7
Ptol. unde Alexandrini reges dicti 173.4
Ptolemais bis expugnata 288. 40. 289. 5
Ptolemaidis situs descriptus 516.10
Ptolemais duo milia Iudæorũ apud se habitantium interfecit 302.10
Ptolemaidenses à Iuda Maccabæo victi 263.40
Puellarum hereditas 85.10
Pueri sitientis astutia & fallacia contra Romanos 630.6
Puerperarum purgationis tempus 64.10
Purgatio post coitum cum uxore ibidem
Purificationis leges 64.10
Puteoli urbs 405.40
Putei bituminis 13.20
Putiphares vide Petephres.
Pythagoras Samius mandatum Iudæorum scripta 663.50. multas Iudæorũ leges transtulit in suum philosophiã ibidem
Pythagoræ & aliorum stoicorũ de diuina natura sententia 681.50
Pythium templum ædificatur 349.30

Q

Quadrigæ solis sublatæ à Iosia 214. 20
Quercus Mambre 14.40
Quercus Ogis 14.10
Quinquagesimi anni remissio 65.3
Quintilia fortitudo 407.10
Quintilius Varus Syriæ præfectus 368. 21. cognoscit causam Antipatri 368. 27. usq; 376.501.12. & inde seditiosos Iudæos expugnat 375.30.380.6
Quirinus ab Augusto mittitur ad obsidendã Iudæam & Syriam 583.50.585.20

R

Rabatha ciuitas 74.20
Rabytha capta diripitur 147.4
Rachabe speculatores Hebræorum tuetur qui Chananæorũ, & securitatẽ ab hostibus impetrat 88.30.89.50. incolumitatem promissam recipit, & munificè donatur 89.40
Rachelis pulchritudo 21.30 æmulatio erga sororẽ 22.10. mariti cõplexum sorori uendit, sed auaritiæ patris ibid.20 eius astutia 23.30. mors ex partu 24.30
Ragau Heberi filius 21.30.
Raguel, qui & Iethegleus, socer Moysi filiam suam Moysi adoptato tradit uxorem 42.1. Moysi ob uictoriam gratulatur, & consilium dat ei distribuendorum officiorum 52.10
Ramatha ciuitas 108.30
Rapsacis Senacheribi copiarum præfecti insolentia 210.30. ipse cum exercitu diuinitus delectus 211.20
Rasis Damascenorum rex Achacem bello petit 206.30. quem mox Syrorũ rex impugnat ibidem. & occidit 207.20
Rebecca Bathuelis filia 11.2. petitur in cõnubium Isaco 18.10. parit geminos 19. 5. fallit maritum 19.50
Receme urbs quæ aliàs Petra 78.10
Reccemus rex ibidem
Repudij libellum mittere maritis nõ uxoribus ex lege permissum 332.50
Rex quis & qualis sit 81.50
Regis potentia 229.30
Regum imperium quãdiu duraverit apud Iudæos 233.20
Regum uirtutes præcipuæ quæ 162.20
Regibus non licet esse ignauis 223.40
Regibus subditi quæ ferant 283.4
Rhegines populus 10.10.
Rhinocolura 477.20
Riphathes Riphathæi 10.10
Rhoa petra 97.40
Roboamus Solomoni in regnum succedit, insolens in populũ 177.20. decẽ tribus regni amittit 178.2. quot & quas urbes cõdiderit 179.30. item arma cõparauit, fœderibusq; suũ auxit regnũ, & ductis xviij. uxoribus liberos gignit, ádq; impietatẽ deficit ibid. dedidit urbẽ Susace 180.20. pro aureis scutis amissis ærea substituit & moritur ibidem
Roma sub Vespasiano crevit & floruit 640.30
Romanorũ in Iudæos beneficia 252.30
Romani quibus honorib. & beneficiis Iudæos afficerint 301.40. & inde
Romanorum dissidium inter se 472.10
Romani Germanos captiuos ubiq; circumduxere 527.20
Romani in præsidio Massadæ interfecti à Iudæis 529.20
Romanorum stratagema in oppugnando templum 536.40
Roman. quot milia à Iudæis cæsa 537.45
Romanorum quãtus fuerit exercitus contra Iudæos 546.10. ipsorum castrorũ descriptio 546.20
Romanorum industria in seruis domesticis instituendis 546.20. disciplina militaris 646.10
Romani omnia, præter Giscalam, ceperunt 565.20
Romani muro Hierosolymæ potiuntur, eiusq; partẽ maximã diruunt 606.10. cũ Iudæis acriter confligunt ibidem. & 607.1. alterũ murum capiunt 608.1
Romanos sancta Iudæorũ reuereri 609. 20. per legẽ Iudæorũ multa de suis moribus derogasse 611.40. illachrymasse incẽdio Hierosolymæ 615.5. ab incendio defendant ibidem. Hierosolymam capi desperãt 615.2
Romani intra xxx. dies aggeres extruunt 618.50. pugnant cum Iudæis circa aggeres 619.20. Antoniam magna pugna obtinent 621.20. circa custodiam pugnã atrocẽ instaurant 623.50
Romanorũ notitia sero ad Græcos peruenit 659.5
Romus, Romæi 10.40
Rooboth puteus 19.20
Rubelitæ & Gaditæ altare construunt super ripa Iordanis 93.50
Rubelus, aliàs Ruben nascitur 22.10 eius pietas in fratrem Ioseph 26.20. & fratres proditionis insimulatos excusat 31.1. eius filij quatuor 35.40
Rubrius Gallus Sarmatas superat 641.10
Rufus magister equitum 508.20
Rufus præfectus militiũ Archelai 378.40
Ruma uicus 553.2
Ruta mirabilis magnitudinis in regia Machæruntis descripta 644.10
Ruthes amor erga socrum suam, & eius fortuna 107.108

S

Saba Aethiopum regia, quæ nunc nubia, uocatur postea Meroe 40.40
Sabæus seditiosus persuadet decem tribubus defectionem à Dauid 154.50
Saber, Sabei 10.40
Sabathes, Sabatheni ibidem
Sabactas, Sabacteni ibidem
Sabathes à commentariis principis 155
Sabba mensis 73.30
Sabbæus orator supplicio additur 273. 50
Sabbaticus annus 305.30
Sabbaticus annus à Tito spectatus 641.30
Sabbathi, & eius uacatio à laboribus seruatur 2.20.468.9
Sabbatum magno malo obseruatum 260. 30. negligendi aliquãdo ibid. & 270
Sabbti Alexandri Herodi prodit 321.40
Sabecus exercitus Syrorũ profligatus mi-

neratur & moritur 144.50. & 145.1
Sabinus procurator Syriæ Hieroſolymis regiam occupat 376.10. uexat Iudæos propter auaritiam ſuam 506.10
Sabini Syri forma, habitus & fortitudo inſignis 620.40
Sabinus Romæ capitoliũ nocte occupans occiditur 622.10
Sabuchadas eunuchus indicat regi, crucẽ in Amanis ædibus extructã pro Mardochæi ſuſpendio 241.10
Sacchæus transfuga Ioſepho prodit inſidias Ioannis 449.3
Sacerdotis ſacrificaturi habitus 57.40
Sacerdotum caſtitas & cõnubiũ 64.40
Sacerdotũ & pontificis cum eorũ ueſtitu & inſignibus deſcriptio 601.4
Sacerdotum immunitas 36.38
Sacerdotum mos Hieroſolymis 589.24
Sacerdotum nobilitas apud Iudæos 657. 10. nuptiæ ibidem
Sacerdotibus quæ cedant 72.40
Sacrificiorum genera quibus fiant modis 61.62.63.64. per totum
Sacrorum ſcribæ 38.1
Sadæus Xerxis præfectus 236.20
Sadoçus pontifex conſtituitur 143.30. 156.1.163.40
Saddocus nouas res molitur 384.40
Sadducæorũ ſecta 278.50.384.40.521.10
Salampſo Herodis filia 391.40
Salmanaſar Cuthæos in Iudæam transfert 220.50. & 232.9
Salmanaſaris cõtra Iſraelitas uict. 228.10
Salome, aliàs Alexãdra, uxor Ariſtobuli, ſoluit uinculis fr. mariti defuncti 287. 20
Salome quæ Iuliæ Auguſti cõiugi teſtamẽto reliquerit 515.3. eius reditus erant ſexaginta talenta 510.50
Salome Antipatri filia 470.30. ſoror Herodis prodit Ioſephũ maritũ ſuum fratrem 323.30. alteri marito Coſtobaro repudij libellũ mittit 332.50. odiũ exercet in Herodis filios & earum uxores 345.30.352.1.491.40. accuſatur Herodi 353.4. Alexæ iungitur connubio 363.40
Salome uxor Herodis moritur 385.50
Salomon promittitur Dauidi ſucceſſor & tẽpli extructor 142.20. naſcitur 146. 50. inſtruit cum pater 158.50. conſtituitur rex 161.10. quomodo regnum nactus ſe deh oſtibus ſit ultus 163.40. regis Aegypti filiam ducit uxorẽ 164. 20. petit à deo & accepit ſapientiam ibid. cõtrouerſiam mulierũ duarũ diiudicat ibidem. toparchas quas habuerit & quantas, diuitias ſapientiámq; ac philoſophiã 165.39. coniurationes & incantationes compoſuit 166.20. eius cũ Hiromo amicitia & materiæ cædẽdæ petitio & conceſſio 166.167. per totum. templum cum uaſis. quomodo exhauerit & aurã eò reſtituerit 167. uſq; 172. ſomnium uidet & regiã extruit cum domo reginæ 172.173. quibus donis remuneratuerit Hiromũ 174. 40. Hieroſolyma muris & turribus inſtaurat & urbes condit 175.20. ingentes theſauros ex Aurea terra & alibunde accipit 174. 20. quam ſatellitio ſtipatus incederit ibidem. quanta opulentia Hieroſolyma auxerit 179.10. deficit à pietate, ac ducit uxores DCC. & concubinas CCC. 176.2. prædicitur ei filiũ ipſius pœnas pro ſe daturũ ibid. multis hoſtibus à deo excitatis infeſtatur ibid. moritur, Roboamo ſucceſſore regni relicto 177.10. quo tẽpore ædificauit templũ Hieroſolymis 661.10
Salpadis filiarũ hereditatis ius 79.1
Saltis regis geſta 659.30
Saltus Libani, aula Salomonis 174.50
Sameas propheta Hieroboamo minatur 180.10
Sameas uir iuſtus accuſat Herodẽ, & uaticinatur Iudæis mala imminentia 304. 10
Samarei populus 11.3
Samaria quæ Mareone unde dicta 184.6
Samaria ab Hyrcano expugnata ſolo æquatur 285.10
Samaria urbs. unde Sebaſte 284.40
Samariæ regionis deſcriptio 545.10. & quid à Iudæa diſcrepet ibidem
Samaritæ quianti Chuttæi 209.30
Samaritarum odium in Iudæos 233.30. accuſantur apud Darium 233.30
Samaritæ Iudæos infeſtãt 253.40. Iudæos ſe eſſe negant agentes feliciter 260.1
Samaritanum diſſidium cum Iudæis propter templum 273.30
Samaritanorum ſucinus in feſto Azymorum 385.40
Samaritanorum ſeditio 388. 50
Samaritanorum & Iudæorum diſſidium 429.10
Samoſata capitur 480.20
Samoſatæ ciuitatis ſitus 646.10
Sampſigeramus Emeſinorum rex 421.40
Sampſon quid ſignificet, & quomodo natus 105.20. cõnubiũ & geſta eius 105. 30
Samuelis natiuitas & prophetia 108.50. cõſiliũ de libertate recuperãda 111.10
Samuel ſenio grauatus filiis recip. adminiſtrationem concedit 112.20
Samuel propheta Saulum inungit regem 114.8. oſtẽto indicat Hebræis deũ iratum propter regem petitum 116.30 Saulũ docet Amalecitarũ interneciõẽ 119.5. eidem regni amiſſionem nunciat 120.21. Dauidem ungit regem 121. 20. moritur 129.40 ab inferis reuocatur per uenẽtiloquam 132.30
Sanaballetes Darij præfectus dat filiã ſuam Nicaſo uxorem Manaſſi fratri Ieddi pont. 243.50. deficit à Dario, Manaſſi templum & ſacerdotium cõfert, moritur q; 244.30
Sanctum, quæ tabernaculi pars 36.10
Sanctum Sanctorum ibidem
Sanagaris princeps Hebræorum 399.30
Sanguinis eſus interdicitur 865
Sapha, loci nomen 244.50
Saphanias ſcriba 213.40
Saphoru oppidum 299.20
Sapienter qui Iudæis 436.50
Sapphiricum 509.20
Sara Aranis filia 12.40
Sara Abrahamo marito famulam obtulit prolis procreandæ gratia 14.10. nanciſcitur ei partus ſterili ibid. 50. expellit Agarem cum puero 16.20. moritur 17.40
Sarabazanes 232.30.233.6
Saramalla Syrus Phaſaelo inſidias indicat 476.7
Sarepta oppidum 184.30
Sareptanæ uiduæ fiducia 184.40.285.6
Sardonyches x11. cum ueſtitu pont. 61. 10. quibus inſcripta ſint nomina filiorũ Iacobi, in Eſſene 58.30. quæ uirtus eis inſit & quando ceſſarit 61.20
Sarmatæ Iſtrum tranſgreſſi præſidiũ Romanum & Fonteiũ Agrippã interficiũt 641.10. proximas regiones occupant ibidem
Satum quantum capiat 296.40
Saturninus legatus 495. 40. 496. 30
Saturninus Syriæ præſes 356.20. eius ſententia in filios Herodis 361.3
Saulus aſina patris quærẽs à Samuele rex conſtituitur 113. 30. 114.8. 116.3. quam decora fuerit ſtatura 114. 50. uincit Ammonitas 116.40. Philiſtæos ſuperat, & aram extruit 118.20. quot liberos habuerit 119. 50. Amalecitas delet, & regi parcens peccat 119.40. regno exuitur 120.30. numine priuatur, & fit dæmoniacus 121.20. commouetur contra Dauidem 123.9. inſidiatur uitæ ipſius ibid. 124.10. Dauidi reconciliatur 130.30. conſilit uentriloquam 131.40. fortitudo eius 133.20. cadit una cũ ſuis filiis in prælio 134.50. ipſius progenies damnata ad ſupplicium Gabaonitis 156.10. eius uiolentia 484.4
Scaurus Hyrcanũ in ſocietatẽ recipit. ex obſidione liberat 295.50. cum Areta fœdus init 298.40. in Syriã præfectus miſſus 467.2. pecuniis corrumpitur ibid. Aretam maledicit 469.8
Scenæ, locus 24.10
Scipio Alexandrum Ariſtobuli percutit ſecuri 301.10
Scopas dux Ptolemæi Epiphanis 252.50
Scopi loci deſcriptio 506.6
Scythæ populus 9.31. à Græcis qui Pontum nauigant cognati 658. 50. Anacharſim

charsinæ Græcis vocatarum quare interfecerint 288.30
Scythopolis ciuitas 92.30
Scythopolis ciuitas Decapoleos maxima 561.20
Scythopolitarum immanitas 438.20
Scythopolitæ Iudæorũ incolarũ nullo pretio fidem seruarunt 933.1
Scythopolitarum clades enarrata 61.30
Sebas fil. Ili, unus fortium Dauidis 597.4
Sebaste conditur 488.20. ubi olim dicta Samaria 184.40 334.10. expugnata & diruta 462.40
Sebastenæ, equitatus alæ 519.10
Sebastenorum cohortes in auxilium Agrippæ 421.40
Sebast. portus 500.50. à quo sic dictus 368.10
Sedecias Ioachim patruus rex constituitur 216.20. ab Hieremia & Ezechiele, sed frustra 219.1. expugnata urbe capitur cum uxoribus & liberis, crudeliterque tractatur 217.20. moritur 219.20
Sedecias pseudopropheta cornibus ferreis sibi aptatis quid Achabo significauerit 190.30
Sehon rex negato Hebræis transitu, prælio uincitur & occiditur 74.10
Seianus Neroni insidias occidit 394.10
Sem quid significet 24.20
Selene, alias Cleopatra, Syriæ regina Tigranem offendit 293.30
Selennarus Senacheribi filius patris interfector 211.30
Seleſmus Iabeſi filius Zachariam Hieroboami occidit, & regnũ occupat, quod trigesima post die amisit interfectus 209.40
Seleucia urbs à quo condita & denominata 404.30
Seleucus Antiochi Gryppi filius patri succedens cum patruo Antiocho Cyzicino belligeratur, eumque necat 289.30. uincitur ab Antiocho Pio, & in Ciliciam cum amicis concurritur 290.40
Seleucus Asiæ rex opes Iudæorũ sacerdotio auxit 69.3
Seleucus Babyloniæ mortuo Alexandro occupat 246.10
Seleucus Nicanor quos honores & beneficia Iudæis exhibuerit 252.10
Seleucus Soter Antiochi magni fil. 257.50
Semechonitis lacus describitur 563.30
Semeis conticidur Iudæ 130. eius gratulatio uictoriola & regnum 134.1. occiditur 184.20
Senatus tempus 8.30. & 9.18
Senacheribus Assyriorum rex Hierosolyma & Ezechiam eorum regem oppugnat 210.211. per totum, re infecta domum se recipit 218.30. à filiis senioribus occiditur 218.30
Senacherib. rex Assyr. quo fugam 610.10
Senatus contra Claudium in Capitolium conuenit 517.10
Senatus Romani & plebis dissidium 418.1
Senis cuiusdam magnanimitas 315.30
Senis cuiusdam seueritas. 479.30
Senius Gallus Syriæ præses 438.30
Sephoris urbs Galilææ 379.30. 448.30. 452.40. capta incendio absumitur 480.30
Sephoritarum tribus alia ciuitatibus à Iosepho defuncta & restituta 540.40
Sephoritæ ciuitas Galilææ maxima 544.30
Sephoritæ à seditiosis molestantur 439.4
Sephoritarum falsis literis Romanos bellum moliri mouetur 455.20
Sephoritæ à Iosephi militibus spoliantur, prædaq; redditur 542.20
Sephoritæ Ptolemaidi ad Vespasianum pacati ueniunt 544.20
Septimus mensis 462.30
Septimi anni remissio 64.50
Septimi diei obseruatio 468.10
Septuaginta interpretes legẽ Iudæorũ in Græcã linguã transtulisse 2.
Septuaginta interpretes legis trãsferendæ causa ad Ptolemæum Philadelphũ missum 224.30. quomodo excepti & tractati 250.251.252. per totum
Serebeus dux Iudæorum Babyloniæ deducendorum Hierosolymis 232.20
Serpentis inuidia & quomodo Eua seduxerit 4.20. multatio ibidem
Serpentes uolucres Ægypti 40.10
Serugus Ragai filius 22.30
Sethon qui & Aegyptus denominatus 66.40
Sethus filius Adami 66. eius filij quales, & quas artes inuenerint ibidem
Sextius Cæsar præses Syriæ 303.30. 304.10, interficitur à Cæcilio Basso 306.50
Sextus Cerealis quintæ legionis præpositus 618.20
Sica qualis gladius, & Sicarij unde dicti 432.30. eorũ impia facinora 433.40
Sicarij Hierosolymis pudam latrocinantur 520.10. eorum fraus ibidem
Sicariorũ in Massada crudelitas 561.10
Sicellicæ loci nomẽ 130. donatur Dauidi à Saulo ibidem. diripitur & incenditur ab Amalecitis 134.10
Sicima urbs 24.30
Sicima caput Samaritarum 241.20
Sicimæ captæ & solo æquatæ 103.10
Siclitarum exitium ibidem
Sicimitæ parent Saulo 119.30
Sicimitæ quid petierint ab Alexandro Magno 249.30
Siclus numus qualis 60.90
Siderales scientiæ quis inuentor 26.10
Sidonius, & Sidon urbs 60.30
Sidonij materiam præstant Iudæis ad templi ædificium 236.30
Signi dandi auctoritas penes quos Romæ 414.10
Sila militib. Agrippæ præficitur 419.40. offendit Agrippã 420.40. occiditur 422.20
Sila Tiberiensium dux 442.30. 450.20
Silæ Iosephi de insidiis & perfidia Ioannis Gischalensis scribit 540.50
Silo dux Romanæ exercitus 314.40. 478.30. corruptus deprehenditur 314.40. 478.30
Siluæ urbs 92.9
Simeonis natiuitas 22.30. uindex ingenii, filij sex 85.40
Simeoni quæ terræ portio cesserit 92.40.
Simeonitidis tribus facta post Iesum mentio 95.10
Simonis Asamonæi filij gesta 462.1
Simon Boethi filius pontifex constituitur 336.4. priuatur sacerdotio 340.30
Simon Cantharus nouum pontificatum administrat 543.
Simon Cantharus cõstituitur pãt. 419.30. priuatur eo 420
Simon Cyprius, magus 430.20
Simon Esseus Herodi somnium explicat 383.10
Simon & Ioannes cum sociis in cloacas properant 635.30
Simõ Galilæus defectiõis arguitur 512.7. propriæ sectæ sophista erat ibidem
Simon Gamalielis filius struit insidias Iasepho 446.40. capitur à Iosep. 454.50
Simon Gioræ filius Romanos apud Bethoron inuadit 336. Acrabattanã toparchiã tyrannide opprimit 542.40. cum latronibus qui erant Massadæ, Idumæã populatur ibid. ex Acrabattena toparchia pulsus est ab Anano pontifice 586. 26. eius gesta ibidem 587. 588. 589. per totum. 592.30. 594.20. 600. 20. 604. 10. 605. 30. 612. 40. 613. 30. 614. 10. 616. 621. 30. 632. 633. 634. 635. 636. 639. per totum.
Simon Herodis seruus regiũ uestium custos obtruncatur 379. 7. 508. 30.
Simon Iustus pontifex 248. 1b. 254. 40. 257. 50. eius filij tres, unus pontificat 258. 30
Simon Matthiæ Mathiæ fil. 260. 30. fratrem interficit Ionathã 290. 30. 291. 2
Simon Matthiæ Ioannis filius præficitur exercitui, mittitur auxilio Galilæis & hostes uincit 262. 30
Simon quidam Essenus Archelai somniorum interpres 311. 40.
Simonis filij Cathlæ oratio ad pontifices 597. 1
Simonis Saul filij & totius familiæ suæ fatum miserabile 539. 3
Simonius uicus 442. 40
Sina mons 42. 3. & 53
Sinæus mons 186. 20
Sinæi populus 11. 30

Elx nomen ciui & quid significet 193.8
Eliada Dauidis fit scriba 143.30
Eliphanes Syriæ ac Phœnices præfect. 227.50
Eliphaz Themanites primus amicorum Iob 1.10
Elisæus propheta 1.10
Elisæus Galilæus 1.10
Elisæus Hebræus 1.10
Elisæus Israelita 1.10
Elisæus Iudæus 1.10
Elisæus Samaritanus 1.10
Elisæus Syrus 1.10
Elisæus Tyrius 1.10
Elisæus Zabulonita 1.10
Elisæus Zacharias 1.10
Elisæus Zebedæus 1.10
Elisæus Zorobabel 1.10
Elisæus Zorobabel 1.10
Elisæus Zorobabel

gniti 658.50
Ibuzydides in malitis tanquam fallax accusatur 656.30
Thuri. mensis 169.50
Thygrammes. Thygrammei 10.10
Tiberias urbs 453.40. à quo condita & nominata 386.10.
Tiberiadis seditio & secta auctor 439.10
Tiberias iterū rebellant Iosepho, & iterum recuperatur 544.40
Tiberienses Vespasiano fidem dant 561.20
Tiberiensis lacus Asphaltiti natura cōtrarius 584.20
Tiberiensium defectio quomodo prohibita 445.20
Tiberiēsib. spoliatis præda redditur 542.30
Tiberius Alexander Iudeæ præficitur, ac Iudæ Galilei filios crucifigit 428.20
Tiberius Alexander à Claudio procurator missus 518.10. præcipuus exercitus rector apud Titū 595.10. 628.20
Tib. Claudius. uide Claudius
Tiberius Drusi filius, Tiberij Neronis nepos, occiditur 396.20
Tiberius Nero Cæsar constituitur 386.3 Iſiacos & Idēn supplicio afficit 388.20. pellit regno Artabanum 389.30. cū restituo in regnū init fœdus 389.40. quātus fuerit cunctator 393.40.394.1. morbo correptus designat successorē 395.50. mathematicorum studiosiss. 396.7. moritur ibidem
Tiberij imperium quanto tempore steterit 515.40
Tigranes Armeniorum rex quid gesserit 293.2
Tigris fluuius 4.10
Timagenes Græcus rerum Iudaicarum scriptor 677.10
Timæus rex Aegypti 659.30
Timidius defert Popedium Caio 407.9
Timotheus Ammanita pugnat contra Iudā Macchabæum sæpeq; uincitur 264.10
Tirathaba uicus 388.50
Tiridates Armeniæ rex 427.4
Tiro, ueteranus miles Herodem honeste monens occiditur 496.20
Titus Frigius quintædecimæ legionis præpositus 628.20
Titus imperator semper miseratus Iudæos 459.7. cum exercitu Ptolemaidē peruenit 546.6. ob famam patris uulnerati perturbatur, & perturbatione iterum liberatur 553.10
Titus Vespasiani filius Iapham expugnat 555.20. Iotapatā capit 556.10. itē Giſchalam 570.20. Tarichęas excindit 563.30. Gamalam ingreditur, Ioannem Leui persequitur 570.10. proficiſcitur ab Alexandria Cesareā 592.40. eius expeditio cōtra Hieroſolyma & exploratio urbis 595.10. obſidet urbem acriter 595.596.597.598. per totum. 604.1. uſq; 605. & 606. fortitudo eius & prudentia cum miſericordia 607.10.608.20.612.6.613.10. muros urbis oppugnat & expugnat 607. 608. 10. captiuis manus amputat 613.10. pugnat fortiter 614.10. periclitatur 615.10. eius gesta & uirtutes 615. 616. 617. per totum. 620.621.622.623.624.625.626.627.628.629.630.631.633.634.635.636.637.638.639.640.641. & 649
Titus Syriæ præſes reconciliatur Archelao 353.50
Toparchiæ Iudeæ ordine enumeratæ 545.10
Tormentorum bellicorum uis mirabilis, descriptio 553.10
Trabs ex ſolido auro in templo Hieroſolymitano 300.10
Trachonitæ bis deficientes ab Herode, rediguntur ſub imperium 348.40
Trachonitis regio 11.30
Trachonitidis latrocinia & quomodo ab Herode ſublata 337.30. 338.20
Traianus decimæ legionis rector contra Lapham ciuitatem à Veſpaſiano miſſus 555.20. Tiberiadem miſſus ut ciuium animos experiretur 561.50. ad Titum Tarichęas miſſus 563.6. cunctis transIordanem deuictis ſe Veſpaſiano iungit 584.10
Trebellius Maximus 414.5
Troglodytarum fœminæ gregum curam gerunt 41.40
Troianarum rerum notitia 656.10
Tryphonis ſcurræ dictum in Hyrcanum 257.10
Trypho tonſor garrulitatis pœnas luit 361.40. & 496.10
Tymius Cyprius 391.20
Tyrannidis natura 413.40
Tyrannus, Herodis ſtipator falſo accuſatur 358.20.494.40
Tyrannus & Priſcus præfecti caſtrorum cum pluribus equitum magiſtris à Floro pecunia corrupti 536.30
Tyridates rex Armeniæ fermè in acie ab Alanis captus effugit 647.6
Tyriorū in re nauali peritia, & pugna contra Aſſyrios 209.10
Tyrij Iudeos apud ſe habitantes partim uinctos cuſtodiæ tradunt, partim trucidant 533.30
Tyriorū publicæ literæ & hiſtoriæ 661.20
Tyronis libertas in loquendo quando ipſi malo fuerit 361.40
Tyrus, ædificium Hyrcani filij Ioſephi 258.20
Tyrus quando condita 167.20

V

VAlerianus Decadarchus Tiberiadē miſſus à Veſpaſiano ut populum conciliaret 561.20
Valerius Aſiaticus 410.10.487.20. eius generoſum dictum 412.30
Valerius Gratus Iudeæ præficitur 386.4
Vardanes Artabani filius Parthorum rex bellum Izatæ indicit occiditurq; 427.2
Varus Syriæ præſes 501.10.506.20.507.40. quid geſſerit in Iudea 509.10
Varus Agrippæ iunioris regiæ præfectus ciuiſq; malitia 439.30
Vari procuratoris Agrippæ perfidia & crudelitas in legatos Batanæorum 533.40
Vasthe regina uxor Artaxerxis 237.30. incidit in regis indignationem & repudiatur 237.50
Velum tabernaculi & templi 56.10
Veneficiorum pœna 84.50
Ventidius dux Rom. quomodo ſe gesserit in bello contra Antigonū 313.50.478.10. & 480.10
Ventriloquorum uaticinia qualia 132.20
Veranius trib. plebis 416.20
Veritatis potentia omnium ſumma 230.20
Veſpaſiani & Titi erga Iudæos animi quales 252.40
Veſpaſianus cū Agrippa in Iudeam uenit 456.40. & 457.10
Veſpaſiani imperatoris laudes, & expeditio in Syriam 543.20.544.20. Sephoritis auxiliatur 545.40. geſta eius in Iudæa paſſim habentur 547.548. uſq; 553. & 557.559.560.561.562.563. 564. uſque 570. & 580. 581. uſque 585. & 588. uſque 592.611.20. 639.40.640.30.642.20. 643.20. 646.4
Veſpera, quæ diei pars 3.6
Victimæ ſalutares 61.4
Victimæ ſint integræ 64.40
Vicus in Galilæa minimus, ſupra quindecim milia colonorum habet 545.4
Vindex cum optimatibus Galliæ à Nerone deficit 583.40
Vini potentia 229.20
Vir ſtatura ſex cubitorum, & ſenis digitis in manibus & pedibus 156.30
Vitæ humanæ terminus 6.11
Vitellius Syriæ præſes Iudeis impetrat rurſus ſtolæ pontificiæ cuſtodiā 340.30.389.10. beneficus eſt in Iudæos ibid. adigit Iudæos in fidē C. Caligulæ 390.1. exuitur prouincia 398.40
Vitellij pugna circa capitoliū 586.5.592.30. mors ibidem
Vitellij uictoria apud Bebriacum contra Othonem 588.1
Vitellius cum exercitu ex Germania Romam proficiſcitur 589.50
Vitellius Cæcinnā cū magna manu Antonio Primo obuenia mittit 591.40. eius exercitus totus deletus ibid. 592.30
Vitri apud Memnonis ſepulcrum natura miraculoſa 516.10

Volumnius, Syriæ præses 356.20. eius sententia in Herodis filios 361.9.495.50
Vologesus Parthorum rex 427.3. Tito auream coronam mittit ob deiectos Iudeos 641.40
Vonones Parthorum regnum consequitur 386.50. amittit ibidem
Vna dies, pro prima dies 3.5
Vra, Chaldæorum urbs 11.40
Vriæ uirtus, & quomodo à Dauide periculis fuerit obiectus ut occideretur 145.20
Vrbem quis primus condiderit, & instituerit 5.30
Vsus Damasci conditor 11.30
Vxores plures permittere Iudæorum leges 363.50
Vxores quando, & quales ducendæ 83.1.

X

Xaloth uicus 544.40
Xanthicus mensis 7.4.45.20.63.8
Xerxes Darij filius paterni regni hæres in Iudæos beneficus, quicquid petierunt Esdras & Nectias gentis suæ nomine concedit 233.234. 235.236.237. per totam. ei mortuo succedit filius Artaxerxes 237.20

Z

Zabadi magistratus 391.40
Zabelus dynasta 276.5
Zabulonis natiuitas 2230. filij 35.50
Zabulon ciuitas Galilææ à Cestio direpta & incensa 585.3.
Zabulonitarum sors 93.1
Zacharias Hieroboami filius patri in regnum succedit 204.50. sexto regni mense occiditur ibidem
Zacharias Ioadi pont. filius in ipso templo lapidibus obruitur 202.10. 579.50
Zacharias propheta 232.30.
Zacharias suprenus Israelitarum dux Amiam Achazæ filium superatū trucidat 206.40
Zamares Elamum regem cum uniuersa familia tollit, & se regem constituit, quo regno septem diebus potitus sceptrum exurit 183.40
Zamaris Babylonij gesta & posteritas 364.20. & 365.10
Zambrias alienigenæ se miscens & Moysi obloquēs occiditur à Phinee 77.10
Zaræus Aethiopum rex Asano bellum inferens uincitur 282.40
Zaraza Amanis uxor mali consilij marito autor 240.20
Zebis dux captus 101.50
Zelotæ cum Idumæis plebem mactant 579.10
Zelotæ insidiis uxorē Simonis Gioræ rapiunt 587.40. metu percussi eam remittunt. ibidem.50.
Zelotarum dominatio, causa excidij Hierosolymitani 595.10
Zelotarum scelerum facta repetita. 647. 50. corū immania supplicia ibidem
Zenon Cotyla Philadelphensium tyrannus 282.40. & 402.30
Zenodorus Trachonitarum præfectus, latrociniorum fautor, ditione priuatur 337.30.485.40. moritur 588.20
Zibus rex occisus 102.50
Zipheni Dauidem Saulo prodere conantur 128.42.
Zona pontificis qualis 58.3
Zoor rusculum 15.10
Zopyrion Græcus non obiter Iudæorum mentionem facit 666.40
Zorobabel soluta quæstione Darium uoti cōmonefacit 210.30. reducit Hierosolyma dimissos à Dario Iudæus, eisq; patrocinatur 230.30. principes Iudæorum captiuorum 227.25.229.8.231.22

FINIS.